Cuviosul Eftimie Zigabenul

Sfântul Nicodim Aghioritul

[redacted]

Cuviosul Eftimie Zigabenul Sfântul Nicodim Aghioritul

PSALTIREA IN TÂLCUIRILE SFINTILOR PARINTI

Editura Egumenița
I.S.B.N. 973-7952-83-9

Editura Cartea Ortodoxă
I.S.B.N. 973-7891-48-1

Cuviosul Eftimie Zigabenul Sfântul Nicodim Aghioritul

PSALTIREA
IN TÂLCUIRILE SFINTILOR PARINTI

Transliterare, diortosire, revizuire
după ediția grecească şi note de
ŞTEFAN VORONCA

Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfinţitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

Editura Cartea Ortodoxă
EDITURA EGUMENITA

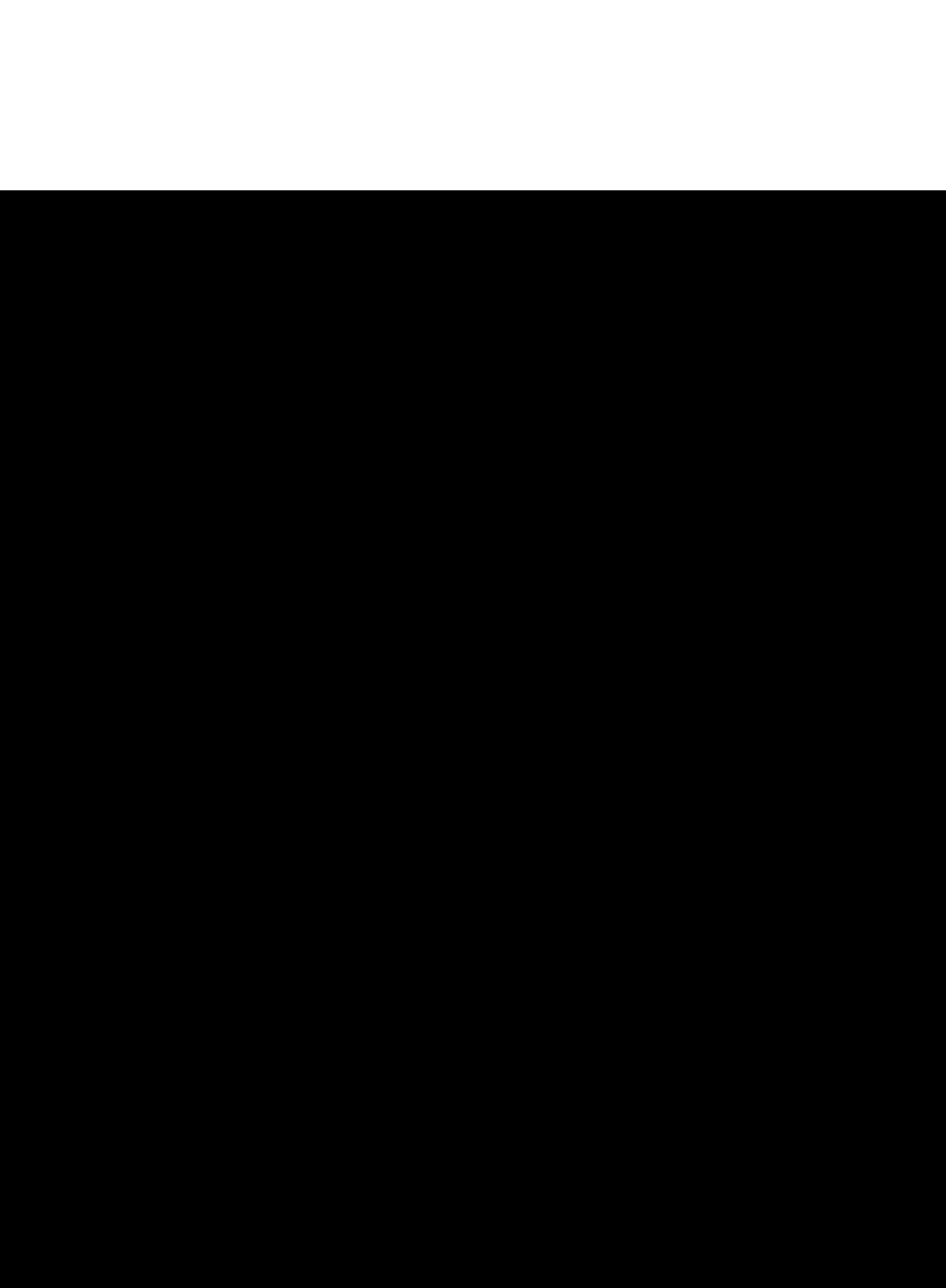

TÂLCUIREA PSALTIRII

a proorocului şi Împăratului David
scrisă elineşte, sub împăraţii Constantinopolei
DE MONAHUL-FILOSOF
EFTIMIE ZIGADINUL
iar pe româneşte adusă de
MITROPOLITUL VENIAMIN
cu biografia şi portretul răposatului

TOM I

Iaşi, institutul Albinei
1850

NOTĂ

Volumul de față (primul din cele două) reproduce traducerea mitropolitului Veniamin Costachi (1768 - 18 decembrie 1846)*, editată la Iaşi, în 1850, de Institutul Albinei. Traducerea Mitropolitului Veniamin a fost făcută după ediția Sfântului Nicodim Aghioritul (1749-1809) - de asemenea în două volume - de la Constantinopol, 1819-1821. Sfântul Nicodim a preluat textul în greaca veche al Cuviosului Eftimie Zigabenul, aflat acum în colecția Părinților Greci (*Patrologia Graeca* [PG 128]) editată de J.P. Migne. Tot Sfântului Nicodim* îi aparțin, pe lângă traducerea în neogreacă a amplului comentariu la Psalmi al monahului bizantin Eftimie Zigabenul (sau Zigadenos, † cca 1100), şi numeroasele şi amplele note de subsol, care arată vasta sa cunoaştere a literaturii patristice şi bizantine. Prefața aparține îngrijitorului anonim al ediției.

Dacă despre Nicodim Aghioritul se ştiu destul de multe*, despre Cuviosul Eftimie Zigabenul se ştie destul de puțin, în ciuda faptului că opera sa a fost foarte bine primită atât de lumea teologică răsăriteană cât şi de cea apuseană, ea fiind editată atât în greacă* cât şi în latină. Majoritatea informațiilor despre el le avem

---

* Despre viața şi activitatea Mitropolitului Veniamin s-a scris foarte mult. În prefața editorilor de la 1850 (tipărită şi în volumul de față), găsim unele informații despre viața şi activitatea lui. De remarcat în această prefață e faptul că prezentarea făcută de un oarecare N. Istrati are un iz predominant aghiografic, şi mai puțin biografic. O prezentare succintă a personalității sale găsim în *Dicționarul teologilor români*, de Pr. Prof. Univ. Dr. Mircea Păcurariu, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1996, p. 123, unde găsim şi o bibliografie abundentă.

* Cf. informațiilor oferite de P. Elia Citterio, *Nicodim Aghioritul, Personalitatea, opera, învățătura ascetică şi mistică*, traducere de Maria-Cornelia şi diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 245. Informații ceva mai pe larg despre viața şi opera Mitropolitului Veniamin se găsesc în prefața timidei şi nereuşitei încercări de a reedita scrierea de față făcută de Mihail Iorgovan (Schitul românesc Prodromu, Sfântul Munte Athos, 2001), acesta nereuşind decât să transcrie şi diortosească decât cinci psalmi.

* Pe lângă referința de mai sus, o altă monografie importantă este cea a lui Konstantinos Karaisaridis. *Viața şi Opera Sfântului Nicodim Aghioritul*, Editura Anastasia, 2000. În cele două lucrări se pot găsi multe alte ecouri ale vieții şi activității Sfântului Nicodim în spiritualitatea românească de-a lungul timpului.

* Comentariul la Psalmi a apărut în latină la Verona, în 1530; versiunea greacă a apărut la Veneția, în al patrulea volum al operelor Sfântului Teofilact (1754-1763). Comentariul la

din vestita lucrare a prinţesei bizantine Ana Comnena, fiica împăratului Alexie. El a fost monah în mănăstirea Periblepton din apropierea Constantinopolului. Din scrierile sale rezultă că a fost un foarte bun cunoscător al scrierilor Sfinţilor Părinţi, cu deosebire ale celor ce au tâlcuit Sfânta Scriptură. Ca şi alţi autori de după epoca Sfintelor Sinoade Ecumenice (Sfinţii Ioan Damaschin, Teofilact al Bulgariei, Grigorie Palama etc.), originalitatea sa este relativ umbrită, în sensul bun al cuvântului, de bogata moştenire patristică, în general, şi de tâlcuirile scripturistice, în special, el realizând o strălucită sinteză exegetică a psalmilor, fapt ce l-a determinat pe Sfântul Nicodim să traducă în catharevousă Tâlcuirea la Psalmi.

Transliterarea şi diortosirea textului n-a fost deloc o muncă uşoară, deoarece scrierea este una de natură *exegetică*, pentru care utilizarea textului original grecesc este obligatorie. Din textul Psaltirii nu reiese dacă Veniamin Costachi a folosit strict vreo ediţie anume a Psaltirii sau a Bibliei în general sau dacă a dat o traducere personală a Psalmilor; socotesc mai probabilă varianta din urmă, deşi nu se poate spune că n-a avut în vedere oarecari tipărituri mai vechi ale Psaltirii sau ale Bibliei. Prin urmare, deducem de aici că el a folosit iconomia, adică a dat o versiune a Psalmilor (dar şi a mulţimii de citate din Sfânta Scriptură) după cum o cerea textul folosit de Părinţii care l-au tâlcuit, de Cuviosul Eftimie, de Cuviosul Nicodim şi de alţii ca ei. Lucrarea fiind de natură exegetică, în care filologia joacă un rol important, o utilizare strictă a unei versiuni de traducere în româneşte a Psalmilor făcută înaintea lui n-ar fi fost utilă decât într-o măsură oarecare. Fiind, după cum se ştie, un bun traducător al textelor liturgice, el nu s-a dat înapoi nici de la a oferi şi o versiune a Psalmilor. Desigur că versiunea după care au lucrat Părinţii ce au tâlcuit-o n-a fost alta decât Septuaginta. Date despre această versiune şi despre altele asemănătoare ei a oferit îngrijitorul anonim al ediţiei Tâlcuirii la Psalmi tradusă şi îmbogăţită de Cuviosului Nicodim în prologul său tipărit aici. Cea mai fidelă versiune a Septuagintei* şi cea mai accesibilă înţelegerii

---

Evanghelii a apărut în traducerea latină la Louvain, în 1554, textul grecesc fiind publicat la Leipzig, în 1792. Comentariul la Epistolele pauline a fost editat în greacă de N. Kalogeras la Atena, în 1887. Operele lui complete se găsesc publicate în greceşte în *Patrologia Greacă*, în volumele 128, 129, 130, 131. Între operele dogmatice se numără *Panoplia Dogmatică*, scrisă la cererea împăratului Alexie Comnenul, care i-a dat şi numele; el combate în această operă diferite erezii, precum folosirea pâinii nedospite la Romano-catolici şi a purcederii Duhului Sfânt şi de la Fiul (Filioque). O mare parte din carte e alcătuită din compilaţii din scrierile Sfinţilor Părinţii de dinaintea lui. Alte opere, mai mici, se găsesc în *Patrologia Greacă*.

* Astăzi se foloseşte în general textul editat de Alfred Rhalfs în 1935, cu numeroase ediţii ulterioare, ultima ediţie revizuită datând din 1979; această ediţie a cunoscut multe reeditări până astăzi, deşi Biserica Greciei foloseşte un text propriu, alcătuit pe la începutul secolului XX din variante tradiţionale. Textul lui Rhalfs se vrea a fi unul relativ

cititorului de azi este Biblia de la 1914, variantă folosită şi de marii traducători români: Pr. Stăniloae, Pr. Fecioru etc*. O traducere din Sfinții Părinți într-o limbă alta decât cea grecească - mai ales o tâlcuire a unui text scripturistic - nu se poate folosi decât de o traducere a Bibliei strict din limba grecească, adică din Septuaginta, sau chiar de aceasta din urmă. O comparație între Psaltirea pe care ne-a lăsat-o Mitropolitul Veniamin şi cea de la 1914 ne pune în fața unui fapt uimitor: din punct de vedere semantic, ele se aseamănă aproape în întregime, iar sub aspect formal diferențele sunt nesemnificative. Un fapt e sigur: cei ce au editat Biblia de la 1914 s-au folosit în primul rând de edițiile anterioare ce au folosit ca text de bază Septuaginta, precum Biblia de la 1688. În această tradiție de fidelitate față de textul grecesc al Sfinților Părinți s-a înscris şi Mitropolitul Veniamin, drept pentru care faptul că Psaltirea în varianta lui e foarte asemănătoare cu cea de la 1914 nu trebuie să ne mire deloc. Prin urmare, deoarece este mai apropiată de limba actuală, şi mai pe potriva textelor tâlcuite de Părinți, am folosit-o ca bază pentru diortosirea de față*. Atunci când textul o cerea (când exegeza Părinților se arăta deosebit de complexă, plină de înțelesuri tainice, subtilități terminologice etc.), am recurs la textul original al Septuagintei, drept pentru care traducerile Psalmilor editate după primul război mondial, ajunse pe valul ucigător al

---

critic, prin aceea că utilizează mai multe Codexuri sau manuscrise (mai vechi sau mai noi) ale textului grecesc, formând astfel un corpus destul de complex, ca să nu zic subiectiv. Ca şi Noul Testament în limba greacă editat de Societatea Biblică, această ediție a Septuagintei trebuie utilizată cu o oarecare precauție, ea oferind variante textuale ale textului grecesc după criterii heterodoxe şi literare, şi mai puțin tradițional-ortodoxe; de altfel, ideea de ediție critică a textului sfânt fiind prea puțin îmbrățişată de sfânta tradiție a Bisericii. Asupra acestui aspect nu vom insista aici. Despre variantele manuscrise şi tipărite ale Septuagintei şi circulația lor a scris foarte bine în Prefață îngrijitorul anonim al ediției Sfântului Nicodim.

* Deşi s-a constatat că şi aceştia au numeroase variante de traducere proprii la unele texte biblice; motivul l-am arătat pe scurt mai sus, unde ziceam că filologia joacă un rol important. Pentru care pricină? Pentru faptul că unitatea sintactică şi morfologică dintre citatele biblice din Septuaginta (mai ales pentru faptul că nu toți Sfinții Părinți foloseau aceeaşi variantă manuscrisă a Septuagintei, aceasta suferind şi unele mici modificări din partea numeroşilor copişti) şi scrierile sau tâlcuirile Părinților în care acestea se includ nu poate fi redată cu fidelitate într-o altă limbă decât dacă cei care fac acest lucru au la dispoziție şi textul original, respectiv o traducere fidelă (de preferință una mai literală) a textului grecesc al Septuagintei.

* Între timp, în timp ce lucram la Tâlcuire, nu mică mi-a fost bucuria să văd că s-a editat şi Psaltirea de la Mănăstirea Neamț din 1843, text îndreptat doar ortografic, după cum mărturisesc editorii (Editura Cartea Ortodoxă, 2004, p. 376). Am folosit de asemenea şi această ediție. Pentru unele nepotriviri între texte am recurs şi la textul Psaltirii în greacă, aşa cum s-a păstrat el în tâlcuirea Cuvioşilor Eftimie Zigabenul şi Nicodim, dând notă acolo unde a fost necesar.

modernismului în oarecare formă până astăzi, nu pot fi folosite ca bază într-un demers editorial de acest fel decât într-o măsură foarte mică, ele luând ca bază de traducere şi versiunea masoretică* (alături de alte versiuni occidentale), versiunea utilizată rareori de Sfinţii Părinţi sau de traducători mai vechi din România, în fapt, ea prezentând doar un interes cu deosebire de ordin filologic, şi mai puţin unul de natură revelaţională.

Limba română a acestei vechi tipărituri e una mulată în principal pe structurile gramaticale ale limbilor bisericeşti tradiţionale: greaca, slavona şi latina. Limba română actuală, puternic francofonă, şi suferind diferite alte mutaţii sub influenţa literaturii altor popoare, a umbrit, în parte, şi din păcate, o parte din mireasma duhului grecesc şi slavonesc aşa cum era el profund imprimat în tradiţia nemţeană sau din alte părţi. Resimţind cu tristeţe acest proces, pentru mine diortosirea textului a însemnat mai puţin, aşa-zicând, o aducere la zi a textului, cât o încercare de a introduce cititorul în atmosfera tradiţiei limbii şi duhului Bisericii ortodoxe româneşti în special şi a celei soborniceşti în general, a unei tradiţii peste care Purtătorii de Duh Părinţi şi-au lăsat o amprentă de neşters. Această limbă este în bună măsură păstrată în cărţile de cult, în Filocalie şi în alte lucrări.

La diortosirea textului, unele arhaisme, sau diferitele cuvinte ieşite din uz care nu prezentau o importanţă prea mare în redarea sensului exact al textului, au fost fie eliminate, fie înlocuite de termeni echivalenţi actuali, fie prin oferirea unor noi termeni în urma consultării textului elin*.

Rog pe Dumnezeu să facă ca roadele cugetării celei duhovniceşti ale dumnezeieştilor Părinţi ce s-au ostenit la tâlcuirea Psalmilor să semene seminţele cele înţelegătoare (cf. Luca 8: 18) în sufletele celor ce se ostenesc la înţelegerea psalmilor, la rostirea şi cântarea de psalmi în ogorul Domnului. Amin!

---

* Masoreţii au fost evrei din primele veacuri creştine, care, în polemica anticreştină, au respins versiunea grecească a Septuagintei (deşi ea a fost tradusă tot de învăţaţi ai poporului evreu din secolul III î.Hr.), deoarece aceasta era o foarte bună mărturie a proorocirilor mesianice care s-au împlinit în Hristos, respectiv a adevărului hristologic revelat în general, mărturii despre valoarea ei fiind de găsit în tot Noul Testament. Versiunea lor s-a definitivat cândva după secolul VIII d.Hr. În demersul lor, ei n-au avut la bază textul original paleoebraic (acesta fiind pierdut cu mult timp înaintea venirii lui Hristos), ci pe cel aramaic, o versiune târzie, Septuaginta fiind în schimb o variantă în limba greacă a textului paleoebraic. Nu întâmplător această polemică anticreştină, sau mai bine zis antitradiţională, a renăscut o dată cu Reforma protestantă, ai cărei corifei au luat ca bază textul aramaic, „îndreptat" de masoreţi. Masoreţii (de la *masora* = însemnări marginale pe marginea textului) n-au făcut decât să adauge vocalele, punctuaţia şi paragrafele textului Scripturii în versiunea aramaică.

* Am folosit în acest sens ediţia de la Tesalonic în 3 volume: I, 1979; II, 1981; III, 1983. Volumul I şi o parte din cel de-al II - lea doilea reproduc primul volum din ediţia Cuviosului Nicodim, iar restul, cel de-al II - lea.

PREA-ÎNĂLŢATULUI, PREA-LUMINATULUI ŞI BINE-CREDINCIOSULUI DOMNULUI DOMN GRIGORIE ALEXANDRU GHICA VOIEVOD, DOMN AL ŢĂRII MOLDOVEI

PREA ÎNĂLŢATE DOAMNE,

Întru însuşirile domnitorilor, practica evlaviei adevărate este obârşia tuturor virtuţilor.

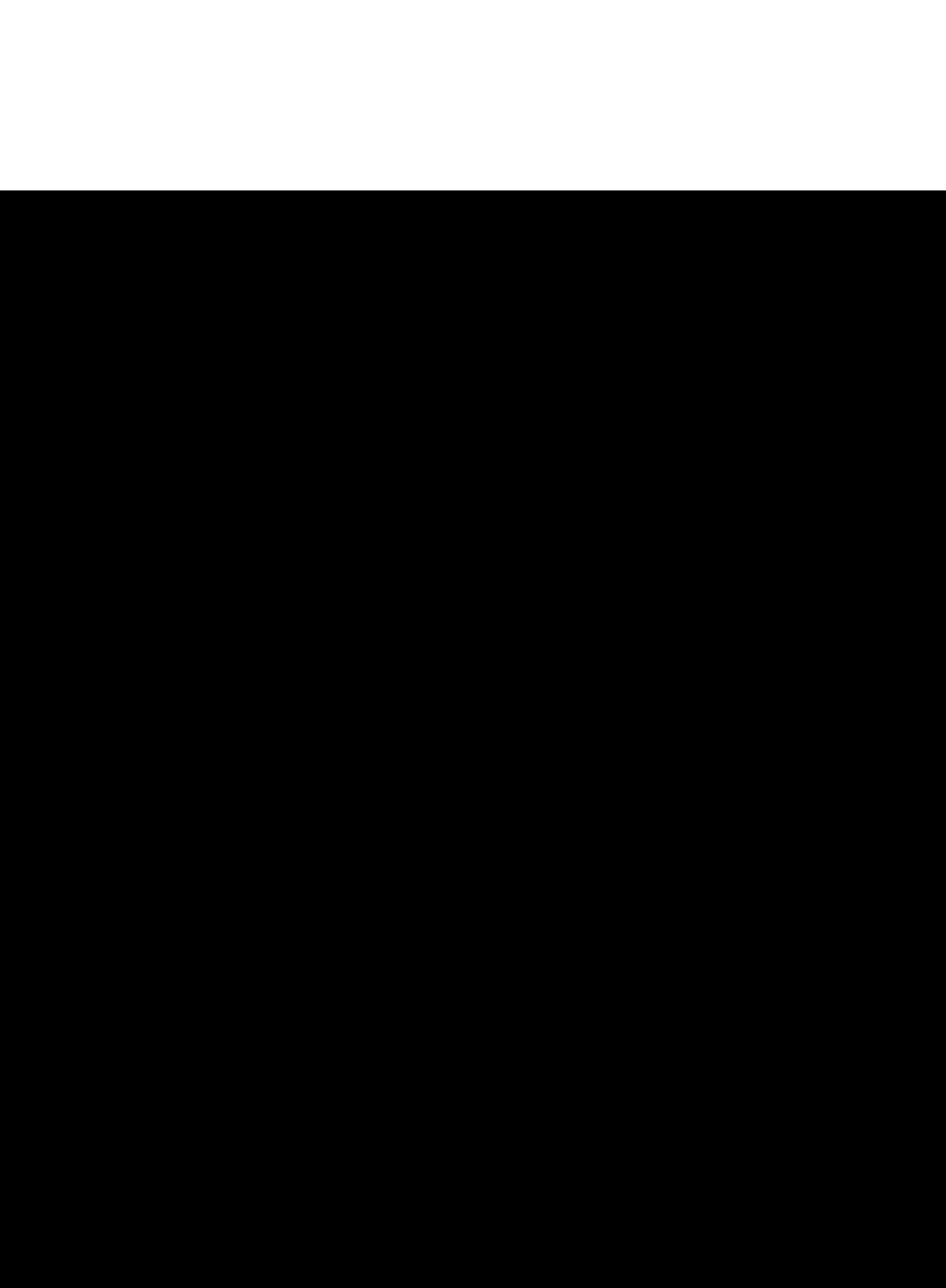
David, dumnezeiescul Prooroc, ca împărat şi om, în miezul furtunilor vieţii sale, a aflat mângâiere şi tărie, înălţându-se cu cugetul către cerescul Părinte prin psalmi, cea mai sublimă compunere lirică. Dar înţelesul acestei scrieri alegorice a cerut o lămurire, pe care în vechime, încă cu deplinătate, ne-a dat-o monahul filosof Eftimie Zigabenul.

Vrednicul întru aducere-aminte Mitropolit Veniamin în viaţa sa îndelungată a fost moldovenilor părinte sufletesc şi a lăsat această carte tradusă, [ca] să ne fie, după a sa moarte, povaţă, totodată şi [o] mărturie a evlaviei şi a neobosirii cu care, întru multe scrieri, a înavuţit literatura eclesiastică română.

Spre a se putea lumina compatrioţii de a ei învăţătură mântuitoare, am întreprins a o tipări, şi încheindu-se acum partea I, ca o dregere* de folos public, cu adânc respect o punem sub protecţia Înălţimii Voastre, a cărui evlavie străluceşte întru celelalte virtuţi, pentru a voastră şi a patriei fericire şi laudă.

Ai Înălţimii Voastre prea-plecaţi şi supuşi şerbi,
Anastasie Başotu Hatm[an],
Gheorghi Asachi Post[elnic],
editori,
Iaşi, 6 august 1850

* Document sau bogăţie, potrivire.

ÎNAINTE-CUVÂNTARE

artea care se dă la lumină, datină este a o propăşi cu biografia autorului, spre a transporta viitorimii caracterul şi potrivirile sale, a căror pilde descrise cu adevăr deseori îndeamnă pe cititor spre urmări lăudate. Deşi proaspătă este în amintirea compatrioţilor icoana vrednicului arhipăstor, răposatul Veniamin, Mitropolit al Moldovei, prelucrătorul acestei cărţi sfinte, totuşi nu pregetăm a depune aici după datorie câteva note atingătoare*, iar după ce timpul va înlătura împrejurările împiedecătoare, a publica mai în apoi o deplină biografie, întemeiată pe acte - adresate lui de mărite şi de strălucite persoane - şi pe dregeri [documente] publice, prin care acest arhipăstor s-a şi făcut subiect al istoriei naţionale.

De la mitropolitul Teoctist, ce în îndelungata sa viaţă a păstorit, sub Alexandru cel Bun şi sub Ştefan cel Mare, Moldova, pe lângă mitropoliţii Movilă şi Dosoftei, n-a avut un alt mitropolit care, într-un curs atât de mare de ani, să fi înrâurit mai mult în biserică, în literatură şi în politica ţării. După asemenea luări aminte, din cele ce la 1847 am mai publicat, vom împărtăşi următoarele prea scurte note, îngăduite a însoţi această carte sfântă.

Din vechea familie nobilă Bolduri - care mai în urmă, din împrejurări politice, se numi Costachi, ce în deosebite împrejurări a figurat în istoria ţării - s-a născut în Moldova, la moşia părintească Roşieci, ţinutul Fălciului, pe la încheierea lui decembrie 1768, pruncul căruia din sfântul botez i se dădu numele Vasilie. Natura l-a menit prin blândeţile caracterului, şi împrejurările l-au format a se putea consfinţi la o viaţă de evlavie şi plinire a faptelor virtuoase. Acei întâi ani ai copilăriei îi petrecu la Mănăstirile Secu şi Putna, unde părinţii cei ce s-a refugiat de teama hoardelor de spahii şi de ieniceri, şi de teama cruntelor bătălii ce avură cu armia rusească – care, sub comanda prinţului Galiţiei, se lupta pe câmpiile Moldovei vechi. După încheierea păcii, toată familia s-a statornicit în Iaşi, pentru că satul Roşieci, ca mai multe alte sate şi oraşe, era prefăcut în cenuşă. În urma sistemei impuse de guvernarea Domnilor, fiii de boieri erau datori a învăţa limba elină, astfel încât şi junele nostru urmă cursul învăţăturii la şcoala vasiliană*, ce de

---

* Mişcătoare, emoţionante.

* Şcoala vasiliană este numită astfel spre pomenirea lui Vasile Lupu, care la mijlocul secolului al XVII-lea înfiinţează această şcoală. Astăzi, ea se numeşte Gheorghe Asachi.

Grigorie Ghica, la 1765, din nou, dar pe alte temeiuri, s-a reorganizat în Mănăstirea Sfinților Trei Ierarhi, și unde împreună învățau și alți tineri, care au strălucit în epoca renașterii Eladei [Greciei].

Sub guvernul grecesc, limba română a fost a doua oară, ca și în epoca lui Chiril, izgonită din școli și din palate, totuși, de la reașezarea ei pe drepturi strămoșești de către Vasilie voievod (de această dată sub umbrirea religiei), ea se păstra în biserică și aștepta o epocă spre a fi înviată și cultivată de bărbați patrioți, care, prin scrieri și învățături folositoare, să facă nelucrătoare ceata străinilor dascăli ce pervertea tineretul* și, cu încetul, îi transforma și sentimentul național. Cu toate ademenirile de carieră, de interes și de modă, tânărul Vasilie dădu urmare aplecării pironite în cugetul său de a fi mai bine în patrie moldovean umil, decât străin strălucit. Așadar, după ce în curs de trei ani deprinsese binișor elinește de la alfa până la omega, dezgustat de metoda brutală a loghiotaților*, într-o noapte, împreună cu un alt coleg de școală, a fugit din Iași - voind a merge la Mănăstirea Sfântului Gherman (Neamțul), unde Starețul Paisie atrăsese mare număr de evlavioși.

Cu scopul de a îmbrățișa tagma călugărească, drumețul, călătorind, își zugrăvi în închipuire fericirea viitoare, și, prin aceasta, ușura calea întreprinsă pe jos; după câteva zile a ajuns pe seară în satul Volintirești pe Siret, unde s-a adăpostit și a rămas peste noapte la un păzitor de țarină. Dar deșteptându-se Vasilie a doua zi dimineață, plin de bucurie că se aproprie de ținta călătoriei sale, deodată se văzu lipsit de tovarășul său și de puținii bani ce-i rămăseseră, întâmplare care-i nimici așteptarea sa cea mai dorită. În ochii tinerilor, toate par a fi mai vii decât oamenilor pe care învăluirea lumii i-a trecut prin foc și prin apă, de aceea tânărul Vasilie, împlântat* în lacrimi, își tânguia a sa amară soartă, pe când țarinarul, înduioșat, căută a-l convinge că lui singur nu i s-ar potrivi a ajunge la mănăstire, și-l îndemnă să rămână unde l-a adus Dumnezeu. Dar filantropia țarinarului provenea mai mult din interes, căci în tânărul sănătos și blând vedea o mare îndemânare în lucrările ocupației sale. Deci, după ce l-a despuiat de straiele boierești, l-a îmbrăcat în mintean*, i-a încins opinci și, prin îndeletniciri smerite, a pus temelia acelei supuneri apostolești, pe care, mai apoi, ca Arhiereu a practicat-o în tot cursul vieții sale. Răbdarea lui se făurea însă de [către] caracterul sfăditor al femeii țarinarului, care, în desele certe cu bărbatul ei ce nu-i prea intra în voie, își descărca limba și mânia asupra bietului tânăr, ce nu putea alina această furtună altminteri decât îndeplinindu-i însărcinarea: cea de a spicui noaptea străine ogoare

---

* Se foloseau în scopuri personale de virtuțile tineretului, încercând să le schimbe (eventualul) sentiment național.

* Titlu dat dascălilor greci din epoca fanariotă.

* Străpuns.

* Surtuc, veștmânt țărănesc.

de păpuşoi*, ori ziua prin lacuri a-i înmuia cânepa ei. Acestea şi alte asemenea îndeletniciri se încheiară o dată cu toamna. Îngheţul a început, şi spre a nu fi nevoit să-l îmbrace pe despuiatul şi descultul argat, ţarinarul o însărcină pe femeia sa de a-l izgoni într-o dimineaţă, pe nemâncate. Această neomenie însă îl duse mai aproape de scop, căci viitorul Mitropolit avea încă din casa părintească oarecari începuturi de carte în limba română, şi cunoştea pe de rost câteva tropare şi condace de închinăciune, încât cu cuget senin, urmând menirii sale, se duse drept la parohul satului, care îl îmbrăţişă cu bucurie şi, îmbrăcându-l în suman şi în opinci noi, îl făcu dascăl la această biserică. Fuga fiului răspândise larmă în casa părintească, ce trimise oameni înadinşi* prin ţară, ca să-l descopere şi să-i afle soarta. Unuia dintre aceştia, ce-l urmărea din loc în loc, i se nimeri să-l găsească în biserica Volintireştilor, de unde-l aduse la satul Prigoreni şi, schimbându-l iar în portul cerut de a sa condiţie, îl conduse din nou, pe la Iaşi, în casa părintească din Roşieci. Schimbarea poziţiei n-a strămutat în tânărul Vasilie aplecarea ce avea pentru tagma călugărească, însă îndesitele sale cereri erau refuzate de părinţi, până când logofeteasa Elena Catarghiu, naşa sa, i-a înduplecat să-i împlinească neîmpiedicata lui dorinţă. Drept care, căpătând părintească încuviinţare, tânărul fu trimis la Huşi, la episcopul Iacov Stamati, unde neîntârziat fu călugărit sub numele de Veniamin, şi, la 1784, hirotonit diacon. La detronarea lui Alexandru Mavrocordat, petrecută în februarie 1785, sosind Veniamin împreună cu episcopul său la Iaşi, mitropolitul Leon l-a însărcinat cu arhidiaconia mitropoliei şi, în 26 septembrie 1788, hirotonisindu-l preot, i-a dat post de mare eclesiarh. În epoca aceea, ţara fiind ocupată de armata rusească, contele Rumeanţov, supra-comandantul ei, a recomandat la egumenia vacantă a mănăstirii Sfântul Spiridon pe un călugăr grec, arhimandritul Zaharia, ce făcuse împreună cu flota rusească, sub contele Orlev, expediţia în Moreea. Epitropii şi divanul, spre a nu se compromite către Înalta Poartă prin angajarea unui organ străin, au raportat lui Rumeanţov că egumenia este de mai dinainte ocupată şi, totodată, la 1789, a rânduit pe părintele Veniamin egumen la mănăstirea Sfântul Spiridon. Contele Rumeanţov, deşi a înţeles uneltirea, întări pe egumenul cel nou, rostind că este mai mulţumit de patriotismul Divanului decât dacă i s-ar fi împlinit mijlocirea. Din aceasta se vede că o faptă patriotică se preţuieşte de un suflet nobil chiar şi atunci când ea este împotriva interesului său.

Murind Mitropolitul Leon şi scaunul Mitropoliei rămânând vacant, atunci când Moldova era împărţită între Rusia şi Austria după cursul râului Siret, prinţul Potemkin în unire cu generalul Laskarov a orânduit hirotonirea arhimandritului Gavriil Transilvanul, cu titlul Episcop de Lefko-Poleos (Cetatea-Albă sau Akerman, din Basarabia), pentru că, în Moldova veche, a cărei parte era Basarabia

---

* A aduna noaptea… de porumb.
* Trimişi special în căutarea lui.

până la Marea Neagră, episcopii de Cetatea-Albă, dintre [spre deosebire de] ceilalţi eparhioţi, aveau protie* la scaunul de Mitropolit – aşa încât, după câteva luni, împărăteasa Ecaterina l-a întărit pe episcopul Gavriil drept mitropolit. Mai înainte însă de a intra în funcţie, încheindu-se la 9 ianuarie 1792 Pacea de la Iaşi, Domnul Alexandru Moruzu trimise pe noul mitropolit la Constantinopol, după cererea Înaltei Porţi, iar Adunarea ţării, completată după datină de la vel-şatrar* până la vel-logofăt*, aduse la scaunul mitropoliei pe episcopul de Huşi, Iacov, iar în locul lui, la 27 iunie 1792, pe egumenul de la Sfântul Spiridon – Veniamin.

Îmbunătăţirile ce a făcut în bisericile şi cu clerul eparhiei, blândeţile, smerenia, bunătatea, dărnicia, evlavia şi activitatea, pentru care a dat nenumărate dovezi – fuseră singurele motive pentru care episcopul Veniamin, la 1 iunie 1796, a fost ales în scaunul de Roman, iar apoi, la 15 martie 1803, Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, arhiepiscop şi exarh al Plaiurilor*.

În acele timpuri critice, tratatele de pace între Rusia şi Turcia semănau curat numai a convenţii de armistiţiu*, pentru că pacea era mai întotdeauna întreruptă. Astfel, timpuriu rupându-se şi tratatul de la Iaşi, armatele ruseşti au păşit la 1807 peste Nistru, iar prinţul Constantin Ipsilant ocupă guvernarea ambelor principate. Se pare că şefii armiei nu erau mulţumiţi cu administrarea acestui Domn, căci, după un îndemn, aşternând boierii moldo-români o plângere pentru nedreaptate către locuri mai înalte, prinţul Ipsilanti făcu neîntârziat drum în Rusia.

Pildele de sentiment patriotic, pe care, în deosebite cazuri, mitropolitul Veniamin ca preşedinte al Divanului le-a dat, erau departe de a găsi imitatori, căci dezbinarea şi fatria* între ai noştri erau numeroase pe atunci – unii ţineau cu o parte, alţii cu alta, şi foarte puţini cu ţara.

Două persoane, al căror nume suntem nevoiţi a-l tăcea, spre a ajunge la scopul lor, în lipsa altor mijloace, au ales calomnia – căreia ştiură a-i da o formă de adevăr, pe lângă plenipotenţiarul Prozorovski. Cu prilejul unui ucaz* adresat către Divanul Ţării, ei au pârât că mitropolitul ar fi împotriva poruncilor Ministerului. Plenipotenţiarul, în a sa dreptate, a preţuit valoarea pârei* şi nu i-a

---

* Întâietate.

* Sau: mare-şatrar = negustor ambulant care vindea prin bâlciuri, la şatră; ţigan nomad; boier care avea în pază corturile taberei în vreme de război.

* Sau: mare-boier; titlu de mare dregător în ierarhia boierilor români, membru al sfatului domnesc; în Moldova: întâiul boier de divan ce conducea cancelaria domnească şi care în lipsa domnului prezida divanul.

* Diviziunile administrative din regiunile muntoase.

* Păreau doar nişte simple convenţii lipsite de seriozitate.

* Franţuzism, de la „fatras” = harababură, dezordine.

* Hotărâre, ordin, decret, dispoziţie, poruncă.

* I-a dibuit minciuna.

dat crezare, dar îmbunătățitul Veniamin, adânc întristat de urmarea [ce o va avea pâra asupra] fiilor sufletești, de bunăvoie se retrase din scaun la 1807 și se așeză în Mănăstirea Neamțu. Curând, mitropolitul Gavriil Transilvanul, despre care am vorbit, trecând de peste Nistru, a ocupat ambele mitropolii ale țării sub titlul de exarh, pentru că [mitropolitul] cel de București, cu mai mulți boieri era fugit la Brașov, de la deschiderea campaniei [militare].

Veniamin, retras în adăpostul său, se ocupa cu împlinirea faptelor evlavioase și filantropice, cu alcătuiri și traduceri de cărți bisericești, cu care a înavuțit literatura românească. În asemenea îndeletniciri a urmat până în iarna lui 1812, când, de către Domnul Scarlat Calimach și de adunarea obștească a boierilor, a fost rechemat iar în scaunul mitropoliei.

De la a doua sa arhipăstorie până la a doua retragere, adică în curs de 30 ani, au urmat multe evenimente politice la care Veniamin a luat parte în calitate sa de Primat al Moldovei, pe care însă, a le descrie aici, nici locul, nici împrejurările nu ne îngăduie. Evlavia, patriotismul, dărnicia și dorința învățăturilor erau însușirile cele strălucitoare ce umpleau inima sa nobilă. Cât de puternică a fost evlavia sa se vădește prin aceea că, disprețuind primejdia personală [în care se punea], la răscoala grecilor, [de] la 1821, a sfințit și a binecuvântat în biserica Sfinților [Trei] Ierarhi acel întâi steag elinesc, ce a adus triumful crucii în Grecia. Spre a forma un cler vrednic de a sa înaltă chemare, ce prin rost și fapte să povățuiască turma pe calea mântuirii, a organizat încă de la 1803 seminarul Veniamin, rânduindu-i venituri statornice și așezând profesori, și, cu toată schimbarea împrejurărilor, s-a nevoit prin învățături a reașeza demnitatea Bisericii, cu atâta strălucire întemeiată cu 200 de ani mai înainte de mitropolitul [Petru] Movilă. Organizarea școlilor naționale a aflat în Veniamin cel mai statornic ocrotitor, cultura limbii – cel mai mare părtinitor [ocrotitor], iar pentru dorința [dragostea] științelor era mereu înconjurat de persoane învățate. Mulți tineri sunt datori, pentru învățătura lor, ajutorului ce au căpătat prin a sa cheltuială, cu care au studiat în țările străine. La reforma politică a țării, ca președinte al Adunării legiuitoare, nu s-a abătut de la principiile sale de patriotism și de dreptate. Cu numeroasele sale îndeletniciri, găsea timp a nu conteni lucrările literare, după principiul *Nulla dies sine linea**. Chiar în decursul zilei și al ocupațiilor se folosea de răstimpul cel mai mic spre a-și urma scrierea începută. Numai în asemenea fel a putut produce câtimea* cea vrednică de mirare a manuscriselor sale, depuse în biblioteca seminarului. Ce se atinge de [Cât privește] împlinirea îndatoririlor creștinești și ale arhipăstoriei, nu se găsea monah următor disciplinei sale cu mai mare strictețe, și arhipăstori plinind slujirile religioase cu mai mare credință, pompă și strălucire, încât glasul cel plăcut, aerul

---

* *Nici o zi fără o linie* (lat.)

* Cantitatea.

cel venerabil, veşmintele cele preţioase şi evlavia ce emana din toate acestea îi pătrundeau pe toţi creştinii cu un sentiment de evlavie şi de respect, pe care-l mărturiseau prin îndesirea la biserică în ziua când slujea – încât, prin aceste însuşiri, Mitropolitul nostru ar fi fost vrednic de podoaba bisericii-catedrale celei mai mari a Europei*. În miezul acestor îndeletniciri a arhipăstorit Veniamin până la 18 ianuarie 1842, când, din cuvinte încă nelămurite publicului dându-şi demisia, se retrase la mănăstirea Slatina. Câtă însemnătate şi înrâurire avea Veniamin în ţară s-a vădit în cursul a trei zile, în care a împărţit binecuvântarea cea de pe urmă fiilor sufleteşti. Nu era boier, sau văduvă, sau sărman, căruia să nu-i fi fost Veniamin botezătorul, cununător, ajutătorul sau binefăcătorul, de aceea, trei zile, un râu de oameni trecea necurmat prin apartamentele sale, udându-i mâna binecuvântătoare cu lacrimi de durere şi de recunoştinţă. Retragerea sa era un eveniment şi, îngrijorându-se de vreo demonstraţie a poporului, s-au luat măsuri ca să purceadă din Iaşi noaptea. Mult a continuat pelerinajul (hagialâcul) credincioşilor la Slatina, spre a cerceta pe proin*-Mitropolitul, care nu contenea, ca şi mai înainte, a-şi împărţi banii, până şi straiele sale, între cei ce le cereau şi a consfinţi timpul său întru rugăciuni şi scriere.

Deşi de o constituţie sănătoasă, totuşi clima cea aspră a muntelui, viaţa lui schimbată, în ani înaintată, s-a încheiat pe pământ la 18 decembrie 1846, în braţele credinciosului său arhidiacon, părintele arhimandrit Meletie Istrati, ce-l făcuse egumen al mănăstirii Slatina. Veniamin este îngropat sub peretele bisericii. O candelă nestinsă de atunci luminează peste mormântul său, dar numele lui Veniamin va lumina în istorie şi în inimile credincioşilor compatrioţi. Ce se atinge [Cât priveşte] caracterul social, prin care bunătatea şi încrederea îl făcuseră deseori a judeca după inima sa pe alţii, deseori el a fost victimă a celor ce, [deşi] sub a lui umbrire, făceau abuzuri. Testamentul şi codicilul* lui Veniamin merită atenţia noastră, pe care la timpul şi ocazia potrivită avem ca scop să le publicăm, împreună cu numeroasele corespondenţe ce vor împlini multe lipsuri din istoria patriei. Traducerea acestei cărţi a încheiat-o în august 1843 şi, după a sa dorinţă, [a fost] pusă sub tipar; după o întrerupere îndelungată a lucrării s-a încheiat tomul I, la care s-au adăugat aceste puţine rânduri şi portretul răposatului.

N. Istrati,
Iaşi, 30 iunie 1850

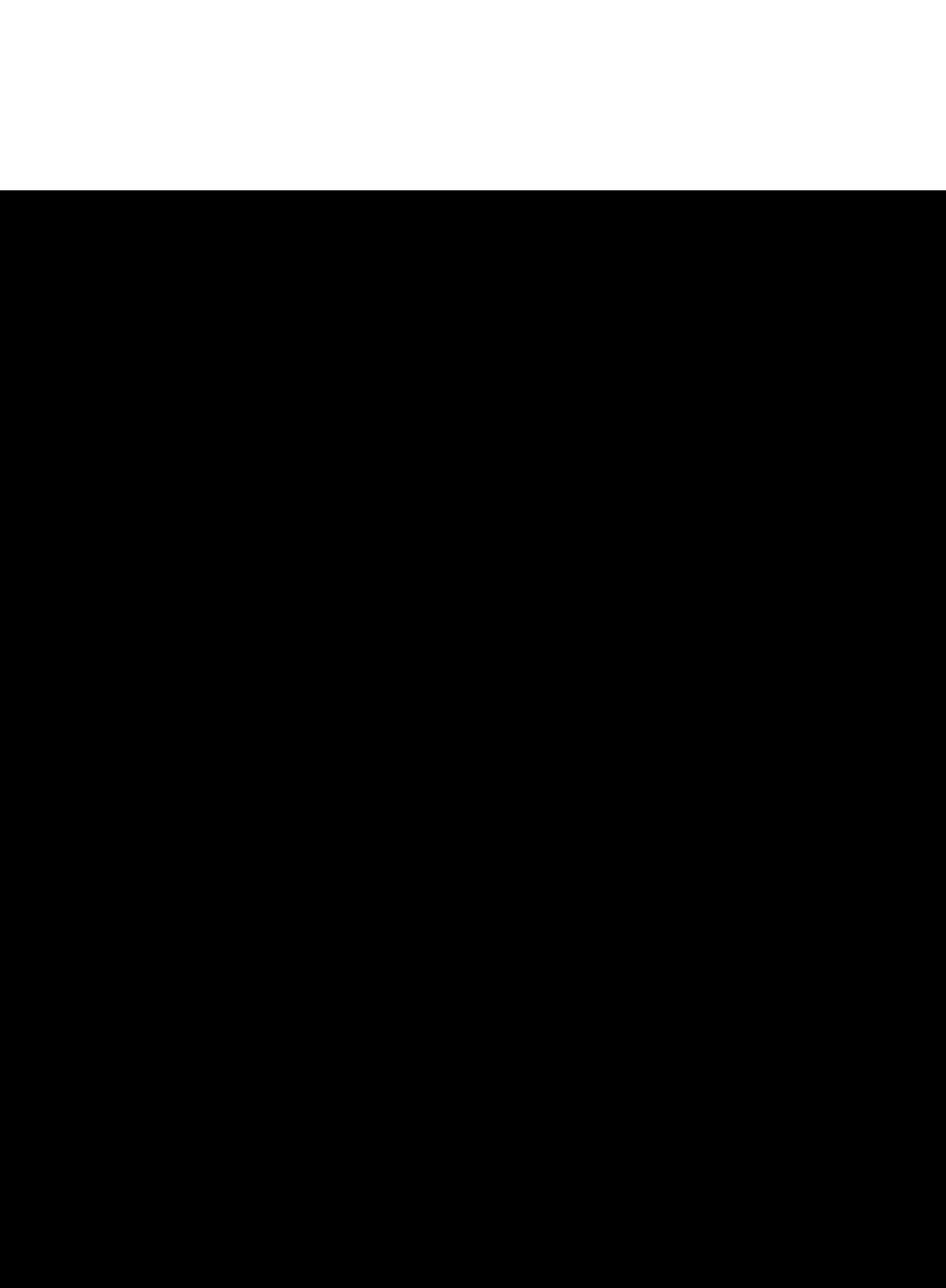
* Poate e vorba de Sfânta Sofia din Constantinopol.

* Fost, ex-.

* Parte suplimentară a unui testament, adăugată după legalizarea acestuia.

PRECUVÂNTARE

a tâlcuirii Psaltirii,
a preacinstitului dintre filosofi monahul Eftimie Zigabenul,
şi laudă la Proorocul David,
tălmăcită, şi acum în capete împărţită,
spre mai lesnicioasă aducere-aminte şi înţelegere a cititorilor.

CAPITOLUL I

Cine este părintele Psaltirii, adică a cărții psalmilor.

Părintele acestei cărți, al psalmilor, peste tot cuprinzător a zice, este Prooroc-împăratul David, sluga lui Dumnezeu, precum a mărturisit despre el Însuşi Dumnezeu: *Şi voi apăra cetatea aceasta pentru Mine şi pentru David, sluga Mea* (IV Împ. 20: 6). Iar al Fiului lui Dumnezeu [este] părinte după trup, că *Cartea Neamului*, zice, *lui Iisus Hristos, fiul lui David* (Mt. 1: 1). Iar ca să cuprindem în scurt celelalte ale lui supranumiri particulare, zicem: părinte al cărții acesteia este David, acela care după Avraam singur a stat Părinte al neamurilor; muzicantul nostru Orfeu, întâiul frumos-scriitor [caligraf] poet al faptelor bune; David, întâiul propovăduitor al celor trei Ipostasuri ale Unimii Dumnezeirii, păstorul şi viteazul biruitor; Proorocul şi Împăratul David, cel ce s-a aflat inimă şi limbă şi condei al întâiului şi cerescului Împărat, cel de Dumnezeu mărturisit şi cel ce a câştigat toate faptele bune, câte fac pe om dumnezeu şi de om se împlinesc[2].

Deci acest David, a fost cu adevărat mare fiu al lui Iesei, mai tânăr însă decât toți ceilalți frați ai săi*; neîmpodobit la vedere, dar preafrumos cu sufletul, şi decât toți voievozii de oşti şi proorocii de legi şi împărații, cel mai bogat şi mai împodobit cu darurile, prea-blând adică cu duhul, iar cu firea prea-blajin, prea-viteaz cu socotința şi cu trupul prea-voinic, prea-mare stăpânitor de sine, însă şi tuturor foarte apropiat, înalt-cugetător, totodată şi smerit-cugetător, prea-simplu întru aceeaşi vreme şi de multe chipuri prea-aflător, dulce după moral, iute cu cuvântul, mult cu mintea, uimit* după* vederea duhovnicească [sau gânditoare] a

---

[2] Vezi şi la începutul tâlcuirii Psalmului 50 minunatele laude pe care le împleteşte bine-grăitoarea şi prea-ritoriceasca limbă a dumnezeiescului Hrisostom lui David, dumnezeiescul Părinte şi Prooroc-împăratul. Însemnăm aici că numele David, după Eusebie, se tâlcuieşte „defăimat" şi „miluit", iar după dumnezeiescul Maxim, „tare cu mâna", iar după alții se tâlcuieşte „singur" şi „dorit" şi [tot] acelaşi, iubit.

* Mai mic decât toți, dar mai mare la suflet decât toți.

* ἔνθουσ forma contrasă al lui ἔνθεοσ = plin de Dumnezeu, copleşit de inspirație şi entuziasm dumnezeiesc.

* κατὰ = aici: „ca urmare a" (vederii duhovniceşti sau gânditoare a celor ce sunt [existențelor]). Prepoziția revine adesea.

celor ce sunt [existențelor], şi, mai ales, după vederea adevăratului Dumnezeu, de sineşi învățat, ori de Dumnezeu învățat, cu totul şi Atot-Sfântului Duh fiind organ, toate proterimele* lui celelalte trecându-le, ori în scurt punându-le, pe singure două le voi lăuda aici, pe înțelepciune şi pe bărbăție.

Mai întâi însă trebuie să zic despre înțelepciunea lui, că însuşi David zice mai adânc şi mai arătat acestea: *Mâinile mele au făcut organul şi degetele mele au alcătuit psaltirea* (la *Mic eram între frații mei* [Ps. 151]). Pentru că înțelepciunea nu este altceva decât alcătuire de cuvinte şi de lucruri, şi mai ales că, şi între ştiințele raționale, ştiința armoniei muzicale este partea filosofiei cea mai aleasă şi de căpetenie*, căci ea pe sine şi pe celelalte părți şi frumuseți ale filosofiei le potriveşte prin sineşi atât în privirea sa, cât şi în privirea uneia către alta, ea fiind o conglăsuire [simfonie] ori analogie* tuturor. Deci cel ce va mărturisi că are ştiința aceasta armonică [se socoteşte că] a mărturisit, în puține cuvinte, că are întru sineşi toată vederea celor ce sunt.

Trebuie însă să luăm aminte că David, milele sale şi puterea sa cea poetică le-a afierosit la organ, iar degetele sale, şi armonica (potrivitoarea) sa ştiință le-a afierosit la psaltire, însuşi zicând: *Mâinile mele au făcut organul, şi degetele mele au alcătuit psaltirea* (Ps. 151), pentru că organul este mai simplu şi mai gros, iar psaltirea este ştiutoare* şi mai subțire, şi prin urmare are trebuință de mai amănunțit meşteşug. După mai înaltă înțelegere [anagogic] însă, prin *mâini* trebuie să înțelegem practica (adică lucrătoarea) faptă bună, care ca un organ face viața cea îmbunătățită să fie bine-rânduită şi conglăsuită cu sineşi, iar prin *degete* trebuie să înțelegem cuvintele şi pricinile cele mai pline de vedere [duhovnicească], fiindcă şi acestea alcătuiesc [îl zidesc], ca şi Psaltirea, pe gânditul judecător al cuvântului* [David, omul], încât acesta să se insufle de sus,

---

* προτερήματά = calităților, însuşirilor, virtuților

* Această teorie era răspândită şi în Antichitatea păgână, mai ales prin Platon. Ea se adevereşte mai ales în psalmi şi în cultul creştin în general: cuvintele, filosofia, teologia şi alte ştiințe rămân literă moartă dacă nu se fac prilej de glăsuire muzicală, mai exact, de laudă adusă Ziditorului-Hristos, Logosul, Rațiunea, Pricina tuturor acestora, dar şi prilej de bucurie reciprocă, în forma muzicală, dintre oameni. Dacă muzica păgână a luat astăzi un avânt aşa de mare, spre paguba muzicii sfinte, aceasta e semn mai degrabă al dezbinării oamenilor decât al bucuriei dintre ei, căci cum par că se bucură cu adevărat oamenii unii de alții dacă „ştiințele" şi „muzica" lor nu slujesc Celui ce este Sensul şi Ziditorul a toate? În cele din urmă toate aceste ştiințe îi va duce pe oameni la pierzanie, se vor osândi sub propria creație nebunească, căci n-au vrut să-I afierosească - prin cântare şi prin toată viața lor – „ştiințele" lor lui Dumnezeu.

* ἀναλογία = aici: „acord".

* ἐπισταμονικον = care ştie, este capabilă de a pune ştiința în lucrare prin cântare.

* τὸ νοερὸν τοῦ τοῦ λόγου κριτήριον.

din dumnezeiescul har, şi să se lovească (precum strunele se lovesc) şi prin Altul mai mare, adică prin Sfântul Duh Însuşi să se lovească.

Încă şi într-altă parte a Psalmilor zice acelaşi: *Cele nearătate şi cele ascunse ale înțelepciunii Tale ai arătat mie* (Psalm 50: 6). O, minunată grăirea aceasta! Arată cu cuvântul acesta Prooroc-împăratul că nu are numai cunoştința făpturilor celor văzute, ci şi ştiința tainicelor nevăzute, adică cum că Dumnezeu este Treime şi Unime, cum că Fiul lui Dumnezeu vrea să se facă Om, şi iarăşi altundeva zice: *Mai mult decât pe toți vrăjmaşii mei, m-ai înțelepțit cu porunca Ta* (Psalm 118: 98). O zice însă acesta pentru virtutea practică, întru care are întâietate decât alții, şi acestea adică sunt îndestule despre înțelepciunea lui David.

Iar cele despre bărbăția sa, el însuşi le mărturiseşte, zicând: *Am ieşit spre întâmpinarea celui de altă seminție, şi m-a blestemat întru Idolii lui, iar eu, smulgând sabia cea de la dânsul, i-am tăiat capul, şi am ridicat ocara dintre fiii lui Israil* (la *Mic eram întru frații mei* [Ps. 151]). Vezi, o cititorule, nu numai bărbăția lui David, ci, mult mai vârtos, blândețea lui şi smerenia, pentru că el, deşi putea zice multe şi mari laude, adică mulțimile luptătorilor celor de altă seminție, sumețiile acestora, armele lor, oşteneştile meşteşugiri şi cugetările, mândria uriaşului aceluia şi a elefantului Goliat, iscusința, bărbăția, mărimea trupului, frica evreilor şi nevoința poporului, şi nedumerirea împăratului Saul, măcar că putea zice, şi toți se înfricoşau de Goliat cel de alt neam – şi voievozii oştilor, şi oştenii, şi tinerii, şi bătrânii, şi că el prea-tânăr fiind cu vârsta, şi mic cu statul trupului, încă cu totul neînarmat şi neiscusit la războaie, s-a vitejit însă împotriva barbarului, şi socotindu-l ca pe un mort pe turnul cel înalt, şi pe fiara cea atât de mare, l-a biruit prea cu lesnire, şi cu însăşi sabia aceluia i-a luat capul de la trup, şi aşa a stins frica neamului evreiesc, a oprit uciderile, a mântuit împreună oastea şi pe împăratul, şi mormintele strămoşilor şi legile părinteşti, şi cele sfințite, şi născătorii, şi tot neamul, şi vârsta. Acestea zic cele atât de multe şi mari pricini de laude, măcar deşi avea a le zice David, cu toate acestea, pentru multă smerenia sa, cu nici una din acestea nu s-a fălit, şi prea puțin şi cu blândețe povesteşte viteaza şi singuratica sa luptă împotriva lui Goliat.

David însă, cel de acest fel şi atât de mare (ca să nu lungesc cuvântul povestind cu de-amănuntul toate vitejiile lui), mai întâi fu defăimat de către tatăl său, Iesei (că acela luă aminte la singură trupeasca micşorare a lui David ce se arăta), şi fu aruncat spre a fi păstor de oi, şi păstor nu deplin, ci nedeplin, şi mai mic, urmând în urma oilor celor fătătoare, care lucru este al păstorilor celor nedepliniți şi mai mici.

Şi tatăl său, jos, aşa defăima pe David, iar Dumnezeu de sus îl înfia pe el, şi ca pe un fiu de împărat îl gătea, să se învețe mai întâi la necuvântătoarele vite păstoreasca, adică împărăteasca ştiință, pe care şi urma să o dobândească asupra oamenilor, şi [prin urmare] mai înainte îl iscusea să privegheze, să se lupte, să se primejduiască pentru turmă, să se lupte împotriva leilor, a urşilor şi a furilor, să

sufere foame, sete şi căldură, şi uneori el să meargă înaintea oilor, şi să le povăţuiască spre păşunea de verdeaţă, şi spre umbrirea de copaci, şi spre izvoare, pe ape şi râuri, iar alteori să le urmeze şi să le întoarcă înapoi, şi să le adune, când cu toiagul, când cu glasul, când cu cântări şi când cu fluierul, şi alteori să le veselească, iar alteori să le înspăimânteze, alteori să le păzească sănătoase şi alteori să vindece pe cele bolnave, şi toate acestea le urma nu numai ca să se arate turma prea-grasă, ci şi prea-înmulţită.

Şi ce trebuie a zice multe? Nu după multă trecere de vreme, vine proorocul Samuil, care urma să ungă pe David împărat la casa lui Iesei, caută pe acela ce urma să se ungă, iese ceata cea multă şi bună şi strălucită a celorlalţi fii ai lui Iesei ca să pună asupra lor cornul ungerii, dar Dumnezeu îi trece şi îi leapădă pe dânşii, precum şi Iesei lepăda pe David, drept aceea a fost silit însuşi tatăl să aducă şi pe David, defăimătorul pe cel defăimat, deci este adus în mijloc, şi îndată este uns Împărat şi Prooroc de Proorocul, cu cornul ungerii şi cu ungerea Duhului Sfânt; acestea însă au fost preînchipuiri* ale Mântuitorului Hristos, care S-a uns mai pe urmă de la Dumnezeu Împărat după omenire.

Şi ce a urmat după acestea? Război mare s-a deschis, şi cumplit, al celor de alt neam asupra neamului israilitenesc, care s-a înfricoşat cu totul, şi lucrurile stăteau, după parimie*, pe simceaua briciului*, atât în privinţa lui Saul, cât şi a tot neamul evreilor. Vine însă de faţă şi David, izbăvitorul şi Proorocul, ostaşul şi împăratul, iarăşi se defaimă, iarăşi se dă în lături, dar iarăşi întrece pe fraţii săi cu îndelungă-răbdarea, iar pe Saul, cu răspunderea*, pe Goliat, cu bărbăţia, şi pe toţi împreună – pe cei mai-nainte de el, şi pe cei din vremea sa, şi pe cei din urma sa – îi covârşeşte cu lupta cea mai presus de fire ce a făcut-o asupra uriaşului Goliat, şi [adică] unul singur mântuieşte pe toţi, arătându-se pentru toţi, şi în loc de toţi, şi mai mult decât toţi.

Apoi ce urmează? Se sfătuieşte David cu Saul, şi împreună bat război, şi împreună cu el biruieşte pe vrăjmaşi, iar mai ales însuşi plineşte lipsurile lui Saul, şi biruieşte pe vrăjmaşii cei simţiţi cu armele, biruieşte însă şi pe vrăjmaşul cel gândit, adică pe demonul ce năduşea pe Saul, cu dulcea cântare a Duhului Sfânt; se încununează, se binecuvântează de către toţi, şi mai mult decât toţi se face cântare şi laudă în gura femeilor. *A bătut Saul cu miile, şi David cu zecile de mii* (I Împ. 18: 7). Pentru aceasta iarăşi se zavistuieşte de către Saul, se goneşte, fuge, se ascunde, se înconjoară de dânsul; însă înconjoară pe cel ce l-a înconjurat, şi nu apucă îndemânatica vreme spre a junghia pe Saul, nici nu voieşte uciderea aceluia ca să dobândească contenirea goanei şi a războiului celui asupra sa, nici

---

* σύμβολα.

* Expresie des folosită, proverb.

* Pe muchie de cuţit.

* ἀπολογίαν. Aici: înfruntarea cu blândeţe şi înţelepciune.

izbândeşte asupra vrăjmaşului său, ci mai ales ajută pe Saul, cel ce-l gonea, mai mult temându-se nu ca să păţească ceva rău de la Saul, ci ca el să nu lucreze ceva rău asupra lui Saul, atât de bine a unit pe aceste două potrivnice, blândeţea şi bărbăţia, încât se vedea bărbăţia mai mare decât blândeţea sa, şi blândeţea lui iarăşi mai mare decât bărbăţia lui.

Ce a mai rămas încă? Împărăţeşte David, prooroceşte, mărturiseşte pe Dumnezeu, se mărturiseşte de Dumnezeu, Care îi jură că va avea scaunul împărăţiei în veac, că va moşteni lumea, că va covârşi stelele cu mulţimea şi cu podoaba fiilor lui. Apoi, o, ce întâmplare! O, ce prefacere! Cel ales, de năprasnă se face preacurvar; Proorocul se face afară de minte; purtătorul de Dumnezeu – nebun de amor; cel adevărat – amăgitor; păstorul – fur; mântuitorul – ucigaş; de aici au urmat prefacerea socotinţei şi călcările de lege ale acestuia; de aici s-a întâmplat oprirea lovirilor psaltirii şi a dumnezeieştilor cântări şi sfiala proorocescului dar; de aici s-a născut schimbarea vieţii şi noianul răutăţilor şi al ispitelor; de aici s-a făcut nu numai cel îndumnezeit neinsuflat după insuflarea cea de sus, a Duhului Sfânt, ci şi tatăl s-a făcut fără fii şi, dintre fiii lui, unii s-au făcut spurcaţi şi stricători de surori (precum Amnon a stricat pe sora sa Tamara), iar alţii s-au făcut şi mai spurcaţi decât aceştia, adică ucigători de fraţi şi batjocoritori de tată (precum Abesalom, cel ce a omorât pe fratele său, Amnon, şi s-a ridicat asupra lui David, părintele său) şi împăratul – vai! – se face pierdut, prin munţi de Abesalom gonindu-se, viteazul – fugar, şi păstorul – în munţi rătăcit, iar casa cea strălucită şi scaunul împărăţiei se văd risipite la pământ. Din acestea îi vin lui David şi pătimirea trupească, şi amara căinţă, pentru păcatele ce a făcut; de aceasta aducea el noua şi întreita jertfă cea de toate zilele către Dumnezeu, adică izvoarele cele din toate nopţile ale lacrimilor ochilor săi, iar jertfa inimii lui erau zdrobirea şi suspinurile, iar cea a limbii lui erau mărturisirea şi rugăciunea cea necurmată, că cele de mai sus au fost rănile şi loviturile, iar acestea de mai jos erau leacurile şi doctoriile rănilor, ori asupririle, ori arsurile şi tăieturile putrejunilor.

Ceea ce însă mi-a scăpat din minte şi cuvântul o a trecut, privind la cele dinainte ale povestirii, adaug aici aceasta: vine de faţă după păcat Natan la David, Proorocul la Prooroc, precum şi doctorul cel sănătos merge la bolnavul doctor, şi precum mai înainte de păcat a mers la el Samuil ca să-l ungă, aşa şi după păcat a mers la el Natan pentru ca să ridice de la el nu numai dregătoria împărăţiei, ci şi însuşi proorocescul dar al Sfântului Duh, ori şi însăşi viaţa lui, [voind să cerceteze] dacă David ar socoti să viclenească întru vindecarea păcatului, şi să-şi ascundă rana, până la a se şi împotrivi mustrării ce se aducea asupra sa. Însă împreună cu Natan mergea către David şi un slujitor al izbânzii celei asupra [păcatului] lui David, care precum mai înainte de păcat era păzitor şi puternic ajutător al său, aşa şi după păcat era împotriva lui înfricoşător pedepsitor. A mers, zic, Îngerul Domnului, având în mâinile sale sabia goală, şi gata fiind a lovi cu ea

pe David, de nu ar fi voit el a-şi mărturisi păcatul, şi a se pârî* însuşi pe sine, ca să dezlege hotărârea lui Dumnezeu cea asupra sa cu însuşi hotărârea cea asupră-şi.

Şi de-o parte sta Natan bine-judecătorul judecăţii acesteia, şi izbânditorul Înger cel împreună cu el[2], iar de altă parte şedea necăutătorul în faţă judecător al judecăţii lui Natan, David adică, aducând hotărârea asupra sa şi scoţând în grabă din rana sa săgeata pe care o primise, iar Dumnezeu sta nu numai vindecând rana lui, ci şi ştergând-o, şi nu numai iertându-l, dar şi ridicând de la el păcatul. Drept aceea, iarăşi se dă lui David de la Dumnezeu darul proorociei, iarăşi lucrarea Sfântului Duh, iarăşi lovirile psaltirii şi duhovniceştile cântări, şi iarăşi se dă lui biruinţa cea asupra vrăjmaşilor săi, şi făgăduinţele înfierii, şi că va fi părinte trupesc al Fiului lui Dumnezeu, adică al lui Iisus Hristos[3]. Deci acest Prooroc-

* κατηγορήσῃ = învinovăţi.

[2] Însemnează că dumnezeiasca Scriptură nu povesteşte aceasta ce zice aici autorul kir Eftimie, adică că a fost Îngerul Domnului cu Proorocul Natan, fiind şi sabie, că nimic ca aceasta arată cap. 12 al Cărţii a II-a a Împăraţilor, unde se istoriseşte înfăţişarea lui Natan cea către David şi mustrarea. Poate aceasta a aflat-o autorul din înţelegerea celor [din felul cum au înţeles sau aflat (ἔμαθεν) cei] ce a doua oară au scris Scriptura [copiştilor], ori din vreo veche şi nescrisă predanie, ori şi din vreo carte ascunsă [apocrifă].

[3] Atâta dar a fost de vestit şi de [re]numit împăratul David între evrei, după cinstirea de Dumnezeu şi după celelalte fapte bune ale sale, şi mai ales pentru că urma a se naşte din seminţia sa, după trup, Fiul lui Dumnezeu, încât toţi împăraţii cei bineplăcuţi de după David se numeau David, nu numai ca nişte moştenitori ai neamului aceluia şi ai împărăţiei, ci mai ales ca moştenitori ai bunătăţilor aceluia. Pentru aceasta zice Hrisostom: „Proorocii, pe fiecare dintre Împăraţii cei bineplăcuţi, îl numeau David" (Omilia 57 la Ev. după Matei). Şi adeveresc cuvintele lui Hrisostom proorocii, că Ieremia scrie: *Şi voi ridica lor pe David Împăratul lor* (cap. 30: 9); şi Iezechiil: *Şi voi ridica peste ei un păstor şi-i va păstori, pe sluga Mea David, şi va fi al lor păstor* (cap. 34: 23); şi iarăşi: *Şi sluga Mea David, stăpânitor în mijlocul lor, va fi păstor al tuturor* (Iezechiil 37: 24), şi iarăşi: *Şi David, sluga Mea, stăpânitor în veac* (stih 26). Se vede însă că proorocii aceştia, David îl numesc pe Zorobabel, ori şi pe altul asemenea lui David după bunătăţi [τὰς ἀρετὰς = virtuţi, fapte bune. Mai cu de-amănuntul, despre acest termen şi variantele lui de traducere, să se vadă nota de la Ps. 1: 1]. Zice însă şi Osea: *Şi după aceasta se vor întoarce fiii lui Israil şi vor căuta pe Domnul Dumnezeul lor, şi pe David Împăratul lor* (cap. 3: 5), adică, după istorie, vor căuta pe Zorobabel, cel ce din David se pogora, iar după mai înaltă înţelegere [anagogie; mai cu de-amănuntul despre anagogie, să se vadă nota de la Ps. 3: 6] vor căuta pe Hristos, Care după omenitate se trăgea din seminţia lui David, precum tâlcuieşte Isihie. Scurtă şi preafrumoasă laudă este aceea pe care o împleteşte lui David ighemonul [domnul, dregătorul] Alexandru Mavrocordat, în cele iudaiceşti [în greceşte este redat doar „Alexandru"] A. M. (1641-1709), medic fiziolog şi filosof, face parte dintr-o vestită familie de fanarioţi originară în Chios, cu important rol politic şi cultural în secolele XVII-XVIII; este înrudită şi cu boieri români], în foaia 192: „David a fost un bărbat la faţă bine-încuviinţat; la stat - bine-măsurat; cu minte mare,

împărat care multe a pătimit, şi prea-multe a isprăvit, şi nenumărate biruinţe a făcut, acesta, zic, dădu în Cartea aceasta a Psalmilor toată istoria sa, şi toate întâmplările şi împrejurările câte a întâmpinat în viaţa sa, şi acesta este întâiul capitol al lucrării acesteia.

CAPITOLUL II

Care sunt cuvintele cele peste tot cuprinzătoare ale materiei psalmilor?*

Nouă la număr sunt cuprinzătoarele cuvinte ale materiei Psalmilor:

1. Arătarea* arheologiei nu numai a evreilor, ci şi a celor încă mai vechi decât evreii, pentru că David povesteşte în mulţi psalmi facerea şi zidirea lumii, faptele Patriarhilor, rătăcirea [pribegia] lor, mutarea, coborârea cea în Egipt, robirea şi ieşirea cea din Egipt, darea legii, cortul lui Moisi, preoţia [Leviticul], Numerile, A doua lege [Deuteronomul]*, pe Isus al lui Navi, moştenirea cea prin sorţi a pământului făgăduinţei, Judecători, Împărăţiile, şi câte sunt următoare acestora.

2. Fiziologia despre cer şi despre cele ce sunt în cer, despre pământ şi despre cele de pe pământ, despre vietăţi, despre elemente (stihii), şi, în scurt, despre toată plăsmuirea făpturii.

3. Proorociile despre iconomia Mântuitorului cele mai arătate (desluşite) decât proorociile celorlalţi prooroci care se cuprind în psalmi, adică despre Fecioara, cele despre întruparea lui Dumnezeu Cuvântul, cele despre aducerea darurilor de către Magi, cele despre ducerea Domnului în Egipt, cele despre întoarcerea Lui în Palestina, cele despre arătarea Lui, cele despre învăţătura Lui, cele despre minunile Lui, cele despre Sinagoga iudeilor, cele despre pizma şi vrăjmăşia lor asupra Domnului (cele despre lauda ce i s-a făcut din gurile pruncilor, când a intrat în Ierusalim), cele despre vânzarea şi tragerea pe la judecătorii, cele despre bătăile şi batjocurile ce-i făceau, cele despre Cruce şi

---

înţelept, cu sufletul viteaz; la virtuţile cele spre stăpânire – iscusit; la povăţuirile cele milităreşti – vestit; la voievoziile [strategiile] cele în războaie – ales; prea-bun protopsalt al lui Dumnezeu; între împăraţi – Prooroc; între teologi – poet; al davidiceştii stăpâniri – ziditor; al Mântuitorului nostru - Prooroc şi strămoş".

* ὑποθέσεως = planului, cuprinsului.

* ἐξήγησις.

* Toate fac parte din Pentateuhul sau cele cinci cărţi ale lui Moise.

despre potricălirea* mâinilor şi a picioarelor, cele despre împărţirea hainelor Lui şi a sorţirii [împărţirii] cămăşii Lui, cele despre amara gustare a oţetului şi a fierii, cele despre adormirea, şi îngroparea, şi coborârea în iad, şi învierea, şi suirea la ceruri, şi şederea de-a dreapta Tatălui, şi despre biruinţa cea asupra tuturor, şi pentru toţi, şi despre veşnica Sa Împărăţie.

4. Proorocirile despre cele ce au urmat după înălţarea Domnului, adică despre chemarea neamurilor, despre slava ucenicilor şi a Apostolilor, despre minunile lor, despre propovăduirea lor, despre supunerea pământului, despre întărirea Bisericii şi a creşterii ei, despre biruinţa romanilor şi robirea evreilor, despre a doua şi înfricoşătoarea venire a lui Hristos, şi cele despre obşteasca înviere a morţilor, şi despre judecată şi răsplătire.

5. Teologia despre Sfânta Treime: Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh.

6. Arată Psalmii despre gândite zidiri: îngeri şi demoni şi suflete, şi sufleteşti mişcări şi puteri.

7. Arată despre moraliceasca pedagogie, despre fapta bună, despre răutate, şi despre altele ca acestea.

8. Arată Psalmii despre cugetările şi vrăjmăşiile demonilor, şi despre schimbări şi prefaceri, despre vindecarea patimilor, şi despre lupta şi războiul cel asupra patimilor.

9. Însă şi cel mai de pe urmă cuvânt se arată în psalmi: cel despre poruncile legii prea cu de-amănuntul şi prea-înalt, şi puţin, ori nimic mai jos decât poruncile cele rânduite în Evanghelie de Domnul.

CAPITOLUL III

Care sunt cuvintele cele mai din parte din cuprinsul* Psalmilor?*

ar cuvintele cele mai din parte ale cuprinsului Psalmilor sunt acestea: 1. cel doxologic sau de laudă către Dumnezeu; 2. cel de mulţumire; 3. cel de rugăciune; 4. cel de mângâiere către cei necăjiţi; 5. cel îndemnător la fapta bună; 6. cel abătător de la răutate; 7. cel meşteşugit, adică cel ce cu meşteşug învaţă pentru ca să înduplece pe ascultător, căci porunceşte David în psalmi nu numai să

---

* Străpungerea.

* Adică mai lesne de împărţit, cu un caracater mai puţin general faţă de cele enumerate mai sus. Se referă cu deosebire la titlurile psalmilor.

* Acelaşi termen (ὑπόθεσις) ca şi la capitolul II. Mitropolitul Veniamin redă prin „pricinile", ceea ce e la fel de potrivit.

facă oamenii binele şi fapta bună, ci şi chipul învaţă cum să o facă şi vremea o arată în care trebuie a o lucra. Însă toate cuvintele cele de mai sus se potrivesc îndeobşte tuturor oamenilor, lucru care este cu adevărat prea de mirare şi prea însuşit numai cărţii acesteia a Psalmilor.

CAPITOLUL IV

Cât de folositoare este cartea Psaltirii?

a să zic peste tot cuprinzător, Psaltirea este o obştească vindecare care cuprinde doctoria fiecărei patimi, după Marele Vasilie. Şi dar nu este la oameni nici faptă, nici cuvânt, nici patimă, nici cugetare, căreia să nu îi poată afla omul leacul în cartea acesta, fiindcă aceasta este o adunare plină de tot felul de petrecere* şi de privire [duhovnicească] cu mintea, este o vistierie obştească de învăţături, care fiecăruia îi dăruieşte ceea ce îi trebuieşte, pentru că şi rănile cele vechi ale patimilor le curăţă, şi celui ce de curând s-a rănit de vreo patimă, în grabă îi dă vindecare, şi pe cel întreg după fapta bună*, îl păzeşte, şi toată patima cu totul i-o ridică, şi toate acestea le lucrează cu oarecare dulce mângâiere, şi cu o întreagă-înţeleaptă* şi cinstită îndulcire, adică cu dulceaţa glasului, că împreună cu ascultarea cea domoală şi veselitoare (care se pricinuieşte prin dulceaţă şi prin cântare), nesimţit primim folosul cel din cuvinte, după pilda înţelepţilor doctori, care, când voiesc să adape pe vreun bolnav cu vreo băutură amară şi iute, ung marginea paharului cu miere, precum zice Marele Vasile. Şi aşa, după ceea ce se vede, cântăm cu dulceaţă, iar după lucru şi adevăr, ne învăţăm cu sufletele, şi pomenirea cuvintelor celor ce se cântă neştearsă o întipărim în închipuirea noastră.

Deci psalmul este cuvânt* către Dumnezeu, venire a îngerilor, izgonire a demonilor; psalmul este aşezare lină a sufletelor, odihnă a ostenelilor celor de zi, depărtare a fricilor nopţii; psalmul este întărire a începătorilor, creştere a celor ce

---

* πολιτείαν. Cu alte cuvinte: este o adunare de cuvinte ce arată felurite vieţuiri ca pilde de viaţă.

* Cel zidit cu toate faptele bune (virtuţile).

* μίαν σώφρονά.

* ὁμιλίᾳ. Mitropolitul Veniamin redă prin „voroavă". Termenul e folosit aici cu πρὸς (către; de dragul, pentru, cu, cu referire la etc.); este deosebit de cuprinzător: legătură, comuniune cu; îndreptarea atenţiei către, ocuparea cu; vorbire, discurs; omilie, (adică) îndemn, predică, sfat, demonstraţie.

sporesc şi împuternicire a celor deplini; psalmul este armă nebiruită, odor nejefuit, împodobire de suflet preabună, deopotrivă împăraţilor şi celor simpli*, stăpânitorilor şi celor ce sunt stăpâniţi, ostaşilor şi neostaşilor, înţelepţilor şi neînvăţaţilor, monahilor şi chinoviarhilor, preoţilor şi celor din lume (mirenilor*), locuitorilor uscatului şi ai ostroavelor, lucrătorilor de pământ şi corăbierilor, bătrânilor şi tinerilor; pe scurt – fiecărei vârste, şi stări, şi voinţe, şi obşteşte, şi în parte şi totdeauna. Psalmii lui David sunt prea-folositori de suflet şi prin case, şi prin târguri, şi prin biserici, şi prin căi, şi în fiecare loc, precum îndeobşte este folositoare suflarea aerului şi revărsarea luminii şi întrebuinţarea focului şi a apei, şi câte altele sunt ca acestea obşteşti la toţi şi de trebuinţă. Şi cel mai minunat este lucrul acesta, [anume] că psalmii, cu dulcea lor cântare, nu numai mângâie sufletul celor ce-i cântă, când lasă meşteşugurile şi lucrul mâinilor lor, ci încă şi pe înşişi cei ce ostenesc, cântând întru lucrare, îi mângâie şi îi uşurează. Iar sfârşitul tuturor acestor minunate lucrări este unul: a face adică pe cel ce-i cântă şi-i citeşte, şi înţelept, şi dumnezeu după har. Deci care sunt scopurile şi cuvintele, şi care este folosul şi sfârşitul Psaltirii acesteia, îndestul am spus.

CAPITOLUL V

De sunt adevăraţi şi doar ai lui David toţi Psalmii Psaltirii?*

Unii zic că nu toţi psalmii sunt ai lui David, ci câţiva dintr-înşii sunt ai lui Iditum, şi ai fiilor lui Core, şi ai lui Asaf şi Etam şi ai lui Eman Israiliteanul, iar unul este al lui Moisi, şi doi ai lui Solomon[4], precum se arată din suprascrierea lor. Mulţi însă din psalmi au numai suprascrierea *Alliluia*, şi alţii au o suprascriere anumită [aparte, osebită]. Iar alţii cu totul sunt nesuprascrişi. Pentru aceasta, simplu şi nehotărâtor* se numeşte cartea aceasta „Cartea Psalmilor", fiindcă nu

---

* ἰδιώτας = neiscusiţi, neînvăţaţi, neştiutori.

* λαϊκός.

* Autentici. Deci: dacă unii psalmi îi aparţin lui cu adevărat şi alţii nu.

4 Unul singur se suprascrie acum la Solomon, cel al 91-lea, adică: *Dumnezeule, judecata Ta dă-o împăratului.* Iar de către Teodorit, *al lui Solomon* se suprascrie şi Psalmul 126, adică: *De nu va zidi Domnul casa,* şi vezi acolo.

* Fără detalii, nespecificat.

toată se arată numai a lui David. Iar alții iarăși zic[5] (cu care împreună și eu mă numesc, zice autorul[*]) că toți psalmii sunt ai lui David, precum cel suprascris în numele lui Moisi nu este cu adevărat al lui Moisi, că, de ar fi fost al lui Moisi, trebuia acela să fie întâiul psalm la rânduială, după vechimea lui Moisi, ori măcar s-ar fi aflat între cărțile lui Moisi, precum se află și cântările lui: una la Ieșire (cap. 15: 1), alta în cartea Numerilor (cap. 25: 7), și alta în A doua lege (cap. 31: 1). Precum zic, psalmul ce este suprascris *al lui Moisi* nu este cu adevărat al lui Moisi, asemenea și ceilalți ce sunt suprascriși în numele celor de mai sus, nu sunt cu adevărat alcătuire a acelora, căci și ai lui Solomon zic aceia că sunt doi psalmi, precum am spus, care de ar fi fost cu adevărat ai lui Solomon, trebuia a se pune la rânduială în urma psalmilor lui David, tatăl său, ori trebuiau a se cuprinde în cărțile cele patru ale Împăraților, ori în Paralipomena, ori măcar a se însemna în vreo parte, precum se însemnează și cântările și asemănările lui: *Că a grăit,* zice Solomon, *trei mii de asemănări* [pilde], *și au fost cântările lui cinci mii* (III Împ. 4: 32), iar *psalm al lui Solomon* nu pomenește Scriptura.

Deci este arătat că suprascrierile *Iditum*, și *a fiilor lui Core*, și *Asaf*, și Etam, și *Eman* înseamnă că de vreme ce bărbații aceștia s-au hirotonit de împăratul David, din seminția lui Levi, ca protopsalți ai cetelor, și s-au rânduit de el ca să laude pe Dumnezeu cu osebite organe (ale căror organe, arătat le numără Psalmul 151 după felurile lor,), precum aceasta o pomenește Cartea I a Paralipomenelor (în cap. 25 ori 26), pentru aceasta, David dădea fiecăruia din ei să cânte psalmul cel suprascris în numele lui, iar pe ceilalți psalmi ai săi îi cântau toți, de obște. Deci de la protopsaltul care cânta fiecare psalm, de la acela și suprascrierea a luat denumirea *Psalmul lui Iditum* și *al fiilor lui Core*, și al celorlalți[6].

Iar cum că aceasta așa este, se arată în Cartea I a Paralipomenilor, unde se scrie: *Atunci a rânduit David, la început de a lăuda pe Domnul prin mâna lui Asaf și a fraților lui, cântarea: Mărturisiți-vă Domnului, chemați-l pe El întru numele Lui* (I Paral. 16: 7-8). Aceasta se face arătată și din suprascrierea Psalmului 38,

---

[5] Precum Marele Vasile, în tâlcuirea suprascrierii Psalmului 61, Eusebie de asemenea, Nichita în *Catene*, și Teodorit, zicând la Cartea I a Paralipomenelor: „Se laudă însă cartea, fiindcă toți Psalmii sunt ai întru-tot-lăudatului David".

[*] Zicerea „zice autorul" e a Mitropolitului Veniamin.

[6] Însemnează că cântătorii de psalmi cei de mai sus erau și prooroci, după Teodorit, care zice: „Iar pe Asaf și pe Eman și pe Iditum, pe mai-marii cântătorilor de psalmi, unii au zis că nu au fost prooroci ai lui Dumnezeu, ci ai lui David, fiindcă, de la dânsul luând laudele, le cântau în organe; eu însă socotesc că și ei s-au împărtășit de proorocescul dar, că aceasta și istoria o învață, că se scrie și în cartea a II-a a Paralipomenilor despre Asaf acestea: *Și au zis Ezechia împăratul și boierii leviților să laude pe Domnul cu cuvintele lui David și ale lui Asaf Proorocul* (II Paral. 29: 30); și iarăși: *Și cântătorii de psalmi, fiii lui Asaf, în starea lor* [au stat] *după poruncile lui David, și Asaf, și Eman, și Iditum, proorocii împăratului* (II Paral. 35: 15).

care zice: *Întru sfârşit, lui Iditum, cântarea lui David*, pentru că s-a făcut Psalmul acesta de David şi s-a dat lui Iditum ca să-l cânte el. Şi iarăşi, Psalmul 45 aşa se suprascrie: *Întru sfârşit, pentru cele ascunse fiilor lui Core, psalm al lui David*. Şi îndeobşte toţi psalmii care au străine suprascrieri nu se suprascriu *ai lui Idithum*, ori *ai lui Asaf*, ori *ai fiilor lui Core* cu caz genitiv, ci se suprascriu cu caz dativ: *lui Iditum, lui Asaf, fiilor lui Core* – care este semn doveditor că de David s-au făcut Psalmii, şi acestora s-au dat cu alt chip, pentru ca să se cânte.

Iar de ar zice cineva: şi cum se suprascriu cei mai mulţi psalmi cu un astfel de caz [dativ]: *Psalmi lui David*? Răspundem că [tot astfel] mulţi sunt şi cei ce se suprascriu cu caz genitiv: *Psalm al lui David*, care arată pe făcătorul psalmului, pentru ca să ne învăţăm că ai lui David sunt Psalmii aceştia, şi nu s-au dat altuia să se cânte[7]. Şi o asemenea suprascriere, cu genitiv, nu se află între suprascrieri: *al lui Iditum*, şi *al lui Asaf*, şi *al lui Eman*, ci totdeauna cu dativ: *lui Iditum*, *psalm lui Asaf, psalm fiilor lui Core*, pentru ca să înţelegem că aceştia nu sunt făcătorii Psalmilor acestora, ci lor li s-au dat numai ca să se cânte, că aceasta este deosebirea între psalmii lui David şi cei ce se suprascriu *lui Iditum* şi celorlalţi[8].

---

[7] Însemnează că noi, luând aminte cu de-amănuntul toate suprascrierile Psalmilor ce se arată acum, nicăieri n-am aflat psalm al lui David cu caz genitiv, ci totdeauna cu dativ. Psalmii lui David (adică făcuţi de David), precum şi la [ce se atribuie lui] Iditum şi Asaf şi la celelalte nume, din nou, cu dativ se scriu; poate însă ca unii să fi scris aşa în vremile vechi, pe când tâlcuia kir Eftimie.

[8] Sfântul Grigorie al Nyssei, în tâlcuirea suprascrierii Psalmilor 32, 90 şi 93, şi a altora, obştească pricină dă pentru ce, la evrei, mulţi psalmi sunt nesuprascrişi: anume pentru că psalmii cei de acest fel proorocesc despre Hristos. Iar ei, iudeii, neprimind venirea lui Hristos şi taina înomenirii, au scos suprascrierile unor psalmi ca aceştia; că aşa zice [Sfântul Grigorie] în tâlcuirea suprascrierii Psalmului 32: „Pentru cei nesuprascrişi, această pricină o am înţeles, cum că sunt cu adevărat la dânşii suprascrieri bisericeşti şi tainice, dar la evrei nu sunt după prihănirea ceea ce s-a făcut de dânşii în Evanghelie, că au pus ei dogma ca, de va mărturisi cineva pe Hristos, să fie lepădat din adunare; deci câte din suprascrieri au înţeles ei că cuprind vreo dovadă a tainei, pe acelea nu le-au primit, pentru aceasta au şi însemnat cuvântul prin amănunţime [cu acrivie] asupra lor, adăugând că la evrei sunt nesuprascrişi (măcar că suprascrierile ce le-au pus la psalmii cei 70, şi până acum se află)". Vezi şi pricina psalmilor celor nesuprascrişi ce o zice puţin mai-nainte Eftimie. Însemnăm aici, în parte de adăogire, că trei psalmi se numesc *începătorie* [στοιχείωσις = aşezare a literelor alfabetului; dar şi: învăţătură elementară, abc.], ori începători şi alfabetici, iar Ioan Litinu zice că: „Psalm alfabetic este la Evrei şi Psalmul 33, adică: *Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea*. Pentru aceasta şi 22 de stihuri cuprinde, câte sunt şi literele evreiescului alfabet; şi vezi la Psaltirea cea din nou tipărită a lui Litinu. Acelaşi încă zice că psalm alfabetic este la evrei şi acest 36: *Nu râvni celor ce viclenesc*, încât toţi psalmii alfabetici ai lui David sunt şase, pentru că la stihurile lor se scriau cele 22 de litere ale alfabetului evreiesc, adică: Psalmul 110, al cărui început este: *Mărturisi-mă-voi Ţie, Doamne, cu toată inima mea, în sfatul celor drepţi şi în adunare*; cel 111: *Fericit bărbatul cel ce se teme de Domnul*; şi cel 118: *Fericiţi cei fără*

Iar Psalmul 89, cel ce se dă lui Moisi, acest fel de suprascriere are: *Rugăciunea lui Moisi, omul lui Dumnezeu*, care doar ne învață că psalmul acesta se potrivește acelora care a doua oară s-au născut prin dumnezeiasca apă, adică prin mântuitorul Botez, și s-au făcut oameni ai lui Dumnezeu, căci și Moisi se tâlcuiește *luat din apă*, că așa l-a numit pe el fiica lui Faraon: *Și a chemat, zice, numele lui* ***Moisi****, zicând: Din apă l-am luat pe el* (Ieș. 2: 10). Iar cei care sunt luați din apă se iau și se fac oameni ai lui Dumnezeu, aceia sunt care se botează. Iar psalmii cei doi, care după unii se dau lui Solomon, zicem că s-au grăit despre Hristos; pentru că Solomon se tâlcuiește „prea-pașnic", care este Hristos, Cel ce din fire are pacea: *Că pace*, zice, *las vouă. Pacea mea o dau vouă* (In. 14: 27).

Iar despre psalmii care nu au suprascriere - și pentru aceasta se numesc nesuprascriși - zicem acestea: că multe variante manuscrise copiate evreiești au unite pe întâiul psalm cu cel de-al doilea, încât amândoi acei psalmi au rămas nesuprascriși, și că psalmul al doilea fără împotrivă-grăire se arată a fi al lui David, despre aceasta mărturisesc Apostolii, zicând către Dumnezeu la Fapte: *Cel ce prin gura lui David, slugii Tale a zis: Pentru ce s-au întărâtat neamurile* și celelalte (Fapte 4: 25). Apoi împreună se dovedește că și psalmul întâi este al lui David, și iarăși, dacă cel dintâi și cel de-al doilea, cei nesuprascriși [la evrei], sunt ai lui David, apoi și toți ceilalți nesuprascriși ai aceluiași David sunt, precum și Psalmul 94, cel ce se suprascrie [*Cântare de laudă lui David*], este însuși al lui David, precum mărturisește Apostolul Pavel în Epistola cea către Evrei, zicând care zi o hotărăște prin David astăzi, zicând: *După atâta vreme, astăzi, de veți auzi glasul Lui, să nu învârtoșați inimile voastre* (cap. 4: 7)[9].

Și nu numai cei ce se numesc nesuprascriși, ci și cei ce nicicum nu au nume, pentru aceasta li se zice psalmii nenumiți. Și eu zic că și aceștia sunt ai lui David, precum mărturisește Întâiul Mucenic Ștefan, la Fapte, că a zis către iudei: *Până în zilele lui David, care a aflat har înaintea lui Dumnezeu și a cerut să afle lăcaș Dumnezeului lui Iacov* (Fapte 7: 45). Această zicere o a scos Întâiul Mucenic din Psalmul 131, care este nenumit. Și încă psalmii cei ce au suprascris *Alliluia* (care înseamnă „Lăudați pe Domnul", după Eusebie; că *allilu* se tâlcuiește „lăudați", iar *ia* se tâlcuiește „Domnul"), și aceștia, zic, ai lui David sunt, pentru că cel de-al doilea dintre dânșii, adică Psalmul 105, se vede în Cartea I a Paralipomenilor că

---

prihană. Că, la cei doi psalmi, era scris alfabetul evreiesc la stihurile lor o dată, după Origen și Hrisostom, iar la *Fericiți cei fără prihană* era scris de opt ori, după Origen, și vezi acolo. Iar la Teodorit, după litere se află și Psalmul 144, adică: *Înălța-te-voi, Dumnezeul meu, Împăratul meu.*

[9] Așijderea și Psalmul 95 cel nesuprascris [la evrei], și acela, al aceluiași David este, precum mărturisește Cartea a IV-a a Paralipomenilor, că psalmul lui David cel ce este într-însa, ale acestuia [ale psalmului] ziceri cuprinde, scriind: *Cântați Domnului tot pământul, vestiți din zi în zi mântuirea Lui, arătați întru neamuri slava Lui,* și celelalte (IV Paral. 16: 23).

este al lui David, din psalmul aceluiaşi David cel scris acolo, care zice: *Lăudaţi** *pe Domnul, chemaţi-L pe El întru numele Lui*, şi celelalte (I Paral. 16: 8).
Se vede însă că, dacă unii psalmi sunt nesuprascrişi, pricina este că fiecare dintre ei nu se zice în numele unui rânduit [anume] neam. Iar dacă oarecari psalmi sunt nenumiţi, pricina este că psalmii cei de acest fel se dau lui Hristos. Iar dacă oarecari psalmi au suprascriere pe *Alliluia*, pricina este că aceia sunt laudă şi mulţumire lui Dumnezeu.

CAPITOLUL VI

Ce a fost şi ce va să [ne] zică Psaltirea?

Psaltirea a fost organ muzical, întins cu zece strune, corespunzătoare după acorduri, care se numea „nabla" la Evrei, însă dreaptă şi netedă a fost psaltirea, şi de la partea de sus lua pricina şi lovirea tonurilor sale[10]. Însă aceasta

---

* Pentru *lăudaţi*, mai sus se foloseşte αἰνεῖτε, iar aici, ἐξομολογεῖσθε. Termenii sunt sinonimi, cu deosebirea că ultimul are, aşa cum vom mai arăta pe parcurs, şi sensul de mărturisire: *Mărturisiţi-vă Domnului...*, cu alte cuvinte: „Mărturisiţi-vă starea voastră Domnului, şi-L mărturisiţi ca Domn şi Mântuitor al vostru, aducându-I laude şi mulţumiri", după cum zice şi mai jos.

[10] Că zice Marele Vasile: „Psaltirea însă are acest fel de osebire faţă de chitară [κιθάρα în rom. a fost redat fie prin alăută, fie prin timpan; poate că mai degrabă e vorba de un fel de harpă sau liră.]: că chitara din părţile de jos îşi plineşte glasul, iar psaltirea din părţile de sus, fiind şi cu totul dreaptă". Că nu precum la celelalte organe (zice Nichita) - o dată potrivind muzicantul strunele, totdeauna întrebuinţează lovitura – ci, după armonie, mâna dreaptă întrebuinţează ciocănaşul [πλῆκτρον = plectru], iar cea stângă, de sus atingându-se de strune, şi după depărtări [intervale] mişcându-şi degetele, face glasul josit [greu, grav] sau înalt. Multe însă fiind organele cele muziceşti, după Marele Vasile, proorocul a potrivit Cartea Psalmilor după organul ce se zice psaltire, arătând, mi se pare mie, darul cel de la Duhul Sfânt care de sus răsuna în el, pentru că numai acesta, dintre muziceştile organe, îşi începe glasurile de sus, precum s-a mai zis [adică de sus, de la Duhul]. A zis însă şi Hrisostom: „Psaltirea cere a privi către cer, căci acest organ de sus se mişcă, nu de jos, precum chitara (în tâlcuirea Psalmului 149, la această de faţă zicere: *În timpan* [κιθάρα] *şi psaltire să cânte Lui*)". Şi altundeva, iarăşi: „Prin chitară, părţile trupului şi simţirile le mişcă, prin care mintea cântă tot ce voieşte, iar prin psaltire, pe cuvântătoarele puteri ale sufletului (la Psalmul 103, unde zice *Deşteaptă-te, psaltire şi chitară*). Iar Teodorit, întrebat fiind ce osebire are navla de chitară, răspunde: „Câte zece strune are şi aceasta şi aceea, zic însă că navla cu degetele, iar chitara cu ciocănaşul se loveşte (Întrebarea 34 la Cartea a III-a a Împăraţilor)". Însemnăm însă aici că Proorocul David nu numai cu psaltire şi cu naval cânta psalmii, ci şi cu chitara, precum însuşi mărturiseşte: *Mărturisi-mă-voi Ţie în chitară, Dumnezeule* (Psalm 42: 5) şi iarăşi: *Voi cânta Ţie în*

era o ghicitură, că şi noi oamenii trebuie să fim drepţi cu socotinţa, şi să cugetăm cele de sus şi cereşti, necăzând la patimile cărnii* pentru îndulcirea mădularelor, şi aşa să ne facem psaltire, fiindcă întru fiecare din noi se conglăsuiesc* cele cinci simţiri ale trupului, şi cele cinci puteri ale sufletului (adică mintea, gândirea, socotinţa*, închipuirea [imaginaţia] şi simţirea), şi din conglăsuirea acestora se înalţă lui Dumnezeu o dulce şi potrivită cântare. Că zece cuişoare erau la organul psaltirii, după numărul a zece strune, care, întorcându-se, uneori întindeau strunele şi subţiau glasul, iar alteori le slăbeau şi pogorau glasurile [sunetele], precum voia meşterul cel ce le bătea; şi cu mâna dreaptă ţinea ciocănaşul cu care lovea strunele, iar cu cea stângă, apucând cuişoarele şi întorcându-le, făcea răsunarea psaltirii ori grea, adică josită, ori ascuţită, adică înaltă, ori de mijloc şi amestecată. Şi măcar că şi mai înainte de David a fost organul psaltirii, era însă nemeşteşugit şi simplu*, şi se întrebuinţa numai la păstorirea oilor, iar David l-a făcut mai meşteşugit şi mai potrivit, precum însuşi a spus: *Degetele mele au alcătuit* Psaltirea* (la *Mic eram...*). Iar [cât priveşte] întrebuinţarea psaltirii, David [a fost] cel dintâi [care] a mutat-o către Dumnezeu. Deci *psaltire* chiar organul psaltirii se numeşte, trăgându-se de la ψάλλω (adică „[eu] cânt"), precum şi cea pentru rugăciune* se trage de la εὔχεσθαι ([eu] „mă rog"), iar după analogie, *psaltire* se zice şi cartea, după altă etimologie, adică pentru că ţine şi cuprinde psalmii, care şi Cartea Psalmilor se numeşte, de unde şi Petru apostolul a zis despre ea: *Scris este în Cartea Psalmilor* (Fapte 1: 20).

---

chitară, Sfântul lui Israil (Psalm 70: 24), şi iarăşi: *Deşteaptă-te, psaltire şi chitară* (Psalm 107: 2). Drept aceea, şi împărătesc organ numeşte Eftimie chitara, tâlcuind aceasta: *Voi cânta Ţie în chitară* (Ps. 70: 22).

* Deci patimile cărnii (σάρξ) şi nu ale trupului. Mai cu de-amănuntul despre deosebirea dintre trup şi carne să se vadă nota 84 de la Ps. 50: 6. Trupul nu poate avea patimi, trupul este ceea ce a zidit Dumnezeu, adică o alcătuire raţională şi armonioasă de mădulare, şi sufletul înrădăcinat în acestea, şi este raţional pentru că este făcut prin Raţinea dumnezeiască, Cuvântul lui Dumnezeu. Carne este ceea ce ajunge omul prin dezordinea sau neorânduiala şi înşelarea minţii, prin care aceasta se concentrează mai mult în mod egoist spre lumea obiectelor şi a pasiunilor (îndulcirilor) trecătoare, ce se degradează în timp, drept care omul se întemeiază pe „filosofia" lor, adică devine nesimţitor şi inconştient faţă de o realitate superioară, mort, mâncând pământ şi târându-se ca şarpele cel ce l-a înşelat odinioară.

* Lit.: intră într-o simfonie...

* δόξα. Înţelegem deci că socotinţa este slava omului, instrument prin care el se slăveşte fie pe sine şi patimile sale, fie pe Dumnezeu şi mântuirea Sa.

* Nu era folosit sau acordat pentru cântări meşteşugite spre slava lui Dumnezeu.

* ἥρμοσαν de la ἁρμόζω = aici: a aşeza după legile armoniei, a acorda.

* εὐκτήριον de la εὐκτήριον = Mitropolitul Veniamin redă lit. prin „rugătoarea"; loc de rugăciune; paraclis mănăstiresc sau din incinta unei locuinţe; biserică.

CAPITOLUL VII

Ce vrea să zică psaltos, *şi* psalmos, *şi* psalmodos, *şi* psaltodos, *şi* diapsalma?

Psaltos (cântat) este Dumnezeu, către Care şi pentru Care se cânta psalmii; iar *psalmos* este facerea, adică cuvântul cel ce cântă şi dulceaţa lui, că *psalmos* chiar este cuvântul cel ce cântă cu organul psaltirii, cu dulceaţă glăsuindu-se; *psalmodos* este făcătorul psalmilor, precum David, iar *psaltodos* este ceata celor ce cântă psalmii; iar *diapsalma* înseamnă schimbarea noimei sau a glasului [melosului], sau zăbovire şi întârziere a cântării, fiindcă se făcea curmare cântării, până ce se dădea harul şi insuflarea Duhului Sfânt în mintea şi în inima celui ce cânta; pentru aceasta şi vremea aceea care trecea în mijloc [intervalul] se numea *diapsalma*, căci evreii cu scumpătate însemnau acea vreme[11].

---

[11] Zice însă Nichita despre diapsalmă: „Unora li s-a părut adică că diapsalma înseamnă schimbarea înţelesului, ori a lucrului, ori a feţii; iar altora, schimbare a glasului, când răsunând mai josit, când mai sus; iar alţii zic că, alcătuind David fiecare psalm, îl da unei cete, şi îl cânta într-acea ceată, iar de i se părea lui cândva pe la mijlocul psalmului că trebuie a da rămăşiţa psalmului şi altei cete, atunci şi urmarea cântării [lit. ritmului] se numea diapsalma. Noi însă nu lepădăm socotinţele Părinţilor, iar a înţelege ceva şi de acest fel despre diapsalmă am înţeles, că mergând înainte psalmo-cântarea după urmare, de i se făcea cumva vreodată lui David, în vremea când proorocea, de primea vreo dumnezeiască strălucire a Sfântului Duh, şi adăugire a darului celui după cunoştinţă, pentru folosul celor ce primea proorocia, oprind glasul, da vreme [îngăduia] minţii de a primi cunoştinţa înţelesurilor celor ce se făceau întru el de către dumnezeiasca strălucire; şi precum de multe ori oarecari vorbind unii cu alţii, dacă de oareunde, fără de veste, vreun sunet i-ar lovi în auzuri, lăsând vorba, îşi întind mintea către glas prin liniştire, dând vreme auzului de a cunoaşte puterea glasului, apoi, încetând întâmplatul glas, iarăşi vorbesc unul cu altul. Aşa şi marele David, proorocind cu duhul, câte apuca a le învăţa [din insuflare şi cele ce i se întâmplau], le da cântării, şi dacă mai învăţa ceva în vremea când le zicea, îşi supunea auzul sufletului celui ce duhovniceşte îi răsuna şi, făcând să tacă cântarea, iarăşi da [spre cântare] cele de care din nou se umpluse.

Deci diapsalma este o liniştire ce se face dintr-o dată întru psalmo-cântare, spre primirea înţelegerii celei de la Dumnezeu aleasă; ori diapsalma este învăţătura Duhului care se face negrăită în suflet, adeseori curmând cântarea, [precum şi] luarea-aminte cea despre înţelegerea aceasta. Şi pentru ca să nu socotească cei mulţi că tăcerea este semn că pe cel ce prooroceşte l-a lăsat puterea Sfântului Duh, pentru aceasta, unii dintre tâlcuitori, în loc de diapsalmă, scriu *pururea* [τὸ ἀεί] la rămăşiţele [intervalele] acestea. Unde şi Hrisostom, tâlcuind zicerea aceasta: *Şi au ascuţit limba lor ca de şarpe, otravă de aspidă*

CAPITOLUL VIII

Ce este oda şi imnul, şi lauda, şi mărturisirea, şi rugăciunea, şi ruga?

Ωδή (adică cântarea) este chiar un glas muzical şi bine potrivit, aducându-se înainte prin singură gura fără organ, după Marele Vasilie, însă după analogie şi cântării (adică ῳδή) i se zice psalm[12], precum şi la *psalm* i se zice cu analogie „cântare". Iar *imnul* [ὕμνος] este cuvântarea de slavă cea întinsă către Dumnezeu, iar *lauda* [αἶνος] se zice cântarea cea pe scurt. Iar *mărturisire* [ξομολόγησισ]

---

sub buzele lor, a Psalmului 139, adaugă *pururea*, adică: *sub buzele lor, de-a pururea*); pentru aceasta şi zice [Hrisostom] că: „*Diapsalma* pretutindenea aceasta arătă; şi evreieşte [de asemenea] i s-a zis *diapsalma* (care însemnează *pururea*), ca prin aceasta să ne învăţăm că darul Sfântului Duh era totdeauna, iar cuvântul cel ce tâlcuia înţelesurile cele de la Dumnezeu se făcea în suflet, nu era totdeauna, ci parte din înţelegere o glăsuia, iar alta o primea, că, în vreme ce spunea pe înţelesurile cele ce i se puseseră în minte, sporea prin urmare psalmo-cântarea, iar dacă ceva din cele mai dumnezeieşti răsuna în auzul sufletului lui, se făcea cu totul ascultător, făcând să tacă cântarea. Deci Sfântul Duh de-a pururea, şi în vremea tăcerii era grăind întru el, iar cuvântul când şi când [la intervale], iar această curmare a cuvântului s-a numit de tâlcuitori *diapsalma*, şi cum că *diapsalma* este o dumnezeiască însuflare de o întindere [ἐπίτασις = intensitate, putere] mai mare; de aici ar înţelege cineva că la începutul psalmului al patrulea, tânguindu-se de întâmplările sale şi nedumerindu-se, zice: *Doamne, cât s-au înmulţit cei ce mă necăjesc?* (Ps. 3: 1), iar cam pe la mijlocul psalmului, unde şi *diapsalma* se află, umplându-se de îndrăzneală, se încredinţează şi cutează ca şi cum şi-ar vedea mântuirea sa, şi strigă: *Eu m-am culcat şi am dormit, sculatu-m-am, că Domnul mă va sprijini.* Adaugă însă şi Eusebie al Cezareei că organele, o dată ce rămâneau nemişcate de cei ce cântau, de aceea se scria *diapsalma*. După aceasta însemnăm aici, spre ştiinţă vrednic aceea că nu este numai *diapsalmă*, ci şi *cântare de diapsalmă* [διαψάλματος], şi are osebire una de alta, pentru acesta, Sfântul Grigorie al Nyssei, în Psalmul 9, după zicerea: *Întru lucrurile mâinilor sale s-a prins păcătosul*, zice: Trebuie dar a se însemna că după stihurile acestea, aici am luat aminte că chipul diapsalmei este schimbat, că nu zice simplu *diapsalma*, ca întru celelalte, ci *cântare de diapsalma*; care dar este pricina? Deci, socotesc că întru celelalte, unde *diapsalma* este simplu curmare, ea se făcea [una cu] glasului prooroocului, liniştindu-se şi primind el strălucirea cea de la Sfântul Duh, iar aici s-a aflat *cântare de diapsalmă*, fiindcă amândouă împreună se făceau: şi învăţătura cea de la Duhul de mai înaltele învăţături i se făcea lui în vreme ce proorocea, şi urmarea cântării nu se curma.

[12] Precum Psalmul 17, măcar că este chiar cântare, însă prin analogie se numeşte psalm.

însemnează mărturisirea cea cu întindere [intensă, prelungită], ori a bunătăților și a facerilor de bine ce am primit de la Dumnezeu, ori a relelor și a păcatelor ce am făcut; adică mărturisirea este mulțumirea cea din toată inima către Dumnezeu și mărturisirea păcatelor cea din toată inima. Iar *rugăciunea* [προσευχή] este rugătoarea cerere, iar *ruga* [εὐχή] se zice chiar făgăduința cea către Dumnezeu; prin analogie însă, rugii i se zice și rugăciune[13].

CAPITOLUL IX

*Ce vrea să zică cântare de psalm [*ὁδὴ Φαλμοῦ*] și, deopotrivă*, psalm de cântare [*Φαλμὸσ οδῆς*]?*

ântare de psalm se zice când călăuzește mai înainte lovirea și cântarea cea prin organicească psaltire*, urmează însă și glasul cel unit prin gura celui ce cântă, având a două rânduiala după acela; iar *psalm de cântare* se zice când urmează după aceasta, mai întâi se zice glasul cântărețului, iar al doilea urmează și conglăsuirea muziceștii psaltiri; iar după înalta înțelegere [anagogic] și după tropologie, însemnează că psalmul are adică noima aceasta: când noi întindem trupul nostru ca o organicească psaltire, și prin faptele bune apucându-l și mișcându-l oarecum, atunci lucrăm faptă bună și potrivită, măcar deși nu ne-am suit la privirea cu mintea; iar *cântare* înseamnă când, fără de [lăsând în urmă] virtutea practică, privim cu mintea noimele și tainele adevărului, fiind adică mai înainte iscusiți în virtutea practică.

Iar *cântare de psalm* este când, urmând mai înainte buna lucrare, ajungem la privirea cu mintea, după cea zisă: *Ai dorit înțelepciunea, păzește poruncile, și Dumnezeu o va da pe ea ție* (Sir. 1: 26), iar *psalm de cântare* înseamnă când, după ce privirea [duhovnicească] va arăta câteva din noimele cele ascunse ale moralei, atunci venim la lucrarea celor privite cu mintea și descoperite. Și poate că aceasta este pricina pentru care, prin rânduială, mai întâi sunt psalmii, și al doilea cântările, pentru că trebuie mai întâi să umblăm prin virtutea practică, și așa apoi să venim la privirea cu mintea. Pentru aceasta și la sfârșitul Cărții Psalmilor cântările sunt multe; și acolo unde sunt și suișurile, acolo nu se zice *psalm*, nici

[13] Iar Nichita zice ὕμνος (adică imnul) este bunacuvântare ceea ce de noi se întinde către Dumnezeu pentru bunătățile cele ce ni se află; iar αἶνος (adică lauda) este lauda dumnezeieștilor minuni; iar προσευχη (adică rugăciunea) este ceea ce se aduce lui Dumnezeu pentru oarecari din cele folositoare.

* Corelativa, contrapartea.

* οψαλτηρίοὺ οργανικοῦ = în. trad. liberă: instrumentul psaltirii.

psalm de cântare, căci când se suie sfinții la Dumnezeu, atunci încetează lucrarea, și lucrează numai singură privirea cea cu mintea[14].

---

[14] Zice însă și Marele Vasile: „Deoarece *Psaltirea*, după altă înțelegere, este alcătuirea trupului nostru și organ muzicesc potrivit spre laudele lui Dumnezeu, tot astfel și *psalmii* s-ar înțelege faptele trupului ce se dau spre slava lui Dumnezeu, când, de cuvânt fiind potrivite, nimic facem nimic cu lenevire întru mișcări". Iar *cântare* este în măsura în care suntem prinși [ἔχεται = pătrunși, copleșiți etc.] de simpla privire cu mintea și de cuvântarea de Dumnezeu [teologia]". Iar Grigorie al Nyssei înțelege prin *psalm* viața noastră, căci nu răsună glasuri (adică înțelesuri) pământești, ci lucrează pe glasul cel curat și auzit din cele de sus și cerești; iar prin *cântare* înțelege bună-cuviința cea despre cele ce se văd [τό φαινομένον]; și zice [Sfântul Grigorie] că: „Precum [pe de-o parte] din muziceștile organe, singur glasul cântării cade în auzuri, [pe de altă parte,] graiurile cele ce se cântă nu se încheie cu glasurile, iar întru cântare [τοῦ μέλους], amândouă se fac în șir [ritm], și puterea glasurilor se scoate împreună cu glasul, care cu totul ar fi neștiută dacă cântare s-ar face prin singure organele muzicești; așa se întâmplă și la cei ce umblă întru fapta bună; iar cei ce stăruie cu mintea și sunt primiți [ἐποπτική] întru vederea filosofiei celor ce sunt [existențelor] potrivită cu psalmul, aceia împlinesc fapta bună necunoscută de cei mulți, închizând fapta lor bună întru însăși conștiința [συνειδότι] lor; iar la cei ce se împlinește [desăvârșește] și moralul vieții, aceștia, cu bună-cuviința cea despre cele ce se văd, ca cu un cuvânt și dulce cântare, însemnează propria bună-rânduială de viață. Deci prin *psalm* însemnează bunătatea minții, iar prin *cântare* se tâlcuiește moralul și buna-cuviință cea despre cele ce se văd". Dar și suprascrierea Psalmului 4 tălmăcind-o, același părinte Grigorie zice: „*Psalmul* este dulce-cântarea cea prin graiuri ce nu încheie [οὐ διαρθροῦται = nu desăvârșește, nu articulează deplin] glasurile, iar *cântarea* este dulcea glăsuire cea prin gură, arătând pe cele ce se cântă; deci se potrivește psalmul adică cu filosofia vederii duhovnicești, care are binele în mod nevăzut și nearătat; dar și cu cântarea cu buna-cuviință despre cele ce se văd. Deci cuvântul voiește să împlinești și moraliceasca, și văzătoarea filosofie, ca prin amândouă viața ta să se facă psalm de cântare". Însemnăm aici că Eftimie, autorul acestei cărți, tâlcuind suprascrierea Psalmului 60, care zice *Întru laude*, arată că la oricare psalm unde se suprascrie *Întru laude* (ca la cel al 75-lea și alții), acela se cântă și cu organ muzicesc.

CAPITOLUL X

Câţi sunt Psalmii, şi pentru ce. Cine i-a adunat pe ei, şi câţi erau cei ce îi cântau, [adică] protopsalţii şi cetele.

Psalmii lui David sunt 150. Cincizeci adică, pentru că numărul de cincizeci se cinstea la Evrei, şi se plinea prin şapte săptămâni, lipsind un număr, că de şapte ori câte şapte înmulţindu-se, fac patruzeci şi nouă; de trei ori cincizeci însă cuprind psalmii, spre închipuirea tainei Sfintei Treimi, şi se adaugă o unime la fiecare număr de patruzeci şi nouă din cele trei, cel ce se face din şapte ori câte şapte, spre plinirea celor cincizeci; se adaugă însă aceasta spre închipuirea Unimii Dumnezeirii Celei în trei Feţe [Persoane].

Ezdra a adunat psalmii aceştia ai lui David într-o carte, după întoarcerea de la Babilon şi după slobozire[15], iar alţii zic că i-a adunat împăratul Ezechia[16].

---

[15] Zice însă şi Nichita că cei şaptezeci şi doi, tălmăcind psalmii, pe cel întâi şi pe al doilea i-a pus nesuprascrişi, lui Ezdra negreşit urmând. Că Ezdra a fost şi bărbat iudeu iubitor de învăţătură şi pricopsit în vârstă cu 150 de ani: că tălmăcirea celor şaptezeci şi doi, şi multe alte din cărţile prooroceşti cele rupte, întâi pentru lenevirea iudeilor, şi al doilea pentru desele robiri, iarăşi le-a adunat, dar însă şi psalmii, trei mii [τρισχίλιος] la număr, la care şi suprascrieri a pus, care şi acum le au (În *Precuvântarea Catenei* tipărită). Adăugăm însă aici că în cartea aceasta sunt cei 150 de psalmi împărţiţi după tâlcuirea celor şaptezeci; iar după cei ce acum se află [în Scriptura] Evreiască, într-alt chip se împart aceşti 150 psalmi, că în cea Evreiască întregul psalm al nouălea, adică [de la] *Mărturisi-mă-voi Ţie, Doamne, cu toată inima mea*, se desparte în două de la *Pentru ce, Doamne, ai stătut departe?*[v. 20], şi aşa cel al 9-lea se numără al zecelea, şi al zecelea – al unsprezecelea, şi [tot aşa şi] înainte. Aşijderea şi cel al 113-lea, adică acesta: *Întru ieşirea lui Israil*, se împarte în două, de la *Nu nouă, Doamne, nu nouă*...[v. 9], iar cel al 116-lea, adică acesta: *Iubit-am, că va auzi Domnul*, se uneşte cu cel al 115-lea, adică cu acesta: *Crezut-am, pentru aceea am şi grăit*, aşijderea şi cel al 146-lea, adică: *Lăudaţi pe Domnul, că este bun*, se uneşte cu cel al 147-lea, adică cu: *Laudă, Ierusalime, pe Domnul*, şi aşa se plineşte numărul a 150 de psalmi, iar Ioan Litinu altfel îi împarte în Psaltirea sa cea din nou tipărită, cea de el tălmăcită din cea evreiască.

[16] Zice iar şi Nichita: „Ezechia, cinstitorul de Dumnezeu Împărat, pe singuri psalmi cei 150 alegându-i, pe ceilalţi i-a lepădat; asemenea a făcut şi cu scrierile lui Solomon, alegând numai trei: Ecclesiastul, Pildele şi Cântarea Cântărilor, iar celelalte toate lepădându-le; câte într-un fel minunat şi cu covârşire alcătuindu-le Solomon - înţelepciunea despre cer şi despre stihii şi despre pietre şi despre saduri [plante] - despre puterea fiecăruia a scris, aceasta însă după bine-cinstitoarea de Dumnezeu socotinţă o a făcut Ezechia, vrând ca toţi oamenii la singur Dumnezeu să alerge, şi de la El să ceară

Patru însă erau protopsalții care cântau psalmii, așijderea și patru cete, însemnând pe cele patru părți ale lumii, spre care urmau să se îndrepte ca să se cânte psalmii, și fiecare ceată se alcătuia din șaptezeci și doi psalți, precum au zis unii, luând-o aceasta din cea evreiască, după analogia și asemănarea celor șaptezeci și două de limbi, care s-au tulburat, ori mai bine zis s-au împărțit la facerea turnului [Babel], fiindcă fiecare limbă din lume urma să cânte psalmii aceștia[17]. Și ceilalți psalți cântau cu trâmbiță, și surle, și timpane, și organe, și chimvale, ori cu scripci [λύρασ] și cu chitare, iar David ținea în mâinile sale împărătescul organ, adică psaltirea, și cu dânsa cânta[18], că trâmbițele și surlele sunt suflătoare, adică răsună cu aerul cel ce se suflă într-însele. Iar scripca și chitara și psaltirea sunt întinse cu strune, iar chimvalele și timpanele (tobele) sunt cele care se lovesc cu ciocane [plectre], ori cu alte oarecare lovitoare.

CAPITOLUL XI

Care este rânduiala Psalmilor?

Rânduiala psalmilor însă nu este precum dintr-un oarecare început i-a făcut David, nici iarăși după cum s-ar fi pus în rânduială simplu și la-ntâmplare, ci mai ales rânduiala lor este iconomică, fără a purta grijă de rânduieli sau urmarea vremilor în care s-ar fi alcătuit ei, căci precum urmează și la celelalte meșteșuguri practice, ori cuvântătoare [logice], și alta este rânduiala pe care o au întru sine organele meșterului, alta aflarea canoanelor meșteșugului, alta însă este întrebuințarea cu care meșterul întrebuințează organele (ori uneltele) acestea, afară

---

vindecare de toată patima și boala, iar nu la lemne și la pietre să se întindă pe sineși, și din aceasta să defaime cinstea lui Dumnezeu".

[17] Iarăși Nichita zice că erau trei mii de cântători de psalmi din neamul levitic și preoțesc, împărțiți în trei cete, și cântau psalmii lui David; începea însă, la întâia ceată, Iditum, dascălul cetei, la a doua ceată, Etam, și la a treia, Asaf, și după ce aceștia oboseau, urmau fiii lui Core; drept aceea și David, mulți psalmi, pe numele acestora îi cânta, și de aici mulți rău au socotit că ai acestora sunt psalmii, [doar] pentru că numele lor se află suprascrise la unii din psalmi. În Cartea Întâia a Paralipomenelor însă, se scriu acestea: *Și a fost numărul lor (al cântăreților), cu frații lor, și al celor care mai erau învățați a cânta Domnului, două sute optzeci și opt* (cap. 25: 7).

[18] Iar nenumitul tălmăcitor al psalmilor zice că în mijlocul celorlalți cântăreți și protopsalți cânta cu psaltirea și David, fiecare de Duhul Sfânt mișcându-se, lăuda pe Dumnezeu, iar ceilalți petreceau în liniște, glăsuiau însă după cel ce cânta pe *Alilluia*; și când sărea Duhul peste altul, ceilalți se linișteau tăcând; cu acest cuvânt și Apostolul Pavel, așezând buna rânduială în biserici, zice: *Și de se va descoperi altuia, cel dintâi să tacă* (I Cor. 14: 30) (În *Catena* cea tipărită).

adică de rânduiala vremilor în care ele s-au aflat, şi afară de rânduiala ce ele au între sine. Precum de pildă un doctor mai întâi taie rana, iar altul mai întâi dă doctoria, şi altul mai întâi unge cu oblojeală. Şi un retor mai înainte înfricoşează pe ascultători, iar alt retor îi mângâie, îndemnându-i spre fapta bună. Şi în scurt a zice, meşterul nu se îngrijeşte ca să păzească rânduiala uneltelor meşteşugului său, ci întrebuinţează pe ceea ce i se arată potrivită după trebuinţă, ori după puterea sa (care aceasta o zicem rânduială fără rânduială* ce se face spre folosul său). Cu un chip ca acesta şi Meşterul nostru, adică Dumnezeul* cel Sfânt, nu S-a gândit mai-nainte să păzească rânduiala vremilor în care s-au făcut psalmii, ci numai de aceasta s-a îngrijit, de folosul cititorilor, şi cum să se sape [graveze], prin citirea psalmilor, starea sufletului nostru şi cu de-amănuntul să se împodobească, şi să se închipuiască după Dumnezeu.

Pentru aceasta, mai întâi, în primul psalm desparte pe om de păgânătate [necinstirea de Dumnezeu] şi de păcat, iar în al doilea psalm arată a cui moştenire suntem, şi cu cine trebuie să ne lipim, adică cu fapta bună şi cu Dumnezeu; iar în psalmul al treilea spune mai înainte vrăjmăşia diavolului şi războiul [pe] care el [îl] porneşte asupra celor ce s-au lipit de Dumnezeu, şi de aici înainte, în ceilalţi psalmi, învaţă doctoriile patimilor noastre, atât ale celor sufleteşti, cât şi ale celor trupeşti, şi ale tuturor întâmplărilor şi ispitelor.

Se zice însă şi un cuvânt ca acesta, că de vreme ce de demult evreii defăimaseră pe Dumnezeu, şi uitaseră părinteştile obiceiuri, şi mai ales părăsiseră citirea dumnezeieştilor Scripturi, pentru aceasta au fost împrăştiaţi, iar cărţile Scripturii cele vechi au fost stricate[19]. În urmă însă, Ezdra, care s-a silit ca să

---

* τάξιν ἄτακτον = rânduială fără vreo lege, adică iconomică, după scop, aşa cum se zicea mai sus.

* În gr. este Πνεῦμα τὸ ἅγιον, Duhul Cel Sfânt [...].

[19] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Multe din prooroceştile cărţi s-au pierdut; şi acestea le poate vedea cineva din istoria Paralipomenelor: că trândavi fiind evreii şi deseori căzând în păgânătate, pe unele le-au lăsat să se piardă, iar pe altele le ardeau şi le rupeau. Şi pe cea dintâi, Ieremia o povesteşte, iar pe cea de-a doua, o zice cele scrise în Cartea a IV-a a Împăraţilor (cap. 22: 8), zicând: *După multă vreme, abia s-a aflat Legea a 2-a* [Deuteronomul]. *Aruncată oareşiunde şi pierdută.* Şi dacă chiar nefiind nici un barbar împotriva lor, ei [totuşi] le-au lepădat, apoi cu mult mai vârtos după ce barbarii au venit asupra lor (Omilia IX la Ev. lui Matei)". Iar că cuvintele acestea ale lui Hrisostom sunt adevărate, împreună mărturiseşte dumnezeiasca Scriptură, căci cărţile a opt prooroci s-au pierdut, care acum nu se mai află: **1)** Cartea Proorocului Natan; **2)** Cartea Proorocului Gad, despre care se scriu acestea: *Iar cuvintele celelalte ale Împăratului David, cele dintâi şi cele din urmă, scrise în cuvintele lui Samuil văzătorul* (iar cuvintele lui Samuil sunt [cartea] cea Dintâi şi a Doua a Împăraţilor, pentru care şi se numesc acestea Samuil), *şi la cuvintele lui Natan Proorocul şi la cuvintele lui Gad văzătorul* (I Paral. 29: 29); **3)** a pierit Cartea lui Ahia Silonitul, despre care se scrie: *Şi cuvintele rămasele ale lui*

adune iarăşi cărţile Scripturii, ori Ezechia, precum şi alţii ca ei, nu au aflat psalmii aceştia ai lui David adunaţi toţi împreună, ci i-au aflat când pe unul şi când pe

---

Solomon; iată acestea sunt scrise la cuvintele lui Natan Proorocul, şi la cuvintele lui Ahia Silonitul (I Paral. 9: 29); **4)** s-a pierdut cartea Proorocului Addo, despre care se scrie: *Şi celelalte cuvinte ale lui Avia, şi faptele lui, şi cuvintele lui scrise sunt la cartea Proorocului Addo* (II Paral. 13: 22); **5)** s-a pierdut Cartea Proorocului Şemaia, despre care se scrie: *Şi cuvintele lui Roboam, cele dintâi şi cele din urmă, sunt scrise în cuvintele lui Şemaia Proorocul, şi în ale lui Addo văzătorul* (II Paral. 12: 15); **6)** s-a pierdut cartea lui Isaia Proorocul, despre care se scrie: *Şi celelalte cuvinte ale lui Ozia, cele întâi şi cele din urmă, sunt scrise de Isaia Proorocul, fiul lui Amos* (II Paral. 26: 22) [se pare că aici este o greşeală, cred că mai degrabă, cf. şi referinţei, cuvintele lui Ozia sunt cele ce s-au pierdut, şi nu ale lui Isaia, pe care le avem şi astăzi, n.n.]; **7)** s-a pierdut cartea lui Iona Proorocul, despre care se scrie: *Şi cuvintele rămase ale lui Solomon, cele dintâi şi cele din urmă, scrise sunt la cuvintele lui Nathan Proorocul, şi la cuvintele lui Ahia Silonitul, şi în vedeniile lui Iona văzătorul, despre Ieroboam, fiul lui Nabat* (II Paral. 9: 29); altul însă este Proorocul acesta Iona, osebit de Proorocul Iona cel al lui Batuil, a cărui carte se păstrează, fiindcă în aceasta nu se pomeneşte nimic de Solomon; iar acest Iona este omul lui Dumnezeu, acela, după Teodorit, care a poruncit să se risipească jertfelnicul cel din Betel, pe care l-a sfărâmat leul, ca pe un călcător de porunca lui Dumnezeu, fiindcă mâncase pâine (precum este scris în cap. 13 al Cărţii a III-a a Împăraţilor); **8)** şi cea din sfârşit, s-a pierdut a lui Iehu Proorocul, precum este scris: *Şi celelalte cuvinte ale lui Iosafat, cele dintâi şi cele din sfârşit, iată scrise sunt în cuvintele lui Iehu al lui Anani, care de rând a scris cartea Împăraţilor lui Israil* (II Paral. 20: 34). Aici însă ajungând, îmi vine a plânge pentru pieirea şi pierderea ce s-a făcut pentru păcatele noastre a atâtor cărţi proorocești, că cine ştie ce fel de cuvinte de Dumnezeu însuflate, ce fel de proorocii minunate şi ce fel de istorii vrednice de pomenire cuprindeau acele proorocești cărţi, de a căror folos - vai! - ne-am lipsit. Iar cum că până şi Iudeii rupeau şi ardeau cărţile cele proorocești, scrie Ieremia Proorocul: *Şi a trimis Împăratul (Ioachim) pe Iudin să ia hârtia* (adică hârtia cărţii, în care Baruh a scris din gura lui Ieremia toate cuvintele Domnului, câte a grăit către dânsul), *şi o a luat din casa lui Elisama, şi o a citit Iudin în auzul împăratului, şi în auzul tuturor boierilor celor ce stau pe lângă Împăratul, şi Împăratul şedea în casa cea de iarnă, şi mangal de foc era înaintea feţii lui, şi a fost după ce a citit Iudin trei sau patru foi, le tăia cu cuţitul scriitorului şi le arunca în focul cel de pe grătar până ce s-a sfârşit toată hârtia în focul cel de pe grătar.* (Ierem. 36: 21; În LXX: 43: 23).

Iar cum că şi cartea Legii s-a aflat, mărturiseşte Scriptura: că scris este în Cartea a IV-a a Împăraţilor aceasta: *Şi a zis Helchia, preotul cel mare, către Sapfan logofătul: cartea Legii am aflat-o în casa Domnului, şi a dat Helchia cartea lui Sapfan şi o a citit... Şi a zis Sapfan logofătul către împăratul* (Iosia), *zicând: O carte mi-a dat mie Helchia preotul, şi o a cetit Sapfan înaintea împăratului, şi a fost când a auzit împăratul cuvintele cărţii Legii şi a rupt hainele sale* (IV Împăraţi 22: 8-11). Se vede însă că cartea aceasta a fost scrisă de însăşi mâna Proorocului Moisi, precum mărturiseşte Paralipomena, că scris este: *A aflat Helchia preotul cartea Legii Domnului prin mâna lui Moisi* (II Paral. 34: 14).

altul, pentru aceasta, după vremea în care afla pe fiecare psalm, aşa au pus şi rândul lui, adică i-au aşezat nu precum s-au făcut, ci precum s-au aflat*.

Poate însă cineva a zice şi altfel, că în urmă s-au aşezat psalmii şi nu după vremi, ci mai vârtos după zilele în care s-au făcut. Iar ceea ce se zice se face mai arătat din pilda aceasta. Întâiul praznic este Zămislirea dumnezeiescului Cuvânt, adică Bunavestire; al doilea, Naşterea lui Hristos; al treilea, Numirea şi Tăierea împrejur; al patrulea, aducerea în Biserică şi Întâmpinarea, apoi Botezul cel după treizeci de ani, apoi arătarea Sa şi învăţătura, Minunile, Patimile, Moartea, Îngroparea şi, în sfârşit, Învierea. La noi însă, acum, dimpotrivă, se află aşezările praznicelor acestora, că întâi noi prăznuim Zămislirea, adică Bunavestire, apoi îndată prăznuim Învierea. Vezi, iubite cititorule, cât este [de] firească depărtarea a acestor două praznice, şi cât de împotrivă este apropierea zilelor? Şi iarăşi, întâi prăznuim Înălţarea, apoi Schimbarea la Faţă, apoi Naşterea, şi, în sfârşit, Botezul Domnului, adică dumnezeieştile arătări [epifanii]. Vezi, o cititorule, câtă este nepotrivirea lucrurilor? Rânduiala zilelor şi a lunilor s-a păzit, iar a însăşi lucrurilor s-a curmat, şi s-a făcut oarecare rânduială în nerânduială. Cu un chip ca acesta a urmat şi la Psalmi[20].

---

* Nu după vremea compunerii lor (care oricum nu se mai ştia bine), ci după vremea când au fost (re)descoperiţi.

[20] Iar Hrisostom, în suprascrisa sa tâlcuire a Psalmului 51, zice despre rânduiala Psalmilor că este pe dos, că oarecari psalmi din Cartea cea dintâi a Psaltirii [primii 50 de psalmi] trebuie a se scrie în urmă, iar cei ce se scriu în Cartea a 2-a [Ps. 50-100] trebuie a se scrie în întâia (de pildă, Psalmul 3 şi 6 şi 7 şi 17 şi 37, ca unii ce au acelaşi înţeles cu al şaselea, aceşti psalmi, zic, trebuia a se pune în cartea a doua a Psaltirii, fiindcă s-au scris după Psalmul 50, cel pus în Cartea a 2-a deoarece s-a scris după ce a preacurvit David cu Batşeba şi a ucis pe Urie, şi, dimpotrivă, Psalmii 51, 53, 55, 56, 58, 59 şi 62, aceştia, zic, trebuia a se pune mai înainte de Psalmul 50, în Cartea cea dintâi a psalmilor, fiindcă s-au scris mai înainte de păcatul lui David.

Deci, întreabă Hrisostom, pentru ce pricină s-au rânduit aşa pe dos psalmii? „Pentru ce nu după urmarea vremilor s-au rânduit psalmii cei întâi, întâi după vremi, şi cei de-al doilea, al doilea, ci cei ce se numesc întâi, încă trăind Saul, s-au pus scrişi în partea a doua a psalmilor, iar în partea întâi, cei din urmă după vremi?" [Adică: Pentru ce nu s-au aşezat psalmii după desfăşurarea istoricească a întâmplărilor, precum ale cărţii biblice, ci după „rânduiala în nerânduială"?] Şi răspunde însuşi: „Eu socotesc că au luat această rânduială pentru ca să nu vină de la cele mai bune spre cele mai rele, pentru aceasta pe cele mai posomorâtoare [de întristare] întâi le pune, ca în a doua parte să se păzească cele mai bune, acoperindu-se şi pierzându-se cele mai rele prin cele mai bune, ce sunt puse în a doua parte sau carte a psalmilor. După cuviinţă, David voieşte a acoperi greşeala sa cea din urma isprăvilor sale celor de mai înainte (care după Psalmul 50 le face arătate). Şi ar zice cineva că după covârşirea evlaviei mai întâi a rânduit mărturisirile sale (cele de după păcat adică), fiindcă dreptul în cele mai dintâi cuvinte îşi este luişi pârâş [se învinuieşte]. Alţii însă zic că, după ce s-a ars biserica cea din Ierusalim şi sfinţitele cărţi ale cronicilor

CAPITOLUL XII

Pentru ce mulți Psalmi au neînțelegere?*

ricini obștești ale neînțelegerii Scripturii Vechi sunt:

1. Simbolica închipuire a tainelor lui Hristos și ale celor după Hristos, adică pentru că prin simbolice și prin oarecare ghicituri și închipuiri* întunecate preînchipuia Scriptura Veche tainele Noului Dar și ale Evangheliei.

2. Pricina neînțelegerii Scripturilor este și mulțimea idiomurilor pe care le are limba evreiască, ce sunt osebite de idiomurile limbii elinești.

3. Pricină este pentru că și proorocii întrebuințează oarecari osebite idiomuri, deși nu în toate părțile, totuși la cele mai multe, că umbros și întunecat vorbesc proorociile lor, din pricina învârtoșării auzitorilor evrei, și pentru împietrirea lor; și cele ce de dânșii se prooroceau abia la puțini dintre cei vrednici ceva sunt arătate, [fiind arătate] numai urmarea și împlinirea lor, din judecata* lor[21].

(analelor) ce se aflau într-însa, din pricina lui Nabuzaradan și a oastei împăratului Babilonului, atunci oarecari cinstitori de Dumnezeu au adunat Psalmii așa fără de rânduială, precum au putut a-i afla pe la prietenii lor care au luat manuscrisele acestea spre a loruși întrebuințare (vezi la începutul Psaltirii lui Litinu).

Însemnăm aici și aceasta, că, din cărțile Scripturii Vechi, cinci cărți se numesc stihiri (adică în rânduială de stihuri), după Grigorie Teologul, Amfilohie al Iconiei și Ioan Damaschinul – Iov adică, Psalmii aceștia ai lui David, și cele trei cărți ale lui Solomon - Pildele, Ecclesiastul, și Cântarea Cântărilor. Se numesc însă așa pentru că precum limba elinească are meșteșugul poetic și în numărarea stihurilor, așa avea și cea evreiască meșteșugul de stihuri făcut oarecum, pentru care meșteșug, facerile erau mai plăcute și mai dulci la auz decât celelalte scrieri evreiești prozaice [πεζός].

* ἀσάφειαν = întunecați, obscure, nu au un înțeles limpede, ci umbrit, tainic.

* τύπος = tipuri.

* κρίνομενα.

[21] Zice însă și Nichita, martor aducând pe Hrisostom, că: „Multe rele mai înainte le spun Proorocii iudeilor, anume că ei se vor lepăda afară, iar noi (cei din neamuri) vom fi primiți înăuntru; ca nu cumva luminat auzindu-le la început să omoare pe cei ce le ziceau și cărțile să le piardă, pentru aceasta cu nedescoperirea tâlcuirii au ascuns prezicerile". Și cuvânt încă întreg are Hrisostom, anume pentru ce sunt nedescoperite Scripturile și proorociile. [Vedem că descoperirea tainelor lui Dumnezeu prin proorocii Legii celei Vechi nu se făcea cu desăvârșire, din pricinile și urmările arătate mai sus. Aceeași iconomie o vedem în lucrare și o dată cu Legea cea Nouă: o parte din învățături este arătată oamenilor celor simpli de către Hristos prin pilde, ca unii care erau neîntăriți (cf.

4. Şi cea mai de pe urmă pricină a neînţelegerii Scripturilor a stat tălmăcirea şi schimbarea din limba evreiască în cea elinească*, pentru că fiecare limbă, schimbându-se întru altă limbă străină, de cele mai multe ori are nedescoperire şi grea înţelegere.

CAPITOLUL XIII

Câte ediţii sau tălmăciri sunt ale Scripturii vechi?

Scriptura veche s-a tălmăcit din limba evreiască în cea elinească în vremea lui Ptolemeu, împăratului Egiptului, cel ce se numea Filadelf, însă ei i s-au făcut şapte tălmăciri.

1. Cea a celor şaptezeci, care, evrei fiind, s-au ales după numărul celor şaptezeci de bătrâni ce s-au ales de Moisi, prin îndemnul numitului împărat Ptolemeu, şi au făcut tălmăcirea ei conglăsuită după toate[22].

Mt. 13: 13, 34), iar ucenicilor le vestea de-o parte; la fel şi cu Cartea Apocalipsei (carte ce are multe temeiuri şi asemănări cu prooroclile de care se zice mai sus), aceasta a fost tâlcuită şi discutată mai puţin în Biserică (cel puţin în cult, nu se face nici o referire) pentru neputinţa celor mulţi şi pentru neîmplinirea vremurilor descrise în ea. „Scurgerea" liberă de texte, circulaţia lor necontrolată prin tipar, folosirea lor în afara Bisericii, clandestin, în afara cultului, a mediului în care au apărut, a dus la nenorociri asemănătoare celor de care vorbeşte Nichita mai sus. Istoria ne arată diverse exemple de nenorociri abătute asupra preoţilor (care trebuie să fie tot atât de prooroci cât sunt şi preoţi) şi a creştinilor în general, de pe urma descoperirii necontrolate, a relativizării cuvântului revelat. Această relativizare a dus la banalizarea lui, la transformarea în obiect de cercetare şi câştig, şi, în final, de distrugere a lui. Ca o replică la acest fenomen, au apărut diferite „grupări" „creştine", sau religii, culte, confesiuni etc. ce promit izbăvirea omului din această relativizare sau desacralizare a textelor sfinte şi a trăirii creştine în general. Dar toţi aceştia *dintre noi au ieşit, dar nu erau de-ai noştri, căci de-ar fi fost de-ai noştri, ar fi rămas cu noi; ci ca să se arate că nu sunt toţi de-ai noştri, de aceea au ieşit* (I In. 2: 19). Iar aceşti *noi* de care se scrie cine sunt? Oare nu cei ce ţin dreapta credinţă?]

* Se ştie faptul că aceste neînţelegeri au apărut mai mult în polemica dintre iudei şi creştini, şi mult mai puţin din pricina schimbării limbii, traducerea în elineşte a Bibliei evreieşti fiind făcută din iconomie dumnezeiască.

[22] Însemnează că arhiereul iudeilor cel de atunci se numea Agaria, care, precum zice Nichita (la *Precuvântarea Catenelor* celor de el adunate ale Psaltirii), adunând câte şase evrei din cei mai aleşi din fiecare seminţie din cele douăsprezece, i-a trimis la Ptolemeu, şaptezeci şi doi de bărbaţi adică, care - câte doi în osebite căsuţe despărţindu-se, precum

2. Cea a lui Achila Sinopeul, care, elin fiind, din Sinope trăgându-se, cea de lângă Marea Neagră, s-a botezat în Ierusalim, apoi, tulburându-se cu oarecari creştini, a lepădat Sfântul Botez, şi ducându-se la iudei a făcut tâlcuirea Scripturii Vechi în vremea împăratului Adrian, cel ce s-a leproşit, după 430 de ani de la tălmăcirea celor şaptezeci[23].

3. Tălmăcire este şi cea a lui Simmah, care, samarinean fiind şi nedobândind cinstea ce o voia, s-a dus la evrei, şi a doua oară s-a tăiat împrejur de dânşii, şi în ura şi pizma samarinenilor a tălmăcit dumnezeiasca Scriptură în vremea împăratului Sever, care, pentru ca să facă har [hatâr] evreilor, câte ziceri ale Scripturii grăiau despre Hristos le-a răstălmăcit, după tâlcuirea lui Achila, la 56 de ani.

4. Tălmăcire este cea a lui Teodoţion Efeseanul, care, fiind din eresul lui Marcian, şi mâniindu-se asupra împreună-ereticilor săi marcionişti, a făcut osebită tălmăcire a sa a Scripturii, în vremea Împăratului Commod.

5. Tălmăcire a Scripturii s-a aflat în Ierihon, ascunsă într-un chiup, în vremea Împăratului Carol[24], iar autorul este nearătat.

6. Tălmăcire a Scripturii, a cărei autor nu este cunoscut, s-a aflat în Nicopole, cea de la malul mării, în vremea lui Alexandru al Mammeei.

7. Tălmăcire însă a Scripturii s-a făcut de Sfântul Luchian, marele nevoitor şi mucenic, care, cercetând cele de mai sus-zise şase tălmăciri, căutând şi întâiul original (izvod), cel evreiesc, mai cu dinadinsul şi mult cercetându-l, a făcut întreaga sa tălmăcire pentru creştini, care [tălmăcire] nu avea nimic lipsă, nici de prisos, şi s-a aflat în Nicomidia de însăşi mâna sa scrisă înlăuntrul unui

---

zice Filon Iudeul, ori câte unul, precum zice dumnezeiescul Iustin, toată Sfinţita Scriptură şi Psalmii aceştia i-au tălmăcit în Far, insula (ostrovul) Alexandriei, toţi deopotrivă au tălmăcit, nimic schimbând unul faţă de a altuia, nici după înţelesuri, nici după ziceri, ci aceleaşi nume şi aceleaşi graiuri, precum fiecăruia nevăzut îi venea răsunând lucrurile cele arătate, toţi le-au potrivit la fel, încât s-a mirat Ptolemeu, şi s-a făcut ediţia celor şaptezeci şi doi, cu 300 de ani mai înainte de venirea Domnului. Zice însă Sfântul Grigorie al Nyssei, la tâlcuirea asupra scrierii Psalmului 90, despre cei şaptezeci: „Nesuprascris se află psalmul (acesta) la evrei, fiindcă nu primesc arătătoarea [doveditoarea] suprascriere a arătării lui Hristos; însă, pentru aceasta, nu se cuvine a se lepăda suprascrierea pentru că este a celor şaptezeci, căci prin conglăsuirea lor cea a unuia cu altul au arătat darul Duhului ce s-a făcut lor".

[23] Alţii însă zic mai amănunţit cum că ediţia lui Achila s-a făcut după Hristos la 130 de ani.

[24] Nichita şi alţii zic că, în vremea lui Caracal [188-217], împăratul Romei celei Noi [Constantinopole] s-a aflat; vezi despre acestea şi subînsemnarea cea de la canonul apostolesc 85, pe larg în cartea despre canoane a dascălului Nicodim Aghioritul. [Avem aici o dovadă clară că prefaţa nu îi aparţine Sfântului Nicodim Aghioritul, precum cred unii, ci editorului cărţii din vremea sa.]

mic turn zidit cu var, în urma nevoinței lui, în vremea marelui împărat Constantin. Această tălmăcire este conglăsuită cu a celor șaptezeci, care leapădă și îndreptează toate zicerile câte erau stricate de ceilalți tălmăcitori[25].

CAPITOLUL XIV

*Pentru care pricină psalmii nu se citesc numai, ci se și cântă cu dulceață?**

1. O pricină pentru care s-a iscodit cântarea este aceasta: pentru că precum oile și caprele și vacile și celelalte dobitoace se îndulcesc de cântările buciumelor și ale fluierelor, așa și mulți oameni se îndulcesc de cântări, pentru că și între oameni partea femeiască este numeroasă, aflându-se mai multe femei decât bărbați, care mai mult [decât aceștia] se îndulcesc de cântări. Asemenea, și cei necopți cu vârsta, adică pruncii și copiii și copilandrii și flăcăuașii (junii) și tinerii, sunt mai mulți decât bărbații cei desăvârșiți și întregi, și oamenii cei de la țară sunt mai mulți decât cei civilizați [de la oraș], și cei neînvățați decât cei

---

[25] Iarăși Nichita zice: „Noi și tălmăcirea cea de acest fel o respectăm, dar ținându-ne [totuși] mai mult de cea a celor șaptezeci și doi, dar, fiindcă în multe părți ale tâlcuirii Psaltirii acesteia se pomenește de Hexapla (adică „Înșesita") lui Origen, spre mulțumirea iubitorilor de cuvânt am socotit de cuviință să însemnăm aici despre acest nume următoarele. Acel înțelept și minunat Origen zice tălmăcirile cele patru de mai sus a celor șaptezeci - adică a lui Achila, a lui Simmah și a lui Teodoțion - întru o carte împreună adunându-le, patru coloane având fiecare foaie, pentru ca toți cu o privire împreună să se privească, Tetrapla (adică „Împătrită") a numit această carte, iar pe lângă acestea patru, scriind și prototipul (originalul) cel evreiesc, de o parte și de cealaltă a foilor, a numit cartea Hexapla (adică „Înșesită"); în sfârșit, pe lângă acestea șase, unind și pe a cincea tălmăcire, cea aflată în Nicopole, ori în Ierihon în vremea lui Alexandru, așijderea și tălmăcirea cea a șasea ce s-a aflat în Nicopole, cea de la marginile mării, după izgonirea lui Sever, a numit cartea Octapla (adică „Înoptită"), din cele opt coloane ce are, și acestea sunt mult vestitele Tetrapla, și Hexapla, și Octapla, cele neștiute de cei mai mulți". [Sunt atât de neștiute din pricină că mare parte din ele s-au pierdut, respectiv lucrarea n-a fost primită bine de Biserică. Altfel spus, n-a fost să fie de la Dumnezeu. Avem aici o dovadă limpede că demersurile strict filologice în propovăduire nu sunt primite de Dumnezeu, Biserica având mai puțin nevoie de Scripturi comparate, cât de una singură, căci unul este cuvântul Domnului. Ideea e întărită mai sus și de Nichita. Febra îndulcirii pătimașe a comparației între diferitele versiuni ale Scripturi a cuprins într-o primă etapă Protestantismul, venind cu năvală și în învățământul teologic ortodox și catolic, dând naștere la traduceri dintre cele mai rătăcite, la un fel de *mixtum compositum*.]

* De ce nu e suficientă doar citirea psalmilor, ci, mai vârtos, cântarea lor cu dulceață?

învățați, care toți se îndulcesc de cântări, și ce zic? Întru unul și același bărbat [om] se află și partea sufletului cea cuvântătoare, și cea necuvântătoare, și dobitocească, adică cea poftitoare, și cea mânietoare; pe acestea însă le ține și le biruiește dulceața și îndulcirea cântării*.

Deci pentru aceste pricini s-a iscodit cântarea psalmilor, că prin cântare se împironește [întipărește] în sufletele creștinilor celor ce aud, ca cu niște cuie, folosul cel din psalmi, și asprimea ce o au în sine duhovniceștile doctorii, adică noimele Psaltirii, fără cântare citindu-se, doctoriile, zic, acestea aspre și amare, ca prin miere le îndulcește cântarea, și așa le face bine-primite de oameni, pentru că, firește, tot lucrul ce pricinuiește bucurie (precum este și cântarea) intră cu dulceață întru adâncul inimii și mai statornică se face[26].

2. O pricină însă a cântării este pentru că precum Diavolul pierde pe om cu amăgitoarea îndulcire a cântecelor celor de rușine și erotice (adică de amor), așa dimpotrivă a iconomisit Dumnezeu a se mântui același om prin meștera cântare a duhovniceștilor și cinstitelor cântări ale sfinților psalmi.

3. O [altă] pricină însă a cântării este pentru că cântarea s-a socotit a fi dragostea și unirea creștinilor celor ce cântă și a celor ce aud, după Marele Vasile, deoarece cântarea, precum unește limbile celor ce cântă întru o conglăsuire, tot astfel unește și socotințele lor, și împreună potrivește socotințele tuturor celor ce cântă cu socotința fiecăruia, și într-alt fel socotința unuia [fiecăruia] o potrivește cu socotințele tuturor, și iarăși socotințele tuturor împreună le potrivește cu socotințele tuturor, și socotința unuia [fiecăruia] împreună o potrivește cu socotința unuia [fiecăruia]. Căci ce altceva este mai mult-omorâtoare de vrajbă și pricinuitoare de prieteșug, precum este obșteasca cântare care se aduce înaintea lui Dumnezeu în biserică de către fiecare creștin, și împreună de către toți creștinii? Și care se aduce-înainte pentru mântuirea fiecăruia și pentru a tuturor împreună? Oare care creștin este atât de gros și împietrit cu inima, încât să socotească

---

* Deși oamenii aparțin unor vârste diferite, stări sociale etc., ei, toți aceștia, constituie **omul**, ei sunt una, cu aceleași părți sufletești, celelalte diferențe fiind secundare. Drept care, dulceața cântării este ceea ce-i unește și-i face cumpătați în toate aceste părți, făcându-se astfel vrednici de comuniunea cu Dumnezeu, Cel căruia Îi cântă (prin) psalmi.

[26] Pentru aceasta și Psaltirea cea veche, în manuscris, se află toată tonisită [compusă, pusă pe note] cu glasuri muzicești precum am zis, pentru că toată se cânta întru sfințitele slujbe ale bisericii, și aceasta era mai toată rugăciunea și slujba bisericii, mai înainte de a se face de către sfințiții cântători canoanele și troparele Stăpâneștilor praznice, și ale Maicii lui Dumnezeu, și ale Sfinților; pentru aceasta zice Hrisostom că Psaltirea o știau toți vechii creștini pe de rost, și o cântau cu dulceața ei, trăgându-se [purtându-se] ei de dulceața cântării: „Știți însă că, și acum, din celelalte cărți nici numele lor nu sunt cunoscute la cei mai mulți, iar psalmii se rostesc de către toți (În *Tâlcuirea la Isaia*, la cap. 9)... [Venimin sau editorii au omis câteva rânduri din originalul grecesc].

vrăjmaş al său pe creştinul cel de o credinţă cu sine, pentru a cărui mântuire Îl aduce pe Dumnezeu spre milostivire cu cântarea sa cea către Dumnezeu?[27]

Şi osebit încă de cele zise, cântarea are multă putere spre a întocmi moralul omului şi a-l îndrepta, pentru că îl preface şi îl îndreptează spre mai bine, drept aceea, şi întru cei vechi, cântările erau socotite că pricinuiesc patimi potrivnice (unele altora), prin fire luptătoare, adică: întreagă-înţelepciune [cumpătare] şi, totodată, iubire trupească, vrajbă şi pace, scârbă şi bucurie, putere şi slăbănogire a puterii. Şi [aici vreau să] zic că Pitagora, cântând în fluierul său, cu întoarcerea cântării a întors şi covârşitoarea [pătimaşa] iubire ce o avea un tânăr către o amoreză (ibovnică), şi iarăşi pe alt tânăr, pornit cu sabia în mână, acelaşi Pitagora a îmblânzit şi a smerit pornirea lui cu cântarea cea dulce a fluierului său. Şi muzicantul Timotei încă, la o masă desfătată şi îndulcitoare, cântând cântarea numită Dorion*, adică dreaptă şi scurtă (adică pe cântarea glasului întâi precum este la noi, care s-a aflat de dorieni, adică de monembasioţi), atâta a pornit pe împăratul Alexandru, care şedea la masă, spre mânie, încât l-a făcut să apuce arma sa şi să sară în sus.

Deci atâta apropiere are, după dumnezeiescul Hrisostom, firea oamenilor către cântări, încât şi pruncii sugători, când plâng, cu singure cântările se adorm, că mamele sau maicile (doicile) lor cântă asupra leagănului lor oarecari cântări îndulcitoare şi cu acestea îi adorm; şi călătorii pe drumuri încă umblând, în vreme de după-amiază, cu cântări îşi mângâie osteneala şi sudoarea călătoriei; încă şi meşterii, când lucrează, se îndulcesc, şi îndulcindu-se de cântare, mai lesne suferă cele supărătoare şi ostenitoare. Şi ce să zic de cuvântătorii oameni? Dar şi însăşi necuvântătoarele dobitoace, precum mai înainte am zis, se îndulcesc de cântare, pentru că şi caii, când aud trâmbiţa, îndată se gătesc spre oştire, oile şi caprele urmează după glasul fluierului, şi mai de mirare este pentru că acestea încă se şi bucură de ca şi cum ar pricepe potrivirea şi glasul aceluiaşi fluier. Cântările încă se fac vânare multor sălbatice fiare, de unde sălbaticul unicorn (inorog) se biruieşte şi se îmblânzeşte de cântarea ce o aude şi de frumuseţea ce vede, şi aspida îşi astupă urechile când aude muziceştile organe ce le întrebuinţează vânătorii; pentru ca să nu se îmblânzească de ele şi după urmare să se prindă de vânători[28].

---

[27] Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Cine poate să mai socotească vrăjmaş pe cel cu care împreună a conglăsuit către Dumnezeu?" Drept aceea, şi pe cea mai mare din virtuţi, dragostea, o dă psalmo-cântarea, izvodind o împreună-legătură spre unire, armonizând poporul şi împreună-cântarea şi întru conglăsuirea cetei cântăreţilor" (În *Precuvântarea tâlcuirii psalmului întâi*).

* Δωριεῖς.

[28] De aceasta a zis Hrisostom (la tâlcuirea Psalmului 41): „Fiindcă a văzut Dumnezeu că mulţi dintre oameni sunt mai leneşi, şi se află mai cu nelesnire către citirea celor duhovniceşti, şi nu suferă cu dulceaţă ostenelii cea din citire, vrând ca osteneala mai poftită a le-o face şi a mai împuţina simţirea obosirii, a mişcat limba fericitului David, spre a amesteca dulcea cântare cu proorocia, ca, prin rânduiala cântării mângâindu-ne, cu mult zel să înălţăm Lui sfinţitele laude. Dar fiindcă sufletul nostru are apropiere către

felul acesta al bucuriei, şi ca să nu introducă demonii curveşti cântări, şi pe toate să răstoarne, a pus Dumnezeu asupra lor Psalmii ca un zid, încât lucru să fie împreună şi îndulcire şi folosire, Sfântul Duh zburând cu grabă peste sufletul ce cântă unele ca acestea".

Zice însăşi Marele Vasile: „Fiindcă a văzut Duhul cel Sfânt că omul cu anevoie este adus către fapta bună, şi pentru povârnirea cea către îndulcire, lenevindu-ne despre viaţa cea dreaptă, veselirea cântării celei dulci o a amestecat în dogme, ca, prin potrivirea şi cu netezirea auzului, nesimţit să primim folosul cel din cuvinte; şi precum doctorii cei înţelepţi, doctoriile cele mai iuţi şi amare dându-le bolnavilor să le bea, de multe ori ung paharul cu miere, pentru aceasta s-au aflat pentru noi aceste potrivite cântări ale Psalmilor: ca cei după vârstă copii, sau şi cei cu totul tineri după moral, cu părerea să cânte, iar după adevăr cu sufletele să se înveţe o înţeleaptă aflare a învăţătorului celui ce meşteşugeşte, ca totodată noi şi să cântăm, şi să ne şi învăţăm cele folositoare! Că învăţătura silnică nu are fire a rămâne, iar cea cu bucurie şi cu har intrând în suflet mai cu stăruire oarecum se suge de sufletele noastre". [Altfel spus, dulceaţa cântării ne conduce la dulceaţa însuşirii învăţăturilor.]

Zice însă şi Sfântul Grigorie al Nyssei: „Deci pricina [prilejul] este la îndemână, după care facem citirea întru îndulcire a psalmilor, adică a cânta, zic, graiurile; însă filosofia cea prin cântare are şi ceva mai mare, pe lângă cele însemnate pentru gândul celor mai mulţi; [dar] ce este ceea ce zic? Am auzit pe oarecare din înţelepţi arătând cu de-amănuntul cuvântul cel despre firea noastră [raţiunea, constituţia firi], anume că omul este o mică lume [microcosmos], având în sine toate cele ale lumii celei mari; împodobirea însă a totului [adică a lumii întregi] este [se întemeiază pe o] oarecare armonie muzicească în multe feluri şi în multe chipuri, după oarecare rânduială şi măsură [ῥυθμός] către sineşi potrivită. Această dumnezeiască cântare de laudă mi se pare că şi marele David, ajungând să o audă, a zis în oarecare din psalmi că laudă pe Dumnezeu atât celelalte puteri, şi toate cele din cer, şi lumina sorilor [stelelor], şi soarele, şi luna, şi cerurile cerurilor, şi apa cea mai presus de cer. Deci dacă toată podoaba lumii este [se întemeiază pe o] oarecare muzicească armonie, iar omul [este] lume mică, muziceasca armonie care se priveşte în totul se va arăta şi în omenească fire, şi o arată însă aceasta şi alcătuirea organicească a trupului nostru, cu iubire fiind lucrată de fire spre lucrarea muzicii; vezi fluierul gâtlejului, cerul gurii cel deasupra lui, cântarea cea prin limbă şi prin faţă şi gură - ca o cântare de chitară prin strune şi prin lovitor este; fiind dar lucrul cel după fire iubit firii, s-a arătat nouă [astfel] că după fire este meşteşugul muzical. Pentru aceasta, Marele David a amestecat dulcea cântare cu filosofia cea despre faptele cele bune, ca pe o dulceaţă de miere pe a înaltelor dogme revărsând-o; şi mi se pare că sfătuieşte prin ghicituri că moralul celor ce vieţuiesc întru fapta bună nu trebuie a fi nemuzicesc şi afară de rânduială şi rău-sunător, ci dulce şi în bună-rânduială, nici afară de rânduială întinzându-se, că se rupe cu adevărat buna potrivire a strunei cu întinderea peste măsură, nici dimpotrivă întru nemăsurare slăbindu-se dulceaţa, că surd şi fără răsunare se face sufletul, slăbănogindu-se de patimile îndulcirii; deci arătat este din acestea către ce priveşte pilda [αἴνιγμα = ghicitura, enigma.] cântării; că oprire a patimilor sfătuieşte a se face celor ce fac întru noi tulburare în împrejurările vieţii; pentru aceasta, şi isprăvile acestei dumnezeieşti muzici, istoria le mărturiseşte pentru David: că aflând oarecând pe Saul ieşit din minte, aşa l-a vindecat, cântând asupra patimii, încât iarăşi i-a venit lui mintea după fire". Zice însă şi Marele Atanasie că: „A se zice psalmii adică cu cântări nu este sârguinţă de bună-glăsuire, ci trebuie a fi dovadă de armonie a cugetărilor celor din suflet (În *Precuvântarea psalmilor*)".

Dumnezeieştii Părinţi însă, tâlcuitorii sfinţilor Psalmi, zic că prin organiceasca şi muziceasca cântare se arată armonia şi conglăsuirea sufletului, căci cântare a sufletului şi muzicească lucrare este unirea părţilor lui cele sufleteşti. Despre care unire (ori conglăsuire) vom zice aici mai pe larg: unirea (ori conglăsuirea*) este o armonie, sau potrivire după fire a unor osebite existenţe, ca unite să fie între dânsele; aceasta însă urmează când cuvintele cele mai bune ale conglăsuirilor se vor potrivi moraliceşte cu părţile sufletului cele dinlăuntru, adică cu cea socotitoare [raţională], cu cea mânietoare şi cu cea poftitoare, că atunci se face conglăsuirea aceasta, când partea cea socotitoare a sufletului are întâia rânduială* şi singură stăpâneşte celelalte două părţi - pe cea mânietoare şi pe cea poftitoare - şi nu este stăpânită de ele; iar cea mânietoare are rânduiala cea de mijloc, şi este stăpânită de cea dintâi, adică de cea socotitoare, şi ea stăpâneşte pe cea din urmă şi a treia, adică pe cea poftitoare, iar această poftitoare [se va afla în conglăsuire], când este stăpânită numai de cea din mijloc, adică de cea mânietoare şi de cea dintâi, adică de cea socotitoare. Că atunci se face conglăsuirea sufletului, când puterea cea socotitoare ce conglăsuieşte (adică se uneşte) şi se potriveşte cu cea mânietoare, precum şi struna cea dintâi şi de mai sus a alăutei se conglăsuieşte cu struna cea din mijloc, (că din această conglăsuire se alcătuieşte şi se plineşte glasul cel de mai de sus şi mai de jos, care păstrează conglăsuirea ceea ce se numeşte prin patru [pătrime]). Se face conglăsuire a sufletului şi când partea cea mânietoare se uneşte cu cea poftitoare, precum se uneşte şi struna lăutei celei din mijloc cu basul, adică cu struna cea din sfârşit (că din conglăsuirea şi unirea aceasta se plineşte glasul cel ce se numeşte prea-mărginit şi ascuţit, şi conglăsuirea ceea ce se zice prin cinci [cincime]). Se face iarăşi unirea sufletului şi când partea cea socotitoare se conglăsuieşte cu cea poftitoare, precum şi struna lăutei cea mai de sus şi dintâi se conglăsuieşte cu basul, adică cu cea mai din urmă (că din conglăsuirea aceasta se plineşte glasul cel mai greu şi mai iute, şi conglăsuirea ceea ce se numeşte prin toate [strunele]).

Iar dacă nu trebuie să luăm aminte la rânduiala şi rânduirea celor trei părţi ale sufletului, adică: cum cea socotitoare este mai sus, iar cea mânietoare - de mijloc, şi cea poftitoare - în urmă, dar am lua aminte la puterile şi la lucrările lor, mai bine este a o înţelege pe cea socotitoare ca struna cea din mijloc, căci aceea către cea mânietoare, ca şi către cea mai din urmă (poate mai de sus) strună se conglăsuieşte (fiindcă partea cea mânietoare a sufletului este cea mai iute şi mai pornită), şi are cuvintele conglăsuirii celei prin cinci, iar către cea poftitoare, ca şi către cea mai de sus (poate cea din sfârşit) strună se uneşte (că aceasta este partea sufletului cea prea-grea şi prea-trândavă), şi are cuvintele conglăsuirii celei prin patru, şi aşa întocmind şi îndreptând greutatea părţii celei mânietoare, iuţimea şi întinderea părţii celei mânietoare, şi greutatea şi trândăvirea părţii celei poftitoare face o conglăsuire preabună.

---

* συμφονία.

* Ţine rânduiala celorlalte, e în controlul lor.

CAPITOLUL XV

Pentru ce Sfântul Duh, Cel ce insufla în Prooroci, Unul fiind, uneori adică se zice [la] singular, iar alteori [la] plural?

Pentru ce Duhul cel Sfânt uneori se zice [la] singular, precum mărturiseşte Isaia, zicând: *Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a uns...* (cap. 61: 1). Şi David: *Duhul Tău Cel Sfânt nu-L lua de la mine* (Ps. 50: 12), iar alteori se zice la plural, precum mărturiseşte Pavel, zicând: *Duhurile Proorocilor, Proorocilor se supun* (I Cor. 14: 32)? Răspundem dar, spre dezlegarea nedumeririi, că Duhul Sfânt este Unul, precum şi meşterul unul este, însă precum uneltele unui meşter sunt multe şi osebite, aşa şi uneltele Sfântului Duh, adică Proorocii şi bărbaţii cei purtători de Duh, sunt mulţi şi osebiţi; deci precum aceştia sunt mulţi şi osebiţi, aşa şi luminile şi insuflările şi lucrările Sfântului Duh sunt multe şi osebite, şi nu numai întru cei mulţi după număr se fac multe, ci şi întru unul şi acelaşi om se fac multe şi osebite lucrările Duhului, căci Duhul Cel Sfânt, ca un Meşter şi Muzicant, câteodată întinde şi sporeşte lucrarea Sa, iar altă dată o împuţinează, uneori o preface şi alteori o amestecă, după folosul celui ce lucrează şi se insuflă de către El. Deci toate darurile Sfântului Duh cu adevărat nimeni nu poate a le număra, nemărginite fiind la număr, iar darurile cele mai generale ale Duhului, ori şi cele mai deosebite, sunt hotărâte cu numărul, nefiind mai multe decât şapte, precum le numără Isaia, zicând: *Duhul înţelepciunii şi al înţelegerii, Duhul sfatului şi al tăriei, Duhul cunoştinţei şi al bunei-cinstiri, Duhul temerii de Dumnezeu* (cap. 11: 2).

CAPITOLUL XVI

După câte timpuri şi chipuri se fac proorociile?

Trei adică sunt timpurile cele mai universale [generale] în care se fac proorociile, adică cel trecut, cel de faţă, şi cel viitor; că un prooroc a luat de la dumnezeiescul Duh cunoştinţa celor trecute, iar altul cunoştinţa lucrurilor celor de faţă ce se fac în locurile cele depărtate, şi altul cunoştinţa celor viitoare, iar chipurile după care proorocesc proorocii sunt deosebite, că unul adică a proorocit prin cuvânt, iar altul prin vreo faptă, şi unul a proorocit curat, iar altul, umbrit şi întunecat, şi altul a proorocit prin una din gânditele simţiri ale sufletului, iar altul

prin alta: că precum trupul, prin simțirile cele cinci din afară și trupești, simte pe cele simțite dinafară, așa și sufletul, prin simțirile sale cele gândite și dinlăuntru, simte gânditor (adică cu mintea) mișcările și lucrările Sfântului Duh, cele ce se fac înlăuntru în inimă*, drept aceea, după urmare, un prooroc a luat cunoștința celor proorocite prin vederea minții, iar altul, prin vederea auzului, unul prin mirosirea minții, iar celălalt, prin gustarea minții, și altul, prin pipăirea minții; toate aceste cinci simțuri ale sufletului însă, de minte și gândite, se numesc - cu mai universală și mai cinstită numire - vederi[29].

---

* Despre simțirile trupului și corespondentele acestora în suflet, sau simțirile sufletului (ce constituie, după Apostolul Pavel, *omul lăuntric* [Rom. 7: 22]), a tratat cu deosebire Calist Patriarhul în *Filocalia românească*, Vol. 8. Un studiu contemporan în această privință (poate singurul) a făcut Pr. Dr. Constantin Coman în *Erminia Duhului*, Editura Bizantină, 2002, p. 225. Totuși, despre această corespondență, de o putem numi așa, nu avem până acum o tratare temeinică, studiul de mai sus fiind mai mult o încercare în acest sens. Înțelegerea sau punerea în lucrare a simțirilor sufletești se face în stare de vedere duhovnicească cu ajutorul Duhului lui Hristos. Deși autorul acestei *Precuvântări* pare a face o deosebire netă între ele, cred mai degrabă că el se referă la două stări pe care le pot dobândi simțirile, putând deveni, alternativ, simțiri sufletești sau simțiri trupești. În acest sens, alți Părinți, referindu-se la un *singur* tip de simțiri, vorbesc despre simțuri „subțiate" sau simțuri „îngroșate" (sau grosolane) ca despre aceleași simțiri (texte în acest sens se găsesc și în tâlcuirile lor la psalmi) ce devin fie groase (pe măsura raționalizării lor după, sau pătrunderii lor de realitatea grosolană și inferioară a lumii materiale), fie subțiate (pe măsura pătrunderii sau raționalizării lor de către Rațiunea sau Cuvântul lui Dumnezeu în Duhul Sfânt, prin care dobândesc astfel o înțelegere [minte, socotință, cum zice mai sus autorul *Precuvântării*] „subțire" [subtilă, atentă, plină de sensibilitate], sau simțiri înduhovnicite de Duhul, și raționalizate de Rațiunea lui Dumnezeu). Aceste simțiri sunt în număr de cinci, după cum zice autorul mai jos (vederea, pipăitul, auzul, gustarea, mirosirea); se găsesc înrădăcinate sau întemeiate, structurate sau controlate de cele trei părți ale sufletului (socotitoare sau rațională [rațiunea însăși], mânietoare [mânia însăși] și poftitoare sau doritoare [pofta însăși]); prin intermediul sistemului nervos, ce lucrează prin gânduri, sau prin așa-zișii „stimuli". Unii Sfinți Părinții – ca și autorul Precuvântării întrucâtva – vorbesc și de un fel de locaș al acestor părți: prima parte - în minte; a doua - în inimă; a treia - în pântece și sub pântece. Cu toate acestea, toate depind de gândul omului, de originea sa și de modul lui de manifestare ce întemeiază sau stăpânesc toate aceste părți. Gândul omului trebuie să fie una cu gândul lui Hristos, fără confuzie. Dar până la a-l dobândi, **omul** – ca persoană, trup și suflet, ce trebuie să se simtă în mod firesc „prins" în împreună-lucrarea tuturor acestor părți și simțiri, adică prin datele ce le culege din realitatea generală cu ajutorul acestora – trebuie să **aleagă**. Iar dacă ar fi să gândim ca psalmistul și ca Sfântul Grigorie al Nyssei din nota 28, am spune că omul trebuie să alegă între a cânta fie lui Dumnezeu, pentru toate câte ne-a dat, fie sieși, pentru toate patimile ce le-a acumulat.

[29] [ὁράσεις = vedenie (în sens de „apariție", sau ca acțiune); ceea ce este văzut; pentru această acțiune sau lucrare, se folosește mai jos încă un termen întrucâtva sinonim: λῆμμα

= câştig; ceva primit sau luat, luare, n. n.] Pentru că precum vederea cea sănătoasă şi puternică vede mai curat şi mai cu putere decât celelalte simţiri şi cuprinde pe cele ce-i stau în preajma ei, adică lucrările cele ce se văd, aşa şi mintea, care este ochiul şi vederea sufletului, curăţindu-se prin darul şi lucrarea cea mai presus de fire a Duhului, vede curat şi adevărat arătările cele gândite şi tainele Duhului, şi nu se amăgeşte, nici i se nălucește, pentru aceasta şi proorocii se numeau văzând şi privind (adică că văd şi privesc): *Pre aceştia i-a rânduit şi i-a pus David şi Samuil văzătorul* (I Paral. 9: 23), şi iarăşi: *Iată, scris este în cuvintele celor ce vedeau, adică ale Proorocilor* (II Paral. 33: 18), şi pentru Samuil s-a scris: *Să mergem la cel ce vede, că, pe proorocul, poporul îl numea mai-înainte cel ce vede* (I Împ. 9: 9). Pentru aceasta şi Dumnezeu zice prin Osea: *Şi voi grăi către prooroci, şi Eu am înmulţi vedeniile, şi în mâinile proorocilor M-am asemănat* (cap. 12: 10). Adaugă şi Marele Vasile: „Vedenii însă dăruind Domnul, orbeşte mintea pe care Însuşi o a făcut, dar o luminează, şi mai strălucită o face cu venirea Duhului, că pentru aceasta şi proorocii prooroceau văzând, pentru că li se întindea [sporea] oarecum străvederea minţii din venirea Duhului Celui ce-i lumina”. De aici şi altceva ne învăţăm, zice acelaşi: „Că proorocii nu erau ca vrăjitorii, care multe spun, însă puţine ştiu din cele ce spun, iar Duhul cel Sfânt lasă inima să ştie cele ce spune, că de nu ar fi ştiut David, nu ar fi însemnat faptul că cuvânt bun a revărsat inima sa (la tâlcuirea Psalmului 44). Pentru aceasta şi Dumnezeu îngrozeşte şi înspăimântează pe cei ce i-ar numi pe proorocii lui Dumnezeu lipsiţi şi ieşiţi din minte, pe adevăraţii prooroci ai lui Dumnezeu, ca pe prooroci mincinoşi şi vrăjitori, care se fac afară de sineşi, şi pe cei ce ar numi câştig proorocia mincinoasă şi vrăjitoria, şi nu adevărata proorocie cea de la Dumnezeu: *Şi dacă te va întreba poporul acesta, ori preotul, ori prooroc, zicând: Ce este câştigul Domnului? Şi vei zice lor: Voi sunteţi câştigul, şi vă voi risipi pe voi, zice Domnul. Proorocul, şi preoţii, şi poporul care vor zice: Câştig este de la Domnul, voi izbândi pe omul acela şi casa lui. Aşa să grăiţi fiecare către aproapele său, şi fiecare către fratele său. Ce a răspuns Domnul? Şi ce a grăit Domnul? Şi nu veţi mai numi câştig al Domnului, că câştig pentru om este cuvântul Lui* (Ier. 23: 33-36)”. Acestea însă tâlcuindu-le, Teodorit zice: „Lipsiţi de minte numeau pe prooroci rău-credincioşii, şi proorocia, câştig. Porunceşte dar Dumnezeu ca această denumire să nu se mai întrebuinţeze, şi celor ce nu se supun le îngrozeşte pedeapsă, le porunceşte însă aşa să întrebe: Ce a răspuns Domnul? Ce a grăit Domnul? Şi câştig al Domnului a nu mai numi; aceasta însă o a poruncit Stăpânul Dumnezeu, patimile superstiţiei (desidemoniei [δεισιδαιμονίας = frică exagerată de Dumnezeu, lipsită de iubire, ce generează purtări şi învăţături străine]) tăind şi învăţând, că nu au înnebunit proorocii, ci sunt slujitori ai dumnezeieştilor cuvinte. Însemnează însă că câştigul (adică luarea) se zice şi la bine şi la proorocia cea de Dumnezeu insuflată, pentru aceasta scris este: *Câştig (luat) despre Ninive. Cartea vedeniei lui Naum cel din Elcoş* (Naum 1: 1), şi *Câştigul cel luat pe care l-a văzut Avacum Proorocul* (Avacum 1: 11). Aceasta însă, tâlcuind-o, Teofilact zice: „Darul Sfântului Duh de către unii îndată se cuprindea şi, ţinându-i pe ei şi din cele omeneşti osebindu-i, grăia prin aceştia cele viitoare. Deci aceasta năprasnică prindere a minţii, câştig ori luare o a numit Naum. Şi ştiut să fie că toată proorocia, se poate zice fie câştig, sau luare, fie povestire [λεχθείη = vorbire etc.], că proorocii au luat pe aceasta de la Dumnezeu”.

Că Iezechiil adică gânditor vede: *Şi am văzut,* zice, *şi iată răsăreau peste ele vine şi cărnuri, şi se înfiinţa peste ele deasupra piele* (cap. 37: 8), încă şi aude gânditor (adică cu mintea) acelaşi: *Şi a zis către mine: Fiu al omului, stai pe picioarele tale şi voi grăi către tine; şi am ascultat pe cel ce grăia către mine* (Iez. 2: 1). Şi iarăşi: *Şi tu, fiul omului, ascultă pe Cel ce grăieşte către tine* (stih 8), încă şi gustă acelaşi: *Şi m-a hrănit,* zice, *cu cartea aceasta, şi a zis către mine: Fiul omului, gura ta va mânca, şi pântecele tău se va umple de cartea aceasta* (Iez. 3: 2). *Gură* însă aici numeşte pe puterea cea mai de vârf şi mai lucrătoare a minţii, care ea mai întâi gustă aceste dumnezeieşti mâncări şi duhovniceştile Taine, iar *pântece* numeşte pe a doua şi mai încăpătoarea parte a sufletului, adică gândul care zice că se va îndestula din cartea aceasta ca din nişte mici seminţe ale Duhului, ca din multe cuvinte duhovniceşti. Şi Isaia şi vede şi aude cu mintea: *Am văzut,* zice, *pe Domnul pe scaun înalt şi prea-înălţat* (cap. 6: 1). Şi iarăşi: *Şi am auzit glasul Domnului zicând: Pe cine voi trimite* (stih 8). Dar şi Daniil: *Priveam,* zice, *până ce scaunele s-au pus, şi Cel vechi de zile a şezut* (cap. 7: 9). Că [Deci] Iezechiil de mai sus a văzut cu ochiul cel proorocesc scularea morţilor, iar Daniil a văzut judecata morţilor. Încă şi alţi mulţi prooroci au proorocit, gânditor văzând, şi auzind şi gustând, iar Solomon a şi mirosit gânditor, pentru aceasta zicea: *Mireasma mirurilor tale mai presus decât toate aromatele* (Cânt. 1: 3). Dar care [dintre prooroci] a proorocit şi prin pipăire gânditoare? Proorocul Naum, despre care s-a scris: *Luarea Ninivei, cartea vedeniei lui Naum* (cap. 1: 1). Şi Proorocul Avacum: *Vedenia ce a văzut-o Avacum Proorocul* (cap. 1: 1)*. Câştig însă ori luare se numeşte prinderea minţii ceea ce de Dumnezeu se face gânditor, şi a inimii, ca şi cum atingându-se Dumnezeu de stăpânitoarea putere a sufletului, iar mintea închipuindu-se* de Duhul.

CAPITOLUL XVII

Cum că David după toate timpurile şi chipurile a proorocit.

eilalţi prooroci aşa au proorocit: unul după un singur timp şi chip de la Duhul a proorocit, iar altul numai după două timpuri şi chipuri; prea puţini însă au proorocit şi după cele de mai sus, cu toate trei timpurile şi după deosebitele chipuri. Iar singur acest dumnezeiesc Părinte David, care şi Profitopator (adică

* În aceste două referinţe din urmă (din Avacum şi Naum) se foloseşte acelaşi termen, τὸ λῆμμα.

* Formându-se, modelându-se.

Părinte al Proorocilor) după dreptate poate a se numi, acesta, zic, a proorocit numai cu toate timpurile şi chipurile de mai sus: şi acum adică, zice pentru cele trecute, iar acum, pentru cele de faţă, şi acum pentru cele viitoare, şi acum vede gânditor: *Cred,* zice, *că voi vedea bunătăţile Domnului* (Ps. 26: 19); iar acum aude gânditor: *Auzi-voi,* zice, *ce va grăi întru mine Domnul Dumnezeu* (Ps. 84: 8); şi altădată pipăie gânditor: *Limba mea,* zice, *este trestie [condei]a scriitorului ce scrie degrab* (Ps. 44: 1). *Limbă* însă numeşte nu pe cea dinafară şi trupească, că aceasta mai mult zice, şi de scris nu scrie, ci limbă numeşte pe cea dinlăuntru, pe a minţii adică, pe care în chip minunat o apucă Duhul Cel Sfânt, precum şi scriitorul apucă condeiul, şi prin aceasta bine scrie în suflet cunoştinţele şi tainele, şi nu numai atâta, ci şi în grabă le scrie pe ele, că prin scriitor şi prin litere arată David lucrarea proorociei, iar prin grăbirea scrierii arată ascuţimea proorociei.

Altundeva însă, acelaşi mărturiseşte că are şi gust gânditor: *Cât sunt de dulci,* zice, *sunt gâtlejului meu cuvintele Tale* (Ps. 118: 103); pentru că şi gura gândită a inimii sale se îndulcea, înghiţind cuvintele Domnului, şi iarăşi grăindu-le, şi prin înghiţirea şi scoaterea lor, multă îndulcire simţind. Încă şi în alt loc zice că a revărsat inima sa cuvinte bune: *Revărsat-a inima mea cuvânt bun* (Ps. 44: 1). *Inimă* numind puterea minţii cea prea adâncită şi primitoare de toate duhovniceştile cuvinte, care se umplea şi se sătura de toate hranele cele bune ale Sfântului Duh. Arareori însă se află la David şi gânditoarea mirosire, mai puţină decât celelalte gânditoare simţiri: *Smirna,* zice, *şi stacti şi casia din hainele tale* (Ps. 44: 8). Că din această gânditoare mirosire simţea în sufletul său bunamireasmă cea duhovnicească a lui Hristos; aşa Prooroc-împăratul acesta, cu toate simţirile minţii sale, primea cunoştinţele şi lucrările Sfântului Duh.

Însemnează însă David prin cuvintele sale deprinderea ce o avea în sine spre a prooroci, că uneori pe cele trecute le zicea ca trecute, iar alteori pe cele viitoare, ca viitoare, şi de multe ori schimba rânduiala, că, pe cele viitoare, ce urma a le face, le zicea ca trecute şi făcute, iar pe cele trecute şi făcute dimpotrivă le zicea ca viitoare şi următoare [pe cale] a se face, că aşa zicea: *Pentru ce s-au întărâtat neamurile, şi noroadele au cugetat cele deşarte?* (Ps. 2: 1). Şi aceasta: *De faţă au stătut împăraţii pământului, şi boierii împreună s-au adunat* (Ps. 2: 2). Şi alte asemenea zicea în loc de cele viitoare, adică în loc de „se vor întărâta", şi „vor cugeta", şi „de faţă vor sta", şi „împreună se vor aduna". Aşa şi aceasta: *În râu vor trece cu piciorul,* o zicea în loc de trecută, adică „au trecut"; iar alteori şi pe cele viitoare şi trecute le zice ca în timpul de faţă, care lucrare este o deosebită cunoştinţă a dumnezeiescului Duh, a nu avea adică întru sine nimica ca trecut, nici ca viitor sau fiitor, ci toate a le avea ca în timpul de faţă*.

---

* Mai cu de-amănuntul despre această vedere sau simţire a lui David, să se vadă nota de la Psalmul 65: 5.

De vreme ce pe toate cele de mai sus le-am teorisit [arătat] în precuvântarea aceasta mai înainte de tâlcuirea Psalmilor, pentru aceasta, acum este vreme să începem şi tâlcuirea cea după zicere. Aceea însă mai înainte o spunem cititorului, de nevoie şi deplin, cum că toate zicerile Psalmilor nu se vor tâlcui numai după un chip, adică numai după istorie şi după literă, sau numai după alegorie, ori numai după anagogie (adică după înalta înțelegere) ori numai după tropologie (adică după moraliceasca învățătură), ci aceeaşi zicere de multe ori se va tâlcui după multe şi osebite chipuri[30], şi precum la pomi sau la semănături multe feluri şi puteri se află, că pomul are şi rădăcină, şi tulpină, şi crengi, şi coajă, şi frunze, şi măduvă, adică trupul cel dinăuntru a pomului; aşijderea [şi dacă] şi la semănături se află şi frunză, şi pai, şi spic, şi găoace, şi învelitură, şi rod, cu un chip ca acesta şi mult mai vârtos în cuvintele Duhului se află osebite înțelesuri. Pentru aceasta nu se cuvine a se prihăni cineva pentru că a aflat osebite înțelesuri la fiecare zicere a psalmilor, ci mai ales se cuvine să aibă îngăduință pentru înțelesurile pe care nu a putut a le afla, pentru că la înțelegerile cele după vrednicie* ale fiecărei ziceri nu poate cineva ajunge, măcar de ar fi cel mai înțelept şi mai îmbunătățit.

Însă noi putem, în general, să potrivim psalmii şi astfel; şi vrăjmaşi ai lui Hristos să înțelegem pe demoni, vrăjmaşii creştinilor, iar prin Saul şi Abesalom şi prin toți tiranii care se pomenesc în Psalmi să înțelegem pe Diavolul, iar vrăjmăşitori şi necăjitori şi prigonitori şi ispititori să înțelegem pe aceiaşi demoni. Prin David însă, şi uns, şi Împărat, să înțelegem pe fiecare creştin, că precum David s-a uns cu untdelemn spre a se face împărat pământesc, aşa şi noi creştinii ne-am uns cu untdelemn şi cu mir în vremea Sfântului Botez spre a ne face împărați în ceruri. Iar câte ziceri nu se potrivesc nouă, acelea le citim simplu ca pe

[30] Că în patru chipuri se tâlcuiesc dumnezeieştile Scripturi: după literă, alegoric, anagogic şi tropologic, şi tâlcuirea cea după literă este atunci când [arată] precum este zicerea Scripturii ceea ce stă de față, aşa se şi tâlcuieşte [arată faptele după cum s-au întâmplat, istoria „la rece"]; iar tâlcuirea cea alegorică este când una este zicerea şi altfel se tâlcuieşte [de fapt]; anagogica tâlcuire este când se înalță înțelegerea zicerii la cele înalte şi cereşti; iar cea tropologică este când înțelegerea zicerii se potriveşte la chipurile, adică la moralurile [purtările] sufletului. De pildă, Ierusalimul, după literă, este cetatea cea simțită a Ierusalimului, iar alegoric, Ierusalim se zice biserica creştinilor cea de pe pământ ce se osteneşte, iar anagogic este cerescul Ierusalim şi biruitoarea biserică a celor fericiți, iar tropologic, Ierusalimul este tot sufletul cel îmbunătățit, care dinspre patimi se află în pace.

* Cele adevărate, esența.

nişte glasuri ale Sfântului Duh, sfinţindu-ne pe noi înşine prin citirea acestora, precum sunt zicerile psalmului al doilea, şi a altora ca acesta[31].

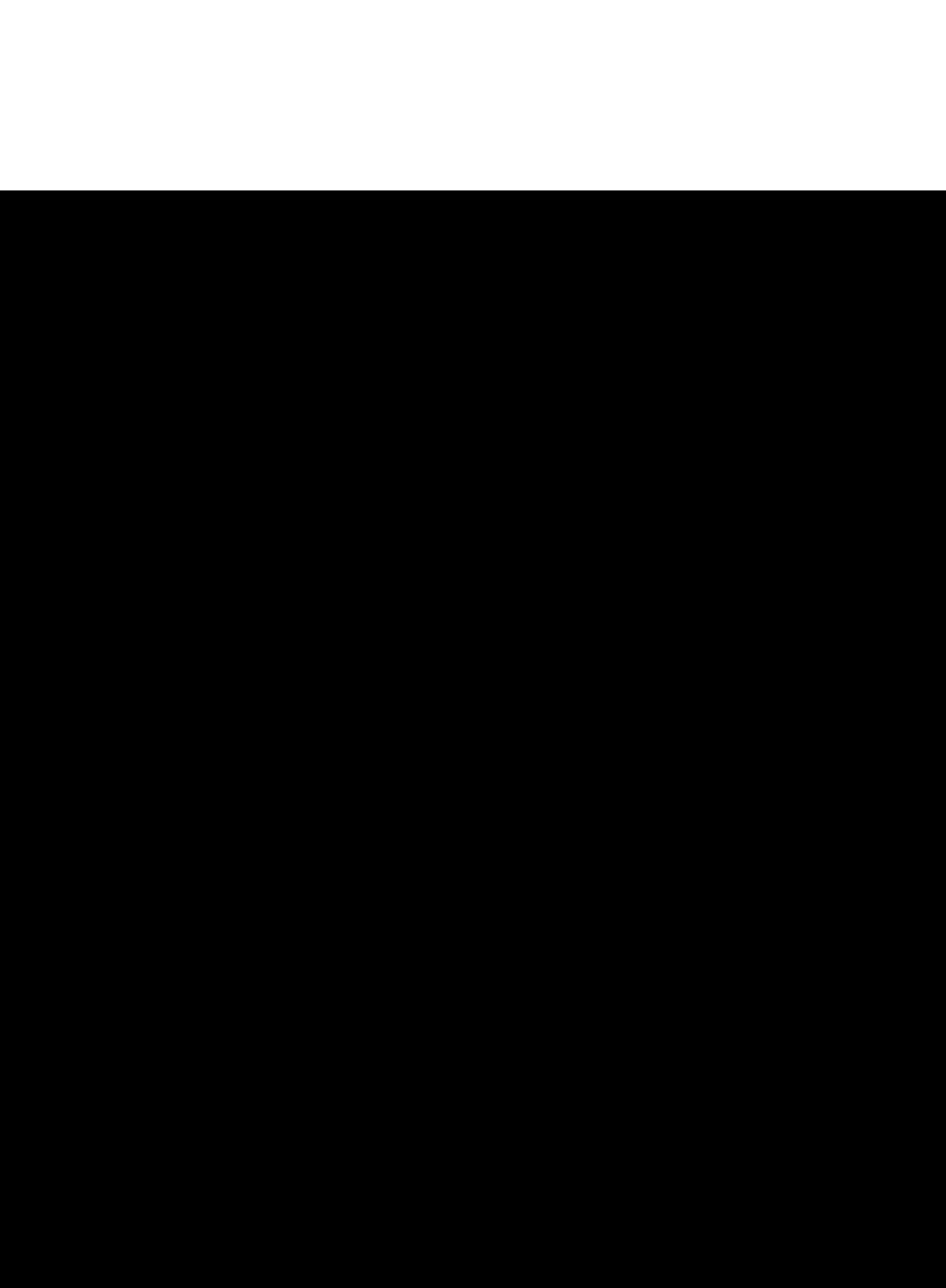
---

[31] Însemnăm aici că după Sfinţii Epifanie [al Salaminei] şi Grigorie al Nyssei, şi Eusebie şi Pamfil, evreii împart Psaltirea în cinci cărţi, şi astfel aceasta se face un alt Pentateuh (adică carte încincită), căci de la Psalmul 1 până la al 40-lea, cartea întâi o numără; iar de la 41 şi până la 71, a doua carte o zic ei; iar de la 72 până la 88, a treia carte o numesc; iar de la 89 până la 105, a patra carte o numesc; iar de la 106 până la sfârşit, a cincea carte o numesc; şi au socotit de cuviinţă ca fiecare psalm care are la sfârşit aceasta: *facă-se, facă-se* (ori *fie, fie*), acelaşi să fie sfârşit al fiecărei cărţi, că *facă-se, facă-se* ori *fie, fie* este în loc de *amin, amin*, care mai la sfârşitul fiecărei rugăciuni şi fiecărui cuvânt se obişnuieşte a se zice; şi vezi despre aceasta cuvintele lui Teodorit, care sunt la subînsemnarea sfârşitului Psalmului 105, iar cartea a cincea şi cea din sfârşit în loc de *facă-se, facă-se* are sfârşitul acesta: *Toată suflarea să laude pe Domnul.* Însă care este rânduiala şi suirea [înălţarea] cea prin vedere dintru aceste cinci cărţi? Ascultă, precum pe ea o numeşte dumnezeiescul Grigorie al Nyssei mintea cea înaltă: partea cea dintâi, adică Întâia Carte a Psalmilor, depărtează pe om de la răutate, pentru aceasta şi începe aşa: *Fericit bărbatul care nu a umblat în sfatul necredincioşilor, şi în calea păcătoşilor nu a stătut, şi pe scaunul pierzătorilor nu a şezut* (Ps. 1). Iar Cartea a Doua îl aduce pe om însetat de bunătate, ca cerbul cel prea-însetat, pentru aceasta şi începe de la psalmul ce zice: *În ce chip doreşte cerbul izvoarele apelor, aşa doreşte sufletul meu spre tine, Dumnezeule* (Ps. 41: 1). Iar Cartea a Treia face pe om văzător (adică privitor cu mintea) al firii celor ce sunt (existenţelor), pentru aceasta şi începe aşa: *Cât este de bun Dumnezeul lui Israil!* (Ps. 72: 1), şi *Ca un dobitoc m-am făcut la tine* (Ps. 72: 22), adică „când socoteam că binele este întru cele vremelnice; iar acum cu Tine sunt, când am alergat spre cele de-a dreapta". Iar Cartea a Patra nu lasă pe om mai mult a fi de obşte (nu-l lasă a trăi obişnuit, după cele comune oamenilor), ci îl uneşte cu Dumnezeu, şi îl face om al lui Dumnezeu, pentru aceasta şi începutul ei, adică Psalmul 89, se suprascrie: *Rugăciunea lui Moisi, omul lui Dumnezeu.* Iar Cartea a Cincea îl urcă la însăşi vârful suirii întru care este toată plinirea omeneştii mântuiri: *Toată suflarea*, zice, *să laude pe Domnul*; că în această zicere sfârşeşte Cartea a cincea a Psalmilor. Dăm ştire filologilor (adică iubitorilor de cuvânt) că patru Psaltiri se află (în limba elină, adică), trei tălmăcite în măsuri eroice [metrii eroici, adică hexametrii homerici], şi una tălmăcită în măsuri iambice [metrii iambici]. [De asemenea] şi o Psaltire Eroică [în hexametri], care este lucrarea bătrânului Apolinarie [Apolinarie (tatăl), născut la începutul secolului IV, a scris o variantă a Psalmilor în hexametrii homerici], tipărită şi ea, a cărei har [calitate] este mai ales acesta: că în fiecare stih se plineşte printr-un înţeles deplin. Adică hexametrii sunt lucraţi atât de bine pe textul Psaltirii, încât înţelesurile nu se depărtează de textul original.]. Iar cea de-a doua este lucrarea lui Iacov cel tânăr de Porto, care cu adevărat este prea umilincioasă, şi scrisă mai cu dulceaţă decât a lui Apolinarie, însă nu în fiecare stih al ei se cuprinde un înţeles deplin, ci, de multe ori, în două sau în trei stihuri. Iar cea de-a treia este lucrarea lui Ştefan Ericul, mai josită [ἧττον = greoaie] în vorbă [în exprimare] decât

cea a lui Iacov. Iar cea de-a patra, cea iambică zic, este lucrarea pururea pomenitului kir Iosif, ce a arhierit în Târnovo şi şi-a săvârşit viaţa pustniceşte în sfinţita şi Marea Lavră a Athonului, unde şi Psaltirea aceasta se află, în manuscrise păstrându-se, şi este versificată după urmarea stihurilor iambice ale lui Euripid. Am făcut această înştiinţare însă pentru filologi şi pentru dascăli, ca în locul lui Omir şi a lui Isiodor şi a celorlalţi poeţi elini, care au scris cu măsuri eroice, să citească şi să predea şcolarilor lor cele trei Psaltiri eroice pomenite, iar în locul lui Euripid şi a lui Sofocle şi a celorlalţi, care au întrebuinţat stihuri iambice, să predea Psaltirea cea iambică, silindu-se a o însuşi prin manuscrise, ori a o da în tipar. Dar oare din aceasta se câştigă vreun folos? Ca totodată şi meşteşugul poeziei să-l înveţe tinerii, şi inima lor să o întărească cu înţelegerile bunei-cinstiri de Dumnezeu şi a faptei bune, că necuviincios şi vătămător de suflet lucru este a citi şi a preda celor hrăniţi cu învăţăturile bunei-cinstiri scrierile elinilor cele născocite şi păgâneşti în sufletele cele fragede ale tinerilor şcolari. Se înţeleg însă psalmii lui David şi prin Paralipomena, că Psalmul 105 se întăreşte de capitolul 17 al Cărţii întâi a Paral., aşijderea şi Psalmul 135 de acelaşi capitol. Se întăreşte de Isaia, că, zicând el: *Doamne miluieşte* (cap. 33: 2), se uneşte în parte cu Psalmul 122 al lui David, ce zice: *Miluieşte-ne pe noi, Doamne, miluieşte-ne pe noi.* Se uneşte de Ieremia, că, zicând acesta în plângerile sale: *M-au pus întru întuneric, ca pe morţii cei din veac* (Plâng. 3: 3), se uneşte cu Psalmul 142, ce zice: *Pusu-m-au întru cele întunecate ca pe morţii cei din veac.* Asemenea şi în multe alte părţi ale Scripturii Vechi se pomenesc anume ziceri ale psalmilor; întăresc psalmii şi Scriptura cea nouă, la nenumărate locuri aducând mărturii din psalmii davidici. Psaltirea o întăresc Apostolii în al 85-lea canon al lor, Sinodul cel de la Laodiceia întru al 60-lea canon al său, cel din Cartargina în al 35-lea canon, Atanasie în trimiterea sa panegirică, şi Grigorie Teologul, şi Amfilohie în stihuri.

CUVIOSUL
EFTIMIE ZIGABENUL

TÂLCUIRE
LA CEI 150 DE PSALMI AI PROOROCULUI ŞI ÎMPĂRATULUI DAVID

Catisma întâi

PSALMUL 1

Psalm al lui David, nescris deasupra la evrei*.

Psalmul acesta întâi este fără supra-scriere în limba evreiască, la fel este cel de-al doilea. Cuprinde însă fericirea şi lauda bine-cinstitorilor şi a drepţilor, ticăloşirea şi prihănirea necinstitorilor şi a păcătoşilor[1].

1. Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necinstitorilor şi în calea păcătoşilor n-a stătut şi pe scaunul pierzătorilor n-a şezut.

Fericit, după Marele Vasile, este cu adevărat numai Dumnezeu, precum zice Apostolul Pavel, Fericitul şi singurul Stăpânitor (cf. I Tim. 6: 15). Însă Dumnezeu ne-a dat şi nouă numirile acestea, după acelaşi Vasile: adică să ne numim fericiţi, precum ne-a dat şi numele lui Dumnezeu, adică a ne numi dumnezei, după zicerea din psalmi: *Eu am zis, dumnezei sunteţi* (Psalm 81: 6). De asemenea, El ne-a dat şi alte numiri ca acestea, care se cuvin lui Dumnezeu. Deci numirea de *fericit*, precum zice acelaşi Vasile, este un rod şi o ispravă a plinirii faptei bune (virtuţii)*.

---

* Adică fără titlu.

[1] Despre acest psalm, Eftimie Zigabenul zice că nu a fost preluat cu suprascriere de la cei 70 [tălmăcitorii Septuagintei - a Scripturii Vechiului Legământ în greceşte, n. n.] şi că este nu numai moral, ci şi dogmatic, fiindcă – după Teodorit – el nu îndeamnă numai la a lua aminte la dumnezeieştile cuvinte, ci şi prihăneşte şi ceartă pe necredincioşi şi pe ceilalţi păcătoşi, lucru prin care nu numai că adunăm folos moral, ci şi dogmatic. Iar Nichita Stithatul zice că acest psalm nu se suprascrie, pentru că nu are caracter hotărât [ὡρισμένον, adică nu este mărginit de ceva, nu se rezumă la o interpretare anume, n-are hotar].

* Mitropolitul Veniamin a tradus aproape întotdeauna αἱ ἀρεταί [=virtuţi] cu *fapte bune*; deci faptele bune sunt virtuţile. Am redat prin fapte bune deoarece mi se pare mai sugestiv, mai ales şi pentru aceea că în literatura ascetică, pentru cel ce a dobândit virtuţile nu se foloseşte decât foarte rar termenul *virtuos*, ci *îmbunătăţit* [ἐνάρετος = lit. virtuos; îmbunătăţit], adică îmbunătăţit cu fapte bune, cu bunătăţi [virtuţi]. După Sfinţii Grigorie din Nazians şi Vasile cel Mare, dobândirea faptei bune sau a virtuţii este una cu dezvoltarea unei firi desăvârşite sau a unui caracter desăvârşit, atingerea desăvârşirii. Prin urmare, a dobândi fapta bună este una cu a avea o aşezare bună, dispoziţia de a face bine în permanenţă, de a fi virtuos [cf. G.W.H. Lampe, D.D., *A Patristic Greek Lexicon,*

Fericit numeşte pe acela care nu are vreo stricăciune şi moarte, căci *fericit* este acela care nu are vreo stricăciune sau moarte. Vrea să zică, deci, că *fericit* este acela care nu are parte de stricăciune şi de moarte.

Fericirea aceasta însă, deşi se dă de Dumnezeu părţii bărbăteşti, împreună cuprinde însă şi partea femeiască, căci partea, precum am zis, cuprinde totul [întregul], cuprinzând amândouă părţile firii omeneşti, fiindcă, după dumnezeiescul Apostol, cap al femeii este bărbatul (cf. I Cor. 11: 3). Şi precum celelalte părţi ale trupului se unesc cu capul, aşa şi femeia se uneşte cu bărbatul. Şi precum firea omenirii este obştească [comună] şi una - şi la bărbaţi, şi la femei - aşa şi faptele bune şi răsplătirile le sunt obşteşti, drept care cu nimic nu se deosebeşte bărbatul de femeie.

Urmând, dar, Dumnezeiescul David firii lucrurilor, a pus oarecare rânduială în zicerile acestea, căci, dacă rădăcină şi început al lucrurilor şi al faptelor trupului este sfatul cel din inimă şi gândul omului - precum şi Domnul a zis că din inimă ies gândurile cele rele, care fac pe om necurat (cf. Mt. 15: 18 ş.u.) - pentru aceasta, noi, oamenii, mai întâi voim, apoi facem alegerea şi hotărârea sfaturilor şi voinţelor noastre, iar după aceea rămânem în cele ce am hotărât, precum zice Dumnezeiescul Vasile. Şi fiindcă *necredincios* (necinstitor de Dumnezeu) este ateul (cel ce nu crede în Dumnezeu sau cel ce crede în mulţi dumnezei), Marele Vasile tâlcuieşte, zicând: „Că necinstire de Dumnezeu se zice despre păcatul cel împotriva lui Dumnezeu, iar *păcătos* este acela care, deşi este bine-cinstitor de Dumnezeu, are însă viaţă în fărădelegi şi păcate. Iar *pierzător* se numeşte acela care nu se întinează doar pe sine prin păcate, ci şi pe alţii-i strică şi-i împărtăşeşte cu păcatul, precum şi ciumatul răspândeşte ciuma şi la alţii. Pentru aceasta zic că David fericeşte aici pe acel creştin care se va păzi de toate acestea trei[*], adică pe cel care nu se împărtăşeşte cu sfatul cel împotriva lui Dumnezeu al necredincioşilor, nici cu dinadinsul, nici în treacăt, după Isihie - că aceasta socotesc că însemnează *umblarea* şi *calea* de care zice aici David[2] - nici nu se

---

Oxford, At The Clarendon Press, 1961, p. 225). Tot după Părinţi, dreptatea este suma tuturor virtuţilor. Paradoxal, plecând de aici, am putea spune că atunci când se pomeneşte de dobândirea faptei bune, este vorba [şi] de dobândirea dreptăţii, ca virtute care le cuprinde pe toate. Proorocul Ieremia zice că noi, creştinii, îl vom numi pe Hristos: *Domnul-Dreptatea-noastră* (Ier. 23: 6). În sfârşit, după Apostolul Pavel, dreptatea noastră nu este în primul rând o sumă de realizări individuale, ci virtutea lui Hristos, fapta Lui cea bună, pe care El a dobândit-o pentru noi, iar noi o luăm în dar de la El (vezi Epistola către Romani 8: 33).

[*] Adică *sfatul necredincioşilor, calea păcătoşilor şi scaunul pierzătorilor*. Sau, tot astfel: necredincioşii, păcătoşii şi pierzătorii. Cele trei stări sunt nuanţate în continuare.

[2] Marele Vasile înţelege aici prin *cale* viaţa oamenilor, pentru că aduce pe fiecare om la sfârşitul vieţii sau în moarte, precum şi calea duce pe cei ce umblă spre locul pe care-l voiesc. Dumnezeiescul Grigorie al Nyssei adaugă zicând că cei mai mulţi, rătăcindu-se cu

împărtăşeşte cu starea şi lucrul cel rău al păcătoşilor, deşi, dacă din întâmplare s-ar răpi cândva*, ca om, [el îl îndemnă] să nu se împărtăşească nici de stăruința nici de hotărârea pe care oamenii cei pierzători şi stricați o fac în răutate, stricând şi pe ceilalți - despre care şi Solomon a zis: *Semeț şi obraznic şi trufaş pierzătorul se numeşte* (Pilde. 21: 24) - că aici, prin *scaun*, David numeşte stăruința.

Însă zicerea aceasta se poate înțelege şi în alt chip, că *sfat al necredincioşilor* se înțelege adunarea necredincioşilor, precum au tălmăcit Achila şi Teodoțion*, iar *cale* şi *drum* al păcătoşilor este, după Didim, diavolul, pentru că cel ce nu stă la diavol, acela va veni către Hristos, care este Calea cea adevărată, prin Care merg oamenii la fapta bună, precum Singur a zis: *Eu sunt Calea* (In. 14: 6). Iar *scaun al pierzătorilor* este, după Asterie, învățătura oamenilor celor răi. Dar, fiindcă nu este destul la împlinirea faptei bune numai a fugi omul de răutate, ci este trebuință să facă şi binele, după aceea zice: *Abate-te de la rău şi fă binele* (Ps. 23: 14). Şi aceasta: *Încetați cu vicleşugurile voastre şi învățați-vă a face bine* (Is. 1: 16). Pentru aceasta şi David zice în continuare:

2. Ci în legea Domnului e voia lui şi în legea Lui va cugeta ziua şi noaptea.[3]

„Fericit, zice, este acel creştin care nu numai că nu s-a împărtăşit cu mai-înainte-zişii necredincioşi şi păcătoşi şi pierzători, ci mai ales şi-a potrivit voia sa cu legea Domnului, şi numai pe acelea le voieşte şi iubeşte, pe care le porunceşte

---

simțirile, numesc fericiți pe cei cu care se cunosc în viață, întrebuințând strâmb şi numirile şi lucrurile; pentru aceasta, Proorocul, țintind chiar în mijloc, strigă că fericit este numai cel bun şi râvnitor. Sfârşitul vieții celei cu fapte bune este fericirea cea negrăită, căci câştigarea faptei bune face fericit pe cel ce trăieşte prin ea şi pentru ea. Iar despre *sfatul necredincioşilor*, [Sfântul Ioan] Hrisostom zice că, precum Diavolul este sfat al celor necredincioşi, tot astfel, şi dimpotrivă, sfat al celor bine-credincioşi este Hristos, Care le este acestora şi Cale, şi Scaun. Este numit *Cale* deoarece Se suie către Părintele Însuşi, iar *Scaun* fiindcă odihneşte pe cei obosiți în cale, căci zice: *Veniți toți cei osteniți şi împovărați şi Eu vă voi odihni pe voi* (Mt. 11: 28).

* Adică de ar fi silit de unele împrejurări sau persoane la săvârşirea răului.

* Traducători ai Vechiului Testament pentru comunitățile evreieşti din secolul II d.Hr.

[3] Sfântul Grigorie al Nisei tâlcuieşte zicând că David pentru aceasta a zis aici de două ori *lege*: ca să arate pe Cea Veche şi pe Cea Nouă, a darului, care urma să se dea. Iar *va cugeta*, deoarece creştinii mai mult se cuvine să cugete (adică să citească) Scriptura Cea Nouă decât pe cea Veche, precum zice Marele Vasile în Epistola sa către Hilon. Acelaşi Grigorie înțelege prin *ziuă* - sporirea în bine, iar prin *noapte* - sporirea în rău, căci cel ce cugetă legea întru acestea, fiind în bună sporire, nu ocărăşte şi nu se mândreşte, iar în reaua sporire nu cade cu totul şi nu se întristează; de asemenea, *cugetă* desemnează pe cel ce de bună voie păzeşte legea, iar nu pe cel ce o păzeşte în silă şi nevrând.

legea lui Dumnezeu: şi pe acestea le cugetă totdeauna, şi cu acestea îşi rânduieşte şi îndreptează viaţa sa. Că aşa şi Dumnezeu a poruncit prin Moise zicând: *Şi vor fi graiurile acestea, care eu astăzi le poruncesc ţie, în inima ta şi în sufletul tău: şi vei învăţa acestea pe fiii tăi, şi vei grăi întru acestea în casă şezând, şi în cale umblând, şi culcându-te şi sculându-te: şi vei lipi acestea spre semn pe mâna ta, şi va fi neclătită înaintea ochilor tăi* (Deut. 6: 6-8). Şi către Isus al lui Navi a zis Dumnezeu: *Să nu se pogoare cartea legii acesteia de pe buzele tale, ci călăuzeşte-te de ea ziua şi noaptea, ca să plineşti întocmai tot ce este scris în ea* (Isus Navi 1: 8). Iar în continuare arată David şi care rod se naşte din citirea legii dumnezeieşti.

3. Şi va fi ca pomul cel răsădit lângă izvoarele apelor, care rodul său va da în vremea sa şi frunza lui nu va cădea, şi toate câte ar face vor spori.

Acela ce cugetă întotdeauna la legea dumnezeiască, fiind sădit lângă râurile dumnezeieştilor cuvinte şi adăpându-se cu învăţătura lor, va fi îmbrăcat cu verdeaţă ca pomul cel sădit lângă izvoarele apei, şi aduce adică faptele cele bune ca pe nişte roade la vreme cuviincioasă şi potrivită; însă nu leapădă şi frunzele, adică smerita cugetare care acoperă şi păzeşte rodul pomului cuvântător, adică faptele cele bune. *Rodul* îl putem înţelege şi într-alt chip, şi anume ca bogăţia cea duhovnicească a dumnezeieştilor daruri, care se adună din osteneli şi nevoinţă, iar frunza, după Teodorit*, este nădejdea mântuirii, care acoperă ostenelile cele de acest fel în fiecare vreme şi nu lasă pe cei îmbunătăţiţi să le simtă [ca pe nişte realizări importante], la gândul răsplătirii ce vor lua în veacul viitor [tânjind mai mult după cele viitoare, nepieritoare, definitive, socotind ca nimic pe cele din urmă sau, cel mult, ca pregătitoare pentru cele veşnice].

După cuviinţă însă a asemănat Proorocul-împărat dumnezeieştile cuvinte cu *apele*, pentru că acestea adapă şi hrănesc gânditor, sufletele precum apele adapă şi hrănesc simţitor sadurile. Căci şi Stăpânul Hristos a numit învăţătura Sa apă, zicând: *De însetează cineva, să vină la Mine şi să bea, cel ce crede în Mine, a zis Scriptura: râuri de apă vie vor curge din pântecele lui* (In. 7: 37). Şi iarăşi: *Cel ce va bea din apa pe care Eu o voi da lui nu va înseta în veac* (In. 4: 14). Iar unui astfel de om, care se adapă din cuvintele dumnezeieşti, Dumnezeu îi ajută în toate lucrurile, precum însuşi David zice undeva: *De la Domnul paşii omului se îndreptează, şi calea Lui o va voi foarte* (Ps. 36: 24), iar Apostolul zice: *Şi ştim că Dumnezeu toate le lucrează spre binele celor ce-L iubesc pe El* (Rom 8: 28), şi nu

---

* Teodorit al Cirului (393–460), a lăsat o tâlcuire a Psalmilor, scrisă între anii 441–449. Este autorul multor tâlcuiri la Sfânta Scriptură, fiind, alături de Sfântul Ioan Gură de Aur, unul dintre cei mai mari exegeţi ai Scripturii. Tâlcuirea sa, tradusă la noi pe la 1840, a fost reeditată recent de Mănăstirea Sfinţii Arhangheli – Petru Vodă, 2003.

oricum a zis Pavel *toate*, ci pentru ca să arate că cel ce va ajunge la iubirea lui Dumnezeu nu voieşte să facă nici un rău, pentru aceasta şi în toate mişcările lui este îndreptat de Dumnezeu.

Şi după ce David a îndemnat pe oameni spre fapte bune, prin bunele şi mângâietoarele sale cuvinte, cheamă în continuare pe nevoitorii faptelor bune prin cuvinte de împotrivire şi mâhnicioase, zicând aşa:

4. Nu sunt aşa necredincioşii, nu sunt aşa.

Adică: „Oamenii necredincioşi (ori necinstitori de Dumnezeu) nu sunt îmbrăcaţi cu verdeaţă, zice, nici nu aduc rod, nici celelalte bunătăţi nu vor dobândi, după cum înverzeşte şi rodeşte şi dobândeşte acestea acel creştin care cugetă la legea lui Dumnezeu". Însă Proorocul a îndoit pe *nu aşa*, ca mai mult să adeverească cuvântul său şi să arate mai luminat nepotrivirea dintre necinstitori şi cei bine-cinstitori, după Teodorit.

Ci ca praful ce-l spulberă vântul de pe faţa pământului.

Precum vântul mută ţărâna cea subţire a pământului, adică praful, împrăştiindu-l pe el dintr-un loc într-altul, într-acest chip îi împrăştie pe cei necredincioşi şi dracii care suflă împotriva noastră. Iar David numeşte *faţa pământului* ceea ce se vede şi care mai e numită şi spinare a pământului, pentru că deasupra ei poartă pământul saduri, vietăţi şi alte trupuri, după cum *adânc al pământului* numeşte sânul pământului. Iar *necredincioşi* numeşte aici David cu obştesc nume pe toţi cei mai sus zişi necinstitori, şi păcătoşi, şi pierzători; însă, după Atanasie* şi Isihie*, pot a se înţelege şi necredincioşii şi iudeii care, pentru că nu cinstesc pe Fiul lui Dumnezeu, s-au împrăştiat în toată lumea ca un *praf*, după ce propovăduirea Sfinţilor Apostoli a suflat asupra lor [a evreilor] ca un vânt puternic ce a adus oştile romanilor care au stricat Ierusalimul, patria lor.

5. Pentru aceasta nu se vor scula necredincioşii la judecată.

Vezi, aici, iubitule, acrivia Sfântului Duh Care grăieşte prin David, fiindcă nu simplu s-a zis că *nu se vor scula necredincioşii*, ci a adăugat şi aceasta, *la judecată*, pentru că ei de aici sunt de sine osândiţi, *căci cel ce nu crede*, zice, *a şi fost judecat* (In. 3: 18). Aceştia se vor scula pentru a se osândi, după Hrisostom şi după Teodorit. Însă se cuvine să luăm seama că Moise nu a grăit lămurit despre

---

* Sfântul Atanasie cel Mare (295-373) este autor al unor tâlcuri la Psalmi.

* Sfântul Isihie al Ierusalimului († 450) a lăsat şi el unele tâlcuiri la Psalmi, păstrate în Patrologia greacă, Vol. 27.

înviere, iar David a fost cel întâi care a învăţat lămurit despre aceasta. El a vorbit mai înainte despre aceasta în chip umbros: *Căci Eu şi sângele vostru, în care e viaţa voastră, îl voi cere de la orice fiară* (Facerea 9: 5). Şi cuvintele pe care le-a grăit către el Dumnezeu din rug au fost acestea: *Eu sunt Dumnezeul tatălui tău, Dumnezeul lui Avraam şi Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov* (Ieşire 3: 6), pe care şi Domnul, pomenindu-le, zicea: *Iar despre învierea morţilor, au n-aţi citit ce vi s-a spus vouă de Dumnezeu, zicând: Eu sunt Dumnezeul lui Avraam şi Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov? Nu este Dumnezeul morţilor, ci al viilor* (Mt. 22: 31-32).

Nici păcătoşii în sfatul drepţilor.

Aici nu numeşte *păcătoşi* pe cei credincioşi, ci pe cei necredincioşi, adică care sunt stricaţi şi răi, care se vor judeca şi vor fi izgoniţi departe de cei drepţi, după Achila şi Teodoţion, care *sfatul drepţilor* l-au tălmăcit „adunarea drepţilor", iar *drepţi* obişnuieşte Sfânta Scriptură a numi pe aceia care se iscusesc la osebita faptă bună a dreptăţii, dar şi, îndeobşte, pe toţi sfinţii pe care Dumnezeu i-a îndreptat pentru faptele lor cele bune.

6. Că ştie Domnul calea drepţilor.

Prin aceste cuvinte, David arată că nici un om nu se poate tăinui şi ascunde de Dumnezeu, pentru că Dumnezeu ştie căile cele bune şi mişcările drepţilor, precum zice în altă parte: *Cunoaşte Domnul căile celor fără prihană* (Psalm 36: 18); şi iarăşi, Moise: *...va arăta Domnul pe cine este al Lui şi cine este sfânt* (Num. 16: 5). Căci Însuşi Domnul a zis: *Eu sunt Calea* (In. 14: 6). De unde urmează că El ştie pe aceia care merg pe calea Lui, adică poruncile Lui. Iar căile rele Dumnezeu se preface a nu le şti, pentru că ele sunt nevrednice de cunoştinţa cea cuviincioasă a lui Dumnezeu. Pentru aceasta, atunci când a călcat Adam porunca, Dumnezeu l-a întrebat ca şi cum nu ar fi ştiut, zicând: *Adame, unde eşti?* (Fac. 3: 9). Asemenea şi pe Cain, după ce l-a omorât pe fratele său, l-a întrebat: *Unde este Abel, fratele tău*? (Fac. 4: 9). Şi pe alţi mulţi asemenea i-a întrebat Dumnezeu.

Iar calea necredincioşilor va pieri.

Faptele cele bune şi lucrările oamenilor celor drepţi şi sfinţi vor rămâne pentru totdeauna ca o bogăţie şi cunună a lor, iar păcatele şi faptele celor necredincioşi şi răi, pe care David le numeşte aici *cale*, „acestea, zice, pier şi se

fac nelucrătoare”. După Teodorit, această zicere este asemenea cu ceea ce zice Pavel: *Iar dacă lucrul cuiva se va arde, el se va păgubi* (1 Cor. 3: 15)[4].

PSALMUL 2

Psalmul lui David nesuprascris.

Şi acest al doilea psalm este în limba evreiască fără suprascriere, precum cel dintâi. Prooroceşte însă despre vrăjmăşirea pe care au făcut-o iudeii asupra Mântuitorului Hristos, ca şi despre chemarea neamurilor şi pieirea iudeilor.

1. Pentru ce s-au întărâtat neamurile, şi popoarele au cugetat cele deşarte? Stătut-au de faţă împăraţii pământului, şi boierii s-au adunat împreună

Prevăzând David cu ochii prooroceşti ai minţii sale turbarea ce o vor arăta cei care L-au omorât pe Hristos, plânge şi-i jeleşte prin psalmul acesta, zicând: „Vai! Pentru ce aceştia atâta înnebunind asupra lui Hristos au făcut tulburare şi s-au mişcat până la atâta mândrie?”. Că acestea toate le arată zicerea: *s-au întărâtat*, precum zic cei ce au tălmăcit din limba evreiască în cea grecească[5]. Deci *neamuri* sunt ostaşii romani cei de pe lângă Pilat, iar *popoare* sunt evreii cei ce erau pe lângă Anna şi Caiafa, iar *împăraţii* - Irod, iar *boierii* sunt [reprezentaţi de] Pilat, ighemonul* Ierusalimului. Că aşa şi în Fapte, dumnezeieştii Ucenici şi Apostolii lui Hristos au tâlcuit zicerea aceasta a lui David, zicând: *Care prin Duhul Sfânt şi prin gura părintelui nostru David, slujitorul Tău, ai zis: Pentru ce s-au întărâtat neamurile şi popoarele au cugetat cele deşarte? Ridicatu-s-au împăraţii pământului şi căpeteniile s-au adunat laolaltă împotriva Domnului şi*

---

[4] Iar Marele Vasile (fiindcă unii dintre eretici socoteau că fiinţa necredincioşilor şi a păcătoşilor va pieri cu totul, spre a nu mai fi, precum a zis mai sus David că aceştia se vor împrăştia ca praful pământului) zice că, pentru aceasta, acum, David, mai luminat zicând: *calea necredincioşilor va pieri*, se referă la răutatea şi păgânătatea lor, iar nu la fiinţa lor, căci răutatea se pierde şi se topeşte întru nefiinţă, precum o arată David şi în alt loc, zicând: *Căuta-se-va păcatul lui şi nu se va afla* (Ps. 9: 35); însă necredincioşii care au făcut răutatea vor fi daţi la chinuri veşnice.

[5] Sfântul Chiril al Alexandriei tâlcuieşte – pornind de la etimologia greacă a lui „s-au turbat” (întărâtat) – că, asemenea forăitului unit cu un duh puternic ce iese din nările cailor zburdalnici şi nesupuşi acelora care caută să-i îmblânzească, la fel evreii au forăit zburdând şi nevrând să se supună lui Hristos.

* Guvernatorul.

împotriva Unsului Lui, căci asupra Sfântului Tău Fiu Iisus, pe care Tu L-ai uns, s-au adunat laolaltă, cu adevărat, în cetatea aceasta, şi Irod şi Pontius Pilat cu păgânii şi cu popoarele lui Israel (Fapte 4: 25-27). Şi, la plural, a zis David *împăraţi şi boieri*, iar nu împărat şi boier, la singular, după obiceiul limbii evreieşti, care întrebuinţează adesea numărul plural în loc de cel singular. Însă înţelege aceasta şi în chip mai adânc, că pentru aceasta a zis David la plural *împăraţi*, pentru că împăratul cel gândit al păcatului, diavolul, unit fiind cu Irod, văzutul împărat, se porneau amândoi împotriva lui Hristos. Asemenea şi începătoriile şi stăpâniile demonilor, împotriva cărora este şi lupta noastră, după Apostolul, unite fiind cu boierul şi ighemonul Pilat, se întrarmau împotriva Mântuitorului. Dar, fiindcă Hristos este îndoit, adică alcătuit din două firi, din cea nevăzută a Dumnezeirii şi din cea văzută a omenirii, pentru aceasta şi războiul cel asupra Lui a fost îndoit, purtat de vrăjmaşi nevăzuţi şi văzuţi, iar *cele deşarte* şi *zadarnice* a zis că au cugetat, în loc de a zice că „în deşert s-au ostenit toţi iudeii cei de mai sus, unindu-se ca să scoată din mijloc şi să piardă pe Iisus, fiindcă El, ca Dumnezeu, S-a sculat din morţi, şi viază în veci". Însă cuvântul acesta îi priveşte mai mult pe evrei, pentru că ei în zadar au citit Scriptura, fără să înţeleagă că aceasta proorocea pentru Hristos.

Diapsalma.

2. Asupra Domnului şi asupra Unsului Său.

„Neamurile cele de mai sus, zice, s-au întărâtat şi au stătut de faţă şi s-au adunat împreună, atât asupra Părintelui, cât şi asupra Fiului Său, Iisus Hristos, pe Care Însuşi Tatăl L-a uns Împărat al tuturor neamurilor, dându-le Lui drept moştenire, fiindcă războiul cel asupra Fiului trece şi asupra Părintelui." Aici numeşte pe Părintele *Domn*, iar *Uns* pe Fiul Lui, precum s-a tălmăcit; fiindcă Părintele a aşezat pe Hristos Împărat peste neamuri, după cuvântul iconomiei întrupării, iar dacă am citi şi „asupra Unsului lor", precum se află în multe preziceri, vom înţelege că Hristos este Împărat şi Stăpânitor peste toţi - şi peste iudei, şi peste neamuri, şi peste demoni. Pentru că Acestuia I se va pleca tot genunchiul: al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor dintru adânc, precum zice Pavel (cf. Filip. 2: 10). Adică toţi se vor închina şi se vor pleca Lui.

3. Să rupem legăturile lor, şi să lepădăm de la noi jugul lor.

În două feluri se pot înţelege cuvintele acestea: fie că Duhul cel Sfânt porunceşte celor ce aveau să creadă să se întoarcă dinspre slujitorii de idoli romani şi dinspre lipsiţii de minte evrei, precum zice Teodorit: „Şi să rupă legăturile robiei romanilor, şi să lepede jugul cel greu şi omorâtor al legii evreilor, iar în

locul acestora să alerge şi să primească legea cea uşoară şi pricinuitoare de viață a lui Hristos". Ori cuvintele acestea se zic din partea iudeilor ucigaşi ai Mântuitorului, care, pe unele ca acestea, le ziceau prin cuvinte şi le făceau cu lucrurile, socotind că zdrobesc legăturile robiei Părintelui şi a Fiului şi că leapădă jugul supunerii către Dumnezeu, deşi, după fire, erau supuşi robiei lui Dumnezeu, ca nişte făpturi ale Lui, după ceea ce s-a zis: *că toate sunt slujitoare Ţie* (Ps. 118: 91).

4. Cel ce locuieşte în ceruri va râde de dânşii, şi Domnul îi va batjocori pe ei.

„Aceştia, zice, care sunt urâți de iudei şi huliți de romani, adică Părintele Cel ce locuieşte în ceruri şi Fiul - Domnul tuturor după Dumnezeire, aceştia mult îi vor lua în râs şi-i vor batjocori", adică îi vor urî cu covârşire pe iudei şi pe romani, că râsul şi batjocura sunt patimi omeneşti, iar când o zice despre Dumnezeu, vrea să spună întoarcerea feței Sale şi ura Sa. Fiindcă îi vor mustra pe aceia ca pe nişte nebuni, deoarece s-au apucat de lucruri mai presus de ei, socotind că vor omorî viața.* Romanii au cinstit mai mult slujirea demonilor şi nu pe cea a adevăratului Dumnezeu, iar iudeii au ales mai degrabă umbra decât adevărul.

5. Atuncea va grăi către dânşii întru urgia Sa.

Atuncea când? Adică când Domnul îi mustra pe față pe iudei, după Teodorit, şi proorocea relele pe care le vor pătimi, zicând şi alte multe cuvinte mustrătoare, iar mai ales acesta: *Vai vouă cărturarilor şi fariseilor fățarnici*! (Mat. 23: 13) Şi: *Nebunilor şi orbilor* (23: 19). Şi iarăşi: *De aceea vă spun că împărăția lui Dumnezeu se va lua de la voi şi se va da neamului care va face roadele ei* (Mat. 21: 43).

Şi întru mânia Sa îi va tulbura pe ei.

Domnul era mânios pentru răutățile iudeilor, şi pentru aceasta, mai-nainte spunându-le lor primejdiile ce urmau să le pătimească, tulburare şi nedumerire a pus în inimile lor, că mulți dintre ei Îl socoteau pe El prooroc, iar alții, tulburare socotesc a fi frica pe care au suferit-o, mai târziu, iudeii de la înconjurarea şi risipirea ce au făcut-o romanii Ierusalimului. Se înțelege însă zicerea aceasta şi pentru judecata viitoare, precum zice Marele Atanasie, când are să-i osândească Domnul pe iudei şi să-i muncească, zicându-le: *Duceți-vă de la mine blestemaților*

* Atât Viața ca Persoană – Hristos, cât şi viața ca har al Duhului – Dătătorul de viață, Care ne aduce Viața – pe Hristos – în suflete.

în focul cel veşnic (Mat. 25: 41). Iar *urgia* şi *mânia* uneori însemnează unul şi acelaşi lucru, iar alteori se deosebesc, că mânia este ceea ce se stârneşte după pornirea urgiei. Iar Marele Vasile zice: „Este foarte mare deosebire între mânie şi urgie: mânia este un proces de gândire prin care se aduc aminte lucruri triste asupra celui ce merită, iar urgia este chiar durerea şi pedeapsa care se dau de Dreptul Judecător pe măsura nedreptăţii săvârşite". La Dumnezeu, însă, e fără deosebire, zicându-se şi una şi cealaltă, că nici o patimă nu este în fiinţa lui Dumnezeu, şi poate că pedeapsa cea dureroasă se numeşte urgie, iar mustrarea care pricinuieşte în cugetele noastre tulburare se numeşte mânie (La Nichita).

6. Iar Eu sunt pus împărat de Dânsul.

Cuvintele acestea le aduce David ca de la faţa [din partea] lui Hristos, că astfel sunt Proorocii, uneori vorbesc despre un lucru, iar alteori sar la altul, încât din aceasta se arată că, precum organul* este lovit de altul, aşa şi Proorocii, numai pe acelea le grăiesc, câte le răsună şi le insuflă Duhul Sfânt. Iar aici David prooroceşte despre împărăţia lui Hristos, care, ca om, a luat-o de la Tatăl, precum Însuşi a zis: *Mi s-a dat toată stăpânirea în cer şi pe pământ* (Mat. 28: 18).

Peste Sion, muntele cel sfânt al Lui, vestind porunca Domnului.

Prin muntele Ierusalimului, care se cheamă Sion, David a numit aici toată Iudeea, iar înţelesul celor zise aici este acesta: „Eu, zice Hristos, am fost aşezat Împărat de Tatăl, ca să învăţ [pe alţii] evanghelicele porunci în muntele Sionului, adică în Ierusalim". Iar porunca Domnului, adică a Tatălui, a numit Hristos poruncile Sale, pentru ca să arate astfel că voia Tatălui şi a Sa este una şi aceeaşi, precum şi zicea: *Cuvintele pe care vi le spun, nu le vorbesc de la Mine, ci Tatăl, Care rămâne întru Mine, face lucrările Lui* (In. 14: 10), şi iarăşi: *Deci cele ce vorbesc Eu, precum Mi-a spus Mie Tatăl, aşa vorbesc* (In. 12: 50).

7. Domnul a zis către Mine: Fiul Meu eşti Tu.

Aceasta a zis David pentru naşterea cea mai înainte de veacuri a Fiului după Dumnezeire, precum zice dumnezeiescul Chiril.

Eu astăzi Te-am născut.

Aceasta o zice David pentru iconomia întrupării Fiului, precum au tâlcuit Chiril, Origen, Grigorie al Nyssei şi Teodorit, iar zicând *astăzi* a zis în loc de

---

* Instrument muzical.

„ziua cea din timp şi de faţă, ce se supune numărului"; iar *Te-am născut*, în loc de „Te-am zidit", ceea ce nu înseamnă naşterea ce se face din zidire. Căci este numit Dumnezeu Tatăl ca Făcător şi Plăsmuitor al zidirilor, după zicerea: „Tu eşti Părintele (adică Plăsmuitorul) nostru".

8. Cere de la Mine, şi voi da Ţie neamurile moştenirea Ta.

Fiindcă Hristos era, după trup, rudă a iudeilor, a venit la ai Săi ca să-i învețe, iar iudeii L-au lepădat, pentru aceasta cu dreptate Domnul se întoarce către neamuri, îndemnat fiind de Tatăl a le cere, ca să Şi le ia spre moştenire, că dator era să ia moştenire, fiindcă şi cu omenitatea s-a făcut Fiu al lui Dumnezeu[6].

Şi biruinţa Ta, marginile pământului.

„O, Fiul Meu, zice, voi da Ţie stăpânirea moştenirii Tale atât de mare, încât să ajungă până la marginile pământului, de vreme ce în tot pământul şi la marginile lumii s-a întins cuvântul Evangheliei." Însă Tatăl îndeamnă pe Fiul să ceară, de vreme ce poftea şi bine voia prefacerea cea de a doua oară a oamenilor, iar Fiul cere aceasta, fiindcă pentru noi S-a făcut om şi a stătut Mijlocitor între Dumnezeu şi oameni. Deci, să se ruşineze iudeii, fiindcă la nimeni altul nu pot să se potrivească aceste cuvinte ale lui David, căci care altul a câştigat atâta stăpânire afară de Hristos?

9. Paşte-vei pe ei cu toiag de fier.

Cuvântul acesta îl zice profetul David ca din partea sa, ca şi cum ar zice că: „Iudeii nu vor primi cuvintele Tale, Doamne, pentru aceasta Tu îi vei pedepsi *cu toiag de fier*, adică cu stăpânirea şi împărăţia romanilor, pentru că iudeii, lepădându-se de împărăţia lui Hristos, au mărturisit că au împărat pe Cezarul

---

[6] Iar Grigorie Teologul zice: „Cu adevărat noi, neamurile, suntem moştenirea lui Hristos, pe care, ca Dumnezeu, a făcut-o şi, ca om, a moştenit-o, căci cele ce le are cineva nu le cere, ci însă ca unui om I S-a zis aceasta: *Cere*, deoarece S-a pus moştenitor al tuturor ca om, pentru ca apoi să mântuiască, ca pe o moştenire a Sa, pe cei de pe pământ, ce erau răpiţi de Satana şi de puterile potrivnice; că zicându-se că cere de la Tatăl Său ca să ia, nu o face întru trebuinţă de slavă sau de altceva, că nu pentru aceasta a fost pus Fiul (fiindcă El este Cuvântul lui Dumnezeu). Iar de este ocară Celui Unuia Născut a cere, cerând El pentru iconomie, ascultă şi pe Dumnezeu că cere de la oameni: *Şi acum, Israele*, zice, *ce cere Domnul de la tine, fără numai a te teme de El*? Iar Eusebie adaugă: „Şi pentru ce spun iudeii că s-a zis către David aceasta: *Fiul meu eşti Tu* şi *voi da Ţie neamurile*? Căci, când a stăpânit împărăţia lui David marginile pământului? Ori, când s-a mutat de la evrei la neamuri?"

Romei, punând peste capul lor stăpânirea Cezarului, de care apoi au fost nimiciți și împrăștiați. Iar *de fier* a numit stăpânirea romanilor, după Hrisostom și Teodorit, fiindcă și Daniel a văzut *de fier* în vedeniile sale, adică când a văzut chipul Acela, ale Cărui picioare din jos de genunchi erau de fier (Dan. 2: 33, 40-43).

Ca pe niște vase de olar îi vei zdrobi pe ei.

Acest cuvânt îl zice David pentru lesnicioasa pieire a întregului popor iudeu ce urma să pătimească de la romani, după Hrisostom și Grigore Teologul. Iar alții, precum Chiril și Grigorie al Nyssei, zic că prin aceste cuvinte, David se referă la stăpânirea neamurilor, [anume] că le va paște Hristos cu toiagul crucii și cu stăpânirea Sa cea atotputernică, așa precum olarul, când vede vasele sale cele ce le-a făcut din lut că sunt netrebnice, mai înainte de a le pune în cuptor, le strică și le preface, așa zice aici: „Tu, Doamne, zice, vei zdrobi cugetările neamurilor cu Evanghelia Ta și, după ce îi vei preface în scăldătoarea Sfântului Botez, îi vei întări cu focul Sfântului Duh", precum zice Teodorit.

10. Și acum împărați înțelegeți, învățați-vă toți care judecați pământul.

Prin *acum* înțelege aici „pentru aceasta", adică zice: „Pentru aceasta, voi, împărații romanilor și ai altor neamuri, și voi, judecătorii, care vă aflați peste tot pământul, judecând pe oamenii cei pământești, fiindcă ați înțeles ce fel de mari primejdii a suferit neamul evreiesc, care a defăimat pe Hristos, și că Hristos v-a luat pe voi ca neamuri spre moștenirea Sa, fiți înțelepți și lepădați de la voi pe necunoștința cea de mai-nainte și rătăcirea voastră și primiți folosul vostru, atât din pilda evreilor, cât și din dumnezeieștile Scripturi". Zicând însă David *împărați* și *judecători*, a cuprins împreună și popoarele cele supuse lor.

11. Slujiți Domnului cu frică.

„Voi, neamurile, zice, socotind că Hristos este și Dumnezeu izbăvitor și înfricoșător și că voi v-ați făcut agonisită și moștenire Lui, îndreptați bine moravurile și viața voastră și slujiți cu frică Stăpânului Hristos", pentru că, după Grigorie Teologul, unde este frica lui Dumnezeu, acolo se află și paza poruncilor Lui. Iar Hrisostom zice: „Toată porunca plinind-o, cu frică și cu sfială să lucrăm aceasta, și cu inimă zdrobită și cu minte smerită să aducem rugăciunile noastre, fiindcă plinirea faptei bune, zice, obișnuiește a face bucurie celui ce se iscusește în fapta bună, căci aceasta cu frică și cu sfială se cuvine a o face, ca nu, amestecându-se cu necredința, de osteneli să ne păgubim și pe Dumnezeu să-L mâniem.

Şi vă bucuraţi Lui cu cutremur.

„Slujind, zice, voi, neamurilor, lui Hristos, bucuraţi-vă Lui, pentru că este Înainte-văzătorul şi Mântuitorul vostru, căci şi Pavel zice: *Bucuraţi-vă pururea întru Domnul* (Filip. 4: 4). Însă această bucurie a voastră să fie amestecată cu cutremur şi să nu fie despărţită, fără sfială şi fără evlavie, pentru că va cădea în defăimare, căci se cuvine a vă bucura pentru nădejdea mântuirii voastre, iar a vă cutremura, pentru păcatele voastre, fiindcă Dumnezeu este Judecător nepărtinitor şi ştie toate şi va pedepsi pe cei ce păcătuiesc[7].

12. Luaţi învăţătură

Acest cuvânt este mult mai puternic decât *învăţaţi-vă*, care s-a zis mai sus, şi înseamnează aceasta: „O, neamurilor, să nu aveţi învăţătura nedeplină şi numai de faţadă, ci, precum cei ce prind oarece cu palmele în pumni şi îl ţin cu încredinţare şi nu îl lasă, aşa şi voi prindeţi cu încredinţare învăţătura şi cunoştinţa Evangheliei, şi nu o lăsaţi din mâinile voastre".

Ca nu cumva să se mânie Domnul şi să pieriţi din calea cea dreaptă.

Cale dreaptă numeşte aici David vieţuirea şi rânduiala drepţilor, fiindcă în limba evreiască cuvântul *cale* însemnă multe lucruri: despre vieţuire se zice că este *cale*, pentru că oamenii umblă într-însa; alţii zic şi aceasta: fiindcă David a zis mai sus *înţelegeţi*, adică cunoaşteţi, pentru aceasta mai jos zice: *Luaţi învăţătură*, căci nu ajunge spre mântuire şi desăvârşire doar cunoştinţa goală a lui Dumnezeu, ci trebuie, după Teodorit, şi învăţătura, adică fapta bună cea prin lucrări, ca să nu se mânie Domnul asupra celor care se lenevesc la lucrarea poruncilor, silindu-se doar cu credinţă deşartă şi cunoştinţa de Dumnezeu, că de se va mânia Domnul şi Se va depărta şi vor cădea în ispite cei ce au credinţa şi cunoştinţa de Dumnezeu goală, adică fără lucrări, vor pierde calea dreptăţii, fiindcă nu au ajuns prin lucrări a se forma pe ei cu dreptatea şi cu fapta bună, astfel încât să le aibă încredinţate şi nestrămutate.

---

[7] Zice însă şi dumnezeiescul Hrisostom: „Cum este cu putinţă a se bucura cineva întru Dumnezeu *cu frică*?". Şi răspunde, aducând spre pildă pe Serafimi care, deşi totdeauna se află în bucurie pentru că văd frumuseţea cea neînţeleasă a Ziditorului lor, cu toate acestea, amestecă bucuria lor cu frică şi cu evlavie, şi nu numai faţa şi-o acoperă cu aripile lor, ci şi picioarele, pentru ca să arate cu acest chip evlavia ce o au către Făcătorul lor. Iar Teodorit, zicând despre *cutremur*, îl numeşte umilinţă, ca nu cumva bucuria de Dumnezeu să cadă în bucuria lumească.

Când se va aprinde degrab mânia Lui.

Prin aceste cuvinte, David arată Ziua Judecății, iar *degrab* însemnă iuțimea și puternicia, deoarece acum, deși se mânie Dumnezeu asupra păcătoșilor, se mânie însă mai rar și mai puțin decât se cuvine, pentru ca să le dea vreme și loc de a se pocăi, iar atunci, în Ziua Judecății, se va mânia asupra lor degrab și înfricoșător.

Fericiți toți cei ce nădăjduiesc spre Dânsul.

„Fericiți, zice, sunt toți cei ce au defăimat cele pământești și au toată nădejdea lor spre Dumnezeu." Zice și Teodorit că: „Deși în viața aceasta au fericire cei ce se iscusesc întru fapta bună, însă, mai cu adevărat, în ziua aceea vor primi fericirea, întru care zi, cei ce au viețuit cu răutate vor atrage asupra lor dumnezeiasca urgie". Mai zicem și aceea că cei ce unesc acest al doilea psalm cu cel dintâi, zicând că ar fi unul, se sprijină pe aceea că David, precum a început psalmul cel dintâi de la fericire, zicând: *Fericit bărbatul*, așa și aici, în fericire l-a sfârșit.

PSALMUL 3

Când fugea de la fața lui Abesalom, fiul său, în pustie.

ei ce citesc Cartea a II-a a Împăraților vor afla de acolo cum s-a sculat Abesalom, fiul lui David, asupra părintelui său, căutând să-i ia împărăția și să-l omoare. Dar psalmul acesta se potrivește și fiecărui creștin care este luptat de vrăjmașii văzuți și nevăzuți, adică de oameni și de diavoli.

1. Doamne, cât s-au înmulțit cei ce mă necăjesc.

Proorocul David foarte s-a mâhnit cu inima văzând pe prietenii și supușii săi că se ridicau asupra lui cu atât de mare vrăjmășire și cu multă ură, împrietenindu-se cu Abesalom, fiul lui, care [și el] s-a sculat asupră-i căutând să-l omoare, ca să se facă pe sine împărat. Pentru aceasta, către Însuși Dumnezeu își înalță sufletul Proorocul împărat și întreabă: „Din ce pricină s-au făcut vrăjmași ai lui toți câți erau împrejurul batjocoritorului de tată și răzvrătitului Abesalom, necăjindu-l?". Și încă întreabă: „Din ce pricină s-au înmulțit acești vrăjmași ai lui, cărora, în

fiecare zi, li se adaugă şi mulţi alţii?"[8]. Se înţelege, însă, cuvântul acesta şi pentru vrăjmaşii cei gândiţi, demonii, care se adaugă în toate zilele, pentru ca să dea război fiecărui creştin, precum zice Grigorie al Nyssei.

Mulţi se scoală asupra mea.

Acest cuvânt tălmăceşte şi arată mai deplin ceea ce a zis mai înainte, [anume] că *s-au înmulţit*[10].

2. Mulţi zic sufletului meu: „Nu este mântuirea lui, întru Dumnezeul lui!"

„Mulţi dintre vrăjmaşii mei, chemându-se unii pe alţii, zic despre sufletul meu, adică despre mine. [Căci prin suflet se numeşte toată persoana, din parte înţelegându-se întregul]". Dar ce zic aceştia? „Omul acesta, fiindcă mult este prigonit şi vrăjmăşit, pentru aceasta a pierdut ajutorul lui Dumnezeu, pentru păcatele lui." Se mai înţelege şi aşa: „Că mulţi, văzând întâmplările mele, zic că Dumnezeu m-a părăsit". Iar *întru Dumnezeul lui* spune în loc de „în Dumnezeul întru Care nădăjduia"[11].

---

[8] După cum este scris: *Iar Abesalom şi toţi bărbaţii lui Israel au intrat în Ierusalim şi Ahitofel cu el* (II Împ. 16: 15). Dar acest psalm se potriveşte şi pentru Hristos, căci şi pe El Îl necăjeau iudeii, zicând: *Ia-L, ia-L, răstigneşte-L*, de unde şi Hristos putea zice ca om către Tatăl, din pricina răstignitorilor Săi: „*Doamne, cât s-au înmulţit cei ce Mă necăjesc*! Fără a avea cu ce să Mă prihănească. Că Eu şi pe Iuda îl iubeam ca şi pe ceilalţi ucenici ai Mei, iar iudeilor le-am făcut nenumărate binefaceri" (la *Şirul* lui Nichita). [Nicetas Heracleensis sau Nichita, episcop de Heracleea, cca 1070-1100. Despre el nu avem prea multe informaţii. Despre el, în româneşte, avem doar lucrarea *Texte româneşti în arhive străine* de Radu Constantinescu, Bucureşti, 1974, unde sunt traduse unele comentarii la Sfântul Grigorie din Nazians. A lăsat *Catene la Scriptură* (este numit Scriptor Catenarum). Catenele (σειρά = şir, lanţ; în latină = *catena*) reprezintă un şir de texte adunate din Sfinţii Părinţi. Zigabenul citează foarte des din ele, numindu-le în diferite feluri. Referindu-se la aceeaşi lucrare, Mitropolitul Veniamin traduce prin „Siraua" lui Nichita, „Şirul" lui Nichita, fie „Tipărita Seira", fie „La Nichita" etc. Din raţiuni stilistice, am preferat să redau numai prin „La Nichita".]

[10] Iar altul zice că: „*Scularea asupra* este când cei ce erau mai înainte în rânduiala de supuşi ridică război asupra Domnului lor, cum s-a ridicat cu adevărat asupra lui David seminţia lui Iuda şi toţi care s-au lipit de Abesalom, iar asupra lui Hristos s-au sculat Iuda, Ana, Caiafa şi ceilalţi".

[11] Un alt tâlcuitor zice că demonii, mai-nainte de [de a face noi] păcat adică, pe Dumnezeu ni-L arată iubitor de oameni, ca să ne plece să păcătuim, iar după păcat pun în noi gânduri de deznădejde, zicând că Dumnezeu este drept şi nu Se amăgeşte, ca să ne deznădăjduim de mântuire şi să rămânem în păcat (La Nichita).

3. Iar Tu, Doamne, sprijinitorul meu eşti,

„Acei vrăjmaşi ai mei să zică asupra mea orice voiesc, că Tu, Doamne, ajuţi celor ce sunt în ispite, dacă sunt vrednici de ajutorul Tău."

slava mea şi Cel ce înalţi capul meu.

„Alţii, zice, cu alte laude se fălesc spre slava lor: cu obârşia, cu sporirea în lucrurile lor*, ori cu bogăţia, ori cu alt asemenea bine vremelnic; dar eu numai întru Tine nădăjduiesc şi mă laud, căci Tu mă slăveşti făcându-Te ajutorul meu şi înălţând capul meu peste capetele vrăjmaşilor mei, adică făcându-mă biruitor al lor şi prin aceasta înalţi capul meu, care mai înainte era plecat în jos, din pricina întâmplărilor şi a necazurilor mele."

4. Cu glasul meu către Domnul am strigat, şi m-a auzit din muntele cel sfânt al Său.

„*Am strigat*, zice, către Dumnezeu, ori gânditor cu inima, ori şi simţitor cu gura, şi îndată m-a auzit; aşa cum zice şi în altă parte David: *Aproape este Domnul de toţi cei ce-L cheamă* (Ps. 144: 19), iar *munte sfânt* a numit Sionul cel ce este în Ierusalim, fiindcă iudeii credeau că Dumnezeu în acest munte locuia, şi din acesta vorbea cu cei vrednici; prin *munte sfânt* se mai înţelege cerul, pe care îl numim şi locaş al lui Dumnezeu, precum Domnul a zis: *Să nu te juri nici pe cer, că este scaun al lui Dumnezeu* (Mt. 5: 34).

5. Şi eu m-am culcat

„Eu, zice, am căzut pe aşternutul meu, fiindcă m-am îngreuiat de necazuri, care [necazuri] îngreuiază pricinuind somn şi, de aceea, am rămas nelucrător."

şi am adormit;

„Destulă vreme, zice, am fost stăpânit de această somnoroasă greutate a necazurilor."

---

* εὐτυχής. Mitropolitul Veniamin redă prin „buna norocire". Termenul se referă la succes, bunăstare, prosperitate. David îl foloseşte fie cu referire la reaua sporire a celor răi, fie la buna sporire a celor buni. Expresia „buna norocire" apare de multe ori în tâlcuire. Pentru a evita ideea unora de noroc şi pentru a clarifica mai bine sensul termenului, am redat prin „buna sporire" - expresie foarte folosită în literatura ascetică.

sculatu-m-am, că Domnul mă va sprijini.

Simţind David ca un Prooroc că Dumnezeu vrea să-i ajute, zice: „M-am trezit cu cugetarea sufletului meu, cea căzută din pricina necazurilor". Iar Grigorie al Nyssei zice: „Această zicere i se potriveşte celui ce se pocăieşte pentru păcate: „am dormit somnul păcatului, dar îndată m-am trezit, Dumnezeu apucându-mă de mână". Aceasta o spune şi dumnezeiescul Chiril. Iar alţii zic că acestea le prooroceşte David pentru învierea sa, adică atunci când, după ce va muri, va adormi şi va dormi pentru multă vreme, căci va rămâne trupul lui mort şi nelucrător în pământ, iar apoi, după mulţi ani, se va scula, ori atunci când Hristos Se va pogorî în iad şi va scula pe cei din iad: *Că multe trupuri,* zice, *ale Sfinţilor celor adormiţi s-au sculat* (Mt. 22: 52), ori la sfârşitul veacului, când va învia pe toţi cei morţi.

6. Nu mă voi teme de mii de popoare, care împrejur mă împresoară.

„Nu mă voi teme, zice, de zeci de mii de popoare, având, Doamne, sprijinul şi ajutorul Tău." Iar împresurători numeşte David, istoric [literal], pe Abesalom şi pe ajutătorii lui, care îl vrăjmăşeau; iar anagogic*, pe demoni, căci aşa se înţelege războiul circular* al demonilor, după Sfântul Maxim, că ne vrăjmăşesc şi ne dau război **pe faţă**, iar alteori ne dau nădejdi de sporire în bine şi de bunătăţi deşarte, iar **din spate**, cu aducerea aminte a păcatelor din trecut, prin care voiesc să ne spurce sufletele, mai ales a celor trupeşti; iar **de-a dreapta**, ne războiesc pe ascuns, ajutându-ne să facem fapte bune peste măsura cuvenită, socotind să ne arunce în slava deşartă; iar **de-a stânga,** ne războiesc atunci când ne silesc să facem vreun păcat învederat şi mărturisit*.

---

* Părinţii numesc tâlcuire anagogică sau anagogie descoperirea unui înţeles mai înalt al unui text, o tâlcuire mai înaltă a lui, mistică. Acest fel de înţelegere nu îngrădeşte textul biblic la un singur sens, ci îl transcende, fără a-l minimaliza pe cel de bază – istoric sau literal. După cum zice undeva Zigabenul, un text se poate înţelege chiar şi ca având fie un sens negativ, fie unul pozitiv. În special sensurile anagogice ale textelor biblice nu se deduc prin simple exerciţii literare, ci numai prin comuniune tainică cu Sensul sau Raţiunea lor – Cuvântul lui Dumnezeu – Hristos, Care, după afirmaţia părintelui Stăniloae, Se tălmăceşte pe Sine prin Scriptură în comuniune cu credincioşii Săi, descoperind alte şi alte sensuri sau aspecte ale Scripturii şi persoanei Sale. Creştinii nu se mântuiesc prin cărţile Bibliei ca atare – aşa cum pretind „religiile cărţii" –, ci, trăind în cultul şi viaţa Bisericii, în comuniune cu Hristos, Care S-a făcut cunoscut pe Sine prin viu grai Apostolilor şi celorlalţi de după ei; tot astfel, cu deosebire, tot prin viu grai trebuie făcut cunoscut şi de cei trimişi de El – Apostoli, preoţi etc. Scripturile fiind, în acest caz, un element auxiliar în misiunea creştină, şi abia după aceea o carte prin care Se străvede Dumnezeu în celelalte aspecte ale Sale.

* Adică din toate părţile, încercuire în vederea atacului.

* Cu conştiinţa că facem efectiv rău şi nu altceva.

7. Scoală, Doamne, mântuieşte-mă, Dumnezeul meu.

Prin *scoală* vrea să spună: „Porneşte-Te asupra vrăjmaşilor mei, Doamne, Tu, Cel care pari că dormi, după îndelunga răbdare ce arăţi". Ori prooroceşte învierea din morţi a Domnului, chemându-L să Se scoale, ca prin înviere să mântuiască neamul omenesc, pe care îl înţelege aruncat jos de la faţa Sa?

Că Tu ai bătut pe toţi cei ce mă vrăjmăşesc în deşert.

Mai înainte văzând David cu ochii săi cei prooroceşti pieirea cea desăvârşită a vrăjmaşilor săi celor gândiţi şi simţiţi, mulţumeşte aici lui Dumnezeu, mărturisindu-I harul.

Dinţii păcătoşilor ai zdrobit.

Dinţi numeşte Proorocul, în chip metaforic, puterea acelor fiare care au toată tăria în dinţi, precum sunt câinii şi porcii cei sălbatici, şi altele asemenea lor. Iar *păcătoşi* numeşte pe toţi vrăjmaşii săi, deoarece păcătuiau vrăjmăşindu-l în deşert, păcătuind doar din pricina răutăţii lor, fără a avea vreo dreptate. Aceasta se potriveşte şi la vrăjmaşii lui Hristos, ai căror dinţi, adică putere, a zdrobit-o Dumnezeu-Tatăl.

8. A Domnului este mântuirea.

Şi acest cuvânt este de mulţumire, arătând astfel că numai Domnul l-a mântuit şi nu altcineva.

Şi peste poporul Tău binecuvântarea Ta.

„Binecuvântarea Ta, Doamne, zice, a venit peste poporul Tău", adică înţelegându-l fie pe poporul Său cel prigonit împreună cu Sine, fie pe cel ce se află în împărăţia Sa. Încă prin *popor* se mai înţelege poporul creştinilor, poporul lui Dumnezeu; iar prin *binecuvântare* trebuie să înţelegem, după Teodorit, pacea şi facerea de bine a lui Dumnezeu pe care El a dăruit-o lui David, căci aceasta s-a făcut pricină de binecuvântare. Căci văzând tot poporul facerea de bine ce i s-a dăruit lui David, au slăvit pe Dumnezeu, prin urmare, dobândind şi ei – din facerea de bine cea către împăratul lor – mare odihnă şi ajutor.

PSALMUL 4

Întru sfârşit*, în cântări, Psalmul lui David.

Psalmul acesta se suprascrie *la sfârşit,* pentru că în ultimul verset se prooroceşte despre învierea din morţi, precum vom arăta mai apoi, care înviere este lucru al veacului viitor, care veac este sfârşitul veacului acesta. Şi se suprascrie *în cântări* deoarece David cântă cu laudă minunile lui Dumnezeu, care l-au preaînălţat peste tiranica apostazie a lui Abesalom, fiul său, după care a cântat psalmul acesta, după Teodorit; însă se potriveşte acesta şi la fiecare creştin care voieşte a se izbăvi de primejdii.[12]

1. Când te-am chemat, m-ai auzit, Dumnezeul dreptăţii mele.

Vezi, iubite cititorule, grăbirea înduratului Dumnezeu, pentru că, încă din vremea când Îl ruga David, l-a şi ascultat, precum zice şi prin Isaia: *Atunci vei striga şi Domnul te va auzi; la strigătul tău El va zice: Iată-Mă!* (Is. 58: 9), deoarece pe Dumnezeu nu-L poate îndupleca spre a auzi mulţimea de cuvinte ale rugăciunii, ci Îl face să se plece doar la curata şi fierbintea aplecare a sufletului celui ce se roagă; iar zicerea *al dreptăţii mele* este o parafrază prin care vrea să zică: „Dumnezeul meu, al celui drept, fiindcă în privinţa nedreptăţii ce mi-a făcut-o Abesalom, fiul meu, eu sunt drept, căci cu nimic nu l-am nedreptăţit". Şi [nu numai aici, ci şi] în multe locuri din psalmi David se numeşte pe sine drept şi cuvios şi cu alte ca asemenea numiri, dar fără a se mândri, ci măsurându-se pe sine în opoziţie cu răutăţile celor ce îl vrăjmăşeau.

---

* Nu este singura suprascriere referitoare la sfârşit [τέλος]. Termenul grecesc implică mai puţin aspectul temporal, cât mai ales cel ontologic sau veşnic, plinirea, desăvârşirea vremurilor, sensul lor; autorii Scripturii îl folosesc fie cu referire la sfârşitul Legii - sinonim cu venirea lui Hristos, fie la sfârşitul veacurilor - a Doua Venire a lui Hristos şi sfârşitul veacurilor [plinirea lor în Hristos sau intrarea la Judecată cu El], fie cu referire la diferite perioade şi evenimente aşteptate a se plini.

[12] Grigorie al Nyssei zice: „De vreme ce biruinţa asupra Diavolului este sfârşitul a toată lupta şi, spre ea privind, cei ce se gătesc spre laudă se apucă de nevoinţă, invită spre osârdie pe cei ce se nevoiesc cu fapte bune în calea vieţii să privească şi la sfârşit, care reprezintă biruinţa; pentru aceasta, bunul alcătuitor al psalmilor îţi arată mai înainte sfârşitul sudorilor, podoaba cea din cununi şi îmbărbătarea cea pentru biruinţă ca, privind la acel sfârşit, să te întăreşti întru Dătătorul biruinţei şi să-ţi pregăteşti propovăduirea cea de biruinţă".

Întru necaz m-ai desfătat.

Acest cuvânt îl zice David ca să arate că bucuria lăţeşte şi desfătează inima, iar necazul o strâmtorează. „Însă pe mine, zice, în vremea necazului şi a întristării, m-ai lăţit şi m-ai desfătat, Doamne, şi mi-ai dat atâta mărime de suflet, încât am şi poruncit ostaşilor mei să nu omoare pe fiul meu, cel ucigaş de părinte, zicându-le: *Cruţă-mi pe feciorul meu, Abesalom* (II Împ. 18: 5)". Iar Hrisostom zice: „Şi nu a zis (David către Dumnezeu): «...ai adus necazurile», ci «ai lăsat să le simt şi m-ai desfătat»,că minunata făptuire a marii lucrări dumnezeieşti de aici mai ales se arată, nu numai întru aducerea necazurilor, ci şi în rămânerea în ele, care [făptuire] dă omului multă îndemânare şi lesnire".

Milostiveşte-Te spre mine şi ascultă rugăciunea mea.

Deşi, după cum s-a arătat mai sus, David a fost ascultat şi miluit de Dumnezeu, iarăşi cere să fie miluit şi ascultat, poate pentru că urma să cadă din nou în ispite, şi pentru aceasta se roagă să nu fie trecută cu vederea de Dumnezeu rugăciunea şi cererea sa, ci iarăşi să fie ascultat şi în viitor, după Hrisostom.

2. Fiii oamenilor: până când grei la inimă?

Acest cuvânt îl zice David către prietenii şi cunoscuţii săi, care căutau să-l ajute când era în primejdie, spunându-le: „Până când, o, prieteni ai mei, nu veţi ridica inimile voastre către Dumnezeu, când sunteţi în necazuri, ci le îngreuiaţi, pogorându-le jos, la cele pământeşti, cu cugetări omeneşti şi cu griji lumeşti?". Iar *fiii oamenilor*, o zice în loc de „o, oamenilor", aceasta obişnuindu-se a se zice în limba evreiască.[13]

---

[13] Dar se mai poate lua şi altfel. Astfel, Hrisostom zice: „David numeşte fii ai oamenilor pe cei ce vieţuiesc întru răutăţi şi pe cei aplecaţi spre păgânătate, fiindcă cei ce nu sunt astfel sunt după fire fii ai lui Dumnezeu; iar prin *grei cu inima* vrea să zică că sunt groşi cu inima, trupeşti, pironiţi în cele pământeşti, alergând după răutăţi şi putrezind în dezmierdări; căci inima fiind făcută din fire uşoară şi tinzând a se ridica spre cele de sus, iar noi făcând-o grea afară de fire, pentru aceasta mustră Proorocul, căci, de ar fi fost lucrul acesta firesc, Proorocul nu ar fi mustrat". Şi Ghenadie [Sfântul Ghenadie al Constantinopolului (†~ 471), patriarh, exeget pe linia şcolii antiohiene; a lăsat multe comentarii la Scriptură, printre care şi la psalmi, păstrate în PG 85]: „Se cade îndeosebi a şti că numirea de *om* nu o au sfinţii, căci ea spre prihană se dă, precum se vede din ce este scris: *Eu am zis: «dumnezei sunteţi şi toţi fii ai Celui Preaînalt». Dar voi ca nişte oameni muriţi* (Ps. 81: 6, 7)". Iar când păcătoşii sunt numiţi dobitoace şi fiare, atunci *om* se spune spre laudă, precum aceasta: *Oameni şi dobitoace vei mântui, Doamne* (Ps. 35: 6).

Pentru ce iubiți deșertăciunea și căutați minciuna.

„Meșteșugirile și cugetările oamenilor, zice, sunt nefolositoare, o, prietenii mei, pentru că acestea măgulesc [lingușesc] feluritele nădejdi, însă nu nimeresc și se dovedesc zadarnice." Ori o zice David pentru acei oameni care sunt pironiți în lucrurile de acum ale lumii, care par a fi, iar întru adevăr nu sunt, din pricina desei lor prefaceri și schimbări, pildă pentru aceasta fiind însuși David care, împărat fiind, era prigonit în pustie de Abesalom, fiul său, ca un om de rând și prea mic.

3. Și cunoașteți că minunat a făcut Domnul pe cel cuvios al său.

Aici *și* este de prisos, fiindcă limba evreiască are această însușire de a întrebuința conjuncții de prisos, după cum am scris la început. „Învățați-vă, dar, zice, o, oamenilor, că pe mine, cuviosul Său, cel cu totul afierosit Lui, m-a făcut vestit, pe mine, care-mi pun nădejdile numai întru El". Cu adevărat, cum nu s-a făcut de Dumnezeu minunat și vestit el, care, fiind luptat de către Abesalom, a biruit pe acela ce-l vrăjmășea și, prigonit fiind de dânsul, a doborât pe prigonitori și, având puțini oameni, a zdrobit pe cel ce avea zeci de mii de oameni?

Domnul mă va auzi când am strigat către Dânsul.

„Eu, zice, fiindcă am dobândit atât de repede ajutorul lui Dumnezeu și m-am slobozit fără de nădejde din marea primejdie a răzvrătirii fiului meu, am cunoscut din aceasta că Dumnezeu mă miluiește și ascultă rugăciunea mea, și nădăjduiesc că iarăși îmi va asculta rugăciunea, când strig către El în primejdiile și întâmplările mele."[14]

4. Mâniați-vă și nu greșiți;

Prin aceste cuvinte, David nu oprește cu totul pe oameni a se mânia, după dumnezeiescul Hrisostom, ci-i sfătuiește a nu păcătui când se mânie, ori trăgându-se

[14] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Și nu a zis simplu că *a făcut minunat*, ci și *pe cel cuvios*, învățându-ne astfel să avem nădejdea mântuirii nu numai în bunătatea lui Dumnezeu, ci și în fapta bună a lucrărilor noastre, căci socotesc că dobândirea bunătăților pământești nu se deosebește întru nimic de lucrurile cele veselitoare ce ni se arată în vis, care, numai arătându-se, pier în neființă batjocorind mintea celui ce se hrănește cu ele. Iar laudele cele strălucite ale dreptății și darurile cele de la Dumnezeu pentru dânsa au împărtășire îndelungată și neclătinată și vrednicie vestită, căci primește Dumnezeu glasurile cuvioșilor și împlinește cererile lor. Deci, ce lucru ar putea fi deopotrivă?"

de iuțimea mâniei și mâniindu-se peste măsură și peste cuviință, ori izbândind* asupra cuiva, fără vreme și fără pricină. Cu adevărat, mânia s-a sădit în lume pentru a o întrebuința împotriva răutății și nu împotriva fratelui, căci cel ce se mânie pentru ca să-și facă singur izbândă, acela se mânie și păcătuiește, iar cel ce se mânie pentru ca să îndrepteze pe fratele său, acela se mânie și nu păcătuiește, căci se mânie pentru a îndrepta pe altul, precum și părintele se mânie numai pentru îndreptarea fiului său.[15]

de cele ce ziceți în inimile voastre, întru așternuturile voastre vă umiliți.

„Fraților, zice, când vă duceți seara la așternut ca să vă culcați, fiindcă atunci aveți vreme, judecați-vă cu toată slobozenia și cercetați-vă gândurile cele ce ați gândit peste zi, iar pentru cugetările cele rele ce ați cugetat, pocăiți-vă[16], pentru că și eu fac așa, și lucrurile vieții mele se îndreptează, mergând bine; drept aceea, fiindcă m-am învățat din cercare cât folosește cercetarea aceasta a gândurilor și a științei, pentru aceasta vă sfătuiesc să faceți și voi o cercetare de acest fel ca să vă folosiți"[17]. Și dacă se cuvine să judecăm și să osândim gândurile

---

* „Izbândire", „a izbândi" etc.[ἐκδικεῖς] sunt termeni care apar de multe ori în tâlcuire. Literal înseamnă dreptate, a face dreptate, cum avem, de pildă, la Lc. 18: 7. Acesta implică luptă, eforturi etc., acesta fiind poate și motivul pentru care Mitropolitul Veniamin a redat prin izbândă. Acolo unde am crezut de cuviință, am dat fie o variantă, fie alta, fie am întărit printr-o paranteză.

15 Dumnezeiescul Chiril arată că David vrea să spună aici acestea: „Deși nevrând, vă mâniați, lucru care nu este cu desăvârșire păcat, măcar nu adăugați la aceasta și fapta (adică izbândirea), ca să nu faceți păcatul desăvârșit".
Încă și Marele Vasile a zis că mânia, atunci când trebuie, pornindu-se cu dreptate (adică împotriva păcatului), aduce bărbăție și răbdare și înfrânare, iar când e în afara cuvântului drept, se face nebunie; pentru aceasta și David ne sfătuiește să ne mâniem și să nu păcătuim (La Nichita).

16 Iar Hrisostom a tâlcuit astfel *umiliți-vă*: „Chinuiți-vă [τιμωρήσασθε] pe voi înșivă, în sensul de: străpungeți-vă [cu] conștiința, căci Marele Pavel, împrumutând această zicere davidicească în Epistola sa către Efeseni, zice: *mâniați-vă dar nu greșiți*, adăugând apoi: *Să nu apună soarele peste mânia voastră* (Ef. 4: 26).
Însă zice și înțeleptul Nichita: „Socotesc, oare nu cumva Pavel a înțeles pe *întru așternuturile voastre vă umiliți* în sensul de «pocăiți-vă pentru că v-ați mâniat și, o dată cu sfârșitul zilei, stingeți și mânia și nu vă mai aduceți aminte de ea, ci mergeți de vă împăcați cu fratele acela pe care v-ați mâniat, ca nu cumva, venind noaptea, să vă facă a cugeta la izbândire?»".

17 La acestea, Hrisostom zice: „Ne-am obișnuit a face socoteală pentru bani dimineața. Pentru fapte, după cină, iar seara, fiind culcați pe așternuturi, de nimeni supărați și de nimic tulburați, pentru toate cele făcute și grăite în timpul zilei, să ne judecăm pe noi înșine și, de vom vedea că am păcătuit ceva și ne muncim conștiința, să ne pedepsim

cele rele, şi să ne pocăim pentru dânsele, cu mult mai vârtos trebuie a face aceasta şi cu faptele rele, adică să le osândim, şi pentru ele să ne pocăim, precum zice Hrisostom. Vezi, însă, o cititorule, că David a întrebuinţat doctorii înainte păzitoare şi îndreptătoare de păcat, căci *mâniaţi-vă şi nu greşiţi* este mai înainte păzitor de a păcătui cineva; iar aceasta: *de cele ce ziceţi în inimile voastre, în aşternuturile voastre vă umiliţi* este îndreptătoare în urmă, după ce va păcătui cineva.

5. Jertfiţi jertfa dreptăţii, şi nădăjduiţi spre Domnul.

„Nu nedreptăţiţi, zice, pe cineva, iubiţilor, ci aduceţi lui Dumnezeu dreptatea ca pe un rod şi ca pe o jertfă duhovnicească, şi nădăjduiţi că veţi lua cu adevărat de la Dumnezeu ajutorul care ajută mai vârtos pe aceia ce sunt ispitiţi şi se războiesc. Cu aceste cuvinte prooroceşte David viaţa şi petrecerea Bisericii creştinilor, după dumnezeiescul Chiril şi Teodorit, care Biserică urma să aducă lui Dumnezeu jertfă duhovnicească, [adică] faptele cele bune, în locul jertfei dobitoacelor. Prin *dreptate* înţelegem aici nu numai dreptatea ca atare, ci şi pe soborniceasca [universala] şi desăvârşita faptă bună, după Hrisostom.

6. Mulţi zic: „Cine va arăta nouă cele bune?"

După ce David a sfătuit pe creştini cu pilda sa, pune acum o zicere împotrivă a oamenilor celor puţini credincioşi şi mici la suflet [μικρόψυχοι = cu suflet mic, nemiloşi, neiubitori de aproapele] şi zice că mulţi, atunci când cad în ispite şi în necazuri, întristându-se şi deznădăjduindu-se, nu cred că Dumnezeu este aproape de cei ce-l cheamă, ci cârtesc şi zic: „Cine să ne ajute?", adică nimeni, care cuvânt este semn de mare deznădăjduire. Ori David zice aceasta pentru oamenii cei iubitori de trup care, socotind desfătarea, odihna şi îndulcirile trupului, le cred a fi singurele bunătăţi; de aceea şi numai pe acestea le vânează ca să le dobândească, pentru că foarte urăsc pătimirea cea rea trupească care, după iconomie şi iertarea lui Dumnezeu, se sloboade asupra lor; iar *cine va arăta?* este graiul unui suflet aprins de dorinţă fierbinte.

---

gândul, să ne umilim cugetarea aşa de tare încât, sculându-ne din somn, să nu mai cuteze a ne aduce la acea prăpastie a păcatului, aducându-ne noi aminte de cercetarea cea de seară: iar că această vreme este cea mai prielnică pentru o asemenea cercetare, ascultă pe Proorocul zicând: *de cele ce ziceţi în inimile voastre, întru aşternuturile voastre vă umiliţi*; şi este primejdios pentru cei ce aud şi nu fac".

Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne.

„Oamenii cei mici la suflet şi iubitori de trup de mai sus ziceau cele potrivite lor, eu, însă, nu zic cuvinte ca acelea, fiindcă cunosc că adânc s-a tipărit în sufletul meu ocrotirea cercetării şi a darului Tău, Doamne, că această purtare de grijă trebuie să o înțelegem aici ca *lumină,* pentru că topeşte întunericul întristării. Într-un fel, această purtare de grijă s-a întărit* atât de mult în inima mea, încât a făcut să mă cunoască şi ceilalți, cei ce sunt departe de Tine, că m-am învrednicit de purtarea de grijă şi ajutorul lui Dumnezeu". Iar alții zic că cuvântul acesta este *proorocie* pentru creştinii cărora li s-a însemnat, adică li s-a pus drept cunoaştere şi semn Hristos; căci ei s-au numit creştini de la numele lui Hristos, Care este lumina feței lui Dumnezeu, adică a Tatălui, după Chiril, iar împreună cu ei s-a numărat şi Proorocul, datorită înrudirii şi apropierii în virtuți duhovniceşti pe care o avea cu creştinii.[18]

7. Dat-ai veselie în inima mea.

Aceasta o zice Proorocul fie pentru purtarea de grijă cea de mai sus ce a luat de la Dumnezeu, fie pentru numirea ce au luat creştinii de la Hristos. Încă poate să fi zis David *dat-ai veselie în inima mea* fiindcă a zis mai sus *însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne*, căci dumnezeiasca lumină se însoțeşte cu duhovniceasca veselie, precum zice Grigorie al Tesalonicului [Palama], după zicerea: *Lumină a răsărit dreptului şi celor drepți cu inima, veselie.* (Ps. 96: 12.)

Din rodul grâului, vinului şi al untului de lemn al lor ce s-au înmulțit.

Pentru iubitorii de trup zice David acestea: „Măcar că şi aceştia cugetă şi poftesc cu totul bunătățile cele pământeşti şi trupeşti, Tu, Doamne, nici de acestea nu îi lipseşti, ci, de multa iubire de oameni a Ta pornindu-Te, cu îndestulare toate le dăruieşti". Apoi le şi enumără, arătând că s-au săturat aceia din roadele grâului,

---

* αντὶληψιο – lit. inserat, aşezat.

[18] Înțeleptul Nichita zice că: „David însemnează şi pe cei ce fugeau cu dânsul, că ei, lipsiți fiind de hrană, ziceau: *Cine va da nouă cele bune?* Aşa numindu-le pe mâncări. Apoi, fiindcă prin Țiba Dumnezeu le-a dat hrană cu îndestulare, zice David: *Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne*, adică «arătată ni s-a făcut pronia şi purtarea de grijă a Ta cea pentru noi», că aceasta o numeşte lumină, iar cei ce sunt cu mine, cu îndestulare avându-şi cele pentru viață: grâu, vin şi untdelemn, unele de la Țiba, iar altele Barzilai dându-le, s-au veselit cu inima". Şi acestea s-au zis istoriceşte.

al vinului şi al untului de lemn, care sunt cele mai de trebuinţă în viaţa omului, dar, prin acestea, Proorocul a cuprins împreună şi pe celelalte feluri de mâncări.[19]

În pace împreună mă voi culca şi voi dormi.

„Eu, zice, voi dormi în pace şi fără tulburare, după ce voi depărta de la mine toate temerile care mă supără, şi nu numai simplu voi adormi, ci împreună mă voi sătura şi de somn, adică amândouă le voi face"; iar *voi dormi* arată întinderea şi durata adormirii. Şi zice aceasta David proorocind despre moartea sa, că nu va muri în chip năprasnic, adică ucis de cineva, ci fireşte. Iar *împreună* se înţelege pentru trup şi pentru suflet, adică: „Voi dormi în pace împreună cu trupul şi cu sufletul, căci trupul, prin moarte, se va slobozi de vrăjmaşii cei văzuţi, iar sufletul de vrăjmaşii cei nevăzuţi, iar *voi dormi* arată îndelungata vreme de până la învierea cea de obşte[20].

Că Tu, Doamne, îndeosebi, întru nădejde m-ai aşezat.

„Doamne, zice, Tu m-ai făcut să locuiesc îndeosebi şi slobod de vrăjmaşii mei cei răi şi cu nădejde de mântuire." Iar unii zic, precum Sfântul Grigorie al Nyssei şi Sfântul Chiril, că aici prooroceşte David pentru învierea morţilor, zicând cuvântul ca din partea trupului care zice către Dumnezeu: „Că Tu, Doamne, ai hotărât să locuiesc singur în mormânt şi deosebi de suflet, însă nu oricum, ci întru nădejdea învierii, când am să dobândesc şi sufletul, şi cu dânsul am să mă scol; iar acest *că* este de prisos, fiind o regulă oarecare a limbii evreieşti; însă acest *că* se înţelege ca adeveritor, în loc de *aşa*[21].

---

[19] Unii au înţeles prin *veselia inimii* darurile dumnezeieşti, căci acestea sunt hrana sufletului, adică grâul şi vinul – Trupul şi Sângele Domnului, iar untdelemnul – Sfântul Mir şi untdelemnul cu care ne ungem la Botez. Căci şi Marele Vasile zice: „Fie dar şi sufletul nostru plin de bunătăţile cele duhovniceşti, îngreuiat cu grâu şi cu vin şi cu untdelemn; cu acela (adică grâul) întărindu-se ca şi cuvântul conştiinţei practice, iar cu vinul veselindu-se ca de dorirea dumnezeiască cea înnoitoare a deprinderii dragostei, de darul dumnezeiesc, iar cu untdelemnul, adică cu deprinderea faptelor bune, cu chipul şi cuvântul nepătimirii, asemenea unui lucru lucios, neted, strălucitor, luminător şi liber de orice pornire pământească".

[20] Hrisostom a tâlcuit aşa pe *împreună*, adică, „adunat către sine, zice, întreg, nu rupt de nenumărate griji, nici îngrijindu-mă de altul, ci socotindu-le pe ale mele". Iar Grigorie al Nyssei zice: „După ce Hristos S-a făcut om şi l-a pierdut de pe pământ pe cel făcător de război şi pe noi ne-a împăcat cu Tatăl, mutarea [la cele veşnice] a sfinţilor se face în pace". Aceasta arătând-o prooroceşte David, zicea: *în pace... voi adormi*, în chip singular arătând nădejdea adormirii celei paşnice în Hristos, Care, prin Duhul, S-a sălăşluit întru sfinţi, zicând: *că Tu îndeosebi întru nădejde m-ai aşezat*.

[21] Iar Hrisostom tâlcuieşte astfel: „Toate pătimirile mele le-am potolit, zice, cu nădejdea celor viitoare şi cu aşteptarea cea întru Tine; iar *îndeosebi*, adică deosebit de cele rele; căci pacea aceasta am dobândit-o de la Tine, zice, locuind deosebi şi fugind de cei

PSALMUL 5

Întru sfârşit, despre cea moştenitoare.

e arată aceasta suprascriere *întru sfârşit* s-a spus mai înainte, la Psalmul 4. Însă unii zic că se referă la zilele cele din urmă întru care Domnul S-a făcut om, pentru că atunci a luat sfârşit umbra legii, iar acest cuvânt îl adevereşte David din cele următoare prin aceea că face acest psalm în faţa Bisericii celor ce întru sfârşit s-au făcut creştini, deşi el se potriveşte şi la starea lucrurilor din vremea lui David. Însă, după Hrisostom, *moştenitoare* o numeşte pe Biserică, fiindcă aceasta a fost înfiată prin Sfântul Botez, iar moştenirea ei sunt bunătăţile pe care ochiul nu le-a văzut şi urechile nu le-au auzit, şi la inima omului nu s-au suit, precum zice Pavel (cf. 1 Cor. 2: 9). Despre această mireasă a zis tot Pavel: *V-am logodit pe voi unui bărbat, dorind a vă înfăţişa lui Hristos, fecioară curată* (2 Cor. 11: 2). Iar Ioan zice: *Cel ce are mireasă este mire* (In. 3: 29). Şi tot David zice undeva: *Stătut-a de faţă Împărăteasa, de-a dreapta Ta* (Ps. 44: 9). Iar *moştenitoare* a numit-o pe Biserică, şi nu ca pe una care [deja] a moştenit, ci pentru că ea va moşteni în veacul viitor, ori pentru că totdeauna moşteneşte şi niciodată nu încetează.

1. Graiurile mele ascultă-le, Doamne, înţelege strigarea mea.
2. Ia aminte glasul rugăciunii mele.

Proorocul vorbeşte aici ca din partea Bisericii celei din neamuri, unul şi acelaşi lucru însemnând diferitele ziceri de aceeaşi putere; căci cei ce se roagă din inimă obişnuiesc a zice aceleaşi, fie numind rugăciunea *graiuri* - fiindcă aceasta prin cuvinte şi *graiuri* se glăsuieşte, fie *strigare* - ca una ce se face cu tărie şi cu putere; iar *glas* o numeşte ca pe una ce este articulată şi cu bună însemnare*. Căci *strigarea* pare a fi neînsemnată* şi fără articulare, dar şi celelalte ziceri potrivit s-au zis de Proorocul, că *ia aminte,* a zis, *la rugăciunea mea*, şi nu numai atât, ci şi *înţelege*, adică cunoaşte ce vor să zică graiurile acestea, şi încă ia aminte la ele şi nu ca pe un lucru netrebnic să treci rugăciunea mea, fie că se face prin buze, fie

---

stricaţi". Iar altul zice: „Deci acesta este sfârşitul faptei bune, pacea şi odihna, aşezarea cea neschimbată şi neamestecată cu patimile, care se sfârşeşte cu nădejdea împărtăşirii cu Dumnezeu în veci".

* εὔσημον = care se înţelege uşor.

* ἄσημος = greu de înţeles, neînsemnată, fără un sens limpede.

prin inimă. Este o însuşire* a Scripturii a numi lucrările lui Dumnezeu din lucrările oamenilor, aşa cum o face şi aici.

Împăratul meu şi Dumnezeul meu.

„Numai pe Tine, zice, Te am eu, Biserica cea din neamuri (ori din păgâni*), şi Împărat - ca Proniator pentru mine (ori purtător de grijă), şi Dumnezeu - ca Făcător al meu, eu, ceea ce am lepădat slujirea idolilor". Iar Eusebie* zice că prin zicerea *Împăratul meu* se înţelege Fiul, iar prin *Dumnezeul meu*, Duhul cel Sfânt, pe care Biserica cea din păgâni şi I-a apropiat, iar pe Tatăl, numit mai sus Domn, L-a numit libertate.

Căci către Tine mă voi ruga, Doamne.

„Auzi-mă, zice, Doamne, căci eu, Biserica cea din păgâni, către Tine, Dumnezeul Cel adevărat, mă voi ruga de acum înainte, iar nu către alt Dumnezeu, precum de demult mă rugam multor dumnezei şi idolilor."

3. Dimineaţa vei auzi glasul meu, dimineaţa voi sta înaintea Ta şi mă vei vedea.

„Când, zice, va răsări Hristos, Soarele Dreptăţii, atunci şi eu, Biserica, mă voi alcătui din iudei şi din neamuri, şi atunci Te voi chema, şi mă voi înfăţişa înaintea Ta, apropiindu-mă de Tine cu vieţuire îmbunătăţită, şi mă vei vedea aşa de aproape, încât *ochii Domnului* [vor fi] *spre cei drepţi*", precum tot David zice undeva (Ps. 33: 15.); iar în alte scrieri [ἀντίγραφα = cópii (ale Scripturii)] se redă prin *mă voi vedea*, adică mă voi înfăţişa înaintea Ta. Iar *dimineaţa* înseamnă vremea zorilor, ca şi cum ar zice David către Dumnezeu: „Că mai înainte de orice alt lucru al meu, voiesc şi mă sârguiesc a Te ruga". Iar aceasta o facem şi noi, creştinii, că îndată ce ne sculăm din aşternut, aducem slavă lui Dumnezeu şi Îi mulţumim, nu pentru că nu se cuvine a ne ruga în toată vremea - căci totdeauna se cuvine a binecuvânta pe Domnul, după cum este scris: *Bine voi cuvânta pe Domnul în toată vremea* (Ps. 33: 1) - ci pentru că dimineaţa mintea este mai adunată şi mai liniştită.

---

* ἰδίωμα = idiom, dialect; aici: mod de exprimare specific,

* Biserică poate fi numită şi lumea păgână dinainte de Hristos, o Biserică în devenire spre Biserica adevărată.

* Eusebie de Cezareea [† 339] - important scriitor bisericesc, a lăsat şi o tâlcuire la Psaltire [PG 23-24].

4. Că Dumnezeu, Cel ce nu voieşte fărădelegea, eşti Tu.

„Idolii, zice, şi mincinoşii dumnezei ai păgânilor, iubesc fărădelegea, dar nicidecum Tu, adevăratul Dumnezeu, căci Tu urăşti fărădelegea, adică tot păcatul."

Nu va locui lângă Tine cel ce vicleneşte.

„Nu numai, zice, că dumnezeii păgânilor sunt pătimaşi şi necuraţi, precum scriu mitologiile elinilor, ci ei şi iubesc şi păzesc ca pe ai lor atât pe cei ce urmează patimile lor cele asemenea, cât şi pe cei ce le zidesc capişti necurate; iar apropierea şi iubirea Ta, Doamne (că aceasta însemnează aici locuirea), nu o va dobândi nici un om rău şi viclean, fiindcă, după acelaşi David, *aproape este Domnul* (nu de cei ce fac vicleşuguri), ci de cei zdrobiţi cu inima (cf. Ps. 33: 18) şi de cei ce se tem de Dânsul. Iar zicând *cel ce vicleneşte*, l-a arătat pe tot omul păcătos.

5. Nici vor petrece călcătorii de lege în preajma ochilor Tăi.

Aceasta, zic oarecari tâlcuitori, a proorocit-o David pentru iudei, care, atâta vreme cât au păzit dumnezeiasca lege, se învredniceau de Pronia şi cercetarea lui Dumnezeu, iar după ce au călcat legea, cu dreptate au fost izgoniţi de la ochii şi cercetarea lui Dumnezeu.

Urât-ai pe toţi cei ce lucrează fărădelegea.

Aceasta o zice David pentru neamurile cele necredincioase, care nu au legea lui Dumnezeu. Însă se înţelege şi într-alt chip: că *fărădelege* este şi fiecare om care, deşi a învăţat legea, o calcă pe ea. Deci nelegiuit este acela ce nu voieşte a învăţa cele ale legii, însă, de multe ori, şi cel ce are lege se numeşte nelegiuit, fiindcă nici acela nu păzeşte legea. Iar după ce David a zis despre cei păcătoşi, ne cheamă a lua aminte şi la câteva păcate care i s-au părut a fi cele mai mari din acea vreme.

6. Pierde-vei pe toţi cei ce grăiesc minciuna.

Aceasta o zice Proorocul mai întâi pentru păgâni, care cred în alt Dumnezeu, deosebit de Cel adevărat; asemenea şi pentru ereticii cei rău credincioşi şi care slăvesc minciuna [ζευδοδόξους]; precum şi pentru oamenii aceia ce spun minciuni în tot chipul, fiindcă aceştia sunt slujitori ai diavolului, ai părintelui minciunii, fie

ei iudei, fie păgâni. Însă, zicând *pierde-vei*, cu cuvântul acesta a arătat cât este de mare munca [pedeapsa] celor ce spun minciuni. A zis aceasta vrând să înfricoşeze pe cei ce sunt îndemânateci şi gata spre a spune minciuni, şi prin frică să-i oprească de la plecarea cea către acest rău. Încă, poate a zis să-i piardă Dumnezeu, deoarece unii ca aceştia se netrebnicesc nu numai pe ei prin spunerea minciunilor, ci şi multora se fac pricinuitori de pieire. Iar Cuviosul Dorotei zice*, că sunt trei feluri de minciună. Este cel ce minte în cuget, este cel ce minte în cuvânt şi mai este cel ce minte cu însăşi viaţa lui, precum, de pildă, desfrânatul care se făţărniceşte a fi înfrânat pentru ca să-şi acopere desfrânarea sa, ori ca să amăgească pe cineva şi să-l vatăme.

Pe bărbatul sângiurilor şi vicleanul urăşte Domnul.

Vezi, iubitule, că aici David pe omul viclean îl uneşte cu cel ucigaş, fiindcă vicleanul, amăgind pe oameni cu cuvintele sale viclene şi aruncându-i în primejdii şi în pagube, se socoteşte că-i omoară. Iar Sfântul Clement* zice că Proorocul îl socoteşte bărbat al sângiurilor pe ucigaş, ca pe un desăvârşit în răutate, căci numirea de bărbat arată cinstea desăvârşirii; iar altul zice: „Se cuvine a judeca nu numai după glăsuire, ci şi din fapte, pe cel ce grăieşte minciuni, ca să nu fie sub îngrozire cei ce oarecând au făcut aceasta iconomic, precum Raav, şi nici să se numească bărbat al sângiurilor cel ce, după dumnezeiasca lege, omoară pe cei ce sunt vrednici să pătimească aceasta, că nu putem zice Samuel şi Ilie sunt supuşi vinovăţiei, cei mărturisiţi ca mari bărbaţi, pentru că au omorât câţiva păgâni.

7. Iar eu întru mulţimea milei Tale voi intra în casa ta.

„Eu, zice, Biserica cea din păgâni, şi fiecare suflet iubitor de Dumnezeu, fiindcă m-am slobozit prin multă mila Ta, Doamne, de rătăcirea slujirii idolilor şi de păcat, voi intra în casa Ta pe care mai-nainte o prigoneam." Se mai înţelege şi altfel: „Că eu m-am învrednicit de am luat această îndrăzneală, şi am intrat în casa Ta, nu pentru bunătăţile mele, ci numai pentru mila Ta". Iar unii numesc *casă* a lui Dumnezeu şi viaţa cea îmbunătăţită, fiindcă Dumnezeu locuieşte şi se odihneşte în cei care duc o astfel de vieţuire; precum şi Domnul a zis în

---

* E vorba de Cuviosul Dorotei din Gaza, trăitor în secolul VI. Scrierile lui sunt editate în Filocalie [*Filocalia românească*, Vol. XIX; citatul de mai sus se găseşte la cap. IX, 2].

* Probabil Clement al Alexandriei (cca 150-211/215), cunoscutul scriitor şi exeget bisericesc din secolul II.

Evanghelie: *Dacă Mă iubeşte cineva, va păzi cuvântul Meu, şi Tatăl Meu îl va iubi, şi vom veni la el şi vom face locaş la el* (In. 14: 23).[22]

Închina-mă-voi spre Sfântă Biserica Ta, întru frica Ta.

„După ce, zice, eu, Biserica cea din păgâni, şi fiecare suflet, voi intra în casa Ta cu toată evlavia şi buna rânduială, mă voi închina cu frică atât către Biserica Ta cea pământească, cât şi către cea cerească." Însă zice aceasta deoarece, atunci când păgânii intrau în capiştile mincinoşilor dumnezei, făceau multe urâciuni şi necuviinţe.

Dar pot a se lua acestea şi ca din partea lui David care, după ce mai sus a vorbit cuprinzător despre felurile răutăţii, arătând că sunt urâte lui Dumnezeu, se întoarce apoi spre fiinţa sa, şi zice că va intra în casa lui Dumnezeu, slujind Lui cu curăţie şi cu silinţă, nu ca un îndreptat pentru bunătăţile sale, ci ca un miluit de Dumnezeu, măcar că şi pe sine s-a împreună-numărat la păcatele acelea, pentru care a prihănit mai sus pe cei păcătoşi.

8. Doamne, povăţuieşte-mă întru dreptatea Ta;

„Povăţuieşte-mă, zice, Doamne, prin mijlocirea Fiului Tău, Care este dreptate şi sfinţenie şi izbăvire, precum zice Pavel (cf. I Cor. 1: 30)." Dreptatea lui Dumnezeu este legea lui Dumnezeu, căci şi dreptatea omenească este lăudată de legile cele din afară şi politiceşti. Iar alt tâlcuitor zice că David, zicând că va intra în casa lui Dumnezeu ca să se închine, întoarce apoi cuvântul la rugăciune, pentru ca să ne înveţe că mai întâi se cuvine să slavoslovim pe Dumnezeu şi să-I mulţumim, şi apoi să cerem cele ce ne folosesc, precum orânduieşte aceasta şi Marele Vasile, că de la slavoslovire se cuvine să începem rugăciunea, iar nu de la cerere.

---

[22] Drept aceea a zis şi Psellos [e vorba probabil de Mihail Psellos (1018-1080, după alţii 1096), mare cărturar bizantin, autor al unor mai multe tratate din diverse domenii]: „Casă a lui Dumnezeu este mintea cea prea curată, iar sufletul se află în mijlocul minţii şi al simţirii, şi uneori iese, iar alteori intră; el iese în viaţa aceasta revărsându-se [manifestându-se] prin simţuri şi intră, întorcându-se înăuntru către mintea ceea ce este mai presus de dânsul, întru care sălăşluieşte Dumnezeu, şi face aceasta nu nădăjduindu-se întru sine, ci întru mila Domnului. Aceasta o zice şi Evanghelia: *Intră în cămara ta...* şi celelalte. Căci simţirea este uşă prin care intră moartea pe ascuns; iar mintea este cămara întru care se păzeşte vistieria cea pusă, iar încuietoarea cea trebuincioasă uşii este luarea aminte cea prin fapte bune. Şi în alt chip nu vom putea a ne ruga lui Dumnezeu, căci vom intra în minte numai încuind uşile simţurilor".

pentru vrăjmaşii mei, îndreptează înaintea Ta calea mea.

„Pentru văzuţii, zice, şi nevăzuţii vrăjmaşii mei, care pun sminteli şi curse în calea vieţii mele, pentru aceştia zic, îndreptează, Doamne, calea vieţii mele şi izbăveşte-mă de cursele lor, şi nu mă lăsa să mă abat în dreapta sau în stânga, din pricina vrăjmaşilor care mă vrăjmăşesc." Însă se potrivesc acestea şi la David.

9. Că nu este în gura lor adevăr, inima lor este deşartă.

„Mint, zice, vrăjmaşii mei de mai sus, Doamne, ca nişte mincinoşi şi amăgitori, şi lucruri nefolositoare cugetă, ca nişte vicleni ce sunt."

Mormânt deschis grumazul lor;

Aceasta o zice Proorocul pentru dogmele cele moarte, şi pentru hulele cele puturoase ale ereticilor, ori pentru cuvintele cele împuţite ale neastâmpărării lor, ori şi pentru urâtele ocări pe care le ziceau vrăjmaşii asupra lui David. Şi mormântul acesta, adică gâtlejul vrăjmaşilor lui David, zice că este deschis şi nu acoperit, ca să arate că ar fi fost mai bine de ar fi fost acoperit, pentru că ar fi ascuns în sine putoarea. Zice încă şi Hrisostom: „Să nu fie gura ta mormânt, ci comoară, că multă deosebire au comorile de mormânturi, căci mormânturile strică pe orice ar lua într-însele, iar comorile ţin şi păzesc întru îndelungare [nestricând nimic]. Aşadar, să ai şi tu bogăţie de filosofie de-a pururi stăpânitoare, iar nu vreo împuţire şi urâciune".

cu limbile lor vicleneau.

Cel ce este viclean este şi mincinos, iar cel ce este mincinos nu este şi viclean, căci răutatea vicleşugului este mai rea decât a minciunii. „Deci, zice David, vrăjmaşii cugetă şi socotesc împotriva mea lucruri viclene şi vrăjmaşe."

10. Judecă-i pe ei, Dumnezeule;

„Deoarece ei, zice, cugetă astfel de viclenii, pentru aceasta, Tu, Doamne, Cel ce urăşti pe unii ca aceştia, osândeşte-i." Iar Hrisostom tâlcuieşte aşa: „Că nu a zis munceşte-i. Dar ce? *Judecă-i, Dumnezeule*, adică mustră-i şi potoleşte-i din răutate, fă nebiruitoare meşteşugirile lor; iar aceasta înseamnă că se ruga pentru dânşii ca nu mai sporească în răutăţile lor".

să cadă din sfaturile lor,

„O Doamne, să nu-şi ajungă aceştia scopul şi să nu împlinească sfaturile lor cele rele, pe care le cugetă în inimile lor."

după mulţimea păgânătăţilor lor, leapădă-i pe ei,

„Pentru păgânătatea lor, zice, urăşte-i, Doamne, fiindcă ei nu Te cinstesc, iar nu pentru fapta mea bună, măcar că eu sunt moştenirea Ta." Ori şi în alt chip se înţelege: „Că cu cât fac ei mai multe păgânătăţi, cu atât mai departe izgonească-se de la iubirea* şi apropierea Ta. Iar păgân este nu numai necredinciosul şi ateul, ci şi creştinul acela care nu cinsteşte pe Dumnezeu precum se cuvine, [anume] prin viaţă curată şi fapte bune".

că Te-au amărât, Doamne.

„Nu mă supăr, Doamne, zice, atât de mult pentru relele ce mi-au făcut vrăjmaşii, ci mă îngrijesc şi mă mâhnesc pentru Tine, căci ei pe Tine Te-au amărât prin răutăţile lor cele ce s-au zis mai înainte; măcar că, după alt chip, ei mă prigoneau pe mine, care sunt sluga Ta şi păzesc poruncile Tale, iar pe Tine, Stăpânul meu, Te războiesc şi Te amărăsc." Iar altul zice: „Să se ştie că cei ce prigonesc sufletul cel ce face cele iubite lui Dumnezeu amărăsc făţiş pe Dumnezeu, luptându-se cu El". Încă şi Teodorit zice: „Împotriva Ta au pornit războiul, pornindu-se asupra celor afierosiţi Ţie".

11. Şi să se veselească toţi cei ce nădăjduiesc întru Tine.

„Când se mâhnesc, zice, şi se necăjesc vrăjmaşii Tăi, Doamne, atunci, dimpotrivă, binecinstitorii şi prietenii Tăi se bucură, pentru că aceştia puţini şi mici [fiind, şi] nădăjduind întru Tine, îi biruiesc pe acei mulţi la număr şi atât de mari în răutate."

În veac se vor bucura.

„Adică totdeauna se vor bucura prietenii Tăi, Doamne, având mângâierea Ta."

---

* φιλίᾳ = prietenie, iubire.

Şi Te Vei sălăşlui întru dânşii.

„Întru dânşii, zice, vei locui, Doamne, odihnindu-Te întru frumuseţea sufletelor lor, precum mai înainte ai zis: *Că voi locui întru dânşii şi voi umbla întru ei, şi voi fi lor Dumnezeu, şi ei vor fi mie norod* (Lev. 26: 12)."

Şi se vor lăuda întru Tine cei ce iubesc numele Tău.

„Se vor lăuda, zice, cei ce iubesc numele Tău, Doamne, pentru că ei Te-au cunoscut Dumnezeu adevărat, şi numai întru Tine îşi au nădejdile." Se înţelege încă şi într-alt chip: „Că atât de mult iubesc creştinii numele Tău, încât vor a se cunoaşte numai prin numele Tău, numindu-se de către toţi creştini, şi se laudă numai în Hristos, după Apostolul care zice: *Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda, fără numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos* (Gal. 6: 14), adică în Hristos cel răstignit[23].

12. Că Tu Vei binecuvânta pe cel drept, Doamne.

„Tu, Doamne, zice, vei binecuvânta pe omul cel drept, nu numai în viaţa aceasta vestindu-l şi făcându-l la toţi lăudat, ci şi în viaţa viitoare, când vei zice drepţilor: *Veniţi binecuvântaţii Tatălui meu* (Mt. 25: 34). Tu, Doamne, îi vei binecuvânta, deşi oamenii cei răi îi prihănesc." Prin aceste cuvinte, mângâie David pe aceia care sunt grăiţi de rău pentru virtute[24].

---

[23] Drept aceea, Hrisostom zice: „A ne lăuda întru Dumnezeu şi întru dragostea cea întru Dânsul este o podoabă mai mare decât toate şi o strălucire care covârşeşte mii de coroane; chiar de ar fi legat cel ce se laudă, această podoabă nu se micşorează nici cu bătrâneţea, nici cu primejdia lucrurilor, nici cu răscoala vremilor, nu se curmă nici cu însăşi moartea, ci atunci străluceşte şi mai mult". Şi Psellos zice: „Nu a zis: *cei ce iubesc fiinţa Ta* (căci aceasta s-a părut înfricoşătoare lui David, şi mai ales sufletului moştenitor), ci *cei ce iubesc numele Tău*; căci este lucru iubit a măsura dragostea noastră pentru numele lui Dumnezeu, care nume este şi negrăit şi netâlcuit, căci iudeilor nu s-a făcut cunoscut decât prin litere, iar către noi zice: *Am făcut cunoscut lor numele Tău* (In. 17: 26), iar după Solomon: *Mir nedeşertat numele Tău* (Hristos) (Cântarea Cântărilor 1: 2), căci mirul ce se deşartă unge pe acela peste care se toarnă, desăvârşindu-l pe acesta uns (adică Hristos).

[24] Iar Hrisostom zice: „Căci ce defăimare este dacă defaimă oamenii şi întreaga lume, de vreme ce Stăpânul îngerilor laudă şi vesteşte?". Şi iarăşi, Acesta nebinecuvântând, nu va fi de nici un folos, măcar de ar lăuda toţi cei ce locuiesc pământul şi marea. Aceasta dar să urmărim în tot locul, ca Acesta să ne vestească pe noi, Acesta să ne încununeze, căci de ar fi aşa, am fi mai înalţi decât toţi, chiar de am fi în sărăcie, în boală sau în cele mai de pe urmă răutăţi.

Căci cu arma buneivoiri ne-ai încununat pe noi.

„Cu Crucea Ta, zice, şi cu *arma bunăvoirii Tale*, Doamne, adică a iconomiei întrupării Tale, mult ne-ai îngrădit* pe noi." Ori numeşte *armă a buneivoiri*, arma cea bună şi îndemânatică, căci se obişnuieşte această formă de exprimare în Scriptura cea Veche care-l numeşte pe cel puternic fiu al puterii, pe ucigaş, bărbat al sângiurilor, iar pe cel paşnic, om al păcii. Pentru aceasta, zicerea de faţă trebuie a se alcătui aşa: „Tu ne-ai îngrădit pe noi cu puterea ta, ca şi cu o armă bine-lovitoare şi puternică; tot astfel, la cunună se zice şi cerc, iar în capul cercului este şi îngrădirea împrejur"[25].

PSALMUL 6

Întru sfârşit, în laude pentru al optulea veac. Psalm lui David.

e însemnează *întru sfârşit* am tâlcuit în Psalmul 4, iar Proorocul, lăudând şi mărind pe Dumnezeu, îl roagă pentru al optulea, adică pentru veacul cel viitor, că veacul acesta este al şaptelea, fiindcă se numără cu şeptimea şi se întoarce şi se sfârşeşte cu ea; iar cel viitor este al optulea, fiindcă vine după acest al şaptelea[26]. Însă David nu aduce psalmul acesta la Dumnezeu numai din partea

---

* περιεκύκλωσας de la vb. περικυκλόω = a încercui, aici: cu scopul de a apăra.

[25] De unde a zis Hrisostom: „Ce este mai tare decât bărbatul? Şi ce este mai frumos decât a fi îngrădiţi de dreapta celui Preaînalt?". „Tu, zice, vei încununa pe cel drept, adică buna Ta plăcere se face în loc de armă, şi nici frumuseţea lui nu este lipsită de tărie, şi nici tăria lui fără de slavă".

[26] Pentru aceasta a zis şi Sfântul Grigorie al Nyssei: „Sfârşindu-se pământeasca vreme, ca ziua a opta după cea de-a şaptea, a opta adică zicându-se că se face după cea de-a şaptea, nemaiprimind după sine moştenirea numărului, ca una ce rămâne în veacul cel nesfârşit, nedespărţindu-se niciodată prin întunericul nopţii, căci alt soare o face pe ea, Acela care străluceşte adevărata lumină, Care, după ce va lumina o dată peste noi, nu se [va mai] ascunde în apusuri, ci totdeauna cu puterea cea luminătoare învăluind, nesfârşită şi nemoştenită face lumina celor vrednici, şi pe aceştia care se împărtăşesc de acea lumină alţi sori făcându-i, căci atunci drepţii vor străluci ca soarele". Dar şi după Sfinţii Atanasie, Chiril, Vasile şi Grigorie, a opta zi este ziua Domnului cea după Înviere şi veacul cel viitor; deci suprascrierea sfătuieşte să nu ne uităm la înşeptitul [ἑβδόματικὸν] veac de acum, ci la al optulea, cel viitor. A zis însă şi Eusebie: „A opta este ziua Învierii Mântuitorului, Duminica mântuitoare, întru care credem că este curăţirea de toate păcatele, în care simbolic tot trupul se taie împrejur, iar după adevăr, tot sufletul care se naşte întru Dumnezeu se curăţeşte prin a doua naştere, şi deci, iată cu cât este mai bună

sa, ci aduce rugăciune şi din partea noastră, a tuturor, către Dumnezeu, Care va judeca lumea în al optulea veac; însă psalmul acesta l-a scris în vremea când l-au înconjurat ispitele, ispite ce i-au venit din pricina acelor două greşeli. Vezi şi Psalmul 11, care are aceeaşi suprascriere.

1. Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri* pe mine, nici cu urgia Ta să mă pedepseşti.

În cartea lui Iov scrie: *Fericit este omul pe care Domnul îl mustră* (Iov 5: 17). La fel şi David zice undeva: *Fericit este omul pe care îl vei certa, Doamne* (Ps. 93: 12). Oare fuge aici de mustrare? Răspundem cu Marele Vasile şi cu Asterie*, că Proorocul nu fuge aşa simplu de mustrare, nici de pedeapsă, ci de mustrarea cea cu mânie, şi de pedeapsa ce se face cu urgie, ca să nu obosească şi să cadă în deznădejde, neputând suferi unele ca acestea, ca să se îndrepteze cu certare, cu măsură şi cu blândă pedeapsă, şi prin acestea să scape de muncile de la judecata ce va să fie. A pus însă mai întâi certarea şi apoi pedeapsa, pentru că pedeapsa lui Dumnezeu urmează după certarea Lui[27]. Şi deşi Dumnezeu este slobod de toată patima şi mânia, cu toate acestea, Proorocii potrivesc la Dumnezeu patimi omeneşti, ca acestea de faţă, pentru ca să-i încredinţeze pe oameni că Dumnezeu este cunoscător al tuturor şi judecă, şi se mânie, şi urgiseşte, folosind şi alte cuvinte ca acestea, ca de acestea să se teamă oamenii şi să se ferească de răutate.

După Hrisostom, se mai înţelege şi în alt chip: prin lucrările omeneşti, Proorocii arată lucrările lui Dumnezeu, deoarece şi cei ce zic acestea sunt oameni, asemenea şi cei ce le aud şi, prin urmare, şi răspunsul către dânşii este omenesc,

---

[ziua a opta] decât a şaptea". Întru aceasta se dezleagă darea legii privitoare la sâmbătă, pruncul prinzând a fi dus în ziua a opta.

* Atât aici, cât şi în unele versete de mai jos, verbul folosit este παιδεύω = a educa, instrui, călăuzi, pedepsi, mustra, certa etc. Toate sensurile sunt aspecte ale aceleiaşi realităţi: îndrumarea omului de către Dumnezeu prin diferite mijloace, fie ele pozitive sau negative.

* Asterie al Amasiei, episcop şi scriitor bisericesc, trăitor în secolele IV-V.

[27] Iar Grigorie al Nyssei zice: „Că David, luând în privire înfricoşătoarele munci, gheena şi focul cel întunecat, acum se face rugător lui Dumnezeu, rugându-se ca nu cu mânia aceea să se dea spre vădire, nici ca urgia aceea să aducă asupra lui pedeapsa cea pentru cele ce le-a greşit. (...) Deci zice: «Nu aştept din mânia aceea – cea prin pedepse înfricoşătoare – să mi se facă mustrarea celor ascunse, ci acum, mai-nainte, prin mărturisire, [să scap] de nevoia cea din urgia aceea», şi precum cel ce se chinuie le îndură pe acelea pe care le fac cei ce se bat (nevrând ei a da pe faţă cele ascunse ale fărădelegii lor), [psalmistul] face aceasta cu de la sine alegere, pe sine prin pocăinţă pedepsindu-se şi muncindu-se şi descoperindu-şi păcatul cel acoperit".

fiindcă nu este cu putință să vorbească cineva cu cei ce au trup, fără numai trupește; pentru aceasta, și când vorbim cu barbari, folosim limba barbară, pentru ca să le dăm să înțeleagă; iar când vorbim cu copiii mici, gângurim și noi ca ei; chiar dacă suntem prea înțelepți, ne coborâm totuși la smerenia și pruncia acelora; așijderea și Dumnezeu, când vorbește cu noi, oamenii, întrebuințează glasuri [forme de exprimare] și patimi omenești, pentru a ne face să înțelegem. Acestea pe care le-am zis aici să-ți fie ție, o cititorule, o învățătură desăvârșită pentru toate cele pe care dumnezeiasca Scriptură, după omeneasca cuviință, le zice pentru Dumnezeu. Deci zicerea *Nu cu mânia Ta să mă mustri pe mine, nici cu urgia Ta să mă pedepsești* se înțelege prin: „Să nu mă osândești după cum mi se cuvine, nici să-mi dai pedeapsa pe care o merit pentru faptele mele".

2. Miluiește-mă, Doamne, că neputincios sunt.

„De nu ar fi fost neputincioasă mintea mea, zice, nu ar fi biruit-o patimile", ori se numește pe sine neputincios, comparându-se pe sine cu vrăjmașul nevăzut - diavolul, cu cel ce pe față și într-ascuns îl războiește în fiecare zi și îl vrăjmășește. Ori, zice că: „De vreme ce eu am căzut în păcat, pentru aceasta a slăbit puterea mea; deci ia aminte, Doamne, la neputința mea, și să nu mă osândești desăvârșit, ca pe unul ce de voie m-am lăsat biruit de păcat". Iar de acest *miluiește-mă*, noi toți avem trebuință totdeauna, după Hrisostom, fiindcă, precum zice însuși David: *De te vei uita la fărădelegi, Doamne, Doamne, cine va suferi?* (Ps. 129: 3). Și iarăși: *Că nu se va îndrepta înaintea Ta tot cel viu* (Ps. 142: 2). Iar Solomon a zis: *Cine se va lăuda că are inimă curată? Sau cine se va înfățișa pe sine zicând că este curat de păcate?* (Pilde. 20: 9.) Toți dar avem trebuință de mila lui Dumnezeu pentru ca să ne mântuim, însă nici unul nu ne învrednicim de mila lui Dumnezeu, deoarece dumnezeiasca milă pe cei vrednici îi caută, precum zice Hrisostom[28], iar fără ajutorul lui Dumnezeu rămânem neputincioși, fiindcă zice: *De nu va zidi Domnul casa, în zadar se ostenesc cei ce zidesc, și de nu va păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzește* (Ps. 126: 1).

---

[28] El însuși adăugând acestea: „Cel ce a făcut ceva vrednic de a se milui zice *miluiește-mă*, iar [în timp ce] cel ce se scoate pe sine dintru dobândirea acestei iertări, în zadar va zice *miluiește-mă*, căci de ar urma să vină mile peste toți, nici unul nu s-ar milui, căci și mila are oarecare judecată, și caută pe cel vrednic și îndemânatic [priceput], ca acela să o dobândească". A zis și Teodorit: „Nici un suflet nu va cădea în păcat înainte de a-i slăbi tăria, căci dacă cuvântărimea [raționalitatea] cea dintru noi nu va slăbi, patimile nu se vor scula asupra noastră, căci sănătos fiind hățuitorul [căruțașul] și cu știință îndreptând caii, zburdările nu vor avea loc". Hrisostom zice iarăși: „Eu însă socotesc că David nu pune înainte numai lesnicioasa lucrare a firii, ci și cealaltă neputință ce i s-a făcut lui din scârbe și dureri, căci covârșirea scârbei obișnuiește ca, atunci când cade asupra noastră mai cu tărie, mănâncă toată tăria sufletului, pe care mi se pare să o fi pătimit dreptul din pricină că foarte se judeca vinovat, neavând niciodată judecăți bune [despre el], ci pururi potrivnice".

Vindecă-mă, Doamne, că s-au tulburat oasele mele.

„Întristarea, zice, şi truda ispitelor, au străbătut până la oasele mele cele nesimţitoare şi le-au clătinat, şi le-au tulburat." Prin cuvântul acesta, David a înfăţişat covârşirea patimii; prin *oase* se înţeleg şi puterile sufletului, pe care sufletul se întăreşte, după dumnezeiescul Chiril.

3. Şi sufletul meu s-a tulburat foarte.

„Sufletul meu, zice, foarte s-a tulburat, nesuferind sila celor ce-l mâhnesc." Când cineva se tulbură de dobitoceasca mânie ori de ruşinata şi trupeasca poftă, potrivit este a zice un grai ca acesta; căci când porneşte diavolul cu întâia lovire patimile acestea în om, împreună îi tulbură şi sufletul, şi trupul, precum şi vântul, când cade cu repejune multă asupra mării, pe toată de la fund o tulbură, după Hrisostom, pentru că atât sufletul, cât şi trupul se tulbură de patimile de mai sus, învăluindu-se un pe alta, neputând a-şi păzi fireasca lor rânduială şi liniştita stare.

Şi Tu, Doamne, până când?

Nu pentru că cârteşte şi se supără zice David cuvântul, ci pentru că este copleşit de dureri, după Hrisostom. „Multă vreme, zice, m-ai trecut cu vederea, Doamne, pentru care multe am pătimit eu". Aceasta pentru că pe cei ispitiţi din pricina păcatelor lor, Dumnezeu, din iconomie, nu-i ajută îndată, pentru aceasta zice prin Isaia: *În vreme potrivită te-am ascultat* (Is. 49: 8). Iar pe cei ce pătimesc de bântuirea şi pizma diavolului, îndată îi ajută Dumnezeu. Şi tot Isaia zice: *Atunci vei striga şi Domnul te va auzi; la strigătul tău El va zice: Iată-mă!* (Is. 58: 9).[29]

4. Întoarce-te, Doamne; izbăveşte sufletul meu.

„Întoarce-te către mine, zice, Doamne, căci deşi ai întors faţa Ta de la mine, pentru că am greşit Ţie, izbăveşte-mă de necazurile şi ispitele mele."

---

[29] Iar dumnezeiescul Chiril zice [parafrazând]: „Pentru ce, dar, amâni vindecarea? Până când nu aduci asupră-mi mila?". Iar dacă trebuie mai ales a zice ceva şi mai tainic, nu cere ajutor de la Stăpânul tuturor, ci mai mult cercetează vremea venirii lui Hristos, Cel ce la sfârşit, în a opta [zi] S-a sculat, căci zice: „Când vei veni, Cel ce prin Învierea Ta vei dărui nouă vindecare? (La Nichita)".

Mântuieşte-mă, pentru mila Ta.

„Pentru singură mila Ta, zice, mântuieşte-mă, Doamne, şi nu pentru faptele mele bune, căci nu le am."

5. Că nu este întru moarte cel ce Te pomeneşte pe Tine.

Aici David numeşte *moarte* păcatul, pentru că acesta pricinuieşte moartea sufletului şi a trupului, că dintru-nceput păcatul a adus moartea în oameni; ceea ce vrea să zică e aceea că cel ce face păcatul nu-şi aduce aminte de Dumnezeu în ceasul în care-l face, fiind beat şi nesimţitor din pricina patimilor; ori *moarte* numeşte vremea de după moartea omului căci, murind el, nu mai poate a-L pomeni şi a-L ruga pe Dumnezeu[30], fiindcă atunci se roagă fără folos.

Şi în iad cine se va mărturisi Ţie?

„Mai înainte, zice, de a muri cineva, este vreme potrivită de pocăinţă, iar după ce va muri, atunci nu mai este vreme de pocăinţă, ci de răsplătire."[31]

6. Ostenit-am întru suspinul meu, spăla-voi în toate nopţile patul meu, cu lacrimile mele aşternutul meu voi uda.

Nu simplu zice că s-a ostenit, ci şi că a ostenit suspinând, că suspinul este mai mare decât osteneala; nici n-a zis simplu că va lăcrima, ci şi că va spăla patul său, şi nu o dată sau de două ori, ci în fiecare noapte. „Că de vreme ce ziua grijile

---

[30] A zis, dar, Sfântul Chiril că: „Cel ce s-a prins o dată în cursele morţii nu mai lucrează nici o bunătate, că este Dumnezeu Cel ce le închide, iar cel ce a murit s-a îndreptat [eliberat] de păcat. Iar dacă, nelepădând păcatele, a murit în ele, nu mai poate lucra cele bune". Şi Teodorit: „Dumnezeu a închis aici atât viaţa, cât şi lucrarea, iar acolo, cercetarea celor lucrate, căci este însuşire a zilei a opta a nu mai da vreme celor ce vor fi întru dânsa spre gătirea de [fapte] bune sau de rele, ci ale căror lucruri va fi semănat cineva seminţele întru sine, întocmai ale acelora va culege şi roadele".

[31] A zis şi Marele Vasile: „Nu este în iad cel ce se mărturiseşte, pentru că împreună cu el nu mai este ajutorul cel prin Sfântul Duh, că acum se socoteşte oarecum a fi de faţă la cei ce odată s-au pecetluit de Duhul, aşteptând mântuirea lor cea din întoarcere, iar atunci Se va fi depărtat cu totul de sufletul care a spurcat darul Lui, că aceasta înseamnă şi tăierea în două din Evanghelie (cf. Lc. 12: 46)". Iar Hrisostom zice: „Zicerea *nu se vor mărturisi Ţie* s-a zis nu pentru că în iad nu ne vom mărturisi, ci că aceasta o vom face acolo, fiindcă şi bogatul (cf. Lc. 16) se mărturisea şi se căia, dar la nimic nu folosea, pentru că nu mai era vreme".

trag mintea mea la un lucru şi la altul, pentru aceasta, eu, vremea nopţii şi a odihnei o voi face vreme de mărturisire, când cineva nu mă supără." Că vremea este potrivită spre pocăinţă pentru liniştirea ce o aduce. Iar *spăla-voi* este ca o explicare că [a afirmaţiei cf. căreia] *cu lacrimile mele aşternutul îl va uda.* „Să auzim, noi, cei simpli şi supuşi, ce fel de căinţă a făcut împăratul şi Proorocul David, zice Hrisostom, şi să-i urmăm."[32] Însă David aduce cuvintele acestea înaintea lui Dumnezeu ca mai mult să-l îndemne spre milă, şi ca să-L plece să se milostivească asupra lui, ca nu cumva, prin covârşirea ticăloşiei pe care o suferă, să-i slăbească puterea, şi de aici să se facă netrebnic [bun de nimic].

7. Tulburatu-s-a de mânie ochiul meu.

„Ochiul sufletului meu, zice, adică mintea mea, s-a tulburat, că gândind ea la mânia ce o vei arăta, Doamne, asupra păcătoşilor în ziua judecăţii, foarte s-a tulburat."[33] Însă potrivit a numit mintea *ochi*, căci mintea este cea care povăţuieşte trupul şi sufletul, mintea fiind cea care vede şi aude (precum a zis vechiul Heraclit). Iar unii zic că şi ochiul trupului lui David s-a tulburat când s-a mâniat asupra vrăjmaşilor săi; este cunoscut că cei se mânie foarte cumplit se tulbură împreună cu mintea şi ochii lor trupeşti.

Învechitu-m-am întru toţi vrăjmaşii mei.

„Necinstit, zice, m-am făcut, Doamne, ca nişte haine prea învechite, şi defăimat am fost de vrăjmaşii mei, care mai înainte de a păcătui eu se temeau de mine." Ori prin *învechitu-m-am* se înţelege şi „am slăbit", căci cei vechi de ani şi bătrâni sunt şi neputincioşi. Ori, după Hrisostom: „Învechirea se înţelege a fi o putrejune din pricina păcatului, că nimic nu se învecheşte aşa de mult precum firea păcatului. Deci şi tu, când te vei învechi de păcat, înnoieşte-te cu pocăinţa".

---

[32] Iar oarecari învăţători în chip mai iscoditor au înţeles zicerea *patul meu*, au înţeles adică acel pat peste care a făcut David preacurvia, iar *aşternut* acel loc în care a hotărât ca să dea morţii pe nevinovatul Urie. Alt tâlcuitor zice că David, pentru puţine picături de scurgere îndulcitoare, vărsa în toate zilele ca un râu lacrimi amare (după Nichita). Iar Hrisostom zice: „Cei care au încercat cele de care vorbesc eu acum, adică câtă veselie au izvoarele acestea ale lacrimilor, (...) lacrimile acestea pot stinge locul cel nestins, [adică] râul lacrimilor care curge înaintea înfricoşătorului divan, pentru aceasta şi Pavel, trei ani (cf. Gal. 1: 18), a lăcrimat noaptea şi ziua, îndreptând patimile cele străine [de el], iar noi nici pe ale noastre [nu le îndreptăm]".

[33] Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Hrisostom: „Tulburarea de acest fel este maica alinării, frica cea de acest fel este pricina slobozeniei; cel ce nu are această tulburare va suferi cumplită înviforare, ca o corabie neîncărcată dându-se suflărilor celor sălbatice, degrab se va afunda, tot astfel şi sufletul care viază fără dureri este supus nenumăratelor patimi".

8. Depărtați-vă de la mine toți cei ce lucrați fărădelege.

Deoarece David a simțit ajutorul lui Dumnezeu, a luat îndrăzneală, și pentru aceasta înfricoșează pe vrăjmașii săi, poruncindu-le să fugă de la el atât cei văzuți și simțiți, cât și cei nevăzuți și gândiți, adică demonii.

Că auzit-a Domnul glasul plângerii mele.
9. Auzit-a Domnul cererea mea, Domnul rugăciunea mea a primit.

David pune aceste cuvinte ca pricini atât ale îndrăznelii sale, cât și a fugii vrăjmașilor săi; dar aceste trei cuvinte: glasul și cererea și rugăciunea înseamnă unul și același lucru, precum am zis în tâlcuirea Psalmului 5, stihul 1, adică la *Graiurile mele ascultă-le, Doamne*; dar fiindcă și pentru sărăcie poate plânge cineva sau pentru alte oarecare, pentru aceasta David zice că această plângerea a sa s-a făcut pentru rugăciunea dumnezeiescului ajutor; și iarăși adaugă rugăciunea, ca să arate întinderea și intensitatea cererii.[34]

10. Să se rușineze și să se tulbure toți vrăjmașii mei;

Cu aceste cuvinte se roagă David ca să se plinească degrab cererea ce a făcut, adică în grabă să-i vie ajutorul lui Dumnezeu, căci cum nu se vor rușina vrăjmașii săi, văzându-și mincinoase și zadarnice nădejdile pe care le aveau? Nădejdi că David va fi biruit de dânșii, fiindcă se lipsise de ajutorul lui Dumnezeu; iar rușinându-se ei pentru aceasta, cum nu se vor tulbura de multa frică ce-i va cuprinde?

---

[34] Iar Hrisostom zice: „*Glas* numește aici nu tăria strigării, ci așezarea [dispoziția] gândului; iar *plângerea* nu numai pe cea din ochi, ci și pe cea din suflet”. Și Sfântul Chiril: „Glas însă zice, nu cu adevărat cel prin buze, ci mai vârtos pe acela ce se trimite prin lucruri către Dumnezeu, căci așa cum este glas al păcatului, după cum acela care s-a zis către Cain: *Glasul sângelui fratelui tău strigă către Mine*, tot astfel și glas al pocăinței este cel pe care îl aude Dumnezeu, dar și strigare, care este ceea ce se zice din durere, care este un obicei urmat de sfinți, că zice: *Dintru adâncuri am strigat către Tine, Doamne, Doamne, auzi glasul meu* (Ps. 129: 1)' căci urmează, precum rugăciunile cele cu lacrimi, a se asculta de iubitorul de îndurări Dumnezeu (după Nichita)”. Zice încă și Isihie: „Vezi că precum ne depărtăm de lucrătorii fărădelegii (fie ei oameni sau gânduri), atunci Dumnezeu și primește îndată cererile și rugăciunile noastre”. Încă și Hrisostom zice: „Și aceasta nu este mică cale care duce la fapta bună, adică fuga de cei răi, aceasta este rodul pocăinței, aceasta e câștigul lacrimilor, aceasta încă și noi să o facem”.

să se întoarcă şi să se ruşineze foarte degrab.

„Vrăjmaşii mei, zice, după ce se vor ruşina şi se vor teme, vor fugi înapoi.” Iar *foarte degrab* trebuie alăturat la toate cele de mai sus, la *să se ruşineze*, la *să se tulbure* şi la *să se întoarcă*, deoarece David se ruga ca vrăjmaşii lui să le pătimească pe toate acestea foarte degrab. Iar unii zic că David, prin cuvintele acestea, se roagă mai mult pentru folosul vrăjmaşilor lui decât pentru vătămarea lor, de vreme ce roagă pe Dumnezeu ca ei să se ruşineze, deoarece cugetă vicleşuguri, şi să se teamă de Dumnezeu că ajută lui David, şi să se întoarcă de la răutatea lor, şi aşa, prin acestea, să se pocăiască şi să se îndrepteze.

PSALMUL 7

Psalmul lui David, pe care l-a cântat Domnului, pentru cuvintele lui Husi, fiul lui Iemeni.

e vede că suprascrierea aceasta nu se potriveşte cu istoria cuprinsă în Cartea a II-a a Împăraţilor (cap. 17), deoarece acolo se zice că Husi a fost fiu al lui Arahi, şi nu al lui Iemeni, însă, după Marele Vasile, acestea se potrivesc în chipul următor: ori că tatăl lui Husi avea două nume, şi se numea Arahi şi Iemeni, ori că, deoarece Husi îi era prieten bun, adică cel dintâi prieten al lui David, care s-a prefăcut [a pretins] că s-a dus la Abesalom şi a stricat sfatul dat de marele comandant Ahitofel, şi astfel, pe batjocoritorul de tată Abesalom, l-a oprit de a da război tatălui său, iar lui David i-a dat vreme de a fugi mai departe şi a-şi aduna mai multe oşti, precum le istoriseşte mai pe larg în cea de a II-a Carte a Împăraţilor. Deci, dacă Husi a fost acela care a dat acest sfat bun, din această pricină, de la acest sfat s-a numit pe sine fiu al lui Iemeni, adică fiu al dreptei, că Iemeni înseamnă dreapta, căci este obişnuit în dumnezeiasca Scriptură a numi pe fii [inspirându-se] mai mult din lucrările şi iscusinţele lor, decât de la numele părinţii lor, că aşa [de pildă] avem numiri precum fiu al păcii, fiu al înţelepciunii sau fiu al pierzării. Aşadar şi aici îl numeşte pe Husi fiu al dreptei, ca pe un drept şi prea iscusit. Iar dumnezeiescul Chiril zice că Iemeni a fost un popor şi o seminţie din care se trage Husi, asemenea şi Saul şi Semen [Ζεμεεί, personaj neidentificat în Scriptură], şi vezi despre aceasta în Cartea I a Împăraţilor (cap. 9, stih 1).

Pentru cuvintele lui Husi.

Dăm şi aici de o nedumerire: David, în tot psalmul, nu a pomenit de Husi, deşi deasupra apare suprascris: *cuvintele lui Husi.* Noi însă vom arăta şi despre aceasta ceea ce ştim; deoarece David s-a căit pentru că a nădăjduit în înţelepciunea şi cunoştinţa lui Husi, prietenul său, care a amăgit cu sfătuirea sa pe Abesalom şi a risipit sfatul lui Ahitofel, din această pricină a cântat psalmul acesta către Dumnezeu, şi nu pentru înţeleptul sfat al lui Husi (căci îşi lăsase nădejdea cea către Dumnezeu, nădăjduind în cuvintele lui Husi către Abesalom, fiind trimis de el către acela). Deci psalmul acesta este unul curăţitor, prin care David îmblânzeşte pe Dumnezeu şi Îl roagă spre ajutorul său.

1. Doamne, Dumnezeul meu, spre Tine am nădăjduit, mântuieşte-mă de toţi cei ce mă prigonesc, şi mă izbăveşte.

„Deşi, zice, m-am folosit de înţeleptul sfat al lui Husi, prietenul meu, fiindcă prin acesta m-am răcorit puţin, şi am luat vreme de a mă găti spre război, dar acum nu mă voi lupta având şi nădejdea în acela, ci cu totul sunt atârnat de nădejdea Ta, Doamne, şi pe toate ajutorările le socotesc mai mici: ale prietenilor, ale aliaţilor şi ale ostaşilor, după cum este scris: *Blestemat este omul care-şi pune nădejdea în om* (Ier. 17: 5). Căci precum nu se cuvine ca cineva să iubească alt lucru în afară de Dumnezeu, tot astfel, nu se cuvine să nădăjduiască în altcineva afară de Dumnezeu, şi se va mântui acela, rămânând nerănit în războaie; dar se va izbăvi şi acela care desăvârşit se liberează de vrăjmaşii săi. Zice dar David, să-l mântuiască de toţi cei ce-l prigonesc, arătând prin aceasta pe cei ce s-au sculat asupra sa împreună cu Abesalom, care căutau să-l omoare, însetând de moartea lui. Dar se va mântui şi acela care este neputincios, şi cel ce este rob se va izbăvi şi el. Pentru aceasta zice David: „Mântuieşte-mă, Doamne, ca pe un neputincios, şi izbăveşte-mă ca pe un rob, fiindcă aştept ca degrab să fiu luat în robie de vrăjmaşii mei".Ori: „Mântuieşte-mă, zice, de văzuţii vrăjmaşi care mă vânează, izbăveşte-mă însă şi de nevăzuţii vrăjmaşi demoni, care, îndată ce moare cineva, cercetează să afle păcatele şi rănile sufletului său, socotind să-l ia în robie şi desăvârşit să-l stăpânească".Prin urmare, rugăciunea de aici a lui David este îndoită, adică este şi pentru viaţa aceasta, şi pentru cea viitoare, şi pentru vrăjmaşii cei simţiţi, şi pentru cei gândiţi[35].

---

[35] A zis încă Hrisostom: „*Mântuieşte-mă* (adică nu mă lăsa să pătimesc rău) *de toţi cei ce mă prigonesc şi izbăveşte-mă.* Vezi că, chiar şi rău pătimind, nu pomeneşte pe batjocoritorul de părinte, şi-şi cunoaşte firea în [vreme de] primejdie, şi în război vede pe fiul, iar în relele întâmplări sângele său: tot astfel şi iubitorul de copil era şi voitor de bine; iar mai vârtos aşa de filosof, că nu tirania firii, ci blândeţea socotinţei îl face pe el a

2. Ca nu cândva să răpească ca un leu sufletul meu.

David numeşte aici leu, după Hrisostom, pe apostatul său fiu Abesalom, pentru sălbăticia, obrăznicia şi pornirea cea fără omenie pe care o avea. Ori, după Vasile şi Asterie, numeşte pe diavolul; deoarece, precum gura leului este puturoasă, aşa şi gura diavolului puturoasă este, pentru hulele ce le borăşte [scoate], pentru că şi Domnul, venind către patimă, zice: *Vine stăpânitorul acestei lumi şi el nu are nimic în Mine* (In. 14: 30)[36]. Deci prin *leu* se va înţelege Abesalom, prin *suflet* se va înţelege viaţa care se răpeşte de la om, lipsindu-l de ea, fiindcă pricină a vieţii este sufletul. Drept aceea, de multe ori obişnuim a numi cele pricinuite şi isprăvile, şi numirile pricinilor, precum, de pildă: pace şi dreptate este Domnul şi altele ca acestea, iar păcat şi pieire este diavolul, fiindcă Domnul este pricinuitor al păcii şi al dreptăţii, iar diavolul este al păcatului şi al pieirii; iar *răpirea* se scrie aici prin analogie* şi înseamnă o lipsire totală. Însă psalmul acesta se potriveşte la fiecare om care se află în înconjurări [împresurări] şi în primejdii. Deci să înţelegi de aici că *prigonitorii* sunt diavolii, iar *leul* domnul lor, care răpeşte sufletul după ce iese din trup, căutând ca să-l piardă în veac.

Nefiind cel ce izbăveşte, nici cel ce mântuieşte.

Cuvintele acestea sunt unite cu cele mai de sus, adică: *cel ce mântuieşte* cu *mântuieşte-mă*; iar *cel ce izbăveşte* cu *izbăveşte-mă*, vrând să zică aceea că: „Dacă Tu, Doamne, nu-mi vei ajuta, nimeni nu mă va mântui, nici nu mă va izbăvi".

---

fi astfel". Zice însă şi Marele Vasile: „Prin ce se deosebeşte mântuirea de izbăvire? Căci, într-adevăr, de mântuire au trebuinţă cei ce sunt bolnavi, iar de izbăvire, cei ce sunt în robie. S-ar părea că cererea aceasta este simplă şi că oricine ar putea, pe bună dreptate, să spună: *Doamne, Dumnezeul meu, spre Tine am nădăjduit, mântuieşte-mă!* Dar nu-i aşa! Cel care-şi pune nădejdea în om, cel care umblă după altceva din cele din viaţă, de pildă după putere, după bani sau îşi înalţă mintea spre altceva din cele ale acestei vieţi, nu poate să spună: *Doamne, Dumnezeul meu, spre Tine am nădăjduit*".

[36] Zice şi Marele Vasile: „Socotesc, însă, că atleţii viteji ai lui Hristos au luptat din destul în toată viaţa lor cu duşmanii cei nevăzuţi; dar după ce au scăpat de toate prigonirile lor, când ajung la sfârşitul vieţii, sunt cercetaţi de stăpânitorul veacului, ca să-i ia în stăpânire, dacă ar găsi că au răni de pe urma luptelor sau unele pete şi urme de păcat; dacă, însă, vor fi găsiţi fără răni şi fără pete, îi lasă să se odihnească slobozi în Hristos, pentru că au fost nebiruiţi. Şi iarăşi, cel ce nu a făcut păcat (adică Hristos) zicea că întru El nu are nimic [păcătos]. Însă omului i-ar fi destul de ar îndrăzni să zică că vine stăpânitorul lumii acesteia şi întru mine are puţine şi mici".

* καταχρηστικῶσ = lit. cu rea întrebuinţare, tratat negativ, necuviincios [sens redat ca atare şi de Mitropolitul Veniamin în toate locurile în care apare adverbul]; prin analogie. Unele moduri de manifestare ale lui Dumnezeu nu se pot descrie decât pornind de la analogii preluate din viaţa umană, cu „omenească cuviinţă".

3. Doamne, Dumnezeul meu, de am făcut aceasta, de este nedreptate în mâinile mele.
4. De am răsplătit celor ce-mi răsplătesc mie rele, să cad adică de la vrăjmaşii mei deşert.

Nu a arătat David ce fel de păcat a făcut fiul său, Abesalom, deoarece încă îl cruţa şi îi era milă de el, nici să-l numească n-a vrut pe Abesalom, ruşinându-se din pricina lui, ci a zis cu bunăvoinţă şi cu cuvânt nehotărâtor [mai neclar]: „De am făcut şi eu ceea ce a făcut fiul meu, şi de m-am făcut batjocoritor de tată ca dânsul, şi de l-am nedreptăţit pe el cu mâinile mele, adică prin fapte, cu toate că cu mult mai-nainte simţeam vicleşugul lui[37], sau de am vătămat pe cei care îl ajută în războiul cel asupra mea, care, în locul bunătăţilor pe care le-au luat de la mine, acum îmi răsplătesc cu rele, dacă acestea, zic, toate le-am făcut eu, fie ca să nu biruiesc pe vrăjmaşii mei". De ar vrea să ştie despre felul cum David n-a făcut rele vrăjmaşilor săi în vremile cele de război, spunem că David zice aceasta pentru cei mai înainte pomeniţi vrăjmaşi ai lui Saul, precum şi cei de pe lângă el, fiindcă, aflând de multe ori pe Saul, şi putând a-l omorî, nu l-a omorât, aşijderea şi pe alţi mulţi; iar atunci, la revolta lui Abesalom, deoarece se primejduia a-şi pierde viaţa, a făcut izbândire [dreptate] nemaiputând suferi fărădelegea lor. Am putea spune şi într-alt fel: *să cad de la vrăjmaşii mei* înseamnă şi: „O, de aş izbândi întru nădejdile mele faţă de vrăjmaşii mei, pe care nu voiesc să-i nimicesc, ci să-i alung departe de mine, doar-doar de ar înceta a mă vâna, şi de a căuta să mă omoare". Şi vezi, iubitule, că David nu răsplătea cu rele fiului şi prigonitorului său, ci a poruncit ostaşilor săi să nu-l omoare, zicându-le: *Cruţaţi-mi pe copilaşul Abesalom* (II Împăraţi 18: 5). Şi iarăşi, după ce a luat înştiinţare de moartea lui, îl bocea plângându-l aşa: *O, fiul meu Abesalom, Abesalom, fiul meu! Mai bine mouream eu în locul tău! Abesalom, Abesalom, fiul meu!* (II Împăraţi 18: 33)

Se înţeleg însă şi altfel zicerile: prin vrăjmaşi nevăzuţi trebuie să-i înţelegem pe demoni, de la care zice David să cadă deşert şi nelucrător, fără a-i birui, ruşinându-i prin lucrarea faptelor bune; însă David zicea acestea nu mândrindu-se, ci fiindcă căzuse în nevoie, de aceea, cuvintele acestea le grăieşte în loc de rugăciune. Însă David ar putea zice acestea şi într-alt chip: „Că n-am nedreptăţit pe cineva atât de mult, încât să-l prigonesc pentru a-i lua împărăţia, dar nici lui Saul nu i-am răsplătit cu rele, care, deşi de la mine a primit faceri de bine, uneltea

---

[37] Drept aceea, cu conglăsuire zice dumnezeiescul Chiril, tâlcuind zicerea aceasta: „Poate că David nu se mărturiseşte pe sine cu totul slobod de nedreptate, pentru că l-a nedreptăţit pe Urie, el zicând aceasta deoarece în pricina [ὑπόθεσις = problema] fiului său este curat şi fără pricină [de acuzare]: „Căci în nimic nu l-am nedreptăţit, nici pe cei împreună cu dânsul, ca şi lor să le fie cu bun prilej prigoana cea împotriva mea".

să mă omoare, eu însă, cu toate că a căzut în mâinile mele, nu l-am omorât, precum arată Cartea I a Împăraților. Deci de vei potrivi psalmul acesta la Abesalom ori la Saul, nicidecum nu se va vătăma adevărul, iar zicerea *am răsplătit*, se înțelege aici prin analogie, în loc de „am plătit", fiindcă, după Marele Vasile, prin dar se face fie începutul facerii de bine, fie al facerii de rău; iar *răsplată*, înturnare întru aceeaşi măsură fie a facerii de bine, fie al facerii de rău, căci răsplătirea este o a doua începere de bine sau de rele, pe care o fac cei ce răsplătesc celor ce le-au dat din harul lor cel asemenea, sau din răutatea pe care aceia le-au dat-o. Însă este obicei în Scriptură, şi mai ales la David, a lua [folosi] în acest fel înțelesul răsplătirii.

5. Să prigonească vrăjmaşul sufletul meu, şi să-l prindă,

„De am răsplătit, zice, cu rele vrăjmaşilor mei, să vâneze Abesalom sufletul meu, adică pe mine, şi să mă prindă viu."

să calce la pământ viața mea

Prin *viață* trebuie să înțelegem aici sângele cel ce se calcă, pentru că şi sângele este pricinuitor firesc al vieții, fiindcă acesta este cel mai întăritor decât cele trei umezeli [celelalte trei curgeri lichide ale trupului].

şi slava mea în țărână să o aşeze.

David numeşte aici *slavă* trupul său cel slăvit şi vestit la toți atât pentru fireasca putere şi bărbăție pe care o avea, cât şi pentru câştigata frumusețe şi strălucire a împărăției; iar prin *a o aşeza în pământ* zice despre fiul său cel răzvrătit, ca să-i lase trupul lui cel slăvit să putrezească mort în pământ şi să se topească. Însă cuvântul acesta se poate înțelege şi pentru nevăzutul vrăjmaş diavol. Blestemă dar David, şi zice: „Că de a răsplătit el rele cuiva, să fie prigonit de diavol şi să se prindă de el, neputând a fugi de lovirile lui, şi de cugetele cele rele, şi să se calce viața lui în pământ, adică în lucrurile cele pământeşti şi stricăcioase, că aceasta se înțelege prin călcare, adică să calce diavolul peste omul cel ce zace jos, şi spre ruşine să joace peste el. Şi blestemă David nu numai pentru pătimirea trupului său, ci şi pentru slava sa, adică mintea sa, care este slavă şi cinste a sufletului, şi însăşi mintea sa, zic, o blestemă ca să se coboare la cele

pământeşti, şi să se pironească în ţărână şi în stricăciune, încât să nu poată să se mai înalţe la Dumnezeu cu aripa teoriei.*[38]

6. Scoală-Te, Doamne, întru mânia Ta;

Deoarece este cu putinţă a Se scula Domnul fără de mânie, după psalmul care zice: *Scoală, Doamne, mântuieşte-mă Dumnezeul meu* (Ps. 3: 7). Pentru aceasta zice aici David, şi se roagă să Se scoale Domnul cu mânie şi cu pedeapsă. Şi precum prin *a şedea Dumnezeu* nu se înţelege trupeşte, tot aşa şi *a Se scula*; prin *a şedea Dumnezeu* se înţelege tronul cel Împărătesc şi judecătoresc şi nestrămutat; iar prin *a Se scula* se înţelege lucrarea lui Dumnezeu cea pedepsitoare şi ajutătoare faţă de cineva; iar prin *mânie a lui Dumnezeu* înţelegem iarăşi bătaia* celor ce sunt vrednici de bătaie.

înalţă-Te, Doamne, întru hotarele vrăjmaşilor Tăi;

„Fiindcă eşti, zice, fireşte înalt, Doamne, pentru aceasta, înălţimea cea de acest fel ajunge şi la oameni, şi va ajunge una ca aceasta la sfârşituri, adică la morţile şi pierzările vrăjmaşilor Tăi; căci sfârşit al vieţii fiecărui om este moartea, iar aceşti vrăjmaşi ai mei cu adevărat sunt şi vrăjmaşii Tăi, căci ei au călcat poruncile Tale."[39]

---

* θεοριας = vederea duhovnicească, mai presus de fire, cu mintea, contemplativă.

[38] Frumoasă este şi potrivirea pe care o face Avva Dorotei la zicerile acestea, zicând: „*A cădea* înseamnă a nu mai avea putere a sta împotrivă, pentru că [omul] este căzut jos, iar a cădea deşert înseamnă a nu avea ceva bun, nici a reuşi a se scula; iar *a fi prins de vrăjmaş* înseamnă a fi supus sub mâna lui, a fi biruiţi în toate; iar *viaţa noastră* sunt bunătăţile [ἀρεταί =virtuţile], iar acestea *sunt călcate la pământ* atunci când cineva are toată cugetarea pământească, iar *slava noastră* este cunoştinţa ce se face în suflet prin paza poruncilor, iar aceasta este călcată la pământ atunci când nu cugetă nimic despre Dumnezeu, ci toate trupeşte. Deci ca să nu pătimim ceva de acest fel, să nu răsplătim răul cu rău, nici cu lucrul, nici cu cuvântul, nici cu înfăţişarea, că ceea ce zice şi David este de acest fel: „De am făcut aceea şi aceea, să nu mă slobozesc de păcat mai-nainte de moarte".

* τιμωρίαν = pedeapsă, bătaie.

[39] Pentru acesta se scrie în alte locuri: *La marginile vrăjmaşilor mei* (deci nu Tăi); şi zice Grigorie al Nyssei: „Vrăjmaş prin fire este numai lucrul care este privit contrar binelui, care [lucru] este răutatea, a cărei margine este pierzarea şi intrarea în nefiinţă. Deci cel ce zice: *Înalţă-Te până la marginile [întru hotarele] vrăjmaşilor Tăi*, mai-nainte însemnează prin mărginirea răutăţii vrăjmaşilor a nu mai rămâne vieţii calea către răutate". Zice încă şi Teodorit: „Pune asupra vrăjmaşilor Tăi margine, contenind nedreapta lor năpădire". Iar Isihie zice: „Se roagă ca Hristos să Se înalţe pe cruce pentru sfârşitul cel mai de pe urmă [al] şi pieirea demonilor, *căci când Mă voi înălţa,* zice, *îi voi trage pe toţi la Mine* (In. 12: 32). Acestea [sfârşitul şi pierirea] s-au făcut margini şi sfârşit al silniciei gândurilor" (La Nichita).

şi Te scoală, Doamne, Dumnezeul meu, cu porunca care ai poruncit.

„Nu mai răbda îndelung Doamne, zice, ci izbăveşte, pentru porunca care ai dat prin Moise, adică: *Cinsteşte pe tatăl tău şi pe maica ta* (Ieş. 15: 12). Deoarece fiul meu s-a ridicat asupra mea, a părintelui său." Se poate însă a se înțelege şi într-alt chip zicerea: David se roagă pentru taina învierii, pentru că Domnul a zis în Evanghelie către iudei pentru trupul Său: *Stricați biserica aceasta, şi eu în trei zile o voi ridica* (In. 2: 16). Scoală-Te, dar, Doamne, după porunca aceasta, cu care ai poruncit şi ai zis: *stricați biserica aceasta.*

7. Şi adunare de popoare Te va înconjura.

„De-mi vei ajuta Tu, Doamne, zice, vor vedea mulți acest ajutor al Tău şi, prin urmare, se vor teme şi se vor întoarce către Tine; iar *Te vor înconjura* înseamnă aici că se vor pune împrejurul poruncilor Tale şi nu se vor depărta de ele, căci, după Hrisostom, Dumnezeu este nemărginit cu firea, şi deci nu se poate zice propriu-zis împrejurul Lui. Putem însă să înțelegem zicerea şi pentru învierea lui Hristos, căci, după ce a înviat Hristos, adunarea tuturor neamurilor s-a făcut la Dânsul ca un țarc din toate marginile pământului. *Te vor înconjura* mai înseamnă, după Hrisostom, că: „Adunarea neamurilor va cânta şi Te va lăuda, fiindcă iudeii dansau în cerc [horă] şi cântau laude lui Dumnezeu". Pentru aceasta, de la chipul danțului, prin care cei ce cântau stăteau împrejur, s-au arătat laudele pe care le cântau, după acelaşi Hrisostom.

Şi pentru aceasta la înălțime Te întoarce. Domnul va judeca popoarele.

„Nu va trece Domnul cu vederea meşteşugirile, zice, pe care vrăjmaşii mei le-au alcătuit asupra mea, căci Domnul judecă: pe cei răi îi va osândi cu muncă, iar pe cei buni îi va pune de-a dreapta Sa, învrednicindu-i împărăției Sale."[40]

8. Judecă-mă, Doamne, după dreptatea mea şi după nerăutatea mea asupra mea.

Deoarece David a pomenit mai sus de judecata lui Dumnezeu, pentru aceasta, prin urmare, zice aici că: „Fă-Te judecător şi al meu şi cercetează

[40] Iar Marele Vasile zice că Dumnezeu va judeca altfel pe evrei, adică mai greu, altfel pe sciți şi pe elini, adică mai uşor; dar şi pe unii şi pe alții îi va judeca după păcatul lor, nepărtinitor, după diferitele împrejurări ale chipului [în care acesta a fost făcut], ale locului, ale vremii şi ale altora.

dreptatea ce o am păzit de către răzvrătitul meu fiu, şi către cei ce sunt cu dânsul, şi după simplitatea mea, aşa facă-se mie". Dar pentru ce David zice undeva: *Să nu intri la judecată cu robul Tău*? (Ps. 142: 2), iar aici se roagă să se judece? Răspundem cu dumnezeiescul Hrisostom, [care parafrazează]: „Căci acolo [în Ps. 142] zice: *Să nu Te judeci Tu, Dumnezeule, cu mine, nici să cumpăneşti vieţuirea mea cu facerile de bine şi darurile ce mi-ai făcut mie*; iar aici cere să se judece cu oamenii care l-au nedreptăţit şi care caută să-l omoare"[41].

9. Sfârşească-se răutatea păcătoşilor, şi vei îndrepta pe cel drept.

„După ce se va sfârşi, zice, şi se va opri răutatea păcătoşilor, negreşit se vor îndrepta drepţii: adică fără împiedicare vor umbla în calea faptei bune."[42]

Cel ce cerci inimile şi rărunchii, Dumnezeule, cu dreptul.

„Dumnezeu, zice, cu dreptate cercetează inimile şi rărunchii oamenilor, adică câte naşteri ale mâniei celei aprinse împrejurul inimii sunt, şi câte naşteri ale poftei celei ce se află în rărunchi sunt", că din aceste două patimi îşi ia fiinţa fiecare păcat. Ori se înţelege şi aşa: „Dumnezeu, zice, este Cel care cercetează şi cearcă inima şi rărunchii; iar zicerea *cu dreptul* se uneşte împreună cu următorul stih, după Hrisostom, adică: „Cu dreptate [este] ajutorul meu de la Dumnezeu, Cel ce mântuieşte pe cei drepţi cu inima, căci cu dreptate mi se va da ajutorul, pentru că eu nu am nedreptăţit pe Abesalom.

---

[41] Pentru aceasta, Marele Vasile a zis că: „Prin *a se judeca* se înţelege uneori «a se cerca», precum aceasta: *Judecă-mă, Doamne, că eu întru nerăutatea mea am umblat* (Ps. 25: 1). Iar uneori lasă [redă prin] «a osândi», cu alte cuvinte, când Domnul va cerceta cele săvârşite de oameni, se va judeca cu fiecare şi va pune faţă în faţă poruncile Lui cu faptele săvârşite de păcătoşi; Domnul Se va îndreptăţi cu dovezi, că toate ce-L privesc pe El le-a făcut spre mântuirea celor judecaţi, pentru ca păcătoşii să se convingă că sunt vinovaţi de păcate. Zicerea *a judeca* înseamnează şi osândirea cea întru cumpănire [συγκρίσει = comparativă, care socoteşte ce este bine şi ce este rău] şi împotrivă punere [ἀντιπαραθέσει = înfruntare, sfădire ceartă] cu neamul său, precum se zice aici: *Împărăteasa de la miazăzi se va ridica la judecată şi va osândi neamul iudeilor* (Mt. 12: 42).

[42] Iar Hrisostom zice: „Ce este *sfârşească-se*? Adu asupră-le muncă şi pedeapsă, şi îi vei opri de la răutate, şi vei îndrepta [κατευθυνεῖς de la vb. κατευθύνω = a călăuzi pe calea cea dreaptă] pe cel drept, căci cei răi, muncindu-se, se fac drepţi mai cu luare-aminte". Drept aceea, de aici se nasc două [lucruri] bune. Unul: că răutatea încetează; iar al doilea: că este cu putinţă a se apropia mai mult de fapta bună.

10. Ajutorul meu de la Dumnezeu, Cel ce mântuieşte pe cei drepţi la inimă.

„Eu, zice, fiindcă sunt drept şi neviclean cu inima, şi fiindcă mă îndreptez pe mine în calea cea dreaptă şi netedă a faptei celei bune, pentru aceasta aştept să iau nu ajutor omenesc, căci acesta este netrebnic [nefolositor], ci pe al lui Dumnezeu, care are putere a mântui pe cei ce năzuiesc la Dânsul."

11. Dumnezeu este judecător drept şi tare şi îndelung răbdător*,

Acest cuvânt se vede că-l zice David celor care atunci se sminteau şi se nedumereau faţă de Pronia lui Dumnezeu, [întrebându-se] cum Dumnezeu a îngăduit a se scula fiul Abesalom asupra lui David, tatăl său? Pentru aceasta şi zice către dânşii că Dumnezeu este *drept,* pentru că măsoară cu faptele fiecăruia răsplătirile; iar *tare,* pentru că toate câte voieşte poate face, şi *îndelung răbdător*, pentru că nu pedepseşte pe om îndată ce păcătuieşte, ci întârzie cu pedeapsa[43].

neaducând mânie în toate zilele.

Această zicere tălmăceşte pe ceea ce s-a zis mai sus: *îndelung răbdător*, pentru că noi, oamenii, păcătuim în fiecare zi şi, prin urmare, totdeauna suntem vrednici de pedeapsă; iar fiind Dumnezeu îndelung răbdător, nu ne pedepseşte, ci ne dă vreme să ne pocăim. Că prin *mânie* se cuvine aici să înţelegem pedeapsa. Unii însă se nedumeresc, zicând că, dacă Dumnezeu este drept, şi pedepseşte pe fiecare după cum i se cuvine, cum este şi iubitor de oameni? Răspundem, zicând că Dumnezeu este drept cu adevărat, pentru că dă fiecăruia după faptele lui; iar iubitor de oameni, pentru că nu îndată pedepseşte, ci rabdă răutăţile fiecărui om, şi dă pricini şi vremi ca să se pocăiască, şi pentru că nu lasă pe diavolul să facă rău păcătosului atâta cât voieşte, şi mai ales pentru că în tot chipul doreşte şi iubeşte mântuirea oamenilor.

---

* μακρόθυμος = lit. îndelung pătimitor.

[43] Iar Hrisostom tâlcuieşte astfel: „Cel ce grăieşte astfel curat este: de este drept, negreşit va voi să muncească pe cei nedrepţi; de este *tare*, negreşit va putea...; deci dacă şi voieşte şi poate, pentru ce nu-i munceşte? «Pentru că, zice, este *îndelung răbdător*»".

12. De nu vă veți întoarce, sabia Sa o va luci: arcul Său l-a încordat, și l-a gătit pe el.

De vreme ce David, ca prooroc, știa că toate neamurile au să țină în mâini Cartea Psalmilor săi, din această pricină, alături de oarecari pricini ale sale, amestecă în psalmi și obștești învățături.* De unde și zice de obște către toți oamenii: „O, oamenilor, dacă voi nu vă veți întoarce la calea cea dreaptă a faptei bune, din care v-ați abătut și v-ați pironit în lucruri pământești, să știți că nu veți scăpa de pedeapsa și osândirea dumnezeiască". Deci *sabie* este moartea cea amară a păcătoșilor, iar *arc*, grabnica lor moarte, *lucirea*, ascuțirea săbiei, iar *încordarea arcului*, pregătirea pedepsei și îndelunga răbdare pe care o arată Dumnezeu până la o vreme, iar *gătirea arcului* este apropierea lovirii, care se face prin lovirea săgeții. Iar după Hrisostom se înțelege și într-alt chip, că ascuțirea săbiei este prea grabnica pedepsire, iar *încordarea arcului* este [menită] a lovi numaidecât pe păcătoși, de nu se vor schimba și nu se vor pocăi.[44]

13. Și într-Însul a gătit vasele* morții;

„În arc, zice, și în săgetarea lui Dumnezeu se află multe feluri de chipuri ale morții, adică într-aceasta se află morți cu tăiere de sabie, morți prin foc, prin ape, de cutremure, în crăpături de pământ, și morți cu felurite soiuri de boli." Toate acestea sunt unelte și vase cu care se lucrează moartea păcătoșilor[45]. Însă trebuie să știm că, deși cuvintele acestea ale lui David, care se zic pentru Dumnezeu, se

---

* Comune, specifice vieții de zi cu zi.

[44] Alt tâlcuitor zice: „Iubitoare de oameni este propovăduirea, că nu doar pentru că s-au făcut lucrători de rele, i-a îngrozit pe ei cu sabia, ci și dacă nu vor voi [refuza], cu moarte li se va întoarce. Deși întinde asupra lor sabia cea goală, nu [intenționează să] taie îndată, ci doar o lucește, ca, numai strălucirea ei văzând-o, să nu ajungi a fi muncit: nu taie, ci doar înspăimântă, ca frica să te deștepte spre pocăință". Și Grigorie Teologul zice: „Lucește sabia, însă întârzie, încordează arcul și îl gătește, însă Își ține furia [nu se dezlănțuie], care lege este a judecății lui Dumnezeu, ca ori să mântuiască cu pocăința, ori să osândească la munci mai cu dreptate (după Nichita)". Și Teodorit: „Dacă atunci când Dumnezeu va vedea pe oameni că nu se folosesc prin iubirea de oameni, îndată îi înfricoșează cu îngrozirile, prelungind pedeapsa, iar dacă și aceasta o vor defăima, continuând în păcate, va aduce îndată asupra-le pierzarea cea de istov [definitivă, mortală]".

* σκεῦος = vase, lucruri, instrumente.

[45] Prin *vasele morții* Martele Vasile a înțeles puterile cele pierzătoare care nimicesc pe vrăjmașii lui Dumnezeu; însă mai simplu, *vasele morții* le-a tâlcuit [psalmistul] prin *săgeți*.

cuvin mai degrabă oamenilor, însă înțelepțirile* pe care ele le cuprind se cuvin lui Dumnezeu, și pricina este aceea că Proorocul, cu grăbirea omeneștilor ziceri, a voit să aducă în simțire inima cea groasă* ascultătorilor, pentru aceasta și înfățișează pe Dumnezeu, arătându-L cu sabie, arc, săgeți, arme ucigătoare și că își ascute sabia și încordează arcul, pentru ca prin toate acestea să crească frica în ascultători și ca prin obișnuitele numiri de la oameni, și cu pildele, să deștepte inima cea de piatră și adormită a celor nesimțitori, deoarece Dumnezeu nu are trebuință de acest fel de arme ucigătoare pentru a pedepsi pe cei păcătoși, căci El din fire este atât de înfricoșător, încât numai de ar căuta cu privirea asupra pământului, îndată l-ar face să se cutremure. În mâinile Sale are toată suflarea, cu puterea Sa topește munții și dealurile, și toate le face câte grăitorii de Dumnezeu Prooroci zic pentru negrăita Lui putere.

săgețile Sale în focul celor ce se ard le-au lucrat.

Cu cuvântul acesta îi mângâie David pe oamenii cei buni, zicând: „Pedepsele lui Dumnezeu nu se lucrează asupra celor buni, ci asupra oamenilor celor răi”. Prin *se ard*, numește aici pe cei ce nu au nici un fel de fapta bună, căci atâta sunt de uscați în lucrurile cele bune, încât îndată se aprind de focul muncii celei veșnice. Ci încă și aici, în lume, unii ca aceștia se muncesc chiar și numai de așteptarea și pomenirea muncii; sau îi numește așa David pentru că se ard de focul patimilor, adică de mânie, de poftă, de iubirea de îndulciri, de iubirea de slavă, de iubirea de argint și de celelalte ca acestea. Cu un chip ca acesta, Proorocul, după ce a zugrăvit pedepsele dumnezeiești cele de multe chipuri, spânzurându-le deasupra păcătoșilor, prin urmare îi înțelepțește și de la lucrurile cele de atunci, întorcând cuvântul său la Abesalom.[46]

14. Iată, a chinuit nedreptate,

„Răzvrătitul meu fiu, zice, s-a îngreuiat de nedreptate, și pentru aceasta a socotit fără dreptate a mă prigoni din împărăția pe care mi-a dat-o Dumnezeu.”[47]

---

* παράδειγματα = modele, pilde.

* Insensibilă, îngroșată și înăbușită de fumurile mândriei, păcatelor.

[46] Dar și Marele Vasile a înțeles prin *cei ce se ard* pe cei vrednici focului: „Săgețile lui Dumnezeu au fost lucrate de El pentru sufletele care lesne se ard”. Iar Teodorit zice: „Cei ce au primit materia care lesne se aprinde din pricina păcatului și au zidit lemne, fân și trestie, după cum zice dumnezeiescul Apostol (cf. I Cor. 3: 12), se vor săgeta cu aceste săgeți purtătoare de foc”.

[47] Teodorit însemnează că zicerea aceasta se referă și la Ahitofel, care aici a socotit cu răutate [viclenit], întrarmând pe fiul cel nelegiuit [Abesalom] asupra părintelui său, care întru nimic nu l-a nedreptățit.

A întrebuințat însă David zicerea *chinuirii*, adică a durerii pântecelui femeiesc pe cale să nască, pentru ca să arate ce durere şi strâmtorare suferă cei ce gândesc să nedreptăţească pe fratele lor; fiindcă aceştia se umflă de mânie, se rup de urgie, se vatămă de gânduri şi alte nenumărate rele pătimesc: se tem, au nelinişte şi, zicând pe scurt, aceştia nu se astâmpără în nici un chip, decât atunci când îşi pun în lucrare gândurile lor cele rele, adică când vor nedreptăţi, măcar că şi după nedreptate iarăşi nu rămân ticăloşii slobozi de mustrarea şi osândirea [con]ştiinţei lor. Deci dumnezeiasca Scriptură, unde voieşte să arate o durere de nesuferit, o arată prin chipul chinuirii femeilor îngreunate; deoarece atunci când pruncul se face de nouă luni, nu suferă să mai stea în pântece, şi, pentru aceasta, prea iuți dureri pricinuieşte celei îngreunate, căutând să iasă afară şi să se nască. Însă, prin această pildă, David arată că răutatea nu este sădită în om prin fire, ci se naşte şi creşte din afară, şi multe dureri pricinuieşte celor ce o au.

zămislit-a durere şi a născut fărădelege.

Din pruncii cei fireşti, întâi se face zămislirea, apoi urmează chinuirile, după ce creşte pruncul. Aici, însă, David a pomenit mai întâi chinuirea şi apoi zămislirea. Din ce pricină? Răspundem că, acolo, adică la pruncii cei fireşti, către unul şi acelaşi prunc se zice şi zămislire şi chinuire, iar aici, la păcat, către altceva se zice zămislire şi către altceva chinuire. Adică, de pildă: Abesalom mai întâi a păcătuit pe nedrept cu sufletul, pătimind rău, de la dânsul mâniindu-se şi poftind, şi mai ales pentru că nu găsea vreme prielnică de revoltă, apoi a zămislit durere, adică a luat şi durere trupească; căci atunci când pătimeşte sufletul, împreună pătimeşte şi trupul. Deci Abesalom avea durere nu numai cu sufletul, ci şi cu trupul, până ce a născut păcatul răzvrătirii. Căci cu adevărat necinstit lucru a făcut, să necinstească pe tatăl său, să-l prigonească şi să spurce ţiitoarele lui. Iar unii tâlcuiesc aici mai pe scurt: chinuirea este gândirea şi reaua cugetare a revoltei lui Abesalom; iar zămislirea, statornicirea şi întărirea cugetului revoltei. Sau se mai înţelege şi aşa: că chinuindu-se el mai înainte şi multe pătimind din cugetul revoltei, şi nesuferindu-l, a zămislit alt cuget, tot din pricina revoltei, care cuget i s-a făcut lui durere şi altă chinuire.[48]

---

[48] Marele Vasile zice: „Cât priveşte rânduiala lor, zicerea acesta pare a fi tulburată [confuză, stârnind nedumerire], căci cele ce vor să nască trebuie ca mai-nainte să zămislească, apoi simt dureri de naştere şi în urmă nasc; aici, însă, sunt puse mai întâi durerile de naştere, apoi zămislirea şi la urmă naşterea; dar când e vorba de zămislirea care are loc în inimă, este vădit că pornirile nesocotite ale desfrânaţilor şi poftele nebuneşti, pline de furie sunt numite *chinuire* [durere], pentru că se nasc în suflet cu iuţime şi durere; după acest fel de pornire, cel biruit de răutăţi, neprimind sfătuirile, a zămislit durere; iar cel ce prin lucrări viclene a aprins în inima sa răutatea, acela a născut fărădelege".

15. Groapă a săpat şi a deschis-o, şi va cădea în groapa pe care a făcut-o.

„Primejdie, zice, a pregătit mie fiul meu, mie, părintelui său, şi primejdie din care cu anevoie pot scăpa."[49]

Primejdia a asemănat-o David cu *groapa*, căci precum cei ce cad în groapă nu pot să iasă din ea, mai ales dacă se va săpa a doua oară, făcându-se mai adâncă. „Tot aşa, zice, nici eu nu pot a mă izbăvi de relele uneltite împotrivă-mi de batjocoritorul de tată, fiul meu, fiindcă acestea au adânc de răutate, şi împresurare aducătoare de moarte, dar el, însă, va cădea în groapa şi în primejdia aceasta pe care a uneltit-o împotriva mea, şi în loc să mă prindă pe mine, se va prinde pe sine".

16. Întoarce-se-va durerea lui pe capul lui,

Amândouă acestea s-au plinit cu lucrul asupra lui Abesalom*, deoarece el, ticălosul, a căzut în primejdia pe care a gătit-o tatălui său, şi osteneala şi sârguinţa pe care le punea ca să-l prindă pe tatăl său cu minune s-au întors asupra capului său, căci silindu-se el să îmbărbăteze pe poporul său în războiul cel asupra tatălui său, alergând călare pe sub crengile unui stejar, i s-a agăţat părul capului în crengi, şi cu amar a fost omorât de Ioab[50].

---

[49] Iar altul zice la Nichita acestea: „Încă şi iudeii, după ce au născut vrăjmăşia cea împotriva Mântuitorului, au murit de sabie şi de foamete, iar alţii s-au împrăştiat; iar Satana, moartea asupra Mântuitorului Hristos prin Cruce gătindu-i, morţii s-a dat, încât noi zicem către Hristos cu Sfântul Ioan Damaschinul [alcătuitorul de cântări]: „Prin Crucea ta s-a ruşinat cel necredincios, că groapă a lucrat, pe care săpând-o, a căzut întrînsa, şi Iuda vânzătorul cu ştreangul viaţa şi-a pierdut". De unde şi Hrisostom a zis: „Sfaturile cele asupra drepţilor se întorc peste capetele celor ce se sfătuiesc, că şi săgeţile cele ce se aprind asupra unor trupuri tari se întorc asupra celor ce le aruncă".

* De durerea şi primejdia pomenite mai sus a avut parte Abesalom.

[50] Iar altul zice: „*Întoarce-se-va durerea lui pe capul lui*, s-a zis ca şi pentru Ahitofel şi pentru Abesalom: capetele amândurora au căzut în pedeapsă - că cel dintâi adică, spânzurare alegând, aşa şi-a topit viaţa; iar cel de-al doilea, pe sub copaci trecând, şi de părul capului prinzându-se, multă vreme sta spânzurat, Dumnezeu dând hotărâre de sus ca să te înveţi că ce s-a făcut nu a fost din silinţă omenească, ci toată judecata era dumnezeiască, perii capului şi creanga l-au legat şi dobitocul l-a dat, iar în locul funiei i-au fost pletele, iar în locul lemnului a slujit stejarul, iar în locul ostaşului l-a adus pe el dobitocul, şi ceea ce este mai minunat este că cel ce a împăcat pe tatăl cu el (adică Ioab), acesta l-a omorât, că Dumnezeu hotăra".

şi pe creştetul lui nedreptatea lui se va pogorî.

„Nedreptatea, zice, a cărei începător s-a făcut Abesalom, aceasta, zic, în capul său va lovi, adică într-însul, căci de la cea mai de frunte parte a trupului, adică de la cap, tot trupul l-a arătat, precum s-a şi făcut, căci el, aducând război împotriva tatălui său, în loc să-l omoare pe el, s-a omorât pe sine.*

17. Mărturisi-mă-voi* Domnului după dreptatea Lui.

„Eu, zice, fiindcă războiul a luat un astfel de sfârşit, iar ce mă vrăjmăşea a fost omorât, pentru aceasta voi mulţumi lui Dumnezeu pentru dreapta Lui judecată." Iar înţeleptul Teodorit zice: „Eu, însă, învrednicindu-mă de atâta purtare de grijă a lui Dumnezeu, voi lăuda neîncetat pe făcătorul de bine, dreptatea judecăţii povestind-o".

Şi voi cânta numele Domnului Celui preaînalt.

„Voi cânta, zice, cântări de biruinţă întru numele lui Dumnezeu, pentru că L-am chemat şi a venit în ajutor; căci dacă singur numele lui Dumnezeu are putere atât de mare, cine nu se va teme de Însuşi Dumnezeu?" Iar zicând *preaînalt*, a vrut să-L înfăţişeze ca pe cel mai înalt decât toate fiinţele, ca pe cel mai presus de ceruri. Aceste cuvinte de mulţumire le-a zis David, nu bucurându-se de moartea fiului său, căci mult plângea şi se tânguia în ziua în care a fost omorât Abesalom, ci aceasta o făcea, primind şi cinstind hotărârea lui Dumnezeu, care cu dreptate pe cei nedrepţi îi ajunge [nimiceşte]. Unii însă, tâlcuind mai pe scurt, zic că [zicerea] *Groapă a săpat* arată adâncimea nedreptăţii lui, cea care i s-a pogorât pe creştet [v. 17], că David arată metaforic că relele meşteşugite de Abesalom împotriva lui au fost pătimite chiar de acesta. Pe acestea, şi noi, creştinii, le îndreptăm împotriva diavolului, a nevăzutului şi obştescului nostru vrăjmaş.

---

* Răutatea s-a întors împotriva lui.

* Verbul ἐξομολογέω, folosit aici, dar şi în multe alte locuri din psalmi, înseamnă, pe lângă sensul de mai sus: a lăuda, a mulţumi, a recunoaşte, a fi de acord, a da dreptate etc. Adesea fiecare sens îl implică pe celălalt. Contextual, a fost redat fie cu un sens, fie cu altul.

PSALMUL 8

Întru sfârşit, pentru teascuri. Psalm al lui David.

e vrea să zică prin *la sfârşit*, am spus la suprascrierea Psalmului 4. Iar teascuri (adică linuri*) numeşte aici bisericile aflate în toată lumea. Căci via este Domnul, iar viţele sunt Apostolii, iar strugurule este credinţa care se strânge în biserici şi scoate învăţătura ca pe un vin care veseleşte inimile credincioşilor. După Eusebie şi după Hrisostom, în faţa acestor duhovniceşti linuri s-a glăsuit psalmul acesta de către David. Căci biserica cea veche s-a zidit numai într-un loc din Ierusalim, de vreme ce urma să o moştenească poporul evreilor, despre care a zis Isaia: *Şi am zidit în mijlocul ei turn şi lin a săpat într-însa* (Isaia 5: 2). *Turn* adică numind biserica, iar *lin* - jertfelnicul, iar la sfârşitul veacurilor şi a slujirii după lege, biserica s-a risipit, însă [în schimb] în tot pământul s-au zidit foarte multe biserici, pentru că şi celelalte neamuri au primit cunoştinţa de Dumnezeu; iar suprascrierea din acest psalm o are şi Psalmul 93, că pentru teascuri se suprascrie şi acela.

1. Doamne, Domnul nostru, cât este de minunat numele Tău în tot pământul!

Domn al necredincioşilor este Hristos, numai după chipul facerii*, iar Domn al credincioşilor este după două chipuri, atât după facere, cât şi după cunoştinţă, precum tâlcuieşte Hrisostom, pentru aceasta şi îndoit zice aici Proorocul: *Doamne, Domnul nostru*. De aceea zic bisericile credincioşilor către Hristos: „O, Ziditorule Doamne, Care Te-ai făcut şi nouă acum Domn prin cunoştinţă, cât de minunat este numele Tău în tot pământul!". Căci zicerea *cât* este aici o formă lungitoare* (deoarece chemarea Acestuia izgoneşte demoni, morţi înviază, bolnavi însănătoşează, stihiile le schimbă, şi toate poate a le face)[51]. David numeşte

---

* Teascul sau linul este un vas de lemn, de tablă sau de beton în care se adună şi se storc struguri. În Antichitate se foloseau şi bazine în care strugurii se storceau prin presarea cu cu picioarele sau prin alte mijloace.

* Ca Făcător al lor.

* Formă amplificată, lungă, care exprimă bogăţia semantică.

[51] Dumnezeiescul Chiril zice: „De demult adică, slava lui Dumnezeu era strâmtorată în singură Iudeea, că Dumnezeu era cunoscut în ea, iar în Israel mare era numele Lui, căci Dumnezeu, Domn fiind, S-a arătat nouă, iar numele Lui S-a făcut minunat în tot pământul. Deci se înspăimântă Proorocul de cunoştinţa lui Dumnezeu care s-a revărsat

numele acesta în multe locuri *înfricoşător*: *Mărturisească-se,* zice, *numelui Tău Celui mare, că înfricoşător şi sfânt este* (Ps. 98: 3). Şi zice că este *minunat*, pentru lucrurile cele mai presus de fire pe care le face, iar *înfricoşător*, pentru negrăita putere pe care o are. Vezi însă, iubitule, că David se numără şi pe sine împreună cu neamurile, zicând: *Doamne, Domnul nostru*, deoarece a prevăzut taina iconomiei întrupării, şi credinţa în Hristos, care a trecut pe la toate neamurile lumii. Oare ce vor zice iudeii despre proorocia aceasta? Căci numele nu era minunat, ci defăimat între cele mai multe neamuri, precum Însuşi o zice prin Isaia, că numele Lui este defăimat între neamuri (cf. Is. 52: 5). Drept aceea, acest cuvânt este negreşit pentru Hristos, al Cărui nume s-a făcut minunat în tot pământul.

Că s-a înălţat mare cuviinţa Ta mai presus de ceruri.

David numeşte aici *mare cuviinţă* dumnezeiasca înomenire, după Marele Chiril, deoarece aceasta s-a arătat cu adevărat mare, şi covârşind toată mintea, zicând că este mai presus de minune şi neînţeleasă chiar de cereştile puteri ale îngerilor, şi nu numai îngerii, ci şi oamenii se numesc cu o taină ca aceasta. Zicerea se înţelege şi într-alt fel: că vrând David să arate nemărginirea firii lui Dumnezeu, zice către Dumnezeu că: „S-a înălţat mare cuviinţa Ta mai presus de ceruri, Doamne, neînţelegând-o pământul". Pentru aceasta zice şi Proorocul Avacum: *A acoperit cerurile slava Lui, şi de lauda Lui plin este pământul* (Avacum 3: 3)[52].

---

peste oameni, că Dumnezeu nu este cunoscut doar celor din Iudeea. A zis însă şi Teodorit: „Foarte se laudă numele Tău, Stăpâne, zice, de toţi, şi Făcător al cerului şi al pământului Te numesc toţi. (...) Şi Însuţi încă arătându-Te lui Iacob, când întreba de numele Tău, a zis: *Pentru ce întrebi de numele Meu? El e minunat!* (Fac. 32: 29)". Zice şi Isihie: „Pe acest *Doamne, Domnul nostru*, îl zice Biserica, că, după [având] cunoştinţa lui Hristos, şi lepădându-se de slujirea idolilor, au început a chema Domn al Său pe Dumnezeul şi Domnul Cel adevărat, căci, cu adevărat, pururea tot pământul s-a umplut de minunile facerii [creaţiei] lui Dumnezeu; mai mult, după ce Dânsul [Tatăl] a arătat numele lui Hristos la toţi elinii şi barbarii, aceştia s-au minunat prin credinţa cea întru El".

[52] Iar Grigorie Teologul a înţeles prim *mare cuviinţă* mărirea lui Dumnezeu care este [se străvede] în zidiri şi mărirea celor ce se iconomisesc întru cele făcute de Dânsul. Că acestea sunt cele din „spatele" lui Dumnezeu, cunoştinţele cele ce se fac cu Dânsul şi de Dânsul. Zice şi Grigorie al Nyssei: „Înălţându-se sufletul şi lăsând tot lucrul care se poate apuca ca pe un mai mic decât ceea ce se caută [de fapt], ar ajunge să înţeleagă *marea cuviinţă* ca pe ceva ce este înălţată mai presus de ceruri, pe care Proorocul o vede nesmerită [nemicşorată], iar *cerurile* se socotesc mici propovăduitori ai dumnezeieştii slave, căci mare cuviinţa Lui nu s-a înălţat [doar] până la ceruri, ci mai presus de ceruri".

2. Din gura pruncilor şi a celor ce sug, ai săvârşit laudă.

David zice mai întâi o laudă şi o doxologie a lui Dumnezeu. Din mulţimea de semne şi minuni pe care le-a făcut Hristos, în psalmul acesta s-a scris doar de una, anume pe cea cu pruncii care au glăsuit către Hristos: *Osana, bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului! Osana întru cei dintru înălţime!* (Mt. 21: 9). Deoarece minunea aceasta a fost mult mai minunată şi mai înspăimântătoare decât celelalte, fiindcă şi în Testamentul cel Vechi, mort a fost înviat, lepros a fost curăţit şi drac a fost izgonit, iar [în schimb] danţul de prunci sugari pentru întâia oară a cuvântat curat, după Hrisostom, pentru că aceia nu erau simpli copii, ci şi sugari, care lucru nu este de mică mirare; iar prin *ai gătit* [*săvârşit*] *laudă*, a arătat lauda pruncilor sugari, zicând că: „Tu ai făcut-o desăvârşită, ca şi cum ai fi scos-o din guri îngereşti".

pentru vrăjmaşii Tăi, ca să sfărâmi vrăjmaşul şi izbânditorul.

Aici povesteşte David şi pricina pentru care s-a făcut minunea cea de mai sus a pruncilor: „Că adică s-a făcut pentru iudei, vrăjmaşii Tăi, Doamne, pentru necredinţa Iudeii, care se amăgeşte, vrând să vadă altele în loc de altele; iar în lauda pruncilor, care erau copiii lor şi îi hrăneau, nu se puteau împotrivi cu nici o zicere. S-a iconomisit însă minunea aceasta, pentru ca să se sfărâme *vrăjmaşul şi izbânditorul* lui Dumnezeu, căci era *vrăjmaş*[*] al lui Dumnezeu, ca unul ce prigonea pe Fiul lui Dumnezeu, iar *izbânditor* era cel al lui Dumnezeu, căci socotea că, prigonind pe Fiul[*], o făcea pentru slava şi dragostea Tatălui. După Sfântul Maxim, însuşi diavolul se socoteşte pe sine vrăjmaş şi izbânditor al lui Dumnezeu, căci este vrăjmaş deoarece se împotriveşte poruncilor lui Dumnezeu şi prigoneşte pe prietenii lui Dumnezeu, iar izbânditor al lui Dumnezeu este pentru că, după ce pogoară pe oameni în păcat, atunci îi pârăşte la Dumnezeu, ca pe nişte defăimători ai poruncilor Lui, şi pentru aceasta cere de la Dumnezeu ca să le izbândească cu felurite pedepse, căci au călcat dumnezeieştile Lui porunci[53]. Auzind atunci diavolul pe pruncii sugari că slavoslovesc pe Hristos, s-a ruşinat. David însă scrie despre cele ce erau să se facă, ca şi cum s-ar fi făcut de demult,

---

[*] Poporul iudeu.

[*] Neştiind că este chiar Fiul lui Dumnezeu, precum Saul, viitorul Apostol Pavel.

[53] Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Chiril: „Acelaşi Diavol îmbrânceşte spre greşeală, făcându-se [totodată] şi pârâş al celor greşiţi, dar ca un *vrăjmaş* cu adevărat sileşte spre păcat, iar ca un izbânditor pe cei daţi lui îi munceşte. Căci [şi Pavel] numindu-i hulitori pe Imeneu şi pe Alexandru (cf. I Tim. 1: 20), i-a pedepsit pentru hulele cele împotriva lui Dumnezeu". Asemenea zice şi dumnezeiescul Hrisostom.

fiindcă, cu ochii săi prooroceşti, le-a văzut pe acestea ca trecute; dar şi ca din faţa [partea] bisericilor le grăieşte, despre care se zic ca trecute cele ce la Hristos atunci s-au zis de prunci.

3. Că voi vedea cerurile, lucrul degetelor Tale,

Mai înainte de iconomia întrupării, neamurile numeau făcători ai lumii pe pseudo-numiţii dumnezei, iar după ce a strălucit în lume adevărul Evangheliei, aceste cuvinte ale lui David le strigă Biserica creştinilor, zicând că: „Eu voi cunoaşte cerurile, lucrurile degetelor Tale"[54]. Iar zicând *cerurile*, [se referă la] cerul cel întâi, care s-a făcut la început şi tăria ce s-a făcut după aceea; şi a zis *ceruri* la plural, după limba evreiască, care are obiceiul a întrebuinţa cele plurale în loc de cele singulare; însă zicând *cer*, Proorocul cuprinde şi stihiile şi zidirile cele ce se află între pământ şi cer. Zic însă oarecari, adică Hrisostom şi Chiril, că pe ceruri le-a numit lucruri ale degetelor lui Dumnezeu, ca să arate cu aceasta că cerurile cele atât de mari şi întinse sunt lucrări ale singurei şi celei mai mari părţi a lucrării şi puterii lui Dumnezeu. Însă mie aceasta mi se pare neutră*, pentru că tot David în alt loc zice: *Lucrurile mâinilor Tale sunt cerurile* (Ps. 101: 26). Şi fiindcă Proorocul şi împăratul a pomenit de cer, adaugă prin urmare şi podoaba cerului, şi zice:

luna şi stelele, pe care Tu le-ai întemeiat.

„Adică eu, Biserica credincioşilor, pe Tine te voi cunoaşte Făcător al lunii şi al stelelor". Iar zicând *lună*, l-a arătat printr-însa şi pe soarele ce luminează, şi, prin urmare, amândouă acestea sunt unite în cunoştinţa oamenilor, din pricină că soarele şi luna sunt doi mari luminători, iar când cineva pomeneşte de unul, urmează de aici că-l pomeneşte şi pe celălalt*. Iar în alt loc, David pomeneşte doar soarele, fără lună: *Tu ai întocmit*, zice, *lumina şi soarele* (Ps. 73: 17). Deoarece amândouă se înţeleg una prin cealaltă, precum am zis înainte, dar pe cele numite neutre, adică stelele, sau lucrurile – fiindcă luna şi stelele nu sunt nici bărbăteşti şi

---

[54] Iar Hrisostom zice: „*Voi vedea* se ia aici în loc de «am văzut»". Iar Grigorie Teologul înţelege aceasta ca referindu-se la veacul viitor, zicând: „Poate că nouă, acum, nu ne este dat să avem cunoştinţa cu acrivie [amănunţită] a zidirii, având doar umbrele acesteia, că nu ai înţeles încă înconjurarea cerului, însă poate o vei înţelege oarecând, când vei dobândi desăvârşirea: «că voi vedea, zice, cerurile, lucrurile degetelor Tale, luna şi stelele şi cuvântul cel întărit într-însele», nu cum le vedea acum, ci [văzându-le] după cum vor fi, atunci va înţelege ce se văd acum, că nu sunt cu adevărat, ci doar închipuiri [ἰνδάλματα = aparenţe] ale adevărului".

* ἀδιάφθορον = nici bun, nici rău, neutru; vezi versetul următor.

* Prezenţa unuia îl implică şi pe celălalt.

femeieşti; iar prin *le-ai întemeiat* a vrut să zică în loc de „le-ai înfipt [fixat], le-ai întărit, pentru a nu cădea din rânduitele lor sfere şi locuri, cu toate că stau ca spânzurate într-însele [de sine]".

4. Ce este omul, că-l pomeneşti pe el? Sau fiul omului, că-l cercetezi pe el?

David a zis şi acest cuvânt pentru înomenirea Domnului, deoarece a pro-cunoscut* taina acesteia; „Ce este, zice, omul, Doamne, că în vremea în care el s-a depărtat de Tine şi a călcat stăpânirea Ta, Tu iarăşi îl pomeneşti şi îl miluieşti?". Zicerea s-a închipuit după exemplul oamenilor care uită pe cineva, după care iarăşi îşi aduc aminte de el, îndemnându-se de oarecare milostivire şi îndurare. „Şi nu numai, zice, că Îţi aduci aminte de om, Doamne, ci chiar Tu Însuţi mergi spre apărarea şi ajutorul lui", că aceasta vrea să zică prin cercetare, căci după Isaia: *Nu sol, nici înger, ci Însuşi Domnul a venit şi ne-a mântuit* (Is. 63: 9). „Ce mare lucru, zice, este omul, Doamne, ca să faci acestea pentru dânsul? Pentru îngeri, care au văzut, n-ai făcut asemenea milă, iar pentru omul căzut ai venit la a noastră smerenie şi Te-ai făcut om". Iar prin *om* şi *Fiu al omului* se înţelege acelaşi lucru, datorită alăturării, şi se vede că este tălmăcire*, că *Fiu al omului* se ia în loc de „om", căci Scriptura Veche obişnuieşte a folosi acest fel de tălmăciri[55].

5. Micşoratu-l-ai pe el cu puţin faţă de îngeri,

Cu aceste cuvinte, Proorocul şi împăratul îşi aduce aminte de facerile de bine pe care Dumnezeu le-a făcut dintru început omului; acesta era cu puţin mai prejos decât îngerii, din pricina amestecării tinei trupului şi a celor ce urmează dintr-un astfel de trup, după Marele Vasile, iar aceasta s-a făcut după iconomia lui Dumnezeu, adică a se uni omul cu trup de ţărână, ca, atunci când se mândreşte cu mintea, să se smerească pentru [că este] ţărână; căci dacă se mândreşte omul peste măsura, câtă vreme poartă trup greu de ţărână, ce s-ar fi făcut dacă ar fi fost fără trup?[56]

---

* ἐπρογνώπισε, de la ἐπιγνώσαι = lit. a prognoza; a spune, cunoaşte mai înainte, dar şi a cunoaşte deplin, uneori prin vederea duhovnicească, cele ce vor să fie.

* περίφρασις = perifrază.

55 Iar Teodorit zice: „Acestea se zic nu pentru zidire, ci pentru Pronie, că nu a zis *l-ai făcut*, ci că *îl pomeneşti* şi *îl cercetezi*, că nu numai că l-ai adus, zice, întru a fi, ci i-ai dăruit şi a fi [fiinţa] bine, şi-l pomeneşti şi, rău aflându-se, îl cercetezi".

56 Iar Teodorit zice: „Aici a pomenit de hotărârea de după călcarea poruncii [aceea de a nu mai mânca din pomul cunoştinţei binelui şi răului, a cărei călcare a adus după sine moartea], căci este mai micşorat decât îngerii din pricină că este muritor".

cu slavă şi cu cinste l-ai încununat pe el,

„Cu slavă, zice, şi cu cinste ai încununat pe om, Doamne", şi zice *slavă*, pentru că l-a făcut după chipul lui Dumnezeu, iar *cinste*, pentru că s-au suspus lui toate dobitoacele şi toată zidirea simţitoare.

6. şi l-ai pus pe dânsul peste lucrurile mâinilor Tale.

„Ai hirotonit*, zice, Doamne, pe om împărat al zidirii celei simţite pe care o ai făcut", că a zis Dumnezeu către om: *Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul, şi-l stăpâniţi pe el* (Fac. 1: 28).

7. Toate le-ai supus sub picioarele lui: oile şi boii, toate, încă şi dobitoacele câmpului.
8. Păsările cerului şi peştii mării, cele ce străbat cărările mărilor.

Cuvintele acestea le-a luat David din Cartea Facerii, unde este scris: *Să facem om după chipul şi după asemănarea Noastră, ca să stăpânească peştii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietăţile ce se târăsc pe pământ şi tot pământul!* (Fac. 1: 26). Deoarece s-au pomenit obşteşte toate, de aceea, prin urmare, le-a împărţit deosebi: mai întâi a început cu cele blânde [oile şi boii], adică de la oi şi de la boi, iar *dobitoacele câmpului* sunt vietăţile cu patru picioare, care pasc pe câmpii, căci dobitoc este toată vita cu patru picioare, care se uită în jos spre pământ, iar cu numele dobitoacelor a arătat îndeobşte toate vitele cele de pe uscat, atât blânde cât şi sălbatice, căci toate acestea spre slujba omului le-a zidit, şi pe toate acestea le stăpâneşte omul care îşi păzeşte dregătoria cea dintâi*, pe care a luat-o de la Dumnezeu, precum au făcut toţi sfinţii. Iar prin *păsările cerului* a zis adică cele ale văzduhului, deoarece aici Proorocul numeşte văzduhul cer, după Marele Vasile, căci văzduhul este revărsat peste capetele noastre ca un cer. Privind însă David şi la toate neamurile şi felurile peştilor, a zis

---

* Adică l-a făcut preot. Literal, şi-a pus mâinile pe el. În sens strict, despre preoţia omului peste creaţie vorbeşte Scriptura la Ieş. 23: 22 şi I Pt. 2: 9, dar şi în alte locuri. Aceasta nu înseamnă că preoţii de mai târziu [fie iudei, fie creştini] înlocuiesc în totalitate preoţia omului. Preoţia lor este din iconomie dumnezeiască [sau pogorământ], adică din pricina pierderii parţiale prin păcat a acestei însuşiri a omului, de unde necesitatea unor oameni virtuoşi – aleşi de Dumnezeu – care să fie preoţi şi pentru alţii, spre a-i ajuta să ajungă şi ei la preoţia în sens larg – stăpânirea asupra făpturii ca dar de la Dumnezeu şi nu ca obiect de exploatat.

* πρῶτον ἀξίωμα = cinstea, calitatea, vrednicia, scopul cel dintâi, adică slava ce i-a dat-o Dumnezeu la creaţie: stăpânirea, chipul etc.

că acestea *străbat cărările mărilor*[57]. Toate aceste trebuie să le înțelegem ca zicându-se simplu pentru omul cel gol, însă se suie și la dumnezeiescul om, adică la Domnul nostru Iisus Hristos, precum a zis și Apostolul Pavel.

Deci zice David: „Ce lucru mare este omul, cel ce s-a luat de Dumnezeu Cuvântul [asumând firea sa], că îl pomenește pe el[58]. Căci l-a pomenit Părintele Cel de sus, pomenindu-l și zicând: *Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru care am binevoit* (Mt. 3: 17); iar Fiu al omului L-a numit pe Hristos, pentru ca să astupe gurile celor ce ziceau, căci El din ceruri de sus a adus trupul Său cu Sine, pentru aceasta și Însuși Domnul Se numește pe Sine în multe locuri ale Evangheliei cu numele de Fiu al omului, arătând cu aceasta că din curatele sângiuri ale Pururea Fecioarei Și-a închegat și Și-a alcătuit locaș dumnezeiescului Său Ipostas. Fiul al Omului se numește și fiul femeii, căci și femeia este și se numește om; iar *îl cercetezi pe el*, pentru că din partea Sa a zis Domnul: *Văzut-am mai înainte pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta mea este...* (Ps. 15: 8); iar prin *micșoratu-l-ai cu puțin față de îngeri*, a arătat că Domnul flămânzea și înseta, și era suspus neprihănitelor patimi [afectelor firești] ale trupului, iar *l-ai încununat*, zice adică: „L-ai împodobit cu slavă, adică cu dumnezeirea". Iar prin *cu cinste*, adică cu cea de la îngeri* - că în foarte multe locuri vedem că Îi slujeau îngerii ca lui Dumnezeu (Mt. 4: 11; Mc. 1. 13 etc.) – ori și cu cinstea cea de la oamenii care credeau Lui, zicând că este Dumnezeu cu toată evlavia și cinstea. Iar *toate le-ai suspus Lui*, o zice pentru că El era Noul Adam, și a păzit pe cel „după chip". Iar prin *oi* i-a arătat pe cei ce supuneau Lui, adică cei dintre neamuri care au crezut, pe care aflându-i Domnul rătăciți ca niște oi prin munți, unde jertfeau idolilor, i-a adunat într-un staul, iar *boi* sunt cei dintre iudei care au crezut, care trăgeau jugul cel greu al legii, iar *dobitoace ale câmpului* sunt aceia ce nu primeau nici legea lui Dumnezeu, nici pe cea a Evangheliei, ci erau idolatrii, umblând pe câmpul și

---

[57] Iar Marele Vasile, în canonul al 15-lea, zice că peștii se deosebesc de cele ce străbat cărările mărilor, căci pe aceștia îi înțelege a fi chiții cei mari ai mării, și toate cele cu piele de fiară și cu carapace și celelalte cu piele moale. Iar dumnezeiescul [deci nu „Fericitul" Augustin cum i se spune astăzi, uneori cu răutate] Augustin pe cele ce străbat cărările mărilor, le-a înțeles cumva deosebit, adică locurile cele de la marginile mărilor, înțelegând prin urmare că cele ce petrec în astfel de locuri se numesc caburi [καβούρους], petalide [πεταλίδασ] și celelalte de acest fel.

[58] Ar fi mai potrivit ca acest cuvânt - care se înțelege pentru Hristos – să-l citim nu în chip întrebător, ci ca pe o afirmație și [ca pe un] minunător [θαυμαστικῶσ], astfel: „Că atât este de mare omul cel luat la Sine de Dumnezeu-Cuvântul, că-l pomenește pe el. Căci cu adevărat mare a fost, fiindcă [prin firea umană] era unit cu Dumnezeu-Cuvântul după ipostas".

* Cu cinstea specifică și îngerilor.

smerirea îndulcirilor vieții*, neputând a se sui la înălțimea teoriei (adică a privirii [duhovnicești] cu mintea) și a cunoaște pe adevăratul Dumnezeu[59].

Păsări ale cerului sunt îngerii care se supun lui Hristos, iar *pești ai mării* sunt demonii care petrec în valurile vieții acestea, și [care] viază în tina și în sărătura* faptelor noastre celor rele, căci chiar și demonii se vor supune lui Hristos, după cum este scris: *Ca întru numele lui Hristos, tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pământești și al celor dintru adânc* (Filip. 2. 10)[60]. Însă este lucru fără vreme să alăturăm aici și o altă tâlcuire la această zicere, adică, zicând că *L-ai micșorat pe El cu puțin*, adică pe Hristos, nu zicem față de îngeri, ci față de slava lui Dumnezeu Tatăl; că așa se cuvine a se citi, adică: „L-ai micșorat pe Hristos cu puțin față de dregătoria Ta, pentru firea trupului". Apoi, cum zicea înainte: *...cu puțin față de îngeri, cu slavă și cu cinste L-ai încununat pe El,* adică mai mult decât pe îngeri, căci nici unul din îngeri n-a luat vreodată numele lui Dumnezeu, nici nu s-a învrednicit de o slujire așa de mare ca stăpânul Hristos[61].

---

* Înjosirea, umilirea pricinuită de îndulcirile vieții, care în cele din urmă aduc amărăciune.

[59] Iar Atanasie zice că *oi* însemnează și pe cei din Israel, iar prin *dobitoace ale câmpului* însemnează pe cei dintre neamuri, iar *păsări ale cerului* pe cei cu viață înaltă și pe cei ce cugetă cele înalte. Iar după Isihie, [aceștia din urmă sunt] *oi* gândite, care se supun lui Hristos, oameni care petrec întru nerăutate, iar *boi* sunt lucrătorii poruncilor, despre care Moise, dătătorul de lege, zice: *Să nu legi gura boului care treieră* (Deut. 25: 4). Pentru aceasta nu numai pe boi i-a adus [în atenție] cântătorul de psalmi, căci Dumnezeu se află în toți cei care lucrează vreo faptă bună. Iar prin *dobitoace* îi numește pe păcătoși, fiindcă își au privirile [ațintite] în jos, căutând la pământ, dar și aceștia, pocăindu-se, se vor mântui când vor primi pe Hristos asupră-le șezător prin evangheliceasca viețuire, că *oameni și dobitoace, zice, vei mântui, Doamne* (Ps. 35. 6).

* Lit εις τα κύματα = pe valurile...

[60] Iar Isihie zice: „*Păsări ale cerului* îi numește pe cei ce se îndeletnicesc cu teologia, pe cei ce cercetează dogmele cele înalte; iar *pești ai mării* pe cei ce înoată în lucrurile acestei vieți ca în niște valuri, însă și acestora li se păstrează mântuirea, dar nu când vor umbla în cărările mării, ci atunci când vor călători în ele prin Botez și pocăință".

[61] Cu adevărat, frumoasă ar fi fost această tâlcuire, după autorul meu, dacă Apostolul Pavel - care a referit la Hristos această zicere a lui David, adică: *L-ai micșorat pe el cu puțin față de îngeri; și cu mărire și cu cinste l-ai încununat* (Evr. 2: 7) - dacă el, zic, ar fi rămas până aici; dar fiindcă însuși Pavel, mai jos, în stihul 9, aduce [în atenție] iarăși această zicere, și zice: *...pe Cel micșorat cu puțin față de îngeri, pe Iisus, Îl vedem încununat cu slavă și cu cinste din pricina morții pe care a pătimit-o*, făcând vădite toate acestea, căci și zicerea pe care a zis-o mai sus a zis-o cu un astfel de înțeles, adică aceea că Hristos a fost ceva mai puțin micșorat decât îngerii, puțin mai jos decât îngerii, pentru ce? Pentru pătimirea morții, precum tâlcuiește Sfințitul Teofilact, (...) și [deci] nu mai mult decât îngerii, precum tâlcuiește aici înțeleptul Kir Eftimie, ajutorul meu, [care zice] că [zicerea] *decât îngerii* Pavel nu o unește cu zicerea *cu slavă și cu cinste l-ai încununat*, ci cu *l-ai micșorat.* Iar tălmăcitorul lui Eftimie în limba noastră grecească [?] zice: „Și nu

Însă iudeii ar putea zice: „Când au lăudat şi au slavoslovit pe Dumnezeu pruncii sugari? Sau pe care vrăjmaş l-a sfărâmat şi l-a pierdut slavoslovia acestora?". Dar n-au ce să zică, fiindcă toate acestea au urmat în vremea lui Hristos. Şi cum de zice David aici că el va vedea cerurile, lucrurile degetelor lui Dumnezeu, de vreme ce Moise a învăţat despre acestea, şi a zis astfel: *Întru început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul* (Fac. 1: 1)[62]?

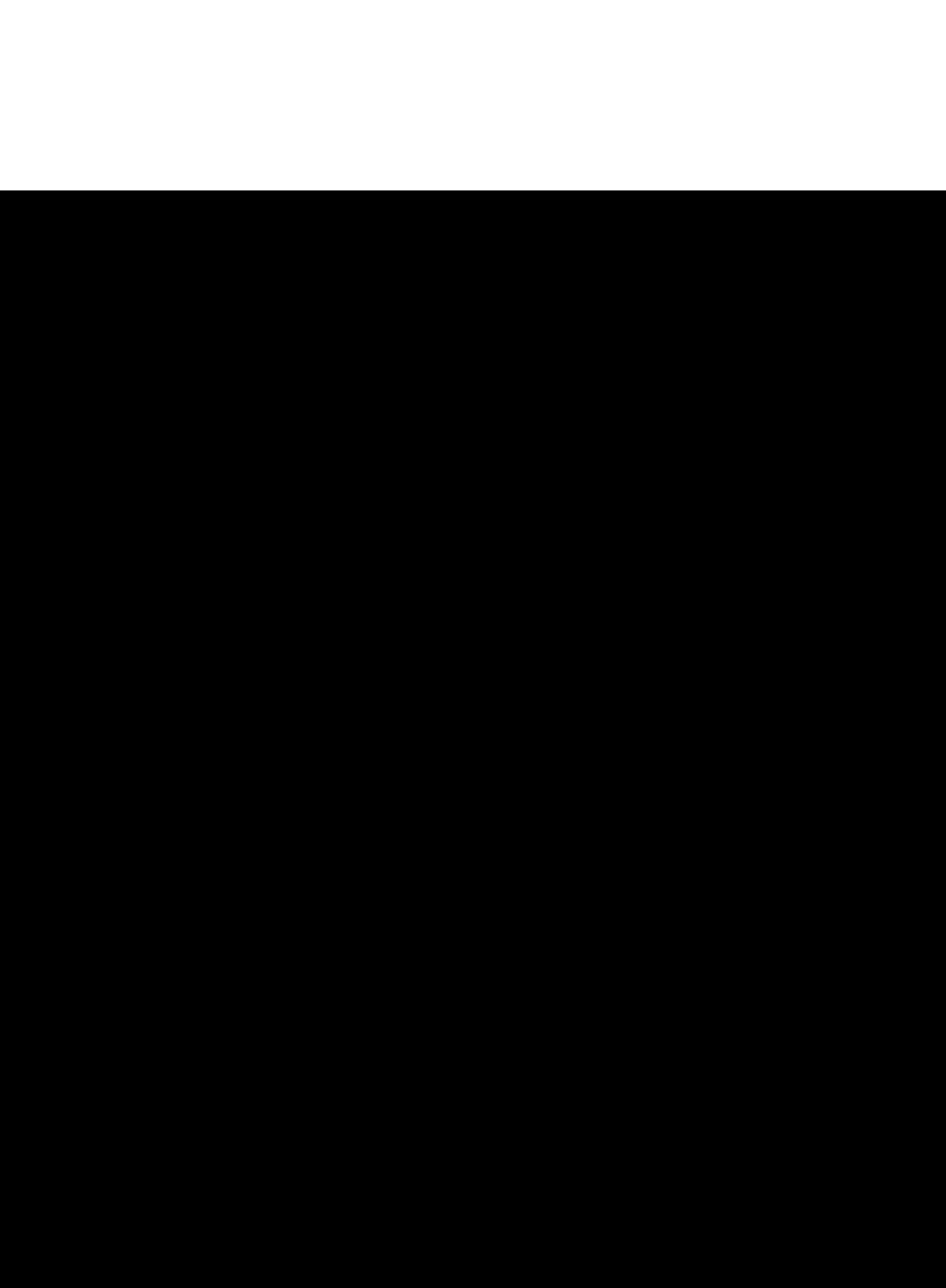
9. Doamne, Domnul nostru, cât este de minunat numele Tău în tot pământul.

Deoarece psalmul acesta prooroceşte taina lui Hristos, şi fiindcă Hristos S-a pogorât din ceruri, şi iarăşi în ceruri S-a suit, făcând totul ca într-o formă [mişcare] circulară, de la acelaşi punct până la acelaşi, şi ajungând la părinteasca slavă, pentru aceasta, şi psalmul acesta urmează o formă circulară, de acolo de unde a început, tot acolo a şi sfârşit, că începând cu mirare, a zis: *Doamne, Domnul nostru, cât este de minunat numele Tău în tot pământul,* şi iarăşi sfârşind, a zis aceste cuvinte tot cu mirare.

---

este de mirare dacă neînvăţătura mea nu a putut într-alt chip să înţeleagă multa învăţătură a înţeleptului meu autor".

[62] Se pare că tâlcuirea aceasta are o lipsă, de vreme ce nedumereşte chiar şi pe autor, dar nici dezlegarea nedumeririi nu o adaugă; poate că acesta se plineşte aşa: David a zis astfel, deoarece acum nu avem o cunoştinţă amănunţită despre ceruri şi celelalte zidiri, ci numai umbrele [σκιᾶς = umbrele, prefigurările] cunoştinţei despre ele, şi deci nu vom ajunge să învăţăm în amănunt cuvintele cerurilor şi ale celorlalte zidiri, aceasta fiind şi pricina pentru care a grăit zicerea la timpul viitor: *că voi vedea cerurile* (v. 4), precum zice Grigorie Teologul. Dar vezi şi însemnarea de la stihul 4 din acelaşi psalm.

Catisma a doua

PSALMUL 9

Întru sfârşit, pentru cele ascunse ale fiului lui.

Ce înseamnă *întru sfârşit* am spus la suprascrierea Psalmului 4. Însă se înţelege şi într-alt chip: că sfârşitul petrecerii în trup a Fiului lui Dumnezeu este moartea prin Cruce, precum zice dumnezeiescul Chiril, căci aici numeşte moartea Fiului *ascunsă*, precum arată evreiescul izvod, că aceasta a fost taina cea din veac ascunsă şi necunoscută îngerilor; că şi Pavel zice că taina aceasta a fost ascunsă din veac de către stăpânitorii veacului acestuia: *...căci dacă ar fi cunoscut-o* [cu adevărat], *n-ar fi răstignit pe Domnul slavei* (I Cor. 2: 8)[1].

Deci psalmul acesta priveşte la moartea Stăpânului, prin a Cărui moarte s-au stricat puterile vrăjmaşului. Psalmul este lung, fiind o însuşire a înţelepciunii Duhului Sfânt, deoarece pe nici unul din psalmi nu i-a făcut mici sau scurţi, nici mari sau lungi, ci a împestriţat Cartea psalmilor şi cu unii, şi cu alţii: cu psalmii

---

[1] Iar Grigorie al Nyssei înţelege cunoştinţa lui Dumnezeu ca o temelie [κεφάλαιον], care [temelie] este credinţa întru Fiul. (...) Căci cu adevărat acel lucru este ascuns, neînţeles şi nevăzut, mai presus de orice limită la care poate ajunge înţelegerea, spre care cel ce s-a apropiat prin credinţă a ajuns la sfârşitul [scopul] biruinţei. Prin *ascunse ale Fiului* se înţelege toată taina lui Hristos. Vezi şi zicerea Sfântului Maxim la: *Şi S-a pogorât...* (Ps. 17: 11), ca să te înveţi că înomenirea Domnului a fost cunoscută îngerilor; însă chipul acesteia le era necunoscut. Iar Teodorit zice: „Cei şaptezeci [de traducători ai Scripturii în greceşte] au numit *ascunsă* taina morţii, fiindcă era neştiută de toţi, chiar şi de înşişi Apostolii, iar martor este Evanghelistul, că Domnul de multe ori le zicea: *Iată, ne suim la Ierusalim şi Fiul omului Se va da spre răstignire, şi-L vor omorî, iar a treia zi va învia* (Mt. 20: 18), iar această taină era ascunsă de la ochii lor". Iar Atanasie zice: „Multe ale Lui erau ascunse, ca Dumnezeu-Cuvânt cu trup născut din Fecioară, iar facerile lui de minuni cele minunate cuprindeau cuvinte ascunse, iar pecetluirea celor ascunse a fost moartea şi cele făcute în iad, şi Învierea, şi Înălţarea. Cam acestea le zice şi Eusebie, iar dumnezeiescul Dionisie zice şi el că Cel mai presus de fiinţă a ieşit din ascunzimea Sa la arătare, luând fiinţă în mod omenesc. Dar este ascuns şi după arătare sau, ca să spun mai dumnezeieşte, şi în arătare. Şi prin aceasta taina lui Hristos a rămas ascunsă, nefăcându-se înţeleasă nici unei raţiuni şi nici unei minţi, ci chiar spusă rămâne negrăită şi chiar neînţeleasă, rămâne necunoscută".

cei mari deşteaptă nesârguinţa cititorilor leneşi, iar cu cei mici odihneşte pe cititorii obosiţi, după Hrisostom. Însă David face acest psalm ca din partea sa, pentru că el de la acestea se folosea, şi de aici i se făcea bine; sau din partea oamenilor cărora li se face bine şi care se slobozesc de tirania diavolului.

Se cuvine însă să avem următoarea cunoştinţă, deoarece alte ziceri ale Sfintei Scripturi se tâlcuiesc numai după povestire [istorie] şi după slovă [literal], precum ne arată pilda aceasta: *Întru început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul* (Fac. 1: 1). Iar altele se tâlcuiesc numai anagogic*, precum zice undeva Solomon: *Izvorul apei tale să fie al tău* (Pilde 5: 18). Pentru că de nu s-ar fi tâlcuit zicerea aceasta cu anagogie, multă neomenie s-ar fi dovedit din partea poruncii lui Solomon, adică nimeni să nu dea apă la cineva; deci este vădit că aici cuvântul şi sensul său se referă la femeia legiuită [măritată], care după fire este un izvor dulce pentru bărbatul său, iar deosebi, se referă la neamestecarea ei cu alţi bărbaţi. Avem şi alte ziceri care se tălmăcesc fie după istorie, fie după anagogie, precum se tâlcuiesc cele despre şarpele de aramă pe care l-a înălţat Moise: aceasta s-a făcut şi după istorie, iar după anagogie se înţelege pentru Hristos. Drept aceea, multe ziceri se află în aceşti psalmi ai lui David care se tâlcuiesc în ambele chipuri, uneori istoric, iar alteori şi anagogic, deci nu numai după un singur chip.

1. Mărturisi-mă-voi Ţie, Doamne, cu toată inima mea,

După Hrisostom, mărturisirea are două însemnătăţi, căci arată atât mărturisirea păcatelor, cât şi mulţumirea pentru facerile de bine ce le-a luat cineva, precum se arată în acest psalm. Deci, zice David: „Mulţumesc Ţie, Doamne, nu doar cu gura, ci cu toată inima mea, pentru facerile de bine ce le-am luat de la Tine, [dar] şi pentru cele ce le voi lua”[2].

---

* Vezi nota de la Ps. 3: 6.

[2] Iar dumnezeiescul Chiril zice că David începe acest psalm rostindu-l ca din partea neamurilor şi a oamenilor [în general], iar Hrisostom zice: „«Voi mulţumi Ţie nu numai pentru buna proorocire, ci şi pentru cele dimpotrivă, care lucru este pricinuitor de mai multă plată», că pentru cele bune mulţumind, datoria ai plătit, iar pentru cele rele, L-ai făcut Dumnezeu datornic”. Încă şi Teodorit zice: „Însuşirea celor desăvârşiţi este de a-şi ridica toată inima lor către Dumnezeu, şi toată mintea a o afierosi Lui. Că zice: *Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta...* (Lc. 10: 27). Iar cel ce-şi împarte gândurile între Mamona şi Dumnezeu, între Hristos şi aur, între viaţa aceasta şi cea ce va să fie, nu se poate dovedi sincer adevărat în a zice: *Mărturisi-mă-voi Ţie, Doamne, cu toată inima mea*”. Iar Isihie zice: „Dar cum ne mărturisim cu toată inima? Atunci când nu ne vom mai întoarce către acel păcat pentru care solim la Dumnezeu iertare”.

spune-voi toate minunile Tale.

Facerile de bine de aici, pe care le-a făcut Dumnezeu lui – biruinţele asupra vrăjmaşilor săi, atât asupra celor văzuţi, cât şi asupra celor nevăzuţi – le numeşte David minuni.

2. Veseli-mă-voi şi mă voi bucura întru Tine,

Întru Tine, Doamne, mă voi veseli, zice, fiindcă din ispită şi din cercare am cunoscut ajutorul şi puterea Ta, precum tot acelaşi [David] zice undeva: *Mi-am adus aminte de Dumnezeu şi m-am veselit* (Ps. 76: 4). Că singur Dumnezeu este veselia şi mângâierea sufletului, pentru că numai Dumnezeu poate mântui pe cei ce năzuiesc la Dânsul, iar bucuria este întindere şi creştere a veseliei, care face inima să salte de bucuria cea mare[3].

cânta-voi numele Tău, Preaînalte.

Cei care au iubire către o persoană obişnuiesc a face oarecari cântări, pe care cântându-le, îşi mângâie cu ele dorul pe care-l au faţă de acea persoană iubită, precum zice Hrisostom. După pilda acestora, zice şi David aici către Dumnezeu prin *voi cânta numele Tău, preaînalte*, înfăţişându-şi iubirea cea cuvântătoare pe care o avea către Dumnezeu. Însă aceasta - *voi cânta* - arată şi o cântare dulce şi potrivită, *şi voi cânta*, a zis nu firii*, ci fiinţei* Tale - pentru că firea nu poate fi pricepută de minte - numelui Tău, acestuia împletindu-i cuviincioasă laudă.

---

[3] Zice Hrisostom: „Ce este *veseli-mă-voi (...) întru Tine*? Un astfel de Stăpân am, Acesta îmi este îndulcirea, Acesta mi-e bucuria. Cine ştie această bucurie aşa cum trebuie a o şti, de altă îndulcire nu se mai îndulceşte". Că aceasta este curata îndulcire: a ne desfăta de moarte, fiindcă astfel este şi cel ce este iubit, căci toate celelalte numai numiri de îndulciri nu sunt [sunt îndulciri doar cu numele, aparente]. Însemnează aici că, într-alţi psalmi, veselia se vădeşte mai mare decât bucuria: *Că a scos pe poporul Său, întru bucurie şi pe cei aleşi ai Săi, întru veselie* (Ps. 104: 42). După cum zic unii, de multe ori, bucuria şi veselia se pun fie alături [în paralel – pentru accentuare, efect etc.], fie separat [cu conotaţii, nuanţe diferite].

* οὐσία = fiinţă; fiinţa lui Dumnezeu, inaccesibilă în sine.

* φύσις = fire; cei doi termeni pot fi, la o adică, şi sinonimi; în ce sens? prin *fire* – prin care aici se înţeleg starea, puterea, însuşirile de caracter – este manifestată *firea* lui Dumnezeu: Dumnezeu Se descoperă pe Sine; de aceea, în ambele – deşi nu se poate face o despărţire între ele decât pe un plan mai mult raţional – este prezent Dumnezeu, sau este Dumnezeu prezent, noi intrând în comuniune cu *Dumnezeu întreg*, după cum zice undeva Sfântul Maxim Mărturisitorul. Prin raza de har [puterea, însuşirile etc.] ce ne-o trimite, El e prezent *întreg*, e cunoscut *întreg*, deşi nu poate fi vorba de o cunoaştere obiectivă, cuantificabilă.

3. Când se vor întoarce vrăjmaşii mei înapoi, slăbi-vor şi vor pieri de la faţa Ta;

Cu aceste cuvinte, David începe a enumera osebitele feluri de faceri de bine ale lui Dumnezeu despre care a zis mai sus: [anume] că se va mărturisi, adică va mulţumi lui Dumnezeu, pentru că tiranul diavol, pe care aici Proorocul îl numeşte vrăjmaş, a îndrăznit asupra Mântuitorului Hristos şi s-a lupta cu El ca şi cu un om gol, iar după ce Domnul i-a zis: *Înapoia mea, Satano!* (Lc. 4: 8), a simţit puterea nebiruită a lui Hristos şi s-a depărtat ruşinat, apoi, după ce acela s-a biruit şi s-a întors înapoi, toţi dracii care se supun lui au slăbit şi au pierit, lepădând tirania pe care o aveau mai înainte asupra oamenilor, căci, deoarece Hristos a rămas fără de păcat până în sfârşit, de aici l-a biruit şi pe diavol, iar pe noi ne-a îmbrăcat cu arme de mântuire, adică cu Sfântul Botez, cu cugetarea dumnezeieştilor cuvinte şi cu păzirea de viaţă făcătoarelor porunci[4]. Drept aceea, fiindcă Domnul ne-a arătat prin vieţuirea sa cea fără de păcat calea care duce la ceruri, pentru aceasta demonii au rămas cu desăvârşire nelucrători [neputincioşi], nemaiavând nici o putere asupra noastră, fără numai dacă ne vom lenevi noi, şi de voie îi vom trage împotriva noastră, defăimând poruncile lui Dumnezeu.[*] Pentru aceasta şi David, cunoscând mai dinainte această putere ce urma să fie dăruită de Hristos oamenilor, se roagă prin credinţa cea întru Hristos să se întoarcă, adică să se biruiască diavolul, vrăjmaşul lui, iar când acesta se va birui, atunci şi ceilalţi draci vor pieri de la faţă, adică de frica lui Dumnezeu, căci vrăjmaşilor celor biruiţi le este înfricoşătoare faţa biruitorilor şi a Arhistrategilor [Arhanghelilor], care se văd de departe.

4. Că ai făcut judecata mea şi îndreptarea mea;

„M-ai judecat, zice, pe mine, cel ce am crezut întru Tine, Doamne, care mai înainte eram tiranizat de diavol şi de necunoştinţa Ta, a adevăratului Dumnezeu, şi pentru că vicleanul cu pizmă a robit făptura Ta, m-ai îndreptat şi m-ai slobozit din mâinile lui, din rătăcire şi din necunoştinţă", că *îndreptare* a numit dreptatea.

---

[4] Prin *vrăjmaşi*, Grigorie al Nyssei a înţeles moartea care se întoarce înapoi: adică [întorcându-l pe om] întru a nu fi [în nefiinţă]; dar dacă moartea a fost pierdută, vădit este că şi puterile potrivnice de mai-nainte de dânsa au fost pierdute şi omorâte.

[*] Lenea e o invitaţie către demoni, o lipsă a râvnei iubitoare către Dumnezeu şi aproapele, care ne îndeamnă la defăimarea poruncilor lui Dumnezeu.

şezut-ai pe scaun, Cel ce judeci dreptatea.

Acest cuvânt îl zice David pentru înălţarea Domnului, pentru că, după ce a săvârşit Domnul iconomia întrupării Sale, S-a suit şi a şezut în scaunul de judecată, adică în stăpânirea Dumnezeirii, pe care scaun nelăsându-l, a venit la noi negrăit; iar după ce Hristos S-a înălţat şi a şezut de-a dreapta Tatălui, fiindcă luase toată stăpânirea în cer şi pe pământ, a ajutat făptura Sa, pentru care sufletul Său Şi l-a dat. Cuvintele acestea, însă, trebuie înţelese cu dumnezeiască cuviinţă, căci prin şederea lui Dumnezeu-Cuvântul în scaun se înţelege stăpânirea Lui judecătorească, pe care şi mai înainte având-o ca Dumnezeu, o ţinea ascunsă până la săvârşirea întregii iconomii. „Te-ai făcut, zice, Tu, o Doamne, pentru stăpânirea judecătorească, şi Tu - singurul adevărat judecător, fiindcă eşti Dumnezeu, şi nu eşti împiedicat de nici o necunoştinţă sau de vreo aşezare* întru a judeca drept - ai luat însă chip de judecător, fiind şi om[5].

5. Certat-ai neamurile şi a pierit necredinciosul;

„Înfruntând, zice, pe păgâni din pricina răutăţii lor, îndată a fugit de la dânşii Satana, nesuferind adevărul, deoarece dumnezeieştii Apostoli uneori prihăneau mai cu amar neamurile, precum scria Pavel: *O, galateni fără de minte, cine v-a ademenit pe voi, să nu vă încredeţi adevărului?* (Gal. 3: 1). De unde păgânii, simţind certări amare ca acestea, lăsau slujirea idolească, iar pierind aceasta, pierea şi diavolul, apărătorul ei, împreună cu ea; atât de mult a putut certarea.

numele lui l-ai stins în veac şi în veacul veacului.

Din pricină că prin demoni s-a răpit cinstea [dată oamenilor] de Dumnezeu, pentru aceasta şi oamenii care se făcuseră robi demonilor le-au pus acestora nume, precum a făcut bârfitoarea Teogonie (le pomeneşte Hesiod în „Naşterea zeilor")*,

---

*διάθεσιν = tendinţă [potrivnică].

[5] Aceasta tâlcuind-o Hrisostom, zice: „Aceasta nu se poate zice [şi] despre oameni, căci, cu adevărat, aceştia nu judecă [cu] dreptate măcar de ar fi de mii de ori drepţi (...) fie uneori din necunoştinţă, iar alteori din lenevire, necunoscând ce este drept, aşa judecă [adică strâmb]". Iar Dumnezeu, de toate acestea fiind slobod, ştiind [având cunoştinţă] şi voind, dă hotărârea cea dreaptă.

* Hesiod [secolele VIII-VII], poet epic grec, cel mai important poet al epocii arhaice alături de Homer [alt mare „bârfitor", sau mai degrabă flecar]. În „Naşterea [genealogia] zeilor" sunt pomenite peste 300 de personaje mitice, a căror identitatea e discutată şi în zilele noastre de cei care continuă şi astăzi să pună nume dracilor de modă mai nouă: globalizare, progres, horoscop, TV, eroi „mitici", moderni, staruri de cinema, de muzică etc.

şi, ca să nu pomenesc pe toţi, îi zic doar pe Zeus, Ares, Appolon, Ermil, Artemis şi Afrodita. Dar toate aceste spurcate nume, în urmă [la sfârşitul veacurilor], o dată cu propovăduirea Evangheliei, s-au stins nu numai în tot veacul acesta de acum, ci cu mult mai vârtos în cel viitor, căci pe cel viitor îl înţelegem veac al veacului, care este „domn" al veacurilor*, pentru că este pururea şi totdeauna. Scriptura are obiceiul de a arăta numirile cele cinstite printr-o formă de cuvânt ca acela, adică *în toţi vecii**, căci aşa numeşte: Sfânta Sfintelor, Cântarea cântărilor, Sâmbăta sâmbetelor şi alte asemenea. Sau aceasta: *în veacul veacului,* [expresie] care arată întinderea şi creşterea, în loc de a zice „totdeauna". Căci după ce s-au stins numirile demonilor, cu totul s-au stins şi spurcatele lucrări ce se aduceau demonilor.

6. Vrăjmaşului i-au lipsit săbiile întru sfârşit, şi cetăţi ai sfărâmat;

După dumnezeiescul Chiril, prin săbii ale diavolului trebuie să înţelegem patimile de necinste prin care mai-nainte sufletul se rănea şi se omora după fapta bună, şi aşa, mort şi omorât fiind, se afla îngropat înlăuntrul trupului, ca într-un mormânt. Aceste patimi au fost pierdute [nimicite] cu desăvârşire (că aceasta înseamnă zicerea *întru sfârşit,* după dumnezeiescul Chiril) după [o dată cu] venirea în trup a lui Hristos de către cei ce curat cred în Hristos şi păzesc poruncile Lui; [mai mult] s-au risipit şi osebitele cetăţi, risipindu-se şi păgânătatea care se afla într-însele, iar în locul acestora s-a zidit buna-cinstire* de Dumnezeu; ori prin *cetăţi* trebuie să înţelegem sufletele oamenilor, în care locuiau şi se odihneau demonii, însă nu este nepotrivit să zicem că cetăţi ale demonilor erau şi spurcatele lor capişti. Iar după Hrisostom, săbii ale diavolului sunt meşteşugirile* şi voile lui[6].

---

* κυρίοσ εἶναι αἰὼν, sau veacul prin excelenţă, veacul plin de Hristos.

* πάντοτε. = totdeauna, în toate vremurile etc.

* Aici, şi în alte locuri, Mitropolitul Veniamin traduce literal εὐσέβεια prin buna-cinstire. Buna-cinstire este un frumos sinonim al *evlaviei,* termen cu care se traduce adesea εὐσέβειὰ. Poate că evlavie este puţin mai abstract şi poate că, pentru aceasta, nu a fost preferat întotdeauna în traducerile vechi.

* ἀκάθαρτοι = lit. necurăţii, care necurăţii se lucrează prin meşteşugiri.

6 Iar Sfântul Chiril zice că Scriptura obişnuieşte a numi pe cei prea tari *zidiri* şi *cetăţi*, de unde şi Ieremia a fost numit de Dumnezeu zid şi cetate, zicând: *Că iată, Eu te-am făcut astăzi cetate întărită, stâlp de fier şi zid de aramă...* (Ier. 1: 18). Pentru aceasta, prin *cetăţi* se înţeleg aici puterile potrivnice şi însuşi Satana. A zis însă şi Teodorit: „Vrăjmaşul a rămas lipsit de armele lui, nemaiavând pe slujitorii păgânătăţii, căci cei ce se făcuseră pe ei unelte ale lui, schimbându-se acum, au primit să ducă războiul împotriva lui. Încă şi cetăţile stricându-se, păgânătatea care se afla întru dânsele a primit zidirea bunei-cinstiri, căci era cu neputinţă a se întări buna-cinstire, dacă păgânătatea nu s-ar fi stricat de mai-nainte".

pierit-a pomenirea lui cu sunet.

„A pierit, zice, pomenirea diavolului din lume, deoarece nimeni nu-i aduce jertfe ca mai înainte, nici nu-l mai cheamă nimeni." Iar cu *sunet* înseamnă „cu mare glas", pentru că, tare răcnind dracii, fugeau din oameni, din cetăți și din capiștile lor; sau, *cu sunet*, înseamnă și că a pierit diavolul cu mândria sa, sau a pierit cu strigarea cântărilor pe care le cântau elinii în capiștile lor. Însă Proorocul David îl prihănește pe diavol la numărul singular, socotindu-l necredincios și vrăjmaș, deoarece el este începătorul demonilor celor răi, și îl ocărăște pe el mai mult cu numiri de acest fel, fiindcă s-a făcut pricinuitor de apostazie celorlalți draci și [deci], prin diavol, cu atât mai mult îi prihănește pe ceilalți demoni, care îi urmează acestuia[7].

7. Și Domnul în veac rămâne;

David arată prin aceste cuvinte nestrămutarea din buna-cinstire a acelor neamuri care au primit-o, deoarece Hristos era crezut de către neamuri că este Domn până la sfârșitul a toată lumea.

gătit-a la judecată scaunul Său.

După ce Proorocul și împăratul a vorbit puțin mai sus despre înălțarea Stăpânului și despre șederea Lui în scaun, acum pomenește prin ghicitură* înfricoșătoarea, viitoarea sau cea mai de pe urmă venire, și judecata cea de obște a toată lumea, când se va răsplăti fiecăruia după faptele lui; iar *gătit-a* a zis după omenească cuviință, ca să înțelegem [astfel] și dumnezeiasca cuviință. Iar Hrisostom a tâlcuit *la judecată* cu „întru dreptate".

---

[7] Marele Vasile zice că sunetul însemnează covârșirea pustiirii, căci sunetul se aude și se răsfrânge mai mult în locurile pustii decât în cele locuite. Deci zicând *cu sunet* însemnează pieirea cea cu totul, ori mărimea răului, adică lucrul de vestit și auzit.

* αἴνιγματωδοσ = ghicitorește, în mod enigmatic. Apostolul Pavel vorbea și el de cunoașterea *prin ghicitură*, prin care voia să arate cunoașterea nedesăvâșită din veacul de acum.

8. Şi va judeca lumea întru dreptate, judeca-va popoarele cu îndreptare.

Lume îi numeşte David pe credincioşii creştini lângă care se crede că locuieşte Dumnezeu prin dumnezeieştile locaşuri care se află pretutindeni, iar *popoare* îi numeşte pe ceilalţi oameni credincioşi întru care se află multe desişuri de patimi, în care demonii se încuibează ca nişte fiare; iar pe cei credincioşi Dumnezeu îi va judeca după alt chip, şi după altul pe cei necredincioşi: că pe cei puternici cu putere îi va certa, după cum este scris: *Cei tari, tare se vor certa* (Înţ. lui Solomon 6: 6). Şi-l va judeca pe fiecare după credinţa sau necredinţa lui. Sau poate că David a zis apoi [în partea a doua a versetului] *popoare,* făcând luminată înţelegerea zisă mai înainte, că a arătat de la cea cuprinzătoare, adică de la lume, pe cea care este cuprinsă, adică popoarele ce locuiesc în ea*; iar zicând *va judeca cu dreptate şi cu judecată*, propovăduieşte a Domnului nerăutate în faţă*.

9. Şi S-a făcut Domnul scăpare săracului,

Sărac [lipsit] de buna-cinstire şi de fapta bună era poporul cel din păgâni, căruia, după ce a crezut, i s-a făcut Dumnezeu scăpare, căci bogăţia avuţiilor este necredincioasă şi neadevărată, şi-i face scăpaţi cu sărăcia Sa pe cei ce au avut-o. Acest lucru vrea să-l arate şi cântătorul de psalmi, zicând: „Că la Domnul nu este părtinire, pentru că şi pe cel sărac îl primeşte Dumnezeu, şi nu se întoarce de la el".

ajutor în vremi bune întru necazuri.

„Dumnezeu, zice, ajută pe cel ce aleargă la Dânsul, chiar şi atunci când are vremi bune [îi merge bine], căci aceasta însemnează zicerea *în vremi bune*, dar şi în nenorocirile şi necazurile lui. Fiecare trebuie citite diferit: pe de-o parte, Domnul S-a făcut ajutor săracului în vremi bune, iar pe de altă parte, Domnul s-a făcut ajutor întru necazuri, deoarece nu numai cei ce se află în primejdie au trebuinţă de ajutorul lui Dumnezeu, ci şi cei ce au aflat vremi bune, pentru ca să-şi păzească adevărată [să se asigure de] sporirea lor, şi pentru ca să nu cadă în lenevire, care este maica şi pricina relelor sporiri. Însă unii - precum Hrisostom, Teodorit şi Simmah - au tâlcuit zicerea *în vremi bune* [zicând că e spusă] în loc de

---

* Este vorba de un paralelism climatic sau sintetic. A doua propoziţie o întăreşte sau o amplifică pe prima.
* Adică aceea că Domnul nu va judeca cu răutate, nu va avea o înfăţişare ca a unuia ce judecă cu răutate.

„în vreme cuviincioasă”, adică Dumnezeu S-a făcut ajutor în necazuri în vremea care [săracul] avea trebuință de ajutor[8].

10. Şi să nădăjduiască spre Tine cei ce cunosc numele Tău; că nu ai părăsit pe cei ce Te caută pe Tine, Doamne.

„Deoarece, zice, Tu eşti ajutorul săracilor, pentru aceasta şi ceilalți vor nădăjdui spre Tine, pentru că Tu singur poți să mântuieşti pe cei ce cu credință aleargă la Tine”, iar prin *cei ce au cunoscut numele Tău* a înțeles pe „cei ce cred în Tine”. Zicerea *să nădăjduiască* este poruncitoare, fiindcă este spre învățătură, care le porunceşte pe cele ce le ştie ca adevărate[9]. Încă şi după alt chip, bine a zis *numele Tău*, deoarece nu cunoaştem decât numele facerii de bine al lui Dumnezeu, iar firea lui Dumnezeu nimeni nu o cunoaşte. A adăugat chiar şi pricina pentru care cineva trebuie să nădăjduiască în Dumnezeu, anume că Dumnezeu nu lasă neajutorați pe cei ce-L caută cu toată inima lor[10].

11. Cântați Domnului, Celui ce locuieşte în Sion,

„Deoarece Domnul, zice, este un astfel de ajutor, şi nu părăseşte pe cei ce-L caută, pentru aceasta cântați Celui ce locuieşte în Sion, adică în Ierusalim; a zis aceasta nu pentru a arăta că Dumnezeu Se îngrădeşte într-un loc anume, ci pentru ca să arate iubirea pe care o avea Dumnezeu față de locul Ierusalimului, căci se zice că Dumnezeu locuia întru cei credincioşi; dar nu că S-ar îngrădi într-înşii, ci

---

[8] Teodorit zice astfel: „Cuvântul acesta ne învață că Domnul a lucrat mântuirea noastră în vreme potrivită. Iar *sărac* numeşte firea oamenilor, pentru multa sărăcie pricinuită din fărădelege. Despre această vreme prielnică, Fericitul Pavel învață, zicând: *Tot aşa şi noi, când eram copii, eram robi înțelesurilor celor slabe ale lumii; iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege* (Gal. 1: 3, 4).
[9] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Care sunt cei ce nădăjduiesc într-Însul şi cunosc numele Lui? Cei ce şi-au plecat grumazul legiuirilor Lui, iar aceasta a învățat-o chiar El, zicând: *Cel ce Mă iubeşte va păzi poruncile Mele* (In. 14: 21)”.
[10] Zice însă Hrisostom: „Şi cum este căutat Dumnezeu, de față fiind pretutindeni? Cu osârdia şi cu silința şi cu ferirea de cele rele ale vieții, că [tot astfel] şi multe din cele aflate dinaintea ochilor noştri nu [reuşim să] le vedem şi, în mână avându-le, nu le cunoaştem, de multe ori umblând chiar împrejur, căutând pe cele ce le ținem, în timp ce mintea este abătută spre altceva. Deci cum este a căuta pe Dumnezeu? Atunci când suntem izbăviți de cele ale vieții, ne vom întinde mintea într-acolo, şi nu trebuie doar simplu a căuta, ci cu tot dinadinsul [cu toată ființa] a căuta, că cel ce caută cu dinadinsul, nu el singur caută, ci şi pe alții îi ia ca ajutor, ca să afle pe cel căutat”.

pentru că are dragoste şi apropiere către ei, după Hrisostom[11]. Pe de altă parte, David îi îndemna să cânte lui Dumnezeu şi pe iudeii de atunci, sau pe neamuri, pentru că Dumnezeu voia să fie şi al neamurilor, El, cel ce vorbea în Sion cu cei credincioşi. Prin Sion trebuie să înţelegem şi Biserica din păgâni, pe care, în vremurile din urmă, Domnul Şi-a însuşit-o prin iconomia întrupării Sale[12].

vestiţi între neamuri isprăvile [faptele] Lui.

Acest cuvânt trimite către Sfinţiţii Apostoli, cărora Hristos le-a poruncit, zicând: *Mergând, învăţaţi toate neamurile* (Mt. 28: 18). Iar în loc de *isprăvi*, Simmah a zis „maşini"*, iar Achilla „schimbări". Prin urmare, înţelegem că Apostolii propovăduiau faptele lui Hristos şi, de aici, ele se numesc *isprăvi*; iar pentru că acestea erau pline de înţelepciune, pot fi numite şi „maşini". Iar pentru că ele s-au făcut în locul altora, se numesc „schimbări", deoarece păgânii, care se aflau departe, s-au făcut* aproape, după Teodorit, iar cei care se aflau în întunericul rătăcirii s-au făcut întru lumina adevărului, şi cei ce se aflau în uitare [de Dumnezeu, de adevăr] s-au făcut întru pomenire, iar cei lepădaţi s-au putut apropia, (...) şi Dumnezeu S-a făcut om, iar omul s-a făcut Dumnezeu. Chiril tâlcuieşte *isprăvile* ca fiind dumnezeieştile semne ale lui Hristos, minunile şi iconomiile. Iar Hrisostom zice că sunt facerile de bine ale lui Dumnezeu.

12. Cel ce caută sângiurile* lor Şi-a adus aminte,

„Dumnezeu a iconomisit toate acestea, zice, pentru că Şi-a adus aminte de neamuri, care erau uitate din pricina necredinţei lor. (...) El nu trece cu vederea sângiurile lor care se varsă spre jertfă, ci le cere de la cei care le varsă [ucigaşii]."

---

[11] Care mai adaugă că aceea că Domnul locuieşte în Sion este zisă pentru legătura Lui cu locul, căci El nu este circumscris de loc, [de asemenea] şi pentru noi, căci este numită casă din pricina simţirii noastre cum că casa noastră este acolo. [Din pricina afinităţii noastre faţă de acel loc, care anticipează locuinţa cea veşnică pe care ne-a gătit-o Hristos.]

[12] Pentru aceasta a zis şi Chiril: „Sion zicem a fi gândita Biserică de pe pământ, care se înţelege a fi soră a celei de sus". Se înţelege dar a se numi Sion atât Biserica cea de sus, cât şi cea de pe pământ: că Sion se tâlcuieşte [pri]veghere. [σκοπευτήριον; la Mitropolitul Veniamin; *pânditorie*. Etimologia termenului rămâne incertă chiar şi astăzi. Sfântul Chiril îi atribuie o etimologie duhovnicească.] Că *aceasta* este şi *aceasta* şi *aceea*. [Ambele interpretări sunt valabile. Biserica din veacul de acum – veacul aşteptării Împărăţiei depline – este un veac al Bisericii (fie ea cea din cer, fie de pe pământ) care priveghează, se pregăteşte pentru venirea Sionului celui de sus, Împărăţia lui Hristos.]

* μηχανὰς – maşini, instrumente. Pentru detalii vezi II Paralip. 26: 15. II Macab. 6: 20 etc.

* ἔγιναν de la vb. γίνομαι = lit. a se face; a se împlini, a deveni, a ajunge, a se naşte.

* τὰ αἵματα = lit. sânge, jertfe.

Însă David arată prin sânge dreptatea pe care a făcut-o Dumnezeu din pricina uciderilor făcute de oameni, [care au fost] îndemnaţi de demoni – ucigătorii de oameni. Drept care, prin această zicere, se vădeşte că fiecare ucigaş îşi va lua cuvenita dreptate, după cuvântul lui Dumnezeu, care zice: *Căci Eu, şi sângele sufletelor voastre îl voi cere din mâna fratelui* (Fac. 9: 5).

nu a uitat strigarea săracilor.

Din pricină că firea oamenilor era cu totul tiranizată de gândiţii vrăjmaşi demoni, se părea că strigă către Dumnezeu, Făcătorul lor, căci amărăciunea lor s-a făcut ca o mare strigare. Ori prin aceasta David vrea să arate că Proorocii - proorocind de demult taina înomenirii - strigau chemând pe Fiul lui Dumnezeu ca să Se întrupeze spre ajutorul oamenilor pe care, deşi erau săraci din pricina lipsei bogăţiei cunoştinţei de Dumnezeu şi a faptei bune, totuşi Dumnezeu nu i-a uitat[13].

13. Miluieşte-mă, Doamne, vezi smerenia mea de către vrăjmaşii mei,

De asemenea, şi acest cuvânt se zice ca din partea fiecărui creştin: „Ai văzut, Doamne, zice, smerenia şi nenorocirea care mi s-au făcut de către cei necredincioşi, adică de vrăjmaşii cei văzuţi şi nevăzuţi", căci atât tiranii şi împăraţii, cât şi demonii se sârguiau în unire să piardă neamul creştinilor.

Cel ce mă înalţi pe mine din porţile morţii.

Cântătorul de psalmi numeşte aici *porţi ale morţii* diferitele şi felúritele mucenicii al Sfinţilor Mucenici, de unde se făceau mai înalţi şi mai slăviţi de Hristos, deoarece, prin muncile ce le sufereau pentru numele lui Hristos, intrau ca prin nişte uşi în moartea cu trupul. Aceasta se pot înţelege şi ca zise din partea lui David, care de multe ori a fost smerit de către vrăjmaşii săi, însă s-a izbăvit prin

---

[13] Hrisostom înţelege aici prin *săraci* pe cei săraci cu duhul, pe care îi fericeşte Hristos, ca aceştia mai vârtos să asculte rugându-se, [adică] cei smeriţi cu inima şi zdrobiţi, şi două pune aici: rugăciune şi smerită cugetare, căci în tot locul, temelia rugăciuni este smerita cugetare: drept aceea, cel ce se roagă trebuie mai vârtos a se scăpa de umflare (adică de mândrie). Iar Teodorit zice: „Numeşte aici *strigare* nenorocirea care a venit prin păcat, pentru care se întâmplă şi morţi fără de vreme, şi plângeri, şi primejdii. Căci cam de acest fel, zice, era strigarea din suspinuri şi plângeri, având oarecare cerere pentru relele care stăpâneau".

minuni* de la moarte, făcându-se mai slăvit şi mai strălucit, pentru ajutorul pe care i-l dădea Dumnezeu[14].

14. Ca să vestesc toate laudele Tale în porţile fiicei Sionului; veseli-ne-vom de mântuirea Ta*.

David arată aici pricina pentru care mai sus a cerut lui Dumnezeu să-l miluiască şi să-l izbăvească din moarte: „Adică ca să propovăduiesc, zice, în porţile Sionului, toate slavoslovirile ce Ţi se cuvin, pentru însuşirile care se cuvin numai Ţie, adică pentru că toate le-ai făcut prin Pronia Ta, prin înţelepciunea Ta, prin dreptatea şi prin înomenirea Ta, deoarece pentru fiecare din acestea se cuvine a slavoslovi. Iar prin *Sion* numeşte aici Biserica Sfinţilor care este în ceruri, iar *porţile ei* sunt numite, după Teodorit, bisericile din tot pământul, prin care, ca prin nişte uşi, să se poată sui cineva la Sionul cel de sus, căci creştinii care pătimeau pentru Hristos, adunându-se în Biserici, propovăduiau minunile lui Dumnezeu, prin acestea întărind pe fraţii lor întru credinţă. Dar şi David, în cartea aceasta a psalmilor săi, vesteşte în fiecare biserică laudele şi slavoslovirile lui Dumnezeu; iar *fiică* a numit Sionul cel de sus, ca pe o iubită şi ca de Dumnezeu alcătuită. Zicând *veseli-ne-vom de mântuirea Ta*, prin mântuire a arătat înomenirea lui Hristos şi moartea Lui, deoarece acestea s-au făcut pricinuitoare mântuirii oamenilor, precum le-a numit şi Dreptul Simeon, zicând: *...că a văzut ochii mei mântuirea Ta* (Lc. 2: 30)[15].

---

* παραδόξως = în mod minunat, paradoxal.

[14] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Balaurul [δράκων], apostatul, aflătorul a toată răutatea şi puterile cele împreună cu dânsul rele s-ar putea numi nu cu nepotrivire *porţi ale morţii*, căci aduce în tartarul iadului şi în adâncul morţii pe cei ce s-au supus lor; însă *porţi ale morţii* s-ar putea înţelege şi păcatele cele de multe feluri, că şi înţelepţii cei dintre elini, îndemnându-se cu rătăcirea şi nefrumseţea [ἀκαλλὲσ = urâţenia, nebunia] slujirii de idoli, cu a lor bună limbuţie vrând a o înfrumuseţa (au greşit)". Şi Origen: *„Porţi ale morţii* a zis că sunt păcatele de moarte din care se înalţă cel ce socoteşte că nici nu le-a păcătuit, care numai el singur poate vesti toate laudele Domnului".

* Avem de-a face cu două acţiuni ce se împlinesc într-un singur loc: *porţile fiicei Sionului*. În Ps. 85: 11, la fel: *Lăuda-Te-voi, Doamne, Dumnezeul meu, cu toată inima mea voi slăvi numele Tău în veac*, aici nemaifiind comun locul, ci instrumentul: inima. Traducătorii mai vechi şi mai noi adaugă între afirmaţii un *şi* nejustificat, chipurile pentru o mai mare claritate.

[15] Pentru aceasta şi dumnezeiescul Chiril zice că: „Prin aceste cuvinte se bucură cei dintre neamuri, pentru iconomia pe care a făcut-o Dumnezeu Tatăl în Hristos, Mântuitorul şi Izbăvitorul, arătându-L tuturor că bine a voit ca toate să se încheie [ἀνακεφαλαιώσασθαι = recapituleze, unifice; vezi şi Ef. 1: 10] în Hristos - atât cele din ceruri, cât şi cele de pe pământ".

15. Afundatu-s-au neamurile întru stricăciunea pe care au făcut-o;

Prin *neamuri* trebuie să înțelegem aici iudeii, deoarece și ei s-au asemănat neamurilor în răutate și mânie, iar prin *stricăciune* trebuie să înțelegem chiar moartea, din pricină că iudeii, silindu-se a omorî pe începătorul vieții, pe Iisus Hristos, au fost stricați de romani împreună cu tot neamul lor, iar pentru că ei au fost aceia care I-au pricinuit moarte lui Hristos, pentru aceasta au fost dați și ei [la rândul lor] morții; sau, după cum zice Teodorit, acest cuvânt poate fi înțeles și în legătură cu tiranii elini, care prigoneau creștinii, căci silindu-se tiranii să piardă pe credincioși, ei [au fost aceia care] s-au pierdut mai mult. Nu este însă nepotrivit, după Teodorit, dacă am înțelege aceasta și pentru demoni, care, cugetând să oprească puterea lui Hristos prin moartea pe Cruce, ei, printr-o moarte ca aceasta, mai vârtos au oprit puterea proprie*, nemaiputând să lucreze cu ea[16].

în cursa aceasta pe care au ascuns-o, s-a prins piciorul lor.

Ceea ce dumnezeiescul David a zis mai sus, aceasta o zice și aici, batjocorind și înfruntând prin altă asemănare răsturnarea vrăjmașilor lui Hristos și ai creștinilor. *Cursă* numește însă cugetarea și vrăjmășirea cea ascunsă [viclenia], deoarece toată cursa se pregătește în chip ascuns, din pricină că vrăjmașii creștinilor pregăteau ucideri de moarte în ascuns, apoi le scoteau la lumină.

16. Cunoaște-se Domnul, judecăți făcând;

Aici, cântătorul de psalmi numește *judecăți* răsplătirile și izbândirile [dreptățile] lui Dumnezeu asupra celor răi, deoarece El răsplătește fiecăruia după vrednicia faptelor lui[17].

întru faptele mâinilor lui s-a prins păcătosul.

Și acest cuvânt se aseamănă cu cel de mai sus, pentru că David spune aici pricina pentru care se cunoaște Dumnezeu că face judecăți, și pedepsește după

---

* Au rămas neputincioși.

[16] Iar Hrisostom tâlcuiește așa: „*Stricăciune* este numită răutatea, că nimic nu strică așa de mult ca răutatea, nu este nimic mai slab decât cel rău, prinzându-se cu înseși armele sale, precum și fierul este stricat de rugină și lâna de molii, tot astfel și cel rău, de răutatea lui este pierdut. Drept aceea, și mai-nainte de pedeapsa cea de la Dumnezeu, însăși răutatea pe lucrătorul ei îl pedepsește".

[17] Hrisostom zice: „De vreme ce Dumnezeu îndelung rabdă, pentru aceasta Domnul se cunoaște făcând judecăți, adică mustrând, izbândind și răsplătind".

merit* pe cei vrednici de pedeapsă. Cu atât mai mult din aceasta se cunoaşte Dumnezeu drept judecător, fiindcă îi face pe aceia care-i vrăjmăşesc pe alții să cadă ei înşişi întru a lor vrăjmăşire, iar răutatea lor cea împotriva altora să se întoarcă asupra capului lor. Iar prin *păcătos* se înțeleg aici iudeii, elinii şi diavolul, care au vrăjmăşit pe Hristos şi pe creştini, sau prin *păcătos* poți înțelege chiar tot omul viclean şi vrăjmăşitor.

(Diapsalma) despre acesta am vorbit în precuvântare[18].

17. Întoarcă-se păcătoşii la iad,

Păcătoşi numeşte aici David pe necredincioşi, după Isihie, iar *iad*, munca iadului, iar *întoarcere* înseamnă „risipindu-se din viața aceasta şi pogoară-se la iad", fiindcă iadul este sub pământ. Şi zice să se întoarcă iarăşi într-însul, fiindcă n-au putut înțelege nici un lucru dumnezeiesc şi mai presus de cele pământeşti, dar pe care [dintre ei] îi numeşte păcătoşi, o arată în următoarele cuvinte, după Hrisostom[19].

toate neamurile cele ce uită pe Dumnezeu.

Iată pe care îi numeşte păcătoşi: neamurile cele necredincioase, care au uitat pe Dumnezeu cu uitarea şi cu necunoştința lor cea de voie[20].

18. Că nu până în sfârşit va fi uitat săracul;

„Aceasta, zice, o vor pătimi neamurile de felul acesta, adică întoarcerea la iad, pentru că nu totdeauna va fi uitat de Dumnezeu săracul creştin, cel care este prigonit de neamuri, creştin care este sărac de bani şi de bogăția trupească, dar [în schimb] este bogat în bogăția credinței şi a faptelor bune; ori *sărac* numeşte pe

---

* ἀξίους = cf. vinovăției, vredniciei, axiologic.

[18] Iar la Grigorie al Nyssei şi la alții, aici se scrie nu diapsalma, ci cântare de diapsalma. Pentru ce? Pentru că, după acelaşi Grigorie, la alte diapsalme se făcea curmare glasului Prorocului, liniştindu-se şi primind strălucirea cea de la Duhul. Iar aici, urmarea cântării nu se curma, ci se lucra învățătura cea de la Duhul. Vezi şi la *Înainte cuvântare*, la cap. 3.

[19] Iar alții zic că păcătoşii, adică păgânii şi cei nepocăiți, care după moarte se pogoară în iad, aceştia, după ce se vor scula şi se vor înfățişa la judecata lui Dumnezeu, iarăşi se vor întoarce la iad, în muncile iadului.

[20] Iar Sfântul Chiril zice: „Cei ce au crezut în Hristos, pentru multa lor iubire de Dumnezeu, blestemă pe cei ce tăgăduiesc înomenirea lui Hristos şi darul Lui prin care puteau să moştenească împărăția cerurilor".

poporul cel din păgâni, deoarece acesta şi-a pierdut dregătoria* şi bogăţia sufletului, rămânând sărac de bogăţia bunei-cinstiri şi a faptei bune.

răbdarea săracilor nu va pieri până în sfârşit.

Săraci sunt numiţi aici cei dintre neamuri, a căror nădejde nu va rămâne zadarnică şi nefolositoare, iar nădejde a neamurilor este Hristos, după cum este scris: *Şi Acesta va fi aşteptarea neamurilor* (Fac. 49: 10). Tot astfel, Dumnezeu strigă prin Sofonie aşa: *Aşteaptă-Mă până în ziua în care Mă voi scula ca mărturie* (Sof. 3: 9).

19. Scoală-te, Doamne, să nu se întărească omul,

Iar alt tâlcuitor a zis: „Să nu se obrăznicească omul". David zice cuvântul acesta pentru revoltele şi războaiele ce le purtau neamurile între ele, din pricină că păgânii, neavând învăţători adevăraţi şi cu bune moravuri, au uitat că şi ei sunt prin fire pământ şi cenuşă, şi din acest motiv se obrăzniceau mai presus de firea lor, iar după ce au cutezat să facă toate relele, au îndrăznit, nebunii, a se numi pe sine zei. De aceea zice David: „O Doamne, fă dreptate şi smereşte mândria acestora". La acesta, cineva poate zice şi o tâlcuire mai frumoasă: „Despre om se zice că este dumnezeu, pentru că este după chipul lui Dumnezeu, conform cu zicerea: *Eu am zis: „dumnezei sunteţi"* (Ps. 81: 6), iar după pământeştile patimi pe care le are, este cel despre care se zice: om pământesc. Din cauză că pământeştile patimi stăpâneau oamenii de atunci; pentru aceasta, David roagă pe Hristos să Se scoale din morţi, iar prin Sfinţii Săi Apostoli să-i înveţe pe oameni să nu lase patimile să stăpânească peste sufletele lor, iar trupul pământesc să domnească peste mintea lor. Însă se poate înţelege şi într-alt fel: după învierea Domnului, după ce s-a întins în lume propovăduirea Evangheliei, au încetat războaiele dintre neamuri şi oraşe, după cum este scris: *...şi nu vor mai învăţa războiul* (Is. 2: 4).

să se judece neamurile înaintea Ta.

„Să se judece, zice, Doamne, înaintea Ta neamurile, adică să sporească întru a Ta iubire şi înălţare, deoarece fiecare judecător priveşte* pe cel ce se judecă." Iar

---

* ἀξίωμά = cinstea, reputaţia; valorile după care se călăuzea; vezi nota de la Ps. 8: 8.
* θεωρίαν. Înţelesul verbului e mai bogat. E vorba de o privire (contemplaţie) profundă care merge până la despărţirea sufletului de trup, cum zice Sfântul Apostol Pavel. Dumnezeu, ca un Atotştiutor, nu trebuie să judece fapte ca Unul care n-ar avea o cunoştinţă clară despre ele, căci El le ştie, şi într-o oarecare măsură le ştie şi omul.

judecata de aici este îndreptată împotriva diavolului, despre care Dumnezeu a zis prin Isaia: *Iată Fiul Meu pe Care L-am ales, iubitul Meu, întru care a binevoit sufletul Meu, voi pune Duhul Meu peste El, şi va judeca neamurile* (Is. 42: 1).

20. Pune, Doamne, dătător de lege peste ei,

Aici, David arată prin ghicitură* pe Hristos, după cum este scris: *Iar Eu M-am pus împărat de Dânsul* (Ps. 2: 6). Căci dătătorul de lege este Hristos, fiindcă ne-a dat legea Evangheliei.

să cunoască neamurile că oameni sunt.

„Să se înveţe neamurile, zice, în vremea cea mai de pe urmă, să vieze ca nişte oameni cuvântători*, iar nu ca nişte fiare necuvântătoare [iraţionale] şi neîmblânzite.

21. Pentru ce, Doamne, stai departe[21],

De aici încolo, cuvântătorul de psalmi zice despre Pronia lui Dumnezeu, adică despre felul cum oamenii cei răi sporesc în bunăstare, iar cei buni au parte de nenorociri; iar această îndreptare de cuvânt o face ca din partea oamenilor care se necăjesc, după Hrisostom. „Pentru ce, Doamne, zice, ai stătut departe şi i-ai lăsat pe oameni să se poarte după capul lor?" A zis aceasta ca o metaforă şi ca o pildă luată de la acei oameni care stau departe şi se lenevesc a-i ajuta pe cei ce pătimesc.

[şi] treci cu vederea în vremi cuvioase întru necazuri?

A trece cu vederea înseamnă a te face că nu vezi, a-ţi ridica ochii ca să nu vezi ce este înaintea ta. „Pentru ce, dar, Doamne, zice, când eşti de faţă la cei ce se necăjesc, Te arăţi a fi departe de dânşii? Oare pentru că arăţi îndelungă răbdare şi

---

Păcatele omului se „răscolesc" (judecă) prin focul harului dumnezeiesc, care le dă la iveală pe acestea, producând în sufletul omului o ruşine care-l determină să se judece şi să se considere vrednic de osândă pentru ele, drept care se simte îndemnat să caute ajutorul lui Dumnezeu.

* Vezi nota de la Ps. 9: 7.

* λογικοὶ = raţionali, logici, gânditori la sensul cel mai presus de fire al existenţei.

[21] Însemnează [ia aminte] că la cea [Scriptura] evreiască, psalmul acesta se desparte în două, iar de la acest stih până la sfârşit se numără Psalmul 10, iar de la cei şaptezeci [din Septuagintă], tot psalmul este unul, al 9-lea la număr.

nu pedepseşti pe cei ce se necăjesc? Iar în vreme ce Tu pe toate le vezi, pentru ce Te faci că nu le vezi? De ce nu-i ajuţi nici în necazuri, nici în vremuri de nenorocire pe aceştia, cărora le trebuie ajutorul Tău?" Aceste le zice David, rugând fierbinte pe Dumnezeu ca să-i ajute pe cei ce se necăjesc, şi care nu învinovăţesc şi prihănesc[22]. Către aceste cuvinte ale lui David, Dumnezeu ar putea răspunde prin cuvintele scrise de Isaia: *Oare nu poate mântui mâna Domnului? Îngreuiatu-S-a oare urechea Lui, ca să nu audă?* [Nicidecum,] *ci păcatele voastre fac osebire între voi şi Dumnezeu, şi pentru păcatele voastre a întors Domnul faţa de către voi, ca să nu vă miluiască* (Is. 59: 1, 2).

22. Când se mândreşte necredinciosul, se aprinde săracul;

„Când se aprinde, zice, necredinciosul – pentru că bine-sporeşte în toate lucrurile lui – atunci, văzându-se pe sine bine-cinstitorul şi credinciosul că se nenoroceşte în toate lucrurile lui, se aprinde de râvna sporirii şi a bunăstării celui necredincios, şi scoate din gura sa suspinurile ca pe un fum (după Teodorit), şi se întreabă: „Pentru ce acesta, necredincios fiind, bine-sporeşte în calea lui"?[23] Se poate înţelege şi aşa: când se mândreşte diavolul asupra neamului omenesc şi îi aduce război cu atacurile cugetărilor, atunci cel sărac [lipsit] de fapta bună, se aprinde cu patimile şi păcatele.

se prind în sfaturile pe care le gândesc,

Şi acest cuvânt se înţelege pentru cei necredincioşi, care într-un fel se ajută în voile pe care le sfătuiesc, adică sporesc şi nimeresc*, ori se întovărăşesc şi sunt ajutaţi de cei necredincioşi asemenea lor. Trebuie însă să luăm aminte, căci uneori David zice acelaşi cuvânt atât pentru cei buni, cât şi pentru cei răi, iar alteori doar

---

[22] La aceasta, Hrisostom aduce spre pildă doctorul şi pe cei ce sunt tăiaţi de doctor, zicând: „Precum cei ce sunt tăiaţi, când încă tăierea nu s-a făcut desăvârşit, roagă pe doctor să-şi depărteze mâna, cerând un dar [χάριν] ajutător [adică cere puţină blândeţe], strigând de multe ori către doctor: «M-ai muncit, m-ai pierdut, m-ai omorât». Dar acestea nu sunt graiuri ale minţii, ci ale durerii, tot astfel şi cei mici cu sufletul zic [acelaşi lucru] în necazurile lor, nesuferind durerile".

[23] Pentru aceasta şi Teologul zice: „Când se mândreşte necredinciosul, săracul se aprinde cu gândurile". Şi Hrisostom: „Cel ce nedreptăţeşte se vaită mai-nainte de muncă şi de chinuire, nesuferind sporirea celui rău". Zice însă şi Teodorit: „Pare-se că stai departe, Stăpâne, şi nu vezi cele omeneşti, nefăcând izbândă celor nedreptăţiţi, şi aceia se topesc de mâhnire ca de foc văzând trufia celor ce-i nedreptăţesc. Foarte potrivit a pus aici zicerea *se aprinde*, pentru cei ce se întristează, căci cei aprinşi se aseamănă cu cei întristaţi, care scot suspinul pe gură ca un fum".

* Îşi ating scopul.

cu un singur sens, precum a zis mai sus [poate la v. 15] despre necredincioşii care se ajută [reciproc], iar pricina [ajutorului reciproc] este că cei buni, deşi după număr sunt mulţi, după bunătate toţi sunt unul; iar cei răi, care după număr tot mulţi sunt, după răutate toţi sunt unul*. Însă cuvântul de aici se referă aici şi la cei credincioşi, căci, gândind ei la sporirea necredincioşilor, se prind şi cad în împuţinare de suflet şi nerăbdare, neînţelegând negrăitele judecăţi şi iconomii ale lui Dumnezeu[24].

23. Că se laudă păcătosul întru poftele sufletului său, şi cel ce face strâmbătate se binecuvântează.

Se cuvine aici să luăm aminte, căci în limba evreiască acest *că* nu este întotdeauna cauzal, ci uneori este folosit pentru întărire [a adevărului], alteori este pus de prisos (precum este şi aici). Deci David vrea să zică că răutatea a stăpânit atât de mult pe oameni, încât cei ce păcătuiesc se laudă în faţa păcătoşilor asemenea cu ei, cu relele ce le poftesc, în loc să se prihănească; iar cei ce nedreptăţesc pe fraţii lor se binecuvântează de cei ce, la fel ca şi ei, fac nedreptăţi[25].

24. Întărâtat-a pe Domnul cel păcătos,

„Omul cel păcătos, zice, îndeamnă pe Dumnezeu să-l osândească şi să-l pedepsească, deoarece el este cel ce iuţeşte şi grăbeşte mai înainte cu un ceas pedeapsa sa, prin lucrurile păcătoase pe care le face."

---

* Atât în trupul celor răi, cât şi în Trupul hristic al credincioşilor există o unitate în simţiri, fiecare simţind în felul lui nevoile, bucuriile etc. celuilalt, responsabilizându-se astfel după putinţă pentru sporirea sau slăbirea unităţii trupului.

[24] Iar Teodorit a înţeles şi zicerea aceasta ca legată de zicerea cea de mai sus (v. 22): „Din pricina mândriei necredincioşilor, care le face vătămare, zice, se întristează, venindu-le gânduri necuvioase, şi îndoindu-se cu gândul faţă de purtarea Ta de grijă [faţă de Pronie], că aceasta însemnează zicerea: *se prind în sfaturile pe care le gândesc*".

[25] Pentru aceasta a zis şi Hrisostom: „Aici face pomenire de un fel nesuferit de rău, că despre cele ce trebuia a se acoperi [ascunde] şi a se ruşina, de acestea se minunează şi se laudă, vorbind adică de linguşitori. Cum dar se face vindecare acestora, când răutatea se adaugă?" Despre unii ca aceştia scrie şi Chiril: „Că dacă cei ce se şi laudă pentru răutate, şi cugetă înalt pentru că sunt răi, nefiind nici unul ca să-i prihănească, mai vârtos îi binecuvântează".

după mulțimea mâniei lui nu va căuta,

„Dumnezeu, zice, nu pedepsește pe oameni precum se cuvine după dreapta Lui mânie, ci mai cu milostivire decât se cuvine, deoarece, după cântătorul de psalmi: *Că de vei căuta la fărădelegi, cine va suferi?* (Ps. 129: 3). Iar mânia lui Dumnezeu este pedeapsa cea dreaptă, dar fiindcă Dumnezeu este milostiv, pentru această pricină nu muncește pe cei păcătoși cu o pedeapsă nestăpânită [violentă], ci printr-o pedeapsă amestecată cu milă, după cum este scris: *Întru mânie Îți vei aduce aminte de milă* (Avacum 3: 1). Însă după dumnezeiescul Chiril, aceasta se înțelege și altfel: că a întărâtat păcătosul pe Domnul după mulțimea mâniei lui, adică după măsura mâniei pe care chiar el a aprins-o față de Dumnezeu, căci aceasta se aprinde din faptele rele ale păcătosului; apoi aceasta se poate citi [și] în chip întrebător: *nu va căuta?*[26] sau se poate citi ca afirmație, adică păcătosul, după ce a mâniat pe Dumnezeu cu păcatele sale, nu caută să-L întoarcă spre milostivire prin pocăința sa.

nu este Dumnezeu înaintea lui.

„După socotința păcătosului, zice, Dumnezeu nu-l vede atunci când face păcate, ori se înțelege că păcătosul nu are înaintea lui pe Dumnezeu, ca și cum nu ar fi de față când păcătuiește."

25. Să se spurce căile lui în toată vremea;

„Deoarece păcătosul, zice, cugetă că Dumnezeu nu-l vede, din această pricină toate faptele lui se fac scârnave și pângărite."

lepădate să fie judecățile Tale de la fața lui;

„Judecățile Tale, zice, Doamne, adică înțelesurile judecăților Tale se ridică din mintea ticălosului păcătos, adică se scot din inima lui, pentru că el nu-și aduce aminte de ele, nici nu se gândește că Tu ești judecător drept și tare." Se poate însă înțelege și astfel: că lepădarea păcatului înseamnă [recunoașterea] judecăților lui

[26] Adică păcătosul mânie astfel pe Dumnezeu, iar Dumnezeu oare nu va căuta [cerceta] păcatele păcătoșilor la judecată? Negreșit că le va căuta. Iar Teodorit citește zicerea astfel: „A întărâtat păcătosul pe Domnul după mulțimea mâniei lui". Aici se stă; apoi merge mai departe: *nu va căuta*, în loc de: „Întărâtat-a pe Domnul, zicând: Nu va căuta (Domnul adică)". Adică – lăsându-se prins de nebunie și turbare, ca și cum n-ar privi nimeni de deasupra – cade în toată fărădelegea, nesocotind că Judecătorul cercetează cele ce se fac.

Dumnezeu, căci atunci când păcătosul îşi aduce aminte de ele, îl cuprinde teama şi încetează a mai păcătui; iar lepădarea judecăţilor lui Dumnezeu este iarăşi [una cu] uitarea lor[27].

peste toţi vrăjmaşii săi va stăpâni.

„Păcătosul, zice, îi va birui pe toţi potrivnicii săi, căci, pentru îndelungărăbdarea lui Dumnezeu, el se sloboade* de multe ori pentru a birui pe vrăjmaşi în războaie."

26. Că a zis în inima sa: nu mă voi clătina,

„Păcătosul, zice, şi-a socotit de nădejde sporirea sa şi, de aceea, a zis că nu se va strămuta dintr-însa."

din neam în neam fără de răutate.

După Hrisostom, aici lipseşte graiul [verbul] *voi fi*, *voi petrece*, adică păcătosul a zis că va petrece din neam în neam fără a pătimi vreun rău, iar prin *neam* trebuie să înţelegem viaţa sa până la viaţa urmaşilor săi[28].

---

[27] Zice Hrisostom: „Precum cel orbit deseori cade în gropi, tot aşa şi acesta, fiindcă nu are înaintea ochilor săi frica de Dumnezeu, petrece totdeauna în răutate, şi de viitoarea judecată nu-şi aduce aminte (...) că cel ce nu ştie [înţelege] că este Dumnezeu, nici de judecată nu ştie că este". Zice însă şi Chiril: „La tot omul cel iubitor de păcat, şi care fără oprire priveşte la păcat, şi în tot chipul caută să mânie pe Dumnezeu, pentru că nu Îl are în mintea sa, i se spurcă cu adevărat căile, adică faptele, şi de necurăţie sunt pline, şi cu noroiul răutăţii se pângăreşte, şi tinde oarecum la lepădarea judecăţilor lui Dumnezeu, adică a legilor, luptându-se cu tot păcatul împotriva scopului sfinţitelor legiuiri".

* În sensul că îşi ia libertatea dăruită de Dumnezeu, respectiv profită de îndelungărăbdarea Lui pentru a-i birui pe vrăjmaşii săi.

[28] Însă Hrisostom adaugă şi acestea: „Când omul fără de minte [ἀνόητος] câştigă multă sporire şi pe vrăjmaşi îi biruieşte, şi se laudă, şi se făleşte, se face mai smerit decât toţi. [De fapt] neaşteptând nici o schimbare în bunele-sporiri, se poartă cu înţelepciune, şi în nenorocire căzând, neiscusit fiind, şi necugetând una ca aceasta, se tulbură şi se zbuciumă, iar Iov, în buna-sporire fiind, Îl lăuda pe Dumnezeu zicând: *...de ceea ce mă tem, de aceea am parte* (Iov. 1: 23). Şi Isus Sirah: *De vremea foametei adu-ţi aminte în vremea îmbelşugării, şi de sărăcie în zilele bogăţiei* (Înţ. lui Isus Sirah 18: 25).

27. A cărui gură este plină de blestem, şi de amărăciune, şi de vicleşug.

A cărui gură: limba evreiască are obiceiul să folosească articolele în locul pronumelor, precum zice şi în altă parte: *Fericit este acela al cărui ajutor este Dumnezeul lui Iacob* (Ps. 145: 5) şi iarăşi: *Fericit bărbatul al cărui ajutor este de la Tine* (Ps. 83: 6). „Plină de blestem, zice, este gura păcătosului, pentru că pe toţi îi blestemă, plin şi de amărăciune, pentru că grăieşte cu urgie şi cu mânie, dar şi de vicleşug este plină, deoarece îşi foloseşte cuvintele nu după cum îi este inima: unele zicând cu gura şi altele cugetând cu inima."

28. Sub limba lui, osteneală şi durere;

„Păcătosul, zice, vorbeşte cele ce pricinuiesc *osteneală şi durere* celor ce aud şi sunt vrăjmăşiţi de el." Sau se înţelege aceea că, atunci când îi învaţă pe alţii, în cuvintele păcătosului se află osteneală şi durere, pe care, cei care le ascultă şi se supun lor, se fac părtaşi acestei osteneli, iar în sufletul lor nu-şi găsesc nici o odihnă. Sau se înţelege aceea că limba lui osteneşte şi are dureri ori de câte ori grăieşte împotriva vrăjmaşilor ei; însă prin *osteneala şi durerea* limbii, Proorocul a înfăţişat clevetirea şi deasa grăire de rău a păcătosului.

stă la pândă în ascuns cu cei bogaţi,

Păcătosul stă la pândă în ascuns aproape de drum, unde, de se ascunde cineva, poate sări fără de veste asupra trecătorilor. Proorocul numără aici diferitele răutăţi ale oamenilor vicleni care fac acestea - adică vicleniile, vrăjmăşirile, răpirile, uciderile şi cele asemenea acestora; şi zice: „Omul păcătos se ascunde cu cei bogaţi în loc necunoscut, adică cu cei renumiţi şi plini de răutate*, deoarece păcătosul are prieteni dintre oamenii de acest fel, ca unii care sunt asemenea lui". După ce David a vorbit despre pândirea păcătoşilor şi pricina ei, acum zice:

ca să ucidă pe cel nevinovat;

„Pentru acesta, zice, se ascunde păcătosul în loc neştiut, ca să omoare prin clevetirile lui pe cel nevinovat, care întru nimic nu l-a nedreptăţit."[29]

---

* Literal: slăviţi în răutate, care „strălucesc" de răutate.

[29] Iar Teodorit zice: „Şi în adunări încă şezând (păcătosul), oarecari curse şi meşteşugării găteşte celor fără de pricină [nevinovaţi], în acest fel şi bogaţii îl pândesc pe sărac". A zis încă şi Marele Atanasie: „Cel lovit de piatră caută doctor, dar mai ascuţite [dureroase] sunt acele lovituri venite din clevetire, căci clevetirea este calomnie [διαβολῆς], şi sabie, şi săgeată ascuţită, precum a zis Solomon: *...şi acestea singur adevărul le poate vindeca, dar dacă* [calomnia, clevetirea] *este trecută cu vederea, creşte mai cumplit pe rană*" [*Apologia întâi*].

ochii lui spre cel sărac privesc.

David descrie aici privirea stăruitoare şi cuprinzătoare a păcătosului care priveşte necontenit, doar-doar de ar trece un sărac pe cale, ca să năvălească asupra lui şi să-l prindă.

29. Pândeşte întru ascuns ca leul în culcuşul său;

Ceea ce David a zis mai sus, zice şi acum, făcând de privelişte [ruşine]* mult împietrita viclenie şi vrăjmăşire a păcătosului, arătând nu un om, ci o fiară sălbatică: „Precum acela, zice, care se ascunde în culcuşul său sare de năprasnă afară cu urlete, răpeşte vitele cele mai mici – atunci când se întâmplă ca bietele vite, fără de vicleşug, să treacă pe acolo – aşa face şi păcătosul: prinde pe cei săraci şi neputincioşi, ascunzându-se într-un loc neştiut ca într-un cuib”[30].

pândeşte ca să apuce pe sărac; să apuce pe sărac ca să-l tragă la el.

Deoarece David a asemănat mai sus pe păcătos cu leul – după vrăjmăşirea şi sălbăticirea lui şi după pornirea spre ucidere – de aceea, şi aici, stăruie în această asemănare, şi potriveşte la păcătos [atribuie păcătosului] şi celelalte însuşiri ale leului, căci aşa cum leul răpeşte pe celelalte vieţuitoare, năvălind de năprasnă asupra lor, trăgându-le în vizuină şi mâncându-le, tot astfel face şi păcătosul: nu pentru a răpi pe vreun pizmaş sau vrăjmaş sau vreo fiară, ci ca să răpească pe vreun sărac de bani, pe cineva slab şi neputincios. Aici se tălmăceşte şi ce înseamnă această răpire a păcătosului: ea se face pentru a-l trage pe sărac în loc osebit ca să-l omoare. Iar *să apuce* [răpească] este pomenit de două ori, pentru a arăta astfel plângerea şi tânguirea ce se abat asupra păcătosului. Iar cu această repetiţie, precum şi cu liniştirea zicerilor pătimaşe, Proorocul îndeamnă pe Dumnezeu să izbândească [facă dreptate] pentru sărac[31].

---

* θεατρίζων. Mitropolitul Veniamin încearcă o traducere literală: priveleştind (!).

[30] Sfântul Chiril zice că „Satana este asemenea leului, şi pândeşte ca să răpească pe cel lipsit de fapta bună [adică pe cel neîntărit de Dumnezeu din lipsa faptelor bune], căci de aceasta se tem cei care sunt bogaţi în fapta bună şi care se împotrivesc lui. (...) A cărui cursă este de a face pe oameni să lase [părăsească] pe Domnul cel firesc [Cel care împlineşte aspiraţiile naturale ale firii umane]”. Şi tot el zice: „Însă zic că leii, în munţi, în cuiburile lor se liniştesc şi oarecum se ascund, ca nu cumva, văzuţi fiind, să înspăimânte pe vreuna din celelalte vietăţi, pe care le folosesc ca hrană loruşi (...), iar când le vede că au ajuns aproape, îndată sărind şi urlând cu putere, şi rănind nesuferit [pricinuind răni de nesuferit], sare asupra acelora şi le răneşte”. Deci Diavolul este asemenea leului.

[31] Iar Teodorit zice că: „Leul, în vizuina sa, de-a pururi pândeşte ca să răpească”. Tot astfel şi Diavolul în sinagoga evreilor, ca dintr-un cuib a vânat pe Hristos, socotindu-L a fi un simplu om”.

30. În cursa acesta îl va smeri pe el;

„Prin cuvântul său, zice, păcătosul îl stăpâneşte şi-l supune pe sărac, trântindu-l la pământ ca să-l omoare”, căci aceea că se află jos pe pământ se numeşte că este smerit, de unde şi zicerea *îl va smeri* înseamnă că-l va arunca jos la pământ.

se va pleca şi va cădea, când va stăpâni pe săraci.

„Atunci când păcătosul şi cel puternic, zice, va stăpâni pe săraci, atunci şi el [de asemenea] se va pleca la pământ şi va cădea, în cele din urmă pierind, pentru că cei ce cad întâi se pleacă în jos şi apoi cad; aceasta se face ca să se arate şi nevindecata pieire a păcătosului, şi îndelungă răbdarea lui Dumnezeu, şi suferința săracilor care erau stăpâniți de Dânsul, şi izbândirea [dreptatea] pe care o face Dumnezeu.”[32]

31. Că a zis întru inima sa: uitat-a Dumnezeu, întors-a fața Sa ca să nu vadă până în sfârşit.

„Deoarece păcătosului, zice, i se îngăduie de către Dumnezeu să-şi facă poftele cele rele ale inimii, din această pricină el cade în cugete hulitoare şi în prejudecăți*, gândind întru sine că Dumnezeu uită şi nu mai proniază lumea şi pe oameni, ci S-a întors dinspre privirea şi cercetarea lor, încât nu mai vede cele ce se fac în lume.” Căci *în sfârşit* se foloseşte [înțelege] uneori în loc de „totdeauna”, iar alteori în loc de „cu totul şi desăvârşit”, precum se foloseşte şi aici, însă dacă le cercetăm cu de-amănuntul, ambele înseamnă acelaşi lucru. Însă trebuie să ştim că cele mai sus zise pentru păcătos se înțeleg şi se potrivesc şi la poporul evreiesc, cel ce pândea împotriva lui Hristos, căci el – împreună cu boierii [dregătorii, principii] şi cu bogații – Îl pândeau pe Iisus Cel fără de păcat, pe Cel ce pentru noi S-a făcut sărac, pe Care totdeauna Îl iscodeau şi Căruia Îi întindeau curse, iar prin cuvinte şi prin fapte, căutând în tot chipul să-L omoare. Deci *în sfârşit* se referă la vremea când L-au omorât pe Hristos, iar pe Apostolii Săi i-au prigonit, după care au căzut şi ei, fiind pierduți cu toții de către romani.

---

[32] Iar dumnezeiescul Chiril, în unire cu tâlcuirea aceasta a Cuviosului Eftimie, adaugă zicând că zicerea *se va pleca şi va cădea* se poate înțelege astfel: că atunci când necredinciosul va stăpâni peste săraci, tot omul care va fi stăpânit se va pleca, adică se va smeri sub mâna lui, şi va cădea oarecum la pământ. Iar Teodorit zice: „Deci vrăjmaşul a socotit să domnească peste Apostoli şi peste mucenici. Când i s-a părut că i-a biruit pe toți, atunci a căzut zdrobindu-se; că zicerea *va cădea* însemnează „se va zdrobi”.

* ὑπόληψεις = suspiciuni, ipoteze, judecăți pripite, cârteli, pripeli fără judecată.

32. Scoală-Te, Doamne, Dumnezeul meu, înalță-Se mâna Ta,

„Pornește Doamne, zice, spre izbândire [dreptate]", iar zicând *înalță-Se mâna Ta*, a folosit metafora și pilda celor care bat pe vreun om, după Hrisostom și după Chiril, că aici, bătând și biciuind, Își înalță mâna și pogoară cu greutate toiagul sau biciul Său asupra acelora[33]. Ori vrea să zică că: „Înaltă și nebiruită este putere Ta, Doamne", arătând și acum acest fel [de bătaie și biciuire] asupra celor răi, că prin *mână* trebuie să înțelegem pedeapsa lui Dumnezeu, după Eusebie și Origen.

nu uita pe săracii Tăi până în sfârșit.

„Să nu uiți, Doamne, zice, pe săraci până în sfârșit, adică pentru totdeauna. Ci adu-Ți aminte [de ei] și fă izbândire pentru dânșii."[34]

33. Pentru ce a întărâtat necredinciosul pe Dumnezeu?

Deoarece lui David i s-a îngreuiat inima din pricina cugetărilor și răutăților de mai sus ale oamenilor răi, el își formulează cuvântul în chip de întrebare și nedumerire*, apoi iarăși singur răspunde și dezleagă nedumerirea, zicând:

---

[33] De unde a zis și Grigorie Teologul: „Împotriva unei înălțări de acest fel să ne rugăm, ca să nu vedem înălțată mâna asupra celor ce nu se supun Lui: că și Isaia a zis aceasta însemnând: *...și mâna Lui stă mereu înaltă* (Is. 5: 25). [Nu e vorba aici de o împotrivire față de lucrarea lui Dumnezeu, Care voiește să-i nimicească pe cei răi, ci se exprimă o milă față de aceștia, ca de unii care sunt de-o fire cu noi și pentru care suferim, dar dacă în cele din urmă Dumnezeu socotește că nu mai sunt vrednici de milă, nemaifiind nici nădejde de întoarcere, purcede la nimicirea lor; vezi cazul Sodoma și Gomora, Ierusalimul etc.] Iar Chiril înțelege prin *mână* pe Fiul, Care, înălțându-Se de la pământ și Crucea suferind, a stricat puterea morții.

[34] Iar altul zice: „Sculându-Se Domnul din morți, iarăși S-a înălțat la ceruri, pe care [de fapt] nu le-a părăsit [niciodată]; iar când S-a înălțat, cu slavă a ridicat mâna Sa peste vrăjmași [peste iudei], risipindu-i pe ei în tot pământul. Iar *nu uita* este în loc de: «Nu uita pe omul cel ce atât de mult a sărăcit, încât a mâncat coarne [κέρατια = coarne, sau oase goale, am zice noi]»".

* ἀπορία = dificultate ce pare de nerezolvat.

Că a zis întru inima sa: nu va căuta [întreba].

„Aceasta, zice, este pricina lucrării celei rele a necredinciosului şi păcătosului, adică socotinţa lui că Dumnezeu nu va căuta, nici nu va judeca faptele oamenilor."[34b]

34. Vezi, pentru că Tu priveşti la mânie şi la durere, ca să-l dai pe el în mâinile Tale;

Acest *vezi* trebuie să-l citim deosebi, punând după el punct desăvârşit, iar înţelesul lui este acesta: omul păcătos, socotind [frământându-se] de nenumărate ori, zice: „O Doamne, Tu nu vei căuta, nici vei cerceta faptele oamenilor, pentru îndelungă-răbdarea Ta". Dar acesta este nebun şi fără de mine, căci zice psalmistul: „Tu, Doamne, vezi toate faptele, şi pretutindeni străbaţi şi cercetezi, şi vezi cu de-amănuntul atât durerile şi necazurile săracilor şi a celor ce nedreptăţesc, cât şi mânia şi răutatea celor ce-i nedreptăţesc pe aceştia", precum tâlcuieşte Atanasie, care mai zice că *privirea* este cunoştinţa cu de-amănuntul a lucrului: „Şi priveşti acestea cu acrivie*, pentru ca apoi să dai pedepselor pe păcătos", căci aici prin *mâinile* lui Dumnezeu se înţeleg pedepsele: *că înfricoşător lucru este a cădea în mâinile Dumnezeului Celui Viu*, după cuvântul Apostolului (Evr. 10: 31).

Ţie s-a lăsat săracul*;

„Fiindcă, zice, toţi îşi întorc faţa şi urăsc pe sărac, pentru aceasta, a rămas ca numai Tu, Făcătorul lui, să-i fii de ajutor."

[34b] [Fiindcă în original există două note 34, am numit-o pe a doua 34b]. Iar Isihie zice: „Întreabă de la care păcat Îşi întoarce Dumnezeu faţa mai mult – al necredinciosului, al Diavolului ori al omului celui ce mult se afundă în păcate"; apoi, el însuşi adăugând întrebarea, o dezleagă zicând: „În inimă nu va căuta"; cleveteşte pe Dumnezeu şi zice: „Cum ar ierta Dumnezeu cele neprevăzute şi necercetate ale noastre", [cele pe care, chipurile, nu le-ar putea prevedea sau cerceta] care lucru este ca o îndemnare spre pieirea celor ce se amăgesc [astfel]".

* ακριβῶσ = cu acrivie, exactitate, cu de-amănuntul, în profunzime.

* Biblia Sinodală redă mai liber: *căci în Tine se încrede săracul.*

Sărmanului [orfanului], Tu fii ajutor.

Tu, zice, eşti ajutorul sărmanului (adică al celui lipsit de părinţi), ca Făcător şi Stăpân al lui. Dar aceste cuvinte se potrivesc şi săracilor şi orfanilor, nu mai puţin poporului din păgâni, după dumnezeiescul Chiril, [popor care] cu adevărat era sărac, pentru pricinile pe care le-am zis mai sus, iar *orfan*, ori *sărman*, deoarece nu cunoştea pe Părintele şi Făcătorul Său – Dumnezeu.

35. Zdrobeşte braţul celui păcătos şi rău;

David numeşte aici *braţ* puterea, fiindcă puterea omului se află în braţe; însă *păcătos* este acela care se află robit de tiranicele şi dobitoceştile pofte; iar *rău* este acela care se face de voie îndărătnic; *păcătos şi rău* se înţelege dar şi diavolul[35].

se va căuta păcatul lui şi nu se va afla.

„De vei cerceta, zice, Tu, Doamne, păcatul păcătosului şi nu-l vei răbda pe el îndelung, el îndată va pieri, fiind vrednic de moarte şi de muncă", precum zice şi Teodorit, însă înţelege cuvântul acesta şi potrivit la Hristos, proorocind ceea ce a zis Pilat la sfârşit: *Eu nu aflu nici o vină întru El* (Lc. 23: 4) şi ceea ce Însuşi [Hristos] a zis: *Vine stăpânitorul acestei lumi şi el nu are nimic cu Mine* (In. 14: 30). Căci nici Pilat nu a aflat vină în Hristos ca să-L omoare, nici diavolul, în vremea despărţirii preacurat sufletului Său de trup, n-a putut să afle vreun păcat oarecare, cu toate că mult a iscodit, cercetând şi amăgind[36].

36. Domnul este Împărat în veac şi în veacul veacului;

După Hrisostom, cuvântul acesta este zis pentru cei ce se smintesc, pentru că nu îndată pedepseşte Dumnezeu pe omul cel rău şi viclean, de aceea zice către

---

[35] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Nu cere simplu să se zdrobească păcătosul, ci tăria, puterea şi aprinderea răutăţii lui". A zis încă şi Chiril: „De sfinţenie cuviincioasă este plină cererea şi plină de toată lauda, căci cuvios lucru şi trebuincios este în toată viaţa a se zdrobi braţul a tot păcătosul, adică puterea, că pentru nimic altceva nu o are decât pentru a zdrobi pe sărac şi a pierde pe orfan".

[36] Iar Marele Vasile tâlcuieşte aceasta astfel: „Păcatul nu este [n-a existat] niciodată, că nu poate fi înţeles ca având ipostas deosebit al său [nu poate fi subzista prin sine], ci întru cei ce-l fac, şi mai vârtos în cele ce se fac rău, având lipsă de fiinţa binelui, iar nedrepţilor le este pregătit întunericul, iar încetând faptele cele rele, împreună se pierde şi fiinţa răutăţii, *că se va căuta,* zice, *păcatul lui şi nu se va afla*, deşi pedeapsa pentru păcate se păstrează, iar munca cea pentru răutăţi rămâne nedezlegată".

dânşii David: „O, oamenilor, împărăţia şi judecata lui Dumnezeu nu este vremelnică, ci veşnică, pentru aceasta, deşi acum omul cel rău şi viclean nu va fi pedepsit, va fi negreşit pedepsit veşnic în viaţa viitoare". Însă, după Eusebie, cuvintele proorocesc şi [despre] Împărăţia lui Hristos, Care, deşi ca Dumnezeu o avea din totdeauna, a luat-o şi ca om, că zice: *Mi S-a dat toată stăpânirea în cer şi pe pământ* (Mt. 28: 18). Drept care, Hristos împărăţeşte nu numai în veacul acesta, ci şi în cel viitor[37].

pieriţi neamuri din pământul Lui.

David numeşte *neamuri* pe cei care au primit legea Evangheliei, adică pe păgâni, căci păgânii ţin fărădelegea, iar *pământul* este al Domnului, deoarece s-a întins peste el credinţa şi buna-cinstire cea întru Hristos. Ori *pământ al Domnului* numeşte Împărăţia Lui, din care vor cădea cei ce vieţuiesc în fărădelege[38].

37. Pofta săracilor o ai auzit, Doamne, la gătirea inimii lor a luat aminte urechea Ta.

„Ai ascultat, Doamne, zice, dorul săracilor şi gătirea inimii lor, căci ambele acestea strigă oarecum către mine, căci săracii doreau ca nedrepţii să se piardă, căci ei erau drepţi cu inima, fără a fi împiedicaţi şi smintiţi de vreo răutate." Ori prin acest cuvânt se mai înţelege că Proorocii cei săraci de cele ale lumii, doreau înomenirea lui Hristos, pe care erau gata s-o primească, atât ei, cât şi ceilalţi care au primit-o[39].

38. Judecă pe orfan şi pe smerit,

„Ai auzit, Doamne, zice, glasul săracilor şi ai luat aminte la gătirea inimii lor, ca din aceasta să Te faci judecător al orfanului şi smeritului, şi să le izbândeşti [faci dreptate]."

---

37 Teodorit însă zice: „De vreme ce necredincioşii ziceau: „Nu caută, nu vede (Dumnezeu), potrivit învaţă proorocescul cuvânt, că va împărăţi, şi nu simplu va împărăţi, ci în veacul veacului, că este lucru însuşit [specific] al împăratului a purta de grijă pentru supuşii Săi".

38 Iar dumnezeiescul Chiril înţelege aici prin *neamuri* pe necuraţii demoni.

39 Marele Vasile însă zice: „O astfel de gătire a inimii înseamnează [uitarea] dezvăţul de obişnuinţele rele, care puseseră până atunci stăpânire pe el" (*Epistola 1*). Iar Teodorit zice că: „Simah a numit *gătire*a «sârguinţă» (a inimii adică): „Ştii, zice, ce doresc săracii cu de-adinsul şi ce fel de osârdie au".

ca să nu se mai mândrească omul pe pământ.

„De vei judeca, zice, şi vei face izbândă [dreptate] pentru orfan şi smerit, tot omul care va vedea izbândirea aceasta care se face pentru cei nedreptăţiţi nu se va mai mândri în faţa celor mai mici." Iar prin *pe pământ* vrea să arate cuprinderea tuturor oamenilor[40].

PSALMUL 10

Întru sfârşit. Psalm al lui David.

Acest psalm îl cânta David atunci când era prigonit de Saul. Iar pricina pentru care se suprascrie *întru sfârşit* este că prooroceşte despre izbândirea pe care a făcut-o Dumnezeu asupra lui Saul pentru David.

1. Spre Domnul am nădăjduit, cum veţi zice sufletului meu: „mută-te în munţi ca o pasăre"?

De vreme ce David era prigonit de Saul, fugind în pustie, el era sfătuit de prietenii lui mai adevăraţi să se mute în munţi pentru o mai bună siguranţă, din această pricină îi prihăneşte aici, pentru că nu-l sfătuiau drept. „Eu, zice, am toată nădejdea în Domnul, trecând cu vederea orice alt ajutor omenesc, deci, cum ziceţi voi sufletului meu, adică mie, du-te în munţi ca o păsărică, şi petrece acolo ca o pasăre înspăimântată?[41]" Însă trebuie să luăm aminte că de multe ori David numeşte totul prin parte [figură de stil - sinecdocă], vorbind de suflet, el se numeşte pe sine [persoana sa], precum am tâlcuit la Psalmul 3: 2 (*Mulţi zic sufletului meu...*).

2. Că iată păcătoşii au încordat arcul, gătit-au săgeţi în tolbă,

Prin încordarea arcului şi gătirea săgeţilor în tolbă, David a arătat toată pregătirea oştirii adunată de Saul pentru a o îndrepta asupra lui. Ori aceasta o zice

---

[40] Iar altul zice: „Chiar şi Diavolul nu se va mai mândri, zdrobindu-se sub picioarele sfinţilor, care calcă puterea lui cu darul lui Iisus". Şi cum că *om* este numit şi Diavolul, vezi Psalmul 42, la tâlcuirea zicerii: *...de bărbatul nedrept şi viclean, izbăveşte-mă*".

[41] Pentru aceasta şi Hrisostom a zis: „Mare este puterea nădejdii celei întru Domnul, aceasta este cetate neînviforată, turn nebiruit, putere neluptată [de neînfruntat], care din cele neputincioase află putere".

deoarece în vremea de atunci erau mulţi care purtau războaie; însă David zice aceste cuvinte dovedindu-şi nădejdea cea tare ce o avea întru Dumnezeu: „Nădăjduiesc cu tărie întru Dumnezeu, zice, pentru că oamenii păcătoşi mă vrăjmăşesc, iar nu cei drepţi", după Hrisostom[42]. „Deoarece aceia păcătuiesc, prigonind pe un om nevinovat, care nu i-a nedreptăţit, căutând să-mi răsplătească cu moarte, în timp ce eu m-am făcut lor pricinuitor de mântuire, pentru că eu l-am omorât pe Goliat şi l-am izgonit pe dracul cel rău care voia să-l chinuie* pe Saul.

ca să săgeteze întru întuneric* pe cei drepţi la inimă.

„Vrăjmaşii mei, zice, s-au gătit să ne săgeteze pe noi, cei simpli şi nevicleni, şi care nu avem nici un lucru strâmb în inima noastră, şi nu să ne săgeteze pe faţă, ci întru întuneric şi cu vicleşug, deoarece cei ce sunt săgetaţi şi loviţi în noapte întunecată şi fără de lună nu-i pot vedea pe cei ce-i săgetează; ori *întru întuneric* poate fi înţeles şi în sensul că ei, orbindu-se la inimă, nu-i doresc pe cei pe care vor să-i săgeteze, adică pe mine, prietenul şi făcătorul lor de bine."

3. Că cele ce Tu le-ai săvârşit, ei le-au stricat;

De asemenea, şi cuvântul acesta este pentru David pricină a nădejdii către Dumnezeu, despre Care mai sus a zis: „Nădăjduiesc în Domnul, zice, şi sunt şi încredinţat că pe acela pe care Tu l-ai uns împărat (adică pe mine), Saul şi cei împreună cu dânsul l-au stricat şi l-au prigonit". Iar *ai săvârşit* zice în loc de: „m-ai făcut", iar *au stricat* în loc de „au doborât", după metafora şi asemănarea zidirilor care se risipesc [distrug]. [Prin urmare] vrea să povestească: „Ce au îndrăznit să facă vrăjmaşii mei: s-au făcut pricină de a Te avea chiar pe Tine,

---

[42] Pentru aceasta, acelaşi Hrisostom a zis că: „Atunci când Dumnezeu ajută, iar păcătoşii vrăjmăşesc [atacă], cum nu vor suferi ruşine aceştia din urmă când se sfătuiesc a fugi? Nu înţelegi că oastea care se oşteşte asupra mea este mai slabă decât păianjenul? Păcătoşi sunt, nimic nu este mai neputincios decât păcătosul". Însă zice şi Asterie: „Înfruntă pe cei care-i vrăjmăşesc pe sfinţi, căci [aceştia] săgetează pe cineva de parcă nu l-ar vedea, pentru că au doar înfăţişare de vrăjmăşitori, că întinzând arcul nu au săgetat, şi gătindu-se, nu au desăvârşit vrăjmăşirea, Dumnezeu făcând-o nelucrătoare, însă îi prigonesc pe cei drepţi, întorcând urechile lor la neascultare, că Dumnezeu [este Cel ce] găteşte urechile, după cum este scris: *Jertfă şi prinos n-ai voit, dar urechi* [ὠτία] *mi-ai întocmit* (Ps. 39: 9)". [În alte manuscrise ale Septuagintei găsim în loc de ὠτία, σῶμα (trup).]

* Mitropolitul Veniamin redă prin „înnăduşe". Verbul este πνίγω = lit. a îneca, a sugruma; metaforic: a chinui, a tulbura. Nu avem nici o mărturie scripturistică cf. căreia Goliat ar fi vrut să-l sugrume pe Saul.

* Deşi σκοτομήνῃ înseamnă întuneric, şi nu altceva, Mitropolitul Veniamin redă prin „în ascuns". Cred că ambele sensuri se implică reciproc.

Dumnezeule, vrăjmaş al lor, pe Care nu te vor putea suferi bătându-i atunci când îi vei bate". Ori vrea să zică aceea că: „Legile pe care Tu, Doamne, le-ai pus, ei le surpă, căci Tu ai legiuit ca nimeni să nu nedreptăţească pe altul, nici să omoare pe vreun om nevinovat: *De tot cuvântul nedrept să te depărtezi; să nu ucizi pe cel nevinovat şi drept* (Ieş 23: 7).

iar dreptul ce a făcut?

„Ce rău a făcut, zice, omul cel drept, ca să fie prigonit astfel? Cu adevărat nimic [rău]". David zice aceasta pentru sine, fiindcă el nu i-a făcut nici un rău lui Saul - cel care-l nedreptăţeşte. Ori prin aceasta, Proorocul vrea să înveţe, după Teodorit, cercetarea cea de sus, adică Pronia lui Dumnezeu, iar Dumnezeu - Care este într-adevăr drept, şi Care urăşte nedreptatea, şi numai El judecă drept lucrurile oamenilor - după ce acestea s-au făcut astfel, ce a făcut? Oare a trecut cu vederea nedreptatea?[43]

Domnul în Biserica cea sfântă a Lui, Domnul în cer are scaunul Lui,

„Dumnezeu, zice, deşi este în biserica din Ierusalim, Îşi are scaunul în cer şi şade; este pretutindeni de faţă şi-i vede pe cei ce nedreptăţesc, căci aceasta se arată prin cele următoare:

Ochii Lui spre cel sărac privesc.
Genele Lui cercetează pe fiii oamenilor.

Nu a zis simplu: „văd", ci aceea că ochii lui Dumnezeu *privesc spre cel sărac*, pentru a arăta cercetarea lui Dumnezeu cea dintru înălţime. Iar prin *ochi ai lui Dumnezeu* se înţelege cunoştinţa amănunţită* a lucrurilor care se fac; iar prin *genele lui Dumnezeu* se înţelege aşezarea* şi acoperirea lui Dumnezeu, deoarece

---

[43] Iar Hrisostom tâlcuieşte aceasta astfel: „Dacă aceia s-au desfăşurat astfel [săgetând, stricând], nu întrebi oare ce a făcut dreptul şi de unde s-a întrarmat? Deci ascultă, căci către Dumnezeu a alergat, Care este în cer, şi este pretutindeni de faţă". Iar Teodorit zice [parafrazând]: „Aceia m-au urât, iar Tu, drept Judecător – şezând în scaunele cereşti şi arătarea Ta în Biserica cea de pe pământ făcând-o – priveşti cu adevărat peste toată lumea; destul Îţi sunt Ţie numai genele ochilor ca să cunoşti toate cele omeneşti, că şi faptele necredincioşilor cu de-amănuntul le ştii, şi cele ale drepţilor, şi cumpăneşti răsplătirile după lucrări".
* Vezi nota de la Ps. 9: 34.
* ἐποχή = poziţie.

genele acoperă ochii[44]. Deci prin *gene*, David arată că Dumnezeu, deşi pare că nu vede adâncurile cele ascunse ale inimii şi ale sufletului, nu mai puţin le vede şi le cercetează. Ori prin aceste cuvinte, David arată puterea lui Dumnezeu cea atotvăzătoare şi atotcercetătoare, care nu vede numai cu ochii, ci şi cu genele, care cunoaşte toate părţile, iar *cercetează* înseamnă că străbate cu ştiinţa – adică cunoaşte cu desăvârşire; iar *fiii oamenilor* sunt numiţi, prin perifrază, toţi oamenii. Iar *sărac* se poate zice în două chipuri: fie că nu are bani, fie că nu are fapte bune. Deci Dumnezeu priveşte spre cel sărac de bani, şi, dimpotrivă, Îşi întoarce faţa Sa, şi nu vede pe cel sărac de fapte bune şi bogat în bani. [Prin urmare] pe cel dintâi îl vede ca pe unul care este bogat în virtuţi* - de care cel de-al doilea este lipsit -, iar dinspre cel de-al doilea Îşi întoarce faţa, deoarece este sărac de virtuţi, cu care cel dintâi s-a îmbogăţit.

Domnul cercetează pe cel drept şi pe cel necredincios;

Zicerea aceasta îi desparte pe oamenii despre care obşteşte s-a zis mai sus, fiindcă îi împarte în drepţi şi nedrepţi, căci nedrepţii sunt şi necredincioşi (sau necinstitori de Dumnezeu) pentru că necinstesc pe Dumnezeu, călcând sfintele lor porunci.

iar cel ce iubeşte nedreptatea îşi urăşte sufletul său.

De asemenea şi cuvântul acesta este pricină de nădejde în Dumnezeu; încă mai este şi plin de învăţătură, „fiindcă nedreptul, zice, pricinuieşte moarte vieţii sale, făcându-se pe sine vrăjmaş al sufletului, căci prin faptele sale rele întărâtă, ticălosul de el, pe Dumnezeu, mâniindu-se asupra sufletului şi a vieţii sale"[45].

---

[44] Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Prin *ochi* însemnează cercetarea cea făcătoare de bine, iar *genele* Pronia cea judecătoare şi cercetătoare a faptelor; deci cu *ochii* vede pe cel sărac, facere de bine făcându-i, iar cu *genele* cercetează faptele noastre, dar nu cu ochii, ca şi cum ar pândi toate păcatele noastre, că aceasta ar fi nesuferită oamenilor". Zice însă şi Grigorie Teologul: „*Gene* însemnează cercetarea cea mai mică şi a doua, iar *ochi* pe cea mai mare, căci ochiul este mai bun şi mai cinstit decât geana".

* Spuneam la început că Mitropolitul Veniamin redă în general αἱ ἀρεταί [lit. virtuţi] prin *fapte bune*; vedem aici o altă variantă: „bunătăţi". Din raţiuni stilistice şi în funcţie de context, am redat fie printr-o variantă, fie prin alta.

[45] Zice Hrisostom: „Vrăjmaş al sufletului, şi prigonitor, şi pierzător este răutatea, că cel rău suferă pedeapsă şi mai-nainte de munca cea veşnică, că îşi urăşte sufletul, că nu oricine, din omenească micşorare de suflet, s-ar porni spre nedreptate, că unul ca acesta, deşteptându-se puţin, se va îndrepta spre mai bine, ca dintr-o alunecare, iar dacă cineva iubeşte nedreptatea, adică lucrează răul cu pornire [cu toată vrerea], făcându-l cu conştiinţă şi cu sârguinţă, unul ca acesta este [poate fi numit] un pierzător al sufletului

6. Vărsa-va peste cei păcătoşi curse,

Prin *vărsa-va* se înţelege că Dumnezeu va slobozi de sus curse, adică pedepse asupra păcătoşilor, prin care pedepse, prinzându-se ei, se vor opri din pornirea spre răutate, iar cu numele *vărsării* David a arătat mulţimea şi şirul dumnezeieştilor pedepse.

foc şi pucioasă şi suflare de duh [vifor] este partea paharului lor.

Adică *focul* este iute şi lucrător [energic], iar *pucioasa* este hrana grasă a focului, aceasta fiind un fel de a se hrăni al focului, iar *duhul*, adică vântul, este aţâţător al flăcărilor focului. Cu o astfel de pedeapsă au fost arse de demult Sodoma şi Gomora. Deci David zice că *partea paharului păcătoşilor*, adică a dumnezeieştii pedepse, după Chiril, este *foc şi pucioasă*, dar şi vânt care le aţâţă şi învârteşte pe amândouă asupra păcătoşilor. Iar dacă o parte şi un fel al pedepselor lui Dumnezeu este atât de nesuferit, ce ar putea zice cineva despre celelalte părţi şi feluri ale dumnezeieştilor pedepse? Sau cum le-ar putea suferi cineva? Vai! Vai! În multe părţi din dumnezeieştile Scripturi aflăm că pedeapsa se numeşte pahar, precum scrie şi în Isaia: *Deşteaptă-te, scoală-te, Ierusalime, cel ce ai văzut din mâna Domnului paharului mâniei Lui, căci paharul căderii şi al mâniei l-ai băut şi l-ai sorbit* (Is. 51: 17)[46].

7. Că drept este Domnul şi dreptăţi a iubit, îndreptări a văzut faţa Lui.

Precum Dumnezeu, Sfânt fiind, întru sfinţi Se odihneşte, tot astfel, drept fiind, iubeşte dreptăţile, şi pentru că este drept în acest fel, din această pricină îi pedepseşte şi pe cei nedrepţi. De aceea, trebuie să nădăjduim într-Însul. (...) Că acest cuvânt de la urmă este o încheiere a încredinţării şi nădejdii lui David în Dumnezeu de la începutul psalmului. Iar zicerea *îndreptări a văzut faţa Lui* are aceeaşi putere cu *dreptăţi a iubit.* Căci cel care este iubit de cineva este şi văzut de

---

său, căci atrage asupră-şi dumnezeiasca urgie, despre care Proorocul adaugă, zicând (cele de mai sus adică)". Zice însă şi Teodorit: „Cel ce-şi iubeşte sufletul urăşte nedreptatea, iar cel ce are dragostea spre aceasta îşi meşteşugeşte pieire sufletului său, că-şi atrage asupră-şi dumnezeiasca urgie".

[46] Şi Ieremia a poruncit ca acest pahar să fie adus la neamuri, că scris este: *Aşa a zis Domnul Dumnezeul lui Israel: Ia paharul acesta de vin nestricat din mâna Mea, şi să adapi toate neamurile* (Ier. 32: 15). Şi David zice undeva că: *Paharul este în mâna Domnului, cu vin nestricat, plin de amestec*, şi după puţin: *Din el vor bea toţi păcătoşii pământului* (Ps. 74: 8).

acela, şi dimpotrivă, dacă cineva urăşte pe altcineva, se întoarce de la el şi nu-l mai vede; iar prin *faţa* lui Dumnezeu înţelegem puterea Lui de a vedea.

Aşadar, iată că am tâlcuit şi acest psalm, după istoria care s-a întâmplat în vremea lui David; însă el se potriveşte şi cu fiecare dintre cei care sunt nedreptăţiţi şi vrăjmăşiţi, fie de către vrăjmaşii văzuţi, fie de către cei nevăzuţi. Drept care, după asemănare şi înţelegere mai înaltă*, în mod potrivit s-ar putea zice aceasta: „Cum ziceţi sufletului meu, se zice atât din partea gândurilor rele, care poftesc şi sfătuiesc mintea să se mute în munţi, adică la înţelesuri prăpăstioase şi spinoase [greu de înţeles] şi necunoscute celor dreptslăvitori [ortodocşi], şi primejdioase (adică că toate se mişcă de sine, fără Pronia lui Dumnezeu, ca şi cum Dumnezeu n-ar fi izbânditor, şi alte asemenea), cât şi din partea demonilor, care îndeamnă sufletul să intre în astfel de înţelesuri hulitoare. Iar prin *păcătoşi* trebuie să-i înţelegem pe cei nedrepţi şi pe cei răi, iar prin *arc de săgeţi* putem să înţelegem toate uneltele morţii, asemenea şi toate atacurile cugetărilor necuvioase; tot astfel, încă şi toate celelalte cuvinte le putem înţelege, după asemănare, cu aceeaşi înţelegere mai înaltă*".

PSALMUL 11

Întru sfârşit, pentru a opta, psalm al lui David.

Suprascrierea ce o are Psalmul 10 - pentru a opta – o are şi psalmul de faţă, prin urmare vezi acolo tâlcuirea cu pricina, căci şi acesta prooroceşte pentru învierea lui Hristos şi pentru izbândirea creştinilor care sunt nedreptăţiţi. Că Domnul Şi-a primit sfârşitul vieţii Sale în lume prin moarte, şi a înviat în a opta zi, adică duminica, care, ca una ce este început al zilelor, se zice că este întâia, iar ca una ce urmează după a şaptea, adică după sâmbătă, se zice că este a opta, însă psalmul acesta nu se suprascrie, ci pentru a opta, ca şi cel al şaselea, deoarece nu învaţă ce este a opta, ci roagă pe Dumnezeu să vină ziua a opta, pentru ca să se facă izbândire [dreptate] oamenilor care sunt tiranizaţi de diavol şi robiţi idolatriei.

---

* τήν ἀναγωγήν.

* κατὰ ἀναγογὴν καὶ τροπολογίαν = în asemănare cu alte cuvinte şi după o înţelegere mai înaltă; vezi nota de la Ps. 3: 6.

1. Mântuieşte-mă, Doamne, că a lipsit cel cuvios*,

Adică drept este omul care păzeşte dreptatea în lucrările cele către oameni, iar *cuvios* este cel bine-cinstitor întru cele către Dumnezeu, iar sfânt (ἅγιος) este cel ce prin săvârşirea faptelor bune s-a împărtăşit de Dumnezeire. Aceste numiri se aseamănă cu o scară care suie către Dumnezeu pe oamenii care umblă printr-însa. Însă am zis mai sus că Scripturile mai numesc drept şi pe cel ce a împlinit fapta cea bună [virtutea], însă cuvântul de faţă nu se îndreaptă către un drept ca acesta. Dar - fiindcă există unii care întru cele omeneşti urmează o oarecare dreptate, iar cuvioşii au lipsit, o dată pentru că mor, iar alta pentru că sunt prigoniţi de necuvioşi - Proorocul se roagă aici ca oamenii să scape de stăpânitorii răi, făcând această rugăminte şi cerere ca din partea acelora care urmau să primească mântuitoarea propovăduire a Evangheliei, căci, în vremea în care Domnul a venit şi S-a întrupat, lipseau mult mai mulţi cuvioşi[47].

---

* ὅσιος = sfânt, curat, dedicat lui Dumnezeu, dumnezeiesc. Termenul este folosit şi ca atribut al lui Dumnezeu – sfinţenia, şi ca atribut al omului care trăieşte în Dumnezeu (cf. Evr. 7: 26; Fapte: 2: 27; I Tim. 2: 8). Monahilor li se spune *cuvioşi* ca unii care s-au despărţit de lume şi s-au dedicat intrării în Împărăţia lui Dumnezeu. Paradoxal, un cuvios nu este neapărat şi sfânt, ci poate doar simplu monah.

[47] A zis dumnezeiescul Hrisostom: „Cu anevoie este de isprăvit fapta cea bună de sine [doar prin puterile proprii, pe cont propriu], mai ales atunci când cel ce o lucrează e lipsit de [ajutorul] oamenilor buni, căci aşa cum călătoria aduce durere, cu atât mai vârtos când cel ce călătoreşte este singur, neavând pe nimeni care să împărtăşească cu el călătoria". Dar a zis şi Grigorie Teologul: „Plânge şi Miheia de lipsa împlinitorilor, doar-doar de ar fi rămas pe undeva vreo trestie, sau un cârcel de poamă". Marele Atanasie zice: „E vădit că cuvântul de aici mustră necredinţa iudeilor, cărora Moise le ţinea partea zicând că: *...neam ticălos sunt ei, şi copii în care nu este credincioşie* (Deut. 32: 20)". Zice şi Chiril că: „Toate ale elinilor sunt şi ele mincinoase, înţelepciunea, cuvintele şi viaţa, iar din cele adevărate, adică din cele de nevoie şi folositoare, nimeni nu află la dânşii nici una [toate sunt lipsite de semnificaţie, deoarece nu au un scop şi o întemeiere dumnezeieşti], în timp ce Dumnezeu a făcut zidirea, ei L-au lăsat pe Dumnezeul cel firesc [τὸν φύσει Θεὸν,], drept care adevărurile s-au împuţinat de la dânşii". Zice încă şi Marele Vasile: „La fel ca în cazul culorilor sau în alte cazuri, unele sunt adevărate, iar altele mincinoase, precum avem: porfiră adevărată şi porfiră mincinoasă, tot aşa şi în fapta bună. Fiinţa care există cu adevărat, cu adevărat şi este. Deci fiindcă acestea [adevărurile] erau stricate şi înnegrite, [dar] nepierzându-şi fiinţa, ci fiind doar prigonite de oameni, pentru aceasta nu a zis doar că *s-au împuţinat adevărurile,* ci a adăugat *de la fiii oamenilor*". [Adevărul ca Persoană Dumnezeiască Care Se descoperă prin sfinţi, Prooroci, Biserică, cărţi etc. a rămas acelaşi, nu s-a ştirbit, n-a slăbit, nu şi-a pierdut valoarea, e valabil în veci]. A zis încă şi Didim [Didim cel Orb (~313–398), scriitor bisericesc, autor al unor tâlcuiri la Scriptură, conducător al şcolii catehetice din Alexandria]: „A zis *adevăruri* şi nu adevărul: 1. Pentru feluritele călcări [ἀθεσίας = lit. necredincioşii] ce se fac în tocmeli [târguieli, afaceri] şi 2. Pentru relele socotinţe ce se fac în dogme".

că s-au împuţinat adevărurile de la fiii oamenilor.

„Cuvioşii, zice, au pierit cu totul, iar în oameni au rămas adevăruri puţine, întrucât oamenii de atunci spuneau minciuni în cele mari şi de frunte*, însă în lucrurile mici şi de nimic spuneau adevărul."

2. Deşertăciuni a grăit fiecare către aproapele său,

Lucruri zadarnice, adică amăgitoare şi mincinoase, a grăit fiecare, întrucât oamenii de atunci nu numai că amăgeau şi înşelau pe străini, dar şi pe cei ai lor şi pe prieteni, adică aproapele lor, şi nu prin loc, ci prin apropierea firii şi a alegerii.

buze viclene în inimă, şi în inimă au grăit rele.

David numeşte *buze viclene* pe oamenii cei vicleni, de la parte spre tot, căci omul viclean grăieşte cu inimă şi socotinţă îndoită cele rele şi vătămătoare, înăuntru având o socotinţă, iar în afară arătând alta*.

3. Pierde-va Domnul toate buzele cele viclene, limba cea plină de mândrie.

Nu de puţine ori Scriptura potriveşte graiurile rugătoare la timp viitor, precum face acum. De vreme ce David se roagă să se piardă desăvârşit vicleniile, asemenea fac şi cei ce se mândresc asupra celor mai mici, iar pentru sine zic oarecari cuvinte de mândrie. Deci David prooroceşte prin aceste cuvinte pierzarea celor vicleni şi mândri, arătând în continuare pe cei pe care i-a numit că au limbi pline de mândrie:

4. Pe cei ce au zis: limba noastră o vom mări,

„Dumnezeu va pierde, zice, pe cei ce au zis întru ei, adică pe cei ce cugetă că-şi vor găti limba lor spre a grăi cuvinte mari şi mândre."

buzele noastre la noi sunt, şi cine ne este nouă Domn?

---

* Minciuni legate de sensul, adevărul vieţii de pe pământ, relaţia cu cele mai presus de cele pământeşti etc.

* E vorba de omul duplicitar, cu două feţe.

Şi această zicere se leagă* de zicerea celor de sus, adică: „Dumnezeu va pierde pe cei ce stăruie zicând că: «Noi stăpânim buzele şi limba noastră, şi deci de cine să ne temem ca să nu grăim aceste cuvinte ale mândriei? Sau cine este acela care va opri cuvintele noastre cele mari?»".[48]

5. Pentru necazul săracilor, şi suspinul nenorociţilor, acum Mă voi scula, zice Domnul,

Acum trebuie înţeles în loc de „atunci", la vreme cuviincioasă, iar înţelesul cuvântului este acesta: „Atunci, zice Hristos, Mă voi scula din mormânt, pentru nenorocirea celor robiţi de rătăcirea necunoştinţei, nenorocire care li s-a făcut lor în loc de suspin", precum am văzut şi mai înainte când am tâlcuit, adică: *Nu a uitat strigarea săracilor* (Ps. 9: 12). Că nenorocirea săracilor s-a făcut în loc de strigarea lor către Dumnezeu*[49]. Zic însă unii, precum Marele Vasile, că numirea πτωχόσ tâlcuită [tradusă] de vechii tălmăcitori ai Psaltirii prin *sărac*, se numeşte [de fapt] cel ce a fost bogat iar apoi a sărăcit, rămânând cu sărăcia sa (Ps. 33: 11), iar πένησ se numeşte cel ce-şi agoniseşte hrana cea de toate zilele prin osteneala mâinilor sale. Acest fel de săraci şi scăpătaţi erau cei ce urmau să creadă în Hristos, pentru că ei s-au lepădat până şi de bogăţia lor, iconomisindu-şi prin osteneala lucrului mâinilor lor cele pentru trebuinţa trupului. Însă pentru aceste

---

* Lit. se spânzură.

48 Hrisostom, tâlcuind acestea, zice: „[Nu întâmplător zice:] *Buzele noastre la noi sunt*, că graiurile acestea sunt de îndrăciţi şi de ieşiţi din minte, căci şi Pavel, grăind despre acestea, sfătuieşte: *Nu sunteţi ai voştri, căci aţi fost cumpăraţi cu preţ* (I Cor. 7: 23), şi le porunceşte nici loruşi să nu vieze. Nu sunt buzele tale, ci ale Stăpânului, că El le-a făcut (cf. I Cor. 6: 19) şi El le ţine; zici *buzele noastre la noi sunt* atunci când le faci roabe păcatului, vicleniei şi necurăţiei. *Cine ne este nouă Domn?* O, drăcesc grai! Vezi toată zidirea propovăduind tăria, înţelepciunea, purtarea de grijă şi Pronia Stăpânului tău, şi zici: *Cine ne este nouă Domn?*". Zice încă şi Teodorit: „Întrebuinţând neastâmpărate guri, zice, grăiesc cu slobozenie ceea ce voiesc, dumnezeiasca îndelungă-răbdare defăimând-o şi nicicum socotind că sunt sub stăpânirea lui Dumnezeu. Astfel era Faraon şi cei asemenea lui".

* Mizeria, nenorocirea, poverile [ταλαιπωρίαις] celor săraci s-au constituit de la sine ca o strigare către Dumnezeu.

49 Iar Hrisostom zice: „O, minune, cât de mare este puterea smeritei cugetări şi a săracilor ce îşi au mintea zdrobită! Că în loc de prea mare mângâiere, primejdia şi pătimirea li se fac rea. Mare este tăria supusului, căci cheamă cununa cea de sus, iar Dumnezeu bine-primeşte buna-cunoştinţă a celor ce sunt nedreptăţiţi, când, rău-pătimind ei, nici un grai rău [despre vrăjmaşii lor sau Dumnezeu] vor zice, ci doar vor suspina şi se vor tângui de relele lor. Temeţi-vă, toţi cei ce nedreptăţiţi pe săraci; cine nu se va înfricoşa, sculându-Se Domnul?"

numiri – ale scăpătatului şi săracului – nu se face deosebire, unul înţelegându-se prin celălalt. Am putea înţelege aceasta şi într-alt fel, anume ca zicere a lui Dumnezeu: „Pentru nenorocirea şi suspinul celor ce se necăjesc, acum Mă voi scula să fac izbândă", adică îndată, degrabă. Însă *Mă voi scula şi voi face izbândă* trebuie să-l înţelegem cu dumnezeiască cuviinţă, cu toate că David a potrivit-o după omeneasca cuviinţă.

pune-Mă-voi întru mântuire, îndrăzni-voi întru ei.

Întrucât David a pomenit mai sus despre învierea lui Hristos, acum pomeneşte şi de îngroparea Lui, întorcând rânduiala înapoi, la moartea pe Cruce a lui Hristos, însă şi aceasta o zice ca şi când ar zice-o Domnul, adică: „Că Eu Mă voi pune, adică Mă voi pironi pe Cruce", căci îndrăznirea de care zice aici trebuie să o înţelegem ca mântuire, căci Domnul, lovind pe tiranul Diavol cu suliţa şi lemnul Crucii, ne-a mântuit pe noi, dăruindu-ne nouă întreagă slobozenia cea din rătăcire şi, neputincioşi fiind noi mai înainte, ne-a dat putere împotriva demonilor. Iar prin *îndrăzni-voi întru ei* a vrut să zică aceea că „prin Cruce voi vesti puterea dumnezeiască care este întru Mine". Că fiind Domnul spânzurat pe Cruce, catapeteasma bisericii [templului din Ierusalim] s-a rupt în două, soarele s-a întunecat, pământul s-a cutremurat, pietrele s-au despicat, şi celelalte minuni s-au făcut. Ori se poate înţelege şi astfel: „Că pe cei scăpătaţi şi pe săraci îi voi pune întru mântuire, adică îi voi învrednici de mântuire, şi prin urmare voi arăta mântuirea lor cea de acest fel şi puterea Mea"[50].

6. Cuvintele Domnului, cuvinte curate,

După ce David a arătat mai sus cele zise de Domnul, aici adevereşte [întăreşte] adevărul cuvintelor Domnului, cum că ele sunt curate de toată minciuna.

argint lămurit în foc, dovedit [curăţat] de pământ,

„Atât de curate, zice, şi de neîmpărtăşite de rătăcire şi minciună sunt cuvintele lui Dumnezeu, încât se aseamănă cu argintul lămurit în topitoare, curat de toată rugina şi materia străină." Iar *dovedit de pământ* a zis în loc de „cercat în pământ", deoarece în pământ şi în topitoarele de lut, meşterii argintari topesc

---

[50] Iar după Hrisostom, aceasta se tâlcuieşte astfel: „Eu voi fi îndrăznirea lor (a săracilor), mântuirea lor vestită o voi face, ca toţi să ştie". Iar Teodorit zice: „Nu-i voi trece cu vederea pe ei, [cei] care se tânguiesc şi suspină pentru fărădelegea îndrăznită asupra lor, ci, având îndelungă-răbdare, şi ca pe un somn scuturând-o, vestită şi luminată voi face mântuirea lor".

această materie, după Hrisostom. Ori zice *dovedit de pământ* în loc de „ales din pământ”, mărind încă şi mai mult curăţia şi strălucirea cuvintelor Domnului, iar în continuare zice:

curăţit de şapte ori.

Acest *de şapte ori* se înţelege aici în loc de „de multe ori”, iar argintul cel de multe ori lămurit rămâne curat cu desăvârşire. „Deci, zice, aşa de adevărate sunt cuvintele lui Dumnezeu, ca argintul cel de multe ori lămurit în topitoare.”

7. Tu, Doamne, ne vei păzi şi ne vei apăra de neamul acesta în veac.

Prin *ne vei păzi* se înţelege: „Păzeşte, Doamne, pe cei ce ne vrăjmăşesc din afară”, iar prin *ne vei apăra* se înţelege: „Apără-ne de cei ce ne vrăjmăşesc dinăuntru”, sau, cu alte cuvinte, Proorocul se roagă aici să ne păzească de vrăjmaşii văzuţi şi să ne apere de cei nevăzuţi, ori prin *ne vei păzi* se înţelege păzirea de neamul de acum, iar prin *ne vei apăra,* următorul neam al oamenilor răi, adică pentru totdeauna. Iar acest cuvânt s-a adeverit, deoarece credinţa celor ce au primit propovăduirea Evangheliei a rămas nebiruită de către neamul prigonitorilor cel de atunci, şi în veac va rămâne nebiruită, şi nici elinii, cei ce o vrăjmăşeau făţiş, nici ereticii, care o vrăjmăşeau într-ascuns, nu au putut să o biruiască, şi nici până la sfârşitul veacului nu vor putea.

8. Împrejur necredincioşii umblă,

„Necredincioşii, zice, ne înconjoară din toate părţile, silindu-se să îngrădească şi să biruiască credinţa în Hristos.” Tot astfel fac şi elinii, şi prigonitorii tirani; dar şi ereticii umblă împrejur pentru că nu înţeleg [în mod] drept dumnezeieştile Scripturi, ci strâmb, prin sofisme şi tălmăciri rele [greşite][51].

---

[51] Oarecari învăţători tâlcuiesc zicerea aceasta, zicând: „Fiecare faptă bună se află la mijloc, precum punctul se află în mijlocul cercului, iar de-o parte şi de alta a faptei bune se află două rele, covârşirea [excesul] şi lipsirea, adică înţelepciunea se află la mijloc, iar de-o parte şi de alta se află viclenia şi neînţelepciunea, ca într-o înconjurare a cercului celor [în care se află cei] bine-credincioşi, iar drepţii umblă şi se află în mijlocul sfaturilor bune, în timp ce necredincioşi şi păcătoşii, negăsind mijlocul, umblă împrejurul cercului, adică în covârşirile şi lipsirile de fapte bune, precum am zis: umblă în răutăţi”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „De am privi toţi la moarte (adică la numărul morţilor), nu am umbla împrejur cu necredincioşii, părăsind călătoria cea scurtă a vieţii, de voie rătăcindu-ne cu rătăcirea cea înconjurătoare a vieţii în silnicii, în mândrii şi bogăţii, prin care, nefolosindu-ne din pricina multor griji ale vieţii, nu aflăm ieşire din labirintul acestei vieţi”. [Avem aici o pledoarie pentru dreapta socoteală, sau calea împărătească a vieţuirii creştine.]

după înălţimea Ta ai înmulţit* pe fiii oamenilor

„Fiindcă Tu, Doamne, zice, Te-ai înălţat, pe Cruce Te-ai sârguit, iar pe neamul omenesc – pentru care ai pătimit – de multă purtare de grijă l-ai învrednicit." Prin *înmulţire* se înţelege multă purtare de grijă; şi dimpotrivă, prin împuţinare se înţelege puţina purtare de grijă. Ori se mai înţelege şi altfel: „Că Tu, Doamne, Te-ai suit la ceruri în vremea Înălţării [Tale], şi ai făcut bine oamenilor, trimiţând pe Duhul Cel Sfânt, Care a luminat şi a povăţuit pe oameni la propovăduirea Evangheliei[52].

Poate că acest psalm se potriveşte istoriceşte [vorbind] şi lui David, căci atunci când David fugea de Saul, el prihănea făţărnicia şi vicleşugul făţarnicilor lui prieteni, chemându-L numai pe Dumnezeu spre ajutor şi mântuire, de vreme ce păruţii lui prieteni s-au unit cu vrăjmaşii lui. Drept care şi prooroceşte pieirea unora ca aceştia, spunând mai dinainte că va pierde înalta grăire [îngâmfarea] şi mândria lui Saul şi a celor împreună cu dânsul. Însă acest psalm îl suprascrie *a opta*, pentru cuvintele care sunt cuprinse în el: *Acum Mă voi scula, zice Domnul*, şi cele următoare, care se potrivesc învierii Domnului, pentru că dacă le-am potrivi pe acestea la David, pe care auzindu-l Dumnezeu, îi făgăduieşte să se scoale, adică să se pornească spre izbândă în vremea prigoanei şi a vrăjmăşirii lui Saul, şi să pună pe cei scăpătaţi şi săraci întru mântuire, şi să arate în lume că este puternic şi drept, pentru mântuirea pe care a lucrat-o, de le-am potrivi pe toate acestea, zic, la David, ne-am împotrivi suprascrierii despre ziua a opta, ziua învierii.

---

* ἐπολυώρησας [de la πολυωρέω] = lit. „a avea mare grijă". Înţelesul care i se dă de către tâlcuitorul Psaltirii îl include - după cum se va vedea - şi pe acesta.

[52] Iar Hrisostom a tâlcuit zicerea *după înălţimea Ta* astfel: „Că asemenea Ţie i-ai făcut, pe cât se poate omului: *Că să facem*, zice, *om după chipul şi asemănarea Noastră* (Fac. 1: 26), ca ceea ce eşti Tu în cer, noi să fim pe pământ". Iar Teodorit zice: „Cei ce viază cu necredinţă, părăsind calea cea dreaptă, se rătăcesc încoace şi-ncolo, ispitindu-se a împiedica pe cei mai blânzi, Tu, însă, de la înălţimea firii Tale arătându-Te, purtării Tale de grijă învredniceşte-i pe cei prigoniţi de aceia, mângâindu-i acum întru necazuri şi, după puţin, desăvârşită mântuire dându-le".

PSALMUL 12

Întru sfârşit. Psalm al lui David.

Întrucât David, după căderea în preacurvie cu Virsavia [Batşeba], şi după uciderea bărbatului ei, Urie, a căzut în tot felul de ispite, iar Tamara, fiica sa [a lui David] a curvit cu Amnon, fiul lui David* şi fratele ei, iar Amnon a fost ucis de Abesalom, fratele cel de o maică al Tamarei, iar din aceasta nu mică tulburare s-a făcut în casa împărătească a lui David, şi, în sfârşit, întrucât Abesalom, fiul lui, s-a ridicat cu nesupunere şi tiranie asupra părintelui său, l-a gonit din împărăţie, urgisindu-l până la moarte, încă şi oştile lui David adunând, se pregătea să-l prigonească pe părintele său şi să-l omoare. Socotind David toate aceste rele, se gândea că preacurvia şi uciderea pe care le-a făcut i-au pricinuit toate aceste rele întâmplări [nenorociri], din pricină că L-a părăsit pe Dumnezeu, deşi prin gura Proorocului Natan i-au fost iertate ambele păcate. Drept aceea, având aceste pricini, a scris acest psalm [cândva] după psalmul al şaptelea, adică atunci când Husi a risipit sfatul lui Ahitofel, înştiinţându-l pe David despre cugetarea şi gătirea pe care le face Abesalom împotriva lui, şi s-au sfătuit ce să facă, precum am zis mai înainte la tâlcuirea aceluia. Însă acest psalm se suprascrie *întru sfârşit* pentru spunerea de mai-nainte ce se va face, că se va birui Abesalom, vrăjmăşitorul său, care stătea la sfârşitul oştirii, de aceea zice aici: *Bucura-se-va inima mea de mântuirea Ta* (Ps. 12: 6).

1. Până când, Doamne, mă vei uita până în sfârşit,

Uitarea este lepădarea şi lipsa aducerii aminte; însă înaintea lui Dumnezeu sunt toate lucrurile, nu numai lucrările şi faptele cele groase, ci chiar şi mişcările cele subţiri ale minţii. Deci prin uitarea lui Dumnezeu trebuie să înţelegem, după Hrisostom, părăsirea celor ce s-au rătăcit şi nu au păzit poruncile Lui[53]. Căci Dumnezeu Se depărtează, pentru ca călcătorii poruncilor Lui să se ispitească, spre pedeapsa şi înţelepţirea lor. Iar prin *până în sfârşit* se înţelege în loc de „până va trece multă vreme”.

---

* Episodul este relatat la II Împăraţi 13.

[53] De unde a zis Hrisostom: „Nimic nu-L face pe Dumnezeu să-şi aducă aminte de noi precum facerea vreunui bine, a fi treaz şi a priveghea, a purta grijă de fapta bună, şi, într-adevăr, dimpotrivă, cele potrivnice acestora Îl fac să ne dea uitării. Deci şi tu, atunci când te afli în rele întâmplări, să nu zici: „m-a uitat Dumnezeu”, ci - când eşti în păcate, şi pe toate le ai la îndemână [totul îţi merge bine] - de vei şti [lua aminte la] aceasta, degrabă vei scăpa de lucrurile cele rele”.

până când întorci fața Ta de la mine?

Fața lui Dumnezeu este puterea Sa cea văzătoare şi de bine făcătoare, iar *întoarcerea* lui Dumnezeu este, dimpotrivă, lipsirea de privirea şi facerea Lui de bine. Căci Dumnezeu Se întoarce de către oamenii care nu cred în privirea Sa, după Hrisostom, pentru că Se îngrețoşează şi urăşte faptele lor cele rele. Pornind de la însuşirile omeneşti, David le arată pe cele dumnezeieşti*, căci şi oamenii, atunci când părăsesc pe cineva, încetează totodată şi a-l pomeni pe acela, iar cei ce se întorc dinspre cineva (adică îl urăsc) nu caută nici să-l vadă pe unul ca acela, după Teodorit[54].

2. Până când pune-voi sfaturi în sufletul meu, durere în inima mea ziua şi noaptea?

„Eu, zice, purtând de grijă şi cugetând cum să scap de ispite, şi neputând afla scăpare, mă necăjesc întotdeauna."[55]

3. Până când se va înălța vrăjmaşul meu asupra mea?

„Până când, zice, răzvrătitul meu fiu, Abesalom, care de multă vreme mă vrăjmăşeşte, după ce a omorât pe fiul meu, până când, zice, se va înălța acesta, adică va spori? Căci el, sporind astfel, îşi ridică capul asupra mea, iar eu, întorcându-mă şi rău sporind [necazurile înmulțindu-mi-se], mă plec în jos şi mă smeresc." Ori prin *vrăjmaş* se mai înțelege şi Diavolul, deoarece este pricinuitorul tuturor ispitelor, el fiind cel care izbândeşte asupra celor ce pătimesc, şi oarecum îi calcă şi-i necăjeşte, atunci când se lipsesc de ajutorul lui Dumnezeu[56].

---

* Prin analogie cu cele omeneşti, ca mijloace relative [omeneşti] de a pricepe câte ceva din absolutul dumnezeiesc.

[54] Hrisostom adaugă zicând: „Dar şi părăsirea şi întoarcerea feței este din multa purtare de grijă, că Dumnezeu face aceasta ca mai tare să ne tragă [la El], că şi ibovnicul cel nebunit este trecut cu vederea de cea pe care o iubeşte, care îl lasă şi-l părăseşte, nescoțându-l din minte, ci vrând a-l întoarce şi a-l uni cu sine".

[55] Hrisostom însă zice: „Şi acesta nu este mic lucru spre a întoarce cineva pe Dumnezeu spre sine, a purta grijă, a cugeta, a se topi, a suferi durere şi a măiestri un cuvânt pentru întoarcerea feței lui Dumnezeu, că nu este mic câştig a simți întoarcerea lui Dumnezeu spre cineva şi a-l durea, că astfel, în grabă Îl vom întoarce către noi". Iar David mai însemnează şi altceva: „Că mă doare, zice, gândind cu sufletul: oare nu cumva voi muri întru păcat, aceasta fiind ceea ce îmi îndurerează mai mult sufletul".

[56] Iar Atanasie zice: „Dacă, cinstind noi pe Dumnezeu, se smereşte vrăjmaşul, vădit este că, păcătuind noi, el se va înălța". Iar Isihie zice: „Înălțarea lui Satana este smerirea oamenilor, căci aşa cum întru mântuirea noastră Se înalță Dumnezeu, tot astfel se zice că întru pieirea noastră se mândreşte Diavolul".

4. Caută, auzi-mă, Doamne, Dumnezeul meu,

Întrucât David a zis mai sus: *până când vei întoarce fața Ta*, pentru aceasta, în locul zicerii aceleia, aici a pus aceasta: *Caută*, adică: „Învrednicește-mă blândeții Tale, Doamne, caută de sus către mine, că rău pătimesc, și, milostivindu-Te, auzi-mă, că mă rog Ție să-mi ajuți".

luminează ochii mei, ca nu cumva să adorm întru moarte,

„Pentru că, zice, noaptea și întunericul relelor întâmplări [nenorocirilor] s-au revărsat asupra mea, din această pricină somnul întristării* și al neîngrijirii a pus stăpânire pe ochii mei." Căci cei ce se întristează au însușirea firească [le este propriu] să cadă în somn, din cauza aburilor veninului și a întristării inimii, care pricinuiesc greutate și întristare ochilor lor. (Precum Ioan, care de multă scârbă s-a coborât la fundul corăbiei, unde se hrănea și dormea, cum zice Hrisostom.) „Pentru aceasta, dar, Tu, Doamne, luminează-mi ochii, adică dă-le să vadă curat, și sloboade în inima mea o picătura de duhovnicească bucurie, de care inima săltând și veselindu-se, va înlătura de la ochi somnul întristării. *Ca nu cumva să adorm întru moarte*, adică ca nu cumva acest somn să-mi pricinuiască moartea din pricina covârșirii întristării", căci, după Sirah: *Din întristare iese moartea* (Înț. lui Isus Sirah 30: 8). Prin *ochi* arată ochii cei gândiți ai sufletului, adică mintea, care era întunecată de pâcla păcatului. Pentru aceasta se roagă David să i se slobozească mintea din acest întuneric, ca nu cumva să moară cu moartea cea întru păcate, după Hrisostom, din cauză că s-a făcut mort dinspre [lipsit de] fapta bună, sau se teme să nu moară cu moartea deznădăjduirii, omorât [rămânând lipsit] cu totul de nădejdea cea întru Dumnezeu.

5. Ca nu cumva să zică vrăjmașul meu: „întăritu-m-am asupra lui".

„Pentru că de voi pătimi, zice, Doamne, vreun rău de acest fel de care am zis mai sus, negreșit vrăjmașul meu, atât cel văzut, cât și cel nevăzut – Diavolul, va scrie [atribui] moartea mea puterii sale, adică va zice că el m-a omorât, căci el a fost și pricinuitorul întristărilor mele."

Cei ce mă necăjesc se vor bucura de mă voi clătina.

„Eu, zice, de mă voi clătina din așezarea și siguranța mea, vrăjmașii mei se vor bucura negreșit, nădăjduind că de acum înainte mă vor doborî desăvârșit, deoarece nu am nici un temei și întărire de mântuire".

---

* ακηδίασ = akediei, plictiselii, lehamitei.

6. Iar eu spre mila Ta am nădăjduit,

„Eu, zice, fiind lipsit de îndrăzneala pe care o aveam din faptele bune, făcând cele rele, pentru aceasta am nădăjduit numai întru mila Ta, căci ea este bogată şi nedeşertată [nesfârşită]."

bucura-se-va inima mea de mântuirea Ta.

Cunoscând David mai-nainte, cu ochii săi cei înainte-văzători, înfrângerea pe care o va suferi Abesalom, pentru aceasta zice aici că se va veseli pentru mântuirea pe care urma s-o primească de la Dumnezeu.

Cânta-voi Domnului, Celui ce mi-a făcut mie bine, şi voi cânta numelui Domnului Celui preaînalt.

„Eu cu graiul meu voi cânta, zice, şi cu organul psaltirii voi cânta cele de mulţumire Ţie, Dumnezeul meu, pentru că mi-ai făcut bine, izbăvindu-mă de ridicarea asupră-mi a fiului meu." Ori se înţelege că: „Eu, cu fapta bună a vederii duhovniceşti*, ce reiese din prima cântare, şi cu virtutea practică, ce reiese din a doua, voi veseli pe Dumnezeu". Psalmul acesta se potriveşte şi tuturor celor ce sunt nedreptăţiţi[57].

---

* Lit. - virtutea contemplativă.

[57] Zice însă Hrisostom: „Ai văzut smerită cugetarea de Prooroc? Deşi are de povestit nenumărate ispitiri, putând chiar prin acestea a îmblânzi pe Dumnezeu, nu zice nimic despre acelea, ci aleargă la singură mila lui Dumnezeu, aducând-o pe aceasta înainte în locul a toată ruga, apoi şi încredinţat fiind că nu va fi minţit în nădejdea sa, adaugă: *bucura-se-va inima mea.* Ai văzut suflet nădăjduitor? A cerut, şi mai-nainte de a lua, mulţumeşte şi cântă lui Dumnezeu, şi pe toate cele dobândite le împlineşte. Însă de unde avea o aşa de mare nădejde? Din multa recunoştinţă, din multa sârguinţă întru cerere. Pentru aceasta zice că i se va bucura inima, ştiind că, pe cei ce cer, Dumnezeu îi ascultă".

PSALMUL 13

Întru sfârşit. Psalm al lui David.

Şi acest psalm făgăduieşte a pune sfârşit celor proorocite de David, însă alţii, precum Vasile, zic că aici se proorocesc cele ce s-au făcut în vremurile împăratului Iezechia şi ale lui Senherib, împăratul asirienilor, care au împresurat Ierusalimul; iar alţii, precum Atanasie, zic că se prooroceşte cele ce s-au făcut în vremea înomenirii lui Hristos. Noi însă vom tâlcui psalmul după ambele socotinţe [judecăţi].

1. Zis-a cel nebun întru inima sa: nu este Dumnezeu.

„Nebunul Senahedrin, zice, a zis în inima sa că nu este Dumnezeu – Dumnezeul iudeilor, pentru că de ar fi crezut că este Dumnezeu, nu ar fi ajuns la o cugetare păgânească ca aceasta; dar mai ales atunci când auzea în toate zilele câte minuni a făcut Dumnezeu împotriva vrăjmaşilor iudeilor, iar după ce a cugetat întru sine unele ca acestea, atunci prin cuvânt grăitor a hulit pe Dumnezeul lui Israel, trimiţându-l pe Rabşache, căpetenia oştilor sale, ca să împresoare Ierusalimul; despre acestea putem citi la Cartea a IV-a a Împăraţilor, la cap. 18 şi 19, şi la Isaia, cap. 36 şi 37[58].

[58] Altul însă zice: „Aceasta este vârful a toată răutatea, adică a socoti că nu este Dumnezeu şi că toate s-au făcut de la sine (adică ateism), începutul a toată desfrânarea şi fapta cea nelegiuită. [Cine mai poate tăgădui că aceasta nu este credinţa oficială a civilizaţiei (post)moderne? Iar vârful a toată răutatea nu poate fi decât Antihrist.] Dar cum se face că a zis *în inimă?* Deoarece din cuvinte, unul este rostit, iar altul este aşezat în minte, cu toate acestea, Proorocul nu se referă la cel rostit, ci la socotinţa cea din suflet: că a zis *în inima sa*, adică a cugetat că nu este Dumnezeu; [tot astfel] şi cel ce păcătuieşte fără de ruşine, prin cele ce se văd defăimând - deşi nu o zice cu glăsuirea, ci cu însuşi faptele sale şi cu nebunia vieţii - numai că nu strigă şi el aceasta: *nu este Dumnezeu.* Iar alţi învăţători mai noi zic că pentru aceasta a zis nebunul doar cu inima, necutezând a rosti pe faţă că nu este Dumnezeu: pentru că s-a temut ca nu cumva oamenii şi stihiile lumii nesimţitoare să audă glasul lui şi să-l omoare, căci acestea [stihiile], cu frumuseţea şi buna-rânduială pe care o au, propovăduiesc că este Dumnezeu, iar omul nebun tăgăduieşte existenţa lui Dumnezeu, făcându-se mai rău decât zidirile cele nesimţitoare. [În lumea (post)modernă şi nu numai, nu puţini zic pe faţă că nu este Dumnezeu, iar rezultatul îl poate vedea oricine: stihiile omoară realmente oameni.]

Stricatu-s-au şi urâţi s-au făcut întru meşteşugirile lor;

„Cei ce erau, zice, în jurul împăratului Senahedrin s-au stricat, întrucât au căzut din dreapta credinţă şi din buna-cinstire a lui Dumnezeu, şi *s-au făcut urâţi* lui Dumnezeu pentru faptele lor necuvioase şi rele, căci aceşti spurcaţi ocărau şi huleau pe Dumnezeu, zicând că este neputincios şi cum că n-ar fi [exista] Dumnezeu." Mai suflau şi cu îngrozire, zicând că vor pierde poporul lui Israel.* Prin urmare, mândrindu-se cu o astfel de aşezare [dispoziţie], se tăvăleau şi se pângăreau în beţii şi în fapte de ruşine [desfrânări]. Însă acest stih se poate înţelege şi după o formă inversată*, care se poate [îndrepta] reda aşa: „S-au stricat şi s-au făcut urâţi întru meşteşugiri"[59].

nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul.

„Nici unul, zice, dintre oamenii lui Senahedrin nu este bun, ci toţi sunt răi."

2. Domnul din cer a privit peste fiii oamenilor să vadă de este cel ce înţelege, sau cel ce caută pe Dumnezeu.

„Dumnezeu, zice, a căutat peste fiii oamenilor, adică peste oamenii lui Senahedrin, care avea o aşezare atât de stricată şi urâtă." Iar *din cer*, a zis pentru că se socotea că acolo locuieşte, după zicerea: *Cel ce locuieşte în ceruri* (Ps. 2: 4). Însă a căutat să vadă de se află vreunul printre ei care să-L cunoască pe Dumnezeu din minunile pe care le-a făcut, ori de caută spre El, adică dacă cheamă numele Lui, precum zice undeva: *Căutat-am pe Domnul, şi m-a auzit* (Ps. 33: 4). Căci unii

---

* Aceste fapte de ruşine continuă până astăzi: popoarele păgâne de astăzi nu aduc cine ştie ce lucruri noi; toate ţintesc – prin lucrarea Diavolului – la pierderea noului Israel (cf. Lc. 2: 32) – Biserica creştină; în schimb, vechiul Israel continuă în mod nejustificat să se împotrivească mai mult sau mai puţin indirect adevăratului Israel.

* ὑπερβατόν = schimbare, sărire. Termenul a dat românescul hiperbat [figură de stil constând în schimbarea, prin dislocări, a topicii normate; inversare]. Mitropolitul Veniamin a redat literal, prin „formă săritoare". Eu am ales o variantă literală pe care o cred mai exactă: „formă inversată".

[59] „Rădăcina păgânătăţii, zice, este stricarea vieţii: că la desfrânare şi la viaţa de fiară dându-se pe sine, pomenirea lui Dumnezeu a lepădat-o din minte." Acestea sunt cuvintele lui Teodorit. Dar şi Hrisostom zice: „S-au stricat pentru că au ostăşit stricăciunea asupra Celui nestricăcios, oamenii cei stricaţi la minte au schimbat slava nestricăciosului Dumnezeu în asemănarea chipului stricăciunii omului".

dintre ei, cunoscând pe Dumnezeu, pizmuiesc şi nu-L mărturisesc ca Dumnezeu[60]. Însă David, după omeneasca cuviinţă, şi-a închipuit [s-a gândit] că Dumnezeu Se pleacă din cer, ca dintr-un loc preaînalt, de unde vede, dar Dumnezeu, fiind pretutindeni de faţă, toate le cunoaşte. Trebuia dar să luăm aminte, că această închipuire – adică că Dumnezeu Se pleacă şi vede – se află în multe locuri din Sfânta Scriptură. Iar într-alt chip, prin aceste cuvinte, David înfăţişează puterea atoatevăzătoare a cercetării şi privirii lui Dumnezeu, căci din cer El vede pe pământ, cunoscându-le pe toate cu de-amănuntul, fără a fi oprit câtuşi de puţin de depărtarea cea nemărginită.

3. Toţi s-au abătut, împreună-netrebnici s-au făcut, nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul[61].

„Toţi, zice, s-au aplecat către relele cele zise mai sus, şi toţi împreună s-au netrebnicit, pentru că s-au făcut greţoşi [scârboşi] şi urâţi lui Dumnezeu, şi nici măcar unul dintre ei nu este bun."

4. Au nu vor cunoaşte toţi cei ce lucrează fărădelegea?

Pentru a se putea reda un înţeles ca acesta, aici trebuie să se citească în chip întrebător, căci deşi asirienii de mai sus au zis că nu este Dumnezeu, oare nu vor cunoaşte cu toţii, ei, cei neînfrânaţi, cu graiul şi cu faptele că Dumnezeu [ul adevărat] este Dumnezeul iudeilor? Iată cum vor cunoaşte aceasta: atunci când, într-o noapte, vor fi omorâţi de către îngerul lui Dumnezeu o sută optzeci şi cinci de mii, atunci Senahedrin va fugi de ruşine, atunci va cunoaşte că Dumnezeul

---

60 Iar Marele Vasile zice: „Dumnezeu se pleacă din cer, pentru că întru cele înalte locuieşte şi spre cele smerite priveşte, că *cerul Îmi este*, zice, *scaun, şi pământul, aşternut picioarelor* (Is. 66: 1).

61 Însemnăm aici că: în oarecare Sfinte Scripturi tipărite în Lipsia [Λειψία, localitate neidentificată] se află adăugat şi acest psalm, că unii - văzând pe Apostolul pomenind psalmul de faţă în Epistola către Romani, cap. 3, şi că după: *nu este până la unul*, adaugă *Mormânt deschis este gâtlejul lor; viclenii vorbit-au cu limbile lor; venin de viperă este sub buzele lor* şi alte ziceri - au socotit că acestea au fost din psalmul de faţă, şi pentru aceasta le-au adăugat până la *nu vor cunoaşte toţi*. Însă au socotit cu greşeală, pentru că Pavel a luat acele ziceri de la Solomon, de la Isaia şi din alţi psalmi ai lui David, şi nu din acesta. Mai preînchipuim şi aceea că Pavel ia [înţelege] această zicere de obşte, adică pentru toţi oamenii, care fără osebire erau păcătoşi: *Căci am învinuit mai înainte şi pe iudei, şi pe elini, că toţi sunt sub păcat, după cum este scris: Nu este drept nici unul; Nu este cel ce înţelege, nu este cel ce caută pe Dumnezeu, toţi s-au abătut* şi celelalte (Rom. 3: 9-12). De unde a zis şi Teodorit: „Astfel era cu adevărat toată viaţa cea de dinainte de venirea Mântuitorului".

evreilor a fost Cel care a făcut această pierzare.* Însă cuvântul se mai înțelege şi astfel: că nu numai asirienii vor cunoaşte că Cel care i-a stricat este Dumnezeu, ci Îl vor cunoaşte şi toate celelalte neamuri nelegiuite, atunci când vor afla de sfărâmarea şi pierzarea asirienilor[62].

Cei ce mănâncă pe poporul Meu întru mâncare ca pâinea pe Domnul nu L-au chemat.

Această grăire se zice ca din partea* lui Dumnezeu: „Căci *cei ce mănâncă pe poporul meu ca pâinea*, şi-l strică prin împresurare, foamete şi îngrozire, aceştia, zic, nu M-au numit Domn şi Stăpân a toate, adică nu M-au numit Dumnezeu". Însă *popor al lui David* pot fi numiți şi acei iudei care au fost împresurați [fiind aflați] înăuntru Ierusalimului de către Senahedrin, deoarece şi aceştia se trăgeau din împărăția lui David, care nu s-a numit pe sine Domn, ci pe Dumnezeu[63].

5. Acolo s-au temut de frică unde nu era frică.

Atunci când Rabşache a înconjurat Ierusalimul, Iezechia şi cei ce erau cu el s-au temut de frica lui şi a lui Senahedrin, pentru aceasta zice David că *s-au temut*

---

* Acest sfârşit al asirienilor este unul de tip eshatologic (dar oare pot fi şi alte tipuri de sfârşituri?), asemănător cu cel al sfârşitului lumii descris în Apocalipsă, unde neamurile necredincioase vor recunoaşte, după un lung şir de calamități şi războaie – însă prea târziu – cine este Dumnezeul cel adevărat.

[62] Iar dumnezeiescul Chiril zice că, de vreme ce mai sus a zis că toți s-au abătut şi lucrează fărădelege, acum zice: „Dar oare aceştia urmează să cunoască pe Dumnezeu şi să creadă în El?". Şi răspunde: „Că, astfel, mulți negreşit vor crede, însă unii vor rămâne în necredință şi îi vor prigoni pe cei ce au crezut". Ori se înțelege şi ca afirmație, că toți cei ce lucrează fărădelegea nu vor cunoaşte. (...) După Chiril, ce zice aceasta: „Că *nu vor cunoaşte* zice în loc de «cei ce lucrează nelegiuirea nu vor fi în cunoştința celor bune», pentru care pricină? Că într-un suflet rău lucrător nu va intra înțelepciunea, nici în trup îngreunat de păcate nu va intra. Că aşa cum noi nu punem Mirul cel bine-mirositor în vase necurate, ci mai ales în cele preacinstite, tot astfel şi Dumnezeul a toate, nu în sufletele necurate, ci în cele sfinte şi curate închide împărtăşirea dumnezeieştilor bunătăți.

* προσώπου = fața, persoana lui.

[63] Aceasta o zice pentru iudeii care n-au crezut, după dumnezeiescul Chiril, care mâncau oarecum pe aceia care crezuseră în Hristos, prigonindu-i şi vrăjmăşindu-i, şi averile lor răpindu-le, despre care Pavel scria către credincioşii evrei: *...răpirea averilor voastre cu bucurie o ați primit* (Evr. 10: 24). Iar Isihie zice: „Toți cei ce nedreptățesc pe săraci şi răpesc cele ale aproapelui, potrivit se zice că mănâncă pe poporul lui Dumnezeu ca pe pâine. Căci hrana lăcomiei lor este nedreptatea pe care o fac acelora; şi să înțelegi mai ales că aici pe învățătorii iudeilor îi zice".

de frică unde nu era frică, adică de Senahedrin, sau şi de Rabşache, de care nu se cuvenea să se teamă, căci aceştia nu puteau înfricoşa pe iudei, ca unii care aveau luptător împotrivă-le pe Dumnezeu. Aceasta a arătat-o în continuare, zicând:[64]

Că Domnul este în neamul drepţilor.

Aici numeşte *drepţi* pe cei bine-cinstitori. Căci un astfel de bine-cinstitor era Iezechia şi cei dimprejurul lui, căci avea de partea lui prietenia lui Dumnezeu* prin care ocârmuia popoarele pe care le-a supus, iar despre neamul lor a zis că toţi sunt israeliteni, coborând din una şi aceeaşi rădăcină. Şi iarăşi pomeneşte aici ceea ce s-a zis mai sus, adică: acolo s-au temut ostaşii lui Senahedrin cu frica de Dumnezeu, de Care nu le era frică mai înainte de ispită şi de moartea celor ucişi, deoarece Însuşi Dumnezeu era în neamul iudeilor celor vrăjmăşiţi, pentru aceştia bătând pe asirieni. Ori asirienii s-au temut de frica lui Iezechia, a cărui frică ei nu o aveau, căci el mai vârtos se temea şi aştepta ca a doua zi să fie omorât împreună cu toţi iudeii, că, atunci când asirienii erau junghiaţi de înger, el socotea că erau junghiaţi de către împăratul Iezechia. Prin urmare, el înţelegea că Dumnezeul iudeilor este Dumnezeul cel adevărat, Care-i ajuta pe ei.

6. Sfatul săracului l-aţi ruşinat, iar Domnul nădejdea lui este.

David zice aceasta către asirieni, anume că: „Voi aţi defăimat socotinţa lui Iezechia, care în privinţa oştirii era sărac. Însă ce a socotit el? Anume a se deznădăjdui de tot ajutorul omenesc, şi a alerga numai la singur Dumnezeu, îmbrăcat în sac şi cu cenuşă pe cap". Auzind asirienii de una ca aceasta, au râs de ea [de deznădăjduire şi pocăinţă] ca de un lucru nefolositor. „Deci voi, zice, aţi batjocorit sfatul acesta al lui Iezechia, el însă are ca nădejde pe Domnul, şi numai pe El singur şi L-a aflat ajutor."

---

[64] Altul însă a zis că asemenea oarece pătimind cu patima celor ce se tem de apă (a turbaţilor), care de ar putea să primească apa, ar vindeca patima bolnavului, dar se tem că ceea ce le stau înainte spre mântuire se înstrăinează de ceea ce-i mântuieşte, cu frica de a nu pieri îşi gătesc propria pieire. Tot astfel şi iudeii [Izvorul Însuşi strigând: *De însetează cineva, să vină la Mine şi să bea* (In. 7: 37)], cu turbare necredinţei mai-nainte fiind prinşi în simţurile sufletului, se temeau de frică unde nu era frică, întorcându-se de la băutura mântuirii (La Nichita). Zice încă şi Isihie: „Pentru iudei scrie acestea, că pe adevăratul Dumnezeu, pe Hristos, nu L-au chemat, şi s-au temut în zadar de frică, unde nu era frică, că ziceau întru sine: *Dacă-L lăsăm aşa, toţi vor crede în El, şi vor veni romanii şi ne vor lua ţara şi neamul* (In. 11: 48), deşi aceasta nu s-ar fi făcut, dacă ar fi păzit credinţa întru Domnul".

* θεοφιλια = iubirea, prietenia lui Dumnezeu.

7. Cine va da din Sion mântuirea lui Israel?

„Cine, zice, din locuitorii Sionului, adică ai Ierusalimului, va da mântuire iudeilor? Sau cine-i va slobozi din mâinile lui Senahedrin şi a lui Rabşache? Negreşit, nici unul dintre oameni, ci numai singur Dumnezeu, întru Care au nădăjduit." A zis însă *din Sion* căci se socotea că Dumnezeu locuieşte în Biserica Sionului şi a Ierusalimului, care era vrăjmăşit de dânşii[65].

Când va întoarce Domnul robia poporului Său, bucura-se-va Iacov şi se va veseli Israel.

Robia de care zice aici David nu este una făcută, ci aşteptată să se facă, căci evreii socoteau, după multa frică pe care o aveau, că vor cădea în scurtă vreme în robie, că vor fi prinşi aproape toţi de oştirile asirienilor. Iar prin *Iacov* şi *Israel* numeşte însuşi poporul, căci acesta cobora din rădăcina lui Iacov, care apoi a fost numit de Dumnezeu Israel[66]. Iar înţelesul celor zise este următorul: „Căci de vreme ce Domnul i-a slobozit pe iudei, pe cei ce mai-nainte au fost luaţi în robie, pentru aceasta cei slobozi se vor bucura şi se vor veseli – trupeşte se vor bucura, iar sufleteşte se vor veseli, una pentru îmbelşugarea şi sănătatea celor hrănitoare [ce vine din hrană], şi a doua pentru citirea dumnezeieştilor cuvinte, pe care nu puteau să le dobândească din pricina împresurării pe care o sufereau de la asirieni".

---

[65] Eusebie însă zice: „Glasul este de la cel ce însetează de vremea întru care va străluci la cei de pe pământ Hristos", ca şi cum ar fi zis: „Cine va da cândva a se face acestea prin lucruri, încât să se facă fiilor oamenilor slobozenie din rele prin arătarea lui Hristos? Se vor bucura dar drepţii prin Prooroci pentru mântuirea noastră şi pentru împlinirea proorociilor veselindu-se". A zis însă şi Isihie: „Din Sion se roagă Proorocul să vină mântuirea, căci acolo ne-a dat Hristos insuflarea cea dintru început, pe care însemnând-o, a adăugat: *când va întoarce Domnul*".

[66] Întâi a zis Iacob şi apoi Israel, deoarece, după Isihie: „Trebuie ca noi să ne pricopsim [προκόπτοντασ = să ne îmbogăţim, să înaintăm] în desăvârşirea cea după Dumnezeu: întâi să ne facem Iacob, lovind cu călcâiul pe Diavol şi nevoindu-ne prin faptele bune cele practice; apoi Israel, curat văzând pe Dumnezeu ca nişte slobozi de legătura ce o avem cu trupul. Deci ne vom veseli şi noi, mai întâi adică lovind şi amăgind pe vrăjmaş, ca Iacob şi Isav, că Iacov se tâlcuieşte cel ce împiedică, iar apoi, şi de Dumnezeu gânditor apropiindu-ne, învrednicindu-ne a-L vedea după dorinţă, căci Israel se tâlcuieşte minte care vede pe Dumnezeu (după Nichita)". Zice însă şi Chiril: „Sufletul se robeşte păcatului prin trândăvire şi, căzând din fapta bună, se întoarce însă şi se liberează prin iertare şi pocăinţă, pe care Domnul prin Cruce o a dat". A zis încă şi Isihie: „Satana a robit [ῃχμαλώτευσεν] împărtăşirea noastră cu Duhul Sfânt prin amăgire. Dar Hristos a dat-o în Sion prin insuflarea asupra Apostolilor".

Iar după tâlcuirea acestui psalm - despre cele întâmplate lui Iezechia şi lui Senahedrin asirianul - trebuie însă să-l tâlcuim şi după vremile în care Dumnezeu S-a făcut om.

A zis poporul nebun al iudeilor, zice, cel ce nu înțelege proorociile cele pentru Hristos, că nu este Hristos-Dumnezeu Cel care făceau minuni între ei. Iar după ce poporul iudeilor a cugetat astfel întru sine, au purces apoi să-L prihănească pe față pe Hristos, fiindcă Se numea pe Sine Dumnezeu. Iar cuvintele care urmează se tâlcuiesc după tâlcuirea asemănătoare pe care am făcut-o mai sus. Căci nu era nimeni între iudei care să facă bunătate, adică între cei care au primit învățătura Domnului.

Însă Domnul S-a plecat din ceruri, adică plecându-Se Fiul din cer, S-a pogorât pe pământ venind la oameni, şi vorbind cu ei în trup, căci [faptul de] a se pleca înseamnă că cineva se pleacă de la cele înalte la cele de jos. Iar cuvintele care urmează se tâlcuiesc asemenea cu tâlcuirea pe care am făcut-o mai sus. Iar aceasta: *Nu este până la unul* (Ps. 13: 3) se înțelege în loc de: „numai unul”, adică singur Hristos este făcător de bine, Cel ce umblă printre iudei. Iar: *Au nu vor cunoaşte toți cei ce lucrează fărădelegea?* (v. 4) nu trebuie citit în chip întrebător, ci hotărât [ca afirmație], întrucât iudeii, cei ce erai pizmăreți şi răi ca păgânii, nu au voit să-L cunoască pe Hristos ca Dumnezeu. Iar aceasta: *Cei ce mănâncă pe poporul meu ca pâinea* (v. 4) se zice din partea lui Hristos către netrebnicii iudei, care mâncau* cu ascuțişul săbiei –iar pe gură scoteau felurite alte munci [chinuri, ocări] – ca pe o pâine pe ucenicii Domnului şi pe Domnul lor, adică pe Fiul lui Dumnezeu, pe Care nici nu L-au chemat, nici nu L-au numit Dumnezeu.

Iar *acolo s-au temut de frică unde nu era frică* zice deoarece iudeii se temeau să-L mărturisească pe Hristos ca Dumnezeu, ca nu cumva să calce legea care porunceşte, zicând: *Să nu ai alți dumnezei afară de Mine* (Ieş. 20: 3), după dumnezeiescul Chiril. Şi iarăşi s-au temut când nu se cădea a se teme, căci atunci când L-au pironit pe Iisus pe Cruce au socotit că s-au slobozit din mâinile Lui, văzându-l că a murit, atunci mai vârtos s-au temut, văzând cutremurul, semnele şi minunile ce s-au făcut. Şi iarăşi s-au temut, ca nu cumva ucenicii Lui să vină noaptea şi să-L fure din mormânt, drept care au pus ostaşi de pază, însă s-au temut acolo unde nu era frică, căci ucenicilor Domnului nici nu le-a trecut prin gând să-L fure, căci Domnul le zisese mai-nainte că cu de la Sine putere va învia a treia zi. Iar că *Domnul este în neamul drepților* (v. 5) se înțelege în loc de: „Adunarea celor din păgâni au crezut întru Hristos, care, după ce au cunoscut pe Hristos ca Dumnezeu, au umblat pe împărătească cale a dumnezeieştilor porunci”. Căci iudeii, fiindcă nu L-au primit pe Hristos, pentru aceasta Hristos a chemat neamurile la credința şi cunoştința Sa.

---

* Verbul κατεσθίω înseamnă la figurat şi „a distruge” [v. Gal. 5: 15].

Iar aceasta: *Sfatul săracului l-aţi ruşinat*, o vom înţelege ca zisă către iudei, către poporul cel din păgâni, care din vechime era sărac după [lipsit de] cunoştinţa lui Dumnezeu, faţă de Care era departe, închinându-se idolilor neînsufleţiţi, după care s-a făcut sărac de averi pentru Hristos. Deci acest sfat al poporului din păgâni l-au defăimat iudeii, luându-l în râs ca pe un lucru zadarnic, iar sfatul acesta a fost de a primi credinţa în Hristos. Iar aceasta: *Cine va da din Sion mântuire lui Israel?* (v. 7) se înţelege în loc de: „Cine se va sui în muntele Sionului, care înconjoară Ierusalimul, iar de acolo să citească poporului mântuirea, adică legile cele mântuitoare?". Zice aceasta în loc de: „Nimeni nu se va sui..."*, căci era obicei la iudei a se face aceasta în zile hotărâte (adică suirea în muntele Sionului), iar de acolo să se citească legea în auzul tuturor. Însă David zicea aceasta proorocind că după ce Ierusalimul va fi risipit [pustiit] de romani, iar Evanghelia se va propovădui până la marginile pământului, acest obicei va conteni (adică citirea legii din muntele cel înalt al Sionului)*.

Însă când va întoarce Hristos robia poporului Său – *că-Ţi voi da Ţie*, zice, *neamurile, moştenirea Ta* (Ps. 2: 8), pe care Diavolul a robit-o cu suliţa rătăcirii sale – atunci, zice, *se va bucura Iacov şi se va veseli Israel.* Adică Prooroci care s-au născut din rădăcina lui Iacov şi care au proorocit o astfel de taină, şi ei se vor bucura şi se vor veseli pentru că vor vedea plinirea proorocirilor lor. Sau Iacov şi Israel sunt cei ce au crezut în Hristos, care, în locul iudeilor care n-au crezut, au intrat în credinţa lui Hristos, şi al căror strămoş a fost Iacov; iar *a întoarce* se zice pentru iudeii care s-au întors la drepturile şi moştenirea strămoşilor lor, de la care au căzut.

---

* Deci este o întrebare retorică.

* Cf. capitolelor eshatologice de la Matei, cam acelaşi lucru se va întâmpla şi la sfârşitul veacurilor cu Biserica. Păcatele omenirii, dar şi ale creştinilor [mai ales ale pseudo-creştinilor], vor atrage mânia pustiitoare a lui Dumnezeu.

PSALMUL 14

Întru sfârşit. Psalm al lui David[67].

1. Doamne, cine va locui* în locaşul Tău? Sau cine va locui în muntele cel sfânt al Tău?

Marele Vasile zice că iudeul, atunci când aude de locaş al lui Dumnezeu sau de munte sfânt, înţelege îndată că e vorba de biserica din Ierusalim, şi de muntele Sionului care este aproape de Ierusalim. Însă mai ştie că atunci când David zicea acestea, biserica nu era încă zidită, nici muntele Sionului nu era sfinţit şi afierosit lui Dumnezeu, deoarece biserica s-a făcut numai după ce a murit David, când a fost şi muntele afierosit lui Dumnezeu. De aceea, graiurile acestui psalm trebuie să le înţelegem anagogic. David formulează cuvântul de aici în chip întrebător, întrebând: „Cine va face aceea şi aceea, Doamne? Cine se va sălăşlui în locaşul Tău?". Căci sălăşluirea este locuirea vremelnică pe care o face cineva în loc străin[68]. Iar umbrire [acoperire] a sufletului este trupul în care acesta se umbreşte şi locuieşte, după Marele Vasile şi Eusebie. Întreabă dar Proorocul ca să afle: „Cine este omul cel desăvârşit care ar socoti viaţa în trup ca o înstrăinare vremelnică? Şi care fi acela care să-şi folosească trupul său ca pe un străin, prea puţin îngrijindu-se de dânsul?" David a adăugat şi pronumele *Tău,* pentru ca să arate că trupul este lucrul şi făptura lui Dumnezeu-Cuvântul, care a fost făcut de El pentru a fi locuinţă a sufletului*. Ori a pomenit de pronumele *Tău* pentru ca să

---

[67] Altul însă zice că: „Atanasie şi Vasile, Părinţii cei mari, zic că David cântă acest psalm învăţând pe om [sugerând omului cam] ce ar putea rosti ca să aibă parte de acea fericită odihnă. Cuvântul [de faţă] este pentru cel desăvârşit, vrând a însemna cele ce se vor dobândi prin fericiri, întrebuinţând oarecare rânduială şi cale către cele ce se privesc de dânsul, făcând început de la cele ce sunt mai de luat-aminte".

* παροικήσει de la παροικέω = a locui temporar, a trăi ca un străin, a locui într-un loc fără a avea cetăţenie, a pribegi. Atât viaţa în trup – în „umbrirea" sau acoperişul personal – cât în locul cel sfânt al lui Dumnezeu [biserica] este temporară (cf. şi Evr. 13: 14).

[68] Pentru aceasta a zis şi Marele Vasile: „Nemernicia este o petrecere vremelnică, nu viaţă statornică, ci trecătoare, care trece [care se concentrează pe] întru nădejdea mutării la cele mai bune, că lucrul e vrednic de un bărbat cuvios, adică a trece cu vederea viaţa aceasta şi a se grăbi către altă viaţă". Cam aceleaşi le zice şi Eusebie.

* Trupul nu este privit aici ca o temniţă în care a fost aruncat sufletul după actul creaţiei, ca urmare a unui păcat, după cum zic platonismul şi numeroase credinţe şi filosofii păgâne. Sufletul este personalitatea omului [cu tot ce implică aceasta] ca chip lui Dumnezeu, care priveşte metaforic trupul sau lumea: ca un cort, o temniţă, un locaş etc.,

arate că şi Însuşi Dumnezeu-Cuvântul va locui cândva în trup, atunci când se va face om. *Sau cine se va sălăşlui* [locui] *în muntele cel sfânt al Tău?* Sălăşluirea de aici este înţeleasă ca adevărata odihnire pe care o face cineva după o mare călătorie; iar *munte sfânt* este locul cel ceresc care se află mai presus de cele smerite şi lumeşti, după cum şi muntele este mai presus de şes şi râpe. Căci zice şi Apostolul: *...v-aţi apropiat de muntele Sion şi de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc* (Evr. 12: 22). Deci zice: „Ce om este acela care, fugind de viaţa aceasta, se va sălăşlui în locaşurile cele cereşti şi veşnice?"[69]

2. Cel ce umblă fără prihană şi lucrează dreptatea,

Acesta este răspunsul la întrebarea de mai sus, adică cum că cel ce va pribegi în cortul trupului şi se va sălăşlui în muntele cel ceresc, acela care are bunătăţile (sau virtuţile) şi vrea să le spună şi care, prin urmare, zugrăveşte pe cel îmbunătăţit, care va locui în cer, şi zice că: „Acela este care va petrece în lume neprihănit şi care lucrează dreptatea, căci neprihănit este acela care s-a plinit în vederea duhovnicească (adică în vederea cu mintea [contemplaţia])*, căci mintea se suie la cer prin vederea duhovnicească, iar cel împlinit întru fapta bună este drept, deoarece lucrarea [faptelor bune] este însuşire a faptei. David a folosit aici timpul prezent, atât pentru vederea duhovnicească, cât şi pentru faptă, pentru că cel ce este [atât] văzător [contemplativ], [cât] şi practic [lucrător al faptelor bune], nu trebuie să înceteze din vederea cu mintea dinăuntru, ci totdeauna trebuie să sporească întru ele. Şi de vreme ce fapta bună cea practică este de multe feluri, ea

---

care se pot constitui fie ca piedici, fie ca ajutoare în calea înălţării prin rugăciune către Dumnezeu. Profundele taine ale Scripturii sunt redate adesea prin imagini sau analogii mai mult sau mai puţin consecvente realităţii pe care le exprimă. Aceasta dă seamă de caracterul paradoxal şi de negrăit al relaţiei cu Dumnezeu. Lucrurile aşa-zis neînţelese sau contradictorii din Scriptură le apar astfel numai acelor oameni care privesc Scriptura ca pe o carte oarecare, alături de altele din literatura antică sau din alte vremuri, şi nu în primul rând ca pe un ajutor în calea cunoaşterii lui Dumnezeu, prin Biserica înţeleasă atât ca Cosmos, cât şi comunitate de credincioşi, dar şi ca parte a unei tradiţii sfinte din care şi ea face parte.

[69] Zice însă tot Marele Vasile: „Rareori găsim pe cineva care nemerniceşte [trăieşte ca un străin] în trup, sau pe cineva care se sălăşluieşte în munte, pentru aceasta, ca nedumerindu-se, zice: *Cine va nemernici? Sau cine se va sălăşlui?* Poate că acest *cine* este pus în chip întrebător [de menţionat că în Septuaginta nu avem pus la sfârşit semnul întrebării, în traduceri e pus ca unul ce reiese din context], ca şi cum ar cere sfânt răspuns de la Domnul, cu Care vorbeşte, către care dumnezeiescul glas răspunde ca după întrebare".

* θεορία.

a fost cuprinsă în numele obşteştii dreptăţi*, întrucât dreptatea se potriveşte întru toate virtuţile, căci dreptatea este una cu dreapta lucrare a faptei bune. Vorbind mai întâi despre dreptatea de peste tot [universală], pomeneşte în continuare părţile şi lucrările ei:[70]

cel ce grăieşte adevăr în inima sa,

„Omul cel drept, zice, care va locui în cer, acela cugetă şi dogmatizează lucruri adevărate."[71]

3. Care n-a viclenit cu limba sa,

„Omul cel drept, zice, care voieşte să locuiască în cer, nu numai întru sine cugetă lucruri adevărate, ci grăieşte şi către ceilalţi cuvinte adevărate." Căci mai sus a arătat că în inimă, adică înlăuntrul omului, se sădeşte [concepe] cuvântul, cugetându-se în inimă, iar prin *limbă* a arătat aici cuvântul cel grăit [rostit], al cărui organ se face limba.

---

* Părinţii Răsăriteni au definit dreptatea ca totalitatea virtuţilor. Definiţia se găseşte pentru prima dată la Teognis, filosof şi poet grec, trăitor în epoca homerică, ale cărui opere morale şi poetice au intrat şi în spiritualitatea bizantină. Cu toate acestea, definiţia se potriveşte perfect cu învăţătura biblică despre dreptate. Pentru heterodocşi în general, dreptatea e mai mult un statut juridic acordat de Dumnezeu şi mai puţin un dar şi o roadă a efortului ascetic.

[70] Iar Vasile zice: „Cel plinit întru toată săvârşirea faptei bune este fără prihană, după omul cel ascuns [κρυπτῷ = lăuntric, ascuns; vezi în acest sens Rom. 7: 22], iar cel ce *lucrează dreptatea* este cel ce săvârşeşte lucrarea practică prin lucrările [lit. energiile] trupeşti. Că trebuie a ne osteni nu numai în dreapta lucrare, ci şi a lucra după dreapta aşezare [dispoziţie; adică nu numai în virtutea unor reguli, ci şi după dispoziţia lăuntrică], după ceea ce s-a zis: *Drept să urmezi ce este drept* (Deut. 16: 20). Adică să săvârşeşti fapta prin cuvântul dreptăţii, că [e foarte cu putinţă] ca unul prost să facă o doctorie spre folosul celor bolnavi, dar fără să o facă chiar el, ci cu ştiinţă doctoricească, neavând meşteşug doctoricesc. (...) Şi ia aminte cu de-amănuntul, că nu a zis „cel ce a umblat fără prihană", ci *cel ce umblă*, nici „cel ce a lucrat dreptatea", ci *cel ce lucrează*, că nu o singură faptă împlineşte pe om, ci se cuvine ca în toată viaţa să-şi continue lucrările faptei bune.

[71] A zis însă Marele Vasile: „Cuvântul *adevăr* înseamnă două lucruri: unul - înţelegerea pe care o avem despre lucrurile care privesc viaţa fericită; altul - cunoştinţa sănătoasă pe care o avem despre orice lucru care priveşte viaţa de aici. Adevărul acela care ajută la mântuire este în inima omului desăvârşit; acest adevăr trebuie împărtăşit aproapelui în toate împrejurările, fără viclenie; iar dacă omul desăvârşit nu cunoaşte adevărul cu privire la cunoştinţele despre lucrurile din viaţă, atunci lucrul acesta nu-i va fi o piedică pentru dobândirea celor ce-i stau înainte".

şi rău nu a făcut aproapelui său,

Toţi oamenii suntem aproape unul de altul, fie [doar] după firea omenirii, fie după acelaşi cuvânt al credinţei, fie după legătura neamului sau a rudeniei; iar *rău* numeşte vătămarea sau paguba. Însă, după rânduială, David a vorbit întâi despre inimă, al doilea despre limbă, al treilea despre faptă şi lucrări (...) fiindcă omul întâi gândeşte, al doilea grăieşte şi al treilea lucrează[71b].

şi ocară n-a primit asupra celor de aproape ai săi.

„Deci va locui în cer, zice, cel ce n-a primit ocară asupra fratelui său, adică care n-a râs de fraţii săi care au greşit sau, defăimaţi fiind ei, ori fiind nenorociţi într-alt chip, că ocara are sfârşit [ca scop] batjocura şi ruşinea celui ocărât, iar mustrarea o luăm spre bine, dar ocara niciodată spre bine, după Marele Vasile, ci spre rău, ca una ce este potrivnică foarte mustrării frăţeşti."[72]

4. Defăimatu-s-a înaintea lui cel ce vicleneşte, iar pe cei ce se tem de Domnul îi slăveşte,

„Omul cel drept, zice, care voieşte să locuiască în cer, acesta, ca unul care dă fiecăruia după vrednicie, îl defaimă pe omul cel rău şi viclean ca pe un nevrednic de laudă, chiar dacă acela e unul de neam bun, căci s-a slăvit şi a strălucit după lucrurile cele lumeşti; iar pe cei virtuoşi şi temători de Dumnezeu îi măreşte şi-i laudă, chiar dacă nu sunt bogaţi şi de neam bun, căci aceştia nu s-au slăvit după cele lumeşti; iar acelaşi David zice undeva: *Fericiţi sunt toţi cei ce se tem de Domnul* (Ps. 127: 1)."[73]

[71b] Isihie însă zice: „Voieşte ca mai întâi noi să grăim adevărul în inimă, şi mai apoi cu limba, căci gura grăieşte din prisosinţa inimii, iar când zice: *rău nu a făcut aproapelui său*, a oprit nu numai uciderea, ci şi orice alt păcat".

[72] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Graiul acesta se înţelege şi altfel, adică cum că omul drept trebuie să facă atât de multe lucruri bune, încât să nu dea nimănui prilej să-l ocărască, numindu-l leneş şi înşelat". A zis însă şi Marele Vasile: „Nu se cuvine a-i ocărî nici pe cei ce păcătuiesc, după cum este scris: *Nu ocărî pe omul care se întoarce de la păcat* (Înţ. lui Isus Sirah 8: 5), că nu cunoaştem dacă ocara a fost vreodată de folos celor ce au păcătuit; Apostolul, în sfaturile pe care le-a dat ucenicului său Timotei, a poruncit mustrarea, îndemnul şi certarea (II Tim. 4: 2), dar nicidecum ocara, pentru că este nepotrivită". Şi Isihie: „Pe cei de aproape ai noştri să-i socotim [ca fiind] ca şi noi, păcătoşi şi neputincioşi, şi să nu ocărâm pe alţii pentru păcatele lor, ci mai vârtos să sfătuim şi să ne învăţăm unii pe alţii".

[73] Iar Chiril zice: „Defăimarea nu este dintr-o judecată care trece cu vederea, ci mai mult din urârea răului şi a vicleşugului". Iar Isihie zice că: „Cel ce defaimă pe cei ce fac vicleşug, iar pe cei ce se tem de Domnul îi slăveşte, pe mulţi îi întoarce de la răutate şi-i îndreptează către buna-cinstire".

cel ce se jură aproapelui său şi nu se leapădă.

Vechii înţelepţi întrebuinţau jurământul în loc de adeverire, deoarece jurământul nu este altceva decât o adeverire a cuvântului, care ia ca martor numele lui Dumnezeu. Ori se mai înţelege aceasta prin aceea că în legea veche săvârşirea de jurăminte în numele lui Dumnezeu se iertau*, iar pricina iertării era ca iudeii să nu cadă în idolo-slujire şi să se jure pe idoli; iar legea evanghelică, ca una care legiuieşte pentru cei pliniţi învăţăturile cele mai desăvârşite, din aceasta pricină a oprit cu totul jurământul. Însă sunt şi oarecari cuvinte care au formă de jurământ, după Vasile, însă nu sunt [chiar] jurăminte, ci numai o vindecare [terapie]* către cei ce aud, precum acela rostit de Iosif către fraţii săi: *Pe viaţa lui Faraon* (Fac. 42: 15), sau cel zis de Apostolul Pavel către corinteni: *Pe lauda noastră* (I Cor. 15: 31). (Jurământ care se obişnuieşte a se zice şi acum de către mulţi: „pe cinstea mea".) Iar chip [model] şi pildă [paradigmă] despre jurămintele ce s-au rostit, a lăsat dumnezeiescul Pavel creştinilor cuvintele acestea: *Martor îmi este Dumnezeu, Căruia Îi slujesc cu duhul meu* (Rom. 1: 9). Şi iarăşi: eu însă martor chem pe Dumnezeu (cf. II Cor. 1: 23), şi altele asemenea[74].

5. Argintul său nu l-a dat cu camătă

A lua cineva camătă era la iudeii cei vechi un lucru foarte prihănit, de ruşine şi urât, fiindcă cine este milostiv, acela, împrumutând pe fratele său care are trebuinţă, se mulţumeşte a lua numai suma pe care a dat-o, nu şi dobândă. Zicerea poate fi înţeleasă şi astfel: „Că omul cel drept, care voieşte a locui în cer, nu dă pe datorie cuvintele cele pentru buna credinţă [evlaviei], care sunt argint curat, lămurit în topitoare, ci învaţă pe toţi în dar şi fără nici o plată"[75].

---

* Era iertat din iconomie sau, cu alte cuvinte, din pricina slăbiciunii iudeilor.

* θεραπεία. Adică nu pentru un interes propriu, ci de dragul slăbiciunii celuilalt, contextual, am zice noi.

[74] Marele Vasile zice: „Despre lucruri care nu sunt adevărate, de te-ar ruga toţi oamenii, nu te lăsa nicicum înduplecat să spui ceva împotriva adevărului. Dacă un lucru nu s-a întâmplat, să urmeze tăgăduirea, dacă lucrul s-a întâmplat, zicerea ta să-l adeverească".

[75] Vezi la Marele Vasile întregul cuvânt despre cămătari, pricină asupra zicerii având tâlcuirea aceasta. Aşişderea şi la Sfântul Grigorie al Nyssei.

şi daruri asupra celor nevinovaţi n-a luat.

Asupra celor nevinovaţi înseamnă că cel ce va locui în ceruri nu ia daruri pe seama celor nevinovaţi, adică căutând să nedreptăţească pe cei fără pricini[76].

6. Cel ce face acestea nu se va clătina în veac.

După ce David a zugrăvit cu vopselele [culorile] cele zise mai înainte pe omul cel împlinit în fapta bună, acum şi-a pecetluit cuvântul cu un sfârşit vrednic, căci zice: că cel ce face bunătăţile [virtuţile] mai sus zise, acela, plinit fiind, nu se va clătina din starea şi adeverirea [siguranţa] întru Dumnezeu. Iar *în veac* înseamnă totdeauna, adică întru toată viaţa de acum, şi dacă în viaţa aceasta nu se va clătina, cu mult mai vârtos în cea viitoare[77].

PSALMUL 15

Inscripţia lui David*.

Stâlpii, icoanele şi statuile, după dumnezeiescul Hrisostom şi după Origen, s-au obişnuit a se face în cinstea biruitorilor, pentru neştearsa slavă a numelui lor, fiindcă acestea propovăduiesc bărbăţia şi vitejia acelora. De aceea, în loc de stâlpi (adică de monumente) şi de statui, psalmul acesta s-a afierosit biruitorului Hristos, care a biruit cu suliţa Crucii moartea şi pe Diavol, care avea stăpânirea morţii. Că de vreme ce Domnul a fost fără de păcat, pentru aceasta nici sufletul nu l-a putut lăsa în iad*, ci mai vârtos l-a prădat, nici trupul Său n-a văzut

---

[76] Însă şi Sfântul Chiril a zis: „Toată luarea darurilor este rea, căci focul va arde casele primitorilor de daruri (cf. Iov 13: 34). Cu mult mai vârtos luarea de dar de la cei nevinovaţi, adică cea împotriva drepţilor şi a nevinovaţilor. Că darea de daruri (adică mita) strică dreptatea, şi orbeşte atât de mult, încât şi pe cei nevinovaţi îi pune sub osândire. Cu aceasta îi înfricoşează Dumnezeu pe iudei prin Isaia, zicând: *Mai-marii tăi iubesc darurile* (Is. 1: 23)" [Atât luarea cât şi darea de mită pune sub osândă chiar şi pe cel nevinovat sau drept, căci el se face părtaş sau pricină la nedreptatea săvârşită de cel ce i-a mită, stricându-se astfel dreptatea - cum se zice mai-nainte - ce trebuie să domine în relaţiile dintre oameni].

[77] Va lua împărăţia cea neclătită, precum zice Pavel (cf. Evr. 12: 28).

* Στηλογραφία = lit. „inscripţia", „scrierea pe stâlp" sau, după Mitropolitul Veniamin, „stiho-scrierea".

* Sau: nici iadul n-a putut ţine sufletul Său.

stricăciunea, pentru că a treia zi S-a sculat din mormânt. Drept aceea, Apostolul şi corifeul Petru a pomenit despre aceasta în cartea Faptelor, potrivind psalmul acesta la Hristos şi zicând: *Bărbaţi fraţi (...) Prooroc fiind David, şi mai înainte văzând, despre învierea lui Hristos a zis că nu s-a lăsat sufletul Său în iad, nici trupul Lui n-a văzut stricăciune* (Fapte 2: 29-31). Deci Iisus Hristos a ridicat monumentul acesta şi psalmul pentru vitejiile şi isprăvile Sale, prin limba Proorocului David, pe care Duhul Cel Sfânt l-a insuflat şi l-a pornit spre aceasta. [Deci] psalmul pomeneşte de sfârşitul biruinţei Domnului, şi de cele ce s-au făcut mai-nainte de sfârşitul Lui.

1. Păzeşte-Mă, Doamne, că spre Tine am nădăjduit.

Cuvintele acestui psalm s-au zis cu omenească cuviinţă ca din partea Domnului, întrucât nu ca Dumnezeu, ci ca om S-a luptat împotriva Diavolului şi l-a biruit, ca să ne înveţe pe noi că el [Diavolul] este lesne biruit de oamenii treji şi cu luare aminte. Însă psalmul pomeneşte şi chipurile prin care diavolul a fost înfrânt de Domnul, ca să ne lase nouă pildă* de urmat. Deci Domnul se roagă ca om lui Dumnezeu[78], căci în Evanghelie se zice despre Domnul că se ruga în felurite chipuri[79]. Pentru ca să fie păzit de toată vrăjmăşia arătată şi ascunsă, Domnul Se roagă astfel, zicând: „Păzeşte-Mă Tu, căci numai spre Tine am nădăjduit, fără să cutez a căuta [vreo nădejde] în altă parte, fiindcă ştiu că mântuieşti pe cei care nădăjduiesc spre Tine".

2. Zis-am Domnului: Domnul Meu eşti Tu,

„Eu, zice, am zis Tatălui, Domnului tuturor, că Tu eşti şi Domn al Meu, nu atât după Dumnezeire, cât după aceea că sunt om, şi pentru aceasta păzeşte-Mă de toată împotrivirea; căci Domnul, ca om, avea trebuinţă să fie păzit de Dumnezeu, de aceea zice despre faţa Sa şi altundeva aşa: *Supune-te Domnului şi roagă-L pe El* (Ps. 36: 7).

---

* παράδειγμα. Hristos este modelul, paradigma de urmat pentru toţi cei care vor să-L urmeze. Adam ne-a lăsat cu sămânţa şi slăbiciunea care duc la moarte. Hristos, prin harul Său [sămânţa, izvorul vieţii], ni se dă cu totul ca putere spre viaţă veşnică.

78 Zice Sfântul Chiril: „Domn numeşte pe Tatăl, pentru că El [Hristos] a luat chip de rob, iar *a se păzi* o cere pentru Biserică, Care este trup al Lui, iar dacă Biserica este trup al Său, şi cere *a se păzi*, potrivit s-ar zice *păzirea* şi în faţa Lui". [Deci şi Biserica ar putea cere tatălui a fi păzită întru numele lui Hristos.]

79 Căci în Evanghelie se zice: *Mă sui la Tatăl Meu şi la Tatăl vostru, la Dumnezeul meu şi la Dumnezeul vostru* (In. 20: 17), [cuvânt] prin care se înţelege că Hristos era după fire Fiu al Tatălui [deofiinţă cu El] şi după ce S-a făcut om, de aceea L-a şi numit pe Dumnezeu Părinte al Său.

că bunătățile Mele nu-Ți trebuie.

„Eu am zis încă, zice, și aceasta către Tine, Părintele Meu, că Ție nu-Ți trebuie darurile Mele, ca să Ți le-aduc Ție, și pentru acelea să Te câștig ajutor pentru Mine”[80]. Deoarece, deși Dumnezeu primește cele ce I se aduc cu bine-cinstitoare socotință, El le primește nu că ar avea trebuință de ele, ci pentru că judecă cum că acelea sunt o dovadă a socotinței mulțumitoare a oamenilor, de aceea le și întrebuințează ca pricină, pentru ca să le dea înapoi celui ce aduce mai multe daruri[81].

3. Sfinților celor din pământul Lui, minunate a făcut Domnul

„Am bună nădejde, zice, că Mă va păzi Dumnezeu și Tatăl Meu, știind că minunate și slăvite lucruri a făcut El sfinților Săi, celor care se află pe pământ.” Însă sfânt este acela care iubește curat și adevărat pe Dumnezeu, și nădăjduiește cu totul spre Dânsul, în felul în care era Iisus Hristos după omenitate. Însă sfinți sunt și toți cei care au bineplăcut lui Dumnezeu mai înainte de venirea lui Hristos. Iar prin *pământ al Domnului* să înțelegi fie pe acesta simțit – despre care chiar David a zis: *Al Domnului este pământul* (Ps. 83; 1) –, fie Ierusalimul cel de sus și gândit [înțelegător], în care petreceau și petrec [în mod] gândit sfinții care se află jos pe pământ, simțitor [cu simțurile], fie prin *sfinți* trebuie să înțelegem pe Apostoli și pe creștinii care au crezut prin Apostoli, după Teodorit, care s-au izbăvit din felurite morți și primejdii. Iar prin *pământ* trebuie să înțelegem

---

80 Iar Isihie potrivește zicerile acestea la Biserică, zicând: „Vezi buna cunoștință a Bisericii? Că a mărturisit atât sărăcia Sa, cât și bogăția Mirelui. „Am zis Domnului, adică lui Hristos, *Domnul meu ești Tu*, nu ești simplu om, ci Domn, fiindcă pe roabă o ai luat întru împărtășire de nuntă, pe ceea ce era lepădată”.

81 Pentru aceasta zice dumnezeiescul Chiril: „Vezi dar că însușirea singurului Dumnezeu este a nu avea trebuință de nimic, iar ceilalți care sunt numiți dumnezei au trebuință de cele ce li se aduc de cei de sub stăpânirea lor, precum de la slugi lucrarea pământului, de zidire și de celelalte, iar prin *bunătăți* a numit aici jertfele cele care se aduc ca prinos după lege, pe care jertfe vedem că nu le primea, că pe acelea le strică graiul credinței: *Au doară carne de tauri voi mânca, ori sânge de țapi voi bea?* (Ps. 49: 13). Deci Hristos pune aceasta ca semn de dovadă că Tatăl este cu adevărat Domn, că nu are trebuință de bunătățile cele ce se aduc de la El, adică de la trupul Său, care este Biserica”. Și deci, fie că Fiul Se roagă, fie Se cucerește [cheamă, imploră], Tatăl nu are trebuință de astfel de bunătăți, că toate știindu-le, nici de rugăciune nu are trebuință, nici de cuvinte proorocești. Iar cum că numai singur Dumnezeu este Cel care nu are trebuință, însuși elinul Aristotel a cunoscut aceasta și a zis așa: „Este vădit că Dumnezeu nu are trebuință de nimic, nici prietenii nu-i vor trebui” (Cartea a VI-a, cap. 12, *Despre Dumnezeu*).

Biserica lui Hristos, după Atanasie, întru care Sfinţii Apostoli şi creştinii umblă [ca cetăţeni] şi petrec împreună. În continuare, David pune pricina [temeiul] pentru care Domnul a făcut lucruri minunate sfinţilor Săi[82].

toate voile Sale întru dânşii.

„Întru care oameni, zice, se lucrează şi se săvârşesc minunile Sfântului Dumnezeu, în aceia cu adevărat şi Dumnezeu se află, păzindu-i de tot răul, ori ocârmuind viaţa lor spre înaintare, adică spre o mai mare sporire."[83]

4. Înmulţitu-s-au slăbiciunile lor, după acestea s-au sârguit.

*Slăbiciuni** numeşte aici ostenelile şi necazurile sfinţilor, care mai întâi [într-o primă fază] s-au înmulţit din iconomie, iar mai apoi, după bunăvoinţa lui Dumnezeu, au trecut: *Că multe*, zice însuşi David, *sunt necazurile drepţilor*, *şi din toate acestea îi va izbăvi pe ei Domnul* (Ps. 33: 19). Ori se înţelege şi într-alt fel: că mai-nainte de venirea lui Hristos s-au înmulţit neputinţele, adică păcatele neamurilor, căci atunci când sufletul slăbeşte, atunci păcatul este asupra lui şi se înmulţeşte. Apoi, după ce s-a propovăduit Sfânta Evanghelie, neamurile s-au grăbit către buna-cinstire, adică au crezut degrab în Hristos, şi s-au izbăvit de păcatele lor[84]. Următoarele cuvinte ale psalmului le zice Domnul, dar nu ca om, ci ca Dumnezeu:

---

[82] Dumnezeiescul Atanasie zice că: „*Sfinţi* sunt cei sfinţiţi cu Duhul, iar *pământ* Biserica lui Hristos. Expresia *minunate a făcut* se ia în loc de «a arătat», iar pronumele *Lui* îl însemnează pe tatăl, ca totul să fie aşa: «Celor sfinţi în credinţă le-a făcut cunoscută voia Tatălui», de aceea se şi cheamă *Înger al sfatului celui mare* (Is. 9: 5)".

[83] Iarăşi Atanasie zice: „Stihul îl poţi înţelege şi astfel: «I-a minunat Dumnezeu pe sfinţi». Pentru ce? Pentru că toate voile sale erau într-înşii şi de dânşii se făceau".

* Ασθενείασ = boli, neputinţe, infirmităţi, slăbănogire.

[84] Iar Teodorit zice: „Multe lovituri s-au ridicat din toate părţile: năpădiri de popoare şi de stăpânitori de popoare, de împăraţi şi de căpetenii, însă pe toţi biruindu-i (Apostolii adică, şi cei ce prin Apostoli au crezut), călătoria au săvârşit-o cu prea-multă grăbire şi scopul l-au atins. Şi se aseamănă aceasta cu apostoleasca zicere: *Când sunt neputincios, atunci sunt tare* (II Cor. 12: 10)".

Nu Mă voi aduna în adunările lor cu sângiuri*[85],

Acest cuvânt îl zice Domnul pentru evreii care L-au omorât, ale căror adunări*, adică mulţimile şi popoarele, nu le va aduna din sângiuri, adică nu-i va izbăvi din junghieri, ci îi va lăsa să fie stricaţi de oştile romanilor.

nici nu voi pomeni numele lor prin buzele Mele.

Poporul evreilor se numea mai-nainte poporul ales al lui Dumnezeu, sau vie, sau parte, sau moştenire, sau altele ca acestea. Deci zice Stăpânul Hristos: Eu nu voi mai numi pe iudei cu aceste numiri cu care îi numeam mai-nainte, ci îi voi numi prihnăniţi [vinovaţi] şi nevrednici, neam îndărătnic, pui de năpârci, seminţii rele, şi cu alte numiri rele de acest fel*.

Zicerile se înţeleg şi într-alt fel: se zic şi pentru creştinii proveniţi din păgâni care au crezut în Hristos, adică: „Eu nu voi primi adunările lor, popoarele şi mulţimile păgânilor, din jertfe şi sângiuri, ci din credinţa lor curată şi din jertfele duhovniceşti, care se săvârşesc în suflet, nici nu voi pomeni numele lor [numirile lor cele rele] cele mai dinainte, cu care îi numeam prin Proorocii Mei: în loc să-i mai numesc vrăjmaşi, îi voi numi prieteni, şi în loc de necredincioşi, credincioşi, şi multe alte bune numiri [cuvinte de laudă]". Iar prin *buze ale lui Dumnezeu* se pot înţelege cuvintele lui Dumnezeu, fiindcă buzele sunt organe ale cuvântului celui rostit. Dar într-alt chip: căci după ce Domnul S-a făcut om, numea pe iudei şi pe cei de alt neam cu numiri diferite de cele dinainte.

---

* Vărsări sau jertfe de sânge.

[85] Iar dumnezeiescul Chiril zice că: „Aceasta să se citească în chip întrebător, adică: «Deoarece neamurile s-au grăbit şi au crezut, oare Eu nu Mă voi aduna în adunările lor? Că de vreme ce Satana a vărsat mult sânge de-al lor şi i-a omorât, pentru aceasta şi Eu, cu dreptate miluindu-i, îi voi aduna» (La Nichita)". Iar Atanasie zice: „Adunând adunări din neamuri, nu prin sângiuri le voi aduna pe ele, adică nu-i voi găti a se apropia de Mine prin slujirea legii celei vechi, ci mai ales prin laudă şi prin jertfa cea fără de sânge".

* συναγωγὰς = lit. sinagogi; adunări, în general. Mai exact, expresia ar suna aşa: „Nu voi veni la adunările lor, unde sunt vărsări de sânge. Nu o dată i-a lăsat Dumnezeu pe evrei neizbăviţi. După venirea lui Hristos, a început prima „neizbăvire", cum s-a zis mai sus, în vremea dărâmării Ierusalimului. Dumnezeu a continuat să-i lase în voile lor, ca unii care au refuzat categoric cuvântul Său. De-a lungul veacurilor, au fost de nenumărate ori lăsaţi la propria izbăvire, fie diferitele prigoane de-a lungul timpului, din Antichitate, trecând prin Evul Mediu şi culminând cu aşa-zisul holocaust nazist.

* Prihănirile Mântuitorului se găsesc mai cu seamă în Evanghelia după Matei. Ele au fost precedate de nenumărate altele, zise prin gura Proorocilor.

5. Domnul este partea moştenirii Mele şi a paharului Meu.

„Nu M-am făcut, zice, fără socotinţa [sfatul] şi voinţa Tatălui Meu, căci şi Însuşi Tatăl este, după voinţă comună şi buna plăcere, părtaş al poporului Meu, al celui care din neamuri a crezut", căci pe acesta îl numeşte aici moştenire, după cum este scris: *Cere de la Mine şi-Ţi voi da Ţie neamurile moştenirea Ta* (Ps. 2: 8). În virtutea voinţei comune, Tatăl S-a făcut şi părtaş al morţii lui Hristos, iar *pahar* Scriptura numeşte moartea, precum a zis şi Domnul în Evanghelie: *Puteţi să beţi paharul pe care-l voi bea Eu?* (Mt. 15: 38). Şi iarăşi: *Părinte, de este cu putinţă, treacă de la Mine paharul acesta* (Mt. 26: 30). (...) Căci Tatăl a binevoit să cheme neamurile de la rătăcire la credinţă, şi [a îngăduit] a fi omorât Fiul Său după umanitate. Prin *parte* se pot înţelege şi bogăţia, cuvântul având un astfel de înţeles, încât se poate înţelege că: „Dumnezeu este bogăţia moştenirii Mele celei din neamuri, încă şi bogăţie şi cap* al învăţăturii Mele". Căci Domnul pomeneşte în toate părţile în Evanghelie de Tatăl Său Cel fără de început, iar că *partea* este [una cu] bogăţia, o arată în grăirea care zice: *Partea Mea eşti Tu* (adică bogăţia) *în pământul celor vii* (Ps. 141: 5). Dar şi acei copii care-şi împart avuţia părintelui lor, fiecare cu partea lui, este şi se zice bogăţie. Drept care urmează de aici că acelaşi lucru se poate zice şi parte, şi bogăţie, şi moştenire. Parte – căci se împarte; bogăţie – căci îmbogăţeşte pe cel ce o are; şi moştenire – căci se aduce de la Tatăl. *Pahar* se numeşte şi învăţătura, căci aceasta se mai numeşte şi vin, pe de-o parte pentru că veseleşte pe cei ce se învaţă cu dumnezeieştile cuvinte, şi pe de alta pentru că Hristos Se numeşte pe Sine vie, care rodeşte un astfel de vin al învăţăturii[86].

Tu eşti Cel ce iarăşi Îmi aşezi moştenire.

Întrucât neamurile sunt făptură a Fiului lui Dumnezeu, dar au căzut în slujirea idolilor, pentru aceasta iarăşi s-au întors prin credinţă la Făcătorul lor, însă

---

* κεφάλαιον = cap, dar şi plinire, cunună.

[86] Zice Marele Atanasie: „«Părintele Meu, spre moştenirea şi partea Mea Mi-a dat neamurile, Căruia M-am făcut ascultător până la moarte», căci *paharul* însemnează moartea, după cum este scris: *Părinte de este cu putinţă, treacă de la Mine paharul acesta* (Lc. 22: 42)". Iar Teodorit zice: „Ci, precum aici, rugându-Se, vorbeşte omeneşte, aşa arată şi în alte părţi că El este Stăpânul tuturor, că zice: *Oile mele aud glasul Meu, şi Eu le cunosc pe ele, şi ele îmi urmează Mie şi eu le dau lor viaţă veşnică* (In. 10: 27)". Iar Chiril zice: „Pe aceeaşi, Domnul a numit-o *pahar*, ca una ce se poate vărsa, cea veche nefiind de acest fel (adică a lui Israel), cea urâtă mai ales, şi lepădată, că a zis undeva Isaia: *...în ce chip se veseleşte mirele de mireasă, aşa Se va veseli de tine Domnul tău*" (Is. 62: 5)".

Fiul afieroseşte acest har Tatălui, ca Cel ce este pricinuitorul harului. Zicerea de faţă tălmăceşte ceea ce s-a zis mai sus: *Domnul este partea moştenirii Mele şi a paharului Meu*, pentru aceasta şi zice: „O Părintele Meu, Tu eşti părtaş al moştenirii Mele şi al paharului Meu, pentru că Tu Mi-ai aşezat această moştenire". Însă aici nu a mai pomenit de pahar, ci numai de moştenire, pentru că moştenirea Îi era mai de cinste, moştenire care I s-a făcut pricină a paharului Său, adică a morţii Sale, căci Domnul a murit pentru moştenirea Sa. La acestea se cuvine să zicem şi o curată luare aminte: de vreme ce Diavolul, amăgind şi tiranizând pe omul cel făcut după chipul lui Dumnezeu, l-a luat la sine pe acesta, moştenind cu nedreptate străina[*] moştenire, din această pricină, Dumnezeu, moştenitorul [de drept al] omului, a trimis către Diavol scrisori prin Prooroci, cerând cu datorie să-i dea înapoi moştenirea pe care a luat-o, iar de vreme ce diavolul mai vârtos o ţinea, pentru aceasta, Fiul moştenitor, luând testamentele Părintelui Său, S-a pogorât chiar El la răpitorul şi furul moştenirii Sale, iar Părintele Se face judecătorul acestuia, şi osândind pe răpitor, întoarce şi pune moştenirea pe seama Fiului Său, pentru aceasta, dar şi Fiul L-a numit pe Părintele Său părtaş al întoarcerii acesteia[*87].

---

[*] Moştenire care nu-i aparţinea de drept, nefiind creată de el, dar el a primit „drepturi" de moştenire şi de stăpânire de la om.

[*] Diavolul nu-i putea ţine pe oameni ca parte şi moştenire a sa, decât pe cei care i se supuneau mai mult sau mai puţin conştient. Supunerea şi iadul suferinţelor începeau încă de pe pământ şi se desăvârşeau în iadul cel gândit sau Şeolul, cum era numit de către evrei. „Ucigând" pe Hristos prin evrei, Diavolul a crezut că-L poate lua, ca om, în stăpânirea şi moştenirea sa, neavând cine ştie ce cunoştinţă despre Dumnezeirea Lui. Puterea dumnezeiască a lui Hristos, Dumnezeu şi om, precum şi planul Său de a mântui pe om, erau, dacă nu necunoscute, foarte neclare. El nu-I putea afla gândurile Mântuitorului, deoarece Acesta nu Se făcuse sălaş al lui [cf. şi Mt. 12: 43 ş.u.; în general, după Sfinţii Părinţi, Diavolul nu are acces la gândurile omului smerit, care se lasă cu totul în voia lui Dumnezeu]. Dumnezeirea Mântuitorului, descoperită în iad, după moartea Sa, a risipit tot întunericul robiei în care se afla omul. După tradiţia ortodoxă, Sfântul Ioan Botezătorul a propovăduit şi celor din iad, după moartea sa, vestea cea bună a Evangheliei lui Hristos. Dacă TOŢI cei din iad L-au primit şi au fost mântuiţi de Hristos, este o chestiune mai presus de înţelegerea noastră, ceea ce ştim e că Hristos Şi-a vărsat sângele pentru mulţi [cf. Mt. 26: 28; după unii exegeţi, în limbaj biblic, *mulţi* (πολλῶν) înseamnă *toţi*]. Important e faptul că Hristos Şi-a recăpătat drepturile asupra moştenirii Sale. Totuşi, nu se poate spune că Diavolul, până la Hristos, stăpânea cu totul lumea, el nu este atotputernic şi deci nu are putere de stăpânire absolută. Istoria acestor relaţii nu poate fi considerată exclusiv juridic - acest lucru fiind mai puţin important - cât ontologic, respectiv prin prisma libertăţii umane.

[87] Iar Isihie zice: „În veacul acesta, Biserica nu are moştenire, fără numai pe Dumnezeu, Care împodobeşte viitoarea ei soartă; pentru aceasta, potrivit s-a zis: *Tu eşti cel ce mi-ai aşezat moştenire.*

6. Funiile mi-au căzut între cei puternici ai Mei,

Cei ce împart pământul în diferite părți îl măsoară pe acesta cu funia, întâi pentru ca să-i tragă hotare împrejur, şi al doilea pentru ca să-l facă cunoscut şi arătat. Prin urmare, Domnul vrea să zică aici că: „Mi-a căzut întoarcerea moştenirii Mele (adică funii multe): moştenirii Mele i s-au pus funii [făcut măsurători] multe şi hotare, aceasta fiind hotărnicită cu de-amănuntul [acrivie] şi făcută cunoscută în privința mărimii sale". Căci prin *funii* a arătat în mod gândit* atât mulțimea cea multă a păgânilor care au crezut, cât şi amărăciunea şi cunoaşterea lor. Deci acestea două sunt, precum am zis, faptele funiei geometrice. Iar prin *cei puternici* Domnul numeşte moştenirea Sa, întărind aceasta în cele următoare:

că moştenirea Mea este puternică.

Mai sus a zis la plural: *puternici* – pentru credincioşii din diferite părți, iar aici zice la singular: *puternică* - arătând că este o singură Biserică şi credință a creştinilor de pretutindeni, ori *puternică* o numeşte pe cea aleasă şi iubită, ori pe cea vitează şi bărbată, fiindcă se luptă şi biruieşte pe potrivnic. Funii şi legături se înțeleg [şi] cele care au căzut pentru Hristos, adică cele cu care l-au legat iudeii, atunci când L-au dus să-L judece la Pilat: *Şi, legându-L, L-au dus şi L-au predat dregătorului Ponțiu Pilat* (Mt. 27: 2). Iar aceste funii au căzut asupra lui Hristos, pentru cei [de dragul celor] mai *puternici*, adică pentru credincioşii creştini, pentru care pătimea[88].

Deci moştenirea cea veche a lui Hristos erau evreii, după Eusebie, care mai zice că: „Poporul lui Iacov, partea Domnului, Israel, a fost funia [partea] moştenirii Sale (Deut. 32: 9). Iar după ce iudeii au fost lepădați, Hristos a luat în locul acelora o altă moştenire, nouă, o împărăție a neamurilor, pe care aici o numeşte puternică, ca pe o mai aleasă şi mai iubită decât cea veche a iudeilor".

7. Bine voi cuvânta pe Domnul, Cel ce M-a înțelepțit pe Mine,

Aceste cuvinte, precum şi cele următoare, le zice Domnul ca om, căci pentru Dânsul a zis Evanghelistul Luca: *Iar Copilul creştea şi Se întărea cu Duhul, umplându-Se de înțelepciune...* (Lc. 2: 40). Deci, prin aceste cuvinte, Domnul mulțumeşte lui Dumnezeu şi Tatălui Său, pentru că I-a dăruit ca [unui] om vistieria înțelepciunii.

---

* αἰνιγματωδῶσ = lit. prin ghicitură; în mod tainic, cu mintea înainte-văzătoare.

[88] Pentru aceasta a zis şi Teodorit: „«Pentru moştenirea aceasta, zice, am primit aceste vrăjmăşiri». Că *funii* numeşte vrăjmăşirile. Tot aşa zice şi în alt psalm: *Funiile păcătoşilor s-au înfăşurat împrejurul meu, dar legea Ta n-am uitat* (Ps. 118: 61)".

încă şi până în noapte M-au pedepsit rărunchii Mei.

Prin *rărunchi** se cuvine să înţelegem partea poftitoare a sufletului*, fiindcă pofta se află în rărunchi ca într-un organ, precum am zis mai înainte, iar prin *noapte* trebuie să înţelegem stăpânirea morţii. „Deci, zice Domnul, până la moarte M-a pedepsit şi Mi-a zădărât* pofta, nu pentru a pofti vreun lucru pământesc, ci doar cele dumnezeieşti şi cereşti". Ori prin *noapte* putem înţelege tainele cele ascunse; iar noima [sensul] zicerii ar fi astfel: „Că şi până la înseşi tainele cele necunoscute altor oameni M-a pedepsit, adică Mi-a povăţuit pofta"[89].

8. Mai-nainte am văzut pe Domnul înaintea Mea pururea,

„Mai-nainte, zice, de orice altceva, vedeam pe Dumnezeu cu ochii sufletului Meu, arătat înaintea Mea."[90]

---

* „Rărunchi" este un cuvânt destul de folosit în limbajul biblic şi bisericesc în general. Literal înseamnă rinichi (implicând desigur şi alte organe vitale), dar în general se referă la partea interioară a trupului omenesc, considerată ca centru al vitalităţii şi sensibilităţii (cf. DEX). Zigabenul şi alţi Părinţi şi scriitori bisericeşti numesc rărunchii poftă, fie păcătoasă – aservită dracilor, fie dumnezeiască – în slujba lui Dumnezeu, care antrenează toată firea şi viaţa spre El. Pofta este rânduită fie de minte, prin raţiune (raţional) mai exact, după Raţiunea Supremă – Hristos, fie de minte în mod iraţional, urmând voia dezbinatoare, iraţională a Diavolului.

* ἐπιθυμία = poftă, dorinţă.

* Verbul este ῥυθμίζω = a stârni, a rândui, a educa, a ritma, a aduce la măsura cuvenită, a călăuzi.

89 Alt tâlcuitor însă zice: „Este obicei al de Dumnezeu insuflatei Scripturi să numească *rărunchi* gândurile ascunse întru adânc, iar *noapte* ceea ce nu se arată". Deci zice: „Părintele nu numai că Mă înţelepţeşte ca pe un om, ci şi Eu, ca Dumnezeu, am de Sine sămânţă de înţelepciune, prin care înţelegeam chiar şi pe cele nearătate şi ascunse". Iar Isihie zice: „Biserica binecuvântează pe Dumnezeu, ca Una ce a primit de la Dânsul înţelegerea tainelor şi s-a întors de la rătăcirea idolilor". Iar Teodorit zice: „Să nu socotească nimeni că este lucru nepotrivit a Se înţelepţi Stăpânul Hristos după firea omenească, căci, om fiind şi Dumnezeu, Se înţelepţea ca om, dar, ca Dumnezeu, era izvor al înţelepciunii".

90 Pentru aceasta, dumnezeiescul Chiril a zis: „Că aceasta este asemenea cu cea evanghelică: *Nu sunt singur, că Tatăl Meu cu Mine este* (In. 16: 32). Că după Dumnezeire, şi până să Se facă om, El era peste toate, întărindu-le şi ţinându-le; iar după ce S-a făcut om, I se cuvine a zice că are de-a dreapta pe Domnul ca să nu Se clatine". Însăşi aceasta o zice şi Marele Atanasie. Iar Isihie zice: „Vezi cum Fiul şi Părintele Se potrivesc în cinste? Uneori se zice că Fiul stă de-a dreapta sau şede, iar acum Îi dă Părintelui locul cel de-a dreapta, ca să înţelegi că puterea Născutului şi a Născătorului este una, deşi acum, cele smerite, pentru trup [lit. carne] le zice".

că de-a dreapta Mea este, ca să nu Mă clatin.

„Vedeam, zice, pe Dumnezeu înaintea Mea, pentru că El Se află şi Se odihneşte în lucrările cele de-a dreapta şi bune, ca Dumnezeu să Se apropie de aceia care se apropie de El prin faptele cele bune, şi se află *de-a dreapta Mea*, ca, de Dânsul ajutorându-Mă, să nu Mă clatin din calea cea dreaptă a binelui, către cea potrivnică a răului, căci însuşi David a zis undeva: *Domnul păzeşte pe toţi cei ce-L iubesc* (Ps. 144: 20)."

9. Pentru aceasta s-a veselit inima Mea şi s-a bucurat limba Mea,

„Când s-a umplut, zice, inima Mea de veselie, pentru că Mi-am luat moştenirea, adică pe credincioşii Mei, şi pentru că l-am biruit pe Diavol, vrăjmaşul Meu, şi am un astfel de ajutor – pe Dumnezeu şi Părintele Meu – atunci, prin urmare, şi limba a dobândit mare bucurie", iar în continuare povesteşte măririle lui Dumnezeu[91].

încă şi trupul Meu se va sălăşlui spre nădejde.

Această zicere se înţelege pentru Stăpânitorul Trup al lui Hristos, fiindcă acesta avea să se sălăşluiască în mormânt, cu nădejde că degrab se va scula a treia zi. Iar Domnul, cunoscând mai dinainte aceasta, de multe ori a zis către ucenicii Săi: *După trei zile Mă voi scula* (Mt. 27: 63).

10. Că nu vei lăsa sufletul Meu în iad,

Aici adaugă şi pricina pentru care S-a sălăşluit în mormânt, cu nădejde fiind. „O Părinte, zice, că nu vei lăsa nicidecum în iad sufletul Meu, acolo unde se află sufletele celor morţi, căci iadul este un loc sub pământ, rânduit spre locuirea diavolilor şi a sufletelor celor goale [netrupeşti, fără trupuri] ale morţilor, iar mormântul este loc al trupurilor celor moarte. Unde este bârfitorul Apolinarie, care dogmatizează că firea umană luată de Domnul a fost neînsufleţită, adică fără minte şi fără înţelegere [raţiune]? Să audă, că Domnul arătat [limpede] zice aici pentru mintea şi sufletul Său raţional"[92].

---

[91] Iar altul zice [parafrazând]: „Pentru că totdeauna Mă întăresc prin dumnezeiasca fire, ştiu şi am în minte veselia, şi prin limbă grăiesc graiurile bucuriei".

[92] Zice însă Marele Vasile: „Iadul nu este vreo fiinţă [ζῷον], nici vreo putere rânduită celor ce mor, după mitologia celor din afară, ci locul iadului este un loc oarecare obştesc şi [aflat în] partea cea mai dinlăuntru a pământului [„partea" este o metaforă pentru iad,

nici nu vei da pe Cel cuvios al Tău să vadă stricăciune.

De asemenea, şi aceasta se zice pentru Stăpânescul Trup al lui Hristos, „fiindcă pe Mine, zice, pe Cuviosul Tău, adică pe Cel ce sunt afierosit Ţie prin faptele cele bune, nu Mă vei lăsa să văd sau să iau Trupul Meu întru stricăciune şi topire, din cele din care s-au alcătuit, ci ca pe un fără de păcat Îl vei păzi nedezlegat, pentru ca, după ce a treia zi sufletul se va uni iarăşi cu Trupul Meu Cel întru toate desăvârşit şi întreg, degrab să Mă scol". Căci prin moarte se înţelege despărţirea sufletului de trup, iar *stricăciune* este topirea [putrezirea] mădularelor şi părţilor trupului în pământ. Deci Domnul a primit moartea, adică despărţirea sufletului de trup, iar stricăciune n-a văzut, adică nu a pătimit[93].

11. Cunoscute Mi-ai făcut căile vieţii;

„Mi-ai arătat, zice, virtuţile, ca pe nişte căi care povăţuiesc către viaţa cea nemuritoare, şi pe care Eu, mai întâi umblând, voi face drumeţi şi pe creştini, ucenicii Mei." Ori zice: „...Că Mi-ai descoperit chipurile învierii Mele"[94].

umplea-Mă-vei de veselie cu faţa Ta,

Faţa Părintelui este Fiul, pentru că cel ce vede pe Fiul, acela vede şi pe Tatăl, precum a zis Însuşi Fiul: *Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl* (In. 14: 10).

---

precum şi cerul ca *partea de sus* este metaforă pentru măreţia lui Dumnezeu, deşi, şi ca părţi materiale, au semnificaţia lor...], umbrit din toate părţile şi neluminat, având o oarecare gură către cele deşarte, prin care se face pogorârea sufletelor deznădăjduite către mai rău. Că aceasta o numeşte Proorocul (adică Isaia) gură a iadului; şi pentru mulţimea celor pierduţi, ca să-i poată primi pe toţi, zice că s-a făcut mai încăpătoare, că a deschis, zice, iadul gura sa [*De aceea şi iadul şi-a mărit de două ori lăcomia lui, căscat-a gura sa peste măsură; acolo se vor coborî mărirea Sionului şi gloatele sale, chiotele de veselie...* (Is. 5: 14)].

93 Aceasta o pomeneşte Pavel la Fapte, zicând: *De aceea şi în alt loc zice: Nu vei da pe Sfântul Tău să vadă stricăciune. Pentru că David, slujind în timpul său voii lui Dumnezeu, a adormit şi s-a adăugat la părinţii lui şi a văzut stricăciune. Dar Acela pe Care Dumnezeu L-a înviat n-a văzut stricăciune* (Fapte 15: 35-37).

94 Iar oarecare alt tâlcuitor zice că: „Aceasta se înţelege astfel, că la ceilalţi oameni care mor, necunoscute le sunt căile vieţii, că nu ştiu în ce chip se vor uni iarăşi cu trupurile lor. «Mie însă, zice, Mi-ai făcut cunoscute căile cele de acest fel ale vieţii»". Iar dumnezeiescul Chiril zice că: „Dumnezeu fireşte [de Sine] viază şi, Făcător de viaţă fiind, a înviat lăcaşul său (adică trupul), nu numai pentru El împlinind [iconomia], ci, de aici, la toată firea omului trimiţând binele. Deci nu I-a fost necunoscută calea vieţii, chiar dacă strămoşului Adam i-a fost necunoscută".

Pentru aceasta, Fiul este atât caracter*, cât şi chip al Tatălui. „Deci, zice, voieşte, o Părintele Meu, să Mă veseleşti pe Mine, omul, Cel luat în Fiul şi Cuvântul Tău, Cel ce M-a luat Luişi după înviere...", pentru că, mai-nainte de înviere, Domnul Se întrista şi lăcrima şi Se nevoia după legea firii oamenilor. *Cu fața Ta* se mai zice şi în loc de „cu Tine", în mod perifrastic*- căci omul cel luat era unit după ipostas cu Fiul, iar Fiul era unit după ființă cu Părintele, şi se împărtăşea de o bucurie comună pentru mântuirea oamenilor, pe care a lucrat-o moartea pe Cruce a Domnului[95].

cu bucurie de-a dreapta Ta întru sfârşit.

Dreapta Părintelui este Fiul, şi tot El este şi braț, şi putere a Părintelui. „Deci *bucurie,* zice, şi veselie va fi Mie, Fiului Tău, întru sfârşit, adică totdeauna, căci am ridicat la Mine pe oamenii cei căzuți, şi am dobândit moştenirea Mea, adică pe toți cei ce au crezut în Mine"[96].

---

* χαρακτὴρ = lit. instrument de gravat, amprentă, figură gravată pe lemn, piatră sau metal; în Noul Testament e folosit la figurat doar la Evrei 1: 3 şi înseamnă reprezentare exactă.

* Mitropolitul Veniamin traduce περιφραστικῶσ prin „tălmăcitoreşte". E vorba de o circumlocuțiune sau perifrază; deci: în mod perifrastic.

95 Ori, după alt tâlcuitor, zicerea *umplea-Mă-vei de veselie cu fața Ta* înseamnează că „pe Trupul Meu, adică pe Biserică, o vei umplea de veselie cu fața Ta, adică cu Mine, cu Fiul Tău, Care sunt fața Ta".

96 Iar altul, tâlcuind zicerea aceasta, zice: „Aici înseamnează că sfinții, după ce vor învia în ziua învierii de obşte, vor fi întru bucurii şi veselii îndelungate, însă această bucurie şi veselie, care este [una cu] nestricăciunea, o vor lua de la Hristos, Care este dreapta Tatălui". Însă Teodorit zice: „Potrivit a încuviințat aceste cuvinte ale învierii, învățându-ne că în locul acelei întristări va fi o nesfârşită bucurie, va fi întru necurmată veselie şi dulceață, fără de patimă şi neschimbător, făcându-Se nemuritor şi după firea omenească. Căci ca Dumnezeu aşa era dintotdeauna şi, îndată ce S-a plăsmuit din pântecele Pururea Fecioarei din Duhul Sfânt, lesne Îi era aceasta pentru a Şi-o da Lui (adică nepătimirea şi nemurirea), dar prin pătimiri a arătat trecerea firii pe care a luat-o, ca astfel, stricând puterea păcatului, să oprească desăvârşit puterea Diavolului şi să strice stăpânirea morții şi tuturor oamenilor să le dea prilejul suirii la cer".

PSALMUL 16

O rugăciune a lui David.

ând Saul prigonea pe Proorocul David, necăjindu-se în multe chipuri, atunci David a scris acest psalm, chemând în ajutor pe Dumnezeu. Însă acest psalm se potriveşte şi fiecărui creştin care este vrăjmăşit de văzuţii şi nevăzuţii vrăjmaşi[97].

1. Auzi, Doamne, dreptatea mea,

„Ascultă, Doamne, zice, aşezarea [dispoziţia] cea iubitoare *de dreptate* a inimii mele, care prin fapte, ca şi cu limba, strigă gânditor [cu mintea], fiindcă eu de multe ori având în mână pe Saul, vrăjmaşul meu, şi putând a-l omorî, mi-a fost jale, ca pentru unul care de Tine a fost uns împărat, şi nici măcar cu un cuvinţel n-am cutezat a-l ocărî, fiindcă Saul era cap şi împărat peste tot poporul, pentru aceasta, cu dreptate se cuvenea a fi păzit nevătămat de orice rău." Ori David numeşte aici prin *dreptate* nevinovăţia sa, cu care dezvinovăţea că este nevinovat, precum a arătat aceasta mai în urmă. Deci de vom înţelege dreptatea astfel, nu va reieşi că David se mândreşte aici, cerându-i Domnului să asculte *dreptatea* sa, ci se arată numai că Îl roagă cu drept cuvânt pe Dumnezeu [să vină] spre ajutorul său[98].

ia aminte cererea mea,

Prin *cerere* trebuie să înţelegem aici chipul [felul] rugăciunii lui David, care era plin de jale, întristare, mâhnire, de zdrobire şi smerenie, putând să îmblânzească pe Sfântul Dumnezeu chiar şi numai cu privirea.

---

[97] Iar dumnezeiescul Chiril zice că: „Acest psalm se potriveşte mai mult cu Apostolii Domnului, poate încă şi la Hristos, rugându-Se, după omenitate, pentru cei ce urmau să se mântuiască printr-Însul". Iar marele Atanasie zice: „Acest psalm se cântă ca din partea celui împlinit după Dumnezeu".

[98] Iar Teodorit zice că: „David numeşte aici *dreptate* cererea sa cea dreaptă". Iar alţi tâlcuitori au zis numai *dreptate*, şi nu *dreptatea mea*. Însă a zis şi Atanasie: „Cuvântul este plin de multă încredinţare, iar aici *dreptatea mea* nu o zice ca pe o laudă, nici arătându-se pe sine ca drept, ci în loc de acestea zice: «Cu dreptatea cer ajutor de la Tine»".

ascultă rugăciunea mea nu din buze viclene.

Această zicere este după o formă inversată, care se poate îndrepta astfel: „Pe cea nu din viclene buze rugăciune a mea", ori se poate înțelege [reda] și în formă lipsitoare [eliptică]: „Ascultă rugăciunea mea, care se face nu din buze viclene", sau: „Care înaintea Ta se aduce, pentru că buzele mele, zice, sunt curate de minciună, și nu știu să fi grăit cândva lui Saul cuvinte viclene și vrăjmășitoare, ci mărturisind că întru adevăr îl iubesc; deși el și-a călcat tocmelile și făgăduințele pe care mi le-a făcut, eu am păzit curată mărturisirea aceasta a dragostei". Pentru a lua ajutor de la Dumnezeu și a-L porni [îndemna] spre izbăvire, David propune aici trei lucruri: dreptatea sa, chipul cererii sale de jale și rugăciunea sa din buze neviclene.

2. De la fața Ta, judecata mea să iasă.

„Tu, Doamne, zice, ești judecătorul nostru, fiindcă singur numai Tu singur știi faptele noastre, de aceea numai Tu singur ești judecător necăutător la față [căci și David zice undeva: *Dumnezeu este judecător drept și tare* (Ps. 6: 11)] - adică ești puternic să socotești faptele fiecăruia și să hotărăști cele ce se cuvin pentru judecată [verdictul]. Iar *de la fața Ta* a zis în loc de: *de la Tine*, sau: *înaintea Ta*", iar *judecata mea* a zis în loc de: *judecata și hotărârea cea pentru mine*[99], deoarece eu socotesc a fi un lucru nedrept a mă judeca pe mine și a-l pedepsi eu însumi pe Saul, care se silește să mă omoare"[100].

Ochii mei să vadă dreptăți.

„O, de m-aș învrednici, zice, Doamne, să văd dreptele și sfintele Tale hotărâri ajunse la un sfârșit, între mine și Saul."[101]

---

[99] După dumnezeiescul Chiril, această grăire se zice ca din partea Apostolilor, care ziceau la Fapte: *Și acum, Doamne, caută spre amenințările lor și dă robilor Tăi să grăiască cuvântul Tău cu toată îndrăzneala* (Fapte 4: 29).

[100] Iar Asterie zice: „Judecata Ta, Doamne, are și dreptate, și milă, că zice: *milă și judecată voi cânta Ție, Doamne* (Ps. 100: 1), deci, fiindcă Însuți singur și pe cel drept încuviințezi, și pe cel păcătos miluiești, *de la fața Ta, judecata mea să iasă*".

[101] Altul zice că: „Domnul zicea acestea ca din partea Sa către Tatăl: ochi numind pe Apostoli, (*că mădulare ale trupului Lui suntem* – zice Apostolul), pentru care se roagă să vadă dreptăți și să nu se abată din calea cea dreaptă a faptei bune".

3. Cercat-ai inima mea, noaptea ai cercetat-o;

„Eu, Doamne, zice, mă feresc nu numai de lucru nedrept, ci şi de pomenire şi cugetare rea [resentimente], căci, cunoscător de inimi fiind Tu, ai cercat inima mea şi nu ai aflat în dânsa vreun sfat rău împotriva lui Saul, şi ai văzut inima mea că este dreaptă şi curată, nu numai bunele-sporiri; ci şi *noaptea*, adică în necazuri şi în ispite, care întunecă mintea şi inima, făcând-o să iasă din calea cea dreaptă a faptei bune, căci aşa cum [deşi] Iov se afla întru întunericul nenorocirilor, umbla [totuşi] întru lumina faptelor bune, precum zice chiar el: *Căci cu lumina Lui (Dumnezeu) umblam prin întuneric* (Iov. 29: 3); tot întru acest chip, aflându-mă şi eu în nenorociri, nu m-am abătut de la fapta bună, fiindcă: *făclie picioarelor mele este legea Ta, şi lumină cărărilor mele* (Ps. 118: 105)." Poate că David numeşte *vremea nopţii* momentul când l-a aflat pe Saul dormind înlăuntrul peşterii celei întunecate, şi nu l-a omorât[102].

---

[102] Asterie zice: „Ai ispitit inima mea, căci nu m-am gândit că voi nedreptăţi vreun om, noaptea m-ai cercat, că niciodată n-am fost stăpânit de somn adânc, cercând dreptatea şi de Tine luminându-mă. Că, după Iov: *Întru lumina Ta umblăm întru întuneric, că făclie picioarelor mele era legea Ta* (Iov 29: 3)".

a) Pentru aceasta, alt tâlcuitor a zis: „Nu numai prin lucruri n-am nedreptăţit pe Saul, ci şi faptele lui n-am voit a le spune şi a le cleveti, păzind, Stăpâne, porunca Ta, care zice: *Pe stăpânitorul poporului tău să nu-l vorbeşti de rău* (Ieş. 22: 27). Deci, ca să nu ocărăsc nici pe acela, nici să calc legea Ta, suferearn şi rău pătimeam, rătăceam şi fugeam, că acestea sunt căile cele aspre".

b) A zis însă şi Nichita: „Şi toţi cei de Hristos chemaţi, de vom lua lovitură peste un obraz, după poruncă, şi-l vom întoarce şi pe celălalt; dacă luându-ni-se averile, nu le cerem înapoi; de vom fi traşi la judecată, iar pentru a nu ne judeca ne vom dezbrăca şi de cămaşa noastră, atunci cu adevărat putem zice că am păzit căi aspre pentru cele netede ale lui Hristos, numai pentru a nu grăi ceva omenesc, gândindu-ne [chibzuind] chiar şi pentru cea mai mică întâmplare, după cuvântul care zice că pentru un cuvânt deşert este gătită muncă (Mt. 12: 36)". Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Toate cuvintele Domnului le cuprind pe acestea patru: poruncile, dogmele, îngrozirile şi făgăduinţele, iar toată asprimea vieţii o suferim pentru acestea, *că pentru cuvintele buzelor Tale*, zice, *am păzit căi aspre*". Iar Simmah, zicând [parafrazând]: „Pentru cuvintele buzelor Tale, păzindu-mă de căile călcătorilor de lege", arată că pentru cuvintele şi poruncile lui Dumnezeu se păzea David de căile acestora şi ale păcătoşilor, adică de căile cele rele şi păcătoase. Asemenea şi Hrisostom zice: „David arată prin aceasta că el fugea de tot călcătorul de lege, căci căile lor sunt cumplite şi aspre".

cu foc m-ai lămurit şi nu s-a aflat întru mine nedreptate,

„M-ai lămurit, zice, şi oarecum m-ai lămurit prin topitoare, Doamne, cu focul ispitelor şi al necazurilor, precum topesc aurarii şi arămarii arama, argintul şi aurul pentru a cunoaşte dacă sunt curate sau spurcate [impure]. Şi astfel, după ce m-ai lămurit cu felurile ispite şi m-ai cercat, nu s-a aflat întru mine nedreptate împotriva lui Saul, fiindcă eu nu m-am împuţinat la suflet, încât, din vreo nevoie sau silă* de-a mea, să socotesc vreun rău împotriva lui."

4. Ca să nu grăiască gura mea lucruri omeneşti,

Zicerea de faţă nu este neurmătoare* şi nepotrivită cu cele zise mai înainte, după cum au socotit unii, ci este o pricină a cercării de care a pomenit David mai sus; adică: „Pentru acesta, Doamne, zice, ai lăsat [îngăduit] să fiu ispitit şi să mă cerc de ispite, ca nu cumva, aflându-mă fără de ispite, să mă mândresc şi să prihănesc pe Saul şi pe cei împreună cu dânsul, vestind lucrările cele nedrepte şi rele pe care ei le fac". Ori „mă cerc de ispite", zice poate în loc de „ca să alerg la Tine pentru a mă ajuta, căci *în necazuri ne-am adus aminte de Tine*", după Isaia (26: 16), şi povestesc lucrările şi iconomiile Tale, cum că pe toate le iconomiseşti spre folosul oamenilor.

pentru cuvintele buzelor Tale, eu am păzit căi aspre.

Cuvintele buzelor numeşte David poruncile legii vechi, date prin Moise, iar *buzele lui Dumnezeu* a zis prin analogie şi după omeneasca cuviinţă, deoarece poruncile legii s-au grăit oarecum ca prin gura şi buzele lui Dumnezeu: „Deci pentru poruncile acestea, zice, eu am păzit căi aspre, adică am umblat prin căile cele aspre ale faptelor bune, căci faptele cele bune şi poruncile sunt aspre, colţuroase şi ostenicioase, fiind lipsite de toată îndulcirea şi odihna trupească".

Însă, în dumnezeiasca Scriptură, *păzire* se obişnuieşte de multe ori a se lua [folosi] în loc de „lucrare prin fapte", precum aceasta: *Păzit-am poruncile Tale şi mărturiile Tale* (Ps. 118: 168), adică: „Am împlinit poruncile lucrând prin fapte".

---

* ἀνάγκην = ananghie, necesitate. În ciuda prigonirilor, a necazurilor etc., el nu a îndrăznit să cârtească împotriva lui Saul. Smerenia aceasta a lui David e prezentă în multe locuri din psalmi. Oare strâmtorările şi necazurile creştinilor de astăzi să fie mai mari şi mai de nesuferit ca cele ale lui David, astfel încât să fie îndreptăţiţi a cârti împotriva cuiva? Cine citeşte să înţeleagă.

* ἀνακολουθον = anacolut. Nu este un anacolut [greşeală de gramatică constând în întreruperea construcţiei sintactice, în frază, cauzată de neconcordanţa dintre planul logic şi cel gramatical al enunţului], ci urmează logic după cea de dinainte.

5. Îndreptează paşii mei întru cărările Tale, ca să nu se clatine paşii mei.

Prin *paşi*, David înţelege mişcările minţii, dar şi ca mişcări ale trupului, după tâlcuirea lui Isihie. Deci zice acestea către Dumnezeu: „Doamne, plineşte* şi îndreptează înţelegerile şi cugetările sufletului meu întru poruncile Tale, care se numesc *cărări* şi *căi*, pentru că aduc spre Tine pe cei umblă prin ele, iar după ce înţelegerile şi cugetările mele se vor plini, atunci şi faptele şi lucrările trupului meu nu se vor mai putea clătina şi apleca spre rău. Ori, *îndreptează paşii mei* se înţelege astfel, adică: „îndreptează toate lucrările mele, Doamne, fiindcă umblu în cărările Tale, căci acestea le-ai deschis prin poruncile Tale celor ce se sârguiesc a veni către Tine, ca să nu se clatine din cuviinţă şi din fapta bună, nedesăvârşindu-se şi neîndreptându-se paşii lor de către Tine, pentru că Tu eşti: *Cel ce înveţi pe om cunoştinţa* (Ps. 93: 10)".

6. Eu am strigat, că m-ai auzit, Dumnezeule;

„Nu în zadar, zice, Te rog acum, Doamne, pentru că ştiu că Te-am rugat şi altădată, şi m-ai ascultat."

pleacă urechea Ta către mine şi ascultă graiurile mele.

Cum zice David aici, să plece Dumnezeu urechea Lui către el, de vreme ce urechea omului este nemişcată şi neplecată? (După Ioan Damaschin, toate dobitoacele – în afară de om şi maimuţă – îşi mişcă urechile.) Atunci când cineva îşi pleacă capul, o face pentru a-l auzi pe cel ce grăieşte, şi se înţelege că împreună cu capul pleacă şi urechea. Însă am spus mai-nainte că David arată lucrurile lui Dumnezeu prin însuşirile şi lucrurile omeneşti, prin con-coborâre*, pentru neputinţa ascultătorilor, ca ei să poată înţelege [mai uşor]. „Căci precum oamenii, atunci când vor să audă mai bine pe cel ce vorbeşte cu glas puţin [încet], îşi pleacă urechea către acesta, tot astfel, zice, şi Tu, Doamne, înalt fiind, pleacă-Ţi urechea

---

* Călăuzeşte-le către scop.

* Atât David, prin cererea de mai sus, cât şi Dumnezeu, în nenumărate locuri din psalmi şi din Scriptură în general, se coboară împreună [συγκατάβασιν] la înţelegerea ascultătorilor, folosindu-se de imagini, lucruri, însuşiri omeneşti sau din natură, pentru a exprima realităţi dumnezeieşti. Orice persoană se exprimă printr-o realitate mai mult sau mai puţin exterioară sieşi. Sinele, fiinţa, intimitatea, personalitatea omului sau a lui Dumnezeu rămâne o taină pe care nu o vom înţelege decât parţial, deşi suficient pentru a înlesni comuniunea fericită dintre persoane. De aici izvorăşte adâncul cel necuprins al cunoaşterii, care se va extinde în veşnicie. *Adânc pe adânc cheamă,* zice psalmistul, adâncul cunoaşterii limitate a omului cheamă adâncul nesfârşit de sensuri al lui Dumnezeu, sensurile acestea nu sunt limitate neapărat din pricina slăbiciunii înţelegerii sau păcatelor omului, ci ele sunt expresii ale bogăţiei relaţiilor dintre Dumnezeu şi oameni şi a acestora între ei.

către mine smeritul, şi [ca un] doctor pleacă-Te către mine, bolnavul. Prin urmare, vedere a lui Dumnezeu este curata cunoştinţă a lucrurilor, iar ureche şi auz al Lui este cunoştinţa cea prea-amănunţită, deoarece cele ce se văd sunt mai groase decât cele ce se aud, din pricina materiei lor. Vezi, cititorule, că şi mai sus sau mai jos David pomeneşte în rugăciunea sa acestea: *Ascultă*, *ia aminte*, *ia în urechi* şi cele asemenea, pentru ca prin acestea să arate aşezarea [dispoziţia] şi dragostea cea din toată inima pe care o are întru rugăciunea către Dumnezeu.

7. Minunează [fă minunate] milele Tale, Cel ce mântuieşti pe cei ce nădăjduiesc spre Tine

„Fă, Doamne, zice, să se arate oamenilor vrednice de mirare milele Tale." Însă prin *milă* numeşte dumnezeiescul ajutor şi apărarea, pentru că cei ce-L văd pe Dumnezeu că apără şi ajută pe cei ce nădăjduiesc spre El se minunează de ajutorul Lui, ca de un[ul] grabnic şi atotputernic, fiindcă întâmpină şi ajută nu numai pe cei drepţi, ci şi pe cei păcătoşi[103].

de ce cei ce stau împotriva dreptei Tale.
8. Păzeşte-mă, Doamne, ca pe lumina ochiului;

„Păzeşte-mă Doamne, zice, de vrăjmăşia lui Saul şi a celor împreună cu dânsul, care stau împotriva hirotoniei pe care mi-ai făcut-o – după Teodorit, căci aceasta se înţelege prin *mâna dreaptă* – căci Tu, Doamne, prin Proorocul Samuel m-ai hirotonit şi m-ai uns împărat al lui Israel, iar aceştia se silesc să mă omoare, nevrând a mă primi [recunoaşte] ca împărat."[104] Şi zice să-l păzească ca pe lumina ochiului, căci, cu adevărat, păzirea luminii ochiului este minunată (...) pentru că şi îmbrăcămintea pusă peste altă îmbrăcăminte, şi feluritele cămăşi acoperă o astfel de lumină, iar acoperămintele cele dinăuntru [care se pun direct pe piele] sunt subţiri şi străvăzătoare, ca să îngăduie trecerea acestei lumini, care este umedă şi

---

[103] Însă după Nichita, acest cuvânt se cuvine [aplicat] şi Apostolilor, adică a cere de la Dumnezeu, împreună cu mila, şi minuni, ca şi ei să propovăduiască cu îndrăzneală, iar cei ce vor vedea să creadă, deoarece minunile îi trag pe mulţi la credinţă, căci Dumnezeu minunează milele cu preaslăvire, făcând bine unora, precum lui Daniel în groapă, celor trei din cuptorul Babilonului şi lui Israel în Marea Roşie. Iar *Cel ce mântuieşti pe cei ce nădăjduiesc spre Tine* a zis pentru ca să arate că dumnezeiasca Pronie este obştească, şi să o ceară pe aceasta, ca unul ce nădăjduia şi el.

[104] După Nichita, iudeii, elinii şi ereticii stau împotriva dreptei lui Dumnezeu, de care Apostolii se roagă să fie izbăviţi. Altul însă zice: „[Bine ar fi] de ne-am păzi şi noi de demonii care se împotrivesc faptei noastre bune şi drepte - despre care se zice că este a lui Dumnezeu, ca una ce se înfăptuieşte prin darul şi lucrarea Lui - ca nu cumva să se întrebuinţeze vreun ochi al nostru şi să cădem în întunericul păcatului".

moale; iar haina de dinafară, adică a genelor, este groasă, împărțită în două, cea de deasupra şi cea de dedesubt, ca să înlăture deodată praful pământului şi vătămarea vântului şi vietățile cele mici, prin urmare, pentru ca să se păzească nevătămată lumina ochiului, cea de deasupra are şi nişte peri, ca nişte spini, ca prin acestea să oprească orice ar veni de afară, iar mai sus de acestea sunt sprâncenele, ce stau ca nişte stânci, sau streşini tari, şi îndesate cu peri, ca să nu intre în ochi sudoarea ce curge de sus, de la frunte, sau este oprită de sprâncene, curgând alături, la tâmple.

întru acoperământul aripilor Tale mă vei acoperi.
9. De către fața necredincioşilor care m-au necăjit pe mine,

David pomeneşte aici altă asemănare a *păzirii*, şi se roagă să fie acoperit cu aripile lui Dumnezeu, adică cu umbra şi paza dumnezeieştilor lucrări şi a atotputernicei Sale Pronii, aşa cum păsările acoperă puii cei mai mici ai lor cu aripile lor simțite [materiale]. Iar *mă vei acoperi* se înțelege rugător prin „să mă acoperi", dar acest fel de formulare se află în foarte multe locuri din dumnezeiasca Scriptură. Adică cuvintele poruncitoare se înlocuiesc cu celor rugătoare. Ori David prooroceşte aici despre ajutorul care vine de la Dumnezeu. Iar prin *față a necredincioşilor* îi numeşte pe înşişi necredincioşii, prin perifrază, însă aici, zicând *necredincioşi*, prin analogie, îl numeşte de fapt pe Saul şi pe cei împreună cu dânsul, fiindcă viețuiau întru fărădelegi, ca nişte necredincioşi, şi pentru că însetau a omorî oameni nevinovați, şi nu cinstea eliberarea pe care a adus-o Dumnezeu, ungând împărat pe David prin Samuel. „Aceştia, zice, m-au necăjit", căci, din pricina lor fugind David, suferea tot necazul şi reaua pătimire[105].

vrăjmaşii mei, sufletul meu l-au cuprins.

David s-a arătat pe sine [ca persoană] pornind de la partea sufletului. Prin aceea că *l-au cuprins*, a zis că vrăjmaşii lui l-au înconjurat, uneltind împotriva lui vrăjmăşiri şi curse din toate părțile.

10. Cu grăsimea lor au încuiat,

Prin numele *grăsimii*, David a arătat inima şi măruntaiele vrăjmaşilor săi, deoarece împrejurul acestor mădulare se află grăsimea, adică seul. Deci zice că Saul şi cei împreună cu el au încuiat de la inimă şi de la măruntaiele lor mila*,

---

[105] Iar Marele Vasile zice: „Dreptul de la cei necredincioşi suferă şi se ticăloşeşte, uneori şi ca un fără de minte miluindu-se, iar atunci, întru acoperământul aripilor lui Dumnezeu se acoperă, ca să nu se clatine atunci când se ticăloşeşte".
* Au pus stavilă milei, au încetat să se mai milostivească.

după Teodorit – căci de la măruntaie se naşte milostivirea şi îndurarea – şi nu au voit să le fie milă de David[106]. Iar alții zic că prin *grăsime* numeşte buna-sporire şi buna slăvire, pe care Saul şi cei împreună cu dânsul au arătat-o, oprind-o oarecum şi legând-o, nu ca şi cum ar fi fost gata să fugă vreodată de la ei, ci ca şi cum urma să rămână totdeauna cu ei nedespărțită.

gura lor a grăit mândrie

„Vrăjmaşii mei, zice, se fălesc şi grăiesc cuvinte de mândrie, precum că în curând mă vor prinde ca pe unul care nu este apărat, de parcă n-aş avea din nici o parte vreun ajutor."

11. Scoțându-mă acum, m-au înconjurat,

„După ce Saul, zice, şi cei împreună cu dânsul vrăjmaşi ai mei m-au scos afară din patrie şi din toate lucrurile mele, nu le-a fost destul atâta, ci şi acum m-au înconjurat, căutând ca să mă omoare", după Teodorit[107].

---

[106] După alt tâlcuitor, aceasta s-a zis folosind metafora vitelor celor grase, care se îngraşă atât de mult, încât se înăduşă şi mor de prea mult seu pe care-l dobândesc, şi deci aceasta vrea să zică prin *au încuiat grăsimea*". Iar Isihie, cu o mai înaltă înțelegere tâlcuind aceasta, zice: „Dracii înconjoară sufletul nostru şi ca nişte fiare încearcă să-l siluiască, voind a-l prinde în curse. Iar grăsimea dracilor şi hrana grasă sunt cei ce păcătuiesc, pe care [dracii] îi închid cu îndulcirile ca să nu mai fugă, iar *mândrie* numeşte depărtarea de la Dumnezeu, necredința veacului viitor şi tăgăduirea judecății".

[107] Sfântul Maxim tâlcuieşte astfel: „Scoțându-ne dracii şi pe noi din calea cea dreaptă, ne înconjoară, adică ne dau război din toate părțile: **din față**, arătat; **de jos**, pe ascuns; **de-a dreapta**, prin cele părute bune; **de-a stânga**, prin cele mărturisite [vădit] rele, iar ochii lor la aceasta privesc [țintesc], ca să ne pogoare pe noi la pământ şi să ne facă să cugetăm cele alte trupului. Dar noi, atunci când mintea o scot din întreaga înțelepciune şi ne înconjoară, zicem: *Bucuria mea, izbăveşte-mă de cei ce m-au înconjurat* (Ps. 31: 8)". Iar Simmah, în loc de *scoțând*, a zis [tradus]: „Fericindu-mă îndată, m-au înconjurat", adică nu cu curată minte mă ferіceau mai-nainte, ci ca să mă scoată şi să mă abată din cuviincioasa cale, folosind graiurile fericirii pentru amăgire" (După Teodor al Antiohiei [este vorba de Teodor, episcop de Mopsuestia, din Şcoala antiohiană, trăitor între anii 350-428, exeget de seamă al Scripturii, dar suspect de nestorianism; cu numele de Teodor al Antiohiei nu cunoaştem pe nimeni]). Pentru aceasta a zis şi Sinesie [Sinesie de Cyrene, cca 370-414, episcop de Ptolemais, filosof şi ierarh de seamă], în *Cuvântarea despre împărăție* [Imperiu]: „Lauda care se face de către toți, care se face împreună cu îndulcirea, mi se pare că se aseamănă cu otrava: că gustând miere, poftesc pieire".

ochii lor şi-au pus ca să mă plece la pământ.

„Şi-au pus, zice, adică au socotit să plece şi să-şi întoarcă ochii de la Tine, Dumnezeule, Care locuieşti în ceruri, şi de la poruncile Tale – care hotărăsc să nu nedreptăţească cineva pe cel fără de pricină şi nevinovat –, şi să-i plece jos la pământ, adică la poftele cele pământeşti, adică acelea de a-şi împlini toată îndulcirea dobitocească şi iraţională. Ori se mai înţelege şi astfel: că aceia şi-au întors ochii lor, cutezând să mă plece şi să mă doboare la pământ, junghiat şi omorât de dânşii, precum a tâlcuit Eusebie, zicând: „...Ca să mă clatine şi să mă izgonească din starea sporirii celei după Dumnezeu".

12. Apucatu-m-au ca un leu gata de vânat, şi ca un pui de leu ce locuieşte în ascunzişuri.

„Cât despre nădejdea vrăjmaşilor mei, zice, aceştia m-au apucat, adică venind pe ascuns prin spatele meu, m-au ridicat de la pământ şi, ridicându-mă, nevăzut m-au făcut, căci puiul de leu are un astfel de obicei, precum se zice în oarecari istorii: căci leul, bizuindu-se în puterea sa, umblă pe faţă şi vânează, iar puiul de leu, ca unul care nu se bizuieşte pe puterea sa, pentru că este mic şi neputincios, nu vânează pe faţă, ci stă într-ascuns în cuibul său, iar trecând vreo vită pe acolo, năvăleşte şi o răpeşte. Într-un chip asemănător, şi dintre vrăjmaşii lui David, unii se bizuiau [nădăjduiau] să-l prindă pe faţă, iar alţii într-ascuns, nebizuindu-se în puterea lor[108]. Însă diferenţa nu e de mare însemnătate, căci şi leul, şi puiul de leu au acelaşi înţeles, de vreme ce Proorocul David obişnuieşte de multe ori să-şi povestească pătimirile şi nenorocirile prin ziceri tautologice şi cu diferite asemănări, ca prin acestea să-şi „mărească" pătimirile, iar prin această mărire să atragă la sine mila lui Dumnezeu.

13. Scoală-Te, Doamne,

„Întrucât Tu, Doamne, zice, se vede [pari] că dormi, pentru îndelunga răbdare şi îngăduire pe care o arăţi, pentru aceasta, acum, porneşte-Te spre izbândire pentru mine, cel ce sunt nedreptăţit", căci aceasta înseamnă zicerea: *scoală-Te.*

---

[108] Iar Nichita zice: „S-ar putea, zice, că şi însuşi Satana s-ar putea numi *leu*, iar *puiul de leu* omul cel rău, fiu al Satanei făcându-se, că vrăjmăşeşte pe sfinţi, şi însuşi apostatul [Antihristul] şi cei ce cugetă ca dânsul". Şi Sfântul Chiril zice: „Ştiut să fie că prea cumplitul leu, adică Satana, şi arătat [pe faţă] sare asupra prin slujitorii săi, şi ca ţincul [cepul] se ascunde, lucrând vrăjmăşii, şi pe ascuns lucrează". Iar *apucatu-m-au* se înţelege în loc de „mă aşteaptă", căci celor ce li se pare că va fi ceva, aşteaptă, precum aceasta: *Am apucat, Dumnezeule, mila Ta* (Ps. 47: 10), adică „am aşteptat". Aceste cuvinte [din urmă] sunt cuvinte ale lui Teodor al Antiohiei.

întâmpină-i pe ei,

„Întâmpină-i, zice, Doamne, mai-nainte de a isprăvi cu lucrul [duce la bun sfârşit] cele ce cugetă, şi nu-i lăsa să le împlinească."

şi-i împiedică;

„Opreşte-i, Doamne, zice, din drumul pe care-l fac împotriva mea"; iar zicând *împiedică-i,* a adus înțelesul de la cei ce vor să oprească mergerea cuiva, care, atunci când alții aleargă, îşi pun piciorul între picioarele acelora, şi astfel cu lesnire doborându-i jos.

izbăveşte sufletul meu de cel necurat, cu sabia Ta[109] de la vrăjmaşii mâinii Tale.

„Cu sabia Ta, Doamne, zice, izbăveşte sufletul meu de necredinciosul Saul, şi de la supuşii şi prietenii lui, care sunt vrăjmaşi ai mâinii Tale, adică ai hirotoniei Tale: adică sunt vrăjmaşi ai mei."* Ori *de la vrăjmaşii mânii Tale* zice în loc de *vrăjmaşii Tăi.* „Pentru că dacă ei mă vrăjmăşesc pe mine, şi eu sunt al Tău, apoi vrăjmăşind pe robul Tău, pe Tine Însuți Te vrăjmăşesc". Însă pricina pentru care-l numeşte pe Saul necredincios, am zis-o mai sus. Însă se cuvine ca aceste ziceri să le citim diferit. Iar aceasta: *izbăveşte sufletul meu* se potriveşte cu ceea ce a zis mai sus, adică la: *Vrăjmaşii mei, sufletul meu l-au cuprins* (v. 9). Însă unii se nedumeresc: pentru ce David, care s-a milostivit şi nu l-a omorât pe Saul, atunci când l-a aflat dormind în peşteră, acum se roagă lui Dumnezeu să-l omoare cu sabia Sa? Răspundem: într-adevăr, David nu a cutezat a se face ucigaş al împăratului Saul, fiindcă Saul era uns de Dumnezeu, precum am tâlcuit la

---

[109] Iar la Nichita se află scris astfel: „«Izbăveşte sufletul meu de cei necredincioşi, cu sabia Ta de la vrăjmaşii mâinii Tale», având următorul înțeles: sfinții se roagă a se izbăvi sufletul lor şi de la Satana – descoperitorul necredinței, şi de la ajutoarele lui, iar acest suflet al lor îl numesc sabie a lui Dumnezeu, ca unul ce stă împotriva prigonitorilor cuvântului şi ai propovăduirii, şi pe cei ce nu cred în Dumnezeu cumplit rănindu-i, şi se roagă a se smulge o astfel de sabie de la dracii şi prigonitorii cei potrivnici, care sunt vrăjmaşi ai mâniei lui Dumnezeu, adică a Unuia Născut Fiului Lui, pentru care Părintele zice: *Eu cu mâna Mea* [adică cu Fiul] *am întărit cerurile* (Is. 45: 12)". Nichita ia aceasta tâlcuire de la Marele Atanasie. Iar Isihie numeşte *sabie* dreptatea lui Dumnezeu, care ca o sabie taie toate asuprelile dracilor. Iar Eusebie numeşte *sabie* pe Cuvântul lui Dumnezeu, care este mai ascuțit decât toată sabia cea cu două ascuțişuri, [este] sufletul pe care l-a luat spre a birui pe vrăjmaşi".

* Ca unul care am fost hirotonit şi uns cu mâna Ta.

începutul psalmului, la stihul 3. Dar roagă pe Dumnezeu ca Însuşi să facă izbândă pentru dânsul, fiindcă se necăjea cu rele pătimiri din pricina lui Saul. Căci precum la cei dintâi era o nedreptate – ca el însuşi să-l omoare pe Saul – la cea de-a doua era Dumnezeu îndreptăţit să-l pedepsească. Ori, zicând *cu sabie*, nu [a implicat o sabie] omorâtoare, ci numai spre sperierea vrăjmaşilor săi; însă aceasta a zis-o după omeneasca cuviinţă: căci aşa cum cel ce vrea să scape pe cineva de vrăjmaşii săi care îl ţin, numai ce scoate sabia din teacă şi se repede asupra lor fără [intenţia de] a-i omorî, „aşa fă, zice, şi Tu, Doamne". Că David nu voia ca Saul să fie ucis, ci numai să se nenorocească, se arată din următoarele cuvinte pe care le zice.

14. Doamne, din puţini de pe pământ, desparte-i pe ei în viaţa lor*,

„Doamne, zice, pe vrăjmaşii mei, încă vii fiind, desparte-i de cei puţini, adică de oamenii cei buni, şi să nu se numere împreună cu dânşii, precum şi într-alt loc, însemnând acelaşi lucru, zice: *...şi cu cei drepţi să nu se scrie* (Ps. 68: 33). Pentru că după ce se vor osebi ei de cei buni, vor lua cândva cuvenita lor osândire, căci Scriptura obişnuieşte să numească pe cei buni *puţini*, după Chiril şi Cosma*, fiindcă [în general] sunt răi oamenii cei mai mulţi, iar rele biruiesc întotdeauna*, căci în Evanghelie se zice că puţini sunt cei ce se mântuiesc (cf. Lc. 13: 23), şi iarăşi: *mulţi sunt chemaţi, dar puţini aleşi* (Mt. 20: 16). Şi fiindcă a zis *puţini*, în continuare zice *de pe pământ*, pentru ca să arate că şi oamenii cei puţini şi buni de pe pământ sunt ca şi cei răi*. Însă [faptul că sunt răi] nu li s-a făcut împiedicare întru a lucra fapta bună. Alături de ea se poate da o variantă eliptică*: „Doamne, desparte-i pe ei de la cei puţini de pe pământul lor"[110].

---

* Este o traducere literală a unui text mai dificil. Ediţia Sinodală a Bibliei încearcă o parafrază, redând prin *Doamne, desparte-mă de oamenii acestei lumi, ce-şi iau partea în viaţă.* Însă Zigabenul reuşeşte să limpezească mai bine textul prin tâlcuirea pe care o dă.

* Cu numele de Cosma se cunosc câţiva autori din epoca bizantină: Cosma Indicopleustul (secolul VI), Cosma Vestitor (740-850), şi Cosma din Ierusalim (?).

* Biruiesc [aproape] întotdeauna în lucrurile pământeşti.

* Adică au auzit aceeaşi chemare de la Dumnezeu.

* κατὰ ἔλλειψιν.

[110] Iar Sfântul Chiril zice: „Desparte, zice, de sfinţi şi depărtează pe cei răi de la cei preasfinţiţi, că aceasta se cuvine vieţii lor, căci cei ce leapădă de la ei jugul lui Dumnezeu, aceştia îşi întind cu împotrivire grumazul lor îngrozirii şi legiuirilor lui Dumnezeu; căci cum s-ar da (unora ca aceştia) parte şi moştenire cu cei ce-şi au mintea bine ocârmuită de Dumnezeu?"

şi de cele ascunse ale Tale s-a umplut pântecele lor;

Unii au zis, precum Eusebie, că despre aur şi argint se poate zice că sunt *ascunse*, deoarece acestea sunt ascunse în sânurile pământului, iar săpându-se şi scoţându-se de acolo, se lămuresc în topitoare: „De acestea, dar, zice, s-au umplut pântecele acestor vrăjmaşi ai mei, adică cămările şi vistieriile lor sunt pline de avuţii, aşa cum este pântecele de mâncări”. Ori zice că: „Pântecele acestora sunt pline de mâncări alese şi scumpe, pe care le cumpără cu mari cheltuieli”. Iar alţii, precum Teodorit şi Cosma, zic că David înţelege aici prin *ascunse* pedepsele cele ascunse ale lui Dumnezeu şi învistierite [tezaurizate], căci şi Moise, vorbind în Deuteronom despre feluritele pedepse ca din partea lui Dumnezeu, zice şi el: *Au nu sunt acestea ascunse la Mine? Şi nu sunt ele pecetluite în cămările Mele?* (Deut. 32: 34). Deci zic că proorocind David despre pântecele vrăjmaşilor săi, zice că se vor umple aceştia de nevăzutele pedepse ale lui Dumnezeu. Că de vreme ce a zis *s-au umplut*, a zis potrivit umpluturii, care umflă pântecele în fiecare zi, şi s-a folosit de cele viitoare ca trecute, în loc de „se vor umfla”, pentru că, cu ochii săi cei înainte-văzători, mai-nainte le-a văzut oarecum ca trecute.

săturatu-s-au fiii lor,

Porcul era considerat de evrei necurat, pe de-o parte pentru că nu rumegă ca celelalte dobitoace, iar pe de altă parte, pentru că iubeşte tina şi noroiul[111]. Deci prin numele porcului, David a arătat aici prin ghicitură necurăţia: „S-au săturat, zice, de necurăţie, cheltuindu-şi bogăţia în dezmierdări şi în benchetuiri”. Iar tâlcuitorii cei mai cu de-amănuntul ai Scripturii, tâlcuiesc *fii*, deoarece βανιῶν [evr. Bänîm = fii] se află în izvodul* evreiesc; iar înţelesul este acesta: „Căci vrăjmaşii mei, precum s-au săturat de bani, aşa s-au săturat şi de fii, având mulţi fii”. Ori după îndoita tălmăcire de mai sus: „S-au săturat şi de averi, şi de pedepse împreună cu fiii lor, fiindcă nu numai ei au sporit în bine, ori au fost pedepsiţi, ci şi fiii lor, ca unii ce au urmat răutatea părinţilor lor”.

---

[111] Şi Apolinarie [născut la începutul secolului IV, a fost profesor de gramatică şi preot (excomunicat pentru recitarea unui imn închinat lui Bacchus), printre altele, a scris şi o versiune a Psalmilor în hexametrii homerici, *Metafrasis Psalmorum*, PG 23)], tălmăcind stihul acesta în *Psaltirea Poetică*, se referă la porci [ἔχει χοίρων de la χοίρειος = porc], zicând: „s-au săturat” = πλησθεντεσ σίαλος [de la σίαλον, porc (îngrăşat), fig. mâncău]. Că σίαλος este porcul care se hrăneşte în casă, adică [vrea să zică că] s-au săturat de necurăţii, şi nu numai ei s-au făcut necuraţi, ci le-a împărtăşit necurăţia şi fiilor lor (aşa este scris într-o scolie din codicele Vatican), pentru aceasta este scris şi la alţii: „S-au săturat de cărnuri de porc”.

* Izvod = versiune, variantă, original. Aici, versiunea ebraică a Bibliei.

şi au lăsat rămăşiţele pruncilor lor.

„Ori bogăţia, zice, ori pedeapsa, ambele au ajuns şi la fiii fiilor lor, adică la nepoţii lor." Iar de vom înţelege aceasta ca pedeapsă, cuvântul este proorocie pentru acele rele de care vor avea parte vrăjmaşii lui; iar de vom înţelege aceasta ca bogăţie şi ca sporire în bine, acest cuvânt este creşterea prihănirii; pentru că ei, deşi au dobândit atât de multe bunătăţi, totuşi vieţuiau în fărădelegi, defăimând buna-sporire pe care a dăruit-o Dumnezeu[112].

15. Iar eu întru dreptate mă voi arăta feţei Tale,

„Dreptatea mea, zice, adică aşezarea iubitoare a inimii mele cea pentru dreptate, precum am zis la începutul psalmului, aceasta mă va face vrednic de privirea şi arătarea Ta, Doamne; pentru aceasta, dar, mă voi înfăţişa înaintea Ta, în vremea judecăţii şi a răsplătirii celei de pe urmă."

---

[112] Iar Simmah a tâlcuit zicerea astfel: „Sătura-se-vor fiii şi vor lăsa rămăşiţele lor pruncilor lor", pe care Teodorit o tâlcuieşte astfel: „Am văzut, zice, că pedeapsa Ta cea dreaptă nu o vei aduce numai asupra lor, ci şi asupra fiilor şi a nepoţilor lor, care vor urma răutatea strămoşilor lor". Zice încă şi Isihie, dar nu precum socotesc oarecari [tâlcuitori], ci înţelegând aici că hrana fiilor este prihănită de cântătorul de psalmi, căci, deşi cele ce intră prin gură nu-l spurcă pe om, pe aceştia îi spurcă ca pe nişte necunoscători, Căci, luând de la Dumnezeu fii mulţi, nu le-au lăsat fapte bune, ci rămăşiţele răutăţii lor, nu moştenirea lor [de la Dumnezeu]. Iar Eusebie zice: „S-au săturat de înseşi naşterile [γέννηματων] lor, ale căror rămăşiţe le-au lăsat pruncilor [νηπίοις] lor. Aceasta s-a zis în blestemele cărţii Levitic: *Şi veţi mânca cărnurile fiilor voştri şi cărnurile fiicelor voastre veţi mânca* (Lev. 26: 29), căci cuvântul acesta s-a plinit **întâi** în zilele lui Neeman Sirianul, fiul lui Ader, când acesta a înconjurat Samaria, căci atunci, două femei, din pricina foametei silite, s-au hotărât să-şi junghie pruncii pentru ca să se hrănească şi, după ce amândouă au mâncat pe unul dintre ei, maica acestuia a tras pe cealaltă spre judecată la împăratul lui Israel, pentru că şi-a călcat făgăduinţa şi n-a voit să junghie şi pe al său, ca iar împreună să-l mănânce, precum se arată în Cartea a IV-a a Împăraţilor, cap. 6: 26 şi urm; **al doilea**, atunci când Nabucodonosor a înconjurat Ierusalimul, pe care Ieremia îl plângea zicând: *Femeile, deşi miloase, au fiert cu mâinile lor copiii şi i-au mâncat în vremea căderii fiicei poporului meu* (Plângerile lui Ieremia 4: 10); **şi al treilea** s-a plinit la cea mai de pe urmă înconjurare a Ierusalimului, cea făcută de romani, când o ticăloasă maică a arătat ostaşilor care o gâtuiau pentru a le da hrană bucata cea rămasă din fiul său cel tăiat şi mâncat, zicându-le: „Mâncaţi şi voi, că şi eu am mâncat", precum istoriseşte Iosif [Flaviu] în cele despre luarea Ierusalimului ([*Războiul iudeilor contra romanilor*] Cartea a LX-a, cap. 4)".

sătura-mă-voi când mi se va arăta slava Ta.

„Când voi vedea, zice, Doamne, slava ta, atunci îmi voi sătura dorul, care este acela de a mă învrednici să mă arăt înaintea Ta, şi să văd fără mijlocire slava Ta, pentru că păcătoşii nu vor vedea, adică nu se vor îndulci de faţa lui Dumnezeu, ci numai drepţii, de aceea a şi zis Domnul în Evanghelie: *Fericiţi cei ce flămânzesc şi însetoşează de dreptate, că aceia se vor sătura* (Mt. 5: 6), adică se vor sătura de cele pe care le doresc, care sunt bunătăţile cele veşnice."

Acest psalm se potriveşte şi fiecărui om îmbunătăţit [virtuos], care este vrăjmăşit, că neiubind vicleşugurile, va cere să se judece cu vrăjmaşii săi, fie cu cei simţiţi [trupeşti], fie cu cei gândiţi [netrupeşti], iar Saul se va socoti cu nevăzutul Diavol; iar prin cuvinte ale lui Hristos va înţelege poruncile evanghelice; iar prin stătător împotriva dreptei lui Dumnezeu va înţelege pe draci, ca pe nişte potrivnici şi apostaţi; însă pe aceştia îi va înţelege şi ca necredincioşi şi vrăjmaşi, care l-au scos de sub acoperământul lui Dumnezeu, adică din Rai. Dar şi următoarele cuvinte ale psalmului, le va înţelege cu potrivire la sineşi. Şi se va ruga să se risipească şi să se depărteze diavolii, vrăjmaşii lui, de la oamenii cei buni, până mai sunt în viaţă, căci aceştia după moarte nu se vor mai teme de draci; dar şi cele despre bogăţie, pedeapsă şi celelalte le va potrivi la draci, căci aceştia sunt stăpânitori de lume*; iar prin fii şi nepoţi ai acestora va înţelege oamenii cei răi - ucenici şi slugi ai lor, pentru că părinte al unor astfel de răi este Diavolul, precum a zis Domnul: *Voi sunteţi din tatăl vostru Diavolul* (In. 8: 44).

---

* κοσμοκράτορεσ.

Catisma a treia

PSALMUL 17

Întru sfârşit, slugii Domnului, lui David, care a grăit Domnului cuvintele cântării acesteia în ziua în care l-a izbăvit pe el Domnul din mâna tuturor vrăjmaşilor lui şi din mâna lui Saul, şi a zis:[1]

Acest psalm se suprascrie *întru sfârşit* fie pentru că cuprinde proorocii care s-au împlinit la sfârşitul veacurilor, căci vorbeşte ca din partea Hristos şi despre chemarea neamurilor, fie pentru că David a afierosit acest psalm lui Dumnezeu, atunci când s-a pus şi sfârşitul, şi pieirea vrăjmaşilor săi, mulţumind prin el lui Dumnezeu pentru facerile de bine pe care le-a dobândit de la Dumnezeu, fie pentru că David a scris acest psalm la sfârşitul vieţii sale. Şi se suprascrie *slugii Domnului, lui David*, şi nu împăratului sau Proorocului, deoarece aceste numiri sunt dăruiri [harisme] de la Dumnezeu. Iar cel ce voieşte să se facă slugă a lui Dumnezeu o poate face prin buna-cunoştinţă, ca un rob credincios, ori prin buna plăcere, ca un fiu iubit al lui Dumnezeu. Iar David a dobândit ambele înţelegeri[*] de slugă, fiindcă a fost şi slugă şi fiu al lui Dumnezeu, statut de fiu al lui Dumnezeu care i-a pricinuit mare laudă, pentru că l-a dobândit cu iubire de osteneală şi cu truda lui. Şi a zis *cântării* şi nu psalmului, deoarece nu numai cu gura a cântat-o lui Dumnezeu, ci şi cu organul muzical al psaltirii, căci atunci îmbătrânise şi ajunsese la sfârşitul vieţii sale, după Teodorit şi Eusebie, precum se scrie despre această cântare în Cartea a II-a a Împăraţilor, cap. 23: 1. Însă noi, prin analogie, zicem acestei cântări psalm. Iar prin *în ziua* a zis vremea când l-a izbăvit Domnul din mâna tuturor vrăjmaşilor săi, adică în ziua când s-a văzut slobozit de toţi vrăjmaşii de până atunci, atât cei de alt neam, cât şi cei de o seminţie şi de un neam cu sine; osebind însă pe Saul de ceilalţi *vrăjmaşi*, l-a pus mai la urmă, sau pentru că era un luptător şi vrăjmaş mai înverşunat al său, sau pentru că s-a sfiit

---

[1] Însemnează că Psalmul acesta se află şi la cap. 22 din Cartea a II-a a Împăraţilor, acesta fiind con-glăsuit [συμφώνως = în armonie cu] cu acela, după Teodorit, având multe asemănări, cu câteva schimbări de numiri.

[*] Stări, dispoziţii trupeşti şi sufleteşti îndreptate spre Dumnezeu, ca unul ce a dobândit harul Lui.

a-l număra împreună cu ceilalți vrăjmași, ca pe un împărat ce era și ca pe unul ce s-a făcut oarecând făcător de bine al său, și ca pe un socru al său.[2]

1. Iubi-Te-voi, Doamne, vârtutea mea.

„Deoarece, zice, am dobândit de la Tine, Doamne, multe și mari bunătăți, și pentru că nu-Ți pot răsplăti în vreun fel pentru acesta: *Că cei voi răsplăti Domnului pentru câte mi-a da mie* (Ps. 115: 3), pentru aceasta, ceea ce pot face, aceea și fac, și ce înseamnă aceasta? Să Te iubesc, Doamne, nu precum te iubeam mai înainte, ci acum cu mult mai vârtos Te voi iubi, fiindcă această iubire a mea către Tine este cea dintâi dintre toate poruncile: *Și să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău și din toată puterea ta* (Deut. 6: 5). *Vârtute* a numit David pe Domnul Dumnezeu, pentru că a întărit și a împuternicit* slăbiciunea lui întru a birui pe vrăjmașii cei atât de mulți și puternici."

Domnul este întărirea mea, și scăparea mea, și izbăvitorul meu.

David numește *întărire* pe Dumnezeu, pentru că l-a întărit și l-a făcut neclătit întru loviturile războaielor și ale ispitelor celor de toate zilele, iar *scăpare*, pentru că l-a primit pe el când alerga sub acoperământul Lui, și l-a păzit cu dumnezeiescul Său ajutor, iar *izbăvitor*, pentru că l-a izbăvit și l-a scăpat de la cei ce nădăjduiau să-l închidă și să-l robească[3].

---

[2] Zice însă dumnezeiescul Chiril că: „Cei ce au crezut în Hristosul Cel născut din seminția lui David, și împreună cu El s-au făcut fii ai lui David, aceștia Îi înalță lui Hristos această cântare, ca unii ce s-au izbăvit de toți vrăjmașii și de stăpânitorul veacului acesta, pe care Fiul (lui Dumnezeu) l-a gonit [a înlăturat tirania cea asupra noastră]". Zice însă și Atanasie că: „Din mâna vrăjmașilor lui și din mâna lui Saul s-ar putea da [ar putea cădea] la vrăjmașii cei gândiți și la domnul lor". Iar Asterie zice și pricina pentru care nu se zice cântare, ci psalm: „David a zis *cuvinte de cântare*, și nu psalm de cântare, căci nu întrebuința alăuta sau timpana, ci grăia lui Dumnezeu vorbind, căci bătrânului, organele muzicale îi sunt de supărare, că și lui Barzilai Galaaditeanul, care-l ospătase pe David în timpul războiului, cu Abesalom, David i-a zis: *Hai cu mine, a zis regele către Barzilai, și te voi ospăta și eu în Ierusalim. Mult oare mi-a mai rămas de trăit, a răspuns Barzilai, ca să merg cu regele la Ierusalim?Eu am acum optzeci de ani. Mai pot eu oare osebi binele de rău? Și va afla oare robul tău gustul celor ce va mânca și va bea? Sau voi fi eu în stare să aud glasul cântătorilor și cântăreților?* (II Împărați 19: 33-35)".

* I-a dat putere de întărire.

[3] Pentru aceasta zice și Teodorit: „David facerile de bine le face numiri dumnezeiești, iar din catalogul bunătăților pe care le-a dobândit face catalog de numiri". Pentru aceasta și Sfântul [!] Augustin, în cap. 18 al singuraticelor cuvinte din Kekragariu [din gr., lit.; se

2. Domnul este ajutorul meu şi voi nădăjdui spre Dânsul.

„Dumnezeul meu, zice, numai El S-a arătat întotdeauna ajutor al meu, pentru aceasta numai întru Dânsul voi nădăjdui, fără a mă micşora cu sufletul*, ori a mă teme de vreo ispită care va veni, şi fără a mă deznădăjdui de mântuire."

3. Apărătorul meu şi cornul* mântuirii mele, şi sprijinitorul meu.

„La războaie, zice, primind în loc de pavăză, singur [doar] acoperământul lui Dumnezeu, nu voi fi lovit de vrăjmaşi, căci cele ce apără pe oarecari obişnuiesc a pune înainte acelora paveze şi apărători [scuturi], ca să oprească de la ei loviturile de la vrăjmaşi. Iar *corn de mântuire* l-a numit pe Dumnezeu, ca pe un izbăvitor şi mântuitor; căci şi dobitoacele cele cornute folosesc coarnele atunci când se luptă, lovesc şi izbândesc asupra vrăjmaşilor. Căci de vreme ce unele sunt armele înainte-păzitoare [de apărare] şi altele cele ostăşitoare [de atac], pentru aceasta şi David zice aici că Dumnezeu este şi armă înainte-păzitoare şi armă ofensatoare [de ofensivă]. Căci în mulţimea de lovituri, El este Cel ce izbăveşte pe robii Săi şi, totodată, Se oşteşte şi nimiceşte pe vrăjmaşii lor. Iar *sprijinitor* Îl numeşte pentru că sprijineşte şi mângâie pe aceia care cad în întristări, şi-i ridică din necazurile ce le pătimesc[4].

4. Lăudând, voi chema pe Domnul, şi de vrăjmaşii mei mă voi mântui.

După ce David a arătat mai sus pe Dumnezeu cu deosebite numiri de ajutorări – fiindcă Dumnezeu în multe feluri i-a ajutat şi cu deosebite chipuri, de aceea – acum zice: „Că eu nu m-am făcut izvod de atâtea, şi de aceste feluri de numiri Domnului, ca şi când n-aş mai avea trebuinţă de ajutorul Lui. Ba! Ci cu numirile acestea Îl laud şi Îl măresc, pentru ca să arăt voinţă bine mulţumitoare pentru facerile de bine cu care m-a miluit. Pentru aceasta, Îl voi chema pe Domnul

---

ref. la *Soliloquia - Solilocvii*], zice: „Iubi-te-voi Doamne, Dumnezeul meu, puterea mea, iubi-te-voi, negrăită bucuria mea, şi nu voi via întru sine [prin sine], ci întru Tine, toată viaţa mea cea întru ticăloşia mea mai-nainte fiind nimicită, întru mila Ta, a doua oară s-a ridicat".

* μικροψυχηῶ.

* κέρας = corn. Cornul este folosit aici ca simbol al măreţiei şi puterii [conducătoare].

4 Zice însă Asterie: „Corn de mântuire este Hristos, pentru aceasta a zis şi Zaharia: *Şi a ridicat corn de mântuire în casa lui David slugii Sale* (cf. Zah. 2: 4). Şi iarăşi *corn*, fiindcă S-a făcut din părinţii şi boierii poporului: *Ai cărora sunt părinţii şi din care după trup este Hristos* (Rom. 9: 5). Iar corn este şi împărăţia, după ceea ce este scris: *Şi va înălţa corn Unsului Său* (I Împăraţi 2: 10).

în toată viața mea, căci pentru aceasta a zis mai sus că *voi nădăjdui spre Dânsul* (v. 2), iar aici că *mă voi mântui de vrăjmașii mei*. Căci deși m-am izbăvit de vrăjmașii mei de până acum, e cu putință - de se va întinde și viața mea mulți ani - să se scoale și mulți alții asupră-mi". Acestea zicându-le Proorocul împărat, întoarce acum cuvântul și numără atât osebitele primejdii ce le-a suferit, cât și feluritele ajutorări pe care le-a câștigat de la Dumnezeu, însă la povestirea acestora întrebuințează tropi*, metafore și asemănări, spre mai multă înțelegere a lucrărilor[5].

5. Cuprinsu-m-au durerile morții[6]

Femeile ce poartă în pântece au parte de chinuri, căci fireștii pori ai părților celor născătoare se înghesuie și se strâmtorează; iar la bărbați, prin chinuri înțelegem durerile ce se fac din necazuri; iar la femei, chinurile și durerile se pot numi chinuri și dureri de viață, pentru că ele aduc pe prunc la lumina vieții, și iarăși, la bărbați, dimpotrivă, chinurile și durerile se numesc de moarte, pentru că aduc pe cei ce le au în întunericul morții. Dar Proorocul îndrăznește să zică că: „Eu din toate părțile m-am cuprins de chinuri și de dureri". Pentru aceasta, cu numele chinurilor și a durerilor, a vrut să arate iuțimea acestora.

---

* τρόπας = tropi, figuri de stil.

5 Vrednic de luare aminte este ceea ce zice aici Proorocul, că în Ps. 49 zice că, după ce cineva se va izbăvi și se va mântui de vrăjmașii săi, atunci să slavoslovească pe Dumnezeu: *Cheamă-Mă în ziua necazului și te voi izbăvi și Mă vei preaslăvi*, iar acesta [versetul de față] dimpotrivă, că întâi slavoslovește cineva și cheamă pe Dumnezeu și apoi se mântuiește de vrăjmașii săi...; dar din acestea doua ce să încheiem? Că se cuvine ca totdeauna omul să slavoslovească și să laude pe Dumnezeu, și mai-nainte de a se izbăvi de vrăjmași, și după ce se va izbăvi, încă și în vremea în care se izbăvește de ei [nu numai imediat după ce s-a izbăvit, ci și după aceea, când pare că nu mai este nici o primejdie].

6 Iar la Nichita, acestea se tâlcuiesc astfel: „Iar cei ce au crezut în Hristos numesc *dureri ale iadului și ale morții* poftele cele care-i spurcă, care de nu le-ar tăia cineva de la început, nasc moarte, că pofta, zice, zămislind, naște păcat, iar săvârșindu-se păcatul, naște [ἀποκυέι = naște, aduce] moartea. Iar *râurile fărădelegii* sunt numite acele ispite pe care le însemna și Mântuitorul prin ploaia și râurile care lovesc în casa cea întemeiată pe piatră, căci precum râurile se fac din ploaia care se rupe de vânturi, tot astfel și năprasnicele ispite de la Diavol, care din cer a căzut [ca un râu al fărădelegii]". Iar Asterie zice: „Când cineva este prins în fărădelegi, atunci este ținut în pântecele Diavolului ca un prunc, iar dacă se pocăiește, iese viu din pântecele Diavolului, ca și Iona din cel al chitului. Deci de vreme ce David s-a prins întru fărădelegi, în cea a [fărădelegea] preacurviei și a uciderii și s-a pocăit, iar Dumnezeu a rupt legăturile păcatului său, David a zis *rupt-ai legăturile mele*, mărturisind însă pierzătoarele chinuri, zice: «Cuprinsu-m-au durerile morții, dar nu m-au ținut». Iar *râurile fărădelegii* sunt gândurile poftei și începăturile relelor. Deci dacă sufletul s-a întemeiat pe frica de Dumnezeu, ca pe o piatră, îl tulbură râurile nelegiuirii, dar nu-l răstoarnă". Iar Didim zice că *durerile morții și ale iadului* sunt păcatele de moarte.

şi râurile fărădelegii m-au tulburat.

Râuri de fărădelegi numeşte David războaiele cele vremelnice şi de năprasnă şi tari ale neamurilor nelegiuite, căci astfel sunt şi râurile, care curg în repejune şi de năprasnă în vreme de furtună şi ploaie multă, căci cei de alt neam vicleneau împotriva lui David, pizmuindu-l şi căutând să-l omoare. Însă nu fără potriveală a zis că *m-au tulburat*, că precum râurile în vremea puhoiului tulbură şi răscolesc orice le stă înainte, cu un chip asemănător şi David pătimea în gândurile sale tulburare şi nedumerire, din pricina năprasnicelor atacuri ale celor de alt neam.

6. Chinurile iadului m-au înconjurat,

Zicerea acesta este asemenea cu cea de mai sus, adică cu: *M-au cuprins durerile morţii.* Cuprinderea şi înconjurarea înseamnă unul şi acelaşi lucru; iadul şi moartea sunt şi ele unite între ele, căci iadul este un loc neplăcut, adică întunecat, rânduit sub pământ sufletelor celor ce au murit, precum a zis Marele Vasile la Psalmul 15: 10 (vezi sub-însemnarea de acolo): *Nu vei lăsa sufletul meu în iad.* Deci, deoarece sunt şi chinuri, adică dureri de naştere şi de viaţă la femei, precum s-a zis mai înainte, pentru aceasta zice aici David că l-au înconjurat chinurile, căci acestea nasc moartea spre slujirea iadului, moartea despărţind sufletul de trup, iar iadul ia sufletul la sine. Ori poate a zis *chinurile iadului* în loc de durerile ce duc la iad sau spre slujitorii* iadului.

întâmpinatu-m-au cursele* morţii.

„M-au întâmpinat, zice, străjile şi pândirile [comploturile] care pricinuiesc moarte, căci ceea ce înseamnă pentru vânători cursele, aceea este la vrăjmaşi şi la luptători străjile şi pândirile; căci precum vânătorii prind în curse dobitoacele cele cu patru picioare şi păsările, tot aşa şi luptătorii vrăjmaşi prind pe oameni cu pândirile."

7. Şi când mă necăjeam, am chemat pe Domnul,

„Când mă strâmtoram, zice, de necazuri, atunci chemam pe Domnul spre ajutorul meu."

---

* Lit. diaconi = διάκονοι.

* παγίδες = curse, ispite, la[n]ţuri.

şi către Dumnezeul meu am strigat

„Am înălţat, zice, glasul inimii mele cel gânditor [înţelegător] către Dumnezeu, fiind silit de multă nevoie."

8. Auzit-a glasul meu din Biserica* cea sfântă a Lui;

Prin *Biserică* trebuie să înţelegem cerul, precum am tălmăcit mai înainte, sau cortul mărturiei, deoarece locaşul cel mare (adică Biserica) din Ierusalim nu era zidit în vremea lui David, fiind zidit mai târziu de Solomon; deci: „Auzit-a Dumnezeu din cer..." nu simţual [prin simţuri], cu urechi trupeşti, ci cu dumnezeiască cuviinţă. Pentru că noi, oamenii, neputând să înţelegem sau să spunem puterile şi lucrurile lui Dumnezeu, prin care ţine şi chiverniseşte lumea, pentru aceasta le arătăm cu închipuirile şi asemănările simţurilor, adică vederea, auzul şi celelalte. Că prin aceasta luăm oarecare înţelegere şi cunoştinţă de lucrurile* lui Dumnezeu.

şi strigarea mea înaintea Lui

„Totdeauna, zice, glasul inimii mele cel mare şi gânditor ajunge înaintea lui Dumnezeu, fiindcă numai către singur Acesta strig întru nevoile mele."[7]

va intra în urechile Lui.

„În vreme cuviincioasă, zice, mă va auzi Dumnezeu." Însă aceste cuvinte ale rugăciunii lui David să le folosim şi noi, creştinii, mulţumind totodată lui Dumnezeu şi povestind loviturile şi războaiele dracilor.

---

* ναός = templu, locaş, naos, [locul] cel sfânt etc. Traducătorii mai vechi nu de puţine ori traduc termenul (şi sinonimele acestuia) cu *biserică*, termen prin care este denumit templul iudaic, pentru simplul motiv că acesta a fost un fel început sau temei parţial al Bisericii creştine, care la rândul ei are la bază aşa-numita Biserică a creaţiei, respectiv omul însuşi. Tema este dezvoltată în Epistola către Evrei a Sfântului Apostol Pavel. Mitropolitul Veniamin redă aici prin *locaş sfânt* [ναοῦ ἁγίου].

* ἐνέργειων, de la ἐνέργεια = acţiune, lucrare, lucru, energie.

[7] Aceasta este tâlcuită la Nichita de dumnezeiescul Chiril: „Dar strigarea lui David nu este simţită, căci lucrul este fără de rânduială şi necuviincios sfinţilor, ci era o rugăciune întinsă de minte, iar *urechile* sunt atribuite lui Dumnezeu, precum şi la noi, oamenii, cu dumnezeiască cuviinţă, se înţelege, căci când zice David: *şi strigarea mea va intra în urechile lui Dumnezeu*, înţelegem de aici că [Dumnezeu] a căutat spre necazul lui şi a primit rugăciunea lui. Însă dă îndrăzneală şi nouă a nu tăcea în necazuri, ci mai ales a striga către izbăvitorul Dumnezeu".

9. Şi s-a clătinat şi s-a cutremurat pământul,

Prin aceste cuvinte, David prooroceşte despre Dumnezeu şi zice cele ce vor să fie ca fiind întocmai cum s-a făcut în trecut, căci aceasta este o însuşire* a proorociilor, pentru că în vremea lui David nu a urmat cu lucrul nici o minune ca aceasta. Însă, în loc de *s-a clătit şi s-a cutremurat pământul*, Achilla a zis [tradus prin]: „s-a mişcat şi s-a clătit pământul"; aici, *pământ* se numesc oamenii, cei ce locuiesc pe pământ: atunci când învăța Hristos, evreii şi neamurile s-au clătit, adică s-au tulburat de vestea Lui, căci tulburarea se numeşte şi clătire, iar că *s-a cutremurat* arată că s-au înfricoşat de minunile pe care le făcea, căci această frică se numeşte cutremur. Iar oamenii ce locuiau atunci pe pământ s-au pornit [mişcat] şi într-alt chip de vestea lui Hristos: unii alergau ca să-L vadă şi să-L audă, clătinându-se de tulburare în cugetările şi socotințele lor, numai că, unii, zicând într-un fel, alții ziceau altminteri*[8].

şi temeliile munților s-au tulburat şi s-au clătinat, că s-a mâniat pe ele Dumnezeu.

„*Munți*, zice, să-i înțelegi pe draci, pentru mândria şi fudulia lor, iar *temelii*, cugetările cele adânci ale dracilor." Că văzând dracii că nebiruită este puterea lui Hristos, se tulburau în gânduri, nedumerindu-se [şi zicând]: *Cine este Acesta?** Astfel tulburându-se cugetările lor, dar s-au şi clătinat, căzând din puterea ce o aveau mai înainte, iar aceasta o au pătimit, pentru că Dumnezeu s-a mâniat pe ei, căci mult îi tiranizaseră pe sărmanii oameni. Zicerile acestea se pot înțelege şi pentru minunile ce s-au făcut în vremea patimilor Domnului, când s-a cutremurat pământul şi pietrele s-au despicat, pentru că s-a mâniat Dumnezeu pe iudei, ca pe unii care au răstignit pe Fiul Său.

---

* ιδίωμα, vezi mai sus.

* Unii neliniştindu-se pozitiv, alții negativ.

[8] Drept aceea, şi pentru naşterea lui Hristos s-a scris că: *Auzind Irod împăratul, s-a tulburat, şi tot Ierusalimul împreună cu el* (Mt. 2: 3). Şi iarăşi: *Şi intrând El în Ierusalim, s-a clătinat toată cetatea* (adică cei ce erau în cetate)*, zicând: Cine este acesta?* (Mt. 21: 10).

* Această întrebare o puneau adesea şi iudeii care nu credeau în El, al căror tată, după cuvântul Mântuitorului, era Diavolul, care-i arunca în nedumeriri de tot felul.

10. Suitu-s-a fum întru mânia Lui,

„Când S-a mâniat, zice, Ziditorul oamenilor, vrând să nimicească făpturile Sale, întâi a ieşit fum, după dumnezeiescul Chiril, care lucru a fost o mică şi puţină izbândire asupra dracilor. Fiindcă acest fum al mâniei lui Dumnezeu, pe cei ce cred întru El, îi slobozea din rătăcirea dracilor, iar pe draci îi izgonea din oamenii care se îndrăceau, aşa cum fumul este un început al focului. Iar dracii care se izgoneau strigau aşa: *Ce ai Tu cu noi, Iisuse, Fiul lui Dumnezeu? Ai venit aici mai înainte de vreme ca să ne chinuieşti?* (Mt. 8: 29)[9].

şi foc de la faţa Lui se va aprinde;

Dacă mai-nainte s-a arătat fum, negreşit după aceasta va urma foc, precum zice aici David, care este izbândirea cea mai de pe urmă şi nelucrarea completă a diavolului. Iar focul acesta se va aprinde de la faţa lui Dumnezeu, adică de la Hristos, care este una din feţele [persoanele] Dumnezeirii Celei în Unime. Ori prin *de la faţa Lui* se înţelege în loc de „înaintea Lui", după cum a zis David într-alt loc: *Foc înaintea Lui va merge, şi va aprinde împrejur pe vrăjmaşii Săi* (Ps. 96: 3). Iar prin *se va aprinde* vrea să zică „va arde".

cărbuni s-au aprins de la Dânsul.

Întrucât Dumnezeu este foc Care topeşte puterea cea rea a dracilor, pentru aceasta şi Ucenicii şi Apostolii Lui s-au împărtăşit de această lucrare a lui Dumnezeu: s-au aprins din dumnezeiescul foc ca cărbunii, arzând puterea diavolului cu focul credinţei lor. Căci a zis Domnul către ei: *Iată, v-am dat putere să călcaţi peste şerpi şi peste scorpii, şi peste toată puterea vrăjmaşului...*(Lc. 10: 19). Însă a zis şi dumnezeiescul Isidor Pelusiotul: „Cărbunii s-au aprins de la Dumnezeu, adică sfinţii", căci, îndumnezeindu-se prin unirea cu Dânsul, se numesc cărbuni aprinşi.

---

[9] A zis şi Grigorie Teologul: „Deci dumnezeiescul David bine închipuieşte dumnezeiasca mânie asupra vrăjmaşilor săi, numind *fum* începutul mâniei, iar *foc*, arătata aprindere [manifestarea mâniei] şi centrul [ἀκμὴν = punctul culminant] pornirii, iar *cărbuni aprinşi*, cele mai de pe urmă bătăi [dureri]". Însă zice şi dumnezeiescul Chiril: „Căci aşa cum fumul merge înaintea focului, iar focul, aprinzându-se şi materie de lemn mistuind, urmează a se face jăratic, tot astfel şi mânia lui Dumnezeu: a început ca prin fum şi a crescut ca focul şi, la sfârşit, a topit pe vrăjmaşii lui David. Şi potrivit se zice că pedeapsa este ca un *fum*, căci pricinuieşte lacrimi, fumul cu putere scoţând din ochi lacrimi atunci când cade asupra ochilor".

11. Şi a plecat cerurile şi S-a pogorât,

Vrând cântătorul de psalmi să arate ascunderea [tăinuirea] cea necunoscută* a dumnezeieştii Întrupări a Fiului, a zis că *a plecat cerurile* până la pământ, pogorându-Se fără sunet, căci, nepricepând toate puterile îngerilor, S-a sălăşluit El în pântecele Fecioarei[10]; însă prin acest cuvânt a închipuit trupeşte dumnezeiasca înomenire, care prin cele următoare se face mai limpede înţeleasă.

şi negură sub picioarele Lui.

Negură este întunericul, *picioarele* sunt [indică] umblarea [mersul], deoarece pricina şi cuvântul [raţiunea] înomenirii sunt ascunse, iar chipul ei este nepriceput [de neînţeles]. Ori se mai înţelege şi într-alt fel, căci aşa cum de multe ori prin pământ sunt numiţi oamenii cei pământeşti, ori cei ce locuiesc pe pământ, tot astfel prin ceruri se înţeleg îngerii cei cereşti, cei care locuiesc în cer: pe aceştia i-a adus Dumnezeu-Cuvântul când S-a pogorât pe pământ. Căci în Evanghelii este scris: *...iată, îngerii au venit către Dânsul şi-I slujeau Lui* (Mt. 4: 11). Iar zicând pogorârea lui Dumnezeu, a zis-o după înţelegerea trupească, fiindcă Dumnezeu nu este circumscris, căci El umple toate [cu slava Lui], însă în chip negrăit şi neînţeles[11].

---

* lit. nesimţită, nepercepută [ἀνεπαίσθητον].

[10] Iar la Sfântul Maxim se scriu acestea (la *Întrebarea 42*): „Deoarece unii se nedumeresc cum puterile cereşti n-au avut cunoştinţă de înomenirea Domnului, când proorociile cele de dinainte de întruparea Domnului prin îngeri s-au făcut, iar Gavriil binevesteşte zămislirea Fecioarei, iar pe păstori tot îngerii îi învaţă taina? Răspuns: Cum că îngerii au ştiut de înomenirea Domnului ce urma să fie, nu trebuie să ne îndoim, însă zămislirea Domnului este ceea ce le era de neînţeles precum şi chipul ei: cum fiind peste toţi, şi întru Tatăl fiind, întru toate şi pe toate plinindu-le, cu totul era şi în pântecele Fecioarei".

[11] Iar la Nichita, şi altul tâlcuieşte aceasta, zicând: „Iar că *S-a coborât*, se zice omeneşte, însă înseamnează că pe Sine S-a deşertat şi S-a smerit, chip de rob luând, Cel ce pretutindeni este de faţă, călcând pe al nostru întuneric, iar de taie cineva întunericul, despărţindu-l de nemărginita lumină, după o a doua propunere – că nu numai după dumnezeire este cu totul necunoscut, ci şi după iconomia înomenirii – (pe care trebuie să o înţelegem prin *picioare*) este cu anevoie privit, că prin picioare s-ar înţelege chipul mergerii, ca şi în lucrări, adică întru ale ocârmuirii [administraţiei], căci adâncul tainei este nevăzut pentru tot omul". Iar Isihie: „A plecat cerurile ca să unească pământul cu cerul; şi celor de jos să le dăruiască împărtăşire către cele de sus, că nu s-ar fi făcut aceasta de nu s-ar fi coborât pe pământ în acest chip, un chip prin care putea fi primit, adică în trup, sub ale cărui picioare a stat întunericul".

12. Şi S-a suit pe heruvimi şi a zburat, zburat-a peste aripile vânturilor.

Aceste cuvinte proorocesc Înălţarea Domnului. Despre felul în care heruvimii L-au ridicat pe Hristos la Înălţare, arată Iezechiel, care s-a învrednicit a vedea aceasta cu ochii săi cei proorocești: *Şi şi-au ridicat, zice, heruvimii, aripile lor, ţinând şi roţile cu ei, şi s-au înălţat de la pământ înaintea mea (...) şi slava Domnului lui Israel era deasupra lor* (Iez. 10: 19). Iezechiel zice aceste cuvinte despre mântuitoarea Înălţare a Domnului, fără [a avea parte de] grăire împotrivă; dar şi Pavel a numit pe Hristos strălucirea slavei. Şi a zburat peste aripile heruvimilor, pe care mai jos i-a numit şi vânturi, din pricina iuţimii şi mişcării lor grăbite. Şi, într-adevăr, Cel ce Se înălţa, şedea pe heruvimi, care sunt arătaţi de Dumnezeire ca fiind plini de cunoştinţă şi înţelepciune, iar Apostolilor le-a fost arătat Domnul şezând pe aripile vânturilor şi ale norului, numind vânturile înaripate, pentru mişcarea lor cea foarte iute, căci înaripate se numesc şi toate cele ce străbat văzduhul. Drept aceea, prin urmare, fiindcă vânturile străbat văzduhurile, iar norii sunt purtaţi de vânturi, pentru aceasta se pot numi şi ei înaripaţi.

13. Şi Şi-a pus întunericul ascundere a Lui,

Prin *întuneric* trebuie să înţelegem ceea ce nu se vede. Zice dar David aici că Cel ce S-a ascuns nu se vedea, deoarece L-a ascuns nevederea. Căci aceasta [nevederea] a pus-o împrejurul Lui ca acoperământ, de aceea s-a şi scris: *că un nor L-a luat pe El de la ochii lor* (Fapte 1: 9). Ori prin *întuneric* se înţelege trupul, întru care Se ascundea Dumnezeu, ori prin *Şi-a pus întuneric* se înţelege „Şi-a pus neînţelegere" care Îl ascundea, nelăsând pe cineva să înţeleagă Dumnezeirea Sa, din pricina întunecimii* care cuprinde toate minţile care caută să vadă adâncul cunoştinţei Dumnezeirii Lui[12].

---

* Întunericul Dumnezeirii a fost şi este înţeles în Ortodoxie atât ca o supraabundenţă de lumină cu care Se înveşmântează [acoperă] sau Se ascunde Dumnezeu, cât şi ca un întuneric al minţii oamenilor, pricinuit de legătura cu această supraabundenţă de lumină pe care nu o pot suporta. Totuşi, ambele direcţii sunt feţe ale aceleiaşi monede. La fel, lumina soarelui ne pare mai puţin luminoasă atunci când încercăm să ne uităm direct la soare, în acel moment suntem cuprinşi de o *nevedere,* cum zice autorul mai sus, sau de o orbire. Tot astfel, vederea sau cunoaşterea lui Dumnezeu prin *nevedere* sau necunoaştere e una cu o vedere [cunoaştere] mai presus de vedere [cunoaştere], este beţia sau scăldarea în supraabundenţa luminii dumnezeieşti. Supraabundenţa razelor ne orbeşte, iar atunci *vedem prin nevedere.* Despre această *vedere prin nevedere* vorbesc sfinţii isihaşti din Filocalie.

[12] Iar Sfântul Dionisie Areopagitul tâlcuieşte această zicere mai înalt, grăind: „De multe ori, în loc de pătimire, la Dumnezeu se zic cele ale privaţiunii, precum aceasta: *Şi Şi-a pus întunericul ascunderea Lui,* pe care [ascundere] Apostolul Pavel o numeşte lumină

împrejurul Lui cortul Lui;

Prin *cort* numeşte aici trupul cel luat de Dumnezeu-Cuvântul, pe care El Însuşi l-a numit locaşul Lui (sau biserică), căci zice: *Stricaţi locaşul acesta* (In. 2: 19), numindu-l astfel pentru că într-însul a locuit, nu ca un circumscris într-însul, ci ca un atotputernic Care locuieşte într-însul în mod netălmăcit. Însă David a zis aceasta ca să arate că Domnul S-a înălţat cu trupul şi că nu l-a lepădat, precum în urmă au bârfit oarecari stricaţi la minte [diferiţi eretici]. Ori prin *cort* numeşte slava şi strălucirea neapropiată a Dumnezeirii, pentru că Dumnezeu locuieşte în lumină neapropiată, după Apostolul (cf. I Tim. 6: 16). Lumină care, fiind împrejurul firii Dumnezeirii, o ascunde, întorcând [respingând] ochii şi mintea acelora care vor să o vadă[13].

apă întunecoasă în norii văzduhurilor.

Prin *apă* David numeşte aici vestirea cea despre Hristos, iar *norii*, proorocirile Proorocilor, după Hrisostom. Deci ne dă să înţelegem astfel: propovăduirea pentru [lui] Hristos a fost „întunecată", iar cea în proorocii cu anevoie de înţeles, iar acesteia [propovăduirii] îi zice *apă* pentru că a răcorit pe cei ce leşinaseră din pricina uscăciunii [din deşertul] rătăcirii, iar *nori* pentru că pe Cel ce-L vestea Îl aveau ascuns, iar *văzduhuri* pentru curăţia şi agerimea minţii; şi cum că Scriptura îi numeşte de multe ori pe Prooroci *nori*, martor este Isaia care,

---

neapropiată, căci lumina neapropiată pentru aceasta este nevăzută, asemănându-se cu nevăzutul întuneric, încât nevederea cu un astfel de chip este numită nevăzută şi lumina cea cu totul luminoasă, ca una ce covârşeşte vederea [aruncând-o în întuneric]; iar necunoştinţa lui Dumnezeu este trecerea peste cunoştinţă, iar ceea ce se numeşte nebunia lui Dumnezeu (cf. I Cor. 1: 25) este puterea cea mai presus de înţelepciune [τὸ ὑπέρσοφον = înţelepciunea cea mai presus de orice înţelepciune (omenească)].

[13] Iar la Nichita se tâlcuieşte astfel: „Însă dacă se cugetă că Dumnezeu este lumină, cum se acoperă El cu întuneric? Poate că lucrul de cunoscut se acoperă cu necunoştinţă, necunoştinţă care este afirmată de cel ce voieşte să cunoască". Ori, după Grigorie Teologul, întunericul este trupul, căci între noi şi Dumnezeu stă acest întuneric trupesc, precum de demult norul, între egipteni şi evrei, ori acoperământul, între Moise şi orbirea ierusalimitenilor, şi poate aceasta este ceea ce a vrut să zică David prin punerea întunericului ca ascundere a Lui: grosimea noastră, pe care puţini puţin o zăresc [puţini îşi dau seama de limitarea la care ne supune grosimea, întunericul sau neputinţa trupului, de aceea, în cunoaşterea lui Dumnezeu, atunci când e cu neputinţă să mai înaintăm în cugetări despre El, fie în rugăciune, fie teoretic, ni se pare că am dat de un întuneric, de un zid, de un acoperământ rânduit de Dumnezeu pentru a nu ne depăşi limitele omeneşti. Nu înseamnă că Dumnezeu se poate cunoaşte până la un punct, viaţa veşnică e o cunoaştere neîncetată a lui Dumnezeu, făcută posibilă de bucuria comuniunii de iubire cu El].

numind casa lui Iacov *vie*, pomeneşte şi norii, poruncind să nu cadă ploaie peste ea: *...şi norilor le voi da poruncă să nu-şi mai verse ploaia peste ea* (Is. 5: 6). Adică „voi porunci Proorocilor să nu mai prooroocească evreilor cele ce vor să fie”[14].

14. De strălucirea feţei Lui, norii au trecut,

„Din strălucirea, zice, a venirii Domnului, care luminează nu numai pe cei ce sunt aproape, ci şi pe cei ce sunt departe, întunecatele şi neluminatele proorocii s-au dezlegat, precum atunci când răsare soarele, se dezleagă întunericul norilor, iar partea cerului pe care ei o ascund se vede limpede.” Ori prin *nori* trebuie să înţelegem aici întunericul legii vechi, căci atunci când a strălucit Hristos, atunci s-a dat la o parte vălul* închipuirilor* şi a ghicitorilor [enigmelor] legii, cunoscându-se că toate acestea preînchipuiau [erau prototipurile] şi însemnau [erau icoanele] lui Hristos: *Că sfârşitul legii este Hristos*, după Apostol (Rom. 1: 4). Deci, după această tălmăcire, zicerea se unifică astfel: „De strălucirea cea de dinaintea Lui, adică cea a Lui*, ori a arătării Lui, norii au trecut”. Iar citind zicerea după tălmăcirea cea de dinainte, vei osebi aceasta: [luând] *de strălucirea* şi unind-o cu cele din urmă, vei culege următoarea înţelegere: că de vreme ce Domnul a strălucit după dumnezeiesc-omeneasca* Sa petrecere, înaintea Sa, adică în locul Său, Apostolii, stropind cu cuvântul propovăduirii ca cu o rouă, au

---

[14] Pentru aceasta, la Nichita se tâlcuieşte astfel: „...Însă nu nori de pământ, ci de văzduhuri [ἀέρων] sunt dumnezeieştii Prooroci, ca unora ce nu le este un văzduh gros din umeda aburire a pământului alcătuit, apoi ridicându-se în vânturi, când ia de la ele destoinica [ἀξιόλογος = vrednica de pomenire] adunare şi greutatea cea din umezeală, cea semănată într-însul, şi astfel, când se face îndestulare, sloboade picături pe pământ – astfel este firea ploilor, aflând ele începutul de la pământ, şi iarăşi se aduc la pământ prin aer, tot astfel şi Proorocii, purcezând din firea comună, iar pentru curăţia sufletului, cu puterea Sfântului Duh preaînălţându-se, stropesc în sufletele cele aducătoare de roadă stropi de cuvinte roditoare. [Text mai dificil, ideea ar fi următoarea: aşa cum apa circulă în atmosferă - de la pământ la cer - udând pământul şi făcându-l să dea roade, tot astfel şi Proorocii, cu puterea Duhului care îi înalţă cu mintea de la pământ la cer, stropesc în pământul sufletelor seminţele cuvintelor dumnezeieşti pentru ca acestea să dea rod de fapte bune.]

* κάλυμμα = văl. Despre acest văl vorbeşte Sfântul Apostol Pavel în II Cor. 3: 13 ş.u. Vălul este înţeles ca un fel de impediment, o piedică spirituală [împietrire, patimă, întuneric, neştiinţă etc.] în cunoaşterea lui Dumnezeu.

* συμβόλων = simbol.

* Care iradiază din El.

* θεανδρικὴν = teandrică, divino-umană.

străbătut lumea şi, adăpând holdele sufletelor, au odrăslit într-însele roadele faptelor bune[15].

grindină şi cărbuni de foc.

Aceasta se poate potrivi şi la tâlcuirea şi înţelegerea cea dintâi [dinainte] despre Prooroci, pentru că şi proorocirile se aseamănă cu grindinile, din pricina greutăţii de înţelegere ce le caracterizează, şi cu *focul*, deoarece ard zicerile împotrivă ale celor ce nu cred. Drept care, întemeiaţi pe cele zise înainte, norul, grindina şi focul, înseamnă unul şi acelaşi lucru, ca unele ce au stricat rătăcirea, căci *grindina* loveşte viile cele deschise [din câmp deschis] şi strică sadurile şi dobitoacele, iar *focul* este cel ce a ars păgânătatea[16].

15. Şi a tunat Domnul din cer, şi Cel preaînalt a dat glasul Său.

Domn preaînalt se numeşte Dumnezeu, ca stăpân şi preaînalt. Însă a tunat şi a dat glasul Său atunci când Fiul a strigat către Tatăl: *Părinte, preaslăveşte-Ţi numele! Atunci a venit glas din cer: Şi L-am preaslăvit şi iarăşi Îl voi preaslăvi* (In. 12: 20). Drept care, zicerea *a tunat* s-a zis după socoteala* celor ce auzeau. Iar aceasta, *a dat glasul Său*, s-a zis despre adevăratul şi viul glas ce l-a dat Părintele, căci glas viu fiind, celor ce-l auzeau li s-a părut tunet.

Însă nu trebuie să ne mirăm dacă vedem că proorocirile nu au urmare [nu-şi ating scopul] şi rânduială, căci din aceasta se arată că Proorocii nu prooroceau cele pe care le voiau şi cum voiau, ci vorbeau numai cele ce Duhul Sfânt le insufla într-înşii, şi cum le insufla[17].

---

[15] Iar altul la Nichita zice: „Strălucire este atunci când se iveşte fulgerul şi aprinderea care se face din îndesirea norilor. Deci din strălucirea Mântuitorului au trecut nori, adică au venit în mijloc şi s-au arătat cele pe care Proorocii le ziceau despre Hristos".

[16] Iar altul zice că, după ce s-au arătat proorocirile Proorocilor cele propovăduite pentru Hristos, pentru cei ce nu s-au supus, n-au rămas decât grindină şi cărbuni aprinşi, adică iadul şi munca, precum şi egiptenii au primit urgii, bătăi [plăgi], grindină şi foc.

* După fondul aperceptiv, după prejudecăţile, mentalitatea...

[17] Iar altul zice că precum din îndesirea norilor se fac tunetele, tot astfel şi prin Apostoli s-a făcut mântuitoare propovăduirea ca un tunet ce a răsunat în toată lumea, fiind mai mult glas al lui Dumnezeu decât omenesc, că a zis lor Domnul: *Fiindcă nu voi*, zice, *veţi fi grăind, ci Duhul Tatălui vostru este care grăieşte întru voi* (Mt. 10: 20). Iar Marele Atanasie a înţeles prin *izvoare* pe Prooroci, iar prin *temelii* - cele cinci cărţi ale lui Moise [Pentateuhul], că acestea sunt temelia şi credinţa cunoaşterii lui Dumnezeu, întru care s-a arătat taina lui Hristos.

16. Trimis-a săgeţi şi i-a risipit pe ei;

David numeşte săgeţi pe Ucenicii şi Apostolii Domnului care au fost trimişi în toată lumea, fiindcă prin aceştia Hristos i-a risipit pe dracii cel vicleni, pe care îi arată doar prin pronume – *ei*, fără a le spune numele, pentru că Duhul Cel Sfânt, ca Unul ce-i urăşte pe necuraţii draci, le urăşte şi numele.

şi fulgere a înmulţit, şi i-a tulburat pe ei.

Pe Apostoli trebuie să-i înţelegem şi [ca] *săgeţi,* şi [ca] *fulgere*; *săgeţi* pentru că loveau şi răsturnau rătăcirea dracilor, precum am zis, iar *fulgere* pentru că ardeau păgânătatea şi capiştile idolilor, căci, fiind dracii loviţi de rugăciunile şi propovăduirea [kerigma] Apostolilor ca de nişte săgeţi, cădeau şi, nesuferind fulgerul Sfântului Duh Care locuia în Apostoli, se tulburau, şi se uimeau, nedumerindu-se ce să facă...

17. Şi s-au arătat izvoarele apelor,

Prin izvoarele apelor se înţeleg înşişi Apostolii, după Atanasie, căci ei au fost primii învăţători ai credinţei în Hristos, ca unii care au fost hirotonisiţi spre aceasta de Însuşi Hristos, căci prin *apă* se înţelege învăţătura propovăduirii Evangheliei, iar prin *izvoare*, cele dintâi obârşii şi izbucniri ale acesteia, adică Apostolii, care tuturor li s-au arătat în acest fel, căci au fost trimişi la toţi de către Domnul.

şi s-au descoperit temeliile lumii.

Temelii ale lumii sunt numiţi aici chiar Apostolii, fiindcă ei au fost cei care au crezut mai întâi în Hristos, ei au pus în toată lumea temelie tare şi neclătinată a credinţei, pe care temelie se zidesc toţi cei care au crezut în Hristos. Prin *s-au descoperit* se înţelege că Apostolii s-au arătat în acest fel [ca temelii], prin strălucirea vieţii lor şi prin minunile pe care le-au făcut, căci temeliile celorlalte zidiri simţite sunt ascunse în pământ şi nu se văd, iar aceste temelii ale credinţei, adică dumnezeieştii Apostoli, se arată tuturor celor de pe faţa pământului, strălucind cu cuvântul şi cu fapta.[18]

---

[18] Altul zice la Nichita că *temeliile lumii* sunt cele dintâi şi cele cu putinţă de cunoscut dogme ale credinţei, cele despre teologia Sfintei Treimi, dar şi cele despre iconomia întrupării lui Dumnezeu-Cuvântul, care Se arată la izvoarele apelor, adică la scăldătoarea Sfântului Botez, căci atunci când creştinii se botează, ei mărturisesc astfel de dogme ale

18. De certarea Ta, Doamne,

„Poate acestea s-au făcut, zice, pentru că dracii au fost certați de Tine, Doamne, şi s-au temut."

De suflarea duhului mâniei Tale.

Mânia lui Dumnezeu se aseamănă cu focul care, atunci când se aprinde, scoate un abur afumător, care se [ră]suflă prin nări şi se revarsă în aer, de aceea, şi acest fum se numeşte *duh de mânie*, pentru aceasta şi obişnuim a zice că cei care se mânie foarte tare suflă fum şi foc, de unde şi David aici, prin Duhul, pornirea şi aprinderea lui Dumnezeu le-a arătat prin ghicitură, iar cuvântul l-a formulat după omeneasca cuviință: „Atât de mult, zice, Te-ai mâniat, Doamne, încât ai suflat în aer un duh de mânie, risipind prin aceasta pe demoni, vrăjmaşii Tăi".

19. Trimis-a din înălțime şi m-a luat;

David zice aceste cuvinte referindu-se la sine însuşi, întorcându-se la şirul cuvântului şi la ceea ce-i stătea înainte, din care a ieşit. „Trimis-a, zice, Dumnezeu din cer ajutor, şi m-a izbăvit de toate cele potrivnice."[19]

ridicatu-m-a din ape multe.

În dumnezeiasca Scriptură, prin *ape* se înțeleg uneori curăția şi răcorirea sufletului, atunci când înțelegem învățătura ca pe nişte ape; iar uneori potopul şi pierzarea, precum se înțeleg[e] aici, căci astfel este însuşirea apelor, fie curățesc pe cele ce se spală în ele, fie îneacă dobitoacele care se află în ele. Deci, prin *ape multe* trebuie să înțelegem aici mulțimea primejdiilor, sau şi a vrăjmaşilor lui David, iar prin *ridicatu-m-a* a zis că: „Dumnezeu m-a scos şi m-a tras la Sine", căci cel ce scoate pe cineva din apă îl trage la sine, şi aşa îl scapă de moarte.

---

credinței. Iar Teodorit, tâlcuind zicerea aceasta după literă, zice: „Şi aceasta s-a făcut la noi în multe părți: clătinându-se, pământul s-a desfăcut, şi adânc nemăsurat s-a arătat în munți înalți şi apă a ieşit în locuri fără de apă. Ocârmuitorul tuturor le face pe acestea arătând oamenilor puterea Sa cea pedepsitoare şi învățându-i că într-o clipeală poate să aducă pierzare desăvârşită tuturor, dar, din iubire de oameni, întârzie pedeapsa şi aşteaptă pocăință".

[19] Iar Teodorit zice: „Acesta [David] a zis grăind: *Trimis-a din înălțime şi m-a luat* în loc de «I-a încredințat pe toți că mi-a dat ajutor din cer»".

20. Mântui-mă-va de vrăjmaşii mei cei tari,

Prin *vrăjmaşi tari* trebuie să înţelegem aici pe draci, pentru că vrăjmăşesc pe oameni şi pe faţă, şi într-ascuns, noaptea şi ziua, şi prin toate simţurile, pentru că au fire care nu se osteneşte niciodată luptându-se, şi pentru că sunt duhuri subţiri* care nu simt osteneală. „Dumnezeu, zice, Care m-a izbăvit de vrăjmaşii mei cei simţiţi, Acesta mă va izbăvi şi de cei gândiţi, care sunt tari întru răutate şi întru pierirea oamenilor."

şi de cei ce mă urăsc pe mine; că s-au întărit mai mult decât mine.

„Demonii, zice, fiind urâtori de oameni, mă urăsc şi pe mine, pentru că sunt om, dar mai ales când primesc ajutor de la Dumnezeu, pentru aceasta Dumnezeu mă va izbăvi de dânşii, pentru că toţi sunt pregătiţi şi înarmaţi împotriva mea. Ori, mai bine zis, pentru că sunt mai tari decât mine, căci eu nu m-am înarmat cum se cuvine cu armele faptei bune, ci m-am lenevit, şi sunt neînarmat. Ori David zice aceasta din pricină că dracii au fire nematerială şi puternică şi, prin urmare, văzându-mă material, lovesc şi mă rănesc, iar eu, fiind material şi neputincios, nu văd pe cei ce mă urăsc."

21. Întâmpinatu-m-au ei în ziua răutăţii mele;

„A întâmpina" nu înseamnă întotdeauna „a apuca mai-nainte", ci uneori înseamnă simplu „a ajunge" şi că „se suie deasupra", precum înseamnă aici: „S-au suit, zice, vrăjmaşii mei peste mine, Doamne, atât cei văzuţi, cât şi cei nevăzuţi. Când? În vremea răutăţii mele, adică atunci când eram lipsit de arme de atac, atât de cele văzute, cât şi de cele nevăzute, care sunt faptele cele bune şi lucrarea dumnezeieştilor porunci. Căci vrăjmaşii mei, văzându-mă neputincios şi lipsit de arme, s-au ridicat asupra mea şi mi-au dat război"[20].

şi Domnul a fost întărirea mea.

„În vremea, zice, când era [mai-mai] să cad în război, Dumnezeu s-a făcut întărire şi sprijinire neputinţei mele, şi m-a sprijinit ca cu un toiag care sprijineşte pe cei slabi."

---

* λεπτὰ = fine, rafinate, subtile, subţiri.

[20] Zice însă Teodorit: „Mi se pare că aici însemnează scularea asupră-i a lui Abesalom, făcută după păcat, că *răutatea* – pe care Simmah o numeşte ticăloşie – indică neputinţa sufletului pentru care s-a făcut păcatul".

22. Şi m-a scos întru lărgime,

„Dumnezeu m-a scos din strâmtorarea necazurilor la limanul desfătării şi al odihnei", precum a zis într-alt loc: *În necaz m-ai desfătat* (Ps. 4: 1). Ori vrea să zică aceasta, că atunci când vrăjmaşii înconjoară pe cineva, îl strâmtorează ca pe un închis împrejur [încercuit], iar când acesta scapă din închisoarea vrăjmaşilor, atunci dobândeşte bună încăpere şi lărgime, fără a se mai strâmtora.

izbăvi-mă-va, că m-a voit.

„Dumnezeu, zice, Cel care a arătat atâta purtare de grijă şi m-a izbăvit de vrăjmaşii mei până acum, cu adevărat Acesta mă va izbăvi şi în viitor de dânşii, pentru că m-a voit, adică m-a ales."[21]

23. Şi-mi va răsplăti Domnul după dreptatea mea;

„Fiindcă eu, zice, nici nu am nedreptăţit, nici nu am vătămat pe vrăjmaşii mei, ci m-am arătat drept până acum în faţa lor, pentru aceasta voi lua de la Dumnezeu plată şi, în locul dreptăţii mele, îmi va răsplăti Domnul ca o datorie, dându-mi dumnezeiescul Său ajutor."

şi după curăţia mâinilor mele îmi va răsplăti mie.

Curăţia mâinilor este aici o tălmăcire a dreptăţii despre care a pomenit mai sus. „Deoarece eu, zice, nici nu am răpit, nici nu m-am lăcomit la avere, nici nu am vrăjmăşit viaţa vrăjmaşilor mei care căutau să mă jefuiască, vrăjmăşindu-mi [punându-mi în primejdie] şi viaţa, iar mâinile îmi sunt curate de toată spurcăciunea răpirii şi a nedreptăţii, pe lângă [în comparaţie cu] răpitoarele mâini ale vrăjmaşilor mei, pentru aceasta zic: „Cu dreptate îmi va da Dumnezeu ajutorul Său". Ori prin *mâni,* David arată îndeobşte toate faptele şi lucrările sale, pentru că câte facem, cu mâinile le lucrăm.

[21] Iar un altul la Nichita zice: „Pentru aceasta mă va izbăvi, nu pentru că eu sunt vrednic de mântuire, ci pentru că lui Dumnezeu, din bunătatea Sa, I s-a părut ca eu să fiu [viu] şi să mă mântuiesc".

24. Că am păzit căile Domnului şi nu am făcut păgânătate despre Dumnezeul meu.

David scrie aici pricinile pentru care avea curăţie în mâini. „Eram, zice, curat, pentru că am păzit căile Domnului, adică poruncile Lui, şi nu m-am despărţit ca un păgân de Dumnezeu, iar [tot astfel şi] cel ce păzeşte poruncile lui Dumnezeu şi umblă într-însele, acela negreşit rămâne curat de păcate."

25. Că toate judecăţile Lui înaintea mea, şi îndreptările Lui nu s-au depărtat de la mine.

Una este porunca şi alta legea, una mărturia, alta judecata, şi alta dreptatea. *Legea* este cea care cuprinde toate poruncile, precum este scris: *Legea prin Moise s-a dat* (In. 1: 17). Iar *poruncile* sunt cele cuprinse în lege, precum aceasta: *Să nu ucizi, să nu preacurveşti, să nu furi* şi celelalte de acest fel. Iar *mărturia* este ceea ce dătătorul de lege porunceşte celor ce aud vreun lucru, cu oarecare mărturii, precum atunci când Moise zicea către evrei: că de veţi face acelea şi acelea: *Martor pun vouă astăzi cerul şi pământul (...) că cu pierzare veţi pieri* (Deut. 4: 26). Iar *judecăţi* sunt cele câte s-au scris, judecând Dumnezeu aşa şi hotărând, precum atunci când a fost ucis cu pietre cel ce a hulit numele lui Dumnezeu, căci Moise a adus judecata aceluia la Dumnezeu, iar Dumnezeu a judecat, poruncind ca cel ce a hulit să fie ucis cu pietre. Drept aceea, aceasta s-a făcut în viitor judecată şi hotărâre şi asupra celorlalte huliri, iar *îndreptări* sunt poruncile cele de acest fel ale lui Dumnezeu, precum aceasta: *De vei cumpăra rob evreu, el să-ţi lucreze şase ani* (Ieş. 21: 2), şi cele asemenea, că acestea sunt pline de dreptate, iar despărţirea cea cu acrivie a celor de mai sus este de acest fel [deci după cum s-a arătat], însă de multe ori acestea se numesc [folosesc] una în loc de alta, cu numele uneia se numeşte cealaltă. Aceasta se vede mai ales în Psalmul 118, adică la *Fericiţi cei fără prihană*... Însă aici, David a cuprins prin numele *judecăţilor* şi al *îndreptărilor* toate poruncile, prin parte a cuprins totul: „Toate poruncile lui Dumnezeu, zice, se află înaintea mea, ca unele ce-mi sunt cunoscute şi pe care le plinesc după putinţă".

26. Şi voi fi fără prihană cu Dânsul,

„Voi fi, zice, fără prihană şi curat cu Dânsul, adică aflându-mă cu Dumnezeu şi lucrând poruncile Lui." Ori zicerea *cu Dânsul* este în loc de „printr-Însul", adică „prin darul şi ajutorul lui Dumnezeu mă voi păzi curat de neprihănit"[22].

---

[22] Iar Teodorit zice: „Voi fi fără prihană cu Dânsul, dar cum este cu putinţă a se face aceasta? Şi mă voi păzi de fărădelegea mea (cu acest chip este cu putinţă); depărtându-mă, zice, de cele ce rău le-am făcut, fără prihană mă voi face în vremea viitoare".

şi mă voi păzi de fărădelegea mea.

Aici, prin *păzire*, indică depărtarea, iar prin *fărădelege*, păcatul, iar zicând *de fărădelegea mea*, a folosit pronumele, ca să arate că păcatul este ceva însuşit de trupul celui care se pleacă spre patimi. Ori adăugând *mea*, a făcut-o ca un simplu om, care uneori se îndupleca spre a păcătui.

27. Şi îmi va răsplăti Domnul după dreptatea mea; şi după curăţia mâinilor mele înaintea ochilor Lui.

„De aş fi fost, zice, şi de voi fi drept şi curat, voi lua negreşit şi cuvenita răsplătire de la Domnul dreptăţii şi al curăţiei mele." Vezi însă că a zis: „După curăţia mâinilor mele, ceea ce s-a făcut* chiar înaintea lui Dumnezeu, şi nu spre arătarea şi plăcerea oamenilor".

28. Cu cel cuvios, cuvios vei fi, şi cu omul nevinovat, nevinovat vei fi.
29. Cu cel ales, ale vei fi, şi cu cel îndărătnic, te vei îndărătnici.

Cuvios este cel bine-cinstitor în cuviinţele* cele către Dumnezeu, iar *nevinovat* este cel nevinovat în cuviinţele cele către oameni, iar *ales* este cel desăvârşit întru cele către fapta bună, iar *îndărătnic* este cel sucit şi răzvrătit cu socotinţa*. Deci acest cuvânt al lui David este spre învăţătură, şi este îndreptat către cel ce citeşte, zicând: „Să ştii, o cititorule, că felul în care se află acela cu care locuieşti şi împreună-petreci, bun sau rău, astfel te vei face şi tu, bun sau rău, fiindcă te vei schimba după deprinderea şi aşezarea [dispoziţia] aceluia. Iar *te vei îndărătnici* se înţelege în loc de „te vei face îndărătnic", adică îţi vei schimba dreapta ta socotinţă, făcând-o strâmbă şi rea, ca lemnul cel drept atunci când se face strâmb prin sucire. Însă, după Teodorit, cuvintele acestea se îndreptă şi către Dumnezeu, dându-ne să înţelegem o noimă [un sens] ca aceasta: „Că Tu, Doamne, fiind prea drept, vei răsplăti fiecăruia după vrednicia socotinţei şi a faptelor sale: pe cel cuvios îl vei cuvioşi, iar pe cel nevinovat îl vei dezvinovăţi, pe cel ales îl vei alege, şi pe cel îndărătnic îl vei îndărătnici, adică îl vei întoarce îndărăt, oprindu-l de la răutate"[23]. Această formă se poate reda astfel: adică în loc de a zice

---

* Care au lucrat numai înaintea lui Dumnezeu, căutând răsplătire numai de la El.

* εὐσεβὴς = faptele şi cuvintele cuviinţei.

* τὴν γνώμην = cu mintea, în capacitatea de înţelegere şi deliberare.

[23] Iar altul a zis la Nichita: „Iar celui îndărătnic, rău răsplătindu-i după îndărătnicia inimii lui. Pentru aceasta şi Dumnezeu a zis către evrei: *Aţi umblat către Mine cu împotrivire, drept care şi Eu voi umbla către voi cu mânia* (Lev. 26: 23-24)". A zis însă şi Origen: „Iar cu cel îndărătnic să nu fi îndărătnic (că nu se va ierta de se va zice aceasta), că îl vei îndărătnici [mai rău], cum a fost cu Faraon".

„pe cel cuvios cuvioşindu-l", a zis *cuvios vei fi,* şi în loc de „dezvinovăţindu-l"*, a zis *nevinovat vei fi,* şi în loc de „alegându-l", zice *ales vei fi.*

30. Că Tu pe poporul cel smerit îl vei mântui, şi ochii celor mândri vei smeri.

„Doamne, zice, Tu vei mântui pe cei ce sunt smeriţi din pricina faptelor lor bune." Iar prin *ochii celor mândri* îi arată chiar pe cei mândri, prin parte arată totul; ori prin *ochii celor mândri* vrea să spună că cei mândri se cunosc de obicei după ochi, deoarece îşi înalţă sprâncenele şi ochii. „Pe care ochi îi vei face, Doamne, să se smerească şi să privească jos spre pământ, din pricina necazurilor şi ispitelor pe care le vei slobozi asupra lor să pătimească?" Ori, prin *popor smerit,* David îi numeşte pe cei dintre neamuri, căci, de greutatea idolatriei şi a păcatelor, ei atârnă în jos, iar *mândri* îi numeşte pe iudei, pentru că se mândreau cu legea şi cu strămoşii lor[24].

31. Că Tu vei lumina luminătorul meu, Doamne, Dumnezeul meu, lumina-vei întunericul meu.

Ochiul sufletului este mintea, iar ochiul şi mintea sunt ca nişte luminători ai omului, pentru că îl povăţuiesc şi nu îl lasă să se poticnească, iar întunericul ochiului şi al minţii este mânia şi pofta. Deci David zice astfel: „Că Tu, Doamne, vei lumina mintea mea cu dumnezeieştile Tale străluciri, însă luminându-mi mintea, vei lumina [risipi] şi întunericul, adică îmi vei stinge mânia şi pofta. *Deci, dacă lumina care e în tine este întuneric, dar întunericul cu cât mai mult!* (Mt. 6: 23) Adică dacă mintea ta cea cuvântătoare [raţională] este întunecată, oare cu cât mai vârtos celelalte puteri necuvântătoare [iraţionale] ale sufletului tău? Iar acestuia îi putem zice minte, şi lumină, şi întuneric, către firea lucrurilor, adică

---

* Prin toate acestea se arată procesul continuu de sfinţire prin care trece omul în relaţie cu Dumnezeu. Cuvioşia, nevinovăţia etc. sunt stări care se menţin numai prin relaţie permanentă cu Dumnezeu, care înseamnă fapte bune, rugăciune etc. Nu poate fi vorba aici de un statut „juridic" care ne-ar asigura, chipurile, mântuirea. Mântuirea începe aici, se poate termina fie aici, fie poate continua în veşnicie. Iudeii, ca popor ales, se vedeau ca şi „mântuiţi", Dumnezeu fiind dator să-i elibereze de toate stăpânirile lumeşti cărora ei le căzuseră robi. Astăzi, din cei stăpâniţi de romanii de odinioară, lăsaţi fără nici o izbăvire de la Dumnezeu, încearcă să devină ei înşişi stăpânitori, aşteptându-L pe „Mesia", eliberatorul, care, după Sfinţii Părinţi, este tocmai Antihrist.

[24] Pentru aceasta şi Sfânta Fecioară şi de Dumnezeu Născătoarea, având în pântece pe Domnul, a proorocit cele ce erau să fie, conglăsuind cu grăirea aceasta şi zicând: *Risipit-a pe cei mândri cu cugetul inimii lor, coborât-a pe cei puternici de pe scaune şi a înălţat pe cei smeriţi* (Lc. 1: 51 ş.u.) (La Nichita).

fiind lumină, că le desluşeşte şi le înţelege, iar către Dumnezeu, fiind întuneric, pentru că Dumnezeu este nevăzut şi necunoscut de dânsa[25]. Ori prin *luminător* numeşte legea mozaică, căci povăţuieşte pe cei ce o citesc la cele bune şi la virtute, dar aceasta poate fi numită şi *întuneric*, din pricina acoperământului de pe ea, care o face de nedesluşit, iar David se roagă să se lumineze şi să se descopere înţelegerile cele ascunse ale acestei legi atunci când se va întrupa Fiul lui Dumnezeu. Ori *luminător* este propovăduirea Evangheliei, care a fost luminată de Mântuitorul şi de lumină Dătătorul Hristos, şi care ni s-a făcut cunoscută nouă, celor ce am crezut, iar întuneric este rătăcirea idolilor şi necuvântătoarea [iraţionala] necunoştinţă a cunoaşterii lui Dumnezeu[*] şi a dreptei credinţe. Ori *luminător* este mintea care povăţuieşte pe om la cele ce se cuvine să facă, iar *întuneric* este trupul, pentru grosimea şi acoperirea pe care le pricinuieşte minţii, şi acestea amândouă se vor lumina: mintea - cu dumnezeieştile străluciri, iar trupul - cu curăţia. Însă unii, precum Teodorit şi Eusebie, zic că David numeşte aici *luminător* pe Hristos, Cel născut din seminţia sa[26] [ca om], pe Care L-a luminat Dumnezeu, unindu-Se cu Dânsul după Ipostas, dându-I să strălucească pretutindeni razele Sale, din care pricină şi zicea: *Eu sunt lumina lumii* (In. 8: 12). Iar *întuneric* numeşte trupul (subzistând prin sine, din pricina grosimii), pe care, luându-l la Sine Dumnezeu Cuvântul, l-a îndumnezeit şi l-a umplut de strălucire.

32. Că întru Tine mă voi izbăvi de ispită,

„Întru Tine, adică prin ajutorul Tău, Doamne, mă voi izbăvi, zice, de ispita pe care mi-o pricinuiesc oamenii sau demonii."

şi întru Dumnezeul meu voi trece zidul.

„De Dumnezeul meu, zice, fiind ajutorat, voi sări peste zid, adică peste păcate, care păcate îmi închid calea şi nu mă lasă să merg la Domnul meu." Căci prin păcate Satana ia putere, oprind prin acestea pe oameni şi nelăsându-i să se suie la cer. Ori prin *ispită* David numeşte viaţa aceasta, precum o numeşte şi Iov, zicând: *Oare nu ispitire* [luptă] *este viaţa omului pe pământ?* (Iov. 7: 1), întru care viaţă se află felurite ispite şi cercări, adică amăgituri ale îndulcirii, curse

---

[25] Iar Teodorit zice: „Fiindcă de multe ori a numit necazurile *întuneric*, potrivit numeşte *lumină* scăparea din acestea".
[*] Θεογνωσίασ = cunoaşterii lui Dumnezeu, teognoziei.
[26] Pentru aceasta şi în altă parte zice: *Acolo voi răsări corn lui David, gătit-am luminător Unsului Meu* (Ps. 131: 17). Însemnează că dumnezeiescul Grigorie al Tesalonicului [Palama] se ruga trei ani cu această rugăciune: „Doamne, Dumnezeul meu, luminează întunericul meu", adică mintea mea, precum mai sus a tâlcuit dumnezeiescul Eftimie, până când Stăpâna Născătoare de Dumnezeu l-a trimis pe Ioan Teologul şi prin acesta i-a vestit că mintea sa se va lumina.

aducătoare de moarte, pândiri, vrăjmaşi gândiţi şi simţiţi, iar prin *zid* se înţelege trupul, care, gros fiind, se face ca o împiedicare* şi un acoperământ al sufletului, împiedicând de la el dumnezeieştile străluciri. Ori prin *zid* se înţeleg dracii cei din văzduh, care, atunci când iese sufletul din trup, îl opresc şi nu-l lasă slobod să se suie la cele cereşti[27].

30. Dumnezeul meu, fără prihană este calea Lui,

Şi aceasta este o formă [de exprimare] specifică Scripturii Vechi, căci, în loc de a zice: „calea Dumnezeului meu este neprihănită", a zis: *Dumnezeul Meu, fără prihană este calea Lui.* Însă *cale a lui Dumnezeu* şi *drum* este fapta bună, care aduce oamenii la Dumnezeu. Deci cel ce umblă în calea faptei bune se cuvine a fi fără prihană şi nevinovat, fără a se pleca în dreapta sau în stânga, adică la covârşiri* şi la lipsiri de fapte bune, fără a face fapta bună pentru slava deşartă sau pentru vreun alt scop omenesc, ci numai pentru singură bună-plăcerea lui Dumnezeu. Dar acest cuvânt se înţelege şi pentru Hristos, Care, în toată această viaţa umblând, s-a aflat fără de prihană în lume, şi păcat nu a făcut.

cuvintele Domnului cu foc lămurite,

„Cuvintele Domnului, zice, sunt adevărate şi curate de toată prihana, precum este curat de orice materie şi rugină aurul cel prin foc lămurit şi topit", precum s-a zis undeva: *Cuvintele Domnului, cuvinte curate, argint lămurit în foc, dovedit de pământ, curăţit de şapte ori* (Ps. 11: 6)."

scutitor [ocrotitor]* este tuturor celor ce nădăjduiesc în El

„Când făgăduieşte Dumnezeu, zice, să ajute pe cineva, nu minte, ci îşi ţine făgăduinţa, tot astfel şi atunci când nădăjduieşte cineva desăvârşit întru Dumnezeu, nu lipseşte nici Dumnezeu cu ajutorul Său."

---

* πρόβλημα = zid, barieră, piedică, oprire, problemă.

[27] Iar Nichita zice că: „Zid între noi şi Dumnezeu este voia noastră, pe care de o va lăsa cineva (supunând-o poate voii lui Dumnezeu), poate să zică: *întru Dumnezeul meu voi trece zidul*, adăugând şi aceasta: *Dumnezeul meu, fără prihană este calea Lui*, căci atunci vede cineva calea lui Dumnezeu, când nu are prihană, când va părăsi voia sa". Iar Eusebie zice: „Zid sunt îngrădirile vrăjmaşului prin care se ispiteşte [se chinuie] să mă îngrădească împrejur".

* ὑπερβολὰσ = excese.

* ὑπερασπισμὸν de la verbul ὑπερασπίζω. În sens strict, înseamnă a ţine un scut în poziţie de apărare; de aici: a păzi, ocroti. Traducătorii mai vechi ai Bibliei au păstrat sensul de bază. Cei mai noi [din perioada interbelică încoace], pentru a elimina ideea de „scutire", au optat pentru sensurile figurate. Verbul, sau substantivul aferent, apare de câteva ori în psalmi.

34. Că cine este Dumnezeu afară de Domnul?

Acest *că* este de prisos aici, ori se află în loc de „fiindcă", adică din această pricină* ajută Dumnezeu pe cei ce nădăjduiesc spre Dânsul, căci care altul este Dumnezeu afară de Domnul Atotțiitorul, adică Părintele?

Sau cine este Dumnezeu fără numai Dumnezeul nostru?

Dumnezeu numește aici pe Fiul, iar zicând *al nostru,* a numărat pe Fiul împreună cu noi, cei ce credem într-Însul, căci David, ca prooroc, a cunoscut mai-nainte împlinirea credinței noastre, a creștinilor.

35. Dumnezeu, Cel ce mă încinge cu putere,

Aceasta o spune David despre Sfântul Duh. Însă de ar zice cineva că David a înțeles aceste trei stihuri prin aceea că le-a pus împreună, adică în loc de *Dânsul* [înțelegând] pe Părintele, nu ar fi nepotrivit[28]. Iar zicând *mă încinge cu putere*, s-a referit la războaie.

---

* Din pricina nădejdii.

[28] Iar Marele Vasile însemnează aceasta: *Cine este Dumnezeu afară de Domnul?* Și că: *Eu sunt Dumnezeu și înainte și după acestea, și afară de Mine nu este alt Dumnezeu.* Și că: *Mai-nainte de Mine n-a fost alt Dumnezeu și după Mine nu va fi, și, ascultă, Israele, Domnul Dumnezeul tău este Domnul* (Is. 41: 1; Deut. 6: 4 etc.) și cele asemenea nu către Fiul le-au zis Scripturile, ci către idoli și către cele ce se cinsteau de către păgâni". Iar Nichita zice: „Acestea le zic și cei ce slujeau oarecând pseudo-numiților [celor numiți în mod fals] dumnezei, și se grăiesc după cunoștința adevărului, slavoslovind pe unul, singurul și firescul Dumnezeu, și altul afară de Acesta nu este, mărturisind cu Isaia: *Doamne, afară de Tine pe altul nu știm* (Is. 26: 13), și cu Pavel: *pentru noi, este un singur Dumnezeu, Tatăl, (...) și un singur Domn, Iisus Hristos* (I Cor. 8: 6). Iar Teodorit zice că: „Nici nu este alt dumnezeu, ca unul să-i dea cererea aceluia, iar altul – Acestuia". Altul însă zice că aici, David repetă de multe ori numele lui Dumnezeu, aflându-se cu [dovedind] iubire față de El. Iar Marele Vasile tâlcuiește astfel: „Deci Sfântul se încinge cu putere, iar cel ce a pierdut încingătoarea aceasta se încinge [în schimb] cu legătura păcatelor sale, strângându-se fiecare cu lanțurile păcatelor sale, al căror semn a fost biciul făcut din ștreanguri, prin care Domnul a izgonit din biserică pe cei ce spurcau cele sfinte (cf. In. 2: 15), arătând prin aceasta că fiecare, prin împletiturile păcatelor pe care și le face, din acestea ajung bătăi [atrag bătăile]". Iar Marele Atanasie zice: „Singur Cuvântul și Fiul lui Dumnezeu este și Dumnezeu adevărat, pentru aceasta [Se numește] și Unul Născut, pentru că Unul este ca Tatăl și Dumnezeu, iar Mântuitorul este făcător de dumnezei, nefiind Dumnezeu prin împărtășire [ca oamenii]. Aceasta dar: *Dumnezeu, Cel ce mă încinge...* este asemenea cu ceea ce s-a zis: *Iar voi veți ședea în cetatea Ierusalimului, până ce vă veți îmbrăca cu putere de sus* (Lc. 24: 49). *Și a pus fără prihană...*, adică din evanghelicele legiuiri ne-a gătit să alergăm [pe] cale neprihănită".

şi a pus fără prihană calea mea.

„Prin poruncile Sale, zice, Dumnezeu a îndreptat şi a făcut neprihănită calea vieţii mele." Zice aceasta pentru Mântuitorul Hristos, ca din partea Bisericii creştinilor, adică: „Hristos a netezit calea vieţii mele, a Bisericii Sale, prin iconomia întrupării Lui, făcând-o pe aceasta neprihănită".

36. Cel ce face picioarele mele ca ale cerbului,

„Dumnezeu, zice, găteşte şi întăreşte picioarele mele prin ajutorul Său, ca întâmplându-se vreme de fugă, să alerg, precum fireşte ai făcut subţiri şi iscusite la fugă picioarele cerbului când îl gonesc câinii şi vânătorii."

şi peste cele înalte mă pune.

„În munţii înalţi, zice, Doamne, mă mântuieşti şi mă pui, odihnindu-mă din calea mea, după asemănarea cerbilor care, fugind de vânători, se suie în munţi, iar acolo, slobozi de frică, stau şi răsuflă cu odihnă." Ori zice aceea că: „Dumnezeu, atât de grabnic mă face în cale, încât să pot fugi de demoni, care caută să mă prindă, şi să mă pot sui la înălţimea faptelor bune"[29].

37. Care înveţi mâinile mele la război,

„Dumnezeu este Cel care, zice, mi-a dat iscusinţa şi priceperea meşteşugului războiului, şi nu numai cel asupra nevăzuţilor demoni, încât pot să folosesc cu meşteşug pavăza credinţei, şi [tot] cu meşteşug să folosesc sabia Duhului, iar prin lucrarea faptelor bune, care sunt arătate de mâini, să înfrâng pe vrăjmaşii simţiţi. Dar şi întinderea mâinilor către Dumnezeu, care se face în războaie, şi aceasta, zice, este o puternică lovitură în lupte şi un război asupra gândiţilor şi simţiţilor vrăjmaşi."

şi mi-ai făcut braţele mele ca un arc de aramă.

Aici lipseşte aceasta, anume că: „Adică ai pus ca un braţ de aramă braţele, adică ai făcut tari braţele mâinilor mele, şi nu obosesc atunci când aruncă săgeţile în bătaie".

---

[29] Iar Teodorit zice: „Păcătuind, m-ai cercetat, şi căzut fiind, m-ai ridicat şi m-ai înălţat, învăţându-mă cât de mare rău este păcatul, şi mântuirii m-ai învrednicit". Însemnează că cei ce au păcătuit, dar prin oarecare certare s-au înţelepţit, au trebuinţă de a zice graiul acesta: *...certarea Ta, aceasta mă va învăţa.* Precum şi preaînţeleapta împărăteasă Evdochia, auzind că au fost biruite în război oştile împărăteşti, a zis cu glas mare acest grai.

38. Şi ai dat mie scuteală [ocrotire] de mântuire,

„Tu, Doamne, zice, nu mi-ai dat un ajutor nefolositor şi neputincios, ci puternic, mântuindu-mă de vătămarea vrăjmaşilor mei."

şi dreapta Ta m-a sprijinit.

Cei ce voiesc să ajute pe cineva obişnuiesc să folosească mâna lor cea dreaptă spre ajutorul aceluia, căci, în mod firesc, mâna dreaptă este mai puternică şi mai îndemânatică decât stânga. Ori prin *dreaptă* trebuie să înţelegem pe Dumnezeu-Cuvântul care S-a făcut om, Care a sprijinit şi ajutat firea noastră.

39. Şi certarea* Ta m-a îndreptat întru sfârşit,

Prin *certare* să înţelegi legea cea povăţuitoare a lui Moise, prin care omul se îndreptează desăvârşit întru fapta bună. Ori prin *certare a lui Dumnezeu* numeşte ispitele cele după îngăduinţa lui Dumnezeu, care veneau asupră-şi, spre îndreptare şi înţelegere [cumpătare]: „În două chipuri, zice, m-ai folosit, Doamne, întâi pentru că m-ai sprijinit şi m-ai ajutat, apoi pentru că ai îngăduit să sufăr ispite".

şi certarea Ta, aceasta mă va învăţa.

„Încă, zice, mă vei învăţa şi mă vei certa ca pe o slugă şi fiu al Tău, Doamne: *Că în mic necaz,* zice Isaia, *a fost certarea Ta nouă*" (Is. 26: 16). Căci noi, când bine-sporim, cădem în lenevire şi defăimăm, iar când ne nenorocim şi ne necăjim, atunci ne deşteptăm şi mai înţelepţi ne facem.

40. Lărgit-ai paşii mei sub mine,

„Lărgit-ai, Doamne, zice, mişcările picioarelor mele, fiindcă ai ridicat din mijlocul căii tot felul de curse şi de împiedicări, printre care, mai-nainte umblând, mă strâmtoram, iar acum umblu fără frică, deoarece sunt încredinţat că nu mă va pândi nimeni în cale."

---

* παιδεία.

şi nu au slăbit urmele mele.

„Mai-nainte, zice, fugind de vrăjmaşi, călcam uşor pe faţa pământului, încât urmele picioarelor mele s-au făcut nevăzute, pentru ca să nu le cunoască cei ce mă prigoneau, ca nu cumva, luându-le urma, să afle locul unde eram ascuns, iar acum, când umblu, calc apăsat şi îmi întăresc bine picioarele, căci nu mă tem, chiar de ar cunoaşte cineva urmele picioarelor mele." Însă acest cuvânt se înţelege şi ca zis de către Biserica creştinilor Care mulţumeşte lui Dumnezeu pentru că a deschis şi lărgit calea faptei bune, căci [iată,] în toate zilele, multe picioare ale creştinilor umblă, (...) [anume] ale celor ce vor să se mântuiască, iar urmele şi semnele petrecerii* evanghelice nu sunt nearătate şi ascunse, ci cresc şi strălucesc prin numărul celor ce vieţuiesc întru fapta bună."

41. Urmări-voi pe vrăjmaşii mei, şi-i voi prinde pe dânşii,

Deoarece David s-a încredinţat cu desăvârşire din cele trecute de ajutorul ce i se dădea de la Sfântul Dumnezeu, pentru aceasta aici cutează [a se încredinţa] şi de cele viitoare, şi zice: „Că de se vor scula iarăşi unii asupra mea şi se vor face vrăjmaşii mei, şi pe aceia îi voi urmări şi voi prinde negreşit[30]. Şi nu vor putea sta împotriva mea, nici nu vor scăpa din mâinile mele".

şi nu mă voi întoarce până ce se vor sfârşi.

„După ce, zice, voi lua pe vrăjmaşii mei în mâinile mele, nu mă voi întoarce înapoi ca să-i las în viaţă, ci-i voi strica [pierde] pe toţi împreună, căci nu vor putea nicicum sta împotriva mea ca să mă biruiască."

42. Necăji-voi pe dânşii, şi nu vor putea să stea;

Fiindcă mai sus a zis că-i va strica pe vrăjmaşi, acum zice şi chipul prin care îi va strica. Şi care este acesta? „Eu, zice, atât de mult am să-i silesc, şi am să-i strâmtorez atât de mult din toate părţile, încât să slăbească şi să nu mai poată sta în război în faţa mea."

---

* πολιτείας = lit. comunităţii, cetăţeniei, poporului [evanghelic].

[30] Iar Nichita zice: „Şi acum, prin David, mai înainte a proorocit (Dumnezeu) că Emmanuil va birui pe vrăjmaşi, zicând: *Urmări-voi pe vrăjmaşii mei* şi celelalte.

cădea-vor sub picioarele mele.

„Când vor fi prinşi vrăjmaşii mei, zice, şi se vor strâmtora de către mine, atunci, văzându-se prinşi ca nişte peşti în mreje, şi neavând putere a se mai împotrivi, vor cădea la picioarele mele, rugându-se să le dăruiesc viaţa şi să nu-i omor”[31].

43. Şi m-ai încins cu putere spre război;

„David repetă aici facerile de bine pe care i le-a făcut Dumnezeu, şi le numără [enumără] din nou.”

împiedicat-ai pe toţi cei ce s-au sculat asupra mea, sub mine.

„Împiedicat-ai, zice, Doamne, pe vrăjmaşii mei, din pornirea ce o făceau asupra mea, prinzându-i şi biruiţi punându-i sub picioarele mele.”

44. Şi spatele vrăjmaşilor mei l-ai făcut să se întoarcă înaintea mea,

„I-ai făcut, zice, pe vrăjmaşii mei să-şi arate spatele, adică i-ai silit să fugă dinaintea mea.” Căci se zice despre cei ce fug că-şi întorc spatele către cei ce-i gonesc, ca să-i lovească fără nici o frică[32].

şi pe cei ce mă urăsc pe mine i-ai pierdut.

„Adică i-ai secerat desăvârşit, Doamne, şi i-ai dezrădăcinat de pe pământ, adică pe Saul, pe Ahitofel, pe Abesalom şi pe nenumăraţi alţii.”

---

[31] Iar Teodorit zice: „Întărindu-Mă astfel cu dumnezeiasca Ta Pronie, nădăjduiesc că-i voi birui pe toţi neîmblânziţii Mei vrăjmaşi şi că nu Mă voi întoarce mai-nainte până ce nu-i voi face iarăşi supuşi Mie”. Că aceasta a însemnat, zicând: *cădea-vor sub picioarele Mele.*

[32] Nichita însă zice: „Acestea le zic Apostolii, asupra cărora scrâşneau din dinţi iudeii şi elinii, dar au fost cu toţii biruiţi. Că stăpânire le-a dat lor Hristos să calce peste şerpi şi peste scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşului”.

45. Strigat-au către Domnul; şi nu era Cel ce mântuieşte, şi nu i-a auzit pe ei.

Zicând David că au strigat vrăjmaşii săi, zice prin urmare şi către cine a strigat, adică către Domnul, însă Domnul nu i-a ascultat din pricina păcatelor lor şi pentru că îl vrăjmăşeau cu nedreptate[33].

46. Şi-i voi zdrumica pe ei ca praful în faţa vântului,

„Voi pierde, zice, pe vrăjmaşii mei, precum pierde vântul ţărâna cea măruntă, adică praful pământului, căci atunci când suflă vântul asupra prafului, îl ridică de pe pământ ca pe un lucru uşor şi mărunt, şi-l împrăştie în aer."

ca tina uliţelor îi voi sfărâma pe dânşii.

„Îi voi sfărâma, zice, adică voi călca pe vrăjmaşii mei, fiindcă ţărâna, aflându-se pe uliţele şi drumurile oraşelor, şi călcându-se de către mulţimea celor ce umblă peste ea, se netezeşte, se sfărâmă şi se pierde". Deci, prin *sfărâmare*, David a arătat [indicat] călcarea, pentru că mai întâi ţărâna este călcată şi apoi sfărâmată, iar prin *uliţe* numeşte drumurile cele obşteşti ale oraşelor, [locurile] unde se adună poporul, unde umblă şi cară [lucruri], acestea s-au numit uliţe, spre deosebire de drumuri.

47. Izbăvi-mă-vei de pricirea* poporului;

„Mă vei face, Doamne, zice, mai presus de toată grăirea împotrivă a supusului meu popor, pentru că-l vei face să se teamă de mine ca de un împărat, şi să nu îndrăznească a grăi împotriva poruncilor mele."

pune-Mă-vei cap neamurilor;

„Doamne, zice, nu numai că vei ridica orice grăire împotrivă a supuşilor mei evrei, ci-mi vei supune şi pe neamurile de altă seminţie." Mai potrivit este ca zicerea aceasta, precum şi cele următoare, să se atribuie lui Hristos, Care, ca om,

---

33 La Nichita, aceasta se tâlcuieşte astfel: „Vezi însă amărăciunea lui David, că s-a referit la elini, adică la păgâni, zicând că nu era cine să-i mântuiască, căci nu-L aveau pe Dumnezeu, dar de vreme ce L-au numit, nu mai zice că nu era cine să-i mântuiască (că pe aceia al căror Domn este - şi Acesta este numele Lui - poate să-i mântuiască), ci a zis că nu i-a ascultat".

* ἀντιλογιῶν = controversă, dispută, ostilitate.

zice Părintelui aşa: „Părinte, pe Mine, Fiul Tău, ca pe un om Mă vei aşeza cap neamurilor, după cum este scris: *Şi-Ţi voi da Ţie neamurile moştenirea Ta* (Ps. 2: 8). Că de vreme ce poporul lui Hristos cel de mai-nainte, adică cel evreiesc, nu L-a primit, nu I s-a supus şi-I grăia împotrivă şi, în sfârşit, L-a răstignit, pentru aceasta Stăpânul Hristos S-a izbăvit [a scăpat] de dânşii, moartea omorând-o şi înviind din morţi, iar după ce S-a izbăvit şi a scăpat din mâinile lor, care-I pecetluiseră mormântul, S-a făcut Împărat al neamurilor, care s-au supus de [bună] voie Împărăţiei Lui.

48. Poporul pe care nu l-am cunoscut, Mi-a slujit mie;

„Poporul cel din neamuri, care mai-nainte era necunoscut de Mine, fiindcă nu Mă cunoştea ca Domn al Lui (în timp ce Domnul cunoaşte pe cei ce-L cunosc pe El[34]), şi acesta, zice, Mi s-a supus şi-Mi sluješte Mie."

întru auzul urechii M-a ascultat.

„Cu auzul urechii, zice, poporul Meu cel din neamuri a primit Evanghelia." Dar şi Marele Pavel a zis că: *Credinţa este din auz* (Rom. 1: 17).

Fiii străini au minţit Mie; fiii străini s-au învechit şi au şchiopătat din cărările lor.

„Necinstiţi, zice, şi netrebnici* s-au făcut evreii din pricina răutăţilor lor ca vasele care, atunci când se învechesc, se fac netrebnice." Iar *au şchiopătat* a zis pentru aceea că au ieşit din rânduita lor cale a dumnezeieştilor porunci, (...) de vreme ce numai oamenilor şchiopi drumul li se pare înclinat într-o parte şi în alta, adică ies afară din cel drept, din pricina strâmbării şi ieşirii [în afară] a încheieturilor picioarelor lor[35].

---

[34] Iar la Nichita se tâlcuieşte astfel: „Îndoită este cunoaşterea, căci ea cuprinde atât cunoştinţa [γνῶσις = cunoaşterea, cunoştinţa], cât şi priceperea [ἐπιστήμη = cunoaşterea mai profundă, ştiinţifică sau din exeperienţă duhovnicească] despre oarecari lucruri, după care [pricepere] Dumnezeu le cunoaşte mai-nainte de facerea lor. Cunoştinţa se mai referă şi la însuşire, după care Dumnezeu le cunoaşte doar pe cele bune, precum este scris: *Domnul a cunoscut pe cei ce sunt ai Lui* (II Tim. 2: 19). Deci, pe cei din păgâni, Mântuitorul nu-i cunoştea mai dinainte, adică nu-i avea între cei însuşiţi [τοῖς οἰκείοις; nu aparţineau de El, nu-i avea la inimă, nu-i recunoştea ca popor vrednic de El], iar în urmă i-a însuşit, i-a apropiat şi i-a luat spre slujba cea duhovnicească.

* De nici o treabă, de nici un folos.

[35] Iar la Nichita, acestea se tâlcuiesc astfel: „Hristos îi învinovăţeşte pe evrei pentru că au părăsit cărările cele nerătăcite, adică învăţătura cea din lege şi din Prooroci şi petrecerea

50. Viu este Domnul,

După Teodorit, David prooroceşte aceasta pentru învierea Domnului, [adresându-se] acelor evrei care socoteau că a rămas pentru totdeauna între morţi, căci strigă către ei [zicând] că Hristos este viu, şi a înviat a treia zi.

bine este cuvântat Dumnezeu;

„Vrednic, zice, este a se binecuvânta şi a se slăvi Dumnezeu."

şi să Se înalţe Dumnezeul mântuirii mele.

Cu aceste cuvinte, David îndeamnă pe Hristos să Se înalţe la ceruri, ca, după ce se va duce acolo, să trimită Apostolilor, care urmau să meargă şi să propovăduiască Evanghelia, pe Mângâietorul. Dar Hristos era din cele vechi [deja din vechime] Dumnezeu al facerii [Creator], iar acum este Dumnezeu al facerii celei de-a doua, adică al mântuirii. Iar zicerea *mele* a adăugat-o David, făcând obştească mântuirea cea prin Hristos – şi a Sa, şi a noastră. Însă zicerea aceasta – că *viu este Domnul* – se poate înţelege şi într-alt fel, adică că Domnul este pururea veşnic, neavând nici început, nici sfârşit, ci este de-a pururea. David obişnuieşte a amesteca printre celelalte cuvinte ale sale şi dogme ale credinţei, pentru folosul auzitorilor. Iar *bine este binecuvântat* a zis pentru minunile ce le-a săvârşit, iar *să Se înalţe* a zis pentru a se înţelege că este mare şi înalt.

---

evanghelică [τὴν εὐαγγελίκὴν πολιτείαν = cetăţenia, apartenenţa la Evanghelie], căci cărări drepte şi nerătăcite, care aduc la Hristos, sunt învăţătura cea prin lege şi prezicerile cele prin Sfinţii Prooroci. Ajungând deci la sfârşitul legii şi al Proorocilor, adică la Hristos, au şchiopătat, mândrindu-se faţă de El, fără a avea cuget sănătos. Deci zice că «păgânii, nici legea Mea, nici prooroc primind, fiindcă au fost chemaţi cu lesnire, au ascultat cu lesnire, şi stăpânirea Mea o au iubit, iar Israel, cel întâi născut al Meu, fiu al Diavolului făcându-se - pentru că cugeta asemenea cu el - s-a făcut străin de apropierea şi însuşirea cea către Mine; ba mai mult, a şi minţit Mie, aşteptându-se adică la alt rod de dreptate, nemişcându-se către Mine, după ceea ce este scris: *Va minţi lucrul măslinului* (LXX, Ode 4: 17)»". A zis însă şi Teodorit: „Cei ce au fost numiţi *fii* şi au fost scrişi în rânduială de fii s-au făcut străini, fiind nemulţumitori spre facerile de bine, au şchiopătat împrejurul credinţei şi au părăsit cărarea cea bine-cinstitoare". Tot astfel, şi prin Ieremia Proorocul, Dumnezeu le zice: *Eu te-am sădit ca pe o vie aducătoare de roadă bogată, ca pe cea mai curată sămânţă; cum dar Mi te-ai prefăcut în ramură sălbatică de viţă străină?* (Ier. 2: 21): viţa roditoare este prima Sa sădire, iar prin cea de-a doua [ramura sălbatică] mustră nemulţumirea lor. Iar Simmah redă zicerea *s-au învechit şi au şchiopătat* prin *se vor necinsti şi se vor ruşina.*

51. Dumnezeule, Cel ce-mi dai izbândire şi ai supus popoare sub mine,

„Dumnezeule, zice, Tu eşti Cel ce mi-ai dat izbândire asupra vrăjmaşilor mei şi ai supus pe evreii care mă războiau prin Saul, dar aceştia, acum, mi s-au supus mie, ca împărat al lor." Această zicere se înțelege şi [cu referire] la Hristos, Căruia Dumnezeu şi Părintele i-a dat şi după omenitate *izbândiri* asupra evreilor, căci cu desăvârşire au fost pierduți de către romani, iar *supunerea* i-a dat-o peste popoarele care se trăgeau din păgâni [ca să le stăpânească].

izbăvitorul meu de vrăjmaşii mei cei mânioşi.

Toate aceste cuvinte sunt mulțumire către Dumnezeu. Însă *vrăjmaşi mânioşi* îi numeşte pe cei de pe lângă Saul, care, cât au fost în viață, nu au lăsat mânia pe care o aveau asupra lui David. Ori prin *vrăjmaşi mânioşi* numeşte pe demoni.

52. De la cei se scoală asupra mea mă vei înălța;

Cele pe care David le-a zis mai sus, le zice aici a doua oară, fiindcă se bucură a le repeta, ca unele ce sunt pricinuitoare de bucurie.

de omul nedrept mă vei izbăvi.

„De se vor afla, zice, iarăşi unii care să se ridice asupra mea, ca prietenii lui Saul, negreşit, Tu, Doamne, mă vei face mai presus de vătămare şi, de se va afla cineva ca Saul, care să mă vrăjmăşească cu nedreptate, şi de acela, rogu-mă, izbăveşte-mă."

53. Pentru aceasta mă voi mărturisi Ție întru neamuri, Doamne,

„De vreme ce eşti, zice, un ajutor atât de mare, precum Te-am slavoslovit până acum prin cuvântul meu, pentru aceasta Îți voi mulțumi Ție printre toate neamurile." Şi, cu adevărat, dumnezeiescul David şi-a împlinit acest cuvânt, precum tâlcuieşte Teodorit, fiindcă, prin această carte a psalmilor, în toate neamurile unde se citeşte ea, [el] se mărturiseşte şi mulțumeşte lui Dumnezeu.

şi numelui Tău voi cânta.

„Numelui Tău, zice, Doamne, voi cânta cu alăută* mea, adică Ție, din multa bucurie a inimii."

---

* κιθάραν = chitară, alăută, harpă. În general, în versiunile mai noi, cuvântul a fost redat prin alăută.

54. Cel ce măreşti mântuirile împăratului

În această zicere [prin *Cel*] trebuie înţeles cuvântul „Doamne", pentru ca să fie: „Doamne, Cel ce măreşti mântuirea împăraţilor", adică: „Doamne, Tu eşti Cel care faci mari şi minunate mântuirile mele, ale împăratului".

şi faci milă unsului Tău,

„Tu eşti, Doamne, zice, care-mi faci mie milă, celui pe care l-ai uns împărat al lui Israel cu porunca Ta."

lui David, şi seminţiei lui până în veac.

Fiindcă mai sus a zis *împărat*, iar mai jos *uns*, pentru aceasta, prin urmare, aici a pomenit şi pe împărat, şi pe uns, adică pe David. Deci, a se dărui simplu milă de la Dumnezeu, se potriveşte şi împăratului iudeilor, şi celor coborâtori din neamul lui David, iar a se da această milă până în veac este nepotrivit împăraţilor celor din David, după Teodorit, căci atunci când iudeii s-au întors din robia Babilonului, numai singur Zorobabel, din neamul lui David, care a domnit peste ei, nu a lăsat moştenitor al domniei sale, şi [deci] aici se zice despre Iisus Hristos (a Cărui Împărăţie nu va avea sfârşit), ca Unul Care era din seminţia lui David, pentru că Maica Sa se pogora din neamul lui David. Pentru aceasta şi Evanghelistul Matei a zis: *Cartea neamului lui Iisus Hristos, Fiul lui David* (1: 1). Însă a făcut milă lui Iisus Hristos, Dumnezeu-Cuvântul, ca [Unul Ce era] unit cu Dânsul după Ipostas şi îndumnezeindu-L pe El după omenitate[*36].

---

[*] Dumnezeu-Tatăl a făcut milă [Mila este la bază o lucrare harică a lui Dumnezeu, e compasiune, ea nu lucrează numai întru ştergerea păcatelor, ci este o lucrare a bunătăţii şi iubirii de oameni] cu Iisus Hristos ca om şi cu seminţia Lui după trup, în general. Hristos nu avea păcat şi deci nu era o milă întru ştergerea păcatelor, ci spre suferinţa pricinuită de slăbiciunea firii umane şi pătimi, şi, prin urmare, spre mântuirea ei şi spre restabilirea comuniunii dintre om şi Dumnezeu.

[36] Iar Nichita zice: „Însă faci milă şi cu credinciosul popor, care cu Duhul fiind uns, pentru aceasta se numeşte uns (adică Hristos)". Şi pe acelaşi popor îl numeşte şi David, pentru că s-a făcut însuşit al lui Hristos, Celui din seminţia lui David. Iar seminţie a poporului celui credincios sunt cei ce au învăţat de la Dânsul buna-cinstire, care seminţie se va păzi până în veac, că seminţia credincioşilor nu va lipsi niciodată, Dumnezeu miluind-o şi păzind-o. iar cum că şi Hristos se numeşte David, se adevereşte din aceasta pe care a Dumnezeul tuturor o a zis prin Iezechiel: *Voi ridica peste tine un păstor, pe sluga Mea David, şi va fi păstorul lor, şi Eu voi fi lor Domn şi Dumnezeu, iar David stăpânitor în mijlocul lor, Eu Domnul am grăit acestea* (Iez. 34: 23-24). Şi iarăşi: *Şi sluga Mea David, va fi în mijlocul lor stăpânitor peste toţi şi păstor (...) şi David sluga Mea va fi stăpânitor în veac* (Iez. 37: 24-25).

PSALMUL 18

Întru sfârşit. Psalm al lui David.

Şi psalmul acesta se suprascrie *întru sfârşit*, deoarece David l-a alcătuit atunci când a ajuns bătrân şi privea la sfârşitul vieţii; ori se zice *întru sfârşit* pentru că prooroceşte despre lucrul care s-a făcut la sfârşitul veacurilor. (...) Căci astupă gurile celor bârfitori, care propovăduiesc ateismul care va urma*, după Atanasie, adică [cei care zic] că nu Dumnezeu a făcut toate, ci lucrurile s-au făcut de la sine[37].

1. Cerurile spun [povestesc] slava lui Dumnezeu,

„Nu însufleţitele ceruri, folosindu-se de înfăţişarea şi privirea lor cea frumoasă ca de un glas, totdeauna propovăduiesc tuturor mărimea şi slava lui Dumnezeu, Care le-a făcut, că a zis Solomon că: *Din mărimea şi frumuseţea făpturilor, după socoteală* se cunoaşte lucrătorul lor* (Cartea Înţ. lui Sol. 13: 5). Iar cel ce vede mărimea cerului cea atât de întinsă, chipul, frumuseţea, aşezarea şi celelalte însuşi fireşti ale lui, crede în puterea ziditoare a lui Dumnezeu, având dascăl numai privirea cerului[38]. Iar *ceruri* numeşte întâiul cer, care este mai înalt

---

* Acest tip de ateism era răspândit şi la sfârşitul veacurilor vechitestamentare şi păgâne, atunci când a venit Hristos. Avem şi la sfârşitul veacurilor de după Hristos un ateism, nu foarte diferit de cel vechi, acum el se numeşte evoluţionism, un curent care s-a răspândit cu o furie demonică încă de la apariţia lui, la începutul secolului XIX. Filosofia acestuia e în parte responsabilă pentru secularizarea vieţii şi marginalizarea religiei. El a pătruns – la modul discret – şi în legislaţiile popoarelor, constituindu-se ca filosofie socială; legea evoluţiei speciilor [„legea junglei”, cum mai este numită, sau legea supravieţuirii prin eliminarea celuilalt, „the survival of the fittest”, zic occidentalii] sau legea animală a devenit mod de viaţă.

[37] Teodorit zice că: „David cuprinde aici trei legi: 1. pe cea firească, care întru zidire propovăduieşte pe Făcătorul; 2. pe cea dată prin Moise, care mai multă cunoştinţă despre Făcătorul pune întru cei ce vor a lua aminte; 3. pe cea a harului, care curăţă desăvârşit sufletele şi de stricăciunea cea de acum le sloboade. De aceea ne şi trimite la sfârşit, căci mai-nainte vesteşte Noul Testament, făcut la sfârşitul veacurilor”.

* ἀναλόγως = proporţional, după mărime.

[38] Zice Teodorit: „Numai arătându-se frumuseţea cerurilor şi mărimea, şi este destul să propovăduiască puterea Ziditorului. Că dacă cel ce priveşte această zidire prea-mare şi prea-frumoasă laudă pe Ziditorul, şi cel ce vede o corabie bine şi frumos făcută îl înţelege de aici [se duce cu gândul la] pe meşter; iar dacă, prin privirea icoanei, vine împreună şi pomenirea zugravului, cu mult mai vârtos zidirea a toate văzându-se povăţuieşte către Ziditorul tuturor pe cei ce o văd”.

decât tăria, însă în loc de singular a folosit numărul plural, după obiceiul limbii evreieşti, precum zic Hrisostom şi Teodorit, care foloseşte fie pluralul, fie singularul, zicând „cer", căci deşi întâiul cer este nevăzut de noi, din vederea tăriei deducem* şi existenţa acestuia[39]. Ori prin numele *cerurilor* se referă numai la tărie, fiindcă numai aceasta poate fi văzută. Drept aceea, stihul următor este tălmăcitor al celui dinaintea lui[40].

şi facerea mâinilor Lui o vesteşte tăria.

„Dacă, precum am zis, acest al doilea stih este tălmăcitor celui dintâi, de mai sus, urmează că ceea ce mai sus a numit *ceruri* aici este numit *tărie*, iar ceea ce a zis mai sus: *cerurile spun* [*povestesc*], tot aceasta o zice şi aici: *vesteşte tăria*, iar ceea ce s-a zis mai sus: *slavă*, pe aceasta o zice şi aici: *facerea mâinilor*. Şi pentru ca să zic mai pe scurt, David vrea să zică că chiar şi numai vederea cerului este destul de învăţătoare [pentru a fi învăţaţi] despre mărimea lucrării lui Dumnezeu, Care a făcut-o, căci această mare lucrare a lui Dumnezeu a numit-o *slavă* şi *facerea mâinilor*.

---

* συλλογιζόμεθα = printr-un silogism, raţionament deductiv.

39 Pentru aceasta, Teodorit a zis: „«*Cerul cerului Domnului*». Că cerul cel ce se vede s-a făcut pământului ca un acoperământ oarecare, iar cel mai sus este acoperământul acestuia. Deci pentru aceasta se numeşte «cer al cerului» şi «cer al cerurilor». Este cu putinţă a vedea şi la noi cetăţi care au numire îndoită, pentru că zicem şi Tarson, şi Tarsis; şi Tiva, şi Tivele, pentru aceeaşi cetate. Tot astfel şi cei vechi numeau o cetate şi Michina, şi Michinele, numind o cetate la plural".

40 Despre numărul cerurilor, Marele Vasile zice: „Cei ce au filosofat despre cer, zic că este doar un cer (...), iar noi suntem atât de departe de a nu crede şi în al doilea cer, încât şi pe al treilea îl căutăm, de a cărui vedere s-a încredinţat Fericitul Pavel". Iar Hrisostom zice: „Nu a zis *grăiesc* [despre], ci *povestesc*, adică îi învaţă pe alţii, iar ca ucenici îi are pe oameni, propunând în loc de litere frumuseţea firii lor, dându-le tuturor să înţeleagă învăţătura despre puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu, care se află într-însele ca în nişte cărţi". După Grigorie al Nyssei, cerurile povestesc slava lui Dumnezeu celor ce pot dintr-însele să socotească meşteşugul Făcătorului a toate, privirea [contemplarea] cea în chip meşteşugăreţ [τεχνικῆς = după regulile artei, tehnicii, aici: după raţiunile Ziditorului] se arată [este accesibilă] celor înţelepţi prin armonioasa rotire care se face în loc de cuvânt". Zice şi Hrisostom: „Căci atunci când vei vedea frumuseţea, mărimea, întregimea [unitatea] ce se păzeşte de atâtea veacuri şi strălucirea, şi pe acestea toate adunându-le, vei slăvi pe Făcătorul lor, [căci] cerul a spus slava aceasta, însă se zice că el povesteşte slava lui Dumnezeu. Tot astfel şi cei ce au viaţă minunată, chiar dacă tac, [totuşi] slăvesc pe Dumnezeu, căci pentru dânşii sunt alţii care slăvesc pe Dumnezeu. Iar anagogic, prin *ceruri* se înţeleg Apostolii, care au vestit slava lui Hristos, iar prin *tărie* Biserica credincioşilor". Şi în altă parte, Hrisostom numeşte cerurile: „O carte prea-mare şi pentru proşti [ἰδιώταις, termenul denotă fie persoane oarecare, indivizi, fie ignoranţi, „proşti"], şi pentru înţelepţi".

2. Ziua zilei spune cuvânt,

De s-ar fi zidit lumea [de la sine], sau de s-ar mişca singură, cu siguranţă că zilele şi nopţile nu ar fi păzit hotarele [limitele] lor, dar, fiindcă Dumnezeu este atât de pro-socotitor [prevăzător] (înainte-purtător de grijă) al tuturor, din multa bună-rânduială a zidirii se vede că ziua cea dintâi spune întotdeauna despre cea de-a doua, iar a doua pe a treia, şi de aici înainte una pe alta, în virtutea hotarului şi rânduielii, Dumnezeu rânduind fiecăreia din ele cele de trebuinţă. Într-un fel, ziua cea dintâi izbucneşte [anunţă], adică vesteşte celeilalte graiul [cuvântul], adică porunca lui Dumnezeu despre aceasta [despre rânduiala şi intenţiile Lui].

şi noaptea nopţii vesteşte ştiinţă.

Ceea ce a zis mai sus pentru zile, tot aceasta zice aici şi pentru nopţi, deoarece fiecare noapte vesteşte nopţii celeilalte cunoştinţe, adică învăţătura despre hotarul şi rânduiala pe care Dumnezeu a rânduit-o fiecăreia, încât prima să nu se lăcomească şi să o vatăme pe cealaltă, ci printr-o regulă şi un hotar oarecare prin care, uneori, zilele se fac mai mari decât nopţile, iar alteori, nopţile se fac mai mari decât zilele, şi iarăşi, alteori, zilele se fac întocmai cu nopţile, şi iarăşi nopţile deopotrivă cu zilele, ca să păzească între ele dreptate şi bună armonie. Ori, zicând că ziua spune cuvânt şi noaptea vesteşte ştiinţă, vrea să vădească pronia lui Dumnezeu asupra făpturii, căci rânduiala este învăţător al proniei, adică învaţă că există pronie. Însă zicerea se înţelege şi într-alt chip, *ziua* este Tatăl, *ziua* este şi Fiul, pentru strălucirea Dumnezeirii, iar prin aceea că *ziua zilei spune cuvânt* se arată că Tatăl a grăit Fiului, căci zice Domnul: *Eu n-am vorbit de la Mine, ci Tatăl care M-a trimis, Acesta Mi-a dat poruncă ce să spun şi ce să vorbesc* (In. 12: 49), şi iarăşi *noapte* este Hristos după omenire, cumpănind* cu Dumnezeirea, Care vesteşte oamenilor cunoştinţa de Dumnezeu[41].

---

* συγκρινόμενα de la vb. συγκρίνω = a interpreta ceva împreună cu cineva, în comuniune, sau a face comparaţie între lucruri, interpretându-le.

[41] Iar că *ziua zilei spune cuvânt*, alţii mai potrivit au înţeles [versetul], [pomenind de vremea] când a zis Fiul: *Părinte, preaslăveşte-Ţi numele! Atunci a venit glas din cer: Şi L-am preaslăvit şi iarăşi Îl voi preaslăvi* (In. 12: 28). Iar *noaptea nopţii vesteşte ştiinţă* [pomeneşte de vremea] când întunecatul Iuda a vândut pe Domnul întunecaţilor iudei. Preafrumoase sunt şi cele pe care le adaugă alţii: *ziua zilei spune cuvânt*: Gavriil zicând Fecioarei graiurile buneivestiri, şi *noaptea nopţii vesteşte ştiinţă*: şarpele grăind Evei cele ale Născătoarei. Şi iarăşi: *ziua zilei*: Născătoarea de Dumnezeu spune Elisabetei salutul [χαιρετίσμὸν = bucurânda], tot astfel şi Elisabeta Născătoarei de Dumnezeu. Iar *noaptea nopţii vesteşte ştiinţă*: Hristos, în pântecele Fecioarei, ca într-o noapte întunecată aflându-Se, a dat cunoştinţă Mergătorului-Înainte, celui ce era în pântecele Elisabetei ca într-o noapte, că ea însuşi este [cea care-L va naşte], iar pruncul a săltat în pântece de bucurie. Zice însă şi Hrisostom: „Împărtăşind ca două surori moştenirea Părintelui (adică ziua şi noaptea), în cumpene şi în măsuri, fără a-şi face nedreptate una alteia”.

3. Nu sunt graiuri, nici cuvinte, ale căror glasuri să nu se audă.

Zicerea aceasta se cuvine a o citi în chip întrebător, după dumnezeiescul Chiril şi Atanasie. (...) E ca şi cum ar zice David: „Oare nu sunt graiuri, nici cuvinte ale acestor zidiri neînsufleţite de care am pomenit – adică ale cerurilor, zilelor şi nopţilor? Oare nu se aud glasurile lor? Căci atâta timp cât glasurile lor nu se aud (căci nu au glasuri), este vădit că nu au glasuri proprii, nici cuvinte, fiindcă părţi ale glasului celui cu încheieturi [articulaţii] sunt grăirile şi cuvintele". Nedumerindu-se astfel, dezleagă nedumerirea zicând:

4. În tot pământul a ieşit vestirea lor, şi la marginile lumii graiurile lor.

Răspunde astfel: „Atât de multe sunt cuvintele neînsufleţitelor ceruri, ale zilelor şi ale nopţilor, încât tot pământul este plin de graiurile şi glasurile lor, după chipul în care s-a zis, adică aceea că oamenii cei cuvântători [raţionali], văzând frumuseţea şi armonia cerurilor, a zilelor şi a nopţilor, se îndeamnă la slavoslovia Făcătorului lor. Drept aceea, glasurile de mulţumire ale oamenilor cuvântători se socotesc a fi glasuri ale cerurilor celor necuvântătoare". Aceasta se înţelege şi din cele următoare: *...şi la marginile lumii graiurile lor*, cuvinte zise acum a doua oară pentru o mai bună înţelegere a lucrurilor, iar prin *marginile lumii* sunt arătate mărimile şi lăţimea lumii, căci Proorocii obişnuiesc, şi mai ales David, a grăi aceeaşi noimă (înţeles) folosind cuvinte diferite[42]. Însă cineva ar putea înţelege

---

[42] Asemenea tâlcuiesc zicerea de mai sus şi Vasile, şi Grigorie al Nyssei, şi Hrisostom, care mai adaugă acestea: „Nu sunt ceruri, adică nu este neam, nu este glas unde să nu se audă glasul cerului, al zilei şi al nopţii, că aceste glasuri se răspândesc pretutindeni în lume, căci pretutindeni este cer, zi şi noapte, şi nu este vreun neam sau vreo limbă care să nu înţeleagă acest glas, că glasurile acestora nu sunt de felul celor omeneşti, ca să fie auzite de unii şi să fie înţelese, iar de alţii nu, ci sunt înţelese asemenea de toţi cei de pe pământ. (...) Că celui de o limbă cu mine îi este cunoscut glasul meu, nu însă şi celui de altă limbă, că osebirea limbii nu lasă a se face însemnătoare grăirea mea [nu-i oferă nici un înţeles], iar la *cer*, şi la *zi*, şi la *noapte*, aceasta nu este [aplică], ci glasul lor este altfel [are o natură specifică]: ca la toată grăirea şi la toate neamurile să se audă, şi să fie bine-înţeles şi luminat. [Versetul tâlcuit aici este totuna cu Chinonicul de la Praznicul Sfinţilor Apostoli, al Sfinţilor Împăraţi, dar şi al altor sfinţii propovăduitori asemenea lor. Descoperirea (de Sine a) lui Dumnezeu nu este străină de nimeni, făcându-se prin tot Cosmosul, prin toate vietăţile lui, deşi, după Apostolul Pavel, credinţa vine din auz, dar tot el mai zice că Cuvântul lui Dumnezeu sau grăirea Lui pătrunde chiar şi la despărţirea sufletului de trup, vestindu-se direct sau împreună cu Dumnezeu pe tablele de carne ale inimii, după acelaşi Apostol. Dumnezeu Se evidenţiază de peste tot. Faptul că glasul Lui nu este înţeles şi nu-şi ajunge scopul e numai din vina noastră, care n-avem urechi de auzit şi ochi de văzut, dar nu ca organe carnale, ci ca simţuri sufleteşti ale inimii, căci, trupeşte vorbind, orbi şi surzi nu sunt aşa de mulţi astăzi. Pentru neînţelegerea descoperirii lui Dumnezeu, să recunoaştem, o bună parte din vină o poartă creştinii.]

acestea şi după alt chip, adică cum că David – după ce ne-a învăţat că cele mai-nainte zise zidiri strigă oarecum [zicând] că pronia lui Dumnezeu există, şi ocârmuieşte* lumea şi o ţine împreună [în unitate] – va prooroci că în fiecare neam şi seminţie se află unii oameni care înţeleg un astfel de glas al neînsufleţitelor şi necuvântătoarelor zidiri. De aceea şi zice: *„Nu sunt graiuri, nici cuvinte* din vreo limbă sau vreo vorbire [dialect] ale vreunui neam, prin care să nu se audă şi să nu se înţeleagă cele de mai-nainte glasuri ale zidirilor". Însă acest cuvânt a luat sfârşit [s-a împlinit], deoarece în toate părţile pământului şi în toate neamurile se află oameni care înţeleg şi zic că Pronia lui Dumnezeu există. Noima de faţă, *auzirea*, trebuie să o înţelegem în loc de „se vor auzi", timpul prezent fiind înlocuit de cel viitor, ori [mai putem înţelege] că David s-a folosit de timpul prezent din pricina însuşirii [specificităţii] proorociei, care pe cele viitoare le vede ca prezente şi trecute[43].

5. În soare a pus locaşul Său,

Înţelesul acestei ziceri este de acest fel: soarele a fost rânduit de Dumnezeu ca să-şi aibă locuinţa Sa în cer[44], căci şi Moise a zis despre cei doi mari luminători, soarele şi luna, că au fost puşi întru tăria cerului ca să lumineze pe pământ (Fac. 1: 15-17). Multora această zicere li s-a părut bine alcătuită, noi însă, punând virgulă după *locaş*, şi pe pronumele *Său* înlocuindu-l cu adverbul de loc „acolo", cu lesnire putem alătura zicerea: „A pus şi a hotărât locuinţa soarelui acolo". Unde? În tăria cerului, *în* fiind de prisos, o astfel de structură nepotrivit alcătuită fiind întâlnită în multe alte părţi ale Scripturii. „Soarele dar, zice, nelăsându-şi cândva locuinţa cea de Dumnezeu rânduită lui, adică cerul, se face şi el propovăduitor al slavei şi Proniei lui Dumnezeu."

---

* κυβερνᾶ de la vb. κυβερνάω = a chivernisi, călăuzi, guverna.

43 Simmah a tâlcuit şi mai luminat, zicând: „Noaptea nopţii vesteşte ştiinţă, nu cu ziceri şi cuvinte ale căror glasuri să nu se poată auzi, căci glasul lor a ieşit în tot pământul, ori, după Achila, canonul (dreptarul) lor; că nu scot nici cuvinte, nici graiuri, precum a tâlcuit Teodorit, ci canonul, rânduiala [τάξιν = ordinea, rânduiala, sensul] lor arătându-şi, cheamă tot pământul şi marea spre dumnezeiasca laudă.

44 Pentru aceasta tâlcuieşte Achila: „Soarelui i-a pus locaşul într-însele (adică în ceruri)". Iar la Nichita se află şi acest fel de tâlcuire: „Că Dumnezeu, lumina pe care a făcut-o, adunând-o în ziua cea dintâi, a pus-o în talgerul [discul] soarelui, şi astfel, lumina are acum locuinţa sa în soare, căci într-însul locuieşte". Iar alţi zic că: „Dumnezeu a făcut acest soare atât de mare, ca să-Şi aibă locuinţa într-însul, adică să nu Se poarte şi să nu se Ţină de nimeni, ci numai de Sine". Iar dumnezeiescul Chiril, pentru că mai sus s-a zis: *în tot pământul a ieşit vestirea cerurilor*, zice prin urmare că această veste a pus-o în locuinţa Sa, adică că se află şi în soare, fiindcă soarele, asemenea cu cerurile, povestesc slava lui Dumnezeu".

iar el ca un mire ce iese din cămara sa.

Aici lipseşte [verbul] „a fi". „Soarele, zice, cu podoaba unor raze care strălucesc, este frumos ca şi mirele atunci când iese din cămara de nuntă."

6. Bucura-se-va, ca un uriaş să alerge în cale,

Şi de aici se înţelege că s-a zis un timp în loc de altul, căci *bucura-se-va* se ia în loc de „se bucură", căci soarele se bucură să-şi alerge rânduita lui cale a cerului, precum şi viteazul uriaş aleargă bizuindu-se pe puterea sa, adică soarele este întotdeauna neobosit, de mii de ani ostenindu-se şi slujind poruncii lui Dumnezeu.

din marginea cerului ieşirea lui,
7. şi întâmpinarea lui până la marginea cerului;

Adică ieşirea soarelui este răsăritul, atunci când iese în sus, din orizontul cerului, iar prin *întâmpinarea lui* se înţelege apusul, atunci când se ascunde în orizontul cel de sub pământ al aceluiaşi cer, iar timp de o zi sau de o noapte înconjoară o emisferă a cerului, iar într-o zi şi o noapte întreagă înconjoară două emisfere ale cerului, şi astfel luminează toată lumea:

şi nu este cine să se ascundă de căldura lui.

„Nu există nici un loc, zice, şi nici un om care să nu se îndulcească de fierbinţeala şi căldura soarelui, ci toate locurile, împreună cu toate cele nesimţitoare [neînsufleţite], sadurile şi toţi oamenii împreună cu toate vietăţile sunt încălzite de către el. Iar lucrul cel minunat e acela că soarele, prin una şi aceeaşi depărtare, le luminează şi le încălzeşte pe toate, în timp ce focul de care noi ne slujim luminează şi el de departe, dar nu încălzeşte decât dacă se apropie cineva de el", după Teodorit. Aşadar, David, lăudând şi frumuseţea, şi puterea soarelui, drumul şi trebuinţa [pe care o avem] de dânsul, arată din toate acestea puterea cea bogată pe care o are Făcătorul soarelui[45]. Aceasta este tâlcuirea cea

---

[45] Grigorie Teologul a zis despre soare acestea: „Frumos ca un mire, iute şi mare ca un uriaş. Atât de puternic, încât cuprinde toate marginile pe care cu fierbinţeala le ajunge, iar de simţirea lui nimic nu poate scăpa, şi toată vederea o umple de lumină, şi firea trupului înfierbântând-o cu căldură fără a o arde, cu blândeţea - bune întocmiri, şi cu regula mişcării - ca şi cum ar fi în toate de faţă, şi pe toate cuprinzându-le deopotrivă". A zis însă şi Teodorit: „Soarelui i-a pus locuinţa în ceruri, ca purtându-se el pe acelea, după frumuseţe adică să urmeze mirelui care iese din cămara sa cu multă podoabă, iar după

netedă, fără lipsuri şi lesnicioasă a zicerilor de mai sus ale lui David. Însă unii, precum Asterie, înţelegând alegoric, zic că prin *ceruri* sunt numite cetele îngerilor celor netrupeşti care totdeauna slăvesc pe Dumnezeu, precum i-au auzit că sunt Proorocii Isaia şi Iezechiel, ori prin *ceruri*, Asterie şi Origen au înţeles pe oamenii cei mai presus de lucrurile pământeşti, care prin filosofia contemplativă se ridică cu mintea la ceruri, iar prin *tărie* înţeleg pe bărbaţii cei întăriţi cu filosofia practică, şi care sunt nebiruiţi de loviturile ispitelor. Însă prin *zi* (v. 2) au înţeles puterile cele luminate ale îngerilor, fiindcă lumini de-al doilea sunt numiţi îngerii, şi încă pentru că rânduielile cele mai înalte împărtăşesc celor mai de jos poruncile cele luminate ale lui Dumnezeu, iar prin *nopţi* au înţeles pe oameni, din pricina întunecării şi grosimii trupului, care opresc de la suflet strălucirile dumnezeieşti, iar celelalte ziceri ale psalmului le-au înţeles la fel ca şi acestea, prin alegorie. Iar prin *În tot pământul a ieşit vestirea lor*, l-au înţeles pe marele Pavel din Epistola către Romani (1: 18). Iar la momentul potrivit au potrivit zicerea cu Apostolii şi Evangheliştii Domnului. Iar aceasta: *În soare a pus locaşul Său*, oarecari [tâlcuitori] o redau prin alegorie astfel, zicând că Hristos locuieşte în omul care străluceşte cu razele faptelor bune: *Căci Eu, zice, şi Tatăl Meu vom veni şi ne vom face locaş la el* (In. 14: 23). Ori prin locaş al lui Hristos se înţelege omenitatea pe care a luat-o, întru care locuind, şi după Ipostas unindu-Se Dumnezeu-Cuvântul, a pus-o întru lumină, adică vieţuia şi petrecea strălucit şi arăta ca un mire frumos: *Împodobit eşti cu frumuseţea mai mult decât fiii oamenilor* (Ps. 44: 2). Întrucât era strălucit ca soarele de razele şi darurile faptelor bune, Acelaşi Hristos, înţelegătorul Soare al dreptăţii, precum a proorocit Maleahi, S-a bucurat să alerge (v. 6) pe calea spre moartea pe Cruce pentru mântuirea noastră[46]. Şi pogorându-Se de la marginea cerului, iarăşi S-a întors la Dânsul: *Că am ieşit*, zice, *de la Tatăl, şi am venit în lume, şi iarăşi las lumea, şi merg la Tatăl* (In. 16: 28). Şi nimeni nu s-a ascuns de luminare şi încălzirea cuvintelor Lui, ci toţi s-au luminat, şi duhovniceşte s-au încălzit.

---

iuţime - este ca un uriaş ce aleargă cu multă grăbire şi tărie, neputând nimeni a-l opri, nici a împiedica mergerea lui înainte. Aşa şi acesta, iese de la Răsărit şi într-o zi aleargă [înconjoară] cerul şi ajunge la apus, dând fiecărei vietăţi din căldura sa".

[46] De unde a zis Purtătorul de Dumnezeu Maxim: „Fiindcă se tâlcuieşte uriaş ce cade asupră-le, s-a bucurat şi Domnul în calea iconomiei, lucrând mântuirea noastră, şi a căzut peste taberele vrăjmaşilor, stricând silnicia lor pe care o avea asupra noastră". Iar Marele Vasile adaugă zicând: „Deci dacă soarele aceasta supus stricăciunii este atât de frumos şi de mare, (...) cât de frumos va fi Soarele dreptăţii? Dacă orbului îi este pagubă că nu-l vede pe acest soare simţit, câtă pagubă va fi păcătosului a se lipsi de adevărata lumină?"

8. Legea Domnului este fără prihană, întoarce sufletele;

„Legea Domnului, zice, este îndeajuns spre a învăța pe om cunoștința de Dumnezeu și însăși legea cea nescrisă, care este numită și firească, și ziditoare*, care prin mărimea, frumusețea și buna rânduială a zidirilor care se văd, încă și prin cugetul* nostru, vorbește și propovăduiește pe Unul și Ziditorul tuturor, după dumnezeiescul Chiril și Teodorit, iar acum, pe lângă legea cea nescrisă, Dumnezeu ne-a dat-o și pe cea scrisă, spre ajutor, precum a zis Isaia: *Lege a dat spre ajutor* (Is. 8: 20), prin care cineva poate cunoaște Pronia și înțelepciunea lui Dumnezeu. Însă David numește cu numiri diferite legea lui Dumnezeu. Se numește **lege**, pentru că îndreptează și pune în bună rânduială viața oamenilor, după Teodorit, iar **mărturie**, pentru că mărturisește celor ce păcătuiesc că, de nu vor părăsi păcatul și nu vor face cele bune, se vor pierde; după Teodorit, o numește și **îndreptări**, pentru că învață dreptate, **poruncă**, pentru că poruncește cu stăpânire [cu autoritate] ceea ce se cuvine a face omul, iar **frică**, pentru că legea este neînduplecată și hatâr* nu face; o numește încă și **judecăți**, pentru că legea Domnului vorbește [emite] judecăți și hotărâri nestrămutate, precum mai-nainte am apucat a tâlcui mai pe larg la Ps. 17: 22[47], zicând că, legea fiind fără prihană, se înțelege că este cu totul neprihănită, căci cu ce poate cineva prihăni dumnezeiasca lege, de vreme ce ea întoarce pe oameni de la păcat? Ea întoarce pe om de la cele din afara firii la cele după fire, și de la Diavol la Dumnezeu, învățând prin cele mici pe cele mari și cerești[48].

mărturia Domnului credincioasă, care înțelepțește pruncii.

„Mărturia, zice, adică legea lui Dumnezeu este vrednică de crezare, pentru că o dă un Dumnezeu, care este credincios întru toate cuvintele Sale." Însă David

---

* δημιουργικὸσ = lit. demiurgică.
* συνειδήσεωσ = conștiință, cuget.
* χάριν de la χάρις = sensul de bază este har; aici: favoare.

[47] Cineva poate folosi aceste numiri și pentru legea duhovnicească a harului Evangheliei, după dumnezeiescul Chiril care zice că: „Trei sunt legile: firească, scrisă și duhovnicească".

[48] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „*Lege a Domnului* numește propovăduirea evanghelică [κήρυγμα], căci, cu adevărat, neprihănite sunt învățăturile lui Hristos, care întorc și sufletele din răutate la fapta bună, din rătăcirea idolească la buna credință, din neștiință și din întuneric la lumină și la cunoștință, însă *lege* s-a numit Evanghelia, pentru că dă fiecăruia cele întocmai potrivite faptelor lui, adică celor buni laude, iar celor defăimători pedeapsă".

numeşte *prunci* fie pe tinerii cei după trupeasca vârstă [după ani], precum au fost împăraţii Daniel, Solomon şi Iosia; fie după neştiinţa înţelepciunii omeneşti, fie după nerăutatea şi neviclenia socotinţei [minţii], căci pe toţi aceştia îi înţelepţeşte legea lui Dumnezeu.

9. Dreptăţile Domnului sunt drepte, veselesc inima;

„Dreptăţile, zice, şi poruncile Domnului sunt drepte, pentru că nu cuprind nimic sucit [ambiguu] şi strâmb, veselind şi inima celui ce le citeşte, pentru că învaţă pricinile şi cuvintele celor ce poruncesc." Ori se numesc *drepte* pentru că pricinuiesc îndreptare socotinţelor [judecăţilor] celor strâmbe ale oamenilor.

porunca Domnului e strălucită, luminează ochii.

„Porunca Domnului, zice, luminează chiar şi de departe ochii cei gândiţi ai sufletului, iar prin ochii sufletului luminează ochii trupului, astfel încât omul să nu umble în căile cel prăpăstioase ale păcatului."

10. Frica Domnului este curată, rămâne în veacul veacului;

Curată este numită desăvârşitoarea* frică a Domnului, pentru că se insuflă omului în urmă [ulterior], după ce se curăţeşte (...) *rămâne în veacul veacului*, căci frica care se numeşte introducătoare*, rămâne slujitoare în om până acesta se va curăţa, iar după curăţire, aceea [mizeria păcatului] se scoate afară, şi vine frica care se numeşte împlinitoare şi fiască, şi astfel, aceasta rămâne pentru totdeauna în om, care este [făcându-se o] o cucernicie şi o evlavie către Dumnezeu, unită cu iubirea. Ori *frica Domnului* se numeşte *curată* deoarece este curată de toată prihana şi meteahna; iar frica cea către oameni este una care prihăneşte, pentru că se numeşte temere [laşitate]. Şi pentru ca să zicem pe scurt, David numeşte aici *frică* ceea ce desăvârşeşte [împlineşte], adică ceea ce se află în cei desăvârşiţi şi fii, care au ajuns în iubirea lui Dumnezeu, căci numai această frică este curată, căci cei ce o au se tem întotdeauna să păcătuiască ceva omenesc şi să cadă din apropierea şi iubirea de Dumnezeu, iar frica care se numeşte materială [trupească] sau înrobitoare, pe care o au osândiţii şi robii, aceasta nu este curată şi limpede, pentru că face pe cei ce o au să se teamă de Dumnezeu ca nu cumva să-i muncească pentru păcatele lor. Ori frica lui Dumnezeu se numeşte *curată* pentru

---

* τελειωτικὸς = împlinitoare, care împlineşte desăvârşind.

* εισαγωγικὸς = aici poate însemna fie 1) iniţiatică, care introduce pe cineva într-o învăţătură etc., fie 2) împărţitoare de sarcini, sfaturi etc. Mitropolitul Veniamin redă prin „introducătorească".

că pricinuieşte celor ce o au limpezire şi curăţire, iar o astfel de frică nu este vremelnică, ca cea omenească, ci rămâne în toată viaţa celor împliniţi, căci, zicând *în veacul veacului*, arată dăinuirea şi veşnicia acesteia[49].

judecăţile Domnului adevărate,

„Judecăţile Domnului, zice, şi hotărârile sunt adevărate, pentru că numai acestea singure sunt neprihănite" (...) spre deosebire de judecăţile omeneşti, care, de vei căuta să le potriveşti cu scumpătatea [acrivie] şi nesminteala [siguranţa, adevărul] dumnezeieştii legi, de multe ori [se] rătăcesc.

îndreptate împreună.

„Judecăţile Domnului, zice, sunt totodată şi drepte, căci ceea ce este într-adevăr adevărat, aceea este împreună şi drept."

11. Dorite sunt mai vârtos decât aurul şi decât piatra scumpă de mult preţ,

„Judecăţile şi poruncile Domnului, zice, sunt mai presus decât aurul şi decât petrele de mult preţ, şi decât toate cele pe care oamenii le socotesc scumpe, pentru că acela ce-şi va depărta pofta de la aceste [lucruri] pământeşti de mare preţ, acela va dori fără saţiu judecăţile şi legea Domnului."[50]

---

[49] A zis însă şi dumnezeiescul Maxim: „Frica de Dumnezeu este de două feluri. Prima se naşte întru noi din îngrozirile muncii, având păcatul ca pricină a naşterii sale, în urma căreia urmează înfrânarea, răbdarea, nădejdea cea întru Dumnezeu şi nepătimirea, după care se face [apare] în noi dragostea după rânduială – o astfel de frică nu este nici curată, nici nu rămâne de-a pururi, ci se pierde împreună cu păcatul prin pocăinţă. Iar a doua este cea înjugată cu însăşi dragostea, care face [pricinuieşte] pururi în suflet evlavia, ca nu din îndrăzneala dragostei să vină la defăimarea lui Dumnezeu. [Mesajul ultimei afirmaţii poate fi acela că dragostea neîmpreunată cu frica de Dumnezeu poate duce la defăimarea Lui, la o dragoste fără frică, îndrăzneaţă, cu pretenţii, care nu ia în considerare implicaţiile acesteia (nevoinţa, jertfa, păstrarea adevărului, tainele Bisericii etc.), de aceea, se ajunge la defăimarea lui Dumnezeu, cel mai bun exemplu fiind cel al ecumenismului, care relativizează adevărul despre Sfânta Treime, defăimând dogmele creştine sau pe Însuşi Dumnezeu.] Această frică [a doua] este curată şi nu se va depărta niciodată, pentru că cel ce o are, o are într-însul în mod fiinţial. (...) Iar la frica cea dintâi se potriveşte aceasta: *Frica Domnului este curată*, şi aceasta: *Nu este lipsă celor ce se tem de Domnul* (Ps. 33: 9)". Iar Teodorit zice: „Potrivit a numit legea lui Dumnezeu *curată*, adică lipsită de prihană, în vreme ce cea omenească este păcătoasă şi se numeşte *frică*".

[50] Pentru aceasta, Solomon a zis despre înţelepciune că: *este mai scumpă decât pietrele cele de mult preţ* (Pilde 3: 15). Iar Teodorit a zis: „Judecăţile le-a numit *adevărate* şi

şi mai dulci decât mierea şi fagurul.

„Judecăţile şi poruncile lui Dumnezeu, zice, covârşesc prin dulceaţa lor fagurele de miere, care este preadulce la gust şi frumos la vedere." Prin materiile cele mai scumpe ale lumii şi prin mâncarea cea mai dulce, dumnezeiescul David a arătat pofta şi dulceaţa judecăţilor şi poruncilor lui Dumnezeu.

12. Pentru că robul tău păzeşte acestea;

David zice aceasta pentru sine, ori a zis-o pentru aceea că fiecare om, fiind rob al lui Dumnezeu, îndemnându-se de aşezarea şi iubirea pe care o are pentru fapta bună şi către Dumnezeu, din iubire păzeşte şi poruncile lui Dumnezeu. Însă a zis *păzeşte*, în loc de „le iubeşte cu inima şi le lucrează cu faptele"[51].

şi când păzeşte acestea, răsplătire multă este.

„De va păzi, zice, poruncile lui Dumnezeu, mare plată va lua de la El, nu numai în viaţa cea viitoare, ci şi în aceasta de faţă."[52]

13. Greşealele cine le va pricepe?

Întrucât păzirea poruncilor lui Dumnezeu se face cu desăvârşita părăsire de păcate, iar aceasta este un lucru cu anevoie de isprăvit pentru oamenii muritori, pentru aceasta cu cuviinţă se nedumereşte David aici, zicând: „Cine oare va fi atât de înţelept şi priceput să desluşească atacurile relelor cugetări şi a păcatelor care îi vin în toată vremea? Şi cine e acela să se păzească ca să nu cadă într-însele, adică în învoirile sau şi în lucrările lor? Deoarece păcatele multe sunt, şi atât de subţiri

---

îndreptate, ca pe unele care cu adevărat aduc asupra oamenilor şi cinste, dar şi certări drepte, pe acestea dar le-a numit *mai scumpe decât aurul şi decât pietrele cele de mult preţ şi decât mierea*, dar nu pentru toţi oamenii, ci pentru cei cu adevărat oameni, a căror viaţă nu se aseamănă cu cea a dobitoacelor celor necuvântătoare".

[51] Despre aceasta a scris şi Maleahi: *Fiul va slăvi pe Tatăl, şi robul pe Domnul său, iar dacă Eu sunt Părinte, unde este slava Mea? Şi dacă sunt Domn, unde este teama de Mine?* (Maleahi 1: 6).

[52] Căci pentru păzirea acestora se face plată, [anume] acele bunătăţi pe care ochiul nu le-a văzut, urechile nu le-au auzit şi la inima omului nu s-au suit, după Apostolul Pavel (cf. I Cor. 2: 9).

[subtile] şi ascunse - mai ales patimile sufletului - încât cu greu le poate desluşi cineva"[53].

De cele ascunse ale mele, curăţeşte-mă;

David numeşte *ascunse* fie păcatele cele ascunse, fie cugetările cele de ruşine şi hulitoare şi rele care se alcătuiesc în minte – pentru care roagă pe Dumnezeu să-l curăţească, căci aceste cugetări, cu cât sunt mai subţiri şi nearătate [viclene], cu atât sunt mai cu anevoie biruite, deoarece spurcă cu toată slobozenia [neîndurător] şi în toată vremea pe bietul om, căci păcatele cele arătate [care se săvârşesc pe faţă] şi care se lucrează prin fapte, le poate birui cineva numai dacă nu va fi desăvârşit biruit de păcat şi de Diavol. Însă prin *ascunse* să înţelegi şi pe cele pe care cineva le greşeşte din neştiinţă, pentru că acelea sunt ascunse de cunoştinţa sa [îi sunt străine].

şi de cele străine, scapă pe robul tău.

„De păcatele cele străine, zice, milostiveşte-Te şi mă izbăveşte, Doamne." Aici împăratul se învinovăţeşte pentru păcatele pe care din lenevirea sa le fac supuşii săi; asemenea şi Arhiereul, de greşealele pe care le fac oile sale cele dobitoceşti; şi tatăl, de relele pe care le fac fiii lor; şi stăpânul, de păcatele slugilor sale; căci păcatele tuturor celor de mai sus, deşi se socotesc străine, sunt ale înşişi apărătorilor şi stăpânilor acestora care le-au făcut. Pentru care pricină? Pentru aceea că ei, putând a le opri şi a le îndrepta, se lenevesc, şi nici le opresc, nici le îndreptează. Ori David numeşte *străine* acele păcate care se fac din întâmplare, din pricina împrejurărilor şi fără de voie, şi nu după socotinţa [mintea] şi alegerea cea cu totul voită şi din toată dorirea [libera alegere][54]. Ori prin *cele străine* se înţeleg vrăjmaşii, de care David Îl roagă pe Dumnezeu să-l păzească, milostivindu-se spre el, după Teodorit.

---

[53] Unde şi Pavel zice, măcar că pe sine se zice neprihănit după dreptatea cea din lege, neştiindu-se pe sine cu nimic vinovat, însă iarăşi îşi restrânge cugetarea şi zice: *Căci nu mă ştiu vinovat cu nimic, dar nu întru aceasta m-am îndreptat. Cel care mă cercetează şi mă judecă pe mine este Domnul, (...) multe pătimesc şi nu pricep, iar Dumnezeu ştie* (I Cor. 4: 4; afirmaţia din urmă nu se găseşte în Noul Testament în forma pe care-l avem acum) [La Nichita]. Zice însă şi Teodorit: „Deşi voiesc cu multă osârdie a păzi poruncile lui Dumnezeu, însă fireasca neputinţă la multe lucruri fără voie mă înduplecă, şi pe unele le greşesc neştiind, iar altele mă biruiesc din pricina întâmplărilor ce-mi vin asupră-mi. Iar dacă scap de păcatul cu lucrul, gândurile mi se umplu de toată întinăciunea, pentru aceasta, Ţie mă rog, Celui ce mă poţi curăţa, şi strig: *De cele ascunse ale mele, curăţeşte-mă*".

[54] Pentru aceasta şi la Nichita se scrie: „*Străine* zicem a fi patimile care năvălesc în minte din diavoleasca bântuire, până când nu le vom mai primi, iar când mintea le va primi, nu vor mai fi străine, ci vor fi greşeale proprii".

14. De nu mă vor stăpâni, atunci fără prihană voi fi

„De nu mă vor birui (adică păcatele cele de mai sus, ascunse, şi gândurile cele rele şi de ruşine), atunci voi dobândi împlinire, căci de această dată păzesc – atât cât îmi stă în putinţă – legea Ta, însă mă tem de cele ce se fac într-ascuns în suflet."

şi mă voi curăţa de păcat mare.

Numeşte *păcat mare* păcatele ascunse de mai sus, şi în neştiinţă făcute, şi străine, şi gândurile cele rele şi de ruşine, deşi unii păcătoşi socotesc că acestea pot fi lesne defăimate, însă trebuie să avem grijă, căci gândurile rele care se lucrează în minte izgonesc din suflet darul Sfântului Duh, iar dacă cineva trece cu vederea pe cei care sunt supuşi lui, lăsându-i să păcătuiască, aceasta îl face pe trecătorul cu vederea vrednic să se supună unei osânde asemenea cu cea a celor ce păcătuiesc, sau a unora mai mari ca aceştia[55].

15. Şi vor fi spre plăcere cuvintele gurii mele,

„Atunci, zice, se vor arăta bine-plăcute Ţie, Doamne, cuvintele rugăciunii mele, când mă voi curăţi desăvârşit de toate cele ascunse zise mai sus, greşeale străine făcute din neştiinţă, şi de gândurile cele rele şi de ruşine."

şi cugetul inimii mele, înaintea Ta este pururea.

„De mă voi curăţa, zice, de păcatele străine şi ascunse mai sus zise, cugetarea inimii mele va fi înaintea Ta totdeauna, pentru că de nu va uita inima să mai cugete cele de ruşine şi rele, nu se va învăţa a cunoaşte dumnezeieştile tale înţelegeri, [precum] şi acelea de care Tu, Doamne, Te bucuri şi Îţi sunt plăcute."[56]

---

[55] Altul însă, la Nichita, zice: „Atunci când gândurile cele rele, pe care Diavolul ni le bagă în minte, nu mă vor stăpâni astfel încât să mă învoiesc cu ele, atunci şi neprihănit voi fi, şi mă voi curăţi de păcatul cel în faptă, care este mare, cumpănindu-se cu cel din minte". Iar Teodorit zice: „Însă prin acestea, mai-nainte vesteşte şi Testamentul cel Nou, şi darul Botezului, şi dăruirea Preasfântului Duh, de la care credincioşii iau iertare pentru cele mai-nainte greşite, iar în vremea cea din urmă, ajutor îndestulat având, se fac biruitori asupra patimilor celor ce se ridică asupră-le, şi asupra vrăjmăşitoarelor duhuri rele".

[56] Iar la Nichita se scriu acestea: „Ia aminte la aceea că David a numit psalmul acesta cugetare a inimii, că trebuie ca cei ce laudă cu cuvinte să-şi unească şi mintea cu Dumnezeu, şi nu oricum a slobozi prin buze cuvânt, iar inima aiurea îndreptând-o şi învârtind-o, ca să nu se facă aramă sau chimval răsunător, iar dacă din adâncul sufletului

Doamne, ajutorul meu şi izbăvitorul meu.

„Tu, Doamne, zice, îmi vei ajuta mie şi mă vei izbăvi de relele de mai-nainte”, ori: „Doamne, Tu eşti Cel ce-mi ajuţi în bunătăţile pe care le isprăvesc, şi Tu eşti Care mă izbăveşti de acele rele în care cad”, iar aceasta: *De cele ascunse ale mele, curăţeşte-mă* şi cuvintele următoare se potrivesc şi tuturor credincioşilor creştini[57].

PSALMUL 19

Întru sfârşit. Psalm al lui David.

Şi acest psalm se suprascrie *întru sfârşit*, căci, după Teodorit, prooroceşte lucruri din viitor care au luat sfârşit în vremea împăratului Iezechia, deoarece Sanherib, împăratul asirienilor, împreună cu Rabşache, căpetenia sa, a dat de veste despre cuvintele cele hulitoare care se cuprind în Cartea a III-a a Împăraţilor. Mâhnindu-se de aceasta, Iezechia a alergat la dumnezeiasca biserică, arătându-i lui Dumnezeu cuvintele cele hulitoare, rugându-L să facă izbândire, iar prietenii lui Iezechia, împreună cu care era Proorocul Isaia, văzând întristarea şi zdrobirea inimii împăratului, au strigat cu glas tare [reuşind să redea] aproape toată puterea şi înţelesurile cuvintelor psalmului acestuia, rugând pe Dumnezeu ca să primească rugăciunea împăratului. Şi vezi, o cititorule, cum darul dumnezeiesc

---

se înalţă, atunci vorbeşte cu Dumnezeu, şi este pururi înaintea Lui, cântând cu duhul, cântând şi cu mintea”.

[57] Dar cum se potrivesc acestea creştinilor? La Nichita se scrie: „Legea, o Stăpâne (strigă firea către Dumnezeu), atingea trupul cu stropiri întru curăţie [ῥαντισμοῖσ de la vb. ῥαντίζω = a stropi întru curăţire; cf. Evr. 9: 13; Mc. 7: 4], fără a curăţa cele ascunse ale mele, ci (strigă tot trupul către Dumnezeu) curăţeşte-mă prin Botez, şi cruţă-mă de străinii draci, că, dacă aceştia nu mă vor stăpâni, atunci cu adevărat neprihănit voi fi, şi mă voi curăţi de necredinţă, sau chiar şi de călcarea poruncilor, care este *păcat mare* [cf. v. 14]”. Zice însă şi Teodorit: „Prin acestea povesteşte despre Noul Testament şi darul Botezului, iar *Domn* L-a numit pe Făcătorul şi Ziditorul a toate, iar *Izbăvitor*, ca pe Cel ce slobozeşte din stricăciunea de mai-nainte prin a doua naştere a Sfântului Botez, nestricăciune şi nemurire dăruind. Toate acestea şi acelea [cele spuse până aici] cuprind psalmul: prin cele dintâi ne învaţă facerea şi Pronia, prin cele din mijloc legea, iar prin cele de la sfârşit harul, *că greşealele,* zice, *cine le va pricepe?(...) Şi de cele ascunse, curăţeşte-mă, şi de cele străine, curăţeşte-mă*, şi *Doamne, ajutorul meu şi izbăvitorul meu.* Dătătorul acestor bunătăţi este Noul Testament”.

a arătat lui David nu numai lucrurile care urmau a se face după mulți ani, ci şi acele cuvinte pe care urmau să le zică atunci prietenii lui Iezechia[58].

1. Auză-te Domnul în ziua necazului,

Atunci când Iezechia a trimis la Isaia şi pe prietenii lui, i-a zis acestuia cuvinte asemănătoare: *Această zi este de necaz şi de întristare* (IV Împărați 19: 3).

scutească-te numele Dumnezeului lui Iacov.

„Numele lui Dumnezeu, zice, Cel ocărât şi defăimat de asirieni, Acela să-ți ajute, o, împărate." Însă a pomenit de Iacov, fiindcă acela a căzut în mari ispite şi groaze, dar de toate s-a izbăvit cu ajutorul lui Dumnezeu.

2. Trimită ție ajutor dintru cel sfânt,

Sfânt numeau iudeii templul (adică biserica) întru care credeau că locuieşte Dumnezeu. Deci zice că: „Din templu, întru care ai năzuit [ți-ai căutat refugiu], o, împărate, îți va trimite Ție Dumnezeu [ajutor]".

şi din Sion sprijinească-te pe tine.

Muntele Sion al Ierusalimului era afierosit lui Dumnezeu. „Deci, zic ei, Dumnezeu, Cel ce locuieşte în Sion, să pornească să-ți ajute ție, împărate".

3. Pomenească toată jertfa ta,

„Dumnezeu, zice, să-ți aducă aminte de jertfele pe care le-aduceai înaintea Lui în vremea păcii, preacinstitule de Dumnezeu, împărate."

şi arderea de tot a ta să se îngraşe.

„O, de ar fi gras dobitocul, zice, cel pe care vrei să-l aduci ardere de tot lui Dumnezeu, el însă se va îngrăşa dacă va afla păşune slobodă, iar păşune slobodă va dobândi dacă se va dezlega împresurarea şi războiul asirienilor." Ori zicerea *să se îngraşe* e zisă în loc de: „Să primească Dumnezeu arderea de tot a ta ca una grasă şi bineplăcută". Se numeau *arderi de tot* pentru că se ardea toată vita, pentru

---

[58] Iar după Marele Atanasie, psalmul acesta se zice ca din partea prietenilor lui David, rugându-se pentru David, care aducea jertfă. Însă psalmul se poate da şi [pune şi în gura] Apostolilor, împreună rugându-se cu Hristos în vremea Răstignirii.

că, din jertfe, unele se ardeau cu totul, iar din altele se ardeau doar unele părţi, adică seul de deasupra pântecelui (numit şi prapur [grăsime]), rărunchii, şi altele asemenea, precum învaţă legea levitică [Leviticul][59].

Diapsalma.

4. Dea ţie Domnul după inima ta,

„O, de ar binevoi Domnul, zice, să dea ţie precum voieşte inima ta." David numeşte de multe ori prin *inimă* sufletul, fiindcă inima se împărtăşeşte de suflet mai mult decât toate celelalte mădulare ale trupului, după cum este scris: *Inima mea şi trupul meu s-au bucurat de Dumnezeul cel viu* (Ps. 83: 2).

Şi tot sfatul tău să-l plinească.

„Fie, zice, să plinească Domnul toată buna şi dreapta ta voinţă."[60]

5. Bucura-ne-vom de mântuirea Ta,

„Noi, zice, o, împărate, nădăjduim cu tărie că, pentru bunătatea ta şi dreapta ta inimă, Dumnezeu va da mântuirea ta şi te va face nebiruit, iar mântuirea aceasta a ta, şi noi, prietenii tăi, o vom dobândi, şi ne vom bucura de dânsa."

---

[59] La Nichita se scrie că prietenii lui Iezechia roagă pe Dumnezeu să strice înconjurarea Ierusalimului, pentru ca împăratul să aducă o ardere de tot mai grasă pentru mulţumire, pentru că, după lege, jertfele de mulţumire se îngrăşau, adică se ungeau cu untdelemn, pentru a avea netezire, iar cele pentru păcate nu se aduceau cu untdelemn, deoarece, lăcrimând pentru păcatele cele făcute, cerem de la Dumnezeu iertare cu mâhniciune, şi nu cu faţă veselă (pe care o însemnează untdelemnul). Că şi Părintele Cel ceresc a îngrăşat jertfa şi arderea de tot a lui Hristos, adică cinstitul Lui Trup Şi Sânge, care se împarte tuturor şi-i hrăneşte pe toţi. Se potriveşte cuvântul acesta şi celor milostivi, că jertfa cea bine-mirositoare cu adevărat este milostenia cea către ceilalţi. Însă ia aminte, că la cea evreiască se scrie *Gedasne* [Γεδασνέ], care înseamnă „a se preface în cenuşă", arzându-se desăvârşit. Deci prietenii lui Iezechia roagă pe Dumnezeu, că aşa de bine să primească arderea de tot a lui, încât să se ardă desăvârşit şi să se prefacă în cenuşă prin foc dumnezeiesc, precum a ars şi jertfa lui Avraam (cf. Fac. 15: 17), precum a ars întâia ardere de tot a lui Moise (cf. Lev. 9: 24), jertfa lui Ghedeon (cf. Jud. 6: 21), jertfa lui David (cf. I Împăraţi 21: 26), jertfa lui Solomon, când a afierosit biserica (cf. II Paral. 3: 13) şi jertfa Proorocului Ilie (cf. III Împăraţi 18: 38).

[60] Se scrie însă la Nichita: „Se dorea şi Iisus al meu de mântuirea mea, şi aceasta o cugeta, pentru aceasta şi ceata Apostolilor se roagă a se plini sfatul după cuviinţă".

şi întru numele Domnului Dumnezeului nostru ne vom mări.

„Dacă, zice, Dumnezeul lui Israel va zăbovi şi va birui pe vrăjmaşi, negreşit că El Se va face înfricoşător, şi singur [doar El este] numit Dumnezeu şi la neamul asirienilor. Şi pentru numele lui Dumnezeu, Cel atât de înfricoşător, şi noi ne vom mări pe lângă aceia, fiind şi noi auziţi [rostind] împreună cu dumnezeiescul nume."

6. Plinească Domnul toate cererile tale;

Prin aceste cuvinte, prietenii lui Iezechia strălucesc în rugăciunea cea către Dumnezeu[61]. Iar pentru zdrobirea inimii şi smerenia împăratului, roagă pe Dumnezeu ca să se plinească toată cererea lui de mântuire[62].

acum am cunoscut că a mântuit Domnul pe unsul Său.

„Cuvântul acesta este zis de fiecare prieten al lui Iezechia, ca unii care au luat încredinţare de la Duhul Sfânt că Dumnezeu îi va izbăvi, iar împăratul este numit *uns* fiindcă primea ungere cu untdelemn de ungere."

7. Auzi-l-va pe dânsul din cerul cel sfânt al Său,

„Ne-am încredinţat, zice, că Dumnezeu va auzi pe împăratul, [El] Cel ce locuieşte în ceruri şi în biserică umbreşte." Pentru aceasta, uneori roagă pe Dumnezeu să asculte din cer, iar alteori din biserică, iar *cerul* îl numeşte sfânt, ca pe un afierosit spre locuinţa lui Dumnezeu.

întru puteri este mântuirea dreptei Lui.

„Toată mântuirea, zice, care se face cuiva de către dreapta lui Dumnezeu se face cu putere, adică cu o tărie covârşitoare*, pentru aceasta se cuvine să cutezăm

---

[61] Altul însă zice: „Însă a se ruga cineva pentru un om ce pofteşte vreun rău şi a zice *plinească Domnul toate cererile Tale* este faptă necuviincioasă şi primejdioasă. Că se cuvine a ne ruga pentru împlinirea cererilor numai pentru aceia care ştiu să ceară cele ce plac lui Dumnezeu".

[62] Cerescul Părinte nu a fost neascultător faţă de Fiul Său, ci L-a şi mântuit (după omenitate), dreapta Lui fiind, şi nu simplu L-a mântuit, ci cu puteri, adică cu minuni dumnezeieşti".

* Sau „putere", şi atunci am avea „putere" de două ori. Primul termen e traducerea lui δυναστειαν, de la δυναστεία = stăpânie, putere cu accent pe autoritate, puterea de conduce în virtutea autorităţii; al doilea, δυνάμεωσ de la δυνάμεως putere, tărie, măreţie, conducere etc., cu accent pe capabilitatea, priceperea, iscusinţa de a conduce.

şi să nu ne temem de tăbărârea vrăjmaşilor, deşi pare a se arăta nebiruită şi înfricoşătoare."

8. Aceştia în căruţe şi aceştia pe cai,

„Vrăjmaşii aceştia, zice, care ne-au împresurat, nădăjduiesc în căruţele de război şi în caii lor." Iar prin *aceştia (...) şi aceştia* vrea să zică [de fapt] „aceştia", căci limba evreiască obişnuieşte a îndoi aceleaşi ziceri, spre o mai mare lărgire [a înţelesului].

iar noi în numele Domnului Dumnezeului nostru vom chema.

„Noi însă, zice, vom chema spre ajutorul nostru numele lui Dumnezeu, Cel ocărât şi necinstit de vrăjmaşi." Ori zice: „că pentru numele lui Dumnezeu, Cel care a fost ocărât, vom chema pe Dumnezeu ca ajutor nouă împotriva celor ce L-au ocărât"[63].

9. Aceştia s-au împiedicat şi au căzut, iar noi ne-am sculat şi ne-am îndreptat.

Cele spuse mai-nainte în psalm erau zise de prietenii lui Iezechia în vremea plângerii şi a războiului asirienilor, iar acestea au fost zise în urmă, după ce îngerul lui Dumnezeu a ucis cei o sută optzeci şi cinci de mii [de ostaşi] ai asirienilor (cf. IV Împăraţi 19: 35). Iar când războiul s-a încheiat, toţi iudeii se bucurau şi slăveau pe Dumnezeu. „Vrăjmaşii asirieni, zice, s-au împiedicat de puterea lui Dumnezeu, şi au căzut cu cădere jalnică şi omorâtoare, iar noi, cei ce eram căzuţi de frică, ne-am sculat cu cugetarea şi ne-am ridicat în sus capetele."

10. Doamne, mântuieşte pe împăratul, şi ne auzi pe noi, în orice zi te vom chema.

„Doamne, zice, precum ai mântuit pe împăratul din mâinile vrăjmaşilor săi, tot astfel şi de acum înainte mântuieşte-l şi păzeşte-l, căci pentru fapta lui cea bună este vrednic de mântuire; auzi-ne iarăşi şi pe noi, prietenii săi, ori de câte ori te vom chema." Psalmul acesta s-a tâlcuit şi s-a potrivit cu lucrurile care au urmat în vremea lui Iezechia, unii însă, precum dumnezeiescul Atanasie, se silesc să-l potrivească şi la David, când ducea război cu vrăjmaşii săi, şi zic că David a

---

[63] „Tu vei birui caii şi săltările patimilor pe care încalecă dracii, şi căruţele, adică unirea patimilor, întru care se gătesc asupra noastră gândiţii asirieni, însă cei ce cheamă dumnezeiescul nume biruiesc toate patimile şi, una câte una, toate adunările.

închipuit [alcătuit] acest psalm ca zis din partea prietenilor săi. Însă el se mai potriveşte şi la fiecare creştin care se găteşte să bată război cu Diavolul, căci trupul împreună cu simţirile cer şi se roagă lui Dumnezeu pentru sufletul care se luptă, fiindcă şi dracii au defăimat numele lui Dumnezeu.

Prin *sfânt* (v. 2) să înţelegi atât biserica, cât şi cerul, precum am zis de mai multe ori, iar *uns* (v. 6) al lui Dumnezeu şi *împărat* (v. 10) se numeşte tot creştinul, pentru că a fost uns cu dumnezeiescul Mir, precum am zis. Iar în căruţe şi pe cai sunt dracii, [înţeleşi astfel] din pricina grăbirii şi gătirii [dispoziţiei] pe care o au spre a da război creştinilor[64]. Însă acest psalm poate fi rostit şi asupra nevăzuţilor vrăjmaşi, barbarilor şi celor de alt neam, dar şi pentru fiecare împărat simţit şi dreptslăvitor[*].

PSALMUL 20

Întru sfârşit. Psalm al lui David.

Şi acest psalm se suprascrie *întru sfârşit* fie pentru că cuprinde proorocie, fie pentru că s-a potrivit şi s-a împlinit în anii împăratului Iezechia. Ceea ce vreau să zic e aceea că, după ce Iezechia a devenit neputincios, îmbolnăvindu-se de moarte, şi după ce i s-au adăugat cincisprezece ani de viaţă, precum se povesteşte în Cartea a IV-a a Împăraţilor, la cap. 20, văzând prietenii săi această preaslăvită minune[*], au mulţumit lui Dumnezeu pentru sănătatea împăratului. Deci psalmul acesta închipuieşte [formează] glasurile de mulţumire către Dumnezeu ale acestor prieteni, pentru aceasta şi zice: *Viaţă a cerut de la Tine şi i-ai dat lui...* Sau chiar David, cunoscând mai dinainte sănătatea împăratului, a glăsuit pentru dânsul psalmul acesta[65].

---

[64] Se potriveşte însă psalmul acesta şi la David, şi la Hristos, şi la fiecare creştin.

[*] ορθόδοξον = ortodox, dreptslăvitor. După cum se ştie, acest psalm este primul citit din rânduiala Utreniei. Vreau să cred că semnificaţia acestuia în rânduiala Utreniei în special, şi în viaţa creştinului în general, este cunoscută de către cei mai mulţi credincioşi.

[*] παραδοξον = minune, paradox.

[65] Iar Asterie zice: „Tot cel ce împărăţeşte peste patimi este împărat, veselindu-se de puterea lui Dumnezeu, adică de învăţătura Evanghelică, *că nu mă ruşinez*, zice Pavel, de Evanghelie, că puterea lui Dumnezeu este spre mântuire (La Nichita)".

1. Doamne, întru puterea Ta se va veseli împăratul,

„Întru puterea Ta, zice, Doamne, cea ajutătoare şi nebiruită, se va veseli credinciosul împărat, iar aceasta o credem din facerile de bine de mai-nainte, pe care i le-ai făcut lui."[66]

şi de mântuirea Ta se va bucura foarte.

„Împăratul, zice, se va bucura, Doamne, de bucuria şi sănătatea pe care i-ai dat-o".

2. După pofta inimii lui i-ai dat lui,

„După pofta inimii lui Iezechia, zice, adică biruinţa asupra vrăjmaşilor lui, ori adăugirea [la anii] vieţii, ori simplu, fiecare facere dreaptă a lui."[67]

şi de voia buzelor lui nu l-ai lipsit pe dânsul;

Ceea ce a zis mai sus zice şi aici, îndoind cuvintele pentru îndulcirea mulţumirii celei către Dumnezeu, pentru că este firesc ca cineva care pofteşte ceva cu inima, acel lucru pe care-l doreşte să-l ceară de multe ori cu buzele şi să vorbească despre el, însă prin poftă înţelegem cererea.

Diapsalma.

---

[66] Altul însă zice: „Cel ce nu pofteşte nimic trupesc, şi umblă cu Duhul, ia de la Dumnezeu pofta inimii sale, căci inima unuia ca acesta Dumnezeu o satură de bunătăţi (La Nichita)".

[67] Iar dumnezeiescul Chiril zice că: „Se potriveşte aceasta la David, care, biruind pe amaniteni [αμμανίτασ, tradus în Biblia românească actuală prin amoniţi], a luat coroana lui Molhol [Μολχολ, vezi II Împăraţi, cap. 12, termen tradus prin Hanun], împăratul lor, care, după acelaşi Chiril, era idol al amonitenilor, a cărui coroană, aflând-o de mult preţ, a pus-o pe capul său". Iar Teodorit zice: „Din cele ce se iscuseşte cineva, se încununează, că acela ce cu dreptate vânează dreptate va dobândi cununa dreptăţii, şi acela ce drept slăveşte pe Dumnezeiasca Treime va dobândi cununa neveştejită a slavei, căci şi Apostolul îi numeşte pe ucenicii lui *bucuria şi cununa mea* (Filip. 4: 1), cu atât mai vârtos ucenicii lui Hristos (La Nichita)".

3. Că l-ai întâmpinat pe el cu binecuvântările bunătății;

„Deoarece, zice, Doamne, l-ai întâmpinat pe împăratul mai-nainte de a cere el de la Tine împărăția, încă și de multe ori i-ai făcut bine..." Căci prin bunele cuvântări de bunătate vom înțelege aici facerile de bine care din bunătatea lui Dumnezeu se făceau lui Iezechia.

pus-ai pe capul lui cunună de piatră scumpă.

Aici numără facerile de bine pe care Dumnezeu i le-a făcut lui Iezechia, adică cum că mai-nainte de toate celelalte i-a dăruit coroana împărăției[68].

4. Viață a cerut de la Tine și i-ai dat lui

„Tu, Doamne, zice, ai dăruit lui Iezechia nu numai biruință, ci și viață și sănătate, ca să nu fie biruit nici de vrăjmașii săi, nici de boala sa să moară", căci acestea două se înțeleg de aici.

lungime de zile în veacul veacului.

„Doamne, zice, nu numai că i-ai dăruit lui Iezechia viață, ci și viață îndelungată". iar scriind *în veacul veacului,* David scrie chiar pentru veacul cel

---

[68] „Mare este însă și slava lui Hristos, nu numai pentru că l-a mântuit pe El Părintele după omenitate și L-a înviat, ci și pentru că L-a înălțat și pentru șederea de-a dreapta slavei (La Nichita)." Înseamnează și că mai slăvit s-a făcut Iezechia pentru întoarcerea pe care a făcut-o soarele la momentul însănătoșirii lui, întorcându-se înapoi către răsărit vreme de zece ceasuri, de unde și babilonienii, văzând minunea aceasta, s-au spăimântat. Și vezi la cap. 20 al cărții a IV-a a Împăraților, stih 10, când toată ziua aceea s-a făcut de 32 de ceasuri, zice, când s-a coborât soarele, și zece întorcându-se înapoi, s-a făcut douăzeci și douăsprezece, care s-au făcut iarăși de la Răsărit până la Apus și, până să-și plinească soarele firescul drum al zilei, treizeci și două. Pentru aceasta și Teodorit a zis că: „Nu i-a dat numai mântuire, ci l-a și lăudat, înalt și vestit l-a făcut, și cu preaslăvita omorâre a vrăjmașilor, și cu a alerga împotrivă soarele cursul său, și așa, în tot pământul, atât de mare și cunoscut s-a făcut, încât împăratul babilonienilor i-a trimis daruri, că a socotit că toate acestea s-au făcut pentru harul lui Iezechia. Dar [cu toate acestea] el socotea că soarele a făcut acest lucru (ori că l-a pătimit) pentru Iezechia, semnul dovedind moartea asirienilor". Iar Marele Vasile: „Aceasta era ceea ce dorea David din tot sufletul, și se ruga să o ia, care și dându-i-se, i s-a făcut ca o coroană de pietre scumpe, slăvindu-i capul, că David în toate neamurile se slăvește, împreună cu Domnul și cu fiul lui după trup, și nu numai coroană i s-a făcut lui mântuirea, ci și *viață* și *lungime de zile*, și *slavă și mare cuviință*, și *veselie și bucurie* și *milă neclătinată* (La Nichita)".

viitor şi nesfârşit; însă uneori scrie aceasta atât pentru timpul cel de faţă, cât şi pentru lungimea unui veac mai lung, iar alteori scrie aceasta pentru adeverirea şi nestrămutarea lucrului, precum se spune acum aici, adică: „I-ai dat lui viaţă, şi lungă viaţă, şi lungime de zile adevărată". Iar de va înţelege cineva că aceasta o zice şi pentru viaţa veşnică, nici această înţelegere nu este departe de adevăr.

5. Mare este slava lui întru mântuirea Ta;

„După ce împăratul Iezechia a luat dumnezeiescul ajutor şi facerea de bine, şi nu numai cu preaslăvire izbăvindu-se de vrăjmaşi, ci câştigând şi viaţă de încă cincisprezece ani, pentru aceasta zic, s-a făcut mare şi slăvit în toate neamurile, încât [până] şi împăraţii îi trimiteau bani şi soli prin care căutau prieteşug cu el." Şi aceasta s-a făcut pentru cercetarea şi osebita purtare de grijă a lui Dumnezeu[69].

slavă şi mare cuviinţă vei pune peste el.

„Doamne, zice, nu numai că l-ai slăvit pe Iezechia, ci încă îl vei mai slăvi, şi mai mare îl vei face pentru facerile Tale de bine cele către el."

6. Că-i vei da lui binecuvântare în veacul veacului;

εὐλογία (adică binecuvântare) uneori se referă la laudă şi cinste, precum aici: *Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul* (Ps. 102: 1), iar alteori la har şi facere de bine, precum: *...l-ai întâmpinat pe el cu binecuvântările bunătăţii* (Ps. 20: 3). Iar această zicere mai înseamnă încă şi împărtăşirea de sfinţenie, precum aici. Câteodată înseamnă şi hulă, după [depinzând de] scopul zicerii, precum este ceea ce a zis Diavolul către Dumnezeu despre Iov: *Să vedem dacă nu te va blestema în faţă* (Iov 2: 5). Însă, pe lângă aceasta, mai înseamnă şi salutare de bun găsit [bineţe], precum este ceea ce a zis Elisei către Ghiezi: *...şi de vei afla vreun om pe cale, să nu-l binecuvântezi* (IV Împăraţi 4: 29), adică să nu-i dai bineţe. „Deci, zice, Tu, Doamne, vei da binecuvântare, adică bună cuvântare şi împărtăşire de sfinţenie."

---

[69] Vezi însă că, spre a nu ne clăti noi de acestea două, este trebuinţă de nădejdea noastră şi de mila lui Dumnezeu. Deci de vom nădăjdui noi mai-nainte, negreşit va urma şi mila lui Dumnezeu, şi nu ne vom clătina, că nimeni din cei ce au nădăjduit în Domnul nu s-a ruşinat, precum a zis Sirah: *Cine este cel ce a crezut întru Domnul şi nu s-a ruşinat?* (Înţ. lui Iisus Sirah 2: 10).

veseli-l-vei pe dânsul întru bucurie cu fața Ta.

Simmah a tălmăcit „de la fața Ta", adică s-a referit la „cercetarea* Ta", „căci de îndată, zice, ce Tu, Doamne, vei căuta spre Iezechia, el se va umple de bucurie".

7. Că împăratul nădăjduieşte spre Domnul, şi întru mila Celui Preaînalt nu se va clătina.

„Împăratul, zice, nu nădăjduieşte în oşti, nici în bogăție, nici în alte lucruri zadarnice ca acestea, ci numai întru Tine, milostivul şi ajutătorul Dumnezeu, pentru aceasta nu se va clătina din pricina vrăjmaşilor."[70]

8. Află-se mâna Ta asupra tuturor vrăjmaşilor Tăi, dreapta Ta să afle pe toți cei ce Te urăsc pe Tine;

Mână a lui Dumnezeu este dumnezeiasca Sa putere, întru care David se roagă să cadă toți cei care-L hulesc pe Dumnezeu: „Puterea Ta, Doamne, zice, de ar afla şi pedepsi pe toți vrăjmaşii Tăi, (...) şi *dreapta Ta să afle*, adică să ajungă şi să certe pe toți cei ce Te urăsc".

9. că-i vei pune pe ei ca un cuptor de foc în vremea feței Tale.

„Pe toți vrăjmaşii Tăi, zice, îi vei arde cu focul mâniei tale, Doamne", iar *în vremea feței Tale* a zis în loc de „în vremea judecătoreştii Tale cercetări, atunci când îi vei vedea nu cu ochi de bucurie, ci cu față neîmblânzită şi plină de

---

* επισχοπῆσ = lit. episcopia, supravegherea, cercetarea.

[70] Că s-au chinuit evreii, ucigaşii Domnului, cu pârjoliri, cu război şi cu foamete în acea vreme când a căutat de sus Dumnezeu spre a-i chinui pe ei prin romani, ca pe unii ce au ocărât taina lui Hristos. Altul zice, la Nichita, că a zis şi dumnezeiescul Chiril: „Cei ce au luat [aplicat] psalmul acesta la Hristos au dat [atribuit] iudeilor aceste chinuri, adică din aceasta: *află-se mâna Ta asupra tuturor vrăjmaşilor Tăi*. Că acestea vor veni, zice, în vremea arătării feței Tale, pentru cele ce au meşteşugit asupra Ta, pentru care s-au şi pus la spatele credincioşilor celor din păgâni, aflându-se mai întâi [în statutul de] fiu şi popor al lui Dumnezeu, după care, în zilele cele mai de pe urmă, li s-a lăsat altora înfierea, adică celor chemați dintre păgâni, care întâi s-au făcut, după cum este scris: *Cei dintâi vor fi cei din urmă, iar cei din urmă întâi* (Mt. 19: 30), *iar întru cei rămaşi* [cf. şi v. 13], zice, *când va intra în credință plinirea neamurilor, atunci se va mântui şi Israelul* (cf. Rom. 11: 12, 25 etc.).

vrăjmăşie", că tot David zice: *Fața Domnului spre cei ce fac rele, ca să piară de pe pământ pomenirea lor* (Ps. 33: 16).

10. Domnul întru mânia Sa îi va tulbura pe ei[71], şi-i va mânca pe ei focul.
11. Rodul lor de pe pământ îl vei pierde, şi sămânța dintre fiii oamenilor.

„Prin aceste cuvinte, David prezice ceea vor pătimi vrăjmaşii lui Dumnezeu, şi numără felurile pedepselor pe care le vor suferi: adică atunci când vor cerca [vor avea parte de] dumnezeiasca urgie, când se vor tulbura din toate părțile, nedumerindu-se, se vor arde, iar roadele țarinilor lor vor pieri, dar şi *sămânța lor*, adică fiii lor, toți vor pieri de pe pământ şi dintre oameni."[72]

12. Că au plecat asupra ta rele;

„Toate cele de mai sus, zice, le vor pătimi vrăjmaşi Tăi, Doamne, fiindcă au pornit asupra Ta rele, hulind numele Tău cel slăvit, vrăjmăşind şi rele făcând robilor Tăi."

cugetat-au sfaturi care nu vor putea să stea;

„Deşi vrăjmaşii au cugetat multe rele asupra Ta, Doamne, şi asupra robilor Tăi, acestea nu vor putea să rămână în cugetările şi hotărârile lor, deoarece sfaturile lor se vor pierde."

13. Că-i vei pune pe dânşii la spate;

Tot omul, atunci când fuge, se zice că întoarce spatele celui ce-l goneşte, şi nici o altă parte a trupului lui nu se vede, decât spatele. Deci zice: „Pe vrăjmaşii Tăi, Doamne, îi vei face să fugă de frică, şi să nu poată sta înaintea Ta".

---

[71] Însemnează că în altă Psaltire am aflat aşa: *Doamne, întru mânia Ta îi vei tulbura pe ei.*
[72] Aceasta însă s-a întâmplat şi asirienilor, atunci când îngerul Domnului a omorât o sută de oşteni şi cinci mii de asirieni, iar cei rămaşi, câți au scăpat de ucidere, întorcând spatele, au fugit, iar fața şi mânia lui Dumnezeu s-au gătit asupra acestora, pentru că pe Senahedrin l-au omorât slugile sale, după ce acesta s-a întors în curțile împărăției sale. Dar şi Hristos poate zice aceasta către cerescul Lui Părinte, că i-a pus pe iudei la spate, adică, zice: „I-ai lepădat la spatele Tău, gătindu-li-se relele cele din mânia Ta".

întru cei rămaşi ai Tăi vei găti faţa lor.

După Teodorit, aici aveam de-a face cu o formă inversată, care, de vom vrea să păstrăm forma şi înţelesul prezent, poate fi netezită [îndreptată] astfel, înţelegând că „cei ce vor rămâne dintre vrăjmaşii Tăi cei tăiaţi în război vor fugi ca să scape, dar şi asupra acelora vei găti [îndrepta] cercetarea Ta, pedepsindu-i şi pe aceia”[73].

14. Înalţă-Te, Doamne, întru puterea Ta;

La Psalmul 7 am arătat ce înseamnă *Înalţă-Te*, deci, uită-te acolo pentru acest înţeles, căci şi zicerea aceasta este asemenea cu cea de acolo, adică cu: *...înalţă-Te până la hotarele vrăjmaşilor Tăi*[74].

cânta-vom şi vom lăuda puterile Tale.

La sfârşitul Psalmului 20, se însemnează *cântarea* şi *lauda*. Însă unii, precum dumnezeiescul Chiril, potrivesc acest psalm şi la David, zicând că el l-a cântat pentru sine, iar de vom primi înţelesul acesta (căci [de altfel] nimic nu ne opreşte să îl primim), trebuie ca zicerile psalmului să le tâlcuim într-alt fel. Primul verset – *Doamne, întru puterea ta se va veseli împăratul, şi de mântuirea Ta se va bucura foarte* – îl vom înţelege ca zis de David către Stăpânul Hristos, Care este precum zice Pavel: *Hristos, puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu* (I Cor. 1: 24), El Însuşi este şi Mântuitor, după bine-vestitorul înger, care a zis către Născătoarea de Dumnezeu Fecioara Maria că: *...El va mântui pe poporul Său* (Mt. 1: 21). Iar către Tatăl a zis aceasta: *Doamne, întru puterea Ta...*, iar către Fiul aceasta: *şi de mântuirea Ta...*, adică „împăratul se va veseli de mântuirea cea făcută lui de Tine”. Aşadar, şi următoarele ziceri se pot zice unele către Tatăl, iar altele către Fiul; şi cu adevărat s-a bucurat şi s-a veselit David, pentru că a privit dumnezeiasca Întrupare şi după moartea sa, căci dacă încă purtând acest trup gros şi întunecos, a văzut dinainte cu ochii sufletului cele ce urmau să se facă, cu mult mai vârtos le-a văzut pe acestea mai curat după moarte, după ce s-a dezbrăcat de trup (mai ales atunci când Mântuitorul Hristos S-a coborât în iad, scoţându-l de acolo împreună cu ceilalţi).

---

[73] Zice însă şi Teodorit: „Nu fiind smerit Se înalţă Dumnezeu [nu ca un om oarecare, neînsemnat, ci ca un Dumnezeu puternic], nici nu ia ce nu are, ci arată ce are”. Deci potrivit a zis: *Înalţă-Te, Doamne, întru puterea Ta*, ca să se arate înălţimea Ta, pe care noi *o vom cânta şi o vom lăuda*, povestind facerile Tale de minuni”.

[74] Drept aceea, când în vremile cele mai de pe urmă se vor chema [la credinţă], atunci se va da şi faţa lor, adică slobozenie. Că şi Pavel a zis: *Când va intra plinirea neamurilor, atunci se va mântui tot Israelul* (Rom. 11: 26) (La Nichita).

Prin urmare, prin dorul şi *pofta inimii* vom înţelege dorul ce-l avea David ca să vadă însăşi înomenirea Mântuitorului, a cărei închipuire doar a prevăzut-o*, iar prin *voia buzelor* lui David înţelegem că David voia ca întotdeauna să-I cânte lui Dumnezeu, dar, cu adevărat [de fapt], el totdeauna Îi cântă lui Dumnezeu întrebuinţând buzele creştinilor, care în toate ceasurile cântă şi citesc sfinţiţii psalmi. Iar prin *a cerut viaţă* şi *a luat* se înţelege că el de multe ori s-a primejduit a fi omorât de vrăjmaşii săi, de care s-a izbăvit numai prin rugăciune, şi mare a fost slava lui David întru mântuirea Lui (v. 5), adică: „Pentru mântuirea cea de la Tine, cu adevărat s-a slăvit, căci din rădăcina şi seminţia lui a odrăslit mântuirea noastră, adică Stăpânul Hristos, şi s-a făcut mare şi vestit", iar prin aceea *că-l vei veseli întru bucurie cu faţa Ta* (v. 6) se înţelege că-l va bucura prin Fiul Său (Dumnezeu-Tatăl). Căci faţa Părintelui este Fiul, precum El Însuşi a zis: *Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl* (In. 14: 9). Iar prin *vrăjmaşi ai lui Dumnezeu* (v. 81) să înţelegi pe urâtorii de Hristos iudei, pe care îi blestemă David, proorocindu-le relele ce le-au pătimit şi că seminţia şi tot neamul lor se vor strica cu obştească stricare, adică neamul celor care L-au răstignit pe Domnul, ei fiind cei care au fost stricaţi de către romani; iar acei iudei care erau împrăştiaţi în celelalte părţi ale lumii au scăpat de acea obştească pieire. Iar aceea că *îi vei pune pe ei ca un cuptor de foc în vremea feţei Tale* (v. 9) se înţelege în loc de „în vremea Fiului Tău", precum s-a zis: *Pentru aceasta vă spun că împărăţia lui Dumnezeu se va lua de la voi* (Mt. 21: 43), iar prin *întru cei rămaşi ai Tăi* (v. 13), adică „între cei dintre evrei care au crezut în Tine, Fiul, vei găti, adică vei împodobi, şi vei slăvi neamul lor". Deşi [în general] sunt urâţi, aceea că au fost părinţi ai Apostolilor le-a fost spre slavă. Însă psalmul acesta se potriveşte şi la dreptslăvitorul nostru împărat cel după vremi*, [fiind un psalm] împotriva prigonitorilor barbari, precum este şi cel mai-nainte de acesta.

PSALMUL 21

Întru sfârşit, pentru sprijinirea cea de dimineaţă, psalm al lui David.

Învederat este că acest psalm se dă lui [Îl vesteşte pe] Hristos, după Teodorit şi Grigorie Teologul, fiindcă prooroceşte înomenirea şi pătimirea Lui cea mântuitoare, care au luat sfârşit. Însă se suprascrie *pentru sprijinire*, deoarece cuprinde rugăciunea lui Hristos, ca să-I vină sprijinire şi apărare de la cerescul Lui Părinte, ca să Se împuternicească întru pătimire. Însă zice *de dimineaţă*, vrând să zică că sprijnirea lui Hristos se numeşte *dimineaţă*, adică început al zilei, căci

* A văzut-o cu anticipare, mai dinainte.
* Se referă în special la împăratul bizantin.

nouă, celor ce ne aflam întru întuneric şi în rătăcire, cu adevărat ne-a răsărit Hristos – Soare al dreptății şi lumină a cunoştinței[75]. Însă pe cerescul Său Părinte, Hristos Îl ruga ca om, pentru ca să ne învețe şi pe noi să ne rugăm în vremea morții noastre, căci este firesc ca în vremea morții să se teamă [până] şi omul drept. Deci acest psalm este despre patimile lui Hristos, pentru că acestea *sunt sprijinirea cea de dimineață*, căci atunci a strălucit nouă mai mult dimineața cea gândită, adică Hristos, Care cu moartea a biruit pe cel ce avea stăpânirea morții, adică pe diavolul.

1. Dumnezeule, Dumnezeul meu, ia aminte spre Mine, pentru ce M-ai lăsat?

Acest cuvânt face referire la temerea omenească. Încredințează încă şi adevărata înomenire a lui Hristos, adică ne încredințează că era om desăvârşit şi, prin urmare, avea temeri fireşti. Către Dumnezeu-Tatăl a zis: *Ia aminte spre Mine*, deoarece cei care dau pe vreun om la un ucigaş pentru a-l omorî îşi întorc ochii de la el, nevrând să mai vadă pe cel ce va fi omorât. *Pentru ce m-ai părăsit?* este cuvântul Domnului, zicând aşa nu fiindcă Tatăl S-ar fi despărțit cândva de El, după ce omenitatea Sa s-a unit după Ipostas cu Fiul lui Dumnezeu, ci îl zice pentru temerea morții: „Pentru că dacă Tu, Părinte, zice, vei opri ajutorul Tău de la Mine, Eu M-aş teme de moarte"[76]. Despre această temere de moarte a

---

[75] Iar dumnezeiescul Chiril al Alexandriei şi Teodorit, prin *sprijinire de dimineață*, înțeleg Învierea Domnului, care s-a făcut în dimineață adâncă, adică în zorile duminicii. Deci *sprijinire* este Învierea, pentru că a izgonit stricăciunea şi moartea trupurilor. La suprascrierea aceasta zice şi Sfântul Grigorie al Nyssei: „Folosească-ne şi pe noi suprascrierea pentru *sprijinirea de dimineață,* căci obiceiul Scripturii este să numească dimineață aşezarea de dimineață [dispoziția lăuntrică], iar dimineața este o vreme când noaptea şi ziua se înjumătățesc, prin care una adică se pierde, iar cealaltă vine. Şi fiindcă în multe locuri răutatea se numeşte întuneric, când nouă ni se face din dumnezeiasca sprijinire răsăritul cel după fapta bună, atunci, *întru sfârşit*, adică la biruință, ajungem, prin lepădarea faptelor întunericului, să umblăm în ziuă cu bună cuviință".

[76] Iar Grigorie Teologul tâlcuieşte astfel: „El nu a fost părăsit de Tatăl sau de Dumnezeire, aşa cum le pare unora, care zic că Dumnezeirea Se temea de patimă şi, pentru aceasta, Cel ce pătimea se strâmtora cu [îşi micşora] Dumnezeirea. Căci cine L-a silit să Se nască aici jos şi să-Şi ia început, ori să Se suie pe Cruce? Ci întru Sine, precum am zis, închipuie a noastră omenire, căci noi mai-nainte eram părăsiți şi trecuți cu vederea, iar acum suntem apropiați şi mântuiți prin patimile Celui fără de patimă. Tot aşa luând şi nebunia şi greşealele noastre, pe acestea le zice de acum înainte prin psalm, fiindcă este limpede că Psalmul 21 se aduce [aplică lui] lui Hristos (Cuvântarea a II-a, *Despre Fiul*)". Cam acestea le zic şi dumnezeiescul Chiril şi Origen. Iar altul zice că prin *părăsire* să înțelegem iertarea patimii [πάθους, cf. şi Col. 3: 5], adică slobozirea de patimi prin pătimirea lui Hristos (La Nichita). A zis însă şi Teodorit: „*Părăsire* numeşte nu

Domnului vorbesc şi Evangheliştii, căci El S-a rugat în grădină pentru a trece de la El paharul morții, zicând: *Părinte, de este cu putință, treacă de la Mine paharul acesta* (Mt. 26: 39). Domnul a strigat acest început al psalmului în limba evreiască cu mare glas, aflându-Se pe Cruce: *Eli, Eli, lama sabahtani adică Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai lăsat* [părăsit]*?* (Mt. 27: 46). Adică: „Pentru ce M-ai lăsat să am frică, de vreme ce ştii că duhul este osârduitor, iar trupul neputincios?" Ori: „Pentru ce ai dat loc [ai îngăduit] să fiu omorât, fiindcă Eu nu am făcut nimic vrednic de moarte?"

Departe de mântuirea mea sunt cuvintele greşealelor mele.

„Pedepsele, zice, pe care Mi le-au pricinuit păcatele Mele sunt departe de mântuirea Mea, adică nu-mi opresc mântuirea, căci acest fel de greşeale şi de păcate nu găsesc întru mine: *Că păcat*, zice, *nu a făcut* (Is. 53: 9)." Moartea celor ce au făcut păcate este pedeapsă, nu şi a celor fără de păcate. Ori se poate înțelege şi într-alt fel: Hristos Se îmbracă aici cu fața firii omeneşti, ca una ce este înrudită [de-o fire] cu toată firea omenească, zicând ca din partea ei: „Pentru ce, pe Mine – pe tot omul*, M-ai părăsit, o Dumnezeul Meu, ca să mor?"[77] Apoi zice şi pricina părăsirii, anume că osândirile cele pentru păcatele mele sunt departe de mântuire. Drept aceea, prin urmare, şi Eu sunt depărtat de mântuirea aceasta, pentru că, dacă aş fi fost aproape de mântuire, negreşit Mă izbăveam de moarte".

---

despărțirea de Dumnezeire, precum au afirmat unii, ci iertarea ce s-a făcut patimii". Zice însă Eusebie cum că zicerea *ia aminte spre Mine*, ca una ce nu se află în [Scriptura] cea evreiască, dar, cu toate acestea, Mântuitorul a lăsat-o [nu a rostit-o], aşijderea este şi în Psaltirea cea tipărită din nou de Ioan Litinu, tălmăcită din evreieşte; aceasta: *ia aminte spre Mine*, nu se află.

* τὸν καθόλου ἄνθρωπον = omul universal; omul în general. Cu alte cuvinte: „Eu, Hristos, Care recapitulez [cuprind (de la vb. ἀνακεφαλαιόω cf. Ef. 1: 10; Rom. 13: 9)] ca într-un singur principiu călăuzitor şi plin de sens] toată firea umană, ca una ce este de-o fire cu Mine..." Despre acest subiect a vorbit pe larg Apostolul Pavel în Epistola către Romani, punându-L pe Hristos, Adam cel nou, în contrast cu omul păcatului, Adam cel vechi.

[77] Adică: „O Părinte, prin cuvintele omenirii pentru greşeale ei, ea nu se va mântui, ci este departe de mântuire, deci mântuiască-se în dar". Zice însă Teodorit: „Se cuvine a şti că nici unul din ceilalți tălmăcitori nu a pomenit *greşealele*, ci Achila zice: «răcnirea Mea», Simmah: «tânguirile Mele», Teodoțion: «strigarea Mea». Dar cei şaptezeci au zis că psalmul nu se potriveşte Domnului, ci El a rostit cuvintele cele pentru noi în locul nostru, vrând să zică: «Să nu cauți la greşealele firii, ci dă-i mântuire pentru patimile Mele»".

2. Dumnezeul, meu, striga-voi ziua şi nu vei auzi; şi noaptea şi nu spre nepricepere mie.*

„Acest cuvânt s-a plinit în ziua în care Domnul a mâncat Cina cea de Taină cu ucenicii Săi, după Joia cea Mare, în noaptea în care Domnul S-a rugat în grădina Ghetsimani, precum au arătat Evangheliştii; iar că S-a rugat mai-nainte de noapte, adică ziua, în Joia cea Mare, este arătat de graiul acestui psalm[78]. Însă să nu-ţi pară deşănţat, o cititorule, aceea că Proorocul a pus zicerea aceasta la urmă, de vreme ce aceasta s-a făcut mai-nainte decât cea de mai sus, căci astfel sunt cuvintele Proorocilor, iar pricina este ca nu cumva să nu să se pară că Proorocii grăiesc de la sine, ci că grăiesc numai acelea pe care le-au auzit de la Sfântul Duh Care îi insuflă. „Ţie Mă voi ruga ziua, ca să treacă de la Mine vremea morţii, şi nu Mă vei asculta. Asemenea şi noaptea Mă voi ruga pentru aceasta, şi nu spre nepricepere Mie. Pentru ce nu Mă asculţi, căci eu am înţeles că pentru aceasta nu Mă asculţi, ca să Mă izbăveşti de moarte pentru mântuirea oamenilor, pentru care M-am şi întrupat". Însă unii înţeleg prin *zi* şi *noapte* vremea răstignirii, fiindcă de la ceasul al şaselea până la ceasul al nouălea s-a făcut întuneric, încât acea zi [de vineri] a fost zi şi noapte, atunci când Domnul S-a rugat Părintelui Său ca să-i ierte pe răstignitorii Săi, dar nu a fost ascultat, fiindcă au fost daţi cu toţii obşteştii pieiri. „Iar pricina pentru care n-a fost ascultat, zice, o ştia bine, adică pentru aceea că ei voiau să cleveteascǎ învierea Lui, iar pe Apostolii Săi să-i prigonească, şi cu acestea toate să-şi mărească şi mai mult păcatul lor."[79]

3. Iar Tu în Cel Sfânt locuieşti, lauda lui Israel.

Sfânt numeşte pe Dumnezeu-Cuvântul, Cel după fiinţă unit cu Dumnezeu-Tatăl, fiind unit după Ipostas cu lucrarea firii omeneşti, arătând astfel în Evanghelie: *Eu întru Tatăl şi Tatăl întru Mine* (In. 14: 10). Iar *lauda lui Israel* este Părintele, căci în acea vreme iudeii se făleau că numai ei singuri au cunoştinţă

---

* Traducere literală. În versiunea Bibliei Sinodale: *...şi nu Te vei gândi la Mine.*

[78] Poate că aici prin *ziuă* se înţelege acea vreme în care a zis către Părintele său: *Acum sufletul Meu e tulburat, şi ce voi zice? Părinte, izbăveşte-Mă de ceasul acesta. Dar pentru aceasta am venit în ceasul acesta* (In. 12: 27).

[79] Iar la Nichita se scrie că graiurile acestea trebuie citite în chip întrebător, adică: „Dumnezeul Meu, striga-voi ziua şi vei auzi? Şi noaptea şi nu spre nepricepere Mie?" Adică: „Oare nu Mi S-ar socoti o nepricepere să socotesc că, strigând ziua şi noaptea către Tine, Tu nu Mă vei asculta? Că cine oare ar socoti măcar că nu Te vei uita cu bunăvoinţă către cei ce cer de la Tine ajutor, ştiind că Tu locuieşti întru cei sfinţi? Iar dacă plineşti cererile sfinţilor, întru dânşii locuind şi odihnindu-Te, cu atât mai vârtos cele ale Fiului".

de Dumnezeu, cu toate că nici nu judecau drept, nici nu aveau fapte bune. Zicând că locuieşte în Fiul, a arătat că şi Fiul doreşte mântuirea oamenilor, şi nu se fereşte de moartea omenităţii Sale, fiindcă una este voinţa Părintelui şi a Fiului.

4. Spre Tine au nădăjduit părinţii noştri, au nădăjduit şi i-ai izbăvit pe dânşii.
5. Către Tine au strigat şi s-au mântuit, spre Tine au nădăjduit şi nu s-au ruşinat.

Prin aceste cuvinte, David uneşte cu sine pe toţi cei ce se necăjesc şi se ispitesc, zicând că: „Părinţii noştri cei după trup şi Patriarhii, deci şi Proorocii, care mai-nainte de venirea Mea au strălucit în viaţă, aceştia, zice, au nădăjduit spre Tine, o Părinte al Meu, şi, strigând în vremea primejdiilor, s-au izbăvit de ele, pe aceia îi urmez şi Eu, pentru că sunt după omenitate asemenea lor, şi la fel ca dânşii Te doresc şi Eu". Însă David obişnuieşte a zice [folosi] îndoite şi întreite ziceri la unul şi acelaşi lucru, ca mai vârtos să arate prin acestea pofta inimii sale. Izbăvirea de primejdie, zic cei înţelepţi întru cele dumnezeieşti, [se referă] nu numai la trup, ci şi la suflet, adică atunci când sufletul, vitejeşte răbdând durerile şi necazurile, nu va pătimi vreun oarecare lucru fricos şi nevrednic de alegerea lui, căci astfel şi mucenicii, cu toate că au fost omorâţi, se zice despre ei că au biruit, pentru că au rămas nebiruiţi cu sufletul.

6. Iar Eu sunt vierme şi nu om.

După Teodorit, David a zis acest cuvânt, smerindu-se şi nimicnicindu-se pe sine, pentru că şi David, prooroc şi împărat fiind, în Cartea a II-a a Împăraţilor se numeşte pe sine câine mort, şi dacă aşa se nimicniceşte [şi] Iisus Cel fără de păcat, ce să mai zicem noi, păcătoşii şi nevrednicii de toată nimicnicia? Zic însă oarecari, adică dumnezeiescul Dionisie Areopagitul şi scoliastul său, purtătorul de Dumnezeu Maxim*, că Domnul S-a numit pe Sine vierme pentru naşterea Lui cea fără de sământă, căci precum viermele se naşte în pământ fără de sământă, când vine de sus ploaie, tot astfel şi Hristos S-a născut fără sământă, de sus venind Sfântul Duh la Fecioara Maria; deci pentru aceasta se numeşte Hristos vierme, şi nu iarăşi om, din pricina naşterii celei mai presus de fire, mai presus de om şi pentru zămislire Sa*; ori este numit vierme, fiindcă îşi purta trupul ca pe o amăgire

---

* Sfântul Maxim Mărturisitorul a scris foarte multe scolii [tâlcuri] la operele Sfântului Dionisie Areopagitul. Operele lor au fost traduse integral de Părintele Dumitru Stăniloae.
* Pentru modul zămislirii Sale, care a nu a rupt feciona Maicii Sale.

[momeală] pentru draci, sub care era ascunsă undiţa Dumnezeirii Sale[80]. Căci amăgitura se face pentru peşti, punându-se în undiţă; deci amăgitură S-a făcut Hristos după omenitate, pentru a prinde pe marele şi gânditul chit* Diavol, care înota în marea acestei vieţi, ca mâncând acest chit amăgitura, adică omorând şi înghiţind omenitatea lui Hristos, să se prindă de undiţa Dumnezeirii Lui, întru care era omenitatea, şi astfel a crăpat şi a fost omorât nesăţiosul Diavol. Ori aşa cum viermele se vede pe sine nimicnicit de felul lui, însă mâncând şi pierzând materia întru care se află, aşa şi Hristos, era simplu la vedere, dar după înţelegere era pierzător al puterilor celor potrivnice ale dracilor*.

ocara oamenilor şi defăimarea poporului*.

Această zicere prooroceşte curat necinstirile şi batjocurile pe care iudeii I le-au făcut Domnului în vremea patimilor Lui, luându-L în râs şi batjocorindu-L[81]. *Defăimarea poporului şi ocara oamenilor* poate fi unul şi acelaşi lucru, însă se

---

[80] Cuvintele dumnezeiescului Maxim sunt acestea: „Şi poate că prin *vierme* însemnează şi naşterea cea din Fecioară: căci aşa cum viermele nu se naşte din împreunarea unuia cu altul, ci din lemn, ori din pământ, ori din altă materie, fără împreunare, tot astfel şi Mântuitorul, din Sfânta Fecioară fără sământă S-a născut (La Nichita)". Oarecari dascăli însă zic că Domnul S-a numit pe Sine *vierme* – viermele fiind moale şi fraged şi simţitor [αἰσθητικός] la trup – pentru că trupul Domnului era foarte fraged şi cu simţire – prin urmare şi foarte simţitor [αἰσθητικωτατον], pentru fireasca nobilitate [εὐγένειαν] pe care o avea. [Sensibilitatea Lui deosebită, puterea de a le simţi şi înţelege – ca Dumnezeu şi om – pe toate cele din lume, Îl arată ca un Împărat de neam mare, ce poate simţi şi stăpâni totul.]

* κῆτος = chit; fig. balaur, Diavol, Lucifer. Această titulatură, precum şi sinonimul relativ δράκων [balaur, cf. Ps. 103: 26] a fost înţeles de unii Părinţi şi ca metaforă pentru Diavol.

* Învăţătura despre „undiţa Dumnezeirii" este dezvoltată de Sfântul Maxim în *Filocalia*, vol. III.

* Din nou, e vorba de un paralelism climatic sau sintetic. Vezi şi nota de la Ps. 9: 8. Psaltirea este plină de astfel de structuri literare. Ele intenţionează să redea cât mai bine cu putinţă bogăţia semantică a cuvintelor. Nu e doar un simplu joc de cuvinte. Însuşi psalmistul (sau cel ce se roagă, citind ori scriind Psaltirea), având un oarecare gând de laudă, o cerere oarecare etc. către Dumnezeu, sau o afirmaţie despre anumite lucruri, descoperă caracterul negrăit al descoperirii dumnezeieşti în inima omului, în Scriptură sau în creaţie, fapt care îl poate nedumeri sau uimi uneori atât de mult, încât caută alte şi alte cuvinte sau forme de adresare pentru a-şi exprima lauda, gândul etc.; acestea pot lua forma unor sinonime sau expresii asemănătoare, sau a unor cuvinte care includ în ele ideea anterioară, dar aduc cu ele o altă informaţie, în scopul unei accentuări sau amplificări a ideii anterioare.

[81] Zice însă şi dumnezeiescul Maxim: „[Se arăta ca vrednic de] ocară oamenilor care nu credeau adevărul şi *defăimarea poporului* celui plin de păcate (La Nichita)".

poate înţelege şi că Domnul S-a făcut *ocară oamenilor*, adică ostaşilor romani, şi *defăimare poporului*, adică iudeilor.

7. Toţi cei ce M-au batjocorit au grăit cu buzele, clătinat-au cu capul[82]. 8. Nădăjduit-a spre Domnul, izbăvească-L pe El, mântuiască-L că-L voieşte pe El.

„Aceste cuvinte le vei găsi în Evanghelia după Matei, căci acolo se zice: *Iar trecătorii Îl huleau, clătinându-şi capetele. Şi zicând: Tu, Cel ce dărâmi biserica şi în trei zile o zideşti, mântuieşte-Te pe Tine Însuţi! (...) S-a încrezut în Dumnezeu: Să-L scape acum, dacă-L vrea pe El!* (adică de-L iubeşte pe El) (Mt. 27: 39 ş.u.). Iar în Evanghelia după Luca se scriu acestea: *Şi sta poporul privind, iar căpeteniile îşi băteau joc de El, zicând: Pe alţii i-a mântuit; să Se mântuiască şi pe Sine Însuşi, dacă El este Hristosul, alesul lui Dumnezeu* (Lc. 23: 35).

9. Că tu eşti Cel ce M-ai tras din pântece,

Prin împreunarea bărbatului cu femeia se dezleagă încuietorile fecioriei, căci sămânţa se aruncă de către bărbat, deschizând fireşte pântecele[*], iar apoi, aceasta, închizându-se, ţine sămânţa înăuntru, până ce se desăvârşeşte pruncul, însă după aceasta, când pântecele se înghesuie din pricina mărimii pruncului, el se deschide, şi astfel dă slobozenie pruncului ca să iasă şi să se nască. Iar la Naşterea Mântuitorului Hristos, aşa cum zămislirea a fost fără sămânţă bărbătească, tot astfel şi naşterea pruncului a fost mai presus de fire şi preamărită, căci puterea lui Dumnezeu a tras pe prunc în chip negrăit, fără a se deschide şi a se strica cheile fecioriei Născătoarei de Dumnezeu[83].

---

[82] Iar cineva nu s-ar putea decât mira de nătăria [nerozia, nesocotinţa] iudeilor, cum, citind ei acestea ce s-au zis împotriva lor ca din partea lui Hristos, nu au priceput, văzându-L pe El răstignindu-Se, şi că proorocia conglăsuieşte [este una] cu ceea ce au grăit aceştia (La Nichita).

[*] μήτραν de la μήτρα = pântece, mitră, mitras; termenul revine adesea în cântările bisericeşti.

[83] Pentru aceasta şi altul zice: „Şi aceasta este mai osebită [se potriveşte mai bine] lui Emmanuil, că încă de la sânii Maicii a nădăjduit spre Dumnezeu şi Tatăl, că, după Isaia, mai-nainte de a cunoaşte pruncul binele sau răul, a ales binele, drept care, după voia Tatălui, înomenindu-Se Unul-Născut sau Cuvântul, ca om zice către Dumnezeu, Părintele Său, că: «Tu eşti Cel ce M-ai scos din feciorescul pântece şi de la înseşi sânii Maicii şi din mitrasul ei, am avut cruţarea [scăparea] cea de la Tine, că ai poruncit să fugă în Egipt din pricina nebuniei lui Irod, şi, Părinte al Meu, după fire fiind şi întru adevăr mai-nainte de înomenirea Mea, când M-am făcut Fiul al femeii după trup, căci din pântece am venit, atunci ai stătut [Te-ai arătat] şi Dumnezeu al Meu [după omenitate]» (La Nichita)". Şi altul încă zice: „Deşi eşti pururi Părinte al Meu, dar şi Dumnezeu al Meu din pântecele Maicii Mele ai început a fi" (La Nichita)".

nădejdea Mea de la sânii Maicii Mele,

„Tu, Doamne, zice, eşti nădejdea Mea de la sânii Maicii Mele, că Eu de atunci Te-am cunoscut nădejdea Mea, înţelepţindu-Mă din Dumnezeirea cea unită cu Mine, după Ipostas.” Căci zice Evanghelistul Luca: *Iar pruncul creştea şi se întărea cu Duhul, umplându-Se de înţelepciune, şi harul lui Dumnezeu era asupra Lui* (Lc. 2: 40).

spre Tine M-am aruncat din pântece.

„Întru acoperământul Tău, zice, o Părinte, M-am aruncat, pentru că nu am avut tată pe pământ.”

10. Din pântecele Maicii Mele, Dumnezeul Meu eşti Tu,

„De îndată, zice, ce M-am zămislit, Te-am cunoscut [a fi] Dumnezeul Meu, înţelegând-o aceasta de la Dumnezeirea cea unită cu Mine după Ipostas.” Iar *din pântece* înseamnă fie: „În pântece aflându-Mă”, fie: „După ce am ieşit din pântece, adică după ce M-am născut”.

nu te depărta de la Mine,
11. Că necazul este aproape; şi nu este cine să-Mi ajute Mie.

Şi despre aceasta zic Evangheliştii Marcu şi Matei că: *Iisus a început a se întrista şi a se mâhni* (Mt. 26: 33; Mc. 14: 33). Şi iarăşi: *Atunci toţi ucenicii, lăsându-l, au fugit* (Mt. 26: 56).

12. Înconjuratu-M-au viţei mulţi, tauri graşi M-au cuprins.

Domnul numeşte aici *viţei* pe poporul cel simplu [de rând] al iudeilor, pentru zburdălnicia şi neorânduiala lor, iar *tauri*, pe arhierei, pe cărturari şi pe bătrânii poporului, din pricina vechimii vârstei şi pentru că erau cei mai mari, pe aceştia îi numeşte şi *graşi*, pentru multele daruri şi bunătăţi pe care le-au luat de la Dumnezeu[84].

---

[84] Ori îi numeşte *graşi* pentru că se desfătau în cinstirile cele de la toţi şi în aducerile de prinoase ale popoarelor. Iar la dumnezeiescul [deci nu Fericitul] Ieronim, zicerea se află astfel: „«Mai-marii Vasanului m-au înconjurat», cuvântul arătând pe ostaşii care au pus pe capul Lui cununa de spini în loc de coroană (La Nichita)”.

Moise a zis de mai-nainte despre aceştia că: *A mâncat Iacov, s-a îngrăşat Israel şi s-a făcut îndărătnic; îngrăşatu-s-a, îngroşatu-s-a şi s-a umplut de grăsime; a părăsit pe Dumnezeu, Cel ce l-a făcut, şi a dispreţuit cetatea mântuirii sale* (Deut. 32: 15). (Vezi însă şi cap. 4 de la Osea, cum aseamănă poporul lui Efraim cu juninca care e strechie [îndărătnică], şi iubeşte biruinţa.)

13. Deschis-au asupra Mea gura lor, ca un leu ce răpeşte şi răcneşte.

„Au deschis iudeii gura, zice, asupra Mea, şi strigau către Pilat: *Ia-L,, ia-L, răstigneşte-L* (In. 19: 15)[85]."

14. Ca apa M-am vărsat, şi s-au risipit toate oasele Mele.

Domnul numeşte oase pe Apostolii Săi, după Teodorit, căci ei împreună ţin şi întăresc trupul cel înţelegător, adică Biserica Sa, precum şi oasele ţin împreună acest trup simţit, „aceştia, zice, s-au împrăştiat în vremea patimii": *Atunci toţi ucenicii, lăsându-L, au fugit*, zice Evanghelistul (Mt. 26: 56). A proorocit şi Zaharia: *Bate-voi păstorul şi se vor risipi oile turmei* (Zah. 13: 7). Iar revărsarea Apostolilor arată despărţirea şi purcederea [plecare de la] de la Hristos[86].

15. Făcutu-s-a inima Mea ca ceara ce se topeşte în mijlocul pântecelui Meu.

„Inima Mea, zice, s-a topit de necaz precum se topeşte ceara de foc, şi desăvârşit a slăbit." Iar prin *pântece* numeşte şi toată partea cea deşartă, adică sacul trupului*.

16. Uscatu-s-a ca un vas de lut tăria Mea,

„Puterea trupului Meu, zice, s-a închegat şi s-a uscat de focul întristării şi al necazului, fiindcă a lipsit toată umezeala lui."

---

[85] Ori după altul: „Zice despre groaznicul leu cu urlet de nesuferit, atunci când îl deşteaptă foamea îndemnându-l la vânat, că prin urletul său face vânatul să se cutremure de frică, apoi, prinzându-l, îl rupe, tot aşa şi evreii, numaidecât au urlat asupra lui Hristos (La Nichita)".

[86] Într-altele se zice: „M-am revărsat".

* το κουφάρι του σώματοσ = sacul [?], hârbul trupului.

şi limba Mea s-a lipit de grumazul Meu,

Această zicere s-a plinit atunci când martorii cei mincinoşi mărturiseau împotriva lui Hristos, iar El nu răspundea nimic, ci stătea tăcând. Ori aceasta s-a plinit şi atunci când a însetat sus pe Cruce, şi nimeni nu s-a aflat să-i răcorească setea cu apă[87].

şi în ţărâna morţii M-ai pogorât.

Ţărâna morţii este mormântul, fiindcă într-însul sunt îngropate trupurile celor morţi. „În acest mormânt, zice, M-ai coborât, Doamne, vrând Eu, pentru mântuirea oamenilor."

17. Că M-au înconjurat câini mulţi;

Tauri am numit mai sus pe iudei, pentru că, după Teodorit, se aflau sub jugul legii, ca nişte tauri şi boi, cu toate că călcau legea. Iar *câini* numeşte pe ostaşii păgânilor romani, ca unii care, după lege, erau necuraţi şi fără de omenie, ca câinii, căci aşa a numit Hristos şi pe cananeanca, ca pe o păgână, zicând: *Nu este bine a lua pâinea fiilor şi s-o arunci câinilor* (Mt. 15: 26)[88].

adunarea celor vicleni M-au cuprins.

„Adunarea, zice, a pizmăreţilor iudei M-a înconjurat."

18. Străpuns-au mâinile Mele şi picioarele Mele.

„Au străpuns, zice, mâinile Mele şi picioarele Mele prin găurirea piroanelor."

---

[87] A zis însă şi altul: „Nu se poate ca cineva să înseteze decât din multa uscăciune, şi aceasta o arată firea trupului, care iubeşte umezeala, cerându-şi dezlegarea sării prin adăparea cu apă, dar destule sunt şi mâhniciunile care pot pricinui uscăciune şi sete deoarece pornesc veninul şi sunt fierbinţi şi iuţi: de unde şi Domnul, însetând deasupra Crucii, a cerut să bea, zicând: *Mi-e sete*; se vede dar că setea Domnului a fost firească (La Nichita)".

[88] Adaugă însă şi Teodorit, zicând: „După Patimă, cei ce erau *câini* s-au mutat prin credinţă întru rânduiala fiilor, iar cei ce de demult au avut purtarea de grijă a fiilor, au primit numirea câinilor, căci ca nişte câini s-au turbat asupra Stăpânului".

19. Numărat-au toate oasele Mele,

„Au numărat, zice, mai toate oasele Mele, fiindcă M-au spânzurat gol pe Cruce, şi aşa de tare au întins mădularele Mele, încât se vedeau până şi articulaţiile şi încheieturile oaselor Mele şi, prin urmare, era cu putinţă celor ce priveau să le numere", precum tâlcuieşte Teodorit.

şi aceia priveau

„Ei, zice, M-au cercetat când eram spânzurat pe Cruce şi cereau să vadă de sunt Fiul lui Dumnezeu, zicând: *De eşti Fiul lui Dumnezeu, coboară-Te de pe Cruce* (Mt. 26: 40).

şi se uitau la Mine

„După ce iudeii, zice, M-au cercetat şi s-au încredinţat desăvârşit, atunci M-au cunoscut că sunt Fiul lui Dumnezeu, văzând toată zidirea compătimind cu Mine, cu toate că ei iarăşi au rămas întru împietrirea inimii şi în credinţa lor", precum zice Evanghelistul Matei: *Iar sutaşul şi cei ce erau cu el păzind pe Hristos, dacă au văzut cutremurul şi cele ce se făcuseră, s-au înfricoşat foarte, zicând: Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu a fost acesta* (Mt. 27: 54). Ori se poate înţelege şi într-alt fel, anume că: „Iudeii au cercetat ca nu cumva să Mă coboare ucenicii Mei de pe Cruce, şi de aceea se uitau la Mine, adică Mă păzeau cu ostaşi păzitori"[89].

20. Împărţit-au hainele Mele loruşi şi pentru cămaşa Mea au aruncat sorţi.

Această zicere a tâlcuit-o arătat Evanghelistul Ioan, zicând: *După ce au răstignit pe Iisus, ostaşii au luat hainele Lui şi le-au făcut patru părţi, fiecărui ostaş câte o parte, şi cămaşa. Dar cămaşa era fără cusătură, de sus ţesută în întregime. Deci au zis unii către alţii: Să n-o sfâşiem, ci să aruncăm sorţii pentru ea, a cui să fie; ca să se împlinească Scriptura...*(In. 19: 23, 24)[90].

---

[89] Iar Teodorit zice că: „*Se uitau la Mine* însemnează «râdeau de Mine»".

[90] Se cuvine însă a se mira cineva de ticăloşii iudei, că zicerea aceasta a lui David nu s-a adeverit niciodată la nimeni, istoriceşte, decât numai la Hristos; cu toate acestea, văzând ei proorocia aceasta plinindu-se în Hristos, iarăşi rămân întru necredinţă. Iar ce a fost cea ţesută, zice Isidor Pelusiotul [cca 360-435]. Avvă din pustia Egiptului, autor al unor apoftegme din Pateric şi a unor tratate care s-au pierdut] că: „Gingăşia şi subţirimea şi buna frumuseţe a îmbrăcămintei nu împlineşte canonul nevoinţei celei după Dumnezeu,

21. Iar Tu, Doamne, nu depărta ajutorul Tău de la Mine; spre spijinirea Mea ia aminte.

„Fiindcă, zice, Mi s-au făcut toate aceste rele, pentru aceasta Tu, Doamne, nu depărta ajutorul Tău de la Mine, ci în grabă trimite-Mi sprijinirea şi cercetarea Ta, ca să înviez adică a treia zi."

22. Izbăveşte de sabie sufletul Meu, şi din mâna câinelui pe cel unul născut al Meu.
23. Mântuieşte-Mă din gura leului, şi din coarnele inorogilor smerirea Mea.

Domnul numeşte aici pe ostaşii romani *sabie*, fiindcă erau înarmaţi şi purtau săbii, şi pe aceeaşi ostaşi îi numeşte *câini*, pentru că erau necuraţi, fiind păgâni,

---

(...) întreabă pe Ioan Teologul, pe cel ce povesteşte despre cămaşa Domnului şi-ţi va spune că cămaşa Lui era necusută, fiind ţesută de sus, în întregime (cf. In. 19: 23), şi oare cine nu ştie cu ce simplitate se îmbracă galileenii? Căci la ei este o plăcere a se face o astfel de îmbrăcăminte cu oarecare meşteşug, precum cele de legat la piept, cu împletire ţesute şi începute (*Epistola către monahul Maton*, 74)". Iar Eftimie Zigabenul (adică însuşi autorul *Tâlcuirii Psaltirii*), în Tomul al II-lea al *Tâlcuirii Evangheliei după Matei*, zice, nedumerindu-se: „Câte să fi fost hainele Domnului? Unii zic că a avut cinci, din care patru s-au împărţit între cei patru ostaşi, iar a cincea este cămaşa cea necusută". Lui însă i se pare că acest cuvânt nu este convingător, fiindcă Domnul era măsurat şi nu purta lucruri de prisos, şi nimeni din ceilalţi oameni nu purta atât de multe haine, el însă, bine-socotind, zice că avea trei haine: una – cămaşa cea de pe trup, adică necusută, a doua – cea de peste cămaşă, iar a treia – cea care se purta deasupra hainelor. Prin urmare, ostaşii, rupând două haine, au făcut patru părţi, nu ca pe nişte lucruri de mult preţ, ci din batjocură, iar pentru cămaşa cea necusută au aruncat sorţi. Pentru ce însă a poruncit Hristos Apostolilor să nu poarte două haine (cf. Mt. 10: 10) de vreme ce şi El avea [două]? Şi răspunde, zicând că şi Domnul avea numai o cămaşă – cea de pe trup, iar celelalte nu erau haine, ci învelişuri". Iar dumnezeiescul Maxim tâlcuieşte hainele Domnului tropologic şi alegoric, zicând că: „Cămaşa Mântuitorului, ţesută de sus în jos ca un întreg, este ţinerea împreună şi împletitura neîmpărţită a faptelor bune întreolaltă, şi care acoperă înăuntru Cuvântul ce este întru noi, de care, de multe ori golindu-ne pe noi ucigaşii draci prin lenevire şi trândăvire, nu pot totuşi să o rupă [cămaşa] şi să cunoască fapta noastră cea bună, şi astfel, pururi o cunoaştem, deşi nu ne îmbrăcăm cu un astfel de acoperământ, iar cele ce s-au rupt sunt îmbrăcămintea cea pe dinafară a simţitei bogăţii, care se rupe în patru stihii lumeşti, la care ne înduplecă pe noi batjocoritorii şi ucigaşii demoni ca să le folosim cu împătimire. După alt cuvânt, *cămaşa cea de sus ţesută* este adică sufletul fiecăruia [care este] de sus insuflat, iar că e *necusută* este pentru simplitatea şi nealcătuirea ei din părţi, iar că nu era ruptă, arată nemurirea. Iar hainele cele rupte arată trupul care se strică şi se împarte în cele patru stihii.

precum am zis mai sus, iar *lei* îi numeşte pe iudei, pentru sălbăticirea şi nemilostivirea lor, căci însetau de moartea Lui, şi pentru pândirea şi vânarea pe care o făceau împotriva Domnului, ca leii ce pândesc şi prind dobitoacele şi le mănâncă, căci astfel i-a numit şi mai sus, la stihul 13. Iar pe aceşti iudei îi numeşte şi *inorogi**, inorogul fiind un dobitoc sălbatic care are în frunte un singur corn[91]. Numindu-i *câine* şi *leu*, a folosit singularul, căci neamul iudeilor este unul, iar al romanilor tot unul, căci fiecare dintre ei este numit fie roman, fie iudeu, la singular. Iar *unul născut*, Domnul numeşte sufletul Său, ca pe un singur suflet, căci numai sufletul lui Hristos, dintre toate celelalte suflete ale oamenilor, a fost fără de păcat, şi pentru că pe acesta Îl avea Fiul Lui Dumnezeu unit cu Sine după Ipostas[92]. Iar despre smerenia Lui, El Însuşi a zis în Evanghelie: *Învăţaţi de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima* (Mt. 11: 29). Iar pricina pentru care Domnul Se ruga, am zis-o mai sus, am spus încă şi ce fel de izbăvire cerea.

24. Spune-voi numele Tău fraţilor Mei;

Însemnează, o cititorule, cum Duhul Cel Sfânt, Care mai-nainte vedea acestea, pe unele le zice ca făcute şi trecute, iar pe altele cum că se vor face, după rânduiala şi însuşirea Proorocilor, iar aici zice că Domnul va spune Părintelui, căci evreii Îl mărturiseau ca Dumnezeu, iar de Părinte al unui Fiu nu-L ştiau, precum zice în Evanghelia după Ioan: *Am arătat numele Tău neamurilor* (In. 17: 6). Iar *fraţi ai Săi* numeşte pe Apostoli, precum Însuşi a zis după Înviere către aducătoarele de mir: *Mergeţi şi spuneţi fraţilor Mei...*(Mt. 28: 10)[93].

---

* Lit.: animal cu un singur corn, probabil bou sălbatic, bivol. Despre identitatea sau specia acestui animal există păreri şi păreri. În Biblie e folosit mai ales ca metaforă pentru caracterul unor oameni.

[91]Zice însă Marele Vasile: „Iar prin *coarne de inorogi* înţelegem mândrie (căci inorogul are un corn foarte ascuţit, obrăznicindu-se asupra tuturor dobitoacelor, tot la fel şi fariseii s-au obrăznicit asupra smereniei lui Hristos). Deci, prihănind Domnul pe poporul cel gâlcevitor care s-a sculat asupra Lui în vremea patimilor, îi numeşte pe ei inorogi". Iar Teodorit zice că: „*Leu*, *câine* şi *inorog* este numit cel ce are stăpânirea morţii, după glasul apostolului, adică Diavolul, care în vremea patimilor a năvălit ca o fiară asupra Domnului, aducându-I moartea".

[92] Iar altul zice: „Unul născut numeşte Domnul sufletul Său, în loc de «scumpul şi iubitul», pentru că numai fiii cei foarte iscusiţi sunt iubiţi de părinţi. Iar *mână a câinelui* numeşte stăpânirea Satanei".

[93] Altul însă tâlcuieşte zicând că: „*Nume* numeşte aici slava, că slava Părintelui dintru început s-a aşezat". Iar Teodorit zice că: „*Fraţi* numeşte pe cei ce au crezut într-Însul. Fraţi însă sunt ca ai unui om, căci Se numeşte Stăpân şi Domn ca Dumnezeu, iar ca om se numeşte şi frate".

în mijlocul adunării [Bisericii] Te voi lăuda.

„Nu numai pe Apostoli, zice, îi învăţa Domnul, ci Se înfăţişa şi în sinagogile evreilor şi povestea măririle lui Dumnezeu şi Tatăl", căci pentru acestea grăieşte psalmul acesta. Iar Domnul face cunoscută această învăţătură încă de la Învierea Lui până astăzi, prin Evanghelia Sa, căci aceasta se citeşte arătat [fără nici o oprelişte] în toate bisericile creştinilor[94].

25. Cei ce vă temeţi de Domnul, lăudaţi-L pe El.

„Fiindcă Domnul a fost ascultat de cerescul Său Părinte şi S-a sculat din morţi, pentru aceasta îndeamnă acum la mulţumire pe cei ce au crezut într-Însul, şi-i mai îndeamnă pe cei din păgâni care au crezut, pentru că Domnul i-a trimis după Înviere pe Apostolii Săi mai întâi la păgâni, zicându-le: *Mergând, învăţaţi toate neamurile* (Mt. 28: 19). Căci despre aceste neamuri zice că se tem de Dumnezeu, numindu-i pe ei de la fapta bună ce au arătat, căci astfel şi Pavel i-a numit în Fapte, zicând: *Bărbaţi israeliteni, şi cei ce vă temeţi de Dumnezeu, ascultaţi* (Fapte 13: 16). Iar către Corneliu, Petru a zis: *În toate neamurile, cel ce se teme de Dumnezeu şi lucrează dreptatea este primit* (Fapte 1: 33). Însă, deoarece Biserica creştinilor nu este alcătuită numai din păgâni, ci şi din evrei, pentru aceasta şi Domnul îi cheamă pe aceştia spre slavoslovia şi lauda lui Dumnezeu[95], iar în continuare zice:

Toată seminţia lui Iacov slăviţi-L pe El

„Toţi, zice, cei ce din evrei aţi crezut, slăviţi pe Dumnezeu, căci Iacov a fost strămoş al celor douăsprezece seminţii ale lui Israel."[96]

---

[94] Aceste două ziceri le aduce Pavel în Epistola către Evrei, ca din partea lui Hristos, zicându-se: *Pentru că şi Cel ce sfinţeşte şi cei ce se sfinţesc, dintr-Unul sunt toţi; de aceea nu se ruşinează să-i numească pe ei fraţi, Zicând: Spune-voi fraţilor mei numele Tău. În mijlocul Bisericii Te voi lăuda* (Evr. 2: 11).

[95] „(...) Ca să se înveţe iudeii de la Hristos să nu mai facă jertfe prin vărsare de sânge, ci să laude şi să slavoslovească pe Dumnezeu, şi să săvârşească slujba cea curată şi nesângeroasă, şi să slăvească nu numai prin glas, ci şi prin buna-viersuire, care se făptuieşte prin temerea de Dumnezeu."

[96] Şi Hristos Se numeşte Iacov, adică amăgitor, ca Unul ce a amăgit pe Diavol şi l-a biruit; I se zice şi Israel, ca o Minte ce vede pe Dumnezeu, că nimeni nu ştie pe Tatăl, fără numai Fiul, iar seminţie a lui Hristos – a Celui ce Se numeşte Iacov şi Israel – sunt creştinii, cei ce s-au născut duhovniceşte dintr-Însul.

26. Temeți-vă de Dânsul toată seminția lui Israel.

Aici numără laolaltă ambele popoare, atât pe cel din evrei, cât şi pe cel din neamuri, fiindcă acela care a crezut [în] şi a cunoscut pe Hristos este Israelul duhovnicesc*, căci Israel se tâlcuieşte *minte care vede pe Dumnezeu.* Porunceşte dar Hristos amânduror popoarelor să laude [pe] şi totdeauna să se teamă de Dumnezeu ca un Atotțiitor, ori şi celorlalți evrei le porunceşte să se teamă de Dumnezeu, pentru că Dumnezeu poate aduce asupra lor sfărâmare şi pieire, din pricina turbării pe care au arătat-o asupra Fiului Său.

27. Căci n-a lepădat, nici n-a defăimat ruga săracului.

„N-a trecut cu vederea, zice, nici n-a socotit rugăciunea Mea supărătoare Părintele, adică a birui Eu ca om pe Diavol şi a dărui vouă biruința aceasta." Domnul S-a numit pe Sine sărac, atât pentru simplitatea trupului*, cât şi pentru că era sărac de bani şi de omeneasca bogăție.

28. Nici a întors fața Sa de la Mine;

„Nu a întors, zice, Dumnezeu şi Părintele fața Sa de la Mine, precum fac cei care urăsc pe cineva." Vezi însă şi tâlcuirea zicerii: *Până când vei întoarce fața Ta de la Mine?*(Ps. 12: 1).

şi când am strigat către Dânsul, M-a auzit.

„De îndată, zice, ce am strigat către Părintele meu, a auzit glasul rugăciunii Mele."

---

* πνευματικός 'Ισραήλ. Despre poporul creştin ca Israel duhovnicesc mărturiseşte Dreptul Simeon, atunci când primeşte pe pruncul Iisus, respectiv cunoscuta cântare de la Vecernie: „Acum slobozeşte...", care nu e altceva decât lauda Dreptului Simeon. Necunoaşterea semnificației acestei expresii a făcut pe unii editori ai cărților de cult să scoată sintagma „poporul Tău Israel..." Trebuie să ştie că, de la venirea lui Hristos încoace, duhovniceşte vorbind, Israelul este un nume al unui singur popor – poporul creştinesc – Noul Israel, Israelul duhovnicesc, moştenitorul făgăduințelor, „cel ce vede pe Dumnezeu", cum zice tâlcuitorul mai sus. Dacă celălalt Israel – cel trupesc – se afla înainte de Hristos sub o oarecare călăuzire duhovnicească, acum el are numai o semnificație istorică sau politică, care semnificație nu-i conferă nici o valoare duhovnicească, in ciuda pretinsei lor „evlavii" şi „smerenii" de popor „prigonit".

* εὐτέλεια τῆς σαρκός. Mitropolitul Veniamin redă prin „prostimea trupului", noi astăzi am zice „precaritatea cărnii", neputința ei, imposiblilitatea de a supraviețui prin sine şi a scăpa de moarte, de dureri şi slăbiciuni.

29. De la Tine este lauda Mea;

Lauda Fiului de la Părintele s-a făcut atunci când a venit glas din ceruri, zicând: *Tu eşti Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit* (Mt. 3: 17), şi când Părintele a strigat din cer: *Şi L-am preaslăvit şi iarăşi Îl voi preaslăvi* (In. 12: 28)[97].

în adunare mare Mă voi mărturisi Ţie*;

Domnul numeşte aici *mărturisire* lauda şi slavoslovia, iar *adunare mare** este Biserica creştinilor, fiindcă se întinde până la marginile pământului, ori pentru că este alcătuită din bărbaţi mari şi sfinţi. Domnul întotdeauna laudă pe Dumnezeu-Tatăl prin Evanghelia Sa în mijlocul Bisericii. Sinagoga iudeilor o numea mai sus simplu *adunare*, dar şi Biserica credincioşilor care se află în fiecare eparhie, iar acum numeşte *mare* toată catoliceasca* (adică peste-tot cuprinzătoarea) Biserică a creştinilor.

rugăciunile Mele le voi da înaintea celor ce se tem de Dânsul.

Domnul numeşte aici *rugăciuni* făgăduinţele Sale, adică de a face cunoscut numele Părintelui Său, de a-L lăuda pe El.

30. Mânca-vor săracii şi se vor sătura;

„Cei ce erau mai-nainte, zice, săraci de buna-cinstire şi păgâni, după Teodorit, vor mânca (...), dar şi cei săraci de bogăţia omenească, că fără averi şi săraci sunt creştinii adevăraţi, aceia dar vor mânca duhovniceasca hrană a învăţăturii Evangheliei, care hrăneşte şi creşte sufletul."

---

[97] Iar Teodorit zice: „«Precum Eu te fac cunoscut oamenilor, tot aşa şi Tu îi înveţi pe toţi oamenii să-Mi aducă aceeaşi cinste (adică ca şi Ţie)»; tot aşa şi lui Petru i-a descoperit cunoştinţa cea despre Dânsul, aşa lui Pavel, aşa, prin aceştia, tuturor oamenilor".

* Sau: „Te voi lăuda".

* ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ.

* καθολικὴν = universală. Termenul este tradus astăzi prin „sobornicească", care de altfel este sinonim absolut cu „universal, catolic[esc]", dar, pentru a nu se face confuzie între sensul „totalitar" sau „expansionist" pe care Biserica „catolică" îl dă acestui termen, s-a ales termenul „sobornicească". Mai pot exista desigur şi alte motive. Paranteza Mitropolitului Veniamin este şi ea sugestivă.

şi vor lăuda pe Domnul cei ce-L caută pe Dânsul,

„Vor slavoslovi, zice, pe Dumnezeu, cei ce-L caută, pentru că nu i-a durut pentru Unul născut Fiul Său, ci L-au dat spre moarte pentru mântuirea oamenilor." Însă dacă cineva caută [într-adevăr] pe Dumnezeu, acela şi umblă pe calea poruncilor Lui care duc la El. Ori se înţelege şi într-alt fel, anume că credincioşii vor mânca Trupul lui Hristos, întru Care se cuprinde şi sângele Lui, şi se vor umple de Duhul Sfânt, şi vor lăuda pe Dumnezeu înaintea Sfintei Mese. Putem astfel spune că această zicere este o proorocie nu numai pentru învăţătura Evangheliei, ci şi pentru masa cea de taină a pâinii şi a vinului celor făcătoare de viaţă, după Teodorit.

vii vor fi inimile lor în veacul veacului.

Zice Domnul în Evanghelie: *Eu sunt pâinea vieţii* (In. 6: 48), şi iarăşi: *De va mânca cineva din pâinea aceasta, viu va fi în veac* (v. 48), adică de va păzi poruncile. Deci Domnul zice că: „Cei ce mănâncă Trupul Meu vor fi vii cu inima", prin inimă arătând – de la parte la întreg – toată viaţa, iar prin *în veac* a zis pentru că, deşi cei ce se împărtăşesc cu vrednicie, vor muri [numai] după fire, cu toate acestea se vor scula iarăşi spre viaţa veşnică.

31. Vor pomeni şi se vor întoarce la Domnul toate marginile pământului.

Prin *pomenire* înţelege aducerea amintea de un lucru cunoscut mai dinainte. Se vede dar din această zicere că cunoştinţa de Dumnezeu este sădită în oameni[98]. Însă la păgâni, întunericul necunoştinţei a acoperit această cunoştinţă, iar după ce a venit Domnul – Soarele cel gândit al dreptăţii – întunericul rătăcirii s-a risipit, iar neamurile şi-au adus aminte de Dumnezeu, Ziditorul lor, şi astfel au crezut şi s-au întors la Dânsul. Ori a zis *vor pomeni* în loc de „se vor învrednici de aducerea aminte a lui Dumnezeu păgânii, care până atunci erau uitaţi[99]. Însă vezi, o cititorule, cum David a întrebuinţat zicerile acestea după rânduială: că mai întâi a zis că-şi vor aduce aminte; al doilea, că se vor întoarce, iar al treilea, că se vor închina.

---

[98] Pentru aceasta a zis Sfântul Ioan Damaschin că: „Cunoştinţa că Dumnezeu este întru toţi a fost semănată fireşte [în fire] de El (Cartea I, cap. 2, *Despre credinţă*)".

[99] Precum zice undeva: *Cel ce caută sângiurile lor, Şi-a adus aminte* (Ps. 9: 12).

32. Şi se vor închina înaintea Lui toate moştenirile neamurilor.

Pentru ce, oare, zice aceasta, de vreme ce nu toate marginile pământului au crezut, nici toate patriile neamurilor? Răspundem prin aceea că, de vreme ce propovăduirea Evangheliei a ajuns la toate marginile pământului şi la toate neamurile lumii, şi de vreme ce din fiecare neam au fost câţiva care au crezut, pentru aceasta, pornind de la parte, a arătat totul; de altfel, prin *patrii* numeşte rudeniile, această vădindu-se din aceea că rudeniile din fiecare neam au crezut în Hristos, şi prin Hristos s-au închinat şi Tatălui.

33. Că a Domnului este împărăţia şi El stăpâneşte peste neamuri.

„Hristos este, zice, atât Împărat, cât şi Stăpân al neamurilor", după cum este scris: *...voi da Ţie neamurile moştenirea Ta, stăpânirea Ta, marginile pământului* (Ps. 2: 8). Şi pentru aceasta se vor închina Lui, fiindcă s-au slobozit prin El din tirania Diavolului[100].

34. Mâncat-au şi s-au închinat toţi graşii pământului;

Graşi numeşte aici pe bogaţii care s-au îmbogăţit cu buna-cinstire de Dumnezeu şi cu fapta bună, săraci fiind mai-nainte de acestea, precum am zis mai-nainte: „Aceştia au mâncat, zice, şi s-au îngrăşat de duhovniceştile bunătăţi".

înaintea Lui vor cădea toţi cei ce se coboară în pământ.

„Vor cădea înainte, zice, şi se vor închina lui Hristos oamenii care mor şi putrezesc în pământ", fiindcă după obşteasca înviere tot genunchiul se va pleca Însuşi Tatălui, după Apostolul (Rom. 14: 11), adică unii se vor supune de voie şi dorind – precum credincioşii, iar alţii în silă şi de frică – precum cei necredincioşi şi dracii, după Teodorit.

---

[100] Pentru aceasta zice şi Teodorit că: „Dumnezeu nu este numai al iudeilor, precum socotesc ei, ci este făcător a toată firea oamenilor. Aşa a zis şi Apostolul: *Oare Dumnezeu este numai al iudeilor? Nu este El şi Dumnezeul păgânilor? Da, şi al păgânilor. Fiindcă este un singur Dumnezeu, Care va îndrepta din credinţă pe cei tăiaţi împrejur şi, prin credinţă, pe cei netăiaţi împrejur* (Rom. 3: 29-30)".

35. Şi sufletul meu, Lui viază,

„Dumnezeu este, zice, Cel care a dat viaţă sufletului meu, nelăsându-l să moară de păcat." Aceasta se înţelege şi într-alt fel, [cu referire] la Tatăl şi la Fiul: „Sufletul meu viază lui Dumnezeu, zice, pentru că lucrează toate câte sunt plăcute Lui, precum şi dimpotrivă, demonul a murit, fiindcă [sufletul] a stat neclintit împotriva drăceştilor lui ameninţări"[101].

şi seminţia mea va sluji Lui.

Seminţia lui Hristos, adică fiii Lui, toţi cei ce s-au născut Lui prin Evanghelie, adică creştinii, pe care i-a suspus Părintelui Său[102].

36. Vesti-se-va Domnului neamul ce va să vină;

„Se va face cunoscut, zice, de Dumnezeu, Biserica credincioşilor cea din păgâni, care va veni în zilele înomenirii Fiului."

Vesti-se-va dreptatea Lui poporului ce se va naşte,

„Câţi s-au născut, zice, duhovniceşte prin credinţă, aceştia vor vesti întotdeauna şi celorlalţi, care se vor naşte a doua oară." Dar ce vor vesti? Dreptatea Lui, adică cum că Domnul cu dreptatea* a doborât pe Diavol, cel ce tiraniza şi nedreptăţea pe oameni.

pe care l-a făcut Domnul.

Adică pe poporul pe care Domnul l-a alcătuit Luişi, care şi mai-nainte era popor, însă izgonit şi lepădat, ori pe care El l-a zidit. Iar aceasta: *vesti-se-va Domnului*, unii o tâlcuiesc ca fiind proorocie pentru elinii care erau în Ierusalim

---

[101] Pentru aceasta, altul zice: „Sfântă şi fără prihană a fost viaţa lui Hristos, pe care cu trupul o a petrecut pe pământ, încât sfinţită s-a făcut lui Dumnezeu şi Tatăl (adică jertfă lui Dumnezeu şi Părintelui), că singur Hristos nu a făcut păcat. (...) Însă zice aceasta [în mod] iconomic, că şi noi, pe urmele Lui mergând, şi vieţuind şi viaţă fără prihană, îndrăzneală vom avea în rugăciuni: *sufletul Meu, Lui viază*, precum zice acela [Apostolul Pavel]: *Nu eu mai viez, ci Hristos este Cel ce viază întru mine* (La Nichita)".

[102] Teodorit însă zice: „Sufletul Lui viază Lui (adică lui Dumnezeu Tatăl), dar că-I slujeşte nu a zis, iar seminţia este slujitoare, că firea cea luată s-a unit cu Dumnezeirea, împărtăşindu-se de aceeaşi slavă şi cinste".

* Prin toate faptele Sale, de la Naştere până la şederea de-a dreapta Tatălui.

căutând să-L vadă pe Hristos, precum zice Evanghelistul Ioan: *Deci aceştia au venit la Filip, cel ce era din Betsaida Galileii, şi l-au rugat, zicând: Doamne, voim să vedem pe Iisus. Filip a venit şi i-a spus lui Andrei, şi Andrei şi Filip au venit şi I-au spus lui Iisus. Iar Iisus le-a răspuns, zicând: A venit ceasul ca să fie preaslăvit Fiul Omului* (In. 12: 21-23). Iată dar cum I S-a vestit lui Hristos de către Apostoli neamul ce vine, adică elinii care veneau către El, care erau ca o pârgă din toate neamurile cele ce voiau să vină la Hristos.

PSALMUL 22

Psalm al lui David*.

Acest psalm i-a fost* glăsuit lui David de către Duhul Sfânt ca din partea neamurilor[103].

1. Domnul mă paşte şi nimic nu-mi va lipsi.

Păstor este Domnul, precum singur zice în Evanghelie: *Eu sunt păstorul cel bun* (In. 10: 14). Căci aflând neamurile ca pe nişte oi rătăcite în locurile pieirii, le-a adus la mântuitoarele staule ale Bisericii, şi le păstoreşte şi le paşte. Drept aceea, fiecare neam, mulţumind Domnului pentru aceasta, povesteşte facerile de bine ale Lui, zicând: „Domnul mă paşte, şi nimic nu-mi lipseşte din cele de nevoie sau trebuincioase trupului, spre hrana şi mântuirea mea". Trebuie însă să ştim că lucrările cele mult cunoscute se zic de multe ori fără articol (precum în limba elinească, unde avem κύριος, adică Domn, şi nu ὁ κύριος, adică Domnul).

---

* Acest psalm se găseşte inserat în Canonul Sfintei Împărtăşanii. Motivul este arătat mai jos, oarecum indirect.

* ὑπαγόρευσεν de la ὑπαγορεύω = a dicta, a sugera.

103 Pentru aceasta a zis şi dumnezeiescul Chiril: „Cei dintre păgâni care au crezut, aflându-se învăţaţi de Dumnezeu, după cum este scris, mâncând şi săturându-se duhovniceşte de mântuitoarea hrană, Îl numesc pe Hristos, prin acest psalm, păstor şi hrănitor". Zice însă şi Teodorit: „Acelaşi înţeles îl au şi acestea, ca şi cele mai-nainte tâlcuite, că – zicând în psalmul cel de dinaintea acestuia: *Mânca-vor săracii şi se vor sătura, şi vor lăuda pe Domnul cei ce-L caută pe El,* şi iarăşi, prin *Au mâncat şi s-au săturat toţi graşii pământului* unei astfel de hrane – arată aici pe Dăruitorul hranei, şi-L numeşte hrănitor şi păstor".

2. La loc cu verdeață, acolo m-a sălăşluit;

Loc cu verdeață este fapta bună lucrătoare, iar *apa de odihnă* este filosofia vederii duhovniceşti*, după Sfântul Maxim. „Acolo dar, zice fiecare din neamuri, mă va sălăşlui Domnul, unde este loc cu verdeață." Însă a făcut asemănare cu păstoritul, fiindcă verdeața şi apa fericesc turma, ceea ce vrea să zică că: „Domnul m-a aşezat spre câştigarea păşunii şi a duhovniceştilor bunătăți". Însă se înțelege şi într-alt fel, *locul cu verdeață* este Biserica, iar *verdeața* sunt creştinii, loc în care înfloresc prin fapta bună. Ori prin *verdeață* se poate înțelege şi credința creştinilor, deoarece, ca şi verdeața, întinereşte şi înfloreşte neîncetat, în timp ce rătăcirea elinilor a îmbătrânit şi s-a uscat ca o iarbă.

la apa odihnei m-a hrănit,

Acest grai îl zice poporul cel din păgâni, pentru scăldătoarea Sfântului Botez, căci, prin această apă duhovnicească curățindu-ne, lepădăm de la noi osteneala şi răutatea păcatului, dar ne şi odihnim. De aceea şi Domnul zicea: *Veniți la Mine toți cei osteniți şi împovărați şi Eu vă voi odihni pe voi* (Mt. 11: 28). Ori şi într-alt fel: *apa* este apa cea vie a învățăturii lui Hristos, precum am zis la un alt psalm, în tâlcuirea zicerii: *...lângă izvoarele apelor* (Ps. 1: 3)[104].

sufletul meu l-a întors.

„A întors Domnul, zice, sufletul meu de la rătăcirea idolilor la cunoştința de Dumnezeu şi credința cea adevărată."

3. Povățuitu-m-a pe cărările dreptății,

Prin *dreptate* este numit aici fiecare din cei dintre neamuri, ceea ce de obşte cuprinde toate faptele bune, iar cărări ale acestei dreptăți se numesc faptele bune cele din parte*, fiindcă acestea aduc pe cei ce umblă pe ele la dreptatea ce peste tot

---

* E vorba, în termeni mai elevați, de virtutea practică şi filosofia contemplativă.

[104] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Ori poate că Raiul este un loc mai potrivit, din care am căzut şi întru care iarăşi ne aduce Hristos şi ne sălăşluieşte prin *apa odihnei*, adică prin Sfântul Botez, că, de nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu poate să vadă împărăția lui Dumnezeu". Teodorit însă zice că: „*Verdeață* numeşte aici sfințita învățătură a dumnezeieştilor cuvinte, că mai întâi hrăneşte cu cuvinte, iar mai apoi aduce hrana cea mai de taină".

* Care se săvârşesc în particular, personale, cu rezonanțe individuale sau locale.

cuprinzătoare.* Că Domnul, luând trup omenesc, a deschis aceste cărări şi drumuri ale faptelor bune, mai întâi umblând El Însuşi pe ele, şi mai apoi cu lucrul şi cu cuvântul povăţuind pe noi într-însele[105].

pentru numele Lui.

„Pentru aceasta, zice, ne-a făcut Hristos aceste faceri de bine, pentru că ne-am numit creştini, după numele Lui. Ori pentru aceasta m-a povăţuit la faptele cele bune, pentru a nu se huli de către cei necredincioşi numele Lui din pricina rătăcirilor mele."

4. Că de voi şi umbla în mijlocul umbrei morţii, nu mă voi teme de rele, căci Tu cu mine eşti.

Umbră a morţii este lumea aceasta, deoarece aşa cum moartea desparte sufletul de trup, tot astfel şi această lume desparte pe iubitorul de lume de Dumnezeu, iar cu cel ce este cu Dumnezeu, negreşit că şi Dumnezeu este cu dânsul. Ori *umbră a morţii* este durerea fiecărei primejdii aducătoare de moarte, deoarece se aseamănă cu moartea, din pricina amarului necaz ce-l aduce; iar *rele* sunt ispitele şi întâmplările cele neprielnice; dar Domnul se află împreună cu toţi cei ce întru adevăr sunt creştini, căci chiar El a făgăduit aceasta: *Şi iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârşitul veacurilor* (Mt. 28: 20)[106].

5. Toiagul Tău şi varga Ta, acestea m-au mângâiat.

Prin *toiag* se zice judecata cea pedepsitoare a lui Dumnezeu, iar *vargă*, pronia Sa cea de-bine-făcătoare, după dumnezeiescul Maxim, încă zicând că ambele acestea îndeamnă spre mântuire. Ori *toiag* este pedeapsa cea adusă peste

---

* καθόλου = universală, cu rezonanţe cosmice. Vezi şi nota la Ps. 21: 1. Mitropolitul Veniamin traduce prin „cuprinzătoare". Această dreptate – ca sumă a virtuţilor – cuprinde, îmbrăţişează pe Hristos, Cel care ne-a cuprins pe noi toţi în jertfa Sa. Dacă Hristos, ca Atotţiitor şi Stăpân, cuprinde întreaga lume, susţinând-o, călăuzind-o etc., în comuniune cu El putem şi noi cuprinde într-o oarecare măsură întreaga lume, devenind stăpâni peste impulsurile ei iraţionale şi peste toate ispitele.

[105] *Cărări* numeşte însă mântuiri [σωτηριώδεις], căci înţelege aici mântuitoarele şi Evanghelicele porunci (La Nichita).

[106] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei tâlcuieşte astfel zicerea aceasta: „Fiindcă ne botezăm întru moartea lui Hristos, şi Botezul [la rândul lui] se va zice umbră şi urmă a morţii, de care nu trebuie să ne temem; însă prin *umbră a morţii* s-ar putea înţelege şi moartea cea firească şi obştească: spre deosebire de moartea cea de voie a sufletului, care nu este umbră a morţii, ci moartea adevărată (La Nichita)".

cei ce păcătuiesc, iar *varga* – ceea ce sprijineşte pe cei împuţinaţi cu sufletul. Deci zice fiecare creştin: „Tu, Doamne, îl pedepseşti pe cel ce păcătuieşte, iar pe obosit de osteneală îl sprijineşti, şi prin amândouă pe ambii îi foloseşti. Aceasta este alcătuirea cea netedă a acestora. *Acestea m-au mângâiat, toiagul Tău şi varga Ta...*, însă a zis *m-au mângâiat* în loc de „m-au sfătuit", căci cel care sfătuieşte, acela mângâie şi trage pe oameni la ceea ce este de folos. Însă unii, adică Teodorit şi Maxim au înţeles prin *toiag şi vargă* Crucea, pentru că Crucea se alcătuieşte din două lemne, din care lemnul cel drept este varga prin care noi ne-am îndreptat, noi, cei ce eram căzuţi în rătăcire, iar lemnul cel de-a curmeziş al Crucii este toiagul cu care a lovit Hristos şi i-a doborât pe demoni, căci cei ce lovesc pe cineva lovesc ridicând băţul lateral. A pomenit însă întâi toiagul, şi apoi varga, fiindcă Hristos pe Cruce a doborât mai întâi pe Diavol, iar apoi, prin aceeaşi Cruce, ne-a izbăvit de tirania lui. Drept aceea, tâlcuirea acestei ziceri este aceasta: „Că Crucea Ta, Doamne, ne-a îndemnat la buna-cinstire şi la fapta bună"[107].

6. Gătit-ai înaintea mea masă, împotriva celor ce mă necăjesc.

„Nu numai faceri de bine, zice, mi-ai făcut, Doamne, precum mai-nainte am zis, ci mi-ai dăruit şi desfătare duhovnicească", că pe aceasta o însemnează masa de care zice aici. „Şi mai ales că această desfătare şi masă o ai gătit înaintea ochilor vrăjmaşilor mei, ca, văzând-o ei, să se amărască şi să se mâhnească"; ori zice *înaintea* în loc de „împotriva a ceea ce vor vrăjmaşii mei, fiindcă ei întotdeauna se silesc să mă mâhnească, dar Tu, Doamne, dimpotrivă, binevoieşti a mă bucura cu masa Ta"; ori *masă* se referă la dobândirea bunătăţilor celor viitoare pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El; ori semnifică Sfânta Masă a Tainelor pe care se află Cina cea de taină. Ori, după dumnezeiescul Maxim, *masă* însemnează fapta bună lucrătoare. Căci aceasta ne-a fost gătită de Hristos împotriva celor ce ne necăjesc. Iar *untdelemnul care unge capul* este contemplaţia făpturilor. *Paharul* e cunoştinţa cea despre Dumnezeu. Iar *mila Lui*, Cuvântul Său şi Dumnezeu, că, hrănindu-ne prin lucrare, ne pricopsim (adică sporim) întru a contempla cu mintea cele făcute, apoi ne învrednicim cunoştinţei de Dumnezeu, iar *milă* este Însuşi milostivul Fiul al lui Dumnezeu, Care prin înomenirea Sa

[107] Grigorie Teologul însă zice: „Drept *toiag* sprijinitor ştiu doar pe unul, dar pe unul păstoresc, care întoarce oile cele cuvântătoare". Şi încă dumnezeiescul Maxim: „Prin *toiag* se poate înţelege îngrozirea lui Dumnezeu, iar prin *vargă* învăţătura celor bune, deci acestea sunt cele ce ne mângâie şi ne aduc la cuviinţă, dar şi îngrozirea muncilor şi făgăduinţele bunătăţilor, căci cu pomenirea muncilor celor veşnice, ca şi cu un oarecare toiag, ne oprim de la răutăţi, iar cu îndemnarea bunătăţilor celor viitoare, ne întărim prin nădejde întru fapta bună ca şi cu o vargă". Iar dumnezeiescul Isidor numeşte *toiag* pe cuvântul care loveşte, iar *vargă*, pe cel mângâietor, adică *toiag* pe Hristos, iar *vargă* pe Duhul cel Sfânt.

totdeauna vânează pe aceia ce se vor mântui, până ce-i va prinde, iar *casă* este împărăţia lui Dumnezeu, întru care se aşază toţi sfinţii, iar *îndelungarea de zile* este viaţa veşnică[108].

7. Uns-ai cu untdelemn capul meu

Prin *untdelemn* înţelege aici darul Sfântului Duh, iar prin *cap* – mintea, din cel cuprinzător pe ceea ce se cuprinde, fiindcă darul Sfântului Duh alină mintea. Ori prin *untdelemn* face referire la untdelemnul sfinţit cu care se ung cei care se botează, ori prin *untdelemn* se poate înţelege şi sfântul Mir, pentru că, în cea mai mare parte, acesta este alcătuit din untdelemn, iar zicând *cap*, de la parte înţelegem tot omul.

şi paharul Tău este adăpându-mă ca un puternic.

Pahar numeşte aici adăparea cuvintelor şi a învăţăturii Evangheliei, care veseleşte şi îmbată mintea şi inima, deoarece pricinuieşte celui ce bea înspăimântare de pământeasca cugetare cea de mai-nainte, şi pentru că opreşte şi biruieşte pe vrăjmaşii demoni; ori prin *pahar* numeşte pe cel al jertfei fără de sânge, cel ce ţine sângele cel izvorâtor de viaţă al Domnului.

8. Şi mila Ta mă va urma în toate zilele vieţii mele;

„Mila Ta, Doamne, zice, mă va urma, adică mă va urmări, de voi petrece viaţa mea în chip plăcut lui Dumnezeu şi de voi fugi de rătăcirea dracilor şi a patimilor. Ori că *mă va urma* se înţelege că „Domnul mă va căuta şi nu mă va lăsa să pier."

---

[108] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Dimpotrivă, dumnezeiasca, sfinţita şi de Dumnezeu insuflata Scriptură are ca *masă* atât pe cea făcătoare de stricăciune şi nehrănitoare către cei ce ne necăjesc, bogată şi scumpă fiind, cât şi *masă* de fierturi, adică având multe şi felurite bucate şi înainte punere [comparaţie, îndemn la cercare]; căci prea multe şi mântuitoare sfătuiri sunt într-însa, şi primitoare [îmbietoare] de adevărata şi buna vieţuire. Că poate şi aceasta este ceea ce zic cei ce au crezut [anume] că: «Ai gătit masă davidicească [în original este: πνευματικὴν = duhovnicească; interesantă şi varianta *davidicească*] ca, mâncând şi întărindu-ne, să putem sta împotriva celor ce o folosesc împotriva noastră ca să ne necăjească». Dar şi *masa* cea de taină – Trupul Domnului – ne face tari împotriva patimilor şi a dracilor, că Satana se teme de cei ce cu evlavie se împărtăşesc cu dumnezeieştile Taine".

şi ca să locuiesc în casa Domnului întru lungime de zile.

„Mă va urma, zice, şi ca să locuiesc în casa Domnului, şi ca să mă păzesc sub acoperământul Său." Ori prin *casă* înțelege Biserica şi adunarea creştinilor, întru care locuieşte Domnul şi se arată celor vrednici. Şi, ca să zic pe scurt, această zicere însemnează că „nu numai că mă voi învrednici milei lui Dumnezeu", precum s-a zis mai sus, ci şi „voi fi păzit de Dumnezeu, rămânând totdeauna credincios în casa lui Dumnezeu". Ori se înțelege şi într-alt fel: „Locuirea în casa Domnului mi se va face întru lungime de zile, în toată viața mea"[109].

PSALMUL 23

Psalm al lui David, al uneia din sâmbete.

Acest psalm este al uneia din sâmbete, adică prooroceşte despre ziua duminicii întru care a înviat Domnul, că pe aceasta şi Evangheliştii au numit-o arătat una a sâmbetelor. Însă psalmul acesta duce şi către sfârşit, şi pentru Înălțarea Domnului.

---

[109] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei tâlcuieşte psalmul pe scurt: „Vrea ca mai întâi să te faci cu cuvântul oaie a bunului Păstor prin buna învățătură către dumnezeieştile păşuni şi izvor al învățăturilor, povățuindu-te a te îngropa împreună cu Domnul prin Botez spre moarte [față de lume şi păcat] şi a nu te teme de o astfel moarte, că aceasta nu este [propriu-zis] moarte, ci umbră şi închipuire a morții. (...) După acestea, mângâindu-te, îți pune înainte masă de taină împotriva mesei celei gătite de demoni, că aceea necăjea viața oamenilor prin idolatrie [slujirea idolilor, a propriilor închipuiri, inspirate în parte de demoni, despre cele mai presus de noi], apoi îți miruieşte capul cu untdelemnul Duhului, iar capul este spre întipărirea în minte, iar adăugând vin la untdelemn, vinul acela veseleşte inima (însă cu adevărat de gând este [νοητός, înțeles cu mintea], şi făcător de bucurie mântuitoare), care pricinuieşte sufletului bucuria cea trează, mutând cugetările de la cele vremelnice către cele veşnice, căci celui ce gustă dintr-o astfel de bucurie (...) i se răsplăteşte, în locul morții celei grabnice, nesfârşirea, întărindu-i petrecerea în casa lui Dumnezeu întru lungime de zile (La Nichita)". Iar Origen a zis: „Cel ce urmează untdelemnul însuflețit, pe tine te vânează, pe unii prinzându-i, iar pe alții nu: pe cei ce fug repede nu-i prind, iar pe cei mai înceți îi țin ca să-i miluiască (La Nichita)". [Text dificil, obscur, specific lui Origen].

1. Al Domnului este pământul şi plinirea lui,

„Atunci, zice, s-a făcut parte a Domnului după apropiere tot pământul, cu toate cele ce le curpinde, când Domnul sculându-Se din mormânt în ziua cea numită cu numele Domnului, S-a arătat ucenicilor Săi şi a zis: *Datu-Mi-s-a toată puterea, în cer şi pe pământ*" (Mt. 28: 18). Că, din ziua aceea, pământul s-a făcut al Domnului, care pământ mai-nainte era stăpânit de demoni. Deci pretutindeni şi în toate părţile pământului, după ce propovăduirea Evangheliei a alergat până la marginile lumii, în locul capiştilor idoleşti s-au zidit toate lăcaşele lui Dumnezeu. Iar *plinirea pământului* sunt oamenii care-l umplu pe acesta, iar partea celor care au crezut în Hristos a fost arătată de la tot neamul oamenilor, căci nu toţi oamenii s-au făcut ai Domnului; iar prin numele cuprinzător [universal] al pământului, a cuprins împreună şi ostroavele, căci şi acestea sunt pământ[110].

lumea şi toţi cei ce locuiesc în ea.

Aceasta zicere tălmăceşte pe cea de mai sus, căci zicând acolo *pământ*, acelaşi lucru îl zice şi aici: *cei ce locuiesc în ea.* Însă se înţelege şi într-alt fel: „Că deşi nu tot pământul şi toţi oamenii s-au făcut apropiaţi ai Domnului, totuşi, pe lângă creştinii care au crezut, s-a arătat că toţi s-au făcut apropiaţi ai lui Hristos, căci creştinii care au crezut s-au încredinţat desăvârşit că Hristos este Domn şi Făcător al tuturor oamenilor şi al pământului.

[110] Iar altul zice că: „De vreme ce unii au zis că zidirea este nepricinuită şi pururi veşnică, iar alţii că este făcută de un ziditor rău, iar alţii cum că a fost zidită de altul, iar acum este ţinută de cel rău, pentru aceasta zicând David că pământul şi plinirea lui sunt ale Domnului, şi deci nu numai singură Iudeea a lepădat toată reaua socotinţă şi a arătat că tot pământ este şi acum şi dintru început al Domnului, şi nu doar pământul, ci şi plinirea acestuia, adică toate cele ce sunt pe pământ şi într-însul. Iar aceasta a zis-o din pricina socotinţelor elinilor, căci ei ziceau că vietăţile şi sadurile şi celelalte ce sunt pe pământ nu au fost zidite de unul singur, ci de mai mulţi. David pomeneşte cu deosebire de parte cea locuită, despărţind-o de celălalt pământ şi punând-o de-o parte. Deci pământul este al Domnului, iar oamenii, nici ai lor stăpâni fiind, deşi aud că al Domnului este pământul, socotesc că ei sunt cei ce stăpânesc pământul, [dar o fac] din multa lor deşertăciune [a cugetărilor]; de vreme dar ce pământul este al Domnului şi cele ce sunt într-însul, nici cel ce rămâne fără patrie şi avuţii nu trebuie să se întristeze, nici nesăţiosul şi mândrul să-şi înalţe sprânceana, ci să cunoască că pe cele străine le ţine (La Nichita)". [Suntem străini pe pământ, nimic nu este propriu-zis al nostru, totul e dăruire de la Dumnezeu pentru noi, de la noi către Dumnezeu, de la [noi şi] Dumnezeu către oameni. Lipsurile pe care le întâmpinăm au o cauză pe care cei conştienţi de menirea lor dumnezeiască o cunosc, şi deci nu le sunt pricină de tristeţe, căci, în cele din urmă, totul e al Domnului. Acumularea de bogăţie în mod egoist a dus numai la vrajbă între oameni. Cine poate înţelege oare cele mai simple lucruri?]

2. Acesta pe mări l-a întemeiat pe el, şi pe râuri l-a gătit pe el.

Trebuie să ştim că Marele Vasile, zicând că temelia pământului este singura poruncă stăpânească a lui Dumnezeu, şi nu apa sau altă stihie, voieşte ca prin această zicere psalmică să lămurească şi poziţia* apei care s-a făcut la începutul zidirii făpturii. Deci zice arătătorul de cele cereşti că aceasta se află pe pământ ca atârnată, ţinându-se împreună, fără a curge într-o parte. Zice încă că aceasta s-a numit aici *apă* şi *mări* şi *râuri* din pricina marii mulţimi, căci şi Moise a numit-o adânc, din pricina adâncimii, după cum este scris: *Şi întuneric era deasupra adâncului* (Fac. 1: 2). Iar Sfântul Ioan Gură de Aur dovedeşte prin această zicere că apa este sub pământ şi, prin urmare, pământul se află deasupra apei, ca pe o temelie, iar aceasta nu este de mirare, că Hristos, ca Dumnezeu-Cuvânt, a fost Cel care a întemeiat pământul dintru început: *Că toate*, zice, *printr-Însul s-au făcut* (In. 1: 3)[111]. Apoi, David adaugă şi chipul întemeierii pământului cel minunat, adică cum Domnul l-a întemeiat deasupra mărilor şi a râurilor, însă David nu zicea aceasta de obşte [dându-i o valoare universală], căci, de ar fi fost aşa, trebuia ca apa să fie mai jos decât pământul. Dar Moise a învăţat că pământul este mai jos decât apa, deci este vădit că David zice aceasta din parte: adică, deoarece în multe părţi ale pământului adânci şi prăpăstioase se află şi curg oarecari părţi de mare, pe care şi Moise le-a numit mări cu numele obştesc al mării [propriu-zise], căci zice că: *...adunarea apelor a numit-o mări* (Fac. 1: 10). Şi nu pentru că toată marea este sub pământ. Iar despre râuri ce să mai zicem? Că ele, afundându-se şi îngropându-se în pământ prin multe locuri, iarăşi izbucnesc deasupra pământului. Însă cu adevărat este lucru de mirare cum atâta greutate de pământ şi atâţia munţi mari şi dealuri, întărindu-se peste nişte părţi ca acestea de apă, nu se afundă, ci rămân întemeiate deasupra lor, ţinându-se împreună prin singură Pronia Făcătorului; iar *l-a gătit* zice în loc de „l-a împodobit", ori „l-a întărit"[112].

---

* θέσις = poziţia, situaţia.

[111] Aici se vede a fi o lipsă, care s-ar putea plini astfel: Lui Îi era cu putinţă să întemeieze pământul cu porunca Sa, fie deasupra apei, fie şi fără de apă, ca Unul ce este Atotputernic. Pentru că chiar de am presupune că apa este sub pământ, chiar şi aşa s-ar ţine de dumnezeiasca poruncă, şi este asemenea cu a zice că pământul nu se întemeiază pe nimic, după ceea ce este scris la Iov: *Cel ce spânzuri pământul pe nimic* (Iov 26: 7).

[112] Iar dumnezeiescul Chiril: „A înţeles prin *râuri* în mod alegoric pe Apostoli, care se revarsă prin râuri gândite în lumea cea de sub cer, şi cuvântul cel din cer şi din început îl aduc celor de pe pământ". Alţii însă tâlcuiesc tot alegoric zicerea: prin *lume* (v. 1) înţeleg Biserica, iar prin *mări*, fie colimvitrele [cristelniţele] cele de Botez, fie ispitele – ca unele ce sunt sărate – căci prin ispite a întărit Domnul Biserica; iar *râuri* – darurile cele dulci ale Sfântului Duh, iar pe Biserică a gătit-o şi a împodobit-o ca să primească pe Duhul cel Sfânt, de la Care, ca dintr-un izvor, curg darurile cele de multe feluri (La Nichita)".

3. Cine se va sui în muntele Domnului? Sau cine va sta în locul cel sfânt al Lui?

Socotesc că David zice acest cuvânt referindu-se la preoţii cei sfinţiţi, arătând cum se cuvine să fie ei preoţi cu adevărat. Prin *munte al Domnului* să înţelegi orice locaş al Domnului, pentru înălţimea şi osebirea lui, iar, după altă tâlcuire, aceasta se zice deoarece un munte este înviforat din toate părţile de furtunile şi lovirile vrăjmaşilor credinţei. Iar prin *loc sfânt* să înţelegi Sfântul Altar şi Jertfelnicul din fiecare dumnezeiesc locaş. Şi vezi scumpătatea [acrivia] zicerii, că a zis *se va sui*, deoarece înaintea intrării fiecărui locaş dumnezeiesc se obişnuieşte a se face oarecari trepte, pentru ca prin acestea să se arate înălţarea de la pământ a bisericii. Unii înţeleg prin *munte al Domnului* înălţimea faptelor bune, pe care Hristos le-a poruncit prin Evanghelie să le lucrăm, iar *loc sfânt*, făgăduita Împărăţie a cerurilor. Ori *munte* se mai înţelege şi altfel – înălţimea dreptelor dogme ale teologiei despre Hristos şi ale celor despre înomenirea Lui[*][113].

4. Cel nevinovat cu mâinile şi curat cu inima,

După ce mai sus Proorocul a alcătuit cuvântul în chip întrebător, aici dă răspuns. Prin *mâini* a arătat faptele, iar prin *inimă* a arătat gândurile şi cugetările, deci zice că: „Cel ce se va sui în muntele Domnului şi va sta în locul cel sfânt este cel care şi faptele le are neprihănite – căci se zice că cel nevinovat este fără prihană – şi cugetările curate, iar cel ce nu se află în acest fel să nu se suie în muntele Domnului, nici să stea în locul cel sfânt al Lui, chiar de s-ar socoti el cumva vrednic de a se sui şi a sta". Însă vezi, o cititorule, cum le-a unit David împreună pe amândouă, atât faptele bune, cât şi cugetările cele curate, pentru că una fără cealaltă nu foloseşte la nimic[114].

---

[*] Hristologia şi antropologia.

[113] La Teodorit, *munte* nu este numit cel al Sionului de pe pământ, ci pe cel ceresc, pe care l-a arătat Fericitul Pavel: *Ci v-aţi apropiat de muntele Sion şi de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc* (Evr. 22: 12).

[114] Pentru aceasta şi Sfântul Chiril zice că: „Pe cel curat de toate, pe acela îl ridică Cuvântul în muntele lui Dumnezeu, care nici cu cunoştinţa, nici cu mintea, nici cu faptele până în sfârşit nu şi-a stricat sufletul, rămânând în cele rele". Şi Marele Vasile: „Iată că, prin puţine graiuri, a arătat desăvârşita surpare a păcatului celui ce se săvârşeşte cu fapta şi cu mintea".

care nu şi-a luat în deşert sufletul său,

„Cel ce care se va sui în muntele Domnului, zice, este cel care nu şi-a luat sufletul de la Dumnezeu pentru lucruri zadarnice." Ori se înțelege şi astfel: „Care nu şi-a întrebuințat sufletul său la lucruri rele, pentru că, după Apostolul, sufletul s-a zidit pentru lucruri bune, adică pentru a face lucruri bune"[115].

şi nu s-a jurat întru vicleşug aproapelui său.

„Cel ce se va sui în muntele Domnului, zice, nu face jurăminte cu vicleşug şi cu minciuni, fiindcă acela care face jurăminte voieşte să amăgească fie pentru datoria de care vrea să scape, fie pentru ca să ia ceva de la altul, fără a-i rămâne dator." Aceste cuvinte le-a zis David şi în Psalmul 14. Vezi acolo despre jurământ câte mai pe larg am zis la stihul: *Cel ce se jură aproapelui său şi nu se leapădă.*

5. Acesta va lua binecuvântare de la Domnul,

„Cel ce păzeşte, zice, cele mai sus zise, acesta va lua harul şi darul de la Domnul în viața aceasta, adică cel bun cu faptele şi curat cu cugetările, cel despărțit de cele deşarte şi cel ce nu jură minciuni."[116]

---

[115] Iar altul zice: „Îndoit este înțelesul cuvântului deşertăciune, că deşert înseamnă şi zadarnic şi ceea ce este de prisos, precum zicem: cutare se osteneşte în deşert; *deşert* se numeşte cel vătămător, după cum este scris: *Dar deşerți sunt fiii oamenilor, mincinoşi sunt fiii oamenilor; în balanță, toți împreună sunt deşerți* (Ps. 61: 9). Prea bun lucru este însă a nu lua cineva sufletul său spre lucruri zadarnice, ori spre lucruri de prisos, ori vătămătoare (La Nichita)".

[116] Altul însă zice: „*Acesta va lua binecuvântare de la Domnul*, adică laudă şi binecuvântare, căci va auzi la dumnezeiasca judecată împreună cu cei cu fapte asemenea: *Veniți binecuvântații Părintelui Meu.* Va lua încă de la Dumnezeu şi *milostenie*, că şi cei ce pe toate le-au făptuit, şi conştiința o au bună şi curată, cu milă şi cu dar se mântuiesc. Pentru care pricină? Pentru ca nimeni să nu se fălească că are inima curată, dar nici să se înfățişeze cineva zicând că este curat de păcat; deci zice că milostenia va fi însoțită de binecuvântare, nelăsând să se înrădăcineze întru noi vreo mândrie oarecare". A zis însă şi Teodorit: „Foarte potrivit a conjugat milostenia cu binecuvântarea, fiindcă cele socotite de oameni răsplătiri se dau oamenilor numai pentru dumnezeiasca iubire de oameni, căci toate dreptățile oamenilor sunt nimic pe lângă darurile date de Dumnezeu, necum pe lângă cele ce vor să fie, care covârşesc şi gândul omenesc".

şi milostenie de la Dumnezeu, Mântuitorul său.

„Cel ce lucrează cele de mai sus, zice, va lua milă de la Domnul în viaţa aceasta, căci tot omul şi cel mai drept are trebuinţă de mila lui Dumnezeu, pentru că, de nu va uni Dumnezeu cu oamenii dreapta Sa milă şi îndurarea, nu se va îndrepta înaintea Lui nimeni din cei vii, precum a zis David în altă parte (Ps. 142)." Căci care din faptele omului se pot arăta vrednice a fi pe potriva Împărăţiei Cerurilor? Negreşit, nici una.

6. Acesta este neamul celor ce-L caută pe Domnul,

„Acest neam, zice, al celor ce vieţuiesc după plăcerea lui Dumnezeu şi păzesc bunătăţile cele de mai sus, acesta cu adevărat este neam de oameni care caută pe Domnul, adică care-L iubesc", pentru că cel ce iubeşte, acela şi caută:

al celor ce caută faţa Dumnezeului lui Iacov.

Dumnezeul al lui Iacov este numit de către evrei, că este Dumnezeu-Tatăl, iar faţă a lui Dumnezeu-Tatăl este Dumnezeu-Fiul: *Că cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl* (In. 15: 9). Iacov este pomenit de David adeseori în psalmi, pentru că a fost părintele celor douăsprezece seminţii ale evreilor. Ori se înţelege şi într-alt fel, anume că neamul unora ca aceştia caută să vadă pe Dumnezeu în veacul viitor, când drepţii Îl vor vedea pe Dumnezeu faţă către faţă, precum zice Pavel (cf. I Cor. 13: 12).

Diapsalma.
Despre aceasta am zis în *Precuvântare*; vezi acolo, la capitolul 7.

7. Ridicaţi căpetenii porţile voastre,

David prooroceşte de aici Înălţarea Domnului la ceruri, căci aduce în mijloc [în prim plan] pe îngerii care slujeau pe Hristos atunci când El se afla pe pământ, şi zice: „Că aceştia, suindu-se la ceruri cu Hristos, Care Se înălţa, unii mergeau înainte, iar alţii porunceau celor ce păzeau intrarea cerurilor să ridice porţile, adică zicând: «Voi, cei ce stăpâniţi porţile cerurilor[117], ridicaţi-le pe acestea pe care le stăpâniţi»". Însă nu a zis „deschideţi-le", ci „ridicaţi-le cu totul, ridicaţi-le din mijloc", arătând prin această zicere slava cea neîncăpută a lui Hristos, în care El voia să intre, iar prin *porţi* se cuvine să înţelegem străjile şi gărzile cele îngereşti.

---

[117] Prin „cer" se cuvine să înţelegem aici văzduhul, ori vântul cerului, cel ce este mai jos decât tăria, precum o arată tâlcuitorul mai jos.

şi vă ridicaţi porţile cele veşnice,

A numit *porţi veşnice* străjile care veşnic vecuiesc; ori le-a zis veşnice pentru că din veac nu s-au deschis niciodată, căci au fost încuiate şi atunci când S-a coborât Domnul, tăinuindu-Se de toate puterile cele din cer[118].

şi va intra Împăratul slavei.

Împărat al slavei şi Domn al slavei este numit Hristos, ca un preaslăvit şi un dătător al slavei, şi ca Cel ce împărăţeşte şi domneşte peste toţi cei slăviţi.

8. Cine este acesta Împăratul slavei?

Auzind cuvintele îngerilor care porunceau de jos, îngerii cei mai de sus, stăpânitorii uşilor cerului al doilea, adică al tăriei, s-au nedumerit, fiindcă ei ştiau doar un singur Împărat al slavei, pe Dumnezeul Cel în trei Ipostasuri, despre Care nădăjduiau că locuieşte în locul cel mai presus de ceruri, sau altfel: că şi în biserică, mintea trupului lui Hristos îi făcea să se uimească, pentru aceasta întrebau şi ei pe cei ce porunceau, zicând: „Cine este acest Împărat al slavei? Despre care ziceţi?"[119]

---

[118] Cum că îngerii cunoşteau taina dumnezeieştii înomeniri, vezi întrebarea şi răspunsul 42 ale dumnezeiescului Maxim la sub-însemnarea stihului: *Şi a plecat cerurile şi S-a pogorât* al Psalmului 17, unde se zice că nu cunoşteau chipul [modul săvârşirii] tainei. Zice însă şi Teodorit: „Şi poruncesc a se deschide *porţi veşnice*, care niciodată nu s-au deschis pentru oameni, căci nimeni nu a trecut vreodată prin acelea, nici Marele Ilie nu s-a înălţat la cer, ci spre cer".

[119] Grigorie Teologul însă zice: „Deci cu adevărat se nedumeresc primitorii îngeri, adică cei mai de sus (din pricina trupului şi a semnelor patimilor, cu care, necoborându-Se împreună, Se întoarce împreună cu ele); şi pentru aceasta întreabă: *cine este Acesta?* Iar aceia, lăsându-L înainte, răspund că [este] Domnul Cel tare şi puternic în război, întru toate cele ce pururea le-a făcut şi le face, şi întru biruinţa aceasta de acum pentru omenire". Şi altul încă zice: „De vreme ce Domnul, înălţându-Se la cer, a suit împreună şi trupul cel pământesc, se mirau dar cereştile puteri văzând trup suindu-se la cer, şi întrebau de cele ce primeau: «Cine este Acesta ce vine din Edom, adică de la cele pământeşti, şi din Vosor, adică din trup?». Iar cele ce Îl aduceau şi mergeau înaintea Lui zic: «Ridicaţi porţile, căci mare este, (...) porţile voastre nu încap pe Hristos, să se facă dar mai multe, ca pe Cel ce vine de la pământ să-L primească mai înalt» (La Nichita)". Iar Teodorit zice: „Şi rogu-vă, nimeni să nu se minuneze [nedumerească] auzind de neştiinţa puterilor celor nevăzute, că n-au ştiut nici mai-nainte, nici nu le ştiu pe toate, ci numai dumnezeiasca fire are această cunoştinţă. Iar îngerii şi arhanghelii şi celelalte adunări ale nevăzutelor puteri ştiu câte pot să înveţe. (...) Că nimic nu este mai nepotrivit a nu şti puterile cele de sus şi

Domnul Cel tare şi puternic, Domnul Cel tare în războaie.

Prin aceste cuvinte, ei răspund către cei de mai sus; îngerii cei de jos le porunceau lor şi ziceau că: „Domnul pe Care voi Îl ştiţi, Acesta este tare şi puternic", şi iarăşi zic: „Domnul este cel puternic în războaie", iar repetarea *Domnul* şi a zicerii *puternic* îi face pe îngerii cei mai de sus să cunoască pe Cel ce este primit sus; în acelaşi timp, repetarea măreşte [accentuează] şi biruinţa pe care a făcut-o Cel ce S-a înălţat împotriva tiranului Diavol, căci, pe acesta luptându-l, l-a doborât, iar prin Cruce, ca şi cu o suliţă, l-a zdrobit şi l-a omorât.

9. Ridicaţi căpetenii porţile voastre, şi vă ridicaţi porţile cele veşnice şi va intra Împăratul slavei.

Căpeteniile cerului al doilea, adică ai tăriei, auzind cele ce au zis îngerii care L-au slujit pe Hristos, şi înţelegând şi bucurându-se pentru mântuirea oamenilor, au lăsat străjile ce le aveau, şi poruncesc şi ei prin aceste cuvinte stăpânitorilor porţilor cerului întâi, adică ale celui mai presus de tărie.

10. Cine este acesta Împăratul slavei?

Auzind îngerii cerului întâi zisele cuvinte ale celor ai cerului celui mai de jos, adică ale îngerilor stăpânitorilor tăriei, care le porunceau, asemenea şi aceia se nedumeresc, pentru aceasta şi întreabă pe cei ce le porunceau cu zisele cuvinte:

Domnul puterilor, Acesta este Împăratul slavei.

Acest răspuns îl dau îngerii tăriei către îngerii cerului întâi, zicând că Domnul puterilor şi Dătătorul puterilor, Acesta este Împăratul slavei, ori şi Stăpânul puterilor, acesta este Cel pe Care noi L-am numit Împărat al slavei.

Se cuvine a şti că evreii potrivesc psalmul acesta, ca şi pe cel de mai sus, la iudeii care erau robi în Babilon: pe cel dintâi îl potrivesc momentului când iudeii s-au întors din Babilon în Ierusalim, fiindcă acela povesteşte pricini de bucurie, iar pe acesta îl potrivesc [perioadei] când ei încă erau în robia din Babilon, o dată

---

taina Înălţării lui Hristos, fire omenească văzând ele, iar pe Dumnezeirea cea ascunsă întrînsa nevăzând-o. Iar dacă de aceasta se va îndoi cineva (că adică îngerii nu ştiau taina Înălţării), la fel: să se socotească şi aici că aşa e forma cuvântului şi că cei ce întrebau nu au întrebat neştiind, ci ca prin propovăduirea aceasta să-i înveţe pe toţi stăpânirea Celui ce Se înălţa".

pentru că îi mângâia pentru lucrurile triste din robie, şi a doua pentru că învaţă a nu se întrista din pricina înstrăinării locului în care se aflau, deoarece Dumnezeu este Domn a tot pământul, şi că fiecare, în orice loc s-ar afla, Îi poate bine-plăcea lui Dumnezeu. Însă iudeii se sfădeau asupra aşezarii psalmilor, căci de ar fi fost aşa precum zic ei, trebuia ca psalmul cel dinaintea acestuia să se pună după acesta, fiindcă povesteşte cele de bucurie de după robie. Se sfădesc însă şi din pricina cuvintelor acelui psalm, căci acolo unde se arată că mila lui Dumnezeu a rămas peste iudei în toată viața lor, precum zice acel psalm: *Şi mila Ta,* zice, *mă va urma în toate zilele vieţii mele.* Dar ce porţi veşnice are Ierusalimul, precum se zice în psalmul acesta? Ca să nu mai pomenesc şi celelalte mărturii[120].

---

[120] Însemnează, că dumnezeiescul Chiril al Ierusalimului zice că: „*Ridicaţi căpetenii porţile voastre* o zicea Duhul cel Sfânt, poruncind îngerilor să deschidă porţile cerului". Iar Grigorie al Nyssei zice: „Tu, rogu-te, însă vezi că de două ori zice *ridicaţi porţile* şi, cu îndoirea întrebării, îndoită dă răspunderea, şi învaţă-te pricina: că Acela ce S-a suit, Acela este Care S-a şi coborât, deci prin cea dintâi zicere a poruncit să se ridice porţile, ca să arate coborârea [κάθοδόν înseamnă şi întoarcere] Celui Unul Născut, iar după iconomie, ca să arate şi suirea Lui, urmează aceleaşi glasuri şi grăbeşte ridicarea porţilor, ca Cel ce S-a coborât fără trup Să Se înalţe cu trup (La Nichita)".

Catisma a patra

PSALMUL 24

Psalm al lui David.

Zic unii că David scrie psalmul acesta rugător către Dumnezeu, potrivindu-l tuturor celor care-L caută pe Dumnezeu întru necazurile lor, învățându-i cum că se cuvine a-şi face rugăciunea cea către Dumnezeu. Nimic nu-l opreşte pe David a zice psalmul acesta mai întâi pentru sine, din pricina multor năpădiri ale vrăjmaşilor, povestind cele ce i s-au întâmplat, după Teodorit[18].

1. Către Tine, Doamne, am ridicat sufletul meu;

„Spre Tine, zice, Doamne, am ridicat sufletul meu, osebindu-mă de cele pământeşti, de la care nu este vreun folos şi mântuire."

Dumnezeul meu, spre Tine am nădăjduit, să nu mă ruşinezi în veac.

„De vreme ce cu totul am nădăjduit, zice, întru Tine, Dumnezeul meu, pentru aceasta să nu mă laşi să mă ruşinez, nici în veacul acesta, nici în cel viitor, adică totdeauna. Că de voi rămâne neajutorat de Tine, mă voi ruşina."[19]

2. Nici să râdă de mine vrăjmaşii mei,

„Să nu mă ia în râs, zice, vrăjmaşii mei simțiți şi gândiți, Doamne, căci, de mă vor birui, vor râde de mine."

---

[18] Iar după Sfântul Chiril, psalmul acesta se zice şi ca din partea neamurilor, fiind foarte potrivit celor chemați dintre ei. Acelaşi lucru îl zice şi Marele Atanasie.

[19] Iar Eusebie zice: „Se potriveşte (...) că, urând cele pământeşti, se ridică şi se face aproape de Dumnezeu. Deci, umplându-se de îndrăzneală, chemă pe Dumnezeu ca pe o avuție, zicând: «Dumnezeul meu, arzând dar sufletul meu către Tine, lucru al voinței mele este, iar a mă izbăvi, căci al ajutorului Tău este darul» (La Nichita)".

pentru că toți cei ce te rabdă pe Tine nu se vor rușina.

„Câți Te așteaptă pe Tine, Doamne, adică câți așteaptă ajutorul Tău, nu se rușinează." Că zicerea de mai sus are această însemnare în prea multe părți din psalmi, [fiind aleasă] în loc de „îngăduie", sau „așteaptă", precum a tâlcuit Achila, [zicând] că cel ce așteaptă ajutor de la Dumnezeu, nu se rușinează, căci va dobândi doritul ajutor de la Dumnezeu.

3. Să se rușineze cei ce fac fărădelege* în deșert.

După Teodorit, unii păcătuiesc din vreo întâmplare oarecare sau răpire, unii din fireasca slăbiciune, iar alții păcătuiesc fără aceste pricini. Aceștia de față păcătuiesc în zadar, din firească neputință, ci doar din multa lor răutate și vicleana lor socotință, precum erau cei care-l vrăjmășeau pe David, ori oamenii potrivnici văzuți, ori dracii cei nevăzuți, fiindcă în zadar și fără vreo pricină îl vrăjmășeau, fără a le face vreo nedreptate[20].

4. Căile Tale, Doamne, arată-mi, și cărările Tale mă învață.

Unul și același lucru zice David, căci și *căi*, și *cărări*, și *arată-mi*, și *învață-mă* [sunt asemenea]; precum și în multe alte ziceri ale psalmului, el obișnuiește a face aceasta, și o face ca să arate cu aceste ziceri pofta cea multă a inimii sale, deci *căi* și *cărări* sunt toate cele plăcute lui Dumnezeu, iar cel ce le face merge fără rătăcire la Dumnezeu. Se roagă însă David să se învețe lucrările cele de aceste fel, care sunt plăcute lui Dumnezeu, pentru scumpătatea [acrivia] pe care o au, fiindcă aceia care sunt vrednici, fără de mijlocire se învață de la Dumnezeu ce se cuvine a face[21]. Unii însă numesc *căi* și *cărări* iconomiile lucrurilor prin care Pronia lui Dumnezeu ocârmuiește toate. Cere dar Proorocul să cunoască mai cu scumpătate prin care iconomii se ocârmuiesc toate, pentru ca, pe lângă filosofia practică, să dobândească și pe cea a vederii duhovnicești [a teoriei]. Și *căi* adică sunt numite iconomiile cele peste tot cuprinzătoare [universale], iar *cărări* cele din parte

---

* ἀνομοῦντες de la ἀνομέω = lit. a nelegiui.

[20] Iar Grigorie Teologul tâlcuiește astfel: „Nelegiuesc însă în zadar și aceia, câți se află lângă răutate, adunându-și vină și cu neștiința, neștiind că nedreptățesc prin ceea ce se sârguiesc". Însemnăm că, în loc de *nelegiuesc*, altul a zis „cei ce se scoală împotrivă", iar altul - „cei ce nu cred" (La Nichita).

[21] Iar Sfântul Chiril Alexandrinul numește *căi* poruncile evanghelice și cărările sfintei și cuvioasei viețuiri [ἁγιοπρεποῦσ. Mitropolitul Veniamin traduce literal prin „sfințit-cuvioasei"], pe care poporul cel din păgâni cere să le învețe, cel ce din vechime alerga în căile și voile Diavolului.

[locale]. Iar alții numesc *căi* și *cărări* poruncile, pe care, învățându-le David din cartea dumnezeieștii legi, se roagă să le învețe și prin faptă, ca, silit fiind a le face, să le cunoască și cu ispita și certarea, pe care mai-nainte le cunoștea doar cu cuvântul și cu goala cunoștință*.

5. Îndreptează-mă spre adevărul Tău

„*Îndreptează-mă*, zice, Doamne, *spre adevărul Tău*, că să nu mă rătăcesc cu cugetări omenești și amăgitoare, cinstind unele în loc de altele, cele mincinoase în locul celor adevărate și cele rele în locul celor bune."[22]

și mă învață, că Tu ești Dumnezeu, Mântuitorul meu,

Cum oare zice David aceasta, de vreme ce [deja] știa că Dumnezeu este Mântuitor? Răspunde: știa cu adevărat aceasta cu cuvântul [teoretic], cere însă să o cunoască și cu lucrul, și o va ști [desăvârșit] când se va izbăvi de vrăjmași, că atunci va fi dovadă adevărată și fără împotrivire de undeva că Dumnezeu este Mântuitor al său, când, în singur Dumnezeu nădăjduind, se va izbăvi cu preaslăvire*, fără a-i ajuta vreun om.

și pe Tine Te-am așteptat toată ziua.

„Cu lucrul, zice, învață-mă, Doamne, cum că ești Dumnezeu Care mă mântuiești, și cum că cu adevărat Te-am așteptat [ca să-mi vii în] ajutor, și că nu s-au arătat mincinoase [deșarte] nădejdile mele." *Toată ziua* e o formulă pe care David obișnuiește a o folosi în multe părți, în loc de „totdeauna". Și alt fel încă, pentru că evreii numesc prin *toată ziua* toată viața lor, căci, dormind noaptea, ei nu socotesc că sunt vii, fiindcă somnul este o moarte vremelnică. Însă zicerile de mai sus se pot tâlcui și după anagogie, fiind potrivite la Hristos, căci Proorocul David a prevăzut înomenirea Lui cu prooroceștii săi ochi și, pentru aceasta, se roagă aici să știe mai curat ce căi și iconomii are să facă Hristos când Se va întrupa. Însă adevărul lui Hristos este învățătura Lui, pentru care David se roagă

---

* Aflând că nu poate rămâne la partea teoretică a legilor, se străduiește să le învețe prin fapte, ispite, cercări etc.

22 Altul zice: „Tot lucrătorul faptei bune dorește să cunoască desăvârșit amândouă acestea, și căile faptei bune practice (precum adică a zis David mai sus), ca să umble prin acestea și să le bată; și vederea duhovnicească a adevărului, ca, împreună cu lăudata viețuire, să aibă și dogme drepte".

* παραδόξωσ = lit. în mod minunat; prin slava lui Dumnezeu, prin minunata Lui milă întru noi.

să se învețe. Pentru aceasta a zis Domnul în Evanghelie: *Eu sunt adevărul* (In. 14: 6). Şi iarăşi: ...*Eu vă spun adevărul* (In. 16: 7). Zice dar Proorocul: „Învață-mă, Doamne, adevărul acesta, pe care l-am zis mai sus", şi acolo punem punct. Apoi, aflând alt început, citim ce urmează, adică aceasta [care zice că]: *Tu eşti Mântuitorul meu.* „Deplin m-am încredințat, zice, că Tu eşti Dumnezeu, Mântuitorul meu, adică Iisus (căci Iisus se tâlcuieşte Mântuitor, şi, cu adevărat, Iisus a mântuit pe David atunci când S-a coborât în iad şi l-a izbăvit de acolo); pe Tine, dar, Doamne, zice, totdeauna Te aştept să vii, şi nu mă deznădăjduiesc vreodată de venirea Ta".

6. Adu-Ți aminte de îndurările Tale, Doamne, şi de milele Tale, că din veac sunt.

„Adu-Ți aminte, zice, Doamne, că din veac eşti îndurat şi milostiv, adică dintotdeauna şi fireşte." *Adu-Ți aminte* a zis nu pentru că Dumnezeu a uitat, ci pentru că nouă ni se pare că uită atunci când întârzie a ne ajuta.

7. Păcatele tinereții şi ale neştiinței mele, nu le pomeni.

Vezi aici, iubitule, că David, când era bărbat desăvârşit, atunci Îl ruga pe Dumnezeu să-i ierte şi păcatele cele ce le-a făcut în tinerețe, când se afla întru necunoştință, dar noi, în ziua de astăzi, nicidecum nu ne gândim la astfel de păcate din tinerețe făcute întru necunoştință. Pentru ce, însă, nu a rugat pe Dumnezeu şi pentru păcatele ce le-a făcut întru cunoştință [conştient]? Pentru că cele din tinerețe şi din neştiință se iartă doar cu singură rugăciunea, iar cele ce se fac întru cunoştință au trebuință şi de pocăința cea prin faptă şi prin trupeasca rea pătimire, spre a fi iertate[23].

---

[23] Pentru aceasta zice dumnezeiescul Ioan: „Trebuie să ne nevoim în toată viața aceasta, începând întru Dumnezeu încă din întâia vârstă, şi până ce ne facem de zece ani [şi mai încolo], că de la această vârstă ni se cere seama de păcate, aceasta fiind însemnată de copiii care au fost mâncați de urşi pentru ocările ce le-au adus Proorocului Elisei". A zis însă şi dumnezeiescul Chiril, tâlcuind zicerea aceasta: „*neştiinței*, zicând că tot păcatul din neînțelepciune se face, măcar şi bătrân fiind cineva, [tot se cheamă că] păcătuieşte; iar acesta [păcatul] tinereşte îl face şi prea neînțelept, căci păcătuieşte". Pentru aceasta a zis şi Origen: „Al tinereții păcat este nestatornicia moralei, când cineva, neştiind, păcătuieşte".

8. După mila Ta, pomeneşte-mă Tu,

„Precum este, zice, mila Ta mare şi multă, aşa şi Tu, Doamne, adu-Ţi aminte de mine cu multă milă, adică adu-Ţi aminte să mă miluieşti, iar nu să mă munceşti."[24]

pentru bunătatea Ta, Doamne.

„Adu-ţi aminte, zice, să mă miluieşti, Doamne, pentru că, fireşte, eşti bun şi milostiv, deşi, după firea Ta, Te porneşti a ne munci pentru păcatele noastre."*

9. Bun şi drept este Domnul;

Bun adică este Domnul, (...) pentru că ne miluieşte, iar *drept* pentru că pedepseşte păcatele cu dreptatea. Că *drept* se zice despre cel ce judecă şi hotărăşte cu dreptate, după Teodorit.

pentru aceasta, lege va pune celor ce greşesc în cale.
10. Îndrepta-va pe cei blânzi la judecată,

„Fiindcă Dumnezeu, zice, este milostiv şi drept în judecăţile Sale, pentru acesta negreşit va pune lege, adică va supune legii şi va pedepsi pe cei ce păcătuiesc în *cale*, adică în viaţa aceasta, că pe aceasta o numeşte aici *cale*, fiindcă toţi oamenii, în viaţa aceasta [în prezent], umblă, şi-i va povăţui pe cei blânzi pentru a nu se rătăci din necunoştinţă. Însă a zis *la judecată*, adică în dreaptă judecată, căci aceşti blânzi sunt vrednici de povăţuire. Însă zicerea se înţelege şi

---

[24] Iar Teodorit zice: „De-a pururea cu blândeţea şi cu iubirea de oameni, zice, iconomiseşti pe oameni, această bunătate şi acum mă rog să o dobândesc, şi să se facă Ţie aducere-aminte de iubirea Ta de oameni, iar nu de păcatele mele, şi de mine aducându-Ţi aminte, Stăpâne, cu iubire de îndurări, adu-Ţi aminte, nu cu dreptate. Că aceasta şi întru cele zise s-a rugat: «*După mila Ta, pomeneşte-mă Tu*». Adică: «Pomeneşte-mă pe mine, cu iubire de oameni, nu păcatul meu»". A zis însă şi altul: „După fire fiind Dumnezeu bun şi milostiv, împreună în fire are şi bunătatea, pentru care cu milă îşi aduce aminte de cel ce se pocăieşte" (La Nichita).

* Afirmaţiile de mai sus par contradictorii. Dumnezeu ne miluieşte în ciuda faptului că e pornit să ne pedepsească. Oare putem vorbi de tendinţe adverse la Dumnezeu? Nu. Paradoxul se rezolvă în rugăciune. Deşi, pentru păcatele noastre, Dumnezeu simte că trebuie a ne pedepsi; de vom căuta prin rugăciune şi fapte bune mila lui Dumnezeu, aceasta va birui mânia lui Dumnezeu, silindu-L efectiv să-Şi arate mila. Totuşi, să nu uităm că, în general, afirmaţii de acest fel se fac după omeneasca cuviinţă.

într-alt chip: „Lege va pune, adică Dumnezeu va pune lege celor ce păcătuiesc", după Teodorit. Că este o însuşire a celui drept să pună lege, nu ca să se pedepsească cel ce greşeşte, ci pentru ca să se îndrepteze. Aceste ziceri însă se pot aduce [potrivi] şi lui Hristos, care a pus lege celor ce păcătuiesc în calea şi în petrecerea aceea [evanghelică] - pe care El Însuşi a umblat şi a petrecut - astfel încât cei ce umblă pe ea să nu mai păcătuiască. Însă Hristos a povăţuit şi pe cei blânzi la fapta bună, că zice: *Fericiţi cei blânzi, că aceia vor moşteni pământul* (Mat. 5: 5).

învăţa-va pe cei blânzi căile Sale.

Este învederat că această zicere s-a zis de David pentru Hristos şi pentru Ucenicii Lui, pentru că şi ei s-au făcut blânzi, nerăspunzând împotrivă lui Hristos. Pentru aceasta şi zicea către dânşii: *Învăţaţi-vă de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima* (Mt. 11: 29). Şi a învăţat Domnul pe ucenicii Săi căile vieţuirii Sale, dar şi ei înşişi Îl priveau şi mergeau pe urmele vieţuirii Lui.

11. Toate căile Domnului sunt milă şi adevăr celor ce caută aşezământul Lui şi mărturiile Lui.

Căi numeşte aici David poruncile Legii Vechi, care sunt *milă şi adevăr* pentru cei ce cercetează dumnezeiasca lege, fiindcă se vede că Dumnezeu, miluind pe oameni, a legiut acestea, şi că acestea adeveresc toate câte zic, pentru că au fost potrivite de Dumnezeu, adevăratul purtător de lege. Însă legea o a numit şi *aşezământ*, şi *mărturii*; *aşezământ* adică pentru că a aşezat, adică a rânduit-o Dumnezeu fiilor lui Israel, iar *mărturii* pentru că au mărturisit în lege, precum am tâlcuit în Psalmul 17: 22. Iar înţelesul zicerii este limpede [că se potriveşte] pentru Hristos, fiindcă toate căile petrecerii lui Hristos pe pământ au fost *milă şi adevăr* pentru cei care caută legea cea nouă a Evangheliei Lui, adică pentru cei ce cred învăţătura Lui şi mărturiile proorocilor, cele ce s-au făcut întru El, că, în toată petrecerea Sa de pe pământ, Domnul miluia pe oameni, bine făcându-le şi adeverirea învăţându-i.[25*]

---

[25] A zis însă şi dumnezeiescul Chiril: „Deci cei chemaţi din neamuri prin credinţă, [arătând] acum ca nişte înţelepţi prin iluminarea Sfântului Duh, şi evanghelicele legiuiri înţelegându-le, zic că *toate căile Domnului sunt milă şi adevăr*, nu după legea lui Moise, tăiere [împrejur] şi umbră, căci pentru cel ce călca legile lui Moise nu era milă, căci murea fără milostivire din mărturia a doi sau trei martori, nici adevăr nu era în cele ale legii, căci legea a fost umbră şi închipuire [tip]".

[*] Adeverind învăţătura Sa prin cuvintele cu putere pe care le spunea şi prin fapte.

12. Pentru numele Tău, Doamne, şi curăţeşte păcatul meu, că mult este.

De prisos este aici conjuncţia *şi*, căci aceasta este o însuşire [formă de exprimare] a limbii evreieşti: „De prisos este a întrebuinţa pe *şi*, zice David, căci de vreme ce Tu, Doamne, Te numeşti milostiv şi bun, pentru aceasta curăţeşte păcatul meu, adică păcatul ce l-am făcut mai-nainte, însă m-am oprit şi am făcut înfrânare, fiindcă păcatul meu acesta mult este, în comparaţie cu curăţia, pe care dator sunt a o păzi". Această zicere se potriveşte a se zice şi la Hristos, Care ridică, adică şterge păcatele lumii[26].

13. Cine este omul, cel ce se teme de Domnul?

Adică: „Rar lucru este, zice, a se afla om care să se teamă de Domnul". Iar de s-ar afla unul ca acesta, ascultă ce fel de răsplătiri se făgăduiesc a i se da:

Lege va pune în calea pe care a ales-o.

Felurite sunt căile celor ce se mântuiesc, adică petrecerile şi vieţile lor, după Teodorit, pentru că una este viaţa chinoviaţilor* şi alta viaţa anahoreţilor şi a celor ce se liniştesc, una e viaţa celor practici* şi alta cea a văzătorilor* cu mintea, şi alta a altora, altfel fiind [...]. Toate vieţile acestea, dar, aduc pe om la Dumnezeu. Deci orice fel de viaţă va alege din acestea cel ce se teme de Dumnezeu, la acela îşi face Dumnezeu lăcaşul Său, învăţându-l ce se cuvine a face[27], precum mai sus am

---

[26] Altul însă zice (poate Sfântul Chiril): „Milostiv vei fi, nu atât pentru noi – căci sfinţitele laude nu au vreo împărtăşire cu noi, că nici nu ne-am făcut cândva în acest fel [lăudători], încât să se cuvină să fim miluiţi – ci, pentru numele Tău, adică pentru slava Ta (că *numele* însemnează aici slavă, precum se zice: «Mai de preţ este un nume bun decât bogăţia multă», [referinţă necunoscută])". Iar alţii zic că păcatul este mult fiindcă este mai nemărginit [σχεδὸν ἄπειρος. O altă variantă - mai literală - ar fi „aproape fără sfârşit". Aşa-zicând, păcatului i se pare – amăgindu-se – că se poate întinde şi stăpâni la nesfârşit, ca şi Lucifer, că poate înghiţi totul, astfel încât să-i amăgească pe oameni de pretinsa lui putere nemărginită.], dar el nu are fiinţă în sine, ci se împotriveşte nemărginitului Dumnezeu.

* Cei ce locuiesc în comunităţi – fie în parohii, fie în mănăstiri.

* Πρακτικῶν = cei practici, care se îndeletnicesc cu filosofia practică, cu faptele bune.

* Θεωρητικῶν = cei văzători. Mitropolitul Veniamin încearcă o traducere literală: „lucrătorelnici" şi „privitorelnici".

[27] Adaugă însă Teodorit şi acestea: „Aşa şi dumnezeiescul Ioan Botezătorul: vameşilor, adică celor ce întrebau ce se cuvine a face, le-a dat sfat să nu ia nimic mai mult decât le era rânduit, iar ostaşilor, ca pe nimeni să nu asuprească, ci să se îndestuleze cu merindele

tâlcuit aceasta: *Lege va pune*, iar frica de Dumnezeu nu trebuie să o înțelegi [și să o lucrezi] oricum, ci din inimă și cu tot sufletul.

14. Sufletul lui întru bunătăți se va sălășlui,

„Sufletul celui ce se teme de Domnul, zice, când va ieși din trup prin moarte, se va afla în acele bunătăți...", pe care ochi de om nu le-a văzut și urechi nu le-au auzit, precum zice Pavel.

și sământa lui va moșteni pământul.

Fiindcă evreilor le era un lucru dorit a naște copii, pentru aceasta și David aici, cu făgăduința nașterii de copii, îndeamnă pe oameni spre a se teme de Domnul, zicând că cei ce se tem de Domnul vor dobândi mulți copii, care vor moșteni pământul și moșiile [bogățiile] pe care le au născătorii lor. Însă *sământa* se înțelege și gânditor, adică învățătura și ucenicii care o învață pe aceasta. Pentru aceasta zice David că nu numai cel ce se teme de Domnul se va mântui, ci și cei după Duh, și ucenicii Săi vor moșteni pământul celor blânzi (adică Raiul).

15. Întărire este Domnul celor ce se tem de Dânsul,

„Întărire, zice, se face Domnul oamenilor acelora care au frică de El, adică putere și zid de îndreptare."

și așezământul* Lui va arăta lor.

„Legea lui Dumnezeu, zice, va arăta celor ce se tem de Domnul..." Dar în ce fel? Adică cum că Dumnezeu este întărirea celor ce se tem de El, că legea lui Dumnezeu dă acest așezământ. Ori prin *așezământ* să înțelegi sfătuirea cea fără mijlocire descoperită de Dumnezeu, care arată temătorilor de Dumnezeu ce se cuvine să facă, și nu numai aceasta, ci descoperă lor și cunoștința dumnezeieștilor Taine[28], lucru pe care această lege îl face, descoperind tainele cele ce sunt ascunse celor ce o citesc cu curăție și păzesc poruncile ei.

---

lor, adică cu rânduita hrană. Tot astfel și dumnezeiescul Apostol [Pavel] a pus legi și slugilor, și stăpânilor, și fiilor, și părinților, și femeilor, și bărbaților (spre a le urma adică), unii față de alții.

* διαθήκη = testamentul, legea. Mitropolitul Veniamin traduce prin făgăduință.

[28] Unde și Simmah, și Teodorit au tâlcuit: „Taina Domnului, a celor ce se tem de El, și învoiala [συνθήκη = acordul, înțelegerea] Sa le va arăta lor, că este trebuință a auzi pe

16. Ochii mei pururea spre Domnul, că El va scoate din cursă picioarele mele.

„Ochii cei gândiţi, zice, ai sufletului meu totdeauna sunt întinşi către Dumnezeu, căci ştiu că numai singur Dumnezeu va scoate picioarele mele din cursele şi laţurile vrăjmaşilor mei celor văzuţi şi a celor nevăzuţi, de s-ar întâmpla să mă prindă cu ele."[29]

17. Caută spre mine şi mă miluieşte,

Despre cum priveşte Dumnezeu, am spus mai-nainte la tâlcuirea altor psalmi, vezi însă şi la Psalmul 12, la *Caută, auzi-mă*, stih 4.

că unul născut şi sărac sunt eu.

Pentru ce zice David că era unul născut [singur la părinţi] de vreme ce avea şi alţi fraţi? Răspundem, zicând că născut se numeşte pe sine ca pe un singuratic şi pustiu, precum a zis şi în altă parte: *...şi din gheara câinelui pe cel unul născut al meu* (Ps. 21: 22). Iar *sărac* s-a numit ca un gol de tot ajutorul omenesc.

18. Necazurile inimii mele s-au înmulţit;

„Necazurile inimii mele, zice, sunt foarte multe." Vezi însă că zice *necazurile inimii*, pentru că toate necazurile ce-i vin omului îi vin fie de la oamenii cei răi, fie de la gândurile cele supărătoare, împotrivindu-se inimii, căci ea pătimeşte cel mai mult, fiind mai strâmtorată decât celelalte părţi ale trupului, ca o preasimţitoare*.

Însuşi Stăpânul". Zice Teodorit că s-a zis prin Isaia Proorocul: *Tainele Mele, Mie şi celor ai Mei* (Is. 24: 16) [Referinţă neindentificată nici în Septuaginta, nici în Biblia Sinodală].

[29] Unde altul zice: „Vezi însă cum nu zic (adică cei ce din păgâni au crezut) că: «nu va lăsa picioarele mele să calce în cursă, ci mai cu seamă le va smulge din cursă». Că trebuie, precum am zis, ca smintelile să vină, dar când vom avea ochi de-a pururea către Domnul, ca către Unul ce va fi nouă ajutor negreşit, se vor smulge din cursă picioarele noastre, încât şi bucurându-ne vom zice: «Sufletul nostru ca o pasăre s-a izbăvit de cursa vânătorilor, cursa s-a sfărâmat, şi noi ne-am izbăvit»".

* ὡς αἰσθητικωτάτη. Inima este centrul sufletului şi al trupului, principiul său; este, totodată, după Părinţi, poarta raiului, cerul duhovnicesc, locul războiului nevăzut. Părinţii vorbesc de simţirea inimii, de simţurile ei duhovniceşti, care sunt strâns legate de cele trupeşti, simţuri care nu trebuie să copleşească pe cele dintâi, altfel omul devine trupesc, aservit legilor inflexibile şi iraţionale ale naturii. Mintea judecă conform îndemnurilor

din nevoile mele, scoate-mă.

„Izbăveşte-mă, Doamne, zice, de împrejurările şi întâmplările care mă asupresc şi mă strâmtorează."

19. Vezi smerenia mea şi osteneala mea,

David numeşte aici *smerenia* după simţire, adică slăbiciunea trupului, măsurându-se cu puterea cea mare a vrăjmaşilor săi. Iar în mod inteligibil* numeşte zdrobirea sufletului, dar şi *osteneala* – adică după simţirea trupească – pe care o suferea prin munţi, nevoindu-se, iar după simţire încerca să o stăpânească pe cea sufletească, stând la rugăciune, culcându-se pe pământ, pătimind alte şi alte nenorociri[30].

---

luminii dumnezeieşti (sau diavoleşti), care vin prin inimă, de aceea, inima se poate numi şi „preasimţitoare", ca una care simte şi le judecă pe toate. Nu întâmplător zicea cineva că evreul gândea cu inima, la fel şi creştinul, căci din inimă vin toate, fie darurile lui Dumnezeu, fie robia satanei. Când omul a trecut pe poarta raiului prin inimă (*Iată stau la uşă şi bat...*, zice Hristos), el se copleşeşte de harul dumnezeiesc, gândeşte cu inima, cu îndemn şi inspiraţie de la Dumnezeu, nu mai urmează minţii sale, voii proprii, ci devine preasimţitor, adică simte mai bine ca mulţi alţii provenienţa gândurilor, de la Dumnezeu sau de la vrăjmaş, deosebind astfel duhurile bune de cele rele. Omul păcătos nu deosebeşte nimic, nu se simte decât pe sine, nu-şi simte decât poftele sale, e insensibil la ceilalţi, nu are nici o călăuzire adevărată, el a trecut de poarta întunericului, a ajuns în iad, făcându-se rob al Satanei, nu mai simte decât cu simţurile trupeşti - şi cu o inimă prin care a trecut pe tărâmul întunericului - cărora le satisface toate nevoile iraţionale, conform individualismului de care e stăpânit. E un cerc vicios plin de contradicţii. Omul se chinuie pe sine prin aceea că încearcă să scape de neputinţele, suferinţele şi răutăţile sale prin aceleşi patimi care au declanşat acele neputinţe, răutăţi etc.

* νοητῶς = după minte, mental, inteligibil, din punctul de vedere al ordinii duhovniceşti şi raţionale a lucrurilor. În tâlcuirea de faţă sunt puse în contrast percepţia sau simţirea trupească a lucrurilor şi cea mentală sau inteligibilă a realităţilor.

30 Altul însă zice: „De căutare [cercetare] învredniceşte Dumnezeu ostenelile sfinţilor, fiindcă fac neprihănită smerenia lor întru osteneli. Atunci când cineva, dacă este sârguitor al faptelor bune, se smereşte şi pe sine în osteneala lui, atunci, dar, din îndrăzneală, zice: *Vezi smerenia mea şi osteneala mea*". Aşişderea şi altul zice: „De aici ne învăţăm că smerenia şi reaua pătimire slobozesc omul de toate păcatele – cea dintâi adică tăind patimile sufletului, iar cea de-a doua pe ale trupului. Mare cu adevărat este smerita cugetare, şi fiecare din sfinţi prin aceasta a umblat, iar prin osteneală călătoria a scurtat. (...) Că toate adică, şi singură smerenia o introduce [aduce cu sine] (în Împărăţia lui Dumnezeu), mai cu întârziere, însă; fireşte se face aceasta în suflet din lucrarea poruncilor, şi cu cât rodeşte mai mult sufletul, cu atât se smereşte, precum pomii, iar calea smereniei sunt trupeştile osteneli cele întru cunoştinţă, că osteneala smereşte trupul, iar împreună cu trupul se smereşte sufletul".

şi lasă toate păcatele mele.

„Pentru smerenia sufletului meu, zice, şi pentru osteneala trupului meu, arată-mi, Doamne, desăvârşit, toate păcatele câte am făcut, pe care le-am mărturisit şi le-am părăsit". Vezi însă, că pentru desăvârşita iertare a păcatelor trebuie nu numai ca omul să înceteze a mai face păcatul, ci încă să aibă şi smerenie în inima sa, şi osteneală, şi rea pătimire cu trupul său.

20. Vezi pe vrăjmaşii mei că s-au înmulțit

„Vezi Doamne, zice, cât de mulți s-au făcut vrăjmaşii mei, atât cei simțiți, cât şi cei gândiți."

şi cu urâciune nedreaptă m-au urât.

„Eu, zice, nu i-am nedreptățit nici pe vrăjmaşii mei simțiți şi văzuți, fiindcă nu i-am supărat în nici un lucru, nici pe cei gândiți şi nevăzuți, adică pe demoni, căci atunci când am păcătuit, nu i-am nedreptățit cu nimic, ci numai pe mine însumi. Apoi, ura pe care o au asupra mea nu are nici o pricină binecuvântată, ci se naşte numai din zavistia şi răutatea lor."

21. Păzeşte sufletul meu

„Păzeşte, Doamne, sufletul meu, zice, ca să nu cadă în mâinile vrăjmaşilor mei celor nedrepți." Însă prin *suflet* să înțelegi, cititorule, împreună şi trupul, căci prin suflet viază şi se ocârmuieşte trupul.

şi mă izbăveşte,

„Izbăveşte-mă, Doamne, zice, ca să nu cad între vrăjmaşii mei." Ori se înțelege şi altfel: „Păzeşte sufletul meu de nevăzuții vrăjmaşi, demoni, şi izbăveşte sufletul meu de văzuții vrăjmaşi care se sârguiesc să-l stăpânească".

ca să nu mă ruşinez că am nădăjduit spre Tine.

„Fiindcă ştiu, zice, că toți cei ce aşteaptă ajutorul Tău nu se ruşinează, ci ajung la ceea ce doresc, (precum am zis în stihul 2, la începutul psalmului), pentru aceasta, nici eu nu mă voi ruşina, căci am nădăjduit întru Tine şi, prin urmare, aştept ajutorul Tău."

22. Cei fără răutate şi cei drepţi s-au lipit de mine, că Te-am aşteptat, Doamne.

David vorbeşte aici de un lucru trecut, iar altă dată zice: „(...) Aşteptând ajutorul Tău, Doamne, şi neruşinându-mă, ci dobândind ceea ce doream, dar şi pe mulţi alţi oameni am tras la asemenea râvnă, căci ei s-au încredinţat din pilda mea că Tu singur eşti adevăratul ajutor[31]. Aceştia însă s-au şi lipit de mine, adică s-au legat de mine şi s-au făcut nişte prieteni atât de iubiţi mie, încât se spânzurau [legau foarte] de dragostea mea, pentru că am făcut bine şi am răbdat, aşteptând ajutorul Tău. Dar care sunt aceştia? Sunt cei fără de răutate, adică oamenii cei buni şi drepţi. Deci, pentru unii ca aceştia, care au tras spre a nădăjdui întru Tine, auzi-mă, Doamne".

23. Izbăveşte, Dumnezeule, pe Israel de toate necazurile lui.

După ce îndestul a rugat David pe Dumnezeu întru sine, acum, aici Îl roagă şi pentru tot poporul care pătimea împreună cu el – deoarece poporul lui Israel nu pătimea împreună cu împăratul David numai atunci când se ridicau asupra lui vrăjmaşii cei de alt neam – pentru că a împărăţit (în cazul în care presupunem că psalmul s-a zis atunci [când a împărăţit]), ci încă pătimea cu el în vremea lui Saul, iar în vremea revoltei lui Abesalom mulţi se necăjeau pentru David, pe care i-a numit Israel, pentru că din Israel, adică din Iacov se trage. Însă nu este o necuviinţă a zice că David se numeşte şi pe sine Israel, pentru că şi el îşi avea neamul din Israel[32]. De vei voi însă, poţi a da [atribui] rugăciunea aceasta şi lui Hristos, adică cum că Hristos roagă ca om pe Dumnezeu să izbăvească pe creştinii care se necăjesc pentru El din pricina vrăjmaşilor credinţei şi a prigonitorilor păgâni, că am zis mai-nainte cum că cu dreptate se pot numi creştinii *Israel*, anume creştinii care prin credinţă văd pe Hristos, fiindcă Israel se tâlcuieşte *mintea care vede pe Dumnezeu.*

---

[31] Zice însă Teodorit: „Şi acest lucru este osebit al faptei bune: a urî cineva împreună-petrecerea cu cei răi şi a iubi pe cei ce cinstesc măsura şi buna-întocmire şi sunt depărtaţi de răutate, că aceasta zice şi Proorocul că a făcut, ca şi conducător ce slujeşte pe Stăpânul".

[32] Zice însă Teodorit: „Rugăciunea către Dumnezeu este potrivită împăratului, căci se cuvine celui rânduit spre a începe să facă toată purtarea de grijă pentru supuşi. Pentru aceasta dar şi Fericitul David nu numai pentru sine a adus rugăciunea, ci şi pentru poporul încredinţat lui".

PSALMUL 25

Întru sfârşit. Psalm al lui David.

După Teodorit, David a scris psalmul acesta în vremea lui Saul, atunci când, fugind de dânsul, petrecea lângă cei de alt neam. Se potriveşte însă şi evreilor din era robiei în Babilon, cei asemenea lui David după fapta bună [în virtute], şi se îndreptează în cuvânt la începutul psalmului, ştiind că Dumnezeu este drept[33].

1. Judecă-mă, Doamne, că eu întru nerăutatea mea am umblat,

„Judecă, adică îndreptează, Doamne, zice, încă mai adânc, măcar că mainainte cunoşti toate, pentru că eu socotesc că am vieţuit până acum cu nerăutate." *Nerăutate* însă numeşte suferirea relelor şi îndelunga răbdare[34]. „Căci eu, cu toate că mult am fost nedreptăţit de Saul, eu însă n-am răsplătit cu nici un rău, deşi eram îndreptăţit a-i răsplăti", precum despre aceasta scrie Cartea I a Împăraţilor, că, de multe ori având David în mâni pe Saul, nu i-a făcut rău.

şi spre Domnul nădăjduind, nu voi slăbi.

„Fiindcă eu, zice, nădăjduiesc întru Dumnezeu, pentru aceasta nu mă voi împuţina cu sufletul, nici inima mea nu are de ce se teme, pentru că mă întăresc şi mă îmbărbătez cu nădejdile pe care le am către Dumnezeu." Însă aceasta se zice către vrăjmaşi - atât cei văzuţi cât şi cei nevăzuţi.

---

[33] Iar altul zice că psalmii care au această suprascriere - adică *Psalm al lui David* - se dau adică şi persoanei lui David [sunt scrişi ca din partea lui], rugându-se lui Dumnezeu pentru sine. Se dau [atribuie] însă şi lui Hristos, Care din sământa lui David S-a născut.

[34] Iar Marele Vasile zice: „*Nerăutatea* o înţelegem în două chipuri, fie ceea ce se isprăveşte cu cugetarea înstrăinării de păcat, fiindcă prin îndelungată luare-minte şi cugetarea celor bune tăiem oarecum rădăcina răutăţii, iar după desăvârşita lipsire de ea, primim numirea de «fără răutate», fie este lipsa iscusirii [experienţei] răului, că, de multe ori, prin tinereţe sau prin iscusirea [experienţa dobândită în urma] vreunei vieţi, unii se pot afla fără cercare în oarecari răutăţi". Iar altul zice: „Nimeni, păcătuind, nu voieşte a se judeca cu Dumnezeu, fără numai cel ce umblă întru nerăutate (La Nichita)".

2. Ispiteşte-mă, Doamne, şi mă cearcă;

Acestea nu le zice David mândrindu-se, ci se roagă să fie *cercat*, adică să fie cercetat pentru trecutele întâmplări care i-au urmat, şi să fie *ispitit*, adică să se dovedească [destoinic] în cele viitoare, de este acelaşi în aceeaşi socotinţă, şi întâi, şi pe urmă*.

ispiteşte [aprinde]* rărunchii mei şi inima mea.

David arată prin *rărunchi* partea cea poftitoare [dorinţa], iar prin *inimă* arată pe cea a mâniei*: „Ispiteşte, zice, adică cearcă rărunchii şi inima mea, precum cearcă aurarii aurul în topitoare. Fiindcă eu n-am dorit nici cu pofta împărăţia lui Saul, nici cu mânie n-am făcut izbândă împotriva lui"[35].

3. Că mila ta, înaintea ochilor mei este;

„O astfel de nepomenitoare de rău aşezare am, zice, fiindcă totdeauna văd mila Ta înaintea ochilor mei, pe care o dai celor ce rabdă îndelung, şi nu răsplătesc vrăjmaşilor lor cu rele."

---

* David se roagă pentru ca Domnul să-l cerce şi să-l ispitească întru a-şi vedea statornică socotinţa [γνώμη = judecata] ce o are, socotinţă ce se poate rezuma la nerăutatea de care vorbea mai sus, virtute sau însuşire care este rodul nădejdii desăvârşite în Dumnezeu. *Întâi şi pe urmă* poate însemna întotdeauna, sau atât în preajma ispitei cât şi după aceasta.

* πύρωσον de la vb. πυρόω = a aprinde pe cineva cu scopul de a-l stârni, a-l ispiti.

* Sau irascibilităţii. În cele două versete de până acum avem un model de urcuş dumnezeiesc: David cere întâi să aibă o judecată sănătoasă, întemeiată pe ajutorul lui Dumnezeu, pentru că numai astfel va şti cum să-şi controleze rărunchii şi inima, adică pofta (dorinţa) şi mânia (irascibilitatea).

35 Altul însă zice (poate Sfântul Chiril): „Nu este de necrezut a zice că mintea sfinţilor se bucură când cuiva îi stă înainte osteneala întru [în vederea] dobândirea virtuţii, că ştiu cum că puterea duhovniceştii miresme care este întru dânşii va fi cu adevărat oareunde mai arătată, precum şi cea a aromatelor care se aruncă în foc; pentru aceasta zice *ispiteşte-mă*, însă şi noi mult mai bine ne vom cerca [astfel]". Zice însă şi Teodorit: „Şi de aici este arătat că psalmul acesta este mai vechi decât păcatul lui David (cel cu femeia lui Urie). Căci el doreşte nevoinţele cele primejdioase, fiindcă trăia cu nevinovăţie şi cu nerăutate şi nu avea cercare de păcat. Iar *rărunchi* şi *inimă* numeşte gândurile".

şi am bineplăcut întru adevărul Tău.

Fiindcă David are să grăiască de acum înainte despre celelalte isprăvi şi fapte bune ale sale, pentru aceasta, de mai-nainte vindecă* şi domoleşte cuvântul, şi dă harul faptelor sale bune* lui Dumnezeu, zicând că: „Şi alte fapte bune am isprăvit pentru adevărul Tău, pentru că ai făgăduit prin legea Ta să miluieşti pe cei ce bine vor plăcea Ţie; mila Ta şi adevărul Tău s-au făcut pricină şi prilej isprăvilor mele, iar nu puterea mea". Spune însă şi care sunt isprăvile sale.

4. Nu am şezut cu adunarea deşertăciunii,

„Nu am şezut, zice, cu cei ce împreună se adună la un loc ca să bârfească şi să grăiască cuvinte zadarnice şi povestiri mitologice."

şi cu călcătorii de lege nu voi intra.

„Nu m-am amestecat cu aceia, zice, care se vrăjmăşesc unii pe alţii, ori cu cei ce vrăjmăşesc pe însuşi vrăjmaşul meu, Saul." Pentru că era cu putinţă ca unii să-l prihănească pe Saul, căutând să facă revoltă asupra lui.

5. Urât-am adunarea celor ce viclenesc,

„Eu, zice, am urât adunarea tuturor oamenilor celor răi." Căci David a cuprins cu numele viclenitorilor pe toţi oamenii cei răi, care fac osebite feluri de răutăţi.

şi cu cei necredincioşi nu voi şedea.

David face referire aici la idolatrii cei de alt neam, lângă care el şedea atunci când îl vâna Saul, dar de păgânătatea lor nu se împărtăşea. Ori a zis *nu voi şedea* vrând să zică „multă vreme nu voi şedea cu dânşii".

6. Spăla-voi întru cei nevinovaţi mâinile mele,

Cei vechi, voind să dovedească că sunt fără prihană şi nevinovaţi de vreun lucru de care erau prihăniţi, obişnuiau a-şi spăla mâinile cu apă înaintea poporului, pentru a arăta astfel curăţia mâinilor lor şi a conştiinţei lor. Pilat a făcut aceasta la

---

* θεραπεύει de la θεραπεύω = a vindeca; aici: a avea grijă, a respecta, a continua pe o anumită linie.

* Datorează lui Dumnezeu săvârşirea faptelor bune.

judecata Stăpânului Hristos (după Teodorit). Deci David zice că şi el îşi va spăla mâinile împreună cu cei nevinovaţi, mărturisind nevinovăţia sa faţă de relele mai sus zise, adică cum că nu s-a împărtăşit împreună cu cei răi.

şi voi înconjura jertfelnicul* Tău, Doamne.

Cel curăţitor*, adică acoperământul chivotului, se afla înăuntru, în Sfânta sfintelor, de care prooroceşte David, că pentru nerăutatea sa îl vor înconjura cu mulţime de jertfe şi cu mulţime de preoţi care slujeau la acestea[36].

7. Ca să aud glasul laudei Tale

„Pentru ce, zice, voi înconjura jertfelnicul Tău? Pentru ca să aud glasul celor ce cântă acolo şi dănţuiesc, şi roagă pe Dumnezeu pentru petrecerea cu pace a poporului."

şi să povestesc toate minunile Tale.

„Şi pentru ce voi înconjura jertfelnicul Tău? Pentru ca, cu liniştita citire a dumnezeieştii legi şi a cărţilor mozaice (căci aceste cărţi se citeau adesea înaintea poporului lui Israel, precum însăşi legea povesteşte), să povestesc, zice, minunile Tale, Doamne, adică cele pe care cu preaslăvire* le-ai făcut asupra egiptenilor sau, simplu, toate cele câte din începutul lumii minunat le-ai lucrat."

---

* θυσιαστήριον = altar în general; altarul din curtea cortului sau templului; altarul tămâierii (cf. Lc. 1: 11); altar al cerului (cf. Apoc. 8: 3); altarul crucii lui Hristos (cf. Evr. 13: 10; 13: 12).

* ἱλαστήριον de la ἱλαστήριος = curăţitor (ca subst.) sau curăţitorul. E vorba de altarul de jertfă din biserica Vechiului Testament. O dată cu venirea lui Hristos, acesta este înlocuit de Hristos, făcându-Se chiar El curăţire pentru păcatele noastre (vezi Rom. 3: 25; Evr. 9: 5, unde Apostolul Pavel dezvoltă această temă). Zigabenul nu pare să facă o prea mare diferenţă între acesta şi θυσιαστήριον, poate pentru că toate se regăsesc în Hristos, Care se face şi jertfă de curăţire, şi jertfă de laudă sau de bună-mireasmă către Dumnezeu pentru noi, iar noi prin El.

[36] Altul însă zice (poate dumnezeiescul Chiril): „A înconjura jertfelnicul înseamnează şi altceva, adică cum că nu trebuie a ne depărta de Dumnezeu, ci oarecum a fi aproape şi a ne arăta stând împrejur, nefiind vreun păcat la mijloc, nici să ne osebească vreo îndulcire lumească". Iar Origen zice: „Poate că prin aceasta înseamnează pe cei ce-şi spală mâinile când se roagă, ca să poată ridica mâini curate (La Nichita)". Pentru aceasta scrie şi Asterie: „A întrebat însă şi aceasta, anume pentru care pricină îşi spală creştinii mâinile când se roagă, şi arată cum că este mărturie că nici un rău nu au făcut, bine şi cuvios toate având-le, în dreptate şi adevăr".

* παραδόξως. Vezi mai-nainte.

8. Iubit-am, Doamne, bunăcuviința casei Tale

„Fiindcă eu, zice, am iubit bunăcuviința și împodobirea sfintei casei Tale, pentru aceasta doresc să o văd iarăși." Însă *bunăcuviință* numește buna rânduială a chivotului și a cortului celui făcut de Moise după porunca lui Dumnezeu, deoarece în vremea lui David încă nu se zidise biserică în Ierusalim, după Teodorit.

și locul lăcașului slavei Tale.

„Nu numai buna-cuviință, zice, a casei Tale am iubit, ci chiar și locul însuși întru care este întins slăvitul Tău cort, pe care îl iubesc și îl doresc." Ori prin *locul lăcașului* numește iarăși însuși cortul, căci dumnezeiescul David obișnuiește a numi unul și același lucru cu îndoiteziceri[37].

9. Să nu pierzi cu cei necredincioși sufletul meu,

„Să nu mă lași, Doamne, zice, să pier și să mor cu necredincioșii cei de alt neam cu care acum mă aflu, de nevoie fiind silit, ci în grabă întoarce-mă la patria mea, fiindcă pe aceşti străini îi va ajunge degrabă pieirea și stingerea pentru fărădelegile lor."

---

[37] Drept aceea a zis oarecine (poate dumnezeiescul Chiril): „Multă bună-cuviință ar vedea cineva în casa Domnului, adică a sălășluirii slavei Sale, că umbrește în biserici, că de aici este și forma sfințit-cuvioasă a slujitorilor și rânduiala Soboarelor [Ecumenice], plină de toată buna-regulă, de laude și slavoslovii, și de cuvintele Scripturii celei de Dumnezeu insuflate, numai ce înmiresmând [gata a înmiresma] pe ascultători cu tăcere și cu bună rânduială, glasuri tainice, aduceri de prinoase, rugăciuni nerăspândite [fără neîmprăștirea minții], [toate] înțelegându-se de către mintea deșteaptă [trează] ca fiind [îndreptate] către Dumnezeu, glasurile dumnezeieștilor povățuitori, încă și învățături tainice și sfătuiri și chipuri de mângâiere, îmbărbătând sufletul. Iar din toate cele prețuite de dumnezeieștile legi, bine-încuviințată era și sfințita casă a Domnului și iubită sfinților, și sfințită cu adevărat locuința slavei Lui". Și iarăși zice: „Că ce din cele ce se împlinesc cu duhovniceasca bună-cuviință nu ar afla cineva în Biserica lui Hristos, adică întru cei ce cred într-Însul? Care și prin toată facerea de bine împodobesc sufletele lor? Că se închipuie [ia chip] întru dânșii Hristos, frumos fiind cu podoaba mai mult decât fiii oamenilor (cf. Ps. 44), închipuindu-Se [arătându-Se] încă și prin sfințenie și prin toată fapta bună cea lucrătoare, iar [prin urmare, se poate zice că] unii ca aceștia sunt podoabă a casei, care se împodobesc [de Dumnezeu și prin cele de mai sus] în biserică pentru cinstirea de Dumnezeu".

şi cu bărbaţii sângiurilor viaţa mea

„Că aceşti necredincioşi, zice, nu numai că sunt păgâni, dar sunt şi bărbaţi ai sângiurilor, adică ucigaşi şi gata a vărsa sânge."

10. În mâinile cărora sunt fărădelegile,

Adică îndemânatece şi foarte lesnicioase sunt nelegiuirile la aceştia, adică la cei de alt neam.

dreapta lor s-a umplut de daruri

„Cei de alt neam, zice, sunt nu numai păgâni şi ucigaşi, ci încă iau şi mită, fiindcă cu darurile pe care le iau vând dreptatea şi fac judecată nedreaptă."

11. Iar eu întru nerăutatea mea am umblat;

Iarăşi, şi aici, David aduce aminte lui Dumnezeu de nerăutatea sa, şi oarecum o propune mijlocitoare către Dumnezeu pentru ca să-l asculte.

izbăveşte-mă, Doamne, şi mă miluieşte.

„Izbăveşte-mă, Doamne, zice, de această fugă nedreaptă pe care o pătimesc şi de îndelungata petrecere cu cei de alt neam, şi fă milă cu mine, ca nu cumva să mi se întâmple vreodată să fiu cu nişte oameni ca aceştia."

12. Piciorul meu a stătut întru îndreptare;

„Piciorul meu, zice, Doamne, stă în dreptate, adică căile vieţii mele sunt departe de toată strâmbătatea şi răutatea." Iar aceasta este asemenea cu cea de mai sus: *Iar eu întru nerăutatea mea am umblat.*

întru adunări Te voi binecuvânta, Doamne.

„După ce, zice, se vor face cele câte am zis mai sus, şi mă voi izbăvi de relele ce pătimesc, voi alcătui în viitor psalmi prin care Te voi lăuda, Doamne, în toate adunările poporului." Şi, cu adevărat, acest cuvânt s-a plinit (...) (după Teodorit), pentru că, acum, toate bisericile creştinilor, în adunările şi slujbele lor, îl au pe David ca dulce cântător şi învăţător. Însă psalmul acesta se potriveşte şi fiecărui creştin care este vrăjmăşit şi prigonit de către vrăjmaşii săi, de unde şi

fiecare aşa îşi va face dreptate, zicând adică cum că: „Şi eu, vătămându-mă sau păgubindu-mă din pricina vrăjmaşilor mei, am suferit vătămare cu îndelungă răbdare: nedreptăţit fiind, nu am nedreptăţit pe cel ce mă nedreptăţeşte". Iar prin *necredincioşi* va înţelege pe păgâni şi eretici, iar prin *jertfelnic* biserica locală, din parte, întregul, şi pe aceeaşi biserică o va înţelege şi casă a lui Dumnezeu. Şi încă celelalte ziceri ale psalmului le va potrivi tropologic la sine, după analogie şi asemănare[38].

PSALMUL 26

Psalm al lui David, mai-nainte de a fi uns.

David a fost uns de trei ori: întâi de Samuel, în Vitleem, precum s-a scris în capitolul 16 al Cărţii I a Împăraţilor; al doilea de către seminţia lui Iuda în Hebron, după moartea lui Saul, precum se scrie în capitolul 2 din Cartea a II-a a Împăraţilor; şi al treilea, de către toate seminţiile, după moartea lui Işboşet [gr. Μεμφιβοσθε], fiul lui Ionatan, nepotul lui Saul, precum se scrie în capitolul 5 din Cartea a II-a a Împăraţilor. Însă David a făcut psalmul acesta mai-nainte de a doua ungere (precum zice Teodorit), încă în vremea când era prigonit de Saul. Însă psalmul acesta se potriveşte şi fiecăruia dintre noi, împotriva văzuţilor şi nevăzuţilor vrăjmaşi, potrivit înţelegându-se după analogie şi asemănare (însemnează încă că, deşi suprascrierea aceasta nu se află în Hexalpa lui Origen, după Teodorit, ea este adevărată [autentică]).

---

[38] Zice David şi în altă parte: *În mijlocul bisericii* (adică a adunării [ἐκκλησίας = adunare]) *Te voi lăuda* (Ps. 21: 24). Şi nu numai el se ruga în biserici (adică în adunări), ci şi pe ceilalţi îi îndemna să se roage într-însele, zicând: *În biserici binecuvântaţi pe Dumnezeu* (Ps. 67: 27). Pentru că cel ce se roagă în biserică este mai bine [vârtos] ascultat decât cel ce stă în casă. Pentru aceasta a zis şi Hrisostom: „Dar ce este şi darea de răspuns [ἀπολογίαν = replica, reacţia] a multora? «Mă pot ruga şi în casă». Te amăgeşti pe tine, omule, cum că este cu putinţă a se ruga cineva şi în [exclusiv în] casă, însă nu este cu putinţă a se ruga ca în biserică, unde este o mulţime ca aceasta de părinţi, unde se trimite împreună-strigare către Dumnezeu; nu te ascultă aşa Stăpânul, singur rugându-te, precum atunci când te rogi împreună cu fraţii tăi, că aici este ceva mai mult, precum gândirea cea deopotrivă [unitatea cugetelor] şi con-glăsuirea [συμφωνίας], şi legătura dragostei, şi rugăciunea preoţilor, că pentru aceasta stau preoţii înainte, că rugăciunile poporului, mai slabe fiind, apucându-se de cele ale acestora mai putincioşi, împreună cu dânsele să se suie la ceruri (*Despre cel neacoperit*, Cuvântul 3)".

1. Domnul este luminarea mea şi Mântuitorul meu, de cine mă voi teme?

„Luminător îmi eşti, Doamne, zice, pentru că ai risipit norul întristării de la ochii mei, şi i-ai luminat cu lumina dumnezeieştii Tale arătări; şi *Mântuitor* eşti, pentru că m-ai slobozit de vrăjmăşia neprietenilor mei. De Tine dar mă voi teme (adică de nimeni altcineva), pe Tine avându-Te ajutor."

2. Domnul este apărătorul vieţii mele, de cine mă voi înfricoşa?

„Fiindcă Tu, Doamne, zice, mă aperi şi îmi ajuţi, apoi de cine mă voi înfricoşa? Negreşit, de nimeni." Iar despre apărare am zis arătat la Psalmul 17, stih 2, unde se zice: *Apărătorul meu şi cornul mântuirii mele*[39].

3. Când se vor apropia de mine cei ce-mi fac rău, ca să mănânce cărnurile mele.
4. Însuşi cei ce mă necăjesc şi vrăjmaşii mei, aceia au slăbit şi au căzut.

Aici David povesteşte în chip minunat facerile de bine şi darurile pe care le-a luat de la Dumnezeu, căci zice: „Când se apropiau de mine cei ce mă vrăjmăşeau, ca să-mi mănânce cărnurile (...), care lucru înseamnă din partea lor cea mai mare sălbăticie şi nemilostivire cu putinţă, întru acea vreme zic, au slăbit şi, deşi au fost mulţi, nu m-au putut vătăma, ci au căzut fără a-şi plini scopul lor cel rău, pe care-l cugetau a-l lucra împotriva mea".

5. De s-ar rândui împotriva mea tabără, nu se va înfricoşa inima mea.

La evrei, *tabără* însemnează oaste. „Deoarece, zice, într-un chip preaslăvit m-am izbăvit de vrăjmaşii mei, pentru aceasta mai mult nu mă voi teme, nici de străjuirea ascunsă şi de pândirea vrăjmaşilor mei, nici de întreaga şi văzuta lor oaste."

---

[39] Zice însă Origen: „Acestea le zic viteazul şi cel luminat întru cunoştinţă, adică ce fel era acela ce zicea: Cine ne va despărţi pe noi de dragostea lui Hristos? [(întrebare retorică), cu alte cuvinte:] Hristos este cu adevărat pentru noi, iar aici se defaimă tot cel ce este împotriva noastră, iar cel ce zice acestea din aşezarea inimii nu se va îndupleca din pricina fricii, că temătorilor [δειλοῖς de la δειλός = laş, fricos; viclean, ticălos, cf. Apoc. 21: 8], după cuvântul Domnului, le este partea în iezerul de foc (La Nichita)".

6. De s-ar ridica asupra mea război, întru aceasta eu nădăjduiesc.

„Întru aceasta, zice, adică în inima mea, care nu se mai teme, pentru că sunt ajutat de Dumnezeu, eu nădăjduiesc şi nu mă voi teme, măcar şi oştiri de s-ar rândui asupra mea." Unii însă tâlcuiesc aceasta după lipsire [eliptic], subînţelegând nădejdea astfel: „În însăşi nădejdea cea către Dumnezeu nădăjduiesc eu"[40].

7. Una am cerut de la Domnul,

Acest *una* este pus aici în loc de „odată". Ori poate şi aceasta este după lipsire [eliptică], subînţelegându-se „cerere"*: „O cerere am cerut de la Domnul". Ori o dăruire [harismă] (după Teodorit), căci forma eliptică este obişnuită la cei vechi.

aceasta o voi căuta,

„După ce, zice, m-am izbăvit de vrăjmaşii mei, o cerere am cerut şi, ca să o dobândesc, prin rugăciune o voi cere." Dar care este aceasta? Ascultă:

ca să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieţii mele.

Psalmul acesta s-a rânduit cu bună cuviinţă după cel de mai sus, pentru că acela a zis: *Doamne, iubit-am bunăcuviinţa casei Tale* (stih 8). Iar acum, într-acestea cere aşijderea, [adică] ca să locuiască în casa lui Dumnezeu, adică în cortul lui Moise.

---

[40] De unde şi un alt oarecare zice (poate Sfântul Chiril): „Foarte mari merinde pentru mântuire este [o constituie] credinţa, că pricinuieşte nădejdea cea întru Dumnezeu, căreia nimic nu i s-ar putea asemăna, căci cel ce o are pe aceasta răstoarnă pe vrăjmaşi, şi nu va pătimi ceva presupus rău din cele din afară de voinţă".

* Mitropolitul Veniamin redă literal, adică aşa: „Şi se înţelege din afară, adică *cerere*". „Din afară" îl traduce pe ἔξωθεν. Tot cu „din afară", mai exact înţelegerea unor texte „din afară", el traduce pe ἀπό κοίνοῦ. Al doilea s-ar traduce prin „după înţelesul comun", „din context". Ambele structuri sunt sinonime, ele apar de mai multe ori în tâlcuire. Propriu-zis, Zigabenul invită pe cititor să vădă înţelesul textului cu pricina din afară şi după înţelesul comun, adică din context, reformulând un text dat cu ajutorul informaţiilor ce le conţine acesta, dar şi având în vedere alte informaţii conţinute de alte texte din context. Am redat totuşi - acolo unde contextul a dictat - cu „se subînţelege", alternând cu „din afară".

8. Ca să văd frumusețea Domnului și să cercetez Biserica cea sfântă a Lui.

„Pentru aceasta, zice, cer ca să locuiesc în casa lui Dumnezeu, pentru ca să cercetez veselia Lui și, prin urmare, să mă bucur și eu și să cercetez dacă cumva se trece cu vederea vreuna din cuviințele bunei-rânduielii Sale." Se arată aici că David era foarte bine-cinstitor [evlavios] și iubitor de Dumnezeu.

9. Că m-a ascuns în cortul Său, în ziua răutăților mele;

David spune aici pricina pentru care voia să cerceteze biserica lui Dumnezeu. „Fiindcă, zice, mult bine mi s-a făcut de la Dumnezeu, că în ziua primejdiei mele m-a ascuns sub umbrirea Sa (că pe aceasta a numit-o aici *cort*), deoarece ca într-un cort m-a păzit Dumnezeu atunci când am alergat sub acoperământul Său, și nici un rău n-am pătimit"[41].

acoperitu-m-a întru ascunsul cortului Său.

Ceea ce a zis mai sus, aceeași zice și aici, propovăduind mai arătat facerea de bine, *ascuns* însă numește partea cea mai dinlăuntru; adică: „Dumnezeu, zice, m-a făcut nevăzut cu totul față de cei ce mă căutau"[42].

---

[41] Zice însă Teodorit: „Acestea și le-a cerut David, și le-a luat de la mare-dăruitorul [μεγαλοδώρου] Dumnezeu, că el și-a întors dumnezeiescul Chivot, și alt cort mai minunat a înfipt, și cetele cele deosebite ale cântăreților de psalmi le-a alcătuit, iar mai cu scumpătate [de-amănuntul] toate acestea le va înțelege cineva dacă va citi Cartea Paralipomena".

[42] Zice însă Marele Vasile: „Pentru a ști însă mai bine ce va face cineva întru ascunsul acoperământului, să întrebuințăm o pildă oarecare, precum aceasta: fie cineva căutându-se de vrăjmașii săi, iar de casnicii săi, în oarecare căsuță, aflat fiind, cu anevoie este de aflat, el stând și păzindu-se. Ceva asemănător se înțelege că s-a făcut și cu sfântul sub acel dumnezeiesc cort, care-l acoperea pentru a nu fi lesne apucat de către vrăjmașii săi". Iar Grigorie Teologul a zis: „David ascunde în bunătățile de acolo durerile de aici, spre care bunătăți își trimite cugetările când zice că a fost ascuns în cortul Său în ziua răutăților lui". Bună doftorie este cu adevărat a ne aduce aminte de Dumnezeu și de nădejdile cele de acolo atunci când suntem chinuiți... Iar dumnezeiescul Chiril înțelege prin *cort* sporirea și neclătinarea cuvioasei viețuiri, întru care, cu oarecare chip intrând cineva, se face neprins de patimile cele pierzătoare. Iar Teodorit, din zicerile acestea, încheie cu socotința că David a scris psalmul acesta când a intrat la preotul Abimelec și s-a rugat în cortul lui Dumnezeu, unde, luând binecuvântare prin sfintele pâini, a scăpat din mâinile vrăjmașilor săi. Iar Origen zice: „S-a zis de multe ori că *cortul* înseamnă sporire, iar *casa* plinătate, sporirea o a primit dar piatra plinătății, și potrivit lucru - cu sporirea adică l-a ascuns (pe David), iar cu plinătatea l-a înălțat (La Nichita)".

10. Pe piatră m-a înălțat;

„Întru neîngrijire, zice, și în adeverire m-a pus Dumnezeu." Aduce însă înțelesul de la aceia care fug de vrăjmașii lor și care, suindu-se pe o piatră înaltă, scapă din mâinile lor.

și acum, iată, a înălțat capul meu peste vrăjmașii mei.

Fiindcă David a simțit cu mintea hotărârea pe care luat-o Dumnezeu pentru a împlini cererea lui, și a-l învrednici de locuirea în cortul Său, pentru aceasta proorocește aici despre cele viitoare ca și cum ar fi fost trecute, și zice că: „Ascultând Domnul rugăciunea mea, iată, acum m-a făcut mai presus de vrăjmășirile potrivnicilor mei". Că biruitorii obișnuiesc să-și ridice în sus grumazul și capul lor asupra celor biruiți. Căci într-alt chip nu era cu putință a se plini cererea lui David – adică spre a cerceta el casa lui Dumnezeu – dacă nu ar fi fost mai întâi biruiți vrăjmașii lui.

11. Înconjurat-am și am jertfit în cortul Lui,

Ceea ce a zis în psalmul de mai-nainte ca petrecându-se la viitor, aceeași o zice aici ca lucru trecut, că acolo a zis: *și voi înconjura jertfelnicul Tău, Doamne.* Iar aici zice: *Înconjurat-am și am jertfit.* Achila însă a tâlcuit astfel: „Și voi învăța și voi înconjura și voi jertfi", încât, putem spune că, după socotința acestuia, timpul este schimbat, adică cel trecut este în locul celui viitor, iar *cort* numește pe cel făcut de Moise, precum am zis[43].

jertfă de laudă și de strigare;

„Am jertfit, zice, în cortul lui Dumnezeu *jertfă de laudă și de strigare*, *de laudă*, adică: pentru că Dumnezeu m-a acoperit [apărat] de vrăjmașii mei, iar *de strigare*, pentru că i-am biruit, că strigarea este un chiot nearticulat* de biruință asupra vrăjmașilor, de aceea se și scrie aici zicerea aceasta în loc de «glas de

---

[43] Altul însă zice: „Când la mijloc nu este păcat sau îndulcire [lumească, păcătoasă], cineva, având o dreaptă stare de privire înainte a minții care-l unește cu Dumnezeu, poate înconjura în vedere duhovnicească gânditul jertfelnic".

* ἄναρθρος = lit. nearticulat; fig. nedeslușit, din pricina bucuriei debordante pe care nu reușește să o exprime în cuvinte.

biruință și de veselie», adică David zice aici că a adus lui Dumnezeu jertfă de mulțumire împreună și de biruință.[44]”

glăsui-voi* și voi cânta Domnului.

„A viersui”* este diferit de *a cânta**, adică viersuirea este o cântare către Dumnezeu numai cu glasul, iar cântarea este laudă care se cântă cu organul psaltirii.

12. Auzi, Doamne, glasul meu, cu care am strigat;

După ce David a proorocit prin insuflarea Sfântului Duh cele ce urmau să i se întâmple, iarăși urmează aici scopul cel de mai-nainte, adică se roagă să-l asculte Dumnezeu și să-i dăruiască cererea pe care a cerut-o mai sus, adică a locui în casa Domnului și a cerceta biserica Lui.

miluiește-mă și mă ascultă.

„Nu ești dator, Doamne, zice, să mă asculți, pentru nevrednicia mea, dar, pentru mila Ta, ascultă-mă.”

13. Ție a zis inima mea: pe Domnul voi căuta;

„Însăși inima mea, zice, a zis către Tine, Doamne, și nu pe deasupra* cu singure buzele mele. Și ce a zis? Pe Domnul meu voi căuta, defăimând tot ajutorul omenesc.”

---

[44] Zice însă Teodorit: „Strigarea este glas ostenesc [al oștenilor], și se face de către cei mai îndrăzneți asupra celor ce se tem [pentru îmbărbătare], așijderea încă și cântarea de laudă, că este glas al celor ce se veselesc și laudă pe Dumnezeu, *că*, zice, *de este cineva între voi vesel, să cânte!* (Iac. 5: 13)”.

* ᾄσομαι de la ᾄδω = a rosti cuvinte după un tipar melodic; a glăsui, a fredona.

* ποίαν de la ποιέω = a scrie texte literare, îndeosebi în formă poetică: psalmi, ode etc., de unde și ποιητής = poet, scriitor.

* ψάλλω = a cânta cântări de laudă, cu instrumente sau fără, a cânta psalmi.

* ἐπιπολαίως de la ἐπιπόλαιος = la suprafață, de formă, superficial. Cu alte cuvinte, David zice: „Nu mă voi ruga doar cu buzele, adică ca un ipocrit, ci și cu inima, cu toată ființa”.

căutat-a spre Tine fața mea;

„Zice dar David că: „Cu osârdie și cu mult dor Te-am căutat, Doamne, spre ajutor, (iar fața* lui David este chiar David [în persoană]), adică eu însumi Te-am căutat cu covârșire."

fața Ta, Doamne, voi căuta.

„Voi căuta, zice, a Ta cercetare, Doamne, încă mai mult, și niciodată voi cădea [înceta] căutând-o pe aceasta."

14. Să nu întorci fața Ta de la Mine[45],

„Să nu ascunzi, zice, de la mine cercetarea și privirea Ta, care m-au acoperit întru nevoia mea."

și să nu Te abați întru mânie de la robul Tău.

„Să nu te depărtezi, Doamne, zice, de mine cu mânie, Tu, Cel ce prietenește și cu multă blândețe erai de față cu mine, dar și de aș greși Ție ca un om, pedepsește-mă cu iubire de oameni, și ia-mă iarăși în apropierea și purtarea Ta de grijă cea de mai-nainte."

15. Fii mie ajutorul meu, să nu mă lepezi pe mine

„Ajută-mă, Doamne, zice, în viitor și să nu mă lepezi."

și să nu mă lași, Dumnezeule, Mântuitorul meu.

David se roagă des lui Dumnezeu, pentru ca să-și arate stăruitoarea și cea din inimă rugăciune a sa.

---

* πρόσωπόν = față, persoană.

[45] Altul însă zice: „Mai sus a zis: *Căutat-a spre Tine fața mea* (că fața sufletului dorea potrivita privire), pentru aceasta și Moise zice: *Arată-Te mie ca să Te văd*, ca prin fața descoperită să se oglindească slava Domnului, ca să nu vadă ceea ce Moise a pătimit: pentru că nu-i cu putință a vedea fața lui Dumnezeu prin cele din spate. Zice *Să nu întorci fața Ta de la mine, și să nu Te abați întru mânie de la robul Tău*, în loc de «asupra îndrăznețel mele cereri să nu te mânii, ci ajută-mă ca să dobândesc aceasta» (La Nichita)".

16. Că tatăl meu şi maica mea m-au părăsit,

„Să nu mă părăseşti, Doamne, zice, pentru că sunt lipsit de toată mângâierea, chiar şi de la născătorii şi rudele mele, dar şi de la singur ajutorul prietenilor mei, fiindcă toţi, temându-se de Saul, nu cutează să-mi ajute."

iar Domnul m-a luat la Sine.

Acest cuvânt l-a zis David mângâindu-se pe sine: „Deşi toţi, zice, m-au părăsit, Domnul însă m-a apropiat, şi mă acoperă şi mă izbăveşte de vrăjmaşii mei"[46].

17. Lege pune-mi mie, Doamne, în calea Ta,

În loc de *lege pune mie*, Achila a tălmăcit „înţelepţeşte-mă", adică „învaţă-mă mântuitoarele tale legi pe mine, care umblu în duhovniceasca cale, care îi aduce pe oameni către Tine, Doamne"[47].

şi mă îndreptează în cărarea dreaptă

„În calea cea bătătorită a mântuirii, ca să nu mă rătăcesc căzând în gândurile cele strâmbe ale păcatului."

din pricina vrăjmaşilor mei.
18. Nu mă da pe mine sufletelor* celor ce mă necăjesc,

„Să nu mă dai, Doamne, zice, sufletelor celor ce mă necăjesc" ([zicând aceasta] în loc de „ostaşilor celor ce mă necăjesc"), ca nu cumva vrăjmaşii mei, luându-mă sub mâna lor, şi biruindu-mă, să se bucure." Iar aceasta o zice pentru Saul.

---

[46] Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Mai bine însă însemnează legea cea scrisă şi trupească slujirea cea după lege prin *tatăl* şi prin *maica* sa, prin părăsirea cărora [prin aceea că l-au părăsit pe David, aceasta] fireşte face să răsară lumina dumnezeieştii legi în inimile celor vrednici, dăruind şi slobozenia din robia trupului".

[47] Iar Origen, urmând dumnezeiasca lege, adică Evanghelia, zice [parafrazând şi continuând]: „Ca având o lege ca aceasta de la Tine, să călătoresc [către Tine, adică către] cel ce ai zis: *Eu sunt calea* (La Nichita)".

* ψυχὰς de la ψυχή = suflet. În Biblia de la 1914 se redă prin *mâinile*, variantă ce nu pare nici ea departe de adevăr.

că s-au sculat asupra mea mărturii nedrepte,

David se referă aici la Saul, care nedrept şi minţind mărturisea cum că David cugeta să-l omoare.

şi strâmbătatea a minţit eişi.

Mărturia cea de mai sus a lui Saul *a minţit eişi*, adică nu s-a aflat adevărată, „fiindcă eu nu l-am nedreptăţit în nici un lucru pe Saul, care se silea să mă prindă în mâini...", a minţit şi nu şi-a ajuns propriul său ţel[48].

19. Cred că voi vedea bunătăţile Domnului

„Cred, zice, Sfântului Duh, Care mă încredinţează că voi birui şi voi lua împărăţia şi, prin urmare, că am să dobândesc bunătăţile ei."

în pământul celor vii.

În lumea în care trăim, pământ al viilor este lumea aceasta; iar pământ al morţilor este iadul. Însă cineva poate zice şi altfel, că Prooroc-împăratul David *pământ al celor vii* numeşte Împărăţia Cerurilor, iar *bunătăţi*, pe cele ce le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El[49].

20. Aşteaptă pe Domnul,

Această zicere, precum şi cea următoare, o zice David pentru el, că însuşi porunceşte luişi să cânte cuvintele acestea, şi cu acestea să-şi mângâie gândul şi întristarea sa, ca să nu cadă din pricina vreunui necaz covârşitor; iar *aşteaptă pe Domnul* este în loc de „aşteaptă ajutorul cel de la Domnul".

---

48 Zice însă Teodorit: „Această zicere s-a luat [împrumutat] din uzul obştesc, că şi noi obişnuim a zice despre cei ce ne vrăjmăşesc, dar nu ne păgubesc, că pe ei s-au păgubit, nu pe mine. Aşa a zis şi Fericitul David: *Nedreptatea a minţit eişi*.

49 După Grigorie al Nyssei, *a vedea* se înţelege aici în loc de „a dobândi", adică că: „Voi dobândi bunătăţile Domnului". Precum se înţelege şi aceea: *Şi vei vedea bunătăţile Ierusalimului* (Ps. 124: 5), în loc de „vei dobândi". Vezi şi tâlcuirea zicerii: *Am crezut, pentru aceea am grăit* (Ps. 115: 1). Iar altul zice: „Poate că acesta este pământul morţilor, de aceea nu vedem bunătăţile Domnului, ci doar prin oglindă şi ghicitură, iar pământul viilor este pământul cel făgăduit al vieţii veşnice".

îmbărbătează-te, şi să se întărească inima ta, şi aşteaptă pe Domnul.

Prin glasurile acestea ce le zice David luişi, se mângâia pe sine şi se îmbărbăta, şi repetă zicerea *aşteaptă pe Domnul* spre mai multă mângâiere a sufletului său[50].

PSALMUL 27

Psalm al lui David.

Şi psalmul acesta tot David l-a alcătuit, în vremea când era prigonit de către Saul (după Teodorit[51]). Se potriveşte însă şi fiecărui om ce cade în vreo nenorocire.

1. Către Tine, Doamne, voi striga:

„Numai către Tine, Doamne, zice, voi striga, pentru că numai la Tine privesc, căci sunt lipsit de toţi cei puternici în război." Iar prin *strigare* arată covârşirea şi puterea rugăciunii[52].

Dumnezeul meu, să nu taci de către mine;

„Să nu mă treci cu auzul, Doamne", zice. Că aceasta înseamnă zicerea *să nu taci* (după Mitrofan*), căci, după Teodorit, *să nu taci de către mine* s-a luat din metafora celor ce sunt rugaţi de oarecari, şi nimic nu voiesc a le răspunde.

---

[50] Teodorit zice că David aduce cele de mai sus ca sfătuire către toţi oamenii.
[51] Iar Chiril zice că psalmul acesta se cântă şi din partea celor ce au crezut în Hristos, pe Care Îl cheamă spre ajutorul lor. Aceasta o zice şi Marele Atanasie.
[52] Iar Marele Vasile zice: „Tu însă, rogu-te, nici pe *voi striga* să nu-l treci alături, ci să ştii că de cere cineva lucruri pământeşti de la Dumnezeu, de puţin glas se foloseşte, iar de cere cele cereşti, strigă şi răcneşte, pentru aceasta au strigat sfinţii în Scripturi către Dumnezeu". A zis însă şi Teodorit: „Pe *striga-voi* nu l-a pus în loc de glas, ci în loc de «rugăciune osârduitoare şi cu tot dinadinsul»".
* N-am putut descoperi cine este Mitrofan.

ca nu cândva să taci de către mine,

„Să nu mă treci vreodată cu auzul, zice, Doamne, căci negreşit am trebuinţă de ajutorul Tău."

şi mă voi asemăna celor ce se pogoară în groapă.

„Că de nu mă vei asculta, zice, Doamne, şi nu mă vei ajuta, îndată mă voi face asemenea morţilor, adică voi muri." Că mormântul se numeşte *groapă*, ori prin *groapă* vom înţelege noroi, întru care cel ce cade rămâne neajutorat, pentru nescăparea şi neslobozirea locului (poate mai potrivit este *smârcul*).

2. Auzi, Doamne, glasul rugăciunii mele, când mă rog către Tine, când ridic mâinile mele către biserica Ta cea sfântă.

David numeşte aici *biserică* cortul lui Moise, către care, întinzându-se gânditor după aşezarea locului, ridică mâinile sale şi se roagă lui Dumnezeu, măcar că trupeşte era departe de cort, petrecând în munţi din pricina prigoanei lui Saul; căci tot aşa şi Daniel, în Babilon rugându-se, deschidea ferestrele casei sale care dădeau către locul Ierusalimului, nu pentru că ar fi crezut că acolo se scrie împrejur [circumscrie] şi se cuprinde Dumnezeu, ci pentru că ştia că acolo s-a făcut arătarea lui Dumnezeu (după Teodorit). Ori prin *biserică* trebuie să înţelegem cerul, după zicerea: *Cel ce locuieşte în ceruri va râde de dânşii* (Ps. 2: 4)[53].

---

[53] A zis însă dumnezeiescul Chiril: „Aici nu zicem strigarea cu glas înalt şi mare, că nepotrivit este sfinţilor a se ruga aşa, ci zicem că este vigoarea minţii, cea neîncetat atârnată la Dumnezeu, că primeşte oarecum glasurile cele ca acestea ale celor ce se roagă, când ridică mâini cuvioase în vreme de rugăciune, care lucru este neobişnuit iudeilor, că prin întinderea mâinilor arată cinstitul chip al mântuitoarei Cruci, mărturisind prin însuşi acest lucru că lui Hristos sunt afierosiţi, asemănându-se cu Crucea Lui. Că aşa cum ne-am făcut părtaşi patimilor Lui, luând fiecare Crucea Sa şi urmând Lui, precum Însuşi o zice [o cere], tot astfel ne facem şi chip al Crucii. Însă este deosebire între cerere, rugăciune şi mulţumire, că celor ce încă le lipseşte vreuna din acestea, aceia au nevoie de *cerere*, iar după ce am înţeles învrednicirea lui Dumnezeu, şi cer ceva de la Dumnezeu, atunci se înţelege că mă rog, iar când mă fac mai prieten, atunci mulţumesc". Fiindcă şi Pavel, de la cele mai mici la cele mai mari întinzându-se, zice: *Vă rog deci, înainte de toate, să faceţi cereri, rugăciuni, mijlociri, mulţumiri, pentru toţi oamenii* (I Tim. 2: 1). [Creştinul este creat şi mântuit atât trupeşte, cât şi sufleteşte după chipul crucii. Viaţa se identifică cu crucea.] Această cruce [jertfa ascultării şi a iubirii], pe care nu a luat-o Adam, a luat-o Hristos ca să ne înveţe ce înseamnă ascultarea, jertfa, dăruirea faţă de Dumnezeu şi

3. Să nu mă tragi pe mine cu cei păcătoşi,

„Să nu mă tragi, zice, ca să mă osândesc împreună cu cei păcătoşi, adică cu cei de alt neam, [doar] pentru că locuiesc şi petrec împreună cu dânşii, căci ştiu că fără a voi locuiesc cu ei, silit de prigoana lui Saul." Noi însă, când ne rugăm pentru noi în psalmul acesta, prin *păcătoşi* vom înţelege pe cei necredincioşi şi pe eretici, ori şi pe demoni.

şi cu cei ce lucrează fărădelege să nu mă pierzi.

Acest stih tălmăceşte pe cel de mai sus, arătând unul şi acelaşi înţeles cu cel de mai sus[54].

---

semeni. Cui i se face silă şi cârteşte faţă de crucea [suferinţa] sa, se revoltă implicit împotriva vieţii şi a Cretorului ei. Hristos a asumat viaţa aşa cum a fost ea atunci, şi a trecut la viaţa în care dintodeauna era ca Dumnezeu.

[54] Se nedumereşte însă dumnezeiescul Chiril şi zice: „Dar poate ar zice cineva: «Dar cei ce ar cuteza a zice unele ca acestea, oare ar putea spune că nu erau şi ei în păcate? Cum dar îşi mărturisesc ei neprihănirea?». Deci zicem că toţi cu adevărat ne-am deprins a păcătui, iar când oarecari greşesc în cele prea grele, prin toate, ca prin nişte hăţuri, ne trag spre a nelegiui, iar atunci, mintea - ruşinându-se de cei mai apropiaţi, pentru cele prin care se ştia pe sine că a greşit - roagă pe Dumnezeu a nu se îngădui să cadă în greşealele cele peste măsură, nici aşa goală şi fără judecată a-şi alege viaţa cea pângărită şi urâtă". Drept aceea, după aceste cuvinte ale dumnezeiescului Părinte, prin *păcătoşi* trebuie să-i înţelegem pe cei asemenea cu lucrătorii fărădelegii, adică pe cei ce arătat fac păcate de moarte, şi pe cei ce în inimă sunt vrăjmaşi, iar cu gura făgăduiesc prieteşug. Frumos însă tâlcuieşte zicerea aceasta Origen, zicând: „Iudeii învinovăţesc pe Iisus zicând: mănânci şi bei cu păcătoşii; Iisus însă era departe de vătămarea cu dânşii, chiar dacă ei se şi foloseau, tot astfel şi de este cineva următor lui Hristos, acelaşi lucru face, dar dacă nu va fi pregătit, nici nu va avea putere - şi s-ar pune într-atâta primejdie, încât va ajunge să petreacă împreună cu păcătoşii şi cu cei ce lucrează fărădelegea - nici pe aceia nu-i va folosi, pierzându-se pe sine împreună cu dânşii. Pentru aceasta dar şi aici, Proorocul voieşte a se găti pe sine, încât să poată a fi împreună cu păcătoşii şi cu cei ce lucrează fărădelegea, fără însă a se împreună-trage cu dânşii (La Nichita)". [Avem aici poveţe concrete care n-ar arunca pe nimeni în rătăcire dacă ar fi urmate întocmai. E vorba de ce înseamnă să trăieşti pe şi să-L propovăduieşti pe Dumnezeu printre păcătoşi. Oare câţi am reuşit acest lucru?]

4. Cu cei ce grăiesc pace cu cei de aproape ai lor, iar rele în inimile lor.

Unii dintre prietenii lui Saul, prefăcându-se că sunt prietenii lui David, îl vrăjmăşeau pe ascuns, dar Saul, mai mult decât toţi [îl vrăjmăşea pe ascuns]. Pentru aceştia dar grăieşte aici[55].

5. Dă-le lor, Doamne, după faptele lor, şi după vicleşugul meşteşugirilor lor.

„Dă-le, zice, vrednica şi cuviincioasa osândă a răutăţii lor, făţărnicitelor şi viclenelor lor fapte."

6. După faptele mâinilor lor, dă-le lor,

David arată prin această repetare chinul şi durerea sufletului său, aprinzându-se de râvna ce o nutrea împotriva păcatului[56].

răsplăteşte-le lor răsplătirea lor.

„Dă-le, Doamne, zice, izbândirea ce li se cuvine în locul răutăţii şi a vicleşugului lor." Se vede însă din aceste cuvinte că David nu-i blestemă, ca şi cum ar fi pomenitor de rău şi amar, ci pentru că era prieten al dreptăţii, şi din această pricină se sârguieşte să grăbească pedeapsa cea asupra relelor, pentru ca ei, schimbându-se, să se facă mai buni.

7. Că nu au înţeles lucrurile Domnului

„Pentru că ei, zice, nu au înţeles până acum iconomiile şi îndelunga răbdare a lui Dumnezeu, adică cum Dumnezeu îi rabdă, în ciuda răutăţii lor, ca să se arate şi răutatea lor, iar ei să fie pedepsiţi la vreme cuviincioasă."

---

55 Zice însă Teodorit: „Fericitul David se roagă a nu avea nici o comuniune [κοινωνίαν] cu cei ce-i făţarnici (adică cu cei ce arată una [se arată a fi într-un fel] şi alta sunt [de fapt]). «Că urâţi, zice, sunt cei ce unele grăiesc, şi altele voiesc» [duplicitari], pentru care pricină dar voiesc să-şi adune ei răsplătirile cele potrivite meşteşugirilor lor»".

56 Iar altul zice: „Prin *faptele lor* se înţeleg cele despre aşezarea sufletului, iar *fapte ale mâinilor lor*, cele ale puterilor celor lucrătoare, după care sporesc în lucrare cele alcătuite în judecată [γνώμη]".

şi lucrurile mâinilor Lui;

„Adică acele lucruri ale Domnului, zice, pe care însuşi le lucrează cu cuvioasă şi dreaptă socotinţă." Că prin *mâini* se arată aici lucrurile făcute prin cuvânt[57].

surpa-vei pe dânşii şi nu-i vei zidi.

Aceasta este proorocie pentru pieirea celor răi până în sfârşit, „că aceştia, zice, după ce vor cădea, nu se vor mai scula"[58].

8. Bine este cuvântat Domnul, că a ascultat glasul rugăciunii mele.

„Vrednic este Domnul, zice, a fi binecuvântat şi lăudat", fiindcă David s-a încredinţat că va lua cele ce a cerut, pentru aceasta zice că Domnul i-a ascultat rugăciunea lui.

9. Domnul este ajutorul meu şi sprijinitorul meu;

Aceasta însemnează încredinţarea pe care a luat-o David, adică că Dumnezeu este ajutorul său.

spre Dânsul a nădăjduit inima mea şi m-a ajutat.

„Fiindcă am nădăjduit întru Dumnezeu, zice, ca în Cel ce singur este adevărat, pentru aceasta nu am căzut din nădejdea mea, ci am luat ajutor de la Dumnezeu."

10. Şi a înflorit trupul meu, şi din voia mea mă voi mărturisi Lui.

„Trupul meu, zice, cel ce mai-nainte se uscase de griji şi rele pătimiri, acum iarăşi a prins viaţă, şi ca un sad a odrăslit, pentru aceasta, de voie şi cu osârdie, iar

---

[57] Altul însă zice: „Din lucrurile Domnului, unele sunt văzute, iar altele nevăzute, care [oameni], nevăzând acestea, s-au supus pe ei înşişi pedepselor. Ori prin *lucruri ale Domnului* se înţeleg şi cuvintele Lui, iar prin *lucruri ale mâinilor Lui*, făptuirile (după Teodorit)".

[58] Zice însă Teodorit: „Folositoare este, pentru cei răi ziditori, surparea zidirii celei rele, şi de aici este dar arătat că şi cele mai-nainte zise le-a zis cu mai-nainte spunere, nu pe dânşii blestemându-i, ci proorocind cele se urmau să fie, că nu a zis «surpă-i», ci *surpa-vei pe dânşii şi nu-i vei zidi*".

nu de silă, voi slavoslovi şi voi mulţumi Domnului." La fel este şi zicerea: *De voie voi jertfi Ţie* (Ps. 53: 6). Iar *mărturisire* numeşte mulţumirea, precum am tâlcuit[59].

11. Domnul este întărirea poporului Său, şi sprijinitorul mântuirilor unsului Său.

„Domnul, zice, întăreşte poporul iudeilor cel afierosit Lui, şi-l apără pentru mântuirea celui după porunca Sa a fi uns împărat." Le zice însă David acestea pentru sine şi pentru tot poporul său, ştiind prefacerea ce urma să se facă, cum că el adică urma să se aşeze împărat în locul lui Saul.

12. Mântuieşte, Doamne, poporul Tău, şi binecuvântează moştenirea Ta,

Fiindcă nu după multă vreme David urma să ia împărăţia, pentru aceasta se roagă poporul lui Dumnezeu cel israelitenesc, că, la Ieşire, Dumnezeu a numit pe israeliteni popor ales, adică moştenitor, zicând: *Veţi fi Mie popor ales* (Ieş. 19: 5).

şi paşte-i pe ei, şi-i ridică pe ei până în veac.

„Păstoreşte, zice, pe poporul Tău, Doamne, împărăţind peste el, gânditor împreună cu mine, [adică] cu cel ce simţitor împărăţesc peste ei şi, sfătuindu-l pe el împreună cu mine cele de cuviinţă, înalţă-l totdeauna prin biruinţele şi înfrângerile vrăjmaşilor lor."[60]

Se poate ca blestemul de mai sus, care zice: *Dă-le lor, Doamne, după lucrurile lor* şi celelalte, să se înţeleagă împotriva iudeilor celor ce au răstignit pe Hristos, care, prea răi fiind, nu au înţeles minunile pe care le făcea Domnul, pentru aceasta, şi după ce ei au căzut, nu s-au mai sculat din robie; iar Dumnezeu a împuternicit pe credinciosul popor creştinesc, şi celelalte de acolo înainte... Se poate însă ca rugăciunea cea de mai sus să se zică şi către Hristos: *Mântuieşte, Doamne, poporul Tău...*, pentru poporul cel din păgâni, care s-a dat Lui spre moştenire, adică pentru creştini, că pe acest popor l-a păstorit Hristos, şi cu adevărat l-a înălţat şi l-a mărit, şi în veacul acesta, şi în cel viitor.

---

[59] A zis însă dumnezeiescul Chiril. „M-am ajutat, zice, într-atât, încât trupul meu a înflorit, mai că s-a îngrăşat de multa veselie", că scris este: *Inima veselindu-se, înfloreşte faţa* (Pilde 15: 13), iar în mâhniciuni fiind, posomoreşte, că mâhniciunile cumplit o vestejesc, iar veselia iar o înviorează".

[60] Zice Teodorit: „Împăratului îi este cuviincioasă rugăciunea pentru popor. Vrednică de laudă este dar fapta aceasta a Marelui David că, deşi prigonit fiind de către popor (căci îi dădea război împreună cu Saul), a adus lui Dumnezeu rugăciunea cea pentru dânşii. Că prevedea schimbarea prin care urmau să treacă, şi nu vedea nedreptate, ci slujba cea din viitor".

PSALMUL 28

Psalm a lui David. La scoaterea cortului.

După istorie, psalmul acesta este adică o poruncă pentru preoţi şi leviţi, la ieşirea cortului, adică pentru scoaterea lui din biserică, care poruncă rânduieşte ce urmează să facă preoţii în ziua cea următoare, adică cum că se cuvine să aducă fii de berbeci, adică miei tineri de la oi, că se cuvine să aducă slavă lui Dumnezeu cu laude şi cu psalmi, cum că se cuvine să aducă şi cinste, şi bună rânduială, şi [toate] cu evlavie, şi că acestea trebuie aduse în curtea bisericii. Iar anagogic şi alegoric, psalmul acesta trebuie înţeles pentru ieşirea sufletului din trup (precum zic Atanasie cel Mare şi Vasile cel Mare), pe care Apostolul îl numeşte cort, fiindcă trupul este umbrire şi locuinţă a sufletului. Deci porunceşte psalmul acesta ce se cuvine să facem şi cum trebuie să ne gătim pentru ieşirea noastră din trup, adică pentru moarte, şi pentru retragerea din lumea aceasta, de vreme ce numai lucrurile cele bune care le va face cineva în viaţa aceasta, acelea se fac ajutătoare şi merinde ale sufletului în cealaltă viaţă[61].

1. Aduceţi Domnului fiii lui Dumnezeu; aduceţi Domnului pe fiii berbecilor.

Fii ai lui Dumnezeu (după Marele Vasile) sunt Apostolii, că şi Domnul i-a numit aşa, Tată al lor numind pe Dumnezeu: *Mă voi sui la Tatăl Meu şi la Tatăl vostru* (In. 20: 17). Iar *fii ai berbecilor* sunt creştinii cei ce din păgâni au crezut, ai căror părinţi erau ca nişte vite necuvântătoare din pricina rătăcirii idolatriei (după Teodorit). Deci David îndeamnă pe Apostoli ca să aducă neamurile lui Dumnezeu, zicând: „O, fii ai lui Dumnezeu, aduceţi Domnului, aduceţi-I fii de berbeci"; însă pentru emfază* a zis de două ori *aduceţi*. Ori se înţelege şi altfel: *fii ai lui Dumnezeu* sunt aceia care au fost înfiaţi de Hristos prin a doua naştere a Sfântului

---

[61] Iar Teodorit zice că: „Psalmul acesta se potriveşte după istoria împăratului Iezechia, căci acesta porunceşte poporului să aducă lui Dumnezeu laude, slavoslovii şi jertfe (fiindcă biserica era neumblată celor mulţi, şi numai preoţilor li se îngăduia să intre în ea). Se potriveşte însă aceasta şi lui Hristos, Împăratului nostru, al tuturor, că, stricând rătăcirea idolilor, a luminat lumea cu razele cunoştinţei de Dumnezeu". Zice iarăşi acelaşi Teodorit că suprascrierea psalmului acesta nu a aflat-o în Hexalpa lui Origen, ci în oarecare copie-manuscris [ἀντίγραφοισ]. Iar ce a fost această Exalpă, vezi în Precuvântare, cap. XII.

* ἔμφασις.

Botez, şi care s-au arătat desăvârşiţi după fapta bună, iar fii ai evreilor sunt creştinii care au fost născuţi de Apostoli prin propovăduirea evanghelică, care sunt încă nedesăvârşiţi, că, de vei vrea, prin *berbeci* poţi să înţelegi şi pe Apostoli, ca pe nişte povăţuitori ai turmei lui Hristos; deci, cum ar zice David: „Voi, cei mai desăvârşiţi, povăţuiţi la buna-cinstire şi la fapta bună pe cei mai nedesăvârşiţi, fiindcă acest lucru este bine-primit şi bineplăcut lui Dumnezeu, că Însuşi Domnul a zis lui Petru: *De Mă iubeşti, Petre, paşte oile Mele* (In. 21: 17).

2. Aduceţi Domnului slavă şi cinste;

„*Slavă*, zice, aduceţi lui Dumnezeu, prin mărturisirea gurii, iar *cinste*, prin frica şi paza poruncilor lui Dumnezeu", pentru că, dacă cineva necinsteşte pe Dumnezeu prin călcarea legii, precum a zis Apostolul, este vederat*, în schimb, cel ce păzeşte poruncile lui Dumnezeu, acela cinsteşte pe Dumnezeu, Care a dat poruncile[62].

aduceţi Domnului slavă numelui Lui;

„Aduceţi, zice, slavă numelui Lui, cu fapte de laudă şi plăcute lui Dumnezeu", pentru că, pentru cei ce păcătuiesc, Dumnezeu a zis: *Pentru voi se huleşte numele Meu între neamuri* (Is. 52: 5). Căci atunci când cel de alt neam şi necredinciosul vede petrecerea creştinilor că este bună, laudă şi slăvesc pe Hristos, ca Unul Care este învăţător al faptei bune, iar de este rea, prihănesc şi hulesc mai mult pe Hristos, ca pe un învăţător al răutăţii*. Deci, pentru aceasta zice: *Aduceţi Domnului slavă numelui Lui*, adică, folosind perifraza, Însuşi Lui.

---

* φανερόν de la φανερός = arătat, vădit, recunoscut ca atare.

62 Iar Marele Vasile: „Slavă aduce cineva Domnului prin fapte bune, după ceea ce s-a zis: *Ca să vadă faptele voastre bune, şi să preaslăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri* (Mt. 5: 16). Şi *cinste* iarăşi, cel ce după pildă [exemplul propriu] cinsteşte pe Dumnezeu din dreptele sale osteneli, încă şi tot cel ce teologhiseşte cu pricepere aduce slavă şi cinste lui Dumnezeu, dar şi cel ce poate rodi prin cuvinte [explica] chipul prin care s-au zidit toate şi cum se ţin împreună, şi în ce chip, după vieţuirea de aici, se vor aduce toate [cuvintele] sub judecată, dar şi cel ce-şi duce viaţa potrivit cu o contemplare ca aceasta". Zice însă şi Marele Atanasie: „Lucrarea cea de aici este [constituie] merinde pentru viitor, iar cel ce aduce aici slavă şi cinste Domnului prin faptele lui bune, acesta îşi găteşte luişi slavă şi cinste la dreapta răsplătire a Judecătorului".

* Un îndemn în plus pentru cei ce-şi închipuie că fac apologetică ortodoxă arătând Biserica creştinilor şi pe Hristos în lumina vieţii unor sfinţi şi a unor învăţături luate mai mult din cărţi, şi mai puţin pe temeiul faptelor lor bune (virtuţilor). Prin urmare, se arată o dată în plus că necredinţa actuală şi dintotdeauna se datorează şi slăbirii vieţii creştine şi a ereziilor, după cum a zis undeva şi Tertulian, într-o frază mult citată.

închinați-vă în curtea cea sfântă a Lui.

Mai-nainte de venirea lui Hristos, la evrei, curtea sfântă era în Ierusalim, adică sinagoga (după Marele Vasile), iar după venirea lui Hristos şi după moartea cea de pe Cruce pe care I-au pricinuit-o iudeii, curtea lor s-a pustiit, Biserica şi credința creştinilor făcându-se apoi curte sfântă a lui Hristos, întru care David îndeamnă pe creştini să se închine Domnului, oprindu-se de la adunările schismatice ascunse, şi alegând pe singură credința cea dată de Hristos. Însă cineva poate să înțeleagă prin *curte* şi pe cea cerească, de aceea, cei ce sunt sădiți aici, jos, în curtea Domnului, adică în Biserica credincioşilor, vor înflori acolo sus, în cereştile curți ale lui Dumnezeu[63].

3. Glasul Domnului peste ape,

După Marele Vasile, aceasta este proorocie pentru glasul ce l-a glăsuit Părintele din ceruri la Râul Iordanului, când S-a botezat Hristos, zicând: *Acesta este Fiul meu Cel iubit întru Care am binevoit* (Mt. 3: 17)[64].

Dumnezeul slavei a tunat;

„Părintele, zice, a strigat glasul acela la Iordan, pe care ei îl numesc tunet, pentru că s-a adus din cer, de unde vin şi tunetele, pentru tăria şi răsunetul lui." Iar *Dumnezeu al salvei* este numit în loc de „slăvit", precum se numeşte şi Dumnezeu al adevărului, Adevăratul*, şi Dumnezeu al izbândirilor, Izbânditorul, şi

---

[63] Pentru aceasta, Marele Vasile zice: „Deci nu în afara acestei curți se cuvenea să se închine lui Dumnezeu, ci, înăuntrul ei fiind, ca, nu afară din curte fiind, nici atraşi de cei dinafară, să fie smulşi de la rugăciune prin grijile deşarte, iar cel ce-şi face pântecele dumnezeu, ori [se umple de] slavă [deşartă], ori prețuieşte argintul, sau altceva pe care-l cinsteşte mai mult decât toate, nici nu se [numeşte că se] închină Domnului, nici nu este [se poate spune că se află cu adevărat] în sfânta curte, chiar de i s-ar părea a fi vrednic de sfințitele adunări".

[64] Iarăşi Marele Vasile zice: „În noi, glasul este văzduhul [aerul] lovit, iar glasul Domnului arată puterea cea stăpânitoare spre înfățişarea lucrului neştiut, fără de lovirea văzduhului, încât închipuirea aceasta are potrivire cu ceea ce de multe ori se face în vise: că, nelovindu-se văzduhul, luăm oarecare pomenire de oarecari graiuri şi vorbe, pe care glasuri [sunete], nu le primim în vis cu auzul, ci sunt prinse cu inima. Tot astfel trebuie să socotim şi glasul lui Dumnezeu care se face prin prooroci".

* Θεὸσ τῆς ἀληθείας ὁ ἀληθινὸς. Nu este alt Dumnezeu afară de Dumnezeul Întreit al creştinilor. El este *adevăratul* Dumnezeu, aşa cum se spune aici. Cum Se poate ca Dumnezeu - cum afirmă unii creştini de astăzi, sau adepți ai unor religii - să Se arate sau

Dumnezeu al puterilor, Puternicul, şi Dumnezeu al milei, Milostivul, şi altele asemenea. Aceasta este însuşire a Scripturii Vechi, anume a întrebuinţa genitive posesive în loc de cuvinte adăugate*.

Domnul peste ape multe.

„Domnul, zice, S-a arătat la apele Iordanului şi, prin acelea, S-a arătat la toate apele, sfinţindu-le prin sfinţirea apelor Iordanului."[65]

4. Glasul Domnului, întru tărie;

„Glasul Domnului, zice, se face* în omul acela care se face tare asupra patimilor, îl împuterniceşte şi îl sfătuieşte ce să facă."[66]

---

să definească în diferite ipostaze? Ca Allah, Buddha etc. El trebuie să fie o persoană concretă ca şi noi (cu diferenţele cunoscute: atotputernicie etc.); noi suntem după chipul Lui, adică persoane unice şi irepetabile, numai PATIMILE ne pot face să ne luăm diferite înfăţişări. În mod inconştient, cei care afirmă că este doar un singur Dumnezeu pentru toate religiile aduc blasfemie statului de Persoană unică a lui Dumnezeu, arătându-L pe Dumnezeu ca având mai multe feţe, ca fiind în cele din urmă duplicitar, căci, după cum se ştie, în diferitele religii Dumnezeu este fie o persoană [care, în general, e privită ca retrasă în cer şi ca având doar o relaţie exterioară cu cei de pe pământ], fie o forţă oarecare sau o stihie ce se manifestă prin lucruri [cultele ce folosesc magia etc.], departe de lume sau confundată cu ea.

* Traducere literală a lui ἐπίθετος, cuvânt adăugat (atribuit) persoanei, definitoriu pentru ea. Astăzi formulăm ceva mai abstract, zicând epitet.

65 Origen însă zice: „Glasul Domnului, [este] adică simplu peste ape, dar şi Însuşi Domnul peste ape multe, şi precum tunetul este mai mare decât glasul, tot aşa şi glasul lui Dumnezeu este mai mare [puternic] decât toate cuvintele (La Nichita)".

* γίνεται de la γίνομαι = a se produce, a avea loc, a ajunge etc. În contextul de faţă am putea parafraza spunând: „Glasul Domnului are efect, dă roade...", variantă care exprimă, cred eu, ceva mai mult sensul pe care voieşte a-l exprima psalmistul, deşi poate termenii aleşi nu-s cei mai potriviţi.

66 Zice însă Marele Vasile: „Precum în roată se face glasul (cf. Ps. 76: 16), tot aşa şi întru tărie se adevereşte glasul Domnului: că cel ce poate toate întru Hristos, cel ce se împuterniceşte, acela aude poruncile Domnului şi le face. Glasul Domnului, dar nu se face în suflet neputincios şi slăbănogit, ci întru cel ce cu putere şi cu tărie lucrează binele".

glasul Domnului, întru mare cuviinţă.

„Glasul Domnului, zice, se face în bărbatul cel de mare cuviinţă*, adică întru cel ce defaimă cele pământeşti şi cugetă cele cereşti." Drept aceea, prin *tăria* ce s-a zis mai sus este arătat cel ce se îndeletniceşte în virtuţile practice. Iar prin *mare-cuviinţa* ce se zice aici este arătat cel ce se îndeletniceşte în virtutea vederii duhovniceşti (adică cea care priveşte [sau lucrează] cu mintea)[67].

5. Glasul Domnului, cel ce sfărâmă cedrii;

Copacul cedrului uneori se ia de bine*, pentru neputrezire şi pentru că pururea este verde şi bine-mirositor, după graiul care zice: *Dreptul ca finicul va înflori, şi ca cedrul cel din Liban se va înmulţi* (Ps. 91: 12), iar alteori se ia de rău, din pricina nerodirii şi neînduplecării lui, după graiul acela: *Văzut-am pe cel necredincios, fălindu-se şi înălţându-se ca cedrii Libanului* (Ps. 36: 37). David numeşte aici *cedrii* pe demoni, pentru înălţarea şi mândria lor, căci mândria e cea care i-a prăpăstuit pe ei din ceruri. „Glasul Domnului, zice, se face..." Când? Când va sfărâma şi va tulbura pe demoni, că trebuie să se pună virgulă la *Domnului*, ca să se subînţeleagă astfel graiul ce se face, adică: „Glasul Domnului se face", apoi să se poată citi aceasta - „sfărâmând cedrii". Dar chiar cântătorul de psalmi a întrebuinţat mai jos această formă[68].

şi va sfărâma Domnul cedrii Libanului.

Muntele Domnului este un munte înalt al Palestinei, situat între Iudeea şi Fenicia, loc în care cresc mulţi cedri, care din vechime au fost afierosiţi capiştilor idolilor; pentru aceasta, aici, David, *cedri ai Libanului* numeşte capiştile idolilor, cele ce se aflau în ei, arătând pe cele cuprinse [capiştile] prin cei ce cuprind [cedrii]. Însă numeşte capiştile idolilor *cedri*, pentru că ele se aseamănă cu cedrii,

---

* μεγαλοπρεπῆ de la μεγαλοπρεποῦς = de mare cuviinţă, mare-încuviinţat. Termenul se găseşte în Noul Testament doar la 2 Pt. 1: 17, iar în Vechiul Testament la Deut. 33: 26 şi 2 Macab. 8: 15.

[67] Iar Marele Vasile zice: „Mare-cuviinţa este o virtute ce face lucruri mari după cuviinţă, deci cel ce după mare-cuviinţă se sileşte spre facerile de bine cele pentru lucrarea faptelor celor mari aude că este de de mare cuviinţă".

* Este înţeles pozitiv, în sens bun.

[68] Iar Marele Vasile înţelege prin *cedrii zdrobiţi* şi pe cei ce se întemeiază pe lucrările cele stricăcioase ale lumii, din pricina trufiei şi a înălţării preamândre a minţii, care mai sunt numiţi şi cedrii ai Diavolului pentru că se ridică pe o înălţare străină". [Străină adevăratei înălţări pe care o dă Dumnezeu prin smerenie.]

atât în virtutea vârfurilor înalte, cât şi pentru desimea şi nerodirea lor. Deci David prooroceşte stricarea şi sfărâmarea acestui munte. Şi, pentru aceasta, ca prin ghicitură, arată şi sfărâmarea capiştilor idoleşti care se aflau într-însul.

6. Şi-i va zdrumica pe dânşii ca pe viţelul Libanului,

„Precum a zdrumicat Dumnezeu prin Moise, zice, şi a împrăştiat viţelul din Horeb, cel făurit de către evrei, tot întru acest chip va zdrobi şi cedrii Libanului şi capiştile cele dintr-însul (precum zic Sfinţii Vasile şi Chiril)." Trebuie însă să punem virgulă la *viţel*, şi apoi să citim deosebi *Libanul*, pentru ca să se înţeleagă că Dumnezeu va zdrobi cedrii, adică tot Libanul, şi nu doar o parte.

şi cel iubit ca fiul inorogilor.

Aici, cuvântul este pentru Hristos, că Hristos este iubit, ca Unul-Născut: căci Tatăl aşa L-a numit, zicând: *Acesta este Fiul Meu cel iubit* (Mt. 3: 17); iar Fiu al inorogilor L-a numit pentru că este nebiruit şi nu poate fi supus de nimeni, şi pentru libertatea Sa. Căci inorogul este o vietate de acest fel, liberă şi nebiruită, precum arată cartea lui Iov: *Au doară va voi inorogul să slujească ţie, sau să se culce în ieslea ta?* (Iov. 39: 9), adică [răspunsul fiind]. „Nicidecum!". Vezi însă, o cititorule, că atunci când Fiul Se aduce pe Sine jertfă Tatălui Său pentru păcatele noastre, El se numeşte *miel* şi *oaie*, precum aceasta: *Iată Mielul lui Dumnezeu* (In. 1: 36), şi aceasta: *Ca o oaie spre junghiere S-a adus* (Is. 53: 7). Iar când trebuie să izbândească sau să doboare tirania Diavolului, atunci Se numeşte Fiu al inorogilor. Se poate încă numi Hristos Fiu al inorogilor şi pentru că - şi după Dumnezeire, şi după omenitate - într-un singur fel S-a născut: căci ca Dumnezeu, din Dumnezeu-Tatăl S-a născut, fără de maică, iar ca om, din maică S-a născut, fără de tată şi, deşi cedrii Libanului s-au sfărâmat şi s-au zdrobit, Hristos iarăşi este nebiruit şi va fi, fiindcă porţile iadului nu vor birui Biserica Sa[69].

7. Glasul Domnului, cel ce taie para focului.

Aici lipseşte graiul „se face", adică „glasul Domnului se face". Prooroceşte însă David prin cuvântul acesta mai întâi despre cuptorul cel aprins în Babilon pentru cei trei tineri, a cărui pară, tăindu-se prin dumnezeiescul înger, a primit duh

---

[69] După Marele Atanasie însă: „Iubitul danţ al Apostolilor este [ca] un fiu al inorogilor, iar inorogii sunt Sfinţii Prooroci şi Patriarhii, ai căror fii sunt Apostolii, pentru că îşi au cornul şi tăria numai la Dumnezeu". Iar Teodorit zice că, după istoria cea din vremea lui Iezechia, asirienii adică se vor fi sfărâmat ca cedrii, iar poporul cel iubit al iudeilor care, puternic fiind, va fi nebiruit ca un inorog".

răcoritor, prin care au cântat. Aşişderea încă şi pentru cuptoarele cele arzătoare care au primit pe mulţi din mucenicii lui Hristos. Se poate încă a se zice aceasta, după Marele Vasile, şi pentru hotărârea pe care o va da Hristos în ziua judecăţii, că, atunci, focul pregătit spre pedeapsă diavolului şi îngerilor lui se taie la glasul Domnului; şi iată şi pricina: în foc sunt două puteri: una care arde şi una care luminează; puterea usturătoare şi pedepsitoare [cea care arde] a focului rămâne celor păcătoşi, iar puterea luminoasă a focului, prin strălucirea lui, este sortită celor drepţi. *Glasul Domnului*, deci, *taie para focului* şi o împarte în aşa fel încât focul pedepsei să fie neluminos, iar lumina odihnei să rămână nearzătoare[70].

8. Glasul Domnului, cel ce clatină pustiul;

Şi aici lipseşte „se face", adică „glasul Domnului se face clătinând pustiul", iar *pustiu* numeşte David neamurile, pentru pustiirea cunoştinţei de Dumnezeu, şi pentru secarea dumnezeieştii învăţături, şi pentru nerodirea faptelor bune. Acest pustiu însă l-a întărit Hristos cu venirea Sa, clătinându-l mai întâi şi trăgându-l la Sine, şi cu plugul credinţei arzându-l.

şi va clăti Domnul pustiul Caddeşului.

„Va clătina, zice, Domnul, nu tot pustiul, ci pe cel al Caddeşului, adică pe cel afierosit Lui şi vrednic de El." Că Caddeş se tâlcuieşte Sfânt[71].

---

[70] Zice însă şi Teodorit că: „Că ceata Sfinţilor Apostoli, în chip de foc primind darul Preasfântului Duh, cu adevărat se luminau şi nu se ardeau. Încă şi întru viaţa cea viitoare, îndoita lucrare a focului împărţindu-se, va lumina cu adevărat pe nevoitorii faptelor bune, iar pe iubitorii răutăţii îi va arde, pentru aceasta se numeşte *foc*, iar *întuneric* se cheamă munca celor fărădelege, fiindcă acolo lucrarea cea luminătoare nu se arată. Aceasta încă s-a întâmplat şi la rug, că, despărţind puterea cea arzătoare a focului, Dumnezeu a arătat lui Moise doar pe cea [puterea] luminătoare, şi [deci] aceasta este ceea ce vrea să zică prin *Glasul Domnului, cel ce taie para focului*".

[71] În Sfânta Scriptură există multe locuri în care găsim Caddeş cu un singur „d" (cf. Fac. 14: 7, Num. 13, 27; Deut. 32: 51, I Macab. 11: 63 şi altele). Iar Caddeş cu doi „d" înseamnează sfinţenie. [De reamrcat faptul că în ediţia Septuagintei de astăzi (editia Rahlfs) Καδδης nu este redat decât cu un singur „d", în toate locurile; în varianta folosită de Eftimie Zigabenul avem redat cu doi „d", oricum ar fi, varianta lui Zigabenul rămâne în picioare, ca unul care păstreză o tradiţie mai sănătoasă decât cea a criticii moderne. Pentru aceasta, tâlcuirea duhovnicească a Caddeşului rămâne în picioare].

9. Glasul Domnului, cel ce desăvârşeşte cerbii,

Cerbi numeşte David aici pe Ucenicii lui Hristos: că aşa cum cerbul defaimă vătămarea şerpilor otrăvitori[72], şi îi vânează cu nările sale – că îi trage din burtă cu puterea răsuflării sale – şi cu gura îi omoară, tot aşa, cu un chip ca acesta (după Marele Vasile), şi fiecare ucenic al lui Hristos a luat stăpânirea [puterea] de a călca peste şerpi şi peste scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşului (cf. Lc. 1: 19). „Deci acest glas, zice, al lui Hristos a gătit şi a întărit pe ucenicii Săi în calea propovăduirii evanghelice şi a faptei bune, adică glasul cel de mai sus care a zis: *Iată dau vouă stăpânire...* şi celelalte. Drept aceea, ucenicii lui Hristos vânau şerpii cei gândiţi prin mirosul răsuflării lor şi-i omorau cu puterea cuvântului pe care îl grăiau cu gura lor.

şi va descoperi dumbrăvile [desişurile],

Dumbrăvi numeşte David sufletele păgânilor cele materiale şi neroditoare, în care erau încuibate ca nişte fiare feluritele şi sălbaticele patimi: „Şi pe aceste suflete, zice, le va deschide şi le va curăţa glasul şi cuvântul Domnului, scoţând dintr-însele desimea întunericului lor", fiindcă *cuvântul Domnului este mai ascuţit*, după cuvântul lui Pavel, *decât toată sabia cea cu două ascuţişuri* (Evr. 4: 12), ca prin curăţirea stejărişului să fie arătate fiarele care se încuibează într-însul, şi lesne să fie prinse de către cerbi, adică de către Ucenicii Domnului[73].

şi în Biserica Lui oricine spune slavă.

„Fiecare, zice, din cei care au crezut în Hristos va da slavă în Biserica lui Dumnezeu, în cea care se află în fiecare loc, şi nu doar evreii, şi nici doar în biserica din Ierusalim." Iar slavă spune fiecare credincios, adică cântă Domnului

[72] Cerbul nu numai că este mai presus de vătămarea celor târâtoare, ci, după Marele Vasile, este curăţitor de această vătămare, precum zic cei ce ştiu unele ca acestea, otrava viperei fiindu-i chiar ceva curăţitor.

[73] Teodorit însă zice: „*Dumbrăvi* a numit templele idolilor, fiind cu totul neroditoare, căci astfel sunt stejărişurile sau codrii pe care, obişnuindu-se a-i tăia lucrătorii de pământ cei mai buni, golind şi curăţind pământul cuprins şi ţinut între dânsele, pe care [pământuri] sădesc pomi roditori şi aruncă şi seminţele de mâncare. Aceasta au făcut şi plugarii lumii, că, smulgând din rădăcină templele idolilor, au zidit în acel loc dumnezeieştile biserici, de aceea, *şi în biserica Lui, oricine spune slavă.*

laude, mulțumindu-I, ca Izbăvitorului și Mântuitorului său. O astfel de laudă o spune încă și atunci când vremea o cere[74].

10. Domnul va locui potopul;

Prin *potop* să înțelegi aici neamurile care s-au potopit de puhoiul patimilor. „Deci Hristos va locui în țările acestor neamuri, adică în bisericile Sale. Ori prin *potop* să înțelegi dumnezeiescul Botez (după Marele Vasile), care potopește, adică îneacă păcatele: căci în acest Botez va locui Hristos prin Bisericile Sale.

și va ședea Domnul Împărat în veac.

Împărat al credincioșilor curățit prin Botez este Hristos, precum Însuși a zis: *Mi S-a dat toată puterea în cer și pe pământ* (Mt. 28: 18). *Va ședea* însă este zis în loc de „va rămâne totdeauna Împărat", că a ședea înseamnează tărie și nestrămutare[75].

11. Domnul tărie poporului Său va da;

„Hristos, zice, va da poporului creștinilor, care este vrăjmășit de tirani, de demoni și de patimi, Acesta, zice, îi va da putere, pentru ca pe toți să-i biruiască."

---

[74] Adaugă însă și Marele Vasile: „Să audă și să se rușineze cei ce necugetat își bat gura vorbind în zadar în biserica lui Dumnezeu, și intră într-însa fără folos, și măcar de ar fi doar fără folos, și nu spre vătămare. Cel ce a ajuns a fi în biserica lui Dumnezeu nu spune deșertăciuni, nici graiuri pline de rușine, ci în biserica Lui oricine spune slavă, că acolo stau sfinții îngeri, scriind graiurile, este de față Domnul, cercetând așezările [dispozițiile] celor ce intră, rugăciunea fiecăruia se arată lui Dumnezeu. Unul cere cele cerești din așezarea sufletului, altul după știința lui, altul, cu fățărnicie, cu marginea buzelor grăiește, iar cu inima lui este departe de Dumnezeu. Zidirea toată, atât cea care tace, cât și cea care grăiește, și cea mai presus de lume, și cea care este peste tot pământul slăvesc pe Cel ce le-a zidit. Dar ticăloșii oamenii, lăsându-și casele și împreună alergând la biserică, ca adică să se folosească pe ei cu ceva, nu își supun auzul cuvintelor lui Dumnezeu, nu se uită la firea lor, nu se întristează când sunt cuprinși de păcate, nu se căiesc când își amintesc de păcatele lor, nu se cutremură de judecată, ci, zâmbind, și de mâini unul pe altul apucându-se, casa de rugăciune o fac loc de multă vorbă, neascultând de psalmul care mărturisește și zice că în biserica lui Dumnezeu fiecare zice slavă, iar tu nu numai că nu zici, ci și altuia faci împiedicare, întorcându-l către tine, iar prin zgomotul tău, covârșind învățătura Duhului Sfânt".

[75] Iar Marele Vasile zice: „În sufletul cel strălucit prin curățenia Botezului, înscăunându-Se Dumnezeu, Și-l face scaun Luiși".

Domnul va binecuvânta pe poporul Său cu pace.

„Când poporul lui Hristos este vrăjmăşit, zice, de către vrăjmaşi, atunci îl va împuternici Hristos pentru a-i birui (după Teodorit), iar când se află în vreme de pace, îl va binecuvânta, adică îl va învrednici darului Său prin Duhul Său Cel Sfânt". Ori a zis *va binecuvânta,* în sensul de „Îl va lăuda", fiindcă el mulţumeşte lui Hristos, ca Unul ce-i este Mântuitor.

PSALMUL 29

Întru sfârşit, cântare la înnoirea casei lui David.

e însemnează psalm de cântare am spus în precuvântarea de la capitolul 9. Iar despre cealaltă suprascriere a psalmului acestuia se zic cuvinte osebite: că zic unii, precum Marele Atanasie, că se numeşte aici *casă* sufletul lui David, fiindcă s-a făcut locuinţă a darului proorocesc al Sfântului Duh. Iar *înnoire* s-a numit înnoirea sufletului, atunci când, după preacurvia cu Virsavia [Batşeba] şi după omorârea lui Urie, pocăindu-se cu fierbinţeală, s-a încredinţat iarăşi a lua proorocescul dar, şi a proorocit ca şi mai-nainte, precum tâlcuieşte pomenitul Sfânt. Iar alţii numesc *casă* Biserica creştinilor; iar *înnoire* au numit praznicul pe care îl prăznuia Iezechia în biserica Domnului după uciderea asirienilor, care praznic, pentru mărirea sa, se aseamănă cu înnoirile bisericii[76]. Drept pentru care,

[76] Iar Marele Vasile zice că psalmul acesta prooroceşte despre înnoirea bisericii zidite de Solomon. Zice încă şi Grigorie Teologul: „Cu adevărat, psalmul cântă [şi este compus] pentru ziua [în cinstea zilei] înnoirilor, numindu-l o înnoire oarecare de casă, case care suntem noi, cei ce ne-am învrednicit şi a auzi că suntem biserică a lui Dumnezeu". A zis încă şi Teodorit: *„Înnoire de casă* numeşte înnoirea firii omeneşti, pe care Stăpânul Hristos a desăvârşit-o, primind moartea cea pentru noi, iar stricând moartea, ne-a dăruit nădejdea învierii". După închipuire, psalmul acesta se potriveşte şi lui Iezechia, iar după însuşi adevărul, el este [menit] pentru toată firea oamenilor, că precum acela, primind cugetare înaltă - că aceasta ne învaţă istoria Paralipomena (Cartea a II-a, cap. 32: 23-25) - a primit apoi hotărârea morţii, însă, cu dar dumnezeiesc, a dobândit viaţă. Tot aşa şi strămoşul Adam, aşteptând a fi Dumnezeu, şi cugetând lucru mare împotriva Făcătorului său, s-a dat cu adevărat morţii, însă, pentru iubirea de oameni a lui Dumnezeu, a dobândit înviere". Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Suprascrierea având însemnare despre ieşirea cortului, şi iarăşi cea pentru înnoirea casei lui David, se apropie una de alta, şi după loc, şi după înţeles, că de nu vom ieşi din adevăratul cort, casa noastră cea adevărată nu se înnoieşte... Drept aceea, de urmează să facem rugăciunea locuinţă a lui Dumnezeu, se cuvine să ieşim din sufletul cel trupesc... Că nu este cu putinţă alt chip prin care se

psalmul acesta, suprascriindu-se psalm de cântare la înnoirea casei, proorocește ce cuvinte și ce laude erau de cuviință a se cânta ori de David, ori de biserică, ori de Iezechia, că la fiecare din aceștia se poate potrivi acest psalm, iar numele David trebuie a se citi osebit [separat], căci însemnează pe autorul psalmului.

1. Înălța-Te-voi, Doamne, că m-ai ridicat pe mine,

Cum poate smeritul om să înalțe pe Domnul cel înalt? Cu adevărat, în nici un chip, fără numai a-L mărturisi înalt (după Marele Vasile), căci astfel mărește omul pe Dumnezeu, fiindcă cugetă și dogmatic, anume că Dumnezeu este prea mare, precum, dimpotrivă, smerește și micșorează pe Dumnezeu cel ce gândește și vorbește despre El înțelesuri și cuvinte smerite și de mică cuviință. Însă a zis *m-ai ridicat* în loc de „m-ai smerit și m-ai ușurat pe mine, cel ce eram doborât de păcat, ridicându-mă cu mâna ajutorului Tău[77]".

și nu ai veselit pe vrăjmașii mei asupra mea.

De se va înțelege zicerea aceasta pentru David, arată că Dumnezeu nu a veselit pe vrăjmașii lui David, cărora [de altfel] le-a trimis îngrozire prin Proorocul Natan, ca să-i dea lui David împărăția, dar ei nu i-au dat-o. Iar de s-ar înțelege pentru Biserică, *vrăjmași* îi numește pe draci. Iar dacă pentru Iezechia, *vrăjmași* îi numește pe asirieni. „Iar pe niște vrăjmași ca aceștia, zice, nu i-ai veselit, Doamne, adică nu le-ai dat să se veselească împotriva mea."[78]

2. Doamne, Dumnezeul meu, strigat-am către Tine, că m-ai vindecat.

„M-ai vindecat, Doamne, zice, nu la multă vreme după păcat." Pentru că David, zicând: *Am greșit Domnului meu* (II Împărați, 12: 12), îndată a auzit de la Natan că și: *Domnul a ridicat păcatul tău.* Iar Biserica iarăși chemând pe Dumnezeu în vremea Sfântului Botez, îndată se curățește [cel ce se botează] de relele păcatului. Iar Iezechia, îmbrăcându-se cu sac, și rugând pe Dumnezeu,

---

poate înnoi casa noastră de către Cel ce ne înnoiește prin sălășluirea Sa, de nu se isprăvește ieșirea din cort prin înstrăinarea de viața cea trupească (și prin dobândirea celei duhovnicești).

[77] După Marele Vasile, zicerea *m-ai ridicat* înseamnă: „Întorcându-mă, m-ai ridicat din pornirea cea în jos, m-ai înălțat ca pe un copil neiscusit la înotare, pe care îl iei de mână și-l ții deasupra apei".

[78] Zice însă Marele Vasile: „Însă nu necazurile cele ce se aduc sfinților pentru cercare pricinuiesc veselie nevăzuților noștri vrăjmași, ci dușmanii noștri se bucură și bat din palme atunci când vom obosi necăjindu-ne (adică deznădăjduindu-ne din pricina relelor ce vin asupra noastră), iar în gânduri fiind strâmtorați".

degrabă s-a vindecat de rana înconjurării asirienilor sau şi de boala sa cea pricinuitoare de moarte[79].

3. Doamne, scos-ai din iad sufletul meu;

De se va înţelege zicerea aceasta pentru David şi pentru Biserică, însemnează că Dumnezeu a slobozit sufletul lui David şi al credincioşilor săi din întunericul păcatului. Ori se zice aceasta şi pentru stricarea şi zdrobirea iadului, şi pentru slobozirea sufletelor din iad pe care a făcut-o Hristos (după Sfântul Chiril). Iar de se va înţelege pentru Iezechia, cuvântul va arăta aceea că Dumnezeu l-a slobozit pe el din întunericul robiei, care pricinuieşte sufletului întunecare şi întristare.

mântuitu-m-ai de cei ce se pogoară în groapă.

Ceea ce David a zis mai sus o zice şi aici, căci cei ce mulţumesc obişnuiesc a împodobi povestirea mulţumirii, pentru ca să arate mai mult aşezarea lor cea bine-cunoscătoare. Prin *groapă* însă vei înţelege primejdia cea fără de slobozenie, căci astfel este groapa cea adâncă. Ori poţi înţelege prin *groapă* mormântul, sau iadul, că şi mormântul, şi iadul în adâncul pământului sunt, şi nimeni nu se poate mântui singur, căci zice: „M-ai mântuit, Doamne, de cei ce se pogoară în primejdie". Iar de se va înţelege zicerea pentru David şi pentru Biserică, *groapă* este primejdia cea sufletească. Iar de vei înţelege după Iezechia, *groapă* este primejdia trupească. Trebuie însă a şti că nu toate urmările zicerii se potrivesc lui David şi lui Iezechia, ci numai unele, pentru că, de multe ori, cuvintele proorocilor se arată astfel, adică nu se potrivesc toate la rând la o faţă [persoană], ci unele se potrivesc la una, iar altele la alta.

4. Cântaţi Domnului, cei cuvioşi ai Lui,

„Cântaţi, zice, Domnului, cuvioşii, adică drepţii Lui, şi cei îmbunătăţiţi ai Lui." Căci câţi nu sunt îmbunătăţiţi şi drepţi în acest fel, dar cântă acestea simţitor [doar cu mintea, trupeşte]? Dar cu adevărul nu le cântă*, *fiindcă nici un pom*

---

[79] A zis însă Marele Vasile. „Fericit este cel ce cunoaşte rana din adâncul lui, încât să se poată apropia de doctor şi să zică: *Vindecă sufletul meu, că am greşit Ţie* (Ps. 40: 4). Din aşezare sufletul este dar glasul acesta, prin care David mulţumeşte pentru vindecarea primită: *Doamne, Dumnezeul meu...* (şi cuviincios prooroceşte aşezările [sufleteşti]). Dumnezeu nu este Dumnezeul tuturor, ci al celor apropiaţi Lui prin dragoste, că a zis că este Dumnezeul lui Avraam, şi Dumnezeul lui Isaac, şi Dumnezeul lui Iacov, iar de era Dumnezeu al tuturor, nu s-ar fi mărturisit aceştia ca deosebiţi de aceia".

* Nu le cântă trăindu-le în adevăr, ci în nălucirile sau închipuirile deşarte ale minţii lor.

putred nu poate face roade bune, precum a zis Domnul (Mt. 7: 18). Nici inimă purtătoare de moarte şi păcătoasă nu poate scoate graiuri de viaţă şi de faptă bună, pentru care a zis şi Sirah: *Nu este frumos vinul în gura păcătosului* (Isus Sirah, 15: 9)[80].

şi vă mărturisiţi pomenirii sfinţeniei Lui.

„Mulţumiţi, zice, pomenirii sfinţeniei lui Dumnezeu pentru că Şi-a adus aminte de noi, care eram uitaţi din pricina necurăţiilor şi păcatelor noastre."

5. Că urgie este întru mânia Lui, şi viaţă întru voia Lui;

Urgie a lui Dumnezeu numeşte aici chinul şi muncirea, iar *mânie* întărâtarea[81]. Iar înţelesul este acesta: că întru întărâtarea lui Dumnezeu se află chinuirile şi muncirile, iar întru *voia Lui* se află viaţă, adică atunci când Dumnezeu Se mânie, pedepseşte şi chinuie ca un drept; însă ca milostiv şi bun, totdeauna voieşte a milui şi a face bine. Drept care, chinuirea se face de la Dumnezeu din întâmplare nevrută*, care se mai numeşte şi urmare [manifestare] a voii lui Dumnezeu, că zice prin Iezechiel: *Nu voiesc moartea păcătosului, ci să se întoarcă şi să fie viu* (Iez. 33: 11). [De altfel] şi Scriptura pune mai întâi pe cele ce întristează, înaintea celor ce bucură, fiindcă cele ce bucură se văd mai priincioase şi mai dulci atunci când urmează după cele ce întristează, după cum este scris: *Eu ucid şi Eu înviez, Eu rănesc şi Eu vindec* (Deut. 32: 39).

---

[80] Pentru aceasta, Marele Vasile a zis că: „Cel ce cântă doar cu gura graiurile psalmului nu cântă Domnului, ci câţi cu inimă curată înalţă psalmodiile, şi câţi sunt cuvioşi, păzind dreptatea cea către Dumnezeu, aceştia pot cânta lui Dumnezeu... Curăţiţi-vă dar inimile ca să rodiţi cu Duhul Sfânt, pentru ca, ajungând cuvioşi, să puteţi cânta cu pricepere psalmi Domnului".

[81] Iar Marele Vasile zice: „*Mânia* [θυμὸς] este o criză [κρίσις = criză, situaţie limită care necesită o hotărâre; judecată] care aduce posomorâre în cel vrednic de ea, iar *urgie* [ὀργὴ] este durerea şi pedeapsa care se dau de dreptul Judecător pe măsura nedreptăţii săvârşite. Însă, zicând din pildă, aceasta se va face mai arătată. Doctorul, dacă vede la un bolnav partea cea umflată şi cangrenată, hotărăşte că este nevoie de tăierea părţii bolnave - aceasta este deci felul de mânie despre care vorbeşte Scriptura. După această hotărâre de ajutor a doctorului, urmează lucrarea care aduce în faptă cele hotărâte: cuţitul care taie şi durerea ce o face celui pe care-l taie. Aceasta se numeşte în Scriptură urgia lui Dumnezeu". Zice încă şi Teodorit: „*Urgia* a fost alăturată *mâniei*, prin *urgie* numind pedeapsa; iar *viaţa* a fost alăturată *voinţei*, că Dumnezeu o voieşte mai vârtos pe aceasta, şi nu moartea, pe care noi o tragem asupra-ne, căci, fireşte, Dumnezeu nu a făcut moartea, nici nu se bucură de pieirea celor vii, că pe toate le-a zidit spre fiinţă, iar facerile sunt mântuitoare (cf. Înţel. 13-14)". A zis încă şi Grigorie Teologul: „«Eu, zice, pe tine te-am dat, şi Eu îţi voi ajuta Ţie, cu puţină mânie te-am bătut, dar întru milă veşnică te voi slăvi». [Prin urmare] mai mare este măsura iubirii de oameni decât măsura pedepsirii".

* Pe neaşteptate.

seara se va sălăşlui plângere, iar dimineaţa bucurie.

Prin aceste cuvinte, David vrea să arate că pocăinţa pricinuieşte iertarea păcatului, grabnică şi neîndelungată, pentru că cel ce de cu seară va plânge pentru păcatele sale dimineaţa se va bucura, mângâindu-se cu mângâierea şi darul Sfântului Duh. Însă zicerea aceasta este proorocie pentru Apostolii Domnului (după Marele Vasile şi Teodorit), care plângeau sâmbătă seara, după îngroparea Domnului, iar în dimineaţa Duminicii Paştelui s-au bucurat, când mironosiţele le-au adus bunele vestiri de bucurie că a înviat Domnul. Asemenea şi prietenii lui Iezechia, după îngrozirea lui Senahedrin, împăratul asirienilor – seara împreună adunându-se şi plângând, fiindcă urma să fie luat în robie, dimineaţa umplându-se de bucurie, atunci când au văzut optzeci de mii de asirieni ucişi de către dumnezeiescul înger. Iar *se va sălăşlui* a zis în sensul de „se va sălăşlui în inimi atât plângerea, cât şi bucuria”[82].

6. Iar eu am zis întru prisosinţa* mea: nu mă voi clătina în veac.

Acest grai se zice din partea lui David şi a lui Iezechia, că aceştia, când se aflau în bună-sporirea lor, socoteau că nu vor spori nicicând în rău, că *prisosinţa* se numeşte stare de bogăţie, iar *clătinarea*, scăpătarea dintr-o astfel de stare bună şi din bogăţie[83].

---

[82] A zis însă şi Marele Vasile. „*Seară* se zice la veacul acesta, întru care cei ce plâng după fericire, venind dimineaţa, se vor mângâia, că *fericiţi*, zice, *sunt cei ce plâng, că aceia se vor mângâia*, şi *fericiţi cei ce plâng acum, că vor râde*. Deci cei ce în zilele veacului acestuia - că iată, către sfârşit este, şi se pleacă către apusul său - cei ce petrec întru a-şi plânge păcatele lor, aceştia, când va sosi dimineaţa cea adevărată, se vor bucura, că cei ce seamănă acum cu lacrimi, în viitor cu bucurie vor secera”.

* εὐθηνίᾳ = veselie, bunăstare, bună-sporire, stare bună.

[83] Iar după Marele Vasile: „Veselia este a sufletului plin de tot feluri de lucruri bune, care mai întâi trebuie a fi lucrate cu iubire de osteneală, şi atunci trebuie îngrăşat cu curgerile cele bogate ale apelor cereşti, încât să rodească una treizeci, una şaizeci şi una o sută (cf. Mt. 13: 8), ca să aibă astfel parte de binecuvântarea care spune: *Binecuvântate să fie hambarele tale şi rămăşiţele tale* (Deut. 28: 5)”. Şi iarăşi, acelaşi Vasile zice: „Cuvântul acesta a stat pricină pentru depărtarea lui Dumnezeu de David, care a păcătuit: «Că de vreme ce, întărindu-se el, zice, cu darul lui Dumnezeu, a cugetat lucruri înalte despre sine, încât s-a semeţit şi a zis: ...*întru prisosinţa mea, nu mă voi clătina în veac*, pentru aceasta, după cuviinţă, a fost dat ispititorului (În tâlcuirea Psalmului 33)”.

7. Doamne, întru voia Ta, dă frumuseţii mele putere; iar întorcându-Ţi faţa Ta, m-am tulburat.

Din partea amânduror celor de mai sus – împăraţilor David şi Iezechia – se zic aceste cuvinte, fiecare din ei zicând că: „Puterea pe care o avea mai-nainte faţa mea, adică strălucirea şi frumuseţea împărăţiei mele, cu voia Ta, Doamne, aveam acestea, şi nu pentru vreo putere sau faptă bună de-a mea, căci după ce ai întors dinspre mine cercetarea şi purtarea de Ta grijă, pentru trufia şi mândria mea, îndată m-am făcut tulburat, adică îndată am pierdut strălucirea mea cea de mai-nainte, şi am căzut în primejdii şi rele sporiri”[84].

8. Către Tine, Doamne, voi striga,

„De acum înainte, zice, către Tine, Doamne, voi striga, pentru ca să dobândesc grabnic ajutorul Tău.” Însemnăm însă că Scriptura obişnuieşte a întrebuinţa cuvinte precum „a răcni” şi „a striga”, prin care Dumnezeu este rugat de oameni din toată inima (iar nu pentru că răcnesc sau strigă [aiurea]).

şi către Dumnezeul meu mă voi ruga.

Ceea ce a zis David mai sus, aceeaşi o zice şi aici: ceea ce a zis mai sus (*către Tine*), a zis-o pentru Dumnezeu-Tatăl, iar cea zisă aici către Dumnezeu, a zis-o pentru Fiul.

Însă se vede că David, prin aceste cuvinte, prooroceşte despre ziua în care îl prigonea Abesalom, fiul său răzvrătit, deoarece, prigonit fiind de acela, chema pe Dumnezeu. Ori se zice din partea lui Iezechia: în ziua în care s-a încredinţat de la Proorocul Isaia că va muri a doua zi, a rugat pe Dumnezeu ca să-i dăruiască viaţa, de unde a zis aceasta: *voi striga* şi *mă voi ruga.*

---

[84] Iar Marele Vasile zice: „«Frumos eram după fire, dar neputincios, pentru că m-am omorât cu greşeala prin vrăjmăşirea şarpelui; frumuseţii mele dar, pe care de la Tine am luat-o încă de la facerea cea dintâi, iar ca adăugire, puterea practică spre lucrurile trebuincioase». Deci frumos este tot sufletul, privit în măsura puterilor sale, însă frumuseţea cea adevărată poate fi privită doar de singur cel curat cu mintea, care [frumuseţe] este de la firea cea dumnezeiască şi fericită, de unde cel ce priveşte se împărtăşeşte cu ceva de acolo, adică cu străluciri şi cu daruri, colorându-şi propriul chip ca de la o culoare cu o frumuseţe înflorită, de unde şi Moise, atunci când a vorbit cu Dumnezeu, pentru că s-a împărtăşit de frumuseţea aceea, s-a slăvit la faţă... Iar că Dumnezeu Îşi întoarce faţa, se zice în vremea primejdiilor, când ne lasă în seama ispitelor, pentru ca să se facă cunoscută tăria nevoitorului”. Iar Simmah a zis astfel: „Doamne, întru bunăvoinţa Ta ai pus strămoşului meu stăpânire”, de unde şi Teodorit adaugă zicând că: „De aici se vede că pe acestea le grăieşte ipostasul firii omeneşti către Stăpânul Hristos, Care i-a dăruit darul cel mare al vieţii”.

9. Ce folos este întru sângele meu, când mă cobor întru stricăciune.

Sânge numeşte aici carnea, căci carnea nu este altceva decât sânge închegat. „Ce folos este, zice, de carnea mea, care atât de mult a crescut şi s-a îngroşat, de vreme ce urmează să mă cobor întru stricăciunea şi în topirea cea din mormânt? Că mai bine era să nu mă fi născut. Prin aceste cuvinte, David nimicniceşte şi firea trupului omenesc, ca pe una ce este stricăcioasă şi vremelnică, precum zice şi în altă parte: *Omul s-a asemănat deşertăciunii* (Ps. 143: 4)[85].

Au doară se va mărturisi Ţie ţărâna? Sau va vesti adevărul Tău?

Graiurile acestea sunt asemenea cu cele ce s-au zis în altă parte: *Nu morţii te vor lăuda pe Tine, Doamne, nici toţi cei ce se coboară în iad, iar noi, cei vii, vom binecuvânta pe Domnul* (Ps. 113: 25, 26). Că nădăjduind David întru îndelungă răbdare şi în nerăutatea lui Dumnezeu, zice: „Oare Te va mulţumi, Doamne, ţărâna şi praful, întru care eu mă primejduiesc a mă topi? Oare va învăţa ceva ţărâna pe ceilalţi care nu ştiu că Tu eşti cu adevărat Dumnezeu? Căci Tu eşti cu adevărat Dumnezeu, (...) pentru că ceilalţi dumnezei ai neamurilor nu sunt dumnezei, ci sunt numiţi astfel în mod mincinos. Tu eşti adevăratul Dumnezeu, pentru că plineşti şi săvârşeşti toate câte făgăduieşti. Pentru aceasta dar, mai bine este să fiu viu, dacă nu pentru mine, măcar pentru ca să Te slavoslovesc pe Tine, Dumnezeul meu, şi să-Ţi mulţumesc şi adevărul Tău să-l propovăduiesc celor ce nu-l ştiu"[86].

---

[85] Pentru aceasta, Marele Vasile zice: „Nu-ţi mângâia trupul tău cu somnul, cu băi şi cu aşternuturi moi, pururea zicând graiul acesta: «Ce folos este sângelui meu, când eu mă cobor întru stricăciune? De ce dezmierzi pe cel ce după puţin se va strica? De ce te îngraşi şi pui carne pe tine? Ori nu ştii că, cu cât îţi faci trupul mai gras, cu atât mai cumplită se face temniţa sufletului tău?»". Iar Isidor Pelusiotul zice: „...Şi Mântuitorul însă mult a folosit, dându-Şi sufletul pentru mulţi spre plată de izbăvire... [Dar] şi celor ce stăruiau către reaua cinstire de Dumnezeu şi în răutate – că Mântuitorul S-a coborât spre stricăciune, adică în firea oamenilor cea mult stricată sau la moartea pe care o a suferit – le-a fost de folos, pentru aceştia dar ar putea zice Mântuitorul: *Ce folos este întru sângele Meu?* Cam aceleaşi lucruri le zice şi Origen".

[86] Zice însă Teodorit: „«Drept este, zice, a Te lăuda pe Tine, Făcătorule, şi prin cuvinte mulţumitoare şi bine-cunoscătoare [εὐγνωμοσιν] a răsplăti darurile Tale. Dacă acesta este lucru deosebit al celor vii, cum ar putea să cânte facerile Tale de bine cei ce se risipesc în ţărână şi în praf şi care au pierdut lucrarea trupească cea bună [εὐεργεσίᾳ]?"

10. Auzit-a Domnul şi m-a miluit;

Simţind David cu mintea ceea ce Dumnezeu vrea să-i dea, pentru aceasta s-a bucurat, iar acest dar [al milei] îl povesteşte aici, ca şi cum s-ar fi făcut. „A auzit Dumnezeu, zice, strigarea mea, adică a primit rugăciunea mea, căci cei ce nu primesc cererea cuiva, nici să-l audă nu suferă."

Domnul a fost ajutorul meu.

„Primind, zice, Dumnezeu rugăciunea mea, m-a ascultat, şi, ascultându-mă, m-a miluit, şi, miluindu-mă, mi-a ajutat mie, şi m-a slobozit din moartea cea de atunci."

11. Întors-a suspinul meu spre bucurie mie;

Suspin înseamnă a plânge cineva, cu bătaie în piept şi cu zdrobirea glasului. Deci David zice aşa: „Dumnezeu a schimbat întristarea mea în bucurie".

rupt-ai sacul meu, şi m-ai încins cu veselie.

Sacul fiind făcut din păr de capră, era semn de pocăinţă, de smerenie şi de rea pătimire, fiindcă cei ce cădeau în vreo mare şi nemângâiată întâmplare, se îmbrăcau cu sac şi îşi presărau capul cu cenuşă, iar după ce se mângâiau, rupeau sacul, îmbrăcându-se în haine strălucitoare şi de bucurie. Zice dar David aici că: „Tu, Doamne, *ai rupt sacul meu*, adică m-ai dezbrăcat de plângerea şi de întristarea cea de mai-nainte, şi *m-ai încins*, adică m-ai îmbrăcat cu veselie"[87].

12. Că să cânte Ţie slava mea,

„M-ai bucurat, zice, pentru ca să Te slavoslovească viaţa mea cea slăvită, nu pentru vreo faptă bună de-a mea, ci pentru ajutorul Tău." Ori şi altfel: *slavă*

---

[87] Iar Teodorit zice: „Unii din cei fără de minte, tânguindu-se pentru morţii lor şi şezând pe sac, nu vor auzi nici acum prooroceştile graiuri: *Rupt-ai sacul meu, şi m-ai încins cu veselie şi ai întors suspinul meu spre bucurie mie.* Că – precum Iezechia, primind făgăduinţa celor cincisprezece ani, s-a umplut de multă veselie – drept este ca şi noi, care am primit nădejdea învierii, să nu plângem pe cei morţi, ci să o aşteptăm pe aceea cu bucurie".

numeşte David mintea, cu care noi, oamenii, suntem cinstiţi şi slăviţi, fiindcă mintea este după chipul lui Dumnezeu.[88]

şi nu mă voi mâhni;

În loc de *nu mă voi mâhni*, Simmah a tâlcuit „nu voi tăcea." De la pricină dar, şi de la cea dintâi, David a arătat lucrul cel pricinuit şi următor, pentru că mâhnirii, fireşte, îi urmează tăcerea, cel mâhnit neputând să vorbească, pentru strâmtorarea inimii şi pentru stârnirea împreună a umezelilor din inimă. Ori nu *mă voi mâhni* este în loc de „altădată nu voi mai păcătui", arătându-se cea mai întâi şi pricina prin ceea ce urmează şi este pricinuită, fiindcă celor ce păcătuiesc le urmează mâhnire[89].

Doamne, Dumnezeul meu, în veac mă voi mărturisi Ţie.

„Totdeauna voi mulţumi, zice, Doamne, fiindcă m-ai învrednicit de o mântuire mare şi preaslăvită ca aceasta." Se înţelege însă şi altfel, că David va mulţumi lui Dumnezeu pentru tot acest veac, fiindcă întrebuinţează gurile noastre ca pe o gură proprie, cu care noi cântăm psalmul acesta.

---

[88] Iar Marele Vasile zice: „Slava dreptului este Duhul care locuieşte întru el. Aşadar, cel ce cântă cu Duhul să zică: *Că să cânte Ţie slava mea*". Iar altul zice: „Slava mea ce cântă însă este dreapta vieţuire şi adevărata cunoştinţă".

[89] De unde şi Marele Vasile tâlcuieşte aceasta astfel: „*Nu mă voi mâhni*, adică nu voi mai face cele vrednice de căinţă [cele ce mă fac să-mi pară rău], ca să nu-mi rănească şi mâhnească inima la aducerea aminte de păcatul meu". Iar dumnezeiescul Ioan aceasta: „*Nu mă voi mâhni* a zis în loc de *nu mă voi schimba*, *nu mă voi preface cu mâhnire*, zice, în deprinderea sufletului, ceea ce în nimic nu se schimbă, că aşa cum cel ce din evlavie se mâhneşte cu smerenie, nu se schimbă cu lesnire [spre rău], tot astfel şi cel ce se mâhneşte întru răutate [ca o cârtire] nu se preface cu lesnire, că mâhnirea nu este altceva decât a se întemeia [ἐμπαγῆναι de la ἐμπήγνυμι = a se fixa, concentra pe ceva] şi a se pironi la ceva".

PSALMUL 30

Psalm al lui David. Întru sfârşit, pentru uimire.

salmul acesta se suprascrie *întru sfârşit* pentru că cuprinde proorocia care priveşte la sfârşit, iar *pentru uimire*, pentru că pomeneşte uimirea, adică abaterea lui David (de la poruncile Domnului), prin curvia cu Virsavia [Bateşeba], şi omorârea lui Urie, bărbatul ei, căci unii tâlcuiesc *uimirea* ca „ieşire din adevăr şi din dreapta cugetare"[90].

Psalmul acesta a fost zis de David în vremea când era prigonit de fiul său, Abesalom (după Teodorit). Însă cuvintele psalmului acesta se potrivesc puţin şi fiecărui creştin, căci în locul lui Abesalom şi a lui Ahitofel se înţeleg vrăjmaşii lui, adică Diavolul şi demonii, asemenea şi celelalte ziceri se iau tropologic pentru morala* fiecărui creştin.

1. Spre Tine, Doamne, am nădăjduit, să nu mă ruşinez în veac;

Zicerea aceasta este asemenea cu una de mai înainte: *Spre Tine am nădăjduit, să nu mă ruşinez în veac* (Ps. 24: 2), a cărei tâlcuire vezi-o acolo[91].

---

[90] De unde a zis oarecine că: „Uimirea [ἔκστασις] însemnează păcatul [indică prezenta lui], pentru care păcat, sufletul iese din minţile cele bune [ἀγαθῶν φρενῶν], ca unul care nu nădăjduieşte îndreptare [ἀνάληψις = lit. ridicare (din păcat)]". Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Psalmul se suprascrie *pentru uimire* (căci uimirea este ca o ieşire din simţiri [trup]), sfătuind a ieşi din acelea cu a căror împreunare este vătămătoare, iar *întru sfârşit* zice pentru că la sfârşitul psalmului zice cele ce se cuvin a fi făcute, şi trimite într-acolo pe ascultător, fie pentru că prooroceşte arătat despre moartea Domnului, uimire făcându-se la toată zidirea (adică înspăimântare), când Şi-a dat duhul în mâinile Părintelui, săvârşind taina iconomiei, fie pentru nădejdile pe care David şi le întindea spre viitor".

* ἤθη de la ἔθος = obicei; viaţă [creştină].

[91] Iar Sfântul Chiril zice: „Fericit este cel ce s-a depărtat pe sine de toată nădejdea lumii acesteia, avându-şi nădejdea îndreptată numai spre Dumnezeu. Căci aşa cum este blestemat omul care-şi pune nădejdea în om (cf. Ier. 17: 5), tot astfel este binecuvântat cel ce se întăreşte în [nădejdea spre] Domnul, că nădejdea cea întru Dumnezeu nu primeşte îndoială, şi nici Domnul nu-Şi dă tot ajutorul celui ce uneori nădăjduieşte şi în alţii, şi în slavă omenească, şi în puterea cea lumească, iar alteori întru dânsul, luându-se ca nădejde proprie". Zice însă şi Teodorit: „Cu multă ruşine m-a îmbrăcat, zice, păcatul, însă mă rog ca nu până în sfârşit să urmeze aceasta asupra mea, pentru nădejdea ce o am spre Tine". Însemnează că zicerea aceasta a lui David o a zis oarecând un păcătos, pocăindu-se, că, îmbolnăvindu-se el şi ajungând în primejdie de moarte, a luat în mâinile sale crucea lui

întru dreptatea Ta, izbăveşte-mă şi mă scoate.

„Măcar, zice, că eu sunt nevrednic de ajutor, însă Tu, Doamne, pentru dreptatea Ta, izbăveşte-mă de moartea şi pândirea vrăjmaşilor mei, fiindcă dreptatea Ta pe acei fii care se ridică împotriva părinţilor lor îi osândeşte obşteşte, dar şi pe toţi cei ce nedreptăţesc." Ambeleziceri însemnează unul şi acelaşi lucru, şi *izbăveşte-mă*, şi *scoate-mă.*

2. Pleacă spre mine urechea Ta,

Despre plecarea urechii lui Dumnezeu am vorbit în tâlcuirea Psalmului 16, stih 6, şi vezi acolo, adică la tâlcuirea zicerii *pleacă urechea Ta către mine.*

grăbeşte de mă scoate; fii mie Dumnezeu apărător

Nu zice numai *izbăveşte-mă, Doamne*, ci şi „degrabă isprăveşte această izbândire a mea", ori „fii mie apărător, şi fii mie cutare şi cutare". Şi aceasta este împreună cu altele o însuşire [fel de exprimare] a limbii evreieşti. Că, deşi Dumnezeu era Dumnezeu al lui David, cu toate acestea, David nu cere aici simplu ca Dumnezeu să fie al său, ci să fie apărător al său, şi ajutător în vremea nenorocirii sale[92].

Hristos şi, întorcându-şi inima către Dumnezeu şi Tatăl, Îl ruga să-l ierte, pentru preacuratele patimi ale Fiului Său, şi să nu-l dea muncilor pentru păcatele lui, şi cu atât de multă zdrobire şi lacrimi L-a rugat, încât s-a învrednicit a lua glas din cer prin care i s-a adeverit mântuirea atunci când, rezemându-şi capul său pe cruce, şi-a dat sufletul zicând cuvintele acestea: *Spre Tine, Doamne, am nădăjduit, să nu mă ruşinez în veac.* Această istorie este pomenită de Sfântul Ambrozie (la tâlcuirea zicerii *Miluieşte-mă...*).

92 Iar Filon (poate iudeul), zicerea aceasta tâlcuind-o, zice: „Nume de putere dăruitoare este adică *Dumnezeu*, iar de putere împărătească este *Domnul*, care lucru socotresc eu că şi Proorocul, socotind a se ruga cu o rugăciune preaminunată, ca Domnul să Se facă lui Domn şi Dumnezeu, căci voia să nu mai aibă evlavie la El [lit. să nu-L mai evlavicească] ca la un Stăpânitor, ci cu iubirea să-L cinstească ca de-bine-făcător [εὐεργέτην de la εὐεργέτης], pentru aceasta, cere ca să Se prefacă din Stăpân în de-bine-făcător, adică de la frica cea pentru munci abătându-se, şi voind a trage nădejdea împărtăşirii bunătăţilor". Iar zicerea *fii* însemnează o aplecare către un „ce", precum acum a apărătorului [aplecare] către cel apărat de el, că aceasta este însuşire a Scripturii a zice în loc de „apără-mă" *fii mie Dumnezeu apărător.*

şi casă de scăpare, ca să mă mântuieşti.

„Fă-te mie, zice, Doamne, casă de scăpare, ca să mă păzeşti pe mine, cel ce am năzuit la Tine ca la o cetate prea neprimejduită."

3. Că puterea mea şi scăparea mea eşti Tu, şi pentru numele Tău mă vei povăţui şi mă vei hrăni.

„Fiindcă cer, zice, ca Tu să fii puterea mea, Doamne, pentru aceasta ai şi împlinit această cerere a mea, precum şi altădată am cercat ajutorul Tău, nădăjduind cu încredinţare că, deşi nu pentru fapta mea bună, totuşi, pentru numele Tău (că singur Te numeşti milostiv, zicând: *Milostiv sunt* [Ieş. 22: 27]), iar după ce mă vei izbăvi de primejdie, mă vei povăţui la loc de viaţă, şi mă vei hrăni, că sunt strâmtorat pentru lipsa celor trebuincioase de hrană." Ori *pentru numele Tău* a zis în loc de „pentru sine"[93].

4. Scoate-mă-vei din cursa aceasta, care au ascuns mie,

Cursă numeşte aici David sfatul pe care l-a dat Ahitofel lui Abesalom ca să vâneze pe David, şi să-l înconjoare pe el atunci când se va afla în mare strâmtorare (precum tâlcuieşte Teodorit), căci cursă era sfatul acesta, pentru că, de-ar fi căzut într-însa, ar fi prins pe David. Şi a zis *cursă ascunsă*, pentru că sfatul cel neaşteptat era necunoscut - deoarece[în general,] toate cursele se ascund - ca să nu fie văzută de vietăţi, iar acestea să se prindă de năprasnă.

că Tu eşti ajutorul meu, Doamne.

„Iarăşi la Tine năzuiesc...", şi afieroseşte toată nădejdea sa, întâi pentru ca să se arate bine-mulţumitor, dobândind mai-nainte faceri de bine, şi al doilea, pentru ca să pornească pe Dumnezeu spre milă şi compătimire prin stăruirea în cuvinte, jeluindu-se că nu are pe altcineva ajutor vrednic.

---

[93] Zice însă şi dumnezeiescul Chiril: „Foarte bine a zis însă că *mă vei povăţui şi mă vei hrăni*, căci în alt fel nu se isprăveşte fapta bună, fără numai prin două lucruri: prin cunoştinţă şi prin îmbelşugarea duhovnicească; însă el se smereşte, cerând să dobândească nu pentru sine, ci pentru dumnezeiescul nume. Şi, cu adevărat, David nu s-a ruşinat de cererea sa, pentru că l-a hrănit Dumnezeu, împreună şi pe poporul său care era cu el când flămânzea, că scris este că David a venit la Mahanaim, la Şobi, la Machir şi la Barzilai Galaaditeanul, care i-au dat hrană de tot felul pentru popor (cf. II Împăraţi 17: 27), văzând ei că poporul este flămând şi însetat şi slăbănogit în pustie".

5. În mâinile Tale voi pune duhul meu;

„Întru puterea Ta, Doamne, zice, încredinţez sufletul meu, adică pe mine, căci întru nimeni altul nu nădăjduiesc." Iar *mâini* a numit puterea lui Dumnezeu, pentru că în mâini se află puterea omului[94].

izbăvitu-m-ai, Doamne, Dumnezeul adevărului.

„De multe ori, zice, m-ai izbăvit, Doamne, de Goliat şi de Saul, şi de alte primejdii." Ori şi într-alt chip prooroceşte David despre mântuirea sa, căci a zis *Dumnezeul adevărului* în loc de „cel adevărat", precum am tâlcuit la Psalmul 28: 3, unde se zice: *Dumnezeul slavei a tunat.*

6. Urât-ai pe cei ce păzesc deşertăciunile în zadar;

„Ţi-ai întors faţa, zice, Doamne, dinspre Abesalom şi prietenii lui, care de multă vreme păzesc zadarnicele lor sfaturi cele împotriva mea şi nu se pocăiesc, ci nădăjduiesc întru ei." Iar *în zadar* s-a adăugat în loc de „netrebniceşte şi de prisos", pentru că cei ce păzesc sfaturi zadarnice, precum cele de mai sus, nu-şi ajung scopul propus[95].

iar eu spre Domnul am nădăjduit.

„Eu, zice, spre Tine, Doamne, am nădăjduit, dar nu ca aceia, în deşertăciuni şi în lucruri viclene."

---

94 Aceasta zicere o a glăsuit Domnul pe Cruce, când şi-a dat Preasfântul Său suflet. Iar *mâini* numeşte purtarea de grijă (după Teodorit). Iar Origen zice că: „Duhul Scripturii uneori cheamă gândul [cugetarea] – precum atunci când zice că Fecioara se sârguieşte să fie sfinţită şi cu trupul, şi cu duhul; iar alteori sufletul – precum a zis Iacov: *Precum trupul, fără de duh, mort este* (Iac. 2: 26); iar alteori, precum conştiinţa cea împreunată cu sufletul, după ceea ce zice: *Nimeni nu le ştie pe cele ale omului fără numai duhul omului, cel ce este într-însul* (I Cor. 2: 11). Primind dar aceasta ce ne stă înainte, după aceste trei chipuri se va înţelege (La Nichita)".

95 Iar altul zice: „Dinspre aceia Ţi-ai întors faţa, urându-i, ca pe unii ce aleargă după deşertăciuni prin împrăştierile [ματαιότητα de la ματαιότης = nicmicnicie, deşertăciune] vieţii acesteia, pe care [deşertăciuni] cei ce le caută, în deşert şi în zadar se ostenesc, că, urâtă fiind deşertăciunea, face urâţi pe cei ce o păzesc (La Nichita)". Ori prin *deşertăciune* numeşte bogăţia şi buna-sporire, de care ne ţinem strâns ca de nişte lucruri adevărate (La Nichita).

7. Bucura-mă-voi şi mă voi veseli de mila Ta,

„Aici, David întrebuinţează fie ziceri asemănătoare, pentru ca să arate covârşirea îndulcirii pe care urma să o ia, fie *bucura-mă-voi şi mă voi veseli* sunt diferite. Dar caută la tâlcuirea stihului 2, la Psalmul 9, unde zice: *veseli-mă-voi şi mă voi bucura întru Tine*. „Vreau, zice, să mă bucur şi să mă veselesc pentru mila Ta pe care o vei arăta către mine, vrednic fiind de milă pentru relele ce le-am pătimit."

că ai căutat spre smerenia mea;

Smerenia înseamnă uneori nemândria sufletului, iar alteori patima cea rea şi ticăloşia* trupului, precum aici: „Eu, zice, sunt încredinţat, Doamne, că ai căutat spre pătimirea cea rea ce o pătimesc de la cei ce mă gonesc". Căci aşa zice în altă parte: *Ochii Domnului spre cei drepţi* (Ps. 33: 15).

mântuit-ai din nevoi sufletul meu.
8. Şi nu m-ai lăsat în mâinile vrăjmaşilor;

Prin aceste cuvinte, David prooroceşte despre mântuirea sa, pe care o povesteşte ca pe una deja făcută, după însuşirea proorociei, care pe cele viitoare le zice ca trecute. Sau, într-alt chip, pomeneşte de mulţimea de ajutorări ce le-a luat de la Dumnezeu... El s-a izbăvit de *nevoi*, adică de primejdii şi de înconjurări, şi nu s-a lăsat prins în mâinile vrăjmaşilor săi. Zicând însă *suflet*, s-a arătat pe sine tot [trup şi suflet], de la parte la întreg[96]. Căci omul se numeşte doar de la suflet, precum este în cartea levitică [Levitic] care zice: *Tot sufletul* (adică tot omul) *care va mânca mortăciune sau va fi sfâşiat de fiară*, şi celelalte (Lev. 17: 15). Tot astfel şi atunci când este numit [pornind] doar de la trup, precum aceasta: *Către Tine tot trupul* (adică tot omul) *va veni* (Ps. 64: 2).

---

* Ticăloşia trupului poate indica greutăţile, necazurile, bolile, diferitele strâmtorări în care el a ajuns din pricina altora care l-au urgisit, sau din pricina propriilor păcate, sau, în sfârşit, din pricina unor nevoinţe aspre sau privaţiuni pe care creştinul şi le impune întru dobândirea harului. Despre ce fel de ticăloşie e vorba aici, ne spune David în continuare prin condeiul lui Zigabenul.

[96] Că (după Teodorit), o dată a scăpat David din mâinile lui Saul, fiind închis în peşteră împreună cu el, iar altă dată din mâinile gateenilor, prefăcându-se că este nebun, precum se istoriseşte în Cartea I a Împăraţilor.

pus-ai în loc desfătat picioarele mele.

Zice *loc desfătat* în loc de: „În lățimea slobozeniei m-ai așezat, Doamne, [luându-mă] de acolo de unde eram mai-nainte în strâmtorare, pentru că vrăjmașii mei mă înconjuraseră”.

9. Miluiește-mă, Doamne, că mă necăjesc;

Prin cuvintele acestea, David se întoarce iarăși la rugăciunea cea de mai-nainte, iar cu covârșitoarele sale tânguiri, cere să grăbească Dumnezeu ajutorul Său către dânsul, că, deși mai sus a zis că se afla în loc desfătat, cu toate acestea, aici zice iarăși că: *mă necăjesc* și mă strâmtorez.

tulburat-s-a întru mânie ochiul meu,

„De mânia Ta, Doamne, zice, s-a tulburat ochiul meu, că de nu Te-ai fi mâniat pentru păcatele mele pe care le-am făcut mai-nainte, nu m-aș ticăloși acum atât de mult, iar ochiul meu s-a tulburat din pricina deselor lacrimi ce le vărs.” Iar Simmah, în loc de *tulburat*, a zis „s-a învălmășit”.

sufletul meu și pântecele meu*.

„Sufletul meu s-a tulburat, zice, din multa întristare și supărare, dar și pântecele s-a tulburat, căci nu primește hrană.” Acestea însă se pot înțelege și anagogic, prin *ochi* adică înțelegându-se mintea, precum am zis în Psalmul 6, stih 7, unde zice: *Tulburatu-s-a de mânie ochiul meu.* Iar prin *suflet* se înțeleg nădejdile care înviorează* pe omul cel întristat și trândăvit. Iar *pântecele* este cămară a sufletului, ori vistieria cugetărilor (după Teodorit), întru care, ca într-un pântece, se învistierește hrana cuvântărească [rațională], adică noimele care se adună din simțiri.

10. Că s-a stins întru durere viața mea, și anii mei întru suspinuri;

Aceasta trebuie a se subînțelege aici astfel: „Miluiește-mă, Doamne”. Fiindcă zice: „De multa întristare și din pricina multelor dureri s-a pierdut viața mea și anii vieții mele s-au cheltuit în amarele suspinuri”. Însă ambele acestea

---

* γαστήρ = pântece. E interesant faptul că în Biblia 1914 găsim altfel: *inima mea.*
* ἀναψύχουν de la ἀναψυχή = a înviora, a împrospăta, a face pe cineva să-și revină în sine.

arată acelaşi lucru, că este însuşire a Scripturii Vechi a zice pentru mulţimea de dureri şi necazuri că au murit, din pricina slăbirii, adică a omorârii puterilor trupului, care urmează din mulţimea de necazuri.

slăbit-a întru sărăcie vârtutea mea.

Sărăcie numeşte aici slăbiciunea trupului cea din post şi din lipsa hranei, că aceasta povesteşte şi Cartea a II-a a Împăraţilor, că Barzilai şi alţii au adus lui David şi oştii sale care era slăbănogită de foame grâu, orz, unt şi miere şi alte lucruri (vezi cap. 17: 28). Şi vezi subînsemnarea de la zicerea: *Mă vei povăţui şi mă vei hrăni*, din psalmul acesta.

şi oasele mele s-au tulburat.

„Oasele trupului meu, zice, s-au clătinat din întărirea ce o aveau, nemaiputând a se ţine împreună din pricina slăbiciunii." Se înţeleg însă acestea şi anagogic: prin *vârtute* adică se înţelege bărbăţia sufletului, iar prin *sărăcia* lui se înţelege lipsa dumnezeiescului har, iar prin *oase*, gândurile cele statornice şi nobile*.

11. La toţi vrăjmaşii mei m-am făcut de ocară,

„La toţi vrăjmaşii mei, zice, m-am făcut ocară şi defăimare, ocărându-mă că nu sunt viteaz şi inimos, căci, pentru păcatele mele, fug ca un biruit."

şi celor de aproape ai mei foarte,

„M-am făcut, zice, de mare ocară şi batjocură între neamurile cele ce se învecinează cu împărăţia mea, fiindcă acestea mă zavistuiau mai-nainte pentru bunele mele sporiri, acum însă, aflând vreme, mă batjocoresc fără milă, pentru nenorocirile şi primejdiile mele."

şi frică cunoscuţilor mei.

„Şi înşişi oamenii, zice, prietenii şi cunoscuţii, se tem a petrece împreună cu mine, ca nu cumva să-şi primejduiască viaţa şi cinstea lor, din pricina prieteniei şi apropierii de mine."

---

* γενναῖοι de la γενναῖος = nobil, bun, autentic, de spiţă înaltă [în cazul nostru: de la Dumnezeu].

12. Cei ce mă vedeau afară, au fugit de la mine;

„Câți mă văd, zice, și mă întâlnesc, fug din acel drum, pentru ca să nu fie văzuți că-mi sunt prieteni, și ca nu cumva să pătimească toate relele de la Abesalom.[97]"

uitat am fost ca un mort de la inimă;

„Am fost uitat, zice, din inimile și aducerea aminte a prietenilor, adică am rămas singur și pustiit de către toți, ca un mort, întâi pentru că negreșit trebuie să fiu omorât și să rămân mort, și al doilea încă: pentru că, precum mortul este uitat de oameni, tot astfel și eu sunt uitat de către toți, toți temându-se a mă pomeni din pricina suspiciunilor."

făcutu-m-am ca un vas pierdut.

„Că un vas, zice, până când e păzit și stă, se vede a fi trebuincios oamenilor, iar după ce este pierdut [spart], este uitat cu totul, așa și eu, am fost uitat ca un netrebnic (după Teodorit)."

13. Că am auzit ocara multora din cei ce locuiesc împrejur,

Și aici trebuie ca aceasta să se subînțeleagă astfel: „Miluiește-mă, Doamne, pentru că cu urechile mele, zice, am auzit ocări și prihăniri de la mulți care locuiesc împrejur", din care unul era Hușai, care ocăra și clevetea pe David atunci când fugea, precum povestește Cartea a II-a a Împăraților la cap. 17.

---

[97] Acestea pot fi zise și din partea Mântuitorului, că în vremea patimilor, după alt tâlcuitor, când iudeii, vrăjmașii lui, Îl ocărau, Ucenicii și cunoscuții Lui fugea de frica lor, Petru verhovnicul s-a lepădat de El, iar celălalt [Iuda] l-a vândut. Iar Sfântul Chiril zice că: „«Pentru aceasta se temeau cunoscuții mei, ca nu cumva să pier și să mor dintr-o covârșitoare pocăință și din prea multe ticăloșii [de la iudei], și cei ce mă priveau au fugit afară, deznădăjduindu-se cum că nu voi mai fi viu, căci M-am făcut ca un mort, poate ziceau și că am înnebunit și, pentru aceasta, nu mai iubesc viața». Iar toate aceste cuvinte și ticăloșii ale lui David se cade să fie pildă celor ce cu adevărat vor a se pocăi, și astfel dobândind iertarea păcatelor (La Nichita)".

când se adunau ei împreună asupra mea, ca să ia sufletul meu s-au sfătuit.

„Adunându-se, zice, vrăjmaşii mei, toţi deodată asupra mea, s-au sfătuit ca să ia sufletul de la mine, adică din trupul meu, ca şi cum am zice: «S-au sfătuit să mă omoare». Aici David vorbeşte despre sfatul lui Ahitofel cel aducător de moarte, sfat care le descoperea şi celelalte vrăjmăşii prin Ţadoc şi Abiatar preoţii, precum istoriseşte aceeaşi Carte a Împăraţilor la capitolul 17.

14. Iar eu spre Tine, Doamne, am nădăjduit,

„Aceia, zice, aşa s-au sfătuit asupra mea, iar eu numai la Tine am nădăjduit."

zis-am: Tu eşti Dumnezeul meu.

„Adică Tu eşti Domnul şi Stăpânitorul meu, că Dumnezeu, aici, aceasta însemnează, şi dar precum voieşte, iconomiseşte cele pentru mine."

15. În mâinile Tale sorţii mei;

„În mâinile Tale, zice, se află sorţii vieţii şi ai morţii mele, ori ai bunei mele sporiri şi a relei mele sporiri." Iar prin *mâini* trebuie să înţelegem puterea lui Dumnezeu: „*Că Domnul*, zice, *omoară şi înviază, smereşte şi înalţă* (I Împăraţi, 2: 6). „Pentru aceasta, de vei voi Tu, ori biruind, voi fi viu, ori biruindu-mă, voi muri"[98].

---

[98] Iar dumnezeiescul Chiril însă zice: „Sorţii cei de la Dumnezeu despre care spune dumnezeiescul David sunt bunătăţile făgăduite celor cinstitori de Dumnezeu [evlavioşi] întru nădejdi, pe care le va da lor la vremi [potrivite]". Iar după Marele Atanasie, sorţii vieţii fiecăruia sunt în mâinile lui Dumnezeu, că fiecăruia i-a sortit măsura [proprie] în viaţă, şi a pus şi hotar, pe care numai El Însuşi îl ştie, şi nimeni nu-l va putea dezlega, măcar de l-ar vrăjmăşi (La Nichita)". Iar alţii, arătând zicerea mai descoperit [limpede], aşa zic: „Stăpânirile cele ce se dau celor mai mari se numesc şi învăţători ai sorţii, căci aceştia sunt în mâinile lui Dumnezeu, pentru că ei aşază şi strămută împăraţi: «Nimeni dar nu mă va strămuta din stăpânire, că din stăpânirea Ta reiese acest lucru» (La Nichita)". Iar Teodorit zice: „Ceilalţi tâlcuitori au zis în loc de *în mâinile Tale sorţii mei* «Tu le sorteşti fiecăruia după cum vrei - şi de mâhniciune, şi de veselie - şi le prefaci pe acestea iarăşi precum socoteşti». Căci vremi sau sorţi numeşte prefacerile lucrurilor, bogăţia şi sărăcia, robia şi stăpânia, pacea şi războiul, şi celelalte asemenea acestora".

izbăveşte-mă din mâna vrăjmaşilor mei şi de cei ce mă prigonesc.

„Ştiu, zice, Doamne, că nu voieşti moartea mea, fiind prea nedreaptă şi prea necuvioasă, căci cel ce caută să mă omoare este fiul meu." Iar vrăjmaşi ai lui David nu erau numai aceia care voiau să-l coboare din scaunul împărăției, ci încă şi cei ce-l prigoneau când fugea.

16. Arată fața Ta către robul tău;

Acest *arată* de aici se înțelege în loc de „întoarce-o şi ajută-mi". Căci: „Neajutorându-mi Tu, zice, Doamne, se pare că Îți întorci fața dinspre mine, pentru ca să nu vezi grozăvia păcatelor mele". Iar *față* numeşte cercetarea şi apropierea lui Dumnezeu.

mântuieşte-mă cu mila Ta;

„Mântuieşte-mă, zice, Doamne, nu pentru mine, ci pentru mila Ta, că singur ai zis în Cartea Ieşirii că eşti milostiv (cap. 22: 27)."[99]

Doamne, să nu mă ruşinez că Te-am chemat pe Tine.

Zicerea aceasta se potriveşte cu cea cuprinsă în Psalmul 24, adică cu: *Să nu mă ruşinezi, că am nădăjduit spre Tine.* „Fiindcă pe Tine, zice, Te-am chemat ajutor al meu, pentru aceasta să nu mă ruşinezi, ci să dobândesc doritul Tău ajutor."

17. Să se ruşineze necredincioşii, şi să se coboare în iad.

Necredincios (adică necinstitor de Dumnezeu) numeşte pe întâiul sfetnic al lui, Ahitofel, fiindcă nu cinstea legile lui Dumnezeu, cele ce le-a rânduit împotriva fiilor celor apostați şi ucigători de părinți, ce ridica pe Abesalom fiul asupra lui

---

[99] Altul însă zice: „Precum soarele, răsărind, se dezleagă întunericul, iar apunând el, noaptea acoperă totul, întru care ies din culcuşurile lor fiarele sălbatice cele afundate [în desiş], şi oamenii cei făcători de rău, tot astfel şi când se întoarce cineva dinspre Dumnezeu, vrăjmaşii sufletului se ridică asupră-i; iar strălucind lumina Dumnezeirii peste dânsul, pe care Scriptura o numeşte față, se întorc de la el toți cei ce fac cele vrednice de întuneric, pe care lumină şi David se roagă să o dobândească, nu pentru faptele sale, ci pentru dumnezeiasca milă (La Nichita)". Iar Teodorit zice: „Arătarea [epifania] Ta făcându-se îndată, cele posomorâte se vor dezlega".

David, părintele său[100]. Unii însă zic că zicerea a fost de blestem şi cu putere de proorocire, fiindcă proorocea ceea ce urma să pătimească Ahitofel, căci el s-a ruşinat atunci când Abesalom a dat întâietate sfatului lui Husi, lăsând de-o parte sfatul lui Ahitofel, pentru aceasta, nesuferind ruşinea, s-a dus singur şi s-a spânzurat.

Însă pentru multe pricini se roagă David să se pornească mânia lui Dumnezeu asupra celor răi care-l vrăjmăşeau (precum zice Asterie). **Întâi**, pentru ca să se facă ei mai buni de pe urma pedepsei şi să se îndrepteze, că scris este: *Curăţă argintul de zgură şi turnătorul va face din el un vas ales* (Pilde 25: 4). **Al doilea**, pentru ca cei răi, pedepsindu-se aici vremelnic, să se izbăvească acolo de munca cea veşnică. **Al treilea**, ca, văzând şi ceilalţi răi cum sunt pedepsiţi cei asemenea lor, să se înţelepţească, precum este scris: *Cel făcător de rele, văzând cum este pedepsit cel rău, se pedepseşte şi el* (Pilde 22: 3). **Al patrulea**, ca, prin chinuirea celor răi, să se curăţească de răutate viaţa oamenilor ca de o ciumă. **Al cincilea**, pentru ca să nu se scoale şi alţii asupra sa, temându-se de bătaia pe care au primit-o cei ce mai-nainte s-au sculat asupră-i. În sfârşit, **al şaselea**, pentru ca să nu zică unii că nu va fi mântuire pentru David întru Dumnezeul său, precum însuşi a zis: *Mulţi zic sufletului meu: nu este mântuire lui întru Dumnezeul lui* (Ps. 3: 2).

18. Mute să se facă buzele cele viclene, care grăiesc asupra dreptului fărădelege, cu mândrie şi cu defăimare.

Buze viclene numeşte buzele lui Ahitofel, fiindcă a ascuns vechiul vicleşug pe care-l avea asupra lui David, nearătându-l până atunci. Şi s-au făcut *mute*, din pricină că s-a spânzurat chiar el la puţină vreme după aceea. Iar *drept* se numeşte

[100] Iar Teodorit zice: „Şi de aici ne învăţăm cât de multă osebire are păcatul de păgânătate [ἀσεβεία; Mitropolitul Veniamin traduce chiar prin „asevia"] (adică de necinstirea de Dumnezeu, pe care unii o zic [traduc prin] necredinţă, iar alţii prin păgânătate [not Mitropolitului Veniamin]), căci păcatul [ἁμαρτίᾳ] este greşeala [ἁμαρτίᾳ] cea di întâmplare, nelegiuirea [παρανομίᾳ] este curvia, furtul şi celelalte, iar păgânătate (necinstirea de Dumnezeu) este ateismul [ἀθειά] şi politeismul [πολύθεὶα]. Pentru aceast se roagă şi Marele David să scape de ruşinea de care a avut parte din pricina păcatulu [iar] cei ce vieţuiesc cu necinstire de Dumnezeu, să se trimită cu ruşine morţii" [Ave mai sus, în opinia mea, o definiţie patristică foarte exactă a ceea ce înseamnă politeism ateism. De aici ne dăm seama că tot cel ce nu cinsteşte pe adevăratul Dumnezeu este f ateu (fără Dumnezeu, care se ia pe sine drept criteriu absolut al adevărului, şi deci ca dumnezeu), fie politeist (crede în mulţimea zeilor). La fel ca şi în Antichitate, zeii astăzi – cântăreţi, actori, pasiuni etc. – sunt plăsmuiţi după propriile închipuiri pătima neputând fi vorba de o descoperire şi o grijă iubitoare din partea lor, la mijloc fiind afacere].

David pe sine, deoarece nu a nedreptăţit nici pe Abesalom, nici pe Ahitofel, nici pe vreun alt oarecare prieten şi casnic ai lor. Iar *fărădelege* numeşte sfatul cel urzit împotriva sa, pe care Ahitofel l-a dat lui Abesalom, căci acel sfat nelegiuit era, pentru că îndemna pe fiu să-şi omoare tatăl, însă *cu mândrie*, pentru că Ahitofel s-a fălit, zicând că poate umbla singur toată noaptea şi că-l poate prinde şi omorî pe David în oaste; iar *cu defăimare*, pentru că Ahitofel a ocărât şi defăimat pe David, după cum este scris: *Şi a zis Ahitofel către Abesalom: Îmi voi alege douăsprezece mii de bărbaţi, şi mă voi scula şi voi goni în urma lui David noaptea, şi voi năvăli asupra lui, iar el, ostenit şi slăbănogit de mâini fiind, îl voi putea înspăimânta, şi tot poporul va fugi de la el, şi voi lovi pe împăratul, singur aflându-l, şi voi întoarce tot poporul către Tine, în acelaşi chip în care se întoarce mireasa către mirele său,* [fără] *numai că tu cauţi sufletul unui singur om, şi tot poporul va avea pace* (II Împăraţi, 17: 1 ş.u.).

19. Cât este de mare mulţimea bunătăţii Tale, Doamne, pe care ai ascuns-o celor ce se tem de Tine!

Filosofează încă David, când despre îndelungă răbdarea lui Dumnezeu, când şi pentru ajutorul şi izbândirea Sa. Şi zice: „Mare foarte este bunătatea Ta, Doamne, pe care multă vreme o ascunzi şi nu o arăţi robilor Tăi. Vrând a iscusi răbdarea lor cu mutarea vremii [întârzierea] şi cu îndelungă răbdarea Ta".

Pe care ai făcut-o celor ce nădăjduiesc spre Tine, înaintea fiilor oamenilor.

„Ai împlinit, zice, şi ai desăvârşit bunătatea Ta, Doamne, şi arătată o ai făcut celor ce nădăjduiesc spre Tine[101]. Fiindcă ai voit să o arăţi înaintea multora, având

---

[101] Altul însă zice: „Deci ascunzi bunătatea Ta, adică o păzeşti pentru cei ce se tem de Tine, fiindcă spre aceasta o ai şi făcut, spre a o da celor ce nădăjduiesc spre Tine, şi o vei da cu adevărat înaintea multora, ca toţi să o vadă, dându-se celor vrednici în vremea răsplătirii". Iar Grigorie al Nyssei: „Mulţimea bunătăţii lui Dumnezeu are ascuns un folos, dar acum nu este încă descoperit, că aşteaptă veacurile de pe urmă, ca întru acelea să se descopere". Iar Grigorie Teologul, zicând că: „Nu am putea suferi bunătatea lui Dumnezeu cea ascunsă aleşilor săi" a însemnat că ascunderea a înţeles-o în sens de întârziere, precum şi în altă parte zicând că Hristos de unii este cinstit, iar de alţii necinstit, a adăugat şi întârzierea, pentru unii adică bunătatea, iar pentru alţii munca. Drept aceea, bine este a zice că prin cuvinte negrăite, de iconomie ale bunătăţii Sale, Dumnezeu, o parte o învistiereşte şi o ascunde, ca să o dea la vreme bine-cuviincioasă, iar o parte oarecare, o lucrează şi o arată spre a îmbărbăta pe nevoitori". Cam tot aşa a zis şi Teodorit: „Pe a celor ce se tem de Tine, zice, Stăpâne, răsplăţile şi darurile cele pentru nevoinţă le ascunzi şi, mai ales, multe, mari şi minunate fiind, îi laşi însă să se lupte cu

un scop deosebit ca ei să înţeleagă că aperi şi ajuţi pe robii Tăi." Iar *fiilor oamenilor* a zis în loc de „înaintea oamenilor", precum am zis şi în Psalmul 4, stih 2.

20. Ascunde-vei pe dânşii întru ascunsul feţei Tale,

Prin aceste cuvinte, David povesteşte ajutorul cel de multe feluri al lui Dumnezeu, prin care scapă pe cei ce se tem de El de toată primejdia şi împresurarea. „Când, zice, cei ce nădăjduiesc spre Tine, Doamne, sunt căutaţi şi vânaţi de către vrăjmaşii lor, atunci Tu îi ascunzi în locul Tău cel ascuns." Că astfel se înţelege zicerea *întru ascunsul feţei Tale.*

de tulburarea oamenilor.
21. Acoperi-vei pe dânşii în cort

„În vreme de tulburare, zice, când se întărâtă şi se ridică asupra robilor Tăi vrăjmaşii lor, atunci Tu, Doamne, îi acoperi înăuntru, în cortul acoperământului Tău, ca întru o umbrire ascunsă[102]."

de grăirea împotrivă a limbilor.

Aceasta se subînţelege aici astfel: „Îi vei acoperi, adică, în vremea grăirii împotrivă a poporului, pe robii Tăi, Doamne", că nesupunerea celor de sub stăpânire se numeşte *grăire împotrivă.*

---

sudori şi cu necazuri, dar, uneori, descoperi darurile îmbărbătând pe nevoitori, că aceasta a adăugat David zicând: *pe care ai făcut-o celor ce nădăjduiesc întru Tine*". Iar Origen zice: „Ascunsul feţei [se trece la v. 20] lui Dumnezeu este cel ce acum nu este lăsat spre cunoştinţă, însă va arăta atunci când îl vom vedea precum este. Pavel însă a despărţit ascunderea de cunoştinţa de Dumnezeu, adică puterea cea ziditoare care este arătată oamenilor, şi cea prevăzătoare, că şi Mântuitorul are ascunse toate cele ale Dumnezeirii, şi arătate cele ale iconomiei. S-a putea zice însă că şi lucrurile cele vederate ale Proniei lui Dumnezeu sunt [reprezintă] faţa Lui, prin care lucruri înţelegem pe Dumnezeu, iar *ascunsul Lui* sunt cuvintele cele negrăite după care se fac cele făcute, şi pe care le vom cunoaşte la sfârşitul lucrurilor (La Nichita)".

[102] Iar Teodorit zice că: „Destul este faţa Ta, adică singură arătarea – a-i scoate pe dânşii din toată tulburarea oamenilor şi, în mijloc fiind luaţi, îi acoperi ca într-un cort şi îi faci nevăzuţi, aşa cum David, părând că este luat de Saul, de multe ori a scăpat, tot astfel şi Elisei, înconjurându-l pe el sirienii (a scăpat), punând ceaţă asupra lor; încă şi altele ca acestea se pot afla în dumnezeiasca Scriptură".

22. Bine este cuvântat Domnul, că a minunat mila Sa în cetatea îngrădirii.

Îngrădirea este zidul cel de piatră, iar *cetatea îngrădirii* este cea înconjurată cu zid. „Deci zice David, lauda este Dumnezeu, pentru că a făcut ca de mila Sa să se minuneze toți, milă pe care a vărsat-o asupra mea, iar eu prin ajutorul Lui m-am făcut ca o cetate înconjurată cu zid şi, pentru aceasta, fiind în acest fel, voi rămâne nesupărat şi neprins de către vrăjmaşi prin paza Lui."[103]

23. Iar eu am zis întru uimirea mea; lepădat sunt de către fața ochilor Tăi.

David îşi arată aici uimirea pentru abaterea din calea dumnezeieştilor porunci. „Când am păcătuit eu, zice, făcând preacurvie şi ucidere, căindu-mă am zis [întru uimirea mea] că de acum înainte sunt aruncat departe de arătarea purtării de grijă şi a cercetării Tale celei de mai-nainte, Doamne, dinspre mine."[104]

24. Pentru aceasta ai auzit glasul rugăciunii mele, când am strigat către Tine.

„Pentru pocăința, zice, şi zdrobirea inimii mele, ai ascultat pe robul Tău, Doamne, când am strigat către Tine, chemând mila Ta, că m-am încredințat cum că m-ai ascultat, şi pentru aceasta îmi vei dărui ajutorul Tău."

23. Iubiți pe Domnul, toți cuvioşii Lui,

Din simțirea cea gândită ce a luat David pentru ajutorul lui Dumnezeu, îndeamnă pe cuvioşi, adică pe cei îmbunătățiți*, care iubesc pe Domnul şi nu aşa oricum, ci din toată inima.

---

103 Iar dumnezeiescul Chiril: „Prin *cetate de îngrădire* a înțeles Biserica, pe cea nedoborâtă de Satana, iar *mila* nu se dă în afara cetății, adică în afara Bisericii, ci celor ce sunt într-însa".

104 Zice însă Teodorit: „Cu potrivire a numit păcatul *uimire* [ἔκστασις] căci, călătorind pe calea dreptății şi ieşind dintr-aceea şi abătându-se, s-a poticnit deci şi au căzut între tâlharii cei mâncători de carne crudă, iar aceasta arată virtutea lui David, că nu era obişnuit la păcat, ci a pătimit alunecarea ieşind doar puțin din acel scop [προαιρέσεωσ = plan, hotărâre, țel; principiu de lucru; alegere] al său.

* ἐνάρετουσ de la ἐνάρετος = virtuos. În literatura ascetică s-a încetățenit termenul de îmbunătățit [deşi sunt şi alți termeni], adică om care a dobândit fapte bune sau care face lucrează virtuțile. Vezi şi nota de la Psalmul 1.

că adevărurile caută Domnul

„Dumnezeu, zice, caută adevărurile, adică adevăratele iubiri cele către El."[105]

şi răsplăteşte celor ce se mândresc cu prisosinţă.

Aceasta o zice David pentru Ahitofel, despre care am vorbit mai-nainte. Vezi însă că Dumnezeu, celor ce simplu se mândresc cu prisosinţă şi cu covârşire, acestora, nu după multă vreme, le răsplăteşte cu pedeapsă.

26. Îmbărbătaţi-vă şi să se întărească inima voastră, toţi cei ce nădăjduiţi spre Domnul.

„Să nu vă temeţi, zice, toţi cei care nădăjduiţi spre Domnul, ci cutezaţi şi îmbărbătaţi-vă, pentru că nu va trece cu vederea Domnul, ci va ajuta, că toţi cei ce nădăjduiesc spre Dânsul nu se vor ruşina", precum mai-nainte însuşi David zicea pentru sine: *Să nu mă ruşinezi, că am nădăjduit spre Tine* (Ps. 24: 21).

PSALMUL 31

Psalm al lui David. De pricepere.

Psalmul acesta se suprascrie *de pricepere*, fie pentru că David, umplându-se de pricepere, a scris psalmul acesta, fie pentru că este trebuinţă de pricepere pentru acest psalm, fie pentru că psalmul acesta face pricepuţi pe cei ce-l citesc, căci zice către dânşii: *Nu fiţi ca calul şi ca catârul, întru care nu este pricepere* (v. 10). Însă psalmul acesta l-a scris după preacurvia cu Virsavia [Batşeba], şi după uciderea lui Urie, că, după păcătuirile* acestea, căzând în multe

---

[105] Chiril însă zice: „Dar care adevăr caută Domnul? Dreptatea cea din dogme, fiind prea arătat că aceasta este viaţa cea fără prihană". Iar Origen zice: „Unul fiind adevărul: Cel ce zice: *Eu sunt adevărul*, multe se alcătuiesc întru cei ce se împărtăşesc dintr-Acela. Fiecare suflet are un singur adevăr, [ce provine] din acela prefigurat din adevărul Cel Unul născut. Deci fiindcă pe toate adevărurile acestea le caută Domnul, vrând a cinsti pe cei ce le au, pentru aceasta, cuvioşii Lui Îl caută pe El, cheltuind, nu fără a lua şi plată, din adevărul pe care îl au (La Nichita)".

* ἁμαρτήματα de la ἁμάρτημα = greşeală; nelegiuire; încălcare a legii, care presupune vinovăţia.

feluri de cugetări şi de ispite, a compus mulţi psalmi, care povestesc despre aceste păcătuiri ale sale, însă psalmul acesta este potrivit şi fiecărui creştin, înţelegându-se moraliceşte după analogie şi asemănare.

1. Fericiţi cărora s-au iertat fărădelegile, şi cărora li s-au acoperit păcatele.

Deoarece David, după păcat, s-a ostenit mult în pocăinţă, pentru aceasta fericeşte acum, aici, pe aceia care se curăţesc de păcatele lor fără osteneli[106]. Să înţelegi însă şi prin ghicitură, (...) pe creştinii care se botează, fiindcă din cei ce se botează, unii sunt dintre păgâni, iar alţii dintre evrei. Pe de-o parte a zis pentru nelegiuirile celor dintre păgâni, cărora nu li s-a dat lege, iar pe de alta, pentru cei dintre evrei, care au lege, căci păcatul este stricarea legii[107].

---

[106] Grigorie Teologul tâlcuieşte însă astfel: „*Fericiţi cărora li s-au iertat fărădelegile...* - aceasta este ispravă a desăvârşitei curăţii. *Şi cărora li s-a acoperit păcatele*: aceasta este a celor ce încă nu sunt curăţiţi întru adânc. *Fericit bărbatul căruia nu-i va socoti Domnul păcatul*: aceasta este oarecum a treia rânduială a celor ce au păcătuit, a căror faptă bună nu este lăudată, şi a căror socotinţă este fără cunoştinţă [adică cei care au primit iertarea mai mult ca un dar, şi mai puţin ca urmare a nevoinţei lor, se referă probabil mai mult la botez]. Iar altul zice că întâiul stih s-a potrivit celor miluiţi prin Botez, că acelora li s-au lăsat fărădelegile. Iar cel de-al doilea: celor ce vor să se pocăiască, căci li se acoperă păcatele prin pocăinţă, dându-le iubitorul de bine Dumnezeu ca, întru uitare, ei nici să le mai voiască [a face], nici să le mai vadă, căci celor ce păcătuiesc după lăsare [ceea ce se face prin Sfântul Botez], nu ne mai dă a doua lăsare, ci face acoperire păcatelor, căci după isprăvile [κατόρθωμάτων de la κατόρθωσις = ispravă, împlinire, realizare, success] de-al doilea [ce au urmat după Botez sau chiar şi după Mărturisire], s-a îngăduit ca greşelile cele de mai-nainte să fie acoperite. Iar stihul al treilea se potriveşte chiar celor ce greşesc, însă nu dintr-o socotinţă voitoare de rău şi vicleană [nu cu tot dinadinsul, din neştiinţă, fără voie etc.]. Cam acestea le zice şi Origen în catenele de la Nichita.

[107] Însemnează pentru aceasta că şi psalmul acesta se zice în vremea Botezului, după ce creştinul s-a botezat, fiindcă vorbeşte despre lăsarea păcatelor care se dă prin Sfântul Botez. Zice însă Teodorit: „Arată pentru dânşii o filotimie [φιλοτιμία = mărinimie, mărime de suflet] atât de mare, încât nu numai că le lasă păcatele, ci şi le acoperă, ştergând orice urmă a lor". Şi Didim încă zice: „Chiar de păcătuiesc, zice, fapta bună acoperă păcatele, care totuşi nu le ascunde, ci le pierde cu totul, precum dragostea acoperă mulţime de păcate, căci aşa cum ştiinţa învăţăturii acoperă neştiinţa, tot astfel şi dumnezeiasca dragoste, asemenea fiind cu fapta bună, acoperă păcatele". A zis însă şi dumnezeiescul Iustin: „De se vor pocăi toţi, vrând a dobândi mila cea de la Dumnezeu, vor putea face aceasta: şi fericiţi pe ei mai-nainte îi numeşte cuvântul, zicând: *Fericit bărbatul căruia nu-i va socoti Domnul păcatul*, iar aceasta este din aceea că, pocăindu-se de cele ce a greşit, va lua de la Dumnezeu lăsarea păcatelor, dar nu precum vă amăgiţi voi în sinea voastră şi alţi oarecare cu voi la aceasta, care zic că, măcar deşi păcătoşi de ar fi, însă, fiindcă cunosc pe Dumnezeu, [zic că] lor nu le va socoti Domnul păcatul".

2. Fericit bărbatul căruia nu-i va socoti Domnul păcatul,

„Fericit, zice, este omul acela căruia nu i se socoteşte păcatul, adică nu-i va scrie, nici nu-i va număra Dumnezeu păcatele." Pentru ce? Pentru că păcatul se şterge prin baia naşterii de-a doua, însă aici *păcat* a numit cu deosebire toată greşeala, atât a celor dintre păgâni, cât şi a celor dintre evrei. Unii însă înţeleg ambele ziceri - pe cea de mai sus şi pe cea de aici - fără a face deosebire între ele, zicând că amândouă, prin alăturare*, însemnează acelaşi lucru.

nici este în gura lui vicleşug.

„Fericit, zice, este omul acela care, după ce s-a botezat, nu a minţit întru făgăduinţele pe care le-a făcut lui Hristos [adică] ca să păzească poruncile Lui", că *vicleşug* numeşte aici minciuna, căci tot creştinul mărturiseşte la Sfântul Botez că se va lepăda de lucrările Diavolului, şi va îmbrăţişa şi va păzi poruncile lui Hristos.

3. Că am tăcut,

„Fericiţi sunt, zice, cei de mai sus, fiindcă fără de osteneală s-au curăţit de păcatele lor prin Sfântul Botez, şi au rămas în această curăţie, nemaipăcătuind după Botez. Pentru ce, însă, îi fericesc eu? Pentru că eu, zice, păcătuind atâta, am obosit de ostenelile pocăinţei, încât am tăcut, iar a grăi nu pot." Că din ceea ce urmează, adică din tăcere, David arată pe cea dintâi, adică neputinţa pe care o avea din pocăinţă.

învechitu-s-au oasele mele. când strigam eu toată ziua.

„Şi aceasta este, zice, pricina tăcerii mele, pentru că din multele strigări ce fac către Dumnezeu pentru ca să mă mântuiască, nu mai pot nici vorbi." Prin *oase*, David însă arată puterea trupului său, fiindcă oasele ţin împreună tot trupul, iar *s-au învechit* a zis în loc de „au slăbit", pentru că tot ce este vechi este slab şi neputincios: „Au slăbit, zice, şi neputincioasă s-a făcut puterea mea". Iar *toată ziua* a zis în loc de „totdeauna"[108]. Căci de multe ori, când îi urmau lui David

---

* ἐκ παραλλήλου = prin faptul că sunt puse în paralel.

[108] Teodorit însă zice: „De vreme ce David a rămas nemărturisit, iar doftorului nu i-a arătat îndată rana, ci a făcut [altceva], silindu-se a ascunde preacurvia şi uciderea, până ce l-a mustrat pe el Proorocul Natan. Pentru aceasta zice aici că: «M-am învechit [am îmbătrânit] strigând şi prihănind păcatul meu»".

ispite şi necazuri, (...) îşi aducea aminte de acele două păcate pe care le-a făcut, şi plângea, socotind că din pricina acelor păcate îi veneau ispitele vieţii sale. Pentru că, la preacurvia şi uciderea pe care le-a făcut, în legea cea veche a lui Dumnezeu se dă spre pedeapsă moartea (căci preacurvarul şi ucigaşul erau omorâţi), pentru aceasta adică David de moarte a scăpat, luând iertarea de [la] moarte atunci când Proorocul a mărturisit lui Natan că a greşit, iar Natan i-a zis: *Nu vei muri* (II Împăraţi 21: 13). Însă i s-a prevestit că va avea parte în casa sa de primejdii şi nenorociri, pentru aceste păcate ale sale, pe care, cugetându-le David, se întrista cu inima şi se necăjea.

4. Că ziua şi noaptea s-a îngreuiat peste mine mâna Ta;

Încă şi aceasta se face pricină dumnezeiescului David de a striga, adică bătaia lui Dumnezeu cea asupra sa, că prin *mână* se înţelege aici puterea cea pedepsitoare şi bătaia, căci pe altul nu poţi pedepsi şi bate decât cu mâna. Iar *s-a îngreuiat* a zis în sensul că „cu greutate s-au adus asupra mea pedeapsa şi bătaia Ta, Doamne". Iar *ziua şi noaptea* a zis în loc de „în toată vremea".

întorsu-m-am spre chinuire când s-a înfipt întru mine ghimpele.

Ghimpe numeşte aici David păcatul, întâi pentru că intră în suflet dinafara firii, ca unul ce afară de fire şi este, precum şi ghimpele ce a odrăslit după căderea lui Adam afară de întâia odrăslire a sadurilor[109]. Şi alta încă, pentru că păcatul împunge şi face să doară; deci plânge aici David şi zice că „după ce blestematul ghimpe al păcatului s-a înfipt în inima mea, toate bunele mele sporiri s-au prefăcut în rele sporiri şi ticăloşii".

Diapsalma.

5. Fărădelegea mea am cunoscut, şi păcatul meu nu l-am acoperit [ascuns].

Ca să nu se socotească că David murmură* prin mulţimea tânguirilor sale, pentru aceasta a schimbat aici cuvântul, povestind cum s-a învrednicit de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, pentru că Proorocul Natan, formulând nelegiuirea lui

---

[109] Pentru aceasta a zis şi altul: „Şi este de trebuinţă a şti aceasta, că şi ghimpele, tot păcatul l-a născut, că, după călcarea poruncii, ghimpele s-a împreună-însoţit cu trandafirul pe dinafară. Când a auzit Adam: *Spini şi pălămidă* [ciulini] *îţi va rodi el şi te vei hrăni cu iarba câmpului!* (Fac. 3: 18)".

* Ca să nu se pară că are pretenţii, că se revoltă, cumva.

David ca al unui al treilea obraz*, în [cele din] urmă a zis: „Tu eşti acela care a făcut acestea”. Pentru aceasta zice acum şi aici David că: „După ce a zis Natan aceasta, eu, zice, am cunoscut păcatul meu, şi nu am tăgăduit”, că aceasta însemnează nu *l-am acoperit*[110]. Prin fărădelege să înţelegi aici călcare de lege, pe care a numit-o şi urmare după păcat, ca una ce este călcare a dumnezeieştii legi.

Diapsalma.

6. Zis-am: mărturisi-voi asupra mea fărădelegea mea Domnului;

„După ce am cunoscut, zice, că am căzut în osânda de nescăpat a lui Dumnezeu, am zis întru mine să mărturisesc păcatul meu, şi îndată mărturisindu-mă, şi aruncând pricina asupra mea, am zis: *Am greşit Domnului* (II Împăraţi 21: 13).”

şi Tu ai lăsat păgânătatea inimii mele.

„Tu, Doamne, zice, prin Proorocul Natan, ai iertat păcatul meu.” Că şi Natan a zis către David atunci când s-a mărturisit: *Şi Domnul a iertat păcatul tău, nu vei muri* (II Împăraţi 2: 13). Iar *păgânătate a inimii* numeşte păcatul, fiindcă inima lui nu a cinstit, nici nu a avut evlavie* faţă de legile lui Dumnezeu, care poruncesc zicând: *Să nu preacurveşti, să nu ucizi* (Ieş. 20: 13). Se nedumeresc unii zicând că, dacă s-au iertat păcatele lui David, pentru ce zice mai sus că asupra sa s-au îngreuiat puterea cea pedepsitoare şi bătaia lui Dumnezeu? Dezlegând dar nedumerirea, zicem că, de vreme ce David, auzind învinovăţirea formulată de Natan, care Natan a spus-o lui David ca unei a treia persoane, însuşi David a hotărât, judecând că cel ce a făcut păcatul acesta este vrednic de moarte şi de pagubă, zicând astfel: *Viu este Domnul, că fiu al morţii este bărbatul cel ce a făcut aceasta, şi mieluşeaua o va întoarce împătrit* (II Împăraţi 12: 5-6). Fiindcă singur David a hotărât aşa, pentru aceasta a fost iertat, adică în preajma morţii, nefiind lăsat să moară precum hotărâse el, ci [a fost iertat] pentru mărturisirea lui cea fierbinte şi din inimă, iar paguba i s-a cerut să o sufere prin întâmplările ce au urmat după aceea, după însăşi hotărârea lui, dar cu socoteală, ca nu de tot şi în

---

* Lit.: „ca a unei a treia persoane”.

[110] Altul însă a zis: „«...*Nu l-am acoperit*, adică l-am arătat, aducând asupra mea pâră [osândindu-mă pe mine]». Atâta vreme cât păcătosul voieşte să păcătuiască, el ascunde păcatul, pretinzând a nu fi ştiut; iar urând cineva păcatul, arătat îl face celui ce-l poate să-l vindece prin mărturisire. Căci celor ce au păcătuit le va veni dezlegare prin mărturisire, după cum este scris: *Spune întâi tu păcatele tale, ca să te îndreptezi* (Is. 43: 26).

* Lit.: a evlavisit [εὐλαβήθη], de la verbul εὐλαβέομαι = a evlavisi, a simţi că trebuie să cinsteşti pe cineva, a fi mişcat de el şi, prin urmare, a te simţi îndemnat să-l cinsteşti, să ai evlavie faţă de el.

grabă slobozindu-se, cu lesnire să uite păcatul pe care l-a făcut, şi să cadă a doua oară într-altul[111].

7. Pentru aceasta se va ruga către Tine tot cuviosul în vreme cuviincioasă [potrivită],

Acest *pentru aceasta* se înțelege aici în loc de „de la această greşeală a mea îndemnându-se fiecare cinstitor de Dumnezeu, se va ruga lui Dumnezeu, pentru ca unul ca acesta, aflând că eu, mărturisindu-mă, îndată am dobândit iertare, îmi va urma mie în vremea pocăinței sale (că pe aceasta o numeşte vreme *cuviincioasă* şi potrivită), iar acest păcat al meu se va face pildă cuvioşilor ca să se pocăiască, căci omul necuvios nu se pocăieşte". Însă cineva poate să înțeleagă aceasta şi după alt chip, anume că David prooroceşte pentru acei creştini care - în vreme cuviincioasă, adică în aceea de după venirea lui Hristos şi după propovăduirea Evangheliei - cântând psalmii lui David, cei ce cuprind cele despre păcatul lui, şi-i însuşesc în oarecare chip, că zice: „Nu numai eu singur Te rog pentru păcatul acesta, ci toți cei ce au primit cunoştință de Dumnezeu prin toată lumea; aceştia vor aduce această rugăciune pentru mine şi păcatele mele (după Teodorit)".

însă în potop de ape multe, către dânsul nu se va apropia.

Acest *însă* aici se înțelege în loc de (şi pentru ca înțelesul să fie într-un fel anume) „Că şi în puhoiul relelor cugetări" (căci pe acestea trebuie să le înțelegem aici prin *ape*), după ceea ce este scris: *Scoate-mă şi mă izbăveşte din ape multe* (Ps. 143: 7). „Iar când se năpustesc ca nişte ape, aceste cugetări rele, zice, nu se vor apropia de păcatul pe care l-am mărturisit şi care a fost iertat", de cel ce s-a pocăit cu un chip ca acesta, precum am zis mai sus. Căci prin *apropiere* David a arătat aceea că relele cugetări nici nu-l vor întrista, nici nu-l vor clătina pe cel ce s-a pocăit astfel. Putem înțelege *potop* şi într-alt fel, adică Botezul, nu pentru greutatea şi mulțimea apei, ci pentru felul şi puterea Duhului pe care o cuprinde apa Botezului: că aşa obişnuim şi noi a numi pe cel puternic în virtutea puterii Duhului. „Deci se va ruga, zice, tot cuviosul către Tine, însă întru Botez nu se vor apropia de dânsul." Cine? Păcatele adică, pentru că se pierd de îndată ce se afundă întru dânsul (precum zice Marele Vasile).

---

[111] Zice însă Teodorit: „Se cuvine însă a mai însemna că nu a zis «mi-ai lăsat păcatul», ci *păgânătatea inimii*, adică «nu m-ai muncit vrednicia fărădelegii mele, ci ai iertat covârşirea, şi cu măsurata pedeapsă vindecare mi-ai făcut...», că trebuia, zice, eu, cel ce am cutezat a face acelea, îndată, după lege, să fiu dat morții, Tu însă, iubirea de oameni întrebuințând, nu m-ai dat morții, ci cu măsurate pedepse m-ai vindecat după măsurată pedeapsă".

7. Tu eşti scăparea mea de necazul ce mă cuprinde;

„De necazul acesta, zice, care m-a cuprins din pricina păcatului meu, către Tine, Doamne, alerg."[112]

bucuria mea, izbăveşte-mă de cei ce m-au înconjurat.

Glăsuirea aceasta a lui David vine dinlăuntrul său, din aşezarea inimii sale: „O, bucuria mea, zice, Doamne, izbăveşte-mă de ispitele care m-au înconjurat şi care m-au tras [în jos]". Ori zice: „Izbăveşte-mă de văzuţii şi nevăzuţii vrăjmaşi care m-au înconjurat"[113].

Diapsalma.

9. Înţelepţi-te-voi şi te voi îndrepta în calea aceasta în care vei merge;

Aici se află *Diapsalma,* care înseamnează schimbarea persoanelor*, căci cuvântul de faţă, ca şi cel de mai jos, se zic ca din partea lui Dumnezeu care răspunde cu glas gândit, şi care este auzit din Sfinţii Prooroci, că zice Dumnezeu către David: „Eu pe tine te voi înţelepţi cum să te faci mai presus de ispitele care te-au înconjurat, şi te voi întovărăşi în calea ce-ţi stă înainte, a simţitului şi ganditului tău război".

---

[112] Iar altul zice: „Fiindcă lui David, după dumnezeiasca îngrozire de care zice aici: că acum nu se va depărta sabia din casa ta, de nenumărate primejdii s-a umplut casa, şi nu numai cele din afară s-au revoltat, ci şi cele casnice ale lui erau rele faţă de el, căci înverşunarea lui Amnon o a moştenit vărsarea de sânge pe care a făcut-o Abesalom şi ridicarea acestuia asupra părintelui său (cf. II Împăraţi 13). «Pentru aceasta, zice, mila Ta s-a îngreuiat peste mine». Şi iarăşi pe Însuşi Dumnezeu, Cel ce pedepseşte, Îl află scăpare întru necazuri".

[113] Zice însă Sfântul Maxim: „Deci şi noi, când ne vor înconjura din toate părţile urâtele şi vrăjmaşele cugetări, pe Hristos Îl strigăm şi zicem: *Bucuria mea, izbăveşte-mă de cei ce m-au înconjurat*". Iar Marele Chiril a zis: „Nu este lucru al tuturor a zice lui Hristos *bucuria mea*".

* E vorba de schimbarea celor ce recită psalmul. Vezi în continuare.

aținti-voi spre tine ochii Mei.

„Nu numai voi căuta simplu asupra ta, zice, ci şi fără abatere, precum fac cei ce ajută pe oarecare în vreme de luptă* şi de război, căci aceştia îşi întind ochii către cel ce se luptă, ca de îndată ce l-ar vedea că se primejduieşte, să-l ajute pe el." Însă am spus de multe ori că dumnezeiasca Scriptură închipuie [exprimă] lucrurile lui Dumnezeu, folosind aşezări* şi pilde* omeneşti, făcând pogorământ pentru neputința ascultătorilor pentru a-i face să înțeleagă.

10. Nu fiți ca calul şi ca catârul, întru care nu este pricepere;

În această zicere, dar şi în cele următoare, David vorbeşte despre sine, sfătuind pe ascultători din acelea ce însuşi le-a pătimit. „Nu vă faceți, zice, fraților, ca şi caii cei iubitori de parte femeiască, nici asemenea catârilor necunoscători de faptă bună[114], pentru că voi nu sunteți necuvântători [iraționali] şi neînțelegători ai binelui şi ai răului, ca acele necuvântătoare dobitoace, ci sunteți cinstiți de Dumnezeu cu rațiunea şi cu deslușirea [discernământul]".

cu zăbală şi cu frâu fălcile lor le vei strânge, ale celor ce nu se apropie de Tine.

Fiindcă David a pomenit mai sus de cal şi de catâr, pentru aceasta pomeneşte aici şi de *frâu*, şi blestemă pe acei oameni care se depărtează de Dumnezeu, asemănându-se dobitoacelor celor necuvântătoare [iraționale]: „O, de ai strânge, Doamne, şi de ai ține în frâu fălcile unor oameni dobitoceşti ca aceştia, care nu vor să se apropie de Tine prin fapta bună". *Cu zăbală*, zice, pentru că pleacă grumazul dobitocului, iar cu *frâu*, pentru că îl trage către Sine. Însă se înțeleg acestea şi tropologic, adică cum că sunt pedepsele şi ispitele cu care se frământă

---

*παλαίστρασ de la παλαίστρα = şcoală sau loc în care se pregăteau cei ce mergeau la luptă. Mitropolitul Veniamin a redat simplu prin *luptă*, sensul exact fiind poate mai greu de redat în acest context. Ideea pare a fi aceea că Dumnezeu ne ajută nu numai în război, ci şi înainte de acesta, atunci când noi ne pregătim pentru el.

* Dispoziții, simțiri, însuşiri etc.

* παράδειγματα de la παράδειγμα = model, lecție, pildă.

[114] Pentru aceasta zice Sfântul Grigorie al Nyssei: „Să se ştie că celelalte dobitoace se iau uneori în Sfânta Scriptură întru laudă, iar alteori spre prihană. [De pildă,] catârul pururea este prihănit, pricina fiind aceea că dobitocul acesta nu este din cele ce s-au făcut dintru început, ci a fost băgat [a apărut în] în zidire din născocirea şi iscodirea oamenilor. De aceea, el se ia ca tip [întruchipare] al răutății, pe care nu Dumnezeu a făcut-o, ci în urmă ni s-a întâmplat nouă din lenevire".

omul, prin care creşte şi se apropie de Dumnezeu, iar prin *fălci* a arătat tot omul - prin parte întregul. Şi blestemă David pe unii ca aceştia, pentru că, făcând lucrurile dobitoacelor necuvântătoare, nu vor avea cuvânt de răspuns, după ce au văzut pilda sa.

11. Multe sunt bătăile păcătosului;

„Acestea le-am zis, şi prin acestea sfătuiesc pe oameni să nu păcătuiască, pentru că au cunoscut de la mine că multe pedepse îl aşteaptă pe ticălosul păcătos."

iar pe cel ce nădăjduieşte în Domnul, mila îl va înconjura.

„Dacă însă vreun păcătos, zice, după bătăile ce le-ar lua de la Dumnezeu pentru păcatele sale, va muta toată nădejdea sa întru Dumnezeu, acela negreşit va fi miluit de Dumnezeu dinspre toate părţile." Că aceasta însemnează zicerea *va înconjura.*

12. Veseliţi-vă întru Domnul, şi vă bucuraţi, drepţilor, şi vă lăudaţi cei drepţi la inimă.

După ce David a dat sfătuirea cea de mai sus către cei mai nedesăvârşiţi, acum trece către cei mai desăvârşiţi pe care îi numeşte şi *drepţi*, pentru că vieţuiesc şi petrec cu dreptate, şi zice către dânşii: „Veseliţi-vă şi lăudaţi-vă toţi drepţii, nu întru faptele voastre bune - pentru că acestea, de nu sunt păzite de Dumnezeu, rămân neîntărite* - ci întru singur Domnul, care vă ajută şi vă acoperă"[115]. Însă prin ce se deosebeşte veselia de bucurie am spus la tâlcuirea Psalmului 9, stih 2, măcar că acestea, în alăturare [paralel] aflându-se, însemnează unul şi acelaşi lucru.

---

* Neasigurate, vulnerabile la orice primejdie. De nu sunt puse pe seama lui Dumnezeu, vor avea o temelie slabă: neputinţa omenească, şi atunci se vor pierde.

[115] Zice însă Teodorit: „Aceasta se potriveşte zicerilor apostoleşti: *Cel ce se laudă, întru Domnul să se laude, şi celui ce i se pare că stă, să ia seama să nu cadă*, pentru aceasta îi şi chezăşuieşte de pedepse cu duh de blândeţe, zicând: *...luând aminte la tine însuţi, ca nu cumva să cazi şi tu în ispită*".

Catisma a cincea

PSALMUL 32

Psalm al lui David. Nescris deasupra la evrei.

Psalmul acesta nu este suprascris la evrei. Se vede însă că s-a scris în pricina împăratului Iezechia, pentru ca să îndemne pe cei vrednici să laude pe Domnul, Care, nevăzut, prin înger, a omorât pe asirieni. Însă psalmul acesta se potriveşte şi fiecărui creştin care s-ar izbăvi de gândiţii asirieni demoni[1].

1. Bucuraţi-vă, drepţilor, întru Domnul;

Ce este *bucuria*, am zis în tâlcuirea Psalmului 9: 2, adică cum că este covârşirea şi creşterea de veselie. Iar *drepţi* numeşte aici David pe cei cu fapte bune, cărora le porunceşte să se bucure întru singur Hristos biruitorul şi ajutătorul celor ce nădăjduiesc spre Dânsul, şi nu în vreun alt lucru, pentru că nici putere, nici oaste, nici bogăţie, nici cetatea cea cu zid nu poate folosi pe om, fără numai dumnezeiescul ajutor[2].

---

[1] Dumnezeiescul Chiril însă zice: „Psalmul acesta se zice din partea lui David, însă se aduce spre slava şi cinstea lui Hristos, care S-a numit pe sine David, pentru naşterea cea trupească, că a răsărit din sângele lui Iesei şi al lui David". Sfântul Grigorie al Nyssei încă zice că: „Psalmul acesta se aduce la Hristos, pentru aceasta este şi nesuprascris la evrei, că evreii, câte din suprascrieri au înţeles că cuprind oarecare taină a iconomiei [întrupării etc.], acelea nu le-au primit, pentru care le-au şi însemnat de-o parte, adăugând cu amănunţime cuvântul cel deasupra lor, [arătându-se astfel, chipurile] că la evrei sunt nesuprascrişi. Psalmi de acest fel sunt doisprezece la număr: 32, 42, 70, 73, 90, 92, 93, 94, 95, 96, şi iarăşi al optulea şi, în sfârşit, al 103-lea. Vezi însă şi la Precuvântare, la capitolul 5. [Presupun că este de vorba de vorba de masora - însemnări marginale. Ele au fost lărgite şi puse cap la cap şi au dat Talmudul, care a devenit mai important decît Tanakh].

[2] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Psalmul porunceşte a ne bucura de Cel ce din ceruri a venit aici pe pământ, zicând: *Bucuraţi-vă, drepţilor, întru Domnul*, pentru că de toate poartă de grijă, şi pe toate le-a făcut a fi dintru ceea nu era, şi pe toate împreună le ţine întru fiinţare". Iar Marele Vasile zice: „*Bucuraţi-vă, drepţilor, întru Domnul*, nu când vă veseliţi în casă, nu când sunteţi bine cu trupul, nu când holdele vă sunt pline de tot felul

celor drepți li se cuvine laudă.

Zicând David mai sus *bucurați-vă*, împreună a arătat și pe *lăudați**, pentru că cel ce se bucură de vreun lucru, acela de bucurie laudă acel lucru, dar de vreme ce numai celor îmbunătățiți [virtuoși] le-a zis să se bucure și să laude, pentru aceasta zice acum și pricina, pentru că celor ce au viață dreaptă li se cuvine și dreapta laudă a lui Dumnezeu, deoarece, după Sirah: *Nu este bună lauda în gura păcătosului* (Înț. lui Iisus Sirah 15: 9) și: *Îndreptări a văzut fața Lui* (Ps. 10: 7). Iar Diavolul, fiind șarpe încolăcit, și umblând strâmb, pentru aceasta se bucură și se odihnește în oamenii cei răzvrătiți și strâmbi cu socoteala [la minte].

2. Mărturisiți-vă Domnului în alăută*, în psaltire cu zece strune cântați Lui.

La iudeii cei vechi era lege să laude pe Dumnezeu cu alăută, cu psaltire și celelalte organe muzicale, precum am spus în *Precuvântare*, la capitolul 6, învățând și ce deosebire este între psaltire și celelalte organe. Acestea însă trebuie să le înțelegem și anagogic, prin *alăută* să înțelegem trupul, fiindcă de jos, din pământ s-a făcut, că zice Marele Vasile și Didim că, la alăută și la liră*, sunetul răsună în partea de jos, după arcușul care este lovit. „Deci mărturisiți-vă, zice, adică mulțumiți lui Dumnezeu întâi cu alăuta, adică cu trupul, voi toți, câți v-ați izbăvit cu preaslăvire de asirianul cel de gând, adică de Diavolul, într-acest chip de pildă: postiți, plângeți, culcați-vă pe jos (adică nu în așternuturi moi), cântați cu gura, și prin alte lucrări ale virtuții practice a trupului, acestea toate aduceți-le lui Dumnezeu ca daruri mulțumitoare". Așișderea și prin *psaltire* să înțelegi mintea, că precum la psaltirea muzicală și simțită i se pun zece strune, iar pricina glasurilor [sunetelor] o avea în partea de sus, precum am zis în *Precuvântare*, cu

---

de roade, ci bucurați-vă că-L aveți pe Domnul, o frumusețe ca aceasta, o bunătate ca aceasta, o înțelepciune ca aceasta. (...) Dacă în inima ta a intrat vreodată vreo lumină căzând de năprasnă, încât să te aduni și să te îndrepți spre Dumnezeu, și de a strălucit împrejurul sufletului tău, încât să iubești pe Dumnezeu și să defaimi lumea și toate cele trupești, din acea puțină și scurtă închipuire [εἰκόνος = imagine, chip; trăire], să cunoști toată așezarea drepților. Iar *întru Domnul* a zis, pentru că Domnul este ca un loc încăpător al drepților, întru care, cel ce a ajuns a fi, numaidecât trebuie a se veseli și a se bucura căci îl primește întru Sine, precum și cel ce păcătuiește dă loc diavolului".

* αἰνεῖτε.

* κιθάρα = alăută, chitară; un fel de liră de formă triunghiulară, cu șapte corzi.

* λύρα = liră, lat. lyra, instrument muzical grecesc asemănător chitarei [alăutei], despre care în mitologie se spune că a fost inventat de Hermes, care are șapte corzi. Termenul nu se regăsește în Sfânta Scriptură.

un chip ca acesta şi minţii i s-au dat zece porunci de înţeles, însă aceste porunci s-au glăsuit de sus, de la Dumnezeu, pe care mintea, păzindu-le, prin conglăsuirea* lor cântă lui Dumnezeu gândită cântare. „Deci după ce, zice, voi, drepţii, veţi mulţumi lui Dumnezeu cu alăuta trupului prin virtutea practică, cântaţi lui cu psaltirea, adică cu mintea prin vedere duhovnicească.*[3]"

3. Cântaţi Lui cântare nouă,

După istorie adică, David îndeamnă pe evrei să cânte cântări noi pentru minunea cea nouă ce s-a făcut atunci la Iezechia. Iar după alegorie, trebuie să înţelegem cântările creştinilor, câte le alcătuiesc drept-slăvitorii şi le cântă Domnului în biserică, că toate acestea sunt cântare nouă [nemaiauzită], socotindu-se pe lângă cântările legii vechi[4].

bine cântaţi Lui întru strigare.

Strigarea este un glas unit* al unei oşti întregi, care pricinuieşte îndrăzneală ostaşilor împotriva vrăjmaşilor. Cu strigarea dar îndeamnă David pe drepţi să cuteze: „Cântaţi, zice, cu glas strigător, adică cutezător şi biruitor, fiindcă vrăjmaşii care vă înfricoşau mai-nainte au căzut şi s-au biruit". Iar *bine* se înţelege în loc de „fără de răspândire* şi din tot sufletul"[5].

---

* συμφωνίας = simfonia...

* θεωρίας.

[3] Pentru aceea a zis Marele Vasile că: „Trebuie mai întâi a isprăvi lucrările cele cu trupul, încât să fie potrivite Dumnezeiescului Cuvânt, şi aşa să ne suim la vederea duhovnicească a înţelesurilor. (...) Că de vreme ce am păcătuit cu trupul, (...) cu trupul să ne şi mărturisim, întrebuinţându-l pe dânsul ca organ către dezlegarea păcatului. Ai ocărât? Binecuvântează! Te-ai lăcomit şi ai luat averile cuiva? Dă-le înapoi! Te-ai îmbătat? Posteşte! Te-ai mândrit? Smereşte-te! Ai fost zavistnic? Mângâie! Ai ucis? Mărturiseşte! Dar şi celelalte, potrivite mărturisirii, muceniceşte-te deci pentru toate, prin aceasta chinuindu-ţi trupul".

[4] Iarăşi dumnezeiescul Vasile zice: „Cel ce se întinde la cele mai dinainte, pururea luişi mai nou făcându-se, unul ca acesta cântă lui Dumnezeu cântare mai nouă".

* ὁμόφωνος = omofon, la unison cu, în acelaşi glas cu.

* Fără împrăştierea minţii.

[5] *Strigarea* însă, după Marele Vasile, este un glas conglăsuit [συμφώνως], fără de articulaţii, în unire cu cei întrarmaţi în război, deci se cântă în unire şi într-un singur glas [ἐν συμφώνια οὖν συμπνοία = lit. în simfonie şi în împreună-răsuflare] şi prin unirea cea prin iubire. Zice însă şi Teodorit: „Cele zise se potrivesc şi la noi, înţelegându-se duhovniceşte, putând şi noi să ne arătăm organ bine-răsunător şi cu totul potrivit, prin toate lăudându-L pe Dumnezeu, adică prin toate simţirile cele simţite şi gândite".

4. Că drept este cuvântul Domnului, şi toate lucrurile Lui întru credinţă.

Zicerea aceasta are următorul înţeles: „Cuvântul Domnului, zice, pe care l-a vestit lui Iezechia prin Proorocul Isaia cum că are să se dezlege înconjurarea Ierusalimului, este drept şi adevărat[6]. Dar şi minunile ce le-a făcut Dumnezeu asupra asirienilor sunt adevărate, ceea ce încredinţează [confirmă] cuvântul de mai sus. Dar toate lucrurile lui Dumnezeu sunt întru credinţă (după Marele Vasile), că pornesc adică pe cel ce le vede să vină la credinţă şi la cinstirea Făcătorului a toate, căci este drept. (Pentru ca să lăsăm deoparte toate celelalte, zicem:) boldul cel prea subţire, pe care îl are albina, fiind făcut ca un jgheab, ca prin acela să-şi verse veninul său atunci când înţeapă pe cineva, acesta, zic, învaţă pe om că nu a fost înţepat [îndemnat] de la sine, ci cu putere şi cu meşteşug dumnezeiesc s-a făcut deschisă subţirimea lui cea atât de multă. Se înţelege însă, după Sfântul Chiril, şi în alt fel: „Cuvântul Domnului, cel al Testamentului cel Nou, este drept, neavând ceva strâmb şi cu anevoie de dezlegat, precum sunt cuvintele Vechiului Testament. Pe lângă acestea însă, şi lucrurile câte a făcut Domnul când petrecea pe pământ ca om, şi acelea încredinţează şi arată cuvântul unit[*] cu lucrările lui, şi sunt şi acestea credincioase [vrednice de crezut], ca nişte adevărate şi neîmpotrivite[*]. Ori şi Însuşi Fiul, Care este Cuvântul lui Dumnezeu, şi Însuşi El este adevărat, ca o Cale nerătăcită şi adevărată, că zice: *Eu sunt Calea şi Adevărul* (In. 14. 6). Şi încă câte alte lucruri, (...) adică semnele şi minunile ce le-a făcut, pentru credinţa celor ce vedeau le-a făcut, ca să creadă întru El.

5. Iubeşte Domnul milostenia şi judecata;

Vezi, o cititorule, că Domnul, mai-nainte decât judecata, iubeşte milostenia, pentru aceasta şi aşteaptă pocăinţa păcătoşilor, şi nu-i munceşte, care lucru este însuşire a milosteniei, iar de rămân ei neîndreptaţi şi nevindecaţi, atunci îi pedepseşte şi-i munceşte, care lucru este însuşire a judecăţii. Ori se înţelege că

---

[6] Iar Marele Vasile zice: „Pentru aceasta, mai întâi pe cei drepţi i-a chemat către laudă, fiindcă astfel este şi Cuvântul Domnului, Cel ce urma a Se slăvi, Cel ce dintru început era la Dumnezeu, şi Dumnezeu era Cuvântul, drept dar este Tatăl, drept este Fiul, drept şi Sfântul Duh". Zice însă şi dumnezeiescul Chiril: „Cuvântul Domnului, adică învăţătură evanghelică, este dreaptă şi, pe scurt, cuprinzătoare [εὐσύνοπτος = care cu uşurinţă poate fi cuprinsă cu ochii şi cu mintea; sau, mai degrabă, cu ochii minţii] şi în stare a îndrepta spre tot felul de faptă bună".

[*] σύμφωνον = lit. în armonie, în acord cu.

[*] ἀναντίρρητα = care nu se contrazic.

Dumnezeu amestecă cu mila orice judecată şi osândă, căci pe singură nepropiata judecată a lui Dumnezeu nimeni nu o poate suferi: *Că de vei căuta,* zice, *Doamne, la fărădelegi, cine va putea suferi, Doamne?* (Ps. 129: 3). Ori iubeşte Domnul milostenia la cei ce s-au pocăit şi s-au îndreptat, iar judecata şi munca, la cei nepocăiţi şi neîndreptaţi. Ori iubeşte milostenia în viaţa aceasta: *Că nu am venit să judec lumea* (In. 3: 17), căci judecata se face la urmă. Un astfel de înţeles are şi zicerea: *Mila şi judecata Ta, voi cânta Ţie, Doamne* (Ps. 100: 1), „adică Îţi voi face Ţie, Doamne, cântare şi laudă". Deci, precum am zis, prin *milostenie şi judecată* vrea să zică că: „Venind Tu, vei judeca cu milă", că mila şi judecata sunt amestecate, la fel şi judecata cu mila, ca nici mila singură să pricinuiască lenevire şi trândăvire, nici judecata singură să pricinuiască deznădăjduire şi pieire[7]. Iar zicerea aceasta se ia la pricina* lui Iezechia, căci Dumnezeu, miluind Ierusalimul, atunci când el era înconjurat de oşti, a osândit pe asirienii cei ce-l înconjuraseră[8].

de mila Domnului este plin pământul.

„Plin, zice, este pământul de mila Domnului, pentru că Dumnezeu îi miluieşte pe toţi oamenii, chiar şi pe atei, pe cei ce-L hulesc, că de nu ar milui, nu i-ar lăsa să vieze, însă pe cei ce-L cred şi-L mărturisesc, îi miluieşte mai mult, iar pe necredincioşi mai puţin."[9] Ori prin mila lui Dumnezeu să înţelegi propovăduirea Evangheliei, care este plină de milă, fiindcă a fost dăruită de singură milostivirea lui Dumnezeu, Cel ce ne-a făcut, Care Se află pretutindeni, şi este închinat în tot pământul prin învăţătura Apostolilor. Şi, prin urmare, porneşte David spre lauda lui Dumnezeu, povestind minunile Lui şi zicând:

---

[7] Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Voieşte judecătorul a te milui, şi din îndurările Sale a te împărtăşi; de te va afla însă smerit după păcat, şi mult plângând pentru faptele tale cele rele, şi cele întru ascuns făcute cu neruşinare, mărturisindu-le şi rugându-te fraţilor să aibă durere pentru tine spre a te vindeca, şi cu totul făcându-te vrednic de milă, atunci îţi va da ţie îmbelşugata Sa milostenie, iar de te va afla având inimă nepocăită, cugetare mândră, necredinţă în veacul viitor, netemere de judecată, atunci iubeşte [foloseşte] asupra ta judecata".

* ὑπόθεσιν, de la ὑπόθεσις = presupoziţie; temelie; chestiune, subiect; cauză, pricină; principiu; în gen. plan, scop.

[8] Zice însă Teodorit: „Precum iconomiceşte Se foloseşte de milă, şi spre cei nedrepţi Se îndură, aşa şi noi trebuie să le dăm nedrepţilor judecata; iar celor nedreptăţiţi, mila, că şi Stăpânul Cel iubitor de oameni S-a folosit de milă în judecata cea asupra asirienilor, iar de noi fiindu-I milă, iubirii Lui de oamenii ne-a învrednicit".

[9] Pentru aceasta iarăşi a zis dumnezeiescul Vasile: „Aici s-a despărţit mila de judecată [s-a făcut o diferenţă între ele], că de singură mila Domnului este plin tot pământul, pentru că nu se poate omul afla curat de stricăciune, măcar de ar trece şi o zi de la naşterea lui (după Iov), ori, pe pământ aflându-ne, de milă avem trebuinţă, că cei ce vor fi în cer, de a se ferici sunt vrednici, nu de a se milui".

6. Cu cuvântul Domnului, cerurile s-au întărit, şi cu duhul gurii Lui, toată puterea lor.

După îndemnare şi alăturare*, David zice acelaşi lucru şi cu cuvântul [v. 6a], şi cu duhul [v. 6b], pentru că la amândouă: şi la întărirea cerurilor, şi la puterea lor, cuvânt a zis Dumnezeu şi s-au făcut, că cuvântul este duh al gurii care loveşte aerul cu osebite închipuiri [formulări, articulări], şi acela este cuvânt, aşijderea încă şi *întărirea* şi *puterea*, acelaşi lucru îl vădeşte, şi acestea sunt ceea ce cu anevoie este de stricat, şi *puterea cerurilor*. Iar după o înţelegere mai înaltă, David teologhiseşte aici despre Sfânta Treime, *Domn* adică numeşte pe Tatăl, iar *Cuvânt* pe Fiul, iar *Duh* pe Sfântul Duh, iar *al gurii* a zis pentru că Sfântul Duh este unime şi aceeaşi fiinţă cu Tatăl Cel ce-L pune înainte, şi nu este zidit din afară, iar putere a cerurilor sunt cereştile puteri ale îngerilor, care s-au zidit (după Teodorit) cu deosebire: Fiul adică cerurile, iar Duhul Sfânt îngerii, şi Fiul adică pe toate le-a zidit: *Că toate,* zice, *printr-Însul s-au zidit* (In. 1: 3). Iar Duhul Cel Sfânt a sfinţit pe îngeri o dată cu zidirea lor, pentru aceasta, şi îngerii cu anevoie sunt porniţi la răutate[10], fiindcă dintru început s-au ascuţit cu sfinţenia Duhului Sfânt ca printr-o vopsea oarecare (după Marele Vasile). Se poate însă prin *ceruri* să se înţeleagă şi Apostolii, fiindcă cugetă cele cereşti, şi erau mai presus de pământ şi de lucrurile pământeşti, că aceştia, cu cuvântul învăţăturii Mântuitorului, s-au făcut tari în credinţă, şi întru necazuri, şi întru ispite. Iar *Şi cu Duhul gurii Lui s-a făcut toată puterea lor* se înţelege împreună cu: *A suflat,* zice, *şi a zis lor: Luaţi Duh Sfânt* (In. 20: 22), iar puterea Apostolilor au fost minunile cele ce se făceau printr-înşii.

---

* Lit.: paralelism. E vorba de un paralelism sintetic.

[10] Iar dumnezeiescul Ioan Damaschinul zice: „Îngerii au fost porniţi [înclinaţi] cu anevoie către răutate, dar nu neporniţi, acum însă, sunt nemişcaţi (cap. 51 a Cărţii I despre Credinţă [Dogmatica]), adică, după iconomia întrupării, s-au făcut nemişcaţi [către rău; de remarcat că acest pasaj din Dogmatică a fost trecut cu vederea de traducătorul ei în româneşte, aşa cum nu o dată a făcut şi cu alte texte.]". Şi Grigorie Teologul încă aceasta împreună mărturiseşte, mântuire numind nechimbarea îngerilor care s-a făcut după înomenirea Domnului, zicând: „Astăzi, mântuirea lumii s-a făcut, atât pentru cea văzută, cât şi pentru cea nevăzută (Cuvânt la Paşti)", după cum tâlcuieşte înţeleptul Nichita, scoliastul lui. Însăşi aceasta o mărturiseşte împreună şi Marele Grigorie al Tesalonicului [Palama] în *Cuvântul la Naşterea lui Hristos*, şi Iosif Vrienie, în al doilea Tom al său. Zice însă Teodorit: „Nu dă [atribuie] însă lui Dumnezeu-Cuvântul, adică pe a cerurilor zidire, iar Preasfântului Duh pe a puterilor [cereşti] facere, ci, şi pe acestea, şi pe acelea, Dumnezeu-Cuvântul şi Sfântul Duh zice că le-a făcut. Iar *puterile cerurilor* unii le numesc luminătorii de pe cer, iar alţii au zis că sunt nevăzutele puteri, iar mie mi se pare mai adevărată cea de-a doua că, arătându-L ca Dumnezeu pe Ziditorul a toate, nu ar fi pomenit de singură zidirea cea văzută".

7. Adunând ca un foale* apele mării,

Aici lipseşte „în"*, pentru ca înţelesul să fie de acest fel: „Adunând ca în foale, adică adunând apele în văile pământului ca într-un foale". Ori zicerea ca *un foale* este în loc de „ca pe un foale", după asemănarea foalelui, fiindcă apele mării se umflă ca un foale de bătaia vânturilor, însă, când vântul încetează, se strâng însă iarăşi şi se smeresc ca foalele. Ori prin *foale* numeşte umezeala care se cuprinde în foale, de la cel ce cuprinde la ceea este cuprins, adică Dumnezeu adună apele mării înlăuntru, în văile pământului, precum se adună umezeala înlăuntru în foale; şi precum umezeala este legată de foale şi nu se varsă afară, tot aşa şi Dumnezeu, cu porunca ce ţine legate apele mării în locurile lor, nu le lasă să se verse şi să înece pământul. Unii însă, precum Didim, zic că cuvântul lui Dumnezeu este aici pentru aburii care ies din mare, care, puţin câte puţin ridicându-se şi înălţându-se în atmosfera văzduhului, se îndeasă şi se îngroaşă ca foalele, şi aşa se alcătuiesc norii, din care se face ploaia.

punând în vistierii adâncurile.

Adânc se zice adâncului mării, pe care nimeni nu-l poate astupa şi închide, iar *vistierii* ale adâncurilor sunt sânurile pământului, întru care se suie izvoarele şi ies râurile[11]. Ori *vistierii* este locul ce se află deasupra tăriei cerului, asupra căruia Dumnezeu a pus la începutul zidirii jumătate din ape. *Vistierii* se numesc şi adâncul, şi locul tăriei: 1. pentru apa cea multă ce o cuprind; 2. pentru că sunt

---

* Burduf.

* εἰς.

[11] Iar Marele Vasile, anagogic tâlcuind zicerea, zice: „Nu cumva dar cuvintele cele despre dumnezeiasca judecată, negrăite şi cu anevoie de priceput fiind de înţelegerile omeneşti, se numesc adâncuri? Întru singura cunoştinţa lui Dumnezeu fiind învistierite, după care [cunoştinţă] toate le iconomiseşte? Căci judecăţile cele despre fiecare, adânc s-au numit, adică: *Judecăţile tale, adânc mult* (Ps. 35: 6). Că de vei vrea să afli, de ce viaţa păcătosului se prelungeşte, iar zilele dreptului se scurtează? Pentru ce adică nedreptul se îmbelşughează, iar dreptul se sărăceşte? Pentru ce copilul a fost înrăit mai-nainte de se plini ca bărbat? De unde sunt războaiele? Pentru ce sunt înecări de corăbii? Cutremurele? Fulgerele? Ploile cele multe? Pentru ce o tânără, fiind vândută hrănitorului de curve, de silă este în păcat, iar cealaltă, având parte de o stăpână bună, povăţuitoare, a petrecut împreună cu fecioria? Pentru ce acesteia i s-a făcut bine, iar aceea s-a osândit? (...) Luând aminte la toate acestea, adu-ţi aminte că adânc sunt judecăţile lui Dumnezeu şi, pentru că sunt închise în dumnezeieştile vistierii, nu sunt lesne de priceput pentru oricine". Iar Isihie, *adâncuri* numeşte mulţimile apelor, pe care Ziditorul a toate le-a rânduit în ascunse locuri sub pământ (La Nichita)".

ascunse; şi 3. pentru că, după trebuinţă, uneori de deschid, iar alteori de închid, că acestea sunt şi însuşirile vistieriei. Eu însă şi zicerea aceasta o potrivesc la Sfinţiţii Apostoli, pentru că şi Apostolii s-au făcut vistierii şi păzitori ai adâncurilor, adică ai tainelor credinţei celei prea-adânci şi ascunse.

8. Să se teamă de Domnul tot pământul,

David numeşte de multe ori pe oameni *pământ*, precum şi acum, fie pentru că s-au plăsmuit din pământ, fie pentru că locuiesc pe pământ. Deci după ce Prooroc-împăratul a arătat mai sus puterea Ziditorului, a lucrării cea mare a zidirilor, acum, aici, îndeamnă pe oamenii cei de pe pământ să se teamă de şi să cinstească pe Ziditorul Acesta, ca pe Cel ce singur este Dumnezeu, fie numeşte *pământ* pe cei ce cugetă cele pământeşti (după Marele Vasile), căci *pământ*, cu o astfel de însemnare, se găseşte în multe părţi din Scriptură. Deci acestor oameni, de cele pământeşti cugetători, le porunceşte să se teamă de Dumnezeu, şi să păzească poruncile Lui[12].

şi de Dânsul să se cutremure toţi cei ce locuiesc în lume;

„De frica Însuşi Domnului şi Ziditorului tuturor, să se cutremure şi să se minuneze toţi oamenii, fiindcă Dumnezeu este mare şi înfricoşător."[13] Iar Marele Vasile a înţeles zicerea aşa: *de Dânsul să se cutremure* l-a înţeles în loc de „precum El voieşte", iar pe *să se cutremure*, în loc de „să se mişte", adică mişcările - şi cele sufleteşti, şi cele trupeşti ale tuturor oamenilor - să fie, după Dumnezeu, mai unite în frica de El. Eu însă înţeleg zicerea aceasta şi la Hristos, fiindcă de cuvintele şi de lucrurile lui Hristos s-au cutremurat toţi oamenii, unii adică s-au mutat la adevărata credinţă şi cunoştinţa de Dumnezeu, iar alţii s-au cutremurat la auzul Evangheliei Lui.

---

[12] Iar dumnezeiescul Augustin, această zicere tâlcuind-o, zice: „Nimeni să nu se teamă de nimic, decât de Dumnezeu. Fiara se sălbăticeşte? De Dumnezeu, teme-te! Omul te urăşte? De Dumnezeu teme-te! Diavolul te luptă? De Dumnezeu, teme-te! Că toată zidirea sub stăpânirea Lui este, de Care ne porunceşte a ne teme". Pentru aceasta şi Solomon a zis: *Afară de El, nu teme de nimeni* (Pilde 7: 1) (La Nichita)".

[13] Pentru aceasta şi Simmah, în loc de *să se cutremure*, a zis „să aibă evlavie", iar Achilla, „să se strângă şi să se sfiască", trimiţând evlavia lumii viitoare (precum tâlcuieşte Teodorit), căci atunci când David a făcut cuvintele acestea, oamenii nu aveau evlavia şi sfiala aceasta, ci după înomenirea, Pătimirea şi Învierea Stăpânului Hristos.

9. Că El a zis, şi s-au făcut;

Prin aceste cuvinte, David arată pricina temerii de Dumnezeu cea binecuvântată pe care a zis-o mai sus: „Că se cuvine, zice, toţi să vă temeţi de Dumnezeu, pentru că El este Făcătorul tuturor făpturilor, că a zis numai: facă-se aceasta, şi îndată s-a făcut: *Să se facă lumină, şi s-a făcut lumină* (Fac. 1: 3)".

El a poruncit, şi s-au zidit.

Ambele ziceri de mai sus arată unul şi acelaşi lucru, prin alăturare [paralelism], că a zis adică şi că *a poruncit*, şi că *s-au făcut, şi s-au zidit*. Ori că *a poruncit* este lămuritor şi tâlcuitor pentru *a zis*: de vreme ce n-a zis cuvânt simplu, ci *a poruncit*, ori zicerea *a zis, şi s-au făcut* trebuie să o potrivim curat la facerea şi plăsmuirea oamenilor (după Marele Vasile), iar pe *a poruncit, şi s-au zidit*, la cea de-a doua facere şi a doua naştere a oamenilor prin propovăduirea Evangheliei, că Domnul a poruncit Apostolilor, zicând: *Mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh* (Mt. 28: 19). De unde şi toţi creştinii, zidire nouă se numesc (cf. II Cor. 5: 17).

10. Domnul risipeşte sfaturile neamurilor, leapădă gândurile popoarelor şi defaimă sfaturile boierilor*.

Cu deosebire trebuie să înţelegem şi graiurile acestea în trei feluri, adică: pentru asirienii ce înconjuraseră cu oşti Ierusalimul; pentru evreii care răstigniseră pe Domnul; şi pentru tiranii ce tiranizaseră pe Apostoli şi pe Mucenici. Pe *asirieni* îi numeşte *neamuri*, pentru că ei, din osebite neamuri adunându-se, s-au pornit în vremea lui Iezechia cu un sfat asupra Ierusalimului. Iar *popoare* îi numeşte pe evrei, deoarece unii dintre ei făceau socoteli asupra [se sfătuiau în privinţa] asirienilor, pentru nevoia înconjurării cetăţii lor. Iar *boieri* numeşte pe voievozii oştilor asiriene. Cum însă se înţelege zicerea aceasta la răstignitorii Domnului, vei cunoaşte dacă vei citi tâlcuirea ce am făcut la psalmul al doilea, unde vei afla deosebirea dintre neamuri, popoare şi boierii iudeilor. Se înţelege însă aceasta şi la tirani, şi *neamuri* sunt seminţiile cele osebite, care prin osebite locuri se porneau asupra creştinilor, iar prin *popoare* se înţeleg iarăşi evreii, care prigoneau pe creştini împreună cu tiranii, iar *boierii* sunt împăraţii şi ighemonii cei de pe alături, care-i munceau pe creştini.

* În Biblia de la 1914 se omite afirmaţia ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν, redată în schimb în Biblia Sinodală: *leapădă gândurile popoarelor*. Am inserat-o după cuviinţă.

11. Iar sfatul Domnului rămâne în veac,

Sfatul Domnului este propovăduirea Evangheliei (adică voia Domnului), fiindcă Domnul voia prin aceasta a se mântui toți cei ce cred, iar propovăduirea aceasta rămâne nebiruită până la sfârşitul veacului acesta[14].

gândurile inimii Lui în neam şi în neam.

Precum a zis mai sus cântătorul de psalmi, *sfaturi* şi *gânduri* ale oamenilor, tot aşa zice şi acum: *sfat* şi *gânduri* ale lui Dumnezeu. Şi *sfat* adică (voie) este socotința ce se arată bună, iar *gând* este pomenirea cea simplă a lucrului, iar *în neam şi în neam* obişnuiesc cei vechi a zice vremii celei îndelungate, care prin moştenire se întinde la toată seminția. Iar *inimă a lui Dumnezeu* s-a numit după omenească cuviință „voia lui Dumnezeu", iar înțelesul zicerii este astfel: ceea ce voieşte Dumnezeu, aceea rămâne totdeauna, şi nu numai aceasta, ci şi ceea ce va gândi. Pentru aceasta a zis Grigorie Teologul: „Şi gândirea (în Dumnezeu) era lucru". Însă cineva ar putea zice şi altfel (după Marele Vasile), anume că *gânduri* ale lui Dumnezeu sunt Noul şi Vechiul Testament, iar *neam* şi *neam* este al evreilor şi al creştinilor, că la evrei rămâne Vechiul Testament, iar Noul Testament rămâne la creştini. Însă zicerile acestea se pot înțelege simplu şi pentru văzuții şi nevăzuții vrăjmaşi care ne vrăjmăşesc pe noi, cum că Domnul risipeşte sfaturile lor şi că ceea ce voieşte se face spre mântuirea noastră[15].

---

[14] Purtătorul de Dumnezeu Maxim zice: „Sfatul lui Dumnezeu şi Tatăl ar fi negrăita deşertare a Unuia-Născut pentru îndumnezeirea firii noastre, după care (sfat) este circumscris sfârşitul tuturor veacurilor". A zis însă şi Marele Vasile: „Nu vezi şi dogmele neamurilor, această filosofie zadarnică? Cât de subțiri şi de prisos sunt filosofii lor în descoperirea învățăturilor prin teorii logice, în învățăturile etice şi în celelalte dogme de inițiere [ale religiilor de „mistere"]? Cum s-au risipit toate, şi cum s-au netrebnicit, şi că acum singur adevărul Evangheliei stăpâneşte [ἐμπολιτεύεται de la ἐμπολιτεύω = a avea stăpânire cu drepturi civile, a fi parte integrantă în societate] în lume? Că multe sfaturi sunt în inimile oamenilor, dar sfatul Domnului a biruit".

[15] Iar Teodorit zice: „Cele zise au îndoită tâlcuire, căci nu a risipit numai sfaturile asirienilor, ci şi ale lui Senahedrin, şi ale lui Rabşache, arătând puterea şi adevărul sfatului Său, ci a risipit şi ridicările asupra Apostolilor ale neamurilor celor din toată lumea, şi stăpânirea puterii Sale tuturor arătată o a făcut, că aceasta a însemnat-o proorocescul cuvânt, zicând: *Gândurile inimii Sale din neam în neam*".

12. Fericit este neamul căruia Domnul este Dumnezeu al lui,

„Fericit, zice, este neamul acela care este stăpânit şi iconomisit de Însuşi Dumnezeu, un neam ca acesta însă (după dumnezeiescul Chiril) este numai neamul creştinilor, căruia Mântuitorul i-a făgăduit, zicând: *Şi iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârşitul veacului* (Mt. 28: 20)."

poporul pe care l-a ales spre moştenire Luişi.

Noi, creştinii (după Marele Vasile), suntem *neam*, adică pentru că ne-am adunat din felurite neamuri şi am crezut întru Hristos. Iar *popor* suntem pentru că, în locul poporului evreilor cel lepădat, noi am intrat în rânduiala aceluia şi ne-am făcut popor al lui Dumnezeu, iar Mântuitorul ne-a ales spre moştenire Luişi, după cum este scris: *Voi da Ţie neamurile moştenirea Ta* (Ps. 2: 8). Iar *neam fericit* suntem pentru dobândirea celor pentru noi gătite, de vom păzi poruncile lui Hristos[16].

13. Din cer a privit Domnul,

Cam aceeaşi zicere se află şi în Psalmul 13, stih 2, adică: *Domnul din cer a privit peste fiii oamenilor*. Drept care vezi acolo tâlcuirea acestuia.

văzut-a pe toţi fii oamenilor.

Deoarece toţi oamenii locuiesc sub cer, iar Domnul a căutat din cer pe pământ, apoi îi vede pe toţi, şi nici un om nu se poate ascunde şi nici nu poate scăpa de ochiul lui Dumnezeu, Cel a toate văzător[17].

---

[16] Pentru aceasta, dumnezeiescul Vasile a zis: „De vreme ce mulţi sunt chemaţi, dar puţini aleşi, fericeşte nu pe cel chemat, ci pe cel ales. Care este însă pricina fericirii? Este aşteptata moştenire a veşnicelor bunătăţi".

[17] Marele Vasile însă zice: „Pe cei ce rămân în dregătoria lor, şi care fac cele cuvenite firii omeneşti, Domnul îi priveşte de sus, iar pe cei ce au ajuns a fi în măsura cea mai de pe urmă a răutăţii, îi cercetează altfel. (...) *Că S-a coborât*, zice, *să vadă cetatea şi turnul*...(Fac. 11: 5). Deci ia aminte la înaltul Privitor! Ia aminte la Cel ce de sus Îşi pleacă ochii spre lucrările omeneşti, oriunde ai umbla, oriunde ai lucra, fie în întuneric, fie ziua, că cercetător ai asupra pe ochiul lui Dumnezeu". Zice însă şi dumnezeiescul Chiril: „Ia aminte la orice trebuie să faci, zice, la privirea cea din ceruri, că nu numai peste Israel (priveşte), ci peste toţi fiii oamenilor care locuiesc în lume, că aceştia – adică mulţimea neamurilor, ceea ce este în tot pământul – s-au făcut moştenire spre mântuire prin Hristos, Mântuitorul tuturor (La Nichita)".

14. Din lăcaşul Său cel gata,

„Cerul, zice, este lăcaşul lui Dumnezeu gata şi îndemânatic* spre a privi de acolo cu lesnire toate cele ce sunt sub cer."

privit-a spre toţi cei ce locuiesc pe pământ.

De două ori a zis David *a privit spre pământ*, ca prin repetare să pună în frică pe cititori, ca, în toate lucrurile ce le fac, să nu se ascundă de Dumnezeu.

15. Cel ce a zidit deosebi inimile lor,

„Dumnezeu, zice, nu numai că priveşte oamenii şi lucrările lor, ci ceea ce este mai înfricoşător, e aceea că El priveşte şi cercetează şi inimile oamenilor" (după Teodorit). Căci dacă Dumnezeu a zidit inimile, negreşit El ştie şi mişcările inimilor lor, pentru aceasta dar trebuie a ne teme, nu numai pentru că nu putem să ne ascundem de Dumnezeu când facem cele rele, ci şi când le cugetăm, iar *deosebi* a zis în loc de „ne-a zidit inimile noastre deosebi, ferite de răutate şi de amestecarea cu patimile, şi osebite de ale celorlalte vietăţi, ca pe nişte [făpturi] raţionale (după Marele Vasile)".

Cel ce cunoaşte toate lucrările lor.

Şi aceasta este mare pricină pentru a se teme cineva şi a se minuna de Dumnezeu, „pentru că El, zice, nu are trebuinţă de ochi, de urechi şi de celelalte simţuri pentru a cunoaşte faptele cu ele, ori cuvintele, ori gândurile oamenilor: ba, ci simplu pricepe şi înţelege toate"[18].

---

* πρόχειρον de la πρόχειρος = gata de a face [ce se cuvine].

[18] Marele Vasile însă zice: „Faptele, zicem, şi cugetările, şi gândurile, şi, peste tot, toată mişcarea omului (le ştie Dumnezeu)". Iar dumnezeiescul Chiril încheie [deduce] din aceasta următoarele. „Dumnezeu dar, întru adevăr era Fiul, Cel ce ştie inimile noastre, ca Cel ce le-a făcut pe ele îndeosebi, şi toate lucrările celor de pe pământ, nemărturisindu-le cineva, adică nespunându-le, ci ca văzător al gândurilor, şi privitor în inimi, şi cunoscător de cele ascunse, căci cu El este lumina, precum s-a scris (cf. Dan. 2: 22). Iar mai cu seamă El Însuşi este lumina. Şi Iov zice: *Cel ce ştie gândurile oamenilor*... (Iov 7: 19; La Nichita). Iar Eusebie zice: „S-a zis *deosebi* în loc de «cu deosebire şi cu neasemănare [diferite] faţă de celelalte vietăţi», că fiecare om îşi are gândul său ca o vistierie închisă, încât nici unul nu poate să priceapă cugetările celuilalt (La Nichita)".

16. Nu se mântuieşte împăratul prin putere multă, şi uriaşul nu se va mântui întru mulţimea vârtuţii lui.

„Nu se mântuieşte, zice, şi nu se păzeşte *împăratul* pentru puterea lui cea multă, adică mulţime de ostaşi, de cai, de arme şi de bogăţie, nici *uriaşul*, adică cel prea tare cu trupul, care nu se poate păzi nevătămat în virtutea bărbăţiei lui." Căci şi împăratul şi uriaşul cel prea tare şi oricare altul se păzesc prin har, mântuindu-se cu puterea lui Dumnezeu, iar nu cu puterea sa.

17. Mincinos este calul spre mântuire,

„Neadevărat, zice, este calul şi armăsarul spre a mântui pe călăreţul său, că de multe ori însuşi îl trânteşte."[19]

şi întru mulţimea puterii sale nu se va mântui.

Calul, adică, armăsarul cel puternic nu se păzeşte în război cu puterea sa, pentru că şi Senahedrin, împăratul asirienilor, multe oşti şi bogăţie şi cai având, nu s-a folosit cu nimic de la ele, pentru că răul [de el] rău s-a stricat şi s-a pierdut, atât pe sine, cât şi toate oştile sale. Pentru aceasta a zis şi Solomon: *Calul se găteşte în ziua războiului, însă biruinţa vine de la Domnul* (Pilde 21: 31)[20].

---

[19] Iar Marele Vasile zice: „Calul a fost lepădat din întrebuinţarea sfinţilor, şi nici Israel, în zilele cele bune, când era în războaie, pare că nu s-a folosit de călărime, şi nici vreunul din sfinţi n-a socotit că este potrivit să folosească caii. Pentru aceasta, şi legea cea dată prin Moise privitoare la împăraţi zice: *Să nu-ţi înmulţeşti caii* (Deut. 17: 16)". Zice însă şi Teodorit: „Prin acestea ne-am învăţat că nu se cuvine să ne bizuim nici pe volnicia trupului, nici în bărbăţia sufletului, nici în iuţimea cailor, nici în mulţimea supuşilor, că de acestea toate Senahedrin, fiind îmbelşugat, nu s-a folosit cu nimic din ele, primind desăvârşită pierdere". [Iată adevărata filosofie creştină a vieţii. De-a lungul istoriei s-a văzut limpede că cei ce au vrut să izbânbdească prin ei înşişi, sau să-şi contruiască un loc „sigur" şi „fericit" etc., au eşuat, că n-au *avut mână tare şi braţ înalt* de la Dumnezeu, ci bietele mijloace pământeşti ale „progresului"(unele dintre primele „succese" dobândite prin mijloace neconvenţionale - *lucruri de mâini omeneşti* - le avem pomenite în psalmi), fie ele însufleţite sau neînsufleţite, care, pe măsură ce „îmbunătăţesc" viaţa trupescă, o păgubesc pe cea sufletească, a duhului omului, ce se cere mai mult după Duhul lui Dumnezeu, şi mai puţin către duhul acestei lumi. Dezamăgirile n-au fost şi nu sunt din păcate decât pentru puţini un îndemn la ajutorul lui Dumnezeu. Dacă realitatea care ne înconjoară, cu care suntem în contact zilnic, nu pare să ne fie de învăţătură de minte, atunci cine?]

[20] Şi Isihie zice: „În deşert ne silim prin tăria sufletului, că în zadar punem împrejurul nostru puterea cea de la rudenii, prieteni şi bogăţie, că nimeni nu poate mântui pe altul

18. Iată, ochii Domnului spre cei ce se tem de Dânsul, şi spre cei ce nădăjduiesc întru mila Lui.

Aceasta a zis-o cântătorul de psalmi şi pentru alţii, adică către cei ce se tem de Dumnezeu şi nădăjduiesc întru mila Lui. Mai întâi însă şi mai cu osebire, o a zis pentru Iezechia şi pentru prietenii lui, care şi ei erau temători de Dumnezeu şi nădăjduiau întru Domnul.

19. Ca să izbăvească din moarte sufletele lor,

Aici David pune pricina şi scopul pentru care Dumnezeu caută spre cei ce se tem de El, adică ca să-i izbăvească pe ei din moartea care-i aştepta din zi în zi să o pătimească de la asirieni, precum mai-nainte am zis la tâlcuirea Psalmului 29, unde zice: *Seara se va sălăşlui plângerea* (v. 5).

şi să hrănească sufletele lor în foamete.

„Pentru acest scop, zice, a căutat Domnul spre Iezechia şi spre ai lui, pentru ca să-i hrănească în foametea ce o pătimeau din pricina înconjurării asirienilor, precum istoriseşte Cartea a IV-a a Împăraţilor."

20. Iar sufletul nostru aşteaptă* pe Domnul,

Aici David ne îndeamnă şi ne cheamă pe noi, că în vremea ispitelor trebuie să stăruim întru Domnul, aşteptând dumnezeiescul Lui ajutor, fiindcă pentru iubirea Lui suntem urâţi de către cei necredincioşi şi de altă credinţă. Apoi spune şi pricina aşteptării.

că ajutorul şi sprijinitorul nostru este.

„Pentru aceasta, zice, trebuie să stăruim întru Domnul, şi să răbdăm ispitele cu pricina pentru Domnul, pentru că din multe suntem încredinţaţi că nu până în sfârşit ne va lăsa fără ajutor, ci ne apără şi ne ajută."

---

fără numai prin ajutorul cel de sus. Şi ia de pildă pe Goliat, şi pe Faraon, că cel dintâi, uriaş şi tare fiind, de David, de un copil simplu, a fost biruit, iar cel de-al doilea, cu mulţime de oşti gonind pe Israel, marea o a avut ca mormânt (La Nichita)".

* ὑπομένει de la ὑπομένω = a îndura, a răbda, a aştepta.

21. Că întru Dânsul se va veseli inima noastră,

„Nu numai, zice, că trebuie să aşteptăm pe Domnul pentru că ne ajută, ci şi pentru că inima noastră se va veseli printr-Însul, atunci când, după necaz, vom birui necazurile şi ispitele."[21]

şi întru numele cel sfânt al Lui am nădăjduit.

Întru numele Lui am nădăjduit se înţelege aici prin perifrază, în loc de „întru Dânsul", ori că „am nădăjduit întru chemarea numelui Lui", pentru că şi singură glăsuirea* dumnezeiescului nume poate să biruiască pe vrăjmaşi. Această zicere însă se poate înţelege şi pentru creştinii care nădăjduiesc să biruiască pe văzuţii şi nevăzuţii vrăjmaşi, deoarece se numesc cu mântuitorul nume al lui Hristos, că de la numele lui Hristos ne numim creştini, pentru că multe minuni a săvârşit şi săvârşeşte acest sfânt şi înfricoşător nume al lui Hristos chiar şi numai prin numirea lui prin gură cu credinţă, căci: *Întru numele lui Hristos*, a zis Petru către slăbănog, *scoală-te şi umblă* (Fapte 3: 6). Şi alţi nenumăraţi, nenumărate minuni ca acestea, prin El au făcut.

22. Fie, Doamne, mila Ta spre noi, precum am nădăjduit şi noi întru Tine.

„Precum, zice, noi am nădăjduit întru Tine, Doamne, aşa să se facă şi mila Ta asupra noastră, şi fiindcă noi cu fierbinţeală şi mult am nădăjduit întru Tine, apoi urmează ca şi mila Ta multă să se facă asupra noastră."[22]

---

[21] Marele Vasile însă zice: „Zicând cântătorul de psalmi că *sufletul nostru aşteaptă pe Domnul* [v. 20], zice astfel ca să arate că nu cu sila, nici înghesuit (constrâns) - arătând prin aceasta şi răbdarea necazurilor -, ci cu toată bucuria primeşte relele ce i se fac pentru numele Domnului: „Nu numai că răbdăm, zice, ci şi [simţim că] inima noastră se va veseli întru Dânsul".

* Lit.: ecfonisul.

[22] Pentru aceasta a zis şi Marele Vasile: „Vezi dar cu câtă pricepere s-a rugat, a sa aşezare o a făcut măsură a dării îndurărilor lui Dumnezeu. Atâta zice: «Fie mila Ta asupra noastră, pe câtă nădejde am ajuns şi noi a arunca spre Tine»". Zice însă şi Teodorit: „Cuvântul este prea mare şi îndrăzneţ, mai ales pentru cei ca noi, că cine a nădăjduit aşa de mult, încât să zică cu îndrăzneală: «După nădejdea mea să măsori mila Ta»? Aceasta însă şi în Sfintele Evanghelii o a învăţat Stăpânul, zicând: *Cu măsura cu care măsuraţi, cu aceea vi se va măsura* (Mt. 7: 2).

PSALMUL 33

Când şi-a schimbat faţa sa înaintea lui Abimelec, şi l-a slobozit pe el şi s-a dus*.

ând David fugea de Saul, s-a dus în Nobe*, cetatea preoţilor, şi, aflând pe Abimelec, preotul cel mai cinstit, s-a prefăcut că este trimis de Saul pentru oarecare trebuinţă, şi aşa a cerut pâini şi sabie şi, negăsind altceva, a luat pâinile punerii-înainte, şi a mâncat el şi toţi tovarăşii săi, în afara rânduielii legii, pentru nevoia foamei, deoarece numai preoţilor le era îngăduit a mânca pâinile acelea[23]. A mai luat încă David şi suliţa lui Goliat, care era păzită acolo ca un lucru afierosit Domnului[24].

Fugind însă de la Nobe, s-a dus în Gat, către împăratul Achiş, regele din Gat, care era de alt neam, iar de oamenii lui Achiş, fiindcă cunoşteau pe David şi vorbeau de el într-ascuns*, temându-se David, s-a prefăcut că este nebun, şi-şi purta mâinile încoace şi încolo [mergea în mâini], şi bătea toba pe la porţile caselor, se arunca pe jos, balele îi curgeau din gură şi i se prelingeau pe barbă, şi astfel, fiind socotit că este ieşit din minţi, a fost slobod de către cei de alt neam şi şi-a mântuit viaţa. Aceasta cu adevărat este istoria, precum o povesteşte Cartea I a

---

* În Biblia 1914 este adăugată referinţa I Împăraţi 21: 13.

* Gr.: Νομβα = Nomba.

[23] Zice însă Teodorit: „Deşi numai preoţilor li se împărţea hrană de acest fel, aici s-a scris şi s-a însemnat despre tainele darului [Evangheliei], şi mai-nainte s-a deschis credincioşilor uşa dumnezeieştii milostiviri, că de aici înainte nu s-a mai deosebit dumnezeiasca hrană numai preoţilor, ci stă înaintea celor ce voiesc a se împărtăşi cu dumnezeieştile Taine".

[24] Însă în Cartea I a Împăraţilor se povesteşte că David a cerut de la Abimelec suliţă şi sabie, şi a luat numai sabia lui Goliat, deoarece suliţa nu era acolo: *Şi a zis preotul: Iată sabia lui Goliat filisteanul, pe care l-ai ucis în Valea Stejarului; ea este învelită într-o haină, după efod; de vrei, ia-o; alta afară de aceea n-am aici. David a răspuns: Ca ea nu mai este alta, dă-mi-o! şi i-a dat-o* (I Împăraţi 21: 9). Pentru ce dar cea dintâi Carte a Împăraţilor povesteşte că, în vremea lui Abimelec preotul, David a luat pâinile punerii-înainte, iar Domnul zice că în vremea lui Abiatar a făcut aceasta? *Cum a intrat*, zice, *în casa lui Abiatar arhiereul?* (Mc. 2: 26). Răspundem că poate aceasta o zice Domnul pentru că Abiatar era fiul lui Abimelec, şi trăia în acea vreme când şi tatăl său era viu, precum se vede în aceeaşi povestire, unde se zice: *Şi a scăpat fiul lui Abimelec, al cărui nume era Abiatar, şi a zis Abiatar lui David* (cap. 22: 20). Teodorit însă zice că Abiatar avea două nume.

* Voind să-l vădească.

Împăraților, cap. 21. Unii însă, precum Teodorit, numesc pe Achiş, Abimelec, fiindcă acela avea două nume, iar schimbarea feței numeşte prefăcătoria de care s-a folosit David, cum că este trimis de Saul, pentru a nu-l prinde.

Însă, chiar dacă am zice că Abimelec are două nume, Cartea I a Împăraților povesteşte că David şi-a schimbat fața la Achiş, împăratul din Gat, şi la Abimeleh preotul[25]. Iar la Abimelec s-a prefăcut cum că a fost trimis de Saul. Pentru aceasta, Marele Vasile zice că Abimelec era un nume obştesc al împăraților din Gat, precum Cezarul sau Augustul au fost nume obşteşti ale împăraților romani. Şi Faraon a fost nume obştesc al împăraților Egiptului. Drept aceea, Achiş, înaintea căruia şi-a schimbat David fața, avea nume obştesc şi împărătesc – Abimelec (fiindcă în vremea lui Avraam şi a lui Isaac, în Scriptură se pomeneşte ca împărat Abimelec), iar adevăratul şi osebitul nume era Achiş. Deci, fiindcă David s-a temut de acesta şi a rămas slobod de el, bucurându-se, pentru aceasta cânta lui Dumnezeu psalmul acesta de mulțumire, căci l-a înțelepțit ca să se prefacă că este lipsit de minte, şi să-şi scape viața. Se potriveşte însă psalmul acesta şi fiecărui creştin ce ar scăpa de vreo primejdie aducătoare de moarte[26].

1. Binecuvânta-voi pe Domnul în toată vremea,

„Fiindcă am scăpat, zice, de primejdia morții, voi mulțumi lui Dumnezeu, Care m-a scăpat, cu nenumărate mulțumiri, că drept este totdeauna a lăuda pe Cel ce totdeauna îmi ajută." Din aceste cuvinte învățându-se, Marele Pavel (după dumnezeiescul Chiril) zice tuturor creştinilor: *Rugați-vă neîncetat, întru toate mulțumiți* (I Tesal. 5: 17).

pururea lauda Lui în gura mea.

Şi cum este cu putință (după Marele Vasile) a avea cineva lauda lui Dumnezeu în gura sa când, după nevoie, vorbeşte cu altul, ori când mănâncă, ori bea, ori doarme? Răspundem, după acelaşi Părinte, că este şi gură înțelegătoare a omului dinăuntru, adică a sufletului şi a inimii, prin care cineva poate mânca în mod înțelegător dumnezeieştile înțelesuri, de unde, pentru această gură, însuşi David zice aceasta: *Deschis-am gura mea şi am tras Duh* (Ps 118: 131)* şi:

---

[25] Că aşa este scris: *Şi s-a temut David de fața lui Achiş, împăratul din Gat, şi şi-a schimbat fața înaintea lui* (I Împărați 21: 13).

[26] Însemnează că psalmul acesta, în Scriptura evreiască, este alfabetic şi literesc [elementar], căci la începuturile celor 22 de stihuri se pun cele 22 de litere ale alfabetului evreiesc, precum se vede în nou-tipărita Psaltire a lui Ioan Litinu.

* τὸ στόμα μου ἤνοιξα καὶ εἵλκυσα πνεῦμα. Am dat şi în original pentru a se vedea cum sunt omise sau traduse greşit pasaje importante din Scriptură, care Scriptură a Sfântului

Deschide gura ta, şi o voi umple pe ea. Iar această gură înţelegătoare a omului nu se opreşte niciodată a pomeni pe Dumnezeu şi a-L lăuda totdeauna la cei treji şi care-şi au mintea în inima lor. Şi după alt chip încă: „În toată vremea, zice, adică în cea cuviincioasă, şi totdeauna, adică când trebuinţa o cere, se cuvine ca prin gura aceasta simţită să lăudăm pe Dumnezeu, atunci când nu ne împiedică la aceasta vreo trebuinţă neapărată". Iar cu gura cea înţelegătoare a inimii şi cu cuvântul cel dinăuntru care grăieşte în inimă, se cuvine să numim şi să pomenim pe Dumnezeu mai mult decât răsuflăm, precum zice Grigorie Teologul: „Trebuie a-L pomeni pe Dumnezeu mai mult decât răsuflăm". Încă şi în Cântarea Cântărilor este scris: *Eu dorm, iar inima mea priveghează* (cap. 5: 3)[27].

Sinod urmează în bună parte varianta evreiască, desfiinţată realmente prin iconomie divină pentru varianta Septuagintei. La fel avem în Ps. 95: 5: ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια = *toţi dumnezeii neamurilor sunt draci* şi nu *idoli*, cum avem astăzi. O greşeală de aceeaşi gravitate avem şi în Psalmii 11: 5 sau 103: 2, unde, urmându-se versiunea ebraică, se fac greşeli destul de grave de ordin dogmatic. Duhul a făcut ca traducerea Septuagintei să aibă un nivel duhovnicesc şi dogmatic superior celei evreieşti, potrivit adică noii revelaţii aduse de Hristos. Acest lucru, evidenţiat de Sfinţii Părinţi, nu e luat în seamă de critica actuală, care adesea se complace în comparaţii nesfârşit de deşarte. Exemplele pot continua. Daca varianta evreiască (ceea ce s-a mai păstrat, în aramaică, recenzată de cărturari evrei potrivnici creştinilor), şi nu cea originală, a mai fost folosită de unii Sfinţi Părinţi, a fost doar în virtutea unor interese mai mult de ordin filologic, în nici un caz luându-se drept versiune egală în valoare cu Septuaginta, aceasta nepunându-se – din câte ştiu – pe primul plan, în detrimentul variantelor semantice ale versiunii evreieşti, aşa cum se face astăzi. Oricum ar fi, să nu uităm că, în cele din urmă – după Apostolul Pavel - nu litera este ceea ce face omul viu, ci Duhul. Tot astfel, Biserica nu a condiţionat dobândirea mântuirii de cunoaşterea „desăvârşită" a Scripturii, ci de cunoaşterea directă a lui Hristos şi a ceea ce a făcut El sau comuniunea cu El, de urmarea Lui, şi mai puţin de însuşirea anumitor „subtilităţi" biblice care, deşi şi ele sunt inspirate de Duhul, fac în general obiectul studiilor şi „spiritualităţii" deşarte evreieşti, protestante şi romano-catolice, specializate pe litera ucigaşă de care vorbea Apostolul Pavel.

[27] De unde a zis şi dumnezeiescul Chiril: „De cuviinţă este, cu neîncetate şi oarecum necurmate cuvinte de laudă pururea întrebuinţând noi, să socotim că din parte-ne întindem [laude] spre Dumnezeu, mulţumindu-I pentru cele ce le avem de la Dânsul, că viţei şi berbeci nu cere de la noi, ci va primi jertfă de laudă cântările cele de mulţumire". Iar Marele Vasile zice: „Se poate ca, după cum sfătuieşte Apostolul, sârguitorul să le facă pe toate spre slava lui Dumnezeu, şi tot graiul, şi toată lucrarea gânditoare să aibă putere de laudă, că ori de mănâncă, ori de bea, dreptul pe toate le face spre slava lui Dumnezeu, inima unuia ca acesta, chiar dormind, priveghează... Aşa cum, de cele mai multe ori, nălucirile cele din somn sunt răsunări [ecouri] ale gândirii de peste zi".

2. Întru Domnul se va lăuda sufletul meu;

„Nu voiesc, zice, să fiu lăudat de oameni pentru faptele mele bune, ci pentru Dumnezeu, adică pentru că am pe Dumnezeu, Care-mi ajută." Iar *sufletul meu* a zis în loc de „eu", prin perifrază[28].

să audă cei blânzi şi să se veselească.

„Să audă, zice, cei blânzi, că eu m-am izbăvit de primejdie cu preaslăvire." *Blânzi* însă numeşte pe nepomenitorii de rău, cei ce nu răsplătesc răul cu rău, precum era şi David acesta[29]. Şi *să se veselească* pentru că Dumnezeu nu doar că trece cu vederea nişte blânzi ca aceştia, ci şi îi păzeşte pe ei de primejdii, ca şi cum ar zice: „Să mă aibă pe mine pildă blânzii, şi să nădăjduiască întru Dumnezeu".

3. Slăviţi pe Domnul împreună cu mine, şi să înălţăm numele Lui împreună.

Încă către cei blânzi întinde [cuvântul] Prooroc-împăratul, şi-i cheamă spre a slăvi şi a înălţa împreună pe Domnul. Cum înalţă cineva şi slăveşte pe Dumnezeu, am spus la stihul întâi al Psalmului 29, deci vezi acolo[30].

---

[28] Zice însă dumnezeiescul Grigorie: „Acest glas, potrivit şi cu adevărat, nu îl zic cei sufleteşti, adică nici unul din cei ce viază după trup, ci vreunul dintre cei duhovniceşti şi iubitor ales de viaţă minunată". Şi Marele Vasile: „Dacă cineva, pentru frumuseţea trupului, ori pentru nobilitatea [viţa nobilă a] născătorilor săi se laudă, sufletul lui se laudă nu întru Domnul, ci fiecare din cei de acest fel întru deşertăciune este... Că destul ne este nouă, către [πρὸς] toată dregătoria [ἀξίωμα = vrednicia, cinstea, reputaţia, poziţia], a ne numi robi ai unui Stăpân ca Acesta".

[29] Marele Vasile însă îi numeşte blânzi: „Pe cei smeriţi cu moravurile, şi pe cei ce au scăpat de toate patimile, încât nici o tulburare nu locuieşte în sufletele lor, aceştia [deci] se numesc blânzi".

[30] Iar Marele Vasile zice: „Măreşte pe Domnul, Cel ce are minte mare şi cugetare înaltă, şi cu mintea trează suferă ispitele cele pentru cinstirea de Dumnezeu, iar apoi şi cel cu minte mare şi vederi adânci priveşte măririle zidirii, ca din mărimea şi frumuseţea zidirilor să privească cu mintea pe Făcătorul lor". [Cel ce se deschide minunii infinităţii de sensuri pe care Dumnezeu le-a sădit în lume, şi în final spre Dumnezeu, Cel aflat printr-o privire în adâncul acestor sensuri, dobândeşte o minte înaltă, deschisă iubirii şi atentă la suferinţa tuturor, capabilă să sufere toate pentru bucuria de „măririle zidirii".] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Fiindcă o simplă minte şi cugetare a unui om nu poate nici cât de puţin a ajunge spre priceperea măririlor lui Dumnezeu, pe toţi cei blânzi, împreună cu sine îi ia la împărtăşirea acestei lucrări (...) ca prin toţi să Se mărească Dumnezeu".

4. Căutat-am pe Domnul şi m-a auzit,

Aici povesteşte David cum a scăpat de primejdie: „În mijlocul primejdiilor, zice, aflându-mă eu, şi neavând pe nimeni ajutor, cu fierbinţeală şi cu durere de inimă am cerut pe Domnul spre ajutorul meu, şi în grabă m-a auzit".

şi din toate necazurile mele m-a izbăvit.

Felurite necazuri au urmat lui David mai-nainte de a scrie psalmul acesta, adică pentru că urma să se dea de către împăratul Achiş lui Saul, pentru că urma să fie necinstit şi ocărât, apoi să fie chinuit, iar după toate acestea, să fie omorât cu amar, şi pentru aceasta zice aici că din toate aceste necazuri ale sale l-a izbăvit pe el Domnul[31].

5. Apropiaţi-vă de Dânsul şi vă luminaţi, şi feţele voastre nu se vor ruşina.

Necazul şi întristarea obişnuieşte a întuneca mintea, pentru aceasta zice şi Proorocul: „Câţi vă aflaţi în întunericul necazului şi al întristării, apropiaţi-vă de Dumnezeu, căutându-l pe El cu fierbinţeală, precum şi eu L-am căutat. Şi cu adevărat vă veţi lumina cu bucuria şi veselia cea de la Dânsul, care risipeşte tot norul cel întunecat al întristării inimii voastre, şi feţele voastre, adică voi, nu vă veţi [nu se vor] ruşina de nădejdile mântuirii cele către Dumnezeu". După anagogie însă, cuvântul este despre Sfântul Botez, precum tâlcuieşte Teodorit, căci cântătorul de psalmi îndeamnă pe oameni, zicând: „Oamenilor, apropiaţi-vă

Zice însă şi Teodorit: „Nu suferă ca singur să alcătuiască lauda, ci pe părtaşii blândeţii îi face părtaşi cântării celei de laudă". A zis şi Didim că: „Precum celor ce spurcă numele lui Dumnezeu, nu numele Lui îl spurcă, ci atâta [înşişi ei] se spurcă cei ce numesc şi fac cele spurcate, tot astfel Se sfinţeşte [şi Dumnezeu] din lucrările şi cugetările noastre". Pentru aceasta şi Mântuitorul, pe lângă altele, şi aceasta o zice în rugăciune: *Sfinţească-Se numele Tău.* Nu doar pentru însuşi numele, nefiind [el] sfânt, să se facă sfânt, că lucru al rugăciunii este a Se sfinţi El întru noi, cu sfinţenie gândind şi lucrând noi (La Nichita)". [Hula sau virtutea noastră este ca un fel de „bumerang" care se întoarce la noi cu spurcăciune sau sfinţenie. Când spunem sfinţească-se numele Tău, zicem cumva: „Lucrează întru noi, cu lumina prezenţei Tale pătrunde-ne, ca să ne faci precum eşti şi Tu – sfinţi, adică.]

[31] Zice însă şi Marele Vasile: „Toată viaţa dreptului este necăjită [plină de necazuri]. (...) Însă Dumnezeu izbăveşte din necaz pe sfinţii Săi, nelăsându-i pe ei neispitiţi, ci dăruindu-le răbdare, că necazul lucrează răbdare, iar răbdarea – cercare; cel ce se fereşte de necaz se lipseşte pe sine de cercare (adică de a fi ales şi plăcut lui Dumnezeu)".

de Dumnezeu prin credință și luați Sfântul Botez, care luminează sufletele voastre și curățește ochii minții voastre, prin urmare și fețele voastre, adică voi, nu se vor rușina, fiindcă v-ați spălat cu Botezul de pricinile rușinii, care sunt păcatele"[32].

6. Săracul acesta a strigat, și Domnul l-a auzit pe el, și din toate necazurile lui l-a mântuit.

Acesta este arătător* și se înțelege în loc de „eu", adică: „Eu, zice, săracul, pe care mă vedeți, am strigat către Dumnezeu în vremea necazului meu, și Dumnezeu m-a auzit, și din tot necazul m-a mântuit". *Sărac* însă se numește David pe sine, lipsit fiind de tot ajutorul omenesc, ori sărac se zice pentru sărăcia și simplitatea neamului său, că, fiind simplu păstor, s-a făcut împărat vestit (după Teodorit).

7. Străjui-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de el.

„Îngerul lui Dumnezeu, zice, îngrădește împrejur pe cel ce se teme de Domnul." Și vezi câtă putere are îngerul păzitor al vieții fiecărui creștin, pentru că, unul fiind, se aseamănă cu o oaste și cu o tabără întreagă (după Marele Vasile). Iar *temători de Dumnezeu* numește pe cei care păzesc poruncile Lui, căci după Grigorie Teologul: „Frica lui Dumnezeu este păzirea poruncilor"[33].

---

[32] Înfricoșător cuvânt zice Marele Vasile despre rușinare păcătoșilor: „Și dar mai înfricoșătoare este rușinea decât întunericul și focul cel veșnic, cu care rușine au să se învețnicească păcătoșii, pururea având înaintea ochilor urmele păcatului pe care l-au făcut cu trupul, rămânând întru pomenirea sufletului lor în veac, ca din oarecare vopsea care nu se șterge". Zice însă și Teodorit: „Cel ce se apropie de Dumnezeu cu credință primește rază de lumină înțelegătoare". Ceea ce și Marele Moise, care s-a slăvit la față pentru ceea ce a văzut, aceasta și acum, mai-nainte, o a zis David: *Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne* (Ps. 4: 7)".

* δεικτικὸν de la δεικτικὸσ = (lingv.) deictic, arătător, care demonstrează, întărește un termen.

[33] Iar Marele Vasile zice: „Tot celui ce crede întru Domnul, înger îi stă aproape, dar dacă vreodată, noi, având fapte rele, îl vom goni de la noi [putoarea faptelor noastre rele îl va scârbi, încât se poate zice că îl alungăm], că așa cum fumul le izgonește pe albine, iar putoarea pe porumbei, tot astfel și pe îngerul păzitor al vieții noastre, păcatul cel vrednic de multe lacrimi și puturos îl depărtează. De vei avea în sufletul tău fapte vrednice de îngereasca pază, Dumnezeu îți va pune numaidecât apărător și păzitor, și te va păzi cu străjuire de îngeri. Că așa și Iacov (după Teodorit), rugându-se, a zis: *Îngerul cel ce m-a izbăvit pe mine din toate relele...* (Fac. 48: 16). Și Zaharia Proorocul zice: *Îngerul cel ce grăiește întru mine* (Zah. 1: 9).

8. Gustați și vedeți că bun este Domnul;

„Cunoașteți, zice, și voi, cei ce vă temeți de Dumnezeu, că bun și milostiv este Domnul." Că *gust* numește aici cunoștința, ca și cum ar zice: „Veți cunoaște de veți striga și voi către El, precum am strigat eu, și de-L veți căuta cu fierbințeală, și de veți nădăjdui întru El fără stânjenire, așa cum și eu L-am căutat și am nădăjduit întru El". Se înțelege și într-alt fel (după Teodorit), anume că David îndeamnă pe creștini să se împărtășească cu Preacuratul Trup și Preacuratul Sânge al Domnului, pentru că cei ce cu vrednicie gustă acestea și se împărtășesc, aceia îndată simt gânditor întru ei ajutorul lui Dumnezeu și harul Lui[34].

fericit bărbatul care nădăjduiește spre Dânsul.

Dacă cel ce nădăjduiește spre om este blestemat, precum zice Proorocul Ieremia: *Blestemat este bărbatul cel ce nădăjduiește spre om* (Ier. 17: 5), urmează dimpotrivă și că fericit este acela care nădăjduiește spre Domnul, precum zice David aici.

9. Temeți-vă de Domnul toți sfinții Lui,

Sfinți numește David pe cei ce sunt afierosiți lui Dumnezeu: „Temeți-vă dar, zice, de Dumnezeu, voi, sfinților, pentru că frica Domnului leagă și înfricoșează necuvenitele porniri ale patimilor: *Pătrunde cu frica Ta*, zice, *cărnurile mele* (Ps. 118: 120). Iar după aceasta spune și care este câștigul dumnezeieștii temeri.

---

[34] *Gustați* însă a zis, și nu „săturați-vă", căci acum din parte cunoaștem, și ca prin oglindă și ghicitură vedem adevărul. Va ajunge însă oarecând a se face nouă arvuna aceasta de acum și gustarea aceasta a darului desăvârșită câștigare, pentru care și David a zis în altă parte: *Sătura-mă-voi când se va arăta slava Ta* (Ps. 16: 15). Că precum firea mierii nu poate atât cu cuvântul să-și arate dulceața la cei ce nu o cunosc, cât se înțelege din simțirea gustului, tot așa și bunătatea Domnului. Acestea sunt cuvinte ale Marelui Vasile. A zis însă și dumnezeiescul Chiril: „Dulceața mierii, cum o voi spune celor ce nu o cunosc? Decât cuvântul, simțirea este mai lucrătoare spre lucrare, și precum gustările fierturilor curat își arată substanța care este într-însele, după gust – dulceața, tot așa și zicerile goale [simple, nesprijinite de un înțeles abstract] tâlcuiesc mai bine dumnezeieștile daruri, iar dacă ar veni cineva oarecum în cercarea lor, atunci din mai mult vor înțelege arătat lucrarea darului celui ce este într-însele. Drept aceea, celor ce încă n-au gustat din dulceața lui Dumnezeu, mult mai bine este a le zice: *Gustați și vedeți că bun este Domnul.* Iar Eusebie zice că: „David, simțindu-se împărtășit de oarecare putere din hrana sfințitelor pâini (pe care le-a mâncat de la Abimelec), către asemenea gustare poftește, vestind prin semne [σύμβολον = simboluri, semne] pâinile vieții (La Nichita)".

că nu este lipsă celor ce se tem de Dânsul.

„Aceia, zice, care au sădit în inima lor frica de Dumnezeu, aceia nu vor avea lipsă de nici o virtute, pentru că temerea de Dumnezeu îi sileşte spre a cugeta despre toate virtuţile." Însă cineva ar putea zice şi altfel, anume că cei ce se tem de Domnul nu au nici o lipsă, căci ei au drept îmbrăcăminte Sfântul Botez, iar hrană, Trupul şi Sângele Domnului, iar armă, cinstita cruce, şi, pe scurt, au toate câte le trebuie pentru mântuire[35].

10. Bogaţii au sărăcit şi au flămânzit; iar cei ce-L caută pe Domnul nu se vor lipsi de tot binele*.

După ce David a zis mai sus că nu este lipsă celor ce se tem de Domnul, acum adevereşte cuvântul, zicând mai lămurit şi cu hotărâre că bogaţii, adică cei cu bogăţia lumii acesteia, de multe ori sărăcesc şi flămânzesc, lipsindu-se de pâinea cea de toate zilele, deoarece simţita bogăţie este necredincioasă* şi lesne

---

[35] Iar cum că despre temerea cea [de]săvârşitoare [care împlineşte pe om] vorbeşte aici Proorocul, vezi tâlcuirea zicerii: *Frica Domnului este curată*, la Psalmul 18, stih 10. Iar Sfântul Maxim şi Sfântul Dorotei zic că, de nu va dobândi cineva mai-nainte frica introducătoare [εἰσαγωγήκον = începătoare, specifică începătorilor, preliminară, bază a urcuşului cunoaşterii lui Dumnezeu], nu o va putea dobândi pe cea împlinitoare [desăvârşitoare]: *Că începutul înţelepciunii este frica de Domnul* (adică cea introducătoare), care păzeşte sufletul de toată spoiala cea rea, căci prin frica Domnului fiecare se poate abate de la răutate. Adaugă însă şi Sfântul Chiril: „...Şi după îndemnare încă, Dumnezeu cu adevărat împarte celor ce se tem de El cele îndestulătoare vieţii, şi pe nici unul nu va trece cu vederea întru lipsa celor de nevoie, de vor ajunge ei cândva a fi în nevoie, ci nelipsiţi aşa vor fi de tot binele, încât vor putea da şi altora".

* Iată aici şi cunoscuta cântare de la rânduiala Litiei.

* Trad. lit. Bogăţia este aici aproape personificată. Ea este necredincioasă, infidelă, nu respectă ceea ce-i pretinde că-i asigură celui ce o caută, deoarece nu a fost afierosită lui Dumnezeu, Cel ce ne-a dat-o. Chestiunea nu este simplă. În Lc. 16: 9, Hristos ne spune să ne facem prieteni cu bogăţia nedreaptă (lit. mamona nedreptăţii). Zice astfel pentru că toată bogăţia pământului era (şi pentru mulţi încă mai este) folosită mai mult după legi omeneşti, omul considerându-se proprietar şi deţinător al ei în niscai meşteşug sau afacere a lui. Dar, chiar şi aşa, Dumnezeu face pogorământ şi o îngăduie în anumite condiţii. În faţa lui Dumnezeu, sau a iminentei judecăţi, omul vede deşertăciunea acestei bogăţii şi începe şi face milostenie, fie de frică sau din îndemnul lui Dumnezeu (cf. Lc. 16: 3; Mt. 5: 25), fie din iubire (care nu exclude frica; cf. Lc. 15: 8 ş.u.; Mt. 13: 44 şi. urm. etc.). Deci bogăţia ca atare, dacă nu este folosită în scopuri binecuvântate (cf. Lc. 12: 20), sau pentru ajutorarea şi mântuirea oamenilor, ci în scopuri egoiste, din îndemnul diavolilor, se face necredincioasă, aruncându-ne în deznădejde atunci când suntem lipsiţi de ea. Şi încă

schimbătoare, iar cei ce caută pe Dumnezeu prin dumnezeiasca temere şi prin calea stăpâneştilor porunci nu se vor lipsi de nici una din bunătățile cele dumnezeieşti şi cereşti[36], fiindcă de bunătățile cele simțite şi omeneşti unii ca aceştia sunt lipsiți cam de multe ori, pentru că umblă pe calea cea strâmtă şi ostenicioasă. Dar zicerea aceasta este şi ghicitură, arătându-i pe iudei (după Marele Vasile şi după Teodorit) care, bogați fiind mai-nainte, şi cu împărăția şi cu cetățile, şi cu mulțimea ostaşilor, şi cu vestita biserică din Ierusalim, şi cu dumnezeiasca lege, cuvântul* lui Dumnezeu şi cercetarea Lui, însă în urmă s-au sărăcit de toate acestea, pentru că au răstignit nebuneşte pe Stăpânul Hristos, pe Cel bogat întru milă, Care pentru noi a sărăcit. Şi pentru că au omorât pâinea vieții, ei [fost cei care] au flămânzit, iar neamurile cele ce caută pe Domnul şi care au crezut într-Însul au crescut, cresc şi vor creşte încă mai mult cu darul lui Hristos.

Diapsalma.

11. Veniți, fiilor, ascultați-mă, frica Domnului vă voi învăța pe voi.

Acest glas este din aşezarea cea dinlăuntru a adevăratului învățător, care cheamă pe ucenicii săi la învățătură ca un părinte. Căci ucenicul este fiu duhovnicesc al Învățătorului (după dumnezeiescul Vasile), pentru că se zideşte şi se formează de dânsul întru fapta bună şi, prin urmare, se naşte. *Veniți*, zice, *fiilor,*

---

ceva: a cere cuiva să facă milostenie, sau alte acte de acest fel, fără ca acesta să aibă o motivație profundă – descoperirea bogăției duhovniceşti a lui Hristos, ce covârşeşte şi pierde pentru tot cel ce o află toată pofta de bogăție şi slavă lumească – înseamnă a-l silui şi a-l face şi mai refractar, aşa încât se poate spune că cei care mai propovăduiesc oamenilor câte ceva să nu se mire de ce nu obțin roade (cei cărora li se propune împlinirea unei porunci nu li se binevesteşte mai **întâi** Împărăția - de care cei ce propovăduiesc trebuie în mod obligatoriu să se fi împărtăşit – ci niscai sfaturi evanghelice şi rânduieli bisericeşti).

[36] Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Pentru bunătățile cele ce se păstrează întru veşnica odihnă, se poate zice *de tot binele*, că câştigările cele trupeşti au mai multă durere decât îndulcire... Zidească-ne dar pe noi cuvântul şi spre defăimarea trupeştii bogăţii, învățându-ne neadeverirea [ἀβέβαιον = nestatornicia, nesiguranța] averii banilor, că lesne mutătoare [gata întotdeauna a fi pierdută, a cădea] este bogăția, şi oarecum ca valul purtat de sila vânturilor, împinsă fiind într-o parte şi în alta". Zice însă şi Teodorit: „Bogăția are multe prefaceri, şi cel ce astăzi este bogat, după puțină vreme, a căzut în sărăcie".

* ὁμιλίαν de la ὁμιλία = comuniune, asociere; predică, îndrumare; împreună-şedere. Mitropolitul Veniamin redă prin „voroava" (...). În contextul de față poate că s-ar potrivi toate sensurile la un loc: împreună-şederea cu Dumnezeu, comuniunea cu El şi îndrumarea de la El.

ascultați-mă; şi a zis *frica Domnului*, spre deosebire de frica demonului, pe care acesta o pricinuieşte în suflet, despre care în alt loc zice: *Izbăveşte sufletul meu de frica vrăjmaşului* (Ps. 63: 1)[37].

12. Cine este omul cel ce voieşte viața?

Fiindcă cântătorul de psalmi a zis mai sus *veniți*, pentru aceasta, acum, nu-i cheamă pe toți, ci pe cei ce voiesc viața, nu viața aceasta obştească pe care o au vietățile necuvântătoare, ci pe cea veşnică şi nemuritoare (precum zic Vasile, Chiril şi Teodorit), căci aceasta este mai mult **moarte** [s. n.] decât viață, pentru aceasta şi Apostolul zicea despre aceasta: *Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia* (Rom. 7: 24), moarte numind viața în trup.

Care iubeşte să vadă zile bune?

„Care om, zice, este acela care iubeşte să dobândească zile bune?" Însă zice *zile* nu ale veacului acestuia (după Vasile şi Chiril), pentru că acestea sunt rele, precum zice Iacov: *Puține s-au făcut zilele anilor vieții mele* (Fac. 47: 9). Şi Marele Pavel zice: ...*Răscumpărând vremea, că zilele sunt rele* (Ef. 5: 16). Deci vorbeşte despre zile bune, adică despre cele ale veacului viitor, că veacul acela are zile bune pentru negrăita lumină a lui Dumnezeu, şi pentru bucuria cea veşnică şi nesfârşită.

Opreşte-ți limba de la rău,

De aici, David începe să sfătuiască pe oameni la lucrările şi isprăvile dumnezeieştii temeri, cea începătoare şi introducătoare*. Iar mai întâi de toate propune spre învățătură limba, pentru că aceasta, deşi este o mică parte a trupului, lesne se povârneşte spre păcat (după Teodorit), şi prea lesnicioasă spre tot felul de răutate (precum zice Marele Vasile), căci limba se face organ al hulelor celor asupra lui Dumnezeu şi ocărilor celor asupra oamenilor, făcându-se pricinuitoare trupeştilor pofte celor de ruşine – cleveteşte, grăieşte de rău, prihăneşte, unelteşte

---

[37] „Vrăjmaş este frica (după dumnezeiescul Vasile), cea care pricinuieşte întru noi temerea de moarte şi care ne înduplecă a ne teme de covârşirile fețelor [de cei superiori nouă în anumite privințe, care ne-ar putea pricinui, chipurile, neplăceri de diferite feluri], căci cum va putea, oare, cel ce se teme de acestea în vremea mărturisirii [mucеniciei], adică să stea împotriva păcatului?" Zice însă şi Isihie: „Veniți, zice, cei de aproape şi cei de departe, ca cei ce sunt departe să se apropie, iar cei ce sunt aproape, mai aproape să se facă, ascultare, ca Părintelui, aducând lui Dumnezeu".

* εισαγωγηικοῦ de la εἰσαγωγήκοσ = introductivă, inițiatică, care inițiază pe ucenic în diferite taine dumnezeieşti.

vicleşuguri, amăgeşte pe cei simpli, mărturiseşte împotriva celor nevinovaţi, face jurăminte mincinoase şi, zicând pe scurt, limba este slugă şi unealtă a toată răutatea[38].

şi buzele tale să nu grăiască vicleşug.

Vicleşugul (după Marele Vasile) este o ascunsă facere de rău, care se lucrează cu făţărie de bine. Deci se cuvine să luăm aminte, fraţilor, pentru că, zicând mai sus David: *Opreşte-ţi limba de la rău*, a cuprins obşteşte împreună tot cuvântul rău, iar acum pomeneşte de viclenie într-un un chip mai deosebit, pentru că aceasta este un rău prea cumplit, căci se face cu un chip atât de ascuns, încât cu anevoie poate cineva scăpa de el. Că mai întâi diavolul a fost cel ce a vărsat această otravă a vicleşugului în urechile Evei, zicând către dânsa: *În ziua în care veţi mânca dintr-însul, veţi fi ca nişte dumnezei, cunoscând binele şi răul* (Fac. 3: 15), iar de atunci încolo, răul acesta al vicleniei s-a vărsat peste toţi oamenii mai mult decât oricare altul[39].

13. Fereşte-te de rău şi fă binele,

Vezi, o cititorule, rânduială preabună, pe care o întrebuinţează Prooroc-împăratul, că de vreme ce cuvântul este mai grabnic şi mai lesnicios [slobod, înclinat] la păcat decât fapta şi lucrarea, de aceea a zis să ne depărtăm de cuvântul rău. *Opreşte*, zice, *limba de la rău*, căci cuvântul este cale şi drum care duce pe om la faptă, precum zic înţelepţii, şi mai ales dumnezeiescul Hrisostom. Al doilea, David opreşte de la fapta cea rea, precum zice aici: *Fereşte-te de rău*. Şi al treilea, suie pe om la lucrarea binelui, după ce mai întâi a scos din mijloc împiedicările răului, pentru că precum este cu neputinţă să-şi recapete cineva sănătatea de nu se va slobozi mai-nainte de boală, tot astfel este cu neputinţă a face cineva binele, de nu se va lăsa mai întâi de la a face răul (precum tâlcuieşte Marele Vasile). Vezi însă că nu este îndeajuns spre mântuire numai a se depărta cineva de la rău, ci trebuie încă a face binele, pentru că, de se va lăsa cineva de la rău, şi nu va face şi binele, însăşi aceasta – a nu face binele – este o altă răutate, ca o nelucrare a

[38] Zice însă şi dumnezeiescul Chiril: „Mare lucru este înfrânarea limbii şi, dimpotrivă, este o boală cu totul cumplită neînfrânarea ei". Iar Cuviosul Dorotei zice: „Mai întâi a zis *veniţi*, chemând fapta bună, apoi a adăugat *fiilor*; *fii* însă numesc sfinţii pe cei ce prin cuvântul lor se transformă [μεταμορφουμένουσ de la μεταμορφόω = a se transforma, transfigura] dintru răutate în virtute şi, în sfârşit, taie lucrarea răului prin frica de Dumnezeu. Că zicerea *opreşte-ţi limba de la rău* înseamnă a nu răni conştiinţa aproapelui prin vreo vorbă, a nu grăi de rău pe cineva şi a nu mânia pe cineva".

[39] Zice însă Sfântul Dorotei: „Că a nu grăi cu buze de vicleşug înseamnă a nu vicleni împotriva aproapelui".

binelui. Ori şi altfel: „*Fereşte-te de rău şi fă binele*, ferirea de rău isprăveşte-o, ca să nu te munceşti, iar facerea de bine săvârşeşte-o, ca să te încununezi”[40].

caută pacea şi o urmează pe ea.

Pacea este capul* bunătăţilor (după Hrisostom), pe care şi Domnul o a lăsat Ucenicilor săi ca pe o moştenire, zicând: *Pace las vouă, pacea mea dau vouă* (In. 14: 27). Pentru că cel ce are pace cu Dumnezeu şi cu oamenii, acela este mai presus de toată patima. Deci nu zice simplu să cauţi pacea, ci „caut-o cu sârguinţă şi cu osârdie mare”, că aceasta însemnează aici zicerea *o urmează*, adică dacă pacea fuge de la tine, tu aleargă în urma ei, şi aleargă până ce o ajungi, şi să o prinzi, iar prinzând-o, să o faci să intre în inima ta[41]. Adică de are cineva vrajbă şi tulburare cu tine, şi nu vrea să se împace, tu aleargă şi nu lăsa până ce vă veţi împăca unul cu altul.

14. Ochii Domnului spre cei drepţi, şi urechile Lui spre rugăciunea lor.

Ochii Domnului sunt (după Marele Vasile) puterea cea văzătoare a Domnului prin care priveşte fiinţele, iar urechile Domnului sunt puterea Sa prin care aude cuvintele. Zice dar David că Dumnezeu de-a pururea priveşte spre cei drepţi, veselindu-Se de faptele lor cele bune, şi ascultă rugăciunile lor, pentru că sunt vrednici de a fi ascultaţi, iar *drepţi* numeşte aici pe cei îmbunătăţiţi.

---

[40] Iar dumnezeiescul Dorotei zice: „Zicând mai întîi David puţine oarecari păcate, grăirea de rău şi vicleşugul, adaugă un cuvânt cuprinzător pentru toate păcatele, zicând: *Fereşte-te de rău*”. Iar purtătorul de Dumnezeu Maxim tâlcuieşte aceasta aşa: „*Fereşte-te de rău*, adică luptă-te cu vrăjmaşii tăi (diavolii) ca să împuţinezi patimile, şi iarăşi luptă-te, ca să câştigi faptele cele bune, şi apoi fii treaz, ca să le păzeşti pe acestea. Aceasta înseamnă a lucra şi a păstra (pe care lucru, Dumnezeu adică l-a poruncit lui Adam în rai: a-l lucra şi a-l păzi”.

* κεφάλαιον de la κεφάλαιος = cap, principiu, sumă.

[41] Zice însă şi Marele Vasile: „Caută pacea, dezlegarea de gâlcevile lumii, câştigă-ţi minte liniştită, o aşezare neînvălurată şi netulburată a sufletului, care nici de patimă să se clătească, nici de mincinoasele dogme cele ce prin cuvinte înduplecătoare trag spre a le da crezare. Cel ce caută pacea, pe Hristos caută, că Acesta este pacea noastră”. A zis însă şi dumnezeiescul Chiril: „Şi într-alt chip încă caută pacea. Dar care pace? De s-ar putea, mai întâi, să fie către Dumnezeu, iar a doua după rânduiala oamenilor cei de o credinţă şi o socotinţă: către Dumnezeu vom fi împăcaţi sârguindu-ne şi a cugeta împreună şi a împlini cele plăcute Lui; iar apoi către cei de o credinţă cu noi, neluptându-ne cu ei”. Zice însă şi Teodorit: „Ce este capul bunătăţilor? *Caută pacea şi o urmează pe ea!* Cel paşnic, îmbrăţişând pacea către toţi, nu jefuieşte pe ascuns cele ascunse ale aproapelui, nici nu îndrăzneşte a face ucideri, nu bântuieşte nici pe la nunţi străine [nu preacurveşte cu soţia altuia], nici nu grăieşte de rău, nici face rău, ci face bine, poartă de grijă în parte, apără cu cuvântul, se primejduieşte împreună cu aproapele, împreună se nevoieşte, că astfel este dragostea curată şi adevăratul prieteşug”.

15. Iar fața Domnului asupra celor ce fac rele, ca să piardă de pe pământ pomenirea lor.

„Dumnezeu, zice, vede și pe păcătoșii care fac rele, însă nu-i vede ca pe cei drepți, că pe cei drepți îi vede cu blândețe, pentru a-i păzi de toată vătămarea, iar pe păcătoși îi vede cu îngrozire, pentru a-i pedepsi. Pentru aceasta, și fiecare păcătos, când vremea va cere, va fi pierdut atât de pe acest pământ, cât și de pe pământul celor blânzi care se mântuiesc (după dumnezeiescul Chiril). Să se teamă dar toți păcătoșii, pentru că, atunci când fac lucrările cele rele, nu pot să se ascundă de la fața sau ochii lui Dumnezeu. Ori *fața Domnului* numește (după Marele Vasile) prea înfricoșătoarea Sa arătare la judecata de apoi, când va vedea pe ticăloșii păcătoși cu o amară și groaznică căutare.

16. Strigat-au drepții, și Domnul i-a auzit pe ei, și din toate necazurile lor i-a izbăvit.

Cel ce nu cere de la Dumnezeu lucruri pământești și vremelnice, ci lucruri mari și cerești (după Marele Vasile), acela măcar de ar tace cu gura și cu limba, dar cu inima și cu mintea sa strigă și răcnește tare, iar strigarea sa ajunge la auzul lui Dumnezeu, pentru aceasta și rugăciunea lui este ascultată de Dumnezeu, și se izbăvește de tot necazul. Dar cum se izbăvește de tot necazul? Întâi, că unul ca acesta se izbăvește desăvârșit de tot necazul, iar al doilea, pentru că și în necaz aflându-se, îl biruiește pe acesta cu răbdarea și stăruința sa, care și aceasta este o scăpare și o slobozenie [libertate] din necaz, precum am zis într-alt loc.

17. Aproape este Domnul de cei zdrobiți la inimă,

Dumnezeu adică (după Marele Vasile) este aproape de toți, că Însuși zice prin Ieremia: *Dumnezeu apropiat sunt Eu, zice Domnul, și nu Dumnezeu depărtat.* Însă noi, oamenii, pentru răutatea noastră, ne facem depărtați de Dumnezeu, că însuși același David zice: *Iată, cei se depărtează de Tine vor pieri* (Ps. 72: 26). Iar cei zdrobiți cu inima sunt cei care se zdrobesc și plâng pentru păcatele lor, căci zdrobirea și lacrima mult zdrobesc cugetarea și inima[42].

---

[42] Zice însă dumnezeiescul Chiril: „Însă măcar de s-ar și înțelege toate ale lui Dumnezeu cu deplinătate (că unde nu este Cel ce toate le plinește?), însă după negrăitul Cuvânt al firii celei dumnezeiești, chiar de ar fi de față, de multe ori pare a fi departe, când oarecari din cei ce nu-L iubesc ar fi în primejdie, iar la sfinți numai cât nu stă de față, și este aproape la cei zdrobiți cu inima". Zice însă și Teodorit: „Cu deosebire poartă de grijă Dumnezeu de cei ce întrebuințează smerita cugetare, că pe aceștia i-a numit zdrobiți cu inima".

şi pe cei smeriţi cu duhul îi va mântui.

După rânduială adică, umilinţa şi zdrobirea inimii merg înainte, cum s-a zis mai sus. Apoi, umilinţei îi urmează şi smerenia, despre care zice aici; însă smeriţi cu duhul nu sunt cei ce se arată smeriţi cu trupul, şi după forma cea din afară a trupului, ci aceia care sunt smeriţi cu sufletul, şi nu cei ce doar zic cuvinte smerite, ori se smeresc din pricina vreunei sile a sărăciei, sau a vreunei stări împrejur*, ci cei ce sunt smeriţi cu inima şi cu cugetarea, şi care se smeresc de sine, dinăuntru, fără de vreo silă dinafară[43].

18. Multe sunt necazurile drepţilor, şi din toate acelea îi va izbăvi pe ei Domnul.

Îngăduie adică Domnul ca drepţii să cadă în necazuri, şi printr-însele să se necăjească întru fapta bună. Nu-i lasă însă să fie biruiţi de dânsele, de ca şi cum nu le-ar putea suferi, ci, mai înainte de a fi biruiţi, ori îi slobozeşte desăvârşit de dânsele, ori îi împuterniceşte pe ei, ca fără strâmtorare să le rabde până în sfârşit, care şi aceasta este biruinţă, precum am zis mai sus. Pentru aceasta şi Domnul a zis: *În lume necazuri veţi avea, ci îndrăzniţi, Eu am biruit lumea* (In. 16: 33); şi Apostolul: *Întru toate necăjindu-ne, dar nu strâmtorându-ne* (II Cor. 4: 8), şi iarăşi: *Credincios este Dumnezeu; El nu va îngădui ca să fiţi ispitiţi mai mult decât puteţi, ci o dată cu ispita va aduce şi scăparea din ea, ca să puteţi răbda* (I Cor. 10: 13)[44].

19. Domnul păzeşte toate oasele lor, nici unul din ele nu se va zdrobi.

Dar pentru ce zice Proorocul aceasta, de vreme ce multor mucenici li s-au zdrobit oasele?[45] Răspundem (după Marele Vasile) zicând că: „De vreme ce *om* se

---

* Sau în virtutea vreunei circumstanţe oarecare.

[43] Iar Marele Vasile zice: „Aceştia sunt săracii cu duhul despre care a zis şi Mântuitorul, că a lor va fi Împărăţia Cerurilor, că: *Fericiţi*, zice, *sunt cei săraci cu duhul, că acelora este Împărăţia cerurilor*. Acela ce nu are nici o mândrie, nici cugetă despre ceva din cele omeneşti, acela este şi zdrobit cu inima şi smerit cu duhul".

[44] Unde dumnezeiescul Vasile zice: „Cel ce zice că dreptului nu i se cuvin necazuri nu face altceva decât să împace pe nevoitor cu potrivnicul său (diavolul). Nevoindu-se însă nevoitorul, ce prilejuri de cununi va avea?"

[45] Despre care oase zice Marele Vasile, că iată, acum, unora dintre ei (dintre mucenici adică), cei ce-i prigoneau le-au zdrobit şi fluierele, şi mâinile, şi capetele, de multe ori cu piroane le-au pătruns, măcar că cineva zice împotrivă, anume că nu întru toate au fost drepţi cei ce s-au săvârşit întru mucenicie.

zice nu numai [despre] cel din afară, ci mult mai vârtos [despre] cel dinlăuntru, adică sufletul, pentru aceasta, omul cel dinăuntru are numiri asemenea cu mădularele trupului, pentru aceasta este şi scris: *Porunca Domnului, strălucită este, luminând ochii* (Ps. 18: 9), adică pe cei gândiţi ai sufletului; şi: *Cel ce are urechi de auzit să audă* (Mt. 11: 15); şi: *Gura mea am deschis şi am tras Duh* (Ps. 118: 131); şi: *Dinţii păcătoşilor ai zdrobit* (Ps. 3: 7); şi: *Inima mea mă doare* (Ier. 4: 19); şi: *Piciorul tău nu se va poticni* (Pilde 3: 23); şi alte asemenea, care însemnează gânditoarele puteri ale sufletului". Cu un chip ca acesta dar se înţeleg şi *oasele* de aici (după Marele Vasile şi Teodorit), adică cugetările ce întăresc şi ţin sufletul, precum oasele întăresc şi ţin trupul. Păzeşte însă Domnul cugetările acestea ale drepţilor, pentru ca să se facă ei bineplăcuţi Lui, şi nici una din cugetările cele de acest fel ale lor nu se va zdrobi de sila păcatului, pentru aceasta este şi scris: *Cugetările drepţilor judecăţi sunt* (Pilde 12: 5)[46].

20. Moartea păcătosului este cumplită,

„Moartea păcătosului, zice, este cumplită, adică dureroasă şi chinuitoare, deoarece păcătoşii, când ajung la ceasul morţii, atunci se necăjesc şi se scârbesc cu covârşire, aducându-şi aminte de ce muncă au să primească pentru păcatele ce le-au făcut". Iar moartea drepţilor este bună şi pricinuitoare de bucurie, pentru că îşi aduc aminte de bucuria care îi aşteaptă în ceruri[47].

şi cei ce urăsc pe cel drept vor greşi.

Cei ce se află în păcate urăsc pe omul cel drept, căci dacă tot cel asemenea iubeşte pe cel asemenea luişi, precum a zis Sirah: *Tot dobitocul iubeşte pe cel*

---

[46] Şi dumnezeiescul Chiril aşa tâlcuieşte: „Deci oasele dintru aceştia, cu adevărat nu le numeşte pe cele ale trupului, ci, oarecum, pe tăriile [εὐτονίασ = vigorile] sufletului, adică puterile cele potrivite la toate lucrurile. (...) Că întru iubitorii de păcate şi întru iubitorii de îndulciri, se pot oarecum vedea zdrobite oasele sufletului, iar pe cele ale sfinţilor Domnul le păzeşte, încât să nu sufere nici unul dintre ele vreun fel de zdrobire". Şi Marele Atanasie încă, prin asemenea oase, înţelege puterile sufletului, iar acestea sunt: dreptatea, răbdarea, cinstirea de Dumnezeu sau, cum s-ar zice, toată virtutea".

[47] Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „*Moartea păcătoşilor este cumplită*, pentru că îi aşteaptă munca iadului, ca şi pe bogatul cel îmbrăcat în porfiră şi vizon, care se veselea strălucit". Zice însă Teodorit: „Cei ce viază împreună cu răutatea, potrivit vieţii lor vor primi sfârşitul, şi cumplit va fi sfârşitul vieţii celei rele". A zis însă şi Marele Atanasie: „Moartea sufletului numeşte (Proorocul) pe aceea pe care o va moşteni focul cel veşnic, întunericul cel mai dinafară, viermele cel neadormit, plângerea şi scrâşnirea dinţilor". Adaugă însă şi dumnezeiescul Vasile: „Moartea drepţilor nu este rea după fire, ci bună, că cei ce au murit păcatului, cu moartea cea bună şi mântuitoare au murit".

asemenea sieşi (Sirah 13: 18), arătat este că şi cel neasemenea iubeşte pe cel neasemenea lui, iar viața acestor oameni nu este asemenea, socotințele lor sunt neasemenea şi potrivnice[48]. Greşesc dar şi păcătuiesc, pentru că urăsc pe omul cel drept, că, pe lângă celelalte păcate ale lor, adaugă ticăloşii şi păcatul urâciunii, fiindcă ei nu numai că nu au urmat fapta bună a dreptului, ci încă o şi urăsc. Deci *vor greşi* se înțelege în loc de „se vor primejdui", pentru că cei ce urăsc pe cel drept se depărtează de Dumnezeu şi sunt lăsați să cadă în primejdii de moarte.

21. Mântui-va Domnul sufletele robilor Săi,

„Dumnezeu, zice, va mântui sufletele robilor Săi de vrăjmăşirile oamenilor şi ale dracilor, că acelea se vor birui de răbdarea acestora."

şi nu vor greşi toți cei ce nădăjduiesc spre Dânsul.

„Toți cei ce nădăjduiesc în Dumnezeu, zice, nu vor păcătui, pentru că se povățuiesc în fapta bună de nădejdea lor ce o au în Dumnezeu, şi nici sufleteşte nu se vor primejdui, pentru că sunt păziți de ajutorul lui Dumnezeu."[49]

PSALMUL 34

Psalm al lui David.

Şi psalmul acesta a fost scris de David atunci când era prigonit de Saul şi nu găsea loc pentru a sta în linişte (după Eusebie). Se potriveşte însă aceasta şi tuturor creştinilor care sunt prigoniți de vrăjmaşii văzuți şi nevăzuți (după Marele Atanasie). Se cuvine însă ca blestemele care se găsesc în psalmi să le întrebuințăm împotriva demonilor – vrăjmaşii noştri nevăzuți, pentru că ei ridică şi pe oameni să ne vrăjmăşească. (...) Iar ocările care se află în psalmi să le întrebuințăm asupra

---

[48] Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Vasile: „Cei ce viețuiesc întru greşeală urăsc pe cel drept, fiindcă, de chipul îndreptării celei întru canon a dreptului, ei se mustră, ca de o alăturare cu cel mai bun [decât el]". Şi dumnezeiescul Chiril zice: „Dovedit şi sigur este cu adevărat că ei au minte iubitoare de păcat, pentru aceasta (păcătoşii) urăsc pe cel drept".

[49] Zicerea *nu vor greşi* o tâlcuieşte Sfântul Chiril astfel: „Ar fi nepotrivit a zice însă că nici unul din cei de pe pământ nu poate greşi, că mult greşim toți (cf. Iacov 2: 2), şi nici unul nu se află curat de întinăciune, măcar şi o zi de ar fi viața lui pe pământ (cf. Iov 14: 5), ci numai cei ce au fost păziți de Hristos, Mântuitorul tuturor. (...) Afară însă vom fi şi noi de greşeală, ferindu-ne de cele grele şi urâte, şi unele din greşeale duc spre moarte, că nu tot păcatul este spre moarte, după glasul Sfântului (I Ioan 5: 17)".

oamenilor care ne vrăjmăşesc, iar faptele cele bune şi isprăvile ce se află în psalmi nu trebuie să le zicem ca din partea noastră, ci din partea lui David, ca să ne îndemnăm şi pe noi a le urma după putinţă[50].

1. Judecă, Doamne, pe cei ce-mi fac strâmbătate; dă război împotriva celor ce se oştesc asupra mea.

„Întâi, zice, judecă, Doamne, şi judecă pe cei ce mă nedreptăţesc, adică pe Saul şi pe cei împreună cu el", iar apoi zice: „dă război şi-i pedepseşte, fiindcă cu nedreptate se pornesc asupra mea".

2. Apucă armă şi pavăză, şi Te scoală într-ajutorul meu.
3. Varsă sabia, şi mă închide împotriva celor ce mă prigonesc[51];

Fiindcă mai sus David a pomenit de oştire, pentru aceasta, aici, prin urmare, a adăugat şi felurile armelor ostăşeşti (după Teodorit), nu că Dumnezeu ar întrebuinţa arme, ci pentru ca să înfricoşeze pe cei răi, după omeneasca cuviinţă, prin enumerarea şi cu forma înfricoşătoare a întrarmării oştirii, că îndestulă este singură voia ori cuvântul lui Dumnezeu spre a pedepsi pe cei nedrepţi şi răi şi să mântuiască pe cei nedreptăţiţi şi buni, iar *varsă* a zis în loc de „scoate din teacă sabia", ca, scoţându-se ea, să pară ca şi cum s-ar vărsa din teacă, pentru lucirea ce o are. Iar *închide* a zis în loc de „îngrădeşte drumul", pentru ca vrăjmaşii să nu poată fugi de primejdia Ta[52].

---

[50] După dumnezeiescul Chiril însă, şi după Atanasie şi Isihie, psalmul acesta se potriveşte la faţa [πρόσωπον = persoanei] Stăpânului Hristos, fiindcă pomeneşte îndărătniciile şi patimile ce le-au arătat iudeii asupra Mântuitorului. Pentru care pricină însă se zic blestemele din acest psalm, vezi la sfârşitul psalmului. Iar Isihie adaugă zicând că nedreptăţitorii, adică iudeii, şi luptătorii demoni, pentru noi [...] vrăjmăşeau pe Hristos, pentru că voieşte a-i vrăjmăşi, adică a-i strica [καταργηθῆναι de la καταργέω = a zădărnici pe cineva, dezarmându-l, făcându-l deşert prin mijloace duhovniceşti; vezi Lc. 13: 7; Rom. 7: 2; în context: a-i lipsi de puterea ce o aveau asupra oamenilor.].

[51] După Sfântul Chiril, cuvântul acesta se zice din partea lui Hristos către cerescul Său Părinte, propunându-L oarecum ca Mijlocitor întru judecata nedreptăţitorilor Săi iudei.

[52] Dumnezeiescul Chiril însă zice: „Arma şi pavăza şi sabia vărsată, adică golită, însemnează puterile cele pedepsitoare, care se trimit de la Dumnezeu asupra celor ce luptă pe sfinţi, sau şi pe Însuşi Hristos, (...) iar cum că iudeii au fost strâmtoraţi, adică au fost înconjuraţi în cetatea Ierusalimului, iarăşi ne va învăţa pe noi cuvântul cel despre istoria aceasta, cum că nu a trimis sabie asupra lor, ci oarecum ca o apă de râu o a revărsat, fără osteneală vom vedea numărând primejdiile iudeilor, căci, după Crucea Mântuitorului, s-au făcut păşune a săbiei, că au fost topiţi [nimiciţi] de săbiile ce au ars şi cetăţile, şi satele". Zice însă şi Eusebie: „Despre sabie grăieşte şi Iezechiel: *Sabie, sabie,*

zi sufletului meu: mântuirea ta sunt Eu.

„Zi dar, Doamne, zice, numai sufletului meu: nu te teme, Eu sunt mântuirea ta."[53]

4. Să se ruşineze şi să se înfrunte cei ce caută sufletul meu;

„Să se ruşineze adică, zice, cei ce mă caută pe mine, pentru ca să mă omoare, şi această ruşinare o vor pătimi, neputând a mă omorî, oprindu-se ei din pricina puterii Tale."

întoarcă-se înapoi şi să se ruşineze cei ce-mi gândesc mie rele.

„Fără ispravă, zice, întoarcă-se cei ce cugetă şi gândesc rele împotriva mea, şi ruşinează-se foarte."

---

ascute-te şi mânie-te, ca să junghii junghieri (Iez. 21: 14-15). Le întrebuinţează însă pe acestea, bun fiind asupra răutăţii care este în oameni, că şi bătând mântuieşte, precum şi doctorul, tăind, tămăduieşte (La Nichita)".

[53] Zice însă dumnezeiescul Chiril: „Cu aceasta se potriveşte zisa aceea: *Nu vei lăsa sufletul meu în iad* (Ps. 16: 10), şi aceea: *Părinte, în mâinile Tale încredinţez sufletul Meu* (Lc. 23: 46). S-a început însă aceasta de la noi, şi de la noi a trecut întru Hristos: din vechime adică sufletele oamenilor, pentru prea multe pricini vinovate fiind, se coborau în iad, iar acum, fiindcă Hristos ne-a îndreptat pe noi prin credinţă, în mâinile lui Dumnezeu aleargă duhurile oamenilor" [Iudeii, dar şi cei vechi în general, având frica morţii, se temeau sau era erau siguri că vor ajunge în iad din pricina păcatelor. David îşi arată nădejdea că până la urmă, Dumnezeu nu va lăsa sufletul lui în iad; Hristos ca om si Dumnezeu împlineşte această nădejde pentru oameni încredinţându-Şi sufletul său uman cel plin de Dumnezeire lui Dumnezeu Tatăl (cf. versetului de mai sus de la Luca).], iar prin El, noi alergăm, cum se zice mai sus, spre mâinile lui Dumnezeu]. Iar Sfinţitul Augustin, în capitolul treizeci şi unu al al Solilocviilor sale, zice către Dumnezeu aceste frumoase cuvinte: „Pe Tine, întru Tine Te-am cunoscut, Te-am cunoscut însă nu precum Însuţi întru Sine eşti [nu după fire, nu după felul în care Dumnezeu Se cunoaşte pe Sine], ci precum Te afli [ὑπάρχεισ = eşti prezent, locuieşti...] întru mine, dar de eşti [într-adevăr], spune-mi mie, ticălosului, o, Îndurătorule, robului Tău, spune-mi după mulţimea îndurărilor Tale, ce eşti pentru mine? *Zi sufletului meu: Mântuirea ta sunt Eu* (Ps. 34: 3)!"

5. Să fie ca praful înainte feței vântului,

„Să fie, zice, vrăjmașii mei ca praful cel subțire de vânt", precum a zis aceasta și în psalmul întâi: *Nu sunt așa necredincioși, nu sunt așa, ci ca praful ce-l spulberă vântul de pe fața pământului* (Ps. 1: 4)."[54]

și îngerul Domnului necăjindu-i pe ei;

Aici începe graiul *fie* [v. 5a], adică îngerul Domnului să fie pedepsindu-i și necăjindu-i pe ei, că și îngerii, sunt trimiși de multe ori de la Dumnezeu spre a pedepsi pe cei răi, precum a fost cel ce a pierdut pe cei întâi născuți ai egiptenilor, și cel ce a ucis pe cei optzeci de mii de oșteni ai asirienilor (după Teodorit)[55].

facă-se calea lor întuneric și alunecare,

Acesta este un mare și puternic blestem, fiindcă îi blestemă David, ca, fugind ei pentru a scăpa, să li se facă calea lor *întunecată*, pentru a nu vedea să umble pe ea, și *lunecoasă*, ca neîncetat să cadă.

---

[54] Iar Chiril zice: „Proorocia aceasta s-a plinit la iudei, despre care s-a scris: *Îi voi risipi pe ei în toate vânturile* (Iez. 12: 14), că nu au rămas în cetățile și satele lor, ci mai mult s-au împrăștiat, și pierduți și străini și pribegi s-au făcut, pretutindeni fiind lepădați, drept care au fost ca o țărână purtată și lesne aruncată de către toate vânturile" [Avem aici o metaforă ce exprimă cum nu se poate mai bine starea iudeului izgonit și rătăcitor. Dar care este acum și care va fi oare soarta lui în iconomia dumnezeiască? Răspunde Mântuitorul Hristos în cuvântarea Sa eshatologică (Mt. cap. 24 și 25), răspuns parafrazat și explicat de Apostolul Pavel Epistola către Romani (cap. 11: 25 ș.u.). Prin urmare, toate se aseamănă: „atunci", unii dintre iudei au crezut în Hristos și L-au urmat, iar alții L-au ucis, după care aceștia au fost, în schimb, risipiți și uciși; la „sfârșit", unii iudei alături de creștini – în contextul propovăduirii Evangheliei la toate neamurile - se vor converti așteptând pe Mesia, numai că alții, adică cei pregătiți să-L ucidă, vor fi uciși de **slava venirii lui Hristos**, împreună cu templul din Ierusalim pe care ei îl vor construi din nou ca o reactualizare a ceea ce a fost distrus la 70 d.Hr. de unde îl vor aștepta pe Mesia, dar nu pe Mesia cel din Evanghelii, ci pe fiul pierzării (cf. II Tesal. 2: 4) în timp ce alții se vor converti, intrând în Biserica cea veșnică, de unde Duhul va fi turnat, adică se va revărsa peste toți așa cum a fost turnat odinioară, la „începutul" Bisericii (cf. Fapte 2: 17), Duh care va umple totul de Hristos.]

[55] Iar altul zice: „Nemaiîngăduindu-le lor a se aduna și a se întoarce iarăși, iar îngerul, stăruind, necăjindu-i și muncindu-i (La Nichita)".

şi îngerul Domnului prigonindu-i pe dânşii.

„Nu numai, zice, ca vrăjmaşii mei să pătimească relele cele de mai sus, ci încă şi necăjitorul lor înger să-i prigonească din urmă". Şi apoi, ce au să pătimească ticăloşii, (...) când nici cu ochii nu văd în întuneric, nici cu picioarele nu pot să umble, din pricina prăpăstuirii căi? Dar încă şi prigoniţi de un înger înfricoşător?

6. Că în zadar a ascuns mie stricăciunea cursei lor,

Pe acest *în zadar*, Simmah îl zice „fără pricină": „Toate acestea, zice, pătimească-le vrăjmaşii mei, pentru că, fără a simţi vreo pagubă sau vătămare de la mine, au ascuns curse omorâtoare pentru a mă ucide". Iar *stricăciune de cursă* a zis fiindcă, de obicei, vânătorii cu iscusire ascund cursa în cale unde nu se vede, socotind ca fără de veste să le prindă pe bietele vietăţi ce vor trece pe acolo.

în deşert au ocărât sufletul meu.

Sufletul meu, zice, adică „pe mine". Că trebuie să luăm aminte că la mulţi psalmi ai lui David se află forma perifrastică: când zice *sufletul meu*, *viaţa mea*, *faţa mea*, acestea se înţeleg în loc de „eu"; iar când zice *numele Tău* (adică al lui Dumnezeu) şi *slava Ta*, acestea sunt în loc de „Tu" şi alte asemenea. „În deşert, zice, şi mincinos m-au ocărât vrăjmaşii mei, numindu-mă nemulţumitor şi vrăjmaş al împăratului Saul."[56]

7. Să vină asupra lui cursa pe care nu o ştie,

„Întâmplare neaşteptată, zice, să vină asupra lui ca o cursă, pentru că a ascuns împotriva mea pieire, şi pentru că mincinos m-a ocărât, fie Saul, fie oricare altul pe care Saul îl silea să prigonească pe David."

şi prinzătoarea pe care o ascuns, să-l prindă pe el,

„Mreaja vânării, zice, pe care o a întins pe ascuns ca să mă prindă, să-l prindă pe cel ce a întins-o, adică meşteşugirea pe care a întrebuinţat-o asupra mea, întoarcă-se asupra lui."

---

[56] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Cuvântul acesta se zice din partea lui Hristos pentru farisei, şi cărturari, şi irodieni, şi, de obşte, pentru evrei". Iar Isihie zice că acestea se zic pentru Iuda şi pentru Diavolul.

și în cursă să cadă într-însa.

Ceea ce a zis mai sus, același înțeles îl zice și aici. „Va cădea, zice, în cursa pe care a întins-o împotriva mea"[57].

8. Iar sufletul meu se va bucura de Domnul, veseli-se-va de mântuirea Lui.

„După ce vrăjmașii mei, zice, vor fi astfel pedepsiți (precum am zis mai sus), atunci mă voi bucura întru Domnul meu, Care după dreptate i-a pedepsit pe dânșii, și deci că pe aceia i-a pedepsit, iar pe mine m-a mântuit."

9. Toate oasele mele vor zice: Doamne, Domne, cine este asemenea Ție? Cel ce izbăvești pe sărac din mâna celor mai tari decât el, și pe sărac și pe sărman de la cei ce-l răpesc pe dânsul.

Oase numește părțile cele mai din adâncul trupului, însă arată prin acestea mulțumirea cea către Dumnezeu din toată inima și din adâncul sufletului. Ori *oasele* poți să le înțelegi mai bine ca potrivite la suflet, precum am zis la Psalmul 33, la zicerea: *Domnul păzește toate oasele lor*[58]. *Sărman* însă se numește David pe sine, ca un fugar și ca un lipsit de cele de nevoie ale vieții, și ca unul lipsit de tot ajutorul omenesc, iar mai întâi i-a numit pe arhistrategii oștilor lui Saul, pentru că erau întovărășiți de bogăție și de mulțime de ostași. A zis însă de două ori *sărman*, adăugând și *sărac*, pentru ca să arate covârșitoarea sa ticăloșire, împreună însă întrebuințează și această numire de smerire, pentru ca să îndemne pe Dumnezeu spre milă și compătimire. Iar despre cei *ce răpesc*, a zis cu referire la socotința și nădejdea acelora, căci ei nădăjduiau să răpească orice ar fi avut pe cale.

---

57 Asemenea și acestea se zic pentru relele ce le-au luat evreii după ce au răstignit pe Stăpânul Hristos, și pentru Iuda și Diavolul, după Isihie, care zice că: „Iuda, în cursa ștreangului a căzut, iar poporul iudeilor, socotind să prindă în cursă, se prindeau [în schimb] ei înșiși, și s-au prins de însăși vânătoarea lui, așijderea și Diavolul, crucea Crucii gătind-o [prin iudei], prin Cruce a căzut din împărăția sa (La Nichita)".

58 Marele Vasile însă zice: „Dar și Biserica poate zice aceasta despre taina Învierii, zicând: «Acestea zice Domnul oaselor acestora: Iată Eu aduc la voi Duh de viață, și voi da asupra voastră vine, și voi ridica asupra voastră cărnuri și veți via, și veți cunoaște că Eu sunt Domnul» [este o parafrază la cunoscutul pasaj profetic din Iezechiel, care se citește de Paști]. Deci oasele acestea, dobândindu-și viața, mulțumind Celui ce le-a înviat, vor zice: *Doamne, Doamne, cine este asemenea Ție*? Iar Chiril a înțeles prin oase pe Apostoli, care, în vremea patimilor Domnului împrăștiindu-se, după Învierea Lui iarăși s-au adunat".

10. Ridicând asupra mea mărturii nedrepte, de cele ce nu știam m-au întrebat.

„Saul, zice, și cei împreună cu dânsul s-au ridicat cu *mărturii nedrepte – mărturii*, adică, pentru că mărturiseau împotriva mea, iar *nedrepte*, pentru că mărturiseau mincinos - care, luându-mă în râs, mă întrebau de nu cumva vrăjmășesc, complotând împotriva împărăției, pe care vrăjmășire ei o mărturiseau asupra mea. Eu însă nicicum nu o cunoșteam, nefiind vinovat". Aceasta însă o înțelegem că s-a făcut și Stăpânului Hristos, Care a avut parte de mărturii mincinoase de la cei care Îl întrebau și mărturiseau asupra Lui cele ce nu știa*, precum ne învață istoria Evangheliilor.

11. Răsplătit-au mie rele în loc de bune, și nerodire* sufletului meu.

„În locul facerilor de bine, zice, pe care eu le-am făcut lui Saul, acesta mi-a răsplătit cu rele, pentru că eu, care pe obștescul vrăjmaș Goliat, cel de alt neam, l-am omorât, și eu, cel ce l-am îngrozit [alungat] de la Saul pe duhul cel rău, eu, acum, de însuși cel folosit [îmbunătățit] de mine sunt prigonit, a răsplătit însă și [cu] nerodirea sufletului meu, Saul și cei împreună cu dânsul, adică nerodire către fapta bună. Căci hotărând ei să mă omoare, au cugetat să mă oprească de la rodirea faptelor bune, ori *răsplătit-au... nerodirea sufletului meu* a zis în loc de „mie", prin perifrază, adică: «viu fiind, să nu nasc fii».[59]"

---

* Lui David, ca și lui Hristos, i se imputau nelegiuiri de care nu avea cunoștință, de care era străin, adică, cum se zice mai sus, nu le-a cunoștea, nu știa de ele, căci nu le săvârșise.

* ἀτεκνίαν de la ἀτεκνία = lipsă de copii, sterpiciune, nerodire; aici e folosit cu sensul de nerodire a sufletului care poate sau nu naște fii, adică virtuți.

[59] Dumnezeiescul Chiril însă zice că: „Și cuvântul acesta se zice din partea lui Hristos pentru iudei, care, în locul facerilor de bine pe care le-au luat de la Domnul, Îl huleau și-L ocărau, și Crucii L-au dat; ei încă și nerodire i-au pricinuit Domnului, oprind pe ceilalți, ca nu cumva să se facă ucenici ai Lui, care se numesc fii duhovnicești". Iar Teodorit zice: „Acesta (Saul), vrăjmășindu-mă, nu încetează, morții și uitării voind a mă da, că *nerodire* a numit uitarea (David, adică), fiindcă prin fii se păzește pomenirea". Pentru aceasta și Dumnezeul tuturor zice prin Isaia Proorocul că nu numai prin fii se păzește pomenirea, ci mai vârtos prin faptele cele bune, *ca să nu zică famenul că: Iată, eu sunt un copac uscat! Pentru că așa zice Domnul către fameni: Celor care păzesc zilele Mele de odihnă și aleg ceea ce Îmi este plăcut Mie și stăruie în legământul Meu, le voi da în casa Mea și înăuntrul zidurilor Mele un nume și un loc mai de preț decât fii și fiice; le voi da un nume veșnic și nepieritor* (Is. 56: 3-5).

12. Iar eu, când mă supărau aceia, am smerit cu post sufletul meu,

Prin aceste cuvinte, psalmistul ne învață în ce chip trebuie să dezlegăm relele întâmplări care ne urmează, zicând: „În vreme ce eram clevetit de dânşii, am uscat şi cu asprime am chinuit sufletul meu, adică pe mine, cu sac din păr şi cu post, şi cu rugăciune către Dumnezeu, ca să mă izbăvească de bântuirea vrăjmaşilor mei".

şi rugăciunea mea în sânul meu se va întoarce.

„Rugăciune mea, zice, cea făcută cu un chip ca acesta, va fi ascultată de Dumnezeu." Că forma aceasta, adică întoarcerea rugăciunii în sân, uneori se ia pentru rugăciunea cea ascultată, precum aici, acum, fiindcă rugăciunea cea ascultată de Dumnezeu se întoarce cu fapta, făcându-se lucrătoare în sânul celui ce se roagă ca un dar de mult preț, ori ca să umple sânul lui de cererile pe care le-a cerut de la Domnul. Iar alteori, întoarcerea rugăciunii în sân se ia pentru rugăciunea cea neascultată de Dumnezeu, căci se întoarce fără ispravă şi nelucrătoare în sânul celui ce s-a rugat[60].

13. Ca unui de-aproape [vecin], ca unui frate al nostru[61], aşa bine am făcut spre plăcere;

Vrând David să arate înfocata iubire ce avea către Saul, l-a numit apropiat şi frate, pentru că pe născătorii şi stăpânii noştri obişnuim a zice că-i cinstim, iar pe frații noştri zicem că-i iubim, când [se-ntâmplă să] nu avem fii: „Deci eu, zice, bine-plăceam lui Saul, fiindu-mi apropiat, şi-l iubeam ca pe un frate al meu".

---

[60] Iar Marele Atanasie zice: „Cuvântul acesta se zice dinspre fața Domnului, care a făcut rugăciune pentru răstignitorii Săi, (...) răutatea acelora nu a lăsat-o să se suie la Părintele şi să fie ascultată, ci o a tras, iar ea s-a întors nelucrătoare în sânul Domnului. Că de ar fi voit să se mântuiască (răstignitorii adică), şi să se prefacă din [lepede] necinstirile de Dumnezeu, de-a dreptul călătorind, rugăciunea Mântuitorului ar fost de față fără oprire şi împiedicare la auzurile Părintelui".

[61] În altele se zice „ca pe un frate al meu (îl iubeam adică)". Însemnează însă aici şi pe vânzătorul Iuda, pe care ca pe un frate şi prieten îl iubea Domnul, şi pentru dânsul plângea şi se întrista, după Isihie, că lui şi punga i-a încredințat-o, şi numai lui i-a dat voie a întinge împreună în blid, ca unui frate de-aproape (La Nichita).

ca şi cum m-aş fi jelit şi m-aş fi mâhnit, aşa m-am smerit.

„Eu, zice, ştiind pe Saul că mă pizmuia din pricina laudelor poporului, pentru aceasta mă smeream înaintea lui, şi de voie mă prefăceam cum că plâng şi mă mâhnesc şi mă întristez, pentru că smerenia celui pizmuit împuţinează pizma pizmuitorului, precum şi dimpotrivă, mândria celui pizmuit creşte pizma pizmuitorului."

14. Şi asupra mea s-au veselit şi s-au adunat;

„Iar eu, deşi mă smeream, zice, şi mă întristam cu un chip ca acesta, Saul şi cei împreună cu el se bucurau, socotind că fac acestea din neputinţa mea, şi pentru aceasta s-au adunat, pentru a se sfătui cum să mă vâneze."

adunatu-s-au peste mine bătăi şi nu am ştiut.

În loc de *bătăi*, Simmah a zis „bătăuşi". Zice dar David: „S-au adunat ucigaşii asupra mea, fără a şti eu, şi mă vrăjmăşeau". Iar despre aceasta, istoriceşte a arătat Cartea I a Împăraţilor (la cap. 19). Că Micol, femeia lui David şi fiica lui Saul, i-a arătat prigonirea vrăjmaşilor lui cea de acest fel, şi astfel, fugind David, şi-a mântuit viaţa[62].

15. Despărţitu-s-au şi nu s-au umilit;

„S-au împrăştiat, zice, vrăjmaşii mei încoace şi-n colo, după ce m-au căutat în casa mea şi nu m-au aflat precum nădăjduiau, însă nu s-au umilit, adică nu s-au căit de răutatea lor."[63]

ispititu-m-au, batjocoritu-m-au cu batjocură, scrâşnit-au asupra mea cu dinţii lor.

„Prietenii lui Saul, zice, uneori mă cercau cum mă aflu, iar alteori mă luau în râs, defăimându-mă ca pe un netrebnic, acum însă, s-au năpustit asupra mea ca nişte fiare, scrâşnind cu dinţii." Iar scrâşnirea dinţilor se face fie din prea multă

---

[62] Iar alţii zic că, bătând iudeii pe Domnul, nu ştiau de vreo pricină asupra Lui, ori că zice: „Şi eu nu Mă ştiam pe Mine cu vreun păcat, pentru care să vină bătăile asupra Mea".
[63] Şi acest cuvânt [tot] dinspre faţa Domnului se zice, pentru iudei, despre care scrie Evanghelistul Ioan, că era dezbinare între dânşii, unii zicând că este bun, iar alţii rău, şi acestea făcându-se, nu s-au umilit, nici n-au priceput asupra cui ziceau şi făceau acestea.

frică, fie din mânie, împreună frecându-se dinții cei de sus și cei de jos. „Acum, zice, apropiindu-se aceştia cu mânie, încă mai scrâşnesc asupra mea cu dinții, dorind să-mi mănânce cărnurile cu ei."[64]

16. Doamne, când vei vedea?

„Doamne, zice, Tu, acestea îndelung răbdându-le, se pare că nu le vezi, și dar când le vei vedea, ca să izbândeşti?"

Întoarce sufletul meu de fapta lor cea rea,

„După ce, zice, Tu mă vei izbăvi de lucrarea cea rea a vrăjmaşilor mei, aşază-mă iarăşi întru netemerea pe care am avut-o mai-nainte."[65]

de la lei, pe cel născut al meu.

Scrâşnirea se atribuie leilor, căci aceasta a zis David mai sus că vrăjmaşii au scrâşnit asupra lui, pentru aceasta, acum, aici îi numeşte *lei*, ca pe unii ce au scrâşnit pentru cruzimea şi vrăjmăşia lor. Iar *pe cel născut* numeşte „pe sufletul meu", adică pe sine, în loc de iubitul, ori şi singurul, precum a tâlcuit Simmah, precum am zis la tâlcuirea Psalmului 21, stih 22.

17. Mărturisi-mă-voi Ție întru adunare multă;

Şi în Psalmul 21, stih 24, a zis însuşi David: *De la Tine este lauda mea în adunare mare*, iar tâlcuirea acestuia caut-o acolo.

întru norod greu Te voi lăuda.

În loc de *greu*, Simmah a zis „foarte mult", iar aceasta este şi tâlcuirea zicerii de mai sus, adică a adunării mari.

---

[64] Dar şi iudeii ispiteau de multe ori pe Hristos, când au trimis la El pe irodieni, şi Îl batjocoreau, râzând de El când era pe Cruce (după Sfântul Chiril). A zis însă şi Isihie: „Poate că şi dinții să fi scrâşnit cu cruzime, mai-mai voind să mănânce pe Hristos, însă scrâşnire a dinților se numeşte şi răutatea cea în cuvinte (La Nichita)".

[65] Acest grai se zice şi dinspre fața Domnului către cerescul Său Părinte, pe Care Îl roagă să-I aşeze sufletul iarăşi în trup, adică să-L învieze.

18. Să nu se bucure de mine cei ce-mi vrăjmăşesc mie cu nedreptate, cei ce mă urăsc în zadar şi fac semn cu ochii.

În zadar este în loc de „în deşert": „Pe dânşii, zice, eu nicicum nu i-am nedreptăţit, nici n-am arătat vreo mişcare vrednică de ură către vrăjmaşii mei". Iar *ochi* numeşte David pe linguşitorii care făceau cu ochii către Saul, în acest chip prihănind cele ce grăia ori făcea când era David de faţă[67].

19. Că mie adică cele de pace îmi grăiau, şi spre mânie vicleşuguri gândeau.

„Aceşti linguşitori ai lui Saul, zice, vorbind cu mine despre pace, grăiau cuvinte paşnice, iar pentru mânia şi pomenirea de rău ce o păstrau în inimile lor asupra mea, cugetau gânduri viclene, cum că m-ar doborî pe furiş în vreo primejdie."

20. Lărgit-au asupra mea gura lor,

„Nu numai pe ascuns, zice, mă vrăjmăşeau linguşitorii lui Saul, ci mai pe urmă şi în arătare [făţiş] mă prihăneau în gura mare, fără vreo sfială, pentru că cel ce nu-l va pricepe pe vreunul şopteşte pe ascuns cu buzele strânse, iar nu în gura mare."

zis-au: bine, bine! Văzut-au ochii noştri.

Bine era o veche zicere - care aici este cu luare de râs - despre cel care dobândea un lucru pe care-l dorea şi cerea, însă binele acesta se repetă, ca să arate covârşitoarea îndulcire şi bucuria lucrului pe care-l doreau linguşitorii lui Saul. „Aceştia, zice, văzându-mă că fugeam prin munţi şi prin peşteri, ticăloşindu-mă, au slobozit această oraţie* de veselie, zicând: *Bine, bine*, care însemnează, cum

---

[67] Însă Marele Vasile zice: „*Fac semn cu ochii* s-a zis în loc de «împreună alcătuind vicleşuguri», şi pretutindeni însemnarea sau facerea cu ochii este ocărâtă, precum la Pilde s-a luat spre rău, că acesta (nebunul şi cel fărădelege adică) *face cu ochiul, dă din picioare, face semne cu degetele* (Pilde 6: 13). Şi iarăşi: *Cel ce face cu ochii cu vicleşug adună oamenilor scârbe* (Pilde 10: 10)". Şi ajung nişte vinovăţii ca acestea la cei ce cu cugetare mândră se fudulesc asupra celor mai simpli, şi îi bântuiesc cu chinul şi cu ameninţarea sprâncenelor arătându-şi trufia. Însemnează că zicerea aceasta o pomeneşte Domnul în Evanghelia lui Ioan, zicând: *Ci ca să se plinească cuvântul cel scris în legea lor: că M-au urât în zadar* (In. 15: 25).

* πρόσρημα = salutare, adresare.

s-ar zice: „Bine merge treaba, bine". Iar *văzut-au ochii noştri*, după acelea trebuie citit osebit, adică: „Văzură ochii noştri ceea ce voiam", că lipsesc acestea, adică „cele ce voiam". Şi aceasta trebuie a se înţelege din afară, ori se poate citi şi unit cu „bravo, bine făcut", adică „bine au văzut ochii noştri, precum doream".

21. Văzut-ai, Doamne, să nu taci! Doamne, nu Te depărta de la mine!

„Vezi, zice, o Doamne, cele ce pătimesc eu, şi să nu taci, adică nu le suferi [răbda], căci cei ce suferă obişnuiesc a tăcea, şi să nu Te depărtezi de mine, pentru că nimeni altul nu-mi este de ajutor."[68]

22. Scoală-Te, Doamne, ia aminte spre judecata mea,

Cuvintele acestea se zic către Dumnezeu după omeneasca cuviinţă, precum de multe ori am spus: „Scoală-te, zice, şi deşteaptă-Te, Doamne, şi fă izbândă, pentru că, îndelung răbdând şi neajutând, se vede că dormi". Iar pe *ia aminte* l-am tâlcuit la Psalmul 5, stih 2, adică: „Să nu treci alăturea ca pe un lucru netrebnic judecata mea, Doamne".

Dumnezeul meu şi Domnul meu, [ia aminte] spre îndreptare mea.

Din afară trebuie a se înţelege şi aici *ia aminte*, iar *îndreptarea* a numit-o judecată. Zice însă *Dumnezeul meu şi Domnul meu*, şi câte alte cuvinte ca acestea sunt de aceeaşi numire, şi, unul peste altul, acestea, zic, sunt însuşirea unei cereri întinse şi din tot sufletul a unei dorinţe înfocate către Dumnezeu, şi încă unele ca acestea aduc şi oarecare mângâiere sufletului că: *Mi-am adus aminte,* zice, *de Dumnezeu, şi m-am veselit* (Ps. 76: 3).

23. Judecă-mă, Doamne, după dreptatea Ta[69],

„Fă, Doamne, zice, judecata cea asupra vrăjmaşilor mei, pentru că eu, drept fiind, am fost nedreptăţit de dânşii."

---

[68] Toate cele de mai sus, zice, se grăiesc şi dinspre faţa Domnului asupra iudeilor (după Sfântul Chiril).

[69] Într-unele se zice „după dreptatea Ta", iar într-altele - „judecă mie, Doamne". Iar altul zice: „Să se înghită însă cel ce odată a ajuns întru adânc şi nicicum să nu se mai ridice" [adică diavolul]; însă acestea sunt proorociri despre Moartea şi Învierea lui Hristos (La Nichita)".

Dumnezeul meu, şi să nu se bucure de mine.

De prisos este aici conjuncţia *şi*, ori lipseşte zicerea „aşa"*, pentru ca înţelesul să fie astfel: „Aşa, Doamne, Dumnezeul meu, să nu se bucure vrăjmaşii mei asupra mea".

24. Să nu zică întru inimile lor: bine, bine este sufletului nostru;

Şi aici lipseşte zicerea „s-au făcut", şi trebuind a se subînţelege astfel: „Bine, bine s-a făcut sufletului nostru! Şi lucrul s-a plinit după pofta noastră!"

nici să zică: înghiţitu-l-am pe dânsul.

„Măcar, zice, să nu zică vrăjmaşii mei că m-au înghiţit, cu gura săbiei adică, căci, de mă vor omorî, vor putea zice aceasta."

25. Să se ruşineze şi să se înfrunte împreună cei ce se bucură de relele mele;

Zicerea *să se ruşineze şi să se înfrunte* însemnează prin alăturare [paralelism] acelaşi lucru: „Se vor ruşina însă vrăjmaşii mei, de se vor întoarce deşerţi şi fără lucrare, neîmplinindu-se dorul cel asupra mea", iar zicerea *împreună* este în loc de „toţi împreună, cei ce se bucură de relele mele, adică de nenorocirile mele".

îmbracă-se cu ruşine şi înfruntare cei ce grăiesc mari asupra mea.

„Îmbracă-se, zice, Doamne, cu ruşinea ca şi cu o haină, cei ce se fălesc împotriva mea, şi cu mândrie zic că au să-mi facă rău."[70]

---

* *ναί* = cu adevărat, aşa.

[70] Dumnezeiescul Chiril însă zice: „Mari grăiesc asupra lui Hristos ereticii, zicând prea mari şi răzvrătite cuvinte, târând încă şi într-alt fel către prăpastia pierzării lor celei gătite; şi însemnează că şi zicerile cele de mai sus dinspre faţa Domnului se zic asupra iudeilor (după dumnezeiescul Chiril)". Zice însă şi Teodorit: „Potrivită este ruşinea celor ce batjocoresc pe cei de-aproape, fiindcă trufaşilor şi celor ce grăiesc cu mândrie Proorocul le-a dorit aceasta".

26. Să se bucure şi să se veselească cei ce voiesc dreptatea mea,

Şi aici, aceste ziceri *să se bucure şi să se veselească* însemnează prin alăturare [paralelism] unul şi acelaşi lucru: „Veselească-se, zice, cei ce voiesc şi iubesc dreptatea mea, iar dreptatea mea este a nu fi vrăjmăşit în deşert, ci mai ales a fi păzit şi iubit de cei ce acum mă vrăjmăşesc, pentru că de nenumărate ori le-am făcut bine”[71].

şi să zică pururea: slăvească-se Domnul, cei ce voiesc pacea robului Lui.

„Să zică totdeauna, zice, cuvântul acesta cei ce-mi voiesc binele, după ce vor vedea că m-am făcut mai presus de cei ce mă vrăjmăşesc, şi sunt în pace; şi ce să zică? *Slăvească-se Domnul*, adică Domnul să fie crezut de toți oamenii că este mare şi minunat[72].

27. Şi limba mea se va învăța* dreptatea Ta,

„De se vor face, zice, mie acestea câte voiesc, voi cugeta totdeauna dreptatea Ta, Doamne.” Dreptatea Domnului însă este dreapta judecată.

toată ziua lauda Ta.

Şi aici, graiul se subînțelege astfel: *va învăța*, adică „limba mea va cugeta”, ori „lucrul [fapta, lucrarea] său va avea totdeauna [vreme] să povestească laudele şi măririle Tale, Doamne”. *Toată ziua* însă zice în loc de „toată viața mea”, căci noaptea, dormind, nu ni se pare că suntem vii, că somnul este o moarte vremelnică.

Acestea sunt cuvintele psalmului acestuia, şi acest fel de tâlcuire are.

Se cuvine încă ca creştinii care citesc psalmul acesta (zice Teodorit) să nu ia prilej de aici spre a blestema şi ei pe vrăjmaşii lor, precum David, pentru că trebuie să socotească [aibă în vedere] că David îşi avea petrecerea în viața după legea veche, şi nu după cea a Evangheliei darului, pe care o au ei, că legea veche

---

[71] După Sfântul Chiril însă: „Nu [este vorba de] cei ce voiesc dreptatea cea întru lege, că aceea nu era neprihănită, ci cea prea desăvârşită întru Hristos, întru care aceştia vor avea bucurie dăruită de la Dumnezeu-Tatăl prin Hristos”.

[72] Iar după Sfântul Chiril: „Cei ce cinstesc pacea cea către Hristos, care sunt, dacă nu cei din păgâni? Ca unii care amăgirea cea de departe de Hristos o au lepădat şi vrajba o au stricat, şi au făcut să lipsească din mijloc ceea ce-i depărta”.

* μελετήσει de la μελετάω = a învăța, a cugeta, a pune în practică ceva.

ierta [îngăduia] ca oamenii să urască pe vrăjmaşii lor, iar legea Evangheliei porunceşte, dimpotrivă, să-i iubim pe ei. Că Stăpânul Hristos aşa a zis: *S-a zis celor dintru început: să iubeşti pe aproapele tău şi să urăşti pe vrăjmaşul tău* (Lev. 5. 27). *Iar Eu zic vouă: iubiţi pe vrăjmaşii voştri, şi binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă* (Mt. 5: 44). Şi încă după alt chip: prin cuvintele de mai sus, David nu blestemă [propriu-zis], ci, mai ales, cu formă de blestem prooroceşte relele ce aveau să urmeze vrăjmaşilor săi, dar, chiar dacă vom înţelege că-i blestemă, aceasta este rânduială a legii, şi nu evanghelică, precum am zis mai-nainte. Şi alt fel încă zice Solomon: *Curăţă argintul de zgură, şi se va curăţa tot* (Pilde 25: 4). Pentru aceasta şi David blestemă pe vrăjmaşii săi, însă nu cu amar şi pomenire de rău, nici ca şi cum i-ar urî, ci ca un voitor de bine sufletului lor, ca, fiind ei pedepsiţi aici, să scape de osânda cea viitoare, ori şi alţi răi să se îndrepteze şi să se căiască, văzându-i pe dânşii că sunt pedepsiţi de Domnul. Trebuie însă să ştim aceasta: cuvintele cele mai de frunte ale psalmului acesta se înţeleg la Stăpânul Hristos, şi se zic lui Dumnezeu-Tatăl ca din partea Lui pentru iudeii cei ce-L prigoneau pe El[73].

PSALMUL 35

Întru sfârşit, lui David, robul Domnului.

ând David era izgonit de Saul, a fugit în peşteră ca să doarmă, însă Saul a intrat în aceeaşi peşteră, neştiind că David este ascuns în partea cea mai dinlăuntru a peşterii, dormind şi el acolo, aproape de gura peşterii, iar David, sculându-se noaptea şi aflând pe Saul culcat, nu l-a omorât, ci numai poala hainei lui o a tăiat, spre dovadă, iar după ce s-a făcut ziuă şi Saul a ieşit din peşteră, David, stând departe, a strigat, înfruntând pe Saul. Întrebându-l pentru ce îi vrăjmăşeşte viaţa cu nedreptate şi îl prigoneşte, i-a arătat încă şi dreptatea sa, şi nepomenirea de rău a sa ce o avea către Saul, căci, în mâinile sale avându-l, nu l-a omorât; i-a arătat încă spre încredinţare şi poala hainei lui pe care i-a tăiat-o. Saul însă, ruşinându-se şi umilindu-se, a mărturisit că cu nedreptate prigoneşte pe

---

[73] Adaugă însă acelaşi Teodorit şi acestea, zicând: „Iar cum că David, după evangheliceasca punere de lege, nu răsplătea cu rău celor ce-l nedreptăţeau, ascultaţi-l pe el zicând: *de am răsplătit celor ce-mi răsplătesc mie rele, să cad de la vrăjmaşii mei deşert*, şi celelalte, şi nu a zis acestea şi nu le-a făcut, că asupra cuvintelor a adăugat şi isprava: că de două ori căzându-i în mâini vrăjmaşul său, nu numai că nu l-a omorât, ci şi pe cei ce voiau a-l omorî i-a oprit, iar când el [Saul] a căzut în război, cu amar îl tânguia, şi pe cel ce i-a vestit moartea, ca pe unul ce se veselea şi se fălea că l-a omorât pe împărat, l-a dat morţii".

David, şi astfel i-a zis simplu cuvinte voite cu dragoste, însă a rămas iarăşi acelaşi, prigonind adică pe David. Pentru aceasta, David, durându-l inima pentru întâmplarea sa, a alcătuit psalmul acesta, mai întâi, ca să prihănească pe Saul, iar după aceasta, să vindece şi lucrarea cea rea a fiecărui om viclean şi vrăjmăşitor (vezi şi suprascrierea Psalmului 56). Iar psalmul s-a suprascris *întru sfârşit*, fiindcă prooroceşte pentru pieirea vrăjmaşilor săi, care a şi urmat la sfârşit, iar *rob al Domnului* se numeşte David, şi ca un fiu, şi ca o slugă a Lui, precum am tâlcuit la suprascrierea Psalmului 17[74].

1. Zis-a călcătorul de lege, ca să păcătuiască întru sine:

Acest *zis-a* se înţelege în loc de „socoteşte" (după Sfinţii Chiril şi Teodorit), iar *ca* este de prisos, pentru ca înţelesul să fie de acest fel: „Socoteşte călcătorul de lege ca să păcătuiască întru sine, adică întru singură conştiinţa sa pe ascuns, [zicând] şi că Dumnezeu nu vede răutatea lui, nici vicleana aşezare a inimii lui[75]. Ori şi altfel zice întru sine călcătorul de lege, adică cugetă şi gândeşte să păcătuiască, iar *călcător de lege* este Saul, pentru că ura pe David, care îi era şi prieten şi ginere, având pe Micol de soţie, fiica lui Saul[76].

nu este frica lui Dumnezeu înaintea ochilor lui.

Înaintea ochilor unui astfel de om ce ţine fărădelegea, nu este frica lui Dumnezeu, pentru aceasta şi socoteşte şi gândeşte astfel de cugetări rele, şi nu socoteşte, ticălosul, că nu poate a se tăgădui şi a se ascunde de Dumnezeu:

---

[74] Iar Sfântul Chiril zice că: „Psalmul acesta cuprinde prihănirile mândriei poporului iudeilor, fiind ca o mustrare a răutăţii lor".

[75] Sfântul Chiril zice astfel: „Socoteşte cel fărădelege că nu vede nimeni sfătuirile sale, însă zicem că este [săvârşeşte] fărădelege cel ce opreşte cu totul dumnezeieştile legi, încât nici nu voieşte ca ele să fie, voind să petreacă o viaţă cu totul sălbatică şi deznodată, şi oarecum alergătoare fără abatere spre locul iadului şi cursa morţii, dintre care fiecare, după Scriptură, numai ce nu zice Domnului: *Fugi de la mine, nu voiesc să ştiu căile Tale* (Iov 21: 14).

[76] Iar Isihie zice: „Nu simplu pe călcătorul de lege, ci pe cel făţarnic şi viclean îl socoteşte psalmul, pe cel ce are în suflet mult noroi de fărădelege, şi pentru aceasta zice întru sine, socotind să păcătuiască. Pentru ce zice însă *întru sine*? Pentru că socoteşte cele pe care voieşte a le zice arătat, fie temându-se, fie ruşinându-se".

2. Că a viclenit înaintea lui, ca să afle fărădelegea lui, şi să urască.

„Pentru că, zice, vezi ce a făcut omul cel fărădelege, (...) a întrebuinţat viclenire înaintea sa, adică s-a amăgit pe sine, şi n-a vrut să cerceteze şi să afle ce fel sunt nelegiuirile sale şi să le urască. Şi aici este de prisos *ca*."[77]

3. Graiurile gurii lui, fărădelege şi vicleşug;

„Cuvinte acelea pe care Saul le-a zis către mine, care păreau a fi de iubire şi pace, erau pline de nelegiuire şi viclenie, având într-însele ascunsă otrava, că aceasta era faptă nelegiuită şi vicleană, căci el, prin cuvintele sale cele părute a fi de iubire, socotea a mă face să nu mă îngrijesc, că adică nu este vrăjmaşul meu, şi aşa să mă găsească fără de pază şi să mă prindă."

nu a vrut să priceapă ca să facă bine.

„N-a voit Saul, zice, să ia înţelegere* spre a face binele, adică spre a conteni de a mă vrăjmăşi."[78]

---

[77] Iar Marele Vasile tâlcuieşte aceasta astfel: „Nici cel ce zice «am greşit» se mărturiseşte, iar apoi stăruie în păcat, ci cela ce, după psalm, şi-a aflat păcatul său şi l-a urât, căci ce foloseşte bolnavului purtarea de grijă a doctorului, când bolnavul se iscuseşte spre cele stricătoare vieţii? Tot astfel nu este nici un folos din iertarea nedreptăţilor celui ce încă nedreptăţeşte. Dar cum se iartă păcatul? Când fapta bună, stăpânind peste suflet, îl şi trage pe acesta cu totul la cuvintele sale, şi va face ură întru sine către potrivnica aşezare (adică când va urî păcatul, şi se va sârgui a face fapta bună, atunci se va ierta)". Iar Cuviosul Patermutie [Patermutie este pomenit de Timotei Alexandrinul în *Istoria monahilor din Egipt* (390-394), tradusă şi în româneşte] zice: „Cuvântul acesta s-a zis pentru Amnon, fiul lui David, care a silit-o pe Tamara, sora sa vitregă; iar după ce a stricat-o [sedus-o], o a urât [respins-o], precum este scris: *După aceea a urât-o Amnon cu ura cea mai mare, aşa încât ura cu care a urât-o el era mai mare decât iubirea pe care o avusese către ea* (II Împăraţi 13: 15)". Iar la Nichita se găsesc şi acestea, zise de marele Vasile: „Nici aceasta n-o socoteşte nelegiuitul, anume că Dumnezeu îi găseşte păcatul, şi, găsindu-l, îl urăşte şi pe el şi pe păcat. Deci a viclenit spre a nu se afla, sofistic [σοφιστικός = prin sofisme] (cu vicleşug), făcându-se avocat [pledând] pentru cele ce păcătuieşte". Şi Sfântul Chiril încă zice: „Nu a umblat cu adevărul înaintea ochilor lui Dumnezeu, că socotesc că aceasta ar însemna oareunde zicerea «a viclenit»".

* Să fie înţelegător.

[78] Iar altul zice: „Acesta dar a fost răul cel nemărginit, a nu voi binele, nici a fi oarecare desluşire a [discernământ al] sufletului, ca măcar uneori să voiască binele, dar însă îl trage pofta, încât de aici să întindă şi graiuri, şi sfaturi de noapte, şi fapte de ziuă, ca să nu poată zice: *că nu fac binele pe care-l voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, acela îl fac* (Rom. 7: 19)".

4. Fărădelege a gândit întru aşternutul său;

„Nu numai ziua, zice, ci şi noaptea, când se afla în patul său, Saul cugeta cele rele asupra mea, şi nici în vremea odihnei şi a liniştei el nu se liniştea." David arată prin aceste cuvinte covârşirea răutăţii lui Saul. Însă asemenea zice şi Miheia: *Vai de cei ce cugetă cele rele în aşternuturile lor şi îndată, la ziuă, le împlinesc* (Mih. 2: 1).

în toată calea bună n-a stătut, şi răutatea n-a urât.

„Gata era Saul, zice, spre tot păcatul, şi nu s-a îngreuiat, nici n-a urât răutatea."[79]

5. Doamne, în cer este mila Ta şi adevărul Tău până la nori.
6. Dreptatea Ta ca munţii lui Dumnezeu; judecăţile Tale, adânc mult;

Precum cu cuvintele pe care le-a zis mai sus a arătat David covârşitoarea răutate a lui Saul, tot aşa şi prin cuvintele acestea arată mărimea şi covârşirea îndelungii răbdări, bunătăţii şi milostivirii celeilalte a lui Dumnezeu: „Doamne, zice, în cer este mila Ta, adică este atât de multă, încât ajunge până la cer, aşijderea şi adevărul Tău este înalt până la nori, fiindcă şi norii se văd cum se suie până la cer (precum aceasta a zis şi în Psalmul 56, stih 13). Iar *dreptatea Ta*, zice, este *ca munţii lui Dumnezeu*". Prin *munţi* însă arată înălţimea şi mărimea dreptăţii lui Dumnezeu, iar *munţi ai lui Dumnezeu* se numesc pentru că au fost zidiţi de Dumnezeu. *Judecăţile Tale adânc mult*, adică „judecăţile şi iconomiile Tale sunt adânc neîmpuţinat şi nepriceput"[80].

---

[79] Iar dumnezeiescul Isidor tâlcuieşte astfel: „Iar răutatea nu a urât-o, şi nu s-a îngreţoşat de ea, fiindcă pe idoli, dumnezeiasca Scriptură uneori îi numeşte urâciuni, iar alteori groaznici, iar că *n-au stătut în toată calea cea bună* însemnează ori că s-au pus pe ei spre slujirea a toată calea cea rea, ori că apără şi ocrotesc răutăţile. Că starea de faţă uneori poate să însemne apărare şi ajutorare, încât s-ar înţelege că cel ce face păcatele stă în calea păcătoşilor, iar cel ce împreună se nevoieşte stă lângă cel ce le face. Şi întru atâta măsură de răutate a sporit, încât n-a putut nici măcar o dată a urî vreo răutate, sau că nu o ar face de ar fi urât-o, iar acum şi stă lângă dânsa, adică o a ajutat, o a apărat şi o a dezvinovăţit, că precum uneori un ritor nebiruit, stând înaintea judecătorilor, pentru cei ce au trebuinţă de ajutor, îşi porneşte meşteşugul său, aşa şi cel ce cu toată răutatea, nu s-a lepădat a împreună ajuta [sprijini] răutăţile".

[80] Iar altul zice: „Zicerea *în cer este mila Ta* arată că cu aceeaşi milă şi toate cele cereşti s-au întărit, adică puterile cuvântătoare [λογικαὶ = raţionale, înţelegătoare; aici: îngerii]. Iar zicerea *adevărul Tău până la nori* este în loc de „adevărate şi încredinţate ai arătat

oamenii şi dobitoacele vei mântui, Doamne.

Graiul acesta „a mântui" se zice uneori pentru veşnica şi nesfârşita mântuire care este în ceruri, precum zicem [de pildă că]: „drepţii se mântuiesc", cu mântuire veşnică adică. Iar alteori se zice pentru vremelnica mântuire a vieţii acesteia, precum se zice şi aici, că mântuirea cea din viaţa aceasta înseamnează simplu vioiciune*. Zice dar David: „Tu, Doamne, fiind atât de bun, înviorezi nu numai pe oameni, ci şi vietăţile cele necuvântătoare (că prin dobitoacele cele blânde a arătat şi pe cele sălbatice)". Iar *vei mântui* este în loc de „mântuieşte", luându-se timpul viitor în loc de cel prezent. Iar *oameni* numeşte pe cei ce viază după cuvântul cel drept, iar *dobitoace* pe cei ce viază cu necuviinţă şi fără ştiinţă*. Ori prin *oameni* să-i înţelegi pe iudeii cei povăţuiţi spre bine de dumnezeiasca lege, iar *dobitoace* pe neamurile cele iubitoare de îndulcire. Iar după acest înţeles, adică graiul *vei mântui* la timp viitor (precum şi este), este proorocie, adică: „Tu, Doamne, vei mântui neamurile cu mântuire veşnică, când vor crede întru propovăduirea Evangheliei".

---

spunerile cele prin prooroci, că *nori* se numesc proorocii". Iar Marele Vasile zice: „Este o dreptate adică, care se mişcă întru noi, împărţirea ei se face deopotrivă [în mod egal], deşi nu o dobândim în întregime, ci cu prea dreaptă socotinţă îndeplinind, nu cădem de la scop, iar de vine vreun dar de sus de la dreptul Judecător, fie îndreptător, fie răsplătitor, mărimea lui este cu anevoie de privit cu mintea, pentru înălţimea dogmelor celor ce se află într-însul, precum zice David: *Dreptatea Ta ca munţii lui Dumnezeu*". Iar despre judecăţile lui Dumnezeu, zice Cuvântătorul de Dumnezeu Grigorie că: „Se ispiteşte [cearcă, străduieşte] cu adevărat Pavel să ajungă la judecăţile lui Dumnezeu, dar, fiindcă nu află trecere, nici stare [poziţie, condiţie necesară] la suire [în urcuşul duhovnicesc], nici arătat la ce margine se sfârşeşte cercetarea minţii, pururea arătându-se oarece lipsă: «O, minune! Ca şi eu să pătimesc asemenea, cu ieşire din minte [simţuri, minte; ἐκπλήξει de la ἐκπλέω] scriu cuvântul», şi bogăţie şi adânc a lui Dumnezeu o numeşte pe aceasta, şi mărturiseşte nepriceperea [în înţelegerea] judecăţilor lui Dumnezeu, numai cât nu zice aceleaşi cu David, care numeşte judecăţile lui Dumnezeu *adânc mult*, scaunul [ἕδρασ = lit. scaun, loc; dar şi templu] Căruia, fiind adânc nemăsurat, nu poate fi priceput cu simţurile". Caută şi stihul *punând în vistierii adâncurile* de la Psalmul 32: 7. Iar Teodorit zice: „Tu, Stăpâne, şi milă ai nemăsurată, şi adevărul necumpănit [ἀστάθμητος = de necuprins; nestatornic, în sensul că nu se lasă cuprins], şi dreptatea alăturându-se [comparată] cu munţii cei prea înalţi". Iar Eusebie zice că *nori* numeşte pe prooroci şi puterile îngereşti".

* ζωοποίησιν = înviorare, plinătate de viaţă, chip al învierii în viaţa veşnică.

* ἀλογίστως καὶ ἀσύνετως… = nebuneşte şi fără minte.

7. Cât ai înmulțit mila Ta, Dumnezeule,

Acest *cât* este semn de mirare, căci mirându-se David și înspăimântându-se de covârșirea bunătății și a milei lui Dumnezeu - pe temeiul căreia mântuiește și pe oameni, și pe dobitoace –, strigă: „Prea mult* ai înmulțit spre noi mila Ta, Doamne".

și fiii oamenilor în umbra aripilor Tale vor nădăjdui.

Fiii oamenilor este în loc de „oameni", precum am zis în Psalmul 4. „Deci, zice David, care sunt înseși oameni [oamenii adevărați, raționali], și nu s-au schimbat după chip*, și numele de om cu numele răutății, aceia vor putea nădăjdui întru acoperământul păzirii și al ocrotirii Tale, Doamne." Ori aceasta se poate înțelege și altfel, [anume] ca proorocie pentru creștini.

8. Îmbăta-se-vor de grăsimea casei Tale,

Îmbătare numește aici veselia, iar *grăsime* numește bogăția, că *vinul*, zice, *veselește inima omului* (Ps. 103: 16). Grăsimea este [și] bogăția și prisosința seului. Deci zicerea are înțelesul următor: „Oamenii care au păzit pe cel după chip și după asemănare, aceștia se vor veseli de bogăția casei Tale, Doamne", iar *casa* este Biserica, iar bogăția ei sunt dogmele cele bine-cinstitoare, care veselesc duhovnicește pe cei ce le înțeleg. Ori *casa* lui Dumnezeu-Cuvântul este trupul cel însuflețit pe care Și l-a luat [l-a asumat], întru care S-a sălășluit (după Isihie), iar *grăsime* este (după Didim) învățătura cea de la Hristos, care adapă sufletele și le îngrașă, și le veselește într-atâta încât pot zice cu Pavel: *Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos* (Rom. 8: 35).

și din izvorul* desfătării Tale îi vei adăpa pe dânșii.

Aceeași noimă pe care David a zis-o mai sus, o zice și acum, iar fiindcă acolo a pomenit de beție, pentru aceasta, prin urmare, aici grăiește și despre băutură, că zice cum că: „Tu, Doamne, vei adăpa pe creștinii care vor crede întru Tine din râul desfătării care izvorăște din Tine". Că râuri veselitoare este curgerea veselitoarei învățături a lui Hristos; râuri adică, pentru că din gura lui Hristos a izvorât vremelnic o astfel de învățătură, și pentru tăria și repejunea ei asupra celor

---

* În sensul de deosebit de mult, covârșitor.

* Vezi Rom. 1: 23.

* χειμάρρουν = torent, râu, izvor, revărsare.

grăitori-împotrivă, încă şi pentru că era unită cu cuvintele legii vechi şi cu ale proorocilor, că astfel este şi râul care curge în vreme de furtună ploioasă, pentru că şi acela este vremelnic, şi puternic, şi repede, şi amestecat cu multe ape. Şi se numesc râuri de desfătare, pentru că învăţătura lui Hristos veseleşte şi îngraşă duhovniceşte sufletele, precum am zis. Unii însă, adică Isihie şi alţii, au înţeles prin *grăsimea casei* preacuratul sânge ce a curs din coasta lui Dumnezeu-Cuvântul, iar *râu*, apa care a curs împreună cu sângele, iar acestea două ne-au îmbătat pe noi cei din neamuri, şi atâta ne-au veselit, încât ne-au entuziasmat cu entuziasm mântuitor, şi ne-au făcut să ieşim din rătăcirea cea de mai-nainte a idolatriei[81].

9. Că la Tine este izvorul vieţii,

Prin aceste cuvinte, Prooroc-împăratul vrea să arate acestea, anume că: „Tu eşti Dătătorul vieţii, precum a zis şi Însuşi Stăpânul Hristos: *Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa* (In. 14: 6)", deoarece, ca Dumnezeu, avea întru Sine izvorul vieţii, şi nu-l avea din afară, precum o aveau sfinţii cei ce au înviat din morţi. Ori zice că: „De la Tine, Părinte, este Fiul Dătător de viaţă, Care a zis: *Eu sunt întru Tatăl şi Tatăl întru Mine* (In. 14: 6). Iar *izvor de viaţă* a zis precum zice şi prin Ieremia: *Pe Mine, Izvorul de apă vie, M-au părăsit* (Ier. 2: 23) (după Teodorit).

întru lumina Ta, vom vedea lumină.

Zicerea aceasta este teologie* care prooroceşte despre Sfânta Treime, adică cum că noi, cei ce urmăm să credem întru Tine, Părinte, prin Fiul Tău, vom cunoaşte pe Duhul Cel Sfânt[82]. Pentru că de vreme ce Dumnezeu este lumină

---

[81] Iar Isihie zice: „Râu de desfătare sunt patimile lui Hristos, râu adică, fiindcă în vâltoarea [ἀκμή = punct culminant, culme, înflorirea] furtunii păcatului nostru se lucra, când toată fapta bună – iar mai ales dragostea cea către Dumnezeu –, răcindu-se, murise, încât Proorocul Zaharia zice despre ziua Răstignirii: *În ziua aceea nu va fi lumină, frig şi ger va fi, şi nu ziuă, nici noapte, şi către seară va fi lumină* (Zah. 14: 6-7). Iar desfătare potrivit se zicea, că foarte Se desfăta Hristos de pătimirile cele pentru noi". Alţii însă, râu de desfătare numesc pe Duhul Cel Sfânt.

* Grăire despre Dumnezeu.

[82] Grigorie Teologul tâlcuieşte această zicere astfel: „Întru Duhul lui Dumnezeu şi Tatăl, pe Fiul vom vedea, pe Lumina cea întreită şi nedespărţită, întru luminarea Duhului – pe Hristos, că nimeni nu poate zice Domnul Iisus, fără numai prin Duhul cel Sfânt (I Cor. 12: 3)". Iar Vasile zice astfel: „Lumină însă este numit Duhul, deoarece toată necunoştinţa şi rătăcirea din toate sufletele o izgoneşte, din acelea întru care Se află El, şi pentru că întoarce către Sine pe toate acelea ce cu totul se [sus]ţin de către strălucirile Sale". Iar Chiril zice astfel: „Dacă Fiul este lumină din lumină, când nu a fost întru Tatăl

Întreit-strălucitoare, apoi fiecare față [persoană] a Sfintei Treimi este lumină. Deci Fiul a învățat despre Sfântul Duh, numindu-L pe El Mângâietor de aceeași putere și cinste. Și invers, noi, luminându-ne de Sfântul Duh Cel din Dumnezeu și Părintele, vedem razele Fiului (după Teodorit), fiindcă, după Pavel: *Nimeni nu poate zice: Domn este Iisus, decât prin Duhul Sfânt* (I Cor. 12: 3). Și iarăși: *Iar nouă ne-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său* (I Cor. 2: 10).

10. Tinde mila Ta celor ce Te cunosc pe Tine, și dreptatea Ta celor drepți la inimă.

„Totdeauna, zice, o Doamne, miluiește pe cei ce s-au învrednicit a Te cunoaște Dumnezeu adevărat și de a lua totdeauna dreptul Tău ajutor, pe care Tu îl dai celor drepți și neviclenitori cu inima."[83]

11. Să nu-mi vină mie piciorul mândriei,

„Să nu încapă la mine mândria (că pornind de la picior arată tot trupul mândriei), nicidecum să se lipească de mine." Prin numele mândriei a arătat toată răutatea, deoarece mândria este vârful și născătoarea tuturor răutăților[84].

---

lumina Sa? Că precum este nedespărțită lumina de foc, așa este nedespărțită Lumina de Tatăl care se naște dintr-Însul".

[83]Iar Sfântul Chiril zice că: „Celor ce cunosc pe Dumnezeu, se roagă să le întindă mila, iar celor drepți cu inima, dreptatea Sa, după care li se vor da cele după vrednicie; și nu vor fi altfel decât al doilea după cei mai dintâi, adică cei drepți cu inima după cei ce cunosc, că urmează cunoștinței celei de la Dumnezeu să aibă și mintea dreaptă, adică cu nici un chip răzvrătită [διεστραμμένην de la διεστραμμένως = lit. stricat, deformată, pervertit]". Ori după Origen: „Cei ce au cunoștința, adică credința, se îndreptează și se mântuiesc cu mila, iar cei ce și dreptatea o au în fapte dobândesc cununa dreptății, însă dacă se întinde mila pentru cei ce cunosc pe Dumnezeu, pentru cei ce nu-L cunosc dar, vremelnică va fi". Zice însă și Teodorit: „Amândouă, pentru aceleași le-a zis, după a sa însușire [ἰδίωμα] întrebuințând despărțirea, că nu despre unii zice că cunosc pe Dumnezeu, iar despre alții că sunt drepți cu inima, nici celor dintâi nu le-a cerut mila, nici celor de-al doilea dreptatea, ci desăvârșita faptă bună în dogme adevărate și în lucrări bune hotărând-o, celor ce o au pe aceasta, le-a vestit mila și dreptatea".

[84] Iar alți învățători mai noi, cu cerecetare adâncă [Mitropolitul Veniman: „cu perierghie" de la περιεργίας = cercetare minuțioasă, extrem de atentă la detalii; în amănunțime, cu acrivie], tâlcuiesc zicerea aceasta, zicând cum că: „Despre mândrie se zice că are numai un picior; prin urmare, *să nu-mi vină mie piciorul mândriei* înseamnă: 1) pentru că este ca o grozăvie [ceva groaznic] și ca un dobitoc cu un picior; 2) că cel mândru numai într-una nădăjduiește – întru sine, și cu totul se sprijină de sine; 3) pentru că mândria, ca o prea întemeiată [plină de ea însăși], lesne cade în toată nerânduiala". Pentru aceasta și David prin urmare zice: „Acolo au căzut toți cei ce lucrează fărădelegea, și, de se scoală

şi mâna păcătosului să nu mă clatine.

„Mâna păcătosului, zice, adică păcătosul (din parte înțelegându-se totul) să nu mă clatine." Iar *păcătos* numeşte David pe Diavol, ori pe Saul, fiind şi el în fărădelege, ori şi pe toți cei răi. Iar *să nu mă clatine* înseamnă „să nu mă abată de la temeiul cel tare al faptei bune"[85].

12. Acolo au căzut toți cei ce lucrează fărădelegea,

Acolo este în loc de „în locul acela" ori „în vremea cea hotărâtă de Dumnezeu", şi nu a zis „voi cădea", la timp viitor, ci la trecut, „au căzut", căci David a văzut cu ochii prooroceşti căderea lor, adică a celor ce lucrează fărădelegea: Saul şi cei împreună cu dânsul, [dar] şi tot omul rău[86].

scosu-s-au afară şi nu vor putea să stea.

„Au fost izgoniți, zice, cei de mai sus, departe de ajutorul lui Dumnezeu, pentru răutatea şi vicleşugul lor, şi nu vor mai putea să se întărească în lumea aceasta şi să fie vii."

---

vreodată prin darul lui Dumnezeu, degrabă iarăşi cad dintr-un rău într-altul mai rău", pentru aceasta zice: *scosu-s-au afară şi nu vor putea să stea* [v. 12] (La *Duhovniceştile nevoințe* [sau *deprinderi*]. E vorba de cartea Sfântului Nicodim *Deprinderi duhovniceşti*, tradusă şi în româneşte.)

[85] Iar după Origen: „Mâna păcătosului este diavoleasca lucrare".

[86] Iar Hrisostom zice: „*Acolo* a zis în loc de «din lucrul acesta», adică din mândrie, ori şi în loc de «unde», precum este cea zisă astfel: «De nu aş fi acolo unde se clatină şi cad, şi, căzând, se scot afară, şi, scoțându-se, nu vor mai putea să se întoarcă". Ori după Origen, *acolo* însemnează adică în viața viitoare, după ceea ce se zice: *Acolo va fi plângerea şi scrâşnirea dinților*. Iar dumnezeiescul Ambrozie, tâlcuind aceasta, şi cele de mai sus, zice: „O, de nu m-aş face mândru, ca să nu păcătuiesc, de nu aş păcătui, ca să nu mă clatin, de nu m-aş clătina, ca să nu cad, de nu aş cădea, pentru ca să nu mă zdrobesc în iad". Şi iarăşi zice: „Mândria nu ştie să stea [nu e statornică], şi de va cădea, nu ştie a se scula (La *Uşa pocăinței*)". Zice însă şi Teodorit: „Cei ce ajung la acel sfârşit [la aceste consecințe], a se mai scula şi a alerga la cealaltă cale a faptei bune nu vor putea, acestora li se potrivesc cele zise în Psalmul 6: *Nu este întru moarte cel ce Te pomeneşte pe Tine, şi în iad cine se va mărturisi Ție?*"

PSALMUL 36

Psalm al lui David.

Psalmul acesta cuprinde sfătuiri, deoarece sfătuieşte şi învaţă pe tot omul să sufere cu îndelungă răbdare şi cu mulţumire, oricâte lucruri potrivnice i-au urmat, şi să nu-şi pună nădejdea în bunele-sporiri ale oamenilor răi în lumea aceasta[87].

1. Nu râvni celor ce viclenesc,

Cineva poate să zică că râvna este o urmare, mai poate să zică că râvna este îndemnare şi aprindere* (precum a zis Teodoţion). Sfătuieşte dar David, zicând fiecărui creştin: „Nu te aprinde, şi nu urma, o omule, oamenilor celor ce viclenesc, nici nu te întărâta, nici nu te îndemna la a te mâhni văzând bunele-sporiri pe care le au cei răi"[88].

nici nu urma [râvni] celor ce fac fărădelege.

De vreme ce mulţi, văzând pe oamenii cei răi că bine-sporesc, se îndeamnă a urma răutăţii lor, din pricina micimii de suflet şi a puţinătăţii credinţei lor, pentru aceasta, Prooroc-împăratul opreşte pe cei mici la suflet de a urma nelegiuiţilor şi răilor, pentru că urmarea acestora este lucru pierzător şi de suflet vătămător. *Râvna* însă este o poftă a cuiva care voieşte să dobândească bunătăţile pe care le vede la celălalt (după Origen), iar râvna se socoteşte chiar spre bine. De multe ori însă, se ia şi spre rău, precum aici. Ori zicerea *nu râvni* este în loc de „să nu te lauzi, nici să te rogi ca să te faci şi tu asemenea cu oamenii cei fărădelege[89].

---

[87] Însemnează că psalmul acesta, fiind plin de învăţături morale, pentru aceasta este şi alfabetic, adică la începutul stihurilor se puneau douăzeci şi două de litere ale alfabetului evreiesc. Dar vezi nou-tipărita Psaltire a lui Litinu.

* ἐρεθισμός = revoltă, iritaţie, aprindere, întărâtare.

[88] Teodorit însă zice că: „Potrivit s-a rânduit aceasta după psalmul cel de mai-nainte de el, că întru acela arătând viaţa şi răsturnarea celui fărădelege (*că acolo*, zice, *au căzut toţi cei ce lucrează fărădelegea*), acum opreşte a râvni pe unul ca acela".

[89] După Origen însă: „Râvna se deosebeşte de zavistuire, că a zavistui înseamnă a se întrista şi a porni spre pizmuire, şi zice: «M-am întristat pentru un lucru ce nu este de la Dumnezeu, adică a pornit spre mine râvna şi oarecum m-a aţâţat întru mânie, slujind idolilor». Iar a râvni este a voi să fie al tău (lucrul) care s-a legiuit vrednic a se da aproapelui, aceasta dar zice: «Nu întrista pe altul ce vicleneşte, spre a se ridica el asupra

2. Căci ca iarba curând se vor usca, şi ca verdeaţa buruienii degrab vor cădea.

Aici aduce David pricina pentru care nu se cuvine a urma cineva celor răi, „pentru că, zice, răii aceştia, ca iarba cea de pe acoperişuri, degrab se vor usca, neavând rădăcină adâncă, şi, ca colţii cei tineri, degrab se vor strica”, căci *verdeaţa buruienii* este în loc de „colţii ierbii ce răsar şi înverzesc”, ori cele ce sunt din felul verdeţii”, pentru că acelea, degrab uscându-se, cad şi se pierd.

3. Nădăjduieşte spre Domnul şi fă bunătate,

„Nădăjduieşte, zice, o omule, că nu trece cu vederea Domnul ostenelile celor cu fapte bune, şi pentru aceasta lucrează şi tu bunătatea şi fapta bună, că aceasta înseamnă aici bunătatea (după Origen).”

şi locuieşte pământul,[90]

„De vei lucra, zice, tu, creştine, fapta bună, fără frică vei locui pe pământul acesta, fiindcă ai păzitor pe însuşi Dumnezeu.”

şi te vei paşte întru bogăţia lui.

„De vei face, zice, tu, omule, binele, vei fi hrănit de Dumnezeu cu bunătăţile pământului, ca să te îndulceşti adică de acelea câte sunt trebuincioase şi să te fereşti de toate câte sunt vătămătoare.”[91]

---

ta, nici să faci unele ca acestea, ca nu cumva cel rău să-ţi răsplătească ţie, fiindcă te va vrăjmăşi, (...) nici iarăşi să urmezi, ori să fericeşti pe unii ca aceştia»”. Iar Sfântul Chiril a tâlcuit astfel: „Nu râvni unora ca aceştia, zice, nici te aţâţa spre urmarea iubitorilor de păcat, măcar de s-ar părea că au desfătări în viaţa aceasta, şi măcar de ai vedea, zice, pe cel necredincios că se află bine, fugi de a fi deopotrivă, privind la cele ce vor să fie, că nu va fi totdeauna întru aceleaşi”.

[90] După Origen însă, aceasta se tâlcuieşte anagogic, adică: „Locuieşti pământul tău, îndeletnicindu-te întru purtarea de grijă şi lucrarea sufletului, că ceea ce ar semăna omul, aceea şi va secera”.

[91] Dumnezeiescul Chiril însă zice: „(...) Ori zicerea *locuieşte* o a pus în loc de *vei locui*, iar *pământul* despre care zice este cel pe care l-a făgăduit celor blânzi, «în care, ajungând, zice, te vei paşte cu bogăţia lui, iar bogăţia cetăţii celei de sus este desăvârşita lucrare a dumnezeieştilor daruri»”. Iar Ammonie [Cu numele de Ammonie (Ammonios) avem mai mulţi scriitori bisericeşti, nu ştim la care dintre ei se referă aici] zice: „Iar de este vreo bogăţie a dumnezeieştilor dogme întru oameni, te vei paşte de bunul Păstor (La Nichita)”.

4. Desfătează-te în Domnul, şi-ţi va împlini ţie cererile inimii tale.

„Îndulceşte, zice, o omule, inima ta întru Domnul, cu nesăţioasa ta iubire către Dânsul, ori cu nesăţioasa citire a dumnezeieştilor cuvinte, şi cu lucrarea sfintelor Sale porunci, şi-ţi va da* ţie Domnul toată mântuitoarea cerere a inimii tale, pentru că, iubind tu pe Dumnezeu, negreşit nu vei cere de la El vreo cerere nepotrivită pentru El."[92]

5. Descoperă spre Domnul calea Ta,

Se cuvine ca aici, prin *cale*, să înţelegem că Dumnezeu numeşte petrecerea şi viaţa fiecăruia, pe care porunceşte a o avea fiecare bine-cinstitor, [şi nu oricum, ci] vrednică de cercetarea şi privirea lui Dumnezeu, căci: *Cunoaşte,* zice, *Domnul calea drepţilor*, şi vezi tâlcuirea acestui stih la Psalmul 1[93].

şi nădăjduieşte întru Dânsul, şi El va face.

Şi aici îndeamnă iarăşi Proorocul pe tot omul să aibă nădejdea sa întru Dumnezeu, ca una ce este de nevoie întru necazurile ce-i urmează, pentru că singură nădejdea întru Dumnezeu uşurează durerea necazurilor. „Şi Dumnezeu, zice, întru Care cineva are nădejdea sa, Însuşi va da bunătăţile acelea pe care le nădăjduieşte, şi folosirile acelea pe care le cere de la El."[94]

---

* Satisface.

[92] Iar Ammonie zice: „Se desfătează însă de Domnul [numai] cel curăţit la simţirile sufletului, încât poate [şi] mânca pâinea cea de viaţă, adică cărnurile Lui cele făcătoare de viaţă, şi a bea sângele Lui cel mântuitor, ca, din acestea veselindu-se, să ceară şi pe cele viitoare, pe care ochiul nu le-a văzut şi urechile nu le-au auzit (La Nichita)". Iar Sfântul Chiril zice: „Drept aceea, *desfătare* este a avea creştinul locuitor întru sine pe Cuvântul lui Dumnezeu Cel ce dă viaţă tuturor, (...) pe Pâinea vieţii, Ceea ce din cer S-a coborât şi viaţă lumii a dăruit, pe Acesta înăuntru lor avându-L, negreşit vor lua cererile inimii lor (tot la Nichita)".

[93] Iar Teodorit zice: „Lui Dumnezeu, zice, şi pe tine, şi faptele tale arată-ţi, şi de la Dânsul aşteaptă hotărârea, că El, ca un judecător, va da dreaptă hotărâre, şi te va propovădui, şi strălucit te va face, precum lumina în mijlocul zilei este arătată tuturor". Şi Origen: „Dumnezeu, văzând dreptatea cea întru ascuns, o va scoate la arătare când va descoperi sfaturile tuturor, iar cel ce va străluci ca lumina de amiază va da hotărârea întru judecată".

[94] Iar Sfântul Chiril zice: „*Nădăjduieşte întru Domnul...*, El însă ce va face? În veacul viitor arătat te va face [îţi va arăta că nădejdea ta nu te-a ruşinat], şi oarecum te va arăta tuturor văzut, nelăsând ca frumuseţea bunei tale vieţuiri să rămână necunoscută, căci tuturor va fi văzută dreptatea ta, strălucind ca lumina, şi [nu ca orice fel de lumină, ci ca] lumina cea de la amiază".

6. Şi va scoate ca lumina dreptatea ta,

Prin *dreptate* se cuvine să înţelegem aici dreapta hotărâre: „Dumnezeu, zice, o omule, va da pentru tine dreapta hotărâre ca o lumină strălucitoare înaintea tuturor oamenilor, căci: *Tatăl tău,* zice, *care vede întru ascuns, Acela îţi va răsplăti ţie la arătare* (Mt. 6: 4), ori va scoate în mijloc fapta ta bună, arătând-o oamenilor ca pe o lumină curată şi propovăduind-o la vreme cuvioasă".

şi judecata ta ca lumina de amiază.

Ceea ce a zis mai sus, o zice acum şi aici, adică că Dumnezeu va arăta lumii în mijlocul zilei dreapta hotărâre cea pentru tine ca *lumina de amiază* cea prea puternică şi prea strălucită. Ori prin *judecată* înţelege aici petrecerea vieţii: „Dumnezeu, zice, va arăta tuturor vieţuirea ta, pe care ai ales-o a o urma ca lumina de amiază, pentru că aceasta este arătată tuturor".

7. Supune-te Domnului, şi-L roagă pe Dânsul;

Omule, atunci te supui Domnului, când păzeşti poruncile Lui, ori şi atunci când nu cârteşti, ci suferi cu mulţumire primejdiile şi necazurile cele ce-ţi vin: „*Roagă*, zice, pe Domnul, pentru ca să fii miluit şi acoperit de El"[95].

nu râvni [urma] celui ce sporeşte în calea sa, omului ce face fărădelegea.

Zicerea aceasta este asemenea cu aceea: *Nu râvni celor ce viclenesc, nici nu urma celor ce fac fărădelegea* (Ps. 36: 1). Însă aceasta este mai curată şi mai arătată*, deoarece, mai-nainte zicând David *nu râvni omului aceluia*, aici deosebeşte pe cel despre care zice, adică pentru cel fărădelege, fiindcă omului drept ce sporeşte întru faptele sale se cuvine a-i urma fiecare bine-credincios.

---

[95] Dumnezeiescul Chiril însă zice: „Aceste două isprăvi de sfinţenie după cuviinţă le pune oarecum împreună: *Supune-te*, zice, *Domnului, şi roagă-l pe El*", că prin a te supune Domnului se înţelege plinirea tuturor poruncilor, căci cel ce umblă după legile Lui, blând [τρυφερόν = delicat, liniştit, calm, supus] şi bine ocârmuit, îşi pune grumazul şi binevoieşte întru stăpâneştile voiri, nu cu nesupunere primeşte a suferi Scriptura [πομένειν γραφὴν = a suferi, a răbda, a stărui cu tărie şi credinţă în Scriptură sau în poruncile ei]; iar *a-L ruga* pe El înseamnă a-L slavoslovi şi a-I aduce cântări bine-întocmite, şi oarecum de o temere gânditoare a strălucirii faptelor, împreună îndreptate către Dumnezeu". Iar după Origen, *supune-te* înseamnă aici depărtare de cele rele, că nimeni, păcătuind, nu s-a supus Domnului.

* Limpede, detaliată.

8. Părăseşte-te de iuţime şi lasă mânia;

„De vezi, zice, pe oamenii cei nedrepţi şi răi bine-sporind, nu te mânia, nici nu te aprinde: nici asupra lor, căci ei bine-sporesc în afara vredniciei lor, nici asupra ta însuţi, că, iubind tu fapta bună, mai mult sporeşti în rău, însă aici, iuţimea şi mânia însemnează unul şi acelaşi lucru, iar de cauţi osebirea dintre ele, vezi la începutul Psalmului 5."[96]

nu râvni ca să vicleneşti.

Deoarece cineva râvneşte şi se îndeamnă spre urmarea şi a răului şi a binelui, pentru aceasta, aici, David opreşte numai urmarea [râvnirea] răului, nu şi pe cea a binelui. Vezi însă, o cititorule, că de vreme ce cântătorul de psalmi a zis la începutul psalmului: *Nu râvni...*, printr-o grăire neluminată şi cu anevoie înţeleasă, pentru aceasta, mai jos, mai arătat şi mai curat a scris aceasta. Acum însă a descoperit-o cu desăvârşire, căci de multe ori zice aceleaşi cuvinte: şi sus, şi jos, le repetă pe aceleaşi, voind să-şi facă învăţătura sa mai adevărată* în sufletele ascultătorilor prin înşiruirea aceloraşi cuvinte.

9. Că cei ce viclenesc de tot vor pieri;

Aici, David adaugă şi pricina pentru care nu se cuvine ca cineva să viclenească: „Pentru că cei ce viclenesc, zice, desăvârşit se vor pierde, o dată pentru că se primejduiesc cu trupul, a doua, că se primejduiesc şi cu sufletul"[97].

---

[96] Zice însă dumnezeiescul Chiril: „Dintre patimi, unele adică nu cad la mulţi [nu duc pe mulţi la pierzare], că şi cei simpli, sporind, le-au lepădat, iar această spurcată patimă a urgiei aprinde şi pe cei ce par a fi înţelepţi, şi nu tulbură pe unii iar pe alţii nu, ci mă primejduiesc a zice pe toţi oamenii, afară de cel desăvârşit – de se află oareunde cineva desăvârşit".

* Mai demnă de crezare.

[97] A zis iarăşi dumnezeiescul Chiril: „Cei ce viclenesc se vor pierde desăvârşit în veacul cel viitor adică, iar a pieri desăvârşit este a cădea de la Dumnezeu. Viclenia este însă însuşirea răutăţii, adică este deosebită de celelalte păcate. De aici, cuvântul este de mirare, unul a zis pe cel păcătos, altul pe cel viclean: «Zdrobeşte, a zis, grumazul păcătosului şi al vicleanului». Iar oarecari au zis că viclenia nu este fără neam [fel anume], fiind facerea de rău cea de bună voie, că una este a face rău după necunoştinţă, şi oarecum biruindu-se; şi alta însăşi aceasta: a face rău [întru cunoştinţă, conştient], care lucru este viclenia, pentru care şi Diavolul este numit viclean".

iar cei ce aşteaptă pe Domnul, aceia vor moşteni pământul.

„Aceia, zice, care cu mulţumire suferă ispitele, aşteptând ajutorul cel de la Domnul, aceia vor moşteni pământul celor blânzi şi cereasca locuinţă." De multe ori însă, aceştia moştenesc şi bunătăţile acestui pământ vremelnic, vieţuind o viaţă de ani îndelungaţi, căci este şi pământ ceresc, precum este şi Ierusalim ceresc[98].

10. Şi încă puţin, şi nu va fi păcătosul;

„Omul păcătos, zice, nu va petrece ani îndelungaţi pe pământul acesta, fiindcă viclenia lui se va stinge, măcar deşi se pare că ar petrece în ani îndelungaţi." Am zis însă că păcătosul pare că ar petrece ani îndelungaţi, nu însă ca şi către micşorarea noastră de suflet, ci către îndelungă răbdarea lui Dumnezeu, care de multe ori lasă pe unii ca aceştia să petreacă întru mulţi ani[*99].

şi vei căuta locul lui şi nu-l vei afla.

„Vei căuta, zice, locul păcătosului, şi nu-l vei afla, şi pentru că el a murit, şi pentru că locul lui a rămas al unui alt om viu."

11. Iar cei blânzi vor moşteni pământul

Cei îndelung răbdători, zice, şi îndelung pătimitori[*] şi care biruiesc patima mâniei, aceştia vor moşteni pământul, că aceasta a zis şi Mântuitorul în Evanghelie: *Fericiţi cei blânzi, că aceia vor moşteni pământul* (Mt. 5: 5). Că

---

[98] Pentru aceasta şi dumnezeiescul Chiril a zis: „Pe acel pământ, zice, pe cel gătit şi împodobit sfinţilor, că moştenirea lor este cetatea cea frumoasă a sfinţilor cea de sus, al căreia Dătător de moştenire este Dumnezeu".

[*] Sensul pare a fi acesta: pentru noi, aceea că păcătoşii trăiesc mulţi ani (mai mult sau mai puţin fericiţi) ni se pare o nedreptate, dar Dumnezeu îi rabdă în principal pentru a le respecta libertatea, apoi fie pentru a-şi lua plata în viaţa aceasta, iar în cealaltă să se chinuie, fie în nădejdea întoarcerii lor către El.

[99] A zis însă Sfântul Chiril: „Puţină foarte este viaţa omului, şi vremea vieţii trupului s-a scurtat, drept aceea, în final, nici această puţină vreme lăsată a vieţii nu-şi va vedea locul său, că se va muta negreşit la iad, nici însă cei ce sunt încă vii nu-şi vor cunoaşte locul lor, iar David foarte iconomiceşte pune răsplătirile sfinţilor faţă cu muncile celor fărădelege, că prin acestea îi cheamă pe ei spre dorirea vitejiei [εὐανδρίας = bărbăţia, vitejia] celei duhovniceşti, pe care şi aceştia ar putea-o isprăvi [lucra, împlini] prin tot felurile virtuţii".

[*] ὑπομονητικοὶ = care suferă îndelung cu răbdare, răbdători în necazuri.

cuvintele acelea pe care Domnul le-a grăit mai-nainte prin David şi prin prooroci, Însuşi Acesta şi cu gura Sa le-a adeverit în urmă: după cuviinţă dar cei blânzi vor moşteni pământul cel veşnic, fiindcă de pământul acesta vremelnic şi de bunătăţile lui sunt de multe ori lipsiţi, pentru blândeţea şi neiscodirea lor.

şi se vor desfăta întru mulţimea păcii.

„Se vor desfăta, zice, cei blânzi întru acel bine-sporit şi fericit pământ cu multă pace, căci: *De acolo a fugit durerea, scârba şi suspinarea,* după Isaia (Is. 35. 10).

12. Pândi-va păcătosul pe cel drept, şi va scrâşni asupra lui cu dinţii săi.

„Tulbure*, zice, şi strâmb va vedea păcătosul pe cel drept, rele cugetând asupra lui, şi va scrâşni şi îşi va freca dinţii săi, căutând să mănânce cărnurile lui, care lucru este şi semn al nebuniei lui celei mari şi a urâciunii pe care o are în inima sa." Prin *păcătos* însă se înţelege şi Diavolul, care pândeşte pe cei drepţi şi gânditor scrâşneşte cu dinţii săi împotriva lor.

13. Iar Domnul va râde de el; că mai-nainte vede că va veni ziua lui.

„Domnul, zice, va batjocori pe omul păcătos, ori pe Diavolul, ca pe un slab şi neputincios, şi pentru că nu este altceva decât viclean, fiindcă mai-nainte vede, ca un Atotcunoscător, cum că va veni ziua doborârii şi a pierderii sale, prin moarte adică, şi prin veşnica muncă."[100]

14. Sabie au smuls păcătoşii, întins-au arcul lor ca să surpe pe sărac şi pe sărman, ca să junghie şi să înghită pe cei drepţi la inimă.

„Oamenii cei păcătoşi, zice, şi vicleni, nicicum suferind a vedea pe oamenii cei drepţi ai nevicleniei, au tras sabia ca să-i taie pe ei, întind şi arc ca să-i săgeteze, pentru că dreptatea şi fapta bună a drepţilor o socotesc mustrare a răutăţii lor." Cu osebire însă, cântătorul de psalmi a arătat gânditor feluritele

---

* Λοξά = ambiguu, tulbure sau „stângaci", cum redă Mitropolitul Veniamin.

[100] Altul însă zice: „Păcătosul, zice, nu suferă fapta bună a dreptului, socotind-o mustrare a răutăţii sale, pentru aceasta pândeşte cum l-ar putea doborî pe el, despre care dreptul nu ştie, iar Dumnezeu, Cel ce vede toate, deodată râde de cugetările lui cele deşarte, iar când porneşte el vrăjmăşia până la moarte a celui ce pentru Dumnezeu a ales sărăcia (adică asupra dreptului), atunci întoarce vrăjmăşia asupra celor ce o pornesc (La Nichita)".

vrăjmăşiri ale păcătoşilor, iar prin *sărac* şi *sărman* a zis fără osebire pe unul şi acelaşi, spre mai multă arătare de milă şi de compătimire[101].

15. Sabia lor să intre în inimile lor, şi arcurile lor să se zdrobească.

„Vrăjmăşirile păcătoşilor, zice, se vor întoarce împotriva lor, şi vor cădea chiar ei în groapa pe care au săpat-o pentru alţii." Îi blestemă însă David ca pe nişte răi, căci, după cuvântul Domnului: *Toţi cei ce apucă sabia, de sabie vor pieri* (Mt. 26. 52). Iar *sabia* şi *arcul* păcătoşilor pot fi limbile lor cele viclene (după Didim), precum în altă parte zice însuşi David: *Dinţii lor sunt arme şi săgeţi, şi limba lor, sabie ascuţită* (Ps. 56: 6).

16. Mai bun este puţinul celui drept, decât bogăţia cea multă a păcătosului.

„Omul drept, zice, mai bine s-ar socoti a avea ceva bani puţini şi avuţii cu [dobândite prin] dreptate, decât a avea bogăţie multă cu nedreptate şi cu răpire, precum o au oamenii cei păcătoşi şi răpitori, pentru aceasta, nu se cuvine să râvnim, adică să ne îndemnăm spre urmarea multei şi nedreptei bogăţii a păcătoşilor, ci spre urmarea puţinei şi dreptei bogăţii a drepţilor."[102]

17. Că braţele păcătoşilor se vor zdrobi,

Prin *braţele păcătoşilor*, David a numit puterile lor, pentru că în braţele mâinilor se află puterea pe care o lucrează mâinile.

---

[101] După Origen: „Precum este oarecare întrarmare a lui Dumnezeu, aşa este şi oarecare întrarmare a Diavolului, cu care se îmbracă ostaşul lui, cu coiful pieirii, cu zaua necredinţei, cu sabia duhului celui viclean pe care o smulge păcătosul, ale cărui picioare aleargă spre nedreptate". Altul însă zice: „Trag păcătoşii sabia şi întind arcul, ca prin săgeţi adică să lovească pe cel sărman şi sărac, iar cu sabia să junghie pe cei drepţi cu inima, că ei nu lovesc pe cei bogaţi în răutăţi, prieteni ai lor fiind, nici nu junghie pe cei suciţi [σκολιούς = necinstiţi, înşelători] la inimă, tovărăşii [ἑταιρεία = prietenii] având cu dânşii (La Nichita)".

[102] Zice însă Sfântul Chiril: „Se îmbogăţeşte, zice, păcătosul atunci când şi cu desfătările cele de aici se răsfaţă, neavând nimic ce mai pofti din cele pământeşti, iar cel sărac cu inima şi iubitorul dreptăţii, de toate cele de acest fel, se depărtează, iar pe blânda şi înţeleapta sărăcie o iubeşte, că mai bună este lui aceasta decât multa bogăţie a păcătoşilor". Zice însă şi Teodorit: „Mai bună este, zice, îndestularea de sine cea cu dreptate, decât nelegiuita bogăţie şi nedreapta avuţie".

iar Domnul sprijineşte pe cei drepţi.

Măcar că, zice, drepţii sunt îmbrânciţi de oamenii cei vicleni şi răi şi de draci, şi cad în prăpăstii, Domnul însă nu-i lasă să cadă (după Teodorit), ci îi sprijineşte şi-i acoperă din amândouă părţile, adică şi prin zdrobirea ce o face păcătoşilor, vrăjmaşii lor, şi cu apărarea şi ajutorul pe care Însuşi le dă drepţilor acestora. Şi acum, amândouă acestea îndeamnă pe ceilalţi oameni la fapta bună a drepţilor.

18. Cunoaşte Domnul căile celor fără prihană,

„Ştie, zice, Dumnezeu căile şi petrecerile oamenilor celor fără prihană, adică a celor ce întru toate păzesc poruncile Lui, fiindcă Însuşi le-a legiuit şi, prin urmare, ştie pe cei ce le păzesc." Vezi şi tâlcuirea zicerii: *Că ştie Domnul calea drepţilor*, la Psalmul 1[103].

şi moştenirea lor în va fi veac.

Moştenirea drepţilor este Împărăţia Cerurilor, că: *Veniţi, zice, binecuvântaţii Tatălui Meu, moşteniţi Împărăţia cea gătită vouă* (Mt. 25: 34). Iar *în veac* se înţelege în loc de „cu vecuire veşnică şi totdeauna", fiindcă Împărăţia aceea nu are sfârşit. Ori că *va fi în veac* se înţelege că moştenirea drepţilor va fi în veacul cel viitor, pentru că în veacul acesta drepţii nu au moştenire, ştiindu-se pe ei străini şi pribegi de pământul acesta.

19. Nu se vor ruşina în vremea cea rea,

„Drepţii, zice, nu se vor birui în vremea cea rea, adică în vremea ispitelor (după dumnezeiescul Chiril), pentru că Îl au pe Dumnezeu de îi apără şi îi ajută." Ori prin *vremea cea rea* numeşte pe cea a judecăţii viitoare, care va fi amară şi dureroasă păcătoşilor.

---

103 Iar dumnezeiescul Chiril înţelege zicerea *cunoaşte* în loc de „primeşte şi cinsteşte", adică iubeşte, şi de a le cerceta căile îi învredniceşte: „Obişnuim, zice, şi noi a zice celor ce greşesc aceasta: «Nu te ştiu pe tine», de multe nu pentru că nu l-ar cunoaşte deloc, ci fiindcă voiesc a se înstrăina de ţinerea şi iubirea cea către noi".

şi în zilele foametei se vor sătura,

„Drepţii, zice, se vor sătura în vremea foametei, precum Ilie era hrănit în vremea foametei de un corb, şi alţi mulţi ce prin minune primeau hrană de la Dumnezeu.” Ori zice că drepţii se vor sătura cu nădejdile bunătăţilor celor viitoare, fără a pofti simţita mâncare: *Nu numai cu pâine va trăi omul...*(Deut. 8: 3). Ori foloseşte *foamete* metaforic, arătând toată trebuinţa trupului, iar *săturare*, cercetarea şi darul lui Dumnezeu[104].

că păcătoşii vor pieri

„Păcătoşilor, zice, nu le rămâne totdeauna buna-sporire, de unde nu numai că ei vor pierde buna-sporire a vieţii acesteia, ci încă vor moşteni pieirea în veacul viitor, adică căderea şi nedobândirea veşnicei lor mântuiri, fiindcă păcătoşii se vor pierde din moştenirea drepţilor.”

20. Iar vrăjmaşii Domnului, îndată ce s-au mărit şi s-au înălţat, stingându-se, ca fumul s-au stins.

Aceasta s-a zis pentru cei mai mari dintre ucigătorii de Hristos iudei, pentru că ei, după ce s-au înălţat şi s-au slăvit pentru că au omorât pe Stăpânul Hristos, după trecerea a puţini ani (patruzeci, după Înălţarea Domnului), au fost nimiciţi de către romani împreună cu tot neamul iudeilor, şi ca un fum s-au împrăştiat şi s-au pierdut. Poate însă a se înţelege aceasta şi pentru idoli, care, după ce s-au înălţat şi s-au slăvit ca nişte dumnezei, la câtăva vreme s-au pierdut, iar prin idolii cei pierzători şi stricaţi, au pierit împreună şi vrăjmaşii Domnului – diavolii cei ce lucrau în idoli, iar printr-înşii erau închinaţi (precum zice dumnezeiescul Chiril)[105].

---

[104] Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Chiril: „Cuvântul se potriveşte prin ghicituri, însemnând că drepţii, în vremea necazului, vor avea desfătarea bunei-sporiri celei de sus, iar într-alt chip, stihul însemnează că peste cei greşiţi a năvălit foametea sfinţitelor învăţături, nu încă şi asupra celor ce se îngrijesc de dumnezeieştile porunci, căci în vremea prigoanelor asupra învăţăturii, Însuşi Domnul, cu Duhul Său, va hrăni pe cei ce cred într-Însul”. Dar şi Teodorit a înţeles foametea aceasta: „Foamete (adică lipsă) de a auzi cuvântul Domnului”.

[105] Iar tot după dumnezeiescul Chiril: „Prin vrăjmaşi ai Domnului se înţeleg şi aflătorii [scornitorii] eresurilor, fiindcă obişnuiesc a ridica minciuna împotriva adevărului dogmelor, aceştia, puţin înflorind şi asemenea cu ierburile veştejindu-se, vor cădea în moarte şi vor lua muncile păcatelor, ca nişte vrăjmaşi ai Domnului muncindu-se şi ca fumul stingându-se”.

21. Împrumută păcătosul şi nu va plăti,

Păcătosul nu numai că nu împarte milostenie din drepte lucrările sale, şi nici nu plăteşte datoria şi împrumutul ce l-a luat de la altul, atât de nemilostiv este.

iar dreptul se îndură şi dă.

„Omul drept însă, zice, face cu totul dimpotrivă, nu numai că dă – adică pentru datoria ce a strâns-o – ci se îndură şi miluieşte pe săraci din cele drepte ale sale." Ori se înţelege şi într-alt fel: că dreptul, cu toate că ştie că cel păcătos este şi datornic nemulţumitor, încă de ar avea oarece nevoie, îl împrumută[106].

22. Că cei ce-L binecuvântează pe El vor moşteni pământul; iar cei ce-L blestemă vor pieri.

„Atât de mult, zice, poartă Dumnezeu de grijă pentru omul cel drept, încât miluieşte pe aceia ce-L cinstesc şi Îl binecuvântează, iar pe ce-L ocărăsc şi Îl necinstesc îi pedepseşte." Pentru aceasta a zis către Avraam: *Voi binecuvânta pe cei ce Te binecuvântează, iar pe cei ce te blestemă îi voi blestema* (Fac. 21: 3). *Blestem* a numit însă ocara şi necinstea. Iar acest *că* nu este cauzal*, ci afirmativ*, şi pare a fi de prisos, iar David întrebuinţează forma aceasta în multe locuri, adică a scrie multe de prisos.

23. De la Domnul, paşii omului se îndreptează,

Aici învaţă arătat cântătorul de psalmi cum că omul, fără ajutorul lui Dumnezeu, nu poate isprăvi singur nici un bine: *Că de nu va zidi Domnul casa, în deşert s-ar osteni cei ce o zidesc* (Ps. 126: 1), fiindcă de este şi osârdia omului, ajută şi Dumnezeu, dar nu a oricărui om, ci a celui drept[107].

---

[106] Teodorit însă zice: „Unul ca acesta a fost Saul, pururea bine făcându-i-se de către dumnezeiescul David, însă nu voia a-i răsplăti cu bunătăţi făcătorului său de bine, iar Fericitul David, Stăpânului urmând, după ce i-a răsărit soarele, neîncetat făcea bine, şi celor răi, şi celor buni".

* αἰτιολογικός = cauzal, sau „pricinuitoresc", cum zice Mitropolitul Veniamin.

* ἀπόφαντικὸν de la ἀπόφαντικὸσ.

[107] Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Chiril: „Ca pe un copil al Său îl ia de mână Dumnezeu şi îl aduce la calea cea dreaptă, nelăsându-l să umble strâmb, nici a face căile vieţii strâmbe, ci-l învaţă a socoti [gândi] tot lucrul drept (drepţii adică), Însuşi Dumnezeu îndreptându-i, după cum este scris: *M-ai ţinut de mâna mea cea dreaptă, şi întru sfatul Tău m-ai povăţuit* (Ps. 72: 23), şi când se vor îndrepta paşii omului de la Domnul, atuncea calea Lui o va voi".

şi calea lui o va voi foarte.

„Petrecerea, zice, şi viaţa omului drept, le voieşte şi le primeşte Domnul, ca îmbunătăţite şi neprihănite." Iar Simmah, în loc de *va voi*, a zis „o va îndrepta înainte".

24. Când va cădea, nu se va zdruncina, că Domnul întăreşte mâna lui.

„De va cădea, zice, omul drept şi se va nenoroci după lucrurile cele de viaţă ale lumii, precum Iov, asemenea şi de se va întâmpla să cadă şi să se nenorocească după cele sufleteşti, precum David, nu va rămâne însă în căderea sa, pentru că Domnul îl sprijineşte, adică pune mâna Sa pe sub el, dându-i ajutor şi pocăinţă, că şi pocăinţa mână a lui Dumnezeu este, fiindcă îi vine omului de la Dumnezeu, şi îl ridică din căderea păcatului."[108]

25. Tânăr am fost, şi am îmbătrânit, şi nu am văzut pe cel drept părăsit,

„Tânăr eram, şi acum am îmbătrânit[109], şi în toată viaţa mea de până acum nu am văzut vreun drept părăsit de Dumnezeu, de vreme ce: *Domnul păzeşte pe*

---

[108] Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Chiril: „De s-ar întâmpla, zice, ca dreptul să greşească întrucâtva, puţin, nu se va nedreptăţi [nu va fi *nedreptăţit*], ci, ca un prea viteaz nevoitor silindu-se şi în puţină vreme înduplecându-se, degrab se trage pe sine (la nevoinţă). Pentru ce? Pentru că are pe Dumnezeu sprijinindu-l, că aceasta, Dumnezeu de-a pururea pentru drepţi o voieşte, pentru omeneştile împuţinări de suflet dându-le mila, că de şapte ori de va cădea dreptul, zice, se va scula (cf. Pilde 24: 16)". Frumoasă însă este şi tâlcuirea lui Origen: „Cei ce se luptă întru nevoinţă, la cea dintâi [într-o primă etapă] cad, a treia oară biruiesc. La acestea ai putea să zici după chipul cel trupesc că au căzut adică, însă nu s-au prăpăstuit, că au biruit după cădere. De vei vedea vreun om biruit, şi că, după ce a fost biruit, nu s-a dat pe sine înverşunării [rămânerii în cădere, deznădejde şi stăruinţă în lenevire (neridicare) şi păcat] spre lucrarea a toată necurăţia, ci s-a sculat, aducându-şi aminte de Scriptura care zice: *Au doară cel ce a căzut nu se va scula? Ori cel ce s-a întors de către Mine nu se va mai întoarce la Mine?* (Ier. 8: 4). Să zici că, căzând unul ca acesta, nu s-a prăpăstuit; iar dacă, după ce a căzut, va rămâne întru nesimţire, atunci [se zice că] s-a prăpăstuit, deci bine este nevoitorului a fi necăzut... Iar de a căzut, să se scoale, că vor cădea cei ce cad şi după ce au păcătuit, dându-se pe sine la tot păcatul. În tinereţe te-ai biruit? Întru bărbăţie, încununează-te! Căzut-ai în copilărie? În voinicie, nevoieşte-te, şi biruieşte întru dânsa!".

[109] Însă, deşi singur, este vrednic de credinţă, căci zice Sfântul Chiril: „Martorul este vrednic de crezare pentru cele ce zice, fiindcă este purtător de duh şi încununat cu dar de proorocie". Însă, după Origen, sunt două părăsiri: una adică trupească, care nu ne vatămă cu nimic, iar alta a sufletului, care este desăvârşit pierzătoare, că cu cât vom fi bogaţi întru fapte drepte, cu atât mai mult ne ajutăm pentru a nu ne părăsi [fi părăsiţi] până în

toți cei ce-L iubesc pe El (Ps. 33: 20)", precum însuşi David a zis în altă parte. Şi deşi se pare că Dumnezeu părăseşte uneori pentru puțină vreme pe unii din cei drepți, precum l-a părăsit pe însuşi David, însă nu-i părăseşte până în sfârşit, căci se depărtează după oarecare iconomie, ca să pătimească, şi ca din pătimire, în viitor, să se facă mai cu luare-aminte.

nici sămânța lui cerând pâine.

„Nici pe fiul dreptului, zice, nu l-am văzut scăpătat şi lipsit de pâinea cea de toate zilele, pentru că, deşi pătimesc rău pentru puțină vreme, nu până în sfârşit." Iar într-alt chip: şi cuvântul lui David de aici porneşte de la parte, nefiind universal*, adică peste-tot-cuprinzător, căci singur David zice că nu a văzut pe unul ca acesta [drept], nu însă şi pe toți ceilalți oameni. Poate însă a înțelege cineva aceasta într-un fel mai înalt, adică: „Nu am văzut sămânța dreptului să flămânzească de duhovniceasca hrană", după cum este scris: *Nu va omorî cu foamete Domnul sufletele drepților* (Pilde 10: 3), căci dacă zicerea se va înțelege numai după literă, vedem că seminția şi fiii lui Iacob au cerut în Egipt pâini în vremea foametei de şapte ani (precum zice Marele Vasile).

26. Toată ziua miluieşte şi împrumută dreptul, şi sămânța lui întru binecuvântare va fi.

„Toată ziua, zice, adică totdeauna miluieşte dreptul pe săraci, iar uneori împrumută cu bani pe cei ce cer, uneori însă miluieşte şi duhovniceşte, zicând cuvinte folositoare celor ce au trebuință de ele, iar fiii lui se află întru binecuvântare, adică sunt lăudați şi sporiți în bine." Căci şi Dumnezeu a zis către Moise că miluieşte pe fii pentru buna-plăcere şi fapta bună a născătorilor lor: *Răsplătesc*, zice, *păcatele părinților celor ce Mă urăsc asupra fiilor, până la al treilea şi al patrulea neam, şi fac milă înmiit celor ce Mă iubesc şi păzesc poruncile Mele* (Ieş. 20: 5)[110].

---

sfârşit, pentru aceasta, nici nu a zis „părăsit desăvârşit", ci simplu *părăsit*, fiindcă vremelnic sunt părăsiți drepții, ca Iov, pentru ca iarăşi să se arate drept.

* καθολικός = sobornicesc, catolic, universal, atotcuprinzător.

[110] A zis însă şi Solomon: *Rădăcinile drepților sunt întăriri* (Pilde 12: 12). Şi iarăşi: *Casele drepților rămân* [dăinuie] (Pilde 12: 7). Şi iarăşi: *În casele drepților multă tărie este* (Pilde 15: 7). Drept aceea, una [acelaşi lucru] este şi mila şi împrumutarea, mila adică, pentru ca săracii cei ce nu au să dea înapoi, iar împrumutare, către Dumnezeu, Care dă înapoi ceea ce s-a dat, cu dobândă şi cu adăugire [câştig]. Iar Grigorie Teologul înțelege aceasta anagogic, zicând: „Din mulțimea duhovniceştilor arginți [bani], de dimineața până seara dreptul împrumută cuvântul, şi înapoi cu dinadinsul, împrumutul cu îndatorita adăugire pe care pururea cu cuvântul o adaugă, crescând întru sine cu încetul

27. Fereşte-te de rău şi fă bine,

Aceasta a zis şi în Psalmul 33, vezi tâlcuirea acolo.

şi locuieşte în veacul veacului.

„Fiindcă tu, o cititorule, zice, ai înţeles din cele de mai sus care sunt darurile şi plăţile faptei bune şi, dimpotrivă, care sunt certările răutăţii, pentru aceasta, ca un înţelept alege virtutea şi cele bune, şi locuieşte în lumea aceasta cu viaţă îndelungată", că aceasta însemnează aici zicerea *în veacul veacului*, pentru că şi drepţii cei vechi mulţi ani au trăit, precum Avraam şi Isaac şi Iacov, iar dacă unii au murit tineri, aceasta s-a făcut după iconomia lui Dumnezeu. Şi Solomon încă făgăduieşte celor ce se tem de Domnul că vor avea bătrâneţile de mulţi ani: *Frica Domnului adaugă zile* (Pilde 11: 28). Ori: „Locuieşte, zice, în veacul viitor, iar întru acesta de acum petrece ca un străin şi pribeag, din pricina vremelniciei vieţii".

28. Că Domnul iubeşte judecata, şi nu va părăsi pe cei cuvioşi ai Săi,

„Adică Domnul, zice, este judecător." Ori *judecată* numeşte dreptatea, pe care Domnul o iubeşte, şi nu va părăsi Domnul pe cuvioşii Săi, că drept lucru este a nu părăsi pe cei ce nu-L părăsesc. Iar *cuvioşi* îi numeşte acum pe cei drepţi şi îmbunătăţiţi.

în veac se vor păzi; şi cei fărădelege se vor prigoni, iar seminţia celor necredincioşi de tot se va pierde.

„Oamenii cei cuvioşi, zice, şi drepţii se vor păzi şi în veacul acesta, şi în cel viitor, iar oamenii cei nelegiuiţi se vor izgoni şi de la bunătăţile de acum, şi de la

---

seminţele bune-cinstiri". Zice însă şi Teodorit: „Tânăr fiind, şi în bătrâneţe ajungând, nu ştiu să fi văzut drept pustiu de dumnezeiasca Pronie, fiindcă dreptul judecător, nu numai pentru drepţi, ci şi pentru cei odrăsliţi dintr-înşii, toată purtarea de grijă o face, tot astfel şi pentru neamul lui Israel, pentru strămoşeasca faptă bună, cu toate că era călcător de lege, tot astfel şi pe Solomon, care a păgânătăţit, l-a suferit pentru părinteasca iubire de Dumnezeu. Iar aceasta că *toată ziua miluieşte şi împrumută dreptul* însemnează facerile de bine cele de tot felul ale dreptului, cele cu bani, cele cu lucruri, cele prin cuvinte şi prin sfătuiri, iar acestea făcându-se, miluieşte pe cei ce le dobândesc şi împrumută pe Dumnezeul acestora".

cele viitoare, şi *seminţia*, adică fiii necinstitorilor de Dumnezeu, se vor pierde desăvârşit."[111]

29. Iar drepţii vor moşteni pământul, şi se vor sălăşlui în veacul veacului pe dânsul.

Şi despre aceasta am zis în stihul 9 al psalmului de faţă, unde zice: *Iar cei ce aşteaptă pe Domnul vor moşteni pământul*, şi la stihul 18: *Şi moştenirea lor în veac va fi*. Deci aceleaşi le repetă aici cântătorul de psalmi, ca, prin îndesirea* aceloraşi cuvinte, să întipărească în sufletele ascultătorilor mai cu tărie aducerea-aminte de ele.

30. Gura dreptului va deprinde* înţelepciune,

Cu mare dulceaţă povesteşte dumnezeiescul David faptele şi virtuţile drepţilor, făcând aceasta ca să îndemne pe oameni spre a le urma: „Gura dreptului, zice, are drept cugetare înţelepciunea cea dată de Sfânta Scriptură".

şi limba lui va grăi judecată.

David numeşte aici *judecată* dreptatea ceea ce se află în sfintele legi ale lui Dumnezeu, pe care o grăieşte limba dreptului. Ori *judecată* numeşte cuvântul cel cu desluşire*, că omul drept nu grăieşte fără socoteală, orice i-ar veni [în minte]: Că *argint lămurit în foc*, zice, *este limba dreptului* (Pilde 10: 20)[112].

---

[111] Marele Vasile însă zice: „Iar *seminţie a necredincioşilor* se numesc nu numai cei ce au ipostasul lor din cei ce au fost mai dinainte, ci din cei ce dau începutul la urmaşi. Poate însă se sine a fi seminţie rea cel ce este începător al răutăţii. Şi iarăşi, cel învăţat de rău de învăţători, însă pierirea fiilor celor răi se face spre folosul părinţilor care i-au născut. Deci ascunsă iubire de oameni are cuvântul, căci de se va pierde desăvârşit sământa necinstitorilor de Dumnezeu, va fi vie cea a dreptăţii, iar *necredincioşi* se numesc cei străini cu desăvârşire de dumnezeieştile legi, ori cei ce s-au sculat cu împotrivire asupra lor; iar păcătoşii – cei ce de bunăvoie păcătuiesc, după ce au luat cunoştinţa adevărului".

* πυκνότηατ de la πυκνότης = densitate; frecvenţă.

* μελετήσει de la μελετάω = a se îngriji de, a lua minte la, a cugeta la, a practica ceva, a se exersa în.

* Cel ce le socoteşte sau discerne cu dreptate pe toate cele cugetate.

[112] Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Chiril: „Deci avuţie prea încuviinţată celor ce au ales avuţii bine este a grăi cu înţelepciune, că lucru de lepădat este sfinţilor a grăi nebuneşte, iar *judecată* zicem că este dreapta învăţătură la fiecare din lucruri, aducând dreapta cuviinţă la cei ce învaţă: «Şi dar nici un grai al dreptului, zice, nu este necercetat, că, judecând cele ce se cuvine a zice, cu cuviinţă va grăi şi va tăcea», precum este aceasta: *Buzele înţelepţilor s-au legat cu simţirea* (Pilde 15: 7)".

31. Legea Dumnezeului lui în inima lui, şi nu se vor poticni paşii lui.

„Neştearsă, zice, rămâne în inima dreptului legea lui Dumnezeu, atât cea firească şi nescrisă, cât şi cea scrisă şi dată prin Moise, şi pentru aceasta, călătoria sa cea către Dumnezeu nu va fi oprită nici de văzuţii vrăjmaşi, nici de cei nevăzuţi, fiindcă nici un lucru nu poate să împiedice şi să oprească fapta bună."[113]

32. Pândeşte păcătosul pe cel drept şi caută să-l omoare pe el.

Caută prilej, pândeşte şi aşteaptă păcătosul pe cel drept, şi caută să-l omoare. Iar păcătos este nu numai omul cel nedrept, ci şi Diavolul, ca părinte şi pricinuitor al păcatului.

33. Iar Domnul nu-l va lăsa pe el în mâinile lui,

„Domnul, zice, nu va lăsa desăvârşit pe cel drept în mâinile păcătosului şi ale Diavolului, ca nu cumva împreună cu trupul să stăpânească şi alegerea lui, fiindcă Dumnezeu, pe acel drept care suferă ispite, îl vesteşte şi îl arată biruitor cu sufletul asupra păcătosului, şi, de multe ori, ridică deasupra dreptului vrăjmăşia păcătosului şi a diavolului, pentru iubirea ce o are către iubitul Său rob, adică către drept."

nici nu-l va osândi când se va judeca cu el.

„Dumnezeu, zice, nu părăseşte şi lasă pe drept nici în viaţa aceasta, nici în vremea viitoarei judecăţi nu-l va părăsi, atunci când se va judeca păcătosul cu dreptul cel vrăjmăşit de dânsul", că aceasta înseamnează zicerea *când se va judeca cu el*. Se înţelege însă şi în alt chip, anume că dracii se vor judeca cu drepţii în ziua judecăţii, pârându-i pe ei [pe drepţi] cum că ar fi făcut cândva vreun păcat mic[114].

---

[113] Zice însăşi dumnezeiescul Chiril: „Precum corăbiile se îndreptează cârmuindu-se, şi calul cel prea iute va întrebuinţa cu bună rânduială mergerea sa, cu frâul fiind povăţuit, tot astfel şi sufletul dreptului, ca o cârmă având dumnezeiasca lege, drepte face călătoriile sale, şi valurile cele din întâmplări le trece, şi furtuna vieţii o străbate, că spre ajutor s-a dat legea, precum s-a zis (Is. 8: 20)".

[114] Iar după acelaşi Sfânt Chiril: „Hotărâre dreaptă şi neamăgită de la Dumnezeu va ieşi, pe cei spurcaţi adică osândindu-i, iar pe cei ce-L aşteaptă pe El, de toată primejdia izbăvindu-i, că zice că, atunci când se va judeca dreptul, nu-l va osândi [cf. v. 33]". Zice însă şi Teodorit: „De această purtare de grijă şi Avraam s-a îndulcit, când, de două ori, Sarra i-a fost răpită, iar Isaac înseşi acestea pătimind; acea purtare de grijă a dobândit-o şi Iacov, când era pizmuit de casnicul şi fratele lui, asemenea şi Iosif în Egipt, de pizmă şi de clevetire a fost luptat".

34. Aşteaptă* pe Domnul şi păzeşte calea Lui,

„Când tu, zice, o cititorule, eşti vrăjmăşit şi cazi în vreo ispită, aşteaptă pe Dumnezeu şi El te va slobozi din ispită, adică nădăjduieşte spre Domnul şi aşteaptă ajutorul cel de la El[115], şi păzeşte calea şi petrecerea aceea pe care Domnul o arată prin sfintele Sale porunci." Iar *păzeşte* zice adică „iubeşte-o şi îmbrăţişeaz-o cu toată inima ta".

şi te va înălţa ca să moşteneşti pământul;

Te va păzi, o creştine, mai presus de toţi cei ce te vrăjmăşesc; ori te va arăta oamenilor mare şi înalt. Şi de vreme ce moştenirea pământului acestuia şi dobândirea vremelnicelor lui bunătăţi, şi pieirea cea de istov [moartea] a văzuţilor vrăjmaşi, şi îndelungata viaţă, şi naşterea de fii, şi celelalte bunătăţi lumeşti asemănătoare, care la evreii cei de atunci erau foarte dorite şi iubite, pentru aceasta şi dumnezeiescul David, cu făgăduinţele unor bunătăţi ca acestea, îndeamnă pe oameni la fapta bună. Drept care, aceasta este pricina pentru care repetă de multe ori, adică pomeneşte moştenirea pământului şi dobândirea bunătăţilor lui, ori a celorlalte pământeşti bune-sporiri. Însă şi acestea ce se zic pământeşti, de cei mai înalţi, mai înalte se înţeleg, adică se înţeleg ca zise despre bunătăţile cele cereşti şi veşnice, şi pentru nesfârşita moştenire a drepţilor, şi despre acel gândit şi fericit pământ[116].

când vor pieri păcătoşii vei vedea.

Prin aceste cuvinte, David mângâie împuţinarea de suflet a multor oameni care se mâhnesc şi se smintesc, pentru că Dumnezeu suferă pe păcătoşi şi nu-i pedepseşte, pentru aceasta zice către unii ca aceştia: „Cutează, omule, şi vei vedea

---

* ὑπόμεινον de la ὑπομένω = a aştepta cu răbdare, îndurând toate.

115 Despre aceasta a zis Chiril Alexandrinul: „Avuţie preabună este răbdarea, că naşte cercare, iar aceasta naşte nădejdea, iar nădejdea nu ruşinează. (...) Şi vom afla prin toată însuflata de Dumnezeu Scriptură că răbdarea se vesteşte a fi întâia pricinuitoare a tuturor bunătăţilor".

116 Pentru aceasta zice Sfântul Chiril: „Fie dar sfârşitul sudorilor celor cuvenite sfinţeniei, a se înălţa de Dumnezeu, ca înălţarea să se facă de la răspândirile cele pământeşti, că scris este că cei puternici ai lui Dumnezeu foarte s-au înălţat peste pământ; însă mângâierea psalmistului va spori şi foarte se va înălţa, zice, ca să moştenească pământul celor blânzi, cel sus oareunde aşezat, care se află întru înălţime, că arătat este cum că nu se poate înălţa cineva pe pământul cel ce este înaintea picioarelor pentru a-l moşteni, ci pe cel ce este aşa de înalt, încât va avea trebuinţă de Dumnezeu, Cel ce îl suie la acela ca să-l moştenească".

pieirea şi pierderea păcătoşilor". Şi încredinţează şi adevereşte Prooroc-împăratul din cele ce însuşi cu ochii săi a văzut, că prin urmare zice:

35. Văzut-am pe cel necinstitor prea înălţându-se şi ridicându-se ca cedrii Libanului.

Nearătat şi nenumit l-a zis dumnezeiescul David pe necinstitorul de Dumnezeu, noi însă înţelegem pe Goliat, sau pe Saul, sau pe Nahaş Amoniteanul, ori pe alţii ca aceştia a căror înălţare şi cădere David le-a văzut. Şi *prea înălţându-se* îl numeşte pe acesta, precum şi pe supuşii lui, iar *ridicându-se*, de sine, ori amândouă acestea, unul şi acelaşi lucru însemnează, prin alăturare [paralelism]. Iar pe el îl aseamănă cu *cedrii*, pentru nerodirea lui şi amărăciunea ce o are, că astfel sunt cedrii: neroditori şi amari.

36. Şi am trecut, şi iată, nu era;

„Eu, zice, am trecut şi am lăsat pe necinstitorul de Dumnezeu înălţându-se cât sunt cedrii de înalţi şi ridicându-se, iar când m-am întors îndată, el nu era viu, ci mort, că aceasta însemnează aici zicerea *iată*, adică «îndată»."

şi l-am căutat pe el, şi nu s-a aflat locul lui[117].

„După o vreme, zice, am căutat cu socotinţa mea să văd pe necinstitorul de Dumnezeu, şi nici locul lui nu s-a aflat, adică locul pe care îl cuprindea pe el ca pe o fiinţă şi viu, căci cum s-ar fi aflat locul lui, de vreme ce el nu era în loc?* Ori prin *loc* trebuie să înţelegem trupul lui, căci casă a sufletului este trupul, care

---

[117] Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Aceasta însemnează că răul, deşi foarte se înalţă, dar însă el nu există, nici îşi va face luişi loc, adică urmă, că împreună cu arătarea sa se pierde, neavând ipostas". Iar Didim zice: „*Necinstitor de Dumnezeu* îl numeşte pe Satana, că vei căuta în veacul viitor locul lui şi nu-l vei afla, că păcatul este locul diavolului, după ceea ce este scris: *Nu daţi loc Diavolului*. Că răutatea pierzându-se, nu s-a aflat locul lui (La Nichita)."

* Locul necinstitorului rămâne marcat de duhul şi răutatea lui atâta timp cât el este acolo. După ce a căzut din înălţimea mândriei lui, sau a murit, locul s-a făcut ca şi pustiu, al nimănui. În schimb, locul în care drepţii sau sfinţii s-au sălăşluit rămâne chiar şi după trecerea lor la Domnul, marcat cumva de prezenţa lor. Vezi însă mai departe.

putrezeşte şi se topeşte în pământ şi în celelalte stihii din care s-a alcătuit, iar apoi nu se mai cunoaşte al cui a fost."[118]

37. Păzeşte nerăutatea şi vezi dreptatea, că este rămăşiţă a omului făcător de pace.

În loc de *nerăuate*, Simmah a zis „simplitate": „Păzeşte, zice, tu, o creştine, simplitatea şi ţine dreapta socotinţă şi inima dreaptă, şi să ştii că omului făcător de pace îi rămâne rămăşiţă, adică după moartea lui îi rămâne pomenirea şi aducerea-aminte, ori pentru că a lăsat fii buni, ori pentru că a făcut virtuţi şi fapte bune pe care, păzindu-le oamenii şi aducându-şi aminte de ele, pomenesc şi pe acela ce le-a născut şi le-a făcut"[119].

38. Iar cei fărădelege desăvârşit împreună se vor pierde;

„Oamenii însă, zice, cei fărădelege, nu-şi lasă după moarte rămăşiţă şi pomenire, ci pier şi ei împreună cu pomenirea lor, că aceasta însemnează zicerea «împreună», iar aceasta o desluşeşte şi stihul următor."

---

[118] Zicerile cele de mai sus le tâlcuiesc la fel atât Marele Vasile, cât şi Chiril al Alexandriei: „Privind, zice, bărbaţi răi bine-sporind, gândea cum au dobândit aceasta, apoi, unele ca acestea gândind şi mirându-mă întru sine, voind a doua oară să-i privesc, am ridicat ochii mei, dar nu erau nicăieri, apoi, voind a afla pomenirea lor, nici locul unde se părea că stau nu l-am putut afla. Vezi cum că despre cele ce se întâmplă necinstitorilor de Dumnezeu, zice numai câte nu stau şi în vederea tuturor, iar desăvârşit a fi ele neştiute de nimeni nu se poate. Căci însuşi lucrul cel deobşte al său făcându-l, precum face altora, că nu oareunde singur el a se vedea zice, ci tuturor spre privire aflându-se, însemnează aici însuşirea". Zice însă şi Grigorie Teologul: „Binecuvântat este Dumnezeu, Cel ce a dat a se vedea necinstitorii săi, şi înălţarea lor cea mai presus de cedrii, şi surparea lor întru a nu mai fi, ca să putem a trece cu grabă şi cu neprimejduirea piciorului păgânătatea lor". Zice însă Teodorit că: „A văzut Marele David sfârşitul împărăţiei lui Saul, şi pierirea tiraniei lui Abesalom, şi mândria lui Nahaş Amonitaeanul şi pierirea lui, şi mândria lui Goliat celui de alt neam împreună şi moartea lui, şi pe a altora împreună încă nu puţini, şi trufia şi mândria lor, şi pieirea cea desăvârşită".

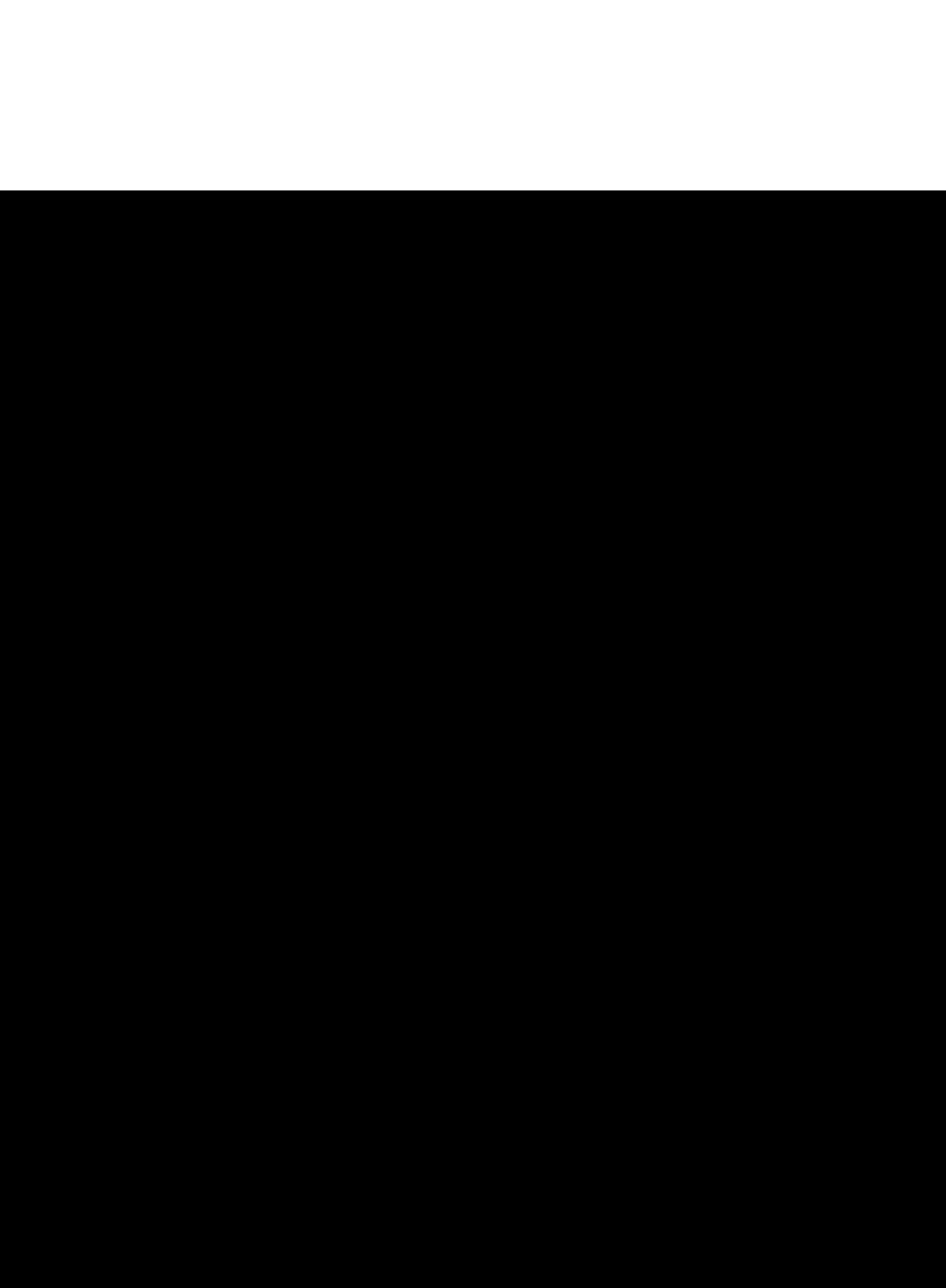
[119] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Drept aceea, curăţenia întru chipuri [τρόποισ = felurile de a fi] şi buna morală, acestea zicem că este nerăutatea; iar dreptatea nu o vom înţelege altfel decât oarecum ca îndreptare şi nestrămutare [fidelitate, credincioşie] întru cunoştinţa dumnezeieştilor dogme - că trebuie drept a îndrepta cuvântul adevărului - ori ca nestrămutare întru fapta bună cea practică".

rămăşiţele necinstitorilor de Dumnezeu desăvârşit se vor pierde.

„Adică toată amintirea, zice, şi pomenirea necinstitorilor de Dumnezeu va pieri după moartea lor". Iar necinstitori de Dumnezeu îi numeşte pe toţi răii.

39. Iar mântuirea drepţilor de la Domnul, şi apărătorul lor este în vremea necazului.
40. Şi le va ajuta lor Domnul, şi-i va izbăvi pe dânşii, şi-i va scoate pe ei de la cei păcătoşi, şi-i va mântui pe ei, că au nădăjduit spre Dânsul.

Vezi, o cititorule, cum dumnezeiescul David, apărarea şi ajutorul cel de multe feluri pe care Dumnezeu îl dăruieşte drepţilor, cu felurile şi osebite ziceri le arată aici, că osebite sunt chipurile ajutorării celei de acest fel a lui Dumnezeu, şi cu deosebire se lucrează de El pentru drepţi, după înţelepciunea şi Pronia Lui cea mare şi de multe feluri. Şi dar arătate sunt zicerile acestea, neavând nici un înţeles cu anevoie de priceput.

Catisma a şasea

PSALMUL 37*

Psalm al lui David. Întru pomenire pentru sâmbătă*.

Psalmul acesta este asemenea cu cel de-al şaselea, pentru că acelaşi început îl are şi acela, şi asemenea cu acela, şi acesta plânge relele întâmplări ce i-au urmat lui David după păcat, şi pentru că şi acesta, ca şi acela, roagă pe Dumnezeu ca să izbăvească pe David din relele întâmplări, şi să dobândească răsuflare*. Urmează deci ca psalmul acesta să se fi scris atunci când David era prigonit de Abesalom. Iar *întru pomenire* s-a suprascris, adică a păcatelor lui David şi a întâmplărilor şi pătimirilor celor rele ce au urmat pentru păcatele sale[1].

---

* Psalmul se află şi în rânduiala Utreniei.

* În varianta Psaltirii greceşti folosită de Zigabenul nu se găseşte adăugată sintagma ...περὶ σαββάτου, ea se află însă în alte variante, din care a preluat şi Biblia de la 1914, respectiv ediţia critică modernă a Septuagintei a lui A. Rahlfs. Vezi şi nota Sfântului Nicodim Aghioritul de mai jos.

* ἄνεσις = odihnă, uşurare.

[1] Întru altele [alte copii-manuscrise] însă, la suprascrierea psalmului acestuia se adaugă *întru pomenire despre Sabat*, pe care nu ştiu cum de nu o are dumnezeiescul Eftimie tâlcuitorul, iar în *Şirul* [Catenele] lui Nichita aceasta – *întru pomenire despre Sabat* – se tâlcuieşte astfel: „Deci stă dar înaintea [în puterea] celor ce lăcrimează pentru păcate a aduce lui Dumnezeu mărturisirea care le stă înainte, ca şi jertfa cea din sabat, care era îndoită, aducând întru pomenire la Dumnezeu pe cei ce o aduceau. Ori zicerea *întru pomenire* se socoteşte ca o oarecare scurtă învăţătură despre mântuirea noastră, că, de vreme ce neascultarea dumnezeieştii porunci s-a făcut oamenilor cale spre pieire – căci nu am pieri de am păzi întru pomenire porunca –, pentru aceasta, ca un leac [αντιφάρμακον] pentru patima uitării, cuvântul pune înaintea noastră cuvântul despre pomenirea poruncii. Ori şi se potriveşte adăugirea zicerii *întru pomenire*, pentru că ne trimite pe noi spre aducere aminte a scrierii de dinaintea Psalmului 6. Iar în *Şirul psalmilor* se află astfel: *Spre pomenirea Sabatului*, adică că psalmul acesta cuprinde pomenirea întâmplărilor lui David, şi prin aceasta roagă să dobândească Sabatismul [σαββατισμός; o variantă ar fi „sâmbetirea"; vezi şi Evr. 4: 9], adică odihna de după relele întâmplări.

1. Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri pe mine, nici cu urgia Ta să mă cerți*;

Cuvintele acestea le-am tâlcuit la Psalmul 6, şi vezi despre acestea acolo, iar mânia şi urgia lui Dumnezeu nu se cuvine să le înțelegem ca patimi, ci cum că sunt cele mai tari hotărâri ale lui Dumnezeu care se cuvin păcătoşilor[2].

2. Că săgețile Tale s-au înfipt în mine,

Săgețile lui Dumnezeu se înțelege că sunt (după Marele Vasile) cuvintele cele mustrătoare, prin care Proorocul Natan a săgetat asupra lui David, zicând lui: *Deci nu se va depărta sabia de deasupra casei tale în veac, pentru că tu M-ai nesocotit pe Mine şi ai luat pe femeia lui Urie Heteul, ca să-ți fie nevastă* (II Împărați 12: 10). Ori prin *săgeți* să înțelegi legile lui Dumnezeu, cele rânduite asupra preacurvarului şi ucigaşului David, pe care le simțea în inimă ca nişte săgeți, şi îl împungeau, şi dureri pricinuiau sufletului lui. Ori prin săgeți să înțelegi durerile şi scârbele ce au urmat lui David din relele întâmplări şi din ispite, care ca nişte săgeți îi pătrundeau inima şi o întristau, căci, cu adevărat, bolduri şi săgeți ale lui Dumnezeu i-au fost întristările acestea, fiindcă după depărtarea lui Dumnezeu i s-au întâmplat lui David [acestea][3]. Iar în loc de *s-au înfipt*, Simmah a zis „au căzut asupra lui".

---

* παιδεύσῃς. Din nou, verbul παιδεύω.

[2] Iar Marele Vasile zice: „Mulți, obosind de osteneala lucrării, folosul din neînvățătură nu-l aşteaptă, ci, îngreuindu-se din asprimea silinței, au rămas în bolile neînvățăturii, pentru aceasta, vrednice de minune sunt glasurile drepților, a celor ce zic: *Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri.* Că nu de pedeapsă se apără, ci de urgie". A zis însă şi Hrisostom: „Nu de mustrare se apără, ci de mânie... Nu fuge de la a fi pedepsit, însă se roagă ca pedeapsa să o ia fără de urgie". Şi Teodorit încă: „Aceasta a făcut-o şi la începutul psalmului al şaselea, rugându-se ca să fie pedepsit spre vindecare şi nu spre judecată, nu cu mai iuți, ci cu mai blânde lucrări a se vindeca".

[3] Iar Marele Vasile spune şi pricina pentru care Dumnezeu a îngăduit a se întâmpla lui David: „Că de vreme ce, întărindu-se darul lui Dumnezeu, mari a cugetat oarecând pentru sine, încât s-a obrăznicit şi a zis: *Iar eu am zis întru îmbelşugarea mea*: *Nu mă voi clătina* (Ps. 29: 7), pentru aceasta dar, după cuviință, s-a dat ispititorului".

şi ai întărit peste mine mâna Ta;

Zicerea *ai întărit* se înţelege în loc de „ai coborât mila Ta, Doamne, asupra mea, adică puterea Ta cea stăpânitoare, bătându-mă adeseori"[4]. Ori zice că „atât de grea ai coborât mâna Ta asupra mea, încât nu pot suferi, greu bătându-mă[*]"[5].

Nu este vindecare în trupul meu de la faţa mâniei Tale.

Zicerea *de la faţa mâniei Tale*, şi cea *de la faţa păcatelor mele*, şi cea *de la faţa nebuniei mele*, toate s-au zis în psalmul acesta în chip perifrastic: în loc de „pentru[*] urgia Ta, şi pentru păcatele mele, şi pentru nebunia mea. „*Nu este dar,* zice, *vindecare în trupul meu*, adică slobozenie de relele pătimiri pe care eu însumi mi le-am pricinuit pentru urgia Ta, adică pentru îngrozirea şi înspăimântarea Ta, căci mi s-au făcut prin Proorocul Natan, ori pentru îngrozirea cea prin legile Tale." Despre o rea pătimire ca aceasta, acelaşi David zice şi într-alţi psalmi: *Şi smeream cu post sufletul meu* (Ps. 34: 12). Şi: *Carnea mea s-a istovit de lipsa untdelemnului* (Ps. 108: 24). Şi: *Osul meu s-a lipit de carnea mea* (Ps. 101: 6). Şi: *ostenit-am strigând, amorţit-a gâtlejul meu* (Ps. 68: 4). Şi altele asemenea.

3. Nu este pace în oasele mele de către faţa păcatelor mele.

„Nu este, zice, bună stare şi întărire oaselor, ori în cele ale trupului meu, ori în cele ale sufletului meu (adică întru puterile sufletului şi întru cugetările cele ce ţin sufletul), pentru că ele se clatină şi tremură pentru păcatele mele."[6]

---

[4] Pentru aceasta şi dumnezeiescul Chiril a zis că: „S-a întărit asupra lui *mâna*, zice, adică ceea ce-l împungea, şi aceasta adeseori şi neîncetat, că una după alta se întâmplă din cele ce obişnuiesc a scârbi pe cei ce se pedepsesc de Dumnezeu, ori pe cei ce se ispitesc, precum şi lui Iov i s-a întâmplat, că unele după altele deseori i se vesteau, măcar deşi neclătinat era".

[*] Cu greu putând suferi bătaia [apăsarea, presiunea] mâniei Lui.

[5] Pentru aceasta, acelaşi Chiril a zis că: „Cel ce întăreşte mâna sa asupra cuiva pune asupra lui o greutate cu anevoie de purtat". Iar Teodorit zice: „Aceasta - *că ai întărit mâna Ta peste mine* - o a pus din [folosind] metafora celor ce schingiuiesc [chinuiesc] şi multe bătăi aduc asupra cuiva".

[*] În sensul de „din pricina..."

[6] Iar altul zice: „*Faţa păcatelor* este imaginaţia [φαντασία] şi pomenirea cea despre dânsele, după ceea ce zice: *Şi păcatul meu înaintea mea este pururea* (adică pomenirea păcatului meu). Iar în loc *de către faţa păcatelor mele*, Simmah a zis „pentru păcatele mele (La Nichita)".

4. Că fărădelegile mele au covârşit capul meu,

„Fărădelegile mele, zice, atâta au crescut şi s-au înălțat, încât au trecut peste capul meu." Însă prin cuvintele acestea, David arată măsura păcatelor sale, precum şi într-altă parte, vrând să arate mulțimea păcatelor sale, a zis: *Că s-au înmulțit mai mult decât perii capului meu* (Ps. 39: 17).

ca o sarcină grea s-au îngreuiat peste mine.

„Nelegiuirile mele, zice, sunt grele, pentru că nu pot purta pomenirea lor, ori pentru că mă fac a mă pleca şi a privi la pământ, de ca şi cum aş purta o sarcină mare." Că cei ce se întristează şi sunt posomorâți se uită jos, la pământ, ca şi cei ce sunt împovărați cu vreo sarcină grea[7].

5. Împuțit-s-au şi au putrezit rănile mele de către fața nebuniei mele.

„Rănile sufletului meu, zice, care mi s-au pricinuit mie de înfocatele săgeți ale diavolului, au putrezit şi s-au împuțit, şi nu simplu au putrezit deasupra, ci desăvârşit şi întru adânc au putrezit şi s-au împuțit." Însă, prin acestea, David arată ghicitoreşte[*] vătămarea şi stricarea sufletului său, încât nu putea a-i suferi

---

[7] Iar Origen zice: „Acestea nu sunt cu putință a fi zise de cei ce nu simt păcatele lor, că unii se fălesc şi se bucură pentru păcatele lor de ca şi cum le-ar purta cu dulceață [plăcere], că fireşte răutatea în jos atârnătoare fiind, singur cele ce se pocăieşte simte greutatea ei, pentru aceasta, Dumnezeu, celor împovărați şi obosiți, le porunceşte a veni către El prin pocăință (La Nichita)".

[*] αἰνιγματωδῶς. Vezi şi mai-nainte, acolo unde am mai explicat termenul. Alți exegeți, confirmând cele spuse de noi mai-nainte, întăresc prin a spune că a cunoaşte prin ghicitură ceva exprimat astfel înseamnă a desluşi un cuvânt al revelației exprimat mai obscur, neclar, mai enigmatic, indirect, printr-o imagine indirectă, ca unul care exprimă o bogăție revelațională mai mare, îndemnând la o cunoaştere mai profundă a învățăturii şi, implicit, a lui Dumnezeu, sau în primul rând al Lui. Această aparentă obscuritate e lăsată de Dumnezeu pentru slăbiciunea cititorilor, pentru ca ei să încerce prin nevoință – duhovnicească şi intelectuală – să afle adevărul proorocirilor sau a altor texte; aceasta nu face decât să ne întărească înțelegerea şi discernământul în cunoaşterea Scripturilor şi a lui Dumnezeu. O explicare, sau o aşa-zisă tâlcuire a textelor prin care se încearcă ca acestea să pară cât mai uşor de înțeles şi accesibilă, care alungă caracterul mistic şi de nepătruns al textelor, aranjându-le în nişte scheme rigide, nu face decât să umbrească harul ce se află în acele texte. Bogăția semantică a termenilor, neîngrădirea lor prin sensuri stricte date de lexicoane sau de alte instrumente sau autori este o expresie a bogăției şi caracterului negrăit şi infinit al modurilor de manifestare a lui Dumnezeu. Sfântul Maxim Mărturisitorul zice că dacă Dumnezeu, care a insuflat Sfintele Scripturi,

putoarea: „Iar aceasta, zice, mi s-a făcut pentru nebunia şi necunoştinţa mea, pentru că de nu mi-aş fi pierdut mintea, nu m-aş fi rănit atâta". Vezi însă, o cititorule, cum îşi creşte şi îşi măreşte* păcatele sale dumnezeiescul David, cu fierbinţeală mărturisindu-se, că întâi a zis că sunt mari, al doilea a zis că sunt grele, iar al treilea că sunt putrede şi împuţite. Iar semn al adevăratei pocăinţe este a simţi cineva putoarea păcatului său, pentru că atunci poate şi a-l urî şi a se îngreţoşa de dânsul desăvârşit[8].

---

este infinit, atunci şi înţelesurile acesteia sunt infinite. Rătăcirea în Scripturi a ereticilor şi a altor cititori din afara Bisericii sau din ea denotă depărtare de infinitatea harului lui Dumnezeu exprimat (şi) prin înţelesurile infinite ale Scripturii, de aici cearta pe cuvinte, învăţături, dogme etc. Aducerea în faţă a literei Scripturii sau Tradiţiei fără împărtăşirea de Duhul Cel infinit în manifestări şi sensuri înseamnă transformarea noastră în chimvale bine-răsunătoare. E ca şi cum am avea o casă plină cu aur, şi n-am avea cu ce trăi, cu ce ne hrăni, neavând de unde cumpăra. Hrana cea duhovnicească se câştigă mai ales cu trudă, şi mai puţin prin lectură. Lectura naşte mai mult litere şi cuvinte, iar nevoinţa şi cunoaşterea lui Dumnezeu prin rugăciune naşte roadele virtuţii spre hrana proprie şi a altora.

* Cum le descoperă şi le arată în toată grozăvia lor.

[8] Pentru aceasta zice dumnezeiescul Vasile: „Pe noi ne învaţă cuvântul să nu ascundem relele noastre: nici ca pe oarecare negreală şi putrejune în adâncul sufletului să ţinem păcatele, pârjolindu-ne conştiinţa, că precum la cei ce pătimesc de lingoare arzătoare [febră tifoidă], înlăuntru şi întru adânc încăpând aprinderea, mai mare face boala, iar ieşind la arătare, arată nădejde de slăbiciunea ei, tot aşa s-ar face şi la suflet, şi aceasta este, zic, ceea ce zice că *să nu te ruşinezi a mărturisi păcatele tale* (Sirah 4: 26). Şi: *Spune tu mai întâi păcatele tale ca să te îndreptezi* (Is. 43: 26)". Iar Hrisostom tâlcuieşte astfel: „Tot păcatul este urâcios şi puturos şi din *nebunie* având-uşi începutul, că de nu ar cădea sufletul în nebunie, nu ar suferi păcatul, că omul cel îmbunătăţit şi care are frică de Dumnezeu este mai înţelept decât toţi, pentru aceasta şi oarecine zice: *Începutul înţelepciunii este frica de Domnul* (Pilde 1: 7)". A zis însă Marele Vasile: „*Nebunie* este fapta cea neînţeleaptă, care din neînţelepciune se face, că tot păcatul din neînţelepciune se face, iar înţelepciunea, faptă bună fiind, toate cele câte se lucrează după [prin] ea se arată vrednice de laudă şi de fapta bună, dar cele ce se fac după înţelepciune sunt şi pricinuitoare de sănătate sufletului". Iar Grigorie al Nyssei zice: „...Şi simplu abaterea cea întru tot lucrul [ce tinde] spre răutate face vinovat omul, bube şi arsuri făcându-i prin rănile păcatului". Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Ar putea zice cineva că rămăşiţe ale rănilor şi ale tăieturilor sunt bubele [cicatricele] care rămân în trup, dacă s-ar întâmpla a fi lovit de ceva. Însă de nu s-ar vindeca şi acestea, nu mică durere pricinuiesc, căci se lăţesc şi uneori se prefac în buboaie [ἕλκωσις = ulceraţii, abcese, apostime], şi se întorc iarăşi la cele dintâi. Una ca aceasta se vede că se întâmplă şi în sufletele oamenilor, căci păcatul loveşte cu adevărat, şi se sădeşte într-însele răul ca nişte răni care ajung oarecum spre ispravă [la cronicizare]; dar de ar înceta a lucra cineva păcatul - adică îndulcirea necuviincioasei şi urâtei îndulciri, până când este întru sine puterea poftei, întărindu-se şi biruind, deşi se pot opri cumva prin cugetările cele spre mai bine - bubele loviturilor le

6. Ticăloşitu-m-am* şi m-am gârbovit până în sfârşit,

„M-am ticăloşit, zice, şi desăvârşit m-am gârbovit, de-aici obosind din mărimea, greutatea şi de nesuferita putoare a păcatelor mele." Ori şi într-alt fel se-nţelege: „Că eu, îndeletnicindu-mă întru a vindeca rănile mele cele atât de împuţite, m-am ticăloşit, şi cu totul slăbind, desăvârşit m-am gârbovit".

toată ziua mâhnindu-mă umblam.

„Totdeauna, zice, umblam mâhnit, adică jos la pământ căutând, măcar că deşi mă aflam în curţile împărăteşti, fiindcă mă îmboldeam de către conştiinţă, iar aceasta nu-mi îngăduia a mă bucura şi a-mi veseli sufletul."

7. Că şalele mele s-au umplut de ocări,

Dacă pătimaşa poftă a trupului este ocară şi minciună, apoi aceasta nu este îndulcire adevărată, ci umbră de îndulcire. Pentru aceasta zicea Apostolul: *Staţi deci tari, având mijlocul vostru încins cu adevărul* (Ef. 6: 14). Adică „încingeţi mijlocul şi rărunchii voştri cu adevărata îndulcire, care se naşte din întreaga înţelepciune şi din dreptate". Iar în locul *şalelor*, Simmah a zis vintricelul [pântecele], dar amândouă acestea arată partea poftitoare, fiindcă împrejur, la şale, se află rărunchii, întru care sunt poftele cele pentru împreunări trupeşti. Zice dar David că: „Pofta mea s-a umplut de batjocurile dracului, pentru că s-a jucat într-însa, zădărându-mă spre necuviincioasele şi nelegiuitele mişcări ale trupeştii necurăţii"[9].

---

arde, iar de se întâmplă şi a zăbovi ele, s-ar preface toate în buboaie dacă îndulcirea cea întru rău s-ar aduce întru împlinire".

* ἐταλαιπώρησα de la ταλαιπωρέω = a îndura tristeţea şi putoarea păcatelor până la simţirea neputinţei, precarităţii firii omeneşti. Ticăloşirea aceasta şi-o pricinuieşte numai singur omul, pe care Dumnezeu îl mai ajută printr-o părăsire iconomică, ca să-şi dea seama de neputinţa firii sale omeneşti, în general, şi a păcatelor, în special.

[9] Iar Marele Vasile zice: „*Şalele mele s-au umplut de ocări*, adică vintricelul meu de necinste, că prin aceasta a însemnat David felul ruşinatei fapte, fiindcă la vintricel sunt aşezate seminţele cele ce se întind spre facerea de fii, că trupul foarte slăbeşte când se revarsă, şi nu se înfrânează înţelepţindu-se [nu alege mai degrabă înfrânarea]. Drept aceea, cel ce curveşte păcătuieşte în trupul său (I Cor. 6: 18)".

şi nu este vindecare în trupul meu.

„Fiindcă eu, zice, m-am batjocorit de Diavolul, pentru aceasta nu este vindecare trupului meu, pentru că şi eu îl pedepsesc şi îl ticăloşesc, precum am zis, şi fac izbândire asupra lui, împotriva iubirii de îndulcire pe care o a dobândit."

8. Necăjitu-m-am şi m-am smerit foarte,

„Rău am pătimit, zice, flămânzind şi însetând, şi la pământ culcându-mă, şi alte pătimiri ca acestea suferind, aşijderea şi m-am smerit, adică trupul meu l-am pedepsit foarte."

răcnit-am din suspinarea inimii mele.

„Din sălbăticia*, zice, suspinării inimii mele, care dinăuntru se străpungea şi amar durea, mă arătam că urlu şi răcnesc ca un leu." Iar Achila, la *răcneam*, a zis „urlam". *Că păcătosul şi necinstitorul de Dumnezeu, când ajunge în adâncul răutăţilor, defaimă*, după pilduitor (Pilde 18: 3), iar dreptul şi de cele mai mici păcate se teme, şi cu covârşire se îngrijeşte[10].

9. Doamne, înaintea Ta este toată dorirea mea; şi suspinul meu de la Tine nu s-a ascuns.

„După păcat, zice, toată dorirea mea înaintea Ta este, Doamne, fiindcă Tu ştii că eu totdeauna doresc mântuirea mea, şi a fi slobod de durerile mele, şi suspinul meu nu se ascunde de Tine, pentru că îl auzi, ca şi cum ar fi glas articulat* care iese din adâncul inimii mele."[11]

---

* ἀγριότηατ.

[10] Iar Chiril zice: „Conştiinţa, pedepsind inima, o face slobodă suspinării, că cel cu totul plin de greşale, şi care este pârât de [propria] conştiinţă, pricepând însă că a greşit lui Dumnezeu, nu este dator a se lenevi, că multă întristare îşi aduce, numaidecât înfricoşându-i-se mintea şi inima cu rea pătimire, ca de o amară durere, încât pare că urlă din adânc, slobozindu-se suspinurile, şi din părţile cele mai de jos ale inimii slobozind glas greu şi negrăit: «Dar nu ca să mă fac arătat la cei mulţi, mă mărturisesc cu buzele, dar am închis ochii în însăşi inima-mi, Ţie numai, Celui ce vezi cele întru ascuns, arătându-Ţi suspinurile mele întru sinemi urlând»".

* ἔναρθροὸ: Mitropolitul Veniamin: „cuvântăresc", în sensul de coerent, cu sens, raţional, iar nu o interjecţie, un urlet.

[11] Zice însă Chiril al Alexandriei: „Foarte mare este şi aceasta: a avea cineva, zic, dorirea şi pofta sa toată înaintea lui Dumnezeu, însă a fi astfel, încât să fie vrednică şi de

10. Inima mea s-a tulburat, părăsitu-m-a vârtutea mea,

„Inima mea, zice, s-a tulburat de mustrarea conştiinţei şi a pocăinţei mele, iar vârtutea mea m-a părăsit, pentru că m-am ticăloşit cu tot felul de pătimire, precum am zis mai sus."

şi lumina ochilor mei, şi aceasta nu este cu mine.

„De multa petrecere aspră, zice, şi de amarele lacrimi, pe care în toate zilele le vărs, s-a împuţinat lumina ochilor mei, iar curat foarte nu văd." Iar neteda* alcătuire a zicerii este aceasta: *„Şi lumina ochilor mei, aceasta nu este cu mine*, căci s-a împuţinat şi a pierit". Iar *şi* este o con-legătură* de prisos; ori prin lumina ochilor sufletului său numeşte David pe Duhul Cel Sfânt, după Marele Vasile, Care a fugit în parte de la el pentru păcatul lui. Acest stih, şi cel următor, unii l-au înţeles cum că se zice prooroceşte din partea lui Hristos pentru Ucenicii Săi, care, deşi Îi erau prieteni preaiubiţi ca lumina ochilor, în vremea patimilor însă, lăsându-L, au fugit, precum zice Evanghelistul Matei: *Atunci toţi ucenicii, lăsându-L, au fugit* (Mt. 26: 56)[12].

---

cercetarea cea de la Dânsul, căci îndulcirile cele către fapta răutăţii care doboară mintea omului sunt lepădate de la ochii preabunului Dumnezeu. (...) Iar toată pofta şi dorirea care cheamă către fapta bună se priveşte de către Dânsul". Iar despre *suspin*, zice acelaşi: „Obişnuiesc cei ce întind cereri şi rugăciuni a frământa dintru adânc suspinurile, aceasta Dumnezeu dând-o oamenilor spre uşurarea şi contenirea care-i îngreuiază". A zis însă şi Marele Vasile că: „Atunci (zice David) când m-am făcut doritor de rele, nu era înaintea Ta dorirea mea, iar acum, zice, când toate le fac smerindu-mă şi pocăindu-mă, şi pe Tine, Dumnezeu şi Mântuitor şi Doctor dorind a Te dobândi, înaintea Ta este toată dorirea mea". Şi Teodorit: „De vreme ce odată rău am întrebuinţat dorirea mea, de acum pururea o voi afierosi poruncilor Tale".

* σύνταξις = aranjare organizată, sistematică; sintaxă. A se observa că în această „sintaxă", în comparaţie cu versetul original, lipseşte „şi" (καί).

* σύνδεσμος = o conjuncţie coordonatoare, cum am spune noi.

[12] A zis însă dumnezeiescul Chiril: „Până când mintea stă neprinsă de îndulcirile cele întru răutate, este înseninată şi lină şi multă netulburare are, şi, pe lângă aceasta, îi străluceşte ei curată lumina dreptăţii celei de la Dumnezeu, pacea lui Dumnezeu păzindu-i inima şi gândurile, iar când numaidecât inima se face şi luătoare de mită [primeşte oarecari satisfacţii cu preţul renunţării la gândul cel bun al lui Dumnezeu], îndulcirea cea necuviincioasă se şi revarsă peste ea, umplând-o Satana de tulburări, şi cugetări rele naşte într-însa, încă şi o tulbură, şi îndată o face plină de gânditul întuneric, şi o amestecă numaidecât cu război şi cu gâlceavă". A zis însă şi dumnezeiescul Vasile că: „Celor ce isprăvesc fapta bună, duhul cu adevărat este osârdnic, iar trupul neputincios, iar la cei ce se biruiesc, trupul se înalţă deasupra duhului şi biruieşte, iar sufletul slăbeşte şi boleşte:

11. Prietenii mei şi vecinii mei în preajma mea s-au apropiat şi au stat împotrivă*.

Pe sfetnicul său, Ahitofel, şi pe mulţi alţii ca acesta, prieteni ai săi, ghicitoreşte îi arată aici David, după Teodorit: „Prietenii mei, zice, şi casnicii mei au venit cu împotrivire asupra mea", că aceasta înseamnează zicerea *s-au apropiat şi au stat împotrivă,* deoarece Dumnezeu a slobozit a mi se face aceasta pentru păcatele mele, că din păcatele mele s-a ridicat asupra mea marea aceasta a relelor întâmplări.

12. Şi cei de-aproape ai mei departe au stat,

Prin *de aproape* trebuie să înţelegem pe prietenii şi casnicii lui David cei de mai sus, că aceştia, după vrăjmăşia cea către David, aproape erau de el, fiindcă-l prigoneau, iar după prietenie şi iubire, departe erau de el, pentru că s-au despărţit de prieteşugul cu el. Ori prin *de aproape* se pot înţelege şi alţi oarecari prieteni ai lui David, care au fugit de frica lui Abesalom şi nu se întâlneau* cu David[13].

«Atunci dar, zice, când păcătuiam, puterea mea cea gânditoare s-a clătinat, tulburându-se şi întunecându-se de cel ce lucra păcatul (adică de diavolul)»". Iar Teodorit zice: „Două lucruri însemnează prin acesta, şi covârşirea poftei, pentru care nici lumina nu i se pare a fi lumină, şi golirea de dumnezeiasca purtare de grijă, pe care cu cuviinţă o a numit lumină a ochilor".

* ἐναντίας.

* Nu reuşeau să se întâlnească.

13 Iar Marele Vasile, tâlcuind care erau prietenii şi vecinii, şi cei mai dė aproape ai lui David, zice: „Dar care erau f ără numai cei ce se bucurau de bunătăţile lui cele de mai-nainte? Îngerii, adică cei buni, şi slujitorii lui Dumnezeu care obişnuiesc a se bucura împreună de mântuirea oamenilor, de vreme ce *pentru un păcătos ce se pocăieşte, bucurie se face în ceruri...*(Lc. 15: 10). Şi aceştia dar, toţi prieteni ai lui David, în vremea păcatului s-au depărtat, întorcându-şi feţele, însă nu cu totul îl părăseau ,ci, de departe stând, luau aminte la el...: «Care, departe de mine fiind, zice, alţi oarecari care lucrau întru mine păcatul (dracii, adică), venind aproape de mine, se sileau şi îşi băteau joc de sufletul meu»". Iar Grigorie al Nyssei zice: „De aici ne învăţăm că nu toţi sunt numiţi de Scriptură *fraţi* şi *aproape*, ci cineva poate fi frate străin sau prieten vrăjmaş, şi *de aproape stând împotrivă*, pe aceştia îi înţelegem că sunt gândurile ce împreună cu noi s-au înţeles [pus de acord], a căror viaţă este moartea noastră, iar moartea lor a noastră viaţă o lucrează [omorârea gândurilor, aducerea lor ca „ardere de tot" lui Dumnezeu pe altarul inimii, pricinuieşte venirea vieţii, lucrarea şi împlinirea ei].

şi se sileau cei ce căutau sufletul meu.

„Aici, zice, cei ce căutau sufletul meu, adică pe mine, mă silniceau şi rău îmi făceau prin tot felul de meşteşugiri", ori „cei ce căutau sufletul meu, adică pentru ca să-l scoată şi să mă omoare...", precum zice şi în Psalmul 39: *...cei ce caută sufletul meu ca să-l ia.*

13. Şi cei ce căutau cele rele mie grăiau deşertăciuni,

„Aici, zice, cei ce căutau şi voiau căderea mea au grăit împotriva mea hule, prihănindu-mă şi clevetindu-mă." Iar pe acestea le-a numit deşertăciuni, ca pe nişte mincinoase şi grăite fără pricină binecuvântată".

şi vicleşuguri toată ziua cugetau;

„Vrăjmaşii, zice, cei de mai sus, în toate zilele cugetau vrăjmăşii împotriva mea, cum şi în ce chip să mă prindă în cursă."

iar eu ca un surd nu auzeam,

„Eu, zice, după adevăr şi după lucru, auzeam adică, dar după arătare nu auzeam [nu luam aminte], pentru că tăceam şi nu mă tulburam de câte ziceau asupra mea vrăjmaşii mei", că [şi deci] urmează de aici că, şi pe mulți alții să fi auzit David că-l ocărau, el tăcea şi, mai ales şi mai cu deosebire, că, auzind pe Semein ocărându-l arătat şi blestemându-l, tăcea, ca şi cum nu l-ar fi auzit, precum istoriseşte Cartea a II-a a Împăraților în capitolul 16.

şi ca un mut ce nu-şi deschide gura sa.

Aici lipseşte zicerea „eram": „Eu, zice, eram ca un om mut, că, de vreme ce nu auzeam, urma de aici şi a nu grăi pentru acele prihănitoare cuvinte pe care le auzeam de la vrăjmaşii mei".

14. Şi m-am făcut ca un om ce nu aude, şi nu are în gura lui mustrări.

Această zicere desluşeşte mai limpede cele două ziceri de mai sus. Iar *mustrări* numeşte apărările* prin care cineva poate grăi împotrivă şi mustra pe cel ce-l prihăneşte[14].

---

* ἀπολογίασ = apologiile.

15. Că spre Tine, Doamne, am nădăjduit,

Zice aici David pricina pentru care s-a făcut surd şi n-a deschis gura sa împotriva prihănitorilor săi, adică pentru că a nădăjduit ca Domnul să facă izbândă asupra vrăjmaşilor săi, că scris este: *A Mea este izbânda, şi Eu voi răsplăti*, zice Domnul (Ier. 50: 15; Evr. 10: 30*)[15].

Tu vei auzi, Doamne, Dumnezeul meu.

„Pentru aceasta, zice, m-am făcut surd şi mut, pentru ca Tu, Doamne, să auzi hulele de acest fel [ce vin] asupra mea, şi vei răsplăti celor ce mă hulesc cu pedeapsă cuvenită. Ori pentru că Tu îi vei auzi pe aceia ce pătimesc şi sunt prihăniţi, măcar deşi ei tac şi nu grăiesc."

16. Că am zis ca nu cândva să se bucure de mine vrăjmaşii mei;

„Eu, zice, rugându-mă, am zis întru sine acestea: «O, de nu s-ar bucura vrăjmaşii mei asupra mea»."[16]

---

[14] Zice însă şi Teodorit: „Aceasta şi istoria ne învaţă mai arătat, că Abesalom, hotărârile părintelui său prihănindu-le, şi către sine trăgând pe cei biruiţi dintre cei ce se judecă, Fericitul David răbda îndelung, şi pe când Semein îl ocăra şi-l împroşca cu pietre, şi cu limba şi cu mâna lovindu-l, el primea ocările tăcând".

* Referinţa din Ieremia nu s-a putut identifica cu nici un chip. Deut. 32: 35 e mai aproape.

[15] Pentru aceasta a zis Chiril al Alexandriei: „«Am tăcut, zice David răbdând, ca să nu fac mai amari asupra mea pe cei ce mă urăsc». Că trebuie în ispite mai mult a suferi, dar nu cu un astfel de chip [prin aţâţarea celor ce-l prigonesc] a se purta împotriva celor ce prigonesc. Iar cum că s-a părut a fi surd în vremea ispitelor, şi a se asemăna celor mulţi, nu este faptă de dobitocească nesimţire, ci mai cu seamă arată aici rod de lăudată îngăduire [răbdare]: «Am tăcut, zice, pentru că am nădejdile mântuirii mele numai spre Tine, şi pe Tine Te-am numit izbăvitor mai presus de toate»". A zis însăşi Hrisostom: „Văzut-ai covârşire de filosofie? Cum acesta s-a făcut biruitor prin căile cele împotrivă? Aceia unelteau vicleşuguri, acesta şi urechile îşi astupa, ca nici să audă, şi, cu tăcerea, nebunia acelora o potolea". Şi Teodorit: „«Această îngăduire [răbdare], zice David, mă aflam întrebuinţând-o, întru Tine având-mi nădejdea, şi Ţie dându-Ţi judecata mea".

[16] Iar dumnezeiescul Chiril aceasta aşa o tâlcuieşte: „«Eu, zice David, spre Tine nădăjduind, faţă de celelalte mă făceam a fi surd, însă numai aceea ceream: ca să nu mă fac a fi sub mâna vrăjmaşilor mei, nici să stea cineva din vrăjmaşi asupra mea»".

şi când s-au clătinat picioarele mele, asupra mea mari au grăit.

„Când s-a rătăcit, zice, viaţa mea şi a ieşit afară din calea poruncilor Tale, Doamne, atunci îndată vrăjmaşii mei au luat îndrăzneală neomenească şi au grăit cuvinte mari, fălindu-se ca să mă omoare."

17. Că eu spre bătăi gata sunt,

„Fiindcă eu, zice, am păcătuit, pentru aceasta m-am golit de ajutorul lui Dumnezeu, şi m-am făcut îndemânatic [gata] şi lesnicios* spre a mă bate cei ce voiesc." Ori pe *că* să-l înţelegi ca fiind de prisos, zicându-se numai spre povestire*, iar urmarea să o înţelegi astfel: „Eu, Doamne, zice, sunt gata de a lua pedeapsa Ta, pe care totdeauna o aştept să-mi vină pentru păcatele mele"[17].

şi durerea mea înaintea mea este pururea.

„Pomenirea păcatului meu, zice, care totdeauna pricinuieşte durere în sufletul meu, aceasta pururea este înaintea ochilor mei şi mă împunge, pentru aceasta nu am putut să o uit, căci nu sunt nesimţitor."

18. Că fărădelegea mea eu voi vesti, şi mă voi îngriji pentru păcatul meu.

„Că eu, zice, mă voi mărturisi, şi înaintea norodului voi spune păcatul meu, însumi făcându-mă iarăşi al meu, şi mă voi îngrji pentru vindecarea păcatului meu." Cu neosebire* însă a numit greşealele sale fărădelege şi păcat.

---

* Vulnerabil. Lipsa ajutorului lui Dumnezeu ne face automat pradă multor ispite şi necazuri.

* Din raţiuni narative.

[17] Iar Marele Vasile zice: „Zicând David la început *nu cu mânia Ta să mă mustri*, acum cu dulceaţă zice că primeşte pedeapsa cea întorcătoare [care întoarce pe om de la păcat]. Drept aceea, de urgie şi de mânie se fereşte, iar de a fi bătut zice că este gata, că ştia că, pe care-l iubeşte, Domnul îl pedepseşte, şi bate pe tot fiul pe care îl primeşte".

* Fără a face diferenţă.

19. Iar vrăjmaşii mei trăiesc, şi s-au întărit mai mult decât mine, şi s-au înmulţit cei ce mă urăsc fără dreptate.

„Vrăjmaşii mei, zice, adică ostaşii lui Abesalom, sunt vii, adică acum sunt în puterile lor, fiindcă eu am slăbit" (după Sfântul Chiril şi Teodorit). Iar aceasta că *s-au întărit* este tălmăcire a zicerii *trăiesc*, or *trăiesc* se înţelege în loc de „sunt sănătoşi", iar că *s-au întărit* se înţelege în loc de „s-au împuternicit", adică „s-au adăugat şi s-au făcut mulţime multă, însă cu nedreptatea mă urăsc, pentru că nu au vreo pricină binecuvântată pentru ura lor cea asupra mea"[18].

20. Cei ce-mi răsplătesc mie rele pentru bune mă cleveteau, căci urmam bunătatea.

Acest cuvânt îl zice David pentru Abesalom, fiul său, deoarece nemulţumitorul acesta, răsplătind bunătăţii şi părinteştii lui iubiri cu zavistie şi cu vrăjmăşie, îl clevetea către poporul ce venea să se judece, [zicând] cum că tatăl său este nedrept şi călcător de legi, de unde cu chipul acesta îl trăgea de la prieteşugul său, precum istoriseşte Cartea a II-a a Împăraţilor, că zicea către fiecare din cei ce se judecau: *Iată pricina ta este bună şi dreaptă, dar la rege n-are cine să te asculte. Şi mai zicea Abesalom: O, de m-ar pune pe mine judecător în ţara aceasta, ar veni la mine oricine ar avea pricini şi judecăţi şi eu l-aş judeca drept* (II Împăraţi 15: 3-4), iar Abesalom trăgea inima oamenilor lui Israel către sine. „Mă clevetea, zice, Abesalom, pentru că eu căutam şi primeam bunătatea, şi nu voiam a face rău acestui atât de nemulţumitor, pentru aceasta, din bunătatea mea, el şi-a mărit răutatea sa, şi s-a făcut mai rău." Ori *bunătate* numeşte aici David dreptatea, pe care Abesalom o prihănea, în timp ce David o preacinstea, şi nu iubea nedreptatea, ca Abesalom.

21. Nu mă lăsa, Doamne Dumnezeul meu, nu Te depărta de la mine.

„M-am lipsit, zice, Doamne, de tot îndestulatul ajutor, şi numai pe Tine Te am ajutor şi păzitor; pentru aceasta, să nu mă laşi neajutorat."

---

[18] Iar Sfântul Chiril zice şi pricina urâciunii oamenilor: „Că de s-ar întâmpla cuiva a fi urât de Dumnezeu şi a se afla lepădat de la ochii celui ce ştie a da toată neprimejduirea şi purtarea de grijă, acesta va fi urât de prietenii cei vechi, măcar nimic de-ar fi care să rupă prieteşugul şi să-l strice. Aceasta vrea să zică prin aceea că urăsc fără dreptate, adică în zadar".

22. Ia aminte spre ajutorul meu, Doamne al mântuirii mele.

„O, Stăpânitorule, zice, al vieții și al mântuirii mele, sârguiește a-mi ajuta."

Aceasta este cu adevărat tâlcuirea psalmului acestuia, care după istorie se potrivește lui David, însă psalmul acesta se potrivește la toți (credincioșii) cei ce se află în păcate, ai căror prieteni și de aproape [vecini] putem să-i numim pe îngerii cei buni, care cu adevărat se bucură de faptele noastre bune și ne păzesc, iar când ne văd că păcătuim, vin în preajma noastră și stau mâhniți. Deci, mai întâi sunt aproape de noi, apoi se depărtează, iar după ce se depărtează îngerii buni, demonii cei răi ne silesc să facem mai mari păcate, și grăiesc într-ascuns în urechile inimii noastre cuvinte, adică gânduri deșarte și rele, și fac vicleșuguri asupra noastră, însă creștinii ce au minte deșteaptă și privighetoare își astupă urechile sufletului și nici un răspuns nu dau la relele îndemnări ale dracilor, ci tac gânditor, nelăsând să grăiască cuvântul cel înlăuntrul inimii sădit, ci cheamă numai pe Dumnezeu spre ajutor și spre îngrozirea dracilor și, din pricina păcătoșilor care iau aminte, aleg buna pocăință, pentru aceasta [păcătoșii] mai rău îi bântuiesc cu multe ispite din afară și dinlăuntru, și încă îi clevetesc către toți oamenii cum că sunt păcătoși.

PSALMUL 38

Întru sfârșit, lui Iditum, cântarea lui David.

Pentru ce psalmul acesta este al lui David adică, căci suprascrierea zice despre *Iditum*? Îndestul am scris în precuvântarea cărții la capitolul 5, adică cum că psalmul l-a scris David, însă l-a dat acestui ieropsalt, Iditum, ca să-l cânte. *Întru sfârșit* însă se suprascrie deoarece David, jelind nimicnicia și puținătatea anilor vieții omenești, pomenește de sfârșitul vieții, zicând: *Fă-mi, Doamne, cunoscut sfârșitul meu. Și numărul zilelor mele care este?* (Ps. 38: 5-6), și se mai roagă să dobândească odihna cea învistierită [păstrată] sfinților, după Asterie.

1. Zis-am: păzi-voi căile mele, ca să nu greșesc cu limba mea.

Și psalmul acesta l-a zis David aducându-și aminte de cele ce a pătimit când fugea de fiul său Abesalom, cel ce se ridicase asupra lui: „Eu, zice, fugind de ucigătorul de părinte, fiul meu, am zis întru sine că de-acum înainte voi păzi căile mele, adică cuvintele mele pe care le greșesc cu limba, ca să nu mai greșesc vreun cuvânt potrivnic din împuținarea sufletului și din mânie, pentru că: *Certându-mă,*

m-a certat Domnul, şi pătimirile mi s-au făcut învăţături[19]". Iar cum că şi cuvintele se zic *căi* (că povăţuiesc pe om la lucrări şi la diferite trebi, după dumnezeiescul Hrisostom), adevereşte Marele Pavel, scriind către Corinteni: *Pentru aceasta am trimis la voi pe Timotei, care este fiul meu iubit şi credincios în Domnul. El vă va aduce aminte căile mele cele în Hristos Iisus, cum învăţ eu pretutindeni în toată Biserica* (I Cor. 4: 17)[20].

2. Pus-am gurii mele pază, când a stătut păcătosul împotriva mea.

Prea îndemânatică* şi lesnicioasă unealtă a păcatului este limba. Pentru aceasta, dumnezeiescul David multă purtare de grijă şi silinţă a luat spre a o păzi; iar *păcătos* numeşte pe Semein, fie din pricina vieţii lui cea cu nebăgare de seamă şi păcătoasă, fie pentru vorbăria şi obrăznicia pe care o a arătat atunci, ocărând arătat [pe faţă] pe David. Căci neruşinatul acesta mergea în urma lui David, ocărându-l, şi cu pietre împroşcându-l, şi ţărână asupra lui aruncând. Deci zice David că: „Eu, ocărându-mă de Semein, am tăcut, şi cuvânt potrivnic asupra lui n-am grăit".

---

[19] Poate aceasta o zice David pentru a se păzi adică să nu păcătuiască cu limba sa, pentru că s-a depărtat de Dumnezeu de a căzut el în păcat [din pricina depărtării], de vreme ce s-a obrăznicit şi a zis: *Iar eu am zis întru îmbelşugarea mea*: *nu mă voi clătina*, precum mai-nainte am zis cu Marele Vasile. Iar Isihie zice: „Aceasta toţi proorocii şi învăţătorii se cuvine a-şi păzi căile lor, adică drumurile şi alergările faptelor, încât să nu se abată spre răutate, nici a păcătui cu limba, lucrând împotriva cuvintelor lor, căci cu adevărat păcătuieşte cu limba cel ce cu cuvântul prihăneşte [κατηγορῶν = judecă] răutatea, iar cu fapta o întăreşte pe ea din acelea prin care o urmează, şi cu vieţuirea sa face mincinoasă a sa învăţătură". A zis însă şi Origen: „De vreme ce începutul mai tuturor păcatelor se face prin cuvânt, cel ce se pune pe sine cu dinadinsul spre a-şi păzi căile sale cele prin cuvinte urmează a se curăţa de păcatele cele prin lucrare (La Nichita)".

[20] Potrivită este aici istoria ce o spune Cassiodor [cca 485-580, scriitor latin şi călugăr, autor a mai multe lucrări exegetice, istorice, filosofice etc.] că scrie aceasta: „Cuviosul [Avvă] Pamvo [vestit părinte din Pateric], neştiind carte, s-a dus la oarecine să-i tâlmăcească psalmii, auzind însă zicerea aceasta a lui David, nu a voit a se învăţa altă învăţătură, zicând: «Eu, de mă voi învăţa cu fapta stihul acesta, îmi ajunge ca să mă mântuiesc». Iar după ce au trecut şase luni, l-a aflat dascălul lui şi i-a zis: «Pentru ce nu ai venit atâta vreme ca să iei altă lecţie?». Căruia Cuviosul i-a răspuns: «Pentru că până acum nu am putut să mă învăţ îndatorirea ce o aduce stihul acela». După trecerea a mulţi ani, l-a întrebat altul de ce nu a învăţat stihul acela, iar el a răspuns aşa: «Însă abia cu mare nevoie, după patruzeci şi nouă de ani am putut a-l învăţa cu fapta. Isprăvind însă aceasta, zicea: «De câte ori am grăit, nu m-am căit»".

* Înclinată degrab spre păcat, gata oricând a păcătui cu uşurinţă.

3. Amuțit-am și m-am smerit, și am tăcut din bunătăți*,

„De bună voie, zice, m-am făcut mut, și nu am grăit către Semein, cel ce mă ocăra, de vreme ce mi-am adus aminte că pentru păcatele mele a îngăduit Dumnezeu să se scoale acesta asupra mea și să mă ocărască." A zis încă și că *am tăcut din bunătăți*, adică „din bunătatea mea, pentru că, căutând a izbândi pentru cinstea mea și a pedepsi pe Semein, nu am voit, din bunătate și milostivire", că și atunci când Abișai, fiul lui Țeruia, s-a pornit să omoare pe Semein, l-a oprit David, zicând: *Lăsați-l să blesteme, căci Domnul i-a poruncit să blesteme pe David. Cine deci poate să-i zică: De ce faci tu așa?* (II Împărați 16: 10)[21].

și durerea mea s-a înnoit.

„Venind, mă ocăra, zice, și mă blestema Semein. În sufletul meu s-a înnoit durerea păcatelor mele, pentru că atunci arătat am cunoscut că plătesc canonul, și pedeapsa păcatelor mele."

---

* Biblia sinodală redă printr-o parafrază: „...și de bine n-am grăit".

[21] Iar Marele Vasile tâlcuiește astfel: „Când a stătut, zice, păcătosul înaintea mea, nu m-am întărâtat, nici am izbândit, nici nu m-am asemănat ocărâtorului, ci am tăcut, pentru că acesta este afară de toată bunătatea (adică eu, cel ce mă ocăram), și în loc de a izbândi asupra ocărâtorilor, îmi aduceam aminte de păcat". Și Teodorit zice: „De acela ocărându-mă, am venit întru pomenirea păcatului celui îndrăznit de mine". Iar altul zice: „Deci când mai mulți se puneau asupra mea, tăceam, nevoind a răsplăti". Că aceasta înseamnă zicerea *din bunătăți*, de vreme ce, celui ce nedreptățește, răsplătirea i se pare a fi lucru rău, ori că „stând înaintea mea păcătosul, m-am făcut mut față de cuvintele lui, am tăcut încă de când am început a zice cele bune, ori din bunele dogme, căci nu se cuvine a răspunde către cuvinte care întărâtă". Ori cu bună numire [εὐφημωσ = prin eufemism] a zis *din bunătăți* în loc de „din rele" ori „nefiind întru răutate" (după Simmah): „...Nici îndrăzneală având, îmi aduceam aminte de cel ce a zis: *Greșit-ai? Liniștește-te* (Fac. 4: 7) (La Nichita)". Iar alții tâlcuiesc așa: „*Am tăcut din bunătăți* în loc de «pentru bunătățile ce pricinuiesc tăcerea cea întru acestea»". Iar Origen adaugă: „Am tăcut, zice, ca nu cumva durerea pe care o aveam din simțire când scăpam din păcate să se înnoiască prin cele ce mă ocărau". Iar Grigorie Teologul, în *Cuvântul întâi despre pace*, zice: „M-am amuțit și m-am smerit, departe de tot binele făcându-mă, încât, după aceasta, prepoziția *din* înseamnă «afară»".

4. Înfierbântatu-s-a inima mea înlăuntrul meu, şi în cugetul meu se va aprinde foc.

„Venind, mă ocăram, zice, de Semein, iar inima mea s-a înfocat de mânie (după dumnezeiescul Chiril), am răbdat însă îndelung, şi mi-am oprit mânia." *Înlăuntrul meu* însă a zis pentru ca să facă cunoscut că nu şi-a arătat mânia întru cele din afară*, căci a nu se tulbura cineva nicicum când este ocărât este însuşirea unui om desăvârşit întru fapta bună, iar a nu-şi scoate mânia întru cele din afară, ci a o închide înlăuntru în inima sa, şi a răbda ocara cu tăcerea este însuşirea celui ce sporeşte întru fapta bună (după acelaşi Chiril): „Când cuget eu, zice, şi îmi aduc aminte de păcatele ce le-am făcut, şi de relele întâmplări, pe care pentru păcate le pătimesc, totdeauna se aprinde focul mâhniciunii în inima mea, şi îmi arde sufletul (după Teodorit)"[22].

5. Grăit-am cu limba mea:

Către vrăjmaşi a tăcut David (zice Origen), precum a zis mai sus, şi către Dumnezeu a grăit, precum zice aici. Iar cu *limba mea* a zis ca să arate că, într-ascuns şoptind, a grăit, precum şi de demult Ana, mama lui Samuel. Însă ce a grăit spune în continuare.

---

* Nu şi-a exteriorizat-o.

[22] Iar după Sfântul Grigorie al Nyssei şi după Sfântul Nil: „Cugetarea dumnezeieştilor cuvinte ale Duhului, cu cât le subţiază mai mult pe acestea, înfocându-le [arzându-le cu focul rugăciunii, lămurindu-le] şi cercetându-le, materia gândurilor celor rele o pierde, născând focul cel gânditor care, înfierbântând mintea, isprăveşte a se face puternică rugăciunea, şi face ca cererile să se cunoască la Dumnezeu cu pricepere, că celui ce cugetarea dumnezeieştilor Scripturi i s-a aprins din făclia cea duhovnicească, pe acesta, înfocându-l iubirea vederii duhovniceşti, îl înflăcărează spre înălţime şi îi ridică dorul". Iar Origen zice: „«Cugetând, zice, dumnezeieştile cuvinte, mă ardeam, ca şi Cleopa şi cel împreună cu dânsul care zicea: *Au nu inima noastră era arzând întru noi*». Ori poate că [David] se înfierbânta de mâhniciune şi nu grăia, după cum este scris: *Mâniaţi-vă, dar nu greşiţi*, că a nu pătimi de mânie este mai presus de noi, iar nici în gând a pătimi, acest lucru este ajuns numai de sfinţi (La Nichita)". Ori după Teodorit: „«Aducându-mi aminte, zice, de păcatul meu, cu focul întristării mă aprindeam»". Şi Pahimeres [Georgius Pachymeres (cca 1242-1310), istoric bizantin, lucrările lui de istorie sau pe alte teme se găsesc în *Patrologia Greacă* vol. 143 şi 144] încă zice: „De nu se va înfierbânta inima din deasa cugetare şi repetarea [aducerea-aminte, pomenirea] celui iubit, nu se va aprinde focul sporirii [ἀναγογῆσ]. Sau «sporirii spre înălţime» şi al desăvârşirii, după cum este scris: *S-a înfierbântat inima mea înlăuntrul meu, şi întru cugetarea mea se va aprinde foc* ([Sfântul] Dionisie Areopagitul, la cap. 10 al *Ierarhiei cereşti*)".

Cunoscut fă-mi, Doamne, sfârşitul meu.
6. Şi numărul zilelor mele care este? Ca să ştiu de ce sunt lipsit.

„Arată-mi, zice, Doamne, când, sau care va fi sfârşitul meu, şi până când au să mă zbuciume întristările şi relele întâmplări. Arată-mi şi cât va fi numărul anilor întregii mele vieţi, ca, socotind anii ce i-am trăit până acum, să cunosc câţi am să mai viez de acum încolo, căci, înţelegând puţina măsură şi numărul anilor pe care-i am să-i mai trăiesc, mare mângâiere voi dobândi din aceasta pentru relele întâmplări ce pătimesc."[23]

7. Iată, cu palme măsurate ai pus zilele mele,

Acestea sunt măsuri ce se măsoară cu mâna: stânjeni, coţi, braţe; iar această palmă este mai mică decât măsurile cele zise mai-nainte, căci palma este de patru degete de la mână, şi se socoteşte a treia parte din palmă*. Deci prin această palmă a arătat David puţina vreme a vieţii sale, palme numind zilele, adică că sunt prea puţine la număr, precum şi palma este mai mică decât celelalte măsuri (după

---

[23] Pentru aceasta zice Marele Vasile: „Trecătoare este viaţa noastră şi [repede] curgătoare vremea vieţii, şi nestatornică şi neştiută şi scurtă fiind, măcar de ar fi nevinovată, că aceasta este primejduirea cea din tot ceasul, dar nu numai, ci şi că de cuvintele pe care le grăim suntem datori a da răspuns la judecata cea mai de pe urmă. Pentru aceasta şi David, punându-se pe sine într-un astfel de înţeles din cele ce se zic acum, doreşte a-şi cunoaşte termenul sfârşitului său şi cu dinadinsul roagă pe Dumnezeu ca să-i facă cunoscut numărul zilelor rămase, spre a se găti către lucrurile ieşirii [din trup], iar nu de năprasnă să se tulbure, ca un negătit călător, printre alţii umblând, şi cele de nevoie merinde de călătorie cerând". Iar Hrisostom, unit cu tâlcuirea lui Chir Eftimie, zice: „Moarte cere, zicând: «Arată-mi, Doamne, pentru ce am fost lăsat eu şi petrec în viaţa aceasta, ceilalţi ducându-se?». Astfel se face dorit răul cel înfricoşător, pentru nesuferita chinuire a întristării şi pentru focul ce ardea în mintea sa... că, îngreuiat fiind, zice acestea, vremelnica şi muritoarea viaţă, pentru greutatea ei, prea lungă socotind-o, pentru aceasta doreşte a i se face cunoscută vremea slobozirii dintr-însa, ca vesel să se facă, binevestindu-se slobozirea din relele cele de aici şi scăparea din ispite". Mai tot aceeaşi o zice şi dumnezeiescul Chiril, că din împuţinare de suflet zice David acestea, doborându-se cu totul de ispite. Şi un alt oarecare încă zice: „«Îngăduind întru osteneli (zice David) şi prea întinzându-se asupra mea bătaia, apoi cele din omenească împuţinare de suflet le grăiam, însă nu învederat, ci încet şi cu limba»". Adaugă însă şi dumnezeiescul Chiril acestea, ca din partea lui David: „«Arată-mi, Doamne, numărul zilelor mele, adică vremea rămasă a vieţii mele, ca, cercetând şi eu conştiinţa mea, să cunosc cât sunt de lipsit în împlinirea faptei bune, precum Tu, cu mult înainte cunoşti» (La Nichita)".
* Între arătător şi degetul mare.

Grigorie Teologul, Teodorit, Origen şi Atanasie). Ori prin palme a numit zilele sale, adică cele pline de lupte, de nevoinţă şi de trude (după Origen): „Puţine, zice, ai făcut rămăşiţele zilelor mele". Că ştia David în mod nehotărât* că puţină vreme va mai vieţui, precum a arătat şi în alţi psalmi: *Vesteşte-mi puţinătatea zilelor mele* (Ps. 101: 24), însă nu ştia cât este hotărâtă această puţină vreme, pentru aceasta cere ca să ştie, iar *puţină* numeşte partea rămasă a vieţii sale, după socoteala anilor celor mulţi ce trecuseră până atunci în viaţa lui[24]. Însă trebuie să ştim că acest *iată* este adverb, pe care limba evreilor îl întrebuinţează adesea, şi obşteşte* însemnează fie arătarea vreunul lucru, fie apropierea timpului. Aici este folosit în loc de „precum vezi", care înseamnă şi arătare, precum şi apropierea timpului înseamnă aceasta: *Şi am trecut, şi, iată, nu era* (Ps. 36: 36), adică îndată nu a fost, iar acest „îndată" înseamnă apropiere de timp [a timpului].

şi statul meu ca nimic înaintea Ta.

De aici începe David să nimicnicească stricăciunea şi vremelnicia firii omeneşti, zicând că: „*Statul*, adică fiinţa şi starea* mea, precum s-ar zice «tot eu», sunt ca un nimic, socotindu-mă pe lângă fericirea şi pururi vecuirea Ta – că aceasta însemnează zicerea *înaintea Ta* – că, cu adevărat, *Tu, Doamne, acelaşi eşti, şi anii Tăi nu se vor împuţina* (Ps 101: 28), iar eu, omul, mă schimb şi mă prefac în tot ceasul, iar în loc de a fi împărat, acum mă aflu fugar, şi zilele mele ca umbra trec"[25].

8. Însă toate sunt deşertăciune,

Acest *însă*, unii l-au socotit a fi de prisos, iar alţii zic că se află în loc de „cu adevărat", pentru că, privind David atât la vieţile oamenilor celor mai vechi, cât şi la a sa, şi, socotind că este fără de rânduială, neregulată şi dezordonată, a zis că, cu

---

* ἀόριστος. Ştiind, dar nefiind sigur pe el, necunoscând totul.

[24] Şi Atanasie încă a zis ca din partea lui David: „«Tu, Doamne, cu adevărat, fără de început şi nemărginit eşti, iar viaţa mea oarecum cu palma şi cu degetul s-a măsurat». Prin aceasta însă, împuţinarea anilor vieţii omeneşti o a arătat (La Nichita)".

* În general.

* ὕπαρξις καί σύστασις.

[25] A zis însă şi Grigorie al Nyssei: „[Se poate zice] simplu «omeneasca scurtare a vieţii» în loc de «ca nimic» (către tot veacul) socotindu-se, precum zice David, care bine a priceput fiinţa noastră, zicând: *Statul meu ca un nimic este înaintea Ta*, nezicând că este cu totul nimic, ci asemenea cu nimicul, însemnând asemănarea cu nefiinţa, scurtarea cea după covârşire: «Drept aceea, de vreme ce Însuşi (Dumnezeule) pururea cu adevărat eşti, iar statul meu puţin este cu totul şi scurt, şi desăvârşit ca un nimic în ochii Tăi, să nu mă laşi a mă munci îndelung, pe mine, cel ce din neputinţă am alunecat, nici iarăşi în toată vremea vieţii împreună cu mine călătoare să am bătaia»".

adevărat, toate lucrurile lumii cele ce se văd sunt zădărnicie, adică sunt neadevărate*, şi bogăţia, şi slava, şi tinereţea, şi frumuseţea, şi mărimea [rangul], şi bărbăţia, şi, pe scurt, toate bunătăţile cele omeneşti, însă este arătat că bunătăţile cele duhovniceşti şi sufleteşti se deosebesc de bunătăţile cele trupeşti şi vremelnice, pentru aceasta şi sunt mai presus de hotărârea aceasta a lui David[26].

tot omul ce viază.

Aceasta este în loc de „toată viaţa omenească". Dar şi aceasta este o formă a limbii evreieşti de a întrebuinţa adică pe cele asemănate în locul celor neatârnate [neasemănate], precum este şi aceea: *Tot omul este mincinos* (Ps. 115: 2), în loc de „toată slava omenească este mincinoasă". Deci zice că „toată viaţa omenească este deşertăciune". Iar aceasta este tălmăcirea stihului de mai sus: *Toate sunt deşertăciune.* Prin „viaţa omenească" însă numeşte pe cea trupească, şi nu pe cea duhovnicească.

Diapsalma.

9. Însă în chip [pe]trece omul,

Acest *însă* însemnează „cu adevărat", iar *ca un chip trece* se înţelege prin aceea că omul îşi petrece viaţa sa ca o icoană zugrăvită, precum zice Marele Vasile şi Teodorit, căci precum pe icoana cea zugrăvită, nimic nu o foloseşte frumuseţea vopselelor, ori mărimea cea mare ce o are, şi celelalte asemenea, aşa nici pe om nu-l foloseşte buna-sporire şi slava vieţii, ori că *în chip* însemnează că omul viază ca o icoană şi umbră, şi cu adevărul, şi cu lucrul, din pricina nesiguranţei şi nestatorniciei lucrurilor omeneşti, după Atanasie, Chiril şi Teodorit[27].

---

* ματαιότης = deşarte, trecătoare, fără un scop [precis].

[26] Pentru aceasta, alt tâlcuitor zice: „De aceea şi *deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşertăciune* (după Ecclesiast), fiind mai deşarte decât deşertăciunile, şi mai nimicnicite decât ceea ce nu stă, adică decât ceea ce nu se află". Iar Simmah, în loc de *deşertăciune*, a pus «abur»".

[27] Iar alţii au zis că fiecare om *în chip* trece, adică viază în viaţa aceasta cu sine şi cu osebita sa idee, că fiecare cu închipuirea [φαντασία] lui umblă: unul, ca să câştige bogăţie; altul, ca să dobândească slavă; sau pe vreo altă cale şi cu un alt scop. Ori *în chip petrece*, adică în chipul lumii celei gândite şi al adevărului, căci, după Dionisie Areopagitul, lumea aceasta simţită este închipuire [εἰκὼν] a celei gândite, şi fiinţele cele simţite sunt închipuiri [εἰκὼνεσ] ale celor gândite şi adevărate.

însă în zadar se tulbură.
10. Strânge comori, şi nu ştie cui le adună pe ele.

Acest *însă* se înţelege aici în loc de „apoi". „Se tulbură omul, zice, şi aleargă încolo şi-ncoace, nevoindu-se ca să câştige bogăţie şi averi, când toate sunt deşertăciune şi, ce este mai rău, e aceea că ticălosul om, nevoindu-se a câştiga, nu ştie cine va fi moştenitorul avuţiilor sale, că osteneala este a lui, iar câştigul şi îndestularea, a altora."[28]

11. Şi acum, cine este răbdarea mea? Au nu este Domnul?

„Şi fiindcă, zice, aşa se află lucrurile, şi toate cele omeneşti sunt zadarnice, care alta este răbdarea şi nădejdea mea? Au nu eşti Tu, singur, Doamne? Cu adevărat, Tu singur eşti." Că în chip întrebător trebuie a se citi amândouă.

Şi statul meu de la Tine este.

„Tu, Doamne, zice, eşti nădejdea mea, pentru că de la Tine este şi existenţa mea, adică de a fi eu, pentru aceasta poartă grijă de făptura Ta, care Te cunoaşte Făcător al ei cu buna mulţumire a inimii.*"[29]

---

[28] Unde Teodorit a zis: „De cei scrişi pe chip [icoană], cu nimic nu se deosebesc oamenii cei vii, că asemenea şi firea acestora ca şi a acelora curge cu vremea şi se strică, însă, cu toate acestea, cu nimic mai puţin se tulbură (oamenii) sfădindu-se, luptându-se, războindu-se şi neguţătorind, şi plină de toată tulburarea este viaţa omenească, moartea având-o ca sfârşit, cu multă osteneală şi sudori adunând bogăţia, pe cel ce va fi moştenitor nu-l ştiu, că de multe ori chiar fiul este obiect [ὑπόθεσις = pretext, ipoteză, subiect] al celor adunate. Aceasta dar şi fericitul David, din întâmplările sale mâhnindu-se, a scris, că, prin jefuirile cele de la vrăjmaşi luate şi cu dajdia ce i se aducea de la cei de alt neam, foarte mare şi vestită arătându-şi împărăţia, nu ştia păgânătatea şi socotinţa cea călcătoare de lege a fiului său, apoi, văzându-l că s-a făcut ţiitor al curţilor împărăteşti şi că răpeşte bogăţia cea învistierită, a slobozit acest minunat glas: «Însă în zadar se tulbură omul, învistiereşte, şi nu ştiu cui va aduna acestea»".

*εὐγνωμοσύνην = bunătatea, mulţumirea, recunoştinţa...

[29] Iar altul zice: „Şi statul meu de la Tine este, adică Tu m-ai întărit a suferi şi a răbda cele ce vin asupra mea din mânia cea de sus, Dumnezeu pedepsind ca un părinte iubitor de fii, pentru ca să aleg cele mai bune. Drept aceea, deşi Dumnezeu pedepseşte printr-o pornire măsurată, El însuşi Se află şi îngăduitor şi răbdător faţă de cei ce pătimesc, că aceasta însemnează statul". Iar Achilla a numit *stat* îngăduire.

12. De toate fărădelegile mele izbăveşte-mă,

„Fiindcă, zice, *fărădelegile* nasc ispitele, pentru aceasta izbăveşte-mă de fărădelegile mele, Doamne, ca să mă izbăvesc împreună şi de necazuri şi de ispite (după Teodorit). Ori *fărădelege* numeşte ispitele, după sinecdocă*, de la pricini, cele pricinuite."

ocară celui fără de minte m-ai dat.

„*Fără de minte* numeşte David pe Semein, care îl defăima şi îl ocăra, numindu-l călcător de lege, şi bărbat al sângiurilor. Repetă aici a doua oară cuvântul despre Semein ca, prin desele sale jeluiri, să îndemne pe îndurătorul Dumnezeu să-l miluiască. Însă şi Diavolul ocărăşte pe fiecare păcătos, batjocorindu-l, pentru că s-a biruit şi a căzut în păcat."

13. Amuţit-am, şi nu am deschis gura mea, că Tu ai făcut;

„De bunăvoie, zice, mă arătam că nu aud, şi nu am deschis gura să nu răspund asupra lui Semein, fiindcă Tu i-ai poruncit să mă ocărască şi să mă blesteme: *Că Domnul*, zice, *a zis lui să ocărască pe David* (II Împăraţi 16: 10), iar mie mi-ai poruncit să tac, că *greşit-ai* (ai zis lui Cain)? *Linişteşte-te* (Fac. 4: 7)."[30]

depărtează de la mine bătăile Tale.
14. Că de la tăria mâinii Tale eu m-am lipsit.

„Ridică, zice, de la mine, Doamne, atât ispitele care vin asupra mea din afară de la oameni, cât şi din bătăile şi durerile ce sufăr dinăuntru, din mustrarea conştiinţei, fiindcă desăvârşit am slăbit de puterea mâinii Tale." Iar prin mână a lui Dumnezeu numeşte puterea cea pedepsitoare. Vezi însă că David, în psalmul cel de mai-nainte, dându-se pe sine pedepselor şi chinurilor, zicea: *Că eu spre bătăi gata sunt* (Ps. 37: 7), iar acum, după ce îndestul s-a pedepsit, se roagă să se izbăvească de pedepse, temându-se ca nu cumva din mai multa întristare să obosească şi să cadă în deznădăjduire.

---

* συνεκδοχή = sinecdocă. Mod indirect de exprimare, atunci când întregul este pus în prim plan pentru parte, şi invers. Mod de a înţelege un lucru, un fenomen etc. cu ajutorul altuia.

[30] Pentru aceasta a zis Teodorit: „«Tu, zice, iertând, m-a trecut cu vederea acela, şi el adică aduce bătaie asupra mea, iar Tu prin aceea aduci pedeapsa asupra mea, pentru aceasta dar, tăcând, am primit bătăile (adică ocările şi împroşcările cu pietre), pe acela trecându-l cu vederea, iar pe Tine văzându-te că mă pedepseşti»".

Întru mustrări întru fărădelege ai pedepsit pe om.

„Când Tu, Doamne, zice, mustri pe omul păcătos spre vindecare şi îndreptarea lui, atunci îl pedepseşti pentru nelegiuirea lui, şi dar pedeapsa ta aceasta este folositoare şi mântuitoare." Iar *om* pe sine se zice[31].

15. Şi ai subţiat ca un păianjen sufletul lui;

„Sufletul fiecărui păcătos, zice, l-ai subţiat, Doamne, cu ispitele, fiindcă prin ispite îl curăţeşti de toată grăsimea păcatului, că vietate prea subţire este păianjenul, şi mai ales la picioare, pentru ca să fie îndemânatic a-şi drege plasa sa, deoarece păcatul îngroaşă sufletul, iar pătimirea şi ispitele le subţiază."

însă în deşert tot omul.

Iarăşi, şi aici, repetă cuvântul despre nimicnicia omului, pentru mai multa încredinţare, însă lipseşte pe dinafară zicerea „se tulbură" (iar într-altele [în alte variante manuscrise ale Psaltirii] se află), adică [mai bine zis]: *în deşert se tulbură tot omul.*

---

[31] Iar Grigorie al Nyssei zice: „«Mustrându-mă, zice David, pentru păcat m-ai pedepsit". Căci cu mustrările cele ce se aduc pentru nelegiuiri se pedepseşte omul, tescuindu-se sufletul lui pentru a-şi lepăda toată grăsimea cea trupească în care Duhul Sfânt nu locuieşte, că: *Nu va rămâne*, zice, *Duhul Meu în oamenii aceştia, pentru că ei sunt trupeşti* (adică carne [carnali]) (Fac. 6: 3). Lucru dar al lui Dumnezeu este a subţia sufletul prin fapta bună, grăsimea cea din răutate a o pierde, iar cum că sufletul cel ce păcătuieşte se înfricoşează şi se îngraşă, arătat este din ceea ce se zice: *Că s-a îngrăşat inima poporului acesta* (Is. 6: 10). Însă cel ce şi-a tescuit sufletul său ca un păianjen s-a îmbrăcat cu haina cea ca de văzduh, nevătămându-şi sufletul cu îmbrăcămintea cea din oarecare grăsime şi încărnoşare a vieţii, ci subţiind oarecum ca pe un fir de păianjen prin curăţenia vieţii toate iscusinţele [ἐπιτήδευματα = scopurile, idealurile, căile...] vieţii; şi este aproape de a toarce a doua oară firea aceasta cărnoasă spre a fi lesne înălţată către cele de sus, şi uşoară ca din văzduh, ca atunci când va auzi trâmbiţa cea mai de pe urmă, neîngreuiat şi uşor să se afle către glasul Celui ce-l cheamă, şi ridicat prin văzduh să se aducă la Domnul, de nici o greutate trăgându-se la pământ, şi, ca să zic pe scurt, cuvântul acesta arată că păcătosul care doreşte cu adevărat a se pocăi, acesta, de multele mustrări, şi din ceea ce dinăuntru îi face conştiinţa sa pentru păcatele ce a făcut, se pedepseşte, şi atât de mult se usucă şi se face subţire [încât ajunge] ca ţesătura păianjenului. A zis însă şi Origen: „Sufletul care păcătuieşte se îngroaşă, fapta bună însă îl subţiază, şi toată trupeasca grăsime a sufletului o pierde. Deci lucru al lui Dumnezeu este a-l subţia, şi câte păcătosul des aseamănă cu ţesutul păianjenului pentru lesnirea ruperii, şi măcar subţiri, măcar prea împleticite [ποικίλα = diferite, subtile, complexe] de ar fi, după ceea ce se zice la Isaia: *Pânză de păianjen ţes ei* (Is. 59: 5) (La Nichita)".

Diapsalma.

16. Auzi rugăciunea mea, Doamne, şi cererea mea ascultă. Lacrimile mele să nu le treci cu tăcerea.

Auzi şi *ascultă*, aşijderea şi *rugăciunea mea* şi *cererea mea* sunt alăturate*, şi însemnează unul şi acelaşi lucru, iar zicerea *să nu le treci cu tăcerea* este în loc de „să nu treci cu vederea", fiindcă şi cei ce trec cu vederea pe cineva tac şi nu le răspund când îi roagă ceva. Vezi însă, o păcătosule, că dumnezeiescul David ruga pe Dumnezeu nu simplu şi oricum, ci cu lacrimi, (...) pentru aceasta urmează-i şi tu lui.

17. Că nemernic sunt eu la Tine, şi străin ca toţi părinţii mei.

Locuitor adică se numeşte cel ce locuieşte cu statornicie în casă şi în locul său, iar *nemernic* se zice de cel ce locuieşte puţină vreme într-o casă sau [într-un] loc, şi iarăşi se mută într-alta, când îi porunceşte stăpânul casei sau al locului. Deci zice David că: „Eu, faţă de oameni, sunt locuitor, Doamne, că sunt stăpânitor şi domn al casei mele şi al locului meu, iar când vei porunci Tu, Stăpânul şi Domnul a toată lumea, mă voi muta într-altă lume, şi străinul încă, şi acesta, după ce puţină vreme şade într-un loc, iar se întoarce la locul de unde a venit, aceasta dar o face tot omul: după puţină vieţuire în lumea aceasta, moare cu trupul, şi se topeşte în [stihiile] acelea din care s-a alcătuit[32].

---

* Se află în paralelism.

[32] Iar dumnezeiescul Maxim tâlcuieşte anagogic zicerea aceasta, zicând: „Să se ştie însă că practicul, lucrătorul adică, se zice că nemerniceşte [pribegeşte] în trup, fiindcă prin bunele fapte taie atârnarea sufletului cea către trup, şi leapădă de la sine amăgirea celor materiale, iar cel cunoscător şi întru însăşi fapta bună se zice că nemerniceşte, ca unul ce prin oglinzi şi prin ghicituri priveşte spre adevăr [contemplă adevărul], căci încă nu se văd de dânsul bunătăţile ipostatice [cele ce subzistă în sau sunt una cu binevoirile lui Dumnezeu întru noi] precum sunt [adică în întregime, direct], că nu i s-au arătat prin dobândirea [ἀπόλαυσις = răsplata, roada, bucuria] cea faţă către faţă, că în chipul bunătăţilor către veacul cel viitor tot sfântul călătoreşte strigând: «Nemernic sunt şi străin, precum toţi părinţii mei»". Iar Teodorit zice: „Lucru vrednic este a ne mira de Marele David, că, în împărăţie şi bogăţie şi stăpânire aflându-se, pe sine nemernic şi străin se numeşte, şi în buna soartă [εὔκληρία = în noroc, în bucuriile lumeşti] nu suferă a se bizui, căci cu adevărat pline de înţelepciune sunt graiurile, de o astfel de înţelepciune, zic, care şi firea celor ce există o ştie, şi pentru acesta defaimă buna-norocire cea de acum".

18. Slăbeşte-mă ca să mă odihnesc, mai-nainte de a mă duce, şi mai mult încă nu voi fi.

„Milostiv fii mie, Doamne, zice, şi încetează bătaia şi pedeapsa de care pătimesc, pentru ca să mă mângâi puţin şi să scap de necazuri mai-nainte de a muri şi de a mă duce în locul acela unde s-au dus născătorii şi pre-născătorii* mei, şi mai mult nu voi fi, adică nu voi mai trăi întru această viaţă, ori nu voi mai fi pe lumea aceasta.[33]" Însă aceste cuvinte sunt jalnice foarte, şi îndestulate [suficiente] pentru a-L îmblânzi pe Dumnezeu, şi a-L îndupleca spre a-L milui. Iar zicerea *încă* s-a adăugat spre mai multă adeverire a tăgăduirii, căci era destul şi o singură tăgăduire a zicerii *nu voi mai fi*, drept aceea, aceste două tăgăduiri fac o tăgăduire.

PSALMUL 39

Întru sfârşit. Psalm al lui David.

Acest psalm s-a insuflat lui David de la Duhul Sfânt, [zis fiind] din partea Bisericii creştinilor (după dumnezeiescul Chiril şi după Atanasie), care mulţumeşte prin acesta lui Dumnezeu pentru că S-a învrednicit de dumnezeiescul dar. Se roagă însă ca să se izbăvească şi de tiranii şi prigonitorii care o vrăjmăşeau. Însă se suprascrie *întru sfârşit*, deoarece cele scrise într-însul priveau la sfârşit, precum şi toate prin lucru s-au făcut[34].

---

* πρόγονοί de la πρόγονος = lit. pre-născători; strămoşi, descendenţi.

[33] Altul însă zice: „*Slăbire* numeşte aici iertarea păcatelor, întru care fericit lucru este a ne uşura mai-nainte de a ne duce de aici, fiindcă după moarte nu vom mai putea săvârşi uşurarea cea prin pocăinţă. Pentru ce? Pentru că nu vom mai fi, şi nu că vom cădea în nefiinţă sau întru a nu fi, ci că nu ne mai putem schimba prin întoarcere".

[34] Iar Teodorit zice: „Eu însă socotesc că psalmul acesta s-a scris cu închipuire pentru cele ce i s-au întâmplat lui David, dar se aduce şi de către toată firea oamenilor care au primit nădejdea învierii de la Dumnezeu, Mântuitorul nostru, şi la această înţelegere ne povăţuieşte pe noi dumnezeiescul Pavel, pomenind oarecari ziceri în Epistola către Evrei".

1. Aşteptând, am aşteptat pe Domnul,

Îndoirea aceasta a zicerii *aşteptând, am aşteptat* este obişnuită în limba evreiască, este însă arătătoare şi însemnătoare de întindere*, precum aceasta: *Văzând, am văzut răutatea poporului meu*, adică *o am văzut* (Ieş. 3: 7). Şi: *cunoscând, voi cunoaşte* (Fac. 15: 13), adică cu de-amănuntul vei cunoaşte, şi alte prea multe asemenea. Deci acest *aşteptând, am aşteptat* însemnează în loc de: „Eu, Biserica, mult am aşteptat pe Hristos ca să-Mi ajute”. Că scris este despre Dânsul: *Şi Acesta va fi aşteptarea neamurilor* (Fac. 49: 10). Despre aceasta au propovăduit dumnezeieştii Prooroci.

şi a căutat spre mine.
2. Şi a auzit rugăciunea mea

„Hristos, zice, M-a văzut cu luare aminte, împreună şi cu milostivire, pe Mine, Biserica Sa, ticăloşindu-mă de răutatea idolilor, şi pentru aceasta a ascultat rugăciunea mea care se făcea pentru mine.” Că se rugau proorocii pentru Biserica cea din neamuri, că mai întâi ia aminte cineva, şi apoi aude şi apără pe cel ce se roagă (după Eusebie).

şi m-a scos din groapa ticăloşiei şi din tina noroiului.

Primejdiile cele mai mari, cu nişte numiri ca acestea le arătau cei vechi, adică cu gropile, cu tina şi cu noroiul, prin *groapă a ticăloşiei* se poate înțelege prăpastia rătăcirii idolilor (după Didim), înlăuntrul căreia se ticăloşea cu sufletul Biserica cea din păgâni, iar *tina noroiului*, adică tina cea glodoasă şi ticăloasă [mizerabilă], este alcătuirea împătimirilor şi a poftelor, după acelaşi, care este stricătoare şi lipitoare de sufletul acela ce va cădea într-însa.

3. Şi a pus pe piatră picioarele mele, şi a îndreptat paşii mei.

„A statornicit, zice, Hristos, nestatornicele Mele picioare, ale Bisericii, pe piatra credinței cea neprimejduită, şi, arătând mie calea mântuirii prin evanghelicele porunci, a ridicat din mijloc toată poticnirea şi prăpastia, şi aşa a

* ἐπίτασεωσ de la ἐπίτασις = lit. întindere; când e vorba de stilul exprimării, înseamnă accentuare, intesitate, chiar exagerare.

îndreptat călătoria mea, încât să nu mai umblu strâmb şi rătăcit încoace şi-ncolo."[35]

4. Şi a pus în gura mea cântare nouă, cântare a Dumnezeului nostru.

„A pus, zice, Hristos, în gura Mea, a Bisericii Sale, cântări noi." Şi înțelege prin aceasta cântările duhovniceşti, şi troparele şi laudele cele noi, pe care le-au alcătuit şi le cântă creştinii pentru faptele cele noi ale Mântuitorului Hristos la Praznicele Sale Stăpâneşti [Împărăteşti], iar *cântarea Dumnezeului nostru* este tălmăcire a cântării celei noi[36].

5. Vedea-vor mulți şi se vor teme. şi vor nădăjdui spre Domnul.

„Cei ce erau, zice, mai-nainte orbi cu sufletul, adică păgânii, vor vedea lumina dumnezeieştii cunoştințe prin mijlocirea Bisericii, ori vor vedea semnele şi minunile prin care a strălucit Stăpânul Hristos şi Sfinții Săi."[37] Şi se vor teme însă de Hristos, de Cel ce lucrează nişte minuni ca acestea, şi de aici vor nădăjdui întru El, adică vor crede, că cel ce crede, acela şi nădăjduieşte, ori vor nădăjdui cei mulți în Hristos, că Acesta va mântui pe cei ce cred întru El. Prin *Domn* însă să înțelegi pe Hristos.

---

[35] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Deci tu, cel ce ți-ai spălat picioarele, şi toată tina cea pământească o ai lepădat, pe piatră să întăreşti picioarele ca să nu ți se clatine paşii tăi, întru poruncile lui Dumnezeu păzeşte-ți pasul cel neîntinat pe calea cea umblată, precum făcea şi David: când s-a spălat de noroiul tinei, pe piatră şi-a înălțat picioarele sale - iar prin *piatră* înțelegem pe Domnul, Care este lumină şi adevăr, şi nestricăciune, şi dreptate - prin care duhovniceasca cale se lățeşte, din care acesta [David, cititorul], neabătându-se nici într-o parte, nici într-alta, îşi păzeşte urmă curată, nici dintr-o parte fiind întinată cu noroiul dezmierdării". A zis însă şi Teodorit: *„Pe această piatră* (zice Domnul), *voi zidi Biserica Mea, şi porțile iadului nu o vor birui*". Pentru aceasta şi Didim a zis: *„Din groapa ticăloşiei*, adică a relei slujiri de idoli, şi a noroiului tinei, adică din petrecerea cea cu totul întinată a credinței... (La Nichita)".

[36] Iar Marele Atanasie zice: *„Cântare nouă* numeşte evagheliceasca lege". Iar Didim zice: *„Cântarea* este prin fire o înspăimântare [ἔκπληξις] cu slavoslovie pentru vederea [contemplarea] celor ce s-au făcut". Iar despre aceştia a zis Dumnezeu prin Isaia: *Voi aduce pe orbi în calea pe care nu o au cunoscut, şi în cărările pe care nu ştiau călca îi voi povățui pe ei* ([cum] să umble adică) (Is. 42: 16).

[37] A zis însă şi Însuşi Dumnezeu prin Isaia: *Trimisu-M-a Domnul ca să deschid ochii orbilor* (Is. 42: 7). Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Pururea oarecum cei ce încă nu au crezut se arată râvnitori celor ce acum au crezut, şi sârguitori de a călca pe urma vieții acelora, trezindu-se către adevăr şi privind la lumina lui. Apoi ce urmează de aici? Primesc în mintea lor dumnezeiasca frică, şi nădejdile lor întru Dumnezeu întărindu-şi de la Dânsul, şi nu mai cer dăruirile bunătăților (La Nichita)".

6. Fericit bărbatul a cărui nădejde este numele Domnului,

„Fericit, zice, şi bine sporit este omul acela ce-şi are nădejde sa întru singur numele Domnului, adică întru Domnul, şi nu în vreun alt lucru, precum scrie David în alt psalm: *Fericit bărbatul care nădăjduieşte în Domnul* (Ps. 33: 8). Iar neteda alcătuire a zicerii acesteia este următoarea: „Fericit bărbatul a cărui Însuşi numele Domnul este nădejde". Şi aceasta se poate înțelege şi ca fiind zisă despre creştini, citind zicerea după formă inversată*: „Fericit este acela a cărui nădejde este numele Domnului său". Căci numele lui Hristos este nădejdea şi mântuirea fiecărui creştin, precum aceasta o a au arătat cu lucrul Sfinții Mucenici înaintea tiranilor, care [mucenici] cu îndrăzneală au mărturisit că numele lui Hristos şi al Creştinismului* le este slavă, bogăție şi nădejde, că Acesta este bunul nume spre Care am fost chemați (după Iacov, fratele Domnului, cap. 2: 7).

şi n-a privit la deşertăciuni şi nebunii* înşelătoare.

„Creştinul cel de acest fel, zice, ce nădăjduieşte întru Hristos, acesta nu priveşte, nici nu se îndeletniceşte cu cele zadarnice, adică cu cele ce oamenilor celor simpli şi mulți li se par a fi bune." Iar *nebunii mincinoase* sunt vrăjitoriile, căci vrăjitorii, fiind înnebuniți de către draci, îşi ies din minți şi se poartă încoace şi-ncolo, aceştia încă şi mint întru cele ce sunt mai-nainte şi, de la un fel ca acesta de nebunie, David a arătat ca printr-o cimilitură toată slujirea idolilor, ca din parte - întregul[38].

---

* Vezi nota de la Psalmul 13: 1.

* Χριστιανισμός.

* μανίας = ieşire necontrolată din sine, comportare excentrică, bizară; nebunia poate fi şi pozitivă. Apostolul Pavel era numit μανίαν (Fapte 26: 24). Dacă el părea nebun în ochii celor de atunci („oficialitățile" vremii), noi cum ar trebui să părem? La locul nostru? Nederanjând pe nimeni? Blânzi, înțelegători, respectuoşi cu toți? Da! Dar nebuni, nu? Apostolul ştia bine ce face, să-i aflăm lucrarea şi să o urmăm după putință.

[38] Iar altul zice: „Nebunia, însă înțeleaptă, este ieşirea din viața aceasta, pentru care şi ca nişte ieşiți (uimiți, ieşiți din minte) celor mai mulți li se păreau proorocii, prin care, lăudându-se David, zice: *Eu am zis întru uimirea* [ἐκστάσει] *mea* (Ps. 30: 23). Şi Pavel: *Căci ne-am ieşit din fire* [ἐξέστημεν, forma verbală a subst. ἔκστασις din Ps. 30: 23] *pentru Dumnezeu* (II Cor. 5: 13), căci deşertăciuni mincinoase sunt îngrijirile de cele lumeşti.

7. Multe ai făcut, Tu, Doamne Dumnezeul meu: minunile Tale!

Fiindcă Marele David s-a înspăimântat de preaslăvita minune a înomenirii lui Hristos, şi pentru că nu a putut să afle cuvânt vrednic de a zice aceasta, a glăsuit singur cuvinţelul acesta înspăimântător: *Multe minuni ai făcut Tu, Doamne, Dumnezeul meu!* Care lucru l-a pătimit şi Apostolul Pavel, căci şi el, foarte mirându-se, a strigat: *O, adânc de bogăţie, şi înţelepciune şi de cunoştinţă a lui Dumnezeu! Cât sunt de necercetate judecăţile Lui, şi cât sunt nepătrunse căile Lui!* (Rom. 11: 33). *Minuni* zice David nu numai pe cele făcute în vremea lui Moise şi a lui Isus Navi şi a lui Samuel, şi minunile cele mai-nainte de acestea, cele din vremea lui Avraam şi a celorlalţi patriarhi, şi cu mult mai vârtos cele ce s-au făcut în vremea înomenirii Stăpânului Hristos, pe care, mai-nainte văzându-le prin Sfântul Duh, cu mirare a strigat zicerea aceasta cea de mai sus (după Sfântul Chiril).

Şi la gândurile Tale nu este cine să se asemene Ţie.

Alcătuirea cea netedă a zicerii acesteia este următoarea: „Nu este cineva care să se asemene Ţie întru gândurile Tale, adică nimeni nu va înţelege gândurile Tale, Doamne, cele despre Providenţa şi mântuirea lumii. Că, iată, acel minunat şi preaslăvit lucru ai gândit – a Te face om pentru om".

8. Vestit-am şi am grăit; înmulţitu-s-au peste număr.

„Am spus, zice, şi am învăţat multe minuni ale Tale în mulţi psalmi, dar minunile Tale s-au înmulţit încă, şi s-au arătat că sunt nenumărate, fără a putea fi cuprinse de număr, pentru că cele ce le-am cunoscut acum sunt necuprinse din pricina mărimii firii lor." Ori se înţelege şi într-alt fel, că de vreme ce altcineva nu poate spune [nimic] despre minunile Tale, Doamne, numai aceasta am vestit şi am grăit despre ele, adică aceea că covârşesc numărul"[39].

[39] Teodorit însă zice: „«Biruiesc numărul şi toată istorisirea minunilor ce se fac prin puterea Ta, că nu este cel ce poate să facă cele asemenea cu Tine, că prea mari cu adevărat şi prea frumoase sunt făptuirile Tale. Biruiesc însă [sunt mai presus de] laudele omeneşti iconomiile cele ce se fac în fiecare vreme de Providenţa Ta: cele ce s-au făcut în Egipt, cele în pustie, cele în vremea lui Moise, a lui Isus Navi, a lui Samuel, şi cele mai vechi decât acestea, cele în vremea lui Avraam, a lui Isaac şi a lui Iacov, împărăţia lui Iosif cea prin robie şi celelalte, ca să nu le povestesc pe fiecare. Dar cea făcută acum decât toate acestea este mai minunată, că nu pentru un om sau pentru un neam, ci pentru toate neamurile lucrezi mântuirea şi, încetând slujirea legii – care pentru neputinţa iudeilor s-a potrivit –, ai dat darul cel nou, care legiuieşte slujirea cea cuvântătoare»".

9. Jertfă şi prinos n-ai voit, dar trup Mi-ai săvârşit [întocmit].

Cuvintele acestea şi cele următoare le învaţă Apostolul Pavel în cartea cea către Evrei, că se zic către Dumnezeu Tatăl din partea lui Iisus Hristos, căci zice Fiul lui Dumnezeu către Dumnezeu Tatăl după a Sa înomenire că „de acum înainte ai lepădat jertfa şi prinosul legii, şi ai alcătuit Mie trup din sângiurile Fecioarei şi din Duhul Sfânt, pentru ca acesta să se facă jertfă pentru mântuirea oamenilor".

10. Arderi de tot şi jertfă pentru păcat n-ai căutat;

În Cartea Leviticului şi a Deuteronomului vei găsi arătat, o cititorule, care erau arderile de tot, şi care erau jertfele cele pentru păcat şi de obşte, acolo vei găsi care este osebirea dintre jertfe şi prinoase. Aici, acum, Hristos zice către cerescul Părinte: „După ce Eu M-am întrupat, care sunt înţelegătoarea* şi adevărata jertfă care ridică păcatele lumii, de atunci nu ai mai cerut vreo altă jertfă de-a legii"[40].

---

* λογικὴ = cuvântătoare, raţională, mentală.

[40] Zice însă Teodorit: „Când stăpânea legea, se aduceau lui Dumnezeu arderi de tot şi jertfe, iar proorocescul cuvânt, pe toate acestea dându-le afară, cuvântătoarea jertfă o a arătat, pentru care pricină cu închipuire am zis că psalmul se potriveşte lui David, fiindcă şi acela mai-nainte vedea cele ce vor să fie, şi după acelea dorea să vieţuiască. Şi cu adevărat se potriveşte cu neamurile cele ce s-au învrednicit de mântuire şi s-au izbăvit de rătăcire". Iar altul zice că în evreieşte se zice aşa: „*Urechi* [ὠτία. Termenul se găseşte într-o variantă manuscrisă a Psaltirii după LXX, anume *Psalterium Gallicanum*] *mi-ai gătit*, că din vechime adică jertfele şi arderile de tot se porunceau a se aduce pentru păcate, iar acum, în chip nou de mântuire s-a predat Cel fără de jertfe şi de arderi de tot: «Că numai de ascultare cerut fiind, şi de evlavie pe Sine M-am adus înaintea Ta, şi chemat fiind, de faţă sunt, grăbind să fac voia Ta». Iar zicerea «urechi Mi-ai gătit», Fericitul Pavel, luând-o la trup [înţelegând-o ca referindu-se la trup], ştiută fiindu-i [Scriptura] cea evreiască, o a întrebuinţat pentru scopul său (La Nichita)". A zis însă şi Didim: „Aduce în locul jertfelor celor din lege jertfa cea fără de sânge şi înţelegătoare a Trupului şi a Sângelui Domnului, că trup a săvârşit Bisericii, adică trupul cel Domnesc, Însuşi Hristos în vremea Cinei celei de taină zicând: *Luaţi mâncaţi*".

atunci am zis: iată, vin.

Atunci când? „Când nu ai mai voit jertfele legii, că atunci Eu am zis: *Părinte, a venit ceasul, preaslăveşte pe Fiul Tău* (In. 17: 1).” Că acest *iată, vin* însemnează „precum vezi, iată, Eu gata sunt”[41].

11. În capul cărţii* scris este pentru Mine,

Evreii numesc cărţi scrierile*, iar capete, tilictariile* (adică hârtiile cele scrise şi învălătucite, ori pitacele* după ceea ce este scris: *Fiul omului, mănâncă cartea aceasta* (Iez. 3: 19). Căci pe tilictarii scriau cei vechi, şi nu pe hârtii în patru colţuri, precum scriem acum. Deci zice Hristos că: „În tilictaria [capul] cărţii este scris pentru Mine, însă a cărţii prooroceşti adică, că pentru înomenirea Mea au propovăduit proorocii mai-nainte”. Însăşi aceasta o a zis Domnul în urmă către iudei: *De aţi crede lui Moise, aţi crede şi în Mine, că despre Mine a scris Acela* (In. 5: 46). Şi altele asemenea[42].

ca să fac voia Ta, Dumnezeul Meu, am voit,

„Fiindcă, zice, cele despre înomenirea Mea mai-nainte s-au cunoscut şi s-au proorocit de prooroci, pentru aceasta am voit să fac voia Ta, o Părintele Meu.” Iar voia Părintelui este junghierea cea după trup a Fiului Său întru mântuirea oamenilor. Despre aceasta, Însuşi Hristos în urmă a zis că: *M-am coborât din cer nu ca să fac voia Mea, ci voia celui ce M-a trimis* (In. 6: 38).

---

[41] Zice însă Teodorit: „Lui Hristos se cuvine întâi a zice cele ale noastre, întru El şi mai-nainte să închipuie întru Sine pe cele ce se cuvine de noi a le face: aşa El întâi a venit către Botez, nouă arătându-ne darul Botezului; El a spălat picioarele ucenicilor, punându-Se nouă înainte drept întâia pildă de smerenie. Pentru aceasta şi către Ioan a zis: *Lasă acum, că aşa se cuvine nouă a plini toată dreptatea*. Iar Didim, pe *iată, vin* îl potriveşte [atribuie] Bisericii.

* βιβλίου de la βιβλίον = carte, document.

* σύγγραμματα de la σύγγραμμα = scriere, lucrare, operă.

* τειλικτάρια.

* Documente oficiale în general.

[42] Iar altul zice: „*Cartea* este [cuprinde] toate cele cinci cărţi ale lui Moise [Pentateuhul], iar capul cărţilor acelora este *Facerea*, ca început al lor, în care sunt scrise cele ale lui Isaac, care se aduc la Hristos”. Iar alţii înţeleg prin *cap* începutul Evangheliei lui Ioan, fiindcă vorbeşte despre naşterea Fiului cea fără de început. Ori începutul Evangheliei lui Matei, fiindcă vorbeşte de naşterea lui Hristos cea sub vreme şi trupească.

şi legea Ta în mijlocul pântecelui Meu.

Aceasta *în mijlocul pântecelui Meu* se înţelege în loc de „din mijlocul pântecelui Meu", adică din inima Mea, care vrea să zică «cu toată inima şi cu tot sufletul Meu»", adică luându-se în loc de „din". Şi aici *am voit* trebuie a se subînţelege „din toată inima Mea am voit să plinesc legea Ta, adică poruncile ce Mi le-ai dat", precum Însuşi în urmă zicea: *Acela*, adică Părintele, *poruncă Mi-a dat Mie ce să zic şi ce să grăiesc* (In. 21: 49)[43].

12. Bine am vestit dreptatea întru adunare mare;

Dreptate numeşte aici David Evanghelia, fiindcă aceasta îndreptează pe toţi cei ce cred într-însa şi păzesc poruncile ei, oricare ar fi aceştia, şi că legea lui Moise s-a dat numai evreilor, iar Evanghelia s-a dat tuturor neamurilor, iar dreaptă este aceasta, fiindcă nu numai pe cutare şi pe cutare [îndreptează], ci deopotrivă pe toţi oamenii îi cheamă la mântuire, iar *adunare mare* numeşte sinagogile evreilor cele cu mulţi oameni înlăuntru, în care cu îndrăzneală propovăduia Domnul[44].

iată, buzele nu le voi opri; Doamne, Tu ai cunoscut.

„Precum vezi, zice, o Părintele Meu, nu voi opri buzele Mele de a propovădui oamenilor cuvintele cele către mântuirea lor. Şi Tu aceasta o ştii, că

---

[43] Origen zice: „*Cap al cărţii* numeşte toată Scriptura Legii Vechi, că toate întru una se încheie [articulează] – în prezicerea cea despre Hristos". Iar altul, zicerea *în mijlocul pântecelui Meu* o a tâlcuit zicând că Hristos, având voia Părintelui ascunsă întru Sine, o a arătat adevăraţilor Săi Ucenici, cărora le descoperea şi tainele Împărăţiei Cerurilor. Bine este şi nouă cu atât mai mult să ne curăţim pântecele şi să-l facem mai subţire, încât să primim în mijlocul lui legea Domnului, iar al sufletului pântece este lucrarea cea primitoare a hranelor celor duhovniceşti, adică puterea cea pricepătoare [τὸ διανοητικόν = gânditoare, care pricepe].

[44] Altul înţelege prin *adunare mare* Biserica cea din păgâni, ca pe Una care era mai numeroasă decât cea a iudeilor, şi ca pe una ce mai mari taine a primit. A zis însă şi Isihie: „*Adunare mare* a zis nu numai pe ceea ce are adunare de mai mulţi oameni, ci şi, cu mult mai vârtos, pe ceea ce poate primi dogmele cele înalte şi mari încuviinţate [de mare cuviinţă] ale teologiei. Iar *buze* ale adunării s-ar putea zice schimbătoreşte [τροπικός = la figurat, cu schimbare de înţeles] şi pe lăudaţii Apostoli, şi toţi dascălii cei după aceia, care nu numai opresc la celălalt trup al Bisericii a binevesti însăşi dreptatea lui Hristos, ci mai vârtos se şi silesc, dându-se lor potrivitul ajutor (La Nichita)".

nu le voi opri, fiindcă Tu Mă cunoşti ca Fiu al Tău după fire, precum şi Eu Te cunosc de Părinte al Meu după fire."[45]

13. Dreptatea Ta nu am ascuns în inima mea,

Despre Evanghelie zice David aceste cuvinte, numind-o *dreptate*, după cum am tâlcuit mai sus: „Ştii, zice, o Părinte, că nu am tăcut [lăsat sub tăcere] evangheliceasca propovăduire, ci tuturor o am arătat".

adevărul Tău şi mântuirea Ta am spus.

Iarăşi numeşte şi aici Evanghelia *adevăr şi mântuire*, căci ea este plină nu numai de dreptate, ci şi de adevăr: *Eu*, zice, *adevăr grăiesc vouă* (In. 16: 7). Nu numai de aceasta, ci şi de mântuire este plină, fiindcă făgăduieşte să dea mântuire tuturor celor ce cred.

14. N-am ascuns mila Ta şi adevărul Tău de către adunare multă.

Şi aceste cuvinte, pentru Evanghelie le zice Stăpânul Hristos, că *milă* se numeşte Evanghelia, pentru milostivirea care printr-însa o a arătat Dumnezeu către noi, care n-a suferit a se tiraniza făptura de către Diavolul. Drept aceea, pentru mântuirea făpturii Sale, nici pe Fiul Său Cel Unul-Născut nu L-a cruțat, ci L-a dat la moarte. Astfel, cu deosebite [diferite] numiri a numit Evanghelia, pentru deosebitele ei daruri.

15. Iar Tu, Doamne, să nu depărtezi îndurările Tale de la Mine;

„Cuvintele acestea şi cele următoare se zic din partea întregii Biserici a creştinilor, care roagă prin acestea a nu se părăsi de Dumnezeu după primirea darului Sfântului Duh, fiindcă multe primejdii şi ispite îi vor urma de la oameni şi de la draci."[46]

---

[45] Iar altul tâlcuieşte aşa: „Cheamă Hristos spre a veni [toți către El] prin Sfinții Evanghelişti şi prin dascălii cei după vremi, pe care cineva i-ar putea numi buze ale lui Hristos". Zice şi Pavel: *De ce căutați dovadă că Hristos grăieşte întru mine?* (II Cor. 13: 3). Iar zicerea *ai cunoscut* este în loc de „voi face cunoscută dreptatea cea prin credință, ca pe una ce ai primit-o adică [deja]".

[46] Iar altul zice că cuvintele acestea se zic dinspre fața evreilor celor rămaşi în necredință, căci roagă pe Dumnezeu să nu depărteze îndurările Sale de la dânşii. Se însemnează încă chemarea lor cea din zilele cele mai de pe urmă. Teodorit însă zice că: „Şi după ce Biserica lui Dumnezeu S-a încredințat de mântuire, iarăşi are trebuință de aceeaşi purtare de grijă, pentru ridicările asupră-i cele de tot felul ale oamenilor şi ale demonilor, de care

mila Ta şi adevărul Tău pururea să Mă sprijinească.

„Fie, zice, Doamne, să-mi ajute mila şi ajutorul Tău, adică făgăduinţa Ta adevărată, că Tu ai făgăduit, zicând: *Iată, eu sunt cu voi în toate zilele* (Mt. 28: 20). Unele copii-manuscrise* redau prin „M-ai sprijinit" şi se înţelege că „până acum mi-a ajutat mila Ta şi adevărul Tău", însă mai bună este aceasta zisă aici, adică „în chip de rugăciune să Mă spijinească"[47].

16. Că M-au împresurat rele, cărora nu este număr;

„Vezi, zice, că m-au înconjurat atât de multe vrăjmăşii şi primejdii, încât nu au număr şi, pentru aceasta, am trebuinţă de ajutorul Tău, Doamne."

ajunsu-m-au fărădelegile mele, şi nu am putut să văd.

Vezi, o creştine, că oamenii cei drepţi, care sunt mădulare ale trupului Bisericii, din multa smerită cugetare ce au, toate primejdiile şi ispitele le pătimesc pentru păcatele lor. Tot astfel şi tinerii cei trei din cuptorul Babilonului într-un glas ziceau: *Am greşit, am nelegiuit* (Dan. 9: 5), măcar că pentru Dumnezeu pătimeau. Şi David zice că păcatele sale, adică ispitele ce îi vin din păcate, atât de mult îi întunecă ochii sufletului, încât nu poate vedea şi a desluşi care sunt cele folositoare. Însă lumina dumnezeieştii mângâieri topeşte acest întuneric[48].

---

a făcut pomenire întru cele de aici înainte" [următoarele versete]. Cam acestea le zice şi Eusebie: „Biserica lui Dumnezeu, de întreitele învăluiri ale păgânilor, nu cugetă înalt, ca una ce se nevoieşte, ci pe cele ce se fac le dă la păcatele şi greşalele noastre [le pune pe seama lor] (că are la Sine şi din cei ce vieţuiesc cu trândăvire, şi din cei ce îmbrăţişează viaţa cea odihnită şi care aleg a sluji îndulcirilor), şi se roagă să dobândească ajutorarea cea de la Mântuitorul (La Nichita)".

* ἀντίγραφα de la ἀντίγραφον = cópii (manuscrise).

[47] Iar altul zice: „Sprijinire se face însă nouă mila lui Dumnezeu şi adevărul, fiindcă, la mila Lui privind, nu ne deznădăjduim, iar la adevărul judecăţii – căci fiecare se va judeca după căile lui – ne întărim a nu păcătui. În multe locuri însă şi Mântuitorul numeşte [face pomenire de] mila lui Dumnezeu care se naşte cea dintâi, iar apoi adevărul Lui, adică că Însuşi este".

[48] Altul însă zice: „Păcatul, ca o pâclă şi ca un nor de întuneric cade peste ochii minţii, dar chiar şi aducerea aminte de vechile greşale are fire [e în stare] să întunece mintea noastră".

17. Înmulțitu-s-au mai mult decât perii capului meu,

Cuvintele acestea, ce se zic adică și de la smerita cugetare a Bisericii creștinilor, nu este nepotrivit să le înțelegem cum că se zic și de la adevăr, că, de vreme ce (după Teodorit, în trupul Bisericii), în întreaga adunare a credincioșilor, mulți păcătoși și leneși cu viața se află amestecați cu cei îmbunătățiți și drepți, pentru aceasta, drepții își însușesc loruși păcatele acestora, și le numesc ca ale lor*, pentru comuniunea și dragostea și credința cea una pe care o au[49].

și inima mea m-a părăsit.

„După ceea ce se vede, zice, și inima mea am pierdut-o, Eu, Biserica Ta, Doamne, de vreme ce nu mai am putere să îndrăznesc la vreun lucru, că am slăbit cu totul din pricina ispitelor". Că inima este cea care cheamă și dă îndrăzneală omului.

18. Binevoiește, Doamne, ca să mă izbăvești; Doamne, ca să-mi ajuți mie i-a aminte.

„Binevoiește, zice, o Doamne, să mă izbăvești de relele cele zice mai sus, și cu sârguință vezi [i-a aminte] spre a-mi ajuta."[50]

---

* Le consideră, le simt de parcă ar fi ale lor, suferă pentru ele, căci rănesc trupul tainic al lui Hristos de care ei se împărtășesc aproape neîncetat, simțindu-se parte organică a Lui; ca unii care Îl cunosc pe Hristos, simt mai bine ca mulți alții suferințele trupului Său – Biserica, cunosc adevărata ei viață care vine de la Dumnezeu, dar și suferințele sale, pentru care se sensibilizează, așa cum și Hristos S-a sensibilizat prin jertfa Sa, și aceasta în virtutea firii comune, a milei și a iubirii de care s-au împărtășit în comuniunea lor cu Dumnezeu.

49 Iar alt tâlcuitor zice: „Aceasta să nu o socotim că s-a zis cu covârșire, fiindcă multe, [chiar] și necunoscând, păcătuim, dar însă și o faptă în multe păcate se împarte, precum uciderea lui Abel s-a socotit lui Cain multe păcate, iar lui Lameh, de șaptezeci de ori șapte. Drept aceea, și perii capului nostru vor putea covârși păcatele, cercetându-se cu de-amănuntul de către Domnul". Iar Chiril zice: „Roiurile cele de multe feluri și în toate chipurile ale întristărilor le povestește proorocescul cuvânt, a căror cercare a făcut-o Biserica lui Hristos prin înseși lucrările ce s-au făcut". Iar Origen zice că: „Cele rele ale noastre, cele nesimțite [de care nu suntem conștienți] se înmulțesc, care multe făcându-se, și lipsindu-ne de a desluși drept, ne [fac să ne] părăsim de inima noastră (La Nichita) [Inima nu mai lucrează cu cerul duhovnicesc în care locuiește Dumnezeu, nu mai „bate", pulsează în el, ci se lasă părăsită de el, dând loc voilor noastre egoiste și lucrărilor înrobitoare ale dracilor]".

50 „Ia aminte, zice, pentru mine, nu simplu, ci ca să ajuți mie." Că de va ajuta dreptul Judecător cu un alt scop asupra păcătosului, de năprasnă muncindu-se de către cercetarea Lui, se pierde". Cuvintele sunt ale lui Nichita.

19. Să se ruşineze şi să se înfrunte împreună cei ce caută sufletul meu ca să-l scoată pe dânsul.

„Împreună acestea două, zice, să le pătimească, adică şi ruşinarea, şi înfruntarea, de vor vedea nebiruita Ta putere şi ajutorare pe care o faci nouă, creştinilor, acei tirani care caută să scoată sufletele din trupurile noastre prin tot felul de munci". Ori *împreună* însemnează că „toţi cei de acest fel împreună să se îndrepteze".

20. Să se întoarcă înapoi şi să se ruşineze cei ce-mi voiesc mie rele.

„Să se întoarcă, zice, fără ispravă şi fără lucrare şi fără a birui bărbăţia mea toţi cei ce-mi voiesc răul - oameni şi draci - şi pentru această nelucrare a lor să se ruşineze". Cu deosebire însă, şi în multe chipuri împleteşte Biserica blestemele cele asupra vrăjmaşilor Ei, pentru ca să arate cu acestea chinul şi durerea Sa.

21. Să-şi poarte îndată ruşinea lor cei ce-mi zic mie: Bine, bine.

Despre zicerea *bine, bine* am zis în altă parte că este adverb batjocoritor, dar vezi în Psalmul 34 şi 21: *Zis-au: Bine, bine, văzut-au ochii noştrii*[51].

22. Să se bucure şi să se veselească de Tine toţi cei ce Te caută, Doamne, şi să zică pururea: Mărească-Se Domnul, cei ce iubesc mântuirea Ta.

Zicerea *să se bucure şi să se veselească*, de voieşti, o cititorule, poţi înţelege că însemnează unul şi acelaşi lucru, iar de nu, ai osebirea lor scrisă la Psalmul 9, stih 2, adică că bucuria este întindere* a veseliei. Iar *de Tine* a zis în loc de „de credinţa cea întru Tine să se veselească cei ce Te caută, Doamne".

23. Iar eu sărac sunt, şi sărman,

Această zicere se zice din partea fiecărui creştin, fiindcă tot creştinul este *sărman*, pentru că toate averile pentru Hristos le-a lăsat, iar *sărac*, pentru că osteneşte şi lucrează cele de nevoie pentru mântuirea sa, şi iarăşi *sărman* este

---

[51] Iar Origen zice: „Voieşte ca toţi să fie nepăcătoşi, iar de nu [vor fi], să se ruşineze pentru cele ce, rău făcând, cu mândrie zic: Bine, bine!" Iar Achilla evreiescul glas l-a pus: „Cei ce zic: Aa, aa! [ἀὰ, ἀὰ], care este un glas jalnic al celor acum biruiţi (La Nichita)".

* Vezi nota de la Ps. 39: 1.

acelaşi, pentru că s-a lipsit de cele ce avea, iar *sărac,* pentru că îl doare şi osteneşte întru poruncile lui Hristos şi în faptele cele bune[52].

Domnul Se va îngriji de Mine.

„Domnul, zice, va purta de grijă pentru mine, pentru că şi eu numai la Dânsul am năzuit, şi nu mă va trece cu vederea, întru El nădăjduind."

24. Ajutorul meu şi păzitorul meu eşti Tu, Dumnezeul meu, nu zăbovi.

„Dumnezeul meu eşti Tu, zice, să nu zăboveşti a-mi ajuta." Eu însă socotesc a fi şi o altă înţelegere, mai adâncă, a zicerii acesteia (după Teodorit), că cuvântul acesta de mai sus *iar eu sărac sunt, şi sărman,* potrivindu-l la Proorocul David, socotesc că fericitul acesta, mai-nainte văzând bogăţia duhovniceştilor daruri care urmau să se reverse peste creştini, a dorit şi el să o dobândească, dar fiindcă era departe de vremea şi zilele creştinilor, nu-şi putea împlini dorinţa de a le dobândi, pentru aceasta s-a mâhnit, şi, tânguindu-se pe sine pentru lipsirea aceasta, a zis: „Iar eu sărac sunt, şi sărman, necâştigând o bogăţie duhovnicească ca aceasta, Dumnezeu însă va purta grijă de mine ca să mă împărtăşesc şi eu din bogăţia şi slava care în urmă o vor lua creştinii întru Împărăţia Cerurilor". Iar că aceasta este adevărată, o mărturiseşte Domnul, zicând: *Mulţi prooroci şi drepţi au dorit să vadă cele ce vedeţi, şi nu au văzut, şi să audă cele ce auziţi, şi nu au auzit* (Mt. 13: 17). Pentru dorul acesta dar ce-l avea David, roagă pe Fiul lui Dumnezeu să nu zăbovească a veni şi a Se face om.

---

[52] Iar Marele Vasile zice: „*Sărman* este cel ce s-a coborât din bogăţie în sărăcie, după ceea ce se zice despre Domnul, *că bogat fiind, pentru noi a sărăcit* (II Cor. 8: 9). Iar *sărac* e cel ce dintru-nceput a fost în sărăcie. Dar cu bună-plăcere Domnul a chivernisit întâmplarea cea de acest fel, iar David mărturiseşte că *sărman şi sărac* a fi poate din partea lui Hristos - aceasta zicând-o, *sărman* numindu-se - iar după aceasta, că bogat fiind, pentru noi a sărăcit, iar sărac după aceasta, că nu al unui bogat, ci al unui sărac părea că este Fiu după Trup. Poate însă şi despre sine (a zis David), de vreme ce ştia, după Iov, să nu învistierească în comori cele ale sale, nici a lua aminte de bogăţie ca de un lucru al său, ci mai vârtos toate a le iconomisi după voia lui Dumnezeu". Iar după Chiril: „Israelul cel vechi se zice pe sine *sărman şi sărac,* şi se roagă să nu zăbovească mântuirea cea proorocită pentru dânsul". Zice însă şi Eusebie: „*Sărman* numeşte pe cel ce a căzut din bogăţia ce o avea, şi *sărac* pentru că cu durere îşi câştigă cele pentru viaţă (La Nichita)". Vezi şi sub însemnarea zicerii: *Sărman şi în dureri sunt eu* (la Psalmul 68, stih 33).

PSALMUL 40

Psalm al lui David. Întru sfârşit.

Psalmul acesta se suprascrie *întru sfârşit* pentru că cuprinde proorocia care priveşte la sfârşitul vremurilor[53], că prooroceşte pentru apostazia şi vânzarea lui Iuda. Iar pentru psalmul de faţă[*] este iubirea de săraci, iar tăinuit, acesta se dă lui Hristos, care a sărăcit pentru a noastră mântuire, precum Însuşi a arătat aceasta în Evanghelia lui Ioan, că a zis acolo către Apostoli: *Nu zic despre voi toţi; căci Eu ştiu pe cei pe care i-am ales. Ci ca să se plinească Scriptura: Cel ce mănâncă pâinea cu Mine a ridicat călcâiul împotriva Mea* (In. 23: 18). Iar altă Scriptură nu se mai află să mărturisească aceasta, fără numai psalmul acesta, care zice: ...*cel ce mănâncă pâinile Mele a mărit asupra Mea vicleşug* (stih 9).

1. Fericit este cel ce se uită spre [ce pricepe pe][*] sărac şi sărman;

Cel ce pricepe vrea să zică „cel ce cugetă cele de cuviinţă", pentru că pricepere este a cugeta cineva bine tot lucrul, iar *sărac şi sărman* obişnuieşte David a numi cu nedeosebire pe tot omul cel lipsit de toate, iar cei vechi numesc prin *sărman* pe cei ce îşi scot hrana de toate zilele cu lucrul mâinilor lor[54]. Deci „fericit este unul ca acesta ce cugetă cele de cuviinţă pentru cei săraci şi sărmani, miluindu-i şi ajutându-i, pentru că acesta îşi face pe Dumnezeu datornic, Care zice prin Solomon: *Cel ce miluieşte pe sărac îndatorează pe Dumnezeu* (Pilde 19: 17). Şi cu Însăşi gura Sa zice în Evanghelie: *Întrucât aţi făcut unuia dintru aceşti fraţi prea mici ai Mei, Mie aţi făcut* (Mt. 25: 40). Astfel, cu adevărat, zicerea aceasta este pentru săraci, cei simpli, iar mai adânc se înţelege aceasta şi pentru Hristos

---

[53] Pentru aceasta şi Isihie a zis: „Proorocul a suprascris psalmul *întru sfârşit*, fiindcă vorbeşte de cele către sfârşitul iconomiei lui Hristos, pe Care David Îl numeşte, dar nu numai însuşi David, ci şi Proorocul Osea L-a numit, zicând: *După Acesta se vor întoarce fiii lui Israel şi vor căuta pe Domnul Dumnezeul lor, şi pe David, împăratul lor* (Os. 3: 5), măcar că David, cu mulţi ani mai-nainte de Osea, a trecut din viaţa aceasta, dar aici Îl zice pe Noul David (La Nichita)".

[*] Iar cazul de faţă se referă la...

[*] συνίων de la συνίημι = a înţelege pe cineva în legătură cu ceva ce-i este propriu; Mitropolitul Venimin redă prin „pricepe".

[54] Vezi însă şi subînsemnarea zicerii *Iar eu sărman şi sărac sunt*, din Psalmul ce a trecut [39], şi a zicerii: *Sărman şi în dureri sunt eu*, din Psalmul 68, stih 33.

(după dumnezeiescul Chiril, Teodorit şi Eusebie), adică cum că „fericit este acela ce bine-cugetă [zicând] că Hristos este Dumnezeu, Care, umblând pe pământ cu sărăcie, nu avea unde-Şi pleca capul spre a Se odihni, însă o va pricepe şi o va înțelege din cuvintele şi faptele pe care Hristos le face şi învață"[55].

în ziua cea rea îl va izbăvi pe el Domnul.

Prin aceste cuvinte, David învață care este câştigul celui ce caută la [care-i cercetează pe] săraci. Iar care este *ziua cea rea* am spus mai-nainte în Psalmul 36, tâlcuind zicerea: *Nu se vor ruşina în vremea cea rea* (stih 19). Căci, fie că zici *vreme rea*, fie *zi rea*, este acelaşi lucru[56].

---

[55] Iar Hrisostom zice: „Fericit este cel ce pricepe pe sărac, adică cel ce înțelege ce este săracul, cel ce cunoaşte necazul lui, că cel ce cunoaşte necazul lui [în sensul de «îl trăieşte ca al său, nu teoretic»] negreşit îl va milui». Zice însă şi Grigorie Teologul: „Să rănim dar fericirea, pricepând, să ne înduplecăm: când vei vedea vreun sărac, să nu treci pe alături, ci îndată gândeşte, de ai fi tu acela, ce n-ai fi voit a-ți face toți? Gândeşte că asemenea ție este slobod, şi de aceeaşi nobilitate [cinste] cu tine se împărtăşeşte, înțelege că pentru aceasta, bogat fiind Hristos, a sărăcit, pentru ca şi noi pe frații Lui săraci să-i miluim, înțelege şi ce este câştigul iubirii de săraci". Zice însă şi Eusebie: „Ştiut să fie că *sărac* nici în cea [Scriptura] evreiască nu se află, nici de ceilalți tâlcuitori se zice [este pomenit], însă nu simplu ferice şte pe cel ce împărtăşeşte pe cei *sărmani*, iar [ci mai ales] pe cel ce cu înțelegere şi cu dreaptă judecată face aceasta, precum sunt [pe] unii de aceeaşi credință cu noi, şi care sunt lipsiți de cele de nevoie; şi sunt, iarăşi, alții necredincioşi, şi în tot chipul săraci. Deci dacă vei pricepe să deslușeşti de care să-ți fie milă mai întâi (adică de cei de o credință cu tine) şi de care, după al doilea cuvânt (adică de cei de altă credință), vei fi fericit, iar de vei trece cu vederea pe fiii dreptei slăviri, flămânzind ei şi goi fiind, şi vei da milostenie păgânilor şi celor ce viețuiesc cu răutate şi cu spurcăciune, nicidecum nu te vei afla că pricepi pe cel sărman şi sărac şi, pentru aceasta, nu te vei învrednici a te numi fericit (La Nichita)". Pentru aceasta şi un înțelept a zis: „Când faci bine, cunoaşte cui faci". [Nu cred că Eusebie îndeamnă la trecerea cu totul cu vederea a săracilor celor de altă credință, ci mai degrabă îndeamnă la o relație mai strânsă cu cei de-o credință cu noi, despre care ştim că vor folosi cu chibzuință ajutorul nostru. Cei de altă credință îl pot folosi şi în scopuri nebinecuvânate. Oricum, dacă Dumnezeu face să răsară soarele şi peste cei buni şi peste cei răi, nu trebuie ca noi, în schimb, să facem altminteri. Ar fi interesant de ştiut ce-ar fi spus Eusebie despre cei de altă credință care fac milostenie – cu sfintele moaşte de pildă, cu finanțări etc. – cu cei din dreapta credință. Oare au vreun scop binecuvântat de Dumnezeu sau vor să infecteze cu reaua credință? Cum poate pomul rău să facă roade bune pe care să le dăruiască apoi altora? Un posibil răspuns ar fi: prin meşteşugiri necinstite şi perfidie, pe care istoria şi judecata lui Dumnezeu le va vădi în final în adevărata lor lumină.]

[56] Drept aceea şi Hrisostom a zis că: „Săracul, acum de Tine miluindu-se, va sta de față lângă Tine în ziua judecății, care pentru păcătoşi se face rea, şi te va scoate din muncă, că Domnul îți este dator cu iubirea de oameni, ca Unul ce Însuşi de la tine s-a îndatorat cu

2. Domnul să-l păzească pe el, şi să-l vieze pe el, şi să-l fericească pe pământ, şi să nu-l dea în mâinile vrăjmaşilor lui.

Prin cuvintele acestea, David se roagă pentru iubitorul de săraci ca să aibă parte de bunătăţi, adică să-l păzească Domnul de tot răul, să-i lungească viaţa lui întru mulţi ani şi să-l arate fericit şi râvnitor, nu numai pe pământul acesta simţit, ci şi întru cel gândit al împărăţiei cerurilor, pentru aceasta şi Solomon a zis: *Cel ce miluieşte pe săraci este fericit* (Pilde 14: 21). Şi se mai roagă pentru omul cel milostiv, să nu-l dea Dumnezeu în mâinile vrăjmaşilor lui, atât a celor văzuţi, cât şi a celor nevăzuţi, ci să-l izbăvească de dânşii.

3. Domnul va ajuta lui pe patul durerii lui; tot aşternutul lui l-ai întors întru boala lui.

Aşternut numeşte David culcarea bolnavului milostiv pe pat, iar *l-ai întors* zice în loc de „l-ai schimbat", adică din bolnav l-ai făcut sănătos, iar *tot* a zis în loc de „pe deplin şi desăvârşit l-ai însănătoşit", iar *l-ai întors* a zis în loc de „vei întoarce", ori socotind, sau mai vârtos proorocind, a zis ca un lucru trecut şi făcut

---

milostenia". Dar zice şi prin Solomon: *Cel ce miluieşte pe sărac, îndatorează pe Dumnezeu* (Pilde 19: 17). Şi cu însuşi limba Sa: *Întrucât aţi făcut unuia din aceşti prea mici, Mie aţi făcut* (Mt. 25: 45)". Zice însă şi dumnezeiescul Chiril: „Dar însă şi cel ce poate pricepe sărăcia Domnului, şi se sârguieşte după putere a lăuda pe cel ce o a primit, se va izbăvi în *ziua cea rea*, că aşa se numeşte năpădirea ispitelor şi prigonirile vrăjmaşilor, pentru durere şi osteneală, nu că doar ziua este prin fire rea, să nu fie!" Şi Teodorit zice: „Iar *ziua cea rea*, Simmah o a zis «de răutate», şi mi se pare că înţelege prin aceasta *ziua cea rea* a judecăţii, înfricoşătoare fiind şi făcătoare de rău călcătorilor de lege. Şi însemnează curata cunoştinţă a acelei sărăcii, că îl va izbăvi pe el de relele zilei celei înfricoşătoare".

acela ce urma să se facă, după însuşirea* proorocilor, care pe cele viitoare le văd ca trecute[57].

4. Eu am zis: Doamne, miluieşte-mă, vindecă sufletul Meu, că am greşit Ţie.

Cuvintele acestea, şi cele următoare se zic dinspre faţa lui Hristos către Dumnezeu-Părintele (după Teodorit), şi se roagă Hristos ca om pentru ca să arate că fiecare om are trebuinţă de mila lui Dumnezeu. Dar cum zice că a greşit, de vreme ce, după Isaia: *Păcat nu a făcut, nici nu s-a aflat vicleşug în gura Lui* (Is. 53: 9). Răspundem că, de vreme ce Fiul lui Dumnezeu pentru noi s-a făcut om, pentru aceasta patimile şi glasurile oamenilor celor asemenea Lui le însuşeşte

---

* ἰδίωμα = modul de exprimare specific, limbajul. Vezi şi afirmaţia următoare. Acest mod de exprimare şi de trăire al proorocilor este exact modul realist-eshatologic de a percepe şi a fi în relaţie cu lucrurile, evenimentele şi persoanele. La polul opus avem o [altă] lume ruptă de Dumnezeu, care are la bază măsurătorile, cuantificarea, socotelile, prejudecăţile etc. Cel ce se împărtăşeşte de veşnicia lui Dumnezeu devine el însuşi veşnic, se înveşniceşte încă de aici de pe pământ, zice undeva Sfântul Maxim Mărturisitorul, drept care devine contemporan cu toate timpurile sau, mai degrabă, timpul se anulează în mod negrăit, toate fiind trăite ca o plenitudine de viaţă, nemaifiind nimeni ispitit să încerce a măsura cât a trecut de atunci şi până acum, decât dintr-o iconomie oarecare. Aceasta nu înseamnă o rupere totală de lume, căci cei îmbunătăţiţi astfel se „pogoară" adeseori la ceilalţi pentru a-i face şi pe ei părtaşi urcuşului lor duhovnicesc.

[57] Zice însă Sfântul Chiril: „Aceasta sunt răsplătirile credinţei celei întru Hristos: păzirea cea de la Domnul, împărtăşirea de viaţa veşnică, fericirea în pământul pătimirilor, şi scăparea de vrăjmaşii cei gândiţi. Acesta sunt răsplătiri şi pentru iubirea de săraci, că nu numai cele viitoare dă Domnul iubitorului de săraci, şi viaţa cea adevărată, dar şi aici îl arată fericit". Zice însă şi Isihie: „S-a aflat şi până acum adevărul prooroceştii făgăduinţe, că mulţi, bolind şi cumplite dureri având, apoi deşertând bogăţiile lor către cei sărmani, îndată s-au prefăcut spre mai bine. Că dacă asupra zilei judecăţii celei viitoare se dispreţuieşte mila, ce mirare este dacă şi aici îndestulata milă întoarce aşteptata moarte şi preface bolnavul, dându-i sănătate? Este însă şi boală a sufletului, care se ia la omul [e legată de omul] dinlăuntru, după care sufletul, avându-şi mâinile întinse – adică de se află în puterile cele lucrătoare – şi genunchii slăbănogiţi, nu poate din această pricină să umble pe calea ce duce la viaţă, că de vreme ce sufletul, oarecum biruit fiind de boala trândăvirii, pentru aceasta este tras către moartea păcatului [moartea duhovnicească şi trupească pe care o aduce acesta], [în schimb] milostenia cea către săraci îl vindecă şi îl preface. Şi pentru aceasta, îndată a adăugat: *Eu am zis*: *Doamne miluieşte-mă, vindecă sufletul meu, că am greşit ţie* (Ps. 40: 4) (La Nichita)". Pentru aceasta a zis Sirah: *Milostenia spală păcatul* (Sirah 3: 29). Şi Tobit: *Milostenia izbăveşte din moarte* (Tobit 12: 9).

Luişi* (după dumnezeiescul Chiril şi Teodorit), iar acele cuvinte pe care păcătoasa fire a oamenilor este datoare a le zice, acestea, mai-nainte de dânsa şi pentru dânsa, le zice Hristos, fiindcă Însuşi S-a împărtăşit din aceeaşi fire, deşi fără de păcat. Şi precum în legea cea veche, jertfa şi arderea de tot care se făcea pentru iertarea păcatelor primea asupră-şi păcatul omului ce o aducea, şi împreună cu păcatul se ardea şi ea*[58], cu un astfel de chip şi Hristos, jertfindu-Se pentru păcatele oamenilor, le-a primit asupra Sa, şi ca şi cum ar fi păcătuit El Însuşi, aşa se ruga şi murea pentru covârşirea iubirii de oameni şi a bunătăţii Sale[59].

---

* Se identifică cu ele, devin ca ale Lui, dar nu păcatele oamenilor, ci consecinţele acestora ce s-au sedimentat în firea umană – afectele, slăbiciunile.

* Jertfa omului căzut în păcat, a evreului, dar şi a păgânului venea într-o perioadă mult după momentul păcatului primordial, mai puţin din adâncul fiinţei sale, cât în virtutea unor legi lăsate de Dumnezeu, fie prin viu grai sau scrise – pentru evrei, fie prin legea firii – la păgâni. Refuzul, sau mai degrabă cvasi-incapacitatea omului de a se aduce jertfă pe sine, „ardere de tot" lui Dumnezeu, a făcut necesară oferirea de jertfe substitutive (animale, cereale etc.), fie aduse de bună voie (precum cea a lui Abel şi a altora de după el, dar şi cele ale păgânilor), fie rânduite de Dumnezeu – atât ca o confirmare a celor de bunăvoie, cât şi ca o îmbunătăţire şi dezvoltare a lor. Omul păcatului se încununa de slava celor materiale, spre care s-a îndreptat prin neascultarea poruncii primordiale. Pentru această „bunăstare", el aducea fie mulţumire prin prinoase, fie prin jertfe. Ele au fost menite de Dumnezeu pentru limitarea slavei deşarte şi egoismului omenesc pe care bogăţiile acestea le aduceau cu ele, prin oferirea lor lui Dumnezeu la templu sau altora. Formalismul în care au căzut aceste rânduieli e stârnit „mânia" şi îngrijorarea lui Dumnezeu, manifestată cu deosebire prin proorocii Săi. Egoismul uman nu a mai putut fi limitat nici prin aceste jertfe. Proorocii dădeau glas lui Dumnezeu, Care Îşi arăta nemulţumirea faţă de aceste jertfe şi de cei ce le aduc – zădărnicia părea că cuprinde totul. Totul părea pierdut. Dar egoismul uman coincidea şi cu o suferinţă a omului, care din slava celor materiale se „încununa" tot mai mult cu necazuri şi suferinţe. Dar omul a simţit şi insuficienţa jertfelor pentru vindecarea egoismului şi „potolirea" „mâniei" lui Dumnezeu, respectiv scăparea de necazuri. Se cuvenea o altfel de jertfă. *Jertfă şi prinos n-ai* [mai] *voit,* zice psalmistul, *iar Eu am zis*: *Iată vin.* Mila lui Dumnezeu s-a manifestat acum prin venirea Fiului Său, a jertfei desăvârşite, „arderea de tot".

58 Pentru aceasta, şi omul care aducea jertfa sau arderea de tot trebuia să-şi pună mâna pe capul vitei ce se jertfea sau se ardea de tot, pentru ca să arate prin punerea mâinilor sale pe capul ei că vita ce se jertfeşte ia asupra sa păcatele celui ce o aduce: *De va fi jertfa lui ardere de tot din vite mari, să fie parte bărbătească, fără meteahnă, şi s-o aducă la uşa cortului adunării, ca să fie bine-plăcută înaintea Domnului. Apoi să-şi pună mâna pe capul vitei* (Lev. 1: 3-4).

59 Iar Nichita zice că stihul acesta se zice şi dinspre faţa lui David, fiindcă şi el era unul dintre cei ce pricep pe sărman şi pe sărac, şi se roagă pentru păcatul său, şi dinspre faţa fiecăruia care se sârguieşte şi căruia i se potriveşte mai vârtos psalmul acesta decât stăpânescului om (după Atanasie). Că nu precum oarecari au socotit că numai pentru sine a zis cele zise, că nu a zis cu articol *Fericit este cel ce pricepe pe sărac şi pe sărman*, că aceasta, fără de articol zicându-se, însemnează pe cineva oarecare şi particular (La Nichita).

5. Vrăjmaşii mei au zis rele mie:

Adică: „Iudeii, vrăjmaşii mei, zice (după Chiril, Teodorit şi Atanasie), de zavistia lor îndemnându-se, au grăit asupra Mea cuvinte rele". Iar *rele* a zis în loc de viclene şi făcătoare de rău. Care însă au fost cuvintele acestea, arată în continuare.

când va muri şi va pieri numele Lui?

„Greu ne este, zic ei, acesta, chiar a-l vedea, deci când va muri? Sau când va pieri numele lui ca să nu se mai audă?" Cu aceste cuvinte arată cât dor aveau iudeii cu un ceas înainte să piară numele lui Iisus, fiindcă-L vedeau că era plin de dumnezeiască putere, şi că vindeca toate bolile cele învechite, şi toate neputinţele, adică bolile cele de puţină vreme, şi, pentru aceasta, socoteau că prin moarte I se va stinge desăvârşit numele.

6. Şi intra să vadă,

„Iuda vânzătorul, zice, fiindu-Mi prieten şi ucenic, cu slobozenie intra în casa şi în locul unde Eu Mă aflam, însă intra cu scop viclean, pentru ca să vadă de este vreme îndemânatică [propice] ca să Mă vândă (precum zice dumnezeiescul Chiril), căci a zis evanghelistul că: *De atunci căuta un prilej potrivit ca să-L vândă lor* (Mt. 26: 17)."

în deşert grăia inima lui,

„Inima vânzătorului Iuda, zice, în deşert şi întru sine cugeta despre vânzare când intra ca să vadă de este vreme cu prilej ca să Mă vândă, adică în zadar se silea a Mă face să nu aflu, cu făţărnicie numindu-Mă Rabi şi Învăţătorule, pentru că Eu ştiam, cunoscător de inimi fiind, câte el se sfătuia şi dorea asupra Mea."

adunat-a fărădelege luişi.

„Nici un bine, zice, n-a cugetat ticălosul Iuda, acestea cugetându-le asupra mea, decât şi-a adunat luişi nelegiuire, fiindcă a vrăjmăşit pe Învăţătorul şi Mântuitorul său."

Ieşea afară şi grăia împreună.

Aceasta şi Evanghelistul Ioan arătat o zice, că: *Luând pâinea Iuda, îndată a ieşit* (In. 13: 30). Iar zicerea *împreună* însemnează în loc de „Iuda grăia împreună cu vrăjmaşii mei iudei, că grăia cu dânşii despre vânzare, şi se tocmea cu arhiereii şi cu cărturarii, zicând: *Ce voiţi să-i daţi, şi eu îl voi da în mâinile voastre* (Mt. 26: 15)". Că toate acestea arătat le istorisesc dumnezeieştii evanghelişti că s-au făcut.

7. Asupra Mea şopteau toţi vrăjmaşii Mei, asupra Mea gândeau rele Mie.

Arhiereii şi Cărturarii, vrăjmaşii Mei, zice, şi bătrânii evreilor şopteau rele unul către altul, pe ascuns, cele ale vrăjmăşirii şi ale morţii mele, fiindcă se temeau de poporul cel de obşte şi nu îndrăzneau a grăi arătat împotriva mea, şi nu numai că pe ascuns şopteau, ci şi gândeau asupra Mea cugetări aducătoare de moarte, că: *Toţi arhiereii şi bătrânii poporului au ţinut sfat împotriva lui Iisus, ca să-L omoare* (Mt. 27: 1)

8. Cuvânt călcător de lege au pus asupra Mea:

Zicerea *au pus* se înţelege în loc de „au răspuns", că, *întrebaţi fiind iudeii de Pilat: Dar ce-I voi face lui Iisus, care Se cheamă Hristos? Răspuns-au toţi: Să se răstignească* (Mt. 27: 22). Şi *călcător de lege* este cuvântul acesta al iudeilor şi răspunsul, căci mare călcare de lege era a da morţii pe un om nevinovat şi fără de păcat, că legea zice: *Nu omorî om nevinovat şi drept* (Ieş. 33: 7). Precum pentru aceasta de multe ori şi Pilat i-a înfruntat, zicându-le: *Eu nu aflu întru El vinovăţie* (In. 19: 6). Şi iarăşi: *Nevinovat sunt de sângele dreptului Acestuia, voi veţi vedea* (Mt. 27: 24). Ori zicerea *au pus* se înţelege în loc de „au pregătit" (după Teodorit), că ziceau către Pilat, minţind cum că: *Tulbură poporul, şi opreşte a se da dajdie Cezarului* (Lc. 23: 2). Şi cuvântul acesta este călcător de lege, fiindcă călcare de lege este a mărturisi cineva cu minciună asupra altuia, că zice: *Să nu mărturiseşti mincinos asupra aproapelui tău* (Ieş. 20: 16).

au doară Cel ce doarme nu va adăuga a se* scula?

Aceasta o zice Hristos în chip întrebător, ca un Dumnezeu mai-nainte cunoscător: *Au doară*, zice, *cel ce doarme nu va adăuga a se scula*? Ba da, se va scula, fiindcă evreii obişnuiesc a lua pe *adăuga* în loc de „voieşte a se scula cel ce

---

* „Oare nu se va mai..." ar fi o parafrază.

doarme?[60]". „Deci (Hristos zice), după ce voi dormi, adică după ce voi muri cu trupul, Mă voi scula cât de degrabă, de vreme ce moartea Mea se aseamănă cu somnul, că precum omul, cu de la sine stăpânire şi cu voia sa doarme, aşa şi Eu, cu de Sinemi stăpânire şi cu voia Mea mor."

9. Pentru că omul păcii Mele, spre care am nădăjduit, cel ce mănâncă pâinile Mele, a mărit asupra Mea vicleşug.

Zicerea *pentru că* se află aici de prisos, iar înţelesul zicerii acesteia este următoarea: „Că omul Meu s-a făcut împotrivitor al Meu". Iar *om al păcii* limba evreiască numeşte pe cel paşnic. Zice dar Domnul că: „Paşnicul Meu, adică prietenul Meu Iuda, întru care am nădăjduit ca într-un om al Meu, şi pe care Eu îl hrăneam împreună cu ceilalţi Ucenici, acesta, zic, *a mărit*, adică a întrebuinţat asupra Mea mare vicleşug şi pizmuire, şi a mărit această mare viclenire Iuda prin tocmeala pe care a pornit-o împreună cu Arhiereii şi cu Cărturarii".

10. Iar Tu, Doamne, miluieşte-Mă, şi Mă scoală, şi voi răsplăti lor.

Zicerea *miluieşte-Mă* şi *mă scoală* adică sunt cuvinte de omenească cuviinţă (după dumnezeiescul Chiril), pe care Stăpânul Hristos, ca un om, nu se tăgăduia [sfia] a le zice către Părintele Cel ceresc, ca unele ce erau ale firii omeneşti, precum de multe ori, prin altele ca acestea, S-a rugat cu omenească cuviinţă. Iar zicerea *voi răsplăti* este cuvânt de dumnezeiască cuviinţă, fiindcă a răsplătit Hristos evreilor prin cuvenita pedeapsă, dându-i pe ei în robia romanilor, deoarece nici după învierea Lui n-au crezut, ci îi prigoneau pe ucenicii Lui[61].

---

[60] Pentru aceasta, Sfântul Chiril zice: „Cum socotiţi că cu moarte veţi îmbrăca viaţa? «Că Mie moartea Îmi este somn, şi moartea nu-mi este spre a omorî viaţa, ci se face spre a învia, că dacă a treia zi Mă scol, cum nu-mi este moartea somn?»". Şi Teodorit zice: „Aceasta se potriveşte zicerii evanghelice: *Stricaţi biserica aceasta, şi în trei zile o voi ridica pe ea* (In. 2: 19)". Şi iarăşi: *Iată, ne suim la Ierusalim, şi Fiul Omului Se va da în mâinile păcătoşilor, şi Îl vor omorî pe El, şi a treia zi Se va scula* (Lc. 18: 33). Pentru aceasta dară, potrivit a numit moartea somn".

[61] Iar Sfântul Chiril zice: „Zicerea *şi voi răsplăti lor*, adică vrăjmaşilor Mei, este cunoştinţă a Dumnezeirii celui ce se pare că se roagă, că nu a zis *vei răsplăti lor*, ci ca Însuşi Cel ce urma a fi Judecător al tuturor, căci, după ceea ce este şi se înţelege, Dumnezeu a zis *voi răsplăti*. Că Însuşi zice că: *Tatăl pe nimeni nu judecă, ci toată judecata o a dat Fiului, ca toţi să cinstească pe Fiul cum cinstesc pe Tatăl* (In. 5: 22). Şi pentru că este şi Dumnezeu, şi Înviere, şi Viaţă, şi pe Sine S-a sculat, a arătat iudeilor zicând: *Stricaţi biserica aceasta, şi în trei zile o voi ridica* (In. 2: 19)". Iar Isihie zice: „Nu pentru că a pătimit moarte de la dânşii zice aceasta, poftind a le răsplăti lor cu pedeapsă, că Însuşi în vremea răstignirii zice: *Părinte, lasă-le lor păcatul*, ci pentru că vedea

11. Întru aceasta am cunoscut că M-ai voit; că nu se va bucura vrăjmaşul meu de Mine.

Zicerea *M-ai voit* se înțelege în loc de „M-ai iubit" (după Sfântul Chiril), fiindcă ceea ce iubeşte cineva, aceea şi voieşte: „Prin aceasta, zice, am cunoscut că M-ai iubit, Părintele Meu, dacă nu se va bucura vrăjmaşul meu de Mine, adică dacă Mă voi scula, şi numele Meu se va propovădui în toată lumea, care lucru este mare mâhniciune pentru vrăjmaşul Meu". Iar prin *vrăjmaş* să înțelegi pe Diavolul şi pe Iuda[62].

12. Şi pe Mine pentru nerăutate M-ai sprijinit şi M-ai întărit înaintea Ta în veac.

Şi cuvintele acestea se zic din partea omenității lui Hristos, iar *nerăutate* numeşte curățenia şi nepăcătuirea Sa [lipsa Lui de păcat]: *Că fărădelege*, zice, *nu a făcut* (Is. 53: 9). „Nu numai, zice, că Mi-ai ajutat, ca un om ce sunt, ci şi M-ai întărit lângă Tine, punându-mă adică să şed de-a dreapta Ta", că zice: *Şezi de-a dreapta Mea, până cei voi pune pe vrăjmaşii Tăi aşternut picioarelor Tale* (Ps. 109: 1).

13. Bine este cuvântat Domnul Dumnezeul lui Israel, din veac şi până în veac: fie, fie*.

După ce David a proorocit cele mai sus zise despre Hristos, şi s-a mirat de negrăita Lui iubire de oameni şi pogorâre, acum, aici, aduce laudă şi mulțumire lui Dumnezeu, zicând că se cuvine a se lăuda şi a se slavoslovi Dumnezeu, Domnul lui Israel, adică al creştinilor, precum a zis mai-nainte la Psalmul 21: *Să se teamă de Dânsul toată seminția lui Israel.* Se cuvine însă a se slavoslovi din veacul de

---

dreapta judecată cea nepărtinitoare în fața Părintelui că hotărăşte asupra vărsătorilor de sânge, pentru aceasta, ca Cel împreună lucrător cu Dumnezeu şi Părintele, a zis *şi voi răsplăti lor*, ca lucrarea să o arate una Amândurora [adică pentru Tatăl şi Fiul] (La Nichita)".

[62] Iar Sfințitul Teognost [Despre Teognost avem informații şi scrieri în *Filocalia*, Vol. IV] zice: „«Întru aceasta am cunoscut că M-ai voit, că nu se va bucura vrăjmaşul meu de Mine, până în sfârşit tiranizându-Mă şi împilându-Mă prin patimi, dar mai-nainte de sfârşit să Mă răpeşti din mâna lui şi să Mă învredniceşti a trăi duhovniceşte după bunăplăcerea Ta, prin bun sfârşit să Mă pui înaintea judecății Tale mântuit (În *Filocalie*)".

* γένοιτο γένοιτο = să vină, să se facă, să aibă loc, să fie...

acum până în cel viitor[63]. Apoi se roagă să grăbească înomenirea Stăpânului Hristos, zicând: *fie, fie*. Iar repetarea zicerii *fie* arată întindere* de rugăciune[64].

PSALMUL 41

Întru sfârşit. Spre înţelegere fiilor lui Core.

Despre fiii lui Core am zis mai-nainte în Precuvântarea cărţii acesteia (la capitolul 5). Iar *la sfârşit* se suprascrie deoarece proorocirile care se cuprind într-însul urmau a se face [împlini] la sfârşit, de vreme ce, după Teodorit, evreii urmau să fie luaţi în robie în Babilon pentru păcatele lor, şi să petreacă în robie şaptezeci de ani. Pentru aceasta, dumnezeiescul David, mişcat fiind de mai-nainte văzătorul dar* al Sfântului Duh, ia aici asupră-şi faţa fiecărui binecredincios din robiţii evrei, precum a lui Daniil, Iezechiel, a celor trei tineri, şi a altora ca aceştia, şi ca din partea lor zice cuvintele cele ce se cuprind în psalmul acesta (după Teodor al Antiohiei [de Mopsuestia] şi după Hrisostom), iar zicerea *spre înţelegere* s-a adăugat ca să ne înveţe că acestea, înţelegându-le fiecare din drepţii pomeniţi mai sus, strigau către Dumnezeu. Ori cuvântul acesta învaţă cum că cei ce citesc cuvintele psalmului acestuia au trebuinţă de înţelegere.

---

[63] Că a zis dumnezeiescul Chiril: „Deodată, din lumea aceasta se începe binecuvântarea lui Dumnezeu şi se desăvârşeşte în cea viitoare, când cea [binecuvântarea, cunoaşterea etc.] din parte se va strica". Iar Teodorit zice: „Potrivit a adăugat laudă după patimi, învăţând că nu numai om a fost Cel ce proorocea, ci şi Dumnezeu mai-nainte de veacuri, nepierdută şi nesfârşită avându-Şi fiinţa".

* Stăruinţă, accentuare.

[64] Însemnează că zicerea *fie, fie* este în loc de „amin, amin", precum a zis şi Achilla, care se obişnuieşte a se zice întotdeauna la rugăciuni şi la cuvinte după zicerea „în veacul veacului" ori „în vecii vecilor". Sfârşit însă al cărţii întâi din cărţile cele dintâi ale psalmilor este aici, după Grigorie al Nyssei şi după Eusebie, şi precum întâiul psalm al cărţii întâia se începe de la fericire, zicând: *Fericit bărbatul care n-a umblat în calea necredincioşilor...*, aşa şi acest de pe urmă psalm al acestei cărţi dintâi, de la fericire se începe: *Fericit cel ce pricepe pe sărman şi pe sărac*. Iar în întâiul psalm se fericea cel ce se depărta de la rău, iar în acest de pe urmă este fericit cel ce cunoaşte Binele, Care este Fiul Cel Unul-Născut, Care, bogat fiind, pentru noi a sărăcit, că pe Cel ce L-a numit la începutul psalmului acestuia *sărman şi sărac* după omenitate, pe Acesta, aici, la sfârşit, Îl numeşte Domn şi Dumnezeu binecuvântat (după Teodorit), precum însuşi Grigorie al Nyssei zice.

* χάρισμα.

1. În ce chip doreşte cerbul izvoarele apelor, aşa doreşte sufletul meu spre Tine, Dumnezeule.

Prooroc-împăratul David, voind să arate dorul cel mult şi covârşitor ce avea către Dumnezeu, întrebuinţează aici spre pildă pe prea însetatul cerb, pentru că cerbul, după fire fiind fierbinte, şi mai ales pentru că se aprinde cu totul din pricina multor şerpi pe care îi trage cu răsuflarea sa din cuiburile lor şi îi înghite, pentru aceasta are o sete atât de mare, şi o poftă aşa de mare de apă. Că *doreşte* însemnează „aleargă, se grăbeşte şi năvăleşte" (după Achilla). Iar *către Tine* a zis în loc de „către Tine, Dumnezeul meu, doreşte şi năvăleşte sufletul meu, care locuieşte în Ierusalim". Deci, fiecare binecredincios din cei ce se află robiţi în Babilon se roagă către Dumnezeu, Cel ce era în Ierusalim, fiindcă ei nu socoteau că Dumnezeu Se află în Babilon, din pricina slujirii de idoli ce se afla acolo[65].

2. Însetat-a sufletul meu spre Dumnezeul Cel tare, Cel viu;

„Sufletul meu, zice, a însetat, adică se doreşte foarte pentru Dumnezeu." Că zicerea *însetat-a* arată dorul cel aprins şi însetat[66]. Iar *tare şi viu* numeşte David pe

---

[65] Zice însă Hrisostom: „Acesta este obiceiul celor ce iubesc: a nu ţine cu tăcere iubirea, ci a o descoperi şi a o spune celor de aproape că iubesc, că firea dragostei este un lucru fierbinte, şi nu suferă a o ţine cu tăcere, pentru aceasta şi cel supus psalmului, aşa iubind, nu suferă să tacă". Iar Grigorie al Nyssei zice: „Pentru ce oare pe dobitocul acesta cuvântul l-a adus în mijloc? Setos oarecum este cerbul şi, pentru aceasta, des aleargă la izvoarele apelor. Setos este şi din fire, şi din aceea că mănâncă şerpi, şi cu trupurile lor se hrăneşte. Şi nu doar atât, ci şi de carne purtătoare şi curată se numeşte în lege vita, şi iubitoare de pustie, şi însuşirea ei este de a fi topitoare şerpilor [a se hrăni cu şerpi], şi a goni înăduşeala, şi prin însuşirea pielii a goni neamul şerpilor. Astfel este şi tot dreptul, cele înalte căutându-le, şi pe cele târâtoare ale minţii omorându-le, călcând peste şerpi şi peste scorpii, după puterea ce o are de la Iisus, şi zicând: «Întru Tine cu cornul vom împunge pe vrăjmaşii noştri». Urmează cerbului, patimile cele omorâtoare ce se încuibează în fire cu cuvântul judecăţii omorându-le, şi veninul răutăţii, cel ce după întâmplare s-a primit întru pomenire, cu multele şi osebitele izvoare ale cunoştinţei şi cu apele Scripturii celei de Dumnezeu insuflate stingându-l". Iar dumnezeiescul Efrem zice: „Israel, căindu-se, zice acestea, dar şi tu, mâncând şarpele cel gândit, cheltuieşte păcatul (adică pierde-l), şi vei putea înseta după dorul lui Dumnezeu. Fă-te ca un cerb însetat, şi doritor a veni la izvoarele apelor, adică la dumnezeieştile Scripturi, ca să bei dintr-însele şi să-ţi răcoreşti setea care te aprinde prin patimi, însă bea şi folosul ce se face ţie dintr-însele".

[66] A zis Sfântul Grigorie al Nyssei: „Nepotolirea şi tăria dorului o potriveşte cuvântul cu setea, căutând între vietăţi firea cea însetată, ca mai mult să se arate întinderea dorului prin vita ce cu atâta covârşire este însetată". Zice însă şi Hrisostom: „Nu a zis «iubit-a sufletul meu pe Dumnezeul cel viu», ci, ca să arate aşezarea sufletului, a numit-o sete, arătându-ni-le pe amândouă: şi înfocarea dragostei, şi necurmarea iubirii".

Dumnezeu, deosebindu-L de dumnezeii babilonienilor celor neputincioşi şi morţi. Unii însă (precum Sfântul Grigorie al Nyssei şi Nichita) zic că din aceste cuvinte ale psalmului s-a alcătuit întreit-sfânta cântare a Sfintei Treimi, că Dumnezeu Sfânt este Părintele, Sfânt tare este Fiul, Sfânt fără de moarte, adică viu, este Mângâietorul, iar zicerea Sfânt întreită [zisă de trei ori] o au luat de la Serafimii pe care i-a văzut Isaia.

când voi veni şi mă voi arăta feţei lui Dumnezeu.

Cuvântul acesta şi-l însuşeşte cel ce doreşte: „Când, zice, eu, poporul cel robit în Babilon, voi veni către Tine, Doamne, Care Te afli în Ierusalim, ca să mă arăt feţei lui Dumnezeu, adică Ţie, Dumnezeule, mă voi arăta însă prin slujirea cea din Biserica Ta şi prin înfăţişarea care aici în Babilon nu o pot face, fiind [socotindu-se] călcare de lege (precum tâlcuieşte Hrisostom)"[67].

3. Făcutu-s-au lacrimile mele pâine ziua şi noaptea, când mi se zicea mie în toate zilele: unde este Dumnezeul tău?

„Când ocărăsc, zice, babilonienii, şi prihănesc neputinţa Dumnezeului meu, zicându-mi în derâdere: «Unde-i acum Dumnezeul tău să-ţi ajute?», atunci, zic, mi se fac lacrimile pâine, adică doresc şi poftesc lacrimile ca pâinea, şi precum hrana de pâine este de nevoie pentru tot omul, aşa şi mie atunci lacrimile îmi sunt de nevoie, iar pofta şi nevoia lacrimilor de acest fel se află întru mine nu numai ziua, ci şi noaptea, adică eu, poporul Tău, doresc să plâng şi ziua, şi noaptea, nesuferind ocara aceasta a Dumnezeului meu."

---

[67] Zice însă şi Teodorit: „«Doresc, zice, şi însetez de slujirea Dumnezeului meu Celui viu». Că a se arăta feţei lui Dumnezeu o zice pentru a-I sluji Lui după lege, iar slujirea de acest fel în Ierusalim s-a hotărât, şi, mai ales, potrivit numesc pe Dumnezeu *tare şi viu*, văzând micşorarea întru neînsufleţiţii şi nemişcaţii idoli ai babilonienilor". Iar Sfinţitul Augustin, în capitolul 33 al Solilocviilor sale, adăugând cuvintele psalmului acestuia de la început până la zicerea aceasta, zice prin cuvintele acestea pline de dragoste: „O, izvor de viaţă, o, vână de apă vie, când voi veni la curgerile dulceţii Tale, de la pământul acesta pustiu şi neumblat şi fără de apă [cf. Ps. 62: 3] ca să văd puterea Ta, ca să-mi satur setea ce mă stăpâneşte din apele milei Tale? Însetez, Doamne, izvorul vieţii Tu eşti, satură-mă! Însetez, Doamne, însetez de Tine, Dumnezeul Cel viu, când voi veni şi mă voi arăta feţei Tale?"

4. De acestea mi-am adus aminte şi am revărsat spre mine sufletul meu,

„De acestea, zice, mi-am adus aminte, eu, poporul Tău, Doamne, adică de cele de mai sus pe care babilonienii le zic către mine cu luare în râs, şi pentru aceasta am revărsat spre mine, adică mi-am trândăvit sufletul în sine, prin care mi-am slăbănogit puterea şi tăria inimii mele, adică m-am pornit spre tânguiri (după Teodorit)."[68]

că voi trece în locul cortului celui minunat, până la casa Dumnezeului meu.

„Repaus, zice, şi revărsare a luat strâmtoratul meu suflet, pentru că mi-am adus aminte că voi umbla iarăşi în Ierusalim, în Biserica lui Dumnezeu, până la cămările ei cele neumblate." Că *cort* numeşte Biserica lui Solomon cea vestită, iar *casă a lui Dumnezeu*, locurile bisericii cele mai dinăuntru şi neumblate. Iar după această a doua tălmăcire, prepoziţia *că* se ia ca adeveritoare, căci David prooroceşte ca din partea celor robiţi în Babilon, zicând că: „Cu adevărat voi face aceasta"[69]. Se înţelege însă şi într-alt fel, că *cort* adică este Trupul lui Dumnezeu-Cuvântul Cel luat de la noi, şi că Acesta este minunat, fiindcă s-a alcătuit fără sământă bărbătească de Duhul Sfânt. Iar *casă a lui Dumnezeu* este sufletul lui Hristos cel gânditor* şi preasfânt, căci prin mijlocirea sufletului s-a unit Dumnezeu-Cuvântul cu trupul. Iar *loc* este Însuşi Dumnezeu-Cuvântul, care întru

---

[68] Se cuvine să ştim deobşte că limba evreiască de foarte multe ori cu neosebire întrebuinţează alcătuirile graiurilor şi ale propoziţiilor, precum şi aici: cum *spre mine* l-a întrebuinţat în loc de „întru mine", iar *acestea* le zice în loc de „pentru acestea", că pronumele „acesta", luându-se către cele următoare, cuvântul ia alt înţeles, adică: „eu mi-am adus aminte de cele ce se vor zice mai jos", precum se scrie de Nichita, că mai bine este a se înţelege zicerea *am revărsat*, în loc de „am dat revărsare şi m-am veselit, aducându-mi aminte de cele ce zic mai jos".

[69] *Cort* numeşte acoperământul lui Dumnezeu: deci după cele întristătoare le vesteşte pe cele bucurătoare, şi mai-nainte învaţă că în grabă se vor noroci cu chemarea înapoi. Prooroceşte şi Fericitul Isaia că cu prea multe ispite se vor întoarce în curţile strălucite, cu catâri aducându-se şi cu acoperăminte acoperindu-se, şi de supărarea prădătorilor fiind scutiţi. Aceasta însă şi Achilla o a însemnat: „Voi intra, zice, în loc umbros, ducându-i pe ei până la casa lui Dumnezeu (tot aşa şi Teodorit)". Iar Origen zice: „Cortul lui Moise, adică cel întru ieşire [mobil] socotesc că era închipuire a acestuia [de acum], iar biserica lui Solomon a fost închipuire a adevăratei case a lui Dumnezeu: «Că încă mă împiedic, zice, şi nu sunt desăvârşit». Iar cortul a fost închipuire a sporirii, cu minune aducând către însăşi casa lui Dumnezeu, adică la desăvârşire [împlinire]".

* νοερὰ de la νοερός = cugetat cu mintea, intelectual, înţelegător.

Sineşi a înfiinţat firea omenească cea luată de Dânsul şi o a închegat [zidit]. „Deci voi trece, zice, prin Cuvântul lui Dumnezeu povăţuindu-mă, până la sufletul firii Sale omeneşti, filosofând despre acestea şi, privindu-le cu mintea după puterea ce mi-a fost dată, nu mi se va îngădui a trece mai-nainte şi a privi cu mintea cele mai adânci ale acestora."

5. În glasul bucuriei şi al mărturisirii glasului ce prăznuieşte.

„Voi trece, zice, prin Biserica lui Dumnezeu cu glas de bucurie, cu glas de mulţumire, glas de prăznuire, adică iarăşi voi prăznui în biserica Domnului ca şi mai-nainte de a cădea în robie, şi iarăşi voi întrebuinţa slujirea dumnezeieştii legi."[70]

6. Pentru ce eşti mâhnit, sufletul meu? Şi pentru ce mă tulburi?

Cu sufletul său vorbeşte aici fiecare binecredincios din cei robiţi în Babilon (după Hrisostom): „Pentru ce, zice, mă necăjeşti, o sufletul meu? Pentru ce mă tulburi şi nu mă laşi să mă liniştesc?". Şi acestea le zicea David din partea acelora, fiindcă au luat deja încredinţare de la Dumnezeu cum că se vor întoarce iarăşi în Ierusalim.

7. Nădăjduieşte spre Dumnezeu, că mă voi mărturisi Lui, mântuirea feţei mele, şi Dumnezeul meu.

„Nădăjduieşte, zice, o sufletul meu, întru Dumnezeu, că eu voi mulţumi Lui când mă voi întoarce în Ierusalim." Şi fiindcă şi-a adus aminte de această facere de bine a lui Dumnezeu ce urma să se facă, pentru aceasta, cu îndulcirea şi bucuria

[70] [Tâlcuirile de aici se referă şi la v. de dinainte.] Iar Grigorie Teologul zice: „Mi se pare însă că glasul celor ce prăznuiesc de acolo nu este nimic altceva decât Dumnezeu, Cel ce se laudă şi este, şi se slăveşte de cei s-au încredinţat petrecerii de acolo". Iar Marele Maxim, simbol (închipuire adică) al sporirii socoteşte *cortul*, iar *casa*, al deplinătăţii, zicând: „Închipuirea minunatului cort este punerea deprinderii faptelor bune, după care Cuvântul lui Dumnezeu, Cel ce S-a născut cu frumuseţile faptelor bune, împodobeşte sufletul ca pe un cort, iar casă a lui Dumnezeu este cunoştinţa ceea ce se face din multe şi deosebite vederi duhovniceşti (adică priviri cu mintea), după care, venind Dumnezeu cu suflet în lume, cu paharul înţelepciunii îndestulează. Iar *glasul bucuriei* este săltarea sufletului pentru bogăţia faptelor bune, iar cel al *mărturisirii* este mulţumirea pentru slava îmbelşugării din înţelepciune, iar *glasul* este slavoslovia ceea ce se face neîncetat din amândouă: din bucurie şi din mărturisire, prin cumpănire".

inimii sale, cheamă pe Dumnezeu, zicând: „O, *mântuirea feței mele*", adică a mea, și „o Dumnez*eul meu*, prea de-bine-făcătorule", adică și prea dulce...[71]

8. Spre mine însumi, sufletul meu s-a tulburat;

Spre mine însumi se înțelege în loc de „întru mine", adică: „Înăuntru, în inima mea s-a tulburat, zice, și s-a mâhnit sufletul meu, fără a pricepe cineva din afară, pentru tulburarea și mâhniciunea mea cea de acest fel (...) s-a tulburat însuși sufletul s-a mâhnit pentru că mi-am adus aminte de păcatele noastre, ale evreilor, pentru care am fost dați babilonienilor, vrăjmașii noștri, ori pentru că și-a adus aminte de vremea cea multă în care în care ne-am aflat în Babilon și nu ne-am întors în Ierusalim, în iubita noastră patrie".

pentru aceasta îmi voi aduce aminte de Tine din pământul Iordanului și al Ermonului, din muntele cel mic.

„Pentru necazul acesta, zice, ce-l am în inima mea, îmi voi aduce aminte de Tine, Doamne, adică voi pomeni Pronia Ta și purtarea de grijă pe care o ai arătat către neamul nostru, al evreilor, din bunătățile acelea prin care ne-am îndulcit în pământul făgăduinței, că prin Iordan și prin muntele ce este aproape de Iordan, care Ermonim* și Ermon se numește[72], prin acestea două, zic, toată Iudeea o a arătat (după Hrisostom și Teodorit). A adăugat însă și mărimea lui Ermonim, că este un munte mic.

---

[71] Dumnezeiescul Chiril însă zice: „Iar în loc de *față*, s-ar potrivi aici a se zice și frumsețe... Că celor ce cred în Hristos li se încuviințează dumnezeiască frumusețe. Drept aceea, întru noi se închipuiește când se lucrează mântuirea feței sufletului, adică a frumuseții lui". Iar Teodorit zice: „Oarecare înfățișare a sufletului este cea care vorbește către sine însăși, că de vreme ce a zis: «Contenește a te întrista după ce ai primit făgăduințele bunătăților», răspunde către acestea zicând că: «Nu în zadar mă întristez, și zisele plângerii le întrebuințez, că pomenirea părintescului pământ îmi pornește lacrimile, că numește pământ al făgăduinței *pământul Iordanului*» [cf. v. urm.]".

* Ερμωνιεὶμ.

[72] Iar după Hrisostom, și Chiril, și Teodorit, pământul Ermonim se numește și Ermon. Vezi și subînsemnearea stihului 13 de la Ps. 83, unde zice: *Taborul și Ermonul, întru numele Tău se vor bucura*. Zice însă și Hrisostom: „Ermonim este un munte mic în pământul Iordanului, de unde s-a înălțat Ilie, aproape de care, în râurile Iordanului, venind, S-a botezat Hristos (În *Cuvântul la Schimbarea la Față*). Iar după Paralipomena (cartea I, cap. 5: 23) unul este Ermonul și altul Ermonimul".

9. Adânc pe adânc cheamă în glasul jgheaburilor* Tale.

După ce şi-a adus aminte mai sus binecredinciosul iudeu, cel robit în Babilon, de facerile de bine ale lui Dumnezeu, acum, aici, prin urmare, pomeneşte cu durere şi părăsirea pe care Dumnezeu o a arătat neamului iudeilor, că prin *adânc* numeşte adâncul relelor întâmplări ce le-au urmat: „Un adânc de necaz, zice, cheamă alt adânc de necaz, în glasul jgheaburilor Tale, adică atât de dese, şi unele peste altele sunt necazurile care vin asupra noastră, a evreilor, a robilor Tăi, Doamne, celor căzuţi, încât se pare oarecum că necazurile acestea poruncesc şi cheamă unul pe altul să vină, din pricina necurmării lor*, şi atât de mult ne întristează, încât, pătimindu-le, strigăm din pricina multelor dureri, că *jgheaburi* se înţelege în loc de cădere, lucrătoare în loc de pătimitoare[73]. Se înţelege însă şi

---

* καταρρακτῶν de la καταρράκτης = cataractă, cădere de apă. În text am păstrat totuşi *jgheaburi*, chiar dacă e mai literal.

* Se cheamă reciproc sau, mai exact, unul dă naştere celuilalt, ca într-un cerc vicios, ca într-o patimă, şi aceasta din pricina poftei păcătoase care nu pare să se satisfacă niciodată, fiind prin fire „necurmată", adică neputând fi – pentru cel păcătos – satisfăcută decât prin hrănirea ei cu lucrul de care cel păcătos se foloseşte. Analogia cu căderile de apă este cum nu se poate mai potrivită: patima, răutatea se manifestă ca o curgere de apă: circuitul apei din natură – în ciuda folosului pe care-l aduce oamenilor – are în sine o finalitate în ea însăşi, în sensul că, în cele din urmă, ajunge tot în adâncul izvoarelor ei, de unde iarăşi se revarsă ş. a. m. d.; tot astfel şi cu păcatul, acesta nu are o finalitate decât în el însuşi, nu transcende această lume, nu merge decât până în eter, în văzduh (unde, după Evanghelie, sălăşluiesc demonii, care înlesnesc şi ei la rândul lor circuitul acestor căderi de ape ale răutăţii, întorcându-le la izvoare, în sufletele oamenilor), ca şi apa, care tot de unde a venit se întoarce. Această monotonie infernală este făcută posibil de forţa izvorului, care izvor nu este altul decât omul, cel ce face posibil sau dă forţă acestui izvor al răului. Virtutea, în schimb, izvorăşte, curge ca o apă din apele cele veşnice ale Duhului (cf. In. 7: 38) răcorind sufletul, pe care-l înalţă dincolo de văzduhul cel plin de demoni al acestei lumi, în veşnicia relaţiei cu Persoana supremă, Dumnezeu.

[73] Iar după dumnezeiescul Chiril, două minuni arată David prin cuvintele acestea: trecerea israelitenilor prin Iordan şi omorârea cea prin grindină a celor de alt neam; că în trecerea Iordanului, curgerile râului care curgeau la vale s-au coborât în Marea Sărată, adică în cea moartă, iar cele ce se coborau de sus, din izvoarele Iordanului, au stătut întru închegare [s-au dat înapoi, după cum zice cântarea], de unde, neavând apele curgere: una venea şi se întorcea peste cealaltă, ca un adânc peste alt adânc, şi se auzea ca un glas de căderi. Iar întru omorârea cea prin grindină a celor de alt neam, atât de deasă şi una peste alta [îngrămădită] s-a făcut curgerea grindinii, încât se părea că o grindină cheamă pe alta, ca un adânc pe alt adânc. Iar prin *glasul căderilor* se pot înţelege căderile cele cu repejune ale grindinilor. Deci, cei robiţi în Babilon, de minunile acestea aducându-şi aminte, se întristau: cum de nu s-a făcut şi în zilele lor vreo minune ca aceasta. Iar purtătorul de

altfel, că: „Adâncul şi mulţimea cea necurmată a păcatelor noastre cheamă adâncul şi nenumărata mulţime a îndurărilor Tale, Doamne, încât să se audă şi la noi glasul apostoleştilor propovăduiri”. Că *jgheaburi* se numesc şi Apostolii, fiindcă au revărsat şi au prăpăstuit toată înălţarea şi amăgirea diavolului. Însă zicerea se înţelege şi cu noimă mai înaltă [anagogic]: *adânc* este Scriptura cea veche, adânc este şi cea nouă, pentru adâncimea ascunselor noime ce le cuprind, deci Scriptura cea nouă cheamă pe cea veche prin glasul căderilor, adică a proorocilor, că şi proorocii se numesc căderi, fiindcă coboară de sus apa proorociei, şi cheamă iarăşi cea nouă pe cea veche ca pe un martor [o mărturie], pentru ca să arate necredincioşilor că proorocii au propovăduit mai-nainte despre Hristos.

Dumnezeu Maxim, prin vedere duhovnicească înţelegând zicerea aceasta, zice: „Toată mintea văzătoare, ce se aseamănă cu un adânc, din pricina mulţimii noimelor, după ce a trecut prin înfrumuseţarea celor ce se văd [frumuseţile făpturilor] şi a ajuns la locul celor gândite, şi frumuseţea acestora, iarăşi după credinţă trecând-o cu repejunile mişcării, va sta întru sine, întărită cu totul şi nemişcată, pentru trecerea cea prin toate, iar atunci, având [după] trebuinţă, cheamă dumnezeiasca înţelepciune, adâncul cel chiar necunoscut după cunoştinţă, ca să-i dea ei (minţii adică) glasul dumnezeieştilor căderi, dar nu înseşi căderile, care lucru este arătare oarecare de credinţă cunoscătoare, cerând să primească cunoştinţa chipurilor şi a cuvintelor dumnezeieştii Providenţe cea despre toate”. Şi Grigorie Teologul încă, la cunoştinţă ia zicerea *adânc pe adânc cheamă*, zicând: „Mă încredinţez că nu numai pe cele de sus a le vedea, ci şi mai încolo a trece, şi în adânc încă a încăpea în adânc, că adânc pe adânc chemându-l, şi prin lumină lumina aflând-o, până ce aş ajunge la cea preanemărginită”. Dar şi Nichita al Paflagonilor, care este numit şi „David” şi „ritor”, zice: „Adânc fiind Domnul, cheamă pe adâncul-Părintele spre a da glas şi cuvânt despre înţelepciunea *jgheaburilor* [revărsărilor, căderilor] Sale, adică a slujitorilor Evangheliei, care ca nişte râuri, din adâncurile lui Dumnezeu purcezând, glasul adevăratei înţelepciuni, ca un râu pururea curgător şi viu îl revarsă, că prin jgheaburile gânditoarelor de Dumnezeu buze este băutură de viaţă curgătoare pe care o toarnă neamurilor. Şi poate că la judecăţile lui Dumnezeu, mult adânc stă de faţă, că judecăţile altor judecăţi s-au zis [deja]”. Această zicere însă, Simmah o a tâlcuit astfel: „Adâncul întâmpină adâncul din glasul curgerilor sale”. Iar dumnezeiescul Augustin înţelege trei adâncuri: 1) nenumărata mulţime a păcatelor; 2) nemărginitele şi nenumăratele munci, de care sunt vinovate păcatele şi 3) nepriceputele judecăţi ale lui Dumnezeu. Deci *adânc pe adânc cheamă în glasul jgheaburilor Tale*, că adâncul păcatului este vinovat de adâncul muncilor, pe care îl povestesc judecăţile lui Dumnezeu, iar adâncul judecăţilor lui Dumnezeu este deasupra omului, iar adâncul păcatelor este înlăuntru în om, iar adâncul muncii este sub om. Se teme dar Sfântul Părinte şi tremură ca nu cumva adâncul cel deasupra sa, cel al judecăţilor lui Dumnezeu, o dată revărsându-se peste adâncul păcatelor cel ce este în sine, să îl înece şi pe acela şi pe dânsul împreună în adâncul muncilor (*Despre zdrobirea inimii*, Cartea a IV-a)”.

10. Toate înălţările Tale şi valurile Tale peste mine au trecut.

Poporul iudeilor numeşte aici *înălţări* ridicări asupră-i ale relelor întâmplări, asemenea şi *valurile*. Deci zice că: „Relele întâmplări şi bătăile Tale, Doamne, au trecut peste mine". Iar *toate* a zis pentru ca să arate osebirea şi mult felurimea relelor întâmplări[74].

11. Ziua va porunci Domnul mila Sa,

Ziua se înţelege în loc de „arătat"*, că lumina este şi arătată ziua, pentru soarele care străluceşte într-însa. Deci David zice că va porunci arătat, adică va trimite Domnul mila Sa, fiindcă cel ce trimite, acela şi porunceşte. Prooroceşte însă cuvântul acesta că slobozenia cea din robie a evreilor se va face arătată, şi tuturor cunoscută şi înfăţişată[75].

şi noaptea cântare Lui de la mine.

„În câtă vreme, zice, mă aflu eu în robie, voi cânta Dumnezeului meu laude şi slavoslovie în vremea nopţii, căci numai atunci sunt slobod, ziua neavând vreme, pentru că slujesc domnilor mei."

12. Rugăciunea Dumnezeului vieţii mele,

„Nu numai voi cânta, zice, laudă şi slavoslovii lui Dumnezeu, ci mă voi şi ruga Lui, ca degrab să-mi dăruiască slobozenie." Adică cântarea se face în slavoslovia şi mulţumirea lui Dumnezeu, iar gura se face [lucrează] întru a ruga cineva pe Dumnezeu să-i împlinească degrab cererile sale cele spre folos. Iar *Dumnezeul vieţii mele* a zis în loc de „Dătătorului meu de viaţă", după perifrază, precum se înţelege şi zicerea *Dumnezeul mântuirii mele* în loc de „Mântuitorul meu".

---

[74] Iar dumnezeiescul Chiril zice că: „Prin aceste cuvinte, cei robiţi în Babilon îşi aduc aminte de minunea cum israelitenii au trecut Marea Roşie cu picioarele neudate".

* Este cumva un joc de cuvinte: τὸ ἡμέρα (ziua) se înţelege în loc de ἡμέρα (ziua, la lumina zilei, în mod limpede, limpede, arătat).

[75] Sfântul Chiril zice că: „Cei din Babilon îşi aduc aminte acum de minunea ce s-a făcut lui Iezechia, că ziua a făgăduit Dumnezeu să dea iudeilor ajutorul şi mila Sa, iar noaptea îngerul Domnului a omorât o sută optzeci de mii de vrăjmaşi ai lor".

zice-voi lui Dumnezeu: sprijinitorul meu eşti.
13. Pentru ce m-ai uitat? Şi pentru ce, mâhnindu-mă, umblu când mă necăjeşte vrăjmaşul?

Cu aceste cuvinte arată poporul cel robit în Babilon că a fost uitat de Dumnezeu, fiindcă a fost părăsit şaptezeci de ani, robind vrăjmaşilor lor, şi fiindcă se necăjea cu covârşire, şi se strâmtora de babilonieni şi pătimea toate câte urmează a le pătimi cei ce se află în robie[76].

14. Când se sfărâmau oasele mele, mă ocărau vrăjmaşii mei.
15. Când ziceau ei mie în toate zilele: unde este Dumnezeul tău?

„Când în robie, zice, oasele mele, adică puterile trupului meu se zdrobeau atât de grelele sarcini ale domnilor mei, cât şi din rănile şi bătăile ce le suferеam, atunci încă şi mă ocărau vrăjmaşii şi mă batjocoreau, zicându-mi: «Unde este acum Dumnezeul tău? Să vină să te izbăvească!»"[77].

16. Pentru ce eşti mâhnit, sufletul meu? Şi pentru ce mă tulburi?
17. Nădăjduieşte spre Dumnezeu, că mă voi mărturisi Lui; mântuirea feţei mele şi Dumnezeul meu.

Repetă aici poporul evreilor aceleaşi cuvinte pe care le-a zis mai sus, pe care le-am şi tâlcuit, însă le repetă pentru a umple de îndrăzneală şi de răbdare. Însă psalmul acesta le potriveşte fiecărui om ce rău pătimeşte în viaţa aceasta, şi doreşte pentru aceasta a se întoarce iarăşi în patria sa, în Rai, din care s-a izgonit întru această necăjicioasă [chinuitoare] viaţă, iar cel ce pătimeşte un astfel de rău va înţelege ca ocărâtori şi batjocoritori ai săi pe draci, ori şi pe necredincioşi, şi pe păgâni, iar prin *pământ al Iordanului* [v. 8], se înţeleg părţile cele mai jos ale pământului, după asemănarea [în contrast cu] cu cerul[78]. Că *Iordanul* se

---

[76] Iar Teodorit zice: „Aceasta că *m-ai uitat* adică „nu m-ai făcut părtaş Proniei Tale, că uitarea este patimă omenească, iar însuşirea lui Dumnezeu este nepătimirea". Zice însă şi Origen: „Nu se roagă a nu fi necăjit de vrăjmaşi, ci, necăjindu-se, să nu se întristeze, că aceasta se potriveşte nevoitorului celui ce se mulţumeşte în cele ce i se-ntâmplă (La Nichita)".

[77] Frumos zice Origen: „Foarte întristează cel drept când i se zice: *Unde este Dumnezeu*?, căci este un loc însemnat...; că ar fi cea mai de pe urmă nebunie a se socoti că Dumnezeu nu se află în loc, căci locul se măsoară prin unghi, iar Dumnezeirea este slobodă de unghi".

[78] Pentru aceasta, altul zice: „Când dracii, vrăjmaşii noştri, vor zdrobi oasele noastre din pricina păcatelor, adică puterile sufletului nostru, atunci negreşit clevetesc către noi pe

tălmăceşte în elineşte „pământul cel mai de jos”, iar *Ermonim*, „loc de întristare”, şi celelalte cuvinte ale psalmului, după potrivire, le va înţelege la [ca arătătoare spre] sine.

PSALMUL 42

Psalm al lui David. Nescris deasupra la evrei.

Nesuprascris este psalmul acesta, fiindcă, după Teodorit, Atanasie şi Eusebie, are acelaşi înţeles cu Psalmul 41 de mai sus, că se vede cum că acesta este parte a aceluia, fiindcă are multă conglăsuire* cu acela, pentru aceasta, cel ce cântă şi citeşte cuvintele aceluia, acela cântă şi citeşte totodată şi pe ale acestuia, şi unul este acela ce zice şi acelea şi acestea, adică şi în psalmul acela şi în acesta, şi primeşte şi îşi însuşeşte luişi relele întâmplări şi pătimirile întregului său neam. Pentru aceasta şi rar lucru este a se afla un astfel de om ca să aibă el durere împreună cu fraţii săi[79], deoarece, precum zice Proorocul: *Nu pătimeau nimic pentru prăbuşirea casei lui Iosif* (Amos 6: 6). Şi iarăşi: *N-a ieşit cea care locuieşte în Senaar să plângă casa care este lipită de ea, lua-va de la voi rana durerii* (Mih. 1: 11).

1. Judecă mie, Dumnezeule,

Zicerea *judecă**, de se va uni cu acuzativul, însemnează chiar osândeşte*, adică precum aceasta: *Judecă-i* (adică osândeşte-i) *pe ei, Dumnezeule* (Ps. 5: 11). Iar de se va uni cu dativul, însemnează aceasta: „Judecător fă-Te”, precum însemnează aici.

Dumnezeu, ca [arătându-L] pe un neputincios, ca, de la nădejdea cea către El depărtându-ne, să ne facă robiţi şi slugi ai lor, şi aceasta în toate zilele, adică necurmat o fac. Deci ce trebuie a face? Trebuie a nu cădea în deznădăjduire, ci a nădăjdui întru mila lui Dumnezeu”.

* συμφωνίαν.

[79] Pentru aceasta, dumnezeiescul Chiril zice: „Psalmul acesta se zice şi dinspre faţa neamurilor”.

* κρῖνόν.

* κατακρίνον.

şi judecă dreptatea mea din neamul necuvios;

„Judecă, zice, Doamne, dreptatea mea cu neamul." Că aceasta însemnează zicerea *din neam*, ori „judecă judecata mea ceea ce vine înainte de la neamul cel necuvios", adică de la cel ce este necredincios lui Dumnezeu, că astfel este omul necuvios, iar *neam necuvios* numeşte pe babilonieni.

de omul nedrept şi viclean, izbăveşte-mă.

„Izbăveşte-mă, Doamne, zice, de omul nedrept, căci este fără de lege, şi de cel ce este viclean, fiind amăgitor şi mincinos, şi prea înălţat [mândru]." Dar însăşi aceasta o însemnează şi rugăciunea celor trei tineri, că zic întru acea rugăciune acestea: *Ne-ai dat pe noi unui împărat nedrept şi prea viclean mai mult decât tot pământul.* Deci uneori psalmul prihăneşte pe babilonieni la plural, iar alteori la singular, fiindcă şi ei vieţuiau, şi toţi împreună cu vicleşug, şi cu înţelepciune, şi fiecare îndeosebi. Tu însă prin *neam necuvios* să-i înţelegi pe draci, iar *om nedrept şi viclean* pe Diavolul, mai-marele lor, precum am zis mai-nainte, fiindcă Diavolul cu nimic nu se deosebeşte de om, după împătimire şi iubirea de îndulcire, pentru că şi el iubeşte trupurile cele frumoase, precum le iubeşte şi omul cel trupesc, şi în patimi se tăvăleşte, precum şi omul cel pătimaş se rostogoleşte[80].

2. Că Tu eşti, Dumnezeule, întărirea mea, pentru ce m-ai lepădat? Şi pentru ce, mâhnindu-mă, umblu când mă necăjeşte vrăjmaşul meu.

„Tu, Doamne, zice, eşti întărirea şi puterea mea, drept aceea, pentru ce m-ai dat în robia babilonienilor, vrăjmaşii mei? Că eu, robul Tău sunt. Iar babilonienii sunt vrăjmaşi ai Tăi, şi eu umblu tânguindu-mă, iar vrăjmaşii Tăi se bucură, obijduindu-mă pre mine, robul Tău." Acestea le zice poporul cel luat în robie, nu prihănind şi cârtind, ci vrând cu acestea mai mult să îmblânzească pe Dumnezeu.

3. Trimite lumina Ta şi adevărul Tău;

Anagogic (după înalta înţelegere) adică, prin *lumina şi adevărul* se înţelege Hristos, precum singur a zis aceasta: *Eu sunt Lumina lumii* (In. 8: 12). Şi iarăşi:

---

80 Pentru aceea, şi dumnezeiescul Chiril, aceasta adeverind-o, aduce martor pe Proorocul Isaia, care numeşte om egiptean pe Diavolul, că a zis: *Nu Dumnezeu să ajute lor* (Is. 31: 3).

Eu sunt adevărul şi viaţa (In. 14: 6[81]). Iar după literă, *lumină* numeşte poporul cel din robie cercetarea şi arătarea lui Dumnezeu (după Teodorit), care, cu lumina şi bucuria ce o pricinuieşte sufletului, topeşte întunericul întristării şi al necazurilor, iar *adevăr* numeşte adevăratul ajutor al lui Dumnezeu.

acestea m-au povăţuit şi m-au adus la muntele cel sfânt al Tău şi la lăcaşurile Tale.

Aici s-a schimbat timpul (după dumnezeiescul Chiril şi după Teodorit), că, în loc de a zice la timpul viitor: „mă vor povăţui şi mă vor aduce", a zis la timpul trecut: *m-au povăţuit şi m-au adus*: „Acestea, zice, adică lumina şi adevărul Tău, Doamne, mă vor povăţui şi mă vor aduce la muntele cel sfânt al Tău, adică la Sion, şi la lăcaşurile Tale, adică la dumnezeiasca Ta biserică cea din Ierusalim". Iar după înalta înţelegere, Hristos va povăţui şi va aduce pe cei credincioşi la Sionul cel de sus, şi la cereştile lăcaşuri, că El Însuşi a zis: *Eu sunt Calea* (In. 14: 6)[82].

4. Şi voi intra la jertfelnicul lui Dumnezeu, la Dumnezeul cel ce veseleşte tinereţile mele.

„Eu, zice, voi intra în biserica lui Dumnezeu, unde este jertfelnicul, pentru ca să slujesc şi să jertfesc lui Dumnezeu." Iar aceasta: *la Dumnezeul cel ce veseleşte tinereţile mele*, se zice din partea acelor tineri care s-au născut în robia Babilonului, că aceştia, tineri fiind, slobozindu-se, s-au întors în Ierusalim şi, prin urmare, se înţelege că născătorii lor au murit în robie, şi nu au apucat a se întoarce, prelungindu-se robia şaptezeci de ani. Ori *tinereţe* numeşte pe „a voi", căci aceştia, tineri fiind cu osârdia, se sârguiau spre slujba lui Dumnezeu. Ori, după înţelegerea mai înaltă prin *tinereţe*, după dumnezeiescul Chiril, se înţelege înnoirea cea prin Sfântul Botez, dezbrăcarea şi lepădarea omului cel vechi[83].

---

[81] Iar după Marele Vasile, *lumină*, aici pe Duhul Sfânt L-a numit, iar *adevăr*, pe Fiul, precum şi într-alt loc zice: *Arată nouă, Doamne, mila Ta, şi mântuirea Ta o dă nouă* (Ps. 84: 7). Că se roagă să se trimită pe Fiul şi pe Duhul spre mântuirea neamului omenesc, că trimiterea însemnează buna-voinţă. Ori a se trimite din Soare, din Tatăl, lumina şi raza – Cuvântul şi Duhul.

[82] Iar altul zice: „Precum lumina cea simţită face a fi primită de cele simţite fără amăgire, aşa şi cea gândită, cu adevărul face a se spune înaintea celor ce sunt, pentru aceasta a unit şi lumina, şi adevărul, că lucrare a luminii este adevărul".

[83] Această grăire tâlcuind-o, Grigorie Teologul zice: „Ştiu şi alt jertfelnic, a cărui închipuire sunt acestea de acum, peste care topor sau cuţit nu s-au suit, nici mâini, nici fier nu s-au auzit, nici ceva dintr-ale meşterilor şi din cele de multe feluri, ci toată lucrarea este a minţii, şi prin vedere şi prin urcuş [ἀνάβασις] privea acolo, despre care

5. Mărturisi-mă-voi Ţie în alăută, Dumnezeule, Dumnezeul meu.

„Eu, zice, poporul cel din robie, voi lua iarăşi starea mea cea de mai-nainte în Ierusalim." Că pe aceasta o a arătat prin alăută, „fiindcă, zice, voi mulţumi Ţie, cântându-Ţi cu organele cele muzicale, pe care, când ne ducea în Babilon robi, le-am spânzurat în sălcile lor, rămânând atunci nelucrătoare, şi necântând noi în pământ străin, precum mărturiseşte Psalmul 136. Iar după mai înalta înţelegere, *alăuta* se socoteşte fapta bună practică (precum se zice în Psalmul 32, stih 2: *Mărturisiţi-vă Domnului în alăută*[84]), iar zicerea *Dumnezeule, Dumnezeul meu* arată înfocata aşezare şi dragostea inimii lui David către Dumnezeu.

6. Pentru ce eşti mâhnit sufletul meu, şi pentru ce mă tulburi?
7. Nădăjduieşte spre Dumnezeu, că mă voi mărturisi Lui; mântuirea feţei mele este Dumnezeul meu.

Înseşi cuvintele acestea le-a zis de două ori în psalmul de mai sus, şi o dată întru acesta[85]. Şi vezi tâlcuirea lor acolo. Le-a zis însă de trei ori pentru ca mai mult să-şi întărească sufletul a nu se întrista, ci a se bucura, că negreşit se va slobozi din robie, după Teodorit.

PSALMUL 43

Întru sfârşit, fiilor lui Core, spre înţelegere. Psalm al lui David.

O suprascriere asemănătoare este şi la Psalmul 31, pe care am tâlcuit-o la acela. Acum trebuie să zicem doar atât, anume că, după Hrisostom, Atanasie şi alţii, psalmul acesta îl glăsuieşte David dinspre faţa lui Matatia Macabeul şi a fiului lui, că, fiind aceştia fugari, după ce s-au biruit în Iudeea şi s-au stăpânit de mândrul Antioh şi de macedoneni, abia mai la urmă şi cu anevoie

---

[loc] mi se pare că şi Marele David filosofează, zicând: «Voi intra la jertfelnicul lui Dumnezeu, la Dumnezeul cel ce veseleşte duhovniceasca mea tinereţe»".

[84] Iar după Sfinţii Chiril şi Atanasie: „Cu adăugirea *alăutei* a arătat strălucirea, iar iubirea o a arătat întru glăsuirea cea repetată de două ori, că: *Dumnezeule*, zice, *Dumnezeul meu*, ca să înţelegi că pe Dumnezeul Cel peste toate, pe Acesta - ales din râvnă şi credinţă, şi de cei din tăierea împrejur, şi cei din neamuri - cunoscându-L, Îl adeveresc".

[85] A zis însă Teodorit: „Şi de aici este adevărat că aceşti doi psalmi au un singur înţeles: cei ce vorbesc se sfătuiesc pe ei înşişi să aibă bune nădejdi, să biruie patima întristării şi să aştepte de la Dumnezeu mântuirea, că fără îndoială li se va da".

îmbărbătându-se, şi împreună aducând pe câţi evrei au putut, s-au gătit să ostăşească spre ajutorul patriei lor, nădăjduind întru Dumnezeu, precum pomenesc Cărţile Macabeilor şi ale lui Iosif [Flaviu], iar de vreme ce iudeii ostaşi care se adunaseră împreună din fugă erau înspăimântaţi din pricina sălbăticiei macedonienilor, fiii lui Matatia aduc ostaşilor o sfătuire în forma unei rugăciuni pentru a-i îmbărbăta şi a-i îndemna spre luptă, cu aducerea-aminte de minunile şi semnele acelea pe care Dumnezeu le-a făcut strămoşilor celor vechi.

1. Dumnezeule, cu urechile noastre am auzit, şi părinţii noştri ne-au spus nouă.
2. Lucrul pe care l-ai lucrat în zilele lor, în zilele cele de demult.

„O Dumnezeule, zic Macabeii, noi cu însuşi urechile noastre am auzit", spre adeverire însă a cuvântului se adaugă *cu urechile noastre*, de vreme ce, după dumnezeiescul Hrisostom, noi, oamenii, când povestim despre lucrurile de care suntem încredinţaţi, obişnuim a aduce ca mărturii [martori] simţurile noastre, precum a zis şi Ioan, ucenicul cel iubit al Mântuitorului: Ceea ce au văzut ochii noştri, şi mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieţii (I In. 1: 1). Iar după ce au zis că au auzit, spun apoi şi de la cine au auzit, adică de la strămoşii lor. Dar ce au auzit? Şi ce a lucrat Dumnezeu? Să le auzi în următoarele cuvinte[86].

[86] Obşteşte folositoare sunt însă cuvintele adăugate de Hrisostom la această zicere: „Auziţi toţi cei ce nu purtaţi grijă de fiii voştri, câţi îi treceţi cu vederea cântând ei diavoleşti cântări şi lenevindu-se de dumnezeieştile învăţături. Dar fiii Macabeilor n-au fost aşa, ci de-a pururea îşi petreceau viaţa întru istorisirile isprăvilor lui Dumnezeu, că şi cărţi se făceau pentru toate gurile celor născuţi, iar ei, aflându-se întru pomenirea facerilor de bine ale lui Dumnezeu, şi prin aceasta făcându-se mai buni, şi pe fiii lor prin nişte istorisiri, la acestea mai mult îi trăgea prin cunoştinţa de Dumnezeu, că cei ce se aflau de faţă la cele ce se făceau şi le primeau în vedere, le dădeau auzului, iar auzul era întocmai deopotrivă cu vederea către credinţă". Adaugă însă acelaşi: „Vezi însă virtutea acestora (a Macabeilor adică), ori fapta lor bună încă de la principii [începuturi] a început, că atâtea rele pătimind pentru Dumnezeu... nimic din acestea n-au zis, precum: «Cutare şi cutare am pătimit pentru Tine, ajută nouă». Ci, de ca şi cum ar fi lipsiţi de vreun cuvânt de apărare [îndreptăţire], şi neavând din a loruşi ispravă [virtute] îndrăzneală, aşa năzuiesc la cele făcute de Dumnezeu strămoşilor lor, şi, pentru iubirea de oameni a lui Dumnezeu, de care şi părinţii lor s-au îndulcit, se roagă să se mântuiască - acesta este [deci] semnul mult smeritei lor cugetări".

3. Mâna Ta neamuri a pierdut, şi i-ai sădit* pe dânşii;

Neamuri numeşte aici acele neamuri ale canaaneilor şi ale altora, care locuiau mai-nainte în pământul făgăduinţei. Iar *mână a lui Dumnezeu* numeşte nebiruita Sa putere, iar *i-ai sădit* a zis în loc de „i-ai pus să locuiască cu statornicie în pământul zis mai sus". Vezi însă, o cititorule, zice Hrisostom, amănunţimea [acrivia] zicerilor psalmului, pentru că, zicând despre neamurile canaaneilor, a zis şi că *i-a pierdut*, pentru obşteasca pieire şi prăpădenie ce au făcut neamurilor acelora. Iar evreilor le-a zis că *i-a sădit*, pentru înrădăcinarea în pământ, că deşi au fost mai apoi strămutaţi şi robiţi într-alte locuri, însă nu au fost chiar acei strămoşi care au moştenit pământul făgăduinţei, ci strănepoţii lor, după Hrisostom, şi s-au făcut astfel din pricina păcatelor lor, după acelaşi Hrisostom. Însă Macabeii i-au părăsit, şi n-au povestit minunile cele de mai-nainte, pe care Dumnezeu le-a săvârşit în Egipt, ci au arătat doar minunea aceasta a sălăşluirii lor în pământul făgăduinţei, ca un lucru potrivit la pricina lor. Căci dacă Dumnezeu pe străinii israeliteni i-a sălăşluit în pământul străin al canaaneilor, cu mult mai vârtos Însuşi Dumnezeu iarăşi îi va aşeza acum, şi-i va aduna în Ierusalim, patria lor, pe cei izgoniţi dintr-însa, din porunca macedonienilor.

chinuit-ai popoare şi le-ai gătit pe ele.

„Tu, Doamne, zice, ai pedepsit cele şapte neamuri ale canaaneilor, căci ei nu numai că au fost lepădaţi din pământul făgăduinţei, ci şi rele au pătimit mai-nainte prin felurite războaie şi urgii dumnezeieşti, cu grindină, cu viespi şi cu alte ca acestea."

4. Că nu cu sabia lor au moştenit pământul, şi braţul lor nu i-a mântuit pe ei.
5. Ci dreapta Ta şi braţul Tău, şi strălucirea feţei Tale, că bine ai voit întru dânşii.

„Strămoşii noştri, zice, nu au moştenit pământul făgăduinţei cu armele lor, nici puterea lor nu i-a izbăvit de atât de multe şi preaputernice neamuri, ci i-a

---

* ἐξέβαλες de la ἐκβάλλω = a scoate, a alunga, a trimite. Mitropolitul Veniamin şi Biblia 1914 traduce în schimb cu *sădit*, ceea ce nu e greşit. Sensul prim al cuvântului nu e nici el de lepădat; s-ar fi putut reda prin *i-ai trimis pe dânşii* (adică pe iudei, în pământul făgăduinţei), sau prin *i-ai alungat pe dânşii* (adică pe neamurile păgâne, din pământul făgăduinţei). Oricum ar fi, istoric vorbind, nu s-a întâmplat decât un singur lucru la care se referă Zigabenul în tâlcuire.

izbăvit dreapta Ta şi braţul Tău, Doamne, adică ajutorul Tău, ori puterea Ta, căci amândouă acestea însemnează puterea. Dar şi strălucirea feţei Tale i-a izbăvit, adică cercetarea Ta"; că *arată faţa Ta şi ne vom mântui*, a zis într-alt loc însuşi David (Ps. 79: 4). Iar cercetarea lui Dumnezeu (după Hrisostom) este sprijinirea, şi pronia şi apărarea lor, căci atunci când cineva vede pe vreun om pătimind, îl apără şi-l sprijineşte: „Acestea toate, zice, le-ai făcut părinţilor noştri pentru că le-ai voit binele şi i-ai iubit". Că aceasta însemnează zicerea *bine ai voit*[87].

6. Tu eşti Însuţi Împăratul meu şi Dumnezeul meu, Cel ce porunceşti mântuirile lui Iacov.

„Tu, Doamne, zice, Care ai făcut acele minuni părinţilor noştri, Tu Însuţi eşti şi acum, pentru că după fire eşti neschimbat şi neprefăcut, iar noi suntem strănepoţii acelora (după Hrisostom). Deci, precum atunci ai pierdut neamurile canaaneilor, aşa şi acum zdrobeşte şi neamurile macedonienilor, Tu, Care eşti Împăratul şi Dumnezeul nostru, precum ai fost şi al strămoşilor noştri." Iar zicerea *Cel ce porunceşti mântuirile lui Iacov* se înţelege pentru graba şi lesnirea ce o are Dumnezeu pentru a ajuta: „Tu, zice, ajută nouă, Care numai cuvânt şi poruncă întrebuinţezi spre a mântui poporul cel coborâtor din Iacov (după Hrisostom)". Ori: „Ajută nouă, Tu, Cel ce porunceşti ce şi cum să facem în războaie ca să ne mântuim". Căci în lege porunceşte Dumnezeu ce şi cum să facă evreii pentru a birui pe vrăjmaşi şi a scăpa de ei, şi mai ales în Cartea Ieşirii, a Numerilor şi a Deuteronomului[88].

---

[87] Pentru aceasta zice şi Hrisostom că: „A voi (Dumnezeu) şi a fi de faţă pentru ei a fost destul, apoi şi pricina: „Că *bine ai voit*, zice, *întru dânşii*, că i-ai iubit adică şi ai voit", drept aceea lucrurile au fost ale darului şi nu ale isprăvilor, nici din virtutea lor nu s-au norocit, ci din iubirea de oameni a lui Dumnezeu". Iar după Chiril: „Faţa Tatălui adică este Fiul, că chip al Lui neschimbat este, şi icoană şi întipărire [χαρακτήρ] a Ipostasului Lui este, însă luminarea care se trimite de la El în mintea celor ce pătimesc rău spre izbăvire este înţelegerea cea prin Sfântul Duh, care aduce lui Dumnezeu pe cei ce se luminează, iar în locul lui Israel cel lepădat după răstignirea Mântuitorului, noi, cei din neamuri, cu învăţăturile dumnezeieştilor Scripturi, ne-am sădit în mintea lui Dumnezeu; iar braţul nostru şi lucrarea noastră nu ne-a mântuit, ci mântuirea o am dobândit prin dar". Iar Origen zice: „*Tu îi vei duce* [εἰσαγαγὼν, în sensul de îi vei îndruma, călăuzindu-i, sau iniţiindu-i] *şi vei sădi pe ei în muntele moştenirii Tale* (Ieş 15: 17), că neamurile pentru răutate le pierde, mai-nainte de a ne sădi pe noi, că pe Mântuitorul Îl numeşte *mână dreaptă*, şi *braţ*, şi *strălucire*, că Faţă a Tatălui este şi întipărire a Ipostasului Lui; strălucirea însă – din Aceştia trimiţându-se în mintea celor chemaţi spre izbăvire – este înţelegerea cea prin Sfântul Duh, care aduce pe cei ce se luminează la Dumnezeu (La Nichita)".

[88] Iar Origen zice: „Porunceşte însă Dumnezeu sfintelor duhuri care se trimit spre slujbă pentru cei ce urmează a moşteni mântuirea (cf. Evr. 1: 14); însă sunt multe mântuiri şi multe vieţi".

7. Întru Tine pe vrăjmaşii noştri cu cornul vom împunge, şi întru numele Tău de nimic vom face pe cei ce se scoală asupra noastră.

„Cu puterea Ta, Doamne, zice, ca prin puterile noastre vom doborî pe vrăjmaşii noştri (aceasta însă, după Teodorit, se zice din metafora şi asemănarea cu dobitoacele cele cu coarne, care prin coarnele lor bat pe celelalte dobitoace[89]), şi nădăjduim că prin singur numele Tău, înfricoşând pe vrăjmaşi, şi strigând numai cuvântul acesta: «O Dumnezeule al lui Israel!», îi vom avea ca pe nişte lesne defăimaţi, şi îi vom socoti ca pe un nimic."[90]

8. Pentru că nu spre arcul meu voi nădăjdui, şi sabia mea nu mă va mântui;

„Deşi noi, Macabeii, zice, suntem înarmaţi după legea şi rânduiala oştirii, nu nădăjduim însă în armele noastre ca să biruim."[91]

9. Că ne-ai mântuit pe noi de cei ce ne necăjesc pe noi, şi pe cei ce ne urăsc i-ai ruşinat.

„Din ispită, zice, şi din cercare mai-nainte am văzut ajutorul şi apărarea Ta, Doamne, şi cu lucrul ne-am încredinţat cum izbăveşti pe cei ce nădăjduiesc spre Tine şi cum ruşinezi pe aceia care ne urăsc pe noi, robii Tăi."

10. Întru Dumnezeu ne vom lăuda toată ziua,

Pe *ne vom lăuda*, Simmah l-a zis [redat] prin „ne vom făli", pentru că cel ce se făleşte, acela se şi laudă pe sine: „Noi, zice, nu ne vom făli cu nici un lucru al lumii, măcar deşi avem multe să zicem, numai întru aceasta ne fălim: întru a Te

---

[89] Poate *cu cornul vom învinge* s-a zis de la cetele cu trâmbiţe de corn ce răsunau, şi se ia la cetatea Ierihonului, care s-a luat prin răsturnare, şi de la cei ce de demult s-au învrednicit a câştiga pământul făgăduinţei".

[90] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Ce zic *întru Tine*? Destul este numai numele Tău să-L chem, şi toate le isprăvesc cu covârşire, că nici nu a zis «îi vom ţine», sau «îi vom birui», ci «îi vom defăima», adică «nici nu-i vom socoti a fi ei ceva, nici nu ne vom teme de ei, ci ca şi cum ar fi nimic îi vom goni". Iar un alt tâlcuitor zicea «îi vom călca», arătând biruinţa cea desăvârşită, năvălirea şi oştirea cea fără de frică".

[91] Zice însă Hrisostom: „Şi tu dar, când te lupţi cu Diavolul, zi-i: «Nu în armele mele mă bizui, adică nu întru tăria mea, nici întru dreptăţile mele, ci întru mila lui Dumnezeu». Că şi Daniel aşa zice: *Că nu pentru dreptăţile noastre arătăm nădejdea noastră înaintea Ta, ci spre îndurările Tale, Doamne, cele multe* (Dan. 9: 18)".

cunoaşte pe Tine Dumnezeu al nostru". Iar *toată ziua*, Achilla l-a zis [redat] prin „în toate zilele", iar Simmah a zis „în toată viața"[92].

şi întru numele Tău ne vom mărturisi în veac.

Zicerea *ne vom mărturisi* unii o au înțeles „vom povesti", adică „întru numele Tău vom face povestirea, enumerând toate minunile şi facerile de bine, şi măririle pe care le-a lucrat numele Tău între strămoşii noştri şi între strănepoții lor". Ori se înțelege şi altfel, adică „că vom mulțumi numelui Tău". Iar despre zicerea *în veac*, toți zic că însemnează „fără hotar"*, pururea şi totdeauna (măcar că uneori însemnează şi oarecare vreme hotărâtă, precum vom spune).

Diapsalma.

11. Iar acum ne-ai lepădat şi ne-ai ruşinat pe noi, şi nu vei ieşi, Dumnezeule, întru puterile noastre.

„Acum, zice, ne-ai lepădat, Doamne, ca pe nişte nevrednici, şi ne-ai ruşinat, adică ne-ai făcut să ne ruşinăm, neajutându-ne nouă când pătimeam atâtea rele, şi nici nu-i bați pe vrăjmaşii noştri împreună cu oştile noastre", că pe acestea le numeşte puteri[93]. Însă acestea s-au pus la timp viitor în loc de prezent, adică în loc

---

[92] Zice însă Hrisostom că: „«Dumnezeu avem adevărat (întru Acesta ne aflăm), nu numai când ajuți nouă, ci şi când ne părăseşti». Că aceasta se înțelege prin *toată ziua*, că nu este altă slava ca aceasta. Pentru aceasta şi Pavel zice: ...*Ci nu numai atât, ci şi ne lăudăm întru Dumnezeu* (Rom. 5: 11), că nimic nu se aseamănă cu lăudarea aceasta. Deci nimeni pentru bogăție să cugete înalt, nimeni pentru ceva din cele lumeşti, ci numai pentru a avea stăpân pe Dumnezeu, aceasta decât toată slobozenia este mai de folos, aceasta decât înseşi cerurile e mai bună. Că dacă am avea un nume mare al cutăruia sau al cutăruia, iar acesta prilejuieşte laudă de la oameni, gândeşte ce slavă îți vei aduce de vei auzi că eşti al lui Dumnezeu? Pentru aceasta şi Pavel, în loc de [a se arăta ca unul de] mare vrednicie [cinste], a spus aceasta: *Iar cei ce sunt ai lui Hristos şi-au răstignit trupul* (Gal.5: 24)".

* ἀόριστος = nedefinit, nemărginit.

[93] Iar *puteri* a numit oştile (după Hrisostom), fiindcă puterea împăratului este întru dânsele, şi aceasta Dumnezeu bine iconomisind-o, ca să fie o împreună legătură între stăpânitor şi cei stăpâniți de el, căci şi împăratul are trebuință de supuşi, şi supuşii de apărător, şi multă trebuință au unii de alții, ca, pentru a nu fi oarecare nebunie supărătoare oştii, Dumnezeu a rânduit ca şi cele mari de multe ori să aibă trebuință de cele mici, aceasta o a făcut şi cu cele neînsuflețite, că de multe ori o piatră, clătinându-se, o pietricică dacă se pune sub ea, o întăreşte; şi o corabie foarte mare se îndreptează printr-o cârmă mică şi scapă de primejdii. Pentru aceasta a zis şi înțeleptul: *Slava împăratului este întru mult popor* (Pilde 14: 28).

de a zice „Şi nu ieşi", a zis *şi nu vei ieşi*. Pentru aceasta a zis Simmah: „Şi nu vei ieşi împreună cu oştile noastre, adică la războiul cel împotriva vrăjmaşilor noştri, nici vei tăbărî asupra lor împreună cu oştile noastre".

12. Întorsu-ne-ai pe noi înapoi înaintea vrăjmaşilor noştri, şi cei ce ne urau pe noi ne-au jefuit loruşi.

„Pe noi, zice, care eram între cei ce se ajută de Tine, acum ne-ai întors în starea celor mai din urmă, şi ne-ai supus vrăjmaşilor noştri, pentru aceasta, cei ce ne urăsc jefuiesc averile noastre."[94]

13. Datu-ne-ai pe noi ca oile de mâncare, şi în neamuri ne-ai risipit.

„Zicerea *datu-ne-ai* se înţelege în loc de „ne-ai predat [dat pe mâna] vrăjmaşilor, nu ca pe nişte oi de avuţie şi de ocrotire, care sunt îndemânatice* spre prăsire, ci ca pe nişte oi de mâncare", că acestea, faţă de celelalte, se socotesc mai rele, pentru că, fiind sterpe sau bătrâne, sunt netrebnice, şi numai spre tăiere trebuitoare (după Hrisostom), „şi ne-ai semănat (adică ne-ai împrăştiat) pe noi robi şi slujitori neamurilor", iar neamuri numeşte pe elini şi pe macedonieni, că multe neamuri erau aliate cu aceştia, Macabeii însă, din iubire de fraţi, prin aceste cuvinte îşi însuşesc faţa* celorlalţi fraţi ai lor, a celor de-o seminţie cu dânşii, care au fost robiţi de elini.

14. Vândut-ai pe poporul Tău fără preţ,

„Fără de nici un preţ ai vândut pe poporul Tău cel iubit, Doamne, şi l-ai făcut rob." Aceasta însă o zicea oastea Macabeilor pentru ca să arate nimicnicia şi micşorarea* poporului iudaicesc, pentru că [şi] noi obişnuim a vinde fără de preţ pe robii cei foarte răi ca pe nişte nepreţuiţi şi netrebnici, socotind că câştigăm,

---

[94] Iar după Marele Atanasie, acestea le zice ceata Proorocilor, însuşindu-şi loruşi relele întâmplări ale poporului. Iar după alţii, acestea le zice oastea Macabeilor. Frumoasă este însă şi tâlcuirea ce o face înţeleptul şi rău-norocitul [δυστυχής] Origen la zicerea *întorsu-ne-ai pe noi înapoi*, că zice: „Aici însemnează că *înaintea noastră* se zic a fi virtuţile, iar în urma noastră, răutăţile. De aceasta ni se face îndemnare să fugim de curvie şi să alergăm după iubirea de străini, însă nu tot cel ce se întoarce înapoi, aceasta îl face şi prihănit, ci, dacă cineva, fugind de cele rele, ar voi să se întoarcă la ele, ca de la Sion, adică de la fapta bună, întorcându-se către răutate, care se numeşte Babilon".

* Înclinate, iscusite.

* Se pun în locul lor, îşi asumă, trăiesc gânditor condiţia lor, necazul lor.

* μικρότητα = împuţinarea, smerirea, necăjirea...

chiar şi numai scăpând de dânşii. Însăşi aceasta o zice şi Dumnezeu prin Isaia: *În dar* [fără preţ] *aţi fost vânduţi* (Is. 52: 3).

şi nu era mulţime întru strigările noastre.

„Nu era, zice, mult preţ răscumpărarea noastră, că schimbare de rob, sau de vreun alt lucru, este preţul şi răscumpărarea ce se dă în locul lor." Şi Macabeii zic aceasta cu defăimare împotriva lor, căci cu adevărat n-au fost vânduţi cu mult preţ, că fără nici un preţ s-au vândut (după Hrisostom[95]). Oarecare dintre copiile-manuscrise au [redau prin] *întru strigările*, precum astfel au citit şi Atanasie şi Chiril, adică: „Cei ce ne băteau pe noi nu au fost atât de mulţi încât să ai trebuinţă să strige împotriva noastră răcnetele cele de biruinţă pe care obişnuiesc a le face biruitorii. Nu, ci către noi erau puţini cei care ne-au biruit, drept care, prin urmare, nici nu era mulţime în strigările lor cele de biruinţă asupra noastră".

15. Pusu-ne-ai pe noi ocară vecinilor noştri, batjocură şi [luare în] râs celor dimprejurul nostru.

Batjocură numesc aici Macabeii defăimarea şi necinstea ce li se făcea, iar *luare în râs*, prihănirile celor de dimprejur: „Batjocură, zice, şi râs ne-ai făcut, Doamne, între neamurile cu noi învecinate, adică între idumei şi moabiteni şi

---

[95] Care zice: „Aceasta o zice din omenescul obicei, că noi obişnuim pe cele necinstite şi proaste [simple] a le da fără preţ, iar acelea de care mult ne pasă, de le şi dăm, mult preţ luăm înapoi, iar de acelea de care nu prea ne pasă, le dăm chiar şi în dar. Şi dacă a lăsa în preţul cel mai mic arată prostimea lucrului celui ce se vinde, cu mult mai vârtos apoi nici preţ a lua, ci a-l da fără de preţ. Aceasta dar zice: „Precum ar ieşi vreun om dintru ai săi fără de preţ, aşa şi Tu ne-ai lăsat pe noi fără de preţ, ca pe nişte necinstiţi foarte ne-ai defăimat pe noi". Pentru aceasta, şi altul zice: „Nu era mulţime întru schimbările noastre, adică la vânzarea noastră". Poate însă şi Macabeii zic că adică: „Ai lepădat pe poporul Tău fără de preţ, pentru că mulţi din evreii care s-au robit s-au vândut fără de preţ, iar că nu era mulţime întru schimbările noastre, zic pentru că şi câţiva evrei s-au vândut, însă cu puţin preţ, şi nu cu multă schimbare, adică preţ". Pentru aceasta, şi una şi alta întru adevăr o zic, şi nu cu defăimare. Pentru aceasta, la Teodorit, Simmah arată astfel: „Ai dat pe poporul Tău nu pentru avuţie, şi nu ai făcut mult preţul lor". Unele ca acestea şi Dumnezeu prin Isaia zice: *Unde este cartea de despărţire cu care am alungat pe maica voastră? Sau cărui datornic v-am vândut pe voi? Pentru că numai pentru fărădelegile voastre v-aţi vândut* (Is. 50: 1). Şi iarăşi: *Fără preţ aţi fost vânduţi şi fără argint veţi fi răscumpăraţi* (Is. 52: 3). Deci zic şi minunaţii bărbaţi că: „Ne-a predat, nici un preţ luând de la vrăjmaşi, ci pentru păcate ne-a predat".

amaniteni şi arabii cei de altă seminţie (după Hrisostom şi Teodorit) şi între alţii ca aceştia”[96].

16. Pusu-ne-ai pe noi spre pildă întru neamuri,

„Doamne, zice, ne-ai pus spre pildă între neamuri, că obişnuiesc neamurile a vorbi împotriva noastră. O, de ar pătimi toţi vrăjmaşii noştri câte au pătimit israelitenii (precum tâlcuieşte dumnezeiescul Chiril).” Ori zicerea *spre pildă* se înţelege în loc de „spre povestire”, pentru că, „şezând păgânii cu inimă veselă, povestesc cele ce ni s-au întâmplat nouă”[97].

clătinare de cap întru popoare.

Aici se subînţelege aşa: „Ne-ai pus pe noi spre clătinare capului între popoarele neamurilor, pentru că neamurile cele dimprejurul nostru clatină din cap pentru noi, unii jelindu-ne şi spăimântându-se de relele noastre întâmplări, iar alţii bucurându-se împotriva noastră şi zicând oarecum cu luare în râs: bine, bine! Adică: să pătimească bine! Bine, aşa să le fie!”[98]

17. Toată ziua înfruntarea mea înaintea mea este, şi ruşinea obrazului meu m-a acoperit.

„Totdeauna, zice, înfruntarea se află înaintea mea, a poporului Tău, Doamne, şi ruşinea îmi acoperă faţa, fiindcă am văzut cum au răpit vrăjmaşii averile mele, iar eu, robit, m-am împrăştiat în toate neamurile.”

---

[96] Pentru aceasta zice Hrisostom: „Cumplită este pedeapsa aceasta, şi mai vârtos nesuferită: a fi ocărâţi de păgâni, a pătimi acestea de la vrăjmaşi, şi împrejurul lor a locui ei, şi din toate părţile a fi înconjuraţi de ocăritorii lor: aceştia îi rodeau mai mult decât pedepsele, că de vreme ce pururea se îndulceau de buna-sporire, şi pe vrăjmaşi îi stăpâneau, apoi împiedicându-se ei şi căzând, atunci gurile lor s-au deschis asupră-le”.

[97] Hrisostom zice: „Ce este pilda? Povestire şi ocară [reproş], că spurcaţi oarecare şi fără simţire erau cei dimprejur, nu numai nefiindu-le milă de ei, ci şi ocărându-i, care lucru mai mult îi şi rănea”.

[98] Zice însă Teodorit: „Primejdiile cele mari, şi povestindu-le şi auzindu-le, obişnuim a clătina cu capul de înspăimântare, fiind siliţi a face aceasta, că şi patimi cu patimi obişnuim a asemăna şi a zice că unele ca acestea a pătimit cutare, într-un fel cutare; de aceasta se tânguiesc şi aici, zicând că pildă s-au făcut neamurilor”.

18. De către glasul celui ce ocărăşte şi cleveteşte, de către faţa vrăjmaşului şi prigonitorului.

„Ruşine, zice, îmi este mie, poporului Tău, Doamne, şi pentru cuvintele cele luătoare în râs ce le zic asupra noastră vecinii păgâni, şi pentru că vrăjmaşii noştri cu ochi mândri caută asupra noastră, iar noi nu putem nici să ridicăm ochii către dânşii." Zicerea însă grăieşte împotrivă, [drept care] Achilla a zis „celui ce mă huleşte".

19. Acestea toate au venit peste noi, şi nu Te-am uitat pe Tine şi nu am făcut nedreptate întru aşezământul de lege al Tău.

„Toate aceste rele întâmplări, zice, le-am suferit şi, cu toate acestea, nu Te-am uitat, Doamne, nici am numit alt Dumnezeu afară de Tine, nici legea Ta nu am călcat-o, că cel ce calcă lega, acela o nedreptăţeşte."[99]

20. Şi nu s-au depărtat înapoi inimile noastre, şi ai abătut cărările noastre de la calea Ta.

„Inima, zice, şi voinţa noastră nu s-a întors la cele din urmă, adică le rele şi la păcate, cu toate că am pătimit atâtea şi atâtea întâmplări."[100] Acestea toate însă le zic cei mai cinstitori de Dumnezeu ai poporului, precum erau Macabeii şi cei ce păzeau poruncile lui Dumnezeu, măcar că deşi se aflau în nişte ticăloşii ca acestea, şi nu numai aceasta, ci ei, prin cuvintele acestea, totodată se dezvinovăţesc şi se îndreptează înaintea lui Dumnezeu şi pentru ceilalţi fraţi de-o seminţie cu ei, îndemnându-i şi pe aceia la bărbăţie şi la mărime de suflet*. „Tu însă, zic ei, Doamne, ai întors paşii noştri de la calea care duce la biserica Ta, încât nu putem, ticăloşii [de noi], să mergem la dânsa, căci unii dintre noi au fost luaţi robi, iar

---

[99] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Prea mare nedreptate este când calcă cineva legea ce apără [face răzbunare], şi care nu lasă nici de cei de aproape a fi nedreptăţit el, şi răutatea o opreşte când este nemulţumitor unul ca acela legii care-i dă atâtea bunătăţi".

[100] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Precum legea duce la cele dinainte, tot astfel şi călcarea de lege la cele din urmă întoarce, şi precum legea porunceşte a umbla pe calea cea dreaptă, tot aşa şi călcarea de lege întoarce pe om la pustiu şi la cea neumblată". Şi Origen: „Nu s-a depărtat inima noastră la cele din urmă, ca a femeii lui Lot, ori ca a celui ce a pus mâna pe plug, ori ca a celor ce s-au întors cu inimile în Egipt".

* μεγαλοψυχία.

alții au fugit din patria noastră din Ierusalim, și nu mai putem săvârși slujbele cele după lege (după Hrisostom)."[101]

21. Că ne-ai smerit pe noi în locul dosădirii, și ne-a acoperit pe noi umbra morții.

„Tu, zice, ne-ai ticăloșit în locul relei întâmplări, adică a fugii și a robiei; iar necazul, cel ce se aseamănă morții, din pricina covârșitoarei sale amărăciuni, acesta ne-a izgonit." Căci este firesc ca umbra să se asemene lucrului celui dintâi a cărui umbră este ea, și căruia urmează.

22. De am uitat numele Domnului Dumnezeului nostru, și de am întins mâinile noastre către dumnezeu străin.
23. Au nu Dumnezeu va cerceta acestea? Că El cunoaște ascunzișurile inimii.

„De am uitat noi, zice, numele lui Dumnezeu, adică pe Dumnezeu (după perifrază), și de am ridicat mâinile noastre și ne-am rugat altui dumnezeu mincinos*, oare de le-am făcut noi acestea, zic, nu va cerceta Dumnezeu, și nu va judeca păgânătățile acestea? Așa, cu adevărat le va judeca, pentru că El știe

---

[101] Simmah zice: „Nici nu s-au întors cele ce ne îndreptează pe noi din calea Ta". Iar *cale* numește legea. Deci zice: „Umbletele minții noastre nu și-au îngăduit a se abate din calea și legea Ta". Că acest *nu* (după Nichita) trebuie a se lua din afară la ambele ziceri, adică „nu s-a depărtat inima noastră, și nu ai abătut cărările noastre prin care obștește au arătat lucrul virtuții, și că inima noastră nu s-a depărtat de la bine, și că Dumnezeu nu a abătut de la dreptate pe cel ce voiește, ci îl întărește. Iar de nu se va lua pe din afară tăgăduitorul [negația] *nu*, înțelesul va fi astfel: „Că noi, adică, pe toate le-am păzit, Tu însă ai abătut cărările noastre de la calea Ta, adică ne-ai împins de la biserica Ta". Căci prin *cale* se înțelege și legea, ca ceea ce povățuiește către slujire. Iar după Sfântul Chiril, zicerea o vei înțelege așa: „Ai abătut cărările noastre de la calea Ta". Că nesupunându-se Israel propovăduirilor celor pentru Hristos, a fost lepădat și de la a putea să bine-sporească prin legiuita slujire, căci umbra legii a încetat". A zis însă oareunde printr-unul din prooroci despre Ierusalim: *Pentru aceasta, iată că-i voi împiedica calea lui cu mărăcini, și voi zidi a doua oară căile, și cărarea lui nu o va afla* (Osea 2: 8). Că sinagoga iudeilor nu a știut într-alt fel chipurile bunei-sporiri celei după Dumnezeu. Iar Teodorit zice: „«Cu multe dureri de tot felul, ne-ai îmbrăcat pe noi, care erau îndestule și din cale să ne abată, că ne-ai predat pe noi în robia unor oameni păgâni, care folosesc cruzimea asupra noastră și aduc asupra noastră pedepse omorâtoare». Că *umbră a morții* a numit primejdiile cele de moarte".
* Pseudo-dumnezeu.

adâncurile cele ascunse ale inimii, şi El este martor că noi n-am cugetat unele ca acestea."[102]

24. Că pentru Tine ne omorâm toată ziua, socotitu-ne-am ca nişte oi de junghiere.

„După aducerea* noastră, zice, în toate zilele murim pentru Tine, Doamne, pentru că noi, putând a ne uni întru păgânătate cu slujitorii idolilor, şi a ne petrece viaţa întru odihnă, nu facem aceasta, ci, pentru dragostea Ta, şi pentru legea Ta răbdăm toate primejdiile (după Hrisostom), şi suntem gata a ne junghia fără tulburare pentru credinţa şi legea Ta, precum şi oile, când sunt duse spre junghiere, merg cu gătire şi fără tulburare, nestând împotrivă."[103]

25. Deşteaptă-te, pentru ce dormi, Doamne? Scoală-Te şi să nu ne lepezi până în sfârşit.

„Deşteaptă-Te, zic, ca să izbândeşti şi să ajuţi nouă, pentru ce eşti liniştit, părând că dormi prin această covârşitoare şi de mulţi ani răbdare a Ta? Că cel ce doarme se linişteşte-te, scoală-Te spre ajutorul nostru, şi să nu ne părăseşti desăvârşit şi totdeauna [lăsându-ne] neajutoraţi, măcar că în parte şi la o vreme [anume] ne-ai lăsat." Cu prea-omenească cuviinţă însă sunt cuvintele acestea, căci, precum de multe ori am zis, de la lucrările şi patimile omeneşti obişnuieşte Scriptura a caracteriza pe Dumnezeu, căci în alt chip, neputinţa şi grosimea auzitorilor nu poate înţelege.

---

[102] Iar Teodorit zice: „Se cuvine însă a însemna că cuvântul a arătat o doime a feţelor, că, zicând *au nu Dumnezeu va cerceta acestea? Că El cunoaşte ascunzişurile inimii*, a adăugat *că pentru Tine suntem omorâţi toată ziua*, iar schimbarea aceasta a pronumelui o are şi evreul [Scriptura evreiască], pe care au pus-o şi ceilalţi tălmăcitori". Iar această virtute au arătat-o Macabeii, şi cei de pe lângă Matatia, şi cei şapte tineri, împreună cu maica lor şi cu Eleazar preotul, că nici cu linguşirile, nici cu muncile nu s-au înduplecat, ci neatinsă cinstirea adevăratului Dumnezeu o au păzit, şi ziceau acestea; „Tu ştii, Stăpâne, că Ţie nu numai lucrurile Îţi sunt arătate, ci şi mişcările inimii".

* προαίρεσις = hotărâre dreaptă; consacrare, angajare în faţa lui Dumnezeu.

[103] Iar altul oarecine zice (poate Nichita): „Ştii, zice, şi înseşi gândurile întru care în fiecare zi pentru buna cinstire ne omorâm, că cel ce socoteşte de bună voie la fiecare ispită să primească moartea cea pentru adevăr, unul ca acesta a murit cu buna cinstire". Şi Apostolul încă aceasta zicea, că de vreme ce dese erau şi unele peste altele prigoanele şi ispitele ce îl îngrozeau cu moartea, potrivit zicea că în toate zilele se omoară. Însă *oi de junghiere* sunt mucenicii, întâi că se aduc jertfă înaintea lui Dumnezeu, iar apoi că pătimesc cu blândeţe, cu linişte, fără glas suferind nevoinţele muceniceşti, nu scârbindu-se, nici fugind de pătimiri, asemenea cu oile când se jertfesc. De aceasta şi Pavel această zicere o a luat la cea [Epistola] către Romani, la cei ce se nevoiesc pentru Hristos".

26. Pentru ce întorci fața Ta? Uiți sărăcia noastră și necazul nostru.

„Pentru ce, Doamne, zice, întorci de către noi cercetarea și fața Ta, ca de către niște necredincioși? Ori pentru ce uiți sărăcia noastră? Adică reaua întâmplare și necazul ce le suferim? Că însușire a sărăciei sunt reaua întâmplare și necazul, însă acestea le uiți, fiindcă nu le bagi de seamă, nici ca nimic nu le socotești."[104]

27. Că s-a plecat [smerit] în țărână sufletul nostru; lipitu-s-a de pământ pântecele nostru.

„Sufletul nostru, zice, adică noi, după perifrază, am căzut în țărână, și pântecele nostru s-a lipit de pământ, pentru că dormim pe pământul gol ca niște sluji și robi, și pentru că totdeauna ne plecăm la pământ de greutatea necazurilor." Iar după mai înalta înțelegere [anagogic], se pleacă în țărână și la pământ cel ce este lipit către cele pământești și cel ce se tăvălește în curvii, și în iubirea îndulcirilor celor trupești, după dumnezeiescul Hrisostom[105].

---

[104] Iar după Dionisie Areopagitul: „*Somn* bun ca al lui Dumnezeu este oprirea Sa și neîmpărtășirea celor ce le trebuie, purtarea Lui de grijă, iar *deșteptarea* Lui este luarea-aminte de a vedea și cunoaște mai-nainte El pentru cei ce au trebuință de pedeapsă sau de mântuire". Deci, dormind noi, zice Nichita, și cu trândăvire lucrând, se zice că doarme Dumnezeu, nevrednici judecându-ne pe noi de cercetarea și nedeșteptarea Sa. Iar dacă cândva, simțind noi vătămarea cea din somn, vom zice: „Scoală-Te, pentru ce dormi, Doamne?", atunci nu va dormita, nici va dormi Cel ce păzește pe Israel. Și alți oarecari întorc oarecum ochii lui Dumnezeu pentru nerușinarea celor ce le fac și nevrednicia de ochii lui Dumnezeu, care, prefăcându-se, zic: *Pentru ce întorci fața Ta?* Și alții afară de acesta sunt, care, dându-se afară din pomenirea lui Dumnezeu, și oarecum făcându-I Lui uitare de dânșii, venindu-și oarecum în simțire, zic: *Uiți sărăcia noastră.* Și Teodorit zice: „Numește *somn* îndelunga răbdare, iar *sculare,* pornirea cea către pedeapsă". Și Hrisostom: „*Somn* numește aici liniștea, iar *sculare*, răsplătirea, iar *față,* apărarea, Providența și purtarea de grijă".

[105] După Origen însă: „Pentru aceasta ne rugăm, ca să fie îngăduitor cu neputințele noastre, de vreme ce sufletul nostru în țărână s-a smerit, ori pentru că suntem înfășurați cu pământul cel din patimi, pentru aceasta ne-am făcut aruncați la pământ, dar și de pământ s-a lipit pântecele nostru, cu nimic ceresc hrănindu-ne, ci ca șerpi pământ mâncând. *Pântecele* însă înseamnă lucrarea cea poftitoare a sufletului, întru care se adună toate învățăturile (La Nichita)".

28. Scoală-te, Doamne, ajută nouă şi ne izbăveşte pe noi, pentru numele Tău.

„Scoală-te, Doamne, zice, spre ajutorul nostru – pentru că, trecându-ne cu vederea şi [lăsându-ne] neajutoraţi, pe noi, cei ce pătimim atâtea, se socoteşte că şezi şi dormi – *şi ne izbăveşte*, nu pentru bunătăţile [virtuţile] noastre, fiindcă acestea nu sunt vrednice de un mare dar ca acesta, ci pentru ca numele Tău să fie înfricoşător şi preaslăvit la toate neamurile, şi să nu se hulească între slujitorii idolilor."[106]

Aceasta este tâlcuirea cea după slovă şi după istorie a psalmului acestuia, iar după înţelegerea mai înaltă, cuvintele acestea se pot zice şi către Hristos, şi din partea tuturor mucenicilor care au pătimit nenumărate munci şi se omorau în fiecare zi pentru Hristos, dar şi toţi drept-slăvitorii [ortodocşii] creştini pot a le zice către Hristos, fiindcă în toată vremea* sunt supăraţi, şi cu totul se obijduiesc de către vărsătorii de sânge şi necinstitorii de Dumnezeu păgâni.

---

[106] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Vezi unde a încheiat cuvântul, după nenumăratele lor isprăvi, de unde se roagă a se mântui! De la milă, de la iubire de oameni, pentru numele lui Dumnezeu". Zice însă Teodorit: „Ceea ce au şi făcut acei minunaţi bărbaţi cu adevărat: au milostivit pe Dumnezeu, şi – povăţuindu-se de Dânsul în oştire – i-au întors pe vrăjmaşi în fugă, iar celor de o seminţie cu dânşii le-a pricinuit slobozenia cea de mai-nainte".

* καθ' ἕκαστην... E de accentuat puţin această afirmaţie. Oare am putea spune şi noi ca şi creştinii la care face referire Zigabenul? Desigur, şi chiar mai mult decât atât. Dacă cineva îşi închipuie că trăim într-o lume liberă în care creştinii îşi pot arăta şi manifesta credinţa liber, conform legilor, aşteptând să fie respectaţi de familie, vecini, societate etc., se înşală amarnic. Păgânii şi necinstitorii de Dumnezeu la care se face referire s-au înmulţit astăzi mai mult ca oricând, neghina creşte foarte bine o dată cu grâul, încercând să o copleşească de tot, dar niciodată *până în sfârşit*, cum zice David. Rădăcinile evanghelice, patristice sau mai degrabă hristice, ale creştinătăţii de tip istoric (cum o numea cineva), dacă ni se îngăduie să folosim o metaforă atât de palidă, sunt în bună măsură putrede, şi aceasta din pricină că susţinătorii unei astfel de creştinătăţi au dorit şi doresc să-şi tragă seva din „resursele" lumeşti, deşarte ale culturii păgâne, economiei şi politicii mamonice. Iată una din *supărările* şi *obijduirile* la care Zigabenul poate ar fi făcut referire dacă ar fi trăit în zilele noastre. Psalmii îşi dovedesc şi-şi vor dovedi actualitatea în toate vremurile, din ei curgând nesfârşitele înţelesuri ale nesfârşitului Dumnezeu. Nimeni nu scapă nesupărat şi neobijduit, dacă cineva reuşeşte să scape de cele ale oamenilor, va da cu siguranţă de cele ale dracilor, la fel ca cei ce locuiesc în pustie sau în mănăstiri; paradoxal, cei supăraţi în urma prigonirilor vor primi cunună (daca le vor suporta sau înfrunta cu bărbăţie), iar prigonitorii vor primi osândă.

PSALMUL 44

Întru sfârşit, pentru cei ce se vor schimba, fiilor lui Core spre înţelegere. Cântare pentru cel iubit.

Întru *sfârşit* adică se suprascrie psalmul acesta, pentru că cuprinde proorocii care urmau a se plini la sfârşitul vremilor, iar *pentru cei ce se vor schimba*, se zice adică pentru creştinii care urmau a se schimba prin a doua naştere a Sfântului Botez, dezbrăcându-se adică de omul cel vechi şi îmbrăcându-se întru cel nou. *Că cele vechi au trecut*, zice Pavel, *iată, toate s-au făcut noi* (II Cor. 5: 17)[107].

---

[107] Iar după alt tâlcuitor, s-a suprascris: „Pentru crini", ori „pentru flori", pe care [suprascriere] Marele Vasile o tâlcuieşte astfel: „Grabnica pieire a florilor o a socotit vrednică a se asemăna cu stricăciunea omeneştii firi". Iar dumnezeiescul Grigorie al Nyssei zice: „Suprascrierea cea *pentru cei ce se vor schimba* mi se pare că are acest înţeles, anume cum că singură dumnezeiasca fire este mai bună (adică mai presus) de prefacere şi de schimbare, că nu are spre ce să întrebuinţeze prefacerea, de răutate adică fiind cu totul neprimitoare, şi spre mai bine neputând a se schimba, că nu are către ce să primească schimbare, căci nu are pe cel mai bun decât ea către care să se mute. Noi, oamenii, însă, întru schimbare şi întru prefacere aflându-ne, după amândouă, prin schimbătoarea lucrare, ori mai răi, ori mai buni ne facem: mai răi adică când cădem din comunicarea celor bune, iar mai buni iarăşi, când sporim, schimbându-ne către mai bine. Deci, de vreme ce prin prefacere ne unim cu binele, trebuinţă este nouă de buna schimbare, ca prin aceasta să se facă nouă prefacerea cea către mai bine. Pentru această pricină s-a scris de către alţii *pentru flori*, sau *pentru crini*, că şi floarea arată schimbarea iernii în primăvară, care înseamnează mutarea cea din răutate în viaţa cea după virtute; iar înfăţişarea [forma] crinului tălmăceşte către ce trebuie a se face schimbarea, că cel ce se face strălucit prin schimbare, adică din negru şi întunecat, strălucit, împărtăşindu-se de albeaţa zăpezii". Zice şi Teodorit: „Pe *cei ce se vor schimba*, Simmah i-a numit *flori*, iar Achilla şi Teodoţion, *crini*, iar florile şi crinii sunt odraslă a primăverii, însă duhovniceasca primăvară este venirea Mântuitorului întru care s-a veselit, după proorocia lui Isaia, pustiul cel de demult a înflorit ca crinul". Iar Litinu zice în Psaltirea sa cea tipărită din nou că psalmul acesta are aceeaşi pricină pe care o are şi Cântarea Cântărilor, Cartea lui Solomon, şi este o cuprindere în scurt a aceleia. Drept aceea, şi de către toţi tâlcuitorii, încă şi de către înşişi evreii se mărturiseşte că este o cântare de nuntă şi, pentru aceasta, nu se cuvine a o înţelege trupeşte, ci duhovniceşte, adică despre duhovniceasca nuntă între Hristos şi Biserică, între Mirele Cel de gând [gândit] şi între Mireasa cea de gând [gândită]. [Este ştiut că imnografii au inserat psalmul (ca polieleu) la Praznicele

Că prefacerea însemnează schimbare*, şi schimbare a vieţuirii. Iar *fiilor lui Core* se suprascrie astfel pentru că lor li s-a încredinţat de către David psalmul acesta pentru a fi cântat de ei, precum am zis în Precuvântarea cărţii (la cap. 5). Însă psalmul se suprascrie *spre înţelegere*, căci cei ce-l citesc au trebuinţă de înţelegere pentru dumnezeieştile noime cele ascunse într-însul. Iar *cântare* i se spune pentru că nu este cântat cu organul psaltirii, ci cu limba. Iar zicerea *pentru cel iubit* este o încheiere a întregii suprascrieri a psalmului, fiindcă psalmul povesteşte despre Hristos, că Acesta este Cel iubit al Părintelui, adică al Fiului Cel Unul-Născut, iar nouă, oamenilor, ca Părinte al nostru prea-purtător de grijă, după Marele Vasile, că despre aceasta a zis Părintele: *Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit* (Mt. 3: 17). Iar zicerea *pentru cel iubit* este în loc de „despre Cel iubit", precum am zis şi în alte părţi, prepoziţia *pentru* luându-se în loc de „despre", după împărtăşire*.

1. Scos-a* inima mea cuvânt bun,

Fiindcă Proorocul David a înţeles că va prooroci oarecari mari taine despre Hristos, pentru aceasta cuvântează aici şi zice că are să spună cuvânt bun şi

---

închinate Maicii Domnului, interpretându-l ca o unire între Mirele-Hristos şi Mireasa-Biserică, ce I-a dat Lui trup prin Sfânta Fecioară Maria, sau Sfânta Fecioară s-a oferit ca Maică a Lui din partea tuturor, cum zice şi Condacul Naşterii Domnului. Dar, după o tâlcuire mai înaltă, prin sălăşluirea Cuvântului în trupurile şi sufletele celor ce se cuminecă cu El, acestea devin biserici vii ale lui Hristos sau ale Sfintei Treimi, după cuvântul Apostolului Pavel care zice că noi suntem biserici ale Dumnezeului Celui viu (II Cor. 6: 16). Tâlcuirea ce urmează face din aceste două direcţii, să le spunem, ale nunţii de care am pomenit, una singură, vorbind mai mult de Biserică şi ceva mai puţin de Maica Domnului.]

* μεταποίησισ de la μεταποιέω = a schimba un lucru în sensul de a-i da o nouă orientare; a-l remodela.

* μετάληψὶς.

* ἐξηρεύξατο de la ἐξερεύγομαι. Cuvântul acesta era utilizat în Antichitate cu referire la râuri: a se revărsa, a se goli. N-am greşi dacă am pune şi *revărsat-a inima mea...*, căci psalmul e o adevărată revărsare de cuvinte prooroceşti. Verbul a dat bătaie de cap, sau mai degrabă a stârnit fantezia traducătorilor Bibliei specializaţi în parafraze, mai degrabă decât pe sfânta literă şi Duhul acesteia. Părintele D. Fecioru a dat un adevărat studiu-notă la acest cuvânt (în Sfântul Vasile cel Mare, SCRIERI, Partea întâi, *Omilii la Psalmi*, EIBMBOR, 1986 [vezi şi ediţiile ulterioare], p. 286) dovedind că *răspuns-a* (varianta actuală), *râgâit-a* sau *izbucnit-a* n-au nici un fel de legătură cu sensul verbului, fiind poate ebraisme sau variante fanteziste, Sfântul Vasile, Zigabenul sau alţii netâlcuind de altfel Biblia ebraică, aceasta neconstituind decât o curiozitate mai mult de ordin lingvistic sau literar, în schimb, pentru traducătorii mai noi – ortodocşi sau eterodocşi – ea constituie o referinţă importantă.

mântuitor. Vezi însă, o cititorule, ce putere are zicerea *scos-a*, că precum râgâitul*, chiar şi fără a voi omul, de jos din stomac se suie şi izbucneşte prin gură, tot aşa, zice, şi cuvântul cel despre Hristos l-a trimis din adâncul inimii lui, după ce a săturat-o pe aceasta cu gândita şi duhovniceasca hrană a Sfântului Duh[107b].

grăiesc eu lucrurile mele Împăratului.

„Deci grăiesc eu, zice, Împăratului Hristos lucrurile mele, adică proorocirile mele cele despre Hristos." Că lucrul proorocului este de a spune şi a alcătui proorocii[108].

2. Limba mea este trestie a scriitorului ce scrie degrab.

Cu aceste cuvinte arată David că nu grăieşte de la sine proorocirile cele despre Hristos, „căci, precum zice Teodorit, condeiul slujeşte mâinii scriitorului celui ce-l mişcă, unde şi cum l-ar mişca acela, tot aşa, zice, şi limba mea este trestie a scriitorului, adică a Sfântului Duh, şi se mişcă unde şi cum ar voi Duhul

---

* ῥέζιμον.

107b [Din pricina unei erori de tipar din care reieşeau două note cu numărul 107 punem aici 107b] Marele Vasile şi Hrisostom, şi Eusebie şi Origen zic că David zicea acestea din partea sa către Hristos. Iar Marele Atanasie şi Chiril înţeleg că acestea se zic din partea Părintelui Celui fără de început către Fiul Său care S-a născut ca Cuvânt din Minte, ca bun din bun, şi ca Dumnezeu din Dumnezeu. Zice însă Marele Vasile că: „Precum la râgâirea care se face din fermentarea mâncării, aşa şi la duhovniceasca învăţătură, unele ca acelea scotea, cu care se şi hrănea... Pentru aceasta, fiindcă hrana era cuvântătoare, [deci] nu din mâncare, nici din băutură râgâie, ci cele din felul cuvântătoarei mese: cuvânt bun despre Unul-Născut, *că omul cel bun, din vistieria cea bună a inimii grăieşte cele bune* (Mt. 12: 35). De aici ne învăţăm şi altceva, că proorocii adică nu erau ca vrăjitorii... care multe spun, însă nu ştiu nimic din cele ce spun; iar Duhul Cel Sfânt lasă inima să ştie cele ce se zic, că de nu ar fi ştiut David, nu ar fi suprascris că *a scos cuvânt bun* (adică a revărsat din inima sa). Că Însuşi Dumnezeu zice: *Eu vedenii am înmulţit* (Osea 12: 11). Iar vedenie dăruind Domnul, nu orbeşte mintea pe care Însuşi o zidit, ci o luminează, şi mai strălucitoare o face prin înfăţişarea [παρουσία] Sfântului Duh, că, pentru aceasta, şi proorocii văzând grăiau, căci li se întindea [accentua] oarecum străvederea minţii de înfăţişarea Duhului Celui ce îi lumina". A zis însă şi Teodorit: „Cu duhovniceşti cuvinte hrănindu-mă astfel (duhovniceşte adică), asemenea revărsări scot, şi astfel de cuvinte grăiesc".

108 Zice însă Teodorit: „Pe Cel ce scrierea de mai-nainte [προγράφη] L-a numit iubit, începutul psalmului Îl numeşte Împărat, iar lucrurile proorociei sunt [se rezumă la] cuvântul adevărat cel ce mai-nainte legiuieşte cele ce vor să fie".

Sfânt, iar *a scriitorului ce scrie degrab* a zis pentru ca să arate lesnirea şi grăbirea ce o are Duhul Sfânt spre a dicta[109].

3. Împodobit cu frumseţea mai mult decât fiii oamenilor;

Aici lipseşte graiul *eşti*, adică: „Frumos eşti, o Hristoase, mai mult decât oamenii". Iar zicând despre frumseţea podoabei, nu o arată pe cea a trupului, ci pe cea a sufletului, fiindcă l-a păzit întreg şi neră̆şluit [nepustiit], că singur Hristos, dintre toţi oamenii, a rămas fără de păcat. Isaia, zicând însă: *L-am văzut pe El, şi nu avea nici chip, nici frumseţe, ci chipul Lui era necinstit* [dispreţuit] *şi cel mai din urmă dintre oameni* (Is. 53: 2), o înţelege [ca zisă] despre trup care, în vremea patimilor, bătut fiind şi scuipat şi nenumărate rele pătimind, se vedea fără nici o frumuseţe[110].

vărsatu-s-a dar în buzele Tale,

Evanghelistul Luca zice că popoarele se mirau de cuvintele darului ce ieşea din gura lui Hristos (cf. Lc. 4: 22). Însă prin *buze* ale lui Hristos se înţeleg Apostolii, după Marele Vasile, peste care s-a revărsat darul Sfântului Duh, încât astupa gurile tuturor înţelepţilor şi ale ritorilor cu puterea cuvintelor lor, şi cu lesnire îndupleca pe ceia ce voiau[*111].

---

[109] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Precum curgerea apei merge înainte, aducându-se cu multă repejune, aşa şi prin darul Duhului, cu multă grăbire sporesc toate netede, toate lesne grăindu-le".

[110] Însemnează că Marele Vasile şi alţi oarecare gândesc cum că Domnul nu a fost frumos după caracterul trupesc, ci că David numeşte aici *împodobit cu frumseţea* pe Domnul, privind la dumnezeirea Lui şi, umplându-se de strălucirile cele din aceea, nu laudă frumuseţea trupului. Şi aduce spre mărturie zicerea aceasta a lui Isaia: *L-am văzut, şi nu avea chip, nici frumuseţe* (Is. 53: 2). Iar Hrisostom, Isidor, Damaschinul şi alţii gândesc că nu a fost frumos după caracterul trupesc, iar că nu avea chip şi frumuseţe socotesc că se zice pentru patimă şi pentru moarte. Pentru aceasta zice Hrisostom: „Şi nu despre nefrumuseţea trupului o zice aceasta Proorocul, să nu fie! Ci despre defăimarea ce o suferea, adică că era defăimat şi simplu, vrând ca să calce mândria omenească". Iar Teodorit zice că: „Frumuseţe a Lui numeşte psalmul [arată cu deosebire frumuseţea persoanei Sale], nu pe aceea a trupului, ci a virtuţii şi a întregii dreptăţi, pe ceea ce nu a primit întinăciunea păcatului".

[*] ἤθελον. Adică care se hotărau şi erau gata să primească cuvântul evanghelic.

[111] Marele Vasile zice: „Cu *frumseţea*, adică întru împlinirea vremilor, şi cu *podoaba Ta*, adică cu văzătoarea şi gânditoarea Ta putere, că adevăratul bine – cel ce covârşeşte toată puterea omenească, şi care cu singur gândul este privit – îl vei lua (adică frumseţea), că frumseţea Lui o au văzut fiii tunetului în Muntele Taborului covârşind cu strălucirea soarelui, şi începăturile venirii Lui celei slăvite s-au învrednicit a le vedea".

pentru aceasta Te-a binecuvântat pe Tine Dumnezeu în veac.

Se cuvine a şti că proorocescul cuvânt nu le-a arătat pe cele dumnezeieşti ale Stăpânului, ci pe cele omeneşti, cuvântul arătând firea omenească, pentru că Domnul *sporea cu înțelepciunea, cu vârsta şi cu harul* (Lc. 2: 52). Că nu L-ar fi asemănat oamenilor pe Dumnezeu-Cuvântul, nici n-ar fi zis că Acesta primeşte binecuvântarea de la Dumnezeu (după Marele Vasile şi Teodorit).

4. Încinge sabia Ta peste coapsa Ta, puternice,

„Încinge, zice, şi creşte pornirea Ta, Doamne, şi *sporeşte*, adică isprăveşte şi întru împlinire cele ce voieşti, şi *împărăţeşte*, adică domneşte peste aceia care se ridică asupra Ta." Deşi graiurile acestea par a fi poruncitoare, însă cu adevărat [de fapt] sunt rugătoare, fiindcă Scriptura obişnuieşte a formula ca poruncitoare cele ce cu adevărat sunt rugătoare. Că zice: *Sfinţească-se numele Tău*, în loc de „o, de s-ar sfinţi [de oameni]", şi *vie împărăţia Ta* în loc de „o, de s-ar face" (Mt. 6: 9), şi altele asemenea[112].

5. Cu podoaba ta şi cu frumuseţea ta; şi încordează şi bine-sporeşte şi împărăţeşte.
6. Pentru adevăr şi blândeţe şi dreptate;

„Toate acestea, zice, lucrează-le, şi biruieşte, o Doamne, pentru că eşti adevărat, şi blând, şi drept." Că Însuşi a zis: *Eu sunt Calea şi Adevărul*... (In. 14: 6) şi *Învăţaţi-vă de la Mine că sunt blând*... (Mt. 11: 29) şi că *Aşa de cuviinţă este a se plini de noi toată dreptatea* (Mt. 3: 15). Ori şi altminteri se înţelege, şi anume: „Fă, Hristoase, cele de mai sus, pentru ca să semeni pe pământ adevărul, şi blândeţea, şi dreptatea, în locul celor de mai-nainte, adică a minciunii, a sălbăticirii şi a nedreptăţii (după Hrisostom)".

---

112 Zice Hrisostom: „Pentru aceasta a întrebuinţat forma zicerii în chip poruncitor, că obicei este la cei mai mici, când sunt înfierbântaţi către cei mai mari, a întrebuinţa aceste ziceri, că zice şi adâncul Eustatie [probabil că e vorba de Eustatie, Episcop al Antiohiei, † cca 337, mare apărător al credinţei la Sinodul I Ecumenic, autor a câtorva scrieri contra arienilor şi a lui Origen]: „Căci atunci când se zic cele poruncitoare de către cei mai mici către cei mai mari, au însemnare de rugătoare. Precum şi aceasta: «Doamne miluieşte», pe care toţi o zicem în Biserică către Dumnezeu, se ia în loc de: «O, de ar milui...!»". Iar Isihie zice: „Întinde [încordează] arcul împotriva vrăjmaşilor, şi sporeşte cu cei credincioşi, şi împărăţeşte şi peste unii şi peste alţii, pe vrăjmaşi adică să-i supui, iar pe credincioşi să-i încununezi, că aceasta este însuşire a judecătorului şi a împăratului (La Nichita)".

şi Te va povăţui minunat dreapta Ta.

„Te va aduce, zice, la isprăvile cele de acest fel dreptatea Ta, adică firea Ta bună, de vreme ce Însuţi eşti de Sine destoinic, fără a avea trebuinţă cândva de ajutorul cuiva (după Hrisostom)." Şi cu adevărat mare şi minunat lucru este a se povăţui cineva de sineşi la cele ce voieşte a face, fără a avea trebuinţă de vreun altul[113].

7. Săgeţile Tale ascuţite sunt, puternice, popoarele sub Tine vor cădea, în inima vrăjmaşilor împăratului.

Toţi tălmăcitorii zic că această zicere este în formă inversată, care se poate compune [aranja] neted: „Săgeţile Tale sunt ascuţite, puternice, în inima vrăjmaşilor împăratului, popoare sub Tine vor cădea". Iar *săgeţi* ale lui Hristos se zic cuvintele Evangheliei, după Marele Vasile, o dată pentru că săgeţile au alergat şi au străbătut degrabă toată lumea, şi a doua încă, pentru că cu bună ochire şi prea nimerit a lovit în sufletele oamenilor celor ce lesne simt aceasta, iar săgeţile sunt *ascuţite*, adică [arătând că] dumnezeieştile cuvinte sunt strălucitoare şi tăioase, şi strălucesc cu adevărat, cuvintele dumnezeieştii Evanghelii tăind păcatul. Iar *puternic* zice pe Hristos, nu numai pentru atotputernica Lui Dumnezeire, ci şi pentru că l-a biruit pe Diavolul cu puterea virtuţilor omenităţii Sale: „Însă săgeţile acestea ale dumnezeieştilor cuvinte s-au înfipt, zice, în inima celor ce mai-nainte erau vrăjmaşi ai împăratului Dumnezeu, rănindu-i atât de mult spre iubirea lui Dumnezeu, încât mulţimea lor poate zice cele ale miresei ce cântă: *Rănită de dragoste sunt eu* (Cânt. Cânt. 5: 8), deoarece săgeţile acestea care-i răneau nu i-au omorât pe cei răniţi de ele, ci, mai vârtos morţi fiind, i-au înviat întru virtute şi i-au tras spre dumnezeiasca iubire. Iar *popoarele sub Tine vor cădea*, zice, adică mulţi se vor supune Ţie – cei ce sunt răniţi de săgeţile dumnezeieştii Tale iubiri". Prin *săgeţi* însă ale lui Hristos se pot înţelege şi Apostolii lui Hristos, după

[113] Pentru aceasta adaugă Hrisostom: „Nu numai de cele isprăvite trebuie a ne minuna, ci şi cu preaslăvire s-au isprăvit, că prin moarte s-au stricat, prin blestem, blestemul s-a dezlegat şi bună-cuvântare [εὐλογία] s-a dat, prin mâncare mai-nainte ne-am lepădat, prin mâncare iarăşi ne-am introdus, o fecioară din rai ne-a scos, printr-o Fecioară viaţă veşnică am aflat, prin cele ce ne-am osândit, prin acelea ne-am încununat". Iarăşi acesta zice că pentru aceasta zice Isaia: ...*A Cărui stăpânire s-a făcut peste umărul Lui* (Is. 9: 5), nu ca să înţelegi umăr, să nu fie! Ci ca să ştii că nu are trebuinţă de ajutor din altă parte, că însăşi firea îşi este sieşi destulă, şi puterea întru a şti cele de lucrare şi a le da lor un sfârşit [scop]". Zice însă şi Teodorit: „Fiindcă de *sabie* a pomenit, după urmare a făcut pomenire şi de *dreaptă*; dreaptă însă a Lui sunt sfaturile cele drepte, pe care întrebuinţându-le, nu a primit asuprirea păcatului".

Grigorie al Nyssei, care erau ascuțiți pentru strălucirea vieții lor, şi pentru că ei, prin învăţătura cuvântului lor, intrau în inimile celor ce învăţau de la dânşii. Zăbovindu-se David până aici în cuvintele cele despre înomenirea lui Hristos, de aici şi în urmă se suie şi la cuvintele Dumnezeirii Lui (după Teodorit).

8. Scaunul Tău, Dumnezeule, în veac,

Scaunul, fiind semn al împărăției, arată prin ghicitură împărăția. Deci David zice către Hristos că: „Împărăția Ta, o Dumnezeule, este fără de sfârşit şi pururea vecuitoare". Vezi însă, o cititorule, că David arătat a numit Dumnezeu pe Hristos.

toiagul dreptății este toiagul împărăției Tale.

Toiagul este semn al stăpânirii şi al judecății: „Stăpânirea dar, zice, ce o ai Hristoase spre a judeca, aceasta este de îndreptare". Adică judecă drept şi cu dreptate, fără de vreo adăugire [nepărtinitor] şi căutare la fața omului [superficial]. Ori se înțelege şi altfel, adică puterea lui Hristos cea pedepsitoare, care este de îndreptare, fiindcă cu dreptate pedepseşte pe câți pedepseşte[114].

9. Iubit-ai dreptatea şi ai urât fărădelegea;

Fărădelege numeşte aici David nedreptatea, potrivnica dreptății. Însă zice cu osebire că Hristos are dreptatea, fiindcă va să judece pe toți oamenii şi fiecăruia să răsplătească după faptele lui[115]. Apoi iarăşi, după aceasta, întoarce cuvântul la omenitatea lui Hristos, şi zice:

pentru aceasta Te-a uns pe Tine, Dumnezeule, Dumnezeul Tău, cu untuldelemn al bucuriei mai mult decât pe părtaşii Tăi.

Se fac însă părtaşi ai lui Hristos şi iau numele Lui, numindu-se unşi, împărații (şi proorocii, şi preoții). Că şi aceştia se numesc unşi, pentru că se ungeau, dar pe împărați îi ungeau proorocii cu untuldelemnul cel alcătuit

---

[114] Zice însă Chiril: „Împărat dar Hristos se zice, că şi înomenindu-Se, a rămas întru covârşirile [ὑπεροχαῖς] Sale, că împărăteşte întru dreptate, pentru aceasta, ca din pilda împăraților celor de pe pământ, care obişnuiesc a purta sceptru pe chipul [forma] cuvântului, că însemnare a împărăției este toiagul".

[115] Zice însă Marele Vasile: „Ceilalți oameni adică, cu osteneală şi cu nevoință, şi cu luare aminte de multe ori, isprăvesc să facă aşezarea inimii [îndreptată] către bine, şi întoarcerea cea cu ură dinspre cele rele, iar ție îți este oarecum firească lipirea către bine şi înstrăinarea de la nelegiuire, iar nouă însă nu ne este cu greutate voind să primim dragostea cea către dreptate şi ura cea către nelegiuire".

[pregătit] şi simţit ca semn al împărăţiei, pe Tine însă, o Dumnezeule, cu alt chip Te-a uns de Împărat Dumnezeul Tău, Părintele Tău: *Că Eu*, zice El Însuşi, *M-am uns împărat de El*, adică de Tatăl (Ps. 2: 6), şi nu cu untdelemn simţit ca acesta, ci cu ungere de bucurie, căci aşa cum noi, când auzim de sabia lui Dumnezeu, de arcuri şi săgeţi şi altele asemenea, nu le înţelegem simţitor [cu simţurile], nici cu grosietate*, ci înţelegem lucrarea acestora, precum şi acum, aici, auzind de untdelemn, înţelegem ungerea untuluidelemn, iar ungere de bucurie este venirea* Sfântului Duh, că făcător de bucurie este Sfântul Duh. Cu desăvârşire însă s-a făcut ungerea aceasta lui Hristos, şi nu în parte, pentru că Sfântul Duh era întreg în Hristosul întreg, şi pentru că întru El nu era doar o parte a darului*, precum în ceilalţi goi [simpli] purtători de Duh. Drept aceea, Hristos şi după aceasta se osebea de ceilalţi sfinţi, fiindcă aceia aveau [numai] oarecari daruri ale Sfântului Duh, iar Hristos avea toate darurile, fiind şi Dumnezeu şi om[116].

---

* În mod grosier, materialist, văzând doar suprafaţa brută, materială a obiectelor, sau înţelesul comun, literal, de bază al cuvintelor.

* ἐπιφοίτησις = intervenţia, venirea, manifestarea...

* χάρισμὰ

[116] Hrisostom însă zice că: „Altul zice: «Te-a uns la aceasta, spre a isprăvi cele deja zise, adică a da afară nelegiuirea, a sădi dreptatea şi a face cele ce ai făcut»". Conglăsuiesc cu Hrisostom şi teologii care dogmaticesc că unirea cea după ipostas a lui Dumnezeu-Cuvântul cu omenitatea (care se numeşte şi ungere) nu s-a făcut pentru vreo oarecare plată a faptelor lui Hristos, că aceasta este începutul a toată plata, şi nu ispravă şi lucru al plăţii. Pentru aceasta a zis şi Coresie: „Drept aceea, prin unire a primit Cel Unul-Născut tot darul, întâi - de a nu cădea în păcat; al doilea - de a fi plin de darul lui Dumnezeu, că nu prin darul cel după deprindere Se împrietenea [ἐφιλοῦτό (de la φιλέω) = Îl iubea pe] cu Dumnezeu, ci I-a urmat în virtutea unirii (după Vasile, Teodorit şi Hrisostom, care tălmăcesc zicerea: *Te-a uns pe Tine, Dumnezeule, Dumnezeul Tău, cu untuldelemn al bucuriei mai mult decât pe părtaşii Tăi* (în *Cea Teologică* [n-am reuşit să aflu la ce lucrare se referă; e vorba poate de un compendiu sau tratat de dogmatică din vreme Sfântului Nicodim])". Drept aceea, zicerile acestea se află în formă dosnică, după oarecari teologi, adică: *Te-a uns pe Tine, Dumnezeule, Dumnezeul Tău cu untuldelemn al bucuriei mai mult decât pe părtaşii Tăi, pentru aceea iubit-ai dreptatea şi ai urât fărădelegea. Că mai-nainte*, zice, *de a cunoaşte El şi a alege cele rele, va alege binele* (Is. 7: 15; în varianta Bibliei Sinodale: *...în vremea când va şti să arunce răul şi să aleagă binele*). Iar Marele Vasile zice: „S-a uns însă mai mult decât părtaşii Lui, adică mai mult decât toţi oamenii cei ce se împărtăşesc cu Hristos, pentru că acelora adică o parte oarecare de împărtăşire cu Duhul li se dă, iar la Fiul lui Dumnezeu coborându-Se Duhul Cel Sfânt, precum a zis Ioan, a rămas asupra Lui". Iar Grigorie Teologul zice: „Hristos adică uns se numeşte pentru Dumnezeire, iar aceasta este ungere a firii omeneşti, nu lucrare care sfinţeşte pe ceilalţi unşi, ci venire cu totul a Celui ce unge, a Cărui lucru este a auzi că Dumnezeu este Cel ce unge, şi om Cel ce se unge". Adaugă însă Hrisostom, zicând: „Dar când s-a uns Hristos? Când a venit peste El Duhul în chip de porumbel. Se înţelege însă

10. Smirna şi stacti [aloe] şi casia* din hainele Tale,

Hainele Dumnezeirii Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu erau sufletul şi trupul, întru care negreşit a încăput, că pe acestea le numeşte Apostolul Pavel catapeteasmă (adică perdea), zicând: *Prin catapeteasmă, adică prin trupul Său* (Evr. 10: 20). Având David ca scop a zice cuvintele acestea, că: „Din Trupul Tău, o Hristoase, va suferi omorâre şi va lua nestricăciune, fiindcă Trupul a fost omorât prin moarte, însă a rămas nestricat, de vreme ce smirna este semn de omorâre şi de nestricăciune, căci trupurile cele moarte se îmbălsămează cu smirnă pentru a se păzi nestricate şi neputrede. Iar sufletul Tău doreşte ca apoi să se coboare în iad"; fiindcă El la iad S-a coborât. Şi fiindcă *stacti* este umezeala smirnei, strângându-se aceasta, pică, şi fiecare picătură cade fireşte în jos, precum a tâlcuit Marele Vasile*, iar *casia*, fiind o coajă aromată şi prea mirositoare, însemnează buna mireasmă a Stăpânescului Trup al lui Hristos, care din fire era bine-mirositor din pricina nepăcătuirii[117].

---

aceasta, fiindcă atunci S-a arătat oamenilor că este Hristos, Fiul lui Dumnezeu, înainte de aceasta fiind nearătat [ca atare], cu toate că din însăşi zămislire uns era Domnul, pentru Dumnezeirea Care L-a uns, precum s-a zis". Iar Teodorit zice: „Părtaşi ai Lui sunt şi prietenii şi fraţii după omenitate care au crezut. Aşa zice şi Sfântul Apostol că: *Părtaşi ai lui Hristos ne-am făcut, de vom ţine adeverită pârga ipostasului până în sfârşit*". [Evr. 3: 14; ὑποστάσεως = iconomiei, stării lui Hristos ca principiu de subzistenţă a nostru. Sfântul Ioan Gură de Aur zice că, aici, prin ipostas se înţelege „credinţa pe care ne întemeiem"; iar parafraza Bibliei Sinodale redă aşa: *Căci ne-am făcut părtaşi ai lui Hristos, numai dacă vom păstra temeinic, până la urmă, începutul stării noastre întru El.*]

* σμύρνα καὶ στακτὴ καὶ κασία. *Smirna* este o răşină scoasă din scoarţa unui copac din Orient. *Stacti* este un ulei de mir numit şi aloe sau, după alţii, uleiul smirnei, iar *casia* este o plantă aromată arabă asemănătoare scorţişoarei, dar de calitate inferioară; din ea se foloseşte scoarţa.

* Iată cum traduce părintele D. Fecioru (op. cit., p.294): „Casia este şi ea smirnă, dar de un fel foarte fin. Dacă mirodenia aceasta este presată, tot ce curge din ea este aloe, iar ceea ce rămâne solid se numeşte smirnă".

117 Iar Hrisostom zice că: „Şi hainele simţite ale lui Hristos erau pline de dar, că şi cea cu scurgere sânge, de poala hainelor Lui atingându-se, sângele l-a oprit (cf. Mt. 9: 20)". Iar altul zice că prin ale lui Hristos [haine gândite] se înţelege şi puterea, şi buna-cuviinţă a slavei Lui, după zicerea: *Domnul a împărăţit, întru podoabă S-a îmbrăcat, Domnul cu putere S-a îmbrăcat* (Ps. 92: 1), iar acestea ni s-au făcut nouă mirositoare ca în rânduială de mir, după zicerea: *Mir deşertat este numele Tău* (Cânt. 1: 2) (La Nichita).

din palate de fildeş [elefantine]

Palate se numesc casele cele mari şi bisericile[118]. Însă iarăşi, şi aici, David numeşte Sufletul şi Trupul lui Hristos palate. Că precum Sufletul şi Trupul au fost haine ale Dumnezeirii lui Hristos, tot astfel, Acelaşi era şi Casă şi Biserică ale Aceleiaşi Dumnezeiri. Deci zice că *smirna şi stacti şi casia*, aromatele cele zise mai sus, vor urma din hainele Lui şi din palatele Lui de fildeş, adică din cele strălucite, fiindcă oasele elefantului sunt strălucite, pentru multul lor alb şi netezimea pe care le au.

din care Te-au veselit. Fiicele împăraţilor întru cinstea Ta.

„Din acestea, zice, adică din moarte şi din nestricăciune, şi din coborârea la iad, pe care le-ai primit pentru mântuirea neamurilor, din acestea, zic, Te-au veselit pe Tine, Doamne, sufletele creştinilor care au crezut întru Tine." Că acestea se cuvine să le înţelegem că sunt fiicele împăraţilor, căci dacă Apostolii sunt fii şi împreună moştenitori ai Împărăţiei lui Hristos, arătat este că aceştia sunt şi împăraţi, iar aceşti împăraţi, au născut din nou prin Sfântul Botez sufletele creştinilor celor ce au crezut, şi pe acestea le-a arătat *fiice* duhovniceşti ale lor. Pentru aceasta scria Pavel către Corinteni: *Prin Evanghelie v-am născut* (I Cor. 4: 15). Şi iarăşi: *Nu înfruntându-vă scriu acestea, ci ca pe nişte fii ai mei vă învăţ* (I Cor. 4: 14). „Prin ce chip însă Te-au veselit, o Hristoase, fiicele acestea? Cinstindu-Te după cuviinţă întru adevăr şi slujindu-Ţi ca unui Dumnezeu". Acestea se înţeleg după o mai înaltă înţelegere [anagogic], iar după o înţelegere mai îndemânatică [lesne de înţeles], altfel vei înţelege zicerile, adică cum că mult-felurita [şi] buna mirodenie a virtuţilor iese din preacurata luare a omenităţii Tale, Doamne, şi nu numai din aceasta, ci aceasta iese din bisericile şi locurile Tale cele strălucite şi de mult preţ ce se află în toate părţile, că acestea sunt palatele cele de fildeş, pentru că felurimea materiilor aromate de mai sus arată felurimea bunei-miresme a faptelor bune: „Iar din aceste locaşuri Te vor veseli, zice, cei ce le-au zidit pe acestea cu multă râvnă [adică Apostolii şi cei de după ei, zidind cu toţii pe Piatra de temelie – Hristos]". Iar *Te-au veselit* a zis la timp trecut în loc de [a zice la] cel viitor, adică „Te vor veseli", precum obişnuiesc proorocii a zice asupra

---

[118] Pentru aceasta au tălmăcit Achilla şi Simmah: „Din temple de fildeş", de vreme ce, după Hrisostom, din vechime această materie – oasele elefantului – era mult cinstită şi iubită. Pentru aceasta şi Proorocul Amos zicea: *Vai celor ce dorm pe paturi de fildeş* (Amos 6: 4)". Iar prin *palate* se înţeleg, după Nichita, turnuri înalte şi tari, zidite din pietre mari şi tari, având formă dreptunghiulară, care se zidesc înaintea zidurilor cetăţilor şi a mănăstirilor, spre apărarea şi paza zidului, care, pentru aceasta, se mai numesc şi barusie [de fildeş].

celor [a le vedea pe cele] viitoare ca trecute. Iar aceasta - *fiicele împăraților întru cinstea Ta* - se înțelege că: „Nu numai oamenii de rând și cei prea mici Te vor cinsti, ci și împărații înșiși, și ce este mai de mirare este că și înseși fiicele împăraților, care se păzesc din toate părțile cu mii de ochi, și se țin înăuntru în cămările cele nevăzute și ascunse ale curților împărătești, fără a le vedea cineva, precum a fost înțeleapta Ecaterina, și alte multe care au crezut în Hristos"[119].

11. Stătut-a împărăteasa de-a dreapta Ta,

Împărăteasă a zis David aici Biserica și adunarea* bine-cinstitorilor creștini, pe care Împăratul Hristos - fiind ea mai-nainte lipită de idoli - o a luat Luiși mireasă prin credința cea întru Dânsul, că Aceasta a împărățit pe pământ asupra patimilor, biruindu-le, și împreună-împărățește cu Mirele Său și Împăratul Hristos, și șade de-a dreapta Părintelui, ca Unul ce este de-o ființă și de o cinste cu El după Dumnezeire, iar Biserica, Mireasa Sa, nu șade, ci stă de-a dreapta Mirelui Său și Împăratului, pentru că măcar că deși este Mireasă și Împărăteasă, însă este de fire zidită și, pentru aceasta, mare și prea mare vrednicie este ei, atât cât a se învrednici a lua acest fel de stare și înfățișare de-a dreapta lui Hristos. Pavel însă, zicând despre Dumnezeu-Tatăl că *împreună cu El ne-a sculat și împreună ne-a așezat întru ceruri, întru Hristos Iisus* (Ef. 2: 6), nu putem zice* că David scrie cuvinte nepotrivite sau potrivnice, ba, fiindcă și acela zice că, prin Hristos, Care a șezut de-a dreapta Părintelui, Cap al nostru fiind, a luat cinste a împreună-ședea cu Capul Său [Părintele Său] de aici înainte și cu* trupul Bisericii, pentru că și el s-a statornicit* [în Capul Hristos], și aceasta nu de sine [ci prin Hristos], după tâlcuirea lui Hrisostom.

---

[119] Și pentru ca să zicem mai curat: prin aceste cuvinte [se înțelege de] ca și cum ar zice David: „Te vei veseli, o Stăpâne, de palatele de fildeș din care fiicele împăraților spre cinstea Ta au zidit, făcându-și inimile lor temple (La Nichita)".

* ἐκκλησίαν καὶ συναθροισιν.

* Având în vedere cele spuse de Pavel.

* Paradoxal, sau „cu preaslăvire", Hristos Se identifică aici cu Biserica fără a Se confunda cu ea. El este Cel ce a biruit puterea vrăjmașului Diavol prin Înviere pentru tot neamul omenesc, cu a cărui suferință S-a identificat. El a făcut din omenire un singur trup care să stea în stare de jertfă iubitoare în fața Tatălui, ca Unul Care este Cap al lui Hristos și al întregului univers.

*'στηκέ.

îmbrăcată în haină aurită împodobită.

„*Îmbrăcată*, zice, este Biserica lui Hristos cu îmbrăcăminte strălucită, adică cu darul şi înfierea Sfântului Botez şi a credinţei celei întru Hristos." Iar *împodobită* este cu feluritele podoabe ale faptelor bune, că gândită îmbrăcăminte arată aici cuvântul, şi nu simţită, precum mai jos mai curat o arată[120].

12. Ascultă, fiică, şi vezi, şi pleacă urechea ta,

Vezi, o cititorule, în ce chip Proorocul David logodeşte Biserica cu Hristos, adică prin cuvintele acestea, iar Fiică a lui Hristos pe aceeaşi Mireasă şi Biserică a Lui o numeşte[121]. Căci la oameni nu este cu putinţă ca unul şi acelaşi om să aibă aceeaşi femeie ca mireasă şi fiică a sa, iar la Hristos este cu putinţă a urma amândouă, adică a avea Hristos pe aceeaşi Biserică şi Mireasă şi fiică a Sa, de vreme ce amândouă sunt duhovniceşti: că Hristos are ca mireasă a Sa Biserica, fiindcă o a luat Luişi Mireasă prin Evanghelie, iar Fiică a Sa iarăşi o are pe Aceeaşi pentru că a doua oară o a născut prin Sfântul Botez. Care sunt însă cuvintele ce le zice David Bisericii? „Ascultă, zice, o, Fiica lui Hristos, Biserică, cele ce-ţi spun eu ţie, şi vezi şi cunoaşte cu scumpătatea [acrivie] câte a pătimit Mirele tău Hristos pentru tine, şi vezi câte minuni a făcut pentru ca să te tragă spre dragostea Sa şi, pentru aceasta, pleacă-ţi urechea şi ascultă poruncile câte ţi-a dat Mirele tău".

---

120 Iar Marele Vasile a zis: „În îmbrăcăminte aurită, adică în dogme înţelegătoare, ţesute şi împodobite frumos cu sfinţită cuviinţă, împodobindu-Se pe Sineşi, de vreme ce dogmele nu sunt numai de un fel, ci împodobite în multe chipuri, cuprinzând cuvinte moraliceşti şi fireşti, şi care se zic şi văzătoare [ἐπόπτικοὺσ - adică izvorâte din experierea directă a tainelor cele mai presus de simţuri, din vederea slavei, cf. şi II Pt. 1: 16], pentru aceasta zice cuvântul că îmbrăcămintea este împodobită".

121 Iar Marele Vasile dă la [atribuie lui] David zicerea *Fiică*, zicând: „O însuşeşte pe ea Luişi prin zicere, numind-o *Fiică*, oarecum înfiind-o prin iubire: *Ascultă, Fiică, şi vezi* – o învaţă să-şi aibă mintea iscusită către privire [vedere duhovnicească] prin zicerea *vezi*, adică [vrea să zică] «înţelege zidirea şi, folosindu-te de rânduiala ei, aşa suie-te către vederea Celui ce o a zidit»". Iar Marele Atanasie şi la Născătoarea de Dumnezeu dă zicerea *ascultă, Fiică* [cum s-ar zice]: „...Acesta este Domnul tău", care este asemenea cu zicerea *Bucură-te, cea plină de dar, Domnul este cu tine*. Că după ce zice [numeşte] David pe Hristos – Cuvântul lui Dumnezeu, îndată a arătat şi omeneasca naştere din Fecioară; şi Gavriil adică *plină de dar* o numeşte, străin fiind pentru ea după naştere; iar David, fiindcă ia din sămânţa lui, *fiică* o numeşte (La Nichita)". Iar Sfântul Grigorie al Tesalonicului [Palama], în *Cuvântul cel dintâi la Intrarea în Biserică*, zice că aceasta – *ascultă, Fiică, şi vezi, şi pleacă urechea ta, şi uită pe poporul tău şi casa părintelui tău, şi va pofti Împăratul frumseţea ta* - o a zis Zaharia către Fecioară când intra în biserica legii.

şi uită poporul tău, şi casa părintelui tău.

„Uită, zice, neamul tău, o, Biserică, Fiică a lui Hristos, adică petrecerea cea rea a neamului tău, şi viaţa ta cea rea de mai-nainte; uită şi casa părintelui tău, a Diavolului, fiindcă tot cel ce face păcatul se naşte de la Diavolul, şi pe dânsul îl ia de tată, precum a zis Domnul: *Voi sunteţi ai părintelui vostru, ai Diavolului, şi poftele părintelui vostru voiţi a face* (In. 8: 44). Uită spurcatele jertfe cele către Diavolul, şi slujbele şi lucrurile cele necurate ce mai-nainte le făceai, păgână şi slujitoare de idoli fiind, şi în felurite păcate tăvălindu-Te." Însă şi după alt chip se înţelege aceasta, că păgânii ziceau că sunt părinţi ai lor mincinoşii dumnezei despre care se povesteşte în basme [mituri]. Dar ce au să zică evreii la cuvintele acestea ale lui David? Că David, aici, arătat zice pentru Biserica cea din păgâni, şi nu pentru sinagoga lor, după Teodorit, fiindcă aceasta avea lege a nu lăsa ei obiceiurile cele părinteşti, nici a le uita, şi nu precum aici David dimpotrivă porunceşte[122].

13. Şi va pofti Împăratul frumuseţea ta,

„De vei păzi, zice, o, Fiică, Biserică a lui Hristos, cele ce am zis Ţie mai sus, va iubi Împăratul Hristos frumuseţea ta." Iar frumuseţea Bisericii este cea a sufletului şi a faptelor bune, precum a zis mai sus[123].

---

[122] Iar Marele Vasile zice: „De vei spăla întinăciunile relelor învăţături cu uitarea, câştigându-ţi iarăşi frumuseţea ta, poftită te vei arăta Mirelui şi Împăratului, că Acesta este Domnul tău, şi te vei închina Lui, *căci întru numele lui Hristos tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor de dedesubtul pământului* (Filip. 2: 10)".

[123] Alţii însă tropologic tâlcuiesc zicerea aceasta, adică că fiică a lui Hristos este fiecare suflet [în greceşte, sufletul este de gen feminin] de creştin care prin credinţă s-a făcut mireasă a lui Hristos, şi prin înfierea cea prin Sfântul Botez; acesta însă, când va călca poruncile lui Hristos şi va păcătui, pierde dumnezeiasca înfiere, se lipseşte de a mai fi duhovnicească Mireasă a lui Hristos, se face mireasă a Diavolului, slută şi neruşinată [ἄσχημοσ = spucată]. Deci de doreşte acesta a dobândi iarăşi darurile pe care le-a pierdut, şi a câştiga întâia înfiere şi a fi mireasă lui Hristos, prin pocăinţă mai întâi trebuie să asculte şi să se supună Mirelui său; iar al doilea să vadă, adică să privească şi să socotească de care Împărăţie şi de care daruri s-a lipsit şi, dimpotrivă, ce muncă şi ce rele patimi a câştigat, şi acestea privindu-le, să suspine şi să se tânguiască; al treilea, trebuie a-şi pleca urechea la inima sa, adică trebuie a lua aminte la cuvântul cel dinlăuntru inimii sale, şi a nu lăsa pe Diavol să grăiască printr-însul cugetările lui cele pline de ruşine şi rele şi hulitoare, ci să se roage prin cuvântul acela cel din inimă, şi să zică cu toată inima sa: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă»; iar al patrulea, şi cel din sfârşit, trebuie nu numai din simţire să fugă de poporul şi casa părintelui său, adică de

că Acesta este Domnul tău, şi te vei închina Lui.

„Fă-te, zice, Mireasă lui Hristos, Biserică din păgâni, şi fii fiică a Lui după dar, de vreme ce – o, negrăită pogorâre şi iubire de oameni! – Acesta este după fire Stăpânul şi Domnul tău, fiindcă este Ziditorul tău, şi pentru aceasta te vei închina [să te închini] Lui, ca o roabă firească a Lui, măcar deşi după dar te-ai făcut Fiică şi Mireasă a Lui."[124]

14. Şi fiica Tirului cu daruri;

Tirul era o cetate plină de idoli, şi cea mai păgână dintre toate celelalte cetăţi. Deci prooroceşte aici David că aceasta are să aducă daruri lui Hristos, adică zidiri de biserici, afierosiri* de multe feluri, şi toată cealaltă slujire. *Cu daruri* zice, adică va aduce fiica Tirului daruri, în loc de „Tirul", „fiica", că şi aceasta este însuşire a limbii evreieşti a numi *fiică* fiecare cetate, că fiecare cetate este o parte, şi ca o fiică a întregii ţări şi a eparhiei*, că astfel şi cetatea Babilonului o a numit [în psalmi] „fiică a Babilonului", a întregii eparhii a Babilonului: *Fiica Babilonului, cea ticăloasă* (Ps. 136: 8). Despre însuşirea aceasta vezi şi la Psalmul 72, la stihul 27: *...în porţile fiicei Sionului*[125].

---

toate obiceiurile şi deprinderile cele rele de mai-nainte ce le-a luat în păcat, şi toate feţele şi întâmplările acelea ce i s-au făcut pricinuiri de a păcătui, ce încă trebuie să lepede şi cu oarecare chip să le radă din imaginaţia şi pomenirea sa, astfel încât nici să nu-şi mai aducă aminte de dânsele, ci desăvârşit să le uite, şi de va face aşa, sufletul acesta se va întoarce iar la frumseţea lui cea înţelegătoare, şi iarăşi îl va lua Luişi mireasă, după urmare, prin darul Preasfântului Duh, şi-l va chema cu cuvintele acelea ale Cântării Cântărilor: *Vino din Liban, mireasă* (cap. 4: 8).

124 Iar Teodorit zice: „Ceilalţi trei tâlcuitori zic că i-au poruncit doar ei să facă închinăciunea". Şi Achilla, şi Teodoţion au tâlcuit „şi închină-te Lui (Hristos)". Iar Simmah a zis că „El este Dumnezeul Tău, şi Lui să te închini".

* Sfinţiri, curăţiri, consacrări.

* ἐπαρχία = eparhie, provincie (cf. Fapte 23: 34; 25: 1).

125 Iar Hrisostom zice: „Lăsând Proorocul lumea de a o zice [nemaizicând nimic despre lume], vorbeşte de cetatea învecinată, de cea afundată atunci în păgânătate, cetatea cea de refugiu a Diavolului, din parte însemnând totul, adică de la neamul celor din Tir însemnează chemarea neamurilor, căci se pare că se iscuseau cu covârşire în slujirea de idoli în ţara canaanească, a cărei mitropolie [μητρόπολις = capitală] era Tirul. Iar după mai-înalta înţelegere, *Tirul* se tâlcuieşte necaz: «Deci după necazul cel ce se aduce asupră-ne de draci, când îl vom suferi cu vitejie, vom vedea că ni se naşte nouă o mai bună stare, odihnindu-ne din truda cea de mai-nainte» (La Nichita)".

feței Tale se vor ruga bogații poporului.

Față numește David aici Capul, iar Cap al Bisericii creștinilor este Hristos, pe Care Îl vor ruga și Îl vor cinsti (precum a zis Teodoțion) împărații, și ighemonii, și stăpânitorii, că aceștia sunt bogații poporului, iar dacă aceștia vor cinsti pe Hristos, cu mult mai vârtos Îl vor cinsti supusele lor popoare. Se înțeleg însă prin *față* a Bisericii (după Teodorit) și Sfinții Patriarhi, și arhiereii, și preoții, pe care îi cinstesc înșuși împărații, ca pe slujitorii și stătătorii înaintea lui Dumnezeu[126].

15. Toată slava fiicei împăratului dinăuntru, cu ciucuri* de aur înfășurată, împodobită.

Mai sus a zis adică David că Biserica este împodobită cu haine, iar aici zice că este împodobită cu ciucuri, adică cu încinsături, că alți tâlcuitori au zis „cu strângători" (adică brâie) de care atârnă ciucurii, adică canafuri*. Prin brâu însă să înțelegi întreaga înțelepciune*, care strânge partea cea poftitoare a sufletului, de care întreagă înțelepciune atârnă multe virtuți și fapte bune, pentru că cel ce-și înfrânează pofta trupului, acela, împreună cu înfrânarea poftei, isprăvește și multe alte fapte bune. Iar unii, adică dumnezeiescul Chiril și Teodorit, zicerea *cu ciucuri* o a zis „cu canafuri", prin canafuri numind osebirile faptelor bune, ori osebirile duhovniceștilor daruri [harisme], că precum de la simțitele canafuri și ciucuri care se spânzură cunoaște cineva ce osebire întreagă are țesătura cea dintr-însele, tot așa și din cele ce se văd pe dinafară (întru adevăr și nu după fățărnicie), fapte bune trupești, cunoaște cineva și virtuțile sufletului cele dinăuntru și ascunse[127].

---

[126] Hrisostom însă zice: „Pe cei ce viețuiesc în virtute și în fapta bună, toți îi cinstesc și îi ocrotesc, măcar de ar fi îndestulați și de bogății și de dregătorii (că mai mare decât toată îmbelșugarea este fapta bună). Și Biserica o vedem de către toți cinstindu-se. Și bine a zis *fețe Tale*, adică slavei podoabei Tale și frumuseții Tale".

* Sau: franjuri, dantele, țesături fine, în general.

* Tot un fel de ciucuri.

* σωφροσύνη = lit. cumpătare; prin extensie, raționalitate, prudență, dreptă judecată, autocontrol, înțelepciune etc. Traducătorii mai vechi traduceau, zic eu, mai nuanțat sau mai realist acest cuvânt. Există totuși mai multe variante. Cumpătare – sensul de bază – pare mai abstract, încercând să cuprindă diferite virtuți, dar care sunt acelea, e poate mai puțin limpede la prima vedere. Am păstrat, din grijă pentru unitatea lucrării, varianta Mitropolitului Veniamin.

[127] Iar Chiril a zis: „Ascunsă, zice, este frumusețea Bisericii în minte și gând, *ciucurii* însă, adică canafurile, sunt faptele bune cele de multe feluri numaidecât și atârnate de mulțimea sfinților". Ia Vasile a zis că: „Cel ce se împodobește pe sine Părintelui Celui ce vede întru ascuns, acesta are toată slava dinlăuntru". A zis însă și Teodorit. „Fiindcă

16. Aduce-se-vor împăratului fecioare în urma ei,

Aici prooroceşte David (după Hrisostom), cum că nu îndată ce se va întări Biserica creştinilor se va arătat ceata feciorelnicilor în vieţuire de tagmă*, ci în urma ei, adică după ce se va întări, fiindcă după ce s-a întemeiat Biserica lui Hristos, atunci s-au adus lui Hristos fecioarele, adică ceata feciorelnicilor, prin învăţătura Apostolilor. Iar altul zice cum că *fiică* şi *mireasă* este fiecare suflet* care prin împlinirea faptelor bune s-a unit cu Hristos, iar *fecioară* este adică cel ce este curat de patimi, fiind însă nedesăvârşit prin fapte bune, care se şi aduce lui Dumnezeu de către alţii, ca unul ce este mai jos decât cel desăvârşit, iar *mireasă* este cel ce s-a desăvârşit prin faptele bune şi, pentru aceasta, este mai desăvârşit decât cel feciorelnic[128]. După mai înalta înţelegere însă, zicerea aceasta se înţelege şi aşa, că femeile câte iubesc fecioria, acestea imită oarecum pe Fecioara şi Născătoarea de Dumnezeu, fiindcă urmează după Născătoarea de Dumnezeu prin imitaţie. Drept care, după feciorie, şi acelea pot a se zice maici ale lui Hristos,

---

simplitatea îmbrăcămintelor împodobeşte pe nevoitorii faptei bune, tâlcuieşte aici multul lux al lumii: «Dinlăuntru, zice, are podoaba faptei bune, şi străluceşte cu darurile cele de toate felurile ale Sfântului Duh»»". Însemnează că întru altele se scrie: „Toată slava fiicei împăratului Esebon [Εσεβων, sau în ebr. Heşbon]", iar Esebon, după Didim, se tâlcuieşte *cuget*; Împăratul dar al cugetelor drepţilor este Domnul. Iar dumnezeiescul Ieronim Esebon a tâlcuit „din înţelegeri".

* Ca monahism organizat.

* Sufletul fiind în greceşte de gen feminin.

[128] Iar Sfântul Vasile zice: „Mi se pare că duhovniceasca hrană se ţese atunci când învăţătorescul cuvânt în următoarea lucrare se împleteşte. Că precum haina cu care ne îmbrăcăm se ţese din împletitura urzelii cu bătătura, tot aşa şi cuvântul ar veni mai-nainte dacă după urmare s-ar adăuga şi faptele; preacinstită îmbrăcăminte oarecare s-ar face a sufletului, cu cuvântul şi cu fapta împlinindu-se, avându-şi viaţa cea după fapta bună. Iar *ciucurii* se pun împrejurul hainei, gânditoare şi aceasta, pentru aceasta şi auriţi se zic a fi, fiindcă cuvântul este mai mult decât fapta, oarecum ca un ciucure oarecare prisosind din ţesătura cea către lucrare". [Text dificil. Părintele D. Fecioru traduce astfel: „Sunt de părere că haina duhovnicească se ţese atunci când fapta analogă se împleteşte cu cuvântul de învăţătură. După cum haina pe care o îmbrăcăm se ţese din împletitura urzelii cu bătătura (b. o constituie firele care se introduc cu suveica prin rostul urzelii pentru a obţine ţesătura), tot aşa şi haina sufletului este preacinstită, dacă faptele sunt o urmare firească a învăţăturii pe care o are mai dinainte sufletul, pentru că sufletul duce, prin învăţătură şi faptă, o viaţă virtuoasă. Iar *ciucurii*, care atârnă de haină, sunt şi ei gânditori, de aceea se zic de aur. Şi pentru că învăţătura este mai mult decât fapta, este ca un ciucure ce prisoseşte ţesăturii faţă de faptă. *Op. cit.*, p. 297].

precum zice marele întru teologie Grigorie: „...Hristos din Fecioară; femei, păziți fecioria, ca să vă faceți maici ale lui Hristos (În *Cuvânt la Bobotează*)"[129].

și cele de aproape ale ei se vor aduce Ție.

„Acele suflete adică, zice, care se apropie de mireasa și fiica lui Hristos, după credință și fapte, și sunt puțin mai jos decât aceea, și acestea, zice, se vor aduce Ție, Doamne."[130]

17. Aduce-se-vor întru veselie și bucurie.

Zice Apostolul Pavel pentru femeile cele măritate că vor avea suferință și strâmtorare cu trupul: *Suferință vor avea cu trupul* (I Cor. 7: 28), fiindcă se ticăloșesc, îngrijindu-se pentru bărbat, pentru copii, pentru slugi, pentru casă și pentru multe alte lucruri lumești, de care fecioara și călugărița s-au izbăvit cu totul, privind la singur Hristos, Mirele lor Cel gândit, pentru aceasta duhovnicește se bucură și se veselesc (după Hrisostom)[131].

---

[129] Ori după Teodorit: „Potrivit a închipuit prin *ciucurii* cei auriți împărțirea darurilor, căci ciucurii sunt despărțiți unii de alții, și iarăși se unesc, fiind atârnați de aceeași podoabă".

[130] Iar Marele Vasile zice: „Urmează însă Miresei Domnului oarecari suflete care nu au primit semințele învățăturilor străine; ele se vor aduce Împăratului urmând Miresei. Audă dar și cei ce făgăduiesc Domnului fecioria, că *fecioare care se vor aduce Împăratului* sunt fecioarele cele ce sunt aproape de Biserică, care urmează Bisericii și nu rătăcesc de la buna rânduială bisericească". A zis însă și Teodorit. „De vreme ce nu toți au fapta bună desăvârșită, pe unii adică îi numește *mireasă*, iar pe alții *fecioare*, ca pe unii ce au păzit fără de prihană credința pe care au luat-o. Și zice că și acestea sunt următoare împărătesei, și că împreună cu dânsa vor intra în împărăteasca biserică. Această deosebire ne-a arătat-o nouă, zicând: *În casa Părintelui Meu multe lăcașuri sunt* (In. 14: 2)".

[131] Iar Marele Vasile zice: „Nu cele ce de silă urmează fecioria, nici cele ce din lipsă ori din nevoie au primit cuvioasa viața, ci cele ce întru veselie și bucurie bucurându-se au ajuns la o ispravă ca aceasta, acestea se vor aduce Împăratului, și se vor aduce nu la un loc oarecare, ci în biserica Împăratului, că vasele cele ieraticești (adică sfințite) pe care mână omenească nu le-a spurcat, înlăuntru, în Sfintele Sfintelor se vor aduce, și vor avea putere de a merge întru cele neumblate, unde picioare spurcate nu vor umbla; lucrătorește însă s-au plinit acestea când Doamna de Dumnezeu Născătoarea a intrat în Sfintele Sfintelor, având în urma ei următoare fecioarele cele ce o petreceau cu făclii luminătoare, și cu veselie și bucurie mergând, introducându-se în Biserica lui Dumnezeu prin a ei mijlocire".

18. Aduce-se-vor în biserica Împăratului.

Zicerea aceasta îndoit se înțelege, fie că cetele feciorelnicilor se vor rândui în moștenirea Bisericii, și dintre cei neînsurați se vor face arhierei, și preoți, și diaconi, și diaconițe din femeile nemăritate. Fie se înțelege că cetele feciorelnicilor se vor aduce de către îngeri în Biserica cea cerească, și întru Împărăția cea din ceruri.

19. În locul părinților tăi s-au născut fiii tăi;

Aceasta o zice David Bisericii creștinilor, că în timp ce mai sus îi poruncea să se despartă de părinteasca ei casă, pentru aceasta, acum, aici, o mângâie, zicând că: „Fiii tăi, adică creștinii, care au crezut, și a doua oară s-au născut prin Botez, aceștia au să se facă, în locul părinților lor celor de mai-nainte, apărători credincioși, precum zice dumnezeiescul Vasile, de vreme ce fiii cei de acest fel ai Bisericii s-au făcut Patriarhi, și Arhierei, și preoți și, iarăși, duhovnicești apărători ai acestei Biserici, iar aceasta o arată în continuare, zicând:

pune-vei pe dânșii căpetenii [stăpânitori, începători] peste tot pământul.

„Pe Fiii tăi cei de mai sus, zice, o, Biserică a lui Hristos, îi vei pune duhovnicești stăpânitori în toată lumea." Ori și într-alt chip: cuvântul de mai sus se zice la Hristos, că părinții lui Hristos și strămoșii după Maică au fost Avraam, Isaac și ceilalți Patriarhi și Prooroci. Iar fii ai Lui au fost Apostolii, care s-au suit la vrednicia pe care o au avut strămoșii lui Hristos, întâi pentru că s-au făcut ei a doua oară alți Patriarhi, ca unii care au născut prin Sfântul Botez toate neamurile, al doilea pentru că și ei s-au învrednicit de darul Sfântului Duh, și al treilea pentru că au fost trimiși de Hristos căpetenii și începători nu numai în viața aceasta aflându-se [astfel], ci și după moartea lor, deoarece toți creștinii li se supun, și totdeauna se ocârmuiesc de legile, canoanele, și poruncile Sfințiților Apostoli[132]. Să arate dar evreii care fii ai lor s-au făcut stăpânitori peste tot pământul. Dar nu pot avea [astfel de fii], căci fiii lor se află mai vârtos ca robi peste tot pământul, și nu stăpânitori*.

---

[132] Zice însă și Hrisostom: „Apostolii și de cât toți stăpânitorii mai domnitori s-au făcut stăpânitori decât împărații mai puternici, că împărații stăpânesc atâta cât sunt vii, iar după ce s-au săvârșit, se strică; iar aceștia, după ce s-au săvârșit, mai mult stăpânesc; și legiuirile împăraților adică, înăuntru, în cuprinderea hotarelor lor au tărie; iar poruncile pescarilor acestora în toate părțile locuitei lumi s-au întins". Zice însă și Teodorit că: „Și cei după Apostoli – pe care nu ar greși cineva numindu-i fii ai Bisericii – mucenicii zic, și cei purtători de biruință, aceeași stăpânire li s-a rânduit a ocârmui, iar acum pe toți i-a făcut supuși ascultători, pe unii adică alegând din dor a face aceasta, iar pe alții de frică silindu-se".

* Astăzi, din păcate, ierarhia s-a inversat puțin.

20. Pomeni-voi numele tău întru tot neamul şi neamul.

Acest cuvânt, după Marele Vasile, îl zice Biserica către Hristos: „De vreme ce eu, zice, m-am învrednicit prin Tine să dobândesc astfel de daruri, Doamne, pentru aceasta voi pomeni şi slavoslovi numele Tău, iar îndoirea [repetarea] neamului însemnează rânduirea moştenirii pentru neamuri pentru totdeauna. Şi, cu adevărat, Biserica pomeneşte întotdeauna numele lui Hristos, iar ea [pentru această pricină] se numeşte creştină şi Biserică a creştinilor.

21. Pentru aceasta popoarele se vor mărturisi Ţie în veacul veacului.

„De vreme ce m-ai învrednicit, zice, Doamne, de o înainte-vedere* ca aceasta şi o facere de bine ca aceasta, pentru aceasta vor mulţumi Ţie mulţimile creştinilor mei nu numai în veacul acesta, ci şi în cel viitor. Este [numit] veac al veacului ca unul ce este mai cinstit decât acesta [de faţă], şi ca unul ce este fără de sfârşit."[133]

---

* πρόνοια = pronie; aici în sensul de înainte-vedere, pre-vedere.

[133] Marele Vasile însă zice: „Care este *pomenirea* Bisericii? Mărturisirea [lauda] popoarelor". Iar Hrisostom zice: „Spune şi în altă parte despre *pomenire*, că nu numai în locuita lume se va întinde, ci şi în toată vremea veacului, că «Nemuritoare, zice, va fi pomenirea Ta, scrisă în cărţile Mele, scrisă întru petrecerile creştinilor, scrisă întru porunci, măcar de mă voi săvârşi Eu, zice, însă voi cânta Ţie, chiar şi de Mă voi săvârşi, că trupul adică se va topi, iar literele lor vor rămâne, pentru aceasta popoarele se vor mărturisi Ţie». De unde a început, acolo a şi sfârşit – la Hristos. *Pentru aceasta*, de ce *pentru aceasta*? «Căci ai săvârşit unele ca acestea, căci ai rânduit nişte începuturi ca acestea, căci răutatea o ai izgonit şi fapta bună o ai sădit, căci firea noastră în rânduială o ai pus, căci pe toate cele negrăite le-ai lucrat»". Iar dumnezeiescul Grigorie al Tesalonicului, în *Cuvântul cel dintâi la Intrarea în Biserică*, întinde zicerile acestea către Născătoarea de Dumnezeu, zicând aşa: „Vezi pe toată zidirea mărturisindu-se Maicii Fecioare? Şi nu numai în veacurile trecute, ci şi în veac şi în veacul veacului? Deci se poate înţelege de aici cum că şi aceea nu va înceta în tot veacul bine făcând la toată zidirea. Dar şi zicerea de mai sus, adică aceasta: *Pomeni-voi numele tău întru tot neamul şi neamul*, dinspre faţa Născătoarei de Dumnezeu se zice, pentru aceasta şi în Paraclisele cele către Născătoarea de Dumnezeu, aceasta se obişnuieşte totdeauna a se cânta mai-nainte de Evanghelia Născătoarei de Dumnezeu ca pomenire. Pentru ce? Şi pentru care pricină? De vreme ce, după Sfântul Marcu Efeseanul, zicerea aceasta a lui David este pre-zicere potrivită Născătoarei de Dumnezeu, de la dânsa luându-şi hotarul... [cealaltă parte] (la sfârşitul tâlcuirii slujbei bisericeştii, [tâlcuite] în cartea Sfinţitului Simeon al Tesalonicului). Că prooroceşte zicerea aceasta a lui David cântarea Născătoarei de Dumnezeu întru care a pomenit numele Domnului, zicând: *Că, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile, că a făcut măriri Cel puternic, şi Sfânt este numele Lui.* Şi vezi, iubitule, conglăsuirea şi unirea zicerii acesteia cu cea a Născătoarei de Dumnezeu: aici numele lui Dumnezeu se pomeneşte, iar acolo nume; aici *tot neamul şi neamul*, iar acolo *toate neamurile*.

PSALMUL 45

Întru sfârşit, pentru fiii lui Core, pentru cele de taină.

Psalmul acesta se suprascrie *întru sfârşit*, adică pentru că proorocirile pe care le cuprinde privesc spre sfârşit. Proorocesc însă şi despre revoltele şi prigoanele pe care tiranii le-au făcut împotriva Bisericii la începutul propovăduirii Apostolilor, după Teodorit, aşijderea şi despre răbdarea ce o a arătat Biserica, şi pacea ce a urmat ei după acestea, pentru aceasta, cu [pe bună] dreptate s-a pus psalmul acesta după cel de mai-nainte, fiindcă acela cuprinde chemarea Bisericii, iar acesta cuprinde pe cele ce au urmat după chemarea ei, iar în oarecare vechi copii-manuscrise nu se suprascrie *pentru fiii lui Core*, şi arătat [dovedit] este că zicerea *pentru fiii lui Core* s-a suprascris din uitare şi din neluarea-aminte a celui ce a scris la început, de la care s-a dat greşeala şi la ceilalţi, însă, chiar şi aşa, precum este, putem tâlcui suprascrierea luând prepoziţia „prin" în loc de *pentru*, adică „prin fiii lui Core", pentru că psalmul acesta s-a alcătuit adică de David, însă s-a cântat de fiii lui Core, că şi zicerea [varianta] evreiască acelaşi lucru însemnează: şi *pentru fiii*, şi „prin fiii". Iar *pentru cele de taină* se suprascrie în loc de „despre cele ascunse multora", deoarece noimele care se află în psalmul acesta sunt alegorice* şi întunecate. Psalmul s-a zis dinspre faţa Apostolilor şi a Mucenicilor.

1. Dumnezeu este scăparea noastră şi puterea,

„Hristos, zic, întru Care noi, Apostolii şi Mucenicii am crezut, Acesta, când alergăm noi adică către Dânsul, Se află nouă scăpare, iar când stăm împotriva tiranilor şi a vrăjmaşilor credinţei, Îl aflăm nouă ca putere, pentru că Însuşi a poruncit să fugim de ispite, mai-nainte de a ne urma [prinde] ele, iar după ce vom cădea într-însele, să stăm împotriva lor vitejeşte şi cu răbdare, încât să nu ne biruim de dânsele.[134]"

---

* αἰνιγματώδη καὶ σκοτεινά. O altă variantă ar fi: ...sunt enigmatice (sau ghicitoreşti) şi obscure (cu noime greu de priceput, acoperite de vălul literei).

[134] Zice însă Marele Vasile: „Cum că cu adevărat la Dumnezeu este scăparea, de către toţi se mărturiseşte, dar însă vrăjmaşul a făcut şi întru aceasta rătăcire în privinţa alegerii Celui ce mântuieşte că, vrăjmăşind potrivnicul, iarăşi amăgeşte pe cei ce i-a vrăjmăşit, ca să nu năzuiască la Dânsul ca la un păzitor... Iar cei ce cunosc pe Dumnezeu pot greşi şi ei în desluşirea lucrurilor, cu nesocotinţă făcându-şi cererile lor pentru folosiri, de multe ori

ajutor întru necazurile ce ne-au aflat pe noi foarte.

Hrisostom leagă acest *foarte* de *ajutor*, adică Hristos este foarte ajutător, adică mare şi tare ajutător la necazurile ce ne-au întâmpinat pe noi, robii Lui[135]. Vezi însă dar, o cititorule, că necazurile şi ispitele află pe acei creştini care trăiesc după Dumnezeu, îi vânează oarecum ca nişte însufleţite* alergând în urma lor, însă aceasta se face după slobozenia [îngăduinţa] lui Dumnezeu, ca mai mult să se iscusească ei, şi, iscusindu-se, mai mult să se lămurească. *Că necazul*, zice Marele Pavel, *lucrează răbdarea, iar răbdarea, cercare* (adică lămurire) (Rom. 5: 3). Pentru că Dumnezeu nu opreşte adică a veni ispitele, pentru pricina zisă a cercării oamenilor, însă când vin, stă aproape ajutător celor ce se ispitesc, şi nu-i lasă să se biruiască, precum zice Hrisostom.

2. Pentru aceasta nu ne vom teme când se va tulbura pământul şi se vor muta munţii în inimile mărilor.

Stihul acesta, nici Marele Vasile, nici dumnezeiescul Hrisostom nu l-au tâlcuit după alegorie şi după mai înalta înţelegere (anagogie)[136], ci într-un glas au

---

cerând adică ca bune unele [lucruri] nu spre folosul lor, iar fugind de altele ca de rele, care câteodată mult folos aduc lor, că se roagă cerând sănătate şi bogăţie, şi se roagă să scape de cele potrivnice acestora; este însă de multe ori şi boala folositoare, când urmează să povăţuiască pe păcătos către pocăinţă; şi sănătatea este vătămătoare, când se face celui ce o are merinde către păcat; tot aşa şi avuţiile s-au făcut acum unora materie de neastâmpărare; şi sărăcia pe mulţi a înţelepţit în întregime [ἐσώφρόνιςε], din cei ce rău s-au pornit. Multora dar este cu putinţă a zice: «Dumnezeu este nouă scăpare», dar din aceeaşi aşezare cu Proorocul a zice, foarte puţini pot zice, că puţini sunt cei ce nu laudă cele omeneşti, măcar că toţi atârnă de Dumnezeu. Şi ne vădesc pe noi faptele, când, întru necaz, la toţi, mai mult decât la Dumnezeu alergăm: este bolnav pruncul, şi tu cauţi descântători, sau pe cel ce pune împrejurul grumazului nevinovaţilor prunci semne iscoditoare (dubioase) sau, în cele din urmă, alergi la doctori şi la doctori, neglijând pe Cel ce poate vindeca... Şi de vrăjmaşi de te temi, gândeşti împrejur să afli pe vreunul din oameni ajutător, şi cu totul la fiecare trebuinţă te vădeşti că cu graiul adică numeşti pe Dumnezeu *scăpare*, iar cu lucrul cauţi ajutorul în cele zadarnice".

135 Că aşa zice: „Iar zicerea *foarte* ajutătorului trebuie a se da, dacă nu ajută precum s-ar întâmpla, ci cu multă covârşire, mai mult dând mângâierea cea din ajutorare decât a fost durerea cea din necazuri, că nu pe cât cere firea celor grele, pe atâta dă nouă ajutorarea, şi chiar cu mult mai mult". Iar Vasile zice: „Află însă necazul totdeauna pe drept pentru grijile vieţii, că cel ce se abate din calea cea lată şi bine-încăpătoare şi călătoreşte pe cea strâmtă şi necăjicioasă se găseşte de către necazuri".

* ἔμψυχος.

136 Măcar că Hrisostom zice: „*Pământ* însă, aici, şi *munţi*, şi *inimă a mărilor*, pe stihii le zice, dar cu numele acestora însemnează primejdiile cele nesuferite, şi iarăşi mie însă mi se pare că aici însemnează mulţimile".

zis că Apostolii şi Mucenicii prin aceasta zic cum că: „Când va ajuta nouă foarte Hristos, niciodată nu ne vom teme, măcar de s-ar cutremura şi tot pământul din centrul său cu înfricoşătoare şi groaznice clătinări, măcar şi munţii şi dealurile de s-ar smulge din fireasca lor stare şi întărire [temelie] şi să se arunce în adâncurile mării. Deci dacă nu ne vom teme, dacă astfel s-ar tulbura stihiile, şi lumea s-ar răsturna cu susul în jos, cu atât mai vârtos nu ne vom teme când tiranii şi prigonitorii se vor scula asupra noastră şi ne vor tiraniza. Pentru aceasta şi Pavel a zis: *Cine ne va despărţi pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul, sau strâmtorarea, sau foamea, sau golătatea, sau primejdia, sau sabia?* (Rom. 8: 36).

3. Sunat-au* şi s-au tulburat apele lor, tulburatu-s-au munţii, întru tăria Lui.

Prin cuvintele acestea, Apostolii şi Mucenicii vor să arate că Dumnezeu, ajutătorul lor, este Atotputernic, pentru că de multe ori apele mărilor lovesc în ţărmuri, şi fac mare vuiet, pentru că se umflă şi clocotesc din pricina vânturilor celor mari ce cad asupra mării, de multe ori încă şi dealuri se clatină din locul lor de cutremurele ce urmează, însă acestea toate se fac cu Atotputernicia lui Dumnezeu, Care, precum zice undeva David: ...*Cutremuri chitul mării* (Ps. 64: 7), şi: ...*Caută spre pământ şi-l face pe el de se cutremură* (Ps. 103: 32)[137]. Iar despre mările care sunt mai multe, a zis după obiceiul limbii evreieşti, care pe cele la singular le întrebuinţează la plural, precum am zis în altă parte. Ori prin *mări* numeşte osebitele sânuri şi noianuri* ale mării, sau largurile mării, precum al celei Ionice, Adriatice şi celelalte. Însă nu este fără de vreme a tâlcui şi zicerile cele de mai-nainte ale psalmului şi după o mai înaltă înţelegere: „Noi, zice, nu ne vom teme când se tulbură pământul, adică tiranii care cugetă cele pământeşti şi supuşii lor, pentru că toţi aceştia la începutul propovăduirii se tulburau, de vreme ce se strămuta şi se strica religia lor cea de părinţi predanisită, nici nu ne vom teme când dealurile intră în mări, adică când demonii cei înalţi ca dealurile şi mândri intră în săratele şi amarele inimi ale oamenilor celor necredincioşi, făcându-i pe ei a se sălbătici asupra noastră ca să ne omoare". Că multe ca acestea au urmat la începutul propovăduirii, precum spun Cartea Faptele Apostolilor[138] şi istoriile

---

* Făcut-au vuiet mare...

[137] Pentru aceasta şi Hrisostom a zis: „Iar ceea ce zice astfel este că pe toate le scutură (Dumnezeu) şi le clatină, aşa uşoare şi lesnicioase sunt Lui toate, că atât de mare este puterea Lui, zice, că simplu de ar voi a se face, acestea se şi fac. Deci cum putem a ne teme, un Stăpân ca Acesta având?".

* Golfuri şi lacuri...

[138] Pentru aceasta a zis Teodorit că: „Şi în Efes, Dimitrie a pornit [aţâţat] toată cetatea, şi în Listra şi în Derbe acelaşi lucru s-a făcut, şi iarăşi în Filipi, şi în Tesalonic, şi în Atena, şi în Corint, duhurile amăgirii ridicând valurile acestea, şi fiind stăpâniţi de acestea, oarecari strigau împotriva Sfinţiţilor Apostoli, zicând: *Cei ce au tulburat lumea, aceştia şi aici au venit* (Fapte 17: 8; 15. 24). Şi Fericitul Avacum mai-nainte a spus acestea, zicând: *Coborât-ai la mare caii Tăi, ape multe tulburând* (Avac. 3: 15). *Cai* însă pe Sfinţiţii Apostoli i-a povestit că s-au făcut o trăsură dumnezeiască".

bisericeşti. Iar apele demonilor, adică slujitorii de idoli, care ca nişte ape se purtau într-o parte şi într-alta de duhurile amăgirii, şi aceştia au răsunat, strigând şi îndemnându-se unii pe alţii împotriva creştinilor, şi s-au tulburat văzând minunile ce le făceau Apostolii şi Mucenicii cu puterea cea nebiruită a lui Hristos. S-au tulburat însă şi *dealurile*, adică demonii, fiindcă slăbeau şi se izgoneau din oameni de către Apostoli şi de către Mucenici.

Diapsalma.

4. Pornirile râului veselesc cetatea lui Dumnezeu;

Acum se zic înţelesurile cele ascunse şi tainice pentru care se suprascrie psalmul acesta, deoarece *râul* este Hristos, pentru curgerile cele prea dulci ale învăţăturilor Lui, care adapă şi veselesc sufletele creştinilor, şi le aduc spre rodirea faptelor bune, că zice Domnul prin Isaia: *Iată, Eu abat spre dânşii ca un râu de pace* (Is. 66: 12). Iar *pornirile râului* lui Hristos sunt Apostolii care s-au pornit şi s-au purces de la El ca să înveţe pe oameni. Că: *Mergând*, zice, *învăţaţi toate neamurile* (Mt. 28: 20). Iar *cetatea lui Dumnezeu* este Biserica şi adunarea creştinilor, pentru petrecerea cea iubită lui Dumnezeu ce o au. Deci veselesc Apostolii Biserica şi cu viaţa şi cu cuvântul. Se înţelege însă şi într-alt chip zicerea aceasta, după Sfântul Vasile, *râu* adică este Duhul Cel Sfânt, iar *pornirile* Lui sunt osebitele daruri prin care Biserica lui Dumnezeu se adapă şi se veseleşte[139].

---

[139] Acelaşi însă Vasile: „Prin *cetate a lui Dumnezeu* înţelege toată făptura, de la puterile cele mai presus de lume până la sufletele omeneşti, care făptură se veseleşte de revărsarea Sfântului Duh. Că unii socotesc că cetatea este o adunare alcătuită din oameni şi care după lege se ocârmuieşte. Aceasta socotinţă se potriveşte şi cetăţii celui de sus, Ierusalimului ceresc, care după legea cea cerească se ocârmuieşte". Iar Grigorie al Nyssei zice: „Veseleşte dar cetatea cerească a lui Dumnezeu care se alcătuieşte din puterile cele mai presus de lume; iar pornirile dumnezeiescului râu sunt adică darurile Duhului Sfânt, potrivit împărţindu-se şi dându-se celor vrednici, fiindcă sfânta adunare a duhurilor celor de sus se bucură foarte de mântuirea oamenilor". Iar altul zice că: „*Râu* este evanghelicescul cuvânt care veseleşte Biserica lui Hristos (La Nichita)". Iar Hrisostom zice: „*Râu* numeşte aici îmbelşugarea dăruirii darurilor celor de sus, şi arată neoprirea şi revărsarea dăruirii, de ca şi cum ar zice: «Ca din nişte izvoare curg toate bunătăţile»". Iar Ioan Damaschinul zice: „Ştiu şi altă cetate a lui Dumnezeu, pe Preasfânta Fecioară, pe care o au veselit pornirile râului, adică venirea Sfântului Duh mai-nainte curăţind pântecele ei".

sfinţit-a lăcaşul Său Cel Preaînalt.

Însăşi Biserica credincioşilor este şi cetate şi locaş al lui Dumnezeu, pentru aceasta scris este: *Voi locui întru ei şi voi umbla întru ei* (Lev. 26: 12; II Cor. 6: 16). Şi iarăşi: *Şi Cuvântul trup S-a făcut şi S-a sălăşluit întru noi* (In. 1: 14[140]).

5. Dumnezeu în mijlocul ei

„În mijlocul Bisericii, zice, se află Dumnezeu." *Că iată*, zice, *Eu cu voi sunt în toate zilele* (Mt. 28: 20). Şi iarăşi: *Unde vor fi doi sau trei adunaţi în numele Meu, Eu acolo sunt în mijlocul lor* (Mt. 18: 20). Deci nu se va clătina Biserica de silniciile văzuţilor şi nevăzuţilor vrăjmaşi care se silesc a o răsturna, că Hristos, Mirele ei, a zis: *Porţile iadului nu o vor birui pe ea* (Mt. 16: 18).

şi nu se va clătina, ajuta-va ei Dumnezeu dimineaţa [dis] de dimineaţă.

„Prea curând, zice, şi prea degrab va ajuta Hristos Bisericii Sale întru împrejurările şi primejdiile ei." Că repetarea zicerii *dimineaţa de dimineaţă* arată covârşirea grăbirii, şi asemănarea [comparaţia] unei dimineţi cu cealaltă dimineaţă.

6. Tulburatu-s-au neamurile, plecatu-s-au împărăţiile, dat-a glasul Său Cel Preaînalt, clătinatu-s-a pământul.

„Când se vestea, zice, de către Apostoli propovăduirea Evangheliei, semănând în lume cunoştinţa de Dumnezeu, toate neamurile s-au pornit, şi unii alergau la credinţa lui Hristos, iar alţii o prigoneau, iar împărăţiile lumii, care vrăjmăşeau Biserica, s-au biruit în sfârşit de Dânsa, ori pentru că au obosit, ori pentru că s-au plecat şi s-au supus ei, primind credinţa lui Hristos, fiindcă şi una şi alta s-au făcut prin multe şi osebite cetăţi, iar prin zicerea *dat-a glasul său Cel preaînalt* a arătat David puterea cea mare a lui Dumnezeu, că Dumnezeu numai ce zice şi îndată se cutremură pământul, precum a zis şi în altă parte: *Cel ce caută spre pământ şi-l face pe el de se cutremură* (Ps. 103: 32)[141]. Însă cuvintele cele de

---

[140] Marele Vasile a zis că lăcaşul lui Dumnezeu cel de Dumnezeu purtător (adică dumnezeieşte ipostasiat) este Trupul [lit. Carnea] lui Hristos, care s-a sfinţit prin unirea cu Dumnezeu. Iar Damaschinul a zis că Fecioara este cea pe care Cel preaînalt al Său locaş o a pus, şi a sfinţit-o, în mijlocul ei sălăşluindu-Se, şi neclătinat L-a arătat, semnele fecioriei ei, nestrămutându-se şi neclătinându-se."

[141] Pentru aceasta, Hrisostom a zis: „...Ca şi cum ar zice cineva: «Cu un singur glas a avut cetăţile». Cu grai gros şi mai omeneşte zis este că Dumnezeu nu biruieşte cu glasul şi

acest fel s-au zis despre Dumnezeu pornind de la metafora şi asemănarea cu oamenii care poruncesc să fie pedepsiţi oarecari răi, ori de la asemănarea cu acei oameni ce se uită spre alţii cu mânie. Ori şi în alt fel se înţelege, că Dumnezeu a dat lumii glasul Său prin Evanghelie, şi auzind îndată toţi oamenii, împreună s-au pornit, precum mai-nainte am zis. Iar după Hrisostom, prin *pământ* trebuie să înţelegem pe cei ce locuiesc pe pământ, după zicerea *în tot pământul era o singură limbă* (Fac. 11: 1)."[142]

7. Domnul puterilor este cu noi, sprijinitorul nostru, Dumnezeul lui Iacov.

Aceste cuvinte le zice Biserica creştinilor, împuternicind prin ele pe fiii Săi şi îmbărbătându-i. În potrivită vreme a pomenit aici David de Iacov, pentru că şi pe Iacov, vrăjmăşit de fratele său Isav, şi de unchiul său Laban şi de mulţi alţii, l-a izbăvit Dumnezeu, dar şi pentru că Iacov a fost cel dintâi care a proorocit pentru chemarea neamurilor, zicând: *Nu va lipsi stăpânitor din Iuda, şi povăţuitor din coapsele lui până ce vor veni cele gătite Lui, şi Acela va fi aşteptarea neamurilor* (Fac. 49: 10)[143], a căror prefacere o prooroceşte aici David (după Teodorit).

Diapsalma.

---

cu răcnitul, ci cu singură mişcarea şi voinţa, dar însă de la cele mai groase ridicându-l pe el (pe Prooroc), mai înalte decât altele a aflat zicerea. Preafrumoasă este însă şi potrivirea ce o face la zicerea aceasta Marele Vasile, asemănând Biserica lui Dumnezeu cu o cetate ce ar fi înconjurată de multe neamuri şi de împăraţi, iar pe Domnul asemănându-L cu un puternic voievod oştenesc, Care cu singur glasul Său cel tare a stricat poliorchia (înconjurarea cetăţii), Care risipeşte neamurile şi întoarce pe împăraţi în fugă, iar din fuga aceea se năştea tulburare şi vuiet prin toate cetăţile şi satele pe unde treceau ei".

[142] Zice însă şi Teodorit: „Cu adevărul şi cu mărturisirea lucrurilor, şi cu facerile de minuni cele de tot felul, întrebuinţându-le Dumnezeu oarecum ca pe un glas, pe a Sa înălţime o a arătat neamurilor, şi de temere a umplut sufletele lor".

[143] Zice însă Hrisostom: „Şi bine a numit pe îngeri *puteri*, tăria lor arătând-o, precum şi în altă parte: *cei puternici întru tărie care fac cuvântul Său* (Ps. 102: 20). Dar dacă, deşi este puternic, n-ar voi să întindă nouă mână de ajutor? Dar pentru aceasta a adăugat *sprijinitorul nostru*, drept care şi voieşte şi poate". Iar Chiril zice: „Cu noi a fost Domnul puterilor când S-a făcut ca noi, chip de rob luând, că pentru aceasta S-a numit şi Emanuel, care se tâlcuieşte «cu noi este Dumnezeu»".

8. Veniţi şi vedeţi lucrurile lui Dumnezeu, minunile pe care le-a pus pe pământ,

Prin cuvintele acestea cheamă Proorocul David pe cei mai ascuţiţi la minte, şi pe cei ce pot pricepe mai bine decât ceilalţi, iar *lucruri* numeşte isprăvile Evangheliei, pe care le-a numit şi *minuni*: „Că acestea, zice, sunt minunile pe care le-a făcut Dumnezeu pe pământ, ca prin acestea să propovăduiască puterea cea negrăită a Dumnezeirii Sale, fiindcă acestea nu s-au făcut după [urmând] legile firii, pentru că necărturarii Apostoli şi pescari biruiau pe dascăli şi pe filosofi – cei puţini biruiau toată lumea, cei goi*, pe cei înarmaţi; cei săraci, pe împăraţi; cei muritori şi văzuţi, pe dracii cei nemuritori şi nevăzuţi.

stricând războaie până la marginile pământului.

Când S-a născut Iisus, au încetat războaiele pe care neamurile le aveau între ele, fiindcă s-au îngrădit întru singură Roma, monarhia cea peste toate neamurile: *Că a ieşit*, zice, *poruncă de la Cezarul August să se scrie toată lumea cea locuită* (Lc. 2: 1). Şi dar după ce a urmat o astfel de pace adâncă în lume, apoi netrebnice s-au făcut armele, deoarece oamenii au încetat de la războaie, şi s-au dat la lucrarea pământului şi la alte meşteşuguri, de unde şi Isaia, însemnând, zicea: *Şi îşi vor preface săbiile lor în pluguri şi lăncile lor în cosoare*[144], *şi nu va ridica sabia vreun neam asupra altuia, şi nici nu se vor învăţa a se ostăşi* (Is. 2: 4). Vezi însă, o cititorule, puterea ce o are zicerea *stricând*, deoarece, mai-nainte de Hristos, războaiele stricau, adică omorau oamenii. Hristos însă înseşi războaiele le-a stricat, şi fiindcă ele stricau, pentru aceasta, dimpotrivă, Hristos pe dânsele le-a stricat, adică desăvârşit le-a stins.

9. Arcul va sfărâma şi va frânge arma, şi pavezele le va arde cu foc.

Toate acestea s-au făcut şi după istorie şi după slovă, precum scrie Iezechiel, zicând: *Atunci cei ce locuiesc cetăţile lui Israel vor ieşi şi vor aprinde foc, vor arde armele, scuturile, pavezele, arcurile, săgeţile; lăncile şi suliţele; şapte ani le*

---

* Lipsiţi de apărare lumească, fără arme lumeşti.

[144] Se scrie zibină [ζιβύνας] şi este un mazdrac [suliţă sau lance lungă] făcut tot din fier, după Lexiconul Barinon. Acestea însă tâlcuindu-le, Marele Vasile zice: „Drept aceea, sabia cea stricătoare o a alcătuit a fi sământă făcătoare de viaţă care se face înţelepciune în sufletele cele cuvântătoare... Iar zibina, adică mazdracul, care de departe împunge şi împinge, l-a prefăcut în lucru aducător de apropiere şi cuminecare şi împreună-ţiitor, că astfel sunt secerile: aduc pe cele împrăştiate şi le împărtăşesc de un [leagă într-un] mănunchi, împreună legând spicele (În *Tâlcuirea la Isaia*).

vor arde (Iez. 39: 9). *Armă* numeşte David aici sabia şi orice altă armă care este de-aproape luptătoare, adică cu care se luptă cineva de-aproape cu vrăjmaşii săi. Cu dreptate însă dă [atribuie] David lui Dumnezeu plinirea isprăvii acesteia, de vreme ce prin puterea şi ajutorul lui Dumnezeu s-a făcut.

10. Îndeletniciţi-vă* şi cunoaşteţi că Eu sunt Dumnezeu;

„Încetaţi, zice, de la desele războaie cele văzute şi cele nevăzute, şi atunci veţi cunoaşte că Eu sunt chiar cu adevărat Dumnezeu din semnele şi minunile cele ce se fac prin puterea Evangheliei."[145]

---

* σχολάσατε de la σχολάζω. Verbul a fost tradus fie prin *opriţi-vă*, fie prin *îndeletniciţi-vă*, fapt care face îndemnul cu atât mai interesant. Ideea sugerată de verb, sau de îndemn, e aceea ca omul să se oprească - cum tâlcuieşte Sfântul Maxim mai jos - de la păcat şi să se îndeletnicească sau să se preocupe prin nevoinţă de lucrarea virtuţilor. Verbul mai este folosit la unii Sfinţi Părinţi şi în sensul de a te elibera sau ridica din deşertăciunile acestei lumi. Cu alte cuvinte, „opriţi-vă, lăsaţi deşertăciunile lumii, şi îndeletniciţi-vă prin nevoinţă întru cunoaşterea lui Dumnezeu".

[145] Iar Marele Vasile zice: „Se cuvine dar a înceta de la osârdiile cele către bogăţie, de la pofta cea către slava această deşartă, de la îndulcirile cele către câştigare, de la zavistie şi de la toată răutatea cea către aproapele nostru, ca liniştit fiind sufletul nostru şi de nici o patimă tulburat, ca în oarecare oglindă să se facă luminarea [strălucirea] lui Dumnezeu cea curată şi neacoperită de întuneric". Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Şase sunt îndeletnicirile, ori liniştirile, pe care isprăvindu-le [de vom trage folos din ele], putem cunoaşte pe Dumnezeu: 1) [oprirea de la] lucrarea şi fapta păcatului; 2) [îndeletnicirea cu] înfrânarea; 3) chipul amestecării celor [oprirea de la amestecarea cu cei] ce vieţuiesc fără de pază; 4) [oprirea de la] iscusinţa cea întorcătoare dinspre viaţa cea după Dumnezeu; 5) [oprirea de la] avuţia cea prihănită şi care răspândeşte mintea spre multe; 6) a nu avea cu totul nici o voie proprie, şi aceasta este supunerea cea adevărată după Dumnezeu". Această împărţire nu poate decât să ne dumirească într-un fel, cu toate că cercetarea originalului dovedeşte o traducere foarte bună a Mitropolitului Veniamin. Sfântul Maxim tâlcuieşte acest verset în „Întrebări, nedumeriri şi răspunsuri" din *Filocalia*, Vol. II, Întrebarea 45, care cere a se tâlcui versetul de faţă: „Sunt şase opriri, pe care însuşindu-ni-le putem cunoaşte pe Dumnezeu. **Prima** e de la săvârşirea păcatului; **a doua,** de la hrana care ne aprinde; **a treia,** de la amestecul cu cei ce vieţuiesc fără strajă; **a patra,** de la îndeletnicirea care ne depărtează de la viaţa cea după Dumnezeu; **a cincea,** de la avuţia cea vrednică de osândă, care trage mintea spre multe; **a şasea** înseamnă a nu mai avea peste tot o voie proprie. Aceasta este lepădarea şi ascultarea cea adevărată şi după Dumnezeu". Zice însă şi Sinesie Cireneul: „Dar prea mare bunătate este îndeletnicirea (sau liniştirea), pe care cineva ar putea-o asemui cu o ţarină aducătoare de tot rodul, că toate bunătăţile le aduce în sufletul filosofului".

înălța-Mă-voi întru neamuri, înălța-Mă-voi pe pământ.

„Mare fiind Eu, zice, după fire, mare Mă voi socoti şi între neamuri prin minunile ce le voi face. Că în cer adică toate netrupeştile puteri ale îngerilor ştiu această înălțime a Mea şi pe pământ, peste tot adică."[146]

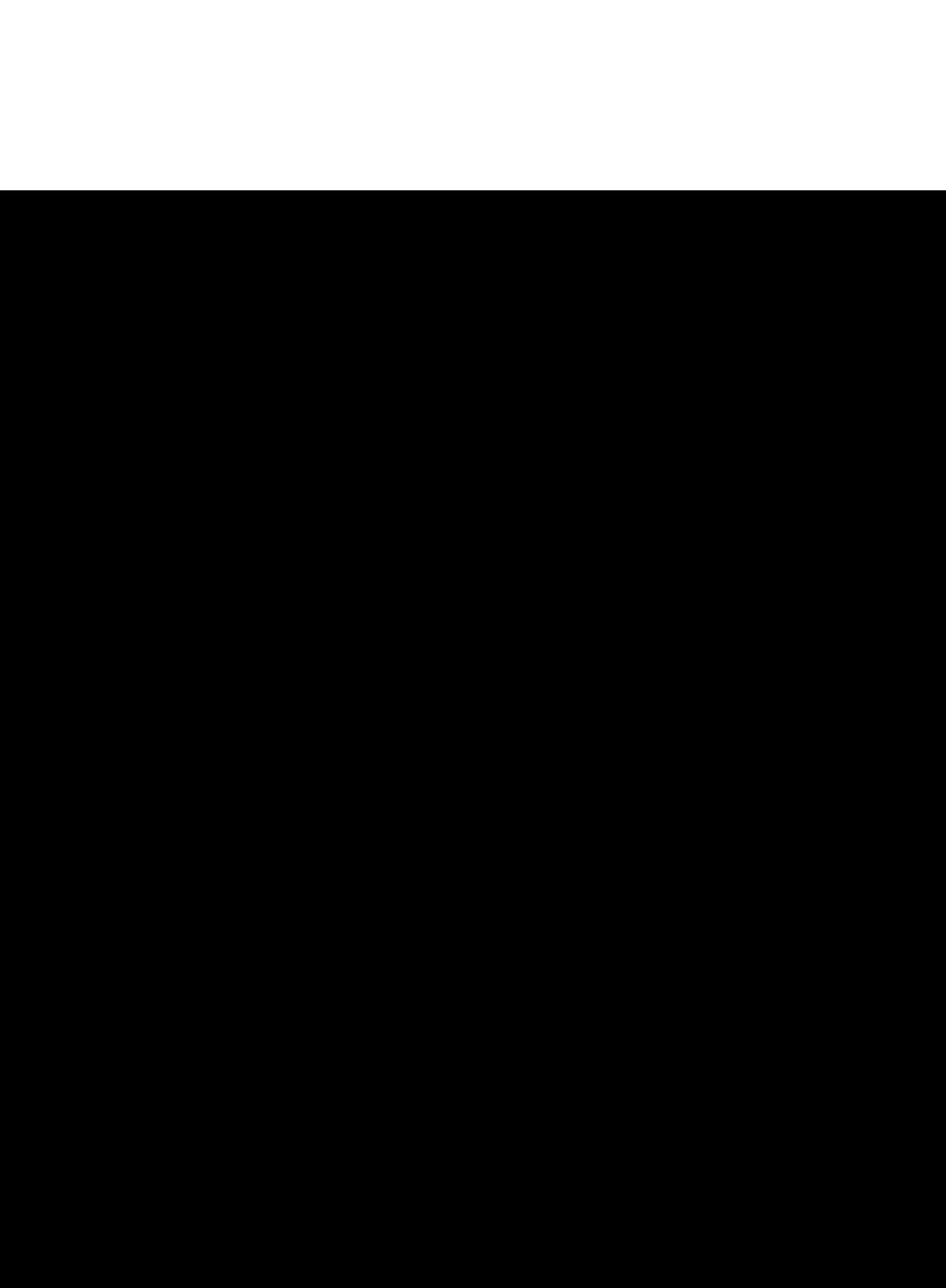
11. Domnul puterilor cu noi, Sprijinitorul nostru, Dumnezeul lui Iacov.

Aici iarăşi repetă însăşi glăsuirea cea de îmbărbătare pe care o a zis mai sus Biserica spre o creştere mai mare a bărbăției şi a marii însufleţiri* de ca şi cum ar încăleca şi ar călca cu aceasta pe vrăjmaşii Săi cei văzuți şi nevăzuți.

---

[146] Iar altul zice: „Fiindcă urma a se înălța Domnul pentru noi pe Cruce, şi a primi înălțare pentru tot pământul, pentru aceasta, pe a Sa patimă însemnând-o, zice: *Înălța-Mă-voi întru neamuri* şi celelalte (La Nichita)". Iar Origen zice: „...Iar *Înălța-Mă-voi* este glas al lui Dumnezeu care zice acestea după ce se vor strica războaiele cele până la marginile pământului, şi se va zdrobi arcul şi se va frânge arma".

* μεγαλοψυχία = mărime de suflet, însufleţire mare, puternică.

Catisma a şaptea

PSALMUL 46

Întru sfârşit, pentru fiii lui Core.

Întru *sfârşit* adică se suprascrie psalmul acesta pentru că proorociile care se cuprind în el privesc la sfârşit, precum de multe ori am spus. Şi aceasta încă prooroceşte: nebiruita putere a evangheliceştii propovăduiri. Iar *pentru fiii lui Core* am tâlcuit la psalmul de mai sus, fiindcă şi acela asemenea cu acesta se suprascrie; nici un înţeles în psalmul acesta nu este ascuns, ci toate înţelesurile sunt arătate [limpezi] şi lesne de priceput. Însă dinspre faţa Apostolilor prooroceşte David psalmul - după Atanasie, Chiril şi Teodorit - care sporind întru propovăduire, şi pe mulţi la credinţă întorcându-i, de multa lor bucurie poruncea neamurilor să se bucure şi ele, la care de Mântuitorul Hristos au fost trimişi; să se bucure însă, pentru că şi ele s-au făcut moştenire a lui Dumnezeu.

1. Toate neamurile bateţi din palme;

Lovirea în palme este semn al unei covârşitoare bucurii, deci din semnul acesta arată aici David lucrul cel însemnat, adică bucuria sufletului, că porunceşte, după Hrisostom, nu ca simţitoreşte şi trupeşte să bată din palme, ci ca să se bucure sufleteşte şi duhovniceşte, pentru că s-au învrednicit a avea Stăpân ca acesta, Atotputernic şi iubitor de oameni[116].

strigaţi lui Dumnezeu cu glas de bucurie.

Strigaţi acesta şi aici este metaforic, în loc de „cântaţi lui Dumnezeu cântare de biruinţă", că *strigarea* este chiar glasul cel fără articulaţii al celor ce răcnesc în război [şi] care înspăimântă pe vrăjmaşii cei ce atunci se biruiesc, iar *glas de*

[116] Altul zice: „Zicerea *bateţi din palme* este în loc de „iscusiţi-vă la fapte bune"; că *mânile* de multe ori s-au zis în loc de fapte: că [de ca şi cum ar zice] „virtuţi cu virtuţi unind, faceţi sunet [κρότον = sunetul bătăilor din palme]", adică „unirea [συμφωνίαν] puterilor celor lucrătoare". Iar Teodorit zice: „Semn al biruinţei este răsunarea şi strigarea cu glas de biruinţă".

bucurie este glasul cel plin de veselie. După urmare însă, David aduce şi pricina pentru care zice acestea[117].

2. Că Domnul este Preaînalt, înfricoşător, Împărat mare peste tot pământul.

„Pentru aceasta, zice, v-am zis mai sus să vă bucuraţi, pentru că Hristos este *Preaînalt* după Dumnezeire, este *înfricoşător* de la semnele şi minunile cele înfricoşătoare ce le face în toate zilele, prin al Cărui singur nume bate şi goneşte pe draci şi vindecă bolile, şi *Acesta este Împărat mare peste tot pământul*, fiindcă Hristos a câştigat moştenire şi popor în toate părţile pământului, prin voi, Apostolii Săi." Iar *Împărat mare* s-a numit Hristos după asemănarea muritorilor împăraţi ai lumii care sunt mici şi simpli, şi împărăţesc peste mici şi simpli[118].

3. Supus-a nouă popoare,

Popoare aici numesc Apostolii pe cei dintre iudei, fiindcă ei mai întâi au crezut în Hristos: trei mii, şi cinci mii, precum arată Faptele, care, lepădând vrajba ce o aveau asupra lui Hristos, au năzuit [alergat] la Apostoli şi s-au botezat îndată după coborârea Sfântului Duh, adică mai-nainte de a ieşi Apostolii din Ierusalim şi a se duce departe la neamuri[119].

---

[117] Pentru aceasta şi Hrisostom a zis: „Tot lucrul lui Hristos a fost că acest cumplit război El l-a stricat, legând pe cel tare (cf. Mc. 3: 27) şi răpind lucrurile lui... Pentru aceasta şi strigăm toţi, nu printr-un glas neînsemnat, ci foarte însemnat: *Unde-ţi este, moarte, boldul tău? Unde-ţi este biruinţa ta?* (I Cor. 15: 55). Strigaţi dar lui Dumnezeu, Lui înălţaţi mulţumirea, Lui, biruinţa, Lui, isprava, [căci] n-a fost omenesc războiul, nici simţitoare lupta".

[118] Zice însă Hrisostom: „Cum nu este dar *Împărat mare* Cel ce pe nişte săraci, pescari, necărturari, ţărani, unsprezece la număr, neînsemnaţi, necetăţeni [fără a aparţine unei ţări anume; proscrişi], decât peştii mai fără de glas, întru o singură haină, desculţi şi goi i-a trimis pretutindeni în toată lumea şi, ca din poruncă, pe toţi i-a luat? Aceasta cu adevărat Îl arată de mare Împărat, când lumea din rătăcire o a izbăvit, şi tirania Diavolului o a stricat, ...nu întru slugi Îşi are tăria stăpânirii, nici în formă şi în haine, ci în fire, că *Eu*, zice, *spre aceasta M-am născut* (In. 18: 37). Acesta este Împărat mare, Cel ce nu are cinstea agonisită, Cel ce de nimeni nu are trebuinţă ca să fie împărat, Cel ce face toate câte le voieşte, că, *mergând*, zice, *învăţaţi toate neamurile* (Mt. 28: 19), şi cuvântul s-a făcut lucru [ἔργον; aici: s-a împlinit, a lucrat]".

[119] Unde Hrisostom cu mirare a strigat: „O, minune! Pe răstignitorii aceştia i-a făcut închinători, pe ocărâtori, pe hulitori, pe cei aplecaţi către pietre [idolatri], pe aceştia i-a învăţat a aduce şi suflete, după a Sa socotinţă, că nu a fost ispravă a Apostolilor, ci a Aceluia ce făcea cale înaintea lor şi mişca sufletele lor". Zice însă şi Teodorit: „Este cu putinţă dar şi ochilor a vedea adevărul proorociei, că se poate a fi văzută de credincioşii

şi neamuri sub picioarele noastre.

„A supus Hristos, zic Apostolii, sub picioarele noastre pe cei ce din neamuri au crezut." Că aceia, cu fierbinţeală căzând la picioarele Apostolilor, le sărutau urmele cu evlavie[120].

4. Ales-a nouă moştenirea Sa,

„Prin noi, zice, iconomii Bisericii Sale, Şi-a ales Hristos pe aceia ce s-au făcut vrednici din neamuri spre moştenirea Sa, după zicerea: *Voi da Ţie neamurile moştenirea Ta* (Ps. 2: 8). Că pe aceştia, prin noi, Apostolii, ca prin nişte voievozi [strategi] de oşti, Împăratul Acesta mare Şi-a adunat Luişi oşteni."

frumuseţea lui Iacov pe care o a iubit.

„Nu numai pe cei de mai sus iudei, zice, şi din neamuri a ales Hristos prin noi, Apostolii Săi, ci şi pe cei mai trebnici [folositori] şi mai vrednici de laudă din neamul lui Iacov, că pe aceştia i-a numit *frumuseţe*, adică pe cei buni şi împodobiţi cu fapte bune." Şi mai sus, cu adevărat, întâi pe iudei i-a rânduit, fiindcă ei, mai întâi, după înviere au crezut în Hristos, iar aici a făcut dimpotrivă, punând pe iudei după neamuri, pentru că din neamuri credeau în toate zilele mulţi oameni, iar din iudei puţini au crezut, încât, asemănându-se iudeii cei ce au crezut cu credincioşii cei din neamuri, erau doar o mică parte[121].

Diapsalma.

---

din toate neamurile, căzând înaintea raclelor celor apostoleşti, şi cu mult dor lăudând puţina lor ţărână, încât, după cuvântul acesta, Apostolii pot vedea şi cânta aceasta: *Supus-a nouă popoare, şi neamuri sub picioarele noastre...* Iar Simmah a zis în loc de *popoare* împăraţi.

[120] Iar Marele Atanasie, *popoare şi neamuri* pe Satana şi pe puterile viclene cele cu dânsul, le zice a fi, despre care zicea Mântuitorul: *Iată, am dat vouă putere a călca peste şerpi şi peste scorpii* (Lc. 10: 19), că neamurile dracilor le-au supus picioarelor Apostolilor.

[121] Zice însă Eusebie. „Biserica aceasta din neamuri dar, alegând-o, o a împărţit nouă, Apostolilor Săi, că aleasă este Aceasta, întemeiată fiind după alegere din toate neamurile, şi nu după moştenirea neamului, precum dar, la poporul cel de mai-nainte, pământul făgăduinţei prin sorţi s-a împărţit cei ce erau cu Isus al lui Navi, scoţând dintr-însul pe locuitorii cei de mai-nainte, în acelaşi chip şi propovăduitorii Împărăţiei lui Dumnezeu, toată lumea stăpânind-o, o au moştenit, [adică] pe popoarele cele mai-nainte zise, pe cei văzuţi şi nevăzuţi vrăjmaşi gonindu-i".

5. Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trâmbiță.

Cu aceste cuvinte prooroceşte David Înălțarea Mântuitorului Hristos la ceruri, precum am însemnat şi în Psalmul 23: 7[122]. Iar *strigare* şi *glas de trâmbiță* aici zice [numeşte] glasurile îngerilor care mergeau înainte întru înălțarea lui Hristos; *strigare* adică, pentru zicerea: *Domnul cel tare şi puternic, Domnul cel tare în război* (Ps. 23: 8), care cuvinte le zic aici îngerii întru înălțare, precum se scrie în Psalmul 33, că cuvintele acestea ale îngerilor sunt [zise către] Hristos, cântare de biruință, fiindcă şi *strigarea* laudă de biruință este, precum am zis mai sus; iar *glas de trâmbiță* zic cuvintele acestea, adică *ridicați, căpetenii, porțile voastre* şi celelalte, pe care le zic îngerii care mergeau înainte întru înălțare, dând de ştire celor de mai sus ca să deschidă porțile să treacă Împăratul, precum se scrie şi în mai-nainte-zisul Psalm 33. Precum şi *trâmbița*, strigând înainte, dă de ştire popoarelor să gătească drumurile ca să treacă Împăratul când se întoarce de la război. Ori şi după alt chip, a zis *strigare* şi *glas de trâmbiță* glasurile îngerilor, ca adică să audă curat şi împrejur glasurile acestea în toate marginile lumii prin mijlocirea învățăturii Apostolilor, precum tâlcuiesc Hrisostom şi Teodorit.

---

[122] Iar Hrisostom zice: „Nu a zis «S-a ridicat», ci *suitu-S-a*, arătând că nu altcineva, ducându-L de mână, S-a suit, ci Însuşi făcând această cale, că Ilie adică de altă putere se ducea [era purtat], iar Cel Unul-Născut cu a Sa putere S-a suit. Pentru aceasta dar, şi Luca zicea: *Şi erau privind* (Apostolii) *când Se ducea El de la dânşii la cer*, [deci] nu a zis „luându-Se El în sus", nici „purtându-Se", că însuşită a Sa călătorie era ceea ce se făcea [căci El călătorea cu de la Sine putere], şi dacă mai-nainte de cruce Se purta pe deasupra apelor, încă îmbrăcat cu trup pătimitor, şi greu fiind, ce mirare este dacă, după ce a luat trup neputincios, tăia văzduhul înălțându-Se? Iar zicerea *întru strigare* se tălmăceşte că „întru biruință s-a suit, biruind moartea şi jos aruncând păcatul", iar cea *întru glas de trâmbiță* acelaşi lucru îl însemnează, adică „întru biruință desăvârşită". Şi nu ar greşi cineva zicând *trâmbiță* gurile Apostolilor. Dar pentru ce nu a zis în glas de multe trâmbițe, ci la singular? Petrecerea cea de un suflet a Apostolilor însemnând-o, şi trâmbița nu chemând la război, laudele cele de biruință se bine-vesteau". Iar altul zice: „Poate că *strigarea* şi *trâmbița* pe ceea ce s-a făcut între puterile cele de sus, ca oarecare sunet vestit, a fost arătarea dumnezeiescului Duh, fiind pentru Dumnezeu Cel ce se vedea în fire de om (La Nichita)". Iar Pavel zice: *Zicerea însă suitu-S-a ce este, fără numai că şi S-a coborât mai-nainte în părțile cele mai de jos ale pământului? Acesta Ce S-a coborât este şi Cel ce S-a suit mai presus de toate cerurile ca să plinească toate* (Ef. 4: 10).

6. Cântați Dumnezeului nostru, cântați; cântați Împăratului nostru, cântați.

După ce David a povestit mai sus din partea Apostolilor isprăvile cele mari pe care le-a făcut Hristos, acum cheamă lumea spre a bine-lăuda pe Hristos cu multă sârguință, că pe această sârguință o arată repetarea zicerii *cântați* (după Hrisostom). Iar *cântați* a zis în loc de „dulce cântați* cu glas și slavosloviți pe Hristos". Iar apoi spune pricina.

7. Că este Împărat a tot pământul Dumnezeu; cântați cu înțelegere.

„Dulce cântați, zice, lui Hristos, pentru că El este Dumnezeu și Împărat a tot pământul, precum Însuși a zis: *Mi S-a dat toată puterea în cer și pe pământ* (Mt. 28: 19), cântați însă nu simplu cu singură limba, ci și cu mintea, socotind și înțelegând Cărui Stăpân cântați și pentru ce fel de mari și minunate isprăvi ale Lui."[8]

8. Împărățit-a Dumnezeu peste neamuri,

Și mai-nainte de iconomia întrupării împărățea Hristos peste oameni, fiindcă era Ziditorul lor, și fără de a voi ei, acum însă, după înomenirea Sa, împărățește peste ei, fiind slobozitor al lor cu însăși voia lor. Și fiindcă Hristos este îndoit – Dumnezeu și om –, mai-nainte de înomenire avea Împărăția ca Dumnezeu, iar după Învierea din morți o a luat și ca om, că atunci a zis: *Mi S-a dat toată puterea în cer și pe pământ* (Mt. 28: 19). Iar *întru neamuri* (întru toate adică) a împărățit Hristos, fiindcă mulți au crezut dintre toate neamurile, iar în unele locuri adică a crezut tot neamul ce se afla acolo, iar într-altele a crezut numai o jumătate de neam, iar în altele numai o parte din cei ce se aflau acolo, că *în tot pământul a ieșit vestirea* Apostolilor (cf. Ps. 18: 5).

---

* μελῳδήσατε = melodios, viersuitor.

[8] Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Ceea ce este la mâncări calitatea fiecărei mâncări, aceasta este la graiurile Sfintei Scripturi înțelesul, că *gâtlejul*, zice (Iov), *gustă mâncările, iar mintea deslușește graiurile* (Iov. 12: 11). De se va așeza dar cineva așa cu sufletul la puterea fiecărui grai, precum se unește cu gustul la calitatea fiecărei mâncări, a plinit porunca ce zice: *Cântați cu înțelegere*". Iar Hrisostom zice: „Mi se pare că și altceva se însemnează prin zicerea *cu înțelegere* – a nu cânta numai cu glasul, ci și cu faptele, nu numai cu limba, ci și cu viața". Și Teodorit încă zice: „Bine încă a pus și zicerea *cântați cu înțelegere*, învățând a nu grăi numai cu limba, ci și mintea o a deștepta spre înțelegerea celor ce se zic".

Dumnezeu şade pe scaunul cel sfânt al Său.

Scaunul cu adevărat este semn de Împărăţie, iar *şederea pe scaun* este semn de adeverire şi de siguranţă. Zice dar David că Hristos este încredinţat şi sigur întru Împărăţia Sa, după zicerea lui Pavel: *A şezut de-a dreapta scaunului măririi întru cele înalte* (Evr. 8: 1). Iar *sfânt* numeşte scaunul lui Hristos ca pe un curat de toată căutarea în faţă [lipsit de părtinire, nepărtinitor] şi nedreptatea şi nesmintit în toate hotărârile date de El.

9. Boierii popoarelor s-au adunat cu Dumnezeul lui Avraam,

Cu aceste cuvinte arată David puterea evangheliceştii propovăduiri: cum a biruit aceasta adică şi a supus nu numai ţărani şi oameni simpli, ci şi împăraţi şi ighemoni, şi boieri, fiindcă şi aceştia toţi împreună s-au adunat cu Hristos, parte a lui Hristos şi moştenire a Lui făcându-se[9]. Iar *Dumnezeu al lui Avraam* a zis pentru ca să arate că Hristos, după Dumnezeire, era Dumnezeu şi al lui Avraam, şi al strănepoţilor lui Avraam, şi Acesta Unul şi Acelaşi punător [dătător] de lege al celui Vechi şi al celui Nou Testament.

că ai lui Dumnezeu sunt; cei puternici ai pământului foarte s-au înălţat pe pământ.

„Împreună s-au adunat, zice, cu Hristos, boierii şi ighemonii cei de mai sus, pentru că Apostolii lui Hristos (că pe aceştia i-a numit *puternici* ai lui Dumnezeu, după Hrisostom şi Teodorit). Aceştia, zic, fiind întăriţi de puterea Sfântului Duh, au biruit şi pe draci, şi pe tirani, pentru aceasta s-au înălţat şi s-au sculat deasupra pământului, adică s-au făcut mai presus decât toate lucrurile pământeşti, şi nici de îndulcirile lumii nu s-au prins, nici de durerile şi scârbele ei."[10]

---

[9] Iar altul zice: „Asemenea este aceasta cu zicerea: *Veţi şedea pe douăsprezece scaune, judecând pe cele douăsprezece seminţii ale lui Israil* (Mt. 19: 28), că *boieri ai poporului* s-au pus Sfinţii Săi Apostoli". Iar Teodorit zice: „Sfârşit au luat făgăduinţele cele către Patriarhul Avraam, că Domnul tuturor făgăduia ca întru seminţia Lui să se blagoslovească toate neamurile, deci şi acestea, şi boierii acestora, părinteştii lor dumnezei părăsindu-i, cu Dumnezeul lui Avraam împreună se adună, şi pe Acesta, al lor Dumnezeu Îl numesc, slujitori însă ai chemării acestora dumnezeieştii Apostoli fiind, prin facerea minunilor au adeverit înălţimea cuvântării de Dumnezeu [θεολογιασ]".

[10] Unde şi Marele Vasile, tâlcuind zicerea aceasta a lui Isaia - *Cel ce a întărit pământul şi cele dintr-însul, şi a dat suflare poporului celui de pe dânsul, şi Duh celor ce calcă pe dânsul* (Is. 42: 5) -, zice că: „Cei ce calcă cele pământeşti şi se fac mai presus de dânsele se mărturisesc că sunt vrednici de darul Sfântului Duh (cap. 32, *Despre Sfântul Duh*)". Iar

PSALMUL 47

Psalmul de cântare fiilor lui Core, la a doua a Sâmbetei.

e vrea să zică adică *psalm de cântare*, am zis mai-nainte, în *Precuvântarea* cărţii (la Capitolul 9), unde am tâlcuit şi ce înseamnează aceasta. Iar despre *fiii lui Core* în capitolul 5. Iar *a doua a sâmbetei* înseamnează ziua întru care s-a cântat psalmul acesta. Cuprinde însă psalmul acesta mulţumiri dinspre faţa iudeilor, care s-au izbăvit din robia Babilonului şi s-au întors iarăşi în patria lor, Ierusalim. Se potriveşte însă acesta şi la creştinii care, slobozindu-se din robia idolilor şi a demonilor, s-au întors întru cunoştinţa de Dumnezeu[11].

1. Mare este Domnul şi lăudat foarte

„Mare, zice, este Domnul, după puterea şi înţelepciunea şi bunătatea Sa[12]. Şi mult vrednic, iar mai ales, cuvenit a se lăuda pentru lucrurile cele minunate pe

---

Teofilact al Bulgariei, tâlcuind această zicere a lui Avacum - *voi sta pe straja mea* (Avacum 2: 1) -, zice: „Este obicei al sfinţilor, de voiesc a se învăţa ceva de la Dumnezeu, ca toată străjuirea [strădania] în a-şi păzi inima lor dinspre lumeştile graiuri către Dumnezeu singur a le plini, şi a se sui oarecum pe oarecare piatră cu înălţimea minţii, că Dumnezeu caută inimi înalte, precum şi David zice: *Cei puternici ai pământului foarte s-au înălţat pe pământ.* Şi iarăşi: *Unii vulturi spre cele înalte zboară* (Iov. 5: 7)".

11 Iar Atanasie zice că psalmul acesta se cântă şi dinspre faţa Apostolilor, povestind ei prigoanele ce au suferit prin propovăduire şi biruinţele pe care le-au făcut ei.

12 Iar dumnezeiescul Dionisie zice: „*Mare* se numeşte Dumnezeu, după osebita Sa mărime, că tuturor celor mari ai Săi le-o împarte, şi este decât toată mărimea, dinafară covârşind [revărsându-Se dincolo de toate marginile], şi mai presus întinzându-Se, toate locurile covârşindu-le, toate numerele covârşindu-le, toată nemărginirea întrecând-o, după firea Sa cea mai presus de plinătate şi de lucrarea cea mare [μεγαλοεργὸν], şi după izvorâtoarele Sale daruri". Iar Hrisostom zice: „Că *mare este*, spune, iar cât, încă nu, că aceasta nimeni nu o ştie". Iar altul zice: „Că *este mare* să înţelegi uitându-te le cer, adunând împreună şi toată podoaba Lui, după Isaia, care zice: *Ridicaţi ochii voştri şi vedeţi*: *Cine a arătat toate acesta?* (Is. 40: 26). Că din mărimea şi frumuseţea zidirilor, anagogic se priveşte cu mintea Făcătorul lor; ...*mare* însă şi ca Unul Ce S-a născut din Marele Dumnezeu şi Părintele. Că a zis: *Tatăl, Cel ce Mi-a dat Mie toate* (In. 11: 27)(La Nichita)". Iar dumnezeiescul Augustin, la capitolul 26 al *Cugetărilor* sale, zice: „*Mare este* Domnul, că putere este El, necuprinsă cu mintea, cu totul neavând trebuinţă de limbă să-L laude, mână pentru El să scrie; şi în cugetări mai dumnezeieşti gândul credincioşilor cu totul îndeletnicindu-se... Că prea cu dreptate este [se cuvine cu adevărat] ca Ziditorul să fie lăudat de zidirea Sa, că El ne-a făcut pe noi, şi măcar că de laudele noastre nicicum nu are trebuinţă".

care le-a făcut întru noi, fiindcă noi eram uitați pentru robirea cea de mulți ani, și în chip minunat ne-a chemat înapoi dintr-însa, și am sporit cu iubirea de oameni a Domnului."

în cetatea Dumnezeului nostru, în muntele cel sfânt al Lui.

„Vrednic este, zice, a se lăuda Domnul în cetatea Ierusalimului care Îl cunoaște

de Dumnezeu adevărat, pentru că cei ce nu cunosc pe Dumnezeu nici nu-L laudă. Iar după ce a zis *cetatea Dumnezeului nostru*, și-a adus aminte de muntele Sion, deoarece acesta este unit cu cetatea Ierusalimului pentru multa apropiere ce o au, că de multe ori și prin singur muntele acesta numește David toată cetatea Ierusalimului, zicând: *Ales-a Domnul Sionul* (Ps. 131: 13). Se înțelege însă prin *cetatea lui Dumnezeu* și Biserica creștinilor, întru care se crede că locuiește Dumnezeu. Aceeași Biserică este și *munte sfânt*, fiind mai presus de toată mârșava răutate, și-și întinde cugetarea sa și petrece în cer."

2. Cu bucurie bine-înrădăcinat a tot pământul,

Aici iarăși se înțelege zicerea pe dinafară: *în munte* adică *mare* este Domnul în muntele cel bine-înrădăcinat și întărit, care munte, așa bine-înrădăcinat, este bucurie și veselie a tot pământul. Și înțelege iarăși Muntele Sion. Iar la zicerea *înrădăcinat* trebuie să-i punem virgulă, adică curmare, și apoi să citim aceasta: *Cu bucurie*[13].

---

[13] Și bucurie a toată lumea s-a făcut Muntele Sionului, fiindcă, după Hrisostom, acela este izvorul bunei cinstiri de Dumnezeu, că învățătoria [διδασκαλεῖον = școala] pământului era atunci Ierusalimul, și cei ce voiau a dobândi bucurie și a se îmbunătăți, și a se împodobi de acolo învățau cele trebuincioase, iar de voiești a o lua aceasta și după o înaltă înțelegere [anagogic], vei vedea adevărul lucrurilor, că de acolo bucuria s-a făcut în toate părțile lumii, de acolo veselia și bucuria și mângâierea, de acolo izvoarele filosofiei, unde Hristos S-a răstignit, de unde Apostolii s-au pornit. [Cred că este de prisos a mai întări zicând că orice biserică ortodoxă - ba poate și locul în care este așezată, dacă ne gândim la Ierusalim - este un Ierusalim unde Hristos Se răstignește și înviază la fiecare dumnezeiască Liturghie. Din Liturghie și din slujbe în general vine „bucuria și veselia", în care biserică (sau localitate), El - și cei ce sunt în El, care se identifică cu El și care se umplu de El prin Sfintele Taine - este (sunt) în continuare ucis(și) de co-naționalii Lui și de „romanii" acestei lumi, sau cei gândiți, dar veselia și bucuria de care se vorbește mai sus nu ne vor veni decât dacă dăm un sens amărăciunii, răutății ce ne-o arată ucigașii sau prigonitorii noștri, cei ce ne chinuiesc în osebite feluri, precum și pe Hristos oarecând, Care pe toate le-a îndurat, dar Care, paradoxal, întru sfârșit, pe toate le-a stăpânit.]

munții Sionului, coastele crivățului [de miazănoapte], cetatea Împăratului Celui mare.

Lucrul cel ce este împrejur alături cu mine, acela poate a se zice și „coasta mea”, pentru că cel de alături [locul cu pricina], în partea de alături de află. Căci și Muntele Sion, adică Ierusalimul, nu se află de-a dreptul, ci lăturiș, către partea vântului crivățului (că crivățul nu se află spre Ierusalim de-a dreptul, ci lăturiș). Pentru aceasta, prin *coastele crivățului* a numit Munții Ierusalimului, zicând: „O, Munți ai Sionului, cei ce sunteți alături cu crivățul și, pentru aceasta, de-a lungul coastelor crivățului vă aflați, o, cetate a Marelui Împărat...” Și cheamă cu mare bucurie munții și cetatea Ierusalimului poporul evreilor, care întrebuințează plurale în loc de singulare, precum de multe ori am zis[14]. Iar *Împărat mare* numește pe Dumnezeu, fiindcă singură cetatea Ierusalimului era atunci afierosită numai lui Dumnezeu. Anagogic (adică cu mai înaltă înțelegere) așa se înțelege graiul acesta: *crivăț* numește de multe ori Scriptura pe Diavolul pentru răceală (și deoarece către Crivăț se află Babilonul din partea Ierusalimului de către care s-a robit*). Pentru aceasta a zis și Ieremia: *Dinspre fața crivățului se vor arăta răutățile peste toți cei ce locuiesc pământul* (Ier. 1: 14). Și Ioil a zis: [*Prăpădul dușmanului*] *îl voi depărta de la voi de la crivăț* (Ioil 2: 20). Iar coaste ale Diavolului, adică mădulare ale lui, erau neamurile. Zice dar psalmul că neamurile acelea ce mai-nainte erau ale Diavolului, și pe care le stăpânea Diavolul, acelea s-au făcut apoi Munții Sionului, adică înălțime și zid apărător al Bisericii creștinilor, atât pentru că ele s-au făcut mai presus decât lucrurile cele zadarnice și pe jos trecătoare ale lumii, cât și pentru vitejia și mărimea de suflet ale lor. Dar ce zic că neamurile s-au făcut ziduri de apărare ale Bisericii? Că ele s-au făcut însăși cetatea aceea a lui Hristos, fiindcă din neamuri s-a alcătuit Biserica lui Hristos[15].

---

[14] Iar după alții, patru sunt dealurile deasupra cărora era zidită cetatea Ierusalimului: cel dintâi, Muntele Sionului, care este din partea de amiază-zi a cetății; al doilea, Akra, în partea de miază-noapte; al treilea, Moria; al patrulea Bezeta [Βεζεθά], care pleacă [este orientată] către partea apusului. Și alți munți încă se află împrejurul cetății (precum se arată în *Proschinitarul* lui Hrisant Camarașu [Καμαράση]).

* Altfel spus: „Deoarece la nord de Ierusalim se află Babilonul de către care a fost robit Ierusalimul”.

[15] Altul însă zice că pentru aceasta și legea cea dată prin Moise, ce poruncește ca mielul să fie junghiat alături de jertfelnic, privind el către miazănoapte, însemnând în acest chip că, după junghierea lui Hristos ceea ce se va face în Iudeea, Hristos Se va întoarce în părțile cele dinspre miazănoapte ale lumii, și din acelea vor încăpea [intra] neamurile, și acestora le va dărui privirea peste ele (adică cercetarea Sa), după ceea ce este scris în psalmi: *Ochii lui peste neamuri privesc* (Ps. 65: 7). Iar Teodorit zice: „*Munții* însă, care gonesc crivățul și păzesc cetatea nevătămată, ar putea zice cineva potrivit pe Apostoli și pe Prooroci în învățăturile acestea cele de tot felul, pe lângă aceștia, și pe îngerii păzitori ai celor ce au crezut”.

3. Dumnezeu în palaturile ei se cunoaşte, când o sprijineşte pe ea.

Am zis la subînsemnarea zicerii *din palaturile de fildeş* de la Psalmul 44 că prin aceasta se înţeleg palaturile cele mari şi înaltele şi vestitele ziduri care se zidesc pe lângă cetăţi, acestea însă [palaturile] aici se pot înţelege a fi [constitui] vestita Biserică a Ierusalimului înăuntru, întru care, locuind Dumnezeu, Se arăta preoţilor, când voiau să-i ajute în vreme de oştiri [război]. Iar anagogic şi cu mai înaltă înţelegere, prin πολιτεία*, adică cetate, se înţelege şi vieţuirea creştinilor celor ce se află pretutindeni, că, după Teodorit, aceasta este una, pentru unirea şi conglăsuirea credinţei, şi pentru buna-cinstire a lui Dumnezeu pe care o au. Zidiri dar şi palaturi sunt templele şi bisericile cele ce se află în toate locurile, întru care Se arată Hristos când ajută şi apără pe creştini în vreme de prigoane[16]. Că trebuie a şti cum că Biserica credincioşilor una se zice, şi multe: **una** adică, pentru o credinţă şi bună-cinstire de Dumnezeu, precum am zis; iar **multe**, pentru mulţimea templelor şi a dumnezeieştilor locaşuri ce se află în multe şi osebite locuri, precum şi fiecare cetate şi oraş are multe locaşuri împărţite, dar însă una sau unul se numeşte, după Teodorit[17].

4. Că iată, împăraţii pământului s-au adunat, strânsu-s-au împreună.
5. Aceştia, văzând-o aşa, s-au mirat, s-au tulburat, s-au clătinat,

„Împăraţii pământului, zice, împreună s-au adunat pentru ca să bată Ierusalimul şi Biserica creştinilor, şi au venit împreună împotriva acestora, ajutând unul pe altul şi împreună luptându-se, apoi, după ce au văzut dumnezeiasca putere

---

* Într-adevăr, prin extensie, sau după o mai înaltă înţelegere, termenul denotă şi vieţuirea, modul de viaţă, în general, al cetăţenilor. Cu acest sens era folosit termenul şi de scriitorii necreştini din Antichitate, dar şi astăzi, de asemenea; numai că aşa-zisul comportament „civic" propus de „conducătorii" noştri se confundă cu ataşamentul faţă de morala pe care astăzi nu o mai putem numi doar seculară sau păgână, ci antihristică.

[16] Iar altul zice că: „*Palate* ale Bisericii sunt Apostolii şi dascălii sfintelor biserici, şi cateheţii [μυσταγωγοὶ; deci nu simpli învăţători, ci şi îndrumători duhovniceşti ai catehumenilor pe calea mântuirii; oare câte palate mai are astăzi Biserica? Şi cine mai îndrumă pe cine? Cel ce caută îndrumător va găsi, chiar dacă teoretic se află mai peste tot şi pare uşor de găsit, practic îl va găsi cu multă greutate], şi oamenii cei mari şi aleşi şi covârşitori din Biserică, la care se află ca nişte palaturi înalte şi tari lucrările faptelor bune, că întru aceia şi întru cei ca aceştia se cunoaşte Dumnezeu, apărându-i şi izbăvindu-i pe ei de ispite (La Nichita)".

[17] Unde adaugă acelaşi Teodorit: „Pentru aceasta şi rugându-ne, zicem pentru Una, şi Sfânta, şi Soborniceasca (adică peste-tot-cuprinzătoarea), şi Apostoleasca Biserică cea de la margini şi până la marginile pământului" [οἰκουμένης = în toată lumea locuită].

pe care o are Biserica, s-au mirat; şi nu numai că s-au mirat, ci şi s-au tulburat de frică, şi nu numai că s-au tulburat, ci şi s-au clătinat, adică şi-au întors mândra lor cugetare cea dintâi ce o aveau."

cutremur i-a cuprins pe ei.
6. Acolo sunt dureri ca ale celeia ce naşte;

„Vrăjmaşii cei mai de sus ai Bisericii, zice, văzând puterea ei, s-au cutremurat de frică, şi precum apucă durerile de pântece pe femeia îngreunată, aşa i-a apucat şi pe vrăjmaşii Bisericii chinuri şi dureri şi suspiciuni* că au să se primejduiască prin prigoana ce îi făcea."[18]

cu duh silnic va sfărâma corăbiile Tarsisului.

„Tu, Doamne, zice, vei zdrobi pe vrăjmaşii Bisericii Tale, cu silnică pornire a dumnezeieştii Tale urgii, şi-i vei zdrobi cu atâta lesnire, precum sfarmi cu furtuna corăbiile Tarsisului." Tarsis este însă un loc întru care se înjghebau şi se alcătuiau caicele* cele mari şi preafrumoase. Ori zice că „şi pe însăşi caicele Tarsisului le vei sfărâma când vor intra într-însele luptătorii şi vrăjmaşii Bisericii". Unii însă zic că Tarsis se numeşte Carhidonul* cel din Libia[19].

---

* Mitropolitul Veniamin pune „prepusuri"; în gr. e ὑποψίαι = pizmă, gelozie, invidie.

[18] Pentru aceasta, şi după Marele Atanasie: „Prigoana care s-a făcut asupra Apostolilor pentru propovăduire, atât de către împăraţii neamurilor cei simţiţi, cât şi de către nevăzuţii demoni cei ce împărăţeau din vechime. Se însemnează aici şi care s-au cutremurat şi s-au mirat văzând ajutorul ce se făcea sfinţilor de la Dumnezeu".

* Caic = vas de transportat mărfuri şi persoane; luntre uşoară şi îngustă, cu cele două capete încovoiate, folosită de turci; barcă.

* Καρχηδών. E vorba de Cartagina.

[19] În Cartea a III-a a Împăraţilor, cap. 10, se scrie despre o corabie de la Tarsis a împăratului Solomon, o corabie a lui Hiram ce venea împăratului pentru trei ani de la Tarsis, aducând aur, argint şi pietre scumpe. Pentru aceasta, acum, prin sfărâmatele corăbii ale Tarsisului, pierderea bogăţiei şi a puterii [autorităţii] mai-nainte zişilor lor împăraţi o au arătat, adică a prigonitorilor Bisericii. Iar Teodorit, fiind întrebat care cetate este Tarsisul, zice: „Aici a numit o oarecare ţară indiană, iar cei ce l-au tâlcuit pe Iezechiil, Carhidonul îl numesc mitropolia [capitala] Libiei (*Întrebarea 36* la Cartea a III-a a Împăraţilor). Iar Ipolit a zis că prin Tarsis se înţelege Etiopia, iar Eudoxie a zis că Tarsis este o piatră ca cea de aur [χρυσόλιθος = crisolit, topaz].

7. Precum am auzit, aşa am şi văzut, în cetatea Domnului puterilor, în cetatea Dumnezeului nostru.

Aceste cuvinte le zic după prigoană acei creştini care au scăpat de vrăjmaşii Bisericii, adică cum că, cu adevărat, unite sunt acelea pe care le-am auzit cu acestea ce acum le vedem în lucru în cetatea puternicului Dumnezeului nostru, căci am văzut cum că Dumnezeu din vechime a făcut multe minuni pentru poporul Său şi pentru Biserica Sa, dar am văzut cu ochii şi acum, în zilele noastre, facerile Sale de minuni, pentru că acestea ce am văzut adeveresc şi pe cele ce le-am auzit[20].

8. Dumnezeu o a întemeiat pe ea în veac;

Acest cuvânt se potriveşte la singură Biserica creştinilor, şi nu la cetatea Ierusalimului, fiindcă după cuvântul Domnului: *Porţile iadului nu vor birui Biserica* (Mt. 16: 18), deoarece cetatea Ierusalimului s-a săpat din înseşi temeliile ei*, iar la aceasta nu au ce zice iudeii, adevărul astupându-le gurile.

Diapsalma.

luat-am, Dumnezeule, mila Ta în mijlocul poporului Tău.

„Noi, zice, aşteptăm ajutorul Tău, Doamne, de unde şi nu ne-am nenorocit la dobânzi."* Unii însă zic, adică Hrisostom, că: „*Am luat* aici însemnează pe *am cunoscut*"[21].

9. După numele Tău, Dumnezeule, aşa şi lauda Ta peste marginile pământului;

„Precum sunt, zice, minunile Tale întinse şi vestite în toată lumea, Doamne, aşa şi lauda se va întinde peste tot pământul, şi toţi oamenii Te vor binevesti de Dumnezeu mare şi puternic."[22]

---

[20] Teodorit zice că: „Potrivit este a se zice aceasta - *precum am auzit, aşa am şi văzut* - şi de către vrăjmaşii Bisericii: că adunându-se ca să o lupte şi privind nebiruirea ei, s-au înspăimântat, şi încetând bătălia, strigă că pre-zicerile cele pentru dânsa nevrând a le primi, ei înşişi adeveresc puterea Bisericii, că de nu ar fi crezut, nu ar fi zis *în cetatea Dumnezeului nostru*".

* De către romani, în asediul Ierusalimului de la anul 70 d.Hr.

* N-am fost lipsiţi de ele.

[21] Că Hrisostom a zis: „Ce vrea să zică *luat-am*? Am nădăjduit, am aşteptat, am cunoscut iubirea Ta de oameni".

[22] Iar Teodorit zice: „Pseudo-numiţii zei [zeii cei ce în mod mincinos sunt numiţi zei, aşa-zişii zei] nu au puterea potrivită numirii lor, nu sunt ceea ce se numesc, iar numelui Tău, Stăpâne, îi urmează lucrurile ce propovăduiesc adevărul numirii, pentru care pricină dar, cu dreptate, Ţie, de către toată lumea, Ţi se cuvine lauda".

de dreptate plină este dreapta Ta.

„Dreapta Ta, zice, Doamne, este plină de toată dreptatea, pentru că prin dreptatea Ta ajuți și izbândești pentru noi, cei ce ne nedreptățim."[23]

10. Veselească-se Muntele Sionului și să se bucure fiicele Iudeii, pentru judecățile Tale, Doamne.

Prin numirea *Muntele Sionului*, îndeamnă David pe oamenii cei ce locuiesc într-însul să se bucure și să se veselească. Iar *fiice ale Iudeii* numește ori pe femei - fiind mai fricoase și mai mâhnicioase* decât bărbații -, ori cetățile cele dimprejurul Ierusalimului pe care le îndeamnă să se bucure. Iar mai după înalta înțelegere, *munte* adică este Biserica creștinilor cea una, iar *fiice ale Iudeii*, adică ale credinței, sunt sufletele creștinilor, ori și bisericile și dumnezeieștile lăcașuri cele de pe alocurea[24]. Dar pentru care pricină le zice acestora să se bucure? „Pentru că Tu, Doamne, zice, ai făcut judecată și nouă, celor ce ne nedreptățeam, ne-ai ajutat și ne-ai izbândit, iar pe vrăjmașii cei ce ne nedreptățeau i-ai judecat și i-ai pedepsit."

11. Înconjurați Sionul, și-l cuprindeți pe el,

Fiindcă cetatea Ierusalimului se făcuse mai-nainte ruină, adică stricată și risipită, atunci când a fost robită de babilonieni, după care iarăși a fost locuită și prin minune s-a întărit, pentru această pricină, David, aici, îndeamnă poporul să-l cuprindă și să vadă cum s-a luat iarăși puterea și podoaba ce a avut-o mai-nainte[25].

---

[23] Iar Hrisostom zice: „Arată că cele ce s-au făcut nu au fost ale vredniciei celor ce li s-a făcut binele, ci ale ființei Domnului, că însăși ființa Lui de dreptate se bucură, și de iubirea de oameni se veselește, acesta este lucrul Lui, și pentru aceasta dobândeau sfinții atâtea faceri de bine, că precum lucrul focului este a înfierbânta, și al soarelui a lumina, așa, cu adevărat, și al Domnului este a face bine, dar nu în același fel, ci într-o măsură mai mare, căci pentru aceasta zice de *dreptate plină este dreapta Ta*, arătând covârșirea bunătății".

* λυπηροτέρασ = irascibile, problematice; sensibile la suferință. Nu cred că termenul are aici accente negative, de învinovățire a femeii, deși el, ca atare, poate sugera și acest lucru.

[24] Iar Atanasie zice: „*Fiice ale Iudeii* numește sufletele Apostolilor care se trăgeau cu neamul din Iudeea". Iar Teodorit numește bisericile cele din toată lumea, ca unele ce sunt întemeiate de Apostoli, care din iudei se trăgeau cu neamul.

[25] Iar Grigorie al Nyssei zice: „*Muntele Sion* este cel ce se vede dincolo de fortăreața [ἄκρα = limita, vârful cel mai înalt al...; Mitropolitul Veniamin redă prin „marginea"]

Iar *înconjurați* şi *cuprindeți* este în loc de „cuprindeți-l împrejur”, ori amândouă aceeaşi însemnează[26].

povestiți în turnurile lui.

„În turnurile Ierusalimului, zice, şezând voi, locuitorii lui, povestiți în ce fel de necinste şi risipire căzuse din pricina babilonienilor, şi cât de slăvită şi strălucită s-a făcut acum cetatea”. Iar Hrisostom a înțeles zicerea *povestiți* în loc de „numărați turnurile Ierusalimului [şi vedeți] câte sunt”[27].

12. Puneți inimile voastre întru puterea lui, şi împărțiți turnurile lui,

„Puneți, zice, mintea voastră şi socotiți bine ce fel de putere are acum Ierusalimul, şi împărțiți-i fiecare turnurile Ierusalimului, voi, alcătuitorii lui, şi aşa luați-le aminte, cu mai multă scumpătate şi fără grabă, cât sunt de tari! Cât de mari! Şi cât de frumoase!”[28]

Ierusalimului. Deci cel ce îndeamnă pe acesta a-l cuprinde porunceşte a se împreună-înființa [a spori împreună] cu înalta vietuire, ca să ajungă la însăşi cetatea cea de sus [ἀκρόπολιν] a faptelor bune, pe care cu numirea Sionului prin ghicitură o arată. Iar acestea le porunceşte Apostolilor Duhul Cel Sfânt”.

[26] Iar Origen zice: „Se bucură Muntele Sionului şi se veselesc fiicele Ierusalimului pentru judecățile lui Dumnezeu, privind cu mintea isprăvile acestora şi lucrurile după cuvinte, iar cei ce au înțeles Sionul îl înconjoară şi, suindu-se în turnurile lui, povestesc de sus celor ce încă nu au putut a se sui, zicându-le: «Puneți în inimile voastre ca să înțelegeți puterea, şi fiecare prin cele ce face vietuind, potrivită pomenire să ia din împărțirea cetății [...]»(La Nichita)”.

[27] Că la Hrisostom se zice aceasta: „Altul [altă variantă manuscrisă] zice *numărați turnurile lui* în loc de *povestiți în turnurile lui*”. Altul însă tâlcuieşte aceasta zicând: „Turnuri ale Bisericii lui Hristos zicem că sunt Sfinții Apostoli şi Evangheliştii, [iar noi] povestim întru aceia, ale lor urmări zicându-le cu gurile noastre, şi glasurile lor întrebuințându-le, şi strălucitele învățături cele despre taine, ca să fim după ceea ce zice: *...ca nişte porumbițe cercetătoare* (Iez. 7: 16)”. Iar Teodorit zice: *„Turnuri ale Ierusalimului* zice pe cei ce au ajuns la vârful faptei bune, şi pe cei ce pe pământ urmează viața îngerească, care ca nişte turnuri îl înconjoară şi-l păzesc”. Iar la Ieronim se scrie „numărați palaturile lui”.

[28] Iar altul zice: *„Puterea* Bisericii sunt cuvintele cele ce o întăresc pe ea, pe care şi din toată inima porunceşte Sfinților Apostoli a le sfătui [a le folosi pentru a sfătui şi îndruma]. Iar *turnuri ale Sionului*, adică ale Sfintei Biserici, mai ales acum, Apostolii sunt şi Evangheliştii, că pe aceştia, noi, învățătorii tainelor [μυσταγωγόι] cei de după dânşii, numai cât nu împărțim cele de dânşii zise, drept şi curat primindu-le, spre adeverirea cuvintelor pe care le facem [împlinim], vrând împreună a vorbi despre dogmele adevărului”. Iar Eusebie zice că: „Bisericile cele din toate părțile poruncesc cuvântul

ca să povestiţi la alt neam.
13. Că Acesta este Dumnezeul nostru în veac şi în veacul veacului,

„Toate acestea zise mai sus, zice, faceţi-le voi, locuitorii Ierusalimului, ca, după ce veţi înţelege cu de-amănuntul puterea şi minunile lui Dumnezeu ce le-a făcut în Ierusalim, să povestiţi şi urmaşilor voştri, că Acesta este Dumnezeul nostru, atât în veacul acesta vremelnic, cât şi în cel nesfârşit, adică totdeauna acesta este."

Aceasta este tâlcuire a zicerilor psalmului după slovă şi după istorie, iar după mai înalta înţelegere, îndeamnă Proorocul David pe Apostoli şi pe următorii lor - pe Arhierei şi pe dascăli - să înconjure Biserica creştinilor pentru ca să cerceteze şi să afle pe văzuţii şi nevăzuţii ei vrăjmaşi. Iar prin *turnuri* ale Bisericii soborniceşti se înţeleg bisericile cele din parte [locale], ce se află prin osebitele locuri, pe care şi turnuri le numeşte. Asemenea îndeamnă şi pe Arhierei şi pe învăţători să povestească şi să propovăduiască înlăuntru prin biserici măririle lui Dumnezeu şi, ca unul, fiecare din ei să-şi împartă luişi o biserică pentru ca să o apere pe ea, după Teodorit, şi să pună mintea şi inima sa, adică bine să ia aminte spre a întări acea biserică cu învăţătura sa, şi cu pilda cea bună a vieţii sale, ca, dregând şi cu toată dreptatea ocârmuindu-şi fiecare biserica sa, să povestească şi urmaşilor lor măririle lui Dumnezeu, întrebuinţând la aceasta de unealtă slujitoare limbile creştinilor celor ce-i aud.

Acesta ne va paşte pe noi în veci.

„Însuşi Hristos, zice, ne va păstori pe noi veşnic." Că Însuşi a zis: *Eu sunt Păstorul Cel bun* (In. 10: 11), şi iarăşi: *Şi se va face o turmă şi un păstor* (In. 10: 16)[29].

---

acesta, [adică] să le împartă, că voieşte ca fiecare din îngerii bisericilor, cu deosebire păzindu-le pe ele, să stea aproape (La Nichita)".

[29] Zice însă Teodorit că: „Trebuie fiecare neam a predanisi celui de după dânsul cele ce le-am luat de la cel mai-nainte de noi, încât întru toate neamurile să se povestească mântuitoarea propovăduire şi să cunoască toţi oamenii că Acesta este Dumnezeu şi Domn, şi Păstor bun, şi veşnic, că de vreme ce a zis *împărţiţi-vă turnurile lui*, şi le-a încredinţat păstoria lor, de nevoie ne-a învăţat că Unul este păstorul Cel bun, Care păstoreşte în veac, şi nu numai oile, ci şi pe cei ce numesc păstori ai oilor".

PSALMUL 48

Întru sfârşit, fiilor lui Core. Psalm al lui David.

salmul acesta povesteşte pentru judecata ceea ce va să fie, care este sfârşit al vieţii acesteia, pentru aceasta şi psalmul se suprascrie *întru sfârşit*, după Teodorit, fiindcă va să spună pentru ziua cea mai de pe urmă. Iar celelalte cuvinte ale suprascrierii le-am tâlcuit mai-nainte la Psalmul 47, şi vezi acolo.

1. Ascultaţi acestea toate neamurile, puneţi în urechi toţi cei ce locuiţi în lume:

Prin cuvintele acestea cheamă Proorocul David toată firea oamenilor spre a asculta cele ce le va spune. Şi fiindcă de obşte neamurile şi seminţiile oamenilor care vorbesc osebite limbi locuiesc unii împreună uniţi prin cetăţi şi prin sate, iar alţii nu locuiesc uniţi, ci deosebiţi fiecare, prin munţi şi prin peşteri, şi prin crăpăturile pietrelor, pentru aceasta, prin urmare, a zis mai obşteşte, adică „toţi cei ce locuiţi în lume în orice chip". Iar aceasta o a zis ca să nu rămână cineva în afara chemării şi a ascultării cuvintelor lui, iar *puneţi în urechi*, măcar că nu pare a fi asemenea cu „ascultaţi", căci [*puneţi în urechi*] are oarecare mai multă întindere [accentuare] decât aceea [„ascultaţi"], că întinderea înseamnă a nu auzi cineva simplu, ci a pune în urechea sa ceea ce se aude.

2. Pământenii şi fiii oamenilor,

Marele Vasile numeşte „pământeni" pe cei ce cugetă cu totul cele pământeşti, şi cu totul se îndeletnicesc la pământ, iar *fii ai oamenilor* pe cei ce sunt împodobiţi cu dreptul cuvânt, fiindcă omului îi este proprie cuvântărimea [raţionalitatea]. Iar Hrisostom altfel tâlcuieşte acestea, zicând că Proorocul, după ce a chemat pe toţi oamenii de obşte, îi smereşte pe ei de la început, de [în caz că] are cineva vreo mândrie asupra altuia, le aduce aminte că toţi sunt pământeni, adică făcuţi din acelaşi pământ, şi din materie necinstită; apoi, ca să nu socotească că aşa din început au răsărit din pământ, după [cum scriu] basmele [miturile] elinilor, care zic că unii oameni au fost semănaţi şi au răsărit din pământ, pentru aceasta, prin urmare, a zis şi *fiii oamenilor*: „Ascultaţi, zice, oameni, cei ce cu adevărat sunteţi pământeni, pentru strămoşul cel ce din pământ s-a făcut (că Adam se tâlcuieşte *pământesc*)...". Iar *fii ai oamenilor* îi numeşte pentru naşterea cea din împreunarea bărbaţilor cu femeile după moştenire.

împreună bogatul şi săracul

„Nu osebesc, zice, din învăţătura mea pe bogat de sărac, fiindcă întocmai şi deopotrivă pe toţi îi cheamă la ascultare Duhul cel Sfânt, pentru că Acesta caută suflet care poate să înţeleagă cuvintele cele ce aude, pe care înţelegere nu o pricinuieşte bogăţia, ci o dăruieşte frica de Dumnezeu." Iar *împreună* a zis în loc de „deopotrivă"[30].

3. Gura mea va grăi înţelepciune, şi cugetul inimii mele pricepere.

Prin aceste cuvinte îndeamnă David pe ascultători să ia aminte, căci nu are *a grăi* de oarecare lucruri vremelnice, ci de mari şi înfricoşătoare. Iar *înţelepciune* numeşte cuvintele cele pline de înţelepciune, adaugă însă că nu are să grăiască fără înainte-cugetare şi socotinţă: „Cugetarea inimii mele, zice, adică socotinţa inimii mele cea cu de-amănuntul [acrivie], va grăi cuvinte pline de pricepere, ori cuvinte ce au trebuinţă de pricepere spre a fi înţelese"[31].

4. Pleca-voi spre pildă urechea mea,

„Când vă vorbesc, zice, şi vă învăţ, voi pleca şi eu îndeosebi urechea sufletului meu cea gânditoare la pilda aceea pe care o ar răsuna şi o ar insufla întru mine Duhul Cel Sfânt", după dumnezeiescul Hrisostom. Iar *pildă* zice acum precum ghiciturile, căci cuvintele proorocilor sunt ghicitoreşti şi întunecate,

---

[30] Pentru aceasta, Marele Vasile a zis: „Trei sunt perechile celor ce sunt chemaţi, în care se cuprinde tot neamul oamenilor: neamuri şi cei ce locuiesc în lume, pământenii şi fiii oamenilor, bogaţii şi săracii. Deci pe cine a lăsat afară din ascultare? [Cine este cel ce n-a auzit?] Cei străini de credinţă prin neamuri s-au chemat. Cei ce sunt în Biserică sunt cei care locuiesc lumea; *pământeşti*, cei ce cugetă cele pământeşti şi se ţin de voile trupului, iar *fii ai oamenilor*, cei ce fac oarecare silinţă şi iscusire [ἄσκησις] în cuvânt, că însuşire a omului este cuvântarea [raţionalitatea]; *bogaţi şi săraci*, de acolo [din cuvântare] îşi au cunoscuta însuşire: cei dintâi, covârşind cu averea celor trebuincioase, iar ceilalţi, întru lipsa acestora aflându-se".

[31] Pe amândouă, cuvântul întru una le-a împreunat [fiind vorba de un paralelism climatic sau sinonimic] (după Vasile): şi lucrarea gurii, şi cugetarea inimii. Că de nu va fi binele păstrat in inimă, cum va scoate vistieria prin gură cel ce nu o are întru ascuns? Iar dară având cele bune ale inimii, dar nu le va împărtăşi cu cuvântul, i se va zice *înţelepciune ascunsă şi vistierie nearătată,* [drept care] *ce folos este întru amândouă?* (Sirah 20: 30). Pentru aceasta, la cea pentru alţii folositoare, gura grăieşte înţelepciune, iar la cea pentru sporirea noastră, inima cugetă pricepere. Iar Origen a zis: „Când cugetarea inimii va fi pricepere, nu vor ieşi dinăuntrul inimii gânduri rele, nici nu se vor afla atunci cele ce spurcă pe om (cf. Mt. 15: 18), nici nu se va da Diavolului loc (La Nichita)".

pentru nedescoperirea ascunselor înţelesuri pe care le au. A pricinuit însă încredinţare cuvintelor sale Proorocul, fiindcă a zis că de sus i se insuflă acestea, după tâlcuirea Marelui Vasile[32].

deschide-voi în psaltire gândul* meu.

Gând numeşte David cuvântul pe care îl propune spre sfătuire şi folos celor ce-l aud[33]. *Deschide-voi* însă a zis *în psaltire*, adică: „Arăta-voi cuvântul meu [în] cântarea psaltirii". Fiindcă cel ce deschide uşa vreunei case, acela arată cele ce se află în casă. Deci de la cea dintâi a arătat David pe cea următoare, căci cântarea organului va deschide gândul său ca să se facă mai dulce celor ce-l aud. Deschide însă în psaltire gândul său acela care şi face şi învaţă, şi care are lucrările şi faptele sale potrivite cu cuvântul său, pentru că cântarea psaltirii cu mâinile se face, iar mâinile sunt semn al lucrării (după Marele Vasile).

---

[32] παραβολή (care în limba românească se zice pildă), după Sfântul Ioan Hrisostom, este un nume de multe însemnător [πολυσημάντον = polisemantic]. Pilda este şi **grăire**, şi **pildă** [ὑπόδειγμα = semn, indiciu, model], şi **mustrare**, precum zicerea aceasta: *Ne-ai pus pe noi spre mustrare între neamuri* (Ioil 2: 19); şi **cuvânt ghicitoresc**, pe care mulţi îl zic **întrebare**, după zicerea aceasta: *Atunci vei înţelege pilda şi cuvântul întunecat* (Pilde 1: 6). Pildă se zice (ori parabolă) şi **asemănarea**, precum aceasta: *Altă pildă a pus înaintea lor* (Mt. 13: 31). Se zice şi **chip de cuvântare** [τροπολογία], precum aceasta: *Fiu al omului, spune lor pilda aceasta*: *Vulturul cel mare, cel cu aripi mari*...(Iez. 17: 3), vultur zicând pe împăratul. Pildă se zice şi **închipuire** şi **chip** [τύπῳ και εἰκόν = tip şi icoană], precum aceasta: *Drept aceea, şi din pildă l-a adus pe el, adică în închipuire şi în chip* (citat neidentificat). Iar David ghicitoresc face cuvântul, şi multă greutate având, (...) pentru ca să deştepte pe ascultător, fiindcă lesnirea pe mulţi îi aduce la lenevire". Iar Teodorit zice: „Ceata Apostolilor are înţelepciunea lui Dumnezeu, adică pe Hristos (că Hristos este puterea lui Dumnezeu, şi înţelepciunea lui Dumnezeu), prin gură purtându-L ziceau: *Gura mea va grăi înţelepciune*, pentru că pe Hristos, teologhisindu-L la tot neamul omenesc, Îl propovăduiau cu gura lor, iar cele ale gândirii lor nimic altceva nu cugetau decât pricepere, şi aşa, mintea lor se închipuia spre pricepere, încât pildele Mântuitorului nostru, toate câte se află în Evanghelie, le puteau înţelege şi mai-nainte de tâlcuirea Lui, că îndată după punerea înainte a pildelor, Mântuitorul îi întreba, zicând: *Înţelegeţi acestea toate?* Iar ei ziceau Lui că da (cf. Mt 13: 51). El zicea: «Ascultaţi gândirea Mea spre priceperea mântuitoarelor pilde, am putut a urma gândirii celei ce se poartă într-însele, iar pentru cei ce nu pot a o face aceasta pentru pruncie [din pricina neputinţei priceperii lor], voi deschide cele ascunse prin psaltirea mea, adică prin trupescul organ»".

* πρόβλημα = lit. ceva pus înainte, proiectat, propus - fie ca o apărare, fie ca un obstacol; piatră de poticnire; problemă. Mitropolitul Veniamin redă prin „propunere".

[33] Iar Hrisostom zice: „*Gândul* [vezi nota de mai sus] este un cuvânt umbrit şi ghicitoresc, pentru aceasta a şi îndrăznit a-l numi înţelepciune, bizuindu-se pe dumnezeiasca descoperire".

5. Pentru ce mă tem în ziua cea rea? Fărădelegea călcâiului meu mă va înconjura.

Cu chip întrebător trebuie a se citi stihul acesta: „Voiți, zice, a ști pentru ce mă tem în ziua judecății?" Că pe aceasta o numește *rea* (după Marele Vasile). Și după cum zice în Psalmul 40, tâlcuind zicerea: *În ziua cea rea îl va izbăvi pe el Domnul...*: „De voiți să știți, ascultați: «Mă tem de ziua judecății, pentru că atunci mă va înconjura fărădelegea păcatului meu, adică păcatul meu". Căci *călcâi* se zice amăgirea (după Teodorit) precum am tâlcuit mai-nainte în pre-zisul Psalm 40, și amăgirea este păcatul, pentru că amăgește pe cel ce îl face. Văzut-ai că David a grăit aici cuvânt înțelept și priceput, precum mai sus a zis că va grăi înțelepciune și pricepere? Pentru că el, arătându-se pe sine pildă altora, cum că se teme de păcat și de judecata lui Dumnezeu, sfătuiește și pe ceilalți ca să se teamă de păcat și, prin urmare, învață că judecata este neluătoare de mită și necăutătoare în față [nepărtinitoare][34].

---

[34] Zice însă și Marele Vasile: „*Zi rea* numește ziua judecății... Întru care zice Proorocul Osea că acum i-a înconjurat pe ei sfătuirile lor întru care nimeni altul nu-ți va fi ție pârâș, fără numai însăși faptele, că se vor închipui [arăta] pe sine preacurvia, furtul, curvia cu noapte [...], cu însușirile ce o caracterizează pe ea, și, pe scurt, toate, fiecare păcat cu învinuirea sa se va înfățișa învederat, aducând aducerea-aminte, iar *călcâiul* însemnează amăgirea păcatului". Adeverește și Hrisostom, zicând: „Mă tem, zice, de cel care amăgește, de cel care mă va înconjura". Pentru aceasta, și Pavel lesne întâmplător [εὐπερίστατον = grabnic, năprasnic] îl numește pe cel ce adeseori îl înconjoară [păcatul adică], pe cel lesnicios, pe cel îndemânatic. Iar alți dascăli, mai cu cercetare adâncă [minuțioasă], au tâlcuit [zicând] că *fărădelegea călcâiului* numește David aici trupescul păcat pe care l-a făcut cu Batșeba, căci, după socotința doctorilor, de la călcâi pornește o vână care pornește pofta trupului. Iar Grigorie al Nyssei zice: „Nu știe zidirea lui Dumnezeu de vreo facere a vreunei zi rele, precum mărturisește cuvântul facerii lumii, ci păcatul, ziua cea de bucurie o a făcut zi de pedeapsă, de care se putea a nu ne teme, dacă șarpele, cel ce pândea călcâiul nostru, al cărui nume este nelegiuirea, nu ar fi cuprins cu tragerea sa călătoria vieții, cu felurimile patimilor și cu solzii, înfricoșător plutind pretutindeni și împietrind". Însemn însă că Marele Vasile așa a citit zicerea aceasta: „*Fărădelegea călcâiului* meu **nu** mă va înconjura". Dar zice și Teodorit: „Mulți obișnuiesc a numi și rea [ziua] aceea în care se întâmplă lor a cădea în oarecare întâmplări mâhnicioase. Deci după cuviință se numește așa, ca una ce este văditoare a răutății fiecăruia, și ca una ce aduce muncile asupra necinstitorilor de Dumnezeu prin urgia ce îi așteaptă pe ei".

6. Cei ce nădăjduiesc spre puterea lor şi întru mulţimea bogăţiei lor se fălesc.

Aici zicerea trebuie a se subînţelege astfel: „Ascultaţi, ascultaţi, zice, voi, cei ce vă nădăjduiţi în puterea voastră...". *Puternici* numeşte aici pe cei puternici în lucruri, şi pe cei puternici în cuvânt. Iar *bogaţi* zice nu numai pe cei ce au bani, ci şi pe cei ce au cunoştinţă şi desluşire [discernământ] şi înţelegeri [noime] văzătoare [de pe urma vederilor duhovniceşti] (după Marele Vasile). Iar după [la] ce i-a chemat, zice în continuare[35].

7. Fratele nu izbăveşte; au izbăvi-va omul?

„Acolo, zice, în ziua judecăţii, nici faptele cele după trup nu pot să mântuiască pe fratele său din iad, pe cel prea iubit după fire, căci nici puterea lucrurilor şi a cuvintelor, nici bogăţia banilor şi a ştiinţelor, nici rudenia fraţilor nu trebuie acolo, şi dacă fratele nu poate izbăvi acolo pe fratele său, cum îl va mântui alt străin? Că *fratele nu izbăveşte* se citeşte ca hotărâre*, fără întrebare; iar *au izbăvi-va omul?* se citeşte ca întrebare, cu greutate şi putere în glas: „Acolo dar, zice, în ziua judecăţii, nu este izbăvire şi mântuire*, ci aici se cuvine cineva a se izbăvi pe sine prin pocăinţă şi prin împărţirea bogăţiei sale, fiindcă *izbăvirea sufletului omului este însăşi bogăţia sa* (Pilde 13: 8). Că zice Dumnezeu prin Iezechiil: *De vor fi aceşti trei bărbaţi - Noe, Daniil şi Iov - în mijlocul lor, viu sunt Eu, zice Domnul, de se vor izbăvi fiii sau fiicele lor, aceştia întru dreptatea*

[35] Iar Teodorit zice: „Eu, a zis Proorocul, mă tem şi mă cutremur de ziua ceea ce se aşteaptă, iar voi, cei îndestulaţi cu bogăţie, de aceea, nici o purtare de grijă nu aveţi, ci cu fudulia avuţiei fălindu-vă ca de nişte lucruri statornice şi temeinice nădăjduindu-vă în cele trecătoare, care curg".

* Ca o afirmaţie.

* ἐλευθερία. Deosebit de sugestivă este traducerea de mai sus a acestui termen. Propriu-zis, Mitropolitul Veniamin identifică libertatea (sensul prim al lui ἐλευθερία) cu mântuirea, adică eliberarea de robia păcatului. Deci, strict vorbind, a dobândi libertatea înseamnă NU a face ce voieşti, ci a scăpa de ceva chinuitor; orice fel de chin sau presiune pe care îl îndură oamenii e semn al unei lipse de libertate, care este una cu robia. Revolta împotriva presiunilor şi chinurilor de tot felul se manifestă astăzi în bună măsură printr-o covârşitoare latenţă, sinonimă fie cu o laşitate faţă de ceea ce este respins (care pur şi simplu poate fi ignorat), fie printr-o serie de reacţii nervoase inutile şi ineficiente (care nu fac decât să ne umplem şi mai mult de chinurile şi presiunilor cărora ne facem cu voi robi).

lor își vor mântui sufletele lor (Iez. 14; 14), și nu vor mântui adică pe fiii și fiicele lor[36].

Nu va da lui Dumnezeu îmblânzire* pentru sine,
8. Și prețul răscumpărării sufletului său;

„Nici fratele, zice, nici străinul nu va da acolo îmblânzire, adică izbăvire și răscumpărare pentru sine sau pentru altul, căci cum va da răscumpărare pentru altul când însuși este vinovat de muncă? Dar nici prețul, nici răscumpărarea izbăvirii sufletului său nu va da, pentru că decât omenescul suflet, nici lumea toată nu este vrednic*, pentru aceasta și Stăpânul Hristos, vrând să mântuiască sufletul omenesc care s-a robit de Diavolul, nu a dat pământul, nici marea, nici toată lumea spre răscumpărarea lui, ci Și-a dat Sângele Său cel scump și mai cinstit decât toate prețurile, și dar de vreme ce este așa, care preț de izbăvire vrednic va găsi cineva acolo? Cu adevărat, nici unul. Vezi însă, o cititorule, cuvintele dumnezeiescului David, înțelepte totodată, și cu pricepere și ghicitorești?

și s-a ostenit în veac și viu va fi până în sfârșit.

După ce mai sus a prihănit Prooroc-împăratul pe cei nepocăiți, acum, aici, se întoarce către cei ce se pocăiesc și mângâie osteneala pocăinței lor cu nădejdea bunătăților celor viitoare: „Ostenit-ai, zice, tu, cel ce te pocăiești în veacul acesta? Vei fi viu apoi totdeauna". Că aceasta însemnează zicerea *până în sfârșit*, „vei viețui însă chiar viața cea adevărată, adică cea fericită și fără durere, fiindcă viața veacului acesta nu este chiar viață, ci numai cu rea-întrebuințare [prin analogie] se zice viață, precum am zis mai-nainte. Prin *sfârșit* să înțelegi și veacul cel viitor, fiindcă acela este sfârșitul acestuia[37].

---

[36] Zice însă Hrisostom: „Și ce zic de viitoarea judecată, când și în viața aceasta nimic folosind-mi prietenia? Cât de mult s-a tânguit Samuil, și pe Saul din osândă nu l-a scos? Cât de mult s-a rugat Ieremia, și pe iudei cu nimic nu i-a folosit? Și chiar a fost ocărât pentru rugăciune. Dar ce? De prisos sunt rugăciunile sfinților? Nicidecum! Ci au chiar multă tărie când și tu le ajuți pe ele".

* ἐξίλασμα = lit. Preț, jertfă, dar de pace sau de mântuire. Mitropolitul Veniamin redă prin „schimb".

* Nimic nu este mai de valoare decât sufletul.

[37] Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Deci cel ce a ostenit în veacul acesta, acela va viețui în sfârșit, iar cel ce petrece în desfătare și întru toată deznodarea pentru multa îndestulare, cu porfiră și vizon îmbrăcându-se, și în toate zilele strălucit desfătându-se, și care fuge de ostenelile faptei bune, nici în veacul acesta nu [se socotește că] a ostenit, nici în veacul cel viitor nu va fi viu, ci de departe va vedea viața, el muncindu-se în văpaia cuptorului, iar cel ce înoată în nenumărate nevoințe pentru fapta bună, și care se va

9. Nu va vedea stricăciune, când va vedea pe cei înțelepți murind;

„Omul, zice, cel ce se pocăiește, fiind încredințat de săvârșitul său pentru viitoarea judecată, când va vedea că mor cei înțelepți după cele dumnezeiești și lucrătorii faptei bune, nu vede întru dânșii stricăciune, adică nu socotește cum că ei se vor topi întru neființă, ci moartea acelora o socotește schimbare din stricăciune întru nestricăciune", după tâlcuirea lui Hrisostom. Dar și când vede cel ce se pocăiește, și crede cum că este judecată și răsplătire, și vede, zic, că mor cei înțelepți după deșarta înțelepciune a lumii, nu socotește că se face stricăciune și pieire trupurilor și sufletelor unora ca aceștia - [deci nu] precum aceşti rătăciți, încă și înțelepți, vii fiind, au hotărât [cum] că moartea este și a sufletelor (ca la dobitoacele necuvântătoare) - ci socotește că moartea acestora este o mutare într-altă lume[38]. Și acestea sunt după tâlcuirea mai simplă.

Iar Marele Vasil, mai cu înaltă înțelegere [anagogic] tâlcuind graiurile acestea, zice că: „Zicerea *au izbăvi-va omul?* și celelalte s-au proorocit pentru Hristos, că, de vreme ce noi, oamenii, de demult ne-am robit de către Diavolul, pentru aceasta mai-nainte a spus David că fratele cel robit nu izbăvește* pe celălalt frate robit, adică proorocii n-au putut a ne izbăvi, că frați ai noștri sunt proorocii cei trimiși pentru noi, fiind de aceeași fire cu noi. De vreme ce frații noștri prooroci nu ne-au izbăvit, pentru aceasta ne va izbăvi omul, adică Hristos, Cel ce este Om desăvârșit, precum și Dumnezeu desăvârșit, Cel ce a păzit întreagă vrednicia omenității, pentru aceasta este chiar și cu adevărat Om[39], Care nu va da

---

întinde **mai** mult în osteneli pentru a o dobândi pe ea, acesta este cel ce va să viețuiască precum Lazăr cel ce mult s-a ostenit în necazuri. Și precum Iov, cel ce cu totul împovărat în nevoințele cele către potrivnicul, că acolo zice: *...cu totul împovărați, s-au odihnit* (Iov 3: 17)". Zice însă și Teodorit: „Această sfătuire aducând-o înaintea celor ce rău întrebuințează bogăția, întoarce cuvântul către lucrătorii faptei bune și zice: *...și s-a ostenit în veac*".

[38] Iar Teodorit zice: „Acesta, suferind sudori pentru buna cinstire de Dumnezeu și pentru dreptate, își are rodul ostenelilor viața cea fără pieire, și nu se va împărtăși cu cei înțelepți ai lumii - pe care *nebuni* îi numește apostolescul cuvânt - [și deci] nu se va împărtăși de veșnica stricăciune și de nesfârșita muncă". Și Origen: „Întru tot veacul său, și întru toată viața sa ostenind, în sfârșit va via cu adevărat viață, nevăzând stricăciune, când vor muri înțelepții, și împreună nebunul și cel fără de minte vor pieri". Și Simmah a zis: „Încetând în veacul acesta, va petrece pururea viețuind".

* Atât dintr-o neputință duhovnicească, cât și neîngăduința lui Dumnezeu.

[39] Pentru aceasta, Marele Vasile a zis: „Deci să nu cauți pe fratele tău spre izbăvire, ci pe cel ce te covârșește cu firea [...], nici om gol [nici pe vreun oarecare om simplu], ci Om și Dumnezeu, pe Iisus Hristos, care și singur poate da lui Dumnezeu dar de izbăvire pentru noi toți, că pe Acesta mai-nainte L-a pus Dumnezeu Izbăvitor prin credință întru

lui Dumnezeu *îmblânzire* pentru Sine, nici prețul izbăvirii sufletului Său, pentru că Acesta păcat nu a făcut, pentru noi dar a dat El izbăvire, şi nu pentru Sine. [Şi anume] ce lucru? Sângele său Cel scump, Care a şi ostenit în veacul acesta - când a obosit de călătorie, a şezut la puţul lui Iacov, în Samaria, după Evanghelistul Ioan (In. 4: 6) - Care nu va vedea stricăciune, când [în timp ce] ceilalți oameni mor, iar trupurile lor se topesc. *Că nu vei da, zice, pe cuviosul Tău să vadă stricăciune* (Ps. 15. 10).

împreună cel nebun şi cel fără de minte vor pieri;

„Asemenea, zice, vor pieri de pe pământ şi din partea celor ce se mântuiesc atât nebunul, adică cel ce nu cunoaşte pe Dumnezeu, că zice: *Zis-a cel nebun întru inima sa: nu este Dumnezeu* (Ps. 13: 1), cât şi cel fără de minte, adică acela ce cunoaşte că este Dumnezeu, dar se îndeletniceşte cu cele pământeşti, şi nimic nu înțelege din cele cereşti."

10. Şi vor lăsa străinilor bogăția lor şi mormânturile lor, casele lor în veac.
11. Locaşurile lor în neam şi în neam;

„Cei de mai sus, zice, nebunul şi cel fără de minte, când de năprasnă vor muri, vor lăsa oamenilor străini bogăția lor, iar ei, după ce au făcut case mari şi de multă cheltuială ca să locuiască într-însele, alții le vor lua şi vor locui în ele, iar ei vor locui în mormânturi întunecoase şi puturoase întru tot veacul acesta[40]; iar mormânturile lor se vor face locaşuri şi locuințe ale lor întru toate neamurile

---

sângele Lui". Şi Origen zice cam la fel: „Omul nu va da lui Dumnezeu dar de izbăvire pentru sine, şi prețul izbăvirii sufletului său, că Hristos S-a dat pe sine pentru toți (La Nichita)". [Verbul a da, deşi e la timpul viitor, implică şi „prezentul istoric", arătând şi aceea că omul n-a putut oferi o jertfă de izbăvire (ἐξίλασμα, vezi nota de mai sus) desăvârşită (atât pentru că n-a voit de la început aceasta - prin păcatul primilor oameni -, cât şi pentru că a ajuns neputincios şi rău pentru necazurile ce şi le-au pricinuit) prin care să se ofere Lui cu totul, ci numai niscai alimente sau animale, o parte din „mândria" sau averile sale; „în schimb", Hristos S-a dat pe Sine ca preț suprem, lepădând ca om orice urmă de neascultare, neputință şi mândrie, şi încredințându-Se cu totul voii şi iconomiei Tatălui.]

[40] Iar după Sfântul Grigorie al Nyssei: „Prihăneşte Proorocul urmarea cea silitoare [sârguincioasă] în viață după cele zadarnice, zicând: «Cum petrec oamenii în ostenelile nebuneşti, de ca şi cum s-ar sili să vieze de-a pururea? Cum nu aşteaptă stricăciunea cea prin moarte cei ce văd pe cei ce au murit mai-nainte de dânşii? Dar nebuni sunt, şi cu adevărat fără de minte, cei ce nu ştiu că, după viața cea de acum, altora vor lăsa bogăția lor, iar ei, de aici înainte, în mormânturi vor locui".

oamenilor." Că acelaşi zice în osebite ziceri, prihănind socotinţa şi nebunia lor cea rea.[41]

numitu-şi-au numele lor pe pământurile lor.

Vezi aici şi altfel de răutate a oamenilor celor zişi mai sus, fără de minte şi bogaţi, pentru că zice: „Ei, pentru iubirea de slavă a lor, după numele lor au numit locurile ce le-au câştigat, spre o neştearsă pomenire a lor: aşa s-a numit Bizantion, de la Bizanţ, ctitorul ei; aşa Diogenianul*, aşa şi Ermoneionul, teatrul, s-a numit de la Ermon, asemenea şi alte multe locuri şi-au luat numirile lor de la fondatorii lor, în vreme ce trebuia ca cei mai sus zişi a nu-şi purta de grijă ca să-şi facă numele nemuritor în lumea aceasta, ci să se fi silit pentru veşnica mântuire a sufletelor lor"[42].

---

[41] Pentru aceasta Hrisostom, a zis: „Pentru cei ce se uimesc de către cele de aici, *fără de minte* îi numeşte, că ce este mai fără de minte decât omul cel ce se osteneşte şi se ticăloşeşte şi [aleargă] după nenumărate avuţii, ca alţii să se desfete [apoi] întru bogăţiile sale, şi poate nu casnicii şi cunoscuţii lui [se desfată], ci de multe ori vrăjmaşii şi luptătorii. Şi ce poate fi mai fără de minte decât cel ce pentru cele viitoare nimic filosofează, şi despre ce va fi după aceasta, nimic socoteşte; şi mormintele le socoteşte a fi case veşnice, şi pentru acestea se sârguieşte?" Zice însă şi Teodorit: „Aceştia ce se numesc înţelepţi, nici un folos din înţelepciunea aceasta aflând, pieire vor suferi ca şi cei neînvăţaţi". Că aşa şi Simmah a tâlcuit: „Împreună fără de minte este adică şi cel ce se numeşte înţelept, ca unul care nu a voit a înţelege ceea ce se cuvine, şi cel neînvăţat, adică cel neîmpărtăşit de înţelepciune, şi care a convieţuit cu răutatea, [ambii] împreună vor pieri. Aceştia dar, nu numai de înţelepciune, ci şi de putere şi de toată averea golindu-se, vor primi sfârşitul vieţii: de la casele cele mari la morminte trimiţându-se, şi în acestea, în veac a locui sunt siliţi".

* Διογενιανόν = adică Diogene [Διογενής], care se tâlcuieşte „născut din Zeus"; se mai foloseşte şi în cazul unor nobili, conducători etc. care sunt „rânduiţi" sau „sprijiniţi" de Zeus.

[42] Zice însă Marele Vasile: „Numele necinstitorului de Dumnezeu nu se scrie în cartea celor vii, nici nu se numără în adunarea celor întâi-născuţi care sunt scrişi în ceruri, ci în pământul lor rămân numirile lor, pentru că pe trecătoarea şi cea de puţină vreme locuinţa aceasta o au cinstit mai mult decât pe lăcaşurile cele veşnice". Zice însăşi Hrisostom: „De iubeşti, omule, pomenirea veşnică, nu te îmbrăca cu numiri de zidiri [inspirate din cele zidite, din lucruri], ci ridică semne de isprăviri [τρόπαια = trofee; semne ale biruinţei în urma lucrării virtuţilor], care şi în viaţa aceasta îţi păzeşte ţie numele, iar în viaţa cea viitoare, nemuritoare odihnă îţi gătesc ţie; de iubeşti şi pofteşti pomenire, de fapta bună poartă grijă, că nimic nu face un nume aşa de nemuritor precum fiinţa faptei bune [Sfântul Maxim Mărturisitorul completează bine aici, zicând că fiinţa virtuţii (a faptei bune) este Hristos]". Zice Şi Teodorit: „«De numele lor s-a lipit, zice, bogăţia lor». Dar schimbându-se stăpânii, o dată cu stăpânirea se schimbă şi numirea. Şi prin toate acestea pe noi ne învaţă cuvântul a nu ne nădăjdui întru acestea de faţă, ci a ne sili pentru cele ce vor să fie".

12. Şi omul, în cinste fiind, n-a priceput, alăturatu-s-a cu dobitoacele cele fără de minte, şi s-a asemănat lor.

„Omul, zice, cu toate că s-a pus să fie cinstit*, fiindcă singur el a fost zidit după chipul lui Dumnezeu, lăsând El a urma prototipului său, Care este Dumnezeu. Ce a făcut? S-a alăturat lor! Adică s-a numărat cu dobitoacele cele fără de minte şi necuvântătoare. Şi acesta, zic, ce s-a cinstit de Dumnezeu cu cuvântărimea [raţionalitatea], şi căruia i s-a poruncit să stăpânească peste toată zidirea cea simţită de cuvântărimea sa, acesta, zic - o, ce ticăloşie! - s-a numărat pe sine cu dobitoacele. Cât după necuvântărime, fiindcă nu socotea cele cereşti, căci se îndeletnicea în singure lucrurile cele pământeşti, ci ca un necuvântător în patimi purtându-se, de câte ori voia mânia şi pofta a-l porni, vâna în tot chipul singură îndulcirea trupului". *Dobitoace* însă de obşte numeşte toate vietăţile cele necuvântătoare[43].

---

* A fost pus de Dumnezeu pe pământ pentru a-l stăpâni şi păzi şi pentru a fi cinstit de acesta prin tot ceea ce el cuprinde.

[43] Iar dumnezeiescul Isidor Pelusiotul cu dulceaţă zice acestea: „De am cerceta cu scumpătate, nu numai cu dobitoacele, ci şi cu fiarele cele neîmblânzite se primejduieşte a se asemăna, dar încă iubitorul patimilor celor de ruşine le şi covârşeşte. Şi ce este mai de mirare este că fiecare dintre fiare, unei metehne slujeşte, iar cel ce se pare a fi om, pe toate împreună grămădindu-le, se duce mai departe decât necuvântărimea [iraţionalitatea] acelora. Şi ca să nu socoteşti că sunt de covârşire [exagerate] graiurile, înseşi lucrurile cu nepărtinire să le judecăm, căci când cineva sare ca taurul, dă cu piciorul ca măgarul, nechează după femei ca armăsarul, se lăcomeşte cu pântecele ca ursul, îşi îngraşă trupul ca catârul, ţine minte rău ca cămila, se mânie ca leul, muşcă ca scorpia şi este viclean ca şarpele, pândeşte cu otrava răutăţii ca vipera, şi adună bani, şi mai vârtos face păcate ca gândacul care adună baliga. Cum va putea cineva pe acesta cu cugetare de fiară a-l număra cu oamenii, nevăzând în el caracterele firii noastre, ci mai degrabă [caractere de] câini, capre, hidre [aşa-zişii monştrii, şerpi de apă] şi alte grozăvii, după basmele [miturile] cele din afară, fapte de fiară văzând?" [E cu putinţă să se refere aici la aceea că închinătorii de idoli îşi imaginau sau scorneau zeii pornind de la patimile dobitoceşti din sufletele lor, de aici rezultând zei cu chipuri de fiare pline de patimi aşa cum sunt descrise mai sus; o dată „înfiinţaţi", zeii erau la rândul lor model de dobitocie pătimaşă celor ce li se închinau, atât celor ce-i scorneau, cât şi celor ce primeau de-a gata „doctrina" lor dobitocească pe care aceştia o „inspirau", că doar bine zice David: *Adânc pe adânc cheamă* (Ps. 41: 9; vezi şi nota); avatarurile acestui cerc vicios infernal generat de pasiunile (sau patimile) umane continuă cu mare forţă astăzi mai mult ca oricând, când artiştii, starurile (numiţi chiar de fani sau mass-media „idoli") etc. au caracteristici tot mai animalice, ceea ce nu face decât să satisfacă sufletul îndobitocit (sau mai degrabă naiv) al multor „admiratori", care se doresc după o „necuvântărime" tot mai mare, în nădejdea de a scăpa de altă „necuvântărime", care nu este alta decât birocraţia şi încercare unora de a

13. Această cale a lor sminteală este lor, şi după acestea în gura lor bine vor voi.

„Însăşi asemănarea, zice, a oamenilor celor cuvântători cu dobitoacele cele necuvântătoare s-a făcut lor împiedicare de mântuire şi vătămare prea mare sufletelor lor, pentru că ei, nu numai prin lucrarea păcatelor se aseamănă cu dobitoacele, dar încă şi cu gura zic că au plăcere, şi se laudă întru faptele cele dobitoceşti pe care le fac". Că aceasta vrea să zică aici cuvântul *bine vor voi*, care este şi de mai mare prihană, ca un lucru neîndreptat, căci nu numai cu fapta lucrează răul, ci şi cu cuvântul îl laudă şi îl cinstesc, şi, pentru aceasta, unii ca aceştia niciodată nu se pot îndrepta, după Hrisostom[44].

---

face legea şi morala seculară să funcţioneze. *Adânc pe adânc cheamă...*] Iar Grigorie al Nyssei pe *cinstea omului* numeşte o cinste asemănătoare cu cea a îngerilor [arată că cinstea omului e la fel de vrednică, sau pe picior de egalitate, cu cea a îngerilor]. S-a alăturat însă cu dobitoacele cele fără de minte, naşterea cea dobitocească primind-o, şi aceleaşi lucrându-le, şi căutându-le, şi voindu-le ca şi ele [cf. Sfântului Grigorie şi altor Părinţi, în urma păcatului originar, omul s-a ales cu concupiscenţa, manifestată în atracţia mai mult sau mai puţin iraţională faţă de femeie, şi invers, adică faţă de ceea ce duce la împreunare şi naştere de prunci în dureri. Se crede că, în lipsa păcatului originar, omul s-ar fi înmulţit într-un mod mai duhovnicesc, printr-o împreunare plină de iubire dumnezeiască, şi nu de plăcere carnală. După Sfântul Ioan Hrisostom, Dumnezeu Însuşi ar fi „înmulţit" pe oameni, aşa cum l-a creat şi pe Adam, adică din ţărână]. Zice însă şi Hrisostom: „Când vei auzi că omul s-a semănat cu cele necuvântătoare, să nu socoteşti că a zis aceasta vrând a arăta pe oamenii cei asemenea cu cele necuvântătoare, ci a voit a hotărî că şi decât acelea sunt mai răi, fiindcă decât cele necuvântătoare ne-am făcut mai răi şi mai nesimţitori, că a fi necuvântător după fire şi a rămâne întru necuvântare este lucru al firii; iar fiind cinstiţi cu cuvântarea, a cădea în nesocotinţă este vinovăţie a alegerii, dar nu numai pentru aceasta ne-am făcut mai răi decât cele necuvântătoare, ci şi către o mare necunoştinţă am alergat, şi aceasta însemnând Isaia, zicea: *A cunoscut boul pe stăpânul său, şi măgarul ieslea stăpânului său, iar Israil nu M-a cunoscut pe Mine, şi poporul Meu n-a priceput* (Is. 1: 3). Ce zic? Că ne-am făcut mai nesimţitori decât dobitoacele? Dar şi decât pietrele ne-am făcut, că: *Ascultaţi*, zice, *crăpăturile şi temeliile pământului, că urmează judecata Domnului către poporul său* (Mih. 6: 2). Ce faci, Proorocule? Către oameni judeci, şi temeliile pământului chemi? «Aşa, zice, că decât temeliile pământului mai nesimţitori sunt oamenii» (*Cuvânt la Înălţarea Domnului*)".

[44] Alţii însă aşa înţeleg zicerea aceasta: „Când cei ce păcătuiau lucrau cele însuşite [specifice] dobitoacelor celor necuvântătoare nu ştiau ce fac, iar în urmă mărturisesc, căindu-se pentru că au călătorit pe o astfel de cale, atunci când nu vor avea vreme de pocăinţă, încât zicerea *bine vor voi* să se ia în loc de «se vor învoi şi se vor scula împreună»". Însă şi Teodorit a zis: „Vor întrebuinţa însă căinţă după durerea de aici, neluând apoi nici o dobândă din aceasta". Şi Origen: „Mi se pare că bunul sfârşit îl însemnează pe cel al nebunului şi al celui fără de minte".

Diapsalma.

14. Ca nişte oi în iad s-au pus, moartea îi va paşte pe ei.

„Pe unii ca aceştia, zice, Dumnezeu i-a pus apoi în iad ca pe nişte oi, adică pentru că s-au făcut ca nişte dobitoace necuvântătoare, ori pentru că nu pot înşişi pe sine a se ajuta, ori pentru că aceştia sunt gătiţi spre a se junghia ca şi oile." Şi fiindcă a zis *oi*, a adăugat şi despre păstor, pentru ca să păzească puterea cuvântului, iar *moarte* numeşte munca: „Pentru că aceştia, zice, după ce se vor junghia ca nişte oi, nu se vor slobozi din muncă, ci munca are să-i pască, adică îi va munci totdeauna, rămânând nedespărţită de dânşii". Că trebuie să ştim că Scriptura obişnuieşte a numi moarte a sufletului şi pieire a sufletului nu dezlegarea întru a nu fi, ci pedeapsa şi munca sufletului[45].

15. Şi îi vor stăpâni pe ei cei drepţi până dimineaţa,

Dimineaţa se înţelege aici în loc de „în grabă", iar prin *îi vor stăpâni* vrea să zică că se vor face mai presus de dânşii. Zice dar David că cei ce vieţuiesc drept şi cei cu fapte bune curând se vor face mai buni decât toţi oamenii cei ce s-au asemănat cu dobitoacele, şi măcar că aceştia de mai sus sunt săraci şi sărmani, şi nu numai în veacul cel viitor - când sunt [se vor da] cununile, [când] aceştia se vor face mai presus decât cei răi -, ci încă şi în veacul acesta de faţă, pentru că aceştia de Dumnezeu se păzesc, de oameni se cinstesc şi de bântuielile celor răi nu se biruiesc. Şi vezi, o cititorule, spre încredinţarea adevărului acestuia, pe preafrumosul Iosif, care măcar deşi era rob, s-a făcut însă domn chiar mai înalt decât doamna sa, pentru că el a stătut virtuos şi întreg-înţelept [cumpătat], iar aceea, dimpotrivă, a stătut preacurvă şi rea.

---

[45] Iar Grigorie al Nyssei prin *moarte* înţelege pe Satana: „Şi cine este păstorul acesta? Moartea adică, Diavolul, pricinuitorul morţii, aducând sufletele celor ce se amăgesc la răutatea cea mai de pe urmă, şi închizându-le în prăpăstiile iadului, că moartea păştea de la Adam până la petrecerea cea după legea lui Moise, până ce a venit adevăratul Păstor Care Şi-a pus sufletul Său pentru oi, şi aşa, împreună cu Sine înviindu-i şi scoţându-i din temniţa iadului, [şi aducându-i] în dimineaţa Învierii, a dat [îngăduit] celor drepţi, adică Sfinţilor Îngeri, spre a-i păstori pe ei, că la fiecare din cei credincioşi este un înger însoţitor. Deci aceşti drepţi vor stăpâni pe cei ce au ajuns dimineaţa, adică pe cei ce s-au supus Răsăritului luminii". Iar Teodorit zice: „Aceasta mai luminat Simmah o a tâlcuit, [zicând] că s-au făcut pe ei ca nişte oi ale iadului, moartea păscându-i pe ei, că ei înşişi şi-au pricinuit muncile, şi moartea mai mult o au ales decât viaţa".

şi ajutorul lor se va învechi în iad,

„Ajutorul oamenilor celor răi, zice, se va învechi, adică se va arăta netrebnic şi nefolositor în iad." Precum am zis, oamenii cei răi nu vor lua nici un ajutor în iad, că lucrul cel vechi este şi netrebnic, iar cel netrebnic mai nimic este: „Răii aceştia, zice, nădăjduiau în ajutorul bogăţiei şi al prietenilor lor, însă nu vor folosi în iad nici bogăţia, nici prietenii, pentru că nu iau cu sine nimic din lucrurile lumii acesteia".

Diapsalma.

din slava lor s-au scos.

Nu numai aceasta au pătimit (oamenii cei răi, cei ce au ales necuvântărimea), ci încă au pierdut şi slava ce o aveau, pentru care [slavă] au şi pierit[46]; fiindcă s-au silit să-şi lase nume de pomenire lăudată între oameni, au pierdut [pe deasupra] şi această lăudată pomenire, ori pentru că s-au stins şi au pierit împreună cu faptele lor cele rele, ori pentru că aceasta [lăudata pomenire] s-a schimbat în prihănire şi ocară.

16. Însă Dumnezeu va izbăvi sufletul meu din mâna iadului, când mă va apuca.

Aceasta este proorocie pentru înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul, şi pentru slobozirea sufletelor care se aflau în iad: „Când Fiul lui Dumnezeu, zice, mă va lua pe mine, omul, casă şi locuinţă a Sa prin omenitatea Sa, atunci va izbăvi sufletul meu din temniţa iadului"[47].

---

[46] Zice însă Teodorit: „Cei ce acum însă de dânşii se nedreptăţesc şi se defaimă, nu după multă vreme vor avea slava asupra lor, că, de toată buna-sporire cea de mai-nainte goliţi fiind, se vor da morţii". Se potriveşte însă cu acestea şi pilda Domnului, care îl arată pe Lazăr în sânurile lui Avraam, iar pe trufaşul bogat muncindu-se cu amar şi făcându-se rugător săracului".

[47] Iar Hrisostom înţelege zicerea *când mă va apuca* cum că se zice pentru cei îmbunătăţiţi, care când se iau [apucă] înviaţi de Dumnezeu întru Învierea cea de obşte, atunci se vor izbăvi de iad, adică de toate muncile iadului, şi vor dobândi toată slava şi cinstea. Iar Teodorit zice că: „Acesta, ce a întrebuinţat cuvintele acestea, cere ca să nu sufere acelaşi sfârşit cu aceia, şi [pentru aceasta] zice aşa: *...va izbăvi sufletul meu*, şi celelalte".

17. Să nu te temi când se va îmbogăți omul, sau când se va înmulți slava casei lui.
18. Căci când va muri el, nu va lua toate, nici se va pogorî cu dânsul slava lui.

Om numeşte aici David pe cel nedrept şi lacom de averi: „*Să nu te temi*, zice, o cititorule, nici să zici cum că nu vede Dumnezeu şi nu poartă grijă mai-nainte de lucrurile omeneşti, după Marele Vasile, că nici un lucru din lucrurile omului nedrept şi al lacomului de averi nu se va coborî împreună cu dânsul în iad, ci singur el, ticălosul, golit de toată slava sa şi de toate avuțiile sale, se va coborî[48]". Zicând însă David *slavă*, prin numele slavei arată mărimea omului nedrept, mândria, bogăția, şi tot celălalt alai* al lui. Ori *slava omului nedrept*, după Hrisostom, este a avea casa lui, bolte frumoase, loc de preumblare, acoperământ aurit, aşternuturi pe duşumea, vase de argint şi de aur, şi altele asemenea cu acestea. Iar slavă a trupului omenesc este puterea, frumusețea, mărimea, sănătatea şi altele ca acestea; iar slava sufletului este singură fapta bună sau virtutea. Deci cuvântul acesta ce-l zice David, adică că nu se va coborî împreună cu dânsul slava lui, se înțelege pentru slava casei şi a trupului, iar nu pentru slava sufletului, că singură aceasta rămâne nedespărțită de om şi după moarte.

19. Că sufletul lui în viața lui se va binecuvânta,

„Omul bogat, zice, numai până este viu se laudă [este lăudat] şi se fericeşte, grăindu-se de bine de către oamenii aceia care nu ştiu care este viața cea cu adevărat fericită, iar după ce moare bogatul, urmează toate cele dimpotrivă: că se prihăneşte de către toți că nu şi-a chivernisit cu înțelepciune bogăția sa prin milostenie, ca prin aceasta să se izbăvească de muncă: *Că izbăvire*, zice, *a sufletului omului este bogăția sa* (Pilde 13: 8)."[49]

---

[48] Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Însă când va muri, nu va rămâne, zice, toată podoaba aceasta; abia o îmbrăcăminte îi va rămâne acoperindu-i sluțiile sale, şi aceasta, de se va părea celor ce îl înfăşoară pe el din sluți, că bine ar fi puțin pământ a dobândi, şi aceasta dându-i-se pentru milostivire de către cei ce îl îngroapă, pentru ruşinea firii lui celei de obşte. Deci nu fi mic la suflet pentru cele ce sunt de față, ci aşteaptă acea fericită şi nemărginită viață". Iar Teodorit zice: „Cuvintele acestea aduc învățătură şi sfătuire săracilor celor ce pentru mândria bogaților umblă zdrențuroşi".

* φανтασία = lit. imaginație; în context: alai, pompă, fast.

[49] Pentru aceasta a zis Teodorit: „Viu fiind, zice, cel ce are multă bogăție, oarecari îl fericesc, însă după ce moare, prea ticălos îl numesc".

mărturisi-se-va Ţie când vei face bine lui.

Acest cuvânt se zice către omul sărac, după Hrisostom, că zice: „Când tu, săracule, vei face bine bogatului, adică vei grăi ori vei face cele ce-i plac, numai atunci te [îţi] va mulţumi, iar la urmă te va defăima şi te va batjocori, măcar de ai avea tu toate faptele bune". Ori către Dumnezeu se zice cuvântul acesta, după Marele Vasile, adică: „Când Tu, Doamne, îi vei da cele bune şi norociri omului celui bogat şi nedrept, numai atunci îţi va mulţumi acela, iar când va cădea în nenorociri şi în necazuri, atunci Te va huli, iar omul cel drept totdeauna mulţumeşte şi slăveşte pe Domnul, atât în bunele norociri, cât şi în relele întâmplări"[50].

20. Va intra până la neamul părinţilor săi; până în veac nu va vedea lumină.

„Când va muri, zice, omul cel bogat şi nedrept, se va pogorî înăuntru, în părţile cele mai de jos ale pământului, şi până la iad, unde se află seminţia celor asemenea lui întru răutate, a născătorilor şi a rudelor lui, şi nu va vedea lumină, încât este şi va rămâne în veacul viitor, şi fiindcă veacul acela nesfârşit rămâne, pentru aceasta şi ticălosul acela bogat niciodată nu va vedea lumină, ci de-a pururea se va afla întru întuneric."[51]

---

[50] Pentru aceasta, Marele Vasile zice că: „Una ca aceasta a fost şi zicerea Diavolului - aceea pe care o aducea lui Iov spre prihănire - că nu în zadar cinsteşte Iov pe Dumnezeu, ci are plată a bunei cinstiri bogăţia şi celelalte. Pentru aceasta şi spre dovada faptei bune a bărbatului l-a golit Dumnezeu de cele ce avea, ca să se străvadă prin toate buna mulţumire a omului către Dumnezeu". Iar Teodorit zice: „Mai arătat însă a zis Simmah: «Te vor lăuda pe Tine dacă le vei face bine». Dar adevărata laudă este aceasta: ca nu numai viu fiind, ci şi săvârşindu-se să fie de-a pururea pomenit şi mult lăudat. Iar vrednic de nişte laude ca acestea este cel ce şi-a iconomisit bogăţia sa spre al său folos, că facerea de bine cea către alţii la însuşi făcătorul de bine se întoarce".

[51] Pentru aceasta a zis Marele Vasile că: „Cei ce şi-au dat povăţuirea lor învăţătorilor celor orbi [cei ce s-au lăsat povăţuiţi de ei] s-au lipsit pe sineşi de îndulcirea luminii, şi aceasta este [înseamnă] zicerea *va intra până la neamul părinţilor săi*, că nu este vinovat [ὑπαίτιος = osândit, pus sub acuzare, chemat la judecată] numai cel ce are rele înţelesurile cele despre Dumnezeu, ci şi cel ce a luat de la învăţători pe vreunul din aceştia spre această pieire, şi astfel sunt şi cei ce au moştenit răutatea strămoşilor lor, şi sunt cu anevoie deşteptaţi, pentru că s-au întărit cu obişnuirea cea veche, că se trimit aceştia întru întunericul cel mai dinafară, şi aceasta o pătimesc după dreapta judecată a lui Dumnezeu, fiindcă în viaţa aceasta lucrau cele rele şi urau lumina".

21. Şi omul, în cinste fiind, n-a priceput, alăturatu-s-a cu dobitoacele cele fără de minte, şi s-a asemănat lor.

Iarăşi şi aici repetă David acelaşi cuvânt pe care l-a zis mai sus, jelind şi tânguindu-se că omul, cel ce este cu puţin mai jos decât îngerii şi pentru care a zis Solomon: *Mare lucru este omul, şi de mult preţ bărbatul milostiv* (Pilde 20: 6*), acesta, zic, omul care atâta s-a cinstit s-a alăturat şi s-a asemănat cu dobitoacele cele necuvântătoare, după Marele Vasile.

PSALMUL 49

Psalm al lui Asaf.

Pentru suprascrierea *al lui Asaf*, am spus în *Precuvântarea* cărţii, şi vezi acolo la capitolul 5, fiindcă de prisos socotesc a zice iarăşi aceleaşi aici. Şi, cum nu se poate mai potrivit, psalmul acesta urmează celui trecut, fiindcă şi întru acesta şi întru acela se face mărturie şi mustrare oamenilor, însă în acela se cheamă toată firea oamenilor ca să asculte, iar aici se cheamă spre ascultare cerul şi pământul: *Chema-va*, zice, *cerul de sus şi pământul* (v. 5). Şi în acela se prihăneşte tot omul ce viază cu răutate, iar întru acesta se mustră iudeii. Şi alt prooroc încă închipuie pe Dumnezeu, cum că se judecă şi se mustră, zicând: *Ascultaţi, munţi, judecata Domnului, şi prăpăstii, temeliile pământului! Că Domnul este în judecată cu poporul Său şi va grăi împotriva lui Israil* (Mih. 6: 2). Şi Isaia zice: *Ascultă, cerule, şi ia în urechi, pământule* (Is. 1: 2). Chipul acesta al cuvântului este obişnuit în Scriptură, şi este foarte înfricoşător, şi pricinuieşte mare ruşine, pentru că zidirile cele neînsufleţite şi nesimţitoare se fac judecători oamenilor celor însufleţiţi şi cuvântători*. Forma aceasta totodată este şi prea

---

* Referinţă neidentificată in Biblia sinodală. Ea se află în schimb în LXX [Septuaginta] şi în Biblia de la 1914, deşi tradusă inexact în aceasta din urmă.

* După tâlcuirea de la Ps. 13: 1, ce exprimă relaţia sau rezonanţa dintre om şi făptura înconjurătoare, iată aici şi unele nuanţări: făptura neînsufleţită se face judecător al omului. De nenumărate ori a fost omul judecat şi osândit de făptură, sau stihii, şi n-a vrut să înveţe de aici mare lucru, dar, când va veni Stăpânul făpturii (sau *al viei*, cum zice în Evagnghelie), ce le va face acestor lucrători? (cf. Mt. 21: 40 ş.u.).

arătătoare [doveditoare] de iubirea de oameni a Preaînaltului Dumnezeu, Care atât de mult Se smereşte, încât [ajunge] să Se judece cu oamenii cei muritori[52].

1. Dumnezeul Dumnezeilor, Domnul a grăit şi a chemat pământul
2. De la răsăriturile soarelui până la apusuri[53].

Patru însemnări [semnificaţii] aflăm că are numele lui Dumnezeu în dumnezeiasca Scriptură: **1)** ceea ce chiar se zice, adică a se zice Dumnezeu Făcător a toate. **2)** Ceea ce se zice după urmare [imitaţie] şi asemănare, precum este aceasta ce se află aici, adică *Dumnezeul Dumnezeilor, Domnul a grăit*, şi aceasta *Dumnezeu a stătut în adunare de dumnezei, şi în mijlocul dumnezeilor va judeca* (Ps. 81: 1), şi *Eu am zis: dumnezei sunteţi, şi toţi, fii ai Celui Preaînalt* (Ps. 81: 6), şi *pe Dumnezeu să nu-L grăieşti de rău* (Ieş. 32: 28). Arătat dar este că Dumnezeu, prin cuvintele acestea ale Scripturii, numeşte pe aceia care urmează lui [care-L imită pe] Dumnezeu prin fapta bună, şi pe aceia care se aseamănă cu Dumnezeu după stăpânire şi după judecată, precum sunt stăpânitorii şi judecătorii. **3)** Se zice numele lui Dumnezeu după analogie, precum Moise s-a numit Dumnezeu de către Faraon, pentru că lucra minuni împotriva lui, şi-l pedepsea pentru că întrebuinţa voia sa spre a lucra deosebite bătăi, având pe Aaron de prooroc al voinţei sale, şi pentru că se numea înaintea lui Faraon că este domn şi stăpânitor al vieţii şi al morţii; însă chipul acesta al treilea însemnător al numelui lui Dumnezeu se deosebeşte de cel de-al doilea, căci, după acesta, nu se zice simplu dumnezeu şi slobod cel ce se numeşte după a doua însemnare, ci se zice

---

52 Iar altul zice că sunt doisprezece psalmi care se suprascriu în numele lui Asaf, şi unsprezece adică se află scrişi în şir [la rând], începându-se de la Psalmul 72 până la Psalmul 82, iar acest psalm, osebindu-se de ceilalţi, s-a pus aici, şi nu simplu şi oricum, ci pentru că are urmare cu Psalmul 48 [urmează după el], cel de mai sus, care vorbeşte despre judecată. Vezi şi la capitolul 5 al *Precuvântării.* Zice însă Isihie: „*Asaf* se tâlcuieşte Sinagogă (adică adunare), despre [la] care, coborându-se psalmul, vorbeşte: *Adunaţi-i Lui pe cuvioşii Lui.* Drept aceea, de la pricină [ὑπόθεσις] a luat psalmul acesta numele suprascrierii".

53 Iar Atanasie zice: „Şi ce a grăit? Aceasta: *Mergând, învăţaţi toate neamurile* (Mt. 28: 19). Şi aceasta: *Trebuie a se propovădui Evanghelia aceasta la toată lumea* (Mt. 24: 14)". Iar Isihie zice: „*Răsărituri*, pe cei drepţi, iar *apusuri*, pe cei păcătoşi, înţelege, că pe toţi i-a chemat la mântuire întrebuinţând îndemnarea aceasta către dânşii: *Veniţi toţi cei osteniţi şi împovăraţi şi vă voi odihni pe voi*". Şi dumnezeiescul Chiril zice: „Trâmbiţa cea mare şi strălucită va fi strigând, zice Isaia: *În ziua aceea vor trâmbiţa cu trâmbiţa cea mare*...(Is. 27: 13). Deci a chemat nu după văzătorul de cele sfinte, Moise, numai pe Israil, ci şi mai vârtos pe toţi cei de la răsăriturile soarelui şi până la apusuri (La Nichita)".

după har*, adică dumnezeu pentru faraon. **4.** Se zice numele lui Dumnezeu [și] după amăgire, precum este ceea ce a zis Dumnezeu către evreii care se amăgeau că sunt și alți dumnezei: *Mergeți și strigați către dumnezeii pe care voi înșivă i-ați ales, și aceia să vă mântuiască în vreme de necaz* (Jud. 10: 14). Asemenea și aceasta: *Să nu vă faceți dumnezei de argint și nici dumnezei de aur să nu vă faceți* (Ieș. 20: 23). Deci zice Duhul Cel Sfânt prin David că Dumnezeu, Ziditorul și Judecătorul stăpânitorilor și judecătorilor pământului, Domnul tuturor, de obște a grăit. Dar ce a grăit? O a spus alt prooroc, adică Miheia: *Ascultați, munți, judecata Domnului, și prăpăstii, temeliile pământului! Că Domnul este în judecată cu poporul Său și va grăi împotriva lui Israil* (Mih. 6: 2); precum am zis mai sus că lipsesc acestea, iar cu graiul și cuvintele acestea a chemat, zice, Dumnezeu pământul ca să audă, a chemat însă tot pământul de la răsăritul soarelui până la apusuri, adică de la o margine până la cealaltă margine a pământului, că între aceste două margini se cuprinde tot pământul[54].

Din Sion este bună-cuviința frumuseții Lui.

Zicerea aceasta și cele următoare se află în mijloc, cu paranteze*, fiindcă cuprind proorocii[55]. Deci această zicere are înțelesul următor: că și mai-nainte, în Sion, adică în Ierusalim, era biserica lui Dumnezeu și Tatăl, care era podoaba și slava Dumnezeirii Sale; și în urmă iarăși din Sion va fi biserica Fiului Său, adică

---

* Mitropolitul Veniamin: „ținere”, traducand pe σχέσεωσ de la σχέσις = posesiune, câștig; stare, condiție, calitate; har. Deci se referă la cei ce s-au îndumnezeit, care au dobândit harul, starea de fii ai lui Dumnezeu.

[54] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Sunt chemați sfinții lui Dumnezeu când Fiul S-a înomenit și a grăit, și a chemat tot pământul. Dar ce a grăit? *Învățați toate neamurile.* Și aceasta: *Trebuie a se propovădui Evanghelia aceasta la toată lumea.* Că Hristos, [cu] trâmbița cea mare (după Isaia) și strălucită strigând, a chemat, dar nu ca Moise pe Israil, ci mai ales pe toți de la răsăriturile soarelui până la apusuri [Vedem aici un citat, din memorie se pare, redat a doua oară, adică și în nota trecută, deși cu mici diferențe]”. Iar Patriarhul Ghermano al Țarigradului cel nou [sau Neon Patron, mare melod și imnograf din secolul XVII], într-un tropar al pesnei 6, al canonului celui de el făcut, la cele pentru Sinoadele Ecumenice, zice: „*Dumnezeul dumnezeilor, Domnul,* David mai-nainte cântă, a chemat și a adunat de la marginile răsăriturilor tot pământul, până și la apusurile lor, Sinoadele Părinților de pretutindeni însemnându-le”.

* παρένθεσιν, adică puse deoparte, ca ceva suplimentar, în plus, ce aduce ceva nou.

[55] Că zicerea aceasta proorocește pentru întâia venire a lui Hristos, iar acestea următoare: *Dumnezeu arătat va veni, Dumnezeul nostru, și nu va tăcea*; Și aceasta: *Foc înaintea Lui va arde, și împrejurul Lui vifor foarte*, acestea proorocesc pentru a doua venire a lui Hristos. Pentru aceasta se și află între zicerea *Dumnezeul dumnezeilor, Domnul a grăit și a chemat pământul*, și între aceasta: *Chema-va cerul de sus și pământul* și celelalte.

luarea omenităţii, care şi aceasta era slava şi podoaba Dumnezeirii Celui ce ipostatic locuieşte într-însul, că prin *frumuseţe* trebuie să înţelegi Dumnezeirea, căci ce alt lucru este mai frumos decât Dumnezeirea? (după Grigorie Teologul?)[56].

3. Dumnezeu arătat va veni, Dumnezeul nostru, şi nu va tăcea.

Aceasta este proorocie pentru a doua venire a lui Hristos (după Hrisostom), căci în venirea cea dintâi Hristos a venit nearătat*, necunoscut şi de însuşi Diavolul, pentru că de ar fi ştiut Diavolul curat că este Fiul lui Dumnezeu, nu ar fi întrebat deasupra Muntelui Carantaniei, zicându-I: *De eşti Fiul lui Dumnezeu...*(Mt. 4: 3). Iar întru a doua venire va veni arătat şi cu putere şi cu slavă multă, că atunci, în venirea cea dintâi, a venit cu chip de rob şi smerit, pentru ca să vâneze şi să prindă pe omul care călcase porunca Lui şi se depărtase de Dumnezeu, iar în urmă va veni ca Judecător al făpturii Sale: *Că precum fulgerul*, zice, *iese de la răsărituri şi se vede până la apusuri, aşa va fi şi venirea Fiului omului* (Mt. 24: 27). Arătată va fi şi înfricoşătoare, iar prin *nu va tăcea* vrea să zică că nu va mai răbda îndelung răutatea şi pe cei răi pe care va să-i osândească[57].

4. Foc înaintea Lui va arde, şi împrejurul Lui, vifor foarte.

Cu aceste cuvinte arată David înfricoşătoarea şi nesuferita privire a dreptului Judecător, că aşa şi Daniil a văzut şi a zis: *Râu de foc trăgea înaintea Lui... Scaunul Lui, pară de foc, roţile Lui, foc* arzând (Dan. 7: 10). Iar *viforul* este o pornire de vânt puternică şi nesuferită, după Hrisostom[58].

---

[56] Iar după Marele Atanasie, a doua venire a Domnului se va face arătată din Sionul cel de sus, pe cea arătată şi slăvită, pe care şi *bunăcuviinţă a frumuseţii* o a numit". Iar Hrisostom zice: „De acolo (adică de la Ierusalim), nenumărate bunătăţi pretutindeni au odrăslit, pa care şi *frumuseţe a Sa* le zice, că podoabă şi frumuseţe a lui Dumnezeu este bunătatea şi iubirea de oameni, şi facerea de bine cea către toţi".

* Nu a venit în slava-I proprie.

[57] Şi dumnezeiescul Chiril zice aceasta, şi cele de mai jos le potriveşte şi la cea dintâi venire a Domnului.

[58] Iar Isihie zice: „Ce este mai iute decât *viforul* acela, ori decât furtuna? Când de conştiinţa noastră ne batem, şi de gândurile cele ce ne pârăsc, sau ne şi dezvinovăţesc, ca nişte balauri ne lovesc (La Nichita)".

5. Chema-va cerul de sus şi pământul, ca să aleagă* poporul Său.

„Va chema, zice, Judecătorul, *cerul de sus* (căci zicerea aceasta - *cerul de sus* - este în formă inversată) *şi pământul*, pentru ca să judece pe poporul Său care vieţuieşte rău. Iar *ca să aleagă* însemnează să-l deslușească şi să-l mustre pe acesta. Vezi însă, o cititorule, că şi Moise, băgând pe Israiliteni în pământul făgăduinţei, a luat cerul şi pământul de martori ai poruncilor pe care le-a dat lor: una adică pentru că acestea sunt trupuri mai statornice, şi alta încă, pentru că cerul şi pământul cuprind şi pe cei păcătoşi, şi pe cei drepţi: *Vă pun martor*, zice, *astăzi, cerul şi pământul, că cu pieire veţi pieri de pe pământ* (Deut. 4: 26)[59]. Iar forma aceasta se numeşte facere de faţă*, adică când pe cele neînsufleţite şi necuvântătoare le potrivim cu chipurile şi cu mişcările celor însufleţite şi cuvântătoare.

---

* διάκριναι = să separe, să judece, să facă deosebire între poporul Său şi cel al Diavolului.

[59] Altul zice că, de vreme ce şi când s-a dat legea stihiile acestea ale cerului şi ale pământului s-au luat ca martori, după zicerea aceasta a lui Moise, pentru aceasta se cuvenea şi la a doua venire a se lua iarăşi aceste două stihii ca martori, pentru ca să se mărturisească călcarea de lege pe care au făcut-o oamenii cei ce au luat legea; şi se cheamă stihiile ca martori împotriva necredincioşilor, căci ele s-au făcut pricină oamenilor spre cunoştinţa de Dumnezeu, precum zice Pavel că: *Cele nevăzute ale Lui, de la zidirea lumii, cu făpturile înţelegându-se, se văd limpede* [καθορᾶται = se înţeleg, se învaţă; procesul implică atât percepţia prin simţuri, cât şi priceperea intelectuală]. Şi David: *Cerurile spun slava lui Dumnezeu, şi lucrul mâinilor Lui o vesteşte tăria.* Iar Sfântul Chiril a înţeles prin *ceruri* pe îngerii cei din cer, iar prin *pământ* pe oamenii de pe el, [tocmai] ca să nu socotim că acestea sunt însufleţite. Iar Sfinţitul Teodorit zice: „Le cheamă spre mărturie nu ca pe nişte însufleţite, ci ca pe cele cuprinzătoare ale celorlalte făpturi, spre înfricoşarea celor ce aud. Aşa şi Avraam, pe cele 7 junince le-a pus spre mărturie (Fac. 21: 28). Aşa şi Iacob şi Laban, muntele l-a numit martor (Fac. 31: 47).

* προσωποποιΐα. Traducere literală; în context: personificare; dramatizare. Dumnezeu „dramatizează" sau „regizează" Judecata de Apoi aducând ca martori cerul şi pământul pe care cumva le personifică, ca unele care s-au resimţit de stăpânirea sau influenţa omului pe care Dumnezeu i-a încredinţat-o. Numai că în această adevărată „scenă", personajele, cei judecaţi, cei ce au trăit în „teatrul" realităţii lumii lui Dumnezeu, au fost (şi sunt încă) liberi să aleagă ce scenariu au vrut: cel dumnezeiesc, care promitea un „deznodământ fericit", sau cel diavolesc, care promitea „multe", dar nu se ţinea de cuvânt. Vezi şi tâlcuirea lui Zigabenul de mai departe.

6. Adunați-i Lui pe cuvioșii Lui, pe cei ce așază Așezământul [Testamentul] de lege al Lui pentru jertfe.

Cuvioși numește aici David pe iudei, ca pe niște afierosiți numai lui Dumnezeu[60], care, pe cât se putea, ocârmuiau și săvârșeau [împlineau] Testamentul Lui cel dat lor cu jertfele pe care I le aduceau. *Testament* însă zice toată legea, pentru că ei, păzind numai poruncile legii cele ce se rânduiau după jertfe, socoteau că păzesc toată legea, pentru aceasta se și mândreau ca niște preacinstitori de Dumnezeu pentru jertfele ce le făceau. *Adunați-i* a zis „[adică adunați-i] pe ei la Dumnezeu", adică în vremile și zilele acelea ce erau rânduite spre a se aduna și a asculta citirile legii și ale proorocilor.

7. Și vor vesti cerurile dreptatea Lui,

Vrând Proorocul David să aducă în mijloc pe Dumnezeu că se îndreptează către iudei*, apucă mai-nainte și propovăduiește la toți că toate câte Dumnezeu zice sunt drepte, pentru că Însuși zice că cerurile cele neînsuflețite vor vesti slava lui Dumnezeu*. Ori *ceruri* numește cetele îngerilor celor ce sunt în ceruri, căci acestea totdeauna sunt înaintea lui Dumnezeu și, pentru aceasta, știu dreptatea lui Dumnezeu.

că Dumnezeu judecător este.

Diapsalma.

---

[60] Iar Hrisostom zice că pentru multa prihănire numește cuvioși pe aceștia ce au așezat testamentul în jertfe. „Așa și noi, când vedem pe oarecari că au greșit, și voim mai tare a-i mustra, cu dregătoria lor îi numim, zicând: «Numește pe diacon, ori pe prezbiter (când greșesc)»; ca mai adevărată să se facă prihănirea". A zis însă și Isihie: „Despre poporul iudeilor vorbește aici, că pentru părinți îi numește pe ei cuvioși, care testamentul lui Dumnezeu îl rânduiesc spre jertfele legii, neștiind ei că Dumnezeu, cu o jertfă cuvântărească [înțelegătoare, rațională], nu cu cele multe, necuvântărești [iraționale, ale gândurilor și dobitoacelor iraționale] se mulțumește, pentru care și a poruncit împreună a se aduna ei spre a învăța aceasta". Iar Eusebie și Didim zic că îngerilor poruncește și bărbaților celor sfințiți ca să adune pe cuvioșii Săi la jertfe duhovnicești. Iar Atanasie adaugă că cereștile puteri laudă pe Judecătorul că a început de la cei cuvioși, împreună bucurându-se ei pentru mântuirea lor (La Nichita).

* Se vădește ca drept prin cuvintele și faptele Sale. Vezi mai jos.

* Cf. Ps. 18.

Aceasta este pricină şi stare* a dreptăţii lui Dumnezeu, că: „Dumnezeu, zice, care va să Se îndrepteze în cuvânt către iudei, este Judecător al tuturor oamenilor, şi dar va zice cuvinte drepte, că dreptatea o are prin fire”.

8. Ascultă, poporul Meu, şi voi grăi ţie,

De aici încep cuvintele ce voieşte Dumnezeu a le zice către iudei, iar mai-nainte de toate, [pentru] alte cuvinte porunceşte iudeilor să aibă luare-aminte: „Ascultă, zice, o poporul Meu, adică ia aminte cuvintele Mele!”

Israile, şi voi mărturisi ţie:

Şi aici, zicerea *ascultă* se subînţelege astfel: „Ascultă, o Israile, şi voi mărturisi, adică voi vorbi cu tine”. Dar, fiindcă mai sus a zis *popor*, cu neosebire şi nehotărât*, aici îl rânduieşte şi-l zice pe numele său desebit, dar şi dulce* al Său, adică acesta: *Israile.*

Dumnezeu, Dumnezeul tău sunt Eu!

„Eu, zice, Care vorbesc cu tine, sunt Dumnezeul tău, pentru aceasta teme-te şi sfieşte-te.” Iar aceasta o zice Proorocul pentru ca să arate negrăita şi covârşitoarea îndelung-răbdare a lui Dumnezeu, care primeşte a vorbi împreună cu robii Săi. De două ori însă a zis numele *Dumnezeu*, pentru ca să prihănească nesimţirea şi grosimea pe care le aveau pricinile* sufleteşti ale iudeilor, după Hrisostom.

9. Nu pentru jertfele tale te voi mustra; şi arderile de tot ale tale înaintea Mea sunt pururea.

„Nu fac vorbirea aceasta cu tine, zice, o poporul Meu, pentru ca să te mustru că nu porţi de grijă şi nu-Mi aduci jertfe, ba, nu pentru aceasta te mustru, căci arderile de tot şi jertfele tale totdeauna se află pe jertfelnicul bisericii Mele, şi [deci], cât pentru jertfe, neprihănit eşti, ci pentru altele te prihănesc.”

---

* κατασκευὴ = stare, condiţie, alcătuire, constituţie a unui lucru, a unei persoane etc.

* Fără a se referi la un popor anume, fără a face vreo deosebire între un popor şi altul.

* γλυκύ.

* αὐτία. Pricinile de învinovăţire, acuzaţiile de natură sufletească responsabile pentru starea de nesimţire pomenită mai sus, ce se constituie ca temei pentru o acuzare. Acestea pot fi sinonime cu patimile.

10. Nu voi primi din casa ta viței, nici din turmele tale țapi.

„Când aduci, zice, tu, Mie, cu osârdie, jertfe, nu socoti că Mă slujeşti şi Mă odihneşti cu aceasta, pentru că Eu nu am trebuință de jertfe, nefiind lipsit de nici un lucru. Ci mai degrabă Eu sunt Cel care dă tuturor cele de trebuință lor, pentru aceasta, de aici înainte, nu voi primi jertfele tale cele de acest fel."[61] Mai greu [vârtos] însă prihăneşte pe iudei Dumnezeu despre jertfe prin Isaia, zicând: *Ce este Mie mulțimea jertfelor voastre?, zice Domnul. Sătul sunt de arderile de tot de berbeci şi de grăsimea mieilor, şi sângele taurilor şi al țapilor nu voiesc. Că cine a cerut acestea din mâinile voastre?* (Is. 1: 11). Şi prin Ieremia zice: *Pentru ce-Mi aduceți tămâie din Saba? Şi scorţişoara din țară depărtată? Arderile de tot ale voastre nu sunt primite şi jertfele voastre nu Mă îndulcesc* (Ier. 6: 20). Şi alți prooroci încă despre jertfele cele de acest fel multe zic. [Poate] s-ar nedumeri cineva dar, şi ar întreba: „Pentru ce zice Dumnezeu că nu a legiuit (acestea), de vreme ce a legiuit prin Moise multe porunci pentru jertfe?". Răspundem că nu a legiuit Dumnezeu după întâia voie pentru Sine*, pentru că Dumnezeu nu are trebuință de jertfe, ci a făcut pogorământ şi le-a primit pentru împietrirea iudeilor[62], şi pentru că ei se plecau spre slujirea idolilor, fiindcă zice: „Eu, Dumnezeu, vă cunoşteam pe voi, iudeilor, că v-ați învățat în Egipt a face jertfe, şi cu anevoie ați fi putut lăsa obiceiul acesta, fiindcă vă îndulciți întru a jertfi, pentru aceasta v-am iertat aceasta, mutând jertfele spre a Mea slujire, ca, prin urmarea cea necontenită a jertfelor, totdeauna să vă aduceți aminte, şi pentru ca îndulcirea şi împătimirea ce o aveți întru jertfe, aceasta să păzească cinstirea şi slujirea cea către Mine întru nemulțumitoarele voastre inimi, care cu lesnire uită facerile Mele de bine. Iar acum, ajungând vremea până aici, şi semnele fiind atâtea, care în toate

---

[61] Zice însă şi Marele Atanasie: „Limpede mută Dumnezeu închipuirile legii întru adevăr. Că până la vremea îndreptării s-a pus, zice întru tot înțeleptul Pavel, porunca cea dată prin Moise (cf. Evr. 9: 10), iar vremea era aceea întru care a strălucit Hristos la cei de pe pământ, luminat zicând: *Eu sunt Adevărul*, nefolositoare este dar închipuirea [tipul] după care s-a arătat adevărul (La Nichita)".

* Lit. „prin cuvântul Său". Vrea să zică aici, după omenească cuviință, că n-a fost de la început în voia sau intenția lui Dumnezeu să legiuiască jertfele de care vorbeşte mai sus, ci alta a fost pricina pentru care s-au dat.

[62] Altul însă zice: „Alta este ceea ce ți s-a legiuit în ghicituri prin jertfe, trebuie adică patimile întru tine a se junghia, că nici nu voia Dumnezeu a se aduce la pragul jertfelnicului sânge de tauri şi de țapi decât numai partea cea poftitoare şi cea mânietoare a sufletului prin rugăciune osârduitoare, şi a se topi prin starea înaintea celor sfinte". Iar Hrisostom zice că de vreme ce dracii cereau ca elinii să le jertfească lor oameni, pentru aceasta, pogorământ a făcut Dumnezeu şi a îngăduit iudeilor să jertfească Lui dobitoace necuvântătoare, pentru ca să-i oprească să nu jertfească oameni.

zilele se fac între voi, acestea v-au adeverit că numai Eu sunt Dumnezeu, şi pentru aceasta arăt vorbirea* Mea şi scopul Meu, şi arătat vă opresc să nu mai aduceți Mie jertfă, pentru că ele sunt de prisos şi netrebnice". Ruşinându-se de cuvintele acestea, iudeii care trec pe alături de adevăr [îl ignoră] şi-şi închid ochii sufletului lor pentru ca să nu vadă lumina care străluceşte întru acesta cuvinte ale lui David vor încă să lucreze jertfele pe care le rânduieşte legea veche.

11. Că ale Mele sunt toate fiarele câmpului, dobitoacele din munți şi boii.

„Pentru aceasta, zice, nu primesc cele mai sus zise, viței şi țapi, pentru că ale Mele sunt toate dobitoacele". Iar *fiară a câmpului* numeşte David pe cele cu câte patru picioare şi curate care pasc pe câmpii şi prin țarini, precum oile, boii şi altele asemenea, căci Scriptura pune uneori numele fiarelor dobitoacelor celor sălbatice, iar alteori celor domestice: „Deci ale Mele, zice, sunt toate dobitoacele acestea, pentru că Eu le-am făcut"[63]. Câteva manuscrise însă au „fiarele pădurii", iar după Scriptura aceasta, prin „fiare ale pădurii" se înțeleg dobitoacele cele sălbatice, pentru că *câmpii* se numesc adică țarinile cele dumesnice* şi locurile cele curate, iar „păduri" se zic codrii şi locurile cele nelucrate care hrănesc fiare şi dobitoace sălbatice, pentru aceasta vei înțelege de aici cum că Dumnezeu zice că ale Sale sunt nu numai dobitoacele cele dumesnice, ci şi cele sălbatice. Iar prin puținele dobitoace ce le numeşte aici, cuprinde David toate dobitoacele ce se jertfesc.

12. Cunoscut-am toate păsările cerului, şi frumusețea țarinilor cu Mine este.

„Nu numai, zice, dobitoacele cele cu patru picioare sunt ale Mele, ci şi păsările toate le cunosc, şi ştiu câte sunt la număr, pentru că sunt Stăpânitor al lor şi Domn." Iar *frumusețe a țarinilor* a numit pe cele din câmp, adică roadele cele ce răsar în câmp, că roadele sunt şi frumusețe, şi podoabă a câmpului: *Cu Mine*, zice, *este frumusețea* în loc de „la Mine şi în stăpânirea Mea se află". Vezi însă, o

---

* Vezi v. 9.

[63] Iar Isihie zice: „Poate însă *fiară şi dobitoace* pe neamuri le zice, iar *boi*, pe cei ce au crezut din poporul iudeilor, a căror aducere având-o, nu mai primeşte de aici pe cele de la poporul iudeilor. [privindu-le] ca pe nişte lucruri de prisos. Iar prin *păsări ale cerului* [v. 12] înțelege pe cei ce filosofează cu fecioria şi înfrânarea, deoarece sus, către cer, asemenea cu îngerii filosofând, zboară. Iar *frumusețe a țarinilor* numeşte Biserica, fiindcă frumoasă S-a făcut cu darul Botezului, pentru aceasta nu a zis *la Mine*, ci *cu Mine*, ca Mireasa cu Mirele (La Nichita)".

* Cele pentru dobitoacele blânde, domestice.

cititorule, că Dumnezeu, prin cuvintele ce le-a zis pe scurt, a arătat toate câte iudeii Îi aduceau Lui, căci, din dobitoacele cele cu picioare, se aduceau lui Dumnezeu spre jertfă boi, ţapi şi oi, iar din păsările cele zburătoare se aduceau porumbei şi turturele, iar din roade se aducea făină curată, vin şi untdelemn.

13. De voi flămânzi, nu voi spune Ţie, că a Mea este lumea şi plinirea ei.

Acest cuvânt îl zice Dumnezeu către iudei cu luare în râs şi cu înfruntare, după Teodorit, ca să mustre mintea lor cea groasă care socotea că Dumnezeu are trebuinţă de jertfele lor ca să le mănânce[64]. Deci zice către dânşii: „Că şi drept de aţi socoti voi cum că Eu flămânzesc şi mănânc, totuşi, de la voi nu aş cere să mănânc, pentru *că a Mea este lumea* şi toate cele de mâncare din lume ale Mele sunt, şi dar din acelea aş fi putut lua să mănânc, fără a avea trebuinţă de voi".

14. Au doară voi mânca carne de tauri, sau sânge de ţapi voi bea?

Întrebător face cuvântul acesta către iudei, pentru ca mai mult să mustre necunoştinţa lor: „Au doară, zice, Eu am trebuinţă să mănânc carne de tauri? Ori sânge de ţap să beau? Precum au trebuinţă de aceşti dumnezei mincinoşi ai neamurilor, şi pentru acestea cer jertfele acestea de la oameni? Ba, Eu nu am trebuinţă de acest fel de mâncare şi băutură, deoarece şi mulţi din oamenii cunoscători şi de neam mai bun cărnuri crude nu mănâncă, nici sângiuri de vietăţi nu beau, ci se îngreţoşează de acelea"[65].

15. Jertfeşte lui Dumnezeu jertfă de laudă,

Vezi, o cititorule, că Dumnezeu, prin cuvintele acestea lepădă slujirea cea după legea cea veche, şi introduce şi primeşte slujirea Evangheliei şi a darului, după dumnezeiescul Chiril, fiindcă jertfa cea prin laudă şi prin slavoslovie s-a dat

---

[64] Pentru aceasta a zis Isaia: *Dumnezeu veşnic este; Dumnezeu, Cel ce a făcut marginile pământului, nu va flămânzi, nici va osteni* (Is. 40: 28).

[65] Pentru aceasta şi moarte porunceşte Dumnezeu să ia cei ce mănâncă sânge: *Tot cel ce va mânca sânge, acela se va stârpi din poporul său* (Lev. 7: 27). Iar Didim zice: „Mântuitorul flămânzeşte de mântuirea unora, precum despre samarineanca către ucenici: *Eu am să mănânc hrană pe care voi nu o ştiţi*. Şi: *Mâncarea Mea este ca să fac voia Celui ce M-a trimis*. Deci, fiindcă cei ce se tăiau împrejur se ţineau de umbră, de ca şi cum ar fi flămânzit Dumnezeu, aduceau jertfele cele simţite. Despre acestea zice lor Dumnezeu: «*De voi flămânzi, nu voi spune Ţie*, că am avuţia Mea, Biserica cea făcută slăvită, iar plinirea ei este Evanghelia, nu închipuirea sau umbra; hrănindu-Mă dar plinirea neamurilor, nu voi cere de la tine hrana cea umbroasă, iar de voieşti a Mă sluji pe Mine, Cel ce sunt adevăratul tău Dumnezeu, jertfeşte Mie jertfă de laudă, lăudându-Mă şi teologhisindu-Mă (La Nichita)»".

creştinilor Noului Dar. Iar *laudă* numeşte slavoslovia lui Dumnezeu şi mulţumirea, după Hrisostom[66]. Fiindcă amândouă acestea se cuvine să le lucrăm noi, creştinii, adică şi să slavoslovim pe Dumnezeu, şi să-I mulţumim: întâi, pentru că, din ceea ce nu eram, întru Dânsul ne-am făcut [am fost zidiţi]; al doilea, pentru că de la Dânsul luăm toate cele spre trebuinţă şi spre îndulcirea noastră; al treilea, pentru că de la Dânsul am luat darul cunoştinţei de Dumnezeu, şi de obşte a zice, pentru că de la Dumnezeu atâtea mari şi nepovestite faceri de bine, obşteşti şi în parte, sufleteşti şi trupeşti.

şi dă Celui Preaînalt rugile tale.

„Trebuie, zice, o omule, să dai lui Dumnezeu rugăciunile tale pentru mântuirea ta, adică să te rogi lui Dumnezeu ca să te mântuiască, pentru că aceasta eşti dator să o faci." Ori zice că se cuvine cineva a-şi plini rugile, adică făgăduinţele pe care le-a dat lui Dumnezeu pentru ca să fie bine-plăcut înaintea Lui, fiindcă şi evreii aşa s-au făgăduit să facă, adică bine să placă lui Dumnezeu, că aşa au zis către Moise: *Toate câte a zis Dumnezeu vom face şi le vom asculta* (Ieş. 19: 8). Aşa şi noi, creştinii, am făgăduit lui Dumnezeu la Sfântul Botez să ne unim cu Hristos, păzind poruncile Lui, şi să ne lepădăm de Satana, adică să-l urâm pe el şi toate lucrurile lui, şi pentru aceasta suntem datori să păzim şi să plinim făgăduinţele acestea, şi să ne facem bineplăcuţi lui Dumnezeu, ca nişte robi ai Stăpânului nostru. Bineplăcut însă să te faci lui Dumnezeu, singurul îmbunătăţit. Iar a jertfi cineva dobitoace, aceasta nu este faptă bună, fiindcă şi păgânii fac jertfe şi covârşiri, dar însă din aceasta nu sunt plăcuţi lui Dumnezeu[67].

---

[66] Pentru aceasta, acelaşi Hrisostom zice: „Ceea ce zice aceasta este: «Aşa viază, încât să se slăvească Stăpânul tău»; că lauda este slava şi buna-numire [ἔπαινος = recunoaşterea statutului cuiva, a vredniciei lui]; că mulţimea jertfelor o leapădă, şi cere numai o jertfă: ca fiecare însuşi să se aducă pe sine lui Dumnezeu, înfăţişându-se jertfă vie prin cuvântăreasca slujire... Şi cum zice, «voi jertfi fără de sânge»? Cu adevărat, aceasta este cu deosebire jertfă cuvenită lui Dumnezeu, duhovniceasca slujire: cea cuvântărească şi nesângeroasă, cea a laudei. Fie viaţa ta în acest fel, încât să se binecuvânteze Stăpânul tău, şi [astfel se poate zice că] ai adus jertfă deplină". Şi Isihie zice: „«Fă-te, zice, îngerilor următor, urmează cu slavoslovia pe serafimi, povesteşte ca şi cerurile slava lui Dumnezeu, jertfeşte jertfa pe care toată zidirea o aduce neîncetat slăvindu-L». Dar poate că *jertfa de laudă* zice faptele cele bune prin care Dumnezeu se laudă, adică se binecuvântează şi se slăveşte, pentru care zicea Apostolilor: *Aşa să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre cele bune, ca să slăvească pe Părintele vostru Cel din ceruri* (Mt. 5: 16)".

[67] Zice însă Hrisostom: „Şi bine a zis Dumnezeu că, după făgăduinţă, datorie se face lucrul; iar mai ales de va cerceta cineva cu scumpătate [acrivie] şi de nu ar făgădui cineva, datorie este lui Dumnezeu cu cele ale faptei bune. Şi aceasta arătând-o Domnul, zicea că ce eram datori a face am făcut". Şi altul încă zice că să nu zăboveşti a da

16. Şi Mă cheamă pe Mine în ziua necazului tău, şi te voi scoate şi Mă vei proslăvi.

„Cu chipul cel mai sus zis, o omule, zice, adu lui Dumnezeu jertfă de laudă şi plineşte-ţi făgăduinţele cele ce le-ai dat Lui, şi atunci cu îndrăzneală cheamă-Mă, când îţi va urma necaz şi ispită, ori de la draci, ori de la stricata fire a trupului, şi negreşit Eu te voi slobozi de necazul şi ispita aceea, iar tu Mă vei slăvi, ca pe adevăratul şi grabnicul tău ajutor."[68] Se cuvine însă să luăm aminte aici, după Teodorit, că Dumnezeu, prin cuvântul de mai sus deschizând uşă şi introducere slujirii Darului celui nou evanghelicesc, îndată a arătat şi despre Sfânta Treime, că, zicând *Jertfeşte lui Dumnezeu*, a arătat pe Părintele. Iar zicând *dă Celui Preaînalt rugile tale*, a arătat pe Fiul. Iar zicând *Mă cheamă*, a arătat pe Duhul Cel Sfânt. A numit însă acestea astfel nu pentru ca să se înţeleagă numai Dumnezeu-Părintele, şi *Preaînalt* numai Fiul, şi vrednic de a se chema numai Duhul cel Sfânt, ci pentru ca să arate osebirea dumnezeieştilor Ipostasuri ale Sfintei Treimi prin osebirea numirilor celor de acest fel[69].

---

făgăduinţa ta (cf. Sirah 5: 3). Făgăduit-ai? Dă! Ca nu cumva, venind moartea, să te oprească. Şi ce să fac eu, că nu sunt stăpânul vieţii mele [nu mă pot controla cum trebuie]? [Dar] că pentru aceasta trebuia să nu zăboveşti, ia în minte neştiinţa ieşirii tale [ia aminte, că nu ştii când vei ieşi din viaţa aceasta]: că păruta ta dezvinovăţire îţi este pâră, că dar nici neştiinţa morţii nu s-a făcut pricină a amâna şi întârzia făgăduinţa.

[68] Zice însă Hrisostom: „Şi pentru ce aşteaptă a se chema de noi? Vrând a ne face nouă mai mare apropierea, şi iubirea cea către Dânsul mai fierbinte, şi cu darea, şi cu chemarea, şi cu luarea. Fiindcă fapta bună către Dumnezeu apropie, şi răsplătirea aceasta o lucrează şi rugăciunea: întăreşte apropierea". Şi Teodorit zice: „Noul Testament îl deschide şi jertfa cea plăcută Lui o legiuieşte, şi la vreme potrivită descoperă cinstitul număr al Sfintei Treimi pe care l-a înjugat cu Noul Testament. Că prin Noul Testament şi cunoştinţa Treimii o a primit. A osebit însă lucrurile, nu pentru ca să despartă lucrările nedespărţitei Treimi, ci ca numărul Ei să-l înveţe [predea] în chip proorocesc celor din urmă, că zice: *Jertfeşte lui Dumnezeu jertfă de laudă* - aceasta însemnează pe Tatăl; ...*şi dă Celui Preaînalt rugile tale* - aceasta pe Fiul; ...şi *cheamă-Mă pe Mine* - aceasta pe Duhul Cel Sfânt; şi din Aceste Trei Feţe ne-am învăţat a cunoaşte nu doar că singur Tatăl este Dumnezeu, nici singur Fiul Preaînalt, nici Duhul primind jertfă de laudă singur dăruieşte cererile, ci fiecare deosebire, adică fiecare Faţă [Persoană] este şi Dumnezeu Preaînalt, şi Dătător de bunătăţi".

[69] Pentru aceasta zice dumnezeiescul Dionisie Areopagitul că: „Întâi se cuvine a face cineva, şi apoi a învăţa. Aceasta este buna-cuviinţă şi rânduiala obşteşte cuprinzătoare [recunoscută de toţi, fiind în firea lucrurilor], mai întâi însuşi să fie împărtăşit şi să plinească pe sfinţitul povăţuitor (adică mintea) de cele ce printr-însul de la Dumnezeu să se dea altora, şi aşa va da şi altora. Pentru aceasta, cei ce cu îndrăzneală întrebuinţează dumnezeieştile învăţături mai-nainte de împlinirea şi deprinderea cea după acestea, nesfinţiţi şi afară sunt [se fac] din toate cele ale sfinţitei puneri de lege. Că trebuie a se lumina, şi apoi a lumina. Iar cel ce nu după toată deprinderea sa s-a făcut prea-ştiutor de Dumnezeu, nu e de folos a îndrăzni să înveţe pe alţii". Zice însă Hrisostom: „Deci ca

Diapsalma.

17. Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu: pentru ce tu povesteşti dreptăţile Mele şi iei aşezământul Meu de lege în gura ta?
18. Iar tu ai urât învăţătura, şi ai lepădat cuvintele Mele înapoi.

Păcătos numeşte aici David mulţimea [gruparea] preoţilor şi a cărturarilor iudeilor, pentru că aceştia povesteau poporului dreptăţile şi poruncile legii, şi

---

nimeni să nu poată zice că, dacă toţi suntem păcătoşi, iar păcătosului i-a poruncit a nu povesti dreptăţile, cine [ne putem întreba] va fi să le povestească pe acestea? Deci, ca să nu zică cineva acestea, pune după fel felurile păcatelor, şi însemnează pe păcătos prin cele de aici: care este dar păcătosul căruia îi porunceşte a nu povesti dreptăţile? *De vedeai furul*, zice, *alergai cu el, şi cu cel preacurvar partea ta puneai*; aceasta este pricina tuturor răutăţilor, când oarecari nici măcar nu-i ceartă, ci şi se îndulcesc împreună cu cei ce păcătuiesc. Aceasta nu este mai mic lucru decât a păcătui: că cel ce fură, măcar că zice că fură dintr-o trebuinţă oarecare, pricinuieşte sărăcie celuilalt, pricina lui nefiind binecuvântată. Dar tu, de unde lauzi fapta, nici folosindu-te de îndulcirea cea dintr-însa? Şi acela poate că se va şi pocăi, iar tu şi aceste uşi ţi le închizi [uşile pocăinţei], de pretutindeni astupând limanul întoarcerii celei către pocăinţă. Că, precum de multe ori, mulţi oameni nu numai simplu din mintea lor dau o hotărâre asupra celor ce le-ar face, ci se şi sprijină pe stricata alegere a altora. Iar dacă cei ce păcătuiesc, de ar vedea pe toţi întorcându-şi faţa de la ei sau împotrivindu-li-se, mare lucru şi rău ar socoti că ar face; dar dacă i-ar vedea nu numai nemâniindu-se asupră-le, ci şi arătând oarecare sprijin asupra lor, atunci judecata cea din conştiinţa lor se strică, ajutându-le lor socotinţa celor mulţi la stricata lor cunoştinţă [adică cele gândite mai sus]. Şi atunci ce rău n-ar încerca să facă? Când, dimpotrivă, ar încerca să osândească numai răul din ei, atunci ar apuca-o pe calea cea bună de depărtare de la rău. Şi deşi nu face cele bune, trebuie [totuşi] a le lăuda; că osârdia se face cale către lucrare; iar acestea s-au zis nu numai pentru furi [şi furt], ci pentru toate păcatele, însă dintre păcate, cel mai din urmă (adică cel mai mic) a fost pus furtişagul, că să vezi că dacă pentru acesta n-are iertare, cu mult mai vârtos pentru altul mai mare, şi nu va dobândi nici o mângâiere. Ascultă dar şi cele de aici înainte: *şi cu cel preacurvar partea ta puneai.* Deci dacă cel mai mic [păcat] este neiertat, cu mult mai vârtos preacurvia! Deci de vei vedea pe vreunul din cei ce petrec cu tine curvind şi de Sfintele Taine apropiindu-se, spune celui ce slujeşte despre împărţirea acestora (împărţitorului, zicând): «Acesta e nevrednic de Sfintele Taine, opreşte mâinile cele spurcate». Că dacă nici a povesti dreptăţile nu este vrednic, gândeşte-te la măsura pedepsei la care va ajunge pentru greşeală, nu numai pentru el, ci şi pentru cel ce-i acoperă vinovăţia, atunci când îşi pune şi mâinile pe sfinţita masă. Dar oare cum se va atinge de sfinţita masă? Şi vezi că nu a zis „ai făcut preacurvii", ci *cu cel preacurvar partea ta puneai.* Vai cât de rău este a acoperi şi ascunde străinele putrejuni! Şi să nu zici: «Ce-mi pasă? De ale mele eu îmi port de grijă». Că mai ales atunci vei purta grijă de ale tale, când le vei căuta în folosul celui de aproape, că aceasta [negrija] nu este a iubirii de oameni, ci a lenevirii: cum faţă de cel ce nedreptăţeşte ai îngăduinţă, iar pe fratele care n-a făcut nici o nedreptate îl vorbeşti de rău. Că *Şezând*, zice, *împotriva fratelui tăi ai clevetit*, şi celelalte".

numai prin gurile lor aveau tot Testamentul Vechi, dar nu şi în inimile lor, şi întâi de singură aceasta mândrindu-se, că adică propovăduiesc legea numai cu gura şi, părându-li-se că sunt drepţi din aceasta, făceau toate păcatele. Pentru aceasta, despre aceştia a zis Domnul către poporul evreilor: *Toate câte vă vor zice vouă, faceţi-le şi păziţi-le; dar după faptele lor nu faceţi, că ei zic, dar nu fac* (Mt. 23: 9). Zice dar către omul păcătos şi călcător de legi: „Pentru ce, păcătosule, pe alţii înveţi, iar tu ai urât învăţătura? Adică ai urât îndreptarea sufletului tău, pe care trebuia să o iei din cele ce pe alţii înveţi? Adică te-ai îngreţoşat de ele şi le-ai urât? Pentru că de acela pe care-l urăşte cineva, de acela se îngreţoşează şi-şi întoarce dosul către el: „Ai urât însă cuvintele Mele, pentru că nu faci cele ce le învaţă şi poruncesc ele. Drept aceea, Tu, cu cuvântul şi cu gura vorbeşti şi povesteşti legea Mea, cu fapta însă şi cu inima o lepezi şi o urăşti"[70].

19. De vedeai furul, alergai cu el,

Vezi, o cititorule, într-aceste cuvinte ale lui David culorile păcatului: „De vedeai, zice, pe vreun tâlhar, tu fie că furai împreună cu el, fie nu furai, te învoiai însă cu el, pentru că nu îl îndreptai mustrând răutatea lui, ci îl acopereai, şi aşa îl lăsai să alerge în tâlhăria sa".

şi cu cel preacurvar partea ta puneai.

„Şi când vedeai, zice, vreun preacurvar, te împărtăşeai împreună cu el de preacurvie, după voie, în inima ta." *Preacurvar* însă numeşte nu numai pe cel ce curveşte cu femeie sau cu bărbat, ci şi pe tot omul cel curvar şi înverşunat*.

20. Gura ta a înmulţit răutate, şi limba ta a împletit vicleşug.

„Gura ta, zice, este plină de minciună, şi limba ta împletea vicleşuguri de multe feluri."

---

[70] Zice însă Isihie: „Necazul dar să-l socoteşti a fi fie din ispita care se face de la oameni, fie şi de la Satana. Deci atunci, de vom chema pe Dumnezeu, [Acesta] ne izbăveşte, precum oarecând a izbăvit pe Zosan [ebr. Şeşan], şi potrivit Îl vom slăvi pentru lucrurile cele ce se iconomisesc pentru noi cu proslăvire (La Nichita)". Vezi şi zicerea *lăudând, voi chema pe Domnul şi de la vrăjmaşii mei mă voi izbăvi* (Ps. 17: 4), pentru ca să te înveţi că şi mai-nainte de izbăvire, şi după izbăvirea de vrăjmaşi trebuie cineva a slavoslovi pe Dumnezeu".

* ἀκόλαστος = încăpăţânat, neînfrânat, nestrunit, imoral, stricat, nedisciplinat.

21. Şezând, împotriva fratelui tău ai clevetit, şi împotriva fiului maicii tale ai pus sminteală,

„Când şedeai tu, zice, împreună cu alţi oarecari şi vorbeai împreună cu ei, grăiai de rău pe însuşi fratele tău cel după trup, şi asupra lui ai pus vrăjmăşie şi cursă, pentru ca să-l vânezi." Iar *fiu al maicii* îl numeşte pe acelaşi frate, mărind prihănirea prin aceleaşi numiri şi prin zicerile cele asemenea[71].

acestea ai făcut şi am tăcut.
22. Ai socotit nelegiuire, că voi fi asemenea ţie;

„Aceste rele, zice, ce se zic mai sus, o omule, le-ai făcut, şi Eu am tăcut, adică am răbdat îndelung şi nu te-am pedepsit, aşteptând pocăinţa ta (după Teodorit), iar tu nu numai că nu te-ai pocăit, nici nu te-ai îndreptat, dar încă ai socotit cugete hulitoare şi necuvioase, adică cum că şi Eu voi fi asemenea ţie după răutate şi că şi Eu mă unesc după socotinţă cu cei ce păcătuiesc (precum tâlcuieşte Hrisostom)."

mustra-te-voi şi voi pune înaintea feţei tale păcatele tale.

„În ziua judecăţii, zice, te voi mustra, păcătosule, şi înaintea feţei tale voi pune păcatele pe care le făceai şi în tot chipul le acopereai ca să nu le afle oamenii."[72]

---

[71] [Avem aici un paralelism sinonimic.] Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Cel ce prihăneşte fapta celui deopotrivă cu el, de ca şi cum ar şedea întru ocara acestuia, acesta potrivit se zice că grăieşte de rău pe fratele, pentru că fiu al maicii este cel cu dumnezeiască înţelepciune împodobit (că aceasta este ca maica facerii lumii, care lume întru înţelepciune s-a făcut). Deci cel ce cleveteşte pe unul ca acesta, de pizmă lovindu-se şi la toate sminteală făcând, acesta pune sminteală fiului maicii sale". Iar Origen zice: „Iudeii cei din tăierea împrejur au urât învăţătura întru venirea lui Hristos şi au lepădat înapoi cuvintele lui Dumnezeu cele pentru Iisus Hristos, au alergat împreună cu furul şi vânzătorul Iuda şi cu cei ce preacurveau [posibil romanii], (...) lemne şi pietre şi-au pus ca parte a lor, şi către alţii grăiesc de rău pe fratele lor, pe norodul cel din păgâni, dar şi asupra celor de o maică cu dânşii, şi care din tăierea împrejur cred, sminteli le-au pus, vrând a-i întoarce pe ei (La Nichita)".

[72] Adaugă însă Hrisostom şi acestea: „Voi arăta în mustrarea cea asupra ta păcatele tale, ca să ştii că nu neştiindu-le răbdam îndelung, nici bine părându-mi pentru cele ce făceai, ci vreme dând ţie de pocăinţă; şi le voi arăta acestea ca să le cunoşti pe ele, şi să te îmbraci cu ruşine, şi ca să te muncească conştiinţa ta, şi însăşi greşeala să se lupte cu tine, şi aceasta a ta pârându-te şi osândindu-te". Zice însă şi Grigorie Teologul: „Deci ce vom

23. Înţelegeţi dar acestea, cei ce uitaţi pe Dumnezeu,

„Socotiţi bine, zice, acestea, voi, şi înţelegeţi-le, care uitaţi pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu rabdă îndelung şi nu vă pedepseşte îndată când păcătuiţi."[73]

ca nu cumva să răpească, şi nu va fi cel ce izbăveşte.

„O, nebiruită şi nepricepută îndelungă-răbdare a lui Dumnezeu"! strigă Hrisostom, pentru că încă rabdă îndelung pe păcătoşi, şi cu cuvintele acestea îi deşteaptă, şi mai-nainte le zice că: „Trebuie, o păcătoşilor, să vă pocăiţi şi să vă îndreptaţi, ca nu cumva, văzându-vă Eu că sunteţi nepocăiţi, fără de veste să răpesc sufletele voastre, prin îngeri cumpliţi şi aspri, şi să le dau iadului"[74].

---

face în ziua întru care Dumnezeu Îşi arată dreptatea Sa către noi? Când se vădeşte înaintea noastră şi ne stau împotrivă păcatele înaintea feţei noastre, punându-le ca pe nişte pârâşi amari; dar şi pe acelea întru care bine nădăjduiam, prin care am nelegiuit, împotrivă scoţându-le, în sfârşit ne scoate pe noi de înşine osândiţi şi judecaţi, nemaiputând noi nici a zice că cu nedreptate pătimim". Iar Marele Vasile zice: „Precum trupului urmează umbra, aşa şi sufletelor urmează păcatele învederate, faptele închipuindu-le; pentru aceasta, acolo nu este tăgăduire, ci şi gura cea mai fără de ruşine se va astupa, că înseşi lucrările fiecăruia vor mărturisi, nu glas slobozind, ci astfel arătându-se, adică în ce fel s-au făcut de către noi, că, după Osea, pe fiecare îl va înconjura sfaturile sale, şi vom vedea împreună toate lucrările, oarecum stând înaintea noastră prin pomenire, şi în mintea noastră prin însuşi chipurile lor, precum s-au făcut de fiecare, sau precum s-au grăit". Zice însă şi Teodorit: „«De vreme ce doctoriile cele blânde ale îndelung răbdării, zice, nu te-au vindecat, voi găti ţie unele mai iuţi, şi fierul cel arzător al mustrărilor ţi-l voi adăuga». Se conglăsuiesc însă acestea cu glasurile acelea Apostoleşti: *...neştiind că bunătatea lui Dumnezeu te aduce spre pocăinţă, şi după împietrirea ta, nepocăinţa inimii tale, ţi-aduni mânie în ziua urgiei şi a descoperirii, şi a judecăţii lui Dumnezeu, care va răsplăti fiecăruia după faptele lui* (Rom. 2: 4 ş.u.)".

[73] Iar Hrisostom zice: „Iubitor de oameni fiind Dumnezeu, după mustrare adaugă şi sfătuire, loc de pocăinţă dând".

[74] Iar Teodorit zice: „Cu siguranţă, zice, înţelegeţi pe fiecare din cele zise: şi cei ce boliţi de boala uitării lui Dumnezeu (că uitarea lui Dumnezeu pricinuieşte păcatul) cu doctoriile pocăinţei vindecaţi rănile, mai-nainte de a vă răpi moartea, care ca un leu năvăleşte asupra oamenilor, nimeni neputând a sta împotrivă groaznicei sale năváliri". Şi Isihie zice: „Ziua morţii o însemnează, întru care chemându-se fiecare, cu grăbire se răpeşte, drept aceea, trebuie să luăm aminte spre ştergerea [ἐξάλειψιν = nimicirea] păcatelor, până se dă din nou vreme de pocăinţă".

24. Jertfa laudei Mă va slăvi,

Aici iarăşi porunceşte Dumnezeu pentru jertfa cea nouă a Noului Dar al Evangheliei, şi zice că: „Jertfa aceasta a slavosloviei celei către Dumnezeu, aceasta Mă va slăvi, adică Mă va cinsti, şi nu jertfa cea de dobitoace".

şi acolo este calea în care voi arăta lui mântuirea Mea.

„Acolo, zice, adică întru jertfa aceea a laudei şi a slavosloviei lui Dumnezeu, se află calea prin care Eu voi arăta celui ce jertfeşte lauda cea de acest fel. Şi ce voi arăta? Mântuirea cea de la Mine." Oarecari manuscrise au „pe care o voi arăta". Iar aceasta se înţelege în loc de „după care", adică „după care voi arăta lui mântuirea cea de la Mine". Iar unii pun o pauză mică [virgulă] la *voi arăta*, şi zic „Însăşi mântuirea Mea". *Cale spre mântuire* însă trebuie să înţelegem că este ori Sfântul Botez, ori pocăinţa, despre care va vorbi în următorul psalm[75].

PSALMUL 50

Întru sfârşit. Psalm al lui David. În vremea când a intrat la dânsul Natan Proorocul, după ce intrase el la Batşeba, femeia lui Urie.

Î*ntru sfârşit* adică se suprascrie psalmul acesta, deoarece cuprinde proorocii care trimit mintea celor ce le citesc întru sfârşit, de vreme ce dumnezeiescul David cu psalmul acesta a alcătuit o doctorie, prin mărturisire, potrivită rănii cu care s-a ales, atât pentru preacurvia Virsaviei, cât şi pentru uciderea lui Urie, bărbatul ei. Dar prin psalmul acesta prooroceşte şi pentru alte

[75] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Mântuirea lui Dumnezeu este Hristos, şi legiuirile Acestuia şi poruncile, precum zice Isaia: *Şi va fi acolo cale curată, şi cale sfântă se va chema* (Is. 35: 8). Şi Ieremia: *Staţi în căile Domnului, şi întrebaţi de cărările Domnului cele veşnice, şi vedeţi care este calea cea bună, şi umblaţi într-însa, şi veţi afla curăţire sufletelor voastre* (Ier. 6: 16)". Iar Isihie: „Care este aceasta şi ce fel [este] calea? Împărtăşirea de Stăpânescul Trup şi Sânge, pe care El întâi începând-o în Sion o a arătat nouă; că de vreme ce izbăvire de păcate le-a dat celor ce le iau, potrivit se zice mântuirea lui Dumnezeu". Zice însă şi Atanasie: „După multa prihănire, a arătat doctoria păcatului, adică dobândirea Tainelor, că aceea este adevărata jertfă de laudă care slăveşte pe Dumnezeu, fiindcă cu îngerii împreună lăudându-L, atunci stăm şi cu zidirea (La Nichita)". Şi Teodorit: „De jertfa laudei, zice, Mă bucur şi pe aceasta o socotesc slavă potrivită, şi prin aceasta voi arăta calea Mea celui ce o aduce pe aceasta, al cărei sfârşit [scop] este mântuirea cea de la Dumnezeu".

lucruri, adică pentru a doua zidire a Ierusalimului, care s-a făcut în urmă, după ce s-au întors iudeii din sclavia (robia) Babilonului. Pentru că [chiar] şi după păcat, nu a lipsit cu totul de la David darul cel proorocesc, fiindcă Dumnezeu cunoştea că David în grabă va spăla întinăciunea păcatului său şi se va face mai strălucit decât întâi [era mai-nainte], pentru aceasta nu a ridicat nici cu totul darul proorociei de la dânsul.

Şi aceasta este arătată din înseşi cuvintele lui David, pentru că el nu a cerut de la Dumnezeu să ia din nou Duhul cel Sfânt ce [de ca şi cum] L-ar fi pierdut, ci se roagă numai să nu-l lipsească de Acela, că aşa a zis: *Şi Duhul Tău Cel Sfânt nu-L lua de la mine.* Se potriveşte însă mărturisirea ce este în psalmul acesta şi tuturor oamenilor care au păcătuit[76], care atunci s-a scris şi s-a isprăvit de David, când a mers Proorocul Natan şi l-a mustrat, deoarece atunci a venit David întru simţirea păcatului său, iar în trecuta vreme [ce a urmat păcatului] se afla fără îngrijire. Iar zicerea *după ce intrase el la Batşeba* se înţelege nu că atunci când a preacurvit David cu ea a mers Natan către dânsul - fiindcă a trecut destulă vreme în mijloc [între timp, după aceea], precum istoriseşte Cartea a II-a a Împăraţilor -, ci zicerea *după ce* arată aici în mod nehotărât timpul din urmă, adică după ce a intrat David la Batşeba şi o a îngreuiat pe ea[77].

---

[76] Zice însă Sfântul Grigorie al Nyssei: „David arată tuturor oamenilor (prin psalmul acesta) cale de mântuire pocăinţa, ca un oarecare meşteşug de neîncetată biruinţă împotriva vrăjmaşului, că cel ce cugetă meşteşugul acesta de-a pururea, şi-l isprăveşte, totdeauna se face biruitor al necontenitului său luptător". A zis însă şi dumnezeiescul Ambrozie marelui Teodosie împăratul - atunci când el a făcut stricăciunea aceea în Tesalonic - acestea: „Cel ce a urmat celui ce s-a amăgit urmează şi celui ce s-a pocăit (adică lui David)".

[77] Zice Grigorie al Nyssei: „Nu numai după ce o a îngreunat, ci şi după ce l-a născut pe copilul cel din preacurvie, atunci a mers Proorocul Natan şi l-a mustrat pe el; că zice dumnezeiasca Scriptură: *Şi s-a făcut* (Batşeba lui David) *întru femeie, şi s-a născut lui fiu, şi rău s-a arătat în ochii Domnului ceea ce a făcut David* (II Împăraţi 11: 27). Drept aceea, după preacurvia lui David, au trecut cel puţin zece luni până l-a mustrat pe el Natan Proorocul". Iar Eusebie zice că după un an a mers, fiindcă nu se cuvenea să-l mustre în vremea când era beat de patimă şi sufletul lui era tulburat, şi [de altfel] nu ar fi primit mustrarea, că poate ar fi făcut rău şi Proorocului, ca şi cei ce pătimesc de vreo boală covârşitoare şi stau împotriva doctorilor şi a născătorilor lor. Că se vede însă că de o diavolească putere s-a răpit David şi a făcut aceste două rele, precum zice acelaşi Eusebie, după pilda ce a adus Proorocul Natan, zicând că: «A mers la un bogat un oaspete străin (că străin era diavolul) căruia s-a îngăduit a se da David», pentru că a fost zis acel cuvânt mândru: *Nu mă voi clătina în veac* (Ps. 29: 6). S-au scris însă păcatele sfinţilor ca precum ni s-au făcut ei nouă învăţători şi pildă de faptă bună, aşa să ni se facă şi pildă de pocăinţă, după Hrisostom. Al 50-lea însă se numără psalmul acesta, care este despre iertarea păcatelor fiindcă, după Eusebie, numărul 50 are potrivire şi asemănare cu mila, că şi Anul Jubileu (pe care îl păzeau [ţineau] evreii în legea veche) se numără după cincizeci de ani, când se făceau curmări de datorii şi sloboziri de robi, şi lăsări de câştig. Adaugă

1. Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta.

„*Miluieşte-mă*, zice, după vrednicia milei Tale celei mari, fiindcă tare foarte am greşit[78]. Şi precum eu am făcut foarte mari păcate, aşa şi Tu, cu mare milă, miluieşte-mă."

2. Şi după mulţimea îndurărilor Tale, şterge fărădelegea mea.

Ceea ce a zis mai sus - *mare milă* - însăşi aceea o zice aici [ca] *mulţime de îndurări*, îndoind cererea cu potrivite ziceri, pentru că acesta este obicei al celor ce se roagă: a îndelunga rugăciunea lor cu multe potrivite cuvinte, ca prin acestea mai mult să-l îndemne pe cel pe care îl roagă spre a plini cererea lor. Iar *fărădelege* zice călcare de lege a preacurviei şi a uciderii, fiindcă amândouă acestea le opreşte legea lui Dumnezeu, zicând: *Să nu ucizi, să nu preacurveşti* (Ieş. 20: 15). *Fărădelege* însă, călcarea de lege o a numit David, fiindcă şi el, ca unul de altă seminţie ce nu are lege, a păcătuit[79].

însă Hrisostom zicând că psalmul acesta este trebnic şi celui drept şi celui păcătos, celui drept adică pentru ca să nu fie lenevos, iar păcătosului pentru a nu se deznădăjdui de mântuirea sa. Şi Isihie a zis: „David, la mântuire privind, a scris psalmul acesta, neruşinându-se a-şi vădi de obşte rănile sale [tocmai] ca să arate păcătoşilor doctoria pocăinţei".

[78] Zice însă şi Marele Atanasie: „Pentru păcat mare, mila cea mare a lui Dumnezeu se roagă să o dobândească, că de mare iubire de oameni au trebuinţă păcatele cele mari (La Nichita)". Iar alţii, prin *mare milă*, înţeleg pe Hristos, precum şi Biserica la sfârşitul a multor tropare obişnuieşte a-L numi pe El; deci mila cea mare a lui Hristos o cere David, ca printr-însa mărit să se miluiască, precum şi mărit a păcătuit. Zice însă şi Sfinţitul Augustin: „Cel ce cere *mare milă*, mare nenorocire mărturiseşte". Şi iarăşi: „Câţi au păcătuit întru neştiinţă, să ceară şi milă mică". Cu luare-aminte însă a tâlcuit un dascăl, zicând că: „David n-a cutezat a numi Dumnezeu al său pe Dumnezeu în psalmul acesta, precum în altă parte prin alţi psalmi Îl numeşte, pentru că, păcătuind, s-a lipsit de Dumnezeu, de ca şi cum ar zice: «Eu nu cutez a Te numi Dumnezeu al meu, pentru că, păcătuind, Te-am pierdut; numească-Te Dumnezeu al lor nevinovaţii şi drepţii, iar eu, păcătosul, aceasta zic numai: o Dumnezeule, miluieşte-mă»".

[79] Iar Teodorit zice: „Rănile cele mari au trebuinţă de o doctorie de aceeaşi măsură [pe măsura rănilor]: cel ce a făcut păcate mari, de mare iubire de oameni are trebuinţă". Iar altul zice: „Cei care cer *mare milă*, pentru mare păcat mărturisesc că cer aceasta, şi nimic nu trage aşa de mult pe Stăpânul spre milostivire ca mărturisirea păcatului; pentru aceasta şi David, toată mila se roagă să toarne asupra sa, tot izvorul îndulcirilor, că precum la milă, pe cea mare o a cerut, aşa şi la îndulciri, mulţimea [îndulcirilor] o a cerut, precum şi greşeala mare este, iar amintirea nu se poate şterge de nu va dobândi potrivită iubire de oameni". Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Poate că mai-nainte cunoscând David că la vreme va străluci peste cei de pe pământ Hristos, ştergând tot păcatul lumii, darul cel aşa

3. Mai vârtos mă spală de fărădelegea mea,

Şi măcar că s-a iertat David prin Proorocul Natan, când a zis lui: *Domnul a înlăturat păcatul tău* (II Împăraţi 12: 12). Cu toate acestea, David, din multa fierbinţeală ce avea pentru pocăinţă, roagă pe Dumnezeu încă mai mult să se spele şi să se curăţească. Ori *mai vârtos* este în loc de „foarte", adică roagă pe Dumnezeu mult şi cu covârşire să-l curăţească de fărădelegea lui.

şi de păcatul meu mă curăţeşte.

Ceea ce a zis mai sus David *fărădelege*, aceasta aici o numeşte păcat, fiindcă chiar păcat este călcarea dumnezeieştii legi; însă David întrebuinţează de mai multe ori cu neosebire şi din alăturare numele *fărădelegii*, şi a *călcării de lege*, şi a *păcatului**, şi [sau] pe unul îl zice în loc de altul[80].

---

de strălucit îl numeşte *mare milă*, că scris este că *toată fărădelegea îşi va astupa gura sa* (Ps. 106: 42), iar după Apostolul: *Dumnezeu este cel ce îndreptează, cine poate a ne osândi?* (Rom. 8: 34)". Iar Isihie: „A se şterge fărădelegea se roagă, încât nu numai a se vindeca rana, ci voieşte ca nici semn de rană să rămână; pentru aceasta adaugă cerând mulţimea îndulcirilor, că nici de o singură îndurare, adică de iertarea cea pentru un păcat, poate păcătosul a se mântui, ci avem trebuinţă şi de multe îndurări pentru multele păcate ca să scăpăm de îngrozire şi de muncă". Şi Didim zice: „Precum vopselele cele ce cu anevoie se spală nu cu o spălare, ci cu multe se şterg, aşa şi păcatele cele mari cu multe îndurări ale lui Dumnezeu se şterg (La Nichita)". Zice însă şi Sfinţitul Augustin: „De la mila cea mare, multe sunt îndurările". Şi dumnezeiescul Ieronim tâlcuieşte: „De vreme ce păcatul lui David a fost un nod împletit cu multe alte păcate, pentru aceasta, precum erau multe păcatele lui, aşa ruga pe Dumnezeu să le şteargă cu mulţimea îndurărilor Sale, adică cu osebite chipuri ale milei Sale. Şi, fiindcă păcatul, de îndată ce se face, se scrie în cartea lui Dumnezeu şi în cartea Diavolului, şi în cartea conştiinţei noastre, pentru aceasta se roagă să se şteargă acestea din cele trei, pentru ca desăvârşit să se uite şi să nu se mai pomenească (La tâlcuirea aceluiaşi psalm)".

* Le foloseşte fie făcând un paralelism sinonimic („din alăturare"), fie echivalând termenii („cu neosebire"), sau, cum zice mai apoi, folosind un termen în locul celuilalt (...).

80 Zice Marele Vasile: „Iar fărădelegea cea pentru preacurvie zice că are trebuinţă de spălare, iar păcatul cel pentru ucidere are trebuinţă de curăţire. Să se ştie că păcatelor celor pe deasupra [obişnuite, superficiale] asemănându-se cu oarecare întinăciune, şi care strică faţa sufletului, spălare le trebuie, iar cele ce întru adânc se păcătuiesc din aşezarea cea către răutate a celor ce le fac, cu sângele potrivindu-se, de curăţire au trebuinţă" [o dată ce s-au imprimat adânc în sângele (sau fiinţa, sufletul) omului, au nevoie de curăţire]". Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Zicând însă *mai vârtos mă spală*, iarăşi la taina lui Hristos după cuviinţă priveşte, că şi puterea cea prin Botez - covârşind curăţirea care se făcea în legea veche spre singură curăţirea trupului - mai cu desăvârşire spală, şi mai cu seamă şi cu totul face curăţirea şi a însuşi sufletului". Zice însă şi Teodorit: „«Deci şi iarăşi spală-mă, Stăpâne, ca pe toată întinăciunea păcatului să o razi de la mine, că, după

4. Că fărădelegea mea eu o cunosc, şi păcatul meu înaintea mea este pururea.

„Miluieşte-mă, zice, Doamne, şi spală-mă, şi curăţeşte-mă, pentru că nu am uitat, nici am defăimat păcatul meu din pricina greutăţii şi grijilor celor multe ale împărăţiei mele, căci păcatul meu n-a fost vrednic de uitare şi de nebăgare de seamă*, ci, deşi de oameni l-am ascuns şi n-au aflat relele ce am făcut, eu însă cunosc cât de mare este păcatul meu şi văd înaintea mea ziua şi noaptea cu ochii conştiinţei mele care-mi loveşte şi-mi răneşte sufletul”. Care aceasta [lucru] - adică a-şi aduce aminte omul totdeauna de păcatul său - este semn de adevărată şi curată pocăinţă şi pricinuitor de iertarea păcatelor. Drept aceea, aceasta o porunceşte Dumnezeu şi prin Isaia: *Eu sunt Cel ce şterg fărădelegile tale, şi păcatele tale, şi nu le voi pomeni* (Is. 43: 25)[81].

Proorocul: *Va spăla Domnul întinăciunea fiilor şi a fiicelor Sionului cu Duh de judecată şi cu Duh de ardere* (Is. 4: 4)”. Şi Isihie: „Precum haina cea puţin întinată cu lesnire se spală şi se curăţeşte, iar cea mult şi de multe întinată are trebuinţă de o spălare mai sârguitoare şi mai ostenicioasă, aşa şi sufletul: cel ce o dată a şi măsurat [judecat], [sau] a păcătuit, cu măsurată pocăinţă se curăţă, iar când păcatele lui se fac multe şi cumplite, nu oricum trebuie a se face pocăinţa, ci cu multă osteneală şi cu fapte bune. Şi bine a numit păcatul fărădelege, vrând să arate cum că nici lui nu-i era cu neputinţă a călca legea, cu toate că era împărat, că a greşit Împăratului Celui mai înalt decât toate (La Nichita)”. Iar Sfinţitul Augustin, în loc de *mai vârtos mă spală*, a zis „mai mult şi mai mult [πλέον και πλέον] mă spală”. Iar Origen zice că: „Cel ce se va curăţa de păcat, de nevoie [musai] trebuie a se curăţa şi de urmele păcatului; iar urme şi rămăşiţe ale păcatului sunt obişnuirea, deprinderea şi lesnirea în păcat [înclinaţia, uşurătatea prin care se face păcatul]. Pentru aceasta şi David ruga pe Dumnezeu să-l spele de rămăşiţele păcatului iertat”.

* „A fost atât de covârşitor şi m-a străpuns atât de mult, încât uitarea a fost cu neputinţă.” Oare cine ar trebui să ne vestească şi nouă covârşirea (gravitatea) păcatelor noastre? Dar poate că mulţi o cunosc, dar nu îi doare, nu sunt străpunşi de ea, drept care şi uită de ele. De ce? Pentru că simt plăcere faţă ele. Conştientizarea acestei plăceri înşelătoare nu se face decât prin întâlnirea cu focul curăţitor al iubirii lui Dumnezeu, pe care-l vom găsi fie prin mijlocirea unor oameni sfinţi, fie prin pocăinţă şi rugăciune cu fierbinţeală, cum zice David mai sus.

[81] Isihie zice: „Fericit e cineva atunci când ştie păcatul [îl conştientizează], şi totdeauna îşi are în vederea sa greşealele; că cel ce le ştie, le şi pomeneşte, şi cu ochii sufletului priveşte rănile greşealelor sale; se ruşinează de aducerea-aminte şi sufletul i se străpunge, şi de ruşine fiind silit, vine în căinţă; iar cel ce pătimeşte de uitare, se aduce iarăşi la alte păcate, de ca şi cum n-ar fi făcut nici un rău (La Nichita)”. Şi Hrisostom: „Păcatul, dacă dă peste om, nimeni pârându-l, nimeni prihănindu-l, face pe păcătos fricos”. [Păcătosul devine fricos, nu mai nici o siguranţă a zilei de mâine sau de azi, nu mai crede că lucrurile vor fi bune, deoarece nu mai simte acoperământul de har protector al lui Dumnezeu. Prin urmare, va căuta prin toate mijloacele deşarte ale acestei lumi să-şi alunge frica prin dobândirea de cât mai multe avuţii ce i-ar putea asigura niscai siguranţă în viaţă].

5. Ţie Unuia am greşit,

„Ţie, zice, numai lui Dumnezeu am greşit, pentru că şi numai Ţie, Domnului şi Stăpânului a toate, sunt supus, căci eu, împărat fiind pe pământ, pe Tine numai Te am judecător al faptelor mele, iar al oamenilor celor supuşi mie, **eu** sunt domn şi stăpânitor. Drept aceea, şi după stăpânirea mea fac cele ce voiesc, fără să fiu oprit de altul." Ori şi într-alt fel se înţelege: „Că eu, de vreme ce am călcat legile Tale, Doamne, pentru aceasta numai Ţie, Dătătorului de lege, am greşit"[82].

şi rău înaintea Ta am făcut,

„Înaintea Ta, zice, Doamne, am făcut păcatul, pentru că Tu vezi toate, şi nu numai când se fac, ci şi mai-nainte de a se face." Însă acest cuvânt l-a zis David, pe sine ruşinându-se, că de Dumnezeu nu s-a ruşinat atunci când făcea păcatul şi îl vedea. Vezi însă, o cititorule, că David, măcar că a făcut două păcate, însă pretutindeni se vede zicând nu că a făcut păcate, şi nelegiuiri, şi rele la plural, ci cu nume [la] singular: păcat, nelegiuire şi rău; iar pricina este aceea că uciderea ce a făcut lui Urie atârna de preacurvia Virsaviei [Batşebei], femeia lui, că preacurvia acesteia a pricinuit uciderea bărbatului ei şi, după chipul acesta, ambele acestea se arată ca unul, căci unul s-a făcut pricină celuilalt.

---

[82] Altul însă zice că *Ţie unuia am greşit* se înţelege în loc de „numai Ţie s-a făcut cunoscut păcatul meu". De ochii tuturor fiind ascuns, de ai lui Dumnezeu nu s-a ascuns, ci s-a mustrat prin Proorocul, căci de vreme ce nu era cunoscut de mulţi ceea s-a făcut de el, o arată Natan, zicându-i că: *Tu ai făcut într-ascuns, iar eu voi face graiul acesta* [cunoscut] *înaintea a tot Israilul, şi înaintea însuşi soarelui* (II Împăraţi 12: 12). Zice însă Sfântul Chiril: „*Necinstitor este cel ce zice împăratului: faci călcare de lege*, zice oareunde dumnezeiasca Scriptură (Iov 34: 18). Deci, fiindcă nu era nimeni care să mă poată mustra pentru că am greşit, Tu însă singur văzându-mă, *Ţie Unuia am greşit*"; şi bine a adăugat *şi rău înaintea Ta am făcut*, că aceasta Natan o a zis lui David: *Pentru ce ai dispreţuit cuvântul Domnului, ca să faci rău în ochii Lui?* (II Împăraţi 12: 9)". Iar Hrisostom zice [parafrazând]: „«Împărat eram, numai de Tine mă temeam, împărat eram, [dar] de cel nedreptăţit nu mă temeam; ostaş al meu era, a mă pedepsi nu putea; dar de Tine mă îngrijesc, ca nu cumva să-mi iei dare de seamă; multe şi mari faceri de bine de la Tine luând, cu cele dimpotrivă am răsplătit darurile, îndrăznind a face cele lepădate de lege». Că nu zice aceasta: «pe Urie nu l-am nedreptăţit», că l-a nedreptăţit şi pe acela şi pe femeia lui, ci călcarea de lege cea mare este că o a cutezat către Însuşi Dumnezeu, Cel ce l-a ales, şi împărat l-a făcut". Aceleaşi le zice şi Teodorit, ca Hrisostom. Iar Isihie zice: „*Ţie Unuia am greşit*, zice, fiindcă singur lui Dumnezeu a nu păcătui noi îi place, ca Făcătorului a toate, Cel ce Îşi cruţă făptura. Poate însă că zice şi «răutatea înaintea Ta am făcut», căci toţi, ca unui împărat, îi iertau păcatul, cu tăcerea acoperindu-i păcatul. Dumnezeu însă pe Natan l-a trimis, şi rea fiindu-i fapta lui, l-a mustrat (La Nichita)".

ca să Te îndreptezi întru cuvintele Tale şi să biruieşti când Te vei judeca Tu.

„Am făcut, Doamne, zice, răul înaintea Ta, împotriva capului meu, că atunci când Tu mă vei judeca, şi vei arăta faptele de bine câte mi-ai făcut - că Tu adică m-ai făcut împărat, şi atât de mult m-ai slăvit, iar eu, ca un nemulţumitor, am călcat legile Tale, şi atâta Te-am amărât, încât zic că atunci când Te vei judeca cu mine pentru acestea, Tu adică să Te îndreptezi, iar eu, ticălosul, să mă osândesc, pentru că m-am arătat nemulţumitor către făcătorul meu de bine. Că acestea au fost scopul şi socoteala vicleanului Diavol, care m-a silit oarecum şi m-a biruit cu căderea în păcat. Care scop? Ca adică eu însumi să mă fac pricinuitor osândirii mele.[83]" Şi cum că acesta este înţelesul zicerii acesteia, mărturiseşte şi dumnezeiasca Scriptură, că se vede într-însa că S-a îndreptat Dumnezeu către David, oarecum judecându-Se cu dânsul prin Proorocul Natan, şi l-a mustrat, pentru că Dumnezeu, cioban şi păstor de oi luând pe David, l-a făcut împărat, şi l-a izbăvit de nenumărate primejdii, iar David, prin fapta aceasta a păcatului, a răsplătit Făcătorului său de bine: *Eu sunt Cel ce te-am uns împărat peste Israil, şi Eu sunt Cel ce te-am izbândit din mâna lui Saul. (...) Pentru ce dispreţuieşti cuvântul Domnului, ca să faci rău în ochii Lui?* (II Împăraţi 12: 7, 9). După urmare dar adaugă Dumnezeu osândire asupra lui, zicând: *Iată, Eu ridic rău asupra casei tale...*(II Împăraţi 12: 11). Şi iarăşi: *Nu se va depărta sabia din casa ta până în veac* (II Împăraţi 12: 10) şi celelalte.

6. Că iată, întru fărădelegi m-am zămislit, şi întru păcate m-a născut maica mea.

Vrând David a trage pe Dumnezeu spre îndurare şi milă, se suie cu cugetarea la naşterea oamenilor cea afară de fire, că de n-ar fi păcătuit Adam, nu s-ar fi amestecat trupeşte cu Eva, drept care, păcatul a născut amestecarea cea trupească, iar amestecarea aceea a născut pe strănepoţii lui Adam şi ai Evei, iar strănepoţii

[83] Hrisostom şi Teodorit şi Origen zic: „Zicerea aceasta - *ca* - nu este arătătoare de pricină [cauzală], ci de ispravă [de scop], că nu pentru aceasta a păcătuit David, ca să se îndrepteze Dumnezeu, ci dimpotrivă, pentru că nu a fost cunoscător de facerile de bine ale lui Dumnezeu, avea dreptatea a-l învinovăţi pe el: «Că cercetându-se, zice, cele din partea Ta, şi cele din partea mea, biruirea se face de la Tine»". Zice însă şi Marele Vasile: „Nu trebuie cu adevărat a socoti că urmează a se cheltui vreme spre a şti fiecare după faptele sale, şi pe Judecătorul, şi pe cele ce urmează la dumnezeiasca Judecată. Căci cu o putere negrăită, întru o clipă a minţii, cei ce-şi nălucesc [imaginează] şi toate le închipuie întru sine ca întru oglindă în mintea cea stăpânitoare privesc închipuirile [τύπους = întipăririle, imaginile, copiile] celor făcute".

acelora au născut pe cei din urmă, şi aceia pe alţii, până la David[84]. Că deşi nunta s-a făcut pentru naşterea de fii, dar însă [cu toate acestea], după fire, din păcat îşi

---

[84] Alţii însă zic, precum se vede la Meletie Pigas [patriarh al Constantinopolului şi cunoscut istoric bisericesc din secolul XVI], că oamenii s-ar fi născut fără de patimă [adică fără plăcerea pătimaşă, strict trupească, şi suferinţele pe care le implică apropierea bărbatului de femeie şi urmările acesteia]. Dar scrie şi Marele Atanasie la întrebarea 50 către Antioh aşa: „Oarecari însă zic că: «Dumnezeu, după ce a făcut parte bărbătească şi parte femeiască, arătat este că prin naşterea cea semănată a voit Dumnezeu a se alcătui neamul oamenilor, însă nu voia prin neascultare, ci cu cinste să se facă aceasta». Această socotinţă se vede ajutând-o şi [e sprijinită şi de] domnul Evghenicos [Evghenie Voulgaris (1716-1804), cleric monah şi mare cărturar contemporan Sfântului Nicodim Aghioritul] în tipărita sa carte teologhicească [e vorba de un compendiu de teologie numit *Theologikon*, publicat postum, Veneţia, 1872], aducând [vorba de] ceea ce mai-nainte de neascultare s-a zis de Dumnezeu către strămoşi, adică aceasta - *creşteţi şi vă înmulţiţi*, şi cuvântul acela al lui Adam - *pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va alipi de femeia sa* (Fac. 2: 24)...". Iar dumnezeiescul Maxim zice aşa: „...Fiindcă scopul cel mai dintâi şi cu dinadinsul al lui Dumnezeu era a nu ne cunoaşte noi prin amestecare trupească şi stricăciune, iar aceasta o a introdus călcarea de poruncă, şi toţi cei întru Adam întru fărădelege se zămislesc, căzând în strămoşeasca osândire; ori fiindcă Eva cea dintâi a zămislit păcatul de ca şi cum ar fi stârnit îndulcirea, pentru aceasta şi noi, întru a maicii osândire căzând, ne zicem că ne-am zămislit întru păcate". Iar Hrisostom zice că: „De nu ar fi păcătuit aceia şi nu ar fi primit pedeapsa morţii, şi nefiind [nedevenind] muritori, ar fi fost mai buni decât stricăciunea, şi împreună cu nestricăciunea negreşit ar fi fost şi nepătimirea; şi de s-ar fi urmat nepătimirea, încăpere [loc] nu ar fi avut păcatul. Iar prin toate acestea învăţăm că lucrarea păcatului nu este firească (că de ar fi fost aşa, am fi fost slobozi de pedeapsă), ci că se pleacă firea spre a greşi, de patimi îngreuindu-se. Biruieşte însă socotinţa [γνώμη], întrebuinţând osteneli ajutătoare". Foarte frumoase sunt şi acelea ce dumnezeiescul Chiril al Alexandriei zice la aceasta: „Obicei este sfinţilor însă şi prin alte glasuri a atrage spre milostivire pe Dumnezeu, dar şi prin graba de a prihăni neputinţa loruşi. Deci se pot auzi oameni care strigă: *Adu-Ţi aminte că ţărână suntem* (Ps. 102: 14), şi *adu-Ţi aminte care este ipostasul meu* (Ps. 88: 46). Mai puternic însă mult pătimitorul Iov a strigat către Dumnezeu: *Au nu ca pe un lapte m-ai scos, şi ca pe un caş m-ai închegat?* (Iov 10: 10). Una ca aceasta însă şi David arată acum, că şi însuşi începutul naşterii noastre nu fără de spurcăciunea iubirii de trup zice că se face; [dar] *că cinstită cu adevărat este nunta* (Evr. 13: 4), şi departe de prihănire întrebuinţarea ei înaintea lui Dumnezeu. Însă de ar lua cineva aminte bine la prihănirea însoţirii, afară că pofta trupului [lit. cărnii] îndeamnă spre aceasta, măcar deşi nu opreşte legea, păcat este ceea ce se face. Însă împreunarea e pedepsită dacă nu are [în vedere] legea care răsplăteşte şi dorinţa facerii de copii ca adevărată pricină a lucrului. Deci, după ceea ce este numai pentru pofte şi pentru mişcare trupească [lit. carnală], întru fărădelegi este zămislirea noastră, şi în păcate ne nasc maicile; iar dacă naşterea pruncilor are ca rădăcină iubirea de trup [carne], bolesc oareunde cu adevărat de aceasta şi cele ce se nasc dintr-însele. (...) Deci prea spurcă firea stricăciunea ceea ce se adaugă, şi

[respectiv] moartea ceea ce stăpâneşte din pricina diavoleştii pizme, iar aceasta o cântă David: *Că iată, întru fărădelegi m-am zămislit...*, că necurată este firea, ca una ce suferă stricăciunea din călcare de poruncă şi din blestem, fără de a voi Dumnezeu". Şi Isihie zice: „*Maică a păcatului* a obişnuit Scriptura cea insuflată de Dumnezeu a numi poftele; şi iarăşi, naştere a amândurora: moartea. Şi mărturiseşte Iacov zicând: *Pofta, zămislind, naşte păcatul, iar păcatul, săvârşindu-se, naşte moartea* (Iacov 1: 15). Drept aceea, când păcătuim, întru păcate ne zămislim". [Se face aici o distincţie subtilă între carne (σάρξ) şi trup (σῶμα), în sens de persoană, deşi termenul nu e pomenit. În Antichitate, dar şi la Apostolul Pavel, carnea este purtătoarea simţămintelor şi dorinţelor păcătoase, precum şi mijloc al desfătărilor senzuale de diferite tipuri. În schimb, trupul – care se întemeiază pe carne şi pe suflet – este forma organizată a acesteia, expresia, ansamblul ei, personalitatea. Când ne gândim la trup, avem în vedere mai mult persoana umană, cu minte, raţiune, afectivitate, voinţă etc; lipsa ocârmuirii lui Dumnezeu, sau a vieţii noastre în El, duce la o slăbire a părţii carnale, ce nu-şi mai trage astfel viaţa din izvorul vieţii, manifestată în principal prin mintea cea conducătoare prin raţiune, automat omul căutând o susţinere din afară, o plăcere revitalizantă, ce nu se poate compara cu plăcerea plinătăţii de viaţă pe care ne-o dă Dumnezeu. În privinţa aspectului păcătos al împreunării, unii teologi spun că nu acest act e cel care mijloceşte transmiterea păcatului strămoşesc, mai ales atunci când soţii sunt creştini. Acest păcat vine deosebit de voinţa părinţilor, venind de la primii oamenii, fiind curăţit prin Botez. Problema poate fi pusă şi altfel: în ce măsură ne putem (sau nu) identifica – fie ca nou-născuţi, fie ca părinţi – cu primii oameni, cu alegerea lor? Aspectul juridic (vinovăţia ce atrage pedeapsa) nu ne spune prea multe. Relaţia dintre Dumnezeu şi primii oameni se dorea una de iubire, dar fiindcă omul a refuzat, s-a alăturat gândirii dobitoacelor, pentru revenirea lui în sine fiind necesar un fel de „dresaj" întemeiat pe legea veche, pentru ca omul să se mişte cât de cât raţional. După Apostolul Pavel (Rom. 8), aşa-numitul păcat strămoşesc pare a fi legat de *legea* (sau deprinderea) *păcatului şi a morţii*, introdusă de om prin neascultare, adică, după Sfântul Maxim, prin abaterea conştientă de către om a puterilor firii (fizice şi intelectuale) de la viaţa cu Dumnezeu la viaţa de sine şi pentru sine. Legea păcatului e modul greşit de raportare al omului faţă de Dumnezeu şi lume, respectiv neascultarea de El, mod prin care omul îşi creează - din îndemnul Satanei şi prin propriile închipuiri - o lege proprie de existenţă, legea păcatului. Păcatul e în primul rând depărtarea de Dumnezeu, poruncile Lui, dreptatea Lui etc., celelalte înţelesuri ale lui fiind strict legate de acest sens de bază. Legea păcatului închipuită de el duce la toate nenorocirile ce se pot închipui, sfârşind în moarte. Fără Dumnezeu, care să semene viaţa dumnezeiască în suflet, omul seamănă numai moarte. Ce sunt exact aceste două legi pomenite mai sus, o poate afla numai cel ce a prins gândul Apostolului, care la rândul lui a prins gândul lui Hristos. Prin urmare, aşa judecând, împreunarea cea din păcat de care se zice mai sus e binecuvântată în măsura în care nu se resimte de legile mai sus-zise; dar aceasta nu se va putea face desăvârşit niciodată. Ce ştim din notele Părinţilor de mai sus e că slăbiciunea, înclinaţia spre păcat nu îi este firească omului, nu e stăpânit în mod necesar de ea, altminteri el n-ar mai fi fost liber, ci controlat ca o marionetă de ceva sau cineva din afara lui (Diavolul); totuşi, ea constituie o lege de care, până la învierea cea de obşte, cu greu se pot lepăda desăvârşit oamenii.]

are începutul pentru pătimaşa îndulcire. Drept aceea, bine zice că din păcat s-a zămislit şi s-a născut.

7. Că iată, adevărul ai iubit,

Aceasta s-a zis de David pentru adevărata mărturisire ce a făcut, a păcatului, zicând că: „De vreme ce Tu iubeşti adevărul, pentru aceasta şi eu am mărturisit adevărul acesta, şi am spus că am păcătuit". Iar zicerea *că iată* este de prisos, atât la stihul acesta, cât şi la stihul de mai sus, după obiceiul limbii evreieşti, care întrebuinţează multe ca acestea.

cele nearătate şi cele ascunse ale înţelepciunii Tale mi-ai arătat mie.

Cuvântul acesta l-a zis David spre a sa ruşinare şi înfruntare, de ca şi cum ar zice că: „Tu, Doamne, atât de mult m-ai iubit, încât mi-ai descoperit tainele ascunse ale purtării Tale de grijă şi ale înţelepciunii Tale prin Sfântul Tău Duh, iar eu m-am arătat nemulţumitor faţă de atâta dar; şi nu am greşit întru neştiinţă, ci având cunoştinţa legii Tale, şi ştiinţa tainelor Tale".

8. Stropi-mă-vei cu isop, şi mă voi curăţi;

Mulţi au zis multe cuvinte despre graiul acesta, nici unul însă nu a zis ceva arătat şi neîmpotrivit. Iar eu zic că David, prin cuvintele acestea, prooroceşte pentru sine, cum că se va ierta păcatul lui mai desăvârşit, şi că pentru iertarea aceasta i se va umple inima de bucurie, deoarece legea curăţa, prin stropirea cu isop, pe unii care se spurcau care este un fel de plantă (buruiană) foarte curăţitoare: „Pentru aceasta, după asemănarea buruienii acesteia curăţitoare, nădăjduiesc că mă vei stropi cu curăţitoare stropire". Iar aceasta este [una cu] un cuvânt de iertare de la Dumnezeu, ori şi lacrima pocăinţei, fiindcă şi lacrima, de la Dumnezeu se dăruieşte, şi mai ales ceea ce iese fără osteneală[85].

---

[85] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Lăturiş dar [indirect] (prin fierbinţeala şi curăţirea isopului) arată lucrarea Sfântului Duh ceea ce se face întru noi, al Cărui dar ne face pe noi fierbinţi cu duhul, şi toată spurcăciunea cea dintru noi o şterge, ca un foc nevăzut intrând întru noi. Pentru aceasta dar zic purtătorii de Duh că ne botezăm de Hristos cu Duhul Sfânt şi cu foc (cf. Mt. 3: 11). Căci cinstitul sânge al lui Hristos nu numai de stricăciune ne izbăveşte, ci şi de toată necurăţia cea înăuntru ascunsă, şi de a ne răci către lenevire nu ne lasă". Zice însă şi Teodorit: „*Isopul* este o ghicitură de alte lucruri, amintind că în Egipt au stropit pe praguri cu sângele oii cu mănunchi de isop, scăpând de mâinile pierzătorului [cf. Ieş. 12: 26, 27; atunci s-a aşezat Sărbătoarea Paştilor]. Iar acelea erau închipuire a mântuitoarelor patimi, că şi aici, sânge şi lemn mântuitor este, şi mântuire care se dăruieşte celor ce vin către Domnul cu credinţă". Încă şi dumnezeiescul Atanasie:

spăla-mă-vei, şi mai vârtos decât zăpada mă voi albi.

Ceea ce a zis mai sus - *mai vârtos mă spală de fărădelegea mea* - aceasta o zice şi aici, îndoind [repetând] cuvintele pentru îndulcirea sufletului său[86].

9. Auzului meu vei da bucurie şi veselie*,

„Doamne, zice, Tu vei răsuna în urechile sufletului meu bucurie şi veselie, cum că s-au iertat desăvârşit păcatele mele."

bucura-se-vor oasele mele cele smerite.

„Oasele mele, zice, cele ce s-au smerit şi s-au ticăloşit de greutatea păcatului, se vor bucura, uşurându-se prin iertarea lui." Iar [pornind] de la *oase*, se arată David în întregime. Hrisostom încă şi Chiril zic cum că aceasta o a zis David pentru înomenirea Domnului, adică cum că: „Îmi vei vesti, Doamne, bucuria cea a toată lumea ce se va face tuturor pentru negrăita înomenire a Fiului Tău, şi că smeritele mele oase, îndată cu vestirea aceasta, vor sări oarecum şi vor sălta de multa dulceaţă"[87].

„«Tu, Doamne, zice, Cel ce eşti adevărul şi iubeşti adevărul, vrând să petrecem noi întru adevăr, ne vei curăţa de păcatul cel din început». Cu isopul însă aseamănă lucrarea Sfântului Duh, ca una ce înfierbântă [încălzeşte] şi toată spurcăciunea cea dintru noi o curăţeşte". Şi Isihie: „Precum şi noi, întru darul Botezului, cu apa ne spălăm, iar cu Duhul ne luminăm (La Nichita)".

[86] Iar Marele Vasile zice: „Pentru ce, întru cele albe, zăpada s-a luat pentru închipuirea albeţii? Căci zăpada, apă fiind cu lucrul [de fapt], prin adăugirea văzduhului [prin trecerea prin aer, prin amestecarea cu el] se face albă, tot aşa şi sufletul, pricinuirile [prilejurile, temeiurile] cele fireşti, cu ajutorul Duhului împreună crescând el, se face vrednic de luminarea ceea ce se dă sfinţilor". Zice însă şi Teodorit: „Singur darului Botezului poate să lucreze această curăţire; şi aceasta şi prin Isaia Proorocul făgăduia a o da Domnul a toate: *De vor fi*, zice, *păcatele voastre ca finicul, ca zăpada le voi albi* (Is. 1: 18). Acesta şi însuşi Marele David le pre-vesteşte, zicând: *Când Împăratul Cel ceresc va aduna pe împăraţi în ţara Sa, ei vor fi albi ca zăpada în Selmon* (Ps. 67: 15). Deci aceasta o zice şi aici: «De darul acesta ce se va da tuturor oamenilor am trebuinţă, că singur acela cu scumpătate [cu de-amănuntul] poate a mă curăţi şi a-mi da albirea zăpezii [şi a mă face alb ca zăpada]»".

* Lit. *Auzită îmi vei face mie bucuria şi veselia*. Sau *Bucurie şi veselie mă vei face să aud.*

[87] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Şi care ar fi această bucurie, fără de cât cunoştinţa cea despre Înviere? Dar când altcândva se vor bucura oasele noastre, dacă nu în vremea Învierii, când, precum zice proorocia: *Oasele noastre ca iarba vor răsări* (Is. 61: 14)? Cu cuviinţă însă după zicerea *stropi-mă-vei cu isop* a adăugat acestea, căci nădejdea Învierii

10. Întoarce fața Ta de către păcatele mele,

„Arătate, zice, se află înaintea atotvăzătoarei Tale cercetări, Doamne, păcatele mele, întoarce dar cercetarea Ta aceasta de către păcatele mele și, trecându-le cu vederea, șterge-le toate din cartea faptelor mele."[88]

---

urmează cu harului Sfântului Duh, aducând pe cei ce au crezut în Hristos la începuturile vieții nesfârșite și de trei ori fericite. Drept aceea, curățirea cea prin Sfântul Botez se face îndată; iar că darul Sfântului Duh Celui ce sfințește și unește inimile credincioșilor se dă întru Hristos și se aude este o nădejde nemincinoasă, [adică] bucuria și veselia cea pentru bunătățile ce vor să fie". Iar altul zice că prin *oase* se înțeleg aici puterile sufletului, pe care le înnoiește Hristos după ce au pătimit zdrobire. Iar mai simplu: „Voi auzi, zice, glasul bucuriei, că mi se iartă păcatul cel îndoit". A zis însă și Isihie: „Se smeresc cu adevărat oasele sufletului, adică puterile, și se zdrobesc de păcat, și, cu pocăință schimbându-se dinăuntru, înfloresc și se întorc la bucuria cea din început (La Nichita)".

[88] Isihie însă zice: „«Șterge nu unul, ci toate păcatele mele, că îndestul e și unul a trimite în Gheena». Deci noi să nu ne lenevim dinspre îngrijirea vreunui păcat în care s-ar întâmpla să cădem, că de s-ar afla haina noastră întinată prin orice fel de întinăciune, în cămara cea de nuntă a Împăratului a intra, sau în cartea Lui a călca nu putem. Și Pavel, adeverind-o, zice: *Nu vă amăgiți, nici curvarii, nici malachienii, nici lacomii de averi, nici ocărâtorii, nici răpitorii Împărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni* (I Cor. 6: 9). Se roagă însă Proorocul, zicând: *Întoarce fața Ta de către păcatele mele*; că de nu va trece cu vederea Dumnezeu greșealele noastre, nu putem a ne mântui. Dar cum se isprăvește aceasta? Când noi ne vom iscusi în fapte bune și în virtuți, căci către acestea să tragem ochiul Domnului, că așa vom putea a-L depărta și de la privirea păcatelor noastre (La Nichita)". Iar Augustin zice: „De voiești să te asculte Dumnezeu și să întoarcă fața Sa de la păcatele tale, și să nu le vadă, trebuie ca tu să le ai totdeauna înaintea ta și să le plângi, pentru că dacă tu vei arunca înapoia ta păcatele tale și le vei uita, Dumnezeu le vede înaintea ta și Își aduce aminte ca să te muncească (în tâlcuirea aceluiași psalm)". Și Hrisostom zice: „Adună toate păcatele tale, și ca întru o carte scrie-le, că, de le vei scrie tu, Dumnezeu le șterge, și de nu le vei scrie tu, Dumnezeu Și le va scrie, și seama îți va cere [și-ți va cere socoteală]. Deci mult mai bine este de către noi a se scrie, și de sus a se șterge decât, dimpotrivă, noi uitându-le, Dumnezeu înaintea ochilor noștri a le aduce în ziua aceea". [Hrisostom pare a propune să ne „scriem" pe tablele minții păcatele noastre; este o chemare la conștientizarea amărăciunii și rănilor pricinuite de păcat; cine nu cugetă bine la păcate până în momentul mărturisirii sau nu le vede în gravitatea lor, pe acela nu îl doare pentru ele, înseamnă că încă se îndulcește sau se folosește de „leacurile" patimilor și ale plăcerilor, care i se par mai la îndemână, prin care își închipuie că-și poate oblojі rănile și îndulci amărăciunea pricinuită de păcat. Dar la această conștientizare se ajunge prin cunoașterea a ceea ce am pierdut și la ce am ajuns. Fără o călăuzire puternică, duhovnicească din partea unui duhovnic este puțin probabil ca credinciosul sau omul în general să ajungă la o asemenea conștientizare; totuși, o simplă ascultare a păcatelor din partea unui duhovnic și acordarea iertării lui Dumnezeu printr-o scurtă rugăciune și

şi toate fărădelegile mele şterge-le.
11. Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule,

Inima însemnează multe lucruri, uneori însemnează pe ea însăşi ca parte trupească, iar alteori pe cea mai din adânc stăpânitoare parte, după zicerea: *Pentru ce se suie gânduri în inimile noastre* (Lc. 24: 38). Uneori însemnează socotinţa* şi voinţa*, precum aceasta: *Iar inima lor departe este de Mine* (Is. 29: 13). Alteori însă, buna-voinţă şi plăcere, precum aceasta: *Aflat-am pe David, fiul lui Iesei, om după inima Mea* (I Împăraţi 13: 14; fapte 13: 22). Uneori însemnează sufletul, după zicerea aceasta: *Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule*, adică „rogu-Te, Dumnezeule, nu să înfiinţezi şi să zideşti alt suflet întru mine, ci pe acesta ce este întru mine să-l înnoieşti şi să-l faci să fie în frumuseţea lui cea dintâi şi firească, căci de vei depărta Tu de la sufletul meu vechimea pe care o a dobândit din spurcăciunea păcatului, vei zidi întru mine inimă curată". Deci zicerea *zideşte* se înţelege aici în loc de „prefă-l precum era"*[89].

---

recomandarea unui canon nu sunt în general suficiente. Cel ce caută iertarea lui Dumnezeu prin duhovnic trebuie, sau este de dorit, pe lângă rostirea rugăciunilor personale, să găsească sau să recunoască în acesta Duhul lui Dumnezeu, nevoinţa şi viaţa lui sfântă, de unde să ia pildă de sfinţenie, cuvânt cu putere în stare să cutremure patimile celui zdrobit de ele; se poate întâmpla ca slăbiciunea unui duhovnic să fie pricinuită şi de delăsarea fiilor săi duhovniceşti care îl dezamăgesc adesea, dar dacă el într-adevăr are o viaţă sfântă, e mai puţin probabil să slăbească aşa de uşor; este până la urmă o interdependenţă, dar responsabilitatea cea mai mare cade totuşi pe duhovnic, căci el trebuie să fie călăuzitor dumnezeiesc sau să nu fie deloc.]

* γνώμη = capacitatea de judecată şi cunoaştere; mintea, judecata.

* προαίρεσις = hotărâre, alegere în vederea unui scop.

* ἀποκαταστάστησον de la ἀποκαταστάνω = a restaura, a rândui lucrurile după cum erau iniţial.

[89] Iar Marele Vasile aşa tâlcuieşte: „Aici, *zidirea* nu însemnează fiinţa, ci îmbunătăţirea: «Zideşte, zice, adică nu mă înfiinţa acum, ci sufletul meu cel învechit şi putrezit din răutatea păcatului înnoieşte-l»". Şi Chiril zice: „În Scriptură, *zidirea* nu se zice numai aducerea din nefiinţă la fiinţă, ci şi prefacerea întru îmbunătăţire a lucrului ce este [cu pricina]. Aici, *zidirea* este prefacerea lucrului spre mai bune. (...) Că, de vreme ce David era cu inima lui zidită, a căzut însă împreună în preacurvie şi ucidere, şi se povârnea spre stricăciune; zice *inimă curată zideşte întru mine* nu despre fiinţa sufletului, ci despre petrecerea mai bună". Zice însă şi Teodorit: „«De vreme ce am primit bătrâneţea păcatului, cu iubirea Ta de oameni întinereşte-mă». (...) Acestea şi prin Proorocul Iezechiil le făgăduieşte Stăpânul: *Că voi da lor*, zice, *inimă nouă, şi duh nou* (Iez. 36: 26). Aceasta şi Fericitul David o a cerut aici: inima sa cea vătămată să se înnoiască, [la fel] şi cuvântărimea [raţionalitatea], ca să curăţească socotinţa sufletului şi să o îndrepteze, spurcată fiind cu îndulcirile şi cu bântuielile Diavolului. Că «a zidi» în dumnezeiasca

şi duh drept înnoieşte întru cele dinlăuntru ale mele.

Înnoieşte se înţelege în loc de „pune din nou", adică: „De acum înainte, pune, Doamne, duh drept, adică dar de dreptate întru măruntaiele mele pentru ca să îndrepteze mişcările cele strâmbe şi sucite pe care dracu' le-a pus într-însele". Iar prin *cele dinăuntru*, David numeşte părţile sufletului. Zice însă şi Dumnezeu prin Iezechiil pentru iudeii ce se aflau robiţi în Babilon: *Şi voi da vouă inimă nouă, şi duh nou voi da întru voi, şi voi lua din trupul vostru inima cea de piatră, şi voi da inimă de carne* (Iez. 36: 26), adică: „Voi înnoi inima voastră care s-a bolnăvit, şi osârdia voastră care a slăbit"[90].

Scriptură de multe ori se zice în loc de «a îndrepta» (La Nichita)". [O sistematizare foarte precisă a antropologiei biblice nu va fi posibilă niciodată. De altfel, Părinţii n-au încercat să facă tratate de antropologie, aşa cum înţelegem noi astăzi, prin care să pretindă că omul se poate defini exact într-un fel sau altul. Omul se înţelege pe sine cel mai bine în relaţie cu Dumnezeu (şi cu aproapele în general) în suspinurile rugătoare, în contemplaţie. S-a spus de către cineva că evreul din Scriptură gândea cu inima (înţeleasă aici ca cer duhovnicesc sau spaţiu al întâlnirilor cu Dumnezeu, sau ca mijloc al robiei în care ne aduce Satana), adică având-o ca temei de inspiraţie pe aceasta, starea duhovnicească a acesteia fiind determinantă pentru funcţionarea raţionalităţii şi a socotinţei [λογισμός] sufletului. Nu întâmplător zice Zigabenul mai sus că prin inimă se înţelege uneori în Scriptură mintea. Omul biblic, religios gândeşte în primul rând prin legile duhovniceşti sau gânditoreşti ce vin pe diferite căi de la Dumnezeu, restul realităţilor fiind de ordin secundar, în schimb, pentru omul necinstitor de Dumnezeu, legat de realităţile acestei lumi, ordinea este inversată, realităţile secundare fiind criterii de evaluare şi de viaţă ale celor superioare, duhovniceşti. Toate remediile pe care psihologia păgână actuală sau omul secularizat în general le caută pentru „îndreptarea" disfuncţionalităţilor psihicului uman s-au soldat şi vor solda cu eşecuri şi dezamăgiri. Întunericul lipsei de discernământ în propriile acţiuni şi gânduri nu poate fi risipit decât prin lumina Dumnezeului celui viu ce voieşte a con-vieţui şi împreună-lucra cu noi, El este Logosul, Raţiunea, Cuvântul Suprem, Călăuză adevărată a socotinţei şi raţionalităţii noastre; El, Cel ce este Lumină, ne poate face şi pe noi lumini şi călăuze ale celorlalţi prin identificarea de simţăminte cu El, adică prin împărtăşirea în Sfânta Euharistie; părinţii ne nasc cu trup neputincios, omenesc, supus slăbiciunilor, El ne naşte din nou cu trup plin de puterea Dumnezeirii Lui, şi a puterii Lui prin care a biruit toate ispitele şi slăbiciunile trupeşti.]

[90] Iar Grigorie Teologul zice: „Prin *inimă* şi *cele dinăuntru* socotesc că zice lucrarea cea înţelegătoare, pornirile [lit. mişcările] ori gândirile acesteia; şi le cere pe acestea nu ca şi cum nu le-ar avea – că cine altul putea să le aibă, fără de David cel atât de mare? – ci ca pe un nou cunoscând pe acesta [duhul] ce i se adaugă acum [cerând să aibă lucrarea înţelegătoare (διανοητικόν = intelectuală) a inimii înnoită prin duh drept sau stăpânitor]; şi s-a zis *duh drept*, adică fiindcă este dimpotriva [contrar] suciturii [σκολιότητα = strâmbătăţii, încovoierii, vicleniei] şarpelui, că, după Scriptură, *Duhul Sfânt al învăţăturii*

12. Nu mă lepăda de la faţa Ta, şi Duhul Tău Cel Sfânt nu-L lua de la mine.

„Să nu mă lepezi, zice, Doamne, de la cercetarea dumnezeieştii Tale feţe, cu toate că eu m-am făcut nevrednic de cercetarea Ta, nici să mă lipseşti de Sfântul Tău Duh, adică să nu iei darul proorociei din pricina păcatului." Drept aceea, din zicerea aceasta se încheie cum că şi după păcat nu a lipsit cu totul şi desăvârşit de la David darul proorocesc, precum am zis la începutul psalmului[91].

---

va fugi [φεύξεται. Sau: *va pune pe fugă vicelşugul*] *de vicleşug* (Înţel. 1: 5); şi ca Cel ce este Însuşi Dreptatea, şi Însuşi Adevărul, abateri şi plecări într-o parte şi într-alta neavând, puterea stăpânitoare şi domnească [ἀρχικός =de control] şi stăpânitoarea minte poate a o îndrepta". După Marele Atanasie însă, mintea o a numit *duh*, iar *drept*, întărirea minţii, de ca şi cum ar fi zis: „Întăreşte-mi mintea mea, ca să nu mai fie lesnicioasă a cădea în păcat". Iar dumnezeiescul Maxim zice: *„Inimă curată* e aceea ce-I înfăţişează lui Dumnezeu pomenirea cu totul neştiutoare (pomenire socotesc însă a fi mintea), şi gata fiind a însemna în sine numai închipuirile [τύπος] cele plăcute lui Dumnezeu prin care fireşte [Dumnezeu] este a Se face arătat; întru care minte, ca pe o tablă bine netezită, pentru nemărginita strălucire, intrând Dumnezeu, scrie într-însa legile Sale; de se va zidi de Dumnezeu întru noi inimă curată, îndată are încăpere [loc] Duhul a Se înnoi în cămările cele mai dinăuntru ale sufletului nostru". Iar Teodorit zice: *„Duh* însă nu pe Cel Preasfânt îl zice, ci repejunea [ὁρμῇ = pornirea] puterii celei cuvântătoare [raţionale]". Iar Atanasie: „«Sufletul meu, zice, cel ce s-a învechit şi s-a făcut carne de către păcat, înnoieşte-l»; că închipuirile cele din păcat ştergându-se, se zideşte inimă curată. Iar cele *dinlăuntru* ale sufletului sunt dreptele înţelegeri, despre care zice [psalmul]: *...şi toate cele dinlăuntrul meu binecuvântează numele cel sfânt al Lui* (Ps. 102: 1). Iar *duh drept* ori este Sfântul Duh, ori conştiinţa cea dreaptă, despre care zice Pavel: *Duhul omului, cel ce este într-însul* (I Cor. 2: 11) (La Nichita)". [Cuvintele Părinţilor de mai sus par să se contrazică, dar nu este aşa: Teodorit zice că duhul omului nu este una cu Preasfântul Duh, iar Atanasie zice că aceasta este cu putinţă, deşi oferă şi o alternativă, asemănătoare cu cea emisă de Teodorit. Dacă *duh drept* se referă la Preasfântul Duh, atunci David cheamă cumva Duhul pentru a-i înnoi, îndrepta sau întări duhul său, care înnoire e menită a zidi o conştiinţă dreaptă (după Atanasie) şi o putere cuvântătoare, raţională (după Teodorit), ca expresie a acestei conştiinţe. Iată cum cugetul Părinţilor e întotdeauna unul.]

[91] Iar Marele Atanasie zice dimpotrivă, anume că l-a părăsit pe el Duhul din pricina păcatului. Şi Hrisostom zice: „Darul Duhului îl cer, darul cel mare; s-a dus de la mine darul, ca o porumbiţă văzând noroi; ca pe o albină îl voiesc să se întoarcă". Poate însă după aceasta se învoiesc aceste două socotinţe ce se arată potrivnice una alteia, că Eftimie zice că nu s-a dus de la David darul Duhului desăvârşit şi pentru totdeauna. Iar Atanasie şi Hrisostom zic că în parte s-a dus de la dânsul, măcar că iarăşi însuşi Hrisostom în tâlcuirea aceluiaşi stih zice: „Luminat învăţăm prin aceste cuvinte că nu s-a dezbrăcat de darul Sfântului Duh, că nu ca dezbrăcat se roagă să-l dobândească, ci a nu se lipsi de el cere". Însuşi aceasta o zice şi Teodorit, aceleaşi ziceri ale lui Hrisostom, pentru aceasta se

13. Dă-mi mie [înapoi] bucuria mântuirii Tale,

„Dă-mi, zice, Doamne, bucuria aceea de mântuire pe care o aveam mai-nainte de păcat, de la Tine luând-o.” Vezi însă, o cititorule, că David, pentru proorocescul dar – pe care nu-l pierduse – se ruga mai sus ca să nu-l ia de la el, iar aceasta ce a pierdut, adică bucuria conştiinţei cea mai-nainte de păcat, aceasta se roagă să i se dea iarăşi, fiindcă mai-nainte de păcat se bucura cu conştiinţa, [anume pentru] că are un astfel de mare Mântuitor al Său, pe Dumnezeu[92].

şi cu duh stăpânitor mă întăreşte.

„Întăreşte-mă, zice, Doamne, cu stăpânitorul dar al Sfântului Duh, ca adică să stăpânesc patimile, şi să mă povăţuiască către faptele bune.” Prin dar de îndreptare şi dar stăpânitor se înţeleg puterile şi lucrările ce de Duhul Sfânt se dau sufletului.

14. Învăţa-voi pe cei fărădelege căile Tale, şi cei necredincioşi la Tine se vor întoarce.

Şi această zicere este proorocie a lucrului ce urma a se face: că după ce propovăduirea Evangheliei s-a lăţit între neamurile cele nelegiuite, atunci şi cartea aceasta a psalmilor lui David s-a făcut tuturor celor fărădelege şi necinstitorilor de Dumnezeu învăţătoare de fapte bune şi de cunoştinţa de Dumnezeu, fiindcă în toate zilele se citeşte aceasta în Biserică[93].

şi conglăsuiesc [se pun acord] cu socotinţa domnului Eftimie. Vezi însă şi la stihul 43 al Psalmului 118, adică la tâlcuirea zicerii: *Şi să nu iei din gura mea cuvântul adevărului.* Unde zice însuşi Eftimie: „Să nu ridici, Doamne, de la mine darul cel proorocesc în vreme îndelungată, că, deşi s-a oprit după iconomie la o vreme, iarăşi [cer] să mi se dea”. Iar Isihie zice: „Cu adevărat, rău este slugii când se păgubeşte de faţa stăpânului său, aşijderea şi fiului de a părintelui, şi a ostaşului de a împăratului, că unul ca acesta se află izgonit. Iar la Dumnezeu aceasta pricinuieşte pierire celui ce o pătimeşte, că nici Părinte numai, nici Stăpân şi Împărat este nouă Dumnezeu, ci tot din ce-ai zice din cele ce ajută vieţii şi mântuirii noastre se află. Drept aceea, când îşi întoarce faţa Sa de la noi Duhul cel Sfânt, întru Care este toată darea bunătăţilor noastre, de toate păgubindu-ne, îndată pierim (La Nichita)”. [Sfinţitul Augustin, în Comentariul său la Psalmi, zice că în versetele 12, 13a şi 13b se găsesc pomeniţi Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt.]

[92] Iar Atanasie zice: „*Bucurie de mântuire* zice pogorârea Mântuitorului, de toată bucuria fiind plină”. Asemenea şi Didim zice.

[93] Acelaşi Atanasie zice: „«Izbăvindu-mă, zice, Tu, de păcat, îndată dă-mi mie Sfântul Tău Duh, şi atunci iarăşi voi învăţa căile Tale pe cei ce calcă poruncile Tale, şi celor ce

15. Izbăveşte-mă de vărsarea de sângiuri, Dumnezeule, Dumnezeul mântuirii mele;

După istorie şi după literă, *sângiuri* numeşte David uciderile cele nedrepte, şi mai ales uciderea nedreaptă a lui Urie. Iar anagogic (mai cu înaltă înţelegere), *sângiuri* se zic demonii, pentru că se bucură şi se tăvălesc în sângiuri, atât când se ucid oamenii, cât şi când se jertfesc celelalte vietăţi. Iar *Dumnezeul mântuirii* zice în loc de „Mântuitorul meu". Iar repetarea zicerii *Dumnezeule, Dumnezeul...* arată rugăciunea lui David cea din inimă şi covârşitoare.

bucura-se-va limba mea de dreptatea Ta.

„Şi însăşi limba mea, zice, se va bucura pentru vestirea judecăţii Tale, Doamne." *Dreptate* însă numeşte aici David pe aceea pe care Dumnezeu o a dat lui, adică slobozenia [libertatea] şi neînvinovăţirea* păcatului şi a osândei. Căci cel ce se sloboade, acela se şi îndreptează[94].

16. Doamne, buzele mele vei deschide, şi gura mea va vesti lauda Ta.

„Fiindcă, zice, m-am învăţat de la darul cel proorocesc al Sfântului Tău Duh, pentru aceasta ştiu că iarăşi vei învrednici buzele mele şi gura mea spre

---

păcătuiesc le voi fi pildă de pocăinţă, şi pe toţi îi voi întoarce la bunătatea Ta». Că asemenea cel ce se curăţeşte şi cel ce se întoarce prin pocăinţă se făcură pildă la mulţi". Zice însă şi Isihie: „Şi precum acela zice despre vindecare, mai mult se crede [este crezut] cel ce a fost bolnav, luând iscusire de doctorie, aşa şi cei ce s-au mântuit prin pocăinţă se află uşă de întoarcere şi de mântuire altor păcătoşi, încât şi Pavel cu îndrăzneală strigă: *Hristos a venit în lume ca pe păcătoşi să mântuiască, dintre care cel dintâi sunt eu* (I Tim. 1: 15), adică: «De nu credeţi propovăduirii propovăduind mântuirea păcătoşilor, de la mine, propovăduitorul, învăţaţi-vă, că prigonitor al Bisericii lui Hristos fiind, mi s-a încredinţat a mă face slujitor al Evangheliei»". De unde şi Hrisostom zice: „Naufragiul dreptului (sfărâmarea corăbiei) este port (liman) al păcătoşilor".

* ἀθῳώσει = neînvinovăţire sau nepedepsire.

[94] Chiril însă, prin *dreptate*, înţelege darul cel ce îndreptează prin credinţă pe păgâni şi şterge pe cei întinaţi. Adică pe Însuşi Hristos, Care S-a făcut nouă, de la Dumnezeu şi Tatăl, Dreptate, şi Sfinţenie, şi Izbăvire". Iar Teodorit zice: „Aceasta aşa o a tâlcuit Simmah: «Limba mea va povesti dreptatea Ta, că dobândind iertare, nu voi tăcea, ci voi petrece lăudându-Te, şi darurile Tale povestindu-le»".

slavoslovirea* şi lauda numelui Tău, precum le deschideam şi mai-nainte de păcat, care acum sunt închise de prihănirile şi mustrarea conştiinţei mele."[95]

17. Că de ai fi voit jertfă, Ţi-aş fi dat, arderile de tot nu le vei binevoi.

Vezi, o cititorule, că şi aici iarăşi leapădă David jertfele cele legiuite ale dobitoacelor celor necuvântătoare, zicând: „De ai fi voit Tu, Doamne, jertfă, eu Ţi-aş fi dat Ţie, dar Tu nu numai că nu doreşti simplu jertfă, ci nici arderi de tot nu primeşti, pentru că arderile de tot, adică jertfele cele ce ardeau de tot înaintea lui Dumnezeu, acelea erau mai cinstite decât celelalte". Drept aceea, David, deşi mai în urmă aducea jertfe lui Dumnezeu, aceasta o făcea întâi [pe de-o parte] fără buna-voinţă*, pentru singură porunca legii (care după pogorământ poruncea aceasta, precum mai-nainte am zis la Psalmul 49, stih 9), şi alta încă [pe de altă parte], că nu venise vremea jertfei celei noi ale Evangheliei Darului, care este jertfa cea de laudă şi cea fără de sânge a dumnezeieştilor Taine[96].

18. Jertfa lui Dumnezeu: duhul zdrobit,

„Jertfă, zice, bine-primită lui Dumnezeu este sufletul acela ce din smerenia sa cea de bunăvoie se zdrobeşte şi se sfărâmă."

inima zdrobită şi smerită Dumnezeu nu o va defăima.

Scriptura numeşte de multe ori prin inimă sufletul (şi vezi înapoi la *Inimă curată*, în acelaşi psalm), fiindcă inima este prea-unită cu sufletul, aşijderea şi sufletul este prea-înfiinţat* cu inima, pentru aceasta, şi când pătimeşte vreo

---

* ὑμνοπόλογίαν.

[95] Că zice dumnezeiescul Hrisostom: „Păcatul fireşte urmează a lega limba şi a astupa gura, a o sugruma şi a o sili pe ea să tacă". Asemenea întocmai şi Teodorit zice. Încă şi Isihie zice: „Vezi că buzele lui David erau închise din pricina păcatului, dar iarăşi s-au deschis cu pocăinţa şi povestesc lauda lui Dumnezeu (La Nichita)".

* χωρίς προαίρεσις = fără voia sa, fără a prefera să facă aceasta, nefiind alegerea lui.

[96] Iar oarecare [ἀνώνυμος] nenumit zice că aceste zise David vederat le-a arătat, că în vremea pocăinţei sale nu a adus nici o jertfă dintr-ale legii. Pentru aceasta, nici în Cartea Împăraţilor nu o aflăm pe aceasta a fi. Şi pentru ce? Pentru că, prooroc fiind, el ştia că Dumnezeu într-acest fel de jertfe nu binevoieşte, căci jertfele de acest fel nici nu erau îndestulate [suficiente] pentru a-l curăţa de ucidere şi de curvie, că [de altfel,] nici legea nu a făgăduit aceasta, ci pentru a se pedepsi totdeauna (La Nichita).

* πολλά ἐμπεφυκυῖα = (este) strâns legat de, lipit de, credincios, fidel; dar şi lămuritor, tălmăcitor al... Inima este izvorul trăirilor sufletului înţeles ca minte ce se ocârmuieşte prin raţiune sau judecată din datele culese de simţuri. Judecând din cele ale inimii,

vătămare inima, îndată sufletul zboară şi se duce din trup: „Sufletul dar, zice, cel zdrobit şi smerit, Dumnezeu nu-l va defăima, adică [deoarece] nu-l urăşte”[97].

19. Fă bine, Doamne, întru bunăvoirea Ta, Sionului,

Cu aceste cuvinte se roagă David pentru zidirea cea de-a doua şi înnoirea Ierusalimului - care urma a se face în urmă după slobozirea iudeilor din Babilon. Să-i facă bine întru bunăvoința Sa, adică cu împreună-lucrarea Sa.

înțeleasă şi ca mijloc sau putere de comunicare sau influențare între Dumnezeu şi om sau între vrăjmaş şi om, sufletul, credincios ei (sau Lui), are nevoie de judecată plină de desluşire, pe care şi-o ia numai de la persoana cu care comunică sau cu care se cumineca – fie Dumnezeu, fie Diavolul. Dar asta nu presupune neapărat ca în orice acțiune, cuvânt (deşi n-am face rău dacă am face şi astfel) să căutăm prin cereri şi rugăciuni voia lui Dumnezeu pentru a face cutare şi cutare lucru. La un moment dat, lucrurile ar trebui să meargă de la sine, o dată ce această „maşină” conştientă numită om este bine întreținută prin ajutorul lui Dumnezeu, numai că, spre deosebire de maşinile obişnuite, în om este, rămâne întotdeauna un loc şi o sete de „combustibil” sau viață de la Dumnezeu. Despre inimă s-a vorbit mult mai nuanțat ceva mai-nainte, la Psalmul 50: 11.

[97] Zice însă Marele Vasile: „Zdrobirea inimii este pierzarea omeneştilor cugetări. Căci cel ce a defăimat pe cele de aici, şi s-a dat pe sine Cuvântului lui Dumnezeu, şi mintea sa o a adâncit în înțelesurile cele mai presus de om şi mai dumnezeieşti, acesta ar fi care are inima zdrobită şi care o ar face pe ea jertfă nedefăimată de Domnul. Că aceia cărora Dumnezeu le face bine, voindu-i a umbla întru înnoirea vieții, zdrobesc pe omul lor cel vechi; pentru aceasta, jertfă (plăcută) lui Dumnezeu este zdrobitul duh că se zdrobeşte duhul lumii care lucrează păcatul ca să se înnoiască întru cele dinăuntru cel drept, şi trebuie inima cea mândră şi falnică să o zdrobim, ca smerirea ei să se facă jertfă lui Dumnezeu”. Zice şi Cuviosul Marcu [Marcu Ascetul, cunoscut scriitor filocalic, ale cărui scrieri se găsesc în *Filocalia*, Vol. I]: „Fără zdrobire de inimă, cu neputință este a ne izbăvi de răutate, iar inima o zdrobeşte întreita înfrânare: a somnului, a pântecelui, şi a trupeştii odihne”. Zice însă şi Teodorit: „Dumnezeiescul glas auzindu-l Preadumnezeiescul David - *nu voi primi din casa ta viței, şi din turmele tale țapi* (Ps. 49: 10) -, zice: «Jertfă, jertfă plăcută Ţie şi poftită este smerirea cugetării; pentru aceasta, foarte smerind inima mea, şi ca cum [ἔλεγον = aşa-zicând, cu alte cuvinte] zdrobind-o şi subțiind-o, jertfă plăcută Ţie o aduc». Aceste cuvinte şi fericiții tineri din cuptor le-au întrebuințat, că ziceau: *Întru inimă zdrobită şi întru duh de smerenie ne rugăm să fim primiți înaintea Ta, ca nişte arderi de tot de berbeci şi de țapi graşi* (Dan. 3: 9)”. Asemenea şi Isihie zice: „Smerita cugetare o numeşte Duhul a fi jertfă primită lui Dumnezeu, zicând: *Fericiți cei săraci cu duhul, că acestora este Împărăția lui Dumnezeu* (Mt. 5: 3). Cum însă vom zdrobi duhul nostru spre a se smeri? Atunci când, făcând noi cu adevărat binele, nu ne vom înălța, şi necurmată pomenirea păcatelor de o vom avea (La Nichita)”. Însemnează că Sfințitul Augustin numeşte lacrimile sudori ale inimii şi sânge al sufletului; iar cel ce plânge pentru păcatele sale, prin lacrimi aduce lui Dumnezeu jertfă bine-primită sudoarea inimii sale şi sângele sufletului său. Pentru aceasta, un sfânt, la aceasta privind, a zis: „Mai bine primeşte Dumnezeu pocăința celui smerit când se pocăieşte, decât nevinovăția dreptului celui leneş şi neosârdnic”.

şi să se zidească zidurile Ierusalimului.

Se roagă să se zidească zidurile Ierusalimului, care au fost risipite de babilonieni.

20. Atunci vei binevoi jertfa dreptăţii, prinosul şi arderile de tot;

„Atunci, zice, vei primi jertfă dreaptă, Doamne.” Fiindcă în alt loc afară de Ierusalim nu era drept ca iudeii [nu le era îngăduit iudeilor] să aducă jertfă, că aşa poruncea legea. Iar *prinos* numeşte părţile cele ce se luau din fiecare dobitoc ce se aducea jertfă. Iar *arderi de tot* zice de acele jertfe ce se ardeau întregi [în întregime] pe jertfelnic, adică se jertfea tot trupul vitei[98].

atunci vor pune pe altarul Tău viţei.

Aici iarăşi aceeaşi zice David, de multa bucurie a sufletului său, cum că, atunci când se vor slobozi iudeii din Babilon, vor aduce viţei întregi la jertfelnicul cel din Ierusalim[99].

Aceasta este cu adevărat tâlcuirea psalmului acestuia după istorie şi după slovă, iar după mai-înalta înţelegere, prooroceşte David în psalmul acesta despre Biserica creştinilor şi de jertfa Evangheliei, după tâlcuirea dumnezeiescului Chiril şi a lui Eusebie. Şi *bunăvoinţă* [v. 20] adică numeşte înomenirea Mântuitorului (după Isihie), ca pe un bun sfat şi mai întâi voinţa* lui Dumnezeu. Iar *Sion* numeşte petrecerea creştinilor[100]. Iar *ziduri* ale lui numeşte pe episcopi şi pe

---

[98] Prin *jertfă a dreptăţii*, Sfântul Ambrozie înţelege jertfa cea mare a Mântuitorului, pe care preoţii darului o aduc pe sfintele Mese, după predanisirea Însuşi Domnului la cină zicând: *Faceţi aceasta întru pomenirea Mea.*

[99] Iar dumnezeiescul Dionisie zice: „Pe dumnezeiescul jertfelnic însă este Hristos, întru Care, după cuvântul (poate acesta) afierosindu-ne şi tăinuitor [μυστικός = cu taină, în mod tainic] de tot aprinzându-ne, apropierea o avem, întru Care cele ce se săvârşesc se împlinesc şi se sfinţesc - căci Preasfântul Iisus Se sfinţeşte pe Sine pentru noi, şi ne umple pe noi de toată sfinţenia. Cele ce la Dânsul cu iconomie s-au săvârşit au trecut apoi la noi prin facere de bine la cei de Dumnezeu iscusiţi”.

* Voinţa primă a lui Dumnezeu, adică înomenirea Fiului Său, comuniunea Acestuia cu lumea întru slava lui Dumnezeu, indiferent dacă aceasta cădea sau nu în păcat prin primul om.

[100] Chiril şi Eusebie înţeleg însă prin *Sion* iar Biserica, iar Sion era Ierusalimul.

învăţători[101], şi aceasta în vremea petrecerii creştinilor: „Va primi, zice, Dumnezeu, de la Biserică, jertfă de dreptate, adică de faptă bună, şi ca un prinos va primi oarecari arderi de munciri [mucenicii] pe care pentru Hristos le-au luat mărturisitorii, iar ca arderi de tot va primi pe mucenici care, desăvârşit muncindu-se şi jertfindu-se, au murit". Ori ca *prinos* va primi Dumnezeu de la Biserică fapta bună cea din parte [particulară] şi întreaga-înţelepciune [cumpătarea], adică pe ceea ce este în nuntă, ori într-altă ceată lumească. Iar *arderi de tot* [numeşte] fapta bună cea desăvârşită, adică fecioria şi singuratica [monahiceasca] petrecere[102].

Iar prin *viţei* se înţelege credincioşii creştini, că lucrează fapta bună şi sunt îngrăşaţi cu darurile Sfântului Duh, şi că bat cu cornul patimile şi pe Diavol şi, pe scurt, toţi câţi sunt desăvârşiţi în faptă, în cuvânt şi în vedere, aceia sunt viţei, şi se aduc la cerescul jertfelnic al lui Dumnezeu întru bună mireasmă[103].

[101] După aceiaşi, Zid mare şi nebiruit al Bisericii şi cuprinzător al celorlalte este Însuşi Hristos, iar ziduri ale ei, altele, adică îngereştile şi înţelegătoarele puteri care păzesc Biserica.

[102] Iar Teodorit zice: „Fiindcă a arătat că Dumnezeul a toate jertfele legii nu le voieşte, se roagă să se arate noul Sion şi cerescul Ierusalim [şi] pe pământ să se zidească, şi că degrabă foarte să se dăruiască vieţuirea cea nouă, care va aduce jertfe nu din cele necuvântătoare, ci prinosul şi jertfa dreptăţii, şi arderi de tot pe cele cuvântătoare şi vii, despre care zice Fericitul Pavel: *Vă rog, fraţilor, pentru îndurările lui Dumnezeu, să arătaţi trupurile voastre jertfă vie, sfântă, bine-plăcută lui Dumnezeu, cuvântătoarea voastră slujbă* (Rom. 12: 1)".

[103] Şi Didim a zis: „Pe duhovnicescul jertfelnic vor aduce noi arători, trăgând plugul, adică suflete, acestea nefiind altele decât sufletele mucenicilor care se vor arăta pe jertfelnicul cel din cer, aducându-se pe el ca nişte viţei. Că în Apocalipsa lui Ioan, sufletele celor îmbunătăţiţi pentru numele lui Iisus şi pentru mărturisirea Lui s-au văzut sub cerescul jertfelnic". Iar după Eusebie, jertfa dreptăţii este cea duhovnicească şi curată, ce se aduce în Biserica lui Dumnezeu în toată lumea, despre care a zis Maleahi: *În tot pământul se va aduce numelui Meu tămâie şi jertfă curată* (Mal. 1: 10) [dar] şi fiindcă viţelul este după lege dobitoc sfinţit şi curat, şi după trup mai mare decât capra şi oaia, care şi acestea se aduceau lui Dumnezeu, după dumnezeiescul Chiril. Ori prin *viţei* se înţeleg şi propovăduitorii popoarelor, pentru duhovniceasca şi gândita lor vitejie, după acelaşi Chiril. De unde şi Pavel a zis despre aceştia: *Să nu legi gura boului care treieră*, apoi, adăugând, zice: *Au doară pentru boi se îngrijeşte Dumnezeu?* (I Cor. 9: 9-10)".

PSALMUL 51

Întru sfârşit, de înţelegere lui David, când a venit Doic* Idumeul[104] şi a vestit lui Saul, zicând lui: Venit-a David în casa lui Abimelec (I Împăraţi 22: 9).

ând a fugit David de la casa lui Saul, a flămânzit în Nomba, cetatea preoţilor, la Abimelec arhiereul; a făcut acolo câte am povestit la suprascrierea Psalmului 33, adică a mâncat pâinile punerii-înainte, luând şi sabia lui Goliat ce se afla acolo. Văzând oarecare Doic, paznicul catârilor împăratului Saul (care se afla atunci în cort, surpându-se de demon sau de boală, după Teodorit), a arătat aceasta lui Saul, iar el atât de mult s-a mâniat, încât a adus pe Abimelec şi pe cei trei sute cincizeci de preoţi, şi a poruncit lui Doic şi i-a omorât. A tăiat încă şi pe toţi luătorii cetăţii Nomba, de la mic până la mare, şi toată cetatea o au stricat (precum se istoriseşte aceasta în Cartea I a Împăraţilor 21: 32). Iar aflând David această întâmplare, a scris psalmul acesta spre răbdarea celor ce se nedreptăţesc[105]. *Întru sfârşit* însă se suprascrie pentru că sfătuieşte pe cei ce se nedreptăţesc, şi aşa să rabde îndelung şi să sufere cu mulţumire. Iar *de înţelegere* se suprascrie pentru că cel ce se nedreptăţeşte are trebuinţă de înţelegere şi de înţelepciune pentru ca să rabde[106].

---

* În Biblia sinodală avem redat prin *Doig*, deşi în greceşte avem Δωηκ (!).

[104] Însă Cartea I a Împăraţilor îl numeşte pe acesta peste tot sirian (cap. 21: 7).

[105] Teodorit şi Victor [Victor al Antiohiei, preot de la începutul secolului VI, presupus a fi autorul unor *Catene* la Noul şi Vechiul Testament] zic că: „Psalmul acesta prooroceşte pentru Rabşache, care, iudeu fiind, se schimba cu chipurile [τρόποις; era duplicitar] şi sfătuia pe iudei să dea Ierusalimul asirienilor [zicând] că puterea lui Dumnezeu nu-i ajuta cu nimic.

[106] Minunată este tâlcuirea cea alegorică ce o face Grigorie al Nyssei la suprascrierea aceasta, zicând: „Prin zicerea *întru sfârşit*, şi *de înţelegere* şi celelalte, mă învăţ că aceasta cu adevărat aduce întru sfârşitul biruinţei, când mai-înainte povăţuieşte viaţa cu înţelepciune după asemănarea Marelui David, şi mai ales atunci scârbesc pe Doic, pe tiranul mântuirii mele, ajungând [astfel] în casa preotului; iar când slujitorul asinilor, nemaiavând putere a se înfrunta cu mine de faţă, pe ascuns borăşte clevetirea cea asupra mea, vestind ucigaşului, potrivnicului meu petrecerea mea cea lângă preotul. Poate însă să fi arătat ca ucigaşului şi potrivnicului meu petrecerea mea cea lângă preot; poate însă să fi arătat care sunt asinii, a căror purtare de grijă o are idumeul acesta care păstoreşte firea cea nenăscătoare şi care este de două seminţii (adică de la cal şi măgar), întru care blagoslovenia lui Dumnezeu pe aceştia nu i-a aflat, Care din început, înmulţirea în făptură

1. Ce te făleşti întru răutate, puternice?

Cuvântul acesta priveşte către Doic, care, în loc să se ruşineze şi să-şi acopere faţa pentru marea răutate ce a făcut (a omorât pe preoţi, şi o cetate întreagă a pierdut), el însă, paznicul catârilor, cu neruşinare se făleşte încă întru răutatea sa[107]. *Răutate* numeşte aici obştescul vicleşug, *puternic* însă numeşte pe Doic, pentru apropierea pe care o avea către Saul, ori *puternic* l-a zis întru a face rău.

---

punând-o, zice: *Creşteţi şi vă înmulţiţi* (Fac. 1: 28). Iar înmulţirea răutăţii nu este de la Dumnezeu [Dumnezeu n-a pricinuit înmulţirea răutăţii], precum nici moştenirea neamului asinilor nu este din asin şi din asină, ci totdeauna izvodeşte dobitocul, care nu este în zidire, ci de sine izvodit şi adăugit. (...) Că dacă toate cele ce a făcut sunt bune foarte, iar asinul este în afara catalogului celor ce s-au făcut întru zidire, arătat poate fi că spre arătarea răutăţii s-a luat numele acesta de către istorie, care asin este rod al lemnului celui cu două numiri, pe care bun şi rău îl numeşte cuvântul: bun adică pentru că ascunde păcatul cu amăgirea îndulcirii, iar rău, pentru că se sfârşeşte în mărginire, rău, [de asemenea], ca un lucru ce acum se primeşte de bun. Deci răutatea nu-şi are fiinţarea de la Dumnezeu, nici făcându-se, este precum se face [nu este ceea ce pare că este], nici nu rămâne de-a pururea cu ipostasul. Că precum firea asinilor nu prin sine se ţine pe dânsa, aşa nici răutatea nu rămâne de-a pururea, aceeaşi păzindu-se, ci totdeauna se face alta din altul, născându-se atunci când blagorodia [εὐγενής = nobilitatea, viţa nobilă; adică aceea că este creată de Dumnezeu] şi bărbăţia firii întru noi vor aluneca spre pofta însoţirii măgăreşti şi dobitoceşti. Deci acel Doic - cel de altă seminţie, păstorul hergheliei celei nenăscătoare a asinilor, ce s-a făcut vestitor lui Saul împotriva lui David - nu ar fi altul decât vestitorul [îngerul] cel rău, care prin multele şi feluritele patimi ale păcatului trage către sine sufletul omenesc care [înger], când vede pe oarecine că este în casa adevăratului preot, neputând a-l răni cu aruncătura piciorului asinilor, atunci vesteşte începătorului răutăţii [Diavolul] prin *duhul celui ce lucrează în fiii neascultării* (Ef. 2: 2). Iar cel ce se întăreşte în casa lui Dumnezeu grăieşte cuvintele cele asupra tiranului, pe care le-aţi auzit în psalmica cântare".

[107] Cel neputernic şi puţin întru răutate (acestea sunt cuvintele lui Grigorie al Nyssei, ori, după alţii, ale lui Eusebie), înmulţindu-se întru el chipul cel mai bun (al moralului), ca unul ce este mai slab întru răutate, s-ar ruşina păcătuind şi, de cuget străpungându-se, s-ar isprăvi fălindu-se. S-ar zice mai potrivit „puternic în răutate, ucigătorul de oameni, tatăl răutăţii". Iar Teodorit şi Victor înţeleg prin *puternic* pe Rabşache, fiindu-i încredinţată voievozia oastei: „Ce întrebuinţezi, zice, răutatea cu atâta neruşinare?". Iar *puternic* l-a zis luându-l în râs pentru că el se fălea. Zice însă şi Isihie: „Mirându-se şi nedumerindu-se, precum se potriveşte de pre-cuvântare, că atâta au sporit unii în răutate, încât, pentru cele ce trebuie a plânge, pentru acelea se laudă: pe Doic adică îl cuprinde istoria (...), iar pe Iuda vânzătorul îl înţelege cântătorul de psalmi că s-a făcut foarte puternic întru răutate, încât a vândut pe Făcătorul de bine, pe Hrănitorul şi Învăţătorul său".

Fărădelege toată ziua, nedreptate a gândit limba ta.

Teodoţion a zis zicerea *a gândit* [a redat prin] „a grăit", iar *toată ziua* Simmah o a zis „în toate zilele". Aceasta este însă alcătuire [sintaxă] a zicerii „totdeauna a grăit limba ta fărădelege", fără conjuncţie, adică „fărădelege şi nedreptăţi". Prihăneşte însă David cu cuvintele acestea toată viaţa lui Doic, căci a fost foarte stricată, pentru că de nu ar fi fost Doic atât de înrăutăţit şi răzvrătit, nu ar fi stricat o cetate ca aceasta[108].

Ca un brici ascuţit ai făcut vicleşug.

Vicleşug numeşte aici David clevetirea şi vânzarea, că acestea le-a făcut clevetitorul şi vânzătorul Doic, atât de tari şi lucrătoare, încât ca un brici au săgetat toată cetatea preoţilor, căci el a clevetit la Saul pe Abimelec arhiereul şi pe preoţii cei împreună cu dânsul, că sunt prietenii şi împreună-lucrătorii lui David[109].

---

[108] Iar Isihie zice: „...Când zicea Iuda fariseilor: *Ce veţi da mie, şi eu voi da pe El vouă? Iar ei i-au zis lui*: *Treizeci de arginţi. Şi de atunci căuta vreme îndemânatică să-L dea pe El* (Mt. 26: 15, 16). Drept aceea, toată ziua a rămas cugetând păcatul vânzării, până ce a venit noaptea întru care a făcut vânzarea (La Nichita)". A zis însă şi Eusebie: „Ceea ce cugetă este inima, şi nu limba". După Sirah însă: *În gura nebunilor este inima lor, că a sărit inima pe buzele lor; iar inima înţelepţilor este gura lor* (Sirah 21: 26). Deci, fiindcă este nebun, şi acesta este Diavolul (adică clevetitor), pentru aceasta zice: *...nedreptate a gândit limba ta*".

[109] Unde adaugă dumnezeiescul Chiril: „Aceasta despre Doic s-a zis, fiindcă a ras şi a tăiat toată cetatea preoţilor, aşa de ascuţită a fost clevetirea". Iar Grigorie al Nyssei: „Şi limba clevetitorilor încă ca briciul este ascuţită; că precum briciul în vreme fiind ascuţit, simţire nu dă celui ce se rade de lipsirea perilor, tot aşa şi clevetitorul, meşteşugind vicleşugul cu mulţimea amăgitoarei lui lucrări pentru răutate, răzând darul faptei bune şi a cunoştinţei sufletului, nesimţită îi face [sufletului] luarea acestora, că aceasta, asupra cărora se pune [de va înşela pe oarecari], le răpeşte podoaba părului, şi pe cele şapte şuviţe de păr întru care stă puterea noastră, le taie de la noi. Înţelegeţi însă negreşit din şeptimea duhovniceştilor peri înţelegerea: că precum Isaia, darul cel înşeptit făcut al Duhul l-a numărat; care, tăindu-se de la noi [darul, ca şi perii], precum s-a întâmplat cu Samson, căruia i-a urmat pieirea ochilor, şi batjocorirea de la cei de alt neam, când se îmbătau ei". Iar Isihie zice: „Iar despre zicerea *ca un brici...* ce nesimţit taie, (s-a zis) că: «Ce este mai ascuţit decât vicleşugul acela pe care, cu limba vânzării, către cei ce au prins pe Hristos, l-a tocmit?... *Pe care-L voi săruta, Acela este, prindeţi-L* (Mt. 26. 48)".

2. Iubit-ai răutatea mai mult decât bunătatea; nedreptatea mai vârtos decât a grăi dreptate.

„Totdeauna, zice, ai iubit, o, clevetitorule Doice, răul mai mult decât binele, şi a grăi nedrept, mai mult decât a grăi dreptate."[110]

Diapsalma.

3. Iubit-ai toate cuvintele pierzării, limbă vicleană.

„Ai iubit, zice, catâro-păzitorule, Doice, toate cuvintele acelea care nimicesc şi pierd pe acei oameni asupra cărora se varsă ca nişte valuri sălbatice, şi acestea le-ai grăit cu limbă vicleană, adică clevetitoare."[111]

Pentru aceasta Dumnezeu te va sfărâma până în sfârşit;

„Pentru aceasta, zice, de vreme ce tu ai iubit zisele vătămări, binevoiască Dumnezeu a te doborî, pentru că rău te-ai zidit şi te-ai înălţat cu clevetirea şi vânzarea ce ai făcut către Saul." Însă măcar că sfărâmarea şi celelalte sunt rugătoare oarecum, dar în chip de blestem, stând ca nişte proorocii ale pierzării ce urma a pătimi Doic.

---

[110] Iar dumnezeiescul Chiril şi Teodorit zic că nedreptate minţind Doic asupra preotului, şi zicând împotriva lui cele ce nu s-au făcut: „Căci zicând că s-a rugat lui Dumnezeu pentru David a fost minciună şi nu adevăr. Însă el putea grăi dreptatea, spunând lui Saul că preotul nu ştia pricina fugii lui David, ci ca pe un prieten al împăratului l-a primit, şi ca pe un trimis la vreo împărătească slujbă, spre cinstea celui ce l-a trimis îl ospăta". A zis însă şi Isihie: „Răutatea este Diavolul, ca cel ce pofteşte toate relele tuturor; iar Bunătatea este Hristos, că bunătatea Îi este firească lui Dumnezeu. Deci Iuda, lăsând de-o parte pe Hristos, a iubit pe Satana, ce a ales şi nedreptatea mai bine decât a grăi dreptatea, că putând el a lua adevărata dreptate, şi cu ceilalţi Apostoli a propovădui Evanghelia, s-a băgat pe sine în nedreptatea vânzării; aceeaşi însă pătimeşte şi tot cel ce se bucură de prihănire, şi grăieşte de rău pe fratele său grăind mai cu dulceaţă nedreptatea şi minciuna, iar dreptatea şi fapta bună ce o are cel de aproape al său o ţine sub tăcere (La Nichita)".

[111] Sfântul Chiril zice: „Acestea însă s-ar putea zice şi asupra conducătorilor iudeilor, şi asupra lui Iuda, care huleau împotriva lui Hristos". Iar Atanasie zice: „*Cuvinte de pierzare* s-au zis graiurile cele mincinoase ale lui Doic, că, fără de veste, toată cetatea preoţilor, ca într-un adânc al pierzării o a afundat cu graiurile sale".

smulge-te-va şi te va muta de la lăcaşul tău, şi rădăcina ta din pământul celor vii.

„O, de te-ar dezrădăcina, zice, Dumnezeu, pentru că rău eşti sădit în via lui Dumnezeu. Şi, o, de te-ar strămuta, adică de ar despărţi sufletul tău din lăcaşul tău, adică din trupul tău, printr-o grabnică moarte, ori şi pe tine tot de te-ar strămuta din casa ta, mort scoţându-te afară, şi de ar smulge *rădăcina ta*, adică neamul tău", după Teodorit. Că rădăcina lui Doic era tatăl său şi fiul său, tatăl adică, ca cel ce l-a odrăslit, iar fiul, ca cel ce rămânea,după moartea tatălui lui Doic, rădăcină neamului său; că prin numirea *rădăcinii* a arătat şi pe rudele suitoare, născătorii adică, moşii şi strămoşii, asemenea şi pe cei pogorâtori, şi pe fii adică,şi pe nepoţi,şi strănepoţi şi, de obşte, tot şirul neamului lui. Iar *pământ al celor vii* a numit pământul acesta simţit, pe care locuiesc oamenii cei ce viază la o vreme [anume], asemenea şi locul cel din ceruri în care locuiesc cei fericiţi care viază în veac[112].

Diapsalma.

4. Vedea-vor drepţii şi se vor teme, şi de dânsul vor râde

„Drepţii, zice, şi oamenii cei îmbunătăţiţi, văzând pieirea ce o va pătimi clevetitorul Doic, *se vor teme* de nescăpata şi netăgăduita judecată a lui Dumnezeu, şi,temându-se, se vor face de aici înainte mai neprimejduiţi şi mai cu luare-aminte, şi nu numai aceasta, ci şi *vor râde*, adică se vor bucura văzând că el îşi ia cuviincioasa osândire, precum şi zice în altă parte: *Veseli-se-va dreptul când va vedea izbândă* (Ps. 57: 10).[13]"

şi vor zice: iată omul care nu a pus pe Dumnezeu ajutor luişi.

„Drepţii, zice, vor zice despre Doic: «Iată omul ce nu a voit a pune pe Dumnezeu ajutor al lui». Că de vreme ce el a vândut pe Abimelec şi nu l-a acoperit [apărat, adăpostit] ca pe unul ce nu ştia pricina pentru care David a năzuit [alergat] la dânsul, pentru aceasta, zice, şi-a făcut, ticălosul,vrăjmaş luişi pe Însuşi Dumnezeu, Care este apărător şi ajutător celor ce se nedreptăţesc."

---

[112] Iar Isihie zice: „Acestea [se zic] pentru toţi viclenii adică, cu mult mai vârtos însă pentru vânzătorul Iuda se zice, că l-a doborât pe el Dumnezeu până în sfârşit...; *de la lăcaşul...*, adică: „din locul uceniciei tale te-a strămutat, şi rădăcina ta, ca pe a unui sad mărăcinos, *din pământul celor vii*, adică din arătura Apostolilor te-a smuls (La Nichita)".

6. Ci a nădăjduit spre mulţimea bogăţiei sale, şi s-a întărit întru deşertăciunea sa.

Urmează de aici că Doic, păzitorul de catâri al lui Saul, va fi fost bogat, şi pentru aceasta zice aici David că a nădăjduit întru bogăţia sa. Ori *bogăţie* zice răutatea lui Doic, pentru care şi puternic l-a zis la începutul psalmului. Iar *deşertăciune* a numit însăşi bogăţia[114].

7. Iar eu ca un măslin roditor în casa lui Dumnezeu.

Pentru sine prooroceşte aici David şi zice că: „Vrăjmaşii mei care mă vrăjmăşesc, cetăţi întregi desăvârşit le pierd, şi de nimeni n-au milă, eu însă, cel de dânşii vrăjmăşit, atât de bine voi fi păzit, încât arăt ca un măslin plin de roadă, a cărui roadă nu se strică, şi voi fi păzit sub acoperământul lui Dumnezeu, fiindcă sunt sădit precum şi măslinul cel sfinţit care este sădit şi păzit în grădină". Ori *casă a lui Dumnezeu* numeşte cortul, proorocind cu aceasta că după ce va birui pe Saul şi va lua împărăţia, după urmare ale lui vor fi şi cetăţile şi cortul[115].

---

[114] A zis însă şi Atanasie că: „A iubit mai mult vânzătorul să ia aur decât să aibă pe Iisus ajutător (La Nichita)".

[115] Frumoasă însă este alegorica tâlcuire ce face Sfântul Grigorie al Nyssei la zicerea aceasta, zicând: „Arătat este ce dăruieşte nouă rodirea măslinului prin prea iutea şi prea amara limfă [sevă] care la început se hrăneşte în măslină, iar mai la urmă, după contenirea amândurora şi a lucrării pământului, se preface în firea untuluidelemn, că se face [apoi] materie de lumină şi izbăvire de obosiri, şi repaus de durere, şi strălucire de cap, şi către nevoinţe ajutător celor ce după lege voiesc a se nevoi". „Deci cel ce în casa Bisericii lui Dumnezeu prin credinţă s-a zidit (după Didim), şi ca un măslin prea roditor s-a înrădăcinat, şi a adeverit întru sine întărirea şi nestrămutarea întăririi celei după credinţă, şi nădejdea dumnezeieştii mile prin mulţumire împreună cu nemărginirea veacurilor o a întins, şi aşa adeverirea nădejdilor nestrămutată având-o, nepărând că ar obosi împreună cu pururea vecuirea veacurilor, se întinde cu osteneala, unul ca acesta aduce faptă bună care îl izbăveşte de durerile cele din patimi şi din păcate, şi-l curăţeşte în urma ostenelile cele pentru dânsul, şi hrăneşte lumina cunoştinţei; şi [se poate spune astfel că] acesta este măslin prea roditor, niciodată golindu-se de nădejde, ci de-a pururea având înflorită pentru sine mântuirea cea prin credinţă, că aşa va urmări adevărul sadului acestuia, şi multa sa rodire încă o va face râvnită, îmbelşugată milostenie dând totdeauna". „Însă ţine [ia aminte, priveghează] (zice Eusebie), căci când le zice acestea David, fugind de Saul, nici nu era în Ierusalim, pe care evreii îl socoteau a fi casa lui Dumnezeu, nici în cortul cel străin nu petrece; dar însă se ştia pe sine în casa lui Dumnezeu sădit, prin casa lui Dumnezeu înţelegând bine-cinstitoarea vieţuire, nemurire şi viaţă veşnică dobândind din buna nădejde".

Nădăjduit-am spre mila lui Dumnezeu, în veac şi în veacul veacului.

„Eu, zice, am nădăjduit nu în bogăţie, ori în puterea cuiva, precum a nădăjduit păzitorul de catâri, ci întru singură mila lui Dumnezeu, pe care o dă celor ce se nedreptăţesc şi nădăjduiesc întru mila lui Dumnezeu, nu numai în veacul acesta, ci şi în cel viitor, când se va face judecata şi răsplătirea faptelor fiecăruia."[116]

8. Mărturisi-mă-voi Ţie în veac, că ai făcut;

„Mulţumesc Ţie, Doamne, zice, totdeauna, că ai făcut izbândire." După Teodorit, din afară trebuie a se lua aceasta: [căci] din aşezarea cea dinlăuntru însă şi din inimă este glasul acesta, ca din adâncul sufletului înălţându-se, pentru aceasta este şi nedeplin, că obişnuiesc aceia cărora li se face izbândire - adică care se ajută de către oarecine - a aduce cuvintele lor nedepline, căci din pricina bucuriei lor cea multă li se curmă cuvintele. Pentru aceasta, şi mulţi văzând pe vrăjmaşii lor osândindu-se zic, în chip de lipsă [eliptic], acestea: „am văzut", „ai luat", adică „am văzut izbândirea mea" şi „ai luat răsplătirea". A zis însă David cuvântul cel de mai sus pentru că a cunoscut mai-nainte pieirea de care urma să aibă parte vrăjmaşii cei ce-l prigoneau de moarte[117].

[116] Zice şi Teodorit: „Nimeni dar, ajungând la nevoinţă, pentru acestea să nu se tragă [ὀκλάζετο; adică să nu îngenuncheze, să slăbească şi să se împuţineze cu sufletul], ci să meargă înainte şi să se încuviinţeze de acestea, aşteptând nu numai cununile cele ce i se vor da pentru nevoinţă, ci şi a vedea aici biruinţa asupra vrăjmaşilor".

[117] Eusebie însă zicerea *ai făcut* tâlcuieşte aşa: „Nu eu, zice, m-am făcut pe sine măslin plin de roadă, ci Tu, că de la Tine este darul, pentru aceasta nu voi înceta, cunoscându-Ţi harul şi Ţie mărturisindu-mă". A zis însă şi Isihie: „Se potrivesc graiurile acestea lui Petru, spre aducere-aminte de lepădarea sa, care ca un măslin plin de roadă [era] în casa lui Dumnezeu, adică întru credinţă neîncetat stând. Deşi puţini au pătimit de arşiţa lepădării, dar însă nu s-au uscat, căci cu lacrima pocăinţei a adăpat rădăcina: «Pentru aceasta, zice, *mă voi mărturisi Ţie, că ai făcut*. Ce ai făcut? Milă, bunătate, compătimire, că pe mine, cel ce m-am lepădat de Tine, propovăduitor al tainelor m-am făcut, pe cel ce m-am clătinat, stâlp m-ai aşezat». Iar *bun*, numele lui Iisus l-a numit, dar nu *înaintea* iudeilor, nici celor ce bolesc de idolatrie, ci, dimpotrivă, cuvioşilor celor ce prin dar s-au îndreptat, că la aceştia este bun numele lui Iisus. Că ce este mai bun decât chemarea lui Iisus? *Voi aştepta* însă. Pentru ce? Pentru că cel ce aşteaptă răbdând până în sfârşit, acela se va mântui (cf. Mt. 24: 13) (La Nichita)".

şi voi aştepta numele Tău, că este bun înaintea cuvioşilor Tăi.

„Eu, zice, Te aştept izbânditor, Doamne." Însă cuvântul este schimbat, deoarece David, din multă evlavie ce avea către Dumnezeu, de multe ori lua numele lui Dumnezeu în locul lui Dumnezeu: „Şi aceasta o fac, pentru că, a aştepta cineva ajutorul Tău este bine şi de folos celor daţi şi afierosiţi Ţie"[118].

Aceasta adică este tâlcuirea psalmului acesta cea după slovă. Poate însă a se zice aceasta şi de noi, creştinii, împotriva Diavolului, care totdeauna face nelegiuire şi viclenie împotriva noastră, până ce ne vom strămuta şi ne vom despărţi de trupul acesta, adică până la moarte. Iar *lăcaşul* [v. 4] Diavolului este pândirea ce o face împrejurul inimii noastre. Iar *înrădăcinarea* lui este întărirea şi stăruinţa pe care o are spre a ne bântui cu multe feluri de cugetări; vor vedea însă drepţii înfrângerea şi prăpăstuirea vrăjmaşului, şi mai mult se vor teme de Dumnezeu. Iar prin *om* [v. 5] trebuie să înţelegem aici pe Diavolul, precum vom tâlcui la stihul întâi al Psalmului 55, şi zicerile cele următoare încă ale psalmului acestuia le vom înţelege potrivit înţelesului tropologic*.

---

[118] Iar Teodorit zice: „*Voi aştepta numele Tău* este în loc de «nu numai că voi îngădui cu multă osârdie întru nevoinţele cele pentru Tine, ci şi pentru că este *bun* şi vrednic de iubit». Iar zicerea *înaintea cuvioşilor Tăi* se înţelege în loc de «ajutorul de faţă este, şi vei păzi pe cei ce se nevoiesc pentru numele Tău»". Şi zice: „După ce am dobândit aceste faceri de bine, Te voi lăuda, Stăpâne, pururea dorind şi aşteptând numele Tău, că este vrednic de iubit celor ce te cunosc pe Tine, şi dobândind de aici folosul". Că bun şi de trei ori dorit este numele lui Dumnezeu, [dar] nu tuturor oamenilor, ci celor ce s-au învrednicit a dobândi dumnezeiasca cunoştinţă".

* τροπολογικὴν = figurat, alegoric, mistic.

PSALMUL 52

Întru sfârşit. Pentru Maelet, de înţelegere lui David.

salmul acesta este asemenea Psalmului 13, având numai două stihuri mai multe decât acela, pe care le nu le vom mai tâlcui aici, fiindcă tălmăcirea celorlalte stihuri o am scris la acela, iar aceste două stihuri sunt mai mult [în plus] aici ca să nu se pară că acelaşi psalm s-a scris din greşeală de două ori, ci ca să se arate că şi ambii psalmi par a fi unul, după glăsuirea [acordul, potrivirea] şi grăirea înţelesului cuvintelor, însă se osebesc pentru că acela prihăneşte mânia şi răutatea lui Senahedrin şi a lui Rabşache, pe care au arătat-o asupra împăratului Iezechia, iar acesta prihăneşte turbarea iudeilor cea împotriva lui Hristos.

Fiindcă de nu s-ar osebi psalmul acesta de cel al 13-lea după înţeles, nu s-ar fi numărat [socotit], şi nu s-ar fi pus de două ori ca să greşească atât tălmăcitorii evrei cei şaptezeci care l-au tălmăcit, cât şi Părinţii care l-au tâlcuit, pentru [mai ales] că psalmul acesta are şi altă suprascriere, osebită de cel al 13- lea, care trimite la sfârşit pe cei ce-l citesc din pricina proorocirilor celor asupra iudeilor ce le cuprinde, care s-au numit *întru sfârşit*. Iar despre Maelet, însemnează despre dănţuire, că citind noi, creştinii, acest psalm, dănţuim pentru plinirea celor ce s-au proorocit[119]. Că: *Se va bucura Iacov*, zice, *şi se va veseli Israil* (Ps. 13: 7), care

[119] Frumoasă însă este tâlcuirea ce o face Sfântul Grigorie al Nyssei: „...Şi tu încă, când vei auzi suprascrierea, împreunând zicerea despre Maelet cu glasul *întru sfârşit*, atunci cunoaşte prin ghicitură că se dă ţie sfătuire. Să nu oboseşti întru nevoinţele ispitelor, ci să priveşti întru sfârşitul biruinţei; şi aceasta este a se rândui sufletul în ceata îngerească, cu lovirea ispitelor curăţindu-se, precum auzim de sufletul lui Lazăr. S-ar putea însă nedumeri cineva şi întreba: «Pentru ce psalmul acesta se scrie de două ori?». Răspundem întâi că ateismul, şi a zice cineva că nu este Dumnezeu, este un păcat atât de mare şi înfricoşător, încât Duhul Sfânt nu S-a mulţumit să mustre păcatul acesta numai o dată, ci S-a îndemnat a-l mustra şi a-l teatrisi [θεατρίζη = a-l arăta, expune] şi a-l săgeta de două ori cu îndoite mustrări şi prihăniri, pentru ca să arate cât este de pângărit şi urât lui Dumnezeu mai mult decât alte păcate". Iar Litinu mai adaugă în nou tipărita sa Psaltire şi a doua pricină, adică cum că cel al treisprezecelea cu proorocii s-a scris despre Nabucodonosor şi despre babilonieni, iar acesta poate s-a scris despre Antioh Epifanul. Adaugă însă şi a treia pricină, anume că cel al treisprezecelea cuprinde [are proorocii] despre lumea cea stricată şi despre oamenii cei din vremea lui David, iar acesta, despre oamenii cei din vremea lui Hristos. Adaug însă şi eu a patra pricină, anume că de două ori s-a scris însuşi psalmul acesta, deoarece grăieşte de năravurile cele stricate ale oamenilor celor mai-nainte de Hristos, precum îl ia Pavel (cf. Rom. 3: 12); deci, ca să se arate cât de trebuincioasă era venirea lui Hristos, pentru aceasta pomeneşte de două ori starea cea stricată a oamenilor, care de nevoie cerea pe Mântuitorul şi Izbăvitorul ei.

Israilul cel nou suntem noi, precum am tâlcuit la Psalmul 13. Iar zicerea *de înțelegere* [o zice pentru] că cei ce citesc psalmul acesta au trebuință de înțelegere ca să priceapă că deși acesta este asemenea la cuvinte cu psalmul al 13-lea, după înțeles însă are osebire tainică. Deci trebuie să tâlcuim numai acele două stihuri deosebite pe care acesta le are mai mult decât acela.

1. Zis-a cel nebun întru inima sa: nu este Dumnezeu.
2. Stricatu-s-au și urâți s-au făcut întru fărădelegi[120]**,**

---

[120] Iar Marele Vasile zice: „Îndoirea cea despre porunci, prihănire de lepădarea lui Dumnezeu ar fi, după zicerea: *Zis-a cel nebun: Nu este Dumnezeu*, despre care ca un semn și mustrare adaugă aceasta: *Stricatu-s-au (...) întru fărădelegi*, că prin acestea însemnează cuvântul căderea din înțelesurile cele de obște despre Dumnezeu, și păgâneasca și cea fără de Dumnezeu cugetare a întregii omeniri care stăpânea mai-nainte de arătarea Mântuitorului - arătând-o ca pe un caracter al păgânătății celei de acest fel - și răutatea cea rău încuibată în suflet, după ceea ce s-a zis: «...Și cum s-au stricat cele sănătoase, semințe semănate întru dânșii despre Dumnezeu, și cum s-au dedat pe ei slujirii idolilor celor urâți, păgânătatea împărțind-o în ateism și politeism desăvârșit; și lucrând cele următoare ateistelor și răzvrătitelor lor meșteșugiri, au căzut în toate felurile de pângărăciuni, așa scoțând din sufletul lor buna cinstire, nebunii [de ei]». [Pare aici un citat dintr-un autor neidentificat.] Adică ateiștii au scos împreună cu aceasta (adică cu buna-cinstire de Dumnezeu) - care este ca împărătească - și toată fapta bună; și încredințându-se pe sine că nu va mai fi nici o ocârmuire a zidirii, fără sfială lucrau toate felurile de necuviință". [Până la arătarea lui Hristos, păgânii și marile imperii în general, cu deosebire romanii, se încredințaseră cum că nu va mai fi nici o cârmuire, ajungând, cum se zice mai sus, la felurite necuviințe, dar aceasta mai ales în ultima etapă - dacă o putem numi așa - a evoluției idolatriei, adică aceea a fățărniciei, a falsului, când ritualurile deveniseră formaliste, iar raționalismul filosofic, ca replică, era în floare. Ambele aceste direcții îngăduiau fărădelegea și imoralitatea în toate aspectele vieții, fie în numele unei divinități, fie în nume personal. Aceste două tendințe se manifestă cu mare forță și astăzi, nefăcând decât să crească suspinul făpturii creștinești și mai puțin creștinești (cf. Rom. 8: 22 ș.u.) pentru venirea unui Mântuitor, adică a lui Hristos; de ciudă, unii idolatri de astăzi s-au închipuit pe sine ca „hristoși", spre izbăvirea și satisfacerea acestei nevoi. Marea problemă stă în aceea că puțini știu de ce suspină și suferă, și ce Mântuitor așteaptă. Între timp, „romanii" cei de azi își închipuie și ei că nu va mai fi nici o cârmuire, cum se zice mai sus.] Zice însă și fratele său, Sfântul Grigorie al Nyssei: „Dar cum zice nebunul în inima sa, socotind adică că Dumnezeul a toate nu este? Stricându-se și urâți făcându-se în meșteșugirile cele de acest fel ale gândirii - căci cu adevărat stricăciune și topire a ipostasului omului este căderea cea de la Dumnezeu; căci cum ar fi cineva în existență [cum ar putea ființa cineva cu adevărat], nefiind întru Dumnezeu? [Se arată aici că energia dumnezeiască sau harul e inerent firii umane.] Și cum rămâne cineva întru a fi, necrezând lui Dumnezeu că este? Iar Cel ce cu adevărat este Dumnezeu este de-a pururea, precum mărturisește vedenia dumnezeieștii arătări către Marele Moisi; deci cel ce scoate din mintea sa existența lui Dumnezeu pentru a zice că El nu este, a sa existență [ființare]

Tâlcuirea acestora caut-o la Psalmul 13; ceea ce acesta are aici *întru fărădelegi*, acolo zice *întru meşteşugiri.*

nu este cel ce face bunătate.

Tot la al 13-lea vezi.

3. Dumnezeu din cer s-a uitat peste fiii oamenilor, ca să vadă de este cel ce înțelege sau cel ce caută pe Dumnezeu.
4. Toți s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut; nu este cel ce face bine, nu este până la unul.

(Acela are: *nu este cel ce face bunătate*).

5. Au nu vor cunoaşte toți cei ce lucrează fărădelegea? Cei ce mănâncă pe norodul Meu întru mâncare de pâine
6. Pe Domnul nu L-au chemat; acolo s-au temut de frică unde nu era frică.

Tâlcuirea acestora, vezi-o la Psalmul 13.

7. Că Dumnezeu a risipit oasele celor ce plac oamenilor;

Prin *cei plăcuți oamenilor* îi numeşte David pe iudei, pe care cu numele acesta şi Hristos de multe ori i-a înfruntat pe ei, numindu-i fățarnici, şi că judecă după fețe. Că din omeneasca plăcere pornindu-se iudeii, ziceau spre plăcerea şi slujirea Cezarului: *Tot cel ce se zice pe sine împărat greşeşte împotriva Cezarului*,

---

o a stricat, afară de Dumnezeu făcându-se. Drept aceea, a socoti că Dumnezeu nu este, nici nu proniază, aceasta s-a făcut pricină de a ne strica noi întru nelegiuiri, iar în viața cea stricată, urâți şi neplăcuți a ne face lui Dumnezeu. Pentru aceasta trebuia a veni Doctorul Care să poată vindeca stricăciunile noastre, şi pe noi, cei urâți, să ne împrietenească. Zice însă şi Isihie că: „A căruia a fost acesta, fără numai a nebunului, despre care zice Isaia: *Nebunul,* [lucruri] *nebune va grăi, şi inima lui cele deşarte va cugeta* (Is. 32: 6). Ce anume? Că oarecare rele şi necuviincioase lucrând ei, şi îndelungărăbdarea lui Dumnezeu peste dânşii văzând-o, trebuia a-I mulțumi şi a-L slăvi ca pe un bun şi suferitor de rău [ἀνεξίκακον], însă ei se abat întru nebunie, nesocotind că Dumnezeu priveşte cele omeneşti, [văzând] că fără judecată [ἀκρίτως = nedrept, nejustificat] şi de sine [αὐτόματος = liber, la voia întâmplării, fără un scop anume, autonom] se poartă ele". Prea bine însă a zis Didim: „Cel ce rău despre Dumnezeu a cugetat vine şi întru cealaltă răutate: că buna cinstire din sufletul său scoțând-o, au scos împreună cu aceasta şi toată fapta bună care urmează bunei cinstiri, ca unei împărătese".

şi iarăşi: *Nu avem împărat fără numai pe Cezarul* (In. 19: 12, 15)*, şi către Pilat încă ziceau: *De vei slobozi pe Acesta, nu eşti prieten Cezarului* (In. 19: 12). Deci oasele acestor iudei plăcuţi oamenilor, adică seminţiile lor prin care se alcătuieşte neamul iudeilor, precum şi din oase se alcătuieşte trupul, pe acestea le-a risipit şi le-a împrăştiat Dumnezeu, ca să fie robi şi suspuşi la toate neamurile*, ori şi când au fost stricaţi iudeii de armele romanilor, trupurile cele omorâte s-au rupt, iar oasele lor s-au împrăştiat de către fiarele pământului şi de păsările cerului cele mâncătoare de cărnuri[121].

ruşinatu-s-au, că Dumnezeu i-a defăimat pe ei.

„Evrei, zice, la toate neamurile s-au făcut ocară şi ruşine, fiindcă viază o viaţă prea nenorocită şi mârşavă, făcându-se decât toţi oamenii lumii mai urâcioşi, iar aceasta o au pătimit pentru că Hristos i-a defăimat şi i-a făcut de ocară la toată lumea."[122]

8. Cine va da din Sion mântuire lui Israil? Când va întoarce Dumnezeu robia poporului Său, bucura-se-va Iacov şi se va veseli Israil.

Şi tâlcuirea acestor ziceri, vezi-o acolo la Psalmul 13. Însă aceasta ce o are psalmul acesta - *Când va întoarce Dumnezeu* - acolo se scrie *când va întoarce Domnul.*

---

* Astăzi este la fel, evreii nu s-au schimbat defel. Deşi zic că au împărat pe Dumnezeu, ei se supun de fapt „cezarilor" păgâni ai acestei lumi, sau chiar făcându-se chiar ei „cezari", pentru a pretinde supunere de la cei ce-I slujesc adevăratului Dumnezeu, adică lui Hristos - Dumnezeu-Omul.

* Această robie n-a durat decât o vreme, până la apariţia primelor semne ale modernităţii antihristice - Marea Schismă, Renaşterea şi Reforma. După această perioadă (dacă ni se îngăduie să o numim aşa, căci ea a început atunci şi continuă prin diferite avataruri până astăzi), ierarhia s-a inversat, fiind vorba de un fel de răzbunare latentă.

[121] Teodorit însă zice: „Nu ar greşi însă cineva şi pe Rabşache plăcut oamenilor numindu-l, care din evrei fiind odrăslit, cuvinte hulitoare împotriva Dumnezeului a toate a ascuţit, socotind cu aceasta că slujeşte şi face hatâr asirienilor, precum şi oarecari, lăsând pe Dumnezeu, s-au părăsit de către El; zic de cei din vremea lui Iulian [Apostatul], acest călcător de credinţă, care a împărăţit mai la urmă" [cam în vremea când a trăit şi Teodorit].

[122] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Despre care oase zice? Despre oasele puterilor cele dogmatice ale elinilor şi ale păgânilor, pe care ei le-au pus în scrierile lor. (...) Că au plăcut adică pentru strălucirea zicerilor, şi pentru alcătuirea cuvintelor, că pentru aceasta pe ei şi plăcuţi oamenilor îi numeşte, că puterea dogmelor celor ce erau la dânşii, care prin oase se însemnează, desăvârşit s-a pierdut, nelucrătoare pe ea făcând-o Hristos, şi defăimând pe aceştia, adică pe cei ce au scris cele ale elinilor".

PSALMUL 53

Întru sfârşit, întru laudele de înţelegere ale lui David, când au venit zifeii şi au zis lui Saul: Au nu, iată, David s-a ascuns la noi? (I Împăraţi 23: 19; 26: 1).

ând fugea David de Saul, a mers şi a şezut în pustiul numit Zif; zifeii dar, cei ce locuiau în pustiul acela, s-au făţărnicit a fi prietenii lui David, însă pe ascuns l-au înştiinţat pe Saul cum că David se află ascuns la dânşii. Atunci, Saul, adunând oaste, a mers asupra lui David, însă fiindcă a urmat şi s-a făcut bătălie cu cei de alt neam, Saul s-a întors[123], de unde David, fugind şi scăpând de primejdia lui Saul, a scris* psalmul acesta mulţumitor către Dumnezeu, pentru că prin bine-iconomisita Sa Pronie, pentru aceasta şi *întru cântări* se suprascrie, că zice într-însul: *Mărturisi-mă-voi numelui Tău, Doamne, că este bun, că din tot necazul m-ai izbăvit* [v. 6a şi 7b]. Iar *întru sfârşit* se suprascrie pentru că proorocia care se cuprinde în psalmul acesta se apropia ca să ia sfârşit şi ispravă, că proorocea într-însul de pieirea de care urmau să aibă parte cei ce-l vrăjmăşeau, zicând: *Întoarce-va cele rele vrăjmaşilor mei* [v. 5a]. Şi iarăşi: *Şi spre vrăjmaşii mei a privit ochiul meu* [v. 7b], care ziceri le vom tâlcui curat la locul lor. Iar *de înţelegere* se suprascrie pentru că este lucru de bărbat înţelegător [înţelept] pentru ca într-o astfel de vreme de primejdie să laude şi să mulţumească lui Dumnezeu, şi pe Acesta să-L cheme de Judecător şi Izbânditor al celor ce-L cheamă.

---

[123] Iar dumnezeiescul Grigorie al Nyssei zice: „Mai moraliceşte însă [înţelegând istoria], demonii cei ce şed la strâmtoarea petrecerii celei uscate [în pustiu], când vor slăbi de a opri mergerea noastră cea prin strâmtoare, atunci iarăşi către Saul se întorc, către cel ce se mâhneşte pentru mântuirea noastră (adică către Satana). Şi, negreşit, cel ce ştie istoria cunoaşte locul cel strâmt şi uscăcios ce se pomeneşte în partea aceasta, că prin calea cea strâmtă calea evanghelicească a Împărăţiei o am înţeles, pe cea care o împiedică zifeii, adică neamul cel de altă seminţie al demonilor, slujitorii puterii celei potrivnice, şi puţini sunt cei ce o găsesc din cei ce se întorc de la cealaltă. Zicerea istoriei este aşa: *Iată, David s-a ascuns la noi în Mesara, în strâmtori* [locuri nestrăbătute], *în pustie*... (I Împăraţi 23: 19). Căci cu adevărat în această strâmtoare se ascund cei ce viază după Dumnezeu, iar aceasta este calea ce ne-o arată nouă, este legea cea nouă [Noul Testament] prin care ne puteam sili spre prea-nemărginitul vârf al muntelui, care cale cuvântul istoriei o numeşte munte. Deci când noi vom trece fără împiedicare calea aceea, zifeii vestesc mântuirea noastră tiranului [ne pârăsc de ciudă tiranului Diavol]. Iar noi înălţăm numelui celui ce ne-a mântuit puterea credinţei noastre celei spre bine, zicând: *Dumnezeule, întru numele Tău, mântuieşte-mă*, şi celelalte".

* συνέγραζο = a consemnat, a pus în scris cele întâmplate.

1. Dumnezeule, întru numele Tău mântuieşte-mă,

„Mântuieşte-mă, zice, o Doamne, pentru numele Tău, adică pentru că Tu Te numeşti Mântuitor şi drept, mântuieşte-mă însă, încă şi încă, adică desăvârşit şi cu toată deplinătatea, pentru că din toate părţile m-au înconjurat multe vrăjmăşii."[124]

şi întru puterea ta mă judecă.

„Fiindcă Tu, Doamne, zice, eşti puternic, pentru aceasta eu sunt încredinţat că mă vei judeca cu Saul, care îmi silniceşte neputinţa mea, şi vei face izbândire pentru mine."[125]

2. Dumnezeule, ascultă rugăciunea mea, ia în urechi graiurile gurii mele.

Ascultă şi *ia în urechi*, şi *graiurile cele de acest fel* se par adică că nu au nici o osebire, ci că înseamnează întindere şi creştere a rugăciunii, că asemenea a zis şi la începutul Psalmului 4, şi la începutul celui de-al cincilea, şi al celui de-al 16-lea, şi la mulţi alţii; însă cei mai iubitori de osteneală află că graiurile cele de

---

[124] Iar Teodorit zice: „«Destul este mie, zice, spre neprimejduire, chemarea numelui Tău». Şi dumnezeieştii Apostoli aşa făceau minunile cele mari, zicând: *Întru numele lui Iisus Hristos, zice, scoală-te şi umblă!* (Fapte 3: 6)". Iar altul zice: „Precum sunt oarecare numiri şi graiuri în descântece asupra otrăvitoarelor târâtoare, care arată atât de multă putere, încât adorm şi ca moarte fac pe cele mai înfricoşătoare din târâtoare, aşa şi numele lui Dumnezeu cel mai presus de toate numele, l-a socotit că va birui pe vrăjmaşi, că zadarnică este mântuirea cea de la om: «Singur numele Tău, zice, cel înfricoşător, cel atotputernic l-am chemat spre a mea mântuire»". Iar Isihie a zis: „Nu pentru fapte, zice, că nici nu sunt vrednic a Te avea îndatorat, nici pentru bunul neam al părinţilor, că altul pe altul nu poate mântui [în vârtutea descendenţei], ci *întru numele Tău, mântuieşte-mă*, că acesta este mântuire neîncetată [διηνεκής] şi neruşinată; că dacă oarecari din barbari şi tâlhari căzând, apoi numele oarecărora pomenind, ca nişte prieteni ai acelora scapă de primejdie, cum nu cu mult mai vârtos (şi fără asemănare) întru numele lui Dumnezeu de toată vrăjmăşia dracilor ne mântuim?"

[125] Iar dumnezeiescul Chiril: „*Întru puterea Ta* a zis, adică întru Fiul Tău, că puterea Tatălui este Fiul, însă nu ne rugăm să intrăm în judecată şi în muncă zicând noi *mă judecă*, ci dorind mai mult cuvios a Se face Judecătorul judecăţii noastre". Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „...Zice dar către Dumnezeu: «Cel ce umblă pe calea cea uscată şi strâmtă a scăpat de împreună-lovirea cea cu zifeii (adică cu demonii), că întru numele Tău s-a făcut nouă mântuirea, şi întru puterea Ta, a cărei judecată are tărie întru bine, şi de-a pururea acestea se vor face". Isihie zice: „*Judecată*, nu ca să ne osândim, ci ca să ne izbăvim de cel ce ne tiranişeşte voieşte, pentru aceasta s-a rugat întru putere să se judece, ca atât de potrivnicul cel simţit, cât şi de cel gândit, Dumnezeu ajutând cu puterea, noi să ne facem slobozi de cei ce ne bântuiesc".

acest fel au osebire. Putem însă a zice că *rugăciunea* de aici zice* pe cea cu mintea şi gânditoare, iar *graiuri ale gurii*, rugăciunea ceea ce se aduce prin buze şi prin gură, precum este aceasta de mai sus, şi altele asemenea cu aceasta[126].

3. Cei străini s-au sculat asupra mea şi cei tari au căutat sufletul meu,

Străini şi *tari* numeşte David pe cei ce se aflau pe lângă Saul, străini adică pentru că îi erau vrăjmaşi, iar tari pentru că erau tari întru oştenească gătire. Ori *străini* zice pe zifei, pentru erau străini de adevăratul şi curatul prieteşug cu David, iar *tari*, pentru că erau cu împăratul Saul[127].

şi nu au pus pe Dumnezeu înaintea lor.

Nu au pus însemnează că vrăjmaşii lui David cei de mai sus nu au înfăţişat cu mintea pe Dumnezeu înaintea lor, pentru că cel ce se teme de Dumnezeu, prin închipuirea minţii sale, socoteşte că Dumnezeu stă de faţă şi îl opreşte de a face vreun rău.

Diapsalma.

4. Că, iată, Dumnezeu ajută mie, şi Domnul este sprijinitorul sufletului meu.

Acest *că* se află aici de prisos. Însă prin cuvintele acestea, David arată că, încredinţându-se de la Duhul Sfânt cum că urma a-l ajuta pe el Dumnezeu, pentru

---

* Se referă la...

126 Iarăşi Isihie zice: „Nu avem asupra vrăjmaşilor nici o armă mai tare decât rugăciunea, numai de ne vom ruga cele cuvenite lui Dumnezeu, pe care Proorocul, pe sine conştientizându-se [συνειδὼσ; socotind adică că nu cele necuvenite se va ruga], voieşte a lua Dumnezeu în urechi graiurile gurii sale, ca, cunoscând că nu cere nici un lucru omenesc, jertfa rugăciunii să i-o primească".

127 Marele Atanasie însă zice: „Vrăjmaşi ai noştri şi străini sunt dracii, vrăjmăşindu-ne la însuşi sufletul nostru". Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „A străinilor ridicare asupră o zice David, şi căutarea sufletului său de către cei tari întru răutate, înaintea cărora nu povăţuieşte Dumnezeu, ci cel ce dimpotrivă se înţelege (adică Diavolul)". A zis însă şi Isihie: „*Străini* sunt toţi cei ce nu cugetă cele ale lui Dumnezeu, măcar rudenii, măcar prieteni, măcar fraţi de s-ar afla; pentru aceasta, şi a ne vrăjmăşi pe noi străinii, ca nişte străini şi rudenii fiind, de multe ori nu se ruşinează, că cei ce s-au înstrăinat pe sine de Dumnezeu, oare nu cu atât mai vârtos se fac străini de legea firii? Iar *tari*, pe cei puternici întru răutate îi zic, care atât de tare şi de neînduplecată au răutatea, încât şi însuşi sufletul îl vrăjmăşesc, nu numai moartea cea simţită gătind-o nouă, ci şi pe cea gândită".

aceasta, de bucurie de obşte* vesteşte acest dumnezeiesc ajutor şi apărare. Iar zicerea *iată* înseamnează că „nu după trecerea a multă vreme"[128].

5. Întoarce-va cele rele vrăjmaşilor mei;

„Relele acelea, zice, pe care le cugetau vrăjmaşii mei, cugetau a le face împotriva mea, dar Domnul le va întoarce împotriva lor."[129]

întru adevărul Tău pierde-i pe ei.

Adevăr numeşte aici David dreptatea. Ori zice şi că: „Deoarece adevărul pierde minciuna, pentru aceasta, Tu, Doamne, fiindcă eşti adevărat, pierde-i pe ei, pentru că sunt mincinoşi". Pentru că şi zifeii s-au arătat mincinoşi şi amăgitori întru prieteşugul ce-l făţărniceau către David, şi însuşi Saul, încă de multe ori zicând că nu va mai vrăjmăşi pe David, s-a arătat mincinos întru cuvintele sale[130].

6. De bună voie voi jertfi Ţie;

Acest *de bună voie este* aici în loc de „cu osârdie şi cu bucurie": „Nu voiesc, Doamne, zice, să jertfesc Ţie silit de porunca legii, ci de bună voie şi din alegere proprie voi jertfi Ţie, Care eşti ajutor al celor ce se nedreptăţesc, adică voi mulţumi Ţie". Precum zice cel următor[131].

---

* În mod deschis, public.

128 Iar altul zice: „Iată, Dumnezeu şi Tatăl ajută mie, şi Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul Lui, Cel Unul-Născut, este Apărător al sufletului meu".

129 Zice însă Grigorie al Nyssei pentru aceasta: „Aceia n-au pus pe Dumnezeu înaintea lor, mie însă Dumnezeu îmi ajută, Cel ce întoarce cele rele aflătorilor răutăţii, şi pierde pe tot cel ce este vrăjmaş şi străin adevărului". Iar altul zice: „Puternic este Domnul a muta primejdiile asupra nedreptăţitorilor, (...) care se conglăsuieşte cu zicerea: *Să-i faceţi lui precum a gândit să facă rău fratelui său* (Deut. 19: 19)". Iar Teodorit: „Zice *întoarce-va cele rele vrăjmaşilor mei* în loc de *groapă au săpat şi o au deschis pe ea, şi vor cădea în groapă pe care o au săpat-o* (Ps. 7: 15)".

130 Iar Teodorit zice că: „*Adevăr* numeşte aici David pe Duhul Cel Sfânt, precum şi altul a zis mai sus: «Dumnezeu, pe Tatăl, şi Domn, pe Fiul». Drept aceea, prin cuvintele acestea, ghicitoreşte arată David pe Preasfânta Treime".

131 A zis însă Isihie: „Nevruta jertfă [cea silită, sau în vârtutea unei legi oarecare] Dumnezeu nu o primeşte, că niciodată nu o socoteşte [nu o ia în seamă] de la cel ce este silit, ci de la cel ce de voie aduce prinosul, pe care, ştiind-o Apostolul Pavel, zice: *Nu din scârbă, sau din silă, că pe liniştitul dătător îl iubeşte Dumnezeu* (II Cor. 9: 27). Tu însă, şi de la vreme să înţelegi buna-voinţă, că, de multe ori, în suferinţă căzând noi, ne facem mai evlavioşi decât sine [ἑαυτὸν; decât suntem]: trebuie dar, noi şi necazul trecându-l cu vederea, asemenea să ne aflăm [să nu ne clătinăm în credinţă şi-n statornicia virtuţilor, indiferent de necaz] (La Nichita)".

mărturisi-mă-voi* numelui Tău, Doamne, că este bun.
7. Că din tot necazul m-ai izbăvit;

„Voi mulțumi Ție, Doamne, pentru că bine este a mulțumi Ție cineva, precum se zice undeva: *Bine este a ne mărturisi Domnului* (Ps. 91: 1). Pentru ce Îți voi mulțumi? Pentru că ai stricat și ai risipit războiul pe care Saul avea să-l facă acum împotriva mea, și pentru că l-ai făcut pe el să întoarcă oștirea asupra altora." Că cel ce mulțumește făcătorului de bine, mai părtinitor îl face între cele de aici înainte.

și spre vrăjmașii mei a privit ochiul meu.

Mai-nainte văzând David, ca prooroc, cu ochiul sufletului cel gândit răsturnarea ce o urma a lua Saul și vrăjmașii săi, zifeii, cei de altă seminție, zice cuvintele acestea: „Că a văzut ochiul meu întru vrăjmașii mei". Lipsește însă aceasta: cele ce voiau adică, ori cele ce urmau a le pătimi ei. Și trebuie să le subînțelegem astfel: „Că au văzut ochii mei întru vrăjmașii mei, adică cele ce voiam asupra vrăjmașilor mei, ori cele ce urmau a le pătimi, adică asupra vrăjmașilor mei"; precum și în Psalmul 34 am tâlcuit pentru forma aceasta a lipsei [eliptică][132].

Aceasta este tâlcuirea psalmului acesta, după slovă și după istorie. Poate însă a se zice aceasta și de către noi împotriva demonilor, care sunt străini [v. 3] de Dumnezeu; ca niște revoltați și potrivnici ai Lui, sunt însă și tari [v. 3] întru răutate, ca unii ce sunt fără de trup și ca stăpânitorii de lume[133].

---

* Din nou verbul ἐξομολογέομαι, care înseamnă atât a mărturisi, a recunoaște etc. (valorea, slava, măreția cuiva), cât și a lăuda.

[132] O astfel de formă eliptică, și un astfel înțeles, are și zicerea aceea: *Dumnezeul meu va arăta mie întru vrăjmașii mei* (Ps. 58: 11)". [E vorba poate de aceea că Dumnezeu îi va arăta înfrângerea vrăjmașilor lui.]

[133] Sfântul Grigorie al Nyssei însă zice: „Nu a zis «voi vedea întru vrăjmași mei», ci *a privit ochiul meu*, din care ne învățăm acestea: că lui Dumnezeu nu-I trebuie vremea viitoare, nici cea trecută, ci toate Îi sunt în timpul de față [prezente]: «Eu dar, zice, întru numele prin care m-am mântuit, acestuia voi mulțumi, că bună este mulțumirea pentru cele ce mi s-au făcut afară de necazuri; și pieirea vrăjmașilor mei, cu ochii o am văzut». Că pentru aceasta se veselește proorocescul ochi când nu se mai vede nimic împotriva faptei bune, căci ridicându-se [înlăturându-se] răutatea din mijloc, pe care vrăjmașul în locul faptei bune o pusese, nu va mai rămâne nume de vrăjmași. Căci care dintre vrăjmași va mai fi pomenit, nemaiaflându-se vrajba vie [lucrătoare], pe care o a omorât pacea, precum zice Apostolul? (Ef. 2: 14-16)". Zice însă și Teodorit: „«Eu, zice, acestea dobândindu-le, cu toată osârdia voi aduce Ție jertfa cea de laudă, ale Tale faceri de bine povestindu-le, că aceasta și mie este de folos – și tuturor celor ce se ajută de Tine – și Ție plăcută». Și cu dreptate este a o face aceasta cel ce a scăpat de toate felurile de primejdii, și a văzut pieirea vrăjmașilor săi".

PSALMUL 54

Întru sfârşit, întru laude, de înţelegere lui David[134].

Acest psalm l-a scris David când fugea de Saul şi locuia în pustie. Pătimirile sale însă se aseamănă şi cu pătimirile ce urma a le suferi Hristos (după Atanasie). Pentru aceasta se suprascrie şi psalmul *întru sfârşit*, şi *întru laude*, şi *de înţelegere*, fiindcă trimite pe ascultător la sfârşitul celor proorocite despre Hristos, şi îndeamnă ca Hristos să se laude, ca Unul care a primit unele ca acestea pentru noi (după Teodorit), şi să asculte cu înţelegere psalmul, pentru că este umbrită şi nedescoperită proorocia ceea ce se cuprinde într-însul despre Hristos.

1. Ia în urechi, Dumnezeule, rugăciunea mea, şi nu trece cu vederea cererea mea.
2. Ia aminte spre mine şi mă ascultă;

Am zis la Psalmul 53 de mai sus, la stihul 2, ce însemnează *ia în urechi*, şi *ascultă*, şi vezi acolo. Trebuie însă să luăm aminte că Psalmul 16 are cuvintele acestea întoarse pe dos, pentru că, întru acela, întâi este *ascultă*, al doilea, *ia aminte*, şi al treilea, *ia în urechi*: *Ascultă*, zice, *Doamne, rugăciunea mea, ia aminte cererea mea, ia în urechi rugăciunea mea*. Din aceasta dar, este arătat că graiurile acestea nu au osebire între sine, şi [drept care,] însemnează unul şi acelaşi lucru prin alăturare [paralelism][135].

---

134 Întru alte izvoade în loc de *lui David* se scrie „lui Asaf”. Iar Isihie zice: „Psalmul acesta zugrăveşte pe omul cel ce se cercetează prin ispite, pentru care pricină făgăduieşte a lăuda cu toată înţelegerea pe cel ce poate a-l slobozi din ispite. Însă şi proorocia stăpâneştilor patimi învederată se arată”.

135 Iar Isihie zice: „Acestea Hristos rugându-Se, şi noi ne rugăm [la fel ca El], să-I urmăm ca şi stăpânului, robii, şi bogatului, săracii. Că acesta voind a arăta cu care chip trebuie a ne ruga, a zis: *Ia în urechi*, zice, *şi nu trece cu vederea...*, că de multe ori rugăciunea noastră auzind-o Dumnezeu, ca pe ceva de prisos şi nevrednic de auzul Său o trece cu vederea şi o leapădă”.

mâhnitu-m-am întru îndeletnicirea* mea

Numele *îndeletnicirii* chiar [de regulă] se zice la bârfire (adică la vrute şi nevrute), iar Proorocul David ia de multe ori [numele] acesta şi la cugetarea cea [făcută] adeseori şi cu dinadinsul, precum aceasta: *Şi mă îndeletniceam întru dreptăţile Tale* (Ps. 118: 48), adică cugetam adeseori la legea Ta. Şi acum încă, asemenea zice că: „M-am mâhnit întru cugetarea mea, [întrebându-mă] de-ar fi chip sau meşteşugire pentru ca să scap de bântuielile vrăjmaşilor mei, m-am mâhnit însă, pentru că nu aflu nici o meşteşugire spre a scăpa". Numele *îndeletnicirii* se ia încă şi la înălţarea minţii (poate şi a ochilor), la vedere, precum este aceea: *A ieşit Isav să privească în câmp către seară, şi ridicând ochii săi, a văzut cămile venind* (Fac. 24: 63)[136].

şi m-am tulburat de către glasul vrăjmaşului şi de necazul păcătosului.

Pe Saul îl numeşte David *vrăjmaş*, fiindcă îi vrăjmăşea viaţa, şi păcătos iarăşi pe dânsul îl numeşte, pentru păcatul nedreptăţii, că prigonea pe nevinovatul David fără a avea pricină, iar el [David] mai vârtos făcător de bine era, [în schimb, Saul] căuta să-l omoare. Iar *glas* numeşte ocările ce-i făcea Saul, iar *necaz*, prigoana ce o pornise asupra lui.

3. Că a abătut asupra mea fărădelege,

„Pentru aceasta, zice, m-am tulburat, pentru că prietenii lui Saul au pornit asupra mea fărădelege, adică au adus vinovăţie împotriva mea şi m-au clevetit către Saul cum că sunt vrăjmăşitor împotriva lui. Oarecari izvoade au „fărădelegile", adică nelegiuiţii, că aşa de multe ori obişnuim a zice nedreptate pe omul nedrept, mai mult prihănindu-l cu chipul acesta şi mai greu, de ca şi cum ar face toată nedreptatea.

---

* ἀδολεσχίᾳ = lit. vorbărie, flecăreală; dar şi cugetare (la). În Biblia sinodală se traduce prin „nelinişte", termen sinonim cu „îngrijare", redat de Biblia 1914. Din motive arătate de tâlcuitor, am ales varianta Mitropolitului Veniamin.

[136] Isihie însă zice: „*Îndeletnicire* zice înălţarea minţii cea întru vedere duhovnicească, pe care şi Domnul o a suferit [întru care a stăruit] de ale noastre socotinţe [καθ' ἡμᾶς λογιζόμενος], pentru care Se tulbura, că am sporit la atâta măsură de nebunie, încât să împiedicăm pe Cel ce aleargă pentru noi". [E vorba de pătimirea sau agonia din Grădina Ghetsimani.] Cam aceleaşi le zice şi Marele Atanasie la Nichita.

şi întru mânie mă vrăjmăşea.

„Vrăjmaşii mei, zice, când se mâniau împotriva mea, pe lângă mânie, păzeau încă asupra mea şi pomenire de rău."[137]

4. Inima mea s-a tulburat întru mine, şi frica morţii a căzut asupra mea.

Inimă numeşte aici David sufletul, despre care zice că s-a tulburat învârtindu-se şi strâmtorându-se de cuvintele vrăjmaşilor. Dar David într-alt loc zice: *Nu mă voi teme de mii de popoare, care împrejur mă împresoară* (Ps. 3: 6) şi altele asemenea. Iar acum, aici, cum oare mărturiseşte arătat că se teme şi se înfricoşează? Răspundem: când David simţea dumnezeiescul ajutor în sufletul său, atunci cuteza şi nu se temea, iar când după iconomie se lipsea de ajutorul lui Dumnezeu, pentru ca să arate răbdarea lui şi stăruinţa rugăciunii sale celei către Dumnezeu, atunci se nevoia şi frica nu o ascundea.

5. Temere şi cutremur au venit asupra mea, şi m-a acoperit întunericul.

Ceea ce a zis David mai sus, însăşi aceasta o zice şi aici, pentru ca prin mulţimea cuvintelor să arate întinderea [covârşirea] şi creşterea temerii sale, fiindcă *temerea*, când creşte, se face şi se zice *frică*, asemenea şi frica, crescând, se face şi se zice groază şi cutremur, iar *întuneric* numeşte întristarea mâhniciunii, fiindcă mâhniciunea şi întristarea mai cu dinadinsul întunecă şi tulbură sufletul[138].

---

[137] După alţi tâlcuitori însă, toate zicerile cele de mai sus se zic şi dinspre faţa omenităţii Mântuitorului Hristos pentru iudei şi pentru Iuda, după Isihie, care şi zice: „*Vrăjmaş* pe Caiafa [îl numeşte], că a slobozit glas asupra Mântuitorului în vremea judecăţii, zicând aşa: *Că a hulit, ce trebuinţă mai avem de martori?* Iar *păcătos* [îl numeşte] pe Iuda, căci cum nu este păcătos cel ce a vândut pe Învăţătorul său?"

[138] Zice însă Teodorit: „Şi Însuşi Stăpânul Hristos încă, deşi de multe ori mai-nainte spunând Sfinţilor Apostoli şi prevestind pătimirea Sa, în vremea pătimirii striga: *Acum sufletul Meu S-a tulburat.* Şi atât de multă nevoinţă a îngăduit firea cea dumnezeiască celei omeneşti să sufere, încât a asuda picături ca de [ὡσεὶ] sânge [asemănătoare sângelui ce picură; unii exegeţi interpretează zicând că picăturile au fost *de* sânge], de înger însă a se întări şi temerea a o birui [cf. Lc. 22: 44]". A zis însă şi Isihie: „Aceasta este însuşire a celor ce sunt în ispite şi în necazuri, nu numai de frică şi de cutremur, ci şi de întunecare a se cuprinde, deznădăjduindu-se cu sufletul".

6. Şi am zis: cine-mi va da mie aripi ca de porumbel şi voi zbura, şi mă voi odihni?

Aripile porumbelului le cere aici David să i se dea: 1) adică pentru că porumbelul zboară degrab şi 2) pentru că porumbelul este o vietate blândă şi nevicleană, precum era şi David: „Cine să-mi dea, zice, aripile preagrabnicului porumbel pentru ca să zbor în locuri de scăpare şi neprimejdioase, şi aşa să mă odihnesc şi să mă liniştesc de desele temeri şi osteneli?”[139]

7. Iată, m-am depărtat fugind, şi m-am sălăşluit în pustie.

„Fugind, zice, de Saul şi de prietenii lui, m-am depărtat de locurile cele locuite, şi am locuit în loc pustiu.”

Diapsalma.

---

[139] Grigorie Teologul zice: „Foarte necăjindu-se întru sine David, cere aripi de porumbel, fie pentru că porumbelul este mai uşor şi mai grabnic, că astfel este tot dreptul, fie că pe Sfântul Duh umbros însemnându-L, prin Care singur scăpăm de cele rele, (şi le cere) ca cât mai departe să se facă [el, David] de relele cele de faţă”. Iar Sfântul Grigorie al Nyssei împreună cu Teodorit zic: „Cuvine-se a ne mira (de David) care a voit a lua aripi de porumbel şi nu de altă pasăre; că arătat este că Duhovnicescul dar dorea, care în chip de porumbel zboară. Căci cum ar zbura cineva către cer, neîntraripându-se cu cereasca aripă şi nefăcându-se în sus suitor prin înalta vieţuire? Cine este aşa, afară din evangheliceştile taine, încât să nu ştie cum că sufletul omenesc este un car [ὄχημα] prin care, asemănându-se pe sine zburătorului porumb, este dus către ceruri?”. Iar Clement [nu am descoperit pe care Clement îl citează Sfântul aici] zice: „Cel ce s-a lepădat pe sine de toată amara şi trupeasca putoare şi s-a ridicat pe sine mai presus decât cele jos târâtoare, află lucrul cel singur vrednic de mulţumire, şi va zbura prin virtutea cea zburătoare, şi prin privirea minţii [vederea duhovnicească] se va odihni”. Iar înţeleptul Nil [Nil Ascetul, cunoscut scriitor filocalic] zice: „Şi nouă ne dă Dumnezeu duhovniceşti aripi, ca şi acum să fugim de pierzătoarele patimi, şi întru ieşirea (sufletelor) să putem zbura mai presus de drăceştile legiuni cele ce năvălesc asupra noastră, însă aripile Sfântului Porumbel sunt privirea cu mintea [vederea duhovnicească] la cele netrupeşti (şi cereşti), prin care, înălţându-se mintea, se odihneşte întru cunoştinţa Sfintei Treimi (La Nichita)”. Iar Isihie zice: „*Aripi* pe Apostoli îi numeşte, că prin aceştia taina lui Hristos în toată lumea a zburat, şi ca în nişte cuiburi, în biserici au zburat. Pe aceştia dar, ca pe nişte aripi de porumbi, adică plini de darul Sfântului Duh, îi voieşte. Iar zicerea *cine* aici nu este zisă ca de unul ce se nedumereşte, ci de unul ce mai mult doreşte şi se grăbeşte (La Nichita)”.

8. Aşteptat-am pe Dumnezeu, Cel ce mă mântuieşte de împuţinarea sufletului şi de vifor.

„Aflându-mă, zice, în pustiu, pe nimeni altul până acum nu am aşteptat ajutor mie fără numai pe Tine, Dumnezeule." Iar *vifor* numeşte iuţimea şi covârşirea tulburării ispitelor[140].

9. Potopeşte, Doamne, şi împarte limbile lor,

Cuvintele acestea, şi cele următoare, le zice David despre Hristos asupra iudeilor: „O Doamne, zice, *potopeşte* limbile lor care hulesc pe Fiul Tău, adică îneacă-le în adâncul gurii lor, şi *împarte-le*, făcându-le a fi neconglăsuite [neunitare] una cu alta, încât să nu mai poată grăi împotriva Mântuitorului Hristos"; ...precum acestea le-au pătimit cu lucrul iudeii, în urmă stricându-se de către romani[141].

că am văzut fărădelege şi pricire* în cetate.

„Pentru aceasta potopeşte, zice, Doamne, limbile iudeilor, pentru că eu, cu ochii cei prooroceşti, am văzut în cetatea Ierusalimului fărădelege şi pricire: *fărădelege* adică, pentru că iudeii cei ce locuiesc într-însa cu fărădelege căutau să omoare pe Începătorul vieţii; iar *pricirea*, pentru că ei împotrivă grăiau lui Hristos, Care învăţa cele mântuitoare.

---

140 Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Cu *viforul* a împreunat şi împuţinarea de suflet, că de ea are parte bărbatul care din ispite se face [γίνεται = se schimbă, se naşte din nou, se preface în om nou], iar aceasta se face la cei ce primesc viforul (adică tulburarea), viteaza cugetare uneori frângând-o şi mintea cea bine-întărită [în sensul de împietrită] ca pe o ceară oarecare topind-o. Pentru aceasta, trebuie ca împreună cu celelalte neputinţe [ἀσθένειαν] să ne rugăm să se şteargă şi aceasta din sufletul nostru, şi nu cu trândăvirile să cădem în deznădăjduirea mântuirii celei de la Hristos, ci mai ales să încuviinţăm întru răbdare şi să credem că Dumnezeu este negreşit ajutător celor ce nădăjduiesc întru Dânsul". Şi Teodorit zice: „Şi Stăpânul Hristos încă, de multe ori în munte, de multe ori şi în pustiu s-a depărtat, ferindu-Se de pizma iudeilor".

141 Zice însă şi Isihie: „Învoirea cea spre rău este cumplită şi, dimpotrivă, mare bunătate este dezbinarea celor ce s-au învoit pentru răutate. Deci când răutatea de sine se va dezbina, cei ce de dânsa ne bântuim dobândim neprimejduire, că vrăjmăşirile cele dintr-însa nu se mai cred [nu mai sunt crezute]. Drept aceea, când Hristos făcea minuni, limbile iudeilor s-au despărţit, că unii ziceau: *Nu este de la Dumnezeu Omul Acesta, că nu păzeşte sâmbăta.* Iar alţii ziceau: *Cum poate un om păcătos să facă astfel de minuni, şi dezbinare era între dânşii*". A zis şi Teodorit: „De vreme ce rea con-glăsuire întrebuinţează [păreri divergente] (zice David), strică-le, Stăpâne, unitatea lor".

* ἀντιλογίαν = sfadă, îndoială, contradicţie, dispută, răzvrătire.

10. Ziua şi noaptea o va înconjura pe ea peste zidurile ei;

„Pe cetatea Ierusalimului, zice, o va înconjura fărădelegea, adică nelegiuirea* *ziua şi noaptea*, adică o perioadă mai lungă de timp, până şi *peste zidurile ei*, adică au înconjurat toată cetatea." Căci cu acest fel de nelegiuire au rămas iudeii şi după moartea pe Cruce pe care au pricinuit-o Stăpânului Hristos, până ce i-au luat pe ei romanii şi tot neamul lor l-au robit după 40 de ani de la Înălţarea Domnului[142].

şi fărădelegea şi osteneala în mijlocul ei, şi nedreptatea.

Iarăşi repetă David aici *fărădelegea*, cu stăruinţă prihănind cetatea Ierusalimului, şi pe iudeii cei ce locuiau într-însa, pentru că ei, mândrindu-se că vieţuiesc după legea lui Dumnezeu, totdeauna făceau fărădelegi. Şi după ce a zis mai sus că Ierusalimul a fost înconjurat de fărădelege până peste ziduri, învaţă acum că nu va lăsa slobodă nici pe [parte] cea dinlăuntru a cetăţii, ci şi într-aceea va încăpea, iar fărădelegea va intra în tribunalul judecătorilor, iar osteneala, întru a alcătui cetăţenii meşteşugiri şi vrăjmăşiri împotriva nevinovaţilor, şi *nedreptatea*, spre a lăcomi la avuţii şi a răi dreptul străin.

11. Şi n-a lipsit din uliţele ei camăta şi vicleşugul.

În fiecare cetate se află drumuri largi şi [drumuri] strâmte; drumurile cele largi se numesc uliţe, prin care pot încăpea câte două şi trei trăsuri una alăturate, iar cele strâmte se numesc hudeţe*, prin care intră poporul. Deci David zice că din

---

* Sunt puse aici în contrast fărădelegea (ἀνομία) cu nelegiuirea (παρανομίᾳ). Prima se referă atât la starea în care se află cel ce o săvârşeşte, cât şi fapta ce rezultă de aici, iar a doua se referă mai mult la fapta săvârşită.

142 Iar Isihie zice: „Fără legiuire judecându-se Hristos, împotrivă-grăire a urmat între cei ce-L judecau, între Pilat adică şi [între] iudei, el [primul] zicând: Nu aflu nici o pricină în Omul acesta; iar aceia: *Noi lege avem, şi după legea noastră trebuie a muri*; şi *ziua*, adică în vremea Crucii, iar *noaptea*, în vremea vânzării; iar *peste ziduri* (zice) adică peste preoţi: că ei sunt zidurile norodului; iar *fărădelege şi nedreptate*: zice adică fărădelege, că legea nu o păzeau duhovniceşte, iar nedreptate, că atâtea faceri de bine primind ei de la Tatăl, pe Fiul Lui, pe Doctorul şi Hrănitorul lor L-au dat Crucii. Să ne păzim şi noi însă, şi nici ziua, nici noaptea, peste zidurile noastre, adică asupra faptelor celor bune a nu avea fărădelege, ori dacă dimpotrivă [vom face], negreşit să aşteptăm împotrivă-grăire".

* Sau hudiţe. Hudeţa este o uliţă mai mică, ulicioară; ulicioară înfundată; înfundătură, impas.

ulițele Ierusalimului, unde se fac târgurile și precupiile*, nu lipsea camăta și vicleșugul[143]. *Camăta*, pentru că în aceste [târguri și precupii] aflându-se oamenii, luau dobânzi pe banii lor, însă pe ascuns, fiindcă dobânda o oprea și legea veche, și dintr-însele nu lipsea iarăși nici vicleșugul, deoarece cei ce vindeau și cumpărau întrebuințau vicleșuguri și minciuni, amăgind unii pe alții, ori că și alte vrăjmășiri întrebuințau între dânșii. Cu cele de mai sus zise păcate anume a arătat David din parte că iudeii făceau de obște toate răutățile*.

12. Că de m-ar fi ocărât vrăjmașul, aș fi răbdat.
13. Și cel ce mă urăște, de ar fi grăit mari asupra mea, m-aș fi ascuns de dânsul.

Cuvintele acestea și cele următoare se zic dinspre fața Stăpânului Hristos asupra lui Iuda vânzătorul, precum zic dumnezeiescul Chiril și Teodorit. *A ocărât* a zis în loc de „M-au defăimat și M-au clevetit". Iar *mari au grăit* în loc de „fără omenie au grăit și M-au înfricoșat", pentru că amândouă acestea le-a făcut Iuda, și a clevetit pe Domnul către iudei, și L-a îngrozit, dându-L pe El la moarte[144].

---

* Precupețiile, comerțul necinstit, specula.
[143] *Ulițele* însă însemnează viața cea îndulcitoare și pătimașă, și calea cea largă a pieirii, întru care pururea și osteneala cea pentru cele rele, și vicleșugul cel pentru amăgituri [se află]. Iar Teodorit zice că: „Se cuvine însă a însemna că nu numai deplinătatea Testamentului celui Nou, ci și viețuirea după lege ce cere camătă (adică dobândă) o prihănește, și cu fărădelegea, și cu nedreptatea, și cu vicleșugul, pe aceasta o însoțește".
* Răutatea lor a sporit astăzi mai mult ca oricând. Patimă nu se lasă satisfăcută niciodată.
[144] Iar Marele Vasile zice: „«Cele ce se fac de la vrăjmașii cei arătat neîmpăcați [de nepotolit], să se socotească, zice, ușoare și suferite [suportabile]». Învinovățește însă fățărniciile celor ce sunt împreună, care lucrează vrăjmășirea cu arătarea prieteșugului celui ca de un suflet [sub aparența unității sufletești dintre ei], de care nici nu este cu putință a scăpa, pentru fățărnicia apropierii, nici a se feri nu este cu lesnire și a se păzi de vătămarea cea de la dânșii, pentru că în fățărnicia prieteșugului se ascunde vicleșugul cel în adânc pregătit [cu tact]: că ura, întru adânc știind-o [frământând-o în focul patimilor], arată dragoste vopsită pe deasupra, după cum și stâncile cele din mare, care, cu puțină apă fiind acoperite, rău neprevăzut se fac celor ce nu știu a se păzi; iar de cel ce se fățărnicește de prieten, iar în adânc vrăjmășește, nu e cu putință cu lesnire a scăpa. Iar David acum pe acestea le filosofează". [Iată o descriere a așa-numitelor relații civilizate dintre oameni; cuvântul psalmistului și a tâlcuitorului său e cum nu se poate mai actual. În fiecare dintre noi recunoaștem un vicleșug ascuns, o fățărnicie, rușinea dezvăluirii întunericului din noi ar fi prea mare pentru a fi îndurată, dar numai prin expunerea ei la suprafață, în fața celorlalți și a lui Dumnezeu, o vom putea stârpi, căci focul patimii acesteia nu poate fi stins decât prin apa iertării lui Hristos, prin râurile Duhului Sfânt (cf. In. 7: 38), dar și prin iertarea plină de înțelegere, compătimire și iubire a celor cărora le-am greșit.] „A zis însă și Isihie: „Și Hristos, pe Iuda, prin proorocia aceasta l-a mustrat".

14. Iar tu, omule, cel întocmai la suflet, dregătorul meu şi cunoscutul meu.

Zicerea trebuie a se subînţelege aici astfel: „Că tu, Iudo, omul cel de un suflet, M-ai ocărât şi ai grăit mari asupra Mea". *Cel întocmai la suflet* îl numeşte Domnul, adică prieten, iar *dregător al Său*, pentru că şi el a fost hirotonisit de Domnul împreună cu ceilalţi Apostoli, povăţuitor şi începător al celor ce cred întru Hristos, după zicerea aceasta: *Pune-i-vei pe ei stăpânitori peste tot pământul* (Ps. 44: 19). Iar *cunoscut*, adică „cu adevărat al Meu".

15. Carele împreună cu Mine te-ai îndulcit în mâncări,

„Iudo, zice, tu M-ai ocărât, care cu mine aflându-te, *te-ai îndulcit*, adică făceai bucate." Fiindcă toate mâncări, alcătuindu-se, se fac mai dulci*. Ori prin *mâncări* poţi înţelege învăţătura propovăduirii prin care se hrăneau sufletele celor ce credeau, iar această învăţătură, şi Iuda, ca un Apostol ce era, o îndulcea, adică o făcea bine-primită lui Hristos[145].

în casa lui Dumnezeu am umblat într-un gând.

„Împreună cu tine, zice, Iudo, mergeam în sfinţita biserică a lui Dumnezeu într-o socotinţă asemănătoare, atât de mult şi adevărat te aveam ca ucenic al Meu, fără osebire."

16. Să vie dar moartea peste ei,

„Acestea mai-nainte văzându-le David, blestemă aici pe Iuda, şi pe Anna, şi pe Caiafa, şi pe iudeii ucigători ai lui Hristos."

---

* Adică în sensul că, prin preparare, se fac mai gustoase.

[145] Iar Isihie, în loc de *dregătorul meu*, a tălmăcit prin „prietenul meu", iar în loc de *cel întocmai la suflet şi cunoscutul meu* a zis „...de o lucrare şi ştiut". A zis însă şi Teodorit: „Cele ce mi se fac de la vrăjmaşi, uşoare mi se par şi suferite (suportabile), că se lucrează de vrăjmaşi şi de luptători, dar, de este cu putinţă, măcar de arătatul vrăjmaş să scap. Iar decât toate mai necurat, mi se pare a fi bărbatul cel obişnuit [casnic] şi de o socotinţă cu mine, şi care este de-o masă şi împreună hrănit cu mine, împreună împărtăşit şi de dumnezeieştile lucrări, iar în cele omeneşti [îndemnat] să lucreze cele ale vrăjmaşilor şi luptătorilor. Încă şi până acum se poate vedea acelaşi vicleşug şi ucidere înmulţindu-se la unii, precum ne încredinţează isprava lucrurilor [urmările lor]: că nu numai de celelalte împreună împărtăşindu-se, vând pe cei ce îi au lângă sine pe dânşii [pe cei ce le dau lor cele împărtăşite: hrană etc.]; dar încă şi de dumnezeieştile Taine împreună împărtăşindu-se, nu numai că se vând unii pe alţii, ci şi morţi îşi gătesc unii altora, şi mai ales jurăminte mijlocind".

şi să se pogoare în iad de vii,

Dar de a zis mai sus David *să vie moartea peste ei*, cum de zice acum *să se pogoare în iad de vii*? Că aceasta [pare că] nu se potriveşte. Răspundem că unii din iudei au murit de năprasnă, că aici, prin *moarte*, nu o înțelege pe cea firească, ci pe cea silnică, pricinuită din spânzurătoare, ori din război, ori din alt oarecare chip amar (în chipul în care a murit şi Iuda, spânzurându-se însuşi pe sine), iar alții dintr-înşii, silnicindu-se şi prigonindu-se de ostaşi romani, s-au aruncat pe sine în prăpăstii, iar alții intrând prin gropi şi prin puțuri secate ca să se ascundă vreme îndelungată, ticăloşindu-se de foame, de sete şi de frică, precum istoriseşte istoricul Iosif Flavie. Pentru aceasta şi *iad* numeşte David gropile şi puțurile cele adânci, din pricina întunecării lor care li s-a făcut mormânt, că au rămas acolo într-însele şi s-au stricat. Iar alții zic că, deoarece iudeii vrăjmăşeau pe Hristos împreună cu dracii, pentru aceasta pe iudei i-a blestemat să moară, iar pe draci îi blestemă să se coboare în fundurile iadului. Iar aceştia i-a numit *vii* pentru că sunt nemuritori: „Coboară-se, zice, în iad dracii cei ce după fire sunt vii”[146].

17. Că vicleşug este în vremelniciile* lor, în mijlocul lor.

„Pentru aceasta, zice, să vie moartea peste ei, pentru că cu vicleşug petrec în cetatea vremelniciei lor, fiindcă nu aveau răutate pe deasupra şi în față, ci în adâncul inimilor lor, iar *vremelnicii* a numit locuințele iudeilor, pentru că vremelniceşte locuiau într-însele, de vreme ce după puțini ani urmau a se strica de către romani.”

---

[146] Iar altul zice că „să vie şi să se pogoare...”; prooroceşte astfel, zicând în loc de „va veni moarte peste ei şi se vor pogorî în iad”, arătând dreptatea pedepsirii: „Că viața lor, zice, s-a umplut de toată răutatea şi vicleşugul, că, pentru împuținarea anilor, *vremelnicie* numeşte petrecerea fiecăruia şi viața aceasta întru care vremelnicim, iar nu locuim, după Teodorit, şi fericiți sunt cei ce socotesc viața aceasta vremelnicie, şi nu lucrare”. Zice însă şi Atanasie: „«De vreme ce nu Te-au voit pe Tine, Viața, a Te primi, pentru aceasta dar, mort îi vei moşteni pe ei». Căci, cunoscându-L pe El a fi moştenitor, au zis: *Veniți să-L ucidem pe El* (Mt. 21: 38)”.

* παροικίαις, de la παροικία. Mitropolitul Veniamin redă prin „nemerniciile”; în I Pt. 1: 17 este redat prin „vremelniciile”; în Biblia 1914 avem „locaşurile”. Literal, termenul se traduce prin „loc temporar de şedere”. La fel avem şi în Ps. 119: 5, unde este tradus mai corect. Interesant e că de aici avem cuvântul „parohie”, ceea ce înseamnă că parohia nu e un loc oarecare, ci unul de tranzit, am zice noi, un loc de pregătire pentru veşnicele locaşuri.

18. Eu către Dumnezeu am strigat, şi Domnul m-a auzit pe mine.

„Eu, zice, desăvârşit m-am încredinţat că m-a ascultat Domnul." Mai frumos însă este a zice că: „Eu am strigat către Părintele, şi Fiul m-a auzit". Pentru că Fiul este Cel care a pierdut şi a stricat pe iudei, după rugăciunea pe care Însuşi Fiul o a zis către Părintele prin gura lui David, *iar Tu, Doamne, miluieşte-mă şi mă scoală şi voi răsplăti lor* (Ps. 40: 10)"[147].

19. Seara şi dimineaţa şi la amiază-zi spune-voi şi voi povesti, şi va auzi glasul meu.

Cu aceste cuvinte arată David cele trei vremi ale adunărilor celor mari, adică a rugăciunilor, pe care vremi noi le numim Vecernie (adică rugăciune de seară), Utrenie (adică rugăciune de dimineaţă), şi amiază-zi, când cântăm adică Ceasul al Şaselea[148]: „Eu, zice, voi povesti minunile lui Dumnezeu, şi voi spune acestea tuturor celor ce sunt cu mine". Drept aceea, unul şi acelaşi lucru însemnează şi zicerea *spune-voi* şi zicerea *voi povesti*. Ori zice: „Cele vechi voi povesti, iar minunile lui Dumnezeu, cele din nou acum făcute, întru mine le voi spune".

---

[147] Iar altul zice: „Zicând însă David *am strigat, şi Domnul m-a auzit*, nu slava oamenilor o vânează, ci spre a sa râvnă deşteaptă pe alţii, ca şi aceştia, strigând, să se audă [să fie ascultaţi]". Şi Teodorit zice: „Nu numai pe Părintele, zice, a-L ruga m-am învăţat, ci şi pe Unul-Născut Fiul Lui, Care cu puţin mai pe urmă va să primească din mine iconomia cea după trup".

[148] Iar după alt tâlcuitor: „«De trei ori pe zi, zice, cel mai puţin voi vesti şi voi spune laude şi slavoslovii». Iar într-altele locuri zice că şi de şapte ori pe zi Îl laudă (cf. Ps 118: 164). Dar acum spune datoria cea neapărată, şi adeseori a cântării de laudă: că seara adică, spre paza bântuielilor celor din întuneric, iar dimineaţa, spre păzirea lovirilor celor de zi ale vrăjmaşului, şi amiază-zi, spre mai multa neprimejduire şi buna sporire a lucrurilor, de nevoie este a binecuvânta pe Dumnezeu". Iar Isihie, la tainele lui Hristos dă acestea: „Spune David tainele cele ce s-au făcut în vremile acestea, şi zice: *seara* adică, cum Îl îngropa Iosif şi-L înfăşura Nicodim; şi iarăşi, cum uşile Sionului, fiind încuiate, intra Hristos; iar *dimineaţa*, cum a fost dus la divanul lui Pilat şi cum, înviind din morţi, S-a arătat pe Sine femeilor; iar *amiază-zi*, cum S-a răstignit, şi firea o a cutremurat, nu ca să o piardă, ci vrând a o înnoi şi a o îndrepta. Şi pentru ce făgăduia a le povesti acestea? Fiindcă erau cuprinzătoare şi de celelalte minuni ale Celui Unuia-Născut. Drept aceea, şi glasul acestuia zice că-l va asculta Părintele, de povestirea ziselor taine bucurându-se".

20. Izbăvi-va cu pace sufletul meu de cei ce se apropie de mine, că întru mulți erau cu mine.

„Cu pace, zice, adică fără osteneală și durere va izbăvi Dumnezeu sufletul meu de cei ce se ating de mine, adică de cei ce erau cu Saul, și erau rudenii ale lui David și împreună ostași." Apoi zice și pricina, pentru care ei erau atingându-se de el, că adică ei împreună cu alți mulți ostași erau petrecând împreună cu mine și împreună oștindu-ne[149].

21. Auzi-va Dumnezeu, și-i va smeri pe dânșii, Cel ce este mai-nainte de veci,

Fiindcă Dumnezeu a făcut veacurile, pentru aceasta se zice că este mai-nainte de veacuri[150].

Diapsalma.

22. Că nu este lor schimbare, că nu s-au temut de Dumnezeu,

„Întru răii cei de mai sus, zice, nici o prefacere nu este din răutate în bunătate, ci rămân neschimbați întru răutate." Că și Simmah așa a tălmăcit: „Că nu se schimbă, zice, nici nu se tem de Dumnezeu". Acestea însă pot a se zice asupra iudeilor, ucigașii lui Hristos, că după ce David mai sus i-a blestemat, acum, aici, zice că: „Mă va asculta Hristos, și-l va smeri [pe Ierusalim]". Pentru că, din

---

[149] Teodorit zice că: „Aceasta – *întru mulți erau cu mine* – înseamnează că erau mulți vrăjmași". Că și Simmah așa a tălmăcit: „nu puțini erau către mine", adică „nu oarecari mici erau cei ce voiau a tulbura sufletul meu". Vezi însă la sfârșitul psalmului, unde zice însuși Eftimie: „Că aceasta – *întru mulți erau cu mine* – este în loc de «împreună cu mulți erau împotriva mea», după schimbarea [inversarea] voilor [προθέσεων] [...]". Iar Isihie zice că cuvintele acestea se zic dinspre fața lui Hristos: „«Izbăvi-se-va sufletul Meu în pace de către cei ce se ating de Mine»; ori de către ostașii cei ce i-au înconjurat mormântul Lui, ori de către mincinoșii martori care au stătut împrejurul Lui în vremea judecății, ori de către puterile cele din iad care erau împrejurul Său, și cu adevărat înspăimântându-se dar și păzind ca să nu scoată de acolo toată robimea celor morți".

[150] Iar dumnezeiescul Dionisie zice: „Dumnezeu, și ca un veac, și ca un timp se laudă, ca Unul ce este pricinuitor al tuturor timpurilor și al veacurilor, ca Cel mai-nainte de vreme și mai presus de vreme; și iarăși, fiind mai-nainte de veacuri, precum este și mai-nainte de veac și mai presus de veac, și Împărăția Sa este împărăție peste toate veacurile". Altul însă adaugă și zice: „Aici dar, bine s-a zis aceasta, adică că este mai-nainte de veacuri: «Că nu vor avea chip [ieșire], zice, a scăpa către alt Dumnezeu, când, de Tine, Cel pururea vecuitor și singur, se vor pedepsi»".

iudei, unii au fost ucişi de către romani în bătălia Ierusalimului, precum am zis mai sus, iar alţii, câţi au rămas, slujesc necinstiţi şi smeriţi la toate neamurile cu cele mai proaste slujbe". A zis însă că Hristos este mai-nainte de veacuri după Dumnezeire, pentru că iudeii ziceau că a luat începutul numai de la maică, ca un om gol [simplu]. Iar aceasta - *că nu este lor schimbare* - se înţelege încă şi-ntr-alt fel pentru iudei, anume că Hristos era schimbarea şi plata de răscumpărare Care S-a dat pentru toţi oamenii, fiindcă iudeii nu au primit pe Hristos, pentru aceasta nu este pentru dânşii altă schimbare vrednică, adică ca prin aceea să se izbăvească de Diavolul şi de moartea cea veşnică[151].

întins-a mâna Sa spre răsplătire.

„Întins-a, zice, Dumnezeu puterea Sa cea schimbătoare, pentru ca să răsplătească ucigaşilor de Hristos iudei cuvenita lor pedeapsă (după Didim)."[152]

---

[151] Altul însă zice că (aceasta) – *nu este lor schimbare* – se înţelege în loc de „că nici jertfă potrivită răutăţii lor nu vor avea să aducă, ca unii ce au păcătuit nevindecat, că, din păcate, unele sunt cu anevoie de vindecat, ori şi nevindecate [de nevindecat], iar altele se pot vindeca". Iar Simmah aşa a tălmăcit: „Că ei nu se schimbă, nici nu se tem de Dumnezeu, că nici socotinţa lor cea rea nu se schimbă, nici nu se tem de Dumnezeu. Pentru aceasta dar, zice, văzând năravul lor cel nepocăit, îi îmbracă cu pre-zisele rele întâmplări (după Teodorit)". A zis încă şi Atanasie că: „Lepădându-se odată de cinstitul sânge al lui Hristos, de schimbul [ἀντάλλαγμα; vezi şi Mt. 16: 26] cel venit odată pentru viaţa lumii, nu mai pot avea izbăvitor". [Hristos este Cel ce Se dă pe Sine cu totul ca om lui Dumnezeu, ca un *schimb*, pentru răscumpărarea oamenilor ca un *schimb*. Se zice schimb deoarece el a dat toată voinţa Sa umană, punând-o în slujba Părintelui şi a voii Sale dumnezeieşti, pentru ca apoi să primească ca *schimb* toată puterea din cer şi pe pământ şi ca om, dând tuturor putinţa de a face acelaşi lucru în comuniune cu El. Nu este un act exclusiv juridic; în planul dumnezeiesc nu putem aplica legile juridice aşa cum le înţelegem noi, omeneşte, ci într-un mod dumnezeiesc, care transcende sensul cuvintelor. Prin comuniunea cu El, cuvintele omeneşti, chiar cele ale Evangheliei, vor fi pricină de dezbinare sau de adâncire până la sfârşitul veacurilor, de dezbinare tocmai pentru că nu se înţeleg dumnezeieşte, adică în comuniune cu Cel ce le-a insuflat, sau cu cei ce le trăiesc din plin prin harul Lui. Simplele cunoştinţe, oricât de elaborate, duc sigur la rătăcire.]

[152] Aceasta, câte trei tâlcuitori, aşa o au tâlcuit: „Întins-a mâna Sa asupra celor ce erau în pace cu Dânsul - adică Saul nu prigonea pe vreun potrivnic, ci pe făcătorul de bine, pe rudenie şi pe cunoscut; nici Iuda nu a vândut pe vreun vrăjmaş, ci pe Mântuitorul şi pe Dătătorul bunătăţilor - deci zicerea *întins-a mâna Sa spre răsplătire* însemnează că, tinzând mâna spre a le da răsplătire, nici un bine n-au adus, ci toate erau pline de vicleşug şi de răutate". Iar Atanasie cu Eusebie zic: „El adică, zice, a tins mâna Sa cea dătătoare de bunătăţi, spre a se împărtăşi ei de buna-cuvântare. Iar ei (iudeii) nu numai că nu au primit, ci şi Testamentul au spurcat, adică pe cel evanghelicesc". Zice însă şi Isihie: „Se cuvine a ne minuna de scumpătatea [acrivia] proorociei, că aceasta cu înseşi lucrurile lui Iuda se înţelege: că voind a întoarce arhiereilor argintul vânzării, negreşit [se socoteşte că] a întins [şi] mâna".

23. Spurcat-au* aşezământul Lui,

Prietenii lui Saul adică au spurcat legea lui Dumnezeu, adică o au defăimat, [lege] care zice: *Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi* (Lev. 19: 18). Şi: *Să nu urăşti pe fratele tău întru gândul tău* (Lev. 19: 17), şi altele asemenea. Iar ucigaşii de iudei au spurcat Sfânta Evanghelie, pentru că, neprimind-o, o au socotit ca lucru necinstit, că spurcat este lucrul necurat şi necinstit.

împărţitu-s-au de mânia feţei Lui, şi s-au apropiat inimile lor.

„De mânia lui Hristos, zice, s-au împărţit iudeii în toată lumea, când oştile romane din temelie au risipit Ierusalimul, pentru aceasta, unii ziceau că relele acestea le-au pătimit pentru că au omorât pe Hristos, dintre care unul [din cei ce ziceau] este Iosif*, care puţin de nu mărturiseşte pe Hristos de Dumnezeu în istoria luării Ierusalimului*. Iar după ce au pătimit acestea iudeii, s-au apropiat inimile lor de adevăr, gândind că poate Iisus era Dumnezeu, că *apropiere* se numeşte şi nedumerirea* gândului[153].

24. Muiatu-s-au cuvintele lor mai mult decât untuldelemn, şi acelea sunt săgeţi.

Cuvântul acesta, de obşte, se zice pentru toţi iudeii care, până a nu răstigni pe Domnul, Îi aduceau cuvinte moi ca untuldelemn, numindu-L pe El Rabi şi Învăţător, şi zicând: *Ştim că adevărat eşti, şi calea lui Dumnezeu întru adevăr o înveţi* (Mt. 22: 16), şi alte cuvinte la fel de moi. Dar însă aceste blânde şi blajine [cuvinte] dinlăuntru erau săgeţi ascuţite, pe care asupra Lui le aruncau iudeii,

---

* Profanat-au, pângărit-au, necinstit-au, batjocorit-au...

* Ιώσηπος. Este vorba, desigur, de Iosif Flaviu, al cărui nume s-a redat în greceşte prin Iosip. Mitropolitul Veniamin l-a redat cu „Iosip".

* În cunoscutele cărţi ale acelui istoric - pe care unii Sfinţii Părinţi ne îndeamnă să-l citim - există referinţe, ce-i drept cam puţine, şi „la rece", despre Hristos, Sfântul Ioan Botezătorul şi alţii. Nu ştim dacă s-a convertit la Creştinism. Cel mai probabil e că nu. El este apreciat pentru nepărtinirea cu care a prezentat istoria căderii Ierusalimului.

* ἀμφιβολία = ambiguitatea...; apropierea unor iudei de Hristos s-a făcut ceva mai greu, printr-o credinţă slabă, treptat, ceea ce a implicat gânduri de îndoială, ambigue, de necredinţă.

[153] Iar altul zice că: „Iudeii s-au împărţit cu adevărat [s-au împrăştiat] în toate locurile; se con-glăsuiesc însă şi se unesc după răutate, că aceasta însemnează zicerea *s-au apropiat inimile lor*".

dorind sângele Lui. Poate însă a se zice graiul acesta şi pentru Saul, şi pentru cei [împreună] cu Saul, care, făţărnicindu-se, ziceau: *Glasul tău este acesta, fiule David?* (I Împăraţi 24: 17), şi alte asemenea cuvinte, moi fiind pe dinafară şi în arătare, iar pe dinlăuntru şi la înţeles săgeţi otrăvitoare[154].

25. Aruncă spre Domnul grija ta, şi El te va hrăni;

Cu aceste cuvinte, David învaţă de obşte pe toţi care se vrăjmăşesc de către alţii, zicând fiecăruia: „Aruncă, frate, grija întregii tale vieţi şi a sufletului tău către Dumnezeu, pentru că El te va hrăni şi trupeşte şi sufleteşte, iar hrănindu-te, arătat este că şi te va îmbrăca, şi îmbrăcându-te, negreşit că te va şi păzi şi de toate ispitele te va izbăvi"[155].

nu va da în veac clătinare dreptului.

„Dumnezeu, zice, nu va lăsa pe cel drept să pătimească clătinare şi tulburare vreme îndelungată, că zice Apostolul: *Credincios este Dumnezeu, care nu vă va lăsa a vă ispiti mai mult decât puteţi* (I Cor. 1: 13). Iar *nu va da* a zis pentru că Dumnezeu, îngăduind a se ridica ispite de la Diavolul asupra drepţilor, se vede că Însuşi le dă, pentru că, putând a le opri, nu voieşte, spre cercarea şi cununa celor ce se ispitesc.

---

[154] Se zic acestea şi pentru Iuda, care a zis Domnului: *Bucură-te, Rabi, şi L-a arătat* (Mt. 26: 49). În loc de *săgeţi*, Achila a zis „suliţe", că se vedeau graiurile lui Iuda asemenea cu luciul untului de măsline şi al celui de vacă, precum a zis Simmah. Iar sfaturile sunt asemenea cu săgeţile şi suliţele cele prea ascuţite, după Teodorit, care şi adaugă: „Mulţi, de acestea bolind, înveliţi cu perdeaua prieteşugului [făţărind prieteşugul], către cei de dânşii nedreptăţiţi, zic: «Au doară eu te-am nedreptăţit?»". Iar Isihie, mai cu luare-aminte a înţeles zicerea, scriind: „Cuvinte moi aveau iudeii şi, după părere [aparent], cuvintele lor covârşeau toată bunătatea cu care ispiteau înţelepciunea lui Dumnezeu, precum ispitesc corăbierii marea cu plumbul; că ce poate plumbul să facă în adânc? Că înţelepciunea lui Dumnezeu adânc de înţelegere este".

[155] Zice însă dumnezeiescul Chiril: „A arunca însă purtarea de grijă la Domnul, aceasta nu înseamnă a ne afla cu totul fără osteneală şi fără simţire, ci a ne îngriji adică după măsura puterii fiecăruia, iar totul a-l atârna de ajutorul lui Dumnezeu, care ajutor şi neputinţa noastră poate a o întări, şi celor de care purtăm de grijă a le da bun sfârşit. Bine dar ne povăţuieşte cântătorul de psalmi spre evlavie, că Domnul, Cel ce pe toate cu a Sa negrăită putere le-a adus întru a fi, tuturor ne va da şi hrană când vom arunca spre Dânsul nădejdea noastră. Dar ce însemnează a ne arunca nădejdea spre Dânsul? Aceasta adică [înseamnă] a ne depărta mintea de lucrurile cele din lume şi a purta de grijă cum vom putea plăcea Lui".

26. Iar Tu, Dumnezeule, pogorî-vei pe dânşii în puţul stricăciunii.

„Tu, zice, Doamne, pogorî-vei pe oamenii cei vrăjmăşitori. Unde? În puţul stricăciunii." Şi l-a numit *puţ al stricăciunii* pentru ca să arate munca cea adâncă şi nescăpată ce o vor suferi oamenii cei vrăjmăşitori[156].

27. Bărbaţii sângiurilor şi ai vicleşugului nu-şi vor înjumătăţi zilele lor;

Şi cum însuşi David zice în Psalmul 72 despre oamenii cei aşa ucigaşi şi vicleni că: *Şi zile pline se vor afla întru dânşii* (stih 10), iar aici zice dimpotrivă, că oamenii nu-şi vor înjumătăţi viaţa lor? Răspundem că: „Întru acelea, zice, se vor afla plinite şi săvârşite zilele celor răi, nu pentru măsura [anilor] celor răi, ci pentru răutatea lor, adică zilele lor vor fi pline de răutate. Iar aici zice că Dumnezeu, cunoscând mai-nainte păcatul răutăţii oamenilor celor ucigaşi şi vicleni, îi seceră pe ei mai-nainte de vremea morţii lor, ca nu, trăind mai mult, să păcătuiască şi mai mult, şi li se face lor pedeapsa iubire de oameni, după Grigorie Teologul. Cuvântul acesta nu este atotcuprinzător*, nici nu urmează totdeauna la toţi răii, a nu-şi înjumătăţi adică zilele lor, deoarece mulţi răi îmbătrânesc împreună cu răutatea lor, ci se zice pentru aceea că, de multe ori, oamenii cei răi mor cu moarte fără de vreme [de năprasnă]. Ori a zis Proorocul aceasta şi pentru ca să înfricoşeze pe oamenii cei ucigaşi şi vicleni. Iar *bărbaţi ai sângiurilor şi ai vicleşugului* a zis despre cei ce se îmbărbătau în ucideri şi în vicleşuguri, iar cu numele vicleşugului a arătat David toată răutatea. Ori şi după alt chip se înţelege aceasta, că precum *om al păcii* Scriptura numeşte pe cel paşnic, aşa şi *bărbat al sângiurilor* pe ucigaş şi pe cel ce se bucură de vărsare de sânge [îl numeşte], şi *bărbat al vicleşugului* pe cel viclean şi pe cel ce se bucură de vicleşug[157].

---

[156] Că a zis şi Teodorit: „*Puţ al stricăciunii* pe nescăpata muncă o a zis. Că precum cel căzut în puţ [se face] plin de oarecare necurăţie şi noroi, cu neputinţă este a scăpa de pieire, aşa şi cel ce se dă de Dumnezeu în muncă, nu este cu putinţă de a afla mântuire din altă parte".

* Nu este universal, nu se aplică tuturor.

[157] Atanasie însă zice că: „*Bărbaţi ai sângiurilor* îi numeşte aici pe iudeii care au omorât pe începătorul vieţii, şi au zis: *Sângele Lui asupra noastră şi asupra fiilor noştri* (Mt. 27: 25), şi vinovaţi s-au făcut pentru toate sângiurile drepţilor care s-au vărsat (cf. Lc. 11: 51), că aceştia n-au plinit vremea cea firească a vieţii, fiindcă s-au dedat în sabia romanilor, după 40 de ani de la Înălţarea Domnului". Aceleaşi le zic şi Eusebie şi Didim.

iar eu, Doamne, voi nădăjdui spre Tine.

Acest cuvânt este o glăsuire pe care obişnuieşte a o zice David, fiindcă odată a cercat ce rod are nădejdea cea întru Dumnezeu, pentru aceasta nădăjduieşte cu totul prin tot Dumnezeu*. Încă şi tuturor mărturiseşte că nădăjduieşte într-Însul[158].

Aceasta este tâlcuirea psalmului acesta, se potrivesc însă acestea a se zice moraliceşte şi la noi, afară de puţine oarecari ziceri pe care le vom însemna; câte ziceri însă sunt lesne de înţeles, le vom lăsa să se înţeleagă după tâlcuirea pe care le-am făcut-o mai sus, iar câte sunt greu înţelese, acestea le vom adăuga aici. Deci fiecare poate zice acestea întru sine [ca de pildă]: *Mâhnitu-m-am întru îndeletnicirea mea* [v. 1], adică „cu vorbirea* şi cu învoirea ce am făcut cu gândurile cele pătimaşe", că învoirea aceasta pricinuieşte la urmă sufletului mâhniciune şi căinţă, ori „m-am mâhnit pentru vorbirea cea fără de vreme şi bârfirea ce am făcut cu oamenii necunoscuţi şi cum s-a întâmplat...; şi *m-am tulburat* [v.1] de lovirea [atacul] gândurilor celor rele pe care *vrăjmaşul* meu şi *păcătosul* drac le aduce asupra mea, şi m-am depărtat de la Dumnezeu, pentru că m-am apropiat de demoni prin viaţa mea cea stricată şi necurată [vv. 2, 3, 4, 5.], şi am locuit în *pustiul* şi neroditorul loc de faptă bună [v. 7]. *Potopeşte dar Doamne* şi desparte limbile dracilor spre a nu putea ei a se conglăsui ca să mă vrăjmăşească, că am văzut fărădelege şi pricire în cetate, adică întru petrecerea dracilor, fiindcă ei nelegiuiesc păcătuind şi grăiesc împotriva poruncilor Tale, Doamne [v. 9], iar *ziduri ale cetăţii lor* sunt cei mai tari dintre draci [v. 10].

Iar *osteneală este în mijlocul* cetăţii dracilor [v. 10] pentru acei creştini care vitejeşte se luptă împotriva lovirilor [atacurilor] lor şi nu le primesc; iar *uliţe* sunt căile cele largi ale dracilor, deoarece se împotrivesc căii celei strâmte a lui Dumnezeu şi a faptei bune; iar *camăta* dracilor este adăugirea şi creşterea păcatului [v. 11]; iar zicerea *de m-ar fi ocărât vrăjmaşul* şi celelalte, până la zicerea să *vie moartea peste ei*, se zice dinspre faţa lui Hristos asupra lui Iuda [vv. 12-16], precum le-am tâlcuit, iar [adică la *să vie moartea peste ei*, se înţelege] „să vie moartea peste draci", adică nelucrarea răutăţii lor; iar zicerea *coboară-se în iad de vii* o am tâlcuit; iar *vremelniciile* dracilor sunt apropierile cele ce le fac ei către noi, în faţa inimii vremelnicind, şi tot ei se zic că se ating de noi, pentru că înăuntru lovesc totdeauna cu gândurile cele rele, şi de ruşine, şi hulitoare; iar *întru mulţi erau cu mine* [v. 20] este în loc de „împreună cu mulţi erau în mine", după

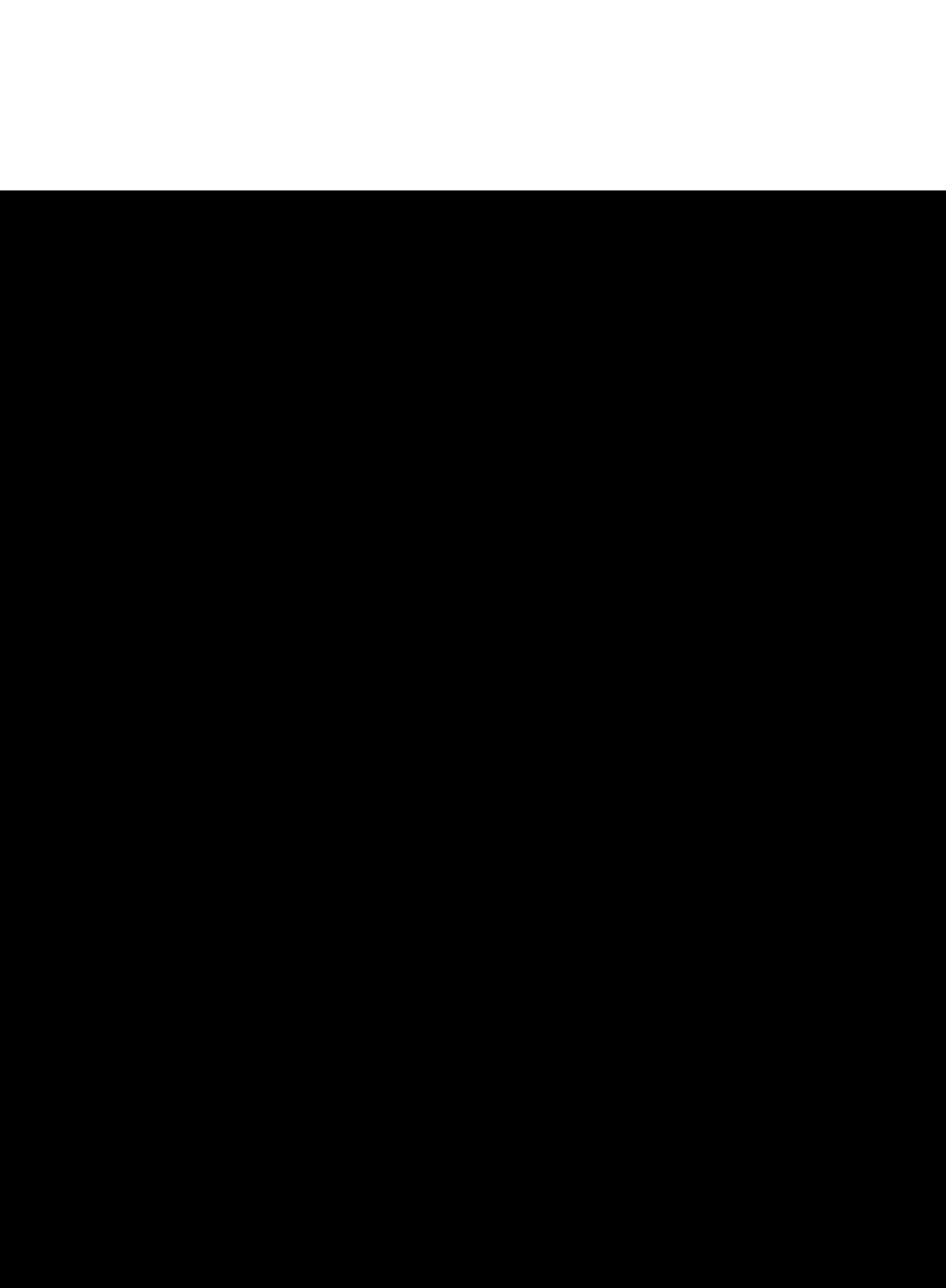
---

* ὅλωσ δὶ ὅλος εἰς τον Θεον. Mitropolitul Veniamin: „(...) cu totul Lui, tot întru Dumnezeu. Sau, mai limpede: cu totul pe temeiul lui Dumnezeu întreg".

[158] Zice însă şi Isihie: „Credinciosul să zică aceasta, (...) că nădejdea cea întru Dumnezeu dăruieşte slobozenia de rele şi câştigarea tuturor bunătăţilor".

* ὁμιλίαν. Din pricina discuţiilor cu alţii.

schimbarea propoziţiilor, care însemnează că „mulţi au venit asupra mea, şi nu este schimbare întru draci de la răutate în fapta bună", precum am tâlcuit; *şi au spurcat aşezământul Lui* [v. 23] în loc de „l-au defăimat"; şi *s-au apropiat inimile lor* [v. 23], adică sfaturile dracilor; iar prin *muia-tu-s-au cuvintele lor* (ale dracilor) [v. 24] se înţelege „atunci când ne supun gândurile păcatului", căci ei ni se linguşesc la început, şi ne amăgesc cu dulceaţa păcatului, ori şi cu cele de-a dreapta ale faptei bune, dar se sfârşesc întru amărăciune şi în păcat învederat şi dovedit.

Catisma a opta

PSALMUL 55

Întru sfârşit, pentru poporul ce se depărtase de la cele sfinte. Lui David, spre inscripţia* stâlpului, când l-au prins pe el cei de alt neam în Ghet.

Precum psalmii cei ce au suprascrisă zicerea *de înţelegere* s-au pus în şir unul după altul, aşa şi acei psalmi ce au suprascrisă zicerea aceasta - *spre inscripţia* - după rânduială, unul după altul s-au scris. Din aceştia însă, cel dintâi este acesta. Iar *popor* numeşte aici pe cel iudaic (după Teodorit), care, aflându-se robit în Babilon, pentru aceasta era depărtat de cele sfinte, adică de biserica din Ierusalim; pentru aceasta şi *întru sfârşit* se suprascrie, deoarece proorocirile cele ce se cuprind într-însul sunt despre poporul iudeilor ce se apropia să ia sfârşit [să se aleagă cu sfârşitul robiei] şi plinire. Prin *popor* însă se înţeleg de obşte toţi oamenii cei ce la o vreme sunt depărtaţi de bărbaţii cei sfinţi, fiind robiţi de păcate. Iar *pentru popor* se scrie în loc de „faţa [persoana] poporului". Se adaugă însă aici şi a doua suprascriere: *Lui David, spre inscripţia*, şi celelalte. Drept pentru care, pricina psalmului este îndoită. A zis însă mai-nainte, la Psalmul 33, că David, fugind de Saul, s-a dus în ţara Ghet la împăratul Achiş, şi fiindcă a fost cunoscut de oamenii împăratului aceluia, s-a temut, pentru aceasta s-a făcut nebun, drept pentru care nu a fost supărat de împăratul, ci a scăpat în mod minunat* de primejdie, precum spune istoria aceasta Cartea I a Împăraţilor la capitolul 21. Atunci a scris psalmul acesta, care se potriveşte şi patimilor pe care în urmă urma a le suferi şi poporul iudeilor. Voind a propovădui facerea de bine ce o a luat de la Dumnezeu şi [care] i-a mântuit viaţa, a suprascris pentru aceasta psalmul acesta *spre inscripţie*, adică spre neştearsă scriere, după asemănarea celor ce scriu pe stâlpi de piatră şi de aramă oarecari cuvinte ca să rămână acelea pentru totdeauna spre pomenire şi aducere-aminte[1].

---

* στηλογραφίαν. Biblia 1914 redă prin *scrisoarea*, iar Mitropolitul Veniamin prin *stilografia*.

* παράδοξος.

[1] Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Psalmul acesta se poate zice şi dinspre faţa Bisericii care din vechime era depărtată de sfinţi, [adică] în vremea când cinstea pe idoli şi slujea dracilor; dar s-a izbăvit de gândiţii vrăjmaşi prin Cel ce S-a născut după trup din sămânţa

1. Miluieşte-mă, Doamne, că m-a călcat omul,

M-a călcat se înţelege aici în loc de „m-a zdrobit”, şi, de se zice graiul acesta dinspre faţa poporului celui robit în Babilon, *om* se numeşte Nabucodonosor, împăratul Babilonului; iar de se zice din partea celor ce se află în păcate, *om* se numeşte Diavolul, că aşa şi Sfânta Scriptură de multe ori îl numeşte, şi mai ales Proorocul Isaia (cap. 31: 3), pentru iubirea de trup şi de desfătări a Diavolului, precum şi Domnul, în pilda neghinelor l-a numit *om vrăjmaş* pe Diavolul zicând: *Om vrăjmaş a făcut aceasta* (Mt. 13: 28). Iar de se zice cuvântul dinspre faţa lui David, prin *om* se înţelege Saul, iar *m-a călcat* însemnează încă şi „m-a defăimat”, precum aceasta: *cu cât mai aspră fi-va pedeapsa cuvenită celui ce a călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu* (Evr. 10: 29), adică celui ce L-a defăimat[2].

---

lui David (adică prin Hristos), Care S-a şi oştit pentru noi şi a scris biruinţa cea pentru noi ca pe un stâlp: că atunci şi cei de alt neam L-au învrednicit de cinste, adică cei ce din păgâni au crezut întru Dânsul. (...) Că Hristos este Cel ce a fost afară de hotarele Iudeii şi a locuit Luişi cetate întru cei de altă seminţie (ca şi David pe Ţiclag), şi cu a doua nuntă împreună se odihneşte, iar cea dintâi mireasă a fost din neamul israilitenesc (adică fiica lui Saul), iar a doua o a luat din cei de altă seminţie, adică pe Abigail, femeia lui Nabal Carmelitul, primind [astfel] Hristos în cămara cea de nuntă pe Biserica cea din iudei, şi pe cea din păgâni”. Se zice însă psalmul acesta şi dinspre faţa lui Hristos. Pentru iudei însă, Eusebie însemnează că David de două ori a mers: **o dată** în Ghet, la împăratul Achiş, când, singur rămânând, s-a prefăcut a fi nebun, şi aşa a scăpat. Iar **a doua oară**, când a rugat pe însuşi Achiş, şi i-a dat loc în Ţiclag, unde a şezut patru luni cu cei şase sute de bărbaţi ai lui şi cu amândouă femeile sale, şi cu toată familia sa, precum aceasta o mărturiseşte Cartea I a Împăraţilor, capitolul 27. Se vede dar că psalmul aceasta s-a zis de David, [dar] nu întâia oară când a fost acolo, unde, prefăcându-se nebun, a scăpat – că atunci a scris Psalmul 33 –, ci a doua oară, când l-au ţinut pe el cei de alt neam în Ghet, în patria lor, şi l-au cinstit, dându-i loc ca să şadă, precum mai sus zice Eusebie.

[2] Acelaşi Grigorie al Nyssei zice: „Precum cineva, de ar veni asupra sa fără de veste vreun tâlhar, sau vreun ucigaş de oameni, ar chema [fireşte] oarecari prieteni spre ajutor, neîndestulat fiind luişi spre scăpare de primejdii, aşa şi aici (David), nevoit fiind pentru împleticirea [συμπλοκῆσ = complicaţia, confruntarea, lupta...] cu omul (zicând însă *om*, cu numele împleticirii, se arată toate patimile firii) cheamă ajutorul cel de sus, zicând că se calcă de către vrăjmaşul său şi că se opreşte de lucrarea luptei şi nu se necăjeşte; că cel ce se împleticeşte cu sine prin lupte nu este singur, că omul cel singur este popor de vrăjmaşi”. Zice însă şi Atanasie: „Toţi sfinţii zic acestea din pricina necazurilor ce le au în lumea aceasta”. Şi Isihie zice: „De multe ori şi omul nostru nu reuşeşte să reziste [ὑφίσταται; Mitropolitul Veniamin redă prin „neînfiinţează”] acestui cumplit război, în toate zilele războindu-se de către Satana, şi de dânsul călcându-se”.

toată ziua oştindu-mă m-a necăjit.

„*Toată ziua*, zice, adică în toate zilele, iar *oştindu-mă* zice adică „sculându-se asupra mea Diavolul, mă supără cu feluri de necazuri sufleteşti şi trupeşti."

2. Călcatu-m-au vrăjmaşii mei toată ziua,

„Babilonienii, zice, vrăjmaşii mei, ori şi dracii cei răi, ori şi cei ce sunt cu Saul, mă defăimă şi mă zdrobesc în toate zilele."

că mulţi sunt cei ce se luptă cu mine de la înălţime.
3. Ziua nu mă voi teme, şi eu voi nădăjdui spre Tine.

Înălţime însă numeşte David puterea şi stăpânirea, după Teodorit, ori şi nimerirea*, pentru că cei ce şed în loc înalt pot nimeri cu lovitura pe cei ce şed mai jos, şi nu fac greşeală; iar *ziua* zice bunele sporiri ale vrăjmaşilor. Căci David, mângâindu-se pe sine şi proorocindu-şi mântuirea pe care urma a o câştiga, zice că: „*Nu mă voi teme* de vremelnicele bune-sporiri cele ca acestea ale oamenilor"[3].

---

* ἐπιτυχίαν = succesul, norocul, avantajul. *Nimerirea* pare mult mai sugestiv, eliminând ideea de hazard.

[3] Sfântul Grigorie al Nyssei însă zice: „*Călcatu-m-au vrăjmaşii mei toată ziua*, din înălţime lovindu-mă, pentru că s-au făcut mai presus decât mine, cel călcat; şi nu este în zi, nici în lumină ceea ce s-a făcut, că nu m-aş fi temut, de lumină ajutându-mă; pentru aceasta zice *ziua nu mă voi teme*, arătând că toate acestea s-au făcut pe tăcute şi că prin întuneric i se adaugă lui frica de la vrăjmaşi; dar unul ca acesta îşi face luişi zi pentru că nădăjduieşte în lumină, prin care întunericul se pierde, că zice: *ziua nu mă voi teme, şi eu voi nădăjdui spre Tine*". Zice însă Teodorit: „Bine cu adevărat a pus aceasta: *şi eu voi nădăjdui spre Tine*, în loc de «că nici nu este cu putinţă într-alt fel, (...) nu este cel ce poate izbăvi pe cei ce se bântuiesc de către vrăjmăşitori, decât singură purtarea Ta de grijă, Stăpâne»". Zice şi Isihie: „Noi, dar, să nu ne poticnim la pământ, adică spre cele pământeşti, şi nimic nu ne va putea călca; dar nici vrăjmaşilor noştri să nu le îngăduim a se face mai presus decât noi, ci, pe scara faptelor bune suindu-ne, mai josiţi [prejos] decât noi înşine să-i facem pe vrăjmăşitorii noştri: «Că de vom umbla, zice, întru lumină şi ziua, precum zice Pavel, cu bună cuviinţă vom umbla, de nici unul din vrăjmăşitorii noştri nu ne vom teme, întrebuinţând credinţa cea întru Dumnezeu şi nădejdea [ca] armă asupra lor»".

4. Întru Dumnezeu voi lăuda cuvintele mele;

Acest *voi lăuda* se ia aici în loc de „voi împodobi": „Lăudate, zice, voi face cuvintele mele, fiindcă eu grăiesc cuvinte de laudă lui Dumnezeu şi slavoslovii, că singur cuvântul acela se împodobeşte şi se înfrumusețează, care pomeneşte şi aduce slavă lui Dumnezeu. Ori, fiindcă mai sus s-a fălit şi a zis că *ziua nu mă voi teme* (adică de bunele-sporiri ale vrăjmaşilor), aici tocmeşte cuvântul şi zice că *întru Dumnezeu*, adică «întru puterea lui Dumnezeu voi lăuda, adică voi înălța cu laudă cuvintele mele», după ceea ce se zice: *Cel ce se laudă, întru Domnul să se laude* (I Cor. 1: 33)".

întru Dumnezeu am nădăjduit, nu mă voi teme, ce-mi va face mie trupul?*

„Eu, zice, am nădăjduit în Dumnezeul Cel Atotputernic şi viu, şi pentru aceasta nu mă voi teme de acele rele ce îmi fac trupul, adică omul cel neputincios, şi muritor, şi pătimaş."[4]

5. Toată ziua cuvintele mele au urât, împotriva mea toate gândurile lor spre rău.

„În toată ziua se îngrețoşau, zice, şi defăimau cuvintele mele cei de altă seminție, vrăjmaşi ai mei, fiindcă odată m-au defăimat, şi toate gândurile lor priveau spre a-mi face rău."[5]

6. Nemernici-vor şi se vor ascunde, aceia călcâiul meu vor pândi,

„Vor stărui, zice, vrăjmaşii mei, şi vor ascunde împotriva mea cursă, încă şi călcâiul meu, adică urmările vieții mele vor pândi, ca prin chipurile acestea să mă

---

* Lit. *carnea* (σάρξ).

4 Iar Teodorit zice: „*Trup*, pe oamenii cei mai groşi şi care petrec viață pe jos târâtoare îi zice". Iar Isihie zice *trup* patimilor celor trupeşti şi îndulcirilor. Deci nădejdea cea întru Dumnezeu pe acelea le înfrânează, şi pe omul vrăjmaş îl împiedică, şi netemere dă nouă despre cele zise.

5 A zis însă Isihie: „Şi acum arătat pe iudei îi însemnează, că aceştia, cuvintele celor credincioşi, pe care le au ca pe o mustrare a necredinței lor, totdeauna le urăsc. Deci, de dimineața şi până seara, Pavel ritorisind către dânşii, aceia adevărul cuvântului urând, neconglăsuiți [ἀσύμφωνοι = nepunându-se de acord], precum zice Luca, s-au dus (Fapte 28: 25)".

împiedice şi să mă arunce în cursele lor, precum pândesc şi vânătorii poticele* vietăţilor, şi astfel îşi întind cursele şi le prind.” Prin cuvintele acestea arată David şi osebirile vrăjmăşiilor ce le întrebuinţau asupră-i vrăjmaşii lui[6].

precum au aşteptat ei sufletul meu.
7. Pentru nimic nu-i vei mântui pe dânşii; întru mânie popoare vei sfărâma.

„Precum vrăjmaşii mei, zice, aşteptau sufletul meu, adică pe mine pândindu-mă, aşa şi Tu, Doamne, îi vei împinge, adică îi vei goni de la mine, ca să nu-mi poată face mie rău.” Iar *pentru nimic*, adică cu lesnire, după Teodorit, şi ca pe un nimic îi vei goni, şi numai să Te mânii, îndată vei doborî şi vei zdrobi mulţimi întregi de popoare.

8. Dumnezeule, viaţa mea am spus-o Ţie, pus-ai lacrimile mele înaintea Ta, ca şi întru făgăduinţa Ta.

„Am arătat, zice, Ţie, Doamne, petrecerea mea pe care acum o petrec, şi Tu ai primit lacrimile pe care le vărs, de necazuri înghesuindu-mă, precum ai făgăduit întru făgăduinţa Ta a le privi şi a nu-Ţi întoarce faţa de către ele.” Pentru că Dumnezeu, dând legea, a dat această făgăduinţă pentru cel ce se nedreptăţeşte şi pentru sărac, şi a zis: *Deci de ar suspina* (întru altele însă se scrie „de ar striga”) *către Mine, îl voi asculta, că milostiv sunt* (Ieş. 22: 27)[7].

---

* Ţarcurile, adăposturile.

[6] Iar Isihie zice: „Nimic nu e mai arătat decât proorocia aceasta: că scoţându-se fiii iudeilor din Ierusalim (adică neamul lor) şi nemernici [străini] făcându-se peste tot pământul pentru păcatul cel în [împotriva lui] Hristos, pricina întrebându-se o ascund, şi alte păcate propun, trecând sub tăcere pe cel împotriva lui Hristos, pândesc încă şi *călcâiul*, adică izvodesc iudeii şi pe cea mai mică greşeală a noastră. Să înţelegi însă şi ceea ce a zis Dumnezeu către şarpe: *Acesta capul tău va pândi, şi tu vei zdrobi călcâiul lui* (Fac. 3: 15); că noi, capului, adică slujirii de idoli, mai mult decât toate a ne pândi [păzi] ni se prooroceşte, dar însăşi [şi] de celelalte păcate a ne păzi, măcar de ar fi cele mai de pe urmă, măcar simple de s-ar părea, încât să se socotească călcâi, de vreme ce le pândeşte vrăjmaşul, vrând a ne cleveti la judecători şi pentru cele mai mici (La Nichita)”. Iar Atanasie a tâlcuit pe *nemernici-vor* prin „se vor aduna”, adică „se vor aduna pe ascuns spre a face vicleşugurile cele împotriva mea”, şi *călcâiul*, adică „să pândească petrecerea vieţii, ca, împiedicându-mă, să poată a mă doborî”.

[7] Altul însă, împreună cu Isihie, adaugă şi zicerea aceasta, căci ca o făgăduinţă a lui Dumnezeu este: *...Şi încă grăind tu, va zice: Aici sunt* (Is. 58: 9). Şi aceasta: *Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera* (Ps. 125: 5). Şi aceasta: *Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia* (Mt. 5: 4) (La Nichita).

9. Întoarce-se-vor vrăjmaşii mei înapoi;

„Vrăjmaşii mei, zice, se vor întoarce înapoi, adică vor fugi dinaintea mea, mai-nainte biruindu-se." Proorocie însă este aceasta. Iar mai cu înaltă înțelegere [anagogic] se înțelege graiul acesta aşa: că dracii, când ne biruiesc, merg înaintea noastră şi ne arată calea ce duce spre pieire, iar când se biruiesc de noi, merg în urma noastră şi ne urmează lătrând ca câinii.

în orice zi Te voi chema, iată, am cunoscut că Dumnezeul meu eşti Tu.

„Când Te voi chema, zice, Doamne, cu căldură, atunci cunosc că Tu eşti Dumnezeul meu, dar cum cunosc aceasta? Negreşit, pentru [aceea] că mă auzi."

10. Întru Dumnezeu voi lăuda graiul, întru Domnul voi lăuda cuvântul.

Voi lăuda se înțelege aici precum am înțeles mai sus şi aceasta: *întru Dumnezeu voi lăuda cuvintele mele,* adică „întru Dumnezeu voi împodobi graiul şi cuvântul meu". *Grai* [ῥῆμα] însă, pe cuvântul cel mic şi scurt îl zice, iar cuvânt [λόγον], pe cel mai mare şi mai pe larg*, adică „cuvintele cele mici şi cele mari pe care Ți le aduc Ție, Doamne, cu numele Tău le voi împodobi", după Teodorit.

11. Spre Dumnezeu am nădăjduit, nu mă voi teme, ce-mi va face mie omul?

Ceea ce a zis lui David la început - *că m-a călcat omul* - iarăşi aceasta o zice şi acum. Ori pe Saul adică îl numeşte om, ori pe Diavolul, ori pe împăratul Babilonului[8].

Întru mine sunt, Dumnezeule, rugăciunile cu care voi răsplăti laudei Tale.

„În pomenirea mea, zice, se află, Doamne, făgăduințele pe care le-am dat pentru a Te lăuda, şi nu le-am uitat, pe care le voi [şi] plini prin lucrare." Că făgăduise David să laude şi să slavoslovească pe Făcătorul său de bine Dumnezeu, că l-a izbăvit de primejdia vieții sale.

---

* **Primul** termen se referă mai mult la cuvântul pronunțat, vorba; **al doilea**, are un sens mai generos: chestiune, lucru, rațiune, problemă, socoteală, pricină, poruncă.

[8] Vezi că David, de trei ori zicând: *în Dumnezeu..., în Domnul..., în Dumnezeu...* [vv. 9b, 10, 11], pe Sfânta Treime O a arătat, după Teodorit, care zice: „Şi aici, buna judecată proorocească aduce deopotrivă rugăciunea către Sfânta Treime".

12. Că a izbăvit sufletul din moarte, ochii mei, de lacrimi, şi picioarele mele, din alunecare[9];

„Sufletul meu, zice, adică pe mine, m-ai slobozit, Doamne, din moarte." Iar de vei înţelege că pe singur sufletul cel nematerialnic îl zice, trebuie prin urmare să înţelegi şi că *moartea* este păcatul care din început s-a făcut pricinuitor strămoşului nostru Adam atât al morţii sufleteşti, cât şi al celei trupeşti. „Şi încă ai slobozit, zice, şi *ochii mei de lacrimi, şi picioarele mele din alunecare*, adică de prăpastie, ori şi de cursă şi de vrăjmăşirea neprietenilor." Prin *picioare* însă să înţelegi călătoria vieţii acesteia.

bine voi plăcea înaintea Domnului în lumina celor vii.

„Cele bineplăcute, zice, voi face înaintea lui Dumnezeu până ce văd lumina aceasta care luminează oamenilor celor vii, fiindcă, după moarte, bună-plăcerea nu mai este." Şi după alt chip însă, *lumina celor vii* sunt poruncile lui Dumnezeu: *Că porunca Domnului*, zice, *este luminoasă, luminează ochii* (Ps. 18: 9). Şi: *Făclie picioarelor mele este legea ta, şi lumină cărărilor mele* (Ps. 118: 105). Ori şi aşa se înţelege: „Că voi bine-plăcea lui Dumnezeu întru acea veşnică lumină a drepţilor celor ce viază în veac".

---

[9] Zicerile acestea, asemenea şi aceasta – *Bine voi plăcea înaintea Domnului în lumina celor vii* – se tâlcuiesc şi într-alt chip la Psalmul 141, şi vezi acolo. Didim însă zice: „De vreme ce celui omorât îi urmează a fi plâns şi a se vărsa lacrimi pentru el, pentru altele dar plânge, pentru cel mort cu sufletul, ori însuşi pentru sine. Potrivit după ce s-a izbăvit sufletul din moarte, i s-au slobozit şi ochii lui de lacrimi, s-au izbăvit şi picioarele lui de alunecare, încălţându-se cu încălţăminte înălţătoare, şi mai presus de pământ făcându-l într-acest chip. (Dar) se izbăveşte cineva de mai-nainte zisele vătămări, pentru că a bineplăcut lui Dumnezeu viu şi luminat. Că cel ce bine-place lui Dumnezeu, în lumina celor vii face aceasta, şi viază şi s-a şi luminat tot cel ce se împărtăşeşte de Dumnezeu, că această viaţă, lumină fiind, este a oamenilor (La Nichita)".

PSALMUL 56

Întru sfârşit, să nu strici, lui David întru inscripţia stâlpului, când a fugit el de către faţa lui Saul în peşteră (I Împăraţi 22: 1; 24: 4).

ând se afla Proorocul David în strâmtorile locului ce se numeşte Enghedi şi s-a ascuns într-o peşteră, atunci a mers şi Saul întru aceeaşi peşteră, precum am zis în suprascrierea Psalmului 33. Drept aceea, fiindcă s-a izbăvit prin minune de această primejdie, a scris psalmul acesta; însă şi pe acesta l-a scris *întru inscripţie*, ca şi pe cel de mai sus, pentru pricina ce am spus acolo; *întru sfârşit* însă şi acesta se suprascrie, deoarece proorocirile care se cuprind în el despre Biserica cea din păgâni aveau să ia sfârşit şi plinire; iar aceasta: *să nu strici*, trebuie a se citi deosebi şi singur*, deoarece în noaptea aceea când dormea Saul în peşteră, venind David asupra lui cu sabia scoasă, a tăiat pe ascuns poala hainei lui; acest cuvinţel*, des cugetându-l întru sineşi - *să nu strici* -, cu acesta şi-a potolit mânia şi nu a omorât pe Saul[10]. Pentru aceasta se suprascrie şi cuvinţelul acesta

* Separat de celelalte sau în izolare.

* λόγιον = zicală, expresie, sintagmă.

[10] Sfântul Grigorie însă altfel zice: „Adică că intrând Saul în peşteră (care era atât de mare, încât acolo erau ascunşi cei patru sute de voinici ai lui David), intrând el, zic, pentru trupeasca nevoie (precum arată Scriptura la Cartea I a Împăraţilor 24: 7) (Iar Achila a zis: «A intrat însă Saul pentru deşertarea sa». Iar Iosif zice: «...să-şi facă fireasca deşertare».) şi-a scos haina cea de deasupra lui şi o a pus de-a lături aproape de sine. Iar David, cu vitejii săi fiind ascuns mai înăuntru, în loc întuneric, a văzut prin lumina gurii peşterii că este însuşi Saul. Vitejii lui David au voit să-l omoare, de vreme ce şi Dumnezeu l-a dat în mâinile lor, David însă i-a oprit, zicând că lucru fără de lege este a omorî pe împăratul, el fiind unsul Domnului. Dar însuşi scoţându-şi sabia a mers încet pe din-dosul lui Saul şi i-a tăiat poala hainei, ca să o aibă de mărturie, fără a vedea Saul, din pricina întunecării peşterii, şi fără să simtă. Drept aceea, David, nu numai mânia sa o a biruit, ci şi pe un ostaş ce a năvălit să-l omoare pe Saul l-a oprit, zicând acest glas pururea pomenit: «*Să nu strici* pe unsul Domnului» (aceasta însă [partea a doua a îndemnului] Scriptura anume nu o zice, poate din predanisire [din tradiţia (orală)] o au luat tâlcuitorii; că acest cuvinţel l-a zis David nu când a intrat Saul în peşteră, ci când se afla în muntele Hachila, şi dormea cu lumină, avându-şi suliţa înfiptă în pământ lângă capul său, şi poporul fiind tăbărât împrejurul lui. Că atunci, David, luând cu sine pe Abişai, a mers noaptea în lagăr (tabără) acolo. Iar Abişai, văzând că Saul n-a simţit mergerea lor, nici ostaşii lui, a zis acestea către David: *A închis Domnul pe vrăjmaşul tău în mâinile tale astăzi, şi acum îl voi lovi pe el o dată cu suliţa la pământ, şi a doua oară nu voi mai da.*

ce-l zicea la psalmul acesta, **întâi**: ca să arate cu ce chip şi-a stăpânit mânia sa, şi **al doilea**: ca să sfătuiască pe fiecare cu aceasta să nu-şi strice suferirea de rău şi îndelungă-răbdarea sa[11]. Însă trebuie să ştim că psalmul acesta l-a alcătuit David când ieşit din peşteră[12]. Iar Psalmul 141 l-a alcătuit chiar când era înlăuntru în peşteră şi se afla în nevoinţă, pentru că înaintea peşterii era Saul, şi însuşi se afla închis înlăuntru peşterii; pentru aceasta şi zicea într-acela: *Pierit-a fuga de la mine, şi nu este cel ce caută sufletul meu.*

Şi a zis David către el: Să nu strici, că cine a ridicat mâna sa asupra unsului Domnului, şi să se dezvinovăţească? [să rămână nepedepsit] (I Împăraţi 26: 8 ş.u.). Pentru această pricină dar a scris David psalmul acesta, pentru ca să arate că atâta încredere avea în Dumnezeu încât nu credea că mântuirea sa va fi în pieirea lui Saul şi a vrăjmaşilor săi, ci şi vii fiind şi nevătămaţi de sine, nădăjduiau în Dumnezeu a nu se primejdui. Iar înţelesul *inscripţiei* acesta este: că trebuie ca pe un stâlp a avea glasul cel de acest fel pe partea cea stăpânitoare a sufletului ca la asemenea pricini, că dacă cineva ar invita mânia noastră sau vreo pricină de ne-ar întărâta spre a izbândi asupra celor ce ne bântuiesc, citind cu mintea porunca cea opritoare de ucidere, să ne domolim mânia către îndelunga răbdare, că stâlp este puterea cea pomenitoare a sufletului, iar cele pecetluite ce s-au scris într-însa sunt pildele celor bune. Se dă psalmul acesta şi la Hristos, Care în veacurile cele mai de pe urmă venind pe pământ, stricăciunea o a gonit de la noi".

[11] Oarecari însă (poate Hrisostom), amestecând zicerea *întru sfârşit* cu *să nu strici*, o tâlcuiesc astfel: „Deoarece mulţi, bine începând, nu au ajuns întru sfârşit, Preasfântul Duh, primind fapta bună a lui David cea de acest fel, îi zice lui «*întru sfârşit, să nu strici*, rămâi cu totul astfel până ce te vei noroci de inscripţie şi de pomenire veşnică...». Că la început nu avem trebuinţă de multă mângâiere. Ce poate fi? [δήποτε = Cum e cu putinţă aşa ceva?] Că tot omul, măcar de ar fi decât toţi mai leneş, urmând a se apuca de vreun lucru, la început arată multă silinţă, iar după ce trecem partea cea mai multă a lucrării, şi se veştejesc cele ale osârdiei, (...) atunci în bună vreme Proorocul ni se înfăţişează zicând: *Întru sfârşit, să nu strici.* Că şi Diavolul, atunci mai straşnic suflă (...). Şi celui ce cade, la început toţi îi iertăm greşeala, din pricina neiscusirii lui, iar pe cel ce după multe treceri s-a poticnit, nu cu lesnirea l-ar învrednici cineva iertării (La Nichita)".

[12] Alt tâlcuitor nenumit zice că acest psalm l-a alcătuit David aflându-se în peştera Adulam (despre care scrie cap. 22 al Cărţii I a Împăraţilor, şi cap. 23 al Cărţii a II-a a Împăraţilor, şi cap. 11 al Paralipomenelor). Iar Psalmul 141 l-a alcătuit aflându-se în peştera Enghedi. Însă mai adevărat zice dumnezeiescul Eftimie, căci socotinţa lui o adevereşte dumnezeiasca Scriptură la cap. 34 al Cărţii I a Împăraţilor: că dinspre peştera Adulam coborând el, nu zice nimic că Saul a intrat într-însa.

1. Miluieşte-mă, Dumnezeule, miluieşte-mă, că spre Tine a nădăjduit sufletul meu.

Repetarea zicerii *miluieşte-mă* de aici arată întinderea* şi fierbinţeala rugăciunii lui David: „O Doamne, zice, n-am nădăjduit în vreun om, fără numai întru Tine, pentru aceasta, miluieşte-mă, că întru Tine atâta nădăjduiesc, şi aşa cu nedreptate sunt prigonit de către Saul”[13].

2. Şi în umbra aripilor Tale voi nădăjdui, până ce va trece fărădelegea.

Acoperirea şi purtarea de grijă a lui Dumnezeu o zice David *umbră a aripilor*, după Teodorit şi Atanasie, despre care am zis la Psalmul 16 [vezi şi: 35: 7; 36: 2; 60: 4; 62: 8], tâlcuind zicerea aceasta: *cu acoperământul aripilor Tale mă vei acoperi*. Iar *fărădelege* numeşte vrăjmăşirea, precum şi Achila a tălmăcit. Deci zice că: „Voi nădăjdui, Doamne, întru acoperământul aripilor Tale până ce va trece vrăjmăşirea văzuţilor şi nevăzuţilor mei vrăjmaşi, adică până la moarte, că atunci se trece şi vrăjmăşia unora, şi a altora, după ce iese sufletul şi se duce la Dumnezeu spre a se încununa”[14].

---

* Intensificarea.

[13] Iar Teodorit zice că: „Repetarea milei arată covârşirea primejdiei”. Iar Didim zice că: „Îndoirea înseamnează că şi în viaţa aceasta şi în cea viitoare avem trebuinţa de mila lui Dumnezeu”.

[14] Grigorie al Nyssei însă zice: „Nestatornică şi trecătoare este firea păcatului, că nici n-a fost din început împreună-ipostasiată cu zidirea de către Cel ce totul l-a ipostasiat şi a înfiinţat [omului dându-i personalitate, iar celorlalte vietăţi o oarecare identitate], nici nu rămâne întru pururea vecuire cu existenţele: că cele ce sunt din existenţă de-a pururea rămân întru a fi, iar de este ceva afară din Cel ce este (adică din Dumnezeu), fiinţa aceluia nu este întru a fi (adică a păcatului), ci îşi are ipostasul întru a nu fi bun. Aceasta este iarba cea de pe acoperământ, oarecare neînrădăcinată şi nesemănată şi nearată, iar umbra dumnezeieştilor aripi care se face nouă în loc de acoperământ, de o va socoti cineva că sunt faptele bune, nu ar greşi, că Însăşi Dumnezeirea adică, deşi este în fire, neatinsă rămâne de firea omenească şi necuprinsă, mai presus oareunde zburând decât gândul oamenilor, după negrăire, şi se face oarecare caracter al firii Lui celei negrăite prin umbroasa scriere a faptelor bune la cei ce privesc la dânsa, că toată înţelepciunea şi priceperea şi ştiinţa şi străvederea cugetării celei cuprinzătoare nu sunt înseşi dumnezeieştile aripi, ci sunt însăşi umbrirea dumnezeieştilor aripi”. Iar Didim zice: „*A trece fărădelegea* înseamnează că ea este vremelnică”.

3. Striga-voi către Dumnezeul Cel Preaînalt, Dumnezeul Cel ce a făcut mie bine.

Preaînalt numeşte David pe Dumnezeu ca [şi cum ar zice] ceresc, iar *Făcător de bine*, fiindcă şi mai-nainte [dar] şi acum l-a învrednicit de mari faceri de bine şi ajutorări.

4. Trimis-a din cer şi m-a mântuit; dat-a spre ocară pe cei ce mă calcă pe mine.

„Trimis-a Dumnezeu, zice, din înălţime putere şi m-a mântuit, fiindcă cu ajutorul omenesc m-a mântuit de primejdia în care mă aşteptam să cad, fiind ascuns în peşteră; şi a dat Dumnezeu spre ocară pe vrăjmaşii cei ce mă defăimau, căci aflând ostaşii lui Saul întâmplarea - că intrând Saul în peşteră singur, unde era David cu ai săi, nu s-a omorât de către David - foarte s-au ruşinat ei de aceasta, făcându-se vrednici de râs."[15]

Diapsalma.

5. Trimis-a Dumnezeu mila Sa şi adevărul Său, şi a izbăvit sufletul meu din mijlocul puilor de lei,

După ce David a zis mai sus doar că *a trimis Dumnezeu*, acum, aici, prin urmare, zice şi ce a făcut. Trebuie însă să luăm aminte, că David, în multe locuri prin *adevăr* numeşte dreptatea, precum şi aici, fiindcă dreptatea din adevăr se înţelege[16]: „A trimis dar Dumnezeu, zice, mila Sa ca să mă miluiască, şi dreptatea Sa ca să osândească pe cei ce mă nedreptăţesc". Iar *pui de lei* numeşte pe ostaşii

---

[15] Altul însă zice: „*Mântuire* numeşte aici David pe cea cu care i s-a făcut în peşteră, când, mai vârtos şi-a primit vrăjmaşul sub a sa stăpânire, şi puterea de a ucide a trecut de la prigonitor la prigonit, încât cel ce era gonit de moarte a căpătat prilej de a-l junghia şi, deşi l-a cruţat, aceasta s-a făcut ocară celui ce s-a mântuit, ca unuia ce în zadar vrăjmăşea pe cel ce l-a mântuit". Iar Grigorie al Nyssei împreună cu Atanasie zic că, după privirea cu mintea [vederea duhovnicească], pogorârea Domnului arătat o propovăduieşte proorocia: Din cer, Dumnezeu Părintele, nu sol, nici înger, ci pe Însuşi Domnul, Care pe noi ne-a mântuit prin umbrirea care din înălţime o a trimis vieţii celei de jos, adică prin Sfântul Duh Cel ce a umbrit în nor. Iar pe cei ce mai-nainte ne-au călcat pe noi, adică pe puterile cele gândite şi potrivnice, i-a întors în rânduiala celor ce se ocărăsc".

[16] Pentru aceasta şi Teodorit conglăsuit [în acord cu ceilalţi] zice: „Adevărul l-a însoţit cu mila, dreptatea iubirii de oamenii arătând-o". Şi Atanasie zice: „Mila şi adevărul lui Dumnezeu-Părintele este Fiul". Aceleaşi le zic şi Didim şi Eusebie.

cei ce erau cu Saul, fiind viteji şi puternici, [dar] şi că erau sălbatici şi vărsători de sânge, că astfel sunt puii de leu. Acest cuvânt se înţelege şi [ca zis] de la faţa Bisericii creştinilor, care zice că: „Părintele a trimis pe Fiul Său şi m-a mântuit pe mine, cea pierdută, şi a dat spre ocară pe cei ce mai-nainte mă călcau". Iar *milă şi adevăr* înfiinţat şi enipostasiat* este Fiul lui Dumnezeu, că El, milostivindu-Se spre noi, căci eram pieriţi, S-a făcut adevăr; şi El a zis: *Eu sunt Adevărul* (In. 14: 6), dar şi după ceea ce se înseamnă prin dreptate El S-a făcut nouă Înţelepciunea de la Dumnezeu, şi Dreptatea şi Sfinţenia şi Izbăvirea, precum zice Pavel (I Cor. 10: 30). Deci prin *pui de lei* şi *lei* trebuie să înţelegem pe draci, după primirea* aceasta.

adormit-am tulburat.

„Când a intrat, zice, Saul şi cei împreună cu dânsul în peşteră[17], atunci eu am adormit somn, fiind puţin tulburat pentru primejdia ce m-a înconjurat."

5. Fiii oamenilor, dinţii lor, arme şi săgeţi, şi limba lor, sabie ascuţită.

„O, fii ai oamenilor, zice, ascultaţi: «Dinţii vrăjmaşilor celor ce mă vrăjmăşesc ca nişte fiare sălbatice sunt arme şi săgeţi, şi limba lor este sabie prea tăioasă»." Cu numele dinţilor însă şi al limbii arată David cuvintele vrăjmaşilor lui, care cu clevetirile şi prihănirile şi vicleniile rănesc şi omoară pe aceia asupra cărora se zic. Iar *arme* acum zice nu pe cele păzitoare ale vrăjmaşilor, precum este pavăza şi zaua şi altele, ci pe cele ce omoară pe cei ce le întâmpină, precum este sabia şi suliţa şi cele asemenea[18].

---

* οὐσιώδησ καὶ ἐνυπόσατοσ = fiinţial şi enipostasiat, adică fiind subiect independent al fiinţei, existând ca persoană cu fiinţă şi voinţă proprie, nefiind determinat nici de fiinţă, nici de nimic altceva. Oamenii sunt ipostasuri care-şi asumă fiinţa aşa cum e, cu determinările ei implicite, neputând fi independente de ea sau de altceva în mod absolut.

* ἐκδοχήα. Termenul înseamnă fie „ceva ce este primit", „succesiune", fie „o anume înţelegere sau interpretare a Scripturii". În contextul de faţă am putea spune că merg amândouă: succesiunea logică a evenimentelor (a iconomiei mântuirii) ne face să înţelegem că Hristos ne-a izbăvit de draci.

[17] Însemnează că Sfânta Scriptură nu zice că oamenii lui Saul au intrat în peşteră; iar în loc de *tulburat*, Teodoţion a zis [adăugând] „cu pierzătorii", iar Simmah, „cu arzătorii", iar Achilla, „cu cei porniţi", adică, după Teodorit, „cu cugete pierzătoare, că straşnic mă muşcau încât mai că îmi ardea mintea; potrivit dar mă tulburam, silit fiind a dormi între unii ca aceştia".

[18] Zice însă Sfântul Grigorie al Nyssei: „Nu ştie alcătuirea firii noastre [nu-i sunt proprii, organice] săgeţile acestea simţite care sunt în gurile omeneşti în loc de dinţi; dar când cineva se va asemăna către patima aceasta şi se va preface după răutatea ceea ce

7. Înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule, și peste tot pământul slava Ta.

„Înalt, zice, și peste ceruri fă-Te cunoscut, Doamne, încă și la cei ce nu Te cunosc de Dumnezeu (după Teodorit), și peste tot pământul să alerge mărirea Ta prin minunile cele ce le faci." Unii însă, precum Atanasie, înțeleg cuvântul acesta după Hristos, Care, după ce a săvârșit taina înomenirii, S-a suit iarăși în ceruri, de unde S-a și pogorât, și slava a alergat peste tot pământul prin evangheliceasca propovăduire[19].

8. Cursă au gătit picioarelor mele, și au împilat sufletul meu.
9. Săpat-au înaintea feței mele groapă, și au căzut într-însa.

„Cursă, zice, și mreje au alcătuit vrăjmașii mei, adică vrăjmășiri de toate felurile, și prihăniri viclene au meșteșugit, și cu acestea au smerit și au împilat sufletul meu, și groapă au săpat înaintea mea, adică primejdie nescăpată au gătit împotriva mea; însă ei au văzut într-însa că eu, fiind acoperit cu dumnezeiescul ajutor, am rămas nevătămat, iar ei s-au primejduit, căzând în mâinile mele."[20]

Diapsalma.

---

stăpânește, pierzându-și frumusețea cea după fire, se face fiară. Pentru aceasta, de lei pomenind [cu leii asemănându-i] pe fiii oamenilor, dinții și gura lor zice că sunt uneltele războiului. Că astfel sunt graiurile clevetitorilor, și ale celor ce se îndeletnicesc cu pâre și grăiri de rău". Zice însă Nichita: „Lucru de mirare este că fiii oamenilor celor blânzi, a celor ce după chipul lui Dumnezeu s-au făcut, răutatea fiarelor o întrebuințează, încât dinții, adică cuvintele lor, și lucrările lor le țin ca pe niște arme și săgeți omorâtoare. Acestea însă se zic și dinspre fața Mântuitorului Hristos".

[19] Altul însă zice (poate Chiril): „Auzind însă *înalță-Te*, să nu gândești că David se roagă lui Dumnezeu a I Se face adăugire de înălțare, că Dumnezeu nu are trebuință de slavă, căci este întru cele mai înalte bune-vestiri [εὐκλείαισ = slave; adică (re)cunoscut ca fiind înalt și slăvit de toți], ci însemnează mai vârtos chipul slavosloviei, fiindcă pe El Îl înalță Sfinții Îngeri. Iar David voiește ca după asemănarea celor din ceruri și de peste tot pământul să se înalțe slava lui Dumnezeu: «Că precum înalt, zice, Te cunosc îngerii cei din cer, așa fie ca și peste tot pământul să se înalțe numele Tău cel bine-vestit, și toți să creadă întru el»". Zice însă și Teodorit: „Aceasta și fericitul Avacum o a zis: *Acoperit-au cerurile bunătatea Ta, și de lauda Ta plin este tot pământul* (Avacum 3: 3)".

[20] Didim însă zice: „*Au împilat sufletul meu*... a fost închipuire a femeii celei gârbove ce era stăpânită de duhul neputinței, și care nu se putea ridica nicicum în sus, pe care o a dezlegat Hristos de sataniceștile lanțuri, fiică a lui Avraam fiind ea. Poate însă și cel ce cugetă cele de jos prea împilat își are sufletul, neputând a privi la cele de sus, până când [atâta vreme cât] se află astfel".

10. Gata este inima mea, Dumnezeule, gata este inima mea,

„Gata sunt, zice, de acum înainte, Doamne, gata sunt a primi ispitele ce mi-or veni asupră, de vreme ce pe Tine Te am ajutor puternic de a mă izbăvi de ele." Ori zice că: „Sunt gata spre a face voile Tale, ori spre a Te slavoslovi şi a-Ţi mulţumi totdeauna (după Teodorit), pentru că m-ai izbăvit de primejdie".

cânta-voi şi voi lăuda întru slava mea.

Pentru cântare şi pentru laudă, de multe ori am spus că *cânta-voi* însemnează „voi lăuda pe Dumnezeu cu singură limba". *Slavă* însă a sa numeşte David priceperea şi cunoştinţa sa, pentru care se slăvea de către oameni, ori şi proorocescul dar, deci zice că: „Prin cunoştinţa şi priceperea minţii am să Te laud, Doamne, şi nu numai prin cuvinte goale [simple]...". Precum a zis şi în altă parte: *Cântaţi cu pricepere* (Ps. 46: 7)[21].

11. Deşteaptă-te slava mea, deşteaptă-te psaltire şi alăută, deştepta-mă-voi dimineaţa.

Slavă iarăşi numeşte David duhovnicescul dar, după Teodorit şi Atanasie, iar *psaltire*, sufletul, iar *alăută*, trupul, pentru pricinile ce le-am spus la Psalmii 32, 42 şi 48. Deci ridică David pe sineşi cu totul spre lauda şi slavoslovia lui Dumnezeu, ca şi cu duhul şi cu sufletul şi cu trupul să laude pe Făcătorul de bine. Adaugă însă că se va scula să slavoslovească pe Dumnezeu *de dimineaţă*, care însemnează curând şi fără întârziere de vreme[22].

---

[21] Zice însuşi Sfântul Grigorie al Nyssei: „Cât de fericit de atâta mare şi bună numire este cel a cărui inimă s-a gătit spre buna laudă a dumnezeieştii slave, încăpând în sine pe Cel neîncăput". Iar către minte [πρός δὲ νοῦν], după Atanasie, se roagă David să primească pe Duhul Cel Sfânt, pe Care L-a făgăduit venind de sus Fiul lui Dumnezeu Cel Unul-Născut să-L trimită, zicând că inima gata s-a făcut spre a-L primi. [Se roagă – chiar dacă inimai-i gătită – să primească Duhul şi cu mintea, cu toată fiinţa, că mintea să coboare în inimă, să se unească cu ea, astfel încât să poată zică: *cânta-voi şi voi lăuda întru slava mea.* Dorinţa Proorocului e arătată mai cu de-amănuntul în versetul următor.

[22] Atanasie însă zice că: „*Deştepta-mă-voi dimineaţa* este în loc de «întru simţirea gânditei lumini făcându-mă, şi prin venirea Sfântului Duh luminându-mă, mă voi deştepta spre a Te prooroci şi a Te lăuda în psalmi»". Iar Teodorit zice că a zis David: „Nu numai acum voi aduce Ţie această cântare de laudă, ci şi după ce va răsări lumina cea adevărată şi va risipi noaptea cea îndelungată a neştiinţei, şi se va arăta dimineaţa zilei celei aşteptate, nu numai prin venirea Sa în trup, ci şi prin a doua naştere şi prin a doua plăsmuire cea prin apa scăldătoarei, voi fi învăţător al cetei tuturor neamurilor şi al popoarelor, [şi] ca pe nişte strune oarecare gurile acelora întrebuinţându-le, Îţi voi cânta această mulţumitoare cântare de laudă".

12. Mărturisi-mă-voi* Ţie întru popoare, Doamne, cânta-voi Ţie întru neamuri.

„*Mărturisi-mă-voi*, adică Îţi voi mulţumi, Doamne, înaintea popoarelor iudaiceşti, şi voi cânta Ţie înaintea neamurilor (după Didim)." Fiindcă cu psalmii săi David mulţumeşte şi cântă lui Dumnezeu şi între iudei, şi între cei din neamuri care se află în Biserica lui Hristos, după Atanasie.

13. Că s-a mărit până la ceruri mila Ta, şi până la nori, adevărul Tău.

Cam aceleaşi le-a zis David şi în Psalmul 33, şi vezi acolo tâlcuirea. Şi zice că atât de multă este mila şi adevărul lui Dumnezeu, încât ajunge până la nori şi până la cer[23].

14. Înalţă-te peste ceruri, Dumnezeule, şi peste tot pământul slava Ta.

Iarăşi David, de bucuria sa, aici a doua oară repetă cele ce mai sus le-a zis, a căror tâlcuire vezi-o acolo[24].

---

* ἐξομολογήσομαί, sau *lăuda-Te-voi...*

23 Zice însă dumnezeiescul Chiril: „Mare şi înaltă este mila lui Dumnezeu-Tatăl, şi străbătând oarecum până la înseşi cerurile; înalt însă şi oarecum în nori este Adevărul Tău – Hristos, adică văzut la cei de pretutindeni, Care nu a rămas necunoscut la cei de pe tot pământul, ci întru slava Dumnezeirii a fi se crede [este crezut a fi] de către cei ce obişnuiesc a cugeta drept, şi că Dumnezeu şade împreună cu Însuşi Părintele Său; este împreună însă şi cu noi prin Sfântul Duh, că nu ne-a lăsat pe noi orfani (sărmani) [cf. In. 14: 18], ci este cu noi întru toate zilele, până la sfârşitul veacului". Iar Atanasie zice: „*Adevăr* zice cele ale norilor, adică: «Ale proorocilor, prin lucrări am arătat glasurile Tale»". [Norii par a fi aici asemănaţi cu proorocii, al căror adevăr dumnezeiesc pe care-l propovăduiesc este glăsuit de David. Vezi însă şi tâlcuirea care urmează.]

24 Iar Teodorit zice că: „Prin norii cei duhovniceşti, prin prooroci, zic, şi prin apostoli, adevărul arătându-se, preaînalt S-a cunoscut Domnul tuturor, [ca] Făcător al cerului şi al pământului, în tot pământul şi marea primind laudă de la oameni".

PSALMUL 57

Întru sfârşit, să nu strici, lui David, întru inscripţia stâlpului.

Fiindcă psalmul acesta are aceeaşi pricină ca şi cel mai-nainte zis, după Atanasie, pentru aceasta l-a şi scris dumnezeiescul David după acela. Drept aceea, şi după împreună-urmare, a luat şi acesta suprascriere asemenea aceluia, a cărui tâlcuire vezi-o acolo[25].

1. De grăiţi adică după adevăr dreptatea, cele drepte judecaţi, fiii oamenilor.

Chiar* şi mai cu dinadinsul, cuvântul acesta se zice către Saul şi către cei ce erau cu dânsul; iar după urmare*, se zice şi către toţi cei ce urmează vicleşugul lui Saul. Zice dar David: „Dacă voi, vrăjmaşii mei, cei ce sunteţi cu Saul, grăiţi cu adevărat dreptatea, şi cugetaţi drept întru sine-vă că cu drept cuvânt mă prigoniţi ca pe un vrăjmaş al vostru, înşivă fiţi judecători ai lucrului şi judecaţi judecăţi drepte, adică faceţi hotărâri drepte şi adevărate la aceasta, şi ziceţi: «În ce locuri m-aţi cunoscut rău şi pentru ce mă goniţi?»[26]".

---

[25] Iar Grigorie al Nyssei zice: „Iarăşi însă *să nu strici* stă înainte: căci supus oarecum făcându-l (David pe Saul), nu a voit a-l omorî, şi nici nu a ridicat mâna, ci celui ce s-a repezit să-l omoare îi zice *să nu strici*, [şi] oarecare glas ca de la Dumnezeu este [acesta], oprind stricăciunea cea asupra omului. Pentru aceasta săpătorii în piatră cei mai însemnaţi, făcând scrierile în pietre întru adânc [adică gravând], pun cu săpătura literele stihurilor, de multe ori adăugând grafia cu literele; tot aşa, prin deasa repetare, Duhul Sfânt mai tare şi mai arătată alcătuieşte a se face această mare zicere pe stâlpul pomenirii noastre, ca, mai puternică şi mai neştearsă fiind întipărită întru noi scrierea aceasta, să se citească în vremea patimilor: privind ca la stâlpul răbdării, să nu ne înduplecăm, nici să ne slăbănogim".

* κυρίως = aici: în sens strict literal.

* Tot pe această linie, dar cumva printr-o interpretare mai adâncă, o alegorie.

[26] Iar Teodorit arată şi pricina pentru care zice David acestea: „Fiindcă Saul adică s-a jurat a nu mai prigoni pe David, dar apoi a călcat jurămintele, şi-l vrăjmăşea". Iar Grigorie al Nyssei, parafrazând [παραφράζων] cuvintele acestea, zice: „O, oamenilor, ce ziceţi şi faceţi? Oare dreptate este ceea ce se zice de voi? Oare cu dreptate hotărâţi judecata? Dar însă văd că în pământ sunt inimile voastre, şi toată mişcarea cea din inimă lucru este şi nu gândire [νόημα]: că îndată ce se închipuie răul în gând, se împleticeşte răul prin mâini cu gândurile". Iar Atanasie zice: „Fiindcă iudeii se adună asupra

2. Pentru că în inimă fărădelege lucrați pe pământ; nedreptate mâinile voastre împletesc.

Aici a lăsat* David şi nu a zis precum se înțelege cuvântul acesta pe dinafară, adică: „...dar nu puteți a judeca judecăți drepte", că urmarea cuvântului aşa cerea să se zică: „Şi pentru ce nu puteți judeca judecăți drepte? Pentru că cugetați în inima voastră fărădelege. Şi inimile voastre lucrează nedreptate". *Împletesc* însă a zis din tragerea şi asemănarea celor ce împletesc mreje pentru ca să arate cu zicerea aceasta apucăturile cele de multe feluri ale vrăjmaşilor săi. Iar *pe pământ* a adăugat pentru ca să arate că ei pe pământul acesta fac mult împletite apucăturile acestea; dar nu vor putea face acestea şi în iad[27].

3. Înstrăinatu-s-au păcătoşii din mitras, rătăcit-au din pântece,

Prin cuvintele acestea, închipuie şi face de privelişte David pe păcătoşii cei nepocăiți, şi prin scurtă cuvântare învață care sunt aceştia şi ce sfârşit şi răsturnare vor lua: „Fiindcă, zice, păcătoşii cei astfel neîndreptați, încă în pântecele maicii lor fiind, s-au despărțit de Dumnezeu luând pre-cunoştința Lui", precum a zis Teodorit. Pentru aceea s-au socotit şi în viitor despărțiți, pentru nepomenirea lor[28].

Mântuitorului cercetând legea, potrivit proorocescului Duh prooroceşte lor: de se îngrijesc cumva de dreptate, să judece cu dreptul, dar ei nu au judecat drept, vrând a omorî pe Cel nevinovat şi drept".

* A trecut cu vederea, a ignorat.

27 Zice însă Grigorie al Nyssei: „Însemnează dar că judecata cea într-ascuns a păcatului faptă o a numit [adică lucrare a fărădelegii], ca să arate astfel cuvântul că izvor şi început a tot păcatul este mintea cea stăpânitoare a celui rău, iar fapta este închipuire [σύμβολον = aici: mijloc] a mâinilor; iar cugetarea, ceea ce se povățuieşte din stăpânitoarea minte mai-nainte, o a numit pe ceea ce este în inimă, şi **al doilea**, lucrarea mâinilor, că începutul păcatului este din inimă, iar sfârşitul [este] în fapte, iar la cei ce se întorc către Dumnezeu, începutul este depărtarea de faptele cele rele, iar sfârşitul, curăția inimii este". A zis însă Atanasie: „Deşi cuvintele, zice, se par a fi bune, prefăcându-se ei că cercetează legea, inima lor este plină de amărăciune, iar faptele aşijderea încă s-au umplut de nelegiuiri".

28 Grigorie al Nyssei însă prin *mitras* şi *pântece* a înțeles bunătatea lui Dumnezeu care ne-a plăsmuit pe noi şi ne-a născut, zicând: „Pântecele care ne-a plăsmuit şi mitra care ne-a scos la lumină prin naştere, bunătate a lui Dumnezeu este, de care s-au înstrăinat cei răi, la acestea privind cel ce se jeluieşte (adică David): se tânguieşte pentru pieirea celor ce s-au depărtat, căci chiar plângere este glasul prin care plânge pe cei păcătoşi: cum s-au înstrăinat din mitră, cum s-au rătăcit de pântece, minciuna mai mult decât adevărul cinstind-o". Alții însă, prin dumnezeiasca scăldătoare, înțeleg mitra acelora care după Dumnezeu se nasc; pentru aceasta, câți după necinstirea de Dumnezeu bolind, precum Simon [e vorba poate de Simon Magul], împreună cu darul în răutate s-au poticnit, pe

grăit-au minciuni.

Aceasta ce zice acum aici nu o au făcut neîndreptații păcătoşi cei de mai sus în pântecele maicii lor fiind, adică să grăiască minciuni, fiindcă după fire aceasta este cu neputință, ci după ce au venit în vârstă.

4. Mânia lor este după asemănarea şarpelui,

Zic istoricii că şarpele, mâniindu-se asupra vreunui om, nu-şi lasă cândva mânia până ce nu va putea să facă rău acelui om, sau însuşi să pară precum scrie Grigorie al Nyssei: „Cu mânia cea de acest fel a şarpelui este asemănată, zice, şi cu mânia vrăjmaşilor celor de mai sus, pentru că neîncetat vrăjmăşesc asupra mea”[29].

ca a unei aspide surde care-şi astupă urechile sale.

Mută aici David asemănarea mâniei în aspidă, şi zice că mânia vrăjmaşilor săi cei de mai sus se aseamănă cu mânia aspidei care nu este surdă după fire, ci cu vicleşug se face surdă. Pentru aceasta a adăugat că ea însăşi e cea care-şi astupă urechile; şi după aceea spune şi când se face ea surdă.

---

aceştia îi plânge psalmo-cântarea [lit. psalmodia], că s-au înstrăinat de la Dumnezeu când trebuia a se numi ei iubiți ai lui Dumnezeu. Iar altul zice (poate Grigorie al Nyssei) că aceasta – *înstrăinatu-s-au păcătoşii din mitras, rătăcit-au din pântece* – asemenea este cu stârpitura ce se face; nedeplin [ἀτέλειω = fără scop şi fără urmare] zice în cuvântul firii şi stârpituri făcându-se prin răutate, au alunecat şi au căzut din mitra ceea ce se socoteşte de către noi, adică din bunătatea lui Dumnezeu [e vorba poate de cei născuți dintr-o unire a unor oameni pătimaşi şi nebotezați, care, prin urmare, arată ca nişte stârpituri]. Iar Teodorit zice: „Iar *din mitras* şi *din pântece* le-a adăugat [vrând să zică] că Dumnezeu mai-nainte de plăsmuirea lor a cunoscut lucrurile lor, că aşa a zis către Ieremia: *Mai-nainte de a te plăsmui pe tine în pântece te ştiu, şi mai-nainte de a ieşi din mitras te-am sfințit* (Ier. 1: 5), şi către Faraon: *Spre însăşi aceasta te-am ridicat, ca să arăt puterea Mea întru Tine* (citat neidentificat ca atare, la Ieş 14: 4 pare a fi ceva similar), însă nu pre-cunoştința lui Dumnezeu a făcut rău pe Faraon, nici pe Ieremia l-a sfințit, ci Dumnezeu (doar) a pre-cunoscut ceea ce avea să fie”.

[29] Iar Grigorie al Nyssei zice: „Nu a zis simplu *şarpelui*, ca să nu aibă înțelegerea către fiara aceasta [mânia omului doar se asemănă cumva cu cea şarpelui, dar nu este chiar ca ea], ci adăugarea articolului [prepoziției] pe începătorul răutății prin ghicituri îl arată, că, de vreme ce şarpele cel de demult care a amăgit pe Eva se prefăcea a întrebuința cuvânt dulce şi prietenesc, (...) în inimă lucra nelegiuire, şi nedreptate împletea cu lucrările, şi aşa a introdus moartea. Potrivit se zice şi că Saul asemenea îşi avea sufletul, adică ca pe un fiu al mâniei, al şarpelui cel mai-nainte zis, din pricina fățărniciei şi a cuvântului prefăcut; că fiu numind pe David, şi jurându-se a nu-l mai prigoni, cu moartea îl pândea”. Aşa şi iudeii - *Rabi* şi *Învățătorule* zicând Domnului, *...şi ştim că de la Dumnezeu ai venit*, şi cele ca acestea - se sfătuiau a-L da răstignirii, după Atanasie.

5. Care nu va auzi glasul descântătorilor, se otrăveşte otrăvindu-se[30] de la cel înţelept*.

Descântători numeşte aici David pe vânătorii de fiare, care cu nişte descântece şi cuvinte diavoleşti şi farmece îmblânzesc mânia şi sălbăticia şerpilor, şi astfel îmblânzindu-i, îi prind, şi-i întrebuinţează în doctorii. Aspida dar însă, şi mai ales ceea ce se numeşte omorâtoare, după Didim, cunoscând mai-nainte din oarecare semne că vânătorii caută să o îmblânzească, îşi închide urechile ca să nu audă descântecul care, trăgând-o pe ea, îi îmblânzeşte mânia şi, prin chipul acest zis, scapă de vânători. Iar alcătuirea cea netedă a zicerii acesteia este aceasta: mânia lor este după asemănarea şarpelui şi a aspidei care nu va auzi glasul descântătorilor şi a fermecătorului când se farmecă de cel înţelept. *Înţelept* zice aici pe meşterul şi descântătorul de fiară şi vânătorul. Potrivit însă şi asemănat a adus aici David spre pildă şarpele şi aspida, din pricină că Saul păzea [nutrea] mânie asupra lui David ca şarpele, de multe ori descântându-se oarecum de către David cu cuvinte blânde şi dulci, [zicând] că Saul este stăpân şi împărat al său, iar David rob al lui, şi câine mort, şi purice; el însă la acestea rămânea surd de bunăvoie ca aspida[31].

6. Dumnezeu va zdrobi dinţii lor în gura lor;

Dinţi numeşte aici David puterile cele făcătoare de rău ale lui Saul şi ale altor vrăjmaşi ai săi. Şi fiindcă a zis *dinţi*, după urmare a zis şi *gură*, care se înţelege că este cuprinzătoare de toată răutatea vrăjmaşilor săi.

---

[30] Întru altele însă se scrie „de otrava [prin] care se otrăveşte”, adică aspida nu va asculta glasul descântătorilor vânători, care glas este ca o otravă care otrăveşte, adică se alcătuieşte de înţeleptul vânător, după prooroceasca zicere: *Înţelepţi sunt spre a face rău, iar bine a face nu au cunoscut* (Ier. 4: 22).

* Am redat varianta Mitropolitului Veniamin care e mai fidelă slovei greceşti. Varianta Bibliei 1914 e una interpretativă: *Care nu va auzi glasul vânătorilor, vânându-se, se vânează de la cel înţelept.*

[31] Pentru aceasta a zis Grigorie Teologul: „Astupându-şi urechile de la a asculta învăţătura şi sfătuirea Domnului, ca aspida de la descântece, şi auzirile închizându-şi, ca să nu se audă, glasul descântătorilor înfuriindu-se, nici a se vindeca cu leacurile înţelepciunii prin care se lecuieşte boala sufletului (poate [zice de] păcătoşii cei nepocăiţi). Adaug însă oarecari [cuvinte] şi despre chipul prin care aspida îşi astupă urechile: «Ea, zic ei [descântătorii], când aude descântecul vânătorilor, îşi întoarce coada, şi cu dânsa îşi astupă urechile, şi aşa leapădă farmecul descântecului». Iar cei ce ştiu cele ale firii zic că ea, arzând de mânie, îşi ţine răsuflarea înăuntru în gâtlejul său şi nu mai răsuflă până ce se umflă cu totul ca o foale de aer, şi aşa face zadarnice şi nelucrătoare toate amăgirile şi meşteşugirile cele aflate [născocite] de oameni spre a îmblânzi firile fiarelor”.

măselele leilor le-a sfărâmat Domnul.

Fiindcă David, în psalmul cel de mai sus, *pui de lei* a numit pe vrăjmaşii săi - că *a izbăvit sufletul meu*, zice, *din mijlocul puilor de lei* - pentru aceasta în psalmul acesta zice şi pentru dinţii lor. Stihul acesta este îndoit şi asemănător cu cel de mai sus, precum am zis şi despre alte locuri. Că obişnuieşte David a repeta aceleaşi cuvinte: pentru că şi *măsele*, de voieşti, *dinţii* poţi să le înţelegi, adică pe cei dinainte care taie mâncarea; iar *măsele*, pe dinţii cei mai dinăuntru. Prin măsele şi prin dinţii aceştia se înţeleg vătămările cele mici şi cele mari cu care vrăjmaşii lui David vătămau pe cei ce cădeau în mâinile lor. Vezi însă, iubitule, că dumnezeiescul David uneori zice în vreme viitoare: *Dumnezeu nu va zăbovi* (Ps. 39: 24), iar alteori la vreme trecută: *A sfărâmat Domnul* (Ps. 57: 6), căci astfel de însuşiri aveau proorocii în a grăi cuvintele lor, uneori în vreme viitoare, iar alteori în vreme trecută[32].

7. De nimic se vor face, ca apa ce trece;

„Vrăjmaşii mei aceştia, zice, de nimic se vor face şi se vor pierde, nu ca apa râului ce curge prin matca lui, nici ca apa cişmelei ce trece prin oarecare loc, ci ca o apă ce curge afară şi se revarsă încoace şi-ncolo, şi se-mprăştie şi piere."

tinde-va arcul său până unde vor slăbi.
8. Ca ceara ce se topeşte se vor pierde,

„Dumnezeu, zice, va tinde arcul Său, adică puterea Sa cea pedepsitoare, şi va pedepsi pe cei răi până ce vor slăbi cu totul, şi precum se topeşte ceara când se apropie de foc, aşa şi aceştia cu lesnire se vor pierde, după măsura ucigătoarei şi neomeneştii lor socotinţe."

căzut-a foc peste dânşii şi n-au văzut soarele.

De vreme ce David a zis mai sus *ca ceara*, pentru aceasta, acum, după urmare a adăugat zicând şi de *foc*; iar *foc* numeşte mânia şi urgia lui Dumnezeu pe care El o sloboade asupra păcătoşilor: „A căzut, zice, peste cei păcătoşi mânia lui Dumnezeu, şi ei îndată s-au pierdut, neajungând nici măcar până a doua zi", şi

---

[32] Alţii însă zic ca şi Atanasie că nu numai dinţii şi măselele lui Saul, ci şi pe ale iudeilor le-a sfărâmat Domnul, că au clevetit învierea lui Hristos.

aceasta însemnează zicerea *n-au văzut soarele*, căci cei ce mor, nu mai pot vedea lumina soarelui, precum tâlcuieşte Teodorit[33].

9. Mai-nainte până ce vor cunoaşte spinii* voştri ramul*;

Aici întoarce David cuvântul către Saul şi către cei dimprejurul lui, şi zice că: „Va cădea focul mâniei lui Dumnezeu asupra ta, Saule, şi asupra celor ce sunt împrejurul tău, mai-nainte de a se cunoaşte, adică de a creşte păcatele noastre (după Atanasie)". Pentru ca să facem însă mai înțeleaptă [limpede] ceea ce se zice, trebuie să înțelegem că dumnezeiasca Scriptură numeşte păcatul *spini*, iar *ramnul* este un sad prea mare şi vânjos şi plin de spini. Deci David zice că: „Focul mâniei lui Dumnezeu va cădea peste tine mai-nainte decât spinii tăi, adică păcatele tale, *până ce vor cunoaşte ramnul*, adică mai-nainte de a veni în deprindere, şi de a se mări şi a se vânjosa [întări] ca ramul, care va să zică mai-nainte de a se face rele mari şi covârşitoare". Şi cu adevărat aşa s-au făcut, deoarece Saul puțină vreme a trăit întru răutate, şi a murit ucigându-se însuşi pe sine în războiul celor de alt neam.

ca pe nişte vii, că întru urgie va înghiți pe dânşii.

„Focul urgiei lui Dumnezeu, zice, va înghiți pe Saul şi pe cei dimprejurul lui, şi-i va face [înghiți] ca pe nişte vii." Căci Saul, după ce a aflat de la ceea ce grăia din pântece [pitonisa] cum că are să piară, nu mai via chiar*, ci era ca şi cum ar via. Şi-i va face pe ei *ca întru urgie*, pentru grabnica şi neiertata lor pierdere, şi-i va înghiți pe ei din pricina înlesnirii prin care se va face pieirea lor[34].

---

[33] Iar Atanasie: „Aruncați fiind, zice, în focul cel veşnic, nu au privit pe Soarele dreptății". Şi asemenea aceasta: *Să se ridice din mijloc necinstitorii de Dumnezeu ca să nu vadă slava Domnului* (Ode 5: 10).

* ἀκάνθας = spini; aici în sens de tufiş, planta cu totul: scaieți, ciulini.

* ῥάμνος = rodul plantei cu acelaşi nume, spinul, înțepătura. Totuşi, definiția lexicoanelor o contrazice pe cea a lui Zigabenul (dar şi a lui Simmah, redată mai jos) la acest verset, care zice invers. Oricum ar fi, e de luat aminte mai cu seamă la sensul metaforei.

* Era ca şi mort.

[34] Iar Simmah aşa a tâlcuit: „«Mai-nainte de a creşte spinii voştri ca să se facă ram, încă vii fiind, ca pe un spin cu totul uscat flacăra îi va lua». Ceea ce zice, aceasta este: Tot păcatul, dumnezeiasca Scriptură *spin* îl numeşte, din pricina lucrării lui cea bătătoare şi vrăjmăşitoare. Iar *ramnul* este un spin mare şi albicios, semănând la mărime cu un copac. După fire este şi puțin uscat, şi puțin de foc atingându-se, îndată se topeşte, dar coaja lui cea de dimprejur nici nu se încălzeşte, ci, cum s-a zis, fiind albicios, cel ce-l vede nici nu i se pare că ramnul este viu [verde], ci că este uscat. Îngrozeşte dar proorocia şi pe Saul, şi pe împreună-lucrătorii lui cu o grabnică pedeapsă: «Că mai-nainte, zice, de a creşte

10. Veseli-se-va dreptul, când va vedea izbândă;

Drept numeşte aici David pe cel ce cu nedreptate se vrăjmăşeşte: „Deci acesta, zice, se va veseli nu pentru căderea celui viclean şi păcătos, ci pentru dreptatea lui Dumnezeu". Adică că Dumnezeu nu trece cu vederea pe cei ce se nedreptăţesc, ci izbândeşte şi-i ajută pe ei ca să nu se vatăme cei mici de suflet şi neputincioşi, cârtind împotriva dumnezeieştii Pronii şi deznădăjduindu-se.

mâinile sale va spăla în sângele păcătosului.

„Omul cel drept, zice, îşi va spăla mâinile în sângele păcătosului." Însă aceasta se înţelege nu că dreptul îşi împlântă [vâră] mâinile în sângele păcătosului, ci că se arată pe sine nevinovat de sângele aceluia. Am spus însă la Psalmul 25 şi în ce chip se spală cineva de are vreo învinovăţire, când am tâlcuit zicerea *spăla-voi întru cele nevinovate mâinile mele*. Unii însă zic, precum şi Hrisostom, că atunci când se va vărsa sângele păcătosului, dreptul îşi va curăţa mâinile sale, adică faptele sale, cum s-ar zice, mai evlavioşi şi mai luători-aminte pentru frică făcându-se. Se va bucura dar dreptul nu că păcătosul se pedepseşte, ci că însuşi mai întreg-înţelept [cumpătat] se face, şi se siguripseşte* din pricina pedepsirii păcătosului; *mâinile sale va spăla*, adică îşi va curăţa faptele de toată întinăciunea când vede că păcătosul se osândeşte şi se pedepseşte[35].

---

răutatea voastră încât să se socotească de [ajungă] ramn, adică de cel [un] spin prea mare, încă învârtindu-vă voi înrăutăţiţi şi părându-vă că sunteţi vii şi vă mişcaţi întru ele [răutăţile], ca un foc urgia cea de la Dumnezeu trimisă vă va lua, şi pierduţi vă va face». Că aceasta este zicerea *va înghiţi*: «Că precum lucrul ce se înghite se face apoi nevăzut, aşa şi voi, zice, vă veţi da uitării» (La Nichita)". Aceleaşi şi la Teodorit, afară de oarecari schimbări. Iar Hrisostom zice că: „*Spini* pe necinstitorii de Dumnezeu îi numeşte, iar *ramn*, crucea, că sad spinos este ramnul, [tot astfel] şi Crucea, spini avea, fiindcă păcatele noastre le purta: mai-nainte dar de a cunoaşte puterea Crucii, ca pe nişte vii îi îngrozeşte pe dânşii (dar cei ce nu au adevărata viaţă nici nu sunt vii), că-i va îngrozi nu *întru urgie*, ci *ca întru urgie* (că nemânios este Dumnezeu), iar de vor cunoaşte Crucea, nu vor mai suferi urgia (La Nichita)".

* ἀσφαλίζει = se pune la adăpost, se apără, se asigură împotriva unei primejdii.

[35] Drept aceea şi Teodorit, însăşi aceasta adeverind-o, zice că nu „în sânge" [ἐν], ci „despre [ἐπὶ = de] sânge se spală", ca unul ce nici o împărtăşire nu avea cu acela. Aşa şi Pilat, după obicei mâinile spălându-şi, însemna, precum i se părea, că nu se împărtăşeşte de uciderea lui Hristos, ci că este nevinovat şi nepricinuitor [de rău] şi cu totul curat". Iar altul zice: „Curăţia mâinilor sale, cu cercetarea către mânjirea păcatelor, dreptul mai mult îşi va vedea curăţia, că aceasta este zicerea – *mâinile sale va spăla în sângele păcătosului* –, că precum culoarea albă cu alăturarea cea către cea neagră mai arătată se face, aşa şi

11. Şi va zice omul: dacă este adică roadă dreptului, este dar Dumnezeu judecându-i pe dânşii pe pământ.

„Tot omul înțelept, zice, şi îmbunătățit, văzând că prin ajutorul lui Dumnezeu omul cel ce se nedreptăţeşte a biruit pe cel ce-l nedreptățea, va zice cugetând întru sineşi: «De este rod omului celui drept (precum cu adevărat şi este ajutorul lui Dumnezeu şi bătaia lui Dumnezeu cea asupra celor ce-l nedreptățesc), şi dacă dreptul nu în deşert lucrează fapta bună, apoi dar este Dumnezeu, Care şi în viața aceasta îi judecă atât pe ceilalți oameni, cât şi pe însuşi acesta ce cugetă acestea», şi aşa prin silogismul acesta, mai fierbinte şi mai osârdnic se face la fapta bună”[36].

---

curăția mâinilor celor drepți, prin asemănarea lucrului celui dimpotrivă, mai strălucită se face (La Nichita)". Iar Atanasie zice că drepții, văzând pe potrivnicii diavoli că au lipsit din mijloc în vremea dreptei judecăți, se vor veseli de dreapta judecată a lui Dumnezeu, fiindcă ei se vor afla nevinovați muncii". Şi Hrisostom: „Că se bucură atunci dreptul, deoarece a scăpat de gheenă; se bucură încă şi de izbândirea cea de acum, căci pentru izbândirea cea de acum, adică pentru [scăparea de] pedeapsă, dreptul, ca pentru ceea ce aduce folos păcătoşilor, după cuviință se veseleşte".

[36] Iar altul zice: „Acest *dacă* [ἄρα] stă aici cu hotărâre [ca o afirmație], nu cu îndoire sau cu întrebare; ci dreptul are rod al dragostei lui Dumnezeu pe crutarea şi îngrijirea cea de la Dânsul, ca unul ce este încredințat mai desăvârşit, de ca şi cum ar mărturisi acum că de la El se mântuieşte, izbândind Dumnezeu, apoi [ἄρα, drept care de aici] este roadă dreptului. Iar acest *dacă* este în loc de «cu adevărat», zicându-se în loc de încredințare şi hotărâre, nu după îndoire". Iar *judecându-i*, alții tâlcuiesc că se zice pentru drepți, adică este dar Dumnezeu Care şi aici îi judecă pe cei drepți, ajutându-i şi izbândindu-le, iar pe cei răi care nedreptățesc pe cei drepți, pedepsindu-i şi osândindu-i. La aceleaşi, şi Teodorit zice că aceasta stă hotărâtor, că fiecare, văzând pe cel ce a viețuit cu păgânătate că se pedepseşte în viața aceasta, va mărturisi şi că este Dumnezeu, şi că pe cele ce se fac le priveşte, şi că poartă de grijă de toate cu înțelepciune, drepților potrivitele roade dându-le, iar potrivnicilor, cele dimpotrivă.

PSALMUL 58

Întru sfârşit, să nu strici, lui David, întru inscripţia stâlpului, când a trimis Saul şi a păzit casa lui ca să-l omoare pe el.

Fiindcă Saul zavistuia pe David, pentru aceasta adeseori îi vrăjmăşea viaţa. Drept aceea, o dată, mâncând împreună cu David[37], a luat mazdracul [suliţa] şi a aruncat asupra lui, şi fiindcă David s-a dat în lături, a lovit cu mazdracul în perete. Deci David, fugind, Saul a trimis ostaşi şi păzea casa lui pentru a-l prinde. Iar Micol, femeia lui David şi fiica lui Saul, a înştiinţat pe bărbatul său de această vrăjmăşire, şi prin fereastră l-a pogorât pe el, făcându-l să fugă şi să scape de primejdie, precum istoriseşte Cartea I a Împăraţilor la capitolul 19[38]. Deci, după ce

---

[37] În cartea I a Împăraţilor se scrie într-alt fel: *Şi a fost duh rău de la Dumnezeu asupra lui Saul, şi el, dormind, era în casă, şi suliţă având în mâna sa, şi David cânta în psaltire cu mâinile sale, iar Saul căuta să lovească cu suliţa în David, iar David s-a depărtat de la faţa lui Saul şi* [Saul] *a lovit cu suliţa în perete* (I Împăraţi 19: 9).

[38] Grigorie al Nyssei înţelege alegoric, la Hristos, istoria aceasta ce s-a întâmplat lui David, că a fost proorocie pentru iconomia Domnului, că prin David se pre-vesteşte Hristos, Cel din David, şi pe Hristos cel Uns Îl însemnează. Iar *chitara* (adică alăuta cu care cânta David [de altfel şi în rom. s-a redat prin *alăută*], însemnează organul omenesc al trupului Domnului [Trupul Său]), iar cântarea cea din alăută este cuvântul cel arătat nouă prin Cel întrupat, al Cărui lucru [de făcut] este de a pierde nebunirea [παραφορά] cea de la draci - când se vor depărta de la dânsul [de la Saul] duhurile din pricina cântării celui ce a potrivit pentru aceasta organul - [adică] să-L lovească pe El cu suliţa. Dar suliţa este un lemn înarmat cu fier, iar peretele [este cel ce] primeşte suliţa în locul aceluia [lui David]. Prin perete însă înţelegem pământeasca iconomie prin care ne învăţăm despre trupul (Domnului) pe care îl vedem pe lemnul Crucii, şi [respectiv] fierul (cel de la suliţa cu care a fost împuns). Iar Acel David, Unsul şi Împăratul, este afară de patimă, că Dumnezeirea nu Se răstigneşte, nici nu Se împironează. Iar despre Micol, auzind că este născută din Saul, cu care s-a împărtăşit David, să nu ni se pară deşănţat privind către urmare, că ştim cum că Dumnezeu nu a făcut moartea, ci tată al morţii s-a făcut împăratul răutăţii, cel ce s-a lipsit pe sine de viaţă: că pentru pizma Diavolului a intrat moartea şi a împărăţit de la Adam şi până la lege [Legea cea Nouă], despre care Apostolul zice că nu va mai împărăţi întru noi în trupul acesta muritor al nostru. Deci Cel ce a gustat moartea pentru toţi Se face în casa celei născute de Saul cel înţeles de noi, al cărei nume este Micol, care însemnează împărăţie - pentru că până atunci a împărăţit păcatul asupra firii -, iar David, acolo aflându-se el, prin fereastră a ieşit, iar fereastra însemnează întoarcerea din nou către lumina Lui, a Celui ce S-a arătat pe Sine (a lui Hristos adică) celor ce şedeau întru întuneric şi în umbra morţii; iar cele ale mormântului lui David se văd pe pat,

David a fugit şi a scăpat, a alcătuit psalmul acesta. Iar zicerea *întru sfârşit, să nu strici* pe care o are suprascrierea psalmului trebuie a se tălmăci aici după alt chip, pentru că învaţă că se cuvine să nu obosim şi să fim mici la suflet în ispite, ci să privim la sfârşitul lor, şi aşa să nu stricăm răbdarea. Iar aceasta - *lui David, întru inscripţia stâlpului* - însemnează că psalmul acesta s-a făcut de David spre neştearsă pomenire de cele ce atunci i s-au întâmplat.

1. Scoate-mă de la vrăjmaşii mei, Dumnezeule, şi de cei ce se scoală asupra mea izbăveşte-mă.
2. Izbăveşte-mă de cei ce lucrează fărădelegea, şi de bărbaţii sângiurilor mântuieşte-mă.

Zicând *cei ce se scoală asupra mea*, David numeşte pe cei ce năvăleau ca să-l prindă, adică pe Saul, şi pe cei ce erau cu dânsul, încă şi pe dracii cei ce-i unelteau pe dânşii, după Atanasie, şi pe însuşi aceştia îi numeşte şi *lucrători ai fărădelegii* şi *bărbaţi ai sângiurilor*, că fărădelege este a vrăjmăşi cineva de moarte pe cei nevinovaţi şi care nu le-au dat pricină. Bărbat al sângiurilor este acela ce se bucură spre a omorî pe alţii şi a vărsa sângiuri.

3. Că iată, au vânat sufletul meu, pus-au asupra mea cei tari.

„Iată, zice, precum vezi, Doamne, vrăjmaşii mei, cât după socoteala lor m-au prins înconjurând casa mea, măcar că eu, prin ajutorul Tău, am scăpat de dânşii; iată, au năvălit împotriva mea cei tari." Iar *tari*, adică puternici, numeşte pe Saul şi

---

că cele ce căutau pe Domnul au văzut mormântul întru care s-a îngropat deşert, adică lipsit de Trupul ce se căuta, doar cele de îngropare fiind într-însul. Drept aceea, înţelegem că pe Învierea Domnului o însemnează cele din mormânt, adică cele de îngropare ce erau pe patul lui David, prin care se face adevărata noastră prefacere din moarte, că maiul [ficatul] caprelor pe care Micol l-a pus sub aşternutul lui David şi sub gătirile de îngropare, aceasta [era un obicei ce] se făcea la cei de atunci ca jertfă spre izbăvire din moarte, după obicei. Iar maiul însemna sângele Domnului, că peretele cel lovit (cu suliţa lui Saul), pe care perete l-am înţeles în loc de trup, sânge neavând, ca să nu se ia de nelucrătoare cea mai de căpetenie din cele ce le înţelegem la [ca legându-se de] taina prin care ne-am mântuit, pentru aceasta, în cele gătite pentru îngropare s-a pus maiul în locul sângelui. Prin urmare, nici sângele nu lipseşte de la jertfa ceea ce fireşte s-a făcut pentru izbăvirea de moarte a oamenilor prin Învierea cea din morţi a Domnului, pe care o însemnează cele ce s-au zis gătiri spre îngropare (care acestea în limba elinească se zic κενοτάφια). Şi aceasta însemnează că neamurile cele vechi, atunci când murea vreunul din ai lor în pământ străin, neamurile lui îi făceau o îngropare deşartă [adică lipsită de trupul celui mort]". Prin astfel de deşartă îngropare, acest Sfânt Părinte Grigorie alegoriseşte omorârea şi îngroparea Domnului.

pe cei împreună cu dânsul, pentru bogăția și mulțimea și puterea lor, care se pricinuiește din bogăție și din multa mulțime[39].

4. Nici fărădelegea mea, nici păcatul meu, Doamne;

Aici, aceasta trebuie a se înțelege astfel: „Că nu sunt pricină, zice, ridicării lui Saul și a celor împreună cu dânsul asupra mea nici fărădelegea, nici păcatul meu; că eu nu le-am nelegiuit, nici nu le-am greșit ca să aibă [astfel] pricină a îndrăcirii lor cea asupra mea". Iar de cauți, o cititorule, să știi ce deosebire este între fărădelege (ori nelegiuire*) și păcat, să știi că nelegiuirea este greșeală mare, iar păcatul este mic[40].

fără de nelegiuire am alergat și am îndreptat.

„Fără de nici o greșeală, zice, am petrecut cu Saul și cu prietenii lui, și, pentru aceasta, am isprăvit vitejii mari." Ori zice că: „Fără de nelegiuire am isprăvit câte am isprăvit". Acest cuvânt însă, după Hrisostom și după Teodorit, mai mult lui Hristos se potrivește, Care, fără a face vreun păcat, cu nedreptate se vrăjmășea de iudei, că *nelegiuire,* zice Isaia, *Acesta nu a făcut, nici vicleșug nu este în gura Lui* (Is. 53: 9).

5. Scoală-Te întru întâmpinarea mea și vezi.

„Vino, Doamne, zice, spre a mă împuternici, că fug de vrăjmașii mei, și vezi relele ce pătimesc." Acestea însă se zic de David către Dumnezeu după omeneasca cuviință, precum despre acestea de multe ori am spus; căci Dumnezeu este nemișcat și toate le vede, și nu are trebuință nici a Se mișca, nici a fi rugat ca să vadă.

---

[39] Zice însă Hrisostom: „Păcatul vânează sufletul, că prin dulceață prinde și amăgește spre moarte, iar vânătoria o gătesc dracii, care, atunci când primesc vânatul, atunci *tari*, adică mai puternici, se fac, și îndrăzneală câștigând, potrivit se pun asupră. Bine însă se zice aceasta și pentru fiii iudeilor: cei tari ai acestora, adică preoții și boierii, sufletul Domnului prin clevetire l-au vânat spre patimă (La Nichita)".

* ἀνομία.

[40] Zice însă Grigorie Teologul: „Multe din cele ce se zic așa, de la obște [ἀπὸ κοινοῦ = după înțelesul comun, după un idiom local] se zic, și nu hotărâtor [afirmativ, pozitiv], că prin dulceață prinde și amăgește spre moarte; nici tăgăduitor [negație], precum zicerea aceasta – *nici fărădelegea mea, nici păcatul meu* – că nu ca și cum ar fi zice, ci ca și cum nu este, și iarăși aceasta: *Nu pentru dreptățile noastre pe care le-am făcut, că nu le-am făcut* [citat neidentificat] (La Nichita)".

Şi Tu, Doamne, Dumnezeul puterilor, Dumnezeul lui Israil,
6. Ia aminte a cerceta toate neamurile,

Puteri numeşte aici David cetele îngerilor, al căror Făcător este Dumnezeu. Ori *Dumnezeu al puterilor* se zice în loc de „Cel puternic", ori „Dătătorul puterii". Se roagă dar David cu aceste cuvinte [ca Dumnezeu] să cerceteze toate neamurile prin înomenirea Fiului Său, că pre-cunoştea taina aceasta prin proorocescul dar al Sfântului Duh[41].

să nu Te milostiveşti spre toţi cei ce lucrează fărădelegea.

„Să nu Te înduri, zice, o Doamne, ci pedepseşte pe toţi cei ce fac fărădelegea şi nu se pocăiesc, şi rămân neîndreptaţi, precum a fost Saul, şi Anna, şi Caiafa, şi dracii, ca văzându-i ceilalţi oameni că se pedepsesc să se înţelepţească şi să se ferească de păcat, temându-se de pilda acelora"; că *înţeleptul*, zice, *văzând pe cel rău pedepsindu-se, mai tare se învaţă el* (Pilde 22: 3).

Diapsalma.

7. Întoarce-se-vor către seară, şi vor flămânzi ca un câine, şi vor înconjura cetatea.

Către seară însemnează „cu totul în sfârşit". Prooroceşte dar David prin aceasta că va veni vremea cea mai de pe urmă când unii din iudei se vor întoarce la Ierusalim de la neamurile în care sunt împrăştiaţi şi, neaflând într-însul cele spre hrană şi cele spre trebuinţă vieţii - deoarece au ca stăpâni pe cei de alt neam -, ei vor flămânzi mult, şi nici nu le va fi îngăduit să rămână înlăuntru în Ierusalim, ci vor fi izgoniţi afară ca o necurăţie şi spurcăciune, [drept care] vor locui

---

[41] Prin înomenirea lui Hristos, a Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu, s-au cercetat toate neamurile, că a cercetat de demult [încă din vechime] Dumnezeu pe cei de pe pământ, dar, cu toate acestea, cercetarea a fost pentru singur neamul israilitenesc, iar dumnezeiasca şi cereasca propovăduire pe tot pământul cel de sub cer împrejur l-a umblat, că a zis oareunde despre Sfinţii Apostoli: *În tot pământul a ieşit vestirea lor, şi marginile lumii graiurile lor* (Ps. 18: 4; Rom. 10: 18). Iar Hrisostom zice: „Pe al Său Tată - Domnul puterilor şi Dumnezeul lui Israil - primind a-L vedea, Hristos voieşte ca biruinţa, adică prăzile şi jafurile pe care de la neamurile ce crezuseră întru Dânsul le aducea, adică de la mântuirea neamurilor, aceste neamuri, prin dăruirea Sfântului Duh cerea să se cerceteze, iar iudeii să se întoarcă, că aceasta însemnează ceea ce se adaugă: *să nu Te milostiveşti spre toţi cei ce lucrează fărădelegea*, că nu oarecari dintre dânşii fac fărădelege, ci toţi, măcar deşi socotesc ei că păzesc legea".

împrejurul Ierusalimului, precum şi până acum se urmează [obişnuieşte], că evreii sunt izgoniţi pentru a nu locui în cetatea Ierusalimului. Şi aduce spre pilda evreilor *câinele*: **întâi** pentru foamea lor, deoarece câinele flămânzeşte mai mult decât toate vietăţile (şi pentru aceasta zice şi un proverb: foame câinească), şi **al doilea** încă, pentru neomenia şi obrăznicia lor[42]. Deoarece câinele este o vietate obraznică şi sumeaţă.

8. Iată aceia vor răspunde cu gura lor, şi sabie în buzele lor: că cine a auzit?

Iudeii aceştia, zice, vor scoate hotărârea* aceasta din gura lor împotriva lui Hristos, după Atanasie şi Teodorit, şi vor zice să se răstignească (Mt. 27: 22). Iar zicerea *iată* este de prisos, precum am spus şi altă dată, că, luând aminte, am aflat

---

[42] Iar Grigorie al Nyssei zice că *întoarce-se-vor către seară* nu este nimic altceva decât că în întunericul cel mai dinafară împreună se vor izgoni, că seara se face început şi maică întunericului. *Şi vor flămânzi ca un câine*, că celor ce nu este nădejde de mântuire de nevoie le va urma ticăloşia foametei celei de bunătăţi. Aşa pierea de foamete şi de sete în iad bogatul, pustiit fiind de dumnezeiasca rouă, iar pentru că nu era gătit de o bunătate ca aceasta, în văpaie se ardea. Dar şi că *vor înconjura cetatea*, zice, mi se pare că oarecare înţeles ca aceasta însemnează, fiindcă tot ce este netrebnic şi de lepădat se aruncă din întrebuinţarea celor vii în afara cetăţii: ori mortăciune şi stricăciune, ori baligă puturoasă, care câini, pentru nevoia foametei aflându-se, întru spurcăciunea ceea ce se scoate din cetate vieţuiesc, prin acestea însă învăţând cuvântul pe osebirea celor ce vieţuiesc întru fapta bună şi [a celor ce vieţuiesc] în răutate, şi întru ghicitura *cetăţii* o însemnează [pe fapta bună], *cetate* zicând pe politevsire [vieţuirea civilizată, după cuviinţă], adică vieţuirea cea bine încuviinţată şi bine-aşezată de către fapta bună împreună locuită [prin care vieţuieşte]. Iar prin cele afară de cetate se însemnează răutatea ceea ce cu dinadinsul este trecută cu vederea, întru care este toată lepădarea vieţii celei mai cetăţeneşti [civilizate, după cuviinţă], care este păcatul, ce din putrejunea trupurilor şi din spurcăciunea baligii este înfiinţat. Drept aceea, locuitor al cetăţii (adică al faptei bune) este avuţia cea mare, şi cinste omului cel care adevărat are chipul cel din început în fire, şi prin viaţă închipuit îl păzeşte. Iar cel ce se învârteşte pe la cele din afară ale cetăţii (adică ale faptei bune) este câine, iar nu om. Iar Teodorit zice: „Că aşa cum câinii obişnuiesc a înconjura noapte uliţele cetăţilor, pântecele fiind silit de lipsă a o face aceasta, aşa se vor face iudeii: goi de tot adevărul, şi nici un dar proorocesc nu vor dobândi, şi de arhieraticeasca purtare de grijă cu totul vor fi pustiiţi, şi ca nişte câini înconjurând vor petrece, nici de sfărâmăturile cele ce cad din masa domnilor lor, după evanghelicescul glas, neînvrednicindu-se a se împărtăşi, că lipsindu-se de cuvântătoarea pâine a vieţii, încă şi acum cu sufletele pier de foametea cereştii hrane". Iar Atanasie zice: „Spune aici pricina pentru care se roagă a nu-i fi milă de iudei, iar pricina a fost aceea că era să se facă tulburarea împotriva Mântuitorului, la vremea aceea în care în zilele cele mai de pe urmă a venit în lume cu trup".

* ἀπόφασισ = negaţie, tăgăduire. Cu alte cuvinte: Îl vor tăgădui pe Hristos grăind împotrivă [împotriva Lui].

că acest *iată* este de prisos cam de multe ori în limba evreiască. Iar aceasta - *şi sabie în buzele lor* - însemnează că hotărârea cea de mai sus ce o au strigat evreii asupra Domnului a fost sabie aducătoare de moarte, şi această aducătoare de moarte hotărâre zicând-o, socoteau, neînţelegătorii, că nimeni nu o a auzit [din cei ce] ar fi putut să izbândească [facă dreptate] pentru Domnul Care Se vrăjmăşea şi Se răstignea de dânşii; iar în loc de *cine*, Simmah a zis că „nimic n-au auzit", căci iudeii socoteau că Hristos este om gol (simplu) şi neajutorat.

9. Şi Tu, Doamne, vei râde de dânşii, urgisi-vei toate neamurile.

„Tu, Doamne, zice, vei râde de iudeii cei ce socotesc aceasta." Iar zicerea aceasta este asemenea cu aceea a psalmului al doilea, adică: *Cel ce locuieşte în ceruri va râde de dânşii*, a cărei tâlcuire vezi-o acolo. „Că Tu, Doamne, zice, vei pierde încă şi pe neamurile acelea care nu primesc propovăduirea Evangheliei Tale, ci prigonesc pe robii şi ucenicii Tăi care o propovăduiesc până la moarte." Zice însă, şi după chipul anagogic, *neamuri* pe mulţimile şi adunările dracilor, pe care le-a defăimat Hristos, după Hrisostom[43].

10. Puterea* mea spre Tine voi păzi; că Tu, Dumnezeule, sprijinitorul meu eşti.

Despre această zicere, unii zic că David o a zis pentru sine, adică că: „Eu nu voi lua singur împărăţia omorând pe Saul, ci voi lăsa la Tine să mi-o dai* când vei voi Însuţi, căci Tu, Acela ce poţi toate, eşti ajutorul meu". Că aceasta însemnează aici zicerea *voi păzi*, iar *spre Tine* este în loc de „la Tine"[44].

---

[43] Pentru aceasta a zis Teodorit că nu numai pe aceea, ci şi pe toate neamurile lesne este Ţie a le iubi, că şi dumnezeiescul Isaia aşa a zis, vrând să arate covârşirea dumnezeieştii puteri înaintea căreia toate neamurile *...ca o picătură din găleată, şi ca o plecare de cumpănă s-au socotit, şi ca scuipatul s-au socotit* (Is. 40: 15). Iar altul zice: „Tu, Cel ce de dânşii Te-ai răstignit, întru a doua venire vei osândi pe ei, că acum cu multă răbdare şi de bună voie ai suferit patimă: *Părinte*, zicând, *iartă lor...* (Lc. 23: 34), spre pocăinţă chemându-i. Iar pentru nepocăita lor voinţă vor lua de la Tine hotărârea cea întru dreapta judecată".

* κράτος = stăpânire, autoritate.

* Voi lăsa luarea împărăţiei pe seama Ta, să mi-o dai când crezi de cuviinţă.

[44] Conglăsuit şi Atanasie zice că: „Aceia, adică (iudeii), cele de acest fel le-au hulit asupra Ta, iar eu, proorocul, zice, cel ce le zic acestea cu Duhul, tăria mea şi împărăţia mea o voi avea păzită prin Tine, că acum m-ai şi sprijinit". „Nu voi răpi împărăţia şi stăpânirea, după Nichita, omorând pe Saul, ci o voi păzi la Tine, adică de la Tine voi aştepta să o iau, căci Tu ajuţi mie, Cel ce pe toate le poţi".

Dumnezeul meu, mila Ta mă va întâmpina.
11. Dumnezeul meu va arăta mie întru vrăjmaşii mei.

„Dumnezeul meu, zice, astfel este gata a mă asculta*, încât mila Sa apucă mai-nainte de cererea mea, şi mai-nainte de a-L ruga mă miluieşte, aşa de grabnic este spre ajutor." Zice încă şi că Dumnezeu *va arăta mie asupra vrăjmaşilor mei.* Care? „Cele câte voiesc", ori „câte sunt de cuviinţă şi cu dreptul a le pătimi ei". Că acestea dar trebuie a se înţelege pe dinafară, că un astfel de înţeles are şi zicerea aceasta: *Întru vrăjmaşii mei a privit ochiul meu* (Ps. 53: 6), pe care o am tâlcuit.

12. Să nu-i omori pe dânşii, ca nu cândva să uite legea Ta.
13. Risipeşte-i pe ei întru puterea Ta, şi-i pogoară pe dânşii, sprijinitorul meu, Doamne.

Vezi, o cititorule, îndelunga răbdare şi milostivirea Proorocului David, pe care şi tu trebuie a o urma, pentru că el se roagă a nu se omorî vrăjmaşii săi, ca, nu mai-nainte de vreme omorându-se, după moarte să uite desăvârşit poruncile lui Dumnezeu - căci cel ce moare uită de dumnezeiasca lege: *Că în moarte*, zice, *nu este cel ce Te pomeneşte* (Ps. 6: 5) -, şi se roagă să se împrăştie ei încoace şi-ncolo, biruiţi fiind de vrăjmaşii lor, şi pentru ca să se smerească prăpăstuindu-se din înălţimea mândriei lor, că aceasta însemnează zicerea *pogoară-i*, şi aşa, prin smerenie, să se înţelepţească şi să se îndrepteze. David dar aşa a rugat pe Dumnezeu, iar Dumnezeu a judecat cu dreptul, şi pe neîndreptaţii şi nepocăiţii iudei, prin armele romanilor i-a omorât, iar pe cei ce urmau a se îndrepta şi a se pocăi i-a făcut să fugă şi să scape, şi aşa a plinit rugăciunea Proorocului David[45].

---

* E gata întotdeauna a mă asculta, sensibil la necazurile şi cererile mele.

45 Iar Grigorie al Nyssei zice: „Prin aceste cuvinte ne învăţăm că pieirea neamurilor nu va fi, ca nu cumva dumnezeiescul lucru să se netrebnicească pierzându-se întru nefiinţă, ci, în locul lor, păcatul se pierde, şi întru nefiinţă se va face [de unde a şi venit]: «Că păcatul gurii lor, zice, şi cuvântul buzelor lor este mândria, blestemul şi minciuna, care întru mânia sfârşitului nu vor fi, ca unele ce nu mai sunt». Vor cunoaşte că Dumnezeu stăpâneşte peste Iacov şi peste marginile pământului, că nicăieri nemairămânând răutatea, negreşit Domnul va fi Stăpân peste marginile pământului, păcatul cel ce acum împărăţeşte peste mulţi pierind" [vezi şi versetele de mai jos]. A zis însă şi Atanasie: „Se roagă, zice, Proorocul ca nu desăvârşit să piară dintre oameni neamul celor ce s-au ridicat împotriva Domnului [la fel ca Apostolul Pavel mai târziu în Rom. 9], ci mai vârtos să se împrăştie cere, şi în robie să vieţuiască ei pentru păcatul gurii lor şi pentru mândria lor". Şi, cu adevărat, după alt tâlcuitor, nu s-au omorât toţi iudeii, nici nu s-au stins dintre oameni, ci sunt, şi se află ca nişte lepădaţi şi aruncaţi din cinstea aceea de care din vechime se învredniceau de la Dumnezeu".

14. Păcatul gurii lor, cuvântul buzelor lor,

Iarăşi se întoarce David la cuvântul acela al ucigaşilor lui Hristos iudei pe care l-au zis asupra Domnului, adică: *Răstignească-se, răstignească-se...* (Mc. 15: 13 etc.), că acest cuvânt nedrept al buzelor lor şi toate celelalte hule ale lor sunt păcatul gurii lor[46].

şi să se prindă întru mândria lor.

Simmah aşa a tălmăcit: „cu mândria lor". Zice dar David: „Prindă-se iudeii de romani, fiindcă se mândresc zicând că sunt fii ai lui Avraam şi păzitori ai legii vechi".

15. Şi din blestem şi minciună se vor vesti întru sfârşit,

Blestem numeşte aici David hula aceea pe care o au zis iudeii împotriva Domnului, zicând că: *Cu Belzebul**, *domnul dracilor, scoate pe draci* (Lc. 11: 15). Iar *minciună* numeşte mărturia cea mincinoasă pe care o au zis asupra Domnului: *Că pe Acesta L-am aflat răzvrătind neamuri, şi oprind de la a da dajdie Cezarului, zicându-Se pe Sine a fi Hristos, adică Împărat* (Lc. 23: 2), măcar că Domnul arătat a zis lor când L-au ispitit: *Daţi Cezarului cele ce sunt ale Cezarului, şi lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu* (Mt. 22: 21). Deci, pentru hula lor aceasta, şi pentru mincinoasa mărturie ce au grăit iudeii asupra Domnului, se va face vestire şi cuvânt neamurile, nu pentru vreo ispravă sau vitejie a lor, ci pentru sfărâmare şi pieirea lor, că pe aceasta o au numit *sfârşit.*

---

[46] Zice însă şi Teodorit: „Şi aici iarăşi prihăneşte păcatul gurii şi cuvântul buzelor, prin toate învăţând că, pentru glasul acela care cu unire l-au slobozit ei - stricând dreapta hotărâre a lui Pilat -, pătimesc ei acum răsplătirile acestea: că acela ca pe un nevinovat voind a-L slobozi, acestea strigau: *Ia-L, ia-L, răstigneşte-L pe El, (...) Sângele Lui asupra noastră şi asupra fiilor noştri* (Mt. 27: 22 etc.)".

* Βεελζεβοὺλ = numele unei divinităţi a filistenilor, care se tâlcuieşte „domnul muştelor". În Noul Testament este luat cu sensul de domn al dracilor. De fapt, Diavolul poate primi diverse nume, ca unul care este tatăl minciunii, orice nume al său sugerând minciuna şi răutatea; dar el este de fapt domn al nimănui, chiar dacă Hristos îl numeşte undeva „stăpânitorul acestei lumi"; el este stăpân la modul relativ, stăpânind în măsura în care cei înşelaţi de el se supun lui; Dumnezeu este Stăpânul absolut al lumii, toate celelalte „domnii" sunt din iconomia Lui, neputând face nimic fără consimţământul Său sau voia Sa. Belzebul, în inconştienţa încremenirii în răutate în care se află, voieşte să-L înlocuiască pe Dumnezeu, luând-I domnia, domnie care n-a durat decât o vreme: iadul fiind prădat de Hristos, „domnia" lui s-a stricat; a doua sa „domnie" va fi osânda veşnică; cei ce i se alătură lui vor „domni" peste chinurile cu care încă de acum s-au îmbrăcat; sunt chinurile vieţii lipsite de sens şi iubire.

întru urgia [mânia] sfârşitului, şi nu vor [mai] fi.

„Nu pentru sfârşit, zice, şi simpla pieire a lor vor fi vorbiţi iudeii, ci pentru urgia sfârşitului şi a pieirii, încât după sfârşitul acesta nu vor putea a se face de sineşi cetăţeni, pe singură Palestina locuind-o şi popor al lui Dumnezeu aflându-se, ci se vor împrăştia în toate neamurile."[*47]

16. Şi vor cunoaşte că Dumnezeu stăpâneşte pe Iacov şi marginile pământului.

„După ce iudeii, zice, se vor risipi la neamuri şi se vor smeri, atunci vor cunoaşte că Dumnezeu, adică Hristos, Cel de dânşii răstignit, este Stăpân şi Împărat al seminţiei lui Iacov şi al tuturor neamurilor care locuiesc până la marginile pământului", după Teodorit[*].

---

[*] Dar iată că, pe la jumătatea secolului XX, iudeii, în „mândria şi sumeţia" lor de care s-a vorbit mai sus, au reuşit să se facă „de sineşi" cetăţeni ai Palestinei; dar nu urmând vreo voie a lui Dumnezeu, pe Care L-au lepădat şi L-au ucis, ci „de sineşi", adică prin fărădelege, „politic". Dar sumeţia n-a rămas nepedepsită, evreii fiind în continuare daţi pe mâinile altor şi altor chinuitori, fiind, în parte, din nou risipiţi, aşa cum s-a întâmplat de atâtea ori şi în Vechiul Legământ.

[47] Iar Teodorit zice aceasta: „Simmah mai luminat o a tâlcuit: «Blestem şi minciună grăind ei, sfârşaniei în grabă întru mânie topeşte-i ca să nu fie». Că, de vreme ce au întrebuinţat clevetiri asupra Mântuitorului, zicând că El a poruncit să nu se dea dajdie Cezarului, şi blesteme şi ocări au pus asupra Lui, hulind pe El, din pricina acelor blesteme, zice, şi a clevetirilor suferă ei acum sfârşitul acesta. Iar *sfârşit* nu pieirea cea desăvârşită o numeşte, ci pe aceasta adică: că de acum nu se vor mai afla popor al lui Dumnezeu. Deci zicerea că *nu vor mai fi* este în loc de „[nu vor mai fi] popor al lui Dumnezeu şi că nu se vor mai cetăţeni de sineşi singură Palestina locuind-o şi popor al lui Dumnezeu numindu-se [prin urmare, cetăţenia locuitorilor din Israilul de astăzi este fărădelege]. Iar *urgia de sfârşit* pe pedepsele cele de toate felurile le numeşte, [adică] cele din vremea lui Gaius şi Nero, şi a lui Vespasian, cel care a luat cetatea. Iar că *se vor vesti în sfârşit* (zice Nichita) este în loc de «să se facă vestită pieirea lor cea din sfârşit, adică doborârea slavei lor, nu însă pieirea desăvârşită a neamului». Iar slava lor a fost slujirea cea după lege, dumnezeiasca biserică, proorocii, arhiereul, care pe toate acestea, îndată după uciderea Domnului s-au sfârşit, din pricina hulelor prin care huleau pe Hristos, minţind împotriva slavei Lui". Iar Hrisostom zice: *„Întru urgia sfârşitului* viitoarea judecată o arată, că atunci păcătoşii nu vor mai fi, nu întru nefiinţă căzând, ci toată imaginaţia [φαντασία; imaginaţia este definită ca puterea prin care un obiect (sau o realitate oarecare) este arătat minţii, obiectul arătat fiind imaginaţia] cea despre dânşii încetând, că atunci, Acela pe care L-au numit amăgitor Însuşi Se va arăta judecător. Cum însă vor cunoaşte că Dumnezeu stăpâneşte? Cu acest chip: când Îl vor vedea la judecată înconjurat de oştile cereşti şi tot neamul oamenilor venind la Dânsul spre judecată".

[*] Tema a fost dezvoltată şi de Apostolul Pavel în I Cor. 3: 14-16 şi în alte locuri.

Diapsalma.

17. Întoarce-se-vor către seară, şi vor flămânzi ca un câine, şi vor înconjura cetatea.

Proorocia ce o a zis David mai sus asupra iudeilor, aceasta o repetă şi aici, pentru ca să adeverească această proorocie cu îndoirea graiurilor[48].

18. Aceia se vor risipi să mănânce, iar de nu se vor sătura, vor şi murmura.

Cu aceste cuvinte prihăneşte David pe iudei că vor murmura ca şi strămoşii lor în pustie, căutând usturoiul, şi cepele, şi cărnurile de porc ale Egiptului, şi că nu vor lăsa cârtirea aceasta nici după ce se vor risipi între neamuri, că încă atunci mai mult vor murmura împotriva lui Dumnezeu dacă nu vor găsi cu ce să-şi sature pântecele.

19. Iar eu voi cânta puterii Tale, şi mă voi bucura dimineaţa de mila Ta.

„Iudeii aici, zice, unele ca acestea vor pătimi, iar eu voi cânta puterii Tale cu cântarea şi lauda celei din glas, şi mă voi bucura dimineaţa de mila Ta, adică în grabă şi curând, pentru că mă voi milui de Tine fără zăbavă."[49]

---

[48] Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice că pentru aceasta de două ori a zis cuvântul acesta, [anume] pentru ca să arate că toţi cei ce nu locuiesc în viaţa aceasta în cetatea faptei bune, aceia în viaţa viitoare vor fi izgoniţi din cetatea Ierusalimului celui de sus, că zice aşa: „Că cel ce acum pentru înverşunări [ἀσέλγειασ = lucruri ruşinoase, desfrânări, imoralităţi] umblă împrejur nu îşi petrece viaţa în cetatea faptei bune, nici nu păzeşte omenescul caracter [personalitatea] în viaţa sa, ci se face ca o fiară prin alegerea făcută şi se arată ca un câine, acesta şi atunci din cetatea cea de sus căzând, în foametea bunătăţilor se va munci, iar biruitorul celor dimpotrivă [rele], şi sporitorul înainte - precum zice oareunde cântarea de psalmi: *Din putere în putere* (Ps. 83: 8) - cu biruinţa, biruinţă răsplătindu-se, *voi cânta*, va zice, *puterii Tale*, şi celelalte înainte [v. 19 ş.u.]". Iar Teodorit zice: „Fiindcă a zis întru *urgia sfârşitului, şi nu vor fi*, ca să nu socotească cineva că dimpotrivă a zis Proorocul aceasta: *risipeşte-i pe ei întru puterea Ta* (Ps. 58: 13), potrivit a întrebuinţat tautologia (adică aceeaşi cuvântare), şi zice că ei, de foame topindu-se ca nişte câini (cf. Ps. 58: 17), şi noaptea cetatea înconjurând-o vor petrece, neîndulcindu-se de nici o hrană duhovnicească, că schimbare s-a făcut lucrurilor: şi iudeii cei ce din vechime erau fii, din pricina răutăţii lor au luat soarta rânduielii câinilor, iar neamurile cele ce din vechime se asemănau cânilor s-au învrednicit de cinstea fiilor".

[49] Ori, după Marele Atanasie: „«Eu, zice, mă voi bucura de mila Ta, care se va face în dimineaţa Învierii Tale, că prin aceasta m-ai sprijinit, şi Te-ai făcut scăpare de necaz,

20. Că Te-ai făcut Sprijinitorul meu, şi Scăparea mea în ziua necazului meu.
21. Ajutorul meu eşti, Ţie voi cânta; că Tu, Dumnezeule, Sprijinitorul meu eşti, Dumnezeul meu, Mila mea.

Toate aceste cuvinte sunt arătate*, şi pentru aceasta nu au trebuinţă de tâlcuire, că prin acestea mulţumeşte David lui Dumnezeu, Făcătorului său de bine[50].

---

pentru aceasta şi psalmi voi înălţa Ţie, Domnului, Celui ce m-ai miluit, că voi cânta nu ca să veselesc pe aproapele, ci aducând mulţumire lui Dumnezeu, pentru că, întrupându-Se, milă S-a făcut mie». Că nu a venit ca să judece lumea, ci ca să o mântuiască". [Marele Atanasie rezumă în câteva cuvinte gândirea Părinţilor Răsăriteni despre iconomia mântuirii: deşi aceasta are şi un aspect oarecum juridic (după omenească cuviinţă cugetând!) scos în evidenţă cu prisosinţă cu deosebire de Sfântul Apostolul Pavel, se preferă ca acesta să fie adesea cumva trecut cu vederea, căci omul păcatului era în primul rând un om suferind, împovărat de neputinţe şi fărădelegi, ajuns la nebunie şi nefericire, sau la „fericirea" nebuniei. Drept care, de un asemenea om, lui Dumnezeu I S-a făcut în primul rând milă, căci era şi vrednic de aceasta, îndemnându-Se mai puţin să-l tragă la răspundere pentru neascultarea din Rai, şi pentru „faptele penale" săvârşite. Celelalte religii şi chiar confesiuni nu ştiu de un Dumnezeu ce se apropie iubitor de sufletul omului, atent la nevoile lui concrete, şi cu milă faţă de orice suferinţă a lui, milă chiar şi de răutatea noastră, de multe ori îndreptată împotriva Lui. Aceea că Hristos este şi Judecător trebuie înţeles cu dumnezeiască cuviinţă, rămânerea la înţelesurile omeneşti, comune, legate de acest veac, prin care se înţelege iconomia mântuirii, nu ne duce decât la contradicţii, erezii şi certuri. Dumnezeiasca cuviinţă se înţelege sau se împropriază dumnezeieşte, sau, altfel spus, omeneşte, dar cu mijloace dumnezeieşti, în comuniune cu Dumnezeu sau cu oamenii îndumnezeiţi, căci cele ale lui Dumnezeu nu sunt ca cele ale oamenilor, că *cine a cunoscut gândul Domnului?*; *Dar noi avem gândul lui Hristos* (cf. Rom. 11: 34; I Cor. 2: 16)]

* Sunt lesne de înţeles, mai ales pentru aceea că au fost mai-nainte tâlcuite.

[50] Altul însă zice: „Voieşte David a ne învăţa despre care trebuie a cânta, mulţumire aducând noi lui Dumnezeu, şi a da noi datoria bunei-cunoştinţe, pentru că, întrupându-Se El, S-a făcut nouă *Milă şi Sprijinitor*: *Milă* adică, pentru că a venit să mântuiască lumea, iar *Sprijinitor*, fiindcă din robia noastră, luptându-Se cu vrăjmaşul, ne-a izbăvit".

PSALMUL 59

Întru sfârşit, celor ce se vor schimba, întru inscripţia stâlpului lui David, spre învăţătură, când a ars Mesopotamia Siriei, şi Sova-Siria, şi s-a întors Ioav, şi a bătut pe Edom în Valea Sărilor douăsprezece mii.

Întru sfârşit se scrie psalmul acesta, deoarece învaţă pe cei ce-l citesc să privească la sfârşitul* proorociilor care se cuprind într-însul. Că prooroceşte despre întoarcerea evreilor din Babilon, adică a celor ce se robiseră, şi despre zidirea cea din nou a Ierusalimului. Iar acest sfârşit învaţă că se va face la cei ce se vor schimba, adică la cei ce se vor întoarce din robie în slobozenie*. Şi *întru inscripţie* se scrie psalmul, fiindcă spre neştearsa şi arătata la toţi pomenire a facerii de bine celei de acest fel a lui Dumnezeu s-a alcătuit de David. Iar *spre învăţătură*, de mulţumire adică, şi de răbdare. Iar cele următoare ale suprascrierii arată vremea în care David, insuflat de către Duhul Sfânt, a alcătuit acestea. Însă în nici o istorie a Sfintei Scripturi nu sunt scrise arătat [limpede] cele despre *Mesopotamia Siriei*, şi despre *Sova-Siria*, şi despre *Valea Sărilor*, fără numai în Cartea a II-a a Împăraţilor, la capitolul 8. Unele din acestea se scriu nedescoperit; urmează însă să fi fost [existat] şi acestea şi să nu se fi scris de sfinţii istorici, precum nu s-au scris şi multe altele, precum însemnează Cartea Paralipomenelor (adică a rămăşiţelor). Însă este un loc numit *Valea Sărilor*, suprascrierea arătând prin această numire pe locuitorii locului, adăugând şi numărul celor ce s-au omorât. Marele Vasile însă, prin *cei ce se vor schimba*, îi numeşte mai vârtos pe creştini, atât pentru schimbarea cea prin Sfântul Botez, prin care în loc de fii ai trupului se fac fii ai lui Dumnezeu, cât şi pentru slobozenia pe care o au dobândit din robia dracilor[51], despre care vom zice şi noi la sfârşitul psalmului. Iar acum, trebuie să potrivim psalmul la cei robiţi în Babilon, şi aşa să-l tâlcuim.

---

* τέλος = scopul, urmarea, împlinirea.

* Proorocia se va împlini în cei ce se vor întoarce, sau cei care se vor schimba din robie la slobozenie.

[51] Dar şi dumnezeiescul Maxim, alegoric înţelegând zicerea aceasta, zice: „Spre învăţătură nouă, celor ce ne schimbăm şi a celor ce se vor schimba cu lăudata şi dumnezeiasca schimbare adică s-a suprascris psalmul acesta de gânditul David al lui Hristos [Δαυιδ Χριστοῦ; sau: «de Hristos, gânditul David»] că singur Acesta, fiind adevărat Împărat al lui Israil, (...) a ars Mesopotamia, cu trupul venind, adică deprinderea răutăţii lucrurilor lui cea revărsată asupra omenirii cu patimile cele afară de fire. Şi pe Sova-Siria, adică pe robiţi vremii. (...) Că Sova se tâlcuieşte „şapte", şi arătat aceasta

1. Dumnezeule, lepădatu-ne-ai pe noi, şi ne-ai surpat;

„Tu, zice, ne-ai lepădat pentru că Te-am mâniat, nepăzind poruncile Tale, şi ne-ai surpat pe noi, fiindcă ne-ai dat robi babilonienilor." Că iudeii, robindu-se, au căzut şi din împărăţie şi din puterea ce o aveau.

mâniatu-Te-ai şi Te-ai milostivit spre noi.

„Te-ai mâniat, Doamne, pentru că am păcătuit, şi iarăşi Te-ai milostivit spre noi, fiindcă nu ne-ai lăsat să pierim îndată, ci ai voit să fim luaţi robi de babilonieni pentru ca să ne înţelepţim."[52]

însemnează însuşirea vremii [temporalităţii], că firea şi vremea obişnuieşte Diavolul împreună a o porni cu sine asupra faptei bune şi a cunoştinţei, pe războaiele cele nevăzute împreună împleticindu-le ca pe amândouă Siriile asupra lui David Hadad-Ezer [gr. Adrazar], care se tâlcuieşte „tărie topind", ori „putere săpând", care este Diavolul... Că fără de cele ce sub fire şi vreme nicicum nu se poate lupta cu oamenii; şi dar cel ce ostăşeşte gânditului Împărat Hristos ca strateg, ca Ioab lui David asupra potrivnicelor puteri, va bate pe cele douăsprezece mii în *Valea Sărilor*, iar *Valea Sărilor* este trupul, în care, ca într-o vale prin cuvânt şi prin vedere duhovnicească tot bine-cinstitorul şi de Dumnezeu iubitorul va supune firea şi vremea, că numărul douăsprezece firea şi vremea însemnează, de vreme ce vremea este încincită, din pricina simţirilor, iar anul înşeptit, şi cinci cu şapte împreună punându-se vei plini numărul douăsprezece" [vezi în acest sens II Regi 8: 3 ş.u.; II Regi 10]. Dar şi dumnezeiescul Grigorie al Nyssei tâlcuieşte alegoric scrierea aceasta: „Însemnăm, zice, că cuvintele psalmului acesta de la *pentru ca să se izbăvească cei iubiţi ai Tăi* [v. 5] până la sfârşit se cuprind şi în Psalmul 106". Dar şi Marele Atanasie zice că faţa lui David se dă la faţa [atribuie feţei] Domnului, Cel ce şi schimbarea şi înnoirea lucrurilor le-a dat în vremile cele mai de pe urmă, şi a bătut neamurile cele de altă seminţie, adică pe cele înţelese. Că acestea ne învaţă pe noi suprascrierea zicând *spre învăţătură.*

[52] Însă dumnezeiescul Vasile zice: „«Pe cei ce s-au depărtat pe sine de la Tine, după măsura păcatelor i-ai lepădat, adunările răutăţii noastre le-a doborât, bine făcând nouă prin slăbiciunea (poate a trupului). *Te-ai mâniat când după fire eram fii ai mâniei, neavând noi nădejdea şi atei fiind în lume* (Ef. 2: 3; 2: 12), Te-ai milostivit spre noi, când pe Cel Unul-Născut al Tău ni L-ai adus jertfă de milostivire pentru păcatele noastre, ca întru sângele Lui să aflăm izbăvire; n-am fi cunoscut binefacerile ce ni le-ai făcut dacă nu ne-ai fi lepădat cu *vinul umilinţei* [v. 3]». Iar *vin* zice pe Cuvântul care îl face simţitor pe cel cu inima înfocată [πεπυρωμένην; înfocată de focul patimilor]". Iar dumnezeiescul Atanasie zice: „«Ne-ai pedepsit pe noi, zice, pentru cinstirea cea rea ce s-a făcut către Tine, dar şi milostiveşte-Te spre noi», că zicerea *Te-ai milostivit spre noi* este în loc de „milostiveşte-Te"; ori, altfel, zicerea este în loc de „de jalnici şi ticăloşi ne-ai arătat, cât pentru primejdii, vremea este a Te milostivi". Iar *vin de umilinţă* zice pe pedepsele cele arătate în dumnezeieştile Scripturi cele mai-nainte propovăduite iudeilor pentru

2. Cutremurat-ai pământul şi l-ai tulburat pe dânsul;

Cutremurare şi tulburare numeşte aici David răsturnarea pământului iudeilor şi a cetăţilor celor dintr-însul, şi prădarea şi tulburarea oamenilor ce s-au făcut când au robit babilonienii Ierusalimul.

vindecă sfărâmăturile lui, că s-au clătinat.

Fiindcă mai sus a zis David *clătinare*, pentru aceasta, după urmare, zice aici şi lucrările cele următoare cutremurului, care sunt zdrobirile şi clătinările caselor şi a cetăţilor. Prin cuvintele acestea însă arată cu închipuire* căderea şi risipirea Ierusalimului.

3. Arătat-ai poporului Tău cele aspre,

Aspre zice David relele cele pricinuitoare de plângere şi durere ce le-au suferit iudeii, adică înconjurarea şi închiderea Ierusalimului, biruinţa şi robia ce le-au suferit de la babilonieni.

adăpatu-ne-ai pe noi cu vinul umilinţei.

Vin de umilinţă numeşte necazurile şi primejdiile lor, pentru că acestea aduc umilinţă şi căinţă în inimile celor ce greşesc lui Dumnezeu.

---

necinstirea cea întru Hristos. Ca citindu-le, şi cu cercare înţelegând pe cele mai-nainte vestite, să se străpungă de conştiinţă". Iar Achilla a tâlcuit aşa *vin de umilinţă*: „Cu mulţimea primejdiilor ca printr-un vin oarecare, îmbătare şi durere de cap ne-ai făcut, şi de chinuire ai umplut sufletele noastre", după Teodorit.

* Lit., în ghicitură (αἰνιγματώδῶσ). Din nou e vorba de dărâmarea Ierusalimului de către romani.

4. Dat-ai celor ce se tem de Tine semn, ca să fugă de la fața arcului[53].

„Câți din iudei, zice, au scăpat și nu s-au omorât de babilonieni, aceia aveau semn de viață pe fruntea lor, care nevăzut s-a închipuit lor de Dumnezeu ca unor slugi ale Sale." Drept aceea, și pentru semnul acesta, când s-a făcut năvălirea oștirii asupra zidurilor Ierusalimului, n-au fost omorâți, ci au fost prinși vii. Despre semnul acesta mai-nainte a zis Dumnezeu lui Iezechiil, zicând: *Treci prin mijlocul Iersualimului și dă semn pe frunțile oamenilor ce suspină (...) pe bătrân și tânăr, și fecioară și prunci și femei omorâți* (zice babilonienilor) *până ce-i veți pierde, iar de tot cel ce are semn să nu vă atingeți* (Iez. 9: 4 ș.u.). Iar *fața arcului* este săgeata care se pune înaintea arcului și de acolo se aruncă. Ori, după perifrază, *față a arcului* a numit însuși arcul; iar prin *arc* a arătat toate celelalte arme, ca din parte totul, și la fel, neamul.

Diapsalma.

5. Pentru ca să se izbăvească cei iubiți ai Tăi, mântuiește-mă cu dreapta Ta și mă auzi.

Aceasta e pricina pentru care au luat semn pe frunte prietenii iubiți ai lui Dumnezeu și drepții, adică pentru a scăpa ei de moarte. Iar *dreaptă* numește aici puterea cu care se roagă David să se mântuiască poporul cel iubit.

---

[53] Altul însă zice (poate dumnezeiescul Maxim): „Zicerea *Dat-ai celor ce se tem de Tine semn* s-a zis din pilduirea ostașilor celor ce de multe ori se amestecă în războaie printre vrăjmași, care unii altora își dau semn și parolă [σύμβολα] con-ostășirii [οἰκειότητοσ = prieteniei, legăturii frățești], ca nu cumva unul pe altul, în locul vrăjmașilor, să se omoare. Mai înalt însă, dă celor ce se tem de El semn, învățându-i pe ei a purta în trupul lor omorârea lui Iisus, după care se face nelucrarea cea desăvârșită a păcatului. Că însemnarea adevărată este: puterea cea prin Cruce omoară cugetarea trupului spre a fugi de la *fața arcului*, adică de la amăgitoarea arătare ce se arată între ființă, că față a arcului – zic adică patima drăcească a fiecăreia – este arătarea ceea ce zădărește [ațâță] simțirea trupurilor, ca vârful săgeții rănind simțirea, și zădărând fără cuviință sufletul către patimi, (...) că arcul păcatului, fără de obraz [πρόσωπου = omul cu pricina], poate că nimic n-ar putea face împotriva celor ce se tem de Domnul". Iar Marele Vasile zice: „Moisi adică, pragurile cele de sus ale israilitenilor, cu sângele oii le-a însemnat, iar Tu ai dat nouă semn pe însuși sângele Mielului Celui nevinovat ce S-a junghiat pentru păcatul lumii, că, semnul acesta întrebuințându-l, a aflat chip de a scăpa de la fața arcului", Iar după Eusebie: „...Nici un vrăjmaș gândit și nevăzut n-a cutezat a-i lovi pe ei, pentru semnul cel pus pe dânșii".

6. Dumnezeu a grăit întru cel sfânt al Său:

Zicerile cele de mai sus le-a grăit David dinspre fața evreilor celor robiți, iar aceasta o zice dinspre fața sa: *sfânt* adică, ori pe sine zicându-se, fiind afierosit lui Dumnezeu, ori pe Sfântul Duh. Învață însă că Dumnezeu a grăit întru dânsul cele ce urmează a le zice; și care sunt acestea, ascultă![54]

bucura-mă-voi și voi împărți Sichemul,

„Eu, zice, mă voi bucura pentru buna-plăcere cu care s-au arătat iudeii către Dumnezeu, din pricina robiei." Iar Sichemul este cetate a seminției lui Efraim: „Deci această cetate, zice, o voi slobozi de la vrăjmașii cei ce o stăpânesc, și o voi împărți norodului Meu să o locuiască după slobozenia din Babilon"[55].

și valea locașurilor* voi măsura.

Valea corturilor era un loc care se afla înaintea cetății Sichemului, și pe acest loc făgăduiește David să-l măsoare cu funia și să-l dea evreilor ce s-au slobozit din robie. Însă cu numele acestor două locuri a arătat toată Iudeea, ca din parte, totul[56].

---

[54] Ori după alt tâlcuitor (poate după dumnezeiescul Maxim), zicerea *întru cel sfânt* se înțelege în loc de „întru Fiul", după zicerea aceasta: *În zilele acestea mai de pe urmă a grăit nouă întru Fiul* (Evr. 1: 2), căci scopul Său cel dumnezeiesc îl grăiește întru Cuvântul Cel întrupat, cel ascuns de către veacuri și de către neamuri. Iar Teodorit zice: „Așa aducându-și mintea rugăciunea cea proorocească, primește răspunsul, și nu suferă a-l ascunde, ci pe toți îi învață că *Dumnezeu a grăit întru cel sfânt al Său*, adică prin darul Sfântului Duh întrebuințând ca organ limba proorocului".

[55] Teodorit însă zice: „*Sichemul* este cetatea cea lăsată lui Iosif de Iacob și, întru aceasta, Efraim a întemeiat împărăție după despărțirea celor zece seminții. Iar *Valea Corturilor* numește țara israilitenilor, ca pe una ce se pustiise, iar acum primise corturi păstorești". A zis însă și Atanasie: „Aceasta este asemenea cu ceea ce zice: *În zilele cele mai de pe urmă a grăit nouă întru Fiul*, că Acesta este Sfânt al lui Dumnezeu și Părintelui. Dar ce a grăit? Că Sichemul le va împărți, adică împărăția lui Israil, că în Sichem era; și o a dat neamurilor celor de altă seminție care au crezut în El".

* σκηνῶν = corturi, locașuri.

[56] Iar Marele Vasile zice: „*Sichemul* este locul cel ales, cel dat de Iacov lui Iosif, și era închipuire [tip] al Testamentului celui ce se părea că s-a dăruit numai lui Israil: «Deci pe această aleasă moștenire a poporului o voi aduce întru împărțire, și obștească o voi face către ceilalți, împărțindu-se dar Testamentul la toți, (...) atunci și Valea Corturilor se va împărți, adică lumea toată, ca prin oarecari sorți să se împartă nemernicilor [străinilor] celor din toate locurile; atunci și pe cele neunite le va aduna Făcătorul de pace, ori pe cele

7. Al Meu este Galaad, şi al meu este Manase,

De la strănepotul Galaad s-a suit David la Manase, strămoşul acestuia. Că Manase a fost strămoşul lui Galaad, iar cu numele lui Manase a arătat toată seminţia lui Manase, aşijderea şi cu celelalte de mai jos: prin cea a lui Efraim şi a lui Iuda a arătat celelalte seminţii, adică pe cele mai renumite, cu care împreună se cuprind şi celelalte seminţii ale lui Israil. Zice deci că: „Al Meu este acum Manase şi Galaad, deşi mai-nainte i-am lepădat pentru că M-au mâniat prin păcatele lor"[57].

şi Efraim, tăria capului Meu.

Cap numeşte David aici stăpânirea, că Simmah aşa a tălmăcit. Deci zice că partea cea tare a stăpâniei şi a împărăţiei evreilor va fi seminţia lui Efraim, adică cei ce se vor trage dintr-însul. Însă cu pronumele *al Meu* adică „al capului Meu", Dumnezeu Îşi însuşeşte împărăţia evreilor, îmbărbătându-i pe dânşii ca pe un popor al Său[58].

---

de pe pământ, ori pe cele din ceruri»". Ori *Vale* numeşte locuirea oamenilor, după Atanasie, pe care în corturi o va împărţi, adică „le voi face pline de biserici". Ori *Sichemul* se tâlcuieşte „umăr" [sau „spate"] care (după Didim şi după Sfântul Maxim) este deprinderea lucrătoare a tuturor faptelor bune, şi semnul lucrării a zis că este umărul. Iar *Valea Corturilor* este lumea aceasta. Drept aceea, prin aceste cuvinte se înţelege că omul cel drept se bucură săvârşindu-se [împlinindu-se] întru darul Fiului lui Dumnezeu Cel Unul-Născut, şi se face îndestul de a măsura Sichemul, adică fapta bună a isprăvii practice, şi a măsura şi Valea Corturilor, adică să isprăvească [să împlinească] vederea firească [contemplaţia], dând cuvânt potrivit la fiecare din cele ce sunt în lume".

[57] Altul însă zice (poate dumnezeiescul Maxim): „Duhovniceşte însă, prin Galaad şi prin Manase însemnează Hristos [aceea] că întru venirea Sa, mai întâi iudeilor va propovădui darul, fiindcă *Galaad* se tâlcuieşte «descoperire», iar *Manase* «uitare». Pentru aceasta, descoperirea şi uitarea se dau dreptului, fiindcă acesta ia prin vedere descoperirea celor negrăite, ia însă şi uitarea ostenelilor faptei bune - pentru veselia duhovniceştii vederi (adică a privirii cu mintea), care moşteneşte ostenelile faptei bune". Iar Didim zice că *Galaad* se tâlcuieşte «mutare», iar *Manase,* «de la mutare»; zice dar Mântuitorul: *Al meu este Galaadul,* cel ce se mută de la rătăcire la adevăr, şi de la răutate la fapta bună, şi de la pământ la cer; *al Meu este Manase,* «cel de la uitare», adică cel ce s-a depărtat în uitare, uitând bunătăţile lui Dumnezeu, şi [care acum] a venit întru pomenirea acestora (La Nichita)".

[58] Altul însă zice că: „Doi fii născându-se lui Iosif, Efraim şi Manase, cei din seminţia lui Efraim s-au dezbinat, rupându-se de Israil în vremea lui Roboam, stăpâneau în Samaria şi în Sichem peste nouă seminţii şi jumătate ale lui Israil. Pentru aceasta se zice aici *Efraim, tăria capului Meu,* adică «tăria stăpâniei Mele». Iar cei din Manase au locuit în Galaad, că locul adică de pe Galaad se însemna, iar locuitorii erau din Manase. Şi fiindcă după

8. Iuda, împăratul Meu[59],

„Din seminția lui Iuda, zice, va fi împărat iudeilor." Pentru că Zorobabel, după slobozenia din Babilon, a împărățit peste evreii care se trăgeau din seminția lui Iuda. Şi aici însă pronumele *Meu*, adică *împăratul Meu*, arată apropierea împărăției lui Iuda către Dumnezeu[60].

Moab, căldarea* nădejdii Mele.

Căldarea este un vas ce slujeşte trebuințelor oamenilor. Deci cu vasul acesta arată ghicitoreşte David că neamul moabitenilor se va supune iudeilor, şi vor sluji lor. Iar *nădejdii Mele* a zis în loc de „celor ce nădăjduiesc întru Mine, adică a iudeilor", ori „întru cei ce am nădejde că se vor face ai Mei"[61].

întoarcerea din Babilon semințiile au rămas nedespărțite, şi numai pe Zorobabel cel din Iuda îl aveau stăpânitor şi împărat, pentru aceasta, după cuviință, pe Efraim l-a numit tăria şi întărirea stăpânirii, că dintru dânsa era împărăția lui Israil, făgăduind lui a-i da iarăşi tăria cea mai dinainte şi a-l face înainte luptător [πρόμαχον]".

[59] Teodorit zice: „*Împăratul Meu* este în loc de «împăratul cel hirotonit de Mine şi [care] împărățeşte peste poporul Meu», că aşa şi de Isaia s-a zis: *Acestea zice Domnul Unsului Meu, lui Cirus* (Is. 45: 1), adică «celui uns şi hirotonit de Mine»".

[60] Altul însă zice (poate dumnezeiescul Maxim): „Spre Iuda însă, adică spre Zorobabel cel din seminția lui Iuda, împărat al Său l-a numit Dumnezeu, ca de Însuşi hirotonit, iar după un cuvânt mai înalt, Efraim se numeşte *lățire*, care este nădejdea cea nesmintită după credință [care nu înşală, nu amăgeşte] pentru bunătățile cele viitoare, care este apărarea capului [κεφαλῆς = principiul, temeiul] dreptului, adică a credinței, căci capul fiecărui drept şi al tot lucrului bun este credința, că Iuda este şi soartă [moştenire] a Domnului, adică a tot cel ce se mărturiseşte şi Îl slavosloveşte pe El".

* λέβης. Un fel de cazan, un vas mai mare.

[61] Iar după Achilla: „căldare a băii Mele", ori, după Sirianul [Scriptura în lb. siriacă]: „vasul spălării Mele", ori „ligheanul căldării Mele", ori „căldarea neîngrijirii". Deci zice că moabiții se vor supune iudeilor. Şi precum hainele, punându-se în lighean şi în căldare, se calcă de cei ce le spală, aşa şi moabiții se vor călca. Iar după o mai înaltă înțelegere, zicerea aceasta aşa se tâlcuieşte de Marele Vasile: „Moab era lepădat, îngrozire [oprire] având a nu intra în biserica Domnului, *că nu va intra*, zice, *moabiteanul şi amaniteanul până la al treilea şi al zecelea neam în vreme veşnică* (Deut. 23: 4). Iar de vreme ce Botezul are iertarea păcatelor, şi se face pricinuire de neîngrijire (adică de siguranță) celor ce au fost plini de datorii (adică de păcate), izbăvirea cea prin Botez şi apropierea cea către Dumnezeu arătând-o, zice că *Moab* este căldare a băii, ori căldare a neîngrijirii. Iar Moab şi Amman au fost fiii lui Lot din nelegiuita lui amestecare cu fiicele sale. Deci zice că «şi moabitenii - adică neamul cel mai-nainte fără de Dumnezeu - vor primi nădejdea cea întru Mine»". Iar dumnezeiescul Maxim zice că: „*Moab* se tâlcuieşte «mațul tatălui», însă se înțelege trupul nostru, prin care - după filosofia practică, ca într-o baie, pe care o

9. Spre Idumeea voi întinde încălţămintea Mea,

Încălţăminte numeşte David mergerea, zice dar că: „Şi prin Idumeea voi umbla, adică o voi supune poporului Meu, Israil, ajutându-l întru oştire”[62].

Mie cei de alt neam s-au supus.

„Cei de alte seminţii, zice, moabitenii şi idumeii cei de mai sus, şi neamurile cele dimprejurul acestora se vor supune Mie.” Însă în loc de *se vor supune* la vreme viitoare, s-a scris la vreme trecută - *s-au supus* - după însuşirea ce o au proorocii, a zice adică cele viitoare ca trecute.

însemnează *căldarea* - urmează să se facă curăţirea păcatelor, căci curăţire este *căldarea nădejdii*, adică «gătirea cea prin toată viaţa după curăţire către moştenirea bunătăţilor celor învistierite după nădejde»”. Zice însă şi Teodorit: *căldarea* stă spre pedeapsă. Aşa şi Fericitul Iezechiil învaţă - căruia i-a fost poruncit să numească Ierusalimul *căldare*, iar *carne* pe locuitorii din el – numind *foc* pe babilonian, şi *zeamă* pe hrana cea de nevoie, care, lipsind din căldare, se ard cărnurile (Iez. 11: 3). Aşa şi Fericitul Ieremia: *...căldare arzându-se dedesubt, am văzut şi eu faţa ei dinspre miazănoapte* (Ier. 1: 13). Nu ar greşi dar cineva, cu mintea privind [duhovniceşte], *căldare* pe dumnezeiasca scăldătoare [colimvitră] numind-o, care chinuie şi arde păcatul şi curăţeşte întinăciunile celor ce se înnoiesc printr-însa”.

[62] Iar Marele Vasile zice: „Deci toţi cei ce de alte seminţii s-au supus jugului lui Hristos, plecându-şi capul, pentru aceasta către Idumeea va pune încălţămintea Sa, iar încălţămintea Dumnezeirii este trupul cel purtător de Dumnezeu (adică cel dumnezeieşte ipostasiat), prin care trup a venit la oameni. Iar *Idumeea* de la Edom s-a numit, după alt tâlcuitor, iar Edom a fost Isav. Ori *încălţăminte* sunt şi cei ce au slujit propovăduirii”. *Idumeea* însă se numeşte „lut păcătos”, care se tâlcuieşte «pământesc», după Didim. Iar după Sfântul Maxim, *Idumeea* se poate înţelege la trupul fiecăruia dintre noi către care întindem încălţămintea, adică cel ce păzeşte sufletul de ciulinii şi mărăcinii cei răi ai Diavolului cu nevoinţa şi cu înfrânarea, că fără de nevoinţă şi fără de înfrânare cu de-amănuntul cu neputinţă este a birui patimile trupului. Ori, după acelaşi Maxim: „Iarăşi prin *încălţăminte* a sufletului se înţelege simţirea cea omorâtă prin cuvânt şi prin vedere, prin care sufletul, călcând peste cele simţite, fără vătămare călătoreşte în veacul acesta, pe cuvintele acestora [ale celor simţite sau patimilor] prin mijlocul simţirii, ca pe nişte încălţăminte nălucindu-le [imaginându-le] şi pe osebirile faptelor bune după fel şi după chip alegându-le, merge către înţelegerea şi cunoştinţa a singurului şi unicului începător Cuvânt”. Zice însă şi Isihie: „Arată Hristos cum că pe Biserica neamurilor mai întâi, adică cu întâietate faţă de cea a lui Israil o a făcut supusă, întinzându-Şi încălţămintea şi până la dânsele, adică Bunavestire [Evanghelia], pe care vestind-o Ioan, zicea: *Vine după mine Acela Căruia nu sunt vrednic a dezlega cureaua încălţămintei*, că încă nu era vreme a se tălmăci [arăta] Bunavestire (adică Evanghelia); că şi Pavel aşa o numeşte, zicând: *...încălţând picioarele voastre spre gătirea Evangheliei păcii*”.

10. Cine mă va duce la cetatea îngrădirii*?

Dinspre faţa iudeilor celor robiţi se zice cuvântul acesta. Iar *cetatea îngrădirii* se numea Ierusalimul, pentru că era înconjurată şi întărită de ziduri tari şi înalte. De multa lor bucurie însă zic acestea iudeii: „Cine să mă ducă la dorita cetate, Ierusalimul?". Pentru că, în robie aflându-se ei, locuiau în loc închis şi neslobod[63].

Sau cine mă va povăţui până în Idumeea?

„Cine, zice, să mă povăţuiască pe mine, poporul cel robit al lui Israil, pentru ca să merg şi să privesc nu numai Ierusalimul, patria mea cea prea dulce, ci şi Idumeea şi locurile cele dimprejurul Ierusalimului, cele supuse împărăţiei noastre, şi să văd pe vrăjmaşii noştri cei de mai-nainte prieteni iubiţi ai noştri?"[64]

---

* πόλιν περιοχῆς = lit. cetatea circumscrisă (într-un anumit loc) fie d. p. d. v. geografic, fie duhovnicesc.

[63] Marele Vasile însă zice: „*Cetatea îngrădirii* poate pe Biserică o zice: *cetate*, pentru că este locuită legiuit, iar a *îngrădirii*, pentru îngrădirea credinţei. Pentru aceasta, mai bine însemnat [mai limpede] oarecine din cei ce au tălcuit *la cetatea îngrădită*, au zis: «Deci cine va da mie această mare privelişte a vedea pe Dumnezeu venind la oameni?». Aceasta este ceea ce s-a zis de Domnul: *Că mulţi prooroci şi drepţi au dorit a vedea cele ce vedeţi, şi nu au văzut* (Lc. 10: 24)". Şi Marele Atanasie încă, *cetate a îngrădirii* zice pe Biserică, pe Cea îngrădită cu puterea lui Dumnezeu. Acestea şi Proorocul ca dinspre faţa poporului iudeilor celui ce se pocăieşte le zice, şi a celui ce iubeşte a primi credinţa cea întru Hristos. Şi Isihie, *cetatea îngrădirii*, pe Biserică o zice, că întru aceasta toate tainele lui Hristos se cuprind, şi legea şi proorocii întru petrecerea acesteia se cuprind, pe aceasta încă o numeşte şi *Idumeea*.

[64] Iar altul zice: „Priveşte însă că nu s-a rugat a se povăţui până la Ierusalim, ori până la Galaad, ori până la Idumeea, ci, ca şi cum s-ar fi spăimântat de mirarea făgăduinţei, adică de s-ar noroci cândva de un har ca acesta strănepoţii urâtului şi răului Isav ca să vină la dânşii Dumnezeu, ca prin încălţămintele propovăduitorilor să facă chemarea neamurilor, că pretutindeni pe pământ şi-a adunat soborniceasca Biserică cetatea sa şi adunarea petrecerii bine-cinstitorilor: «Cine-mi va da mie, zice, a mi se întinde viaţa până la vremea aceea întru care neamurile vor primi darul? (...) Ca să văd *cetatea îngrădirii*, adică Biserica cea împrejur păzită de puterea lui Dumnezeu, spre a nu mai suferi o înconjurare potrivnică?". Iar după dumnezeiescul Maxim, *cetatea îngrădirii* este înţelepciunea cea adunată din multe dumnezeieşti şi tainice priviri cu mintea; *îngrădită*, adică împrejmuită cu întăririle faptelor bune, întru care tot bine-cinstitorul nu se duce [nu este călăuzit] de nimeni altul, ci de singur Dumnezeu, Cel ce pe toţi către Sine îi trage pentru negrăita mărime a bunătăţii. Iar *Idumeea* este adunarea tuturor zidirilor celor de sub simţire întru care urmează a se aduna fireasca vedere cea întru Duhul Sfânt după care

11. Au nu Tu, Dumnezeule, Cel ce ne-ai lepădat pe noi? Şi au nu vei ieşi, Dumnezeule, întru puterile noastre?

Aceasta trebuie a se citi în chip întrebător, adică: „Cine altul mă va duce pe mine, poporul cel robit, la cetatea Ierusalimului, fără numai Tu, Dumnezeule, Cel ce ne-ai lepădat pentru păcatele noastre şi ne-ai dat babilonienilor? Sau cine altul mă va povăţui până la Idumeea, decât iarăşi Însuţi, Care pentru păcatele noastre ne-ai părăsit, şi nu ai ieşit cu oştile noastre la luptă asupra vrăjmaşilor noştri?". Iar graiul *nu vei ieşi* este aici schimbare de timp, în loc de „ai ieşit", precum este şi acela ce l-a zis în altă parte: *Şi nu va ieşi Dumnezeu întru puterile noastre* (Ps. 43: 11)[65].

12. Dă-ne nouă ajutor întru necaz, şi deşartă este mântuirea omului.

De prisos însă este a zice conjuncţia *şi*, căci şi Simmah aşa a tălmăcit: „Tu dă-ne nouă ajutor, că deşartă este mântuirea cea de la om". Ori acest *şi*, după Teodorit, se înţelege în loc de *că*[66].

Făcătorul a toate se priveşte de cel ce cu bună-cinstire culege cunoştinţa existenţelor potrivit din frumuseţea şi mărimea zidirilor, ori poate filosofia cea după fapta bună şi lucrarea cu trupul la care iarăşi Însuşi Domnul povăţuieşte, har făcând [ajutându-i] celor ce-L iubesc pe El şi, pe scurt, a zice *cetatea îngrădirii* este vedere cunoscătoare a celor gândite, iar lumea este cunoştinţă a celor simţite, la care duce şi povăţuieşte singură înţelepciunea lui Dumnezeu şi Părintele Unului-Născut Fiului Său.

[65] Iar Isihie zice: „A lui Hristos singură putere este a povăţui pe Israil la Biserică - El, Cel care a lepădat pe iudei fiindcă nu au crezut întru El, dar nu pe toţi".

[66] Marele Vasile însă zice: „Nu întru bogăţia avuţiilor, nu întru mărimea puterii, nu întru înălţimea slavei vine stăpânirea, ci din *necazul* cel cu covârşire dăruieşte Domnul ajutorul Său celor ce Îl caută pe El. Unul ca acesta era şi Pavel, care din necazuri îşi făcea laudă, şi pentru aceasta putea zice: *Când mă aflu neputincios, atunci sunt puternic* (II Cor. 12: 9)". Iar altul zice (poate dumnezeiescul Maxim): „*Necaz*, după mine a zice, este tirania şi stăpânirea morţii şi a stricăciunii, iar *ajutor* este nădejdea cea adevărată şi prin har a Învierii, către care privind bine-cinstitorii de Dumnezeu, posomorârea morţii fără mâhniciune o poartă. Ori iarăşi *necaz* este durerea cea pentru fapta bună, iar *ajutor* este nepătimirea cea după darul lui Hristos care primeşte osteneala aceasta, că aceasta este cu dreptul să socotească zădărnicia".

13. Întru Dumnezeu vom face putere, şi El va defăima pe cei ce ne necăjesc pe noi.

„De vreme ce, zice, noi de sine suntem slabi şi neputincioşi, pentru aceasta cu ajutorul lui Dumnezeu vom face, adică vom dobândi putere, şi Dumnezeu va pierde pe babilonienii care-i necăjesc."[67]

Aceasta cu adevărat este tâlcuirea cea după istorie a psalmul acestuia. Se cuvine însă să potrivim psalmul şi la creştini, care mai-nainte erau robi demonilor: „Dumnezeule, zice, *ne-ai lepădat pe noi* mai-nainte de a crede; şi *ne-ai doborât*, fiindcă ai dat loc de a ne strica unii pe alţii în războaie, şi cu alte asemenea rele; şi *Te-ai mâniat asupra* noastră, pentru că nu Te-am cunoscut pe Tine, Făcătorul nostru; ne-ai miluit, însă, pentru că ne-am amăgit de Diavolul [v. 1]. *Ai cutremurat dar pământul şi l-ai tulburat* când petreceai ca un om pe pământ, învăţând popoarele Evanghelia Împărăţiei, căci atunci vestea lucrărilor şi a cuvintelor Tale au tulburat şi au înfricoşat pe toţi oamenii cei de pe pământ. Pentru aceasta dar, vindecă şi rănile sufletelor lor, pentru că au ieşit din cuviinţă [v. 2]. Ai arătat nouă prin Evanghelie *căi aspre*, adică calea cea strâmtă şi necăjicioasă; ne-ai adăpat pe noi cu *vinul umilinţei*, adică cu propovăduirea Evangheliei, care se zice *vin*, pentru că veseleşte inima; se zice însă şi *de umilinţă*, pentru că aduce la pocăinţă pe cei ce-l beau [v. 3]. *Dat-ai semn celor ce se tem de Tine*, pecetea Botezului şi închipuirea crucii celei de viaţă purtătoare, pentru ca să scape cu aceasta de *săgeţile* cele de multe feluri ale dracilor [v. 4], şi cele de aici înainte asemenea să le înţelegi. Iar zicerea *Dumnezeu a grăit întru cel sfânt al Său* să o înţelegi despre Hristos, precum am zis înainte; însă pe Hristos să-L înţelegi Dumnezeu, *bucura-mă-voi şi voi împărţi Sichemul*, adică cele ale evreilor le voi da poporului creştinilor, şi *Valea Locaşurilor le voi măsura* [împărţi] *lor*, că toate locurile evreilor le-au moştenit creştinii în urmă, după necredinţa lor, şi biserici au zidit pe acele locuri. Iar aceasta: *al Meu este Galaadul*, şi *al Meu este Manase* şi cele următoare [vv. 6-8], le zice Hristos din partea Sa, învăţând prin aceasta că, după firea omenească, este rudă cu aceştia; pentru aceasta, ai Săi îi face pe dânşii.

---

[67] Zice însă şi dumnezeiescul Chiril: „Neputincioasă este firea omului către nevăzuţii vrăjmaşi, şi lesne biruită de păcat, *întru Dumnezeu* însă *vom face putere*, Care S-a făcut nouă armă de bunăvoinţă". Iar după alt tâlcuitor (adică după dumnezeiescul Maxim), (...) întru Dumnezeu fac putere, adică câştigă putere cei ce nu loruşi îşi suprascriu [atribuie] lucrările faptelor bune, nici înţelepciunii lor pe priceperea dumnezeieştilor taine, întru care Însuşi Dumnezeu, prea singur şi tot încăpând, pe toată fapta bună o lucrează şi le dăruieşte cunoştinţa, defăimând pe toţi dracii răi şi potrivnici faptei bune şi cunoştinţei, care se apucă prin răutate şi necunoştinţă să necăjească pe cei ce se tem de El". Zice însuşi Marele Atanasie: „Când vom nădăjdui a ne împuternici întru Dumnezeu, atunci vom şti pe vrăjmaşii noştri că sunt nimic".

Ori se înțelege și altfel, anume că Hristos face ai Săi pe israiliteni, pentru cei ce dintre dânșii urmau să creadă în Sine. Iar *încălțămintea* Dumnezeirii Sale este trupul cel purtător de Dumnezeu (adică dumnezeiește ipostasiat), după dumnezeiescul Vasile, prin care Domnul mergea către oamenii cei din felurite locuri și, supunându-i pe ei, îi aducea la cunoștință de Dumnezeu și la credință [v. 9]. Apoi, Proorocul David, dorind să vadă și simțitorește cele ce cu Duhul a văzut gânditorește, zice: „Cine mă va aduce în cetatea creștinilor, adică în Biserica Ceea ce viețuiește cu legile Evangheliei, și este îngrădită cu sângele lui Hristos, și cu Botezul, și cu crucea, și cu tabăra îngerilor, și cu învățătorii? Ori cine mă va duce în Ceea ce cuprinde toată fapta bună? Ori cine mă va povățui la pământul necredincioșilor oameni, ca să îi văd că au crezut? Și cine altul, fără numai Tu, Dumnezeule, Care ne-ai lepădat, adică Tu, care ai lepădat pe iudei, ucigașii lui Hristos, cei ce se trag din mine? Iar celelalte cuvinte [vv. 10-11 ș.u.] care urmează se zic din fața credincioșilor, însă precum am tâlcuit noi mai sus.

PSALMUL 60

Întru sfârșit, întru cântări [de laudă] lui David.

Î*ntru sfârșit* și psalmul acesta se suprascrie aici, pentru că învață să privim la sfârșitul proorociei celei ce se cuprinde într-însul. Că și psalmul acesta s-a zis despre poporul iudeilor cel robit în Babilon. Și proorocește slobozenia lor din Babilon: *Voi nemernici*, zice, *în lăcașul Tău în veci* [v. 6]. Pentru aceasta și după urmare s-a rânduit acesta după cel de mai sus. Se potrivește însă și poporului creștinilor, iar *întru cântări* se suprascrie psalmul, deoarece David lauda cu dânsul pe Făcătorul de bine Dumnezeu, povestind facerile Lui de bine[68]. Se cuvine însă să știm că, în psalmul acesta și în orice psalm în care se suprascrie numai zicerea *întru cântări**, acel psalm se cântă numai cu gura, fără psaltire și fără organ muzical. Iar în psalmul în care se suprascrie *psalm întru cântări**, acela se cântă și cu organ muzical, după nenumitul tâlcuitor al psalmilor.

[68] Marele Atanasie însă zice: „Mulțumire aduce David lui Dumnezeu pentru sine și pentru poporul cel mântuit prin credință, și făgăduiește că, intrând în lăcașurile cele veșnice, cu necurmare va aduce lauda (La Nichita)”.

* ὕμνοις.

* ὕμνοις ψαλμὸς.

1. Ascultă, Dumnezeule, cererea mea, ia aminte rugăciunea mea.

Despre graiul *ascultă*, şi despre *ia aminte* am zis la tâlcuirea Psalmului 16; şi vezi despre aceasta acolo[69].

2. De la marginile pământului către Tine am strigat,

Margini ale pământului istoriceşte numeşte Babilonia*, fiindcă aceasta se află la marginea lumii celei mai blânde[70]. Iar mai cu înaltă înţelegere [anagogic] pot a se socoti margini ale pământului pământeştile îngrijiri care depărtează pe om de Dumnezeu.

---

[69] Iar Grigorie Teologul zice prin iambiceştile stihuri ce osebire are cererea [δέησις de la vb. προσδέομαι sau δέομαι; înţelesul prim al verbului era „a avea nevoie, a fi în lipsă, a fi lipsit", această „nevoie" implică cererea, rugămintea, implorarea (cf. Lc. 1: 13, Fapte 10: 31), sensul exact fiind „a cere ceva anume de care ai nevoie (acum)"; Mitropolitul Veniamin redă prin „rugă"] de rugăciune [προσευχήν = rugăciune în general, cu tot cea poate implica aceasta; loc de rugăciune]: „Prin *cerere* se înţelege cererea celor ce sunt de trebuinţă, iar prin *rugăciune* să înţelegi cererea celor mai buni [ἀμείνων = mai puternici, mai în stare de a face acest lucru; a celor sporiţi, şi care sunt mai puţin în lipsuri şi nevoi materiale, căutându-le pe cele gândite şi duhovniceşti]; desigur că cele două moduri de rugăciune pot alterna". Iar Atanasie zice: „Fiindcă privind la tirania şi silnicia dracilor, m-am umplut de trândăvire [ἀκηδίας = lehamite, negrijă], pentru aceasta mă rog ca arătându-Te să ne scoţi din mâna celor ce ne silnicesc".

* Βαβυλῶνα.

[70] Iar Teodorit zice: „Fiindcă Babilonul este depărtat de Palestina cu multe stadii, cei robiţi care lucrau acolo socoteau că locuiesc la marginile pământului. Pentru aceasta şi zicea că de la părţile cele mai din margine ale lumii strigă". Iar Atanasie zice: „Iar zicerea *de la marginile pământului* însemnează că el făcea rugăciunile pentru toată lumea cea locuită". Iar tâlcuitorul cel nenumit zice că: „Scris este la Ecclesiast: *Nu te grăbi cu gura ta, şi inima ta să nu se grăbească a scoate cuvânt înaintea feţei lui Dumnezeu, că Dumnezeu este sus în cer, şi tu pe pământ jos. Pentru aceasta, cuvintele tale să fie puţine* (Eccl. 5. 1). Iar prin acestea se însemnează că nu localnica depărtare [e cea care importă], ci osebirea este a fiinţei Nezicitului şi a zidirilor, existenţa [ὑπαρξεωσ] lui Dumnezeu zicându-se pentru covârşirea cinstei ce se află sus în cer şi a omului pe pământ jos, pentru că din nefiinţă s-a adus întru a fi (La Nichita)". [Omul este fiinţă la modul relativ, fiind susţinut de Dumnezeu în existenţă, depinzând de El, neavându-şi deci suport absolut în sine: *Fără Mine nu puteţi face* ***nimic***, zice Hristos, *...căci în El trăim, ne mişcăm, şi suntem*, zice Sfântul Apostol Pavel.]

când s-a mâhnit inima mea, pe piatră m-ai înălțat.

Piatră numește David nădejdea cea întru Dumnezeu, atât pentru tăria și siguranța, cât și pentru înălțimea ei: „De câte ori, zice, eu m-am trândăvit, obosind de necazuri, de atâtea ori, Tu, Doamne, m-ai înălțat întru nădejdea Ta ca pe o înaltă și statornică piatră”[71].

3. Povățuitu-m-ai, că Te-ai făcut nădejdea mea, turn de tărie de către fața vrăjmașului.

„Tu, Doamne, zice, m-ai povățuit la cele bune și la virtute, fiindcă Tu Te-ai făcut nădejdea mântuirii mele; încă Te-ai făcut mie și turn de tărie, adică tare înaintea vrăjmașului meu, pentru a-l opri și a nu-l lăsa să mă piardă.”

4. Nemernici-voi întru locașul Tău în veci.

Zicerea aceasta este o proorocie, că proorocește, după Teodorit, pentru slobozirea poporului celui robit în Babilon, și pentru întoarcerea lui în Ierusalim. Iar *locaș al lui Dumnezeu* numește biserica cea din Ierusalim, precum de multe ori am spus. Iar *în veci* a zis în loc de „totdeauna”. Însă proorocia aceasta mai în urmă, la noi, creștinii, s-a plinit, pentru îndărătnicia și uciderea de Dumnezeu ce o au făcut iudeii; pentru că, pierzându-se ei și stricându-se de către romani, nu au mai locuit în biserica cea din Ierusalim, deoarece și însăși biserica din temelie s-a risipit; iar poporul creștinilor totdeauna locuiește în toate bisericile lui Dumnezeu cele ce se află pe alocurea, fiindcă în toate locurile se află zidite lăcașuri* dumnezeiești și biserici*[72].

---

[71] Iar Marele Atanasie zice: „Se trândăvește însă cu adevărat și se mâhnește tot iubitorul de Dumnezeu petrecând în viața aceasta muritoare, dar se mâhnește și pentru iubirea de oameni, văzând mulțimea celor ce pier. Deci și David, la silnicia și tirania diavolilor privind, se umplea de necaz, pentru aceasta se ruga: «...Ca arătându-Te, Doamne, să ne scoți din mâinile celor ce ne silnicesc». Și [prin urmare] ne-am făcut prin Hristos mai buni decât dracii, care de Fericitul Pavel *piatră* S-a numit”.

* ναοὶ.

* ἐκκλησίαι.

[72] Altul zice: „Se potrivește încă și poporului celui din păgâni ce a crezut: că acesta pe Biserică o numește locaș în care locuiește Dumnezeu-Cuvântul Cel din Dumnezeu, în toate zilele nejertfit [sau nejunghiat] jertfindu-Se. Iar *aripi* [v. 4] numește pe Testamentul Vechi și Cel Nou”. Iar Teodorit numește *aripi* purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

Acoperi-mă-voi întru acoperământul aripilor Tale.

„Eu, zice, mă voi acoperi ca un simplu puişor sub acoperământul aripilor Tale, Doamne." Aceasta este însă asemenea cu zicerea aceea: *Acoperi-mă-vei întru acoperământul aripilor Tale*, a Psalmului 16: 8, pe care şi citeşte-o.

Diapsalma.

5. Că Tu, Dumnezeule, ai auzit rugăciunile mele, dat-ai moştenire celor ce se tem de numele Tău.

„Tu, Doamne, zice, ai auzit rugăciunile mele când Te-am chemat, şi ai dat moştenire celor ce se tem de numele Tău", care, după istorie, este Ierusalimul şi pământul făgăduinţei, iar după o mai înaltă înţelegere, este Ierusalimul cel de sus şi Împărăţia Cerurilor, după Marele Atanasie; că: *Veniţi*, va zice Domnul, *binecuvântaţii Părintelui Meu, de moşteniţi Împărăţia cea gătită vouă de la întemeierea lumii* (Mt. 25: 34)[73].

6. Zile peste zile împăratului vei adăuga,

„Tu, Doamne, zice, vei adăuga zile multe peste zilele lui Zorobabel, pentru că este iubitor de Dumnezeu şi înţelept." Iar celelalte cuvinte nu se mai potrivesc lui Zorobabel cel vechi, ci lui Zorobabel cel nou după trup, adică lui Hristos, precum tâlcuieşte Teodorit, fiindcă Zorobabel a fost închipuirea* lui Hristos: pentru că precum Zorobabel a întors pe evreii robiţi în Babilon, în Ierusalimul cel de jos, aşa şi Hristos a întors pe oamenii cei robiţi din rătăcirea idolilor la Ierusalimul cel de sus şi la cer, care a fost patria cea adevărată a oamenilor, că de la Dumnezeul Cel de sus s-a dat oamenilor sufletul la începutul lumii[74].

---

[73] Marele Atanasie zice: „*Moştenirea* Împărăţiei Cerurilor se va da în veacul viitor. Dar cum zice aici că [deja] s-a dat? Deşi se aşteaptă după obştească înviere, totuşi acum s-a gătit şi s-a dat celor ce o vor lua în vremea cuvenită. Şi vezi că moştenirea s-a dat *celor ce se tem de Dumnezeu*: şi de s-a dat celor mai simpli, cu mult mai vârtos celor ce s-au suit mai sus, adică celor ce iubesc pe Dumnezeu."

* τύπος.

[74] [Felul cum Dumnezeu „i-a dat" omului suflet rămâne o taină. Din cugetarea Părinţilor înţelegem totuşi următoarele: Dumnezeu nu i-a dat omului harul său necreat ca suflet, şi nici nu i-a dat o oarecare substanţă subţire şi materială pe care noi să o identificăm ca suflet; soluţia stă undeva la mijloc. Sufletul omului se identifică cu personalitatea sa: faptul că el poate gândi în relaţie şi poate cugeta conştient de sine şi de lume etc.; dar aceasta n-a fost cu putinţă decât prin suflarea de viaţa ce i-a dat-o Dumnezeu care este

anii lui până la ziua neamului şi a neamului.

„Anii Împărăţiei lui Hristos, zice, vor fi până în ziua cea mai de pe urmă a amândouror neamurilor: adică a poporului lui Israil celui vechi, şi a celui nou, celui din păgâni, adică până la sfârşitul întregii lumi." Că până atunci se vor întinde [vor dăinui] amândouă aceste neamuri, măcar că şi după sfârşitul lumii va rămâne veşnică împărăţia lui Hristos.

7. Rămâne-va în veac înaintea lui Dumnezeu;

Această zicere este tâlcuirea celei de mai sus, însă, dintre toţi împăraţii cei din veac, singur Hristos viază înaintea lui Dumnezeu, pentru că, deşi a murit, iarăşi S-a sculat după trei zile şi a şezut de-a dreapta lui Dumnezeu şi Părintelui.

mila şi adevărul Lui, cine-l va căuta?

„Cine va pricepe, zice, mila şi adevărul lui Dumnezeu? Nimeni, fiindcă Dumnezeu este noian de milă, este încă şi adânc de adevăr."[75] Despre mila şi adevărul lui Dumnezeu am spus şi la Psalmul 56: 5, unde zice: *Trimis-a Dumnezeu mila Sa şi adevărul Său*, şi vezi acolo.

---

una cu harul necreat al Sfintei Treimi; harul acesta constituie la rândul lui putinţa de intrare în comuniune de iubire desăvârşită cu Dumnezeu, care putinţă păcatul a împiedicat-o în parte. Putinţa de apropiere de Dumnezeu ne-a adus-o apoi Hristos, Dumnezeu şi Om. El a făcut cu putinţă (re)unirea lui Dumnezeu cu oamenii prin trupul Său, ca mediator dintre om şi Dumnezeu.] Iar Sfântul Chiril zice: „Să nu socoteşti că despre vreun împărat oarecare s-au zis acestea, ci să ştii că, mai cu seamă despre tot cel ales pentru Împărăţia Cerurilor, *care*, zice, *va rămâne în veac înaintea lui Dumnezeu*, că cei ce s-au făcut de un chip cu Hristos, pentru că s-au împărtăşit de aceleaşi pătimiri, vor şi împărăţi pururea cu El, şi împreună cu El vor fi totdeauna, luând împărăţia de care zice Pavel – neclătită. Mai-nainte însă zicând Proorocul: *Că Tu Dumnezeule, ai auzit rugăciunile mele* [v. 5a], prin inversare a numit aceasta – *zile peste zile vei adăuga împăratului* [v. 6] – adică: «Auzind, zice, rugăciunile mele, zile peste zile ai adăugat». Iar prin ele s-a pus pomenire despre cei ce se tem de numele Domnului [v. 5b], fiindcă acestora proorocia le făgăduia moştenirea, iar moştenirea era veşnica viaţă". Altul însă zice că despre sine zice David acestea, că poate va fi pomenit nu numai în vremea în care via, ci şi în fiecare neam, ori întru amândouă neamurile însemnând cuvântul [v. 6b], adică şi întru poporul cel dintru tăierea împrejur, şi întru cel păgân, şi între oameni adică făcându-se această fericire.

[75] Marele Atanasie: „Citeşte zicerea aceasta îndărăt [inversată, de-a-ndoaselea, într-o altă formă], zicând: „De va căuta cineva mila Lui şi adevărul, acela va rămâne înaintea lui Dumnezeu în veacuri nesfârşite". Iar Teodorit zice. „Cine e destoinic a înţelege cu scumpătate ascunsa şi dreapta milă a lui Dumnezeu? [Nimeni,] căci judecăţile Lui sunt adânc".

8. Aşa voi cânta numelui Tău în veci, ca să dau* eu rugăciunile mele din zi în zi.

„Precum, zice, acum cânt şi laude cuvântez numelui Tău, aşa totdeauna Te voi lăuda, ca prin chipul acesta să împlinesc Ţie făgăduinţele dintr-o zi până în cealaltă, adică în toate zilele." Pentru că de multe ori făgăduia David în psalmii de mai-nainte că va lăuda pe Dumnezeu[76].

PSALMUL 61

Întru sfârşit, pentru Iditum.

Întru sfârşit adică se suprascrie psalmul acesta, deoarece proorocia ce este într-însul priveşte la sfârşit, că prooroceşte stăruirea cea până la sânge ce o au arătat macabeii pentru buna-cinstire de Dumnezeu, după Teodorit, în vremea lui Antioh Epifanul, împăratul Egiptului. Iar *pentru Iditum* este în loc de „de către Iditum", fiindcă de acesta s-a cântat, că acesta era începătorul [conducătorul] cetei cântăreţilor, precum am spus în *Precuvântarea* cărţii acesteia la cap 5. Psalmul acesta însă este o îndemnare spre a suferi cineva ispitele şi a nădăjdui în Dumnezeu[77].

---

* ἀποδοῦναί de la ἀποδίδωμι = a răsplăti, a da înapoi, a reda, a împlini, a returna, a plăti, a face schimb. David laudă pe Dumnezeu nu atât de dragul de a lăuda şi a se bucura lăudându-L de Domnul, cât pentru a împlini o făgăduinţă, precum se zice în tâlcuire, sau ca o mulţumire pentru toate cele primite.

[76] Marele Atanasie zice: „*Aşa voi cânta*. Cum? De voi rămâne înaintea Ta în viitorul veac. Că atunci, învrednicindu-mă fericitei stări aceleia, neîncetat Îţi voi înălţa laude".

[77] Cunoaştem doi psalmi care au titlul *pentru Iditum*: Psalmul 38 şi cel de faţă. Şi socotim că alcătuirea lucrării este a lui David, iar lui Iditum s-a dat [atribuit] spre folosul lui ca să se îndrepteze din patimile cele din suflet şi spre cântare la popor, prin care şi Dumnezeu se slăvea, iar cei ce auzeau armonia îşi îndreptau moravurile. Iar Eusebie adaugă că pentru aceasta a dat David lui Iditum psalmul, deoarece Iditum căzuse în păcat şi avea trebuinţă de folosul psalmului; iar că [prin] Iditum erau [se înţelegeau] sfinţiţii cântăreţi [lit. ieropsalţii] ai bisericii Domnului, mărturiseşte Paralipomena, zicând: *...şi împreună cu el, Eman şi Iditum, şi ceilalţi aleşi pe nume pentru a lăuda pe Domnul* (I Paralip. 16: 41). Iar despre răbdare (zice acestea Vasile) şi un psalm şi altul fac cea mai multă lucrare prin care se potoleşte lucrarea sufletului cea de mânie: izgonindu-se toată mândria, se isprăveşte smerenia, că este cu neputinţă ca cel care nu primeşte să fie mai simplu şi mai pe urmă decât toţi să nu-şi poată stăpâni mânia când se ocărăşte de altul ori când se

1. Au nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu? Că de la Dânsul este Mântuirea mea.

Dinspre fața bine-cinstitorilor macabei se zic cuvintele acestea către tiranii și împărații macedonieni care dădeau război neamului evreilor și se sileau a-i depărta de la legile lui Dumnezeu și de la părinteștile obiceiuri. Se potrivesc însă acestea și tuturor acelor creștini care urmează stăruirii și răbdării macabeilor celei întru fapta bună. Însă cuvintele acestea trebuie a se citi în chip întrebător, adică: „Au nu mă voi supune eu mai mult lui Dumnezeu – Care poruncește ca nimeni să nu se despartă de legile Lui – decât să mă supun omului? Căci la Dumnezeu este mântuirea mea"[78].

2. Pentru că El este Dumnezeul meu și Mântuitorul meu, Sprijinitorul meu, mai mult nu mă voi clătina.

„Nu mă voi teme, zice, mai mult de ispite, măcar că și mai-nainte de a cădea în ispite m-am temut ca un om." *Clătinare* numește aici temerea și frica[*79].

---

necăjește și să nu biruiască ispitele cu îndelungă răbdare; că cel ce a isprăvit toată smerenia, de ar primi cuvinte de ocară, nu îndrăznește a sări mai mult [a întrece măsura], cunoscându-și [mai dinainte] ticăloșia [ταπείνωσις = smerenia, micimea] sa, și pentru a nu porni sufletul spre graiurile necinstirii.

[78] Zice Marele Vasile: „Proorocește - mai dinainte văzând Proorocul că are să fie înomenirea Domnului - și zice acestea: «Trebuie să slujim lui Dumnezeu și să-L iubim pe El, Care a adus neamului omenesc o binefacere atât de mare, încât nici pe Fiul Său Cel Unul-Născut nu L-a crutat, ci L-a dat pentru noi toți (cf. Rom. 8: 32)». Scriptura obișnuiește să numească pe Hristosul lui Dumnezeu: *mântuire*, după cum spune și Simeon: *...că au văzut ochii mei mântuirea Ta* (Lc. 2: 30). Să ne supunem dar lui Dumnezeu, pentru că de la El ne este mântuirea". Zic dar și Chiril și Grigorie al Nyssei că David a zis că a-și supune cineva sufletul lui Dumnezeu înseamnează a câștiga mântuirea. Căci e lucrul cel mai bun și mai folositor și pricinuitor a toată nădejdea bună a-și supune cineva grumazul cugetării Domnului [întru Domnul] și a purta pe el jugul Lui și a se alipi la El cu toată blândețea, zicând cuvântul proorocesc: *Iată, noi vom fi robi Ție, că Domnul Dumnezeul nostru ești* (Ier. 3: 22). Zice și Teodorit: „«Au nu vei cinsti mai mult decât toate, o suflete, slujba lui Dumnezeu?». Apoi arată folosul care este de aici: «Această slujbă îți dă mântuire, o suflete, căci Dumnezeu este Dăruitorul bunătăților și Cel ce-i poate întări pe cei ce se clatină»".

[*] δειλία καὶ τὸν φόβον.

[79] Iar Marele Vasile zice (tâlcuiește însă ce este mântuirea): „...Nu este o goală lucrare care se dă oarecui spre izbăvire de neputință și spre întărirea trupului. Dar ce este *mântuirea*? Dumnezeul nostru este Fiul Cel din Dumnezeu – Acesta este mântuirea

3. Până când vă ridicați asupra omului? Ucideți toți voi, ca pe un perete povârnit și gard surpat?

„Până când, zice, voi, vrăjmașii și tiranii mei năvăliți și urcați asupra mea, care sunt un om neputincios, precum se urcă cineva peste un zid care dă să cadă? (...) Și peste un gard plecat, care gata este a se surpa desăvârșit?" Iar zicerea *până când* însemnează că și alteori au năvălit vrăjmașii asupra lui. Iar aceasta: *ucideți toți voi*, după Teodorit, se află în paranteză, în formă inversată, adică „până când vă puneți asupra unui om, ca asupra unui zid povârnit și gard surpat? Până când ucideți toți voi?". Iar prin cuvintele acestea, macabeii mărturisesc slăbiciunea și neputința lor, fiindcă au greșit lui Dumnezeu și, pentru aceasta, întâi aveau multe ispite și primejdii, precum arată istoria macabeilor[80].

4. Însă prețul* meu s-au sfătuit să-l lepede [doboare],

„Tiranii și vrăjmașii mei aceștia, zice, au cugetat să gonească de la mine robia mea cea către Dumnezeu și să mă dezbare de aceasta, care îmi este cinste și laudă, după Teodorit, pentru că prin aceasta mă slăvesc și mă cinstesc, căci, dacă unui rob îi este cinste a sluji pământescului și muritorului împărat, cum nu cu mult mai vârtos este cinste unui om muritor a sluji nemuritorului, cerescului Împărat și Dumnezeu?"[81]

---

neamului omenesc – Cel ce privește neputința noastră, Cel ce îndreptează clătinarea ceea ce se face sufletelor noastre din ispite omenești. Însă [David] mărturisește clătinarea, căci cu neputință este a nu se face vreo clătire omului din ispite: că, atâta timp cât păcătuiește mici și puține, se clatină oarecum puțin, ca și sadurile ce sunt lesne mișcate de un vânt subțire; iar când vor fi relele mai multe și mai mari, după măsura creșterii păcatelor, urmează a se adăuga și clătinarea: «Eu, dar [zice David], ca un om m-am clătinat, iar mai mult nu mă voi clăti, că mă întăresc cu mâna Mângâietorului»".

[80] Zice însă Marele Vasile: „Deci arată cuvântul că firea omului, care este alcătuită [σύνθετος = compusă], s-a plecat [clătinat] adică de către păcat; trebuie însă negreșit a se dezlega [desface, putrezi], ca iarăși să se înnoiască de către Meșterul Cel ce din început a făcut-o, și prin întărirea și nedezlegarea ei să dobândească nebântuire către a doua cădere". Pe slujitorii draci vicleni ai Diavolului îi războiește cuvântul, punând ca pricină nemăsurata uneltire adusă de ei asupra oamenilor: «Că oamenii adică sunt vietăți neputincioase, iar voi vă puneți asupră-ne, neîndestulându-vă cu lovirea cea dintâi, ci adăugați și pe a doua, și pe a treia»".

* τιμήν = cinstea, vrednicia.

[81] Zice însă dumnezeiescul Vasile: „Prețul omului este sângele lui Hristos: *că cu preț*, zice, *v-ați cumpărat, nu vă faceți slugi oamenilor* (I Cor. 7. 23). Pe acest preț dar s-au sfătuit a-l face nouă netrebnic, trăgându-ne ostașii celui viclean pe noi, cei o dată

alergat-au cu sete,

„Nu simplu, zice, au venit asupra mea vrăjmaşii mei, ci s-au silit cu multă sârguinţă să mă omoare." Că pe multa sârguinţă o însemnează *setea*, căci, precum istoriseşte Iosif în cuvintele cele despre macabei, de toate chinurile s-au folosit împăratul Antioh şi cei împreună cu dânsul ca să înduplece pe iudei ca să se lepede de lege şi de părinteştile lor obiceiuri.

cu gura lor binecuvântau, şi cu inima lor blestemau.

„Cu gura lor, zice, Antioh şi cei împreună cu dânsul lăudau pe iudei, măgulindu-i pentru ca să lepede legea, iar cu inima îi ocărau ca pe nişte vrăjmaşi din pricina osebirii bine-cinstitoarei credinţe ce o aveau." După vedere [în aparenţă] îi sfătuiau ca prieteni, iar în ascuns îi amăgeau ca vrăjmaşi[82].

Diapsalma.

---

sloboziţi, iarăşi la robie". Iar Marele Chiril: „Chiar de însăşi cuvântărimea (care este cinstea omului) dracii pe noi ne-au lipsit, lemnelor şi pietrelor silindu-ne a ne închina, încât şi zice despre noi: *Omul, în cinste fiind, n-a priceput* (Ps. 48. 21)". Şi Teodorit zice: „Cinstea bine-cinstitorului este a sluji lui Dumnezeu". A zis însă şi nenumitul tâlcuitor: „Fapta bună şi buna-cinstire este cinstea înţeleptului, după aceasta ce se scrie: *Slavă, şi cinste, şi pace tot celui ce lucrează binele* (Rom. 2: 10); necinste este dar răutatea întru cei ce au căzut în ea, [că,] simţind ceea ce au pătimit, zic: *Pentru că înaintea Dumnezeului nostru am păcătuit* (Ier. 3. 25); că nu au zis: «au lepădat cinstea mea», ci *s-au sfătuit să o lepede*, că silă nu pun asupră-ne dracii, ci amăgire, care este asemenea cu cele ce le-a scris Pavel: *prin cuvântări frumoase şi măgulitoare amăgind inimile celor fără de răutate* (Rom. 16: 18). Una ca aceasta sunt şi acestea: *De ţi se va ruga vrăjmaşul cu mare glas, să nu te îndulceşti, că şapte vicleşuguri sunt în sufletul lui* (Pilde 26. 25)".

[82] Iar altul zice: „De vreme ce dracii îndulcirilor ne supun, prin acestea ne hotărăsc pe noi fii ai blestemului". Iar Marele Vasile zice: „Mulţi sunt cei care primesc [drept laudă] faptele cele rele: pe flecar îl zic pe cel lesne schimbăcios [εὐτράπελον = trad. lit.; fig. şiret, isteţ în a înşela cu uşurinţă]; pe grăitorul de cele de ruşine îl zic politicos [πολιτικός, adică om de societate, decent]; pe cel amar [crud, nemilos] şi mânios îl numesc nedefăimat [om important]; pe cel zgârcit şi neîmpărtăşitor (adică nemilostiv) îl laudă ca pe un bun iconomisitor, (...) şi, pe scurt, de obşte toată răutatea este numită cu numele virtuţii. Şi unii ca aceştia cu gura binecuvântează, iar cu inima blestemă, ca întru buna-cuvântare să-i adauge cu totul sub blestemul lor (asupra vieţii celor ce binecuvântează)".

5. Însă lui Dumnezeu te supune, sufletul meu, că de la Dânsul este răbdarea mea.

Iarăşi aici repetă cuvântul ce l-a zis mai sus, şi zice să se spună lui Dumnezeu sufletul său, adică el, fiindcă Dumnezeu este Cel care-i dă lui răbdarea în necazuri. Acestea şi le zic macabeii loruşi, îndemnându-şi sufletele la bărbăţii şi vitejii. Iar *însă* este de prisos[83].

6. Că El este Dumnezeul meu şi Mântuitorul meu, Sprijinitorul meu, nu mă voi muta.

„Nu mă voi muta eu, zice, de la slujirea şi supunerea faţă de Dumnezeul meu, Mântuitorul şi ajutătorul meu, la slujba şi supunerea faţă de muritorul împărat Antioh."[84]

7. Întru Dumnezeu este mântuirea mea şi slava mea, Dumnezeul ajutorului meu, şi nădejdea mea este spre Dumnezeu.

„Întru Dumnezeu, zice, este mântuirea mea şi slava mea, şi nu în vreun om." Ori zice: „Către Dumnezeu am mântuirea mea şi slava mea, iar în vreun lucru al lumii acesteia Dumnezeu este ajutorul meu şi nădejdea mea". Numeşte însă pe dumnezeieştii macabei cu astfel de numiri, din multa îndulcire a inimilor bucurându-se şi, chemând şi pe ceilalţi, îi îndeamnă să zică aceste cuvinte[85].

8. Nădăjduiţi spre Dânsul toată adunarea popoarelor, vărsaţi înaintea Lui inimile voastre, că Dumnezeu este ajutorul nostru.

Inimi numeşte aici cererile şi rugăciunile, precum în altă parte zice David: *Vărsa-voi înaintea Lui rugăciunea mea* (Ps. 141: 1). Pentru că adevărata şi curata rugăciune din inimă trebuie a se înălţa lui Dumnezeu. *Revărsaţi* însă a zis

---

[83] Iar Teodorit zice: „Să nu părăseşti, o suflete al meu, slujba lui Dumnezeu, ci cu întărirea cea de la Dumnezeu dată întărindu-te, suferă loviturile celor rele".

[84] Iarăşi Teodorit zice: „«Pe Emanuil ştiindu-L Dumnezeu adevărat şi izvor al mântuirii, nu voi suferi a-mi schimba slujirea şi a alerga către alte stăpâniri», că zicerea *nu mă voi muta* însemnează că «nu mă voi face fugar de la adevăr la rătăcire, nici slugă păcatului»".

[85] Iar Marele Vasile zice: „Fericit este cel ce de nici un ceva înalt din cele ale vieţii acesteia nu se bucură, ci pe Dumnezeu Îl are ca slavă a sa şi laudă pe Hristos". Iar Teodorit zice: „Iată că iarăşi prooroceasca minte a arătat nouă mai luminat Ipostasurile Treimii Celei nedespărţite şi de lumină purtătoare şi veşnică, nu trei Dumnezei zicând (să nu fie!), precum de multe ori s-a zis de noi. Iar Domn, şi Împărat, şi Atoatefăcător, şi Atoateţiitor, la Ipostasuri se dau [se cred şi se înţeleg la Cele Trei Ipostasuri]".

deoarece cuvântul din gură curge şi se varsă. Şi în alt fel se înţelege şi zicerea aceasta, adică: „Deşertaţi prin mărturisire înaintea lui Dumnezeu patimile inimilor voastre cele ascunse”[86].

Diapsalma.

9. Însă deşerţi sunt fiii oamenilor,

Acest *însă* se înţelege în loc de „cu adevărat”, pentru că, după ce David a sfătuit cele de cuviinţă, a socotit apoi că oamenii cei răi nu se vor supune sfaturilor sale, şi zice: „Cu adevărat deşerţi sunt oamenii, pentru că ostenesc şi obosesc în zadar, că deşert este tot lucrul cel fără socoteală şi neroditor”.

mincinoşi [sunt] fiii oamenilor, în cumpene a face strâmbătate[*] ei

„Oamenii, zice, sunt mincinoşi şi greşiţi în desluşirile ce le fac”, că pe acestea le numeşte *cumpene*; iar judecata socotinţei oamenilor este stricată, deoarece ei aleg mai bine - în loc de lucrurile cele statornice şi veşnice - pe cele nestatornice şi vremelnice, şi în locul binelui aleg răul, precum zice Marele Vasile. *Mincinoşi* însă sunt oamenii spre a nedreptăţi pe ceilalţi, (...) adică nu pe cei ce nedreptăţesc: căci căutând să nedreptăţească pe alţii, unii ca aceştia pe sine se nedreptăţesc mai-nainte de a nedreptăţi pe alţii, fiindcă pe sine se lipsesc de dreptate şi de fapta bună[*]. Cuvântul acesta priveşte însă şi pe toţi oamenii cei răi,

---

[86] Pentru aceasta zice dumnezeiescul Vasile: „Cu neputinţă ne este a ne face închinători de dumnezeiescul har [primitori ai lui] dacă nu vom izgoni patimile cele din răutate ce stăpânesc sufletele noastre. Am văzut doctor care nu dădea mai-nainte doctoriile cele mântuitoare până [ce bolnavul] nu deşerta cu vărsările materia cea făcătoare de boală, pe care lacomii o puneau într-înşii prin dieta cea rea: trebuie dar a se vărsa cele mai dinainte pentru ca să poată încăpea cele ce în urmă se aduc”. Iar Teodorit zice că: „*Vărsaţi inimile voastre* aceasta înseamnează: «Afierosiţi Lui toate gândurile voastre, şi nici o prigonire [διχόνοιαν = sfădire, discordie] să nu primiţi, mai ales ştiind că omul îndoit, cu suflet nestatornic, este în toate căile sale, şi că la doi domni nimeni nu poate sluji»”. Zice însă şi Origen: „Toate gândurile cele rele lepădându-le şi desăvârşit căindu-se, încât nici să nu-şi mai aducă aminte de cele rele, (...) îşi revarsă înaintea lui Dumnezeu inima sa”. Iar Atanasie zice că: „Prin cuvintele acestea David mai luminat prooroceşte chemarea tuturor neamurilor”. Şi nenumitul tâlcuitor încă zice: „A revărsa înaintea Lui inima întocmai este cu a-L slăvi din tot sufletul şi din toată inima. Asemenea ar zice şi darnicul: *Să nu vii la Dânsul cu inima îndoită* (Sirah 1: 27)”.

[*] ἀδικῆσαι = nedreptăţi.

[*] Tot aşa şi cu fapta bună: cei ce fac bine (dreptate) altora se îmbunează (şi) pe ei înşişi, îşi sporesc şi bunătatea lor, căci aceasă lucrare este totodată şi o nevoinţă ascetică prin care [ne] îmbunătăţim. Nimeni nu rămâne fără răsplată. Toţi Îl au pe Hristos ca pildă: Hristos a făcut bine (dreptate) oamenilor scoţându-i din robia Satanei; deşi oamenii

dar mai mult pe tiranul Antioh şi cei împreună cu dânsul, care din pricina lăcomiei nedreptăţesc pe iudei.

din deşertăciune împreună.

„Din deşertăciunea ce o au oamenii, zice, se con-glăsuiesc spre a nedreptăţi." Pentru aceasta a zis Simmah că ei se zădărnicesc împreună.

10. Nu nădăjduiţi spre nedreptate şi spre jefuire nu poftiţi,

Către toţi oamenii face dumnezeiescul David învăţătura aceasta: „O, oameni, zice, *nu nădăjduiţi spre nedreptate*, adică în bogăţia cea adunată de nedreptate, nici să nu poftiţi lucrurile străine"[87].

(conspiraţia iudeo-romană) L-au ucis, paradoxal, Dumnezeu L-a umplut pe El de slavă prin facerile Lui de bine, prin Moartea, Învierea şi Înălţarea Sa la cer şi ca om, dând astfel posibilitatea şi celorlalţi să se slăvească astfel prin facere de bine, moartea faţă de această lume [răbdarea în suferinţe etc.] şi învierea şi înălţarea dăruite de Hristos. El n-a primit slavă lumească, drept care este foarte cu putinţă (dacă nu cumva sigur) ca cei ce caută să-L „urmeze" făcând bine celorlalţi [prin opere de caritate, sponsorizări, ajutorări de sinistraţi etc.], şi care caută apoi să fie recunoscuţi sau pomeniţi într-un fel oarecare pentru binele făcut, slăvindu-se deci în lumea aceasta, este cu foarte cu putinţă, zic, să-şi piardă plata sau slava cerească. Origen zicea şi el undeva că cel ce face bine altora (de fapt) îşi face sieşi. Dar unii ar putea zice: „Dar unii oamenii, deşi fac bine, numai de rele au parte, şi binele pe care-l fac nu se întoarce şi la ei, nu primesc pentru el răsplată în lume". Răsplata acestora va fi cu covârşire în cer, ca în pilda cu grâul şi neghina: roadele (faptele bune) le vor culege îngerii şi le vor duce la Dumnezeu. Zice şi Mântuitorul Hristos: *Căutaţi mai întâi Împărăţia cerurilor şi toate celelalte se vor adăuga vouă* (Mt. 6: 33). Dar o dată ce omul găseşte Împărăţia, chiar dacă celelalte (bunuri omeneşti) nu se vor adăuga, el nu se va întrista, căci a aflat ceea ce căuta mai presus de toate, adică mărgăritarul cel de mult preţ, adică Împărăţia (cf. Mt. 13: 46), a cărei aflare pricinuieşte mai multă bucurie decât orice adaos lumesc, fie el dăruit de Dumnezeu sau de oameni.

[87] Iar Teodoţion a zis: „Însă răsuflaţi [ἀτμὶς = abur; aici: trecători] sunt fiii oamenilor, şi mincinoşi sunt fiii omului, ca pulberea câmpiei". „Nimic din cele omeneşti, după Teodorit – adică din cele ce se aseamănă cu aburul ce se ridică în sus şi se risipeşte trecător, care ca dintr-o plecare de cumpănă, fie se pogoară, fie se suie – nu are nimic statornic şi întemeiat". Şi Marele Vasile: „Fiecare din noi este în adânc o cumpănă făcută de Cel ce ne-a zidit, cu care este cu putinţă adică a desluşi şi firea lucrurilor. Cumpăneşte dar cu scumpătate ceea ce-ţi este mai de folos: vremelniceasca îndulcire a alege, şi printr-însa a lua moarte veşnică, ori alegând pătimirea rea întru iscusirea faptei bune, şi pe aceasta a o întrebuinţa ca mijlocitoare de viaţă veşnică. Mincinoşi dar sunt oamenii, stricată avându-şi judecata sufletului. Pe aceştia îi jeleşte Proorocul, zicând: *Vai celor ce zic întunericului lumină, şi luminii întuneric, de cei ce spun că amarul este dulce şi dulcele amar* (Is. 5: 20)".

bogăția de ar curge, nu vă lipiți inima.

„Fiindcă bogăția are fire curgătoare și nestatornică. De s-ar muta de la un om la altul, ori de la altul la voi, să nu vă lipiți inima voastră către dânsa încât să vă împătimiți și să o doriți."[88]

[88] Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „De vei vedea pe cineva din cei ce se prea îmbogățesc, să nu fericești viața lui. De vor curge împrejur avuțiile din multe părți și din neîmpuținate izvoare, să nu primești avuția lui. *Bogăția de ar curge...* Minunează-te de glas! Curgătoare este firea bogăției, mai iute decât pârâul cel din vărsările ploilor trece pe lângă cei ce o au; alteori pe alții urmează a-i îmbogăți, ca un râu ce curge din loc înalt și se atinge de cei ce stau lângă mal și, îndată ce i-a atins, deodată se și depărtează, așa și înlesnirea bogăției, prea iute și lunecoasă își are venirea: pe unii de la alții obișnuiește a-i hărăzi. Mai mult poți ține apa în mână decât a-ți păstra o bogăția vreme îndelungată. Că bine s-a zis: *Bogăția de ar curge, nu vă lipiți inima.* Să nu te împătimești cu sufletul, ci primește-o de bună-încredințare [că-ți este cu adevărat de folos], nu iubind-o și lăudând-o ca pe un ceva din cele bune, ci ia-o ca pe o unealtă în slujba ta". Zice însă și Grigorie al Nyssei: „Nu ține dar curgătoarea bogăție, nici nu închide jgheaburile, nici nu adăuga inima ta [nu ți-o împovăra], căci n-o să afle mai bine de nu-și are curgerea; nici să o socotești de lucru mare, că bogăția trece pe alături, și [abia] arătându-se, numaidecât fuge întocmai ca umbra". Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Mustră drept pe cei ce pururea cască gura cu nesaț, întrebuințând [urmărind] a se îmbogăți, zicând: *Nu nădăjduiți spre nedreptate.* Pentru ce? *Pentru că bogăția ceea ce cu nedreptate se adună, se va borî. Dumnezeu o dă afară din pântece* (Iov. 20: 15). Iar deși va rămâne, se învistierește celor ce o au focul gheenei". A zis și Marele Vasile: „Cel ce judecă că bogăția cea de nedreptate adunată este luiși îndestul prilej spre a putea trăi și a stăpâni, asemenea este cu bolnavul care-și pune sănătatea întru avuția [creșterea] bolii". Și, în tâlcuirea Proorocului Sofonie, Sfântul Chiril a zis: „Fugară este bogăția".

11. O dată a grăit Dumnezeu, acestea două am auzit, că puterea este a lui Dumnezeu, şi a Ta este Doamne, mila[89],

Zicerea aceasta unii o au înţeles de [ca referindu-se la] hotărârea ce ar face-o Dumnezeu, zicând că: „În înspăimântătoarea hotărâre a lui Dumnezeu se află oarecari două: îngrozirea şi dezlegarea îngrozirii. **Îngrozirea** se află că adică păcătoşii, de nu s-ar întoarce, Dumnezeu Îşi va ascuţi sabia urgiei Sale asupra lor, precum a zis undeva: *De nu vă veţi întoarce, sabia sa o va luci* (Ps. 7: 12); se află însă împreună cu hotărârea şi **dezlegarea îngrozirii**: că de se vor întoarce păcătoşii, se dezleagă şi îngrozirea aceasta a lui Dumnezeu, că Dumnezeu pentru aceasta îngrozeşte, pentru ca să se îndrepteze cei ce păcătuiesc, şi ca hotărârea şi îngrozirea să nu intre în lucrare". Iar după Marele Vasile, este cineva cu putinţă a grăi o dată, şi într-altă dată a grăi multe cuvinte, că *o dată* se înţelege pentru un cuvânt întreg, iar acel cuvânt poate fi cuprinzător de două sau mai multe lucruri. Însă mai drept este să înţelegem aici pe *o dată* în loc de „adevărat"[90]: „Cu adevărat, zice, a grăit mie Dumnezeu prin Sfântul Duh; dar care sunt acele două cuvinte ce mi le-a grăit şi eu le-am auzit? **Întâi**, că singur Dumnezeu este puternic, şi **al doilea**, că singur Dumnezeu este milostiv. Dar ce înseamnează acestea două? Ascultă: Dumnezeu este puternic să gonească pe vrăjmaşii noştri; este însă şi milostiv de a ne milui pe noi, şi iarăşi este puternic, pentru ca să ne

[89] Iar Chiril zice: „Chiar dacă o dată a grăit Dumnezeu, dar având îndată cunoştinţa a ceea ce-mi este de folos, nu mă voi ruga pentru aceasta cu multe cuvinte. Să grăiască o dată, şi e destul ca să mă încredinţeze". [Prezenţa lui Dumnezeu în om chiar şi printr-un singur grai, îi aducea acestuia o siguranţă şi o cunoştinţă a ceea ce trebuie să facă şi să gândească, încât nu mai are nevoie de multe cuvinte sau rugăciuni pentru a o afla, ci mai cu seamă simte acum nevoia de a lăuda pe Dumnezeu şi a mărturisi puterea şi mila Lui, aşa cum spune mai departe David, şi mai puţin a formula cereri anume.] Iar altul zice: „Aceasta - *o dată a grăit* - este în loc de „statornic a stătut cuvântul lui Dumnezeu către Moisi, zicându-se o dată, nemaistrămutându-se, *că Domnul Dumnezeu este îndurat şi milostiv..., şi dreptatea păzeşte* (Ieş. 34: 6-7)". Deci *puterea*, după Atanasie, înseamnează mânia şi urgia ceea ce se face asupra celor vrednici de dânsa. Iar *mila* înseamnează bunătatea, căci cu mână tare răstoarnă pe cel mândru şi munceşte pe apostat (adică pe cel ce se scoală împotriva Lui), miluieşte însă pe cel ce-L iubeşte pe El.

[90] Pentru aceasta şi Teodorit a zis: „Zicerea *o dată* nu a pus-o în loc de număr, ci a zis că «va fi negreşit»: «Hotărâtor a zis *o dată* Dumnezeu, zice, şi este cu neputinţă a nu se face aceasta». *Două* însă zice pedeapsa asupra celor ce fac călcări de legi şi iubirea de oameni ce li se dă cinstitorilor de Dumnezeu: că aşa şi Domnul întru a doua Sa venire va pune de-a dreapta oile şi de-a stânga caprele". A zis şi Atanasie: „Hotărâtor a zis Dumnezeu cuvântul cel despre judecată. Iar prin acestea – *acestea două am auzit* – zice **una**, adică cum că celor ce le trebuieşte urgie pentru covârşirea păcatelor lor, urgie le răsplăteşte, iar celor ce au făcut cele vrednice de milă, milă le împărăţeşte".

temem de El şi să ne depărtăm de păcat; este Însuşi milostiv pentru ca să năzuim la El şi să nu ne deznădăjduim", după Marele Vasile. Se înţelege însă şi că a grăit simplu, pentru că de multe ori a grăit către Moisi astfel de porunci pentru ca să arate poporului lui Israil acestea două: *Eu*, zice, *sunt Domnul Dumnezeul tău, Dumnezeu râvnitor*[*], *Cel ce răsplătesc părinţilor în fii până la al treilea şi până la al patrulea neam celor ce Mă urăsc pe Mine* (Ieş. 20: 5).

că Tu vei răsplăti fiecăruia după faptele lui.

„Tu, zice, la viitoarea judecată vei răsplăti fiecăruia cele după vrednicia celor ce au lucrat bune sau rele, şi celor ce au lucrat cele bune şi plăcute Ţie, le vei răsplăti [cu] viaţă veşnică, iar celor ce au făcut cele rele, le vei răsplăti muncă veşnică."[91]

---

[*] ζηλωτὴς = zelos, adică credincios adevărului şi hotărârilor Sale, părându-I rău pentru cei ce nu-I urmează.

[91] Pentru aceasta zice Marele Vasile: „Cu ce măsuri veţi măsura, cu acelea se va măsura vouă. Necăjit-ai pe fratele? Aşteaptă pe cea asemenea! Răpit-ai lucrurile celor mai simpli [lipsiţi]? Lovit-ai pe săraci? Ruşinat-ai cu ocări? Clevetit-ai? Minţit-ai? Vrăjmăşit-ai case străine? Călcat-ai jurământ? Strămutat-ai hotarele moştenirii părinteşti? Ai călcat peste averile orfanilor? Văduve necăjit-ai? Ales-ai îndulcirea de aici mai mult decât bunătăţile cele întru făgăduinţă? Aşteaptă măsura împotriva acestora [răsplata contrară acestor îndulciri, amărăciune pe măsura îndulcirii]. Că ceea ce seamănă fiecare, aceea va şi secera. Însă şi de ai făcut din cele bune altora, aşteaptă de aici înmulţite răsplătiri". Iar dumnezeiescul Maxim adaugă: „Când vei auzi însă că tu vei răsplăti fiecăruia după fapte, să ştii că cu bune va răsplăti, nu de vor fi simplu bune cele ce se fac, ci de se fac după un scop drept, că judecata lui Dumnezeu nu priveşte la cele ce se fac, ci la scopul şi la judecata celor ce se fac". [Iată deci că binele nu e bine (bun) dacă nu are un scop drept. În învăţătura creştină nu există ideea de bine săvârşit pentru el însuşi, de dragul unei oarecari orânduieli, a unor obiceiuri sociale, cod moral etc., ci binele e pus pe seama izvorului său – Dumnezeu. De la El e tot binele şi la El se întoarce, la fel ca apa de izvor. Oamenii sunt doar „jgheaburi" (cum pare că arată un psalm) ce se îmbibă, se răcoresc cu apa acestui bine, împărtăşind-o şi altora spre slava şi mulţumirea Celui ce l-a izvorât.] Iar alt tâlcuitor zice: „Dar ce, asupra celui ce nu a sporit în faptă păcatul, ci întru ascunsul inimii s-a săvârşit, oare nu se va aduce asupră-şi muncă? Răutate deplină este când păcătuieşte cineva cu socoteala şi cu fapta. Iar jumătate de rău este când păcatul este [doar] din pornirea gândului; însă nu rămâne cu totul nepedepsit cel ce a păcătuit cu gândul, ci pe cât lipseşte [isprăveşte, încetează] din rău, atât i se va uşura din durerile lui. Iar mai vârtos cu numirea faptelor, împreună se cuprind şi gândurile şi graiurile".

PSALMUL 62

Când a fost el în pustiul Iudeii (I Împăraţi 22: 5).

ând fugea David de Saul, a mers şi a şezut în pustiul ce se numeşte uscat. Deci acolo aflându-se, a alcătuit psalmul acesta. Şi învaţă printr-însul iubirea cea covârşitoare ce o avea către Dumnezeu. Prooroceşte însă şi despre pieirea ce urma a o pătimi cei ce-l prigoneau. Dar se potriveşte psalmul acesta şi nouă, creştinilor, pentru că, deşi ne aflăm în pustiul îndulcitoarelor lucruri, şi avem înfocată cerere către Dumnezeu, cu adevărat se vor pierde văzuţii şi nevăzuţii noştri vrăjmaşi, şi cu nimic nu ne pot vătăma. Oarecari manuscrise au „în pustiul Idumeii", de aici urmând că acel pustiu în care se afla David să fi fost mai-nainte parte din pământul Idumeii (adică de pământul lui Isav*), iar pe urmă să fi făcut parte din Iudeea. Vezi însă şi la capitolele 32 şi 33 a Cărţii I a Împăraţilor, că în pământul Iudeii locuia David fugind de Saul, şi nu în pământul Idumeii[92].

1. Dumnezeule, Dumnezeul meu, către Tine mânec.

„Către Tine, Dumnezeul meu, zice, rugându-mă pentru vremea mânecării, pentru că, îndată ce mă deştept, la Tine alerg cu gândurile, şi, mai-nainte de orice cuvânt şi lucru al meu, către Tine întind cuvântul şi rugăciunea mea, şi, cu acest fel de rugăciune al meu, Ţie afierosesc începutul zilei."

2. Însetat-a de Tine sufletul meu,

Cu numirea însetării, ghicitoreşte arată David covârşirea iubirii ce o avea către Dumnezeu, precum asemenea a zis şi în altă parte: *Însetat-a sufletul meu către Dumnezeul cel tare şi viu* (Ps. 41: 2)[93].

---

* Idumeea este forma grecizată a lui Edom, nume care vine de la numele lui Isav, care a fost numit şi astfel. Vezi Fac. 25: 30.

[92] Zice însă Atanasie: „Psalmul acesta se dă şi sufletului cel ce din vechime se află în pustietatea [lipsa] a tot binele, care apoi s-a întors cu darul lui Hristos".

[93] Pentru aceasta, Hrisostom zice: „Fiindcă David nu poate arăta iubirea sa cea către Dumnezeu cu cuvântul, cercetează căutând pilde ca măcar aşa să arate nouă dragostea sa şi să ne facă părtaşi iubirii de Dumnezeu. Că vrând a arăta covârşirea darului şi tăria dragostei a o însemna, zice: *Însetat-a de Tine sufletul meu*, adică «a dorit»".

de câte ori[*] de Tine trupul[*] meu a însetat

Zice dar că: „De câte ori de Tine spre iubire a însetat trupul meu"; adică eu, că pomenind *sufletul*, aici adaugă *trupul* pentru ca să arate că pe sine se numeşte tot. Voieşte însă să zică cu cuvântul acesta că: „De multe ori şi cu covârşire însetez de Tine, şi Te iubesc, Doamne"[94].

în pământ pustiu şi neumblat şi fără de apă?

„Atât de mult, zice, Te iubesc, Doamne, în acest pământ pustiu şi neumblat şi fără de apă aflându-mă, încât nemângâierea pustiului nicicum nu a schimbat dorul[*] meu către Tine."

3. Aşa întru cel sfânt m-am arătat Ţie

„Astfel având dorul, zice, şi iubire având, mă arătam şi în sfântul Tău cort, care este în Ierusalim, când slujeam Ţie, precum poruncea legea (că cortul îl numeşte aici *cel sfânt*, după Atanasie şi Teodorit); adică un astfel de dor am şi acum către Tine." Arată însă cu acest cuvânt David că: „Şi acolo în cort rugându-mă, şi aici în pustiu pe aceeaşi aşezare şi dragoste o păzesc către Tine, Doamne"[*].

---

[*] ποσαπλῶς = de câte ori, adesea.

[*] σάρξ.

[94] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Nu numai că sufletul s-a umplut de dumnezeiască iubire, ci mai cu seamă şi trupul se vede că înseta de cele pentru Dumnezeu, când calcă adică centrul [κέντρον = trad. lit.; aici: imbold, îndemn, stimul] peste mişcările cele în fire sădite, şi supune voia sa lui Dumnezeu [atunci îşi poate supune voia sa lui Dumnezeu, când îşi înalţă voia spre El, depăşind toate îndemnurile fireşti ale trupului care-l trag spre cele de jos]. Deci şi noi, când vom omorî mădularele noastre cele de pe pământ, şi prin însăşi cugetarea sufletului o vom supune dumnezeieştilor legi, atunci cu îndrăzneală vom zice cuvintele lui David: *Însetat-a de Tine sufletul meu, de câte ori de Tine trupul meu a însetat*". Iar Gheorghe Pachimeres zice: „Însetează *sufletul* şi se umple ca unul ce are locuri îndemânatice şi primitoare de dumnezeieşti înţelesuri; însetează şi *trupul*, însă mult mai puţin decât sufletul, că nici nu are îndemnări de primiri, străin cu totul fiind de către dumnezeieştile şi gânditele înfăţişări [ἐμφάσεισ = lit. impresii], de care lipsindu-se, pururea îşi are întins dorul, iar mintea se face plină de Cel ce îl atinge (La Nichita)".

[*] πόθος.

[*] „Fie în cort, fie în pustiu, cu aceeaşi dragoste şi acelaşi dor mă rog către Tine."

ca să văd puterea Ta şi slava Ta.

„Aceasta o fac, zice, şi mă rog în pustiul acesta, Doamne, pentru ca să văd puterea Ta care va birui pe vrăjmaşii mei, şi ca să văd slava Ta; fiindcă toţi Te vor slăvi, pentru că Însuţi ajuţi pe cei ce nădăjduiesc întru Tine."[95]

4. Că mai bună este mila Ta decât vieţile. Buzele mele Te vor lăuda.

Vieţi zice – după Teodorit – pe vieţile cele răsfăţate şi petrecerile cele pline de veselie ale oamenilor celor iubitori de trup: „Mai bine, zice, este mie a mă milui de Tine, Doamne, în pustiul acesta decât a petrece viaţa cu desfătare şi cu îndulciri ale trupeştilor îndulciri[96]. Pentru aceasta, zice, şi buzele mele Te vor lăuda, adică eu".

5. Aşa bine Te voi cuvânta în viaţa mea, şi în numele Tău voi ridica mâinile mele.

„Precum acum, cu curăţenie, din tot sufletul meu Te slavoslovesc, în pustiul acesta aflându-mă, aşa întocmai Te voi slavoslovi în toată viaţa mea; întru singur numele Tău voi ridica mâinile mele rugându-mă.[97]" Ori şi: „Singur numele Tău chemându-l, spre nimeni altul nu voi întinde mâinile mele întru rugăciune".

---

[95] Zice însă Teodorit: „«Mă înfăţişez Ţie, negrăita Ta putere nălucind-o [imaginând-o], că de vreme ce firea Ta este neatinsă [de neatins] de cele făcute de Tine, iau pricinile slavosloviei din cele făcute de Tine». Iar poporul cel ce a crezut din păgâni necurmat ar zice: «Aşa întru cel sfânt al Tău m-am arătat Ţie»: adică în Biserica în care nejertfit Te jertfeşti, şi neîmpărţit Te imparţi, şi Te cheltuieşti rămânând necheltuit". Şi Marele Atanasie zice: „Nici o vătămare din pustiu nu am primit, zice, şi, ca şi când aş fi stat lângă însuşi sfinţitul Tău cort, cântare de laudă aduc".

[96] Iar Chiril zice: „*Milă* numeşte mântuirea lui Hristos, iar *vieţi* legea, adică calea vieţii cea după lege. Deci mai mare este mila decât vieţile". Şi Atanasie a zis: „Cei ce s-au apropiat de Mila lui Dumnezeu, adică de Hristos, nimic socotesc viaţa vieţii acesteia". [βίου τὴν ζωὴν. Adică: „Viaţa trupească sau în trup o socotesc ca nimic faţă de viaţa duhovnicească, în har.]

[97] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Nu numai cu gura făgăduieşte a binecuvânta pe Dumnezeu, ci şi prin viaţă a o face aceasta, adică să-L preaslăvească prin viaţă îmbunătăţită".

6. Ca de seu şi de grăsime să se umple sufletul meu, şi cu buze de bucurie Te va lăuda gura mea.

„Precum trupul se satură de seu şi de bucăţile cele grase (pentru că, acelea fiind grase, lesne se satură), aşa se va sătura şi sufletul meu, Doamne, de mila Ta." Că despre milă era cuvântul, şi pentru mila lui Dumnezeu aducea asemănare şi pildă dumnezeiescul David: „Şi apoi din aceasta îndemnându-mă, cu buze vesele Te voi lăuda"*.

7. De mi-am adus aminte de Tine în aşternutul meu, în dimineţi am cugetat spre Tine,

„Fiindcă îmi aduc aminte de Tine, Doamne, pe patul meu aflându-mă, pentru aceasta şi iarăşi de Tine îmi aduc aminte mai întâi, şi la Tine cuget, adică pentru Tine gândesc.[98]" Ca şi cum ar zice cu acestea: „Cu pomenirea Ta, Doamne, mă culc, şi închid ochii mei spre somn, şi iarăşi cu pomenirea Ta mă deştept şi deschid ochii mei, şi nici somnul cel dulce şi adânc nu curmă şi opreşte pomenirea Ta de la mine"[99].

Deci mare bine este, fraţii mei, a adormi cineva cu pomenirea lui Dumnezeu. Pentru că pomenirea aceasta goneşte de la suflet nălucirile cele de ruşine ale demonilor, şi somnul cel întunecat al păcatului. Iar în loc să zică în timp de faţă [la prezent]: „straşnic îmi aduc aminte de Tine în aşternutul meu de cuget de Tine dimineţile", a zis în timp trecut, adică *de mi-am adus aminte* şi *am cugetat.*

---

* Aici pare a fi lauda Cuviosului Eftimie Zigabenul.

[98] Iar Teodorit zice: „Încă şi poporul cel din păgâni ce a crezut, negreşit pe aşternutul său îşi aduce aminte, dimineaţa lăudând pe Mântuitorul tuturor. Iar *aripi*, cu dreptate zice pe Testamentul cel Vechi şi cel Nou, prin care, acoperit fiind, şi hrănindu-se şi bucurându-se, prin baia naşterii de-a doua a crescut *întru bărbat desăvârşit, întru măsura vârstei plinirii lui Hristos* (Ef. 4: 13)". În altele se scrie *în dimineţi* în loc de „fără de vreme" [devreme; Mitropolitul Veniamin: „nevreme"], precum şi dumnezeiescul Chiril, care aşa citeşte zicerea aceasta în tâlcuirea la Isaia. Şi David încă însuşi aşa zice undeva: *Apucat-am mai-nainte fără de vreme şi am strigat* (Ps. 118: 147). Iar *fără de vremea* este [înfăţişează] zorile cele întunecate şi mai însuşi miezul nopţii, despre care iarăşi zice: *În miezul nopţii m-am sculat spre judecăţile dreptăţii Tale* (Ps. 118: 62).

[99] Alt tâlcuitor zice: „Aceasta este ceea ce zic: «Nu mă lasă să dorm [καθεύδειν = aici: „să nu iau în seamă", „să fiu nesimţitor faţă de"] pomenirea Ta, Stăpâne, că şi pe aşternutul meu, întru aceasta mă desfătezi; şi în toate străjile nopţii, aceasta o fac cugetare, şi până dimineaţa petrec pomenindu-Te, adică pururea". Şi Sfântul Isaac: „Cel ce a ajuns la desăvârşita dragoste de Dumnezeu, şi în somnul său vorbeşte cu Dumnezeu, că obicei este dragostei a face cele de acest fel: şi aceasta este împlinirea oamenilor întru această viaţă a lor (Cuv. 85)". Pentru aceasta, şi mireasa ceea ce cântă, rănită de iubirea lui Dumnezeu, şi în somnul său pomenea pe Dumnezeu. Pentru aceasta şi zicea: *Eu dorm, şi inima mea priveghează* (Cânt. Cânt. 5: 3).

că Te-ai făcut ajutorul meu.
8. Şi întru acoperământul aripilor Tale mă voi bucura.

„Îmi aduc aminte de Tine, Doamne, zice, şi dormind şi treaz fiind, pentru că singur pe Tine Te am ajutorul meu, Doamne, pentru aceasta nu am trebuință de a-mi aduce aminte de altcineva afară de Tine, că toți oamenii îmi sunt nefolositori şi netrebnici; pentru aceasta şi mă voi bucura a mă afla sub acoperământul aripilor Tale, adică al puterilor Tale celor mai-nainte văzătoare." Precum şi în altă parte a zis acelaşi David: *Întru acoperământul aripilor tale acoperă-mă* (Ps. 16: 8).

Lipitu-s-a sufletul meu după Tine, şi pe mine m-a sprijinit dreapta Ta.

„Sufletul meu şi inima mea atât de mult s-au lipit în urma Ta, Doamne, de dorul şi dragostea ce au către Tine, încât nici puțină vreme nu se poate despărți de pomenirea Ta, pentru aceasta, pentru multul lor dor şi strâmta legătură ce am către Tine, mi-a ajutat mie puterea Ta cea dreaptă." Cu aceste cuvinte însă prooroceşte David ajutorul cel voia a-i face Dumnezeu, şi pedeapsa ce voia să-i facă lui Saul[100].

---

[100] Zice şi Sfântul Chiril: „*Lipire* numeşte cugetarea întărită şi statornicia întru fapta bună şi necurmarea în dragoste. Unul ca acesta era Pavel, zicând: *Cine ne va despărți de dragostea lui Hristos?* Că nimic nu desparte de Dumnezeu pe cel ce se lipeşte de Dumnezeu cu întreagă minte, şi când cineva se va uni cu cel curat prin curăţenie, de dreapta aceluia de aici se poartă, adică de Hristos [cf. v. 8], că Acesta este Dreapta lui Dumnezeu prin Care pe toate le isprăveşte şi toate le face. Că zice: *Eu cu Mâinile am întărit cerurile* (Is. 45: 12). [Unii Părinții au văzut pe Fiul şi pe Duhul ca Mâini ale Tatălui, sau chiar Ochi ai Lui. Este, desigur, ca multe altele, o metaforă imperfectă, după omenească cuviință.] Acela dar care a isprăvit călătoria cea în urma lui Dumnezeu poate a se lipi de Domnul încât să poată zice cu Pavel: *Calea o am isprăvit* (II Tim. 4: 7); cel ce a ajuns la însuşi sfârşitul fericirii, care şi aude de la Dumnezeu: *Iar tu rămâi aici cu mine* (Deut. 10: 31). Că cel ce a călătorit toată calea faptei bune şi s-a apropiat de Dumnezeu, Care este marginea doririlor, şi la Care tot dorul stă, unul ca acela nu mai merge, ci se uneşte cu Dumnezeu şi se lipeşte de El, şi se preface întru Duhul, sprijinindu-L pe El Dreapta lui Dumnezeu, adică Fiul lui Dumnezeu Cel Unul-Născut prin Care avem apropierea şi unirea". Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Se uneşte psalmo-cântarea cu istoria lui Moisi: că precum acolo se atinge de piatră mâna celui ce aştepta dumnezeiescul glas, şi în urmă a urmat rugându-se, aşa şi David zice că sprijinirea dreptei este pentru cel lipit în urma lui Dumnezeu". Iar Atanasie zice: „Ca printr-un clei cu dorul Tău împreună m-am legat, nemailuând cât de puțină uitare de Tine. Pentru aceasta mă mântuieşti de cei ce cu nedreptate mă vrăjmăşesc".

9. Iar ei în deşert au căutat sufletul meu, intra-vor în cele mai de jos ale pământului,

„Dumnezeu, zice, cu adevărat ajută mie, iar aceşti vrăjmaşi ai mei în zadar şi fără nici o pricină au căutat sufletul meu, adică au căutat să mă omoare, fiindcă ei vor să moară şi, murind, să se coboare în iad”[101].

da-se-vor în mâinile săbiei,

Fiindcă David a zis mai sus că vrăjmaşii lui au să moară, pentru aceasta, acum, aici, zice în ce chip au să moară, adică cum că se vor da în mâinile săbiei, adică vor muri în război: iar *mâinile săbiei* a zis metaforic, ca să arate nescăparea de sabie şi de moarte.

părţi vulpilor vor fi.

„După ce, zice, Saul şi ceilalţi vrăjmaşi ai mei se vor tăia în bătălie, atunci vulpile şi celelalte fiare îi vor împărţi pe ei ca să-i mănânce, căci au rămas neîngropaţi. Ori prin numele *vulpilor* însemnează că nu-i vor omorî oarecare ostaşi mari şi viteji, ci unii simpli*, şi vicleni, şi neputincioşi, după Teodorit, că o astfel de vietate este vulpea: vicleană şi neputincioasă.” Deci de astfel de oameni vor fi rupţi vrăjmaşii mei. Cu *vulpile* [mai] arată şi pe cei de alt neam care locuiau împrejur şi dădeau război lui Saul[102].

---

[101] A zis însă Sfântul Chiril: „Zicerea *în deşert* se înţelege în loc de „de cele ce-s cu neputinţă se apucă ei, neputând a răpi pe cel ce este păzit de puternica mână a lui Dumnezeu”.

* εὐτελής. Dintre cei mai neiscusiţi şi prost plătiţi.

[102] Iar Sfântul Chiril zice: „Sufletele celor necredincioşi sunt împărţite de vulpile cele gândite, care se hrănesc cu trupurile cele moarte şi împuţite, adică duhurile cele rele şi prea răzvrătite; că vulpea, fiind o fiară vicleană şi necurată, se ia spre închipuirea necuratelor duhuri ale vicleniei, de către care se trag încoace şi-ncolo cei ce se învoiesc cu trândăvirea”. Iar Origen zice: „Zic oarecari că leii, când prind o vietate, îi sug sângele şi, ca nişte răpitori, mănâncă câte ceva, mai ales mădularele cele mai de frunte, iar mădularele cele de prisos le lasă: şi pe acestea, aflându-le vulpile, le mănâncă. Deci fiindcă ele mănâncă pe cele omorâte de lei, pentru aceasta zice că vrăjmaşii lui David vor primi felurite chinuri, şi din acestea [din primele, cele luate din metafora leilor] se vor arunca căzând întru alte osebite chinuri”. [Tot astfel se poate spune că cei ce se resemnează în faţa necazurilor ce vin din viaţă, sau se revoltă împotriva lor, se aleg cu aceleaşi necazuri şi după moarte (cu alte cuvinte, de la leii cei trupeşti – oamenii – la vulpile cele gândite – demonii). Calea de mijloc este dobândirea îndrăznelii şi a dreptăţii lui Hristos (cf. In. 16: 33; Rom. 8: 33), căci dreptatea Lui este peste tot pământul (I Paralip. 16: 14), ea este vestită şi de ceruri (cf. Ps. 97: 3), căci Domnul a vestit-o tuturor neamurilor, şi nimeni nu e străin de ea (cf. 96: 6). Îndrăzneala întru Domnul risipeşte

10. Iar împăratul se va veseli de Dumnezeu,

Împărat se numeşte David pe sine, că fiind ales de Dumnezeu s-a uns. Deci zice că însuşi se va veseli, nu pentru moartea vrăjmaşilor lui (căci el mai ales plângea şi se tânguia când a auzit de moartea lui Saul şi a lui Ionatan, fiul lui, precum se vede în Cartea a II-a a Împăraţilor, cap. 1), ci se va bucura de Dumnezeu care mântuieşte pe cei ce-L iubesc. Ori prin *împărat* să înţelegi pe cel ce împărăţeşte şi stăpâneşte patimile, iar *lăudat*, pe cel ce făgăduieşte lui Dumnezeu să petreacă viaţă îmbunătăţită, care îşi adevereşte această făgăduinţă a sa cu faptele, precum zice purtătorul de Dumnezeu Maxim[103].

lăuda-se-va tot cel ce se jură întru El,

Era obicei ca popoarele supuse să se jure întru împăratul lor, şi să zică astfel: „Să nu am parte de mântuirea împăratului, aceasta nu o am făcut!". Şi altele asemenea. Însă până ce era Saul viu, cine ar fi cutezat a se jura pe viaţa şi mântuirea lui David era prihănit şi i se primejduia viaţa, iar după ce a murit Saul, cine s-ar fi jurat pe viaţa şi mântuirea Împăratului David, mai mult se lăuda, căci cu aceasta arăta că este prieten al lui.

că s-a astupat gura celor ce grăiesc nedreptăţi.

„Gura vrăjmaşilor, zice, care grăia împotriva mea nedreptăţi, pentru clevetirile şi prihănirile ce făceau asupra mea, şi gura celor ce cugetau pieirea mea a fost pecetluită cu moartea, şi mai mult nu vor putea grăi împotriva mea."

Psalmul acesta aşa se tâlcuieşte, înţelegându-se împotriva văzuţilor vrăjmaşi. Iar înţelegându-se [şi] împotriva nevăzuţilor vrăjmaşi, se tâlcuieşte că nevăzuţii diavoli se vor pogorî în cele mai de jos ale pământului, adică în Tartar*: că zice pentru verhovnicul Apostolilor: *Dumnezeu, pe îngerii cei ce au greşit, nu i-a cruţat, ci, cu lanţurile întunericului în Tartar legându-i, i-a dat spre judecată a se păzi* (II Pt. 2: 4), că Tartarul zic că se află dedesubtul pământului, iar prin *sabia* căreia i s-au dat demonii să înţelegi bătaia lui Dumnezeu.

---

toate negura nedreptăţii şi a necazurilor din lume, căci aceasta se va birui de El aşa cum a biruit-o şi atunci - pe Cruce şi în iad.]

[103] Cuvintele dumnezeiescului Maxim sunt acestea: „Tot cel ce făgăduieşte lui Dumnezeu viaţă dumnezeiască, iar prin adeverirea lucrărilor dreptăţii plineşte jurămintele bunei făgăduinţe, este lăudat".

* Tartarul era crezut de greci ca fiind un loc subteran aşezat mai jos decât Hadesul. Metafora (sau mai degrabă termenul ca atare) aceasta – dacă o putem numi aşa – o găsim şi în viziunile apocaliptice iudaice ale Vechiului Testament (Iov 41: 24), în apocrifele acestuia şi în alte scrieri iudaice. Pentru greci, Tartarul era locul unde se împărţea pedeapsa divină.

PSALMUL 63

Întru sfârşit. Psalm al lui David.

Şi psalmul acesta are aceeaşi pricină ca cel de mai sus, deoarece povesteşte bântuielile vrăjmaşilor lui David, după Teodorit, şi prooroceşte că se va izbăvi de dânşii, pentru aceasta se şi suprascrie *întru sfârşit*[104].

1. Auzi, Dumnezeule, glasul meu, când mă rog către Tine, de la frica vrăjmaşului scoate sufletul meu[105].
2. Acoperă-mă de adunarea celor ce viclenesc, de mulţimea celor ce lucrează nedreptate.

Cuvintele acestea sunt arătate* şi, pentru aceasta, nu au trebuinţă de tâlcuire. Adunare însă numeşte şi conglăsuirea cea spre rău a oamenilor celor vicleni, după Teodorit.

3. Care şi-au ascuţit ca o sabie limbile lor,

„Vrăjmaşii mei aceştia, zice, şi-au ascuţit limbile ca sabia spre a cleveti cu lesnire, şi a găti vrăjmăşiri asupra mea." Se potriveşte însă cuvântul acesta cu ceea ce zice: *...şi limba lor sabie ascuţită*, despre care s-a zis la Psalmul 56: 6.

---

[104] Iar după Marele Atanasie, psalmul acestea se zice dinspre faţa Apostolilor, care se roagă lui Dumnezeu să se slobozească de vrăjmaşii potrivnici propovăduirii lor.
[105] Iar Atanasie zice că acesta este asemenea cu ceea ce s-a zis de Apostoli: *Şi acum, Doamne, caută asupra îngrozirilor lor, şi dă robilor Tăi a grăi cu toată îndrăzneala cuvântul Tău* (Fapte 4: 29). Iar Marele Vasile zice: „*Frica vrăjmaşului* este însă [de fapt] ceea ce se face cuiva de la vrăjmaşul, şi [adică] cea potrivnică îndrăznelii lui [către] Hristos, de care psalmo-cântarea roagă a fi izbăvit". Iar Chiril zice: „*Auzi-mă când mă rog Ţie* este însă în loc de «nu când tac, ci rugându-mă», că avuţie păgubitoare este tăcerea întru unele ca acestea. Sau zice: „Degrab auzi-mă şi când mă rog, după cea zisă: *Încă grăind tu, va zice*: *Iată, sunt aici* (Is. 58: 9)". Iar Atanasie zice: „«Izbăveşte-mă de frica potrivnicilor ca să zică despre vrăjmăşia lor şi morţii [...]». Că de acestea se temea a nu le pătimi de la ei". Şi Origen zice: „Izbăveşte sufletul meu de frică, care frică nu e prietenă, ci duşmană, prietenă însă este frica de Dumnezeu cea cunoscătoare, iar duşmană este frica ce nu este ca aceasta: precum este frica celor de altă credinţă, ori a altora oarecari care nu se tem de Dumnezeu, despre care duhul Cel din Isaia cu îndrăznire poate zice: *Şi de frica lor nu ne vom teme, nici ne vom tulbura* (Is. 8: 12)".
* Au un înţeles limpede care reiese din context şi din alte tâlcuiri.

întins-au arcul lor lucru amar, ca să săgeteze întru ascunsuri pe cel nevinovat.

Fără prihană zice David pe cel *nevinovat* şi nedătător de pricină, adică pe sine. Dar aici se află formă inversată, care aşa se netezeşte: „Întins-au arcul lor ca să săgeteze în ascunsuri pe cel fără prihană, care este lucru amar, adică este lucru rău, şi viclean, şi vrăjmăşitor a săgeta cineva pe ascuns pe omul cel nevinovat, fiindcă, astfel, acesta nu se poate păzi". Iar *arc* a numit limba vrăjmaşilor, asemenea şi *sabia*: sabie adică, deoarece omoară de aproape, iar arc, pentru că şi de departe săgetează[106a]: „Că vrăjmaşii mei, zice, în arătare mă laudă, iar într-ascuns gătesc vrăjmăşiri împotriva mea".

4. Fără veste îl vor săgeta pe el, şi nu se vor teme,

„Fără veste, zice, vor săgeta pe cel fără de prihană vrăjmaşii lui, neavând el vreo mai-nainte ştiinţă, şi nu se vor teme nici de urgia lui Dumnezeu ceea ce se porneşte asupra vrăjmăşitorilor nici prin prihănirea cea de la oameni."

întărit-au loruşi cuvânt viclean.

Adică vrăjmăşitorii oameni au cugetat sfat viclean asupra celor nevinovaţi şi cu întărire au hotărât să-l pună în lucrare[106b].

5. Vorbit-au ca să ascundă cursă, zis-au: cine îi va vedea pe ei?

În loc de *vorbit-au*, Simmah a zis „s-au făcut". „S-au sfătuit, zice, între sineşi vrăjmaşii nevinovaţilor oameni, şi au zis să ascundă cursă şi să pună pază în cale pentru ca să mă prindă şi să mă omoare, şi ca şi cum nu ar fi Dumnezeu, aşa

---

[106a] [Ca şi mai-nainte, dintr-o eroare de tipar, s-a pus nota 106 de două ori.] Iar Sfântul Chiril zice: „*Lucru amar* pe clevetirea cea asupra celui fără prihană, adică a celui nevinovat o a numit, fiindcă necuviincios lucru este a cleveti pe oricine, iar a cleveti pe cel drept este păcat mai greu, pe care într-ascuns îl săgetează, adică întru neştiinţa lui [pe neobservate], căci a-l cleveti făţiş nu îndrăznesc. Iar *întins-au arcul* se înţelege în loc de «ca un arc limba lor»". Iar la Teodorit se zice: „*Lucru amar* în loc de *grai amar*, ori *cuvânt amar*: «Cu aceasta şi-au umplut limba lor, mai rău săgetând cu amarul cuvânt decât cu arcul»".

[106b] Iar Atanasie zice: „*Întărirea cuvântului viclean* este a adeveri iudeii că nu a înviat Domnul din morţi". Zice însă şi nenumitul tâlcuitor: „Şi cum au întărit? Amăgind ei, jurându-se, martori şi pârâtori năimind, meşteşugiri aflând, pricini grămădind pentru ca *cuvântul cel viclean*, adică, pricina minciunii să o facă a se crede (La Nichita)".

ştiind ei cu socoteala, au zis între sineşi: «Cine ne va vedea? Sau cine se va arăta izbânditor şi ajutător celui ce se vrăjmăşeşte de noi? Nimeni, adică».”[107]

6. Iscodit-au fărădelege, stinsu-s-au născocind iscodiri.

„Au căutat vrăjmaşii mei, zice, să întrebuinţeze fărădelegea, au obosit însă căutând iscodiri amăgitoare, şi meşteşugiri de multe feluri gătind.”[108]

7. Apropia-se-va omul şi inima adâncă, şi se va înălţa Dumnezeu.

„Pe lângă vrăjmaşii care mă vrăjmăşesc, zice, poate că se va apropia şi vreun alt om pentru ca să-i ajute la socoteala cea împotriva mea, făcându-le har* şi făgăduind că şi el se va porni asupra mea, şi acest om va fi *inima adâncă*, adică adânc în socoteală şi înţelept, însă întru răutate”, deoarece este şi adânc în socoteală întru bine. Însă fiindcă şi acesta nimic nu poate lucra împotriva mea, pentru aceasta Dumnezeu mai mult Se va înălţa şi Se va mări, pentru că prinde pe cei înţelepţi întru vicleşugurile lor, adică îi pedepseşte şi arată nelucrătoare şi zadarnice toate vrăjmăşirile celor de mai sus, după tâlcuirea lui Teodorit[109].

---

[107] După Marele Atanasie însă: „Acestea se zic pentru cei ce blestemă pe Apostoli şi zic: *Au nu cu poruncă* [ameninţare] *v-am poruncit vouă să nu ne mai grăiţi despre Numele acesta?*”. Şi Teodorit încă: „Unii dintre aceştia erau cei din preajma lui Abesalom, şi a lui Saul şi a celorlalţi, iar alţii - cei fără de lege, care după vremi alcătuiesc meşteşugiri şi curse împotriva Bisericii lui Dumnezeu”.

[108] Iar Teodorit zice: „Toate cugetările le-au pornit, toate meşteşugirile împotriva mea le-au izvodit, nici un fel de vrăjmăşire n-au lăsat, făţiş năvălind, în ascuns pândind, întrebuinţând iscoade, pustiile înconjurând, locurile cele pietroase cercetându-le, prin munţi şi prin peşteri şi prin crăpăturile pământului căutând pe nevoitorii bunei-cinstiri, despre care zice dumnezeiescul Pavel: *...de care lumea nu era vrednică* (Evr. 11: 38)”. Iar nenumitul zice: „Pentru aceasta au obosit, fiindcă fărădelegi cercetau, adică nu după legea lui Dumnezeu căutau: de căutau [cumva] dreptatea, pentru aceasta nu o aflau; iar cei ce căutau cunoştinţa lui Dumnezeu, fără de vreo răspândire [περισπασμόυ = distragere a atenţiei, în condiţii neprielnice] o găseau pe aceasta”.

* O favoare, un hatâr.

[109] Pentru aceasta, Teodoţion aşa a tâlcuit aceasta: „Şi *gândul omului* şi *inima adâncă* o va săgeta Dumnezeu”. Iar Eusebie aşa tâlcuieşte zicerea: „Cei fără de lege adică nu au lipsit sfătuind între sineşi cele rele; va veni însă om adevărat păzind pe cel după chip şi va desluşi [lucrurile, vicleşugurile], pentru că este cuvântăresc şi înţelept (că aceasta însemnează *inima adâncă*), [aducând] înţelegere [dând sens lucrurilor] spre arătarea [ἔλεγχον = dovedirea] prin care Se va înălţa Dumnezeu, Cel ce prinde pe cei înţelepţi (în răutate) întru vicleşugul lor, că Dumnezeu Se înalţă prin oamenii sfinţi, vădindu-se [astfel] amăgirea”. Alţii însă înţeleg zicerea aceasta despre Iuda, şi vezi la sfârşitul psalmului. Iar altul zice: „Va veni om, care oricât ar adânci gândul omenesc, iscodind cele mai presus de putere, Dumnezeu este mai presus decât acela, neînţelegându-se

8. Săgeată de prunci s-au făcut rănile* lor,

„Rănile, zice, adică relele şi vătămările cele ce au meşteşugit vrăjmaşii mei să-mi facă, s-au făcut săgeată de prunci, adică zadarnice şi nelucrătoare, pentru că astfel de nelucrătoare sunt şi săgeţile cele ce se aruncă de copiii cei mici, pentru fireasca lor slăbiciune."

şi au slăbit asupra lor limbile lor.

Limbi numeşte David clevetirile şi vrăjmăşirile care cu limba se alcătuiesc [articulează], şi isprăvi ale ei sunt: „Deci neputincioase, zice, s-au făcut limbile şi clevetirile vrăjmaşilor mei, şi nimic mai mult n-au putut isprăvi".

9. Tulburatu-s-au toţi care i-au văzut pe dânşii, şi s-a temut tot omul.

„S-au tulburat, zice, toţi cei ce au văzut pe vrăjmaşii mei cei de mai sus, că n-au nimerit, cu toate apucăturile şi meşteşugirile ce le-au uneltit asupra mea; şi toţi oamenii care i-au văzut s-au temut întru sineşi, cunoscând că Dumnezeu este izbânditor şi ajutător celor ce se nedreptăţesc."[110]

10. Şi au povestit lucrurile lui Dumnezeu, şi faptele Lui le-au înţeles.

„Toţi, zice, câţi au văzut pe vrăjmaşii mei nenorocindu-se, vor povesti celorlalţi minunile ce le-a făcut Dumnezeu pentru mine, şi vor înţelege judecăţile acelea ce le face Dumnezeu pentru a ajuta pe robii Săi." Ca trecute însă a zis

---

[nepunându-se de acord cu el, fiind aflaţi pe căi diferite]: «Că nu pricep, zice, că oricât ar ascunde vicleşugurile şi le-ar afunda ca să nu se facă văzute, Dumnezeu Se află mai presus, mai lesnicios dând ajutorul decât acesta [dă] vicleşugurile". Şi Teodorit zice că: „Şi cele neştiute, Dumnezeu le vede, şi înălţimea Sa Îşi arată pedepsindu-i pe aceia".

* πληγαὶ = lit. lovituri. Fie că e rană, fie că e lovitură, tâlcuirea ne vorbeşte de atacurile vrăjmaşilor.

110 Zice însă Marele Atanasie: „După ce mai sus a spus despre ridicarea cea asupra Sfinţilor Apostoli a vrăjmaşilor credinţei, acum povesteşte şi căderea lor, că zice aşa: «Meşteşugirile lor cele împotriva noastră le face neputincioase şi de nici o treabă, ca săgeţile pruncilor cele slabe, care nu pot răpune. Pentru aceasta, toţi cei ce văd făcând atâta meşteşugiri şi nimic isprăvind, s-au tulburat cu mintea, că despre cele ce au păcătuit, înspăimântaţi făcându-se, s-au mirat de dumnezeiasca Pronie".

David cele ce urmau a se face, după însuşirea proorociei, precum de multe ori am zis[111].

11. Veseli-se-va cel drept întru Domnul şi va nădăjdui spre Dânsul, şi se vor lăuda toţi cei drepţi la inimă.

„Tot omul drept, zice, văzând Pronia şi ajutorul ce le-a arătat Dumnezeu cu mine, se va bucura şi va nădăjdui în Domnul, ca şi el să se învrednicească aceluiaşi ajutor; dar şi toţi oamenii cei ce nu au în inima lor vreo cugetare strâmbă şi rea, precum era David, toţi aceştia, zic, se vor lăuda, pentru că Dumnezeu unor nevicleni ca aceştia ajută: *Cât de bun*, zice, *este Dumnezeul lui Israil cu cei drepţi la inimă* (Ps. 72: 1)." Unii însă, zicerea *apropia-se-va omul şi inima adâncă*, au înţeles-o despre Iuda, care, adânc şi cu totul viclean fiind, a mers la iudei, vrăjmaşii lui Hristos, şi le-a făgăduit să-L vândă lor; întru dânşii însă S-a înălţat Hristos mai mult şi S-a mărit, fiindcă a săvârşit înfricoşătoare minuni când S-a răstignit şi a înviat din morţi, iar muncile şi patimile ce I-au pricinuit iudeii întru nimic s-au socotit, **întâi** pentru că El era nepătimaş după Dumnezeire, **al doilea**, pentru că ei n-au putut să-L piardă precum socoteau. Toţi însă cei de alte neamuri, văzând pe iudei că s-au dat romanilor spre ucidere şi pierzare, s-au tulburat şi s-au temut de Hristos [v. 9], pentru care Hristos şi cei ce din neamuri au crezut într-Însul multe au pătimit de la prigonitori şi tirani[112]. Iar prin *drepţi* să înţelegi pe cei ce din neamuri au crezut, fiindcă s-au îndreptat prin credinţă, care se vor şi veseli întru Hristos [v. 11]. Şi însuşi aceştia sunt drepţi la inimă [v. 11], după Origen, căci nu s-au strâmbat cu inima, adică nu s-au abătut din dreapta credinţă pe care o au primit, precum s-au strâmbat şi s-au abătut de demult iudeii.

---

111 Iar Eusebie zice: „Tot omul, povestind prădarea Ierusalimului vechi, dobândeşte mare frică de Cel ce S-a răstignit, şi vesteşte lucrările lui Dumnezeu, adică ale lui Hristos, şi facerile Lui le înţelege. Care? Cele ce le-a zis Apostolilor mai înainte, şi pe care acum le-a dus spre împlinire: că arătând ei zidirea bisericii [din Ierusalim], le-a răspuns: *Amin, zic vouă, nu va rămâne aici piatră pe piatră care nu se va risipi* (Mt. 24: 2)".

112 Pentru aceasta a zis şi Teodorit: „Acest lucru însă l-a isprăvit David şi cei ca dânsul, şi cei după aceea: zic adică despre purtătorii de nevoinţă mucenici, şi nevoitorii bunei-credinţe".

Catisma a noua

Psalmul 64

Întru sfârşit, lui David, psalm de cântare* a lui Ieremia şi a lui Iezechiil şi a nemerniciei poporului, când urmau să iasă [din robie].

 ftimie, adică autorul meu, numai suprascrierea cea de sus o are, zicând: „*Întru sfârşit* se scrie şi psalmul acesta, că prooroceşte pentru slobozenia iudeilor celor robiţi în Babilon. Şi s-a scris ca dinspre faţa acestora, după Teodorit, şi despre prefacerea şi cinstirea de Dumnezeu a păgânilor, după Atanasie". Iar ce însemnează psalm de cântare [cum e acesta], am spus în *Precuvântare*, la capitolul 9, şi vezi acolo. (Iar Cuviosul dascăl Nicodim, autorul acestei tâlcuiri ce acum se aduce pe limba română, zice:)* „Eu adaug şi aceasta aici spre plinirea suprascrierii, că sfinţitul Teodorit, văzând că psalmul acesta are şi suprascrierea aceasta - *cântarea lui Ieremia şi a lui Iezechiil şi a nemerniciei poporului, când urmau să iasă* - zice că această suprascriere nu se află nici în cea [Scriptura] evreiască, nici alţi tâlcuitori nu o au, şi, precum se vede, un oarecare neînvăţat o a adăugat, fără a lua aminte nici la istorie, nici la noima psalmului: fiindcă Ieremia nu a fost în Babilon, ci a luat voie de la Dumnezeu să petreacă unde va voi, iar el a ales să locuiască în patria sa. Că scrie însuşi Ieremia că s-a pogorât în Tafna Egiptului împreună cu mulţi alţi iudei, câţi a lăsat Nabuzaradan; *şi a intrat în Egipt, că n-au ascultat glasul Domnului şi au intrat în Tafna. Şi s-a făcut cuvântul Domnului către Ieremia în Tafna, zicând: Ia în mâinile tale nişte pietre mari* (Ier. 43: 7 ş.u.), şi acolo proorocea, precum se vede întru acelaşi capitol[1]. Apoi nu se

---

* ψαλμὸς ᾠδῆς.

* Paranteza aparţine Mitropolitului Veniamin.

[1] Deci din cuvintele acestea se încheie, ca şi din cele ce se scriu în Sinaxar despre Ieremia, anume că a mers în Babilon; dar acestea nu se ţin de scumpătate, că de acelaşi Teodorit se scrie şi aceasta, anume că Ieremia şi-a zidit un turn înalt şi, întru acela închizându-se, a scris plângerile, jelindu-se atât pentru Ierusalim, cât şi pentru luarea poporului în robie. Se vede însă că după ce a scris plângerile în patria sa, s-a pogorât apoi în Egipt. Iar Atanasie zice că: „David, prin psalmul acesta, introduce [aduce în atenţie] faţa neamurilor celor ce au crezut în Hristos; încă şi rugăciuni înalţă pentru dânsele, fiind mai-nainte neroditoare, dar care apoi s-au făcut roditoare prin credinţa în Hristos".

potrivesc acestea, zice, la cei ce ieşeau din robie, ci la cei ce se aflau în robie. Ioan Litinu însă, în Psaltirea sa cea din nou tipărită, zice că cele cinci stihuri din urmă ale psalmului acesta, care se încep de la *cercetat-ai pământul şi l-ai îmbătat pe dânsul* [v. 9] până la sfârşit, acestea, zic, dau de crezut cuiva că psalmul acesta s-a dat de David după ce a luat ploaie îmbelşugată în vreme de neploaie. Pentru aceasta şi se potriveşte a se citi psalmul acesta când plouă în vreme de neploaie.

1. Ţie Ţi se cuvine cântare, Dumnezeule, în Sion, şi Ţie se va da rugăciunea în Ierusalim.

„În Sion, zice, (iar acesta este un munte al Ierusalimului) se cuvine a Te lăuda, Doamne, căci acolo ai poruncit să-Ţi slujească Ţie iudeii, şi în Ierusalim se va da Ţie rugăciunea şi făgăduinţa fiecăruia." Încă cu aceste cuvinte prooroceşte David întoarcerea la Ierusalim ce urmau a o face evreii. Dar Sionul şi Ierusalimul se pot înţelege şi anagogic, adică soborniceasca Biserică a credincioşilor, şi bisericile cele în parte [locale] ale lor[2].

2. Auzi rugăciunea mea, către Tine tot trupul va veni.

„Ascultă, zice, Doamne, rugăciunea mea, şi plineşte-mi cererile pentru care Te rog". Iar aceasta - *către Tine tot trupul va veni* -, după Teodorit, este proorocie pentru neamuri, [adică despre] cum vor crede în Hristos. *Trup* însă pe neamuri le-a numit, că neamurile vieţuiau trupeşte; ori aceasta o zice David pentru obşteasca înviere a tuturor neamurilor de obşte, întru care toţi oamenii cei ce vor învia vor cunoaşte pe Dumnezeu[3].

---

[2] Iar Sfântul Chiril zice prin *Sion* pe cel de sus şi ceresc, şi pe Biserica cea de jos de pe pământ. Deci *cântarea cea în Sion*, adică în cel ceresc şi în Biserica de pe pământ, ceea ce se dă lui Dumnezeu se cuvine singur lăudatului Dumnezeu, Căruia şi rugăciunile I se potrivesc a I se da. Zice însă şi Teodorit: „Toate zicerile psalmului potrivite sunt celor ce petrec în Babilon, că aceia, dorind de întoarcere, aduceau această cântare de laudă lui Dumnezeu, şi ziceau: «Întoarce-ne în Sion, unde va fi cu putinţă nouă a-Ţi aduce laudele şi obişnuitele rugi [εὐχὰς = rugăciuni, făgăduinţe]. Nu vom mai înălţa, zice, laudele acelora pe care îi socoteam dumnezei, fiindcă pe aceia nu se cuvine a-i lăuda, lemne şi pietre şi draci fiind, ci Ţie numai, aceasta [lauda] este preacuviincioasă [Ţi Se cuvine cu prisosinţă]»".

[3] Zice însă şi Atanasie. „Prin acestea, chemarea tuturor neamurilor o binevesteşte, după ceea ce se zice de Ioil: *Voi vărsa din Duhul Meu peste tot trupul* (Ioil 3: 1)". Şi Origen: „*Către Tine* însă, Dumnezeule, Care trupul îl faci duh [îl înduhovniceşti], *tot trupul* [σάρκα = lit. carne] *va veni*, că se va preface sufletul cel ce din pricina păcatului s-a făcut [ποιεῖς] trup şi va fi [astfel] duh". [Cum se poate face sufletul trup, iar apoi duh? Aşa cum *Cuvântul S-a făcut trup*, noi ne facem duh în Duhul lui Hristos. Deşi σῶμα şi σάρξ pot

3. Cuvintele celor fărădelege ne-au biruit pe noi

„Hulele vrăjmaşilor noştri babilonieni, zice, ce le zic asupra Ta, Dumnezeule, şi împotriva noastră, acestea s-au făcut mai presus de puterea noastră, adică acestea ne-au silnicit şi nu cutezăm a zice împotriva lor, aflându-ne robi hulitorilor." Ori se înţelege dimpotrivă, anume că: „Hulele cele mari ale babilonienilor dau nouă mare putere şi covârşitoare îndrăzneală, că Tu, Doamne, nu le vei trece fără izbândire, ci le vei pedepsi". Oarecari manuscrise însă au putut mai mult decât noi, adică: „Cu covârşire ne-au făcut neputincioşi şi slabi"[4].

şi păgânătăţile noastre Tu le vei curăţa

„Tu, Doamne, zice, vei ierta nelegiuirile şi păcatele noastre, pentru care am căzut în robie, şi [tot] Tu ne vei slobozi pe noi."[5]

---

avea uneori acelaşi înţeles, σάρξ (carne) s-ar putea tâlmăci prin trup căzut la nivelul inferior al simţurilor luate în sine, adică doar după raţiunea lor proprie de a cere în mod nemăsurat, iraţional cele necesare, adică cel puţin la nivel de animalitate, ba chiar şi mai rău decât atât, cum spunea Sfântul Ioan Gură de Aur tâlcuind Ps. 48. Deci către Dumnezeu va veni toată *carnea*, adică tot cel căzut în robia simţurilor, cel iraţional, cel legat de legile inflexibile ale acestei lumi, cel dezamăgit de acestea şi căutător al unei vieţi sănătoase, adică a unei vieţi în trup [σῶμα], într-un trup robit Duhului lui Hristos, prefăcut prin Acesta în altar de slujire pentru Dumnezeu, căci de aceea S-a făcut El ca noi, ca noi să ne facem ca El, plini de slava şi de Duhul Lui. Prin urmare, sufletul, în comuniune cu Hristos, se ridică astfel din băltoaca patimilor (a simţurilor legate exclusiv de nevoile materiale ale acestei lumi), ridicând cu el spre Dumnezeu şi carnea pe care acum, în forma înduhovnicită, a făcut-o trup, adică persoană izbăvită de iraţionalitate, prin subţierea grosolăniei carnale devenită *duh* prin Duhul.]

4 Iar Atanasie zice: „*Cuvinte ale celor fără de lege* numeşte înţelepciunea înţelepţilor veacului acesta prin care s-au făcut neputincioşi, căzând din adevărata cunoştinţă".

5 Alt tâlcuitor însă zice: „Nu cu nedreptate ne-am osândit noi, iudeii, a robi nelegiuiţilor babilonieni, ci pentru vechea păgânătate pe ce am cutezat-o - pe a cărei curăţire şi iertare de la Tine o aşteptăm - de la care [păgânătate] şi a ne robi ni s-a întâmplat nouă. Iar după vedere [duhovnicească], cei ce din păgâni au crezut, *cuvinte nelegiuite* numesc înţelepciunea înţelepţilor veacului acesta, ca una ce covârşea [era precumpănitoare], şi cu ajutorul [συνεργία = împreună-lucrarea] potrivnicului avea putere împotriva adevărului, prin care [adevăr] a şi slăbit, căzând din adevărata cunoştinţă. Şi se roagă încă a se izbăvi de păgânătatea care li se întâmpla lor întru rătăcire, şi să afle milostiv pe Dumnezeu pentru cele ce de demult au păgânătăţit" (acestea s-au aflat şi la Teodorit).

4. Fericit este pe care l-ai ales şi l-ai primit, locui-va în curţile Tale.

După istorie, aşa se înţelege zicerea, adică cum că: „Râvnit va fi poporul iudeilor, care s-a ales din celelalte neamuri, şi s-a făcut al Tău, Doamne, pentru că acesta, după ce se va slobozi din robie, va veni cu cinste şi va locui iarăşi în cetatea Ierusalimului", că pe aceasta o a numit *curţi ale lui Dumnezeu*, pentru că într-însa se afla biserica cea vestită a lui Solomon. Iar după o mai înaltă înţelegere [anagogic], precum zice Atanasie, arată ghicitoreşte pe poporul cel din păgâni care s-a ales spre moştenire de către Hristos. Iar prin *curţi ale poporului* trebuie să înţelegem bisericile cele ce se află pe alocurea. Se înţelege însă zicerea aceasta şi pentru tot dreptul creştin care îşi săvârşeşte cu buna-cinstire de Dumnezeu şi în fapta bună viaţa sa, pentru că acesta, ales fiind dintre oameni, se ia de Hristos în Ierusalimul cel de sus, unde sunt curţile şi locaşurile drepţilor[6].

5. Umplea-ne-vom de bunătăţile casei Tale;

Casa lui Dumnezeu este Ierusalimul, atât cel de jos şi pământesc, cât şi cel de sus şi ceresc; în asemenea case ale lui Dumnezeu sunt şi bisericile cele de pe alocuri. Iar *bunătăţi ale Bisericii lui Dumnezeu* sunt dumnezeieştile dogme, şi câte privesc spre desfătarea şi veselia sufletului[7]: „De care, zice, noi, cei robiţi, ne vom sătura după ce ne vom slobozi din robia vrăjmaşilor".

sfânt este locaşul Tău, minunat întru dreptate.

Locaş al lui Dumnezeu iarăşi este cel ce se află în Ierusalimul cel de jos; şi fiecare biserică şi casă a lui Dumnezeu care se află pe alocurea este locaş al lui Dumnezeu. Deci este *sfânt*, fiindcă se află [este] al lui Dumnezeu, Sfântul Sfinţilor, şi este plin de sfinţenie. Acelaşi este *minunat* şi prin dreptatea oamenilor celor drepţi ce vieţuiesc într-însul. Ori *locaş al lui Dumnezeu* zice pe omul cel îmbunătăţit care este locuinţă a lui Dumnezeu, după zicerea aceasta: *Voi sunteţi locaş al Dumnezeului Celui viu, precum a zis Dumnezeu, că: Voi locui întru dânşii şi voi umbla* (II Cor. 6: 16), şi iarăşi: *Că locaşul lui Dumnezeu sfânt este,*

---

[6] Iar Atanasie zice: „Pe cei ce s-au săvârşit întru fapta bună şi au ajuns la răsplătirea chemării celei de sus, îi numeşte *fericiţi*". Iar altul zice: „Pe cel ce s-a săvârşit în fapta bună şi Proorocul îl fericeşte, adică pe cel ce acum a alergat şi s-a încununat. Că alege cu adevărat Dumnezeu pe cel iscusit întru a se nevoi şi a alerga. Iar pe cel ce acum a biruit prin chemarea cea de la Dânsul, în cer îl primeşte, unde şi cort îi sorteşte în curţile Sale, despre care zicea Apostolilor: *În casa Tatălui Meu, multe locaşuri sunt* (In. 14: 2) (La Nichita)".

[7] Iar după Atanasie, *bunătăţi ale casei lui Dumnezeu* sunt osebitele daruri ale Duhului Sfânt.

care sunteți voi (I Cor. 3: 17), și *sfânt* adică este omul îmbunătățit pentru limpezirea* și curățirea patimilor, iar *minunat* este pentru dreptatea și virtutea sa mai presus de fire.

6. Auzi-ne pe noi, Dumnezeule, Mântuitorul nostru, nădejdea tuturor marginilor pământului și a celor de pe mare, departe.

Și zicerea aceasta este proorocie despre cum urmau să creadă neamurile întru Hristos: „Auzi-ne, zice, Doamne, pe noi, Tu, Cel ce voiești în urmă* a Te face nădejdea tuturor neamurilor". Iar *margini ale pământului* sunt cei ce locuiesc în ostroave. Iar *departe* însemnează că multe ostroave sunt locuite de oameni departe de uscat[8].

7. Cel ce gătești munții întru tăria Ta,

Cu aceste cuvinte povestește David puterea lui Dumnezeu, lăudând-o și slavoslovind-o. Iar graiul *gătești*, Simmah l-a zis „întărești": „Tu ești, Doamne, zice, Cel ce întărești atât de sigur munții și dealurile încât a nu se clătina de puternicele Tale suflări cele din toată vremea ale vânturilor celor sălbatice", după Teodorit[9].

încins fiind cu putere;

„Tu, Doamne, zice, ca și cu un brâu ești încins cu puterea cea împreună-ținătoare a tuturor nemărginitelor zidiri și cu tot felul de dumnezeiești-cuviincioase săvârșiri." Și în altă parte zice: *Îmbrăcatu-S-a Domnul întru putere și S-a încins* (Ps. 92: 1)[10].

---

* ἁγνείαν.

* La sfârșitul veacurilor Vechiului Legământ și al păgânismului.

8 Iar Avva Dorotei zice: „După unii, *cei de la marginile pământului* sunt cei întru deplina răutate, iar *cei de pe mare departe* sunt cei întru cea mai de pe urmă necunoștință. Dar, cu toate acestea, Hristos este [tocmai] nădejdea unora ca aceștia". Și Teodorit încă zice: „Aici iarăși pe mântuirea lumii mai-nainte o spune, și pre-zicerea Patriarhului Iacov o pomenește, că glasul aceluia este acesta: *Nu va lipsi Stăpânitor din Iuda, nici povățuitor din coapsele lui, până ce va veni Acela Căruia I se păstrează, și Acesta va fi Așteptarea oamenilor* (Fac. 49: 10). Pe Acesta și aici Îl numește *nădejdea tuturor marginilor pământului și al celor de pe mare, departe*".

9 După Marele Atanasie însă, prin *munți* se înțeleg potrivnicele puteri ale dracilor pe care le gătește Dumnezeu spre muncă, că s-a gătit lor adâncul: „Și o vei face aceasta, zice, puternic fiind".

10 Iar Teodorit zice: „Fiindcă cel încins mai bine este gătit spre a face cele ce voiește, *brâu al lui Dumnezeu* pe *putere* o a numit, ca să zică: «Prea gata ai puterea cea cuvenită Ție, și cu multă lesnire poți a face oricâte ai voi, de nimeni oprindu-Te".

Cel ce tulburi adâncul mării, sunetele valurilor ei cine le va suferi?

„Tu eşti, Doamne, zice, Cel ce tulburi atât de mult tot adâncul, lăţimea şi mărimea mării încât nisipul cel din haosul adâncului iese deasupra, fiindcă se amestecă [este răvăşit] cu totul de vânturi." Vezi însă, cititorule, că din porunca lui Dumnezeu suflă vânturile şi tulbură marea, „ale cărei vuiete, zice, nimeni nu poate a le suferi, înfricoşătoare şi grele şi nesuferite fiind"[11].

8. Tulbura-se-vor neamurile şi se vor spăimânta cei ce locuiesc pe margini de semnele Tale;

„Se vor tulbura, zice, neamurile, **întâi** pentru proslăvita şi neobişnuita propovăduire a Evangheliei; şi **al doilea** încă, pentru că se dobora părinteasca lor slujire* a idolatriei, şi a schimba relele obişnuiri ale vieţii lor. *Şi se vor spăimânta*, zice, până şi cei ce locuiesc la marginile pământului, auzind şi văzând minunile cele ce în toate zilele se fac de Tine şi de Apostolii şi Ucenicii Tăi; şi dacă se vor teme, zice, cei ce locuiesc la marginile pământului, dar cu cât mai mult se vor teme cei ce locuiesc la mijlocul pământului." Deci noi, creştinii, zicem că David a proorocit acestea pentru minunile lui Hristos, iar evreii [în schimb,] zic că le-a zis pentru minunile lui Moise, însă se vor opri a mai zice aceasta de următoarele cuvinte ale lui David.

ieşirile dimineţii şi ale serii le vei veseli.

„Tu, Doamne, zice, vei bucura pe poporul Tău şi întru *ieşirile dimineţii* - adică când începe a se arăta ziua - şi *seara*, şi în toată vremea", după Isihie. Prooroceşte însă cuvântul acesta [despre aceea] că se vor bucura creştinii şi la începutul zilei, şi la sfârşitul ei, cântând lui Dumnezeu şi dimineaţa şi seara dumnezeieşti laude şi sfinţite cântări. Unii însă, prin *ieşiri ale dimineţii* înţeleg părţile răsăritene ale pământului, fiindcă din părţile acela se nasc zorile şi se arată ziua; iar prin *ieşiri ale serii*, înţeleg părţile apusene, la care se face seară şi

---

[11] Iar după Atanasie şi Chiril, cu închipuire [τροπικοῶς], prin *mare* sunt numite neamurile cele ce s-au tulburat de la cinstirea de idoli [trecând] întru buna-cinstire de Dumnezeu; ori şi dracii s-au tulburat de venirea Domnului. Iar Teodorit zice: „Munţii adică îi întăreşti şi nemişcaţi îi faci, iar marea cea desfătată când o voieşti o mişti, şi iarăşi o potoleşti, care, tulburându-se, nici vuietul ei nu este suferit de cei ce-l aud, cu atâta putere eşti încins; Tu, dar, Cel ce faci aceste mari lucrări, poţi şi pe noi din robie a ne slobozi, şi pe babilonieni a-i pedepsi".

* σέβασ = obiect de cult, lucru legat de slujirea cultică; altar.

începutul nopții: „Vei bucura dar, Doamne, zice, şi pe cei ce locuiesc la răsărit, şi pe cei ce locuiesc la apus când Te vei face om şi vei locui pe pământ". Iar următoarele ziceri se tâlcuiesc şi după istorie, şi după o mai înaltă înțelegere [anagogic], dar mai potrivită la tâlcuirea lor este mai înalta înțelegere[12].

9. Cercetat-ai pământul şi l-ai îmbătat pe dânsul, înmulțit-ai a-l îmbogăți pe el.

„După slobozirea din Babilon, zice, ai cercetat şi ai pre-văzut tot pământul Iudeii, care de atâția ani era înțelenit, şi *l-ai îmbătat*, adică l-ai săturat de ploaie, şi iarăşi ai înmulțit ploaia, pentru ca să-l îmbogățeşti de îmbelşugare şi de roade."

10. Râul lui Dumnezeu s-a umplut de ape;

„Râul Iordanului, zice, a puhăit din pricina mulțimii apelor, că acesta este cel mai renumit râu al Iudeii."[13]

gătit-ai hrană lor, că aşa este gătirea.

„Ai gătit, zice, hrană iudeilor celor s-au slobozit din Babilon", pentru că cu un chip ca acesta se face gătirea, a hranei adică. Că aceasta trebuie a se înțelege pe dinafară, adică când se satură pământul de ploaie[14].

---

[12] După Atanasie şi Chiril însă, anagogic se tâlcuieşte zicerea aceasta, că două ieşiri sunt ale lui Hristos, adică porniri: **cea una** de dimineață, adică cea din Părintele cel mai-nainte de toate veacurile, după cea zisă: ...*Şi ieşirile Lui dintru început, din zilele veacului* (Mih. 5: 1); iar **a doua** de seară, cea din Fecioara, care s-a făcut către sfârşitul veacurilor. Şi una şi alta sunt veselie şi bucurie. Şi poate că zicerea *ieşirile dimineții şi ale serii* are lipsă [e eliptică], adică [mai limpede fie zis]: „după ieşirile dimineții şi ale serii".

[13] Iar după Atanasie prin *pământ* se înțeleg oamenii, adică: „Ai umplut cu duhovniceşti daruri pe cei de peste tot pământul". Iar *râul al lui Dumnezeu* este Fiul Cel Unul-Născut: că precum râul se începe din izvor, aşa şi Acesta, din ființa Celui ce L-a născut [este], şi este de o ființă cu Dânsul, Care este plin de ape. Fiindcă plinirea Dumnezeirii întru Acesta locuieşte: *Că am şi văzut*, zice, *slava Lui, ca a Unuia Născut, plin de dar şi de adevăr* (In. 1: 14). Se înțelege însă *râu al lui Dumnezeu* şi Duhul Cel Sfânt, fiind plin de ape, adică felurite daruri. Zice însă şi Teodorit: „*Râu al lui Dumnezeu* este darul Duhului, care râu, revărsându-se în pâraie, într-unul revarsă cuvântul înțelepciunii, în altul, cunoştința, şi prin acestea toată lumea adăpând-o".

[14] Iar Atanasie zice că: „S-a gătit această duhovniceasca hrană, pentru că mai-nainte de întemeierea lumii s-a hotărât taina înomenirii lui Hristos".

11. Brazdele lui îmbată-le, înmulţeşte roadele lui, întru picăturile lui veseli-se-va răsărind.

După ce a proorocit David pentru bunul timp al pământului, şi pentru îmbelşugarea rodirilor, roagă încă pe Dumnezeu ca să se împlinească acestea ce le-a proorocit, adică să se umple de ploaie brazdele pământului, şi să se înmulţească roadele lui, şi să se bucure pământul de picăturile ploii, şi cu rouă să odrăslească iarba. Metaforic însă se înţeleg zicerile *îmbată* şi *veseli-se-va* şi *răsărind*, acestea luându-se [deci] metaforic după asemănarea oamenilor şi a dobitoacelor însufleţite, care se satură şi se veselesc[15].

12. Binecuvânta-vei cununa anului bunătăţii Tale, şi câmpii Tăi se vor umple de grăsime.

„Tu, Doamne, zice, vei binecuvânta cu toate bunătăţile tot ciclul* acelui an al bunătăţii Tale, fiindcă acela va fi dar al bunătăţii Tale, şi câmpii se vor umple de grăsime, ca prin aceea să aducă roade."[16]

13. Îngrăşa-se-vor cele frumoase ale pustiei,

Pustiu numeşte aici David Ierusalimul, fiindcă a fost pustiit de babilonieni. Iar *frumoase*, părţile Ierusalimului cele îndemânatice [fertile] spre a rodi; ori *frumoase* zice despre roadele Ierusalimului cele ce se făceau în toate timpurile anului.

---

[15] Iar Atanasie, *brazde* zice adâncurile inimii.

* κύκλος = cercul, înconjurarea; desfăşurarea.

[16] Iar Isidor Pelusiotul zice: „Fiindcă ciclic este chipul timpului, pentru aceasta, în unele locuri, Sfânta Scriptură uneori l-a numit fie *cununa anului*, fie *roată* [τροχόν = fig. rânduială, structură anume, tipar; vezi Ps. 82: 14] a facerii; că una şi aceeaşi este şi forma cercului, şi a cununii, şi a roţii, împreunându-se oarecum mâinile acelor patru vremi [ὡρῶν = aici: anotimpuri], şi pe an înconjurându-l; că aşa, înţelepţeşte şi potrivit de prea meşterul Dumnezeu s-au făcut vremile, ca cu încetul, la sfârşitul fiecăreia cu începutul celeilalte amestecându-l, pe furiş şi fără a simţi, şi fără vătămare rotirea cea prea bună să se rotească în trupuri [adică «în anotimpuri»]". Iar Marele Atanasie zice: „*Ani* pe vremea veacului viitor o zice, şi *cunună a bunătăţii* o numeşte pentru că cu multă bunătate se încununează sfinţii întru dânsa". Iar cel nenumit zice: „Însă *an al bunătăţii* se zice chiar acela întru care Hristos a propovăduit Evanghelia, precum Însuşi a zis: *Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a uns bine a vesti săracilor M-a trimis. (...) A chema an al Domnului primit* (Is. 61: 1)".

şi cu bucurie dealurile se vor încinge.

Metaforic este aici cuvântul acesta: că însuşirea celor însufleţiţi şi cuvântători este bucuria şi încingerea. Zice însă prin acestea David că dealurile se vor bucura împrejur şi dinspre toate părţile.

14. Îmbrăcatu-s-au berbecii oilor,

„Berbecii oilor, zice, cu multă lână s-au îmbrăcat." Aceştia se îmbracă [astfel] când se face multă grăsimea ierbii şi păşunii [când se îngraşă iarba], atunci o mănâncă. Prin *berbeci* însă se arată toate turmele oilor şi ale caprelor şi ale vacilor[17].

şi văile vor înmulţi grâul,

Mai toate părţile Ierusalimului le-a înşirat David: „Şi câmpiile, şi cele frumoase, şi dealurile, şi văile, şi acestea, zice, se vor umple de grâu"[18].

striga-vor, pentru că vor cânta.

„Deci toţi cei ce locuiesc în Ierusalim, zice, vor striga de bucurie, mulţumind din inimă, fiindcă, pe lângă slobozenia ce au dobândit, s-au învrednicit şi de atâta îmbelşugare şi vreme bună, şi, după urmare, Te vor lăuda pe Tine, slobozitorul şi bogat Dătătorul şi de bine Făcătorul lor." De prisos este aici zicerea *pentru că*, putându-se zice „vor striga şi vor lăuda".

Aceasta este tâlcuirea cea după istorie a psalmului acesta. Iar anagogic şi după mai înalta vedere, acesta prooroceşte pentru propovăduirea Evangheliei. Şi poate a se zice acesta şi de către Unul-Născut, Fiul lui Dumnezeu: „Cercetat-ai, zice, o Doamne, pământul [cf. v. 9], tot adică, cu venirea Ta", iar de la numele pământului se înţeleg neamurile cele ce locuiesc pe pământ: „*Că ne-ai cercetat pe noi, precum zice Zaharia, Răsărit din înălţime* (Lc. 1: 78) şi *l-ai îmbătat pe el de vinul umilinţei* - precum am zis la Psalmul 59, stih 3 - ai înmulţit evangheliceasca adăpare şi ploaia ca să îmbogăţeşti pustiitul pământ al oamenilor cu faptele cele bune". Iar *râul lui Dumnezeu* [v. 10] este Însuşi Mântuitorul nostru, iar *ape* [v. 10]

---

[17] Iar Marele Atanasie zice *câmpi* sufletele celor ce au crezut în Hristos; *dealuri*, pe întâi-păzitorii [πρόεδρος] adunărilor; iar *berbeci ai oilor*, pe stăpânitorii popoarelor îi zice.

[18] Iar Grigorie Teologul împreună cu Marele Atanasie au zis: „*Văile pământului* înmulţesc grâul cel simţit şi vremelnicl, iar sufletele cele care bine plugăresc cuvântul înmulţesc grâul cel duhovnicesc şi veşnic: «Sufletele neamurilor, zice, cele ce din vechime erau prea lipsite şi neroditoare, de duhovniceşti roade vor fi pline»".

sunt învățăturile Lui: *Că pornirile râului*, zice, *veselesc cetatea lui Dumnezeu* (Ps. 45: 4), că din acest râu au curs ca nişte jgheaburi* dumnezeieştii Apostoli, şi au adăpat pe toată lumea. „Şi ai gătit cuvântătoare hrană oamenilor [cf. v. 10], pentru că Tu, Doamne, zice, gătind-o prin dumnezeiesc-cuviincioasele dogme, o ai dat Apostolilor Tăi şi ai poruncit lor cum trebuie a hrăni cu dânsa sufletele cele flămânzite, că aşa se face adevărata citire a adevăratei hrane, precum Tu o ai gătit, nu după alt chip."

Iar *brazde ale pământului* [v. 11] acesta gândit sunt adâncurile inimilor omeneşti, pentru care David mult se roagă ca să se adape atâta cât să se aprindă spre dumnezeiasca iubire, şi să lase toată împietrirea să se moaie şi să se facă [astfel] blânde. Iar *roade ale pământului* [idem] acesta sunt faptele cele bune, al căror rod este credința, iar *picăturile* [idem] sunt învățăturile cele ce izvorăsc din dumnezeieştile cuvinte, ori şi noimele cele ce se nasc din dumnezeieştile Scripturi, care ca o rouă îngraşă sufletele, şi, din acestea, sufletul se bucură înflorind şi crescând [idem]. Iar *an* şi *timp al bunătății* [v. 12] este timpul cel preabun al propovăduirii, iar *cununa* [idem] acestuia este Hristos, fiindcă Hristos l-a împodobit şi l-a înfrumusețat cu faptele şi cu cuvintele Sale. Iar graiul *binecuvânta-vei* îl vei da, o cititorule, la Dumnezeu-Tatăl, că Tatăl aşa a binecuvântat pe Fiul, zicând: *Acesta este Fiul Meu cel iubit* (Mt. 3: 17). Iar despre *câmpii* şi despre *dealuri* şi despre *văi* [vv. 12, 13, 14] zicem cu cuvânt simplu că prin acestea arată Sfântul Duh că fiecare loc va primi pe creştini: şi *câmpii* vor primi pe cei preoțiți şi pe clericii bisericilor; *dealurile* vor primi pe pustnici şi pe nevoitori; *văile* vor primi pe cei ce locuiesc în peşteri şi prin crăpăturile pământului, care toți se vor face grăsime şi bucurie locuitorilor celor ce le locuiesc.

Pot însă a se înțelege şi altfel: *câmpii*, adică sufletele cele smerite ale celor ce nu cugetă nimic mândru şi înalt; iar *dealuri*, sufletele celor ce se înalță pentru deşarta înțelepciune, şi care se smeresc primind dumnezeiasca înțelepciune; iar *văi*, sufletele acelea ce au căzut în adâncul păcatelor; iar *frumoasele pustiului pământ* de fapte bune, adică ale neamurilor, sunt sufletele cele îndemânatice [gata] spre aducerea de roade; iar *berbeci ai oilor*, Apostolii, ca nişte povățuitori şi începători ai turmelor cuvântătoare ale lui Hristos, care s-au îmbrăcat cu darul Sfântului Duh în ziua Cincizecimii, după cuvântul Domnului ce a zis lor: *Iar voi şedeți în cetatea Ierusalimului, până ce vă veți îmbrăca cu putere din înălțime* (Lc. 23: 49). Ori prin *berbeci ai oilor* poți înțelege pe Episcopii cei de pe alocurea [locali], şi Arhiereii, şi preoții care s-au îmbrăcat cu Hristos prin Sfântul Botez, că zice: *Câți în Hristos v-ați botezat, cu Hristos v-ați şi-mbrăcat* (Gal. 3: 27). Trebuie însă să zicem şi aceasta: anume că, precum vorbeşte psalmul acesta, nu aflăm după istorie să fi câştigat evreii cei ce au fost sloboziți din Babilon o astfel de mare şi bună vreme de îmbelşugare. Pentru aceasta dar se potriveşte psalmului acestuia mai nimerită tâlcuirea cea după mai înalta înțelegere [anagogică].

---

* Căderi de apă, vezi Ps. 41: 9.

PSALMUL 65

Întru sfârşit. Cântarea psalmului învierii.

Întru sfârşit adică se scrie psalmul acesta, pentru proorocia ce cuprinde, precum am zis şi la alţi mulţi psalmi, care au aceeaşi suprascriere: că proorocește psalmul acesta pentru credinţa celor din păgâni, încă şi pentru mucenicii lui Hristos. Iar ce vrea să zică *cântarea psalmului* am spus mai-nainte în *Precuvântarea* cărţii, la capitolul 9, şi vezi acolo. Iar că este al *învierii* se suprascrie în loc de „descrie mutarea robilor evrei la Ierusalim", că pentru mutarea aceea s-a făcut psalmul acesta, povestind el ce cuvinte ar putea să zică oarecari dintre evrei, începând [ei] calea ceea ce duce la Ierusalim[19]. Se potriveşte însă psalmul şi fiecărui creştin care se mută şi trece de la păcat [(-ul) în care a căzut, lovit de săgeţile patimilor şi robit de draci], şi vine la pocăinţă şi la fapta bună.

1. Strigaţi Domnului tot pământul,

Strigarea aceasta este chiar un glas de biruinţă al celor ce biruiesc în oştire, care glas înspăimântează pe vrăjmaşii ce încep a se birui, precum am spus la Psalmul 46. Deci îndeamnă David prin cuvintele acestea pe iudei să strige către Dumnezeu o biruitoare laudă, pentru că El a înspăimântat pe babilonienii cei ce i-au robit, iar pe iudeii cei robiţi i-a izbăvit din robia acelora. Iar prin *tot pământul* zice adică toţi oamenii cei de pe pământ, că Simmah aşa a tălmăcit. Vezi însă, o cititorule, cum proorocește David cu cuvântul acesta chemarea tuturor neamurilor[20].

[19] Iar dumnezeiescul Chiril şi Atanasie zic că psalmul acesta se zice dinspre faţa Apostolilor, învăţând ei câte au pătimit pentru evangheliceasca propovăduire, şi că necazurile i-au adus în veşnicele veselii. Zice însă şi Teodorit: „Nici pe această adăugire (a ridicării adică) nu o are cea [Scriptura] evreiască, nici ceilalţi tâlcuitori, nici cei şaptezeci în Hexalpa [e vorba de vestita lucrare a lui Origen, numită astfel pentru cele 6 coloane, ce cuprindea tot atâtea variante manuscrise ale Bibliei – cele mai importante –, printre care şi Septuaginta, sau traducerea celor 70; din ea nu se mai păstrează aproape nimic], dar şi aceasta, unii, precum au socotit, o au adăugit". Însă ce este Hexalpa, vezi la *Precuvântare*, în subînsemnările capitolului 13.

[20] Pentru aceasta a zis Teodorit că: „Precum s-au izbăvit iudeii din robia babilonienilor, aşa s-au slobozit **toţi** oamenii după înomenirea lui Dumnezeu şi Mântuitorului din amara tiranie a Diavolului".

cântați numelui Lui, dați slavă laudei Lui.

Am spus în tâlcuirea Psalmului 9 că oarecari cântări obişnuiesc a face iubire către vreo față [persoană], şi cu acelea să îşi mângâie dorul şi iubirea ce o au. Din asemănarea aceasta dar îndeamnă David pe iudei să cânte numele lui Dumnezeu cel iubit de dânşii, şi să dea slavă laudei Lui, adică cinste şi mare cuviință, de ca şi cum ar zice: „Cu slavă lăudați-L, ca pe* Dumnezeu, după Atanasie, precum lăudați şi pe oamenii cei pământeşti".

2. Ziceți lui Dumnezeu: cât sunt de înfricoşătoare lucrurile feței Tale întru mulțimea puterii Tale minți-vor Ție vrăjmaşii Tăi.

„Strigați, zice, lui Dumnezeu acestea: «Doamne, înfricoşătoare sunt minunile cele ce le-ai făcut în Egipt, şi cele mai-nainte de acelea, şi cele ce le-ai făcut după acelea; şi fiindcă s-a lățit cunoştința de Dumnezeu şi credința Ta în toate părțile, pentru aceasta, mulți vrăjmaşi ai adevărului - temându-se de puterea Ta cea multă, ceea ce se află întru împărăția dreptslăvitorilor împărați - Ți se vor fățărnici, adică cu fățărnicie vor primi credința cea întru Tine", după Teodorit şi Isihie. Şi, cu adevărat, aflăm mulți elini şi eretici care au primit dreptslăvitoarea credință [Ortodoxia] cea întru Hristos din pricina fricii şi puterii dreptslăvitorilor împărați creştini, iar pe mulți că au primit Iudaismul din pricina fricii şi puterii împăraților iudei[21].

3. Tot pământul să se închine Ție, şi să cânte Ție, să cânte adică numelui Tău, Preaînalte.

Se arată bine aici chemarea tuturor neamurilor: „Închină-se, zice, mai întâi supunându-se, toți oamenii cei ce locuiesc pe pământ, şi apoi să cânte". Cu îndrăzneală însă porunceşte aceasta proorocul, căci era încredințat că neamurile vor asculta porunca Lui: „Acestea dar, zice, vor cânta numelui Tău, Doamne", după cum a zis mai sus. David însă, de multa sa bucurie, aduce aminte oamenilor

---

* După cum I se cuvine lui Dumnezeu.

[21] Pentru aceasta zice Iosif în Cartea a II-a a Arheologiei că mulți din potrivnicii elini sufereau a se tăia împrejur, fățărnicindu-se în iudaism. Şi cele ale Esterei povestindu-le, zice că multe din acele neamuri, pentru frica iudeilor, la partea cea de ruşine (adică la mădularul cel ascuns) se tăiau împrejur, neguțătorind din aceasta neprimejduirea loruşi. Iar Atanasie zice că: „Iudeii, deşi vedeau făcându-se covârşitoare minuni, au mințit Ție, însă, în locul acelora se vor închina Ție toată mulțimea neamurilor".

de minunile lui Dumnezeu, şi le porunceşte să cânte şi să laude pe Izbăvitorul lor, Dumnezeu[22].

Diapsalma.

4. Veniţi şi vedeţi lucrurile lui Dumnezeu, cât este de înfricoşător în sfaturi, mai mult decât fiii oamenilor.

„Veniţi, zice, toate neamurile, şi înşivă vedeţi minunatele lucruri ce în toate zilele le face Dumnezeu. Vedeţi cât de mare şi înfricoşător este Domnul în sfaturile Sale", pe care Simmah le-a zis „meşteşugirile Sale", pentru că, cu adevărat, Însuşi meşteşugeşte mari şi înfricoşătoare lucruri când voieşte a mântui pe poporul Său, precum minunate au fost şi acelea ce le-a uneltit împotriva Egiptenilor, totdeauna biruind născocirile şi împotrivirile oamenilor, şi, după urmare, David înşiră minunile cele vechi[*].

5. Cel ce întoarce marea în uscat,

Această minune s-a făcut la Marea Roşie, când [aceasta] s-a despărţit în două părţi şi fundul ei s-a uscat, şi aşa a trecut poporul lui Israil cu picioare neudate, precum povesteşte Cartea Ieşirii. Însă în loc de a zice la timp trecut, adică „Cel ce a întors", a zis la timp de faţă [prezent]: *Cel ce întoarce*[23*].

---

[22] Iar nenumitul tâlcuitor zice: „Pentru ce după ce a zis *să cânte Ţie*, a adăugat *să cânte numelui Tău*? [Adică Cui?] Negreşit, sus, Părintelui [v. 2a], iar aici, Fiului [v. 2b], ori Fiului prin cea dintâi zicere, iar prin a doua porunceşte a I se cânta Părintelui, că nume şi slavă a Părintelui este Fiul, aşijderea şi al Fiului este Părintele, fiindcă precum fiecare din noi prin nume se cunoaşte cine este, aşa şi Fiul prin Părintele, dar şi Părintele prin Fiul, aşijderea însă şi prin Duhul Cel Sfânt. Pentru aceasta şi Hristos zicea: *Eu am venit întru numele Părintelui Meu* (In. 5: 43)".

[*] Cugetând şi uimindu-se de înfricoşătoarele minuni ale lui Dumnezeu cele din vechime, se simte îndemnat a le înşira cu cântare de laudă, chemând pe toţi la vederea lor cea cu mintea.

[23] Eusebie însă zice că: „După istorie adică, odată s-a făcut aceasta, iar după gândire, pururea se întâmplă: suflete tulburate de săratele valuri ale vieţii acesteia cu tot cuvântul învăţăturii le întoarce Dumnezeu la fapta bună şi la cunoştinţă; că a prefăcut patimile cele ce ne învăluiesc pe noi, foc aruncând pe pământ, adică cuvântul cel ce usucă toată umezeala ca [astfel] să umblăm cu lesnire pe cale".

[*] Din care pricină? Din pricina vederilor sale cele duhovniceşti ale lucrurilor lui Dumnezeu. Precum şi în alte părţi, şi aici, de asemenea, David îşi vădeşte propriul fel - cel adevărat! - de liturghisire şi cunoaştere a lui Dumnezeu. Prin lucrările Sale, Dumnezeu Cel veşnic seamănă veşnicia prin prezenţa Sa în timpul (χρόνος-ul) măsurat

prin râu vor trece cu piciorul.

Această minune s-a făcut la Râul Iordanului, când întâi a trecut Chivotul lui Dumnezeu, şi apoi tot poporul lui Israil pe uscat. Şi aici s-a pus un timp în loc de altul, căci în loc de a zice „au trecut strămoşii noştri" a zis *vor trece*, iar *cu piciorul* vrea să zică că pe jos, cu picioarele lor umblând, au trecut Iordanul ca pe pământ uscat. Aici David aduce aminte lui Dumnezeu de minunile ce le-a făcut atunci când se întorceau evreii din robia Egiptului la pământul făgăduinţei, pentru că şi acum, aceiaşi se întorceau din sclavia Babilonului la acelaşi pământ al făgăduinţei, ca precum atunci a înlesnit strămoşilor lor calea, aşa şi acum să o

---

omeneşte, transformându-l în trăire deplină, în plenitudine de existenţă (în καιρός) – sau, mai degrabă, anulând-l în oarecare fel – în trăire veşnică a lucrărilor Sale, pe care nu mai suntem îndemnaţi a le judeca sau măsura cu categoriile gândirii omeneşti, ele primind valoare veşnică, înveşnicindu-se. Prin urmare, timpul trecut devine prezent continuu, viitorul se face de asemenea prezent, oamenii devin astfel contemporani cu veşnicia, timpul devine **vreme** continuă, vreme ontologică, vreme în care teama, grija, socoteala pentru ce urmează dispar aproape cu totul, căci Dumnezeu Se revarsă peste tot, fiind văzut ca Stăpânitor a toate. Veşnicia înseamnă mai puţin sau deloc un număr de ani sau zile ce nu se sfârşesc niciodată, ci trăire pură a lucrărilor şi minunilor celor veşnice ale lui Dumnezeu, sau a Lui Însuşi, fără prejudecăţi sau socotinţe de genul: când? unde? de ce? etc., făcute cu omenească cuviinţă. De aceea, Însuşi Hristos identifică viaţa veşnică cu cunoaşterea Părintelui Său (cf. In. 17: 3). Cei ce-L trăiesc pe Hristos devin veşnici ca şi David, cel ce vedea în Duhul minunile Sale cele din vechime. Această viaţă cu Dumnezeu nu e rezervată numai unor monahi sau mistici oarecare, ci se poate trăi chiar prin micile osteneli de rugăciune şi fapte bune ale fiecăruia. E drept că o trăire deplină a veşniciei nu e cu putinţă aici. Dar cei ce trăiesc exclusiv timpul (χρόνος-ul) omenesc, cel perceput ca succesiune de evenimente trecute, prezente şi viitoare, tind în permanenţă să defaime trecutul şi să-l devalorizeze în mod evoluţionist, creând în permanenţă lucruri şi idei noi, închipuindu-şi un viitor tot mai bun, mai evoluat, dar acest viitor ce pare că se apropie cu nădejdi din cele mai bune e însoţit de suferinţe ce se intensifică pe măsura ostenelilor (şi chiar mai rău) celor ce-şi închipuie că-l construiesc pe temeiuri mai bune. Evenimentele sau lucrările dumnezeieşti trăite de David sau de creştinul liturghisitor sunt anticipări ale vremii eshatologice ce va să vie: aceasta e trăită ca o vreme de bucurie, ce se arată tot mai plină de lumină pe măsură ce înaintăm în ea, ca una ce este actualizată de trăirea liturgică, anticipativă a celor veşnice ale lui Dumnezeu. Suferinţele de care vorbeam mai sus nu sunt aici pricinuite de un viitor ce se arată tot mai sumbru şi catastrofic, ci sunt ostenelile iubirii lui Hristos - Binele Ce a venit şi vine, care ne dă jugul Său cel uşor spre mântuirea noastră, a tuturor.

înlesnească strănepoților acelora. Simmah însă a ținut seama de timp, zicând: „Cel ce a prefăcut marea în uscat”, și iarăși „râul l-au trecut ei cu piciorul”*.

Acolo ne vom veseli de Dânsul.
6. De Cel ce stăpânește întru putere Sa veacul,

„Acolo, zice, adică în Ierusalim, unde mergem, acolo duhovnicește ne vom bucura de Dumnezeu.” Iar prin *puterea lui Dumnezeu* înțelegem puterea Lui cea nemărginită și nesfârșită, că Dumnezeu stăpânește și peste veacul acesta și peste cel viitor, avându-Și împărăția nesfârșită, care se întinde peste toate veacurile[24].

---

* Simmah, ca iudeu lepădat din via Domnului, și ca unul care, ca mulți alți iudei din vremea lui, au lepădat Septuaginta, traduce în grecește după textul ebraic. [Traducerea lui, ca și traducerile altor evrei din primele veacuri, încercau să elimine din diversele variante manuscrise anterioare ale Bibliei (fie ebraice, fie grecești) acele sensuri profetice ce susțineau învățătura creștină.] Cercetarea acestuia din urmă ne arată că verbul de mai sus este la trecut. De Dumnezeu insuflata traducere a Septuagintei ce oferea (și încă oferă) temei solid hristologiei sau proorocirilor vechitestamentare a depășit sensurile inferioare – sau, mai degrabă, specifice evreului robit legii sau rătăcit în ea – ale textului ebraic, aducând chiar adăugiri ce nu se regăsesc în textul ebraic așa cum îl știm noi astăzi (dar și acesta nu reprezintă textul ebraic genuin, inițial, ci varianta târzie, adică cea în aramaică). Acestea sunt scoase în evidență cu prisosință de scrierile Noului Testament. Putem presupune, fără a crede că greșim, că textul paleo-ebraic, cel original, reda verbul la formă de viitor, adică profetic, dar, în cele din urmă, nu e al nostru să știm exact. După grăirea Părinților, traducerea în grecește a Septuagintei a fost (din) iconomia lui Dumnezeu, gătită fiind nu atât pentru nevoile evreilor din lumea elenistă de atunci, cât pentru descoperirea ce urma să vină - Evanghelia. Cei care pun la mare preț astăzi versiunea ebraică ignoră cu bună știință Evanghelia, adică aceea că Mântuitorul Hristos, Apostolii și cei de după ei au avut ca temei al propovăduirii - pe lângă Vestea cea bună - Septuaginta. Deci, varianta ebraică, folosită de ereticii protestanți de astăzi, e opera evreilor antihriști din primele veacuri (realizată într-o versiune „finală” cândva după secolul VII de către așa-zișii masoreți), a celor alungați din via Domnului, ce se rătăceau - după cuvântul Domnului - neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu (cf. Mt. 22: 29), versiune lucrată, zic, ca reacție la Septuaginta creștinilor (tradusă - paradoxal - tot de iudei cu câteva veacuri înainte de Hristos, și văzută atunci de aceștia ca de Dumnezeu rânduită și insuflată), ce oferea temeiuri hristologice, cum spuneam, Veștii celei noi - Evanghelia.

[24] Iar Atanasie și Chiril zic: „Acolo împreună cu Hristos vom împărăți, [adică] atunci când va împărăți peste veacul cel nou, că acolo șterge lacrimile noastre, acolo din toată întristarea ne scapă”. Iar Teodorit zice: „Acolo ne vom veseli, adică la Iordan, precum și cei din neamuri la dumnezeiasca scăldătoare, fiindcă atunci, Iordanul, despărțindu-se ca să treacă poporul, și acum, primind pe Făcătorul și Ziditorul tuturor, mântuirea oamenilor o lucrează”.

ochii Lui spre neamuri privesc;

„Ochii Lui, zice, spre neamuri privesc, pentru că va să le moştenească Luişi prin credinţă." Vezi dar, o iudeule, că Dumnezeu a mutat cercetarea Sa de la tine, şi o a întors la neamuri[25].

cei ce amărăsc* să nu se înalţe întru sine.

Cei ce amărăsc sunt iudeii, ca unii ce totdeauna cârteau şi împotriva lui Dumnezeu ziceau. Şi zice: „Să nu se înalţe iudeii întru sine, zice, zicând că adică ei singuri se cunosc şi se iubesc de Dumnezeu, deoarece ei au amărât pe Dumnezeu. Încă şi Proorocul Iezechiil i-a numit pe evrei *casă amărâtoare*: *Să nu te temi de faţa lor, pentru că casă amărâtoare este* (Iez. 3: 9). Se zice însă şi după alt chip că amărăsc evreii: fiindcă au dat în mâncarea Stăpânului Hristos fiere amară, şi întru setea Lui l-au adăpat cu oţet amestecat cu smirnă amară. Ghicitoreşti însă şi întunecate sunt cuvintele proorocilor pentru pricinile pe care le-am spus în *Precuvântarea* cărţii la capitolul 12. Tu însă, o cititorule, *amărâtori* zi încă şi pe neamurile cele barbare, şi pe draci, având cercetător şi purtător de grijă al tău pe Dumnezeu[26].

Diapsalma.

7. Binecuvântaţi neamuri pe Dumnezeul nostru, şi auzit faceţi glasul laudei Lui.

„Voi, zice, neamurile spre care a căutat Domnul, slavosloviţi pe Dumnezeu, şi auzit faceţi glasul slavosloviei lui Dumnezeu, adică cu mare putere înălţaţi-l ca să-l audă şi cei ce se vor naşte în urma voastră."

---

[25] Iar Marele Atanasie zice: „Prin *ochi al lui Dumnezeu* să înţelegem pe Apostoli, iar prin *amărâtori*, pe iudei".

* Lit. *amărâtori.*

[26] Pentru aceasta, Teodorit zice: „Elinii, rămânând întru păgânătate, cugetă despre sineşi lucruri mari, înălţându-se cu gândul [din aceea] că ei nu se amestecă cu mulţimea. Acestora le prooroceşte proorocescul cuvânt [zicând] că cei ce amărăsc să nu se înalţe întru sineşi, că amărăsc îndeosebi pe dreptul Judecător şi-şi trag asupră-şi dreapta osândă".

8. Al Celui ce a pus sufletul meu întru viață, și nu a dat spre clătinare picioarele mele.

Fiindcă robirea se aseamănă cu moartea, precum zic înțelepții, pentru aceasta David numește aici *viață* slobozenia: „Dumnezeu, zice, a pus sufletul meu în slobozenie, și nu S-a depărtat ca să dau viețuirea mea în clătinare și în abaterea din buna-cinstire”[27].

9. Că ne-ai cercat pe noi, Dumnezeule,

Cuvântul acesta se zice dinspre partea evreilor celor drepți și iubitori de faptă bună, adică de Daniil, de Tinerii cei trei, și de alții asemenea. Și urmează felurile pedepsei prin care s-au cercat întru izgonire: „Ne-ai cercat, zice, Doamne, cu ispitele ca să cunoști de avem credință și răbdare întru Tine”.

cu foc ne-ai lămurit pe noi, precum se lămurește argintul.

Cuvântul acesta se zice pentru cuptorul cel înșeptit ars, în care au fost aruncați cei trei Tineri. Poate însă a se înțelege aici focul și flacăra necazurilor care curățește pe cei ce se necăjesc, ca și focul pe argint[28].

---

[27] Iar Grigorie al Nyssei mai înalt tâlcuiește zicerea aceasta, zicând: „Dumnezeu, sufletul nostru în viață l-a pus, nu numai Duh de viață insuflând întru noi, ci și lege de viață dând nouă, pe care de o ar fi păzit Adam, ar fi rămas în viață și nu s-ar fi dat întru clătinare picioarele lui, pe care vrăjmașul, amăgindu-l, le-a clătinat; dar iarăși Dumnezeu prin credință pune sufletele noastre în viață, și nu dă spre clătinare picioarele omului celui dinăuntru, pe piatră pe ele punându-le și întărindu-le, iar piatra era Hristos, Cuvânt Cel nerupt al lui Dumnezeu”. Iar altul zice: „Se pune însă în viață sufletul cel ce aduce scopul credinței spre [εἰς] mântuire încât poate să zică cu credincioasă hotărâre [πρόθεσις]: *Și sufletul meu Lui viază* (Ps. 21: 35), căci sufletul viază când are fapta bună și înțelepciunea; la fel, atunci când păcătuiește, sufletul moare. Deci aici încă poate zice lui Dumnezeu: *Întru dreptatea Ta viază-mă* (Ps. 118: 40), și nu se vor clătina [astfel] picioarele întărite, fiind întru preaputernicul cuvânt al lui Dumnezeu, încât cu mare har poate zice: *Pus-ai pe piatră picioarele mele* (Ps. 39: 3)”.

[28] Zice însă Teodorit: „Aceleași s-au zis și dinspre fața nevoitorilor celor ce în vremi au pătimit și pătimesc”. Iar Isihie zice: „Vrând a arăta adeverirea bunei noastre cinstiri, ai îngăduit să pătimim acestea”. Că fericit, zice, este bărbatul care rabdă ispită, că cercat făcându-se, va lua cununa vieții”. Unde și Iezechiil a zis dinspre fața lui Dumnezeu: *Fiul omului, iată, S-a făcut Mie casa lui Israil amestecați toți cu aramă, și cu cositor și cu fier și cu plumb. (...) Pentru aceasta zice Domnul Dumnezeu: vă voi aduna și vă voi topi, și vă veți topi în mijlocul ei, precum se topește argintul în cuptor* (Iez. 22: 18-20)”.

10. Băgatu-ne-ai pe noi în cursă, pus-ai necazuri pe umărul nostru,

Acest cuvânt se zice pentru groapa leilor în care l-au aruncat pe Daniil, după Teodorit. Poate însă a se înțelege *cursă* şi fiecare strâmtorare şi rea pătimire[29]. Iar *necazuri pe umăr* numeşte biciuirile şi bătăile, că evreii urmau să fie bătuți pe spate ca nişte robi de către babilonieni. Ori *necazuri pe umăr* numeşte greutățile ispitelor, şi *umăr*, tot trupul[30].

ridicat-ai oameni pe capetele noastre.

„Ne-ai supus, Doamne, zice, sub vrăjmaşii noştri, şi ne-ai dat să fim călcați de dânşii." Cuvântul acesta este metaforic şi din asemănare, fiindcă vechii împărați obişnuiau atunci când biruiau să calce peste capetele biruiților vrăjmaşi, triumfând prin aceasta şi înfățişând biruința ce au făcut[31].

11. Trecut-am prin foc şi prin apă

Prin *foc* şi *apă* se înțeleg necazurile şi primejdiile: **întâi,** pentru că necazurile ard sufletul ca focul, şi **al doilea**, pentru că necazurile îneacă şi afundă sufletul ca apa. Lucru vrednic de a se nedumeri cineva este [acesta]: cum zic evreii pe Dumnezeu pricinuitor al primejdiilor lor, de vreme ce babilonienii au [fost cei care au] le-au pricinuit lor? Că *cu foc ne-ai lămurit*, zic ei, *şi ne-ai băgat în cursă*, şi altele ca acestea. Deci dezlegarea nedumeririi este aceasta: că evreii Îl cunoşteau pe Dumnezeu ca pricinuitor al primejdiilor ce le pătimeau, pentru că Dumnezeu nu din voia Sa cea cu dinadinsul şi mai întâi, ci după cea următoare a dat loc [îngăduit] babilonienilor să robească pe poporul Său pentru păcatele lor.

---

[29] Iar după Atanasie şi Chiril, acestea se zic şi dinspre fața Apostolilor, pentru feluritele necazuri ce le-au suferit propovăduind Evanghelia.

[30] Iar altul, mai cu luare-aminte, tâlcuind aceasta, zice: „Pus-ai necazuri pe spatele nostru, că voind vrăjmaşii a mă necăji, în urma mea au aruncat necazurile, făcându-mă să fug în grabă; pentru aceasta, şi vrăjmaşii grăbindu-se a mă ajunge, rămân în urmă, pentru aceasta am în spate necazurile, nevoind nicicum a le vedea, că [nici] nu mă întorc către ele".

[31] Aşa citim la capitolul 10 de la Isus Navi, că *a poruncit el tuturor israilitenilor, şi au călcat cu picioarele lor pe grumajii celor cinci împărați ai iebuseilor, după ce i-a biruit şi i-a supus pe aceştia* (stih 24).

şi ne-ai scos pe noi întru odihnă.

„După ce ne-ai pedepsit, zice, Doamne, cu robie pentru păcatele noastre, iarăşi ne-ai miluit şi ne-ai scos la odihnă şi la slobozenie.” Trebuie însă să ştim că zicerea *ne-ai cercat pe noi* şi celelalte până la această zicere se zic cu proorocie dinspre faţa mucenicilor lui Hristos, fiindcă toate aceste feluri de munci le-au suferit mucenicii lui Hristos, precum şi Apostolul Pavel enumără osebitele lor munci în Epistola către Evrei, la capitolul 11[32].

12. Intra-voi în casa Ta cu arderi de tot, da-voi Ţie rugăciunile mele, pe care le-au osebit buzele mele.
13. Şi a grăit gura mea întru necazul meu.

După istorie este arătat cuvântul acesta, că se zice pentru lăcaşul lui Dumnezeu cel din Ierusalim. Iar după înalta înţelegere [anagogic] *casă a lui Dumnezeu* este cerul, după Marele Atanasie, iar arderile de tot sunt lucrările faptelor bune cele desăvârşite pe care le jertfesc lui Dumnezeu Apostolii şi mucenicii şi toţi drepţii. Zice însă şi că poporul iudeilor îşi va plini rugile, adică făgăduinţele ce le-au făcut lui Dumnezeu. Iar zicerea *a grăit* este tâlcuire a zicerii *au osebit buzele mele*: „Voi plini, zice, Doamne, câte făgăduinţe a grăit şi a făgăduit gura mea să le păzească”.

14. Arderi de tot îngrăşate voi aduce Ţie

„Eu, zice, poporul pe care l-ai slobozit, voi aduce Ţie nu simplu arderi de tot, ci grase.” Iar prin *ardere de tot grasă* să înţelegi lucrarea faptei bune cea întru toate [bine] deplinită şi plăcută lui Dumnezeu[33].

---

[32] Iar altul zice: „*Foc* numeşte arzătoarele împrejurări, şi *apă* iarăşi, ca unele ce afundă şi îneacă pe cei ce nu le suferă cu vitejie, iar cel ce a trecut prin acestea, cu ajutorul lui Dumnezeu, iese la odihnă, nădăjduind răsplătirile cele pentru acestea. Şi fiindcă a spori este lucru al nostru, iar împlinirea, al darului lui Dumnezeu, în unele locuri avem *am petrecut*, iar în altele *ne-ai scos*”. Se zice însă şi la Isaia despre stările împrejur: *Nu te teme, că te-am mântuit pe tine, chematu-te-am pe numele tău, al Meu eşti tu. Şi de vei trece prin apă, cu tine sunt, şi râurile nu te vor acoperi; şi de vei trece prin foc, nu te vei arde, flacăra nu te va arde pe tine. Că Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, Sfântul lui Israil, Cel ce te mântuiesc pe tine* (Is. 43: 1-3) (La Nichita).

[33] Zice însă şi Teodorit: „*Îngrăşate* a numit pe cele bine hrănite; că şi legea aşa a poruncit a se aduce: neprihănite şi gătite [întregi]. Blestemă însă şi Proorocul Maleahi pe cei ce au unele ca acestea şi nu le aduc (cap. 1: 14). Şi iarăşi: *Şi aţi adus stârpituri, şi cele şchioape şi bolnave* (cap. 1: 13).

Diapsalma.

cu tămâie şi cu berbeci, aduce-Ţi-voi Ţie boi cu ţapi.

După istorie şi după literă, toate zisele feluri ale jertfelor se aduceau lui Dumnezeu: tămâieri, berbeci şi ţapi. Iar după înalta înţelegere [anagogic], *tămâia* este buna mireasă ceea ce aburează [emană] din sufletul curat, iar berbecii sunt stăpânitoarele cugetări ale sufletului care bat cu cornul patimile. Iar *boii* sunt lucrările trupului, boii fiind lucrători ai pământului, şi trupul iarăşi din pământ este şi pământul îl lucrează. Iar *ţapii*, rugăciunile cele ce se aduc pentru păcate, fiindcă în legea veche ţapul se jertfea pentru păcate. Deci zice poporul cel simţitoreşte şi ganditoreşte slobozit al evreilor şi al neamurilor că: „Toate acestea le voi aduce Ţie, Doamne, fiindcă m-ai slobozit din robia văzuţilor şi a nevăzuţilor mei vrăjmaşi".

15. Veniţi de auziţi, şi voi povesti vouă, toţi cei ce vă temeţi de Dumnezeu, câte a făcut sufletului meu.

Formă inversată se află în zicerea aceasta, care aşa se netezeşte: „Veniţi şi auziţi toţi cei ce vă temeţi de Dumnezeu, şi voi povesti vouă câte au făcut mie, adică veniţi să auziţi câte bunătăţi şi faceri de bine a făcut mie Dumnezeu", şi, după urmare, spune şi care faceri de bine[34].

16. Către Dânsul cu gura mea am strigat şi am înălţat sub limba mea.

„Eu, zice, am strigat cu gura mea către Dumnezeu, şi am înălţat glasul meu, adică [cu] care Îl chemam spre apărarea şi ajutorul meu", că prepoziţia *sub* se află aici în loc de „cu", adică „am înălţat glasul meu cu limba mea". Astfel se înţelege şi zicerea *sub limba lui, osteneală şi durere* (Ps. 9: 27), în loc de „în limba lui". Asemenea şi *otravă de aspidă sub buzele lor* (Ps. 139: 3), şi altele asemenea[35].

---

[34] Zice însă şi Teodorit: „Şi în Psalmul 21 [v. 29] se scrie: *Rugăciunile mele le voi da înaintea celor ce se tem de Dânsul.* Iar prin acestea ne învăţăm pe aceştia a-i avea părtaşi, şi acestora mai cu osebire a povesti cele dumnezeieşti, că zice: *Nu aruncaţi mărgăritarele voastre înaintea porcilor* (Mt. 7: 6), ci «tainele Mele - Mie şi la ai Mei»".

[35] Iar Hrisostom zice: „*Către Dânsul am strigat.* Dar ce a strigat? Strigarea cea dinăuntru o zice aici, pe cea cu tărie pe care inima cea înfocată o năştea; că precum cel ce răcneşte îşi mişcă toată puterea sa, aşa şi cel ce strigă din inimă toată mintea o mişcă dimpreună [cu buzele]. Trebuie însă iară şi iară a striga către Dânsul: că mulţi sunt aceia ale căror buze strigă către Dumnezeu, iar mintea nu simte nimic din cele ce se zic; aceştia nu către Dumnezeu se roagă, că înţelesurile rugăciunii nu folosesc simplu [luate în sine]: că

17. Nedreptate de am văzut în inima mea, să nu mă asculte Domnul.

„Când eu mă rugam lui Dumnezeu să-mi ajute, zice, nu vedeam nici o răutate în inima mea." Şi adevereşte cuvântul său blestemându-se [şi zicând] că: „De aş cunoaşte vreo astfel de răutate în inima mea, de-acum înainte să nu mă asculte Dumnezeu, ori de câte ori Îl voi chema".

18. Pentru aceasta m-a auzit Dumnezeu, luat-a aminte la glasul cererii mele.

„Fiindcă cu inimă curată rugam pe Dumnezeu, zice, pentru aceasta m-a şi auzit, şi a luat aminte la glasul cererii mele." Trebuie dar şi noi să urmăm dumnezeiescului David, şi de voim să asculte Dumnezeu rugăciunea noastră, trebuie să-L rugăm cu conştiinţă şi cu inimă curată, nemustrându-ne noi din vreo greşeală[36].

19. Bine este cuvântat Dumnezeu, care n-a depărtat rugăciunea mea şi mila Sa de la mine.

„Fie, zice, binecuvântat Dumnezeu, Care nu a lepădat rugăciunea mea de la Sine, pentru bunătatea Sa adică, nici mila Sa nu o a depărtat de la mine."

---

fariseul întru sineşi se ruga, însă nu către Dumnezeu, că rugăciunea se întorcea la sineşi, fiindcă se făcea întru păcatul mândriei". Iar Teodorit zice: „Îndată s-a înălţat limba mea, că, îndată după ce am adus rugăciunea, am primit împlinirea cererii, şi, de veselie umplându-mă, am pornit limba spre laudă de mulţumire".

[36] Pentru aceasta zice dumnezeiescul Chiril: „Bună este îndrăznirea sfinţilor, căci au cunoştinţa curată, pentru aceasta şi cutezând se roagă David lui Dumnezeu, şi face arătarea blândeţii lor, cele cuvenite lor grăind în rugăciune, iar lucrul acesta s-a făcut prilej de iubire de slavă; că neiubitoare de mândrie este mintea sfinţilor, şi numai pentru un folos anume îşi arată isprăvile lor – ca noi să ne folosim, de la dânşii învăţându-ne în ce chip trebuie a petrece viaţa noastră". Zice însă şi Marele Atanasie: „Şi altă oarecare laudă aduce lui Dumnezeu, că afară de toată nedreptatea s-a făcut (adică a fi cu totul drept), pentru aceasta şi nădăjduieşte a fi ascultat". Iar zicerea că *nedreptate n-am văzut în inima mea* [v. 17] este unită, după Origen, cu aceasta: *nu mă ştiu pe mine cu nimic vinovat, dar nu prin aceasta m-am îndreptat* (I Cor. 4: 4), încât să poată arăta [cele din inimă] spre a vedea Dumnezeu cele ce noi nu le vedem. Asemenea şi cu aceasta: *Greşalele cine le va pricepe? De cele ascunse ale mele curăţeşte-mă* (Ps. 18: 13).

PSALMUL 66

Întru sfârşit, întru laude. Psalm de cântare al lui David.

Întru sfârşit se suprascrie psalmul acesta, pentru că prooroceşte înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul, după Teodorit, la al cărei sfârşit să privească cei ce citesc psalmul acesta; *întru laude* însă, că le porunceşte să laude pe Dumnezeu-Cuvântul, iar ce însemnează *psalm de cântare* am tâlcuit în *Precuvântarea* cărţii la capitolul 9[37].

1. Dumnezeule, milostiveşte-Te spre noi şi ne binecuvântează,

Dumnezeiescul David – fiindcă pre-cunoştea prin Duhul taina iconomiei lui Hristos – se roagă cu cuvintele acestea să se plinească aceasta. Dar **mai întâi** se roagă a se milui firea oamenilor care se şi tiranisise amar de vicleanul Diavol, şi **al doilea,** să se binecuvânteze, adică să se sfinţească, iar câte însemnează binecuvântarea (adică buna-cuvântare), caută la psalmul unde zice: *Vei da Lui binecuvântare în veacul veacului* (Ps. 20: 6).

Luminează* faţa* Ta spre noi şi ne miluieşte.

Faţa Părintelui este Fiul, că zice: *Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl* (In. 14: 9). Rugătoreşte însă zice *luminează*, adică: „O, de S-ar arăta Faţa Părintelui, adică Fiul – nouă, celor ce ne aflăm pe pământ –, prin dumnezeiasca Sa

---

[37] Iar Marele Atanasie zice: „Şi aici iarăşi faţa Apostolilor o zice, că face învăţătură neamurilor, şi se roagă a se izbăvi de cei ce grăiesc împotriva învăţăturii lor".

* ἐπιφάναι = arată, luminează.

* πρόσωπον. Aici în sensul de Cel ce-L face cunoscut pe Tatăl, ce-I face cunoscută voia etc. Versetul de faţă a fost introdus în slujbele Bisericii ortodoxe ca ecfonis. El se rosteşte de mai multe ori într-o zi liturgică, aşa cum se săvârşeşte ea în mănăstiri, dar şi în unele biserici parohiale.

înomenire. Ori [zice despre] fața lui Hristos cea după trup, adică Însuși Hristos. Iar *miluiește* este asemenea cu „milostivește-Te"*, că de două ori zice tot aceeași, pentru multul dor ce-l avea pentru a câștiga ceea ce dorea[38].

Diapsalma.

2. Ca să cunoaștem pe pământ calea Ta, în toate neamurile mântuirea Ta.

O, de ne-am învrednici, zice, să se plinească cele de mai sus, și de ne-ai arăta nouă fața Ta, Hristoase! Pentru ce? Pentru ca să cunoască oamenii cei de pe pământ calea petrecerii Tale, pe care Însuți mai întâi ai umblat, o vei arăta și altora ca să o călătorească, și mai ales ca toate neamurile să cunoască înomenirea ta cea pentru noi, că pe aceasta o numește mântuire, precum și Simeon o a numit, zicând: *...că văzură ochii mei mântuirea Ta* (Lc. 2: 30), că prin aceasta ne mântuim[39].

---

* οἰκτειρῆσαι de la οἰκτείρω = a avea compasiune, milă pentru cineva dintr-o pricină oarecare. S-ar părea că acest termen este diferit de cel de dinainte (ἐλεῆσαι de la ἐλεέω) prin aceea că, prin milostivire, îndeobște Îi cerem mila lui Dumnezeu pentru o pricină anume, în timp ce prin primul (mult mai răspândit) se cere în general mila lui Dumnezeu față de oameni în general, pentru pricini oarecare, cunoscute sau necunoscute de aceștia.

[38] Zice însă Eusebie că: „Legiuit era preoților evrei așa a binecuvânta pe popor, precum se scrie în cartea Numerilor: *Și a grăit Domnul către Moise, zicând: «Grăiește lui Aaron și fiilor lui, zicând: așa să binecuvântați pe fiii lui Israil, zicând lor: Să te binecuvânteze pe tine Domnul și să te păzească. Să lumineze Domnul fața Sa peste tine și să te miluiască. Să ridice Domnul fața Sa spre tine și să-ți dea ție pace. Și să pună preoții numele Meu peste fiii lui Israil, și Eu, Domnul, îi voi binecuvânta pe ei»* (Num. 6: 23 ș.u.)". A zis și Atanasie: „«De îndurările Tale avem trebuință, Stăpâne, și de arătarea [luminarea] feței Tale, spre a putea să propovăduim tuturor oamenilor calea Sfintei Evangheliei Tale», că mântuire pretutindeni pe arătarea Acestuia o zice". Zice însă și Chiril: „A arătat nouă Dumnezeu și Părintele pe a Sa Față, adică pe Fiul, că chip [εἰκών] și asemănare [χαρακτὴρ] al Ipostasului Său este. Și dar arătat zice: *Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl* (In. 14: 9)".

[39] Iar Isihie zice că: „După ce S-a arătat Fața Ta, se cunoaște calea care duce către Tine, Părintele – [și Calea este] Cel ce a zis *Eu sunt Cel ce sunt* (Ieș. 3: 14), și *Nimeni nu vine către Tatăl fără numai prin Mine* (In. 6: 44, 55), și același este și Mântuire întru toate neamurile, că s-a plinit zicerea aceasta: *Va vedea tot trupul Mântuirea Dumnezeului nostru* (Is. 40: 5)". Și Asterie zice: „*Calea lui Dumnezeu* sunt [o constituie] legea și poruncile, că zice: *În calea îndreptărilor Tale înțelepțește-mă* (Ps. 118: 27). Și cere a se cunoaște pe pământ, nu numai în Iudeea (unde se părea că se propovăduiește legea), ci întru toate neamurile [cere a se cunoaște] mântuirea lui Dumnezeu (La Nichita)".

3. Mărturisească-se* Ţie popoarele, Dumnezeule, mărturisească-se Ţie popoarele toate.

Prin *popoare* se numesc simplu evreii cei din tăierea împrejur, iar *popoarele toate* se numesc cei din neamuri, fiindcă sunt mai multe decât evreii, ca unii ce din multe neamuri împreună se află. *Mărturisească-se* zice în loc de „mulţumească Ţie, Doamne, şi evreii, şi neamurile, şi să slavoslovească, fiindcă pentru mântuirea lor Te-ai făcut om".

4. Veselească-se şi să se bucure neamurile, că vei judeca popoarele întru dreptate, şi neamurile pe pământ vei povăţui.

„Bucură-se, zice, toate neamurile. Pentru care pricină? Pentru aceea că, pe evrei, după dreptate îi vei osândi, care într-o vreme au fost popor al Tău, fiindcă nu au primit iconomia întrupării, iar pe neamuri le vei povăţui întru cunoştinţa de Dumnezeu, pe pământul acesta aflându-se ele."[40]

Diapsalma.

5. Mărturisească-se Ţie popoarele, Dumnezeule, mărturisească-se Ţie popoarele toate;

Aceleaşi cuvinte pe care David le-a zis mai sus le zice şi aici, sârguind* poporul cu repetarea cuvintelor, şi mai osârdnic făcându-l spre mulţumirea lui Dumnezeu, după Teodor al Antiohiei.

pământul şi-a dat rodul său.

„După ce oamenii se vor binecuvânta, şi pământul [la rândul lui] îşi va da cu îmbelşugare roadele sale." Ori prin *rod al pământului* numeşte oamenii cei ce din pământ s-au făcut, care urmau a se aduce lui Dumnezeu ca roadă prin viaţa cea

---

* Sau: *Să Te laude...*; ambele variante sunt la fel de valabile.

[40] Zice însă Teodorit: „Pentru aceasta dar se cuvine ca toate popoarele şi neamurile cele din toată lumea a se veseli şi a dănţui, şi facerile de bine a le povesti, că au cunoscut că nimic din cele ce sunt nu rămâne fără a avea purtare de grijă şi nebăgat în seamă, că eşti Judecător al tuturor, drepte hotărâri dând, şi pe cei rătăciţi adică către adevăr povăţuind, iar pe cei ce nu vor a se supune, în munci osândind-i".

* Îndemnând, grăbind poporul din toate puterile spre lauda lui Dumnezeu.

îmbunătățită şi prin nevoința cea de bună voie, ori şi prin necazul cel de bunăvoie; ori prin *rod al pământului* zice pe Însuşi Hristos, ca pe Unul Ce avea trup pământesc[41].

6. Binecuvântează-ne pe noi, Dumnezeule, Dumnezeul nostru; binecuvântează-ne pe noi, Dumnezeule,

Întru alte manuscrise se scrie şi aşa: „Să vă binecuvânteze pe voi Dumnezeu; să vă binecuvânteze pe voi Dumnezeu; să vă binecuvânteze pe voi Dumnezeu". Şi vezi, o cititorule, cum arată din parte taina Sfintei Treimi cu întreirea zicerii: *Dumnezeu...*, şi *Dumnezeu...*, şi *Dumnezeu.*

şi să se teamă de Dânsul toate marginile pământului.

Prin întreirea numelui Dumnezeu, a arătat Cele trei Fețe [Persoane] ale Sfintei Treimi. Iar prin a zice singur [la singular], a arătat prin El Unimea Dumnezeirii, căci deşi fiecare Față a Sfintei Treimi este Dumnezeu, cu toate acestea, Câteşitrei Fețe sunt un Dumnezeu[42].

PSALMUL 67

Întru sfârşit. Psalm de cântare lui David.

Întru sfârşit se suprascrie psalmul acesta, pentru că şi acesta mai-nainte şi mai curat prooroceşte arătarea Mântuitorului, după Teodorit şi Atanasie, şi stricarea dracilor[43]. Iar ce este *psalm de cântare* am spus în *Precuvântarea* cărții la capitolul 9.

---

[41] Iar Atanasie zice: „*Pământ* gândit adică (care este inima), iar rod al lui sunt sporirile cele după buna-cinstire".

[42] Iar Teodorit zice: „Se cuvine a şti că, binecuvântând pe Dumnezeu, oamenii aduc Lui numai cuvinte, dar cu lucrul a face bine nu pot, iar Dumnezeu, binecuvântând, adevereşte cuvintele cu lucrul şi dăruieşte tot felul de bunătăți celor pe care-i binecuvântează. Apoi învață cum că este cu putință a dobândi dumnezeiasca binecuvântare, zicând: ...*şi să se teamă de Dânsul toate marginile pământului*, că cel evlavios (adică cel temător şi cinstitor) [față] de dumnezeieştile legi, şi care aşteaptă judecata cea viitoare, prin păzirea acestora slujeşte şi odihneşte oarecum pe Dumnezeu, iar dumnezeiasca slujire îi aduce binecuvântarea".

[43] Teodorit zice că: „Psalmul acesta se zice dinspre fața lui David, atunci când a făcut strălucită prăznuire pentru aducerea în Ierusalim a Chivotului legii. Şi a adus multe jertfe, şi el mergea înainte, de veselie sărind şi săltând [dănțuind]" Pentru aceasta face şi început

3. Să se scoale Dumnezeu şi să se risipească vrăjmaşii Lui,

Fiindcă mai-nainte de venirea lui Hristos, dracii tiraniceşte stăpâneau pe oameni, nici înger, nici om nu puteau ajuta pe cu totul robiții oameni; pentru aceasta, David roagă cu cuvintele acestea pe Însuşi Plăsmuitorul oamenilor Dumnezeu să facă izbândă pentru tiranisita Sa zidire. Prin *sculare* însă să înțelegi omeneşte pornirea lui Dumnezeu cea spre izbândire. Şi măcar că poruncitoreşte s-a formulat zicerea *să se scoale* şi celelalte cuvinte, are însă însemnare de rugător*, precum am zis şi la altele, adică: „O, de S-ar scula Dumnezeu, şi de s-ar face izbândă", iar *vrăjmaşi ai lui Dumnezeu* sunt chiar dracii, ca nişte apostați şi potrivnici ai Lui[44*].

---

psalmului, adică ceea ce zicea Moisi când ridica Chivotul, că scris este: *Şi a fost când a ridicat Chivotul, şi a zis Moisi: Scoală-Te, Doamne, şi să se risipească vrăjmaşii Tăi, şi să fugă de la fața Ta toți cei ce Te urăsc pe Tine* (Num. 10: 35). Zice şi Ioan Litinul în Psaltirea sa cea din nou tipărită că Ezdra întăreşte [cele de mai sus], zicând că pricina psalmului este mult covârşitoare [ὑπεροχική]".

* Zicerea are sens rugător, e o rugăciune, o cerere.

44 A zis însă şi Origen: „Cât priveşte adevărul, nestrămutat şi neschimbat este Dumnezeu. Pentru noi însă, când se zice *că şade* – că nu ar fi cu putință a sta El înaintea celui ce se judecă [nu stă Dumnezeu după omeneasca cuviință la judecată] – *căci cărțile*, zice, *se vor deschide şi judecătorul Se va aşeza la judecată* (Dan. 7: 10); iar Sfântului i se potrivesc acestea: Cel ce crede întru Mine nu se judecă, nici nu şade, ci stă, pentru aceasta zice: *Iar tu rămâi* [stai] *aici cu Mine...* (Deut. 5: 31). Iar pentru cel nevrednic de purtarea de grijă, Cel ce nu are somn [adică Dumnezeu] doarme, şi de se va pocăi acela, se va deştepta Domnul ca Cel ce doarme". Zice însă şi Teodorit: „*Sculare* nu numai pe contenirea îndelungii-răbdări o numeşte, ci şi pe sculare din mormânt a Mântuitorului lumii cea de a treia zi, când a primit pentru noi moartea cea de bunăvoie; aşa şi noi, de multe ori, pe judecătorii cei ce întrebuințează blândețea obişnuim a-i deştepta spre ajutorul celor ce se nedreptățesc, rugându-i să se scoale şi să oprească obrăznicia asupritorilor". Şi Atanasie zice: „Pe pornirea lui Dumnezeu spre a judeca pe necurații draci o însemnează cuvântul, căci cu venirea Sa au fost izgoniți ei spre a nu mai tiranisi pe oameni". Şi Teodorit zice: „Precum ostaşul înfricoşat şi foarte tare, de se va scula, va zice: «Risipeşte pe toți vrăjmaşii», tot astfel destul este şi pentru Domnul nevăzutelor puteri să Se scoale şi să înspăimânte pe potrivnici (adică pe draci)".

* Dracii nu se împotrivesc fățiş lui Dumnezeu, ci prin oameni, altminteri lumina lui Dumnezeu i-ar împrăştia pe dată. Izgoniți din Împărăția Lui cum sunt, şi încremeniți în rău, încearcă – în disperarea nebuniei lor – să mai facă ce se mai poate face, adică să alăture chinului lor şi pe oameni, „bucurându-se" că nu numai ei sunt în necaz, ci şi alții. Dacă ar cunoaşte Cui I se împotrivesc exact, nici oamenii n-ar îndrăzni să I se împotrivească. Cei care o fac totuşi, aceia ajung la dezechilibre profunde şi la o nebunie. Înşelarea primă a Diavolului e să-i facă pe oameni, pe de-o parte, să creadă că dracii nu

şi să fugă de la fața Lui cei ce-L urăsc pe Dânsul.

„Binevoiască Dumnezeu, zice, să fugă de la fața Lui, adică de la arătarea Lui, cei ce-L urăsc şi nu suferă arătarea Lui cea prin trup, căci unde Se află Dumnezeu de față, de acolo fug îndată vrăjmaşii lui Dumnezeu."

2. Precum piere fumul, să piară,

„Precum piere, zice, şi se topeşte fumul de suflare şi de vânt, aşa şi demonii vrăjmaşi ai lui Dumnezeu se izgonesc şi se risipesc de Duhul Cel Sfânt."

precum se topeşte ceara de la fața focului; aşa să piară păcătoşii de la fața lui Dumnezeu.

„Precum se topeşte, zice, ceara de arătarea focului, aşa şi păcătoşii demoni, după Atanasie, se topesc de arătarea lui Hristos, Care este foc ce topeşte păcatul." Iar zicerea *pier* nu înseamnează topirea lor întru a nu fi, ci înseamnează cum că nu se mai află de aici [înainte] în locurile acelea unde umbreşte arătarea lui Hristos. Se zic însă demonii *păcătoşi* pentru că au născut întâi păcatul, şi s-au făcut şi oamenilor învățători ai păcatului[45].

---

există (şi deci răul), iar pe de altă parte, să creadă că, prin ceea ce fac, ei săvârşesc binele, făcându-i creadă că-I slujesc astfel chiar lui Dumnezeu, sau binelui general. Această înşelare se va manifesta deplin în Antihrist – omul „bunăstării" generale şi al pierzării sufletelor.

[45] Iar Grigorie al Nyssei zice: „Precum se revarsă fumul în aer, nu-i mai rămâne nici un semn al firii sale, şi ceara, în foc încăpând [punându-se], nu se mai află [se topeşte], tot aşa şi de va veni peste cineva darul şi ajutorul cel dumnezeiesc, patimile cele ce stăpânesc întru unul ca acela pier cu totul; că întunericul nu suferă arătarea luminii, nici boala nu poate să stea, venind sănătatea: că [şi deci] nici patimile nu lucrează, fiind de față nepătimirea; iar ceea ce se zice este aceasta, că pier păcătoşii de la fața lui Dumnezeu". A zis însă şi Isihie: „Lesnicioasă este căderea păcătoşilor, deşi socotesc şi foarte se încredințează întru sineşi [de *tăria* lor]. Că ce este mai slab decât firea fumului spre a se topi? Şi decât ceara ce se înfierbântă de focul cel puternic? Că astfel i-a asemănat Proorocul pe păcătoşi, căci atunci când va vâlvâi focul gheenei, toată imaginația [φαντασία = fantezia; fumurile mândriei şi egoismului, toate închipuirile cele păcătoase] cea despre dânşii îndată se topeşte". Iar Eusebie zice: „Înainte vreme, demonii se prefăceau în îngeri de lumină, după Apostolul (cf. II Cor. 11: 14), vrăji şi vindecări făcând ei, încât oamenii amăgindu-se să jertfească lor până şi pe fiii lor cei prea iubiți; dar acum au pierit toate, pierind ca fumul, focul lui Dumnezeu mâniindu-se asupra lor, după ceea ce se zice: *Fum s-a ridicat întru mânia Lui* (Ps. 17: 10), iar fumul lor încă, neavând pe ce să stea, a pierit". [Fumul mândriei dracilor s-a ridicat de la fața mâniei lui Dumnezeu, fiind risipit de puterea Lui, dar şi de cei ce s-au încrezut în puterea Lui.

3. Şi drepţii să se veselească

„...Şi apoi, zice, după ce se va pierde tiranisirea demonilor, se vor veseli toţi cei ce s-au îndreptat prin credinţa cea întru Hristos."

şi să se bucure înaintea lui Dumnezeu, să se veselească întru veselie.

„Fie, zice, să se bucure cei ce s-au îndreptat întru Hristos înaintea lui Dumnezeu, Care îi cercetează şi poartă de grijă totdeauna pentru ei, că: *Ochii Domnului*, zice, *sunt spre cei drepţi* (Ps. 33: 16)", iar zicerile *să se veselească* şi *să se bucure*, şi iarăşi, *să se desfăteze întru veselie*, unul şi acelaşi lucru înseamnează, că ele arată creşterea şi covârşirea bucuriei.

4. Cântaţi lui Dumnezeu, cântaţi numelui Lui; cale faceţi Celui ce S-a suit peste Apusuri; Domnul este numele Lui.

„Voi, zice, cei de mai sus, care v-aţi învrednicit de un har şi de o bucurie ca aceasta, cântaţi lui Dumnezeu, şi cântaţi numelui Lui, mişcându-vă de covârşitoarea dragoste cea către Dânsul."[46] Iar *cale faceţi* este cuvânt care se zice către Apostoli, după Teodorit, cărora le porunceşte Sfântul Duh prin David să alerge la neamuri şi să citească prin propovăduire venirea lui Hristos, [făcându-I] cale şi intrare în sufletele lor. Iar aceasta este asemenea cu ceea ce a zis Ioan Mergătorul-înainte: *Gătiţi calea Domnului* (Lc. 3: 4): „*Cale faceţi*, zice, adică şi îndreptaţi lui Hristos calea sufletelor, ridicând din mijloc toată împiedicarea". Iar că L-a numit *Cel ce S-a suit peste Apusuri* este pentru că Hristos, fiind *Lumină neapropiată* (I Tim. 6: 16), şi *Soare al dreptăţii* (Mal. 3: 20), a şezut pe sufletele oamenilor, locuind într-însele prin credinţă; iar sufletele acestea erau *Apusuri* şi nopţi, din pricina întunecatului întuneric al rătăcirii care din vechime era revărsat într-însele. Ori *Apusuri* se zice lumea, după cuvântul acesta: *şi lumina întru întuneric* (adică în lume) *luminează* (In. 1: 5)[47], apoi spune şi numele lui Hristos,

---

Aceasta s-a întâmplat mai ales în iad, dar se întâmplă în continuare atunci când Hristos vine în iadul sufletelor celor ce-L primesc, risipind întunecatul fum al acestuia.]

[46] Zice însă Origen: „**Cel întâi** adică, cântând, întrebuinţează doar glasul, iar **cel de-al doilea** cântă şi cu organ, adică: «Socoteşte-te pe sine fără de trup, şi înţelege chipul cântării cel dintâi [cântă adică din suflet, *cu înţelegere*, cum se zice în alt psalm]; socoteşte şi trupul tău şi vezi a doua cântare». Căci lui Dumnezeu cântă cel învăţat prin dogmele cele sănătoase, cel ce învaţă cuvintele teologiei din inimă curată. Să cânte însă numelui Lui cel ce prin mişcările trupului şi prin întrebuinţarea simţirilor sale face nişte lucrări ca acestea încât să se slăvească numele lui Dumnezeu de către cei ce le văd".

[47] Isidor Pelusiotul însă zice: „Având Dumnezeu *Răsăritul* drept nume [Lc. 1: 78], şi fiind *Lumină neapropiată*, cum oare S-a suit către Apusuri? *Răsăritul* este numele Lui, Dumnezeirea cea fără de început, ceea ce este prea vecuitoare. Însă *suirea cea spre*

Apusuri este împărtăşirea cea de [comuniunea cu] sărăcia cea trupească, ce este ca un apus, şi nopţii potrivindu-se, dar cu putinţă a se asemăna strălucirii celei de sus; pentru aceasta se arată răsăritul peste Apusuri, ca lumina întru întuneric luminând, întunericul să se prefacă în rază". Zice însă şi Grigorie Teologul: „Şi Cel ce umblă pe cerul cerului către Răsăriturile slavei şi ale strălucirii Sale se vede [este văzut] spre apusurile simplităţii şi smereniei noastre". Iar Eusebie zice: „Soarele dreptăţii, chip de rob luând, şi razele Dumnezeirii Sale de ca şi cum ar apune în trup stingându-le, ori şi întru însăşi moartea, a izgonit întunericul cel revărsat în sufletele omeneşti". Iar Teodor, după slovă tâlcuind psalmul, zice că atunci când se aducea Chivotul în Palestina, cei ce-l ridicau priveau spre Apusuri, după starea locului. Iar la Teodorit se scrie şi aceasta: „Prin *Apusuri* ar putea înţelege cineva şi ceasul cel mai de pe urmă în care Hristos din Fecioară S-a făcut om". Iar Atanasie zice: „Bine încuviinţaţi [εὐπρεπεῖς = cuvioşi] să vă faceţi spre a merge în căile Celui ce în vremile cele mai de pe urmă S-a arătat în trup celor de pe pământ, ori ale Aceluia Ce Se suie către Apusuri, Care a făcut pogorâre până la iad". Iar altul, mai cu multă cercetare înţelegând zicerea cea de acest fel, zice că: „Răutatea şi Diavolul se prefac de multe ori în lumină, de care s-a şi zis: *Lumina necinstitorilor de Dumnezeu se va stinge* (Pilde 13: 9). Deci, când va apune şi va lipsi din sufletul omului diavoleasca şi prefăcuta lumină (care întru adevăr întuneric este), atunci se suie pe acel suflet şi-l stăpâneşte Soarele Cel gândit al dreptăţii, care străluceşte [iradiază] adevărata lumină, căci *cale* bine-împodobită şi gătită Îi este Lui apusul [sfârşitul] zilei celei rele şi diavoleşti, fiindcă răutatea şi bunătatea, lumina şi întunericul a se afla împreună întru unul şi acelaşi om nu este cu putinţă". [Cu adevărat, nu este cu putinţă. Dar cum se explică răul ce se arată cu prisosinţă în aşezarea sufletească a foarte multor oameni, dacă nu cumva a tuturor? Prin păcat, omul leapădă (in)conştient voia lui Dumnezeu, respinge iubirea şi poruncile Lui, şi-şi face voia sa. Dar fiindcă nu este un absolut în sine, nu are o temelie sănătoasă în sine, se află neîncetat în dependenţă de influenţele exterioare şi interioare (moştenirea genetică, educaţia, mediul, istoria etc.). Fiind determinat în **primul** rând de acestea, nu se poate spune că este cu totul liber, având exclusiv o voie personală. Adesea omul afirmă că e liber şi poate face ce voieşte; dar nu el poate pretinde cu nici un chip că ceea ce voieşte şi gândeşte el este general valabil şi trebuie impus tuturor, „adevărul" voilor sale e în funcţie de influenţele pomenite mai sus. Omul primordial n-a putut fi influenţat de alt om de dinaintea lui, ci numai de doi factori – mediul natural şi o persoană superioară lui – Dumnezeu sau Diavolul. Prin urmare, ceea ce spune Marele Atanasie mai sus e aceasta: Diavolul nu poate locui în sufletul omului alături de Dumnezeu (cf. I Cor. 10: 20; Mt. 14: 43; Mc. 16: 9 etc.). Deşi un om poate avea înclinaţii rele, aceasta nu înseamnă neapărat că s-a făcut casă dracilor, cum se zice la Matei 14: 43; aceste înclinaţii se pot face tot atâtea invitaţii de găzduire (sau cedări în faţa invitaţilor din exterior) adresate demonilor **dacă** se pun şi în lucrare. Deşi omul adesea nu-şi dă seama prea bine pe cine invită la el, el nu face decât să repete ceea ce s-a întâmplat la origini, să cedeze ispitei celui rău şi să şi-l facă prieten (locatar). Izgonirea întunericului adus de cel rău în suflet se face numai prin tainele Bisericii (cf. In. 20: 23 etc.). Aceasta nu înseamnă că omul s-a şi „rezolvat" cumva. În vremea orbecăirii prin întunericul adus de „invitat" în suflet, multe s-au stricat: „umbletele", căile noastre au fost cele ale unor orbi fără călăuză, rezultând de aici nenumărate stricăciuni pricinuite „locuinţei" sufletului, care suflet s-a ales numai cu răni, de pe urma umbletelor pe căi greşite şi prăpăstioase. O dată luminaţi prin Botez sau Spovedanie, faţă de multe din aceste „umblete" încă avem adesea o

[adică] că se numeşte de obşte Domn al tuturor fiinţelor, care mai curat vrea [urmăreşte] să se zică* că este Dumnezeu.

5. Şi vă bucuraţi înaintea Lui! Să se tulbure de faţa Lui,

Bucuraţi-vă adică este asemenea cu ceea ce s-a zis mai sus: *să se bucure înaintea lui Dumnezeu.* Iar *să se tulbure* este asemenea cu „să fugă de la faţa Lui”[48].

a Părintelui orfanilor şi Judecătorului văduvelor.

Zicând pe Hristos *Părinte al orfanilor*, a arătat David purtarea de grijă şi Pronia lui Hristos, după dumnezeiescul Chiril şi Atanasie. Iar zicându-L pe El şi *Judecător*, a arătat şi puterea Sa cea judecătorească, adică a arătat că Hristos este şi Purtător de grijă al celor fără apărare, şi Judecător al celor ce se nedreptăţesc. Ori prin *orfani şi văduve* numeşte pe cei ce din neamuri au crezut: orfani adică pentru că au lepădat pe Diavolul, părintele lor cel vechi, iar văduve pentru că sufletele lor au fost văduvite de acelaşi Diavol pe care mai-nainte îl aveau ca mire şi erau lipite de dânsul prin necinstirea de Dumnezeu*; iar apoi, după propovăduire, au luat pe Hristos de Părinte şi Mire al lor, Mire pentru că s-au unit cu Dânsul prin credinţă[49].

---

patimă, iar pe altele le urâm. Prin urmare, aceste înclinaţii nu dovedesc şi aceea că suntem stăpâniţi de diavoli, de aceştia vom fi stăpâniţi în momentul în care vom primi prima ispită – mândria.]

* Vrerea socotesc că este atât a lui David, cât şi a Domnului, adică să fie El numit de obşte Domn şi Dumnezeu al tuturor.

48 Zice însă Teodorit: „Pe această *tulburare* şi *cale* a demonilor ne-o spune şi istoria dumnezeieştilor Evanghelii, căci auzim zicând: *Ce este nouă şi Ţie, Fiule al lui Dumnezeu? Ai venit aici mai-nainte de vreme a ne munci pe noi?* (Mt. 8: 29)”. [Prin *cale* pare a se înţelege aici sufletul omului cel tulburat de demoni. Hristos a venit să tulbure lucrarea demonilor asupra oamenilor, ajutându-i pe aceştia din urmă să-şi gătească prin credinţă suflet curat spre primirea Lui.]

* Deci cei de dinaintea lui Hristos, credinţele şi ideile religioase anterioare arătării Lui au avut ca inspiraţie şi ca părinte al lor pe Diavolul. Se ştie că multe dintre acestea au supravieţuit într-o formă sau alta până astăzi. Paradoxal, mulţi dintre „credincioşi” (fie păgâni, fie creştini) afirmă că toţi, sau aproape toţi, se închină la acelaşi Dumnezeu, deşi Tradiţia ortodoxă ne spune că celelalte credinţe au fost inspirat de Diavolul. Cine crede că există un Dumnezeu unic pentru toţi, să se înfrunte cu cugetul Cuviosului Zigabenul şi a acelor Sfinţi Părinţi din care el s-a inspirat.

49 Pentru aceasta a zis Origen: „Tot cel ce face păcatul, de la Diavolul se face. Acesta dar este părintele tău. Deci fă-te orfan, şi nu mai întrebuinţa un părinte ca acesta, ci pe Cel care pe orfan şi pe văduvă va sprijini. Iarăşi se logodeşte Hristos cu sufletul omenesc, iar

6. Dumnezeu este în locul cel sfânt al Său,

„Dumnezeu, zice, este în locul Său cel sfânt, adică în cer", după Eusebie. Fiindcă mai sus a zis David: *Să se scoale Dumnezeu* și *cale faceți Celui ce S-a suit peste Apusuri*, pentru aceasta, precum zice Teodorit, de nevoie urma a zice că Dumnezeu este în sfântul Său loc, pentru ca să arate prin cuvântul acesta că se află în cer, care este loc sfânt al lui Dumnezeu, după Atanasie, și acolo fiind, se scoală spre izbândire, și Se suie spre Apusuri, iconomisind cele ce voiește, nu mutându-se din loc în loc, pentru că este nescris împrejur [necircumscris], ci nestrămutat rămânând în cer. Un astfel de înțeles are și acesta: *Nimeni nu s-a suit în cer, fără numai cel Ce S-a pogorât din cer – Fiul Omului, Cel ce este în cer* (In. 3: 13): că jos cu trupul petrecând, în cer sus era nedespărțit de Părintele. Prin *loc al lui Dumnezeu* se înțeleg și bisericile creștinilor, și tot creștinul iubitor de Dumnezeu și îmbunătățit, după Didim.

Dumnezeu face a locui în casă pe cei ce sunt de un chip*.

De un chip numește David aici pe cei drepți, fiindcă drepții nu au nici o socotință îndoită, nici împleticire de vicleșug, ci un singur chip și scop au, al slujirii și al bine-plăcerii lui Dumnezeu. Deci pe astfel de drepți simpli și de un chip îi face a locui în casa Sa, adică în cer, despre care casă a zis Pavel: *Că zidire de la Dumnezeu avem, casă nefăcută de mână, veșnică în ceruri* (II Cor. 5: 1). Iar Simmah, în loc de *de un chip*, a tălmăcit „monahi" (adică singuratici), fiindcă monahii sunt singuratici și goi de tot lucrul omenesc, deci pe acești monahi îi face

---

Diavolul, călcând legile, voiește a se face mire al sufletului [sufletul este în grecește de gen feminin], stricându-l pe el. Sufletul tău văduvească-se de Dânsul, ca să-ți dea Ție Dumnezeu dreptăți pentru că ai lepădat pe cel ce locuia împreună cu tine în fărădelege, și care a născut răutatea". A zis însă și Didim: „Să ne sârguim dar a părăsi pe tatăl cel de mai-nainte care ne-a născut după răutate și pe bărbatul cel ce trăia împreună cu noi cu fărădelege, ca să avem [astfel] Părinte pe Dumnezeu și să pună întru noi dumnezeieștile înțelegeri".

* μονοτρόπους = se zice despre cei ce au același mod de viață, aceeași așezare etc. Veniamin redă prin „monotropi". Interesant e faptul că Simmah, citat mai sus, dar și lexicoanele mai noi traduc termenul prin „singuratici", „solitari" (...).

a locui Dumnezeu în chilie tocmai bună de locuit şi depărtatnică [anahoretică], în singurătate şi în linişte. Cu aceste cuvinte însă prooroceşte David despre petrecerea monahilor şi a bunilor bătrâni[*50].

7. Scoţând pe cei din obezi [legături] cu vitejie[*]

„Dumnezeu este, zice, Cel care scoate, adică slobozeşte, pe cei sunt legaţi cu funiile păcatelor lor, ori cu legăturile demonilor, care sunt patimile." Arată însă David cu cuvintele acestea pe cei ce din păgâni au crezut, şi-i sloboade pe ei Hristos cu vitejie, adică cu puterea Dumnezeirii Sale, care doboară şi biruieşte pe Diavolul ce-i tiraniseşte pe ei, ori îi biruieşte şi cu puterea cuvintelor Sfintei Evangheliii[51].

---

[*] Trad. lit. a lui καλωγήρον = venerabil. Termen folosit mai rar. Mai răspândit e γήρον = bătrân, posibil stareţ, duhovnic, ieromonah sau simplu monah.

[50] Iar Marele Vasile hotărăşte cine este cel de un chip, şi anume cel ce de-a pururea este acelaşi şi de un fel, şi care fuge de chipul sau felul cel de multe feluri sau de toate felurile, şi vânează adevărul, curăţenia şi simplitatea, cel nedespărţit după fapta bună şi după dreapta credinţă, şi care aceeaşi cugetă şi face, şi nu e stăpânit de nici o răutate a făţărniciei [διπλοήν πονηρίασ; altfel spus: care nu are două feţe, nu e făţarnic, ipocrit]. Astfel sunt *cei de un chip*, pe care şi în casa Sa, adică în cereasca cetate, făgăduieşte Dumnezeu a-i face să locuiască. Iar Clement Stromateul [Clement Alexandrinul (cca 150-211/215), a lăsat mai multe scrieri, dintre care şi unele tâlcuiri la Scriptură; multe dintre ele s-au pierdut; i se spune aici Stromateul pentru vestita lui lucrare - *Stromate* (Covoare)] zice că zicerea aceasta se zice şi pentru însoţirile (adică a bărbatului cu femeia) cele drepte şi îmbunătăţite, care au un singur chip şi conglăsuire, că Dumnezeu adică le face să locuiască pe acestea într-o casă. Iar Teodorit zice: „*De un chip* numeşte pe cei ce au un singur scop, şi care aleg mai cu seamă a purta grijă de fapta bună, şi nu pe cei ce acum voiesc unele, iar mai târziu altele". A zis însă şi Atanasie: „*De un chip* numeşte pe cei ce şi-au afierosit viaţa lor numai lui singur Dumnezeu, şi care şi-au înstrăinat-o de toată vieţuirea cea îndoit-sufletească [δίψυχίας = duplicitară, făţarnică, ipocrită] şi lumească". Iar Achilla a scos, zicând: „Aşază în casă pe cei singur-născuţi". Iar Eusebie, tâlcuind, zice: „Ceata cea dintâi a celor ce sporesc în Hristos este cea a monahilor, însă aceştia sunt rari, pentru aceasta i-a numit Achilla «singur-născuţi», afierosiţi Fiului lui Dumnezeu; pe aceştia dar îi face să locuiască în casă, adică îi face să strălucească în Biserică şi să locuiască într-însa". [Monahii se aseamănă celor singuri la părinţi. Ei sunt „singuri" cu Dumnezeu, se nasc, se afierosesc prin nevoinţe singuri către Împărăţie. Pare aici un joc de cuvinte întru μονογενεῖσ şi μοναχός.]

[*] ἀνδρείᾳ = bărbăţie.

[51] Asemenea este aceasta, după Atanasie, cu aceea a lui Isaia: *Zicând celor din legături: Ieşiţi! Şi celor din întuneric, descoperiţi-vă* (Is. 49: 9). „Iar *legături* şi *întuneric* este slujirea idolilor şi ţinerea cea în iad."

aşijderea şi pe cei ce se amărăsc [amărâtori], **pe cei ce locuiesc în mormânturi.**

„Nu numai pe păgâni, zice, i-a slobozit Hristos din legăturile rătăcirii, ci şi pe evrei, pe care îi numeşte *amărâtori*, precum şi Psalmul 65 aşa i-a numit, pentru pricinile pe care le-am spus acolo. Însă cuvintele acestea pot a fi şi proorocie despre învierea morţilor cea [din] toată lumea, după Didim, că adică să scoată Hristos din mormânturi pe toţi cei de alte neamuri care sunt legaţi de murire şi de moarte*, aşijderea şi pe evrei. Iar zicerea *cei ce locuiesc în mormânturi* este o tâlcuire cu de-amănuntul, adică cum că pe **toţi** - şi pe cei din alte neamuri, şi pe evreii care se aflau în mormânturi - îi va scula; iar cu numele *mormânturilor* a arătat şi pe cei ce cu foc s-au stricat, sau cu apă, sau cu orice fel de altă moarte[52].

8. Dumnezeule, când ieşeai Tu înaintea poporului Tău, când treceai Tu în pustie.

Diapsalma.

9. Pământul s-a cutremurat, că cerurile au picurat

„Când Tu, Hristoase, zice, ai zis către iudei: *Iată, se lasă casa voastră pustie* (Mt. 33: 38), şi când a luat sfârşit proorocia lui Ieremia pe care Însuşi o ai zis pentru Sineţi, că: *Am părăsit casa Mea, şi am lăsat moştenirea Mea* (Ier. 12: 7), atunci, zic, când ai ieşit din poporul Tău cel iudaicesc, şi Te-ai depărtat de ele, ai trecut în Biserica cea din neamuri, după Didim, cea pustie de cunoştinţa de Dumnezeu, şi neroditoare de faptă bună, atunci pământul s-a cutremurat în vremea patimilor şi a învierii Tale, precum zice Teodorit, şi cerurile au picurat – istoriceşte adică – mană". Iar mai cu înaltă înţelegere [anagogic], [însemnează] Pogorârea Sfântului Duh peste Apostoli în ziua a Cincizecia [a Cincizecimii], ce a făcut pământul să se cutremure, căci neamurile s-au mutat din rătăcire la adevăr, iar Apostolii au picurat, ca nişte alte ceruri, apa propovăduirii care adapă sufletele,

---

* νέκρωσιν καὶ τὸν θάνατον.

[52] Iar Teodorit zice: „Nu numai pe cei legaţi îi face viteji, ci şi pe cei ce au ajuns la marginea [capătul] păgânătăţii, şi care locuiesc cu trupurile lor ca [cu] nişte mormânturi puturoase, pe care de asemenea îi învredniceşte de mântuire împreună cu aceia". Iar Eusebie aşa a tâlcuit zicerea *cu vitejie*: „Şi aceasta o a făcut, chip de bărbat luând, şi printr-însul îmbărbătându-se".

că ceruri au fost şi Apostolii, pentru că cugetau cele cereşti, şi pentru că erau mai presus decât toate lucrurile pământeşti[53].

de către fața Dumnezeului Sinaiului, de către fața Dumnezeului lui Israil.

Cu mai multe cuvinte zice aici aceasta – *de către fața lui Dumnezeu* –, adică de Dumnezeu, pentru ca noima să fie astfel: că acestea toate s-au făcut de Dumnezeul Cel adevărat, Care şi al Muntelui Sinai este Dumnezeu şi Făcător, şi al lui Israil. L-a pomenit însă ca munte şi pe Israil, pentru ca să arate că Cel ce a făcut minunile cele atât de multe în Sinai şi S-a arătat lui Iacov, Acesta face şi minunile acestea, şi nu este alt Dumnezeu osebit de Acesta, ci Unul şi Acelaşi*.

---

[53] După slovă însă se înțelege acestea, precum zice dumnezeiescul Chiril, că Dumnezeu - atunci când a slobozit neamul lui Israil din robia Egiptului şi l-a adus în pustie - atunci mai tot pământul s-a clătinat din pricina minunatelor lucruri ce s-au făcut: fiindcă apele râului s-au prefăcut în sânge, iar cerul a plouat grindină, marea s-a despărți în două, şi cerul a picurat mana, pe care o numeşte *ploaie de bunăvoie osebită* [v. 10], fiindcă îndeosebi se ploua numai iudeilor şi nu altora. Şi Atanasie încă zice: „Arată prin acestea că Cel ce S-a pogorât până la iad, Acesta este şi Care de demult a scos din Egipt pe Israil. Deci zice: «Căci atunci când mergeai Tu înaintea poporului Tău pe care Tu l-ai scos din Egipt, pământul s-a cutremurat, adică în tot pământul s-a făcut auzită puterea lor»".

* Dumnezeu este Unul, din veşnicie este Unul şi Acelaşi, Unime Întreită în Persoane. Nu se poate concepe să fi fost sau să fie un Dumnezeu singur, o singură Persoană absolută, aflat într-o singurătate absolută şi, desigur, monotonă. Persoana se defineşte ca relație. Fără relația cu un altul, persoana se anulează, se depersonalizează, moare. Dacă noi, cei după chipul lui Dumnezeu, nu ne împlinim decât în relație – şi mai ales în relație cu Dumnezeu –, cu atât mai mult Dumnezeu (Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh) nu Se împlineşte, sau nu este Persoană deplină, decât prin Celelalte Persoane ale Sfintei Treimi, şi chiar, după omenească cuviință vorbind, deşi nu în mod necesar, prin cei pe care i-a creat. Acele religii care propovăduiesc un singur Dumnezeu sunt aproape toate panteiste, căci dacă concep un singur dumnezeu, după cum am zis şi mai sus, acestuia trebuie să-i atribuie – conştient sau inconştient – singurătatea, monotonia, neîmplinirea, chiar lipsa caracterului absolut, văzându-l eventual undeva depărtat de lume, şi care a lăsat, în cel mai fericit caz, pe pământ vreun profet sau vreun om cu virtuți superioare. Depersonalizat astfel, dumnezeul celorlalte religii şi chiar al unor confesiuni creştine este identificat adesea cu stihiile lumii. Această concepție a evoluat cumva astăzi, în sensul că, descoperind neputința acestui dumnezeu în a ajuta omenirea, o buna parte dintre oameni (din cei moderni – de la Marea Schismă încoace) s-au făcut pe sineşi dumnezeu, un dumnezeu şi mai neputincios decât stihiile lumii. A da valoare absolută celui ce nu o are sau a te încrede în ceva despre care se ştie că e neputincios şi dezamăgitor în final constituie un eşec existențial, o neîmplinire pe care mulți refuză să o creadă sau să o recunoască, nădăjduind într-un „mai bine" iluzoriu.

10. Ploaie de bunăvoie vei osebi, Dumnezeule, moştenirii Tale,

Moştenirea lui Dumnezeu sunt neamurile, după ceea ce se zice: *Voi da Ţie neamurile moştenirea Ta* (Ps. 2: 8). Iar *ploaie*, istoriceşte, este mana, iar anagogic, este cuvântul Evangheliei, care moaie şi adapă sufletele oamenilor, pentru aceea că legea mozaică nu a fost cu dinadinsul* voia lui Dumnezeu, ci după al doilea cuvânt* şi după iconomie, fiindcă Dumnezeu nu avea trebuinţă de jertfe, nici de alte luări-aminte ca cele ale legii, că *cine*, zice, *a cerut acestea din mâinile noastre*? (Is. 1: 12), şi iarăşi a zis Domnul: *Moisi pentru împietrirea inimi voastre a scris* (Mt. 10: 5). Iar cuvântul evangheliceştii propovăduiri a fost după bunavoinţă, şi cu dinadinsul vrere [mai-nainte vrere] a lui Dumnezeu, care se şi zice *ploaie de bunăvoie*, fiindcă legea sileşte pe iudei, chiar şi nevrând ei a păzi poruncile legii, cu pietre împroşcând, şi cu foc arzând şi cu amar omorând pe cei ce o calcă; iar această nouă [lege, poruncă] evanghelicească pe nimeni nu sileşte, ci se aduce la cei ce voiesc cu a loruşi alegere, că zice: *cel ce voieşte să vină după Mine (...) să-Mi urmeze Mie* (Mc. 8: 34)[54].

---

* προηγουμένην. Cu alte cuvinte, nu a fost iniţial în voia lui Dumnezeu, o a hotărât din pricina învârtoşării iudeilor şi a oamenilor în general.

* ἑπομένον = într-un fel secundar.

[54] Pentru aceasta şi Teodorit a zis: „*Ploaie de bunăvoie* o a numit pentru voinţa de sineşi a socotinţei, că nu cu vreo silă se trage cineva, ci învăţăturii încredinţându-se, dobândeşte darul". [Marea minune a chemării lui Hristos e aceea că lasă liberă voinţa celor pe care îi cheamă; nu îi ameninţă cu nimic, nu constrânge, nu aduce argumente peste argumente. Dar dacă, totuşi, aceste mijloace din urmă însoţesc chemarea Lui sau a celor trimişi de El, lor li se dă o importanţă secundară, sunt folosite în ultimă instanţă, cu pogorământ pentru slăbiciunea unora, pentru „clătinarea" sau şubrezenia socotinţei lor celei adormite de somnul patimilor. Şi iarăşi, dacă uneori se pomeneşte de iad sau de chinuri, acestea sunt pomenite mai mult aluziv, prin metafore. Din ce pricină? Omul este chemat spre bine, firea îl îndeamnă spre aceasta, e chemat să fie pur şi simplu bun cu el şi cu ceilalţi, nu sub ameninţare, ci pur şi simplu. Dacă nu o face în numele Celui ce pe toate le-a făcut bune, şi care de asemenea ne îndeamnă să le facem în consecinţă, o face în schimb pentru el însuşi, de dragul lui, în mod egoist, ignorând binele pe care trebuie să-l facă celorlalţi; prin urmare, „binele" lui se transformă automat în rău. Răul acesta ce pune stăpânire pe el îl va însoţi în veci – dacă cumva crede într-o veşnicie în bine. Dacă Dumnezeu dă ploaie de bunăvoie şi peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi (cf. Mt. 5: 45), este pentru că toţi sunt zidirea Lui, şi pe toţi îi iubeşte şi-i ajută. Binevoieşte întru ei ca şi ei să binevoiască întru El şi întru ceilalţi. Ieşirea din această bunăvoinţă e angajarea spre o cale contrară, rea, spre un iad personal, pe care nu Dumnezeu ni-l pregăteşte de acolo de undeva, ci noi ni-l creăm. Deci chemarea lui Dumnezeu zisă mai sus de psalmist e spre scăparea de această cale pe care ne-am putea angaja, spre evitarea ei; nu ne cheamă sub ameninţarea ei, ci ne cheamă la scăpare de ea.]

şi a slăbit, iar Tu o ai săvârşit pe dânsa.

„A slăbit, zice, moştenirea Ta, Doamne, cea din neamuri, şi încă se zdrobea de tirania demonilor şi a Diavolului, iar Tu o ai făcut pe ea împlinită şi întărită, înnoind-o pe ea prin naşterea cea de-a doua a Sfântului Botez, şi o ai întărit pe ea pe piatra cea neclătinată a poruncilor Tale."[55]

11. Dobitoacele Tale locuiesc într-însa,

„Întru moştenirea Ta cea din neamuri, zice, locuiesc cei ce se hrănesc duhovniceşte de către Tine şi vieţuiesc întru Tine, Doamne, viaţă dumnezeiască." Ori prin *dobitoace* se înţelege Apostolii lui Hristos, după Teodorit, pe care Proorocul Avacum i-a numit *cai*, zicând: *Şi ai suit la mare* (adică i-ai trimis către necredinţa cea amară) *caii Tăi, tulburând ape multe* (cap. 3: 15).

gătit-ai întru bunătatea Ta săracului, Dumnezeule.

Sărac era poporul cel din păgâni, fiindcă nu avea nici o bogăţie duhovnicească, nici lege, nici proorocie: „Tu însă, Doamne, zice, pentru bunătatea Ta, ai gătit altă bogăţie acestuia, adică ploaia cea de bunăvoie mai sus-zisă a dumnezeieştii propovăduiri, şi a darurilor Sfântului Duh", după Didim[56].

12. Domnul va da cuvânt celor ce bine-vestesc cu putere multă.

Cuvântul acesta îl zice David pentru Apostoli, fiindcă erau pescari şi necărturari, după Teodorit, pentru aceasta a dat lor Dumnezeu cuvânt de

---

[55] Zice însă Teodorit: „*Slăbiciune* pe ridicările asupra ale necredincioşilor le-a numit, că şi Domnul, aşa a zis către Pavel: că *Puterea Mea întru neputinţă* [slăbiciune] *se desăvârşeşte* [τελεῖται, în sensul de «îşi atinge scopul, devenind lucrătoare»]. Dar şi în vremea ridicării asupra, Tu adevereşti [îi cerci] şi întăreşti pe nevoitori, că pe aceştia îi ai moştenitori". Şi Atanasie a zis: „*A slăbit* adică de demult, când slujea idolilor, dar o ai întărit, prin evangheliceasca propovăduire chemând-o".

[56] Iar Atanasie zice: „Ce ai gătit? *Cele ce ochiul nu le-a văzut, şi urechea nu le-a auzit* (I Cor. 2: 9). Şi cine este *săracul?* Este cel despre care s-a zis: *Fericiţi cei săraci cu duhul, că acelora este împărăţia cerurilor* (Mt. 5: 3)". Cam aceleaşi le zice şi Eusebie: „Despre săracul acesta a zis şi Isaia: *Pentru aceasta te va binecuvânta poporul cel sărac, cetatea oamenilor nedreptăţii te vor binecuvânta* (Is. 25: 3)".

înțelepciune cu putere multă, pentru că la cuvintele lor urma și puterea lui Dumnezeu care lucra minunile cele pe care le voiau ei și de care se foloseau[57].

13. Împăratul puterilor, al Celui iubit,

Iubit numește aici David pe Fiul lui Dumnezeu Cel Unul-Născut și Dumnezeu, după Eusebie, precum L-a propovăduit pe El de sus Părintele, zicând: *Acesta este Fiul Meu Cel iubit* (Mt. 3: 17); iar *puteri ale Lui* numește pe Apostoli, fiindcă și aceștia erau ostași ai lui Hristos, tăbărâți spre război împotriva potrivnicelor puteri ale demonilor[58]; iar *Împărat al puterilor* acestora, adică al Apostolilor, este Dumnezeu-Părintele, fiindcă a împărățit asupra lor prin mijlocirea Fiului.

cu înfrumusețarea casei să împartă prăzi.

„Voi da cuvânt, zice Domnul Apostolilor, pentru această pricină, adică pentru ca să împart prăzile gândiților vrăjmași demoni, care prăzi erau neamurile", deoarece Apostolii, biruind pe demoni, i-au prădat și i-au luat de la dânșii pe oameni, care până atunci îi aveau robiți și jertfiți. A prădat însă aceste neamuri pentru ca să le împartă în preafrumoasa Biserică a creștinilor întru care locuiește Dumnezeu, și, cu adevărat, Bisericii au împărțit Apostolii prăzile acestea, adică neamurile: că un Apostol a prădat de la Diavolul un neam, iar altul de la alt neam, și acestea le-au adus lui Hristos și în unimea* Bisericii sobornicești a credincioșilor. Poate însă a se înțelege prin *frumusețe a Bisericii* și Evanghelia, prin care Apostolii au împărțit neamurile cele luate în pradă[59].

---

[57] Pentru aceasta, același Teodorit zice că: „Pe cei ce mai sus i-a numit *dobitoace*, aici îi numește evangheliști [adică *cei ce bine-vestesc*]". Zice și Atanasie: „Cu zicerea *cu putere multă* se unește aceasta: *Domnul va da cuvânt*, și cu zicerea *celor ce bine-vestesc*, adică *Domnul va da cuvânt cu putere multă celor ce bine-vestesc*, cu alte cuvinte: «Cu multă tărie va da Dumnezeu cuvânt celor ce bine-vestesc», și nu «celor ce bine-vestesc putere multă», cum au înțeles unii". Aceasta o zice și Eusebie.

[58] Ori, după alt tâlcuitor, *puteri* numește cetele îngerilor cele din ceruri. Iar Atanasie: „Însuși Domnul, zice, Cel ce dă cuvânt învățătorilor de taine [μυσταγωγοῖς], este împărat poporului celui iubit, și Însuși dar este iar puterea lui". Și Teodorit încă [numește poporul iudaicesc] „popor iubit", căci este iubit de Dumnezeu.

* μίαν.

[59] Iar Teodorit zice. „Însă *frumusețe a casei* este darul Sfântului Duh care o înfrumusețează și o strălucește cu îmbelșugarea cea de multe feluri a darurilor". Iar Eusebie: „Cei cărora le-a dăruit Împăratul să împartă prăzile spre înfrumusețarea casei sunt cetele cele ce strălucesc în Biserică cu felurile faptei bune, care tot prăzi sunt; cum zice și Pavel că de la Ierusalim și până la Iliric a luat ca moștenire a prăzii pe cei din neamuri, iar altul din Apostoli, altele a luat în moștenire, din care prăzi, pe prăzile cele mai alese le osebea frumuseții casei".

14. De ați dormi [v-ați odihni] în mijlocul moștenirilor, aripile porumbiței sunt cu argint poleite, între umerii ei cu strălucire de aur.

Prin *porumbiță* înțelegem pe Hristos, pentru iubirea de oameni și a Sa suferire de rău; iar *aripile lui Hristos* pot fi dumnezeiescul Său trup, ca un mai dinafară și de margine; iar prin *cele între umeri* ce zice (adică cele de după grumaz) se înțelege dumnezeiescul Lui suflet, ca un mai dinăuntru. Deci Proorocul zice că trupul lui Hristos era *strălucit*, pentru că a fost fără de păcat, căci argintul este strălucit. Iar sufletul lui Hristos era cu strălucire și cu galben de aur, adică cu curățenie, pentru că era ipostatic unit cu Dumnezeirea, căci aurul cel galben este și preacurat. Alții însă, precum Teodorit și Teodor [al Antiohiei], unind zicerea cea dintâi cu aceasta, zic că: „Dacă voi, Apostolii, vă veți întări întru moștenire, adică întru amândouă Testamente, cel Vechi și cel Nou, precum se întărește și fără mișcare cel ce doarme (că întru moștenire s-au dat amândouă Testamentele, cel Vechi adică poporului evreilor, celui mai-nainte de Răstignire, iar cel Nou, poporului celui nou, celui de după Răstignire). De veți face așa, voi, Apostolii, zice, mijlocind între amândouă Testamente și învoind pe [legea] cea Nouă cu cea Veche, și primind pe cea Veche de închipuire [tip], iar pe cea Nouă de adevăr, atunci se vor arăta vouă aripile Sfântului Duh, adică înțelesurile cele mai simple și mai arătate*, se vor arăta vouă, zic, acestea strălucite. Iar *cele dintre umerii Lui*, adică cele mai dinăuntru și mai tainice noime, se vor arăta vouă preacurate, ca aurul cel curat și galben, pentru că, deși argintul și aurul sunt amândouă strălucite, strălucirea aurului este mai adâncă, iar a argintului mai deschisă". Iar prin *porumbiță*, aceiași înțeleg pe Sfântul Duh, pentru că Acesta S-a pogorât la Hristos în chip de porumbel când S-a botezat în Iordan[60].

---

* ἐπιφάνειαν.

[60] Și însuși Teodorit zice că: „*Moștenire* pe amândouă Testamentele le numește, iar *porumbiță*, pe darul Sfântului Duh, având aripi cu argint poleite, adică cu strălucirea cuvântului; iar *cele dintre umerii ei cu strălucire de aur* [însemnează] străvederea tainelor celor ascunse. Deci zice că: «De vă veți odihni între amândouă Testamentele, și de veți trage focul din amândouă părțile, veți afla acolo darurile cele de multe feluri ale Sfântului Duh» (împreună adunate se află cuvintele acestea în catenele lui Nichita)". Zice și Atanasie: „«De vă veți odihni, zice, întru moșteniri (moșteniri i-a zis pe cei ce din amândouă popoarele au crezut, adică pe cei din evrei și pe cei din neamuri), se vor da vouă aripi de porumbiță ce stau între umerele ei cele cu aur poleite», adică cei ce vor primi pe Sfinții Apostolii se vor învrednici de Sfântul Duh, pentru că cinstite, adică înțelepte face mințile celor ce o primesc pe ea [pe porumbiță]". Iar Chiril a zis: „De se vor odihni dar întru ale Mele moșteniri, li se vor da lor aripi de porumbiță, care și cele dintre umere ale sale le are poleite cu aur, adică se vor face ca porumbița preafrumoase, că nu vor mai cugeta cele de pe pământ, ci vor zbura către ceruri spre a cugeta cele ce sunt în ceruri". A zis însă și Eusebie: „Cuvintele Scripturii, după citirea cea pe deasupra [superficială], se află acoperite ca cu niște aripi, iar după strălucirea (poate lăuntrul) noimelor, au multă pricină de mângâiere și de bucurie".

Diapsalma.

15. Când osebeşte Cel ceresc împăraţi peste dânsa, ca zăpada se vor nălbi în Selmon.

Împăraţi numeşte David aici pe Apostoli, ca moştenitori ai Împărăţiei Cerurilor, după Teodorit şi Atanasie, pe care în Psalmul 44 i-a numit stăpânitori, zicând: *Pune-vei pe dânşii stăpânitori peste tot pământul* (Ps. 44: 19). Prooroceşte însă aici David despre Pogorârea Sfântului Duh ce s-a făcut peste Apostoli, în ziua a cincizecea, zicând: „Când cerescul Dumnezeu va osebi, adică va trimite, şi va împărţi, şi va sorti împăraţi peste ea, adică asupra pre-zisei moştenirii Sale, care sunt neamurile – *că, mergând,* zice, *învăţaţi toate neamurile* (Mt. 28: 19) – atunci, zic, Apostolii aceştia *se vor nălbi ca zăpada,* adică se vor albi şi vor străluci cu strălucirea Sfântului Duh", a adăugat însă şi locul – Selmon – adică Ierusalimul, în care mergând, Apostolii s-au îmbrăcat cu puterea cea de sus a Sfântului Duh[61].

16. Muntele lui Dumnezeu, munte gras, munte închegat, munte gras,

Munte a lui Dumnezeu numeşte biserica creştinilor; *munte,* pentru că ea este mai presus de lucrurile cele pământeşti, şi se întinde către cer prin lucrare şi prin vedere; iar *al lui Dumnezeu,* pentru că Biserica este afierosită lui Dumnezeu; iar *grasă,* pentru bogăţia şi grăsimea duhovniceştii păşuni ce se află în Biserică; iar *închegat,* pentru întărirea şi neclătinarea dogmelor credinţei celor ce sunt în Biserică, că închegată şi neclătită este brânza[62]. Apoi iarăşi numeşte Biserica

---

[61] Iar Chiril Alexandrinul zice: „*Selmon* este glas evreiesc, şi se tâlcuieşte *răsplătire.* Deci Apostolii cei ce au fost trimişi se vor umple de zăpadă spre răsplătire, adică se vor face albi, primind strălucirea ca pe o plată a curăţirii cea întru Hristos". Iar Atanasie zice că: „Cei ce au primit pe trimişii Apostoli spre răsplătirea primirii vor primi curăţirea păcatelor". Iar Grigorie Teologul zice: „Iar în veacul viitor va fi Dumnezeu împărăţind, şi deosebind vredniciile celor vrednici de împărăţia fericirii celei de acolo, drepţii vor străluci ca soarele". Iar altul zice că Selmon se tâlcuieşte „pace". Deci zice că: „Întru pacea apostoleştii propovăduiri se vor curăţi". Iar Teodor al Antiohiei zice: „Iar *în Selmon* zice în loc de «în Salim [sau Salem (Σαλημ)]», unde s-a zidit şi biserica, pentru aceasta şi Ierusalim (adică sfinţit Salim) se va chema cetatea". Iar Didim zice că *Selmon* se tâlcuieşte „umbră de parte": „Deci fiindcă împăraţii aceştia, adică Apostolii iudei, cunoşteau oarecând umbra legii, pentru aceasta sunt părţi ale umbrei, având duhovnicească parte, dar erau desăvârşiţi şi în cele ale umbrei".

[62] Cam aceleaşi le zice şi dumnezeiescul Chiril, care şi adaugă că nimic nu este topit [descompus] sau apos în Biserică, ci toate sunt împreună strânse şi închegate spre bunacinstire. Iar la Teodorit se scrie şi aceasta, anume că: „Nu ar greşi cineva însă a înţelege

grasă, pentru îmbogățirea cu darurile Sfântului Duh. Cu felurite laude însă laudă David muntele cel de acest fel, adică Biserica, pentru felurimea duhovniceştilor puteri pe care o are.

pentru ce gândiți de munții cei închegați*?

Împotriva vrăjmaşilor Bisericii zice cuvântul acesta dumnezeiescul David, după Marele Chiril: „Pentru ce, zice, voi socotiți că sunt alți munți tari şi neclătinați afară de Biserica bine-cinstitorilor şi drept-slăvitorilor creştini? Adică pentru ce socotiți că celelalte sinagogi şi adunări ale necinstitorilor de Dumnezeu şi ale rău-slăvitorilor sunt munți tari şi neclătinați de vreme ce nu sunt?”[63].

17. Muntele în care a binevoit Dumnezeu a locui într-însul,

„Acesta, zice, este muntele şi Biserica în care a voit Dumnezeu a locui, *că acesta*, zice, este *odihna Mea în veacul veacului* (Ps. 131: 14).”

pentru că Domnul va locui până în sfârşit.

„Domnul, zice, Se va sălăşlui în muntele acesta al Bisericii lui Hristos *până în sfârşit*, adică totdeauna, *că iată*, zice, *Eu sunt cu voi în toate zilele până în sfârşitul veacului* (Mt. 28: 20).” Ce pot însă să zică la aceasta evreii? Pentru că vedem că Domnul nu a locuit în muntele Sionului până în sfârşit, ci numai până la o vreme rânduită.

---

prin *munte* pe Maica lui Dumnezeu, întru care Dumnezeu a locuit”. [Maica Domnul este adesea numită *munte* în slujbele Bisericii.]

* τετυρωμένα = coagulați, covăsiți. Analogia *munte închegat* – Biserică este cum nu se poate mai potrivită. Literal, termenul se referă la sânge sau la laptele ce se covăseşte cu smântână sau cu alte ingrediente pentru a fermenta. Sfântul Chiril zice mai jos că „Bisericile” eretice nu sunt închegate, adică n-au ceva potrivit de covăsit (sau n-au deloc) pentru o fermentare sănătoasă, drept care se află în pericol de a se acri ca şi laptele, nemaifiind bune de nimic, fiind vărsate afară de Cel ce voieşte a-l cerca (cf. şi Apoc. 3: 16). De asemenea primejdii nu e scutită nici Biserica cea adevărată, cea închegată de Hristos prin jertfa Sa. Sfântul Chiril accentuează aici că învățătura cea adevărată constituie o parte importantă a fermentului ce întăreşte Biserica.

[63] Pentru aceasta şi Chiril Alexandrinul zice că: „Ceartă cu adevărat pe cei ce socotesc că şi bisericile ereticilor sunt închegate, adică statornicite şi întărite, că nimic nu este într-însele putincios a hrăni spre dumnezeiasca deprindere”. Iar Atanasie, *munte închegat* pe Biserică o zice, adică plină de lapte, de cuvânt mai simplu zis, după ceea ce se zice: *Cu lapte v-am adăpat pe voi, şi nu v-am dat mâncare* (I Cor. 3: 2). Iar altul zice: „*Închegat*, adică îndesit şi strâns - neprimind topire ca şi brânza - care nu se mai poate topi [înapoi] în lapte [...] (La Nichita)”.

18. Carul lui Dumnezeu cu miile înmulțit,

După ce mai sus a zis David: *cale faceți Celui ce S-a suit* [v. 4], acum, aici, potrivit pomenește și de carul Celui ce Se suie, iar *car al lui Dumnezeu* pot fi toți creștinii care au primit frâul credinței și și-au pus grumazul sub jugul lui Hristos cel bun și ușor, și care au călăreț și hățuitor pe Însuși Hristos. Carul acesta însă, zice David, că este cu mii înmulțit după mulțime, cei din el [creștinii] fiind cu mult mai mulți decât cei învredniciți odinioară la evrei de a ședea în car, adică de locuirea lui Dumnezeu între ei, după dumnezeiescul Chiril și Teodorit.

mii de cei îmbelșugați;

Aici lipsește graiul „sunt", adică „cei ce au crezut în Hristos sunt mii de îmbelșugați". Cu ce? Cu rodirea faptelor bune adică[64].

Domnul întru ei, în Sinai, în cel sfânt.

Aici lipsește pronumele *Care*, pentru ca să aibă următorul înțeles: „Domnul întru ei este, Care era în Sinaiul cel sfânt", de prisos fiind prepoziția *în*, adică *în cel sfânt*: „Unul, zice, și Același Dumnezeu este, unde și acolo în Muntele Sinai a pus lege, și aici în Biserica creștinilor". *Sfânt* însă numește Muntele Sinai, fiindcă s-a sfințit de la venirea și arătarea lui Dumnezeu, și că era afierosit lui Dumnezeu[65].

19. Suitu-Te-ai la înălțime, robit-ai robime,

„Te-ai suit, zice, o Doamne, pe înălțimea Crucii, ori în cer, în vremea înălțării." *Suitu-Te-ai* însă a zis pentru vruta [cea de bunăvoie] suire pe Cruce: „Că cu sulița Crucii lovind și doborând pe tiranul Diavol, așa ai slobozit de tirania lui robimea, adică neamurile cele robite pe care acela, mai-nainte robindu-le, le avea

---

[64] Grigorie al Nyssei zice: „*Carul lui Dumnezeu* sub care se înjugă mii de îmbelșugați ar fi oarecare putere nevăzută, căci Se poartă pe El de cereștile, gânditele puteri pe care pe toate le hățuiește [le ține în hățuri], Cel ce și în Sinai, în muntele cel sfânt, S-a arătat și legea o a dat; și este asemenea cu cea zisă: *Mii de mii slujeau Lui* (Dan. 7: 10). Aceștia dar se și îmbelșughează, deoarece, cu adevărat, sunt scăpați de păcat". Iar dumnezeiescul Chiril: „*Car* ar putea fi socotiți și Apostolii, pe care, purtându-Se Dumnezeu, aleargă peste tot pământul cel de sub soare și cer, împreună cu dânșii [alergând] și cei curați de după ei, îmbelșugându-se de fapte bune".

[65] Zice însă și Teodorit că: „Nu este unul Acela, și altul Acesta, că Însuși Domnul tuturor este Cel ce îndestulează pe toți cei ce-L cheamă pe El".

în stăpânirea sa roabe”. Pentru aceasta a zis Hristos: *Şi Eu, de Mă voi înălţa de la pământ, pe* ***toţi*** *îi voi trage către Sinemi* (In. 12: 32)[66].

luat-ai daruri întru oameni,

Apostolul însă [citând versetul de faţă] a zis [în schimb]: *...dat-ai daruri oamenilor* (Ef. 4: 8), dar amândouă s-au făcut, pentru aceea că, luând Hristos de la cei ce veneau către Dânsul credinţă şi mulţumire, le dădea lor osebite daruri, după Teodorit.

pentru ca cei ce nu se plecau* să se sălăşluiască...

„Pentru că pe însuşi aceia, zice, i-ai luat, Hristoase, ca pe nişte daruri, care mai-nainte erau nesupuşi; i-ai luat însă pe ei pentru ca Însuşi să Te slăveşti întru dânşii, iar ei să se facă vrednică sălăşluire a Ta: *Că voi*, zice, *sunteţi Biserica Dumnezeului Celui viu, precum a zis Dumnezeu, că voi locui şi voi umbla întru ei* (II Cor. 6. 16).”[67]

20. Domnul Dumnezeu bine este cuvântat, bine este cuvântat Domnul din zi în zi.

Vezi aici, o cititorule, cum se arată de David taina Sfintei Treimi: că *Domn* zice, şi *Dumnezeu* şi *Domn*. Şi Moisi aşa a zis: *Domnul Dumnezeul nostru,*

---

[66] Cam aceleaşi le zice şi Isidor Pelusiotul: „...Iar *robit-ai robime* mi se pare [că arată] felul în care cu amăgire i-a robit vrăjmaşul; pe aceştia, Hristos, din a lui tiranie, împotrivă i-a robit, cu suliţa Crucii doborând pe tiranul Diavol. Că se zice că pe cei din elineasca amăgire, mutaţi la cunoştinţa Dumnezeului Celui după fire, ca pe nişte robiţi i-a luat”. Zice încă şi Teodorit: *„Robit-a robime*, luându-i pe cei ce din vechime se făcuseră robi, şi oarecum împotrivă robindu-i, şi slobozenia dând-o lor”.

* ἀπειθοῦντες = cei ce nu se supuneau, care refuzau să creadă.

[67] Pentru aceasta a zis Teodorit: „Aceasta mai arătat Achilla o a tâlcuit: «Deşi neînduplecaţi sunt a se sălăşlui, nu Te-ai înduplecat, zice, la neînduplecarea lor cea de mai-nainte; şi chiar văzându-i împotrivă grăind, ai stăruit făcându-le bine, până când i-ai făcut pe dânşii locuinţă a Ta»”. Iar Eusebie zice: „Luând de îndată daruri de la Tatăl, zice, Şi-a alcătuit pe a Sa Biserică spre a Se sălăşlui în cei nesupuşi din vechime”. Zice însă şi Atanasie: „Aceştia sunt oamenii de la care ai luat dări, [adică de la] cei ce din vechime erau nesupuşi, dar şi întru aceştia Te-ai sălăşluit. Nesupuşi erau mai vârtos când slujeau zidirii mai mult decât Ziditorului”. Însă Hristos trage [la Sine] pe cei nesupuşi, după nenumitul tâlcuitor, uneori prin boli şi osebite împrejurări; mulţi însă şi prin vedenii au venit spre a se sălăşlui lângă Hristos. Însă Pavel a schimbat pe *ai luat*, şi a zis *ai dat*, căci, după Teodorit, mai potrivită este aceasta la Hristos, nu luând [daruri], ci, după suirea la cer, **dând** darurile Duhului (La Nichita). [Vezi şi tâlcuirea lui Zigabenul de mai sus.]

Domnul Unul este (Deut. 6: 4). Însă după ce a zis David cum că se cuvine a se binecuvânta şi a se slăvi Triipostaticul Dumnezeu *ziua**, adică în toată ziua (că aceasta trebuie a se înţelege din afară), după ce, zic, a zis aceasta, a desluşit greutatea zicerilor, adăugând pe *din zi în zi*; unii însă înţeleg aceasta - *din zi în zi* - simplu: totdeauna, adică „în fiecare zi", după moştenirea [succesiunea] zilei.

Să sporească nouă Dumnezeul mântuirii noastre.
21. Dumnezeul nostru, Dumnezeu a mântui,

Vezi şi aici, o cititorule, taina Sfintei Treimi, că de trei ori a pus în zicerea aceasta numele *Dumnezeu*, iar zicerea *Dumnezeul mântuirilor* şi *Dumnezeu a mântui* însemnează una şi aceeaşi, adică „Dumnezeu, Mântuitorul nostru", şi „Dumnezeu, Cel ce mântuieşte", după perifrază.

Diapsalma.

şi ale Domnului, ale Domnului sunt ieşirile morţii.

„Numai a Domnului însuşire, zice, este de a slobozi din moarte şi de a aduce în viaţă." Iar prin *moarte* să înţelegi şi pe cea firească, şi pe cea din voinţă, adică păcatul: că moartea cea firească omoară trupul după fireştile sale lucrări, iar cea din păcat omoară sufletul după lucrările faptei bune [virtuţii]. Toate însă se înţeleg prin zicerea aceasta, dar [se înţeleg] şi ca o proorocie despre Învierea din morţi a Mântuitorului[68], că Lui întâi I-a urmat ieşirea din moarte, fiindcă S-a slobozit dintr-însa şi S-a sculat, şi niciodată nu va mai muri.

22. Însă Dumnezeu va sfărâma capetele vrăjmaşilor Săi,

„Dumnezeu, zice, va zdrobi puterile cele mai puternice ale demonilor", fiindcă în cap se află puterile cele mai temelnice* ale trupului, adică simţirile. Iar

---

* Poate că se referă la Ps. 43: 10 şi 55: 4.

[68] Pentru aceasta, Sfântul Chiril zice: „Îndrăznesc arătat Apostolii, încât, şi până la moarte venind pentru propovăduire, Dumnezeu îi scoate vitejeşte din viaţă, că ale puterii Sale, zice, sunt ieşirile morţii, adică izbăvirea. (...) Că numai singur Dumnezeu, având puterea de a mântui şi izvor al mântuirii fiind, a aflat ieşiri din moarte înviind din morţi. Fiindcă tot omul la intrarea în moarte a ajuns, dar nu a mai putut ieşi din ea. Iar Domnul, Cel ce prin acestea Se arată, făcându-i ieşiri din moarte, şi deschizând nouă intrarea Sa cea nebiruită, S-a făcut Dumnezeu al mântuirii. Pentru aceasta zice şi Iov: *Ţi Se deschid Ţie de frică porţile morţii* (Iov: 38. 17)".

* κυριώτεραι = autoritare, stăpânitoare, de bază, de control. Se referă aici la minte, ca una ce controlează, domină etc. simţirile, sau chiar ea se identifică în parte din ele; când omul nu mai e stăpân pe sine, şi nu mai e stăpânit de nici o lege superioară lui, nu se mai lasă

însă este de prisos, şi, ca să zicem mai pe scurt: „Dumnezeu gânditor, zice, va zdrobi gânditele capete ale demonilor".

creştetul părului celor ce umblă întru greşalele lor.

„Dumnezeu, zice, va zdrobi capetele demonilor care umblă, adică [care] calcă pe vârful coamei [părului] păcătoşilor", că prin *păr* trebuie să înțelegem aici coama şi pletele; [prin urmare,] demonii calcă pe creştetul oamenilor atunci când ei păcătuiesc, căci, păcătuind, demonii îi iau ca supuşi. Poate însă cineva şi altfel să înțeleagă zicerea aceasta, adică cum că demonii umblă, adică cercetează întru greşalele oamenilor părul creştetului, adică şi însuşi păcatul cel mai subțire ca un păr al omului, după Teodorit; că cercetează înrăutățiții în vremea morții şi cele mai mici greşale, când se cere socoteală sufletului fiecăruia[69].

23. Zis-a Domnul: din Vasan Mă voi întoarce,

Prin *Vasan* vrea să zică „ruşinea": „A întors dar, Domnul, zice, pe păgâni din ruşinea idolilor întru care credeau, şi i-a adus la cunoştința de Dumnezeu, şi i-a întors de la ruşinea păcatelor pe care fără de frică le făceau"[70].

---

călăuzit în mod liber de Cineva superior lui, atunci, dimpotrivă, el este cel ce devine controlat, dominat, nu atât de propria conştiință, cât de simțiri, adică de cele inferioare lui, târât spre toate nemăsuratele pofte ale trupului şi ale lumii materiale în general. Aşa cum am spus mai sus, omul nu poate avea o voință exclusiv proprie, ca un absolut suficient sieşi, ci este o făptură ce depinde în permanență de anumiți factori sau influențe externe. Se comportă în conglăsuire cu acestea. Marele dar şi responsabilitate a sa e aceea că este condamnat cumva să aleagă dintre toate aceste influențe ceea ce-i este pe potrivă, dar gândindu-se în permanență la consecințe. Iresponsabilitatea multora stă în indiferența față de valoarea şi soarta alegerilor lor. Aceştia nu pot cu nici un chip să ofere o garanție a eficacității şi valorii alegerii lor. Hristos ne-a adus garanția învierii Sale prin aceea că S-a supus Tatălui până la moarte; cei ce se alătură Lui dobândesc şi ei această garanție sau arvună a învierii, căci dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este propovăduirea noastră (cf. I Cor. 15: 14), iar dacă nimeni nu are vreo garanție că vom învia şi ne vom bucura în veşnicie de toate realizările omeneşti, atunci acestea nu-şi mai au nici un rost.

[69] Iar Marele Atanasie zice că: „Domnul va zdrobi încă şi *creştetul părului*, adică *capul celor ce umblă*, adică al celor ce-şi petrec viața întru greşale. Adică va zdrobi capetele celor nepocăiți şi neîndreptați". Şi adaugă acesta că [imaginea, închipuirea] s-a luat de la asemănarea şerpilor: când ei se scoală asupra cuiva, peste cap lovindu-se, pier. Are însă cuvântul aducere [pomenire] către începătorul poporului evreilor [...].

[70] Iar Eusebie zice că aşa se tâlcuieşte zicerea, anume că Domnul S-a pogorât pentru noi la patima cea prin Cruce, defăimând ruşinea, precum zice Pavel (cf. Evr. 12: 2), şi de acolo S-a pogorât *în adâncul mării*, adică în părțile cele mai de jos ale pământului, şi sfărâmând iadul, aşa *S-a întors*, adică S-a sculat din păruta ruşine a pătimirii. Şi Teodorit:

întoarce-Mă-voi întru adâncurile mării,

A întors Domnul pe cei din neamuri de la zisa ruşine cu adâncurile mării, adică cu Sfântul Botez, pentru că afundă păcatul cel sărat şi amar; dar şi Proorocul Miheia mai însuşi acestea zice: *Ne va întoarce şi ne va milui* (Domnul), *va afunda nedreptăţile noastre şi se vor soarbe în adâncurile mării toate păcatele noastre* (Mih. 7: 19). Pot însă a fi *adâncurile mării* şi adâncurile păcatului şi ale îndulcirii, după Atanasie, adică păcatele cele prea cumplite şi prea mari, din care adâncuri ale păcatului a întors Domnul pe cei din neamuri la lumina faptelor bune; iar [dacă ne luăm] după înţelesul acesta, zicerea *întru adâncuri* se ia în loc de „din adâncuri".

24. Pentru ca să se afunde piciorul Tău în sânge;

„Cele mai sus zise le vei face, Doamne, pentru ca desăvârşit să biruieşti pe demoni, vrăjmaşii Tăi." Metaforic însă şi după asemănare se zice cuvântul acesta, pentru că celor ce biruiesc pe vrăjmaşii lor, călcând peste trupurile moarte, li se udă picioarele de sângele ce curge dintr-însele. Pentru aceasta şi Isaia, aceasta însemnând, zice ca dinspre faţa lui Hristos: *Şi am călcat peste ei întru mânia Mea, şi i-am zdrobit pe ei ca pământul şi am pogorât sângele lor pe pământ (şi s-au stropit cu sângele lor hainele Mele)* (Is. 63: 3). Prin aceste vrea să se arate că Hristos desăvârşit i-a biruit pe demoni[71]. Şi după alt chip încă, prin *picior al lui Hristos* se poate înţelege Biserica, fiindcă poartă pe Hristos prin credinţă, iar Cap al ei Însuşi Hristos este. Deci Biserica aceasta a lui Hristos s-a uns cu sângele lui Hristos, ori s-a uns şi gânditoreşte din sângiurile demonilor, care printr-însa gânditor Se junghie.

„*Vasan*, tâlcuindu-se, însemnează «ruşine», iar ruşinea este rodul păcatului, din care ne va întoarce Dumnezeu". [Ruşinea e pricinuită de păcat. Totuşi mulţi păcătuiesc, dar nu se ruşinează de ceea ce fac. Ruşinea e un întuneric ce învăluie sufletul, dar o dată dezvăluit sau răvăşit de lumina (învăţăturilor, harului etc.) lui Hristos, omul „se ruşinează", adică îşi simte zdruncinată încremenirea în păcate, se simte dat de gol, întunericul pe care înainte îl vedea ca lumină acum s-a risipit, ajunge la un moment critic; dar acesta poate coincide şi cu momentul în care el îşi primeşte ruşinea cu curaj, sau cu resemnare, recunoscându-şi înşelarea şi făgăduind să urmeze Adevărul şi Lumina care i-au risipit tot întunericul păcatelor.] Şi Atanasie zice: „*Vasan* se tâlcuieşte «amărăciune», şi zice că: «Din casa amărâtorului, adică a lui Israil, îl voi întoarce [pe păcătos] către Sinemi".

[71] Zice însă şi Teodorit: „Fiindcă în toate a arătat Dumnezeu oarecari vitejii, luptându-se asupra vrăjmaşilor, şi slobozind pe cei cu nedreptate robiţi, zugrăveşte astfel cu cuvântul pâraie de sângiuri, şi morţi călcându-se, zăcând neîngropaţi şi daţi câinilor spre mâncare". Iar Teodor zice: „Zicerea *ca* este pricinuitoare [cauzală] [fiind pusă] în loc de pricină, căci nu se izbăvesc aceia ca să-i omoare pe aceştia; ci, dimpotrivă, pentru izbăvirea acelora pe cei care se împotrivesc, [El] îi ucide".

limba câinilor Tăi din vrăjmaşii de la Dânsul.

Şi aici, aceasta trebuie a se subînţelege astfel: „Ca să se afunde adică limba câinilor Tăi". Iar *câini ai Lui Hristos* sunt Apostolii, după dumnezeiescul Chiril, pentru că ei, hămăind asupra gândiţilor lupi - demonii - şi gonind pe toţi vrăjmaşii şi luptătorii credinţei, aşa păzesc oile cele cuvântătoare şi turma lui Hristos. Deci limba cea gândită a acestor Apostoli s-a vopsit, limpind din sângele vrăjmaşilor, că *din vrăjmaşi* trebuie a se înţelege „din sânge"; iar *de la Dânsul* însemnează că adică s-a vopsit limba lor de la El, adică de Dumnezeu şi Părintele ajutându-se. Metaforic este însă şi cuvântul acesta, pentru că după ce este omorât vrăjmaşul, atunci şi câinii ucigaşului limpesc din sângele celor ucişi, iar trupurile lor le sfâşie[72].

25. Văzutu-s-au umbletele Tale, Dumnezeule,

„S-au văzut, zice, căile şi umbletele şi petrecerile vieţuirii Tale celei în trup, Doamne, pentru că Însuşi văzători ai acestora şi iubitori au fost Apostolii", despre care şi Varuh a zis: *După acestea însă, pe pământ S-a arătat şi cu oamenii a petrecut* (Varuh 3: 38).

umbletele Dumnezeului meu, ale Împăratului Celui din Cel Sfânt.

Vezi însă, o cititorule, că dumnezeiescul David curat mărturiseşte pe Hristos de Dumnezeu, prea încredinţat fiind despre aceasta. Iar *Sfânt* numeşte acum pe Dumnezeu-Părintele, întru Care fiind [Hristos], de-a pururea este nedespărţit: *Că Eu*, zice, *întru Tatăl sunt, şi Tatăl întru Mine* (In. 14: 10).

26. Mai-nainte au apucat boierii*, ţinându-se de cântători,

Boieri (adică începători, stăpânitori) numeşte aici dumnezeiescul David pe Apostoli, după Atanasie şi Teodorit, precum în altă parte zice: *Pune-i-vei pe ei stăpânitori* [boieri] *peste tot pământul* (Ps. 44: 19). „Deci Apostolii aceştia, zice, mai-nainte au apucat decât toţi cei ce din neamuri au crezut, fiindcă ei mai întâi au crezut în Hristos." Iar *cântători* numeşte pe prooroci, fiindcă ei prooroceau cele despre Hristos cu psaltire şi cu organe: de prooroci aceştia însă ţinându-se aproape (că şi aşa se scrie), adică „aproape de dânşii au fost Apostolii, ţinându-se de dânşii, adică urmând lor şi după vreme, şi după propovăduire"

---

[72] Iar altul zice: „*Picior* al lui Hristos este cel luat din Fecioara, care din patimă S-a vopsit cu sânge; iar *limba câinilor* [este limba] adică a celor necuraţi din vechime ce au gustat din acel preacurat sânge când s-au întors de la Diavolul".

* ἄρχοντες.

în mijlocul fecioarelor [tinerelor] celor ce ziceau în timpane*.

„Apostolii, zice, urmând după proorocie, s-au înfăţişat propovăduind în mijlocul sinagogilor evreieşti, care se numesc fecioare, [numindu-se aşa] adică pentru nedeplinirea [imaturitatea] vieţuirii lor. Iar că *ziceau din timpane* arată că din acestea şi din alte organe lăudau pe Dumnezeu şi, în scurt, pentru slujirea legii cea trupească, că din trupuri se alcătuieşte timpanul. Ori Apostolii s-au înfăţişat în mijlocul bisericilor lui Hristos celor de pe alocuri, care se zic *fecioare*, pentru tinerimea şi nestricarea credinţei. Iar că se numeau *timpanisitoare* era pentru omorârea trupului pentru Dumnezeu, că trup mort este timpanul."[74*]

27. În biserici* binecuvântaţi pe Dumnezeu, pe Domnul din izvoarele lui Israil.

Zicerea aceasta spune mai-nainte despre încetarea şi sfârşitul slujirii după lege, şi prooroceşte despre mulţimea bisericilor lui Hristos celor de pe alocurea [locale], după Teodorit, pentru că, din vechime, era doar o singură biserică - la iudei*. Zice însă şi să binecuvânteze iarăşi pe Domnul din cărţile legii şi ale

---

* τυμπανιστριῶν = lit. „timpanisitoare", după cum redă şi Mitropolitul Veniamin.

[74] Teodorit însă înţelege prin *tinere* sufletele cele ce se iscusesc întru feciorie, şi care aduc lui Dumnezeu dumnezeiasca, dulcea cântare. Iar Atanasie zice: „*Tinere* numeşte sufletele celor ce au crezut, care s-au făcut tari prin Sfântul Botez". Iar Didim zice: „*Cântători* trebuie a numi pe cei ce au isprăvit viaţa cea lucrătoare, iar *timpanisitoare*, sufletele cele ce şi-au omorât mândriile cele de pe pământ, şi care poartă în trupul lor omorârea lui Hristos".

* După unii Sfinţi Părinţi, Hristos a defăimat instrumentele muzicale din legea veche, ca unele ce slujeau mai mult neputinţei trupului - adică neputinţei de a-L lăuda pe Dumnezeu mai mult prin grai, cu toată fiinţa. Omul a devenit el însuşi atunci „instrument" conştient al Proniei cereşti prin care Hristos Îi cântă prin el - şi acesta prin Hristos - lui Dumnezeu-Tatăl. Instrumentul exprimă mult mai puţin(e) trăiri sufleteşti sau rugăciuni, cât zgomot şi viaţă după o lege trupească, aşa cum s-a zis mai sus. Nu întâmplător păgânii de ieri şi de azi folosesc din plin instrumentele prin care îşi exprimă indirect şi în felurite moduri (şi) patimile.

* ἐν ἐκκλησίαις.

* Aici se face deosebire între Biserica lui Hristos, ceea ce este poarta sigură către mântuire, şi biserica „din neamuri, păgână", despre care Eftimie Zigabenul vorbea în alte părţi. Dacă s-ar pune pe picior de egalitate „bisericile" sau locaşurile păgâne de ieri şi de azi sau ale unor confesiuni cu Biserica cea Una, atunci n-am mai avea de fapt nici o Biserică ca trup al lui Hristos, aşa cum ne-a lăsat-o El, sau cum S-a extins El sălăşluindu-Se în noi, ci doar ideile şi credinţele divergente ale unora şi ale altora despre ce înseamnă Biserică.

proorocilor, după dumnezeiescul Chiril, căci cărțile acestea sunt izvoare ale poporului israilitenesc, căruia îi izvora dumnezeiască cunoştinţă, de unde, din aceste izvoare scoțând purtătorii de Dumnezeu Părinți, au alcătuit slavosloviile şi laudele cele către Dumnezeu ale acestui dar nou[75].

28. Acolo Veniamin cel mai tânăr în uimire,

Acolo unde? În bisericile lui Dumnezeu. Iar *Veniamin* numeşte pe Apostolul Pavel fiindcă era din seminția lui Veniamin, fiu al lui Iacov, cel mai de pe urmă [ales de Hristos], după dumnezeiescul Chiril. Iar *mai tânăr* îl zice pentru că în urma celorlalți Apostoli a crezut; iar *întru uimire*, pentru răpirea lui cea întru al treilea cer de care s-a învrednicit, despre care a zis: *Ori în trup, nu ştiu, ori afară de trup, nu ştiu, Dumnezeu ştie* (II Cor. 12: 3), şi iarăşi: *De ne-am uimit* [ieşit din fire], *este pentru Dumnezeu* (II Cor. 5: 13), că întru Pavel s-au plinit şi acelea ce le-a proorocit Iacob pentru seminția lui Veniamin: *Veniamin, lup răpitor, dimineața va mânca încă, şi spre seară va împărți mâncarea* (Fac. 49: 27), căci Pavel mai întâi răpea ca un leu Biserica lui Dumnezeu, şi o mânca cu mânia şi cu socoteala lui cea ucigătoare, iar în urmă [după Botez] dădea altora hrană duhovnicească, cereasca pâine a dumnezeieştilor cuvinte împărțind-o lor[76].

---

[75] Zice însă dumnezeiescul Chiril: „*Izvoare ale lui Israil* ar fi fericiții prooroci, şi mai întâi decât aceştia – legea; deci zice că: «Din altă parte nu se potriveşte nouă a lăuda pe Dumnezeu decât din însuşi aceştia [legea şi proorocii] luând cuvinte». Şi aceasta o zice pentru scrierile cele de străină socoteală ale ereticilor, că din Scripturile legii şi ale proorocilor se binecuvântează Domnul de către cei ce pot scoate înțelesuri din înseşi izvoarele mântuirii apă cu veselie. De aici trebuie a mustra pe cei ce despart Scriptura cea Veche de cea Nouă, că nu pot binecuvânta pe Dumnezeu în adunări neavând ei izvoarele lui Israil, nici pe Domnul lor”. Iar Isihie zice că şi adunarea cea prin case a binecinstitorilor *biserică* se zice, precum scrie Pavel: *Închină-se vouă mult întru Domnul Achilla şi Priscila împreună cu biserica cea din casa lor* (I Cor. 16: 19).

[76] Iar Teodorit zice: „*Izvoare ale lui Israil* potrivit s-ar zice prooroceştile cărți din care aducem lui Dumnezeu dulcea cântare. Şi fiindcă pe lângă cele prooroceşti a arătat nouă şi cele apostoleşti, potrivit adaugă *acolo Veniamin cel mai tânăr*; iar acesta este Fericitul Pavel, că tânăr îl numeşte pe el Cartea Faptelor. Acesta însă întăreşte Biserica şi învață cele dumnezeieşti pe cei ce cred. Potrivit şi la aceea a pomenit proorocescul cuvânt, adică de *boierii iudei* şi celelalte zicându-le”. Iar Atanasie zice: „Acolo, unde? În mijlocul celor ce cântă. Potrivit însă, mai întâi decât ceilalți a pomenit de Pavel, fiindcă mai mult decât ceilalți s-a ostenit”.

boierii lui Iuda, povăţuitorii lor, boierii Zabulonului, boierii Neftalimului.

Povăţuitori, zice, ai Bisericii lui Hristos vor fi Apostolii, pe care i-a arătat celor dintâi ai seminţiilor, a lui Iuda, zic, a lui Zabulon, şi a lui Neftalim: că Iacov, fratele lui Dumnezeu, şi ceilalţi fraţi ai Domnului, după Teodorit, aveau Patriarh şi strămoş pe Iuda, iar Petru, Andrei, Filip, şi Ioan erau din ţinutul Betsaidei; despre Matei şi Iacov al lui Alfeu se istoriseşte că petreceau în Capernaum; acestea toate erau ale Galileii, iar Galileea iarăşi a fost dată moştenire Patriarhilor: lui Zabulon şi lui Neftalim, aşijderea şi ceilalţi Apostoli se pogorau din alţi Patriarhi. Iar *boieri* i-a numit nu ca începători şi stăpânitori ai patriei lor, ci ca pe nişte mai aleşi şi mai preţioşi, pentru sufleteasca şi duhovniceasca lor nobleţe; ori *boieri* i-a zis [ca trăgându-se] din Iuda, şi din Zabulon, şi din Neftalin, din afară înţelegându-se prepoziţia „din"[77].

29. Porunceşte, Dumnezeule, Puterii Tale;

Aceasta se zice către Dumnezeu-Părintele ca să poruncească Puterii Sale, adică Fiului Său, cele despre propovăduirea Evangheliei. Şi să nu te temi de zicerea *porunceşte*, că aceasta se zice Lui după omenitate, precum şi Însuşi Fiul a zis aceasta: *Însuşi (Părintele) a dat Mie poruncă ce să zic şi să grăiesc* (In. 12: 49). Iar cum că puterea Părintelui este Hristos mărturiseşte Pavel, zicând: *Hristos, Puterea lui Dumnezeu, şi Înţelepciunea lui Dumnezeu* (I Cor. 1: 24).

întăreşte, Dumnezeule, aceasta pe care o ai făcut întru noi.
30. De la Biserica Ta în Ierusalim,

Cuvântul acesta se zice către Fiul, după dumnezeiescul Chiril, pentru ca să se întărească propovăduirea Evangheliei „pe care o ai lucrat întru noi, zice, adică pentru noi, adică ai gătit şi ai împlinit aceasta prin omenitatea ceea ce Ţi-ai luat, că aceasta s-a făcut biserică şi locaş al Dumnezeirii", după Teodorit[78]. Aceasta,

---

[77] Ori i-a zis pe aceştia *boieri ai lui Iuda, şi ai lui Zabulon, şi ai lui Neftalim* fiindcă au stătut stăpânitori de obşte şi începători peste tot pământul: *Că-i vei pune*, zice, *pe ei stăpânitori peste tot pământul* (Ps. 44: 19).

[78] Ori aceasta se înţelege, după acelaşi Chiril, despre trup: „Şi oarecum le arată cu degetul trupul cel neputincios şi căzut în moarte din pricina călcării făcută de Adam şi blestemul cel dintru început. Deci se roagă ca să izbăvească trupul din stricăciune şi să-l îmbrace în nestricăciune, care o va şi face Domnul la vreme, când Se va pogorî din ceruri, şi morţii se vor scula nestricaţi". Şi Teodorit zice: „Adevereşte [βεβαίωσον = întăreşte, fă să dăinuie, fă neschimbat], zice, darul ce ne-ai dăruit, Stăpâne, pentru trupul Tău, pe care

zice, o ai făcut de la locaşul Tău, adică prin locaşul trupului Tău Celui ce a petrecut în Ierusalim şi *a propovăduit peste Sion, muntele cel sfânt al Lui, porunca Domnului* (Ps. 2: 6-7).

Ţie vor aduce împăraţii daruri.

„Ţie, zice, Doamne, vor aduce împăraţii neamurilor cei de pretutindeni daruri. *Daruri* însă sunt sfintele biserici, precum şi moşiile cele afierosite la sfintele locaşuri şi mulţimea celorlalte felurite afierosiri. Vor aduce însă acestea Ţie, fiindcă Te-au cunoscut Împărat al lor fără de moarte, Dumnezeu fiind." Se înţelege zicerea aceasta şi altfel, după schimbare*, că: „Din locaşul Tău cel din toate locurile, la Ierusalimul cel de sus vor aduce Ţie împăraţii daruri, pentru ei aducând darurile lor cele de jos [materialnice] la locaşurile cele simţite şi sfinte, iar prin acestea, gânditoreşte le aduc pe cele către cer către mare cuviinţa Ta"[79].

31. Ceartă fiarele trestiei,

„Ceartă, zice, astupă gurile gândiţilor lei, Doamne, adică ale sălbaticilor şi ale neomeneştilor demoni, după Atanasie, care se încuibează întru uşurătatea şi nerodirea oamenilor celor neîntăriţi întru credinţă, precum se încuibează leii şi fiarele în stufurile cele uşoare şi neroditoare." Despre Diavolul zice însă şi Iov acestea: *Sub multe feluri de copaci doarme* [fiara]*: lângă papură, trestie şi rogoz* (Iov 40: 21), căci prin aceste numiri însemnează Iov că diavolul se odihneşte în acei oameni care au însuşirile ziselor saduri [specii], adică întru cei ce au uscăciune [lipsă] de fapta bună, şi umezeală de [înclinare către] iubirea de

---

dintre noi l-ai luat, pe care l-ai pus mai presus de toată începătoria, şi stăpânirea, şi puterea". [Trupul lui Hristos este un dar către Biserică, mai exact, extinderea trupului lui Hristos prin Euharistie în cei ce cred în El este un dar către noi, un mijloc de a ne împărtăşi de slava Lui, de a ne sfinţi. De aceea spune şi Apostolul Pavel că Biserica este trupul lui Hristos. De aici vine şi rugăciunea Bisericii, aşa cum o vede Teodorit mai sus; cu alte cuvinte zice aşa: „Revarsă peste noi slava Ta, Stăpâne, ca prin împărtăşirea de trupul Tău jertfit şi înviat pentru noi să se sporească şi să întărească harul Tău întru noi, ca şi noi să fim ridicaţi mai presus de lumea aceasta prin moarte şi înviere".]

* ἐναλλαγήν = inversare.

[79] Marele Atanasie însă zice: „*Biserică* numeşte locaşul Lui, iar *împăraţi*, pe cei ce au crezut în Hristos, după cea zisă lor: *Iar voi sunteţi preoţie împărătească* (I Pt. 2: 9). Deci zice: «Ca nişte chemaţi prin credinţă de la locaşul cel de pe pământ, adică de la Biserică la Ierusalimul cel de sus, daruri Îi vor aduce Lui, arătat însă că gândite".

dezmierdare, că astfel sunt şi aceste saduri: papura, trestia şi rogozul, căci odrăslesc în locuri băltoase şi umede[80].

adunarea taurilor întru junicile popoarelor, ca să se încuie cei ispitiți cu argint.

Tauri numeşte aici David pe arhierei şi pe cărturari, şi pe ceilalți boieri ai iudeilor, după dumnezeiescul Chiril şi Atanasie, ca pe nişte sumeți, şi porniți, şi împungători*. Iar *junice* numeşte mulțimile popoarelor cele supuse lor: pentru că şi între vaci, taurul, adică buhaiul, stăpâneşte, iar junicile, adică vacile, se supun[81]. Deci zice că cei mai întâi şi mai puternici ai iudeilor au fost în mijlocul supuselor popoare ca să încuie, adică să oprească, pe Apostolii cei ce erau ispitiți [cercați] în credință şi în fapta bună, atunci când ei se sârguiau să propovăduiască evangheliceasca propovăduire. Că zic Faptele [Apostolilor]: *Chemând arhiereii şi boierii iudeilor pe Apostoli, şi bătându-i, le-au poruncit să nu grăiască întru numele lui Iisus* (Fapte 5: 40). Iar *cu argint* se înțelege în loc de „ca argintul", adică „ispitiți ca argintul", că şi aceasta este o însuşire a limbii evreieşti.

---

[80] Vrednic este de însemnat ceea ce se scrie în Catenă, adică în înşiruirea multor ziceri [în mare măsură citate] ale lui Nichita despre locul trestiei: că zice acesta că este un loc mlăştinos în Palestina în calea ce merge la Ierusalim, care loc se numeşte „stufărie", pentru mulțimea trestiilor. Deci în mlaştina aceea se află încuibați leii sălbatici şi vărsători de sânge, asemenea şi alte fiare care pricinuiesc multă primejduire celor ce se suie la Ierusalim, fără de veste năvălind asupra lor şi omorându-i. Deci, de la lucrul acesta, arătat ne aduce cuvântul dumnezeiescului David la înțelegere ascunsă: că precum fiarele cele sălbatice pricinuiesc primejduire celor ce se suie în Ierusalim, aşa şi demonii, gânditele fiare, vrăjmăşesc şi caută să primejduiască pe cei ce vor a se sui în Ierusalimul cel gândit, adică în ceruri. Această istorie şi Atanasie o pomeneşte întocmai.

* κερατιστάς = fig., care se bagă fără ruşine unde nu le fierbe oala.

[81] Iar Teodorit zice: „*Tauri*, adică buhai, numeşte mulțimea iudeilor, pentru obişnuita lor sumeție; iar *junice*, mulțimea popoarelor, pe cei ce din neamuri au crezut. I-a numit însă cu numire nouă, mai-nainte spunând proorocescul cuvânt ridicările asupra ale evreilor, pe care le făceau la începutul propovăduirii asupra bine-cinstitorilor: «Cu aceasta, zice, vor face, vrând a-i închide, şi de moştenirea cea bună dată lor a-i lipsi, pe cei care, ca argintul lămurindu-se, s-au arătat ispitiți [iscusiți, cercați]». Aceasta şi pentru aceeaşi şi fericitul Pavel o a zis: *Aceia vă pizmuiesc, dar nu cu gând bun; ci vor să vă abată pe voi, ca să-i iubiți pe ei* (Gal. 4: 17). Iar de vreme ce şi între neamuri erau oarecari care grăiau împotrivă, şi toate felurile de omorâri le făceau sfinților, potrivit şi despre acestea zice". Iar Atanasie zice: „Ceartă pe cei gândiți şi pe cei simțiți, ca să nu se oprească propovăduitorii Evangheliei a nu mai propovădui, că *argint* zice pe dumnezeieştile cuvinte".

32. Risipeşte neamurile cele ce voiesc războaie,

„Risipeşte, Doamne, zice, neamurile acelea ce vor a război Biserica Ta, atât neamurile cele simţite, cât şi cele gândite ale demonilor."

veni-vor soli din Egipt;

Prin *Egipt* să înţelegi, o cititorule, tot pământul neamurilor, căci pe acesta îl stăpânea Diavolul - Faraon cel gândit. Deci prooroceşte David că din tot pământul, din toate neamurile vor veni credincioşi la Hristos, care vor soli (adică vor mijloci) pentru toată lumea[82].

Etiopia mai-nainte va apuca mâna ei la Dumnezeu.

Va apuca este aici în loc de „va ajunge", adică Etiopia va întinde mai întâi mâna sa către Dumnezeu, căci cel ce ajunge îşi întinde şi mâna, şi aşa ajunge lucrul cel ce este departe: din urmare dar, adică din ajungere, a arătat aici înaintarea, adică întinderea mâinii, că a întins – după dumnezeiescul Chiril, şi Teodorit, şi Atanasie – Etiopia către Hristos pe puternicul famen al împărătesei Candachia a Etiopiei, care era rânduit şi asupra gaziei (adică a vistieriei) acestei împărătese, precum povestesc Faptele Apostolilor (cap. 5: 40), că pe acesta l-a numit David *mână* a Etiopiei. De prisos însă este *mai-nainte* la „va ajunge". Iar unii zic că prin Egipt arată tot pământul, căci Diavolul – gânditul Faraon – împărăţea în tot pământul. Iar prin *Etiopia* se arată şi marginile lumii, după Atanasie, pentru că cei mai de pe urmă decât toţi ceilalţi oameni se socotesc a fi etiopienii cei ce locuiesc la răsărit şi la apus[83]. Drept aceea, şi în altă parte însuşi David a zis: *Îşi vor aduce aminte şi se vor întoarce la Domnul toate marginile pământului* (Ps. 21: 29). Iar aici, *mai-nainte va apuca mâna*, înţelegem simplu în loc de „va întinde Etiopia mâinile sale, atunci când se vor ruga către Hristos întru care au crezut"[84].

---

[82] Zice însă Teodorit: „A pomenit mai întâi Egiptul, ca de unul ce din vechime fusese încununat cu stăpânirea păgânătăţii. Pomeneşte însă de dânşii şi Faptele Apostolilor, povestind despre cei ce se adunaseră la ziua Cincizecimii".

[83] Despre aceasta a zis şi Omer [Ὅμηρωσ, autor neindetificat], anume că: „Etiopienii se arată a fi cei mai din urmă dintre oameni".

[84] Altul însă zice că, cu adevărat, Etiopia însemnează pe toate neamurile cele ce erau înnegrite de păcate, pe care le arată şi Mireasa cea din Cântarea Cântărilor, prin pocăinţă zicând: *Neagră sunt eu şi frumoasă* (Cânt. Cânt. 1: 4); *neagră* - din pricina idolatriei şi răutăţii; iar *frumoasă* - din pricina depărtării din acelea. Că Israil, depărtându-se pe sineşi de la împărtăşirea bunătăţilor, veneau etiopienii cei din păgâni, alergând la credinţă, şi cei

33. Împărăţiile pământului, cântaţi lui Dumnezeu, cântaţi Domnului.

Această zicere este tâlcuirea şi lărgirea* celor două ziceri de mai sus: fiindcă porunceşte tuturor neamurilor – după ce vor crede în Hristos – împreună cu împăraţii lor să cânte Lui cântări duhovniceşti şi psalmo-cântări.

Diapsalma.

34. Celui ce S-a suit peste cerul cerului, spre Răsărituri.

„Cântaţi, zice, Domnului, Care S-a suit în cerul cerului la răsărit, adică arătat [cu putinţă a fi văzut de mulţi], de jos privind Apostolii, şi de sus, îngerii cei fără de trup." Căci când S-a pogorât Domnul din cer pe pământ, la apus S-a pogorât, adică nearătat, fără a şti cineva, negrăit ascuzându-Se Dumnezeirea Sa*, iar când, dimpotrivă, S-a suit de la pământ la cer, atunci S-a suit la răsărituri, adică arătat, că aceasta însemnează *spre răsărituri*[85]. Iar unii zic că pentru aceasta a zis *spre răsărituri*, fiindcă din partea cea mai dinspre răsărit a Ierusalimului S-a înălţat Domnul: că Muntele Măslinilor, din care S-a înălţat la cer, se află la răsărit de Ierusalim. Iar *cer al cerului* a numit cerul ce se află mai presus de tărie, pe care l-a făcut Dumnezeu mai-nainte decât toate simţitele zidiri: că acel cer dintâi este cer al tăriei, ca unul ce este mai înalt decât acela; iar tăria iarăşi este cerul nostru, al oamenilor.

---

ce oarecând erau departe se fac aproape, cu apa cea tainică spălându-şi negreala, încât Etiopia a ajuns astfel cu mâna ei la Dumnezeu, adică atunci când se roagă, ori şi când aduce Împăratului ca daruri aromatele bunei-cinstiri şi aurul cunoştinţei de Dumnezeu, şi pietrele cele scumpe ale lucrării poruncilor şi a faptelor bune".

* ἐξήγησις καὶ ἑρμηνεία.

* Ascunzându-Se din pricina neputinţei celor mulţi de a o vedea şi înţelege, şi pentru că Fiul Omului, după cum Însuşi zice, nu se slăvise. Căci nu putea primi slavă de la oameni pentru ceea ce încă nu împlinise cu desăvârşire.

[85] Iar Eusebie zice: „Zicerea *spre răsărituri* este spre pildă: că precum soarele merge de la Apusuri spre Răsărituri, tot întru acest chip şi Domnul oarecum din zănodiile [văile] iadului S-a suit peste cerul cerului. Iar în loc de *spre Răsărituri*, Achilla a zis «din început» [...], iar Simmah, «din cea dintâi», potrivit cu aceasta: *Părinte, preaslăveşte-Mă cu slava pe care am avut-o la Tine mai-nainte de a fi lumea* (In. 17: 5)". [Adică: din început, din „zilele" veşniciei, când eram plin de slavă, am venit acum - chip de rob luând şi fără slavă fiind - în văile iadului spre a-i mântui pe cei legaţi de el, şi a-i duce prin Înviere spre Răsăritul cel de sus.]

35. Iată, va da glasul Său, glas de putere.

Glasul lui Hristos sunt Apostolii, fiindcă grăiesc cuvintele lui Hristos. Apostolilor dar le-a dat Hristos pe Duhul Cel Sfânt în ziua a cincizecea [Cincizecimii], după Teodorit, iar pe Duhul Cel Sfânt L-a numit aici *glas de putere*, glasul adică, căci despre el scrie dumnezeiescul Luca: *Şi s-a făcut fără de veste vuiet din cer, ca de suflare de vânt ce vine grabnic* (Fapte 2: 2). Iar *vuietul** se zice şi *glas*; iar mai jos încă zice (...) *şi făcându-se vuietul acesta* (Fapte 2: 6). Iar *de putere* zice pentru că şi Domnul, pe Duhul Sfânt, Putere L-a numit, zicând: *Iar voi rămâneţi în cetatea Ierusalimului, până ce vă veţi îmbrăca cu Putere de sus* (Lc. 24: 49). Ori şi altminterea se înţelege zicerea aceasta, după Eusebie: „Glasul lui Dumnezeu este Mergătorul-Înainte Ioan, că este *glasul celui ce strigă în pustie* (Is. 40: 3). Iar glas de putere este Hristos, fiindcă cuvintele Lui urmau şi [erau însoţite şi de] dumnezeiasca putere, făcând minuni, că îndată ce zicea Domnul cuvântul, îndată se făceau şi minunile ce le voia”[86].

Daţi slavă lui Dumnezeu,

Acest cuvânt se zice de David către creştini, îndemnându-i să slăvească pe Dumnezeu, care i-a învrednicit de o iubire de oameni ca aceasta[87].

peste Israil mare este cuviinţa Lui,

„Întru omul cel văzător, zice, se cunosc măririle lui Dumnezeu, deoarece Israil se numeşte «minte ce vede pe Dumnezeu»”, că omul cel ce se orbeşte de patimi nu poate înţelege câte şi ce fel de lucrări şi minuni a întrebuinţat Dumnezeu pentru mântuirea noastră. Ori şi altminteri se înţelege, adică în Biserica credincioşilor, care gânditoreşte vede pe Hristos, în care Biserică, zice, se fac minunile lui Dumnezeu, că şi Biserica a luat putere de la Dumnezeu totdeauna a lucra minuni[88].

---

* ἦχος = sunet, zgomot; glas.

[86] După Eusebie însă, aceasta se înţelege prin aceea că Domnul, plinind proorociile cele pentru El, le-a dat glas de putere, căci cele ce se zic despre lucruri viitoare par a fi neputincioase din pricina neştiinţei isprăvii [neştiinţei pricinuite din aceea că nu s-au isprăvit]; dar atunci când se plinesc, El le va da glas cu putere.

[87] Iar Atanasie zice: „Daţi Lui slavă nu numai prin cuvinte, ci şi prin fapte, după cea zisă: *Slăviţi dar pe Dumnezeu întru trupul vostru şi întru duhul vostru* (I Cor. 6: 20)”. Aceleaşi le zice şi Teodorit, adăugând şi aceasta: „Cei ce dobândesc atâtea daruri, drept este prin toate a slăvi pe Făcătorul de bine”.

[88] Zice Teodorit: „Din Israil pogorându-se cu neamul Sfinţii Apostoli, prin minunile cele cu lucrul au arătat marea lucrare a lui Dumnezeu”. Şi Eusebie: „Întru adevăratul Israil este marea cuviinţă a lui Dumnezeu, că nu toţi din Israil sunt Israil”. [Cu alte cuvinte, nu toţi israilitenii sunt israiliteni, tot aşa, nu toţi creştinii sunt noul popor Israil.]

şi puterea Lui în nori.

Nori zice David acum pe Apostoli, pentru că aveau însuşirile norilor, şi erau mai presus de lucrurile pământeşti, plini fiind de apa cea duhovnicească ca şi norii, pe care apă, trăgând-o din adâncurile Duhului, cu aceasta adăpau sufleteştile holde ale credincioşilor[89].

36. Minunat este Dumnezeu întru sfinţii Săi, Dumnezeul lui Israil;

„Singuri sfinţii, zice, sunt destoinici a se minuna de Dumnezeu, fiindcă au putere a înţelege iconomiile cele de mare-cuviinţă şi dumnezeieştile, cuviincioasele Lui lucrări", după dumnezeiescul Chiril[90]. Pretutindeni însă numeşte David pe Hristos – Dumnezeu al lui Israil, adică al creştinilor, El fiind şi Cel ce face bine poporului cel vechi al evreilor, fiindcă nu este un Dumnezeu al acestora şi Altul al acelora, ci Unul şi Acelaşi[*].

Însuşi va da putere şi întărire poporului Său.

„Hristos Acesta, zice, va da putere poporului celui nou al creştinilor": *putere* adică spre a se izbăvi de rătăcirea idolilor, iar *întărire*, spre a rămâne totdeauna întru neprihănita credinţă a lui Hristos[91].

---

[89] Iar Teodorit zice: „*Nori* sunt cei ce au primit învăţătorescul dar după Apostoli, căci, ca oarecare nori din marea Preasfântului Duh, ploaia scoţând-o, aduc oamenilor adăparea". Ori zicerea *puterea Lui în nori* se înţelege în loc de „mare, şi înaltă, şi văzută", după Nichita.

[90] Iar Teodorit zice: „Toţi iubitorii de fapta bună, bine-vieţuind, fac a se lăuda Dumnezeu printr-înşii, după glasul Domnul care zice: *Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor ca să vadă faptele voastre cele bune, şi să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri* (Mt. 5: 16)".

[*] Iată cum în iconomia dumnezeiască a Vechiului Testament Hristos nu deţine un loc secundar, El dintotdeauna a fost aproape de Israil lucrând împreună cu Tatăl spre plinirea iconomiei mântuirii la iudei şi la neamuri (cf. şi Mt. 5: 17; 23: 37).

[91] Iar Isihie zice: „Dumnezeul lui Israil este Hristos, că despre Acesta zice Isaia: *Întru Tine este Dumnezeu, şi nu este Dumnezeu afară de Tine, Tu eşti Dumnezeu şi noi n-am ştiut, Dumnezeul lui Israil Cel Mântuitor* (Is. 45: 14). Acesta va da putere şi tărie poporului celui din neamuri ca să fugă de la rătăcire, şi spre a Se întoarce îi va dărui, care ca popor al Său, pentru Hristos, se numesc creştini (La Nichita)". Şi Eusebie: „Dumnezeul lui Israil va da putere poporului Său spre a zice: *Toate le pot întru Hristos, Cel ce mă împuterniceşte* (Filip. 4: 3)".

Bine este cuvântat Dumnezeu.

Cu slavoslovie sfârşeşte David psalmul, zicând: „Fie binecuvântat şi preaslăvit Dumnezeu, Care a iconomisit toate lucrările minunate de mai sus, zice, şi Care le-a făcut*, şi din nou iarăşi a făcut pe poporul creştinilor, şi l-a încredinţat de atât de multe şi cereşti bunătăţi".

Aceasta este tâlcuirea psalmului acesta după anagogie şi după mai înalta* vedere, şi aşa s-a potrivit cu totul la Hristos. Iar ticăloşii evreii se silesc a-l tâlcui istoriceşte şi a-l potrivi la lucrurile lor. Însă nu pot cu adevărat a-l potrivi. Şi trebuie dar să ştim şi cu ce chip trag ei cuvintele acestui psalm la pricinile lor. Deci ei zic: „*Să se scoale Dumnezeu* spre ajutorul lui Israil cel vechi şi trupesc"; apoi, *vrăjmaşi* [v. 1] numesc pe cei de alte seminţii, asemenea însă şi pe cei ce-l urăsc pe el [v. 1], şi pe păcătoşi [v. 2], pe care îi vede ca pe nişte nelegiuiţi. Iar *drepţi* [v. 3] zic pe oamenii cei buni şi drepţi dintre iudei. Aceasta – *cale faceţi Celui ce s-a suit peste apusuri* [v. 4] – zic că s-a zis pentru chivot, poruncind Sfântul Duh să-i gătească cale, prin care [cale] urma să intre Dumnezeu în partea cea de apus a Ierusalimului: că zic ei că Biserica era în locul dinspre apus întru care în urmă s-a pus chivotul. Iar aceasta – *Dumnezeu este în locul cel sfânt al Său* [v. 6] – zic că este în loc de biserica (cea făcută de Solomon), în care Dumnezeu îi pune să locuiască pe iudeii cei de un chip [v. 6, vezi şi nota], adică pe cei ce cred întru Unul şi Singurul Dumnezeu.

Apoi, zic ei, după urmare, psalmul enumără cele ce s-au făcut la ieşirea din Egipt [v. 7 ş.u.]: „A scos Dumnezeu, zic [ei], pe evrei întru puterea Sa, pe cei ce se aflau legaţi în robia Egiptului". Pe aceiaşi însă îi zic şi pe *cei ce amărăsc*, precum am tâlcuit şi noi, care au locuit în Egipt ca în morminturi, fiindcă acolo nu puteau lucra ceva dintr-ale lor, ca nişte robi ce erau. Şi că mergea Dumnezeu înaintea poporului prin stâlpul de foc şi prin nor, şi *că trecea cu poporul în pustie* când şi *pământul s-a cutremurat*, suflarea vifor făcându-se în Muntele Sinai, şi că cerurile le-au plouat mană. Iar *ploaie de bunăvoie* zic pe cea bineplăcută lui Dumnezeu care face îmbelşugarea roadelor. Iar că *moştenirea lor a slăbit*, zic ei, este pentru că a fost zdrobită în Egipt, şi că Dumnezeu *a gătit-o* pe ea, întărind-o cu împărăţie. Iar *dobitoace ale lui Dumnezeu* pe sine se numesc, ca nişte afierosiţi lui Dumnezeu.

---

* ἔπλάσε = zidit, creat etc. Termenul se întâlneşte şi la Fac. 2: 7(!). Vezi şi afirmaţia care urmează. Cu alte cuvinte: „pe care le-a zidit din nou". Nu degeaba la Vecernia unită cu Liturghia Sfântului Vasile cel Mare din Sfânta şi Marea Sâmbătă se citeşte primul capitol din Facere, căci atunci, zidirea începea din nou să se zidească – Hristos, Zidirea cea nouă (după trup, ca om), Noul Adam, le-a zidit (şi încă le mai zideşte) pe toate. Vezi pentru aceasta II Cor. 5: 17; Col. 3: 9; Efes. 4: 22 etc.

* ὑψηλοτέραν.

Iar *gătit-ai* [v. 11] zic [că se referă la] bunătățile cele gătite poporului Său cel sărac, cel ce rătăcea în pustie, neavând un loc al său, iar pe *cei ce binevestesc* [v. 12] îi zic pe prooroci, fiindcă şi ei vesteau poporului iudeilor ca să împartă prăzile vrăjmaşilor şi să le afierosească spre frumusețea şi împodobirea bisericii lor [v. 13]. La aceasta însă mint iudeii, fiindcă nici o pradă nu au afierosit spre împodobirea bisericii, ci aceasta se înțelege după alegorie, precum am şi tâlcuit. Iar *iubit* zic pe David şi pe Solomon. Iar aceasta [v. 14] – *De ați dormi în mijlocul hotarelor* –, ei zic [o răstălmăcesc astfel]: „De vă veți statornici în locurile pământului făgăduinței care vi s-a sortit, aşa de mult vă veți îmbogăți, încât *aripile acelei porumbițe* (pe care oamenii cei foarte bogați obişnuiau a o pune pe acoperământul caselor lor, făcută de ipsos [calcar] spre semn de mai bunăsporire), adică ale acestor aripi de ipsos ale porumbiței, zic ei că vor fi făcute de argint; iar cele de pe umere, adică spatele, după grumazul ei se vor împodobi cu galben de aur. Însă noi nu am aflat nicăieri să fi fost puse pe casa vreunui evreu o astfel de porumbiță. Iar cele următoare, adică aceasta: *când osebeşte (...) împărați*, ei o înțeleg cum că atunci când va alege cerescul Dumnezeu împărați peste Ierusalim, atunci vor străluci popoarele cele din Ierusalim.

Iar *munte al lui Dumnezeu* numeşte Sionul: *munte gras*, pentru că îngraşă oile, şi *munte închegat* pentru că pricinuieşte lapte dobitoacelor cu mulțimea păşunii lui. Iar despre aceasta - *pentru că Domnul va locui până în sfârşit* - am spus că evreii nu au nimic adevărat de zis [vv. 16, 17]. Iar *car al lui Dumnezeu* se numesc iudeii pe sineşi, zicând că pe dânşii se odihneşte Dumnezeu; iar *cu miile înmulțit* zic ei pentru multa lor mulțime, *cei ce prisosesc* dintre dânşii aflându-se cu miile, îmbelşugați fiind cu bogății; şi socotesc că Domnul este întru dânşii, [Domnul] Care era şi în Sinai cu strămoşii lor [v. 18]. Zic însă şi către Dumnezeu că: „Înalt Te-ai socotit de către toți, şi ai robit robie prin poporul iudeilor, cel ce a biruit pe vrăjmaşi, şi ai luat afierosiri*; aşijderea ai luat şi pe acei oameni ce mainainte erau nesupuşi [*nu se plecau*], *pentru ca să locuieşti întru dânşii* [vv. 17, 19] împreună cu poporul Tău Israil, care slujesc Ție". Iar zicerile cele de aici înainte [v. 20 ş.u.] sunt arătate*: „*Ale Domnului*, zic ei, *sunt ieşirile morții*, Care *va sfărâma capetele* celor de alte seminții, şi creştetul lăcomiei oamenilor celor ce umblă întru greşale [v. 22]". Zic ei că: „Iarăşi a zis Domnul că: «*Mă voi întoarce*, adică voi izbăvi pe poporul Meu din țara Vasanului, peste care a împărățit împăratul Og, şi-l voi izbăvi pe el din *adâncul mării* sângiurilor - că pâraie de sângiuri au curs atunci din uciderea ostaşilor lui Og - ca să se întingă, adică *să se afunde piciorul Tău*, adică al evreului, în sângele celor junghiați; *şi însăşi limba câinilor Tăi* să se vopsească din sângele vrăjmaşilor lor prin Însuşi Dumnezeu [vv. 23, 24]".

---

* Aici pare că se referă la v. 19 unde se zice *luat-ai daruri* (δόματα); aici, în schimb, zice „şi ai luat afierosiri" (ἀφιερώματα = felurite daruri ce se aduceau la templu, sau consacrări ale unor evrei pentru osebite slujiri). Vezi şi tâlcuirea la locul cu pricina.

* Limpezi, fiind deja tâlcuite, sau lesne de înțeles.

Zic ei însă că s-au văzut *umbletele lui Dumnezeu* [v. 25], adică urmele picioarelor Lui în Muntele Sinai; că zice la Ieşire (cap. 24: 10): *S-au suit în munte Moisi şi Aaron. (...) Şi au văzut locul unde a stătut Dumnezeul lui Israil şi cele de sub picioarele Lui, ca un lucru de cărămidă de sapfir.* Iar prin *sfânt* înţeleg apoi cerul, şi zic: „Mai marii poporului l-au luat pe acesta, fiindcă cântă lui Dumnezeu stând lângă cântăreţi, şi între tinerele cele ce cântă din timpane". Zic ei încă şi câte au urmat după ieşirea din marea robie; că Mariam, sora lui Aaron, ea mai întâi cânta între ceata femeilor celor tinere [v. 26]. Iar *întru biserici binecuvântaţi pe Dumnezeu*, aceasta nu o pot tâlcui după socotinţa lor [v. 27]. Iar *Veniamin* zic pe seminţia lui Veniamin, care era şi mai nouă decât celelalte, că Veniamin a fost fiul cel mai de pe urmă al lui Iacov [v. 28]. Iar *întru uimire* zic pentru că seminţia lor se uimea când se lupta în oştire. Rece* însă este şi această tâlcuire a lor: că cei dintâi care au împărăţit peste evrei au fost cei ai seminţiei lui Iuda, iar apoi boierii lui Zabulon şi ai lui Neftalim, zic, pentru că aceste seminţii ale lui Israil erau vestite pentru vitejiile ce le făceau în războaie.

Apoi [parafrazând v. 29] zic astfel: „«Porunceşte, Dumnezeule, îngerilor Tăi pentru noi», că îngerii sunt *puterea* lui Dumnezeu, «şi întăreşte, zic, Tu, Cel ce ai împodobit împărăţia noastră, dacă nu pentru noi, măcar pentru biserica Ta cea vestită», că aşa înţeleg ei *aceasta*: „de la biserica Ta" [v. 30]. Iar *vor aduce împăraţii daruri* [v. 30], zic ei că [se referă la] împăratul Hiram, cel ce a adus lemne de cedru şi alţii, de asemenea, altele, în vremea lui Solomon, pentru zidirea bisericii. Iar *fiare ale trestiei* [v. 31] zic pe neamurile cele sălbatice care locuiesc prin locuri ascunse şi cu anevoie umblate. Iar [cele zise în continuare de la v. 31 înainte face referire la] adunarea ocârmuitorilor lor în locurile popoarelor cele supuse lor, care ocârmuitori le vor aduna să le îndrepteze şi să se păzească astfel prin ele, pentru *ca să încuie*, adică pentru ca să se izbăvească poporul cel ales „ca argintul" (cf. Ps. 65: 9) prin curăţenia credinţei. Iar aceasta - *veni-vor soli din Egipt* - zic că s-a făcut în vremea lui Solomon, când Etiopia a trimis la el pe împărăteasa sa. Iar celelalte cuvinte următoare [v. 33 ş.u.] se silesc [de asemenea] să le potrivească, se vădesc însă că greşesc. Trebuie însă a ne minuna cum Sfântul Duh, împreună cu slova şi cu istoria a amestecat şi duhovniceasca înţelegere, [dar] şi înălţimea [anagogia] fiecărei ziceri; iar în oarecari ziceri au pus goală* înălţimea şi duhovniceasca înţelegere spre mustrarea grăitorilor împotrivă şi nesupuşilor evrei.

---

* ψυχρὰ = nesimţitoare, indiferentă, neduhovnicească, plină de înstrăinare [faţă de adevăr].

* γυμνὴν. Au privat-o de înţelesul adevărat, au lăsat-o goală.

PSALMUL 68

Întru sfârşit, pentru cei ce se vor schimba (In. 2: 17; Rom. 10: 11). Psalm al lui David.

Întru sfârşit se suprascrie psalmul acesta pentru sfârşitul şi isprava prezicerilor celor ce se cuprind într-însul. Iar *pentru cei ce se vor schimba* este deoarece pomeneşte despre schimbare şi prefacerea lucrurilor. S-a închipuit însă, după Teodorit, dinspre faţa poporului evreilor cel robit în Babilon care s-au schimbat, pentru că, de unde erau robi, s-au făcut iarăşi slobozi; şi în locul întristării, au locuit iarăşi în patria lor. Se potriveşte însă psalmul acesta şi fiecărui creştin care are război atât cu trupul, cât şi cu sufletul[92].

1. Mântuieşte-mă, Dumnezeule, că au intrat ape până la sufletul meu.

Ape numeşte David revărsarea necazurilor şi a ispitelor celor ce se aduc fie de la văzuţii vrăjmaşi, fie de la cei nevăzuţi, adâncul căror ispite îneacă pe cel ce va cădea într-însele: „Apele acestea ale ispitelor, zice, peste trupul meu s-au revărsat, [dar] şi până la însuşi sufletul meu". Arată însă cu cuvântul acesta covârşirea durerii şi a necazului.

2. Afundatu-m-am în noroiul adâncului şi nu este stare.

Oarecari manuscrise însă au „în materia adâncului" totuşi şi noroiul, iar materia este locul cel de jos al apei din adânc, care loc este plin de glod[93]. Însă

---

[92] Iar dumnezeiescul Chiril şi Atanasie zic că psalmul acesta cuprinde o rugăciune a lui Hristos dinspre faţa omenirii, şi pricinile pentru care L-au răstignit iudeii, şi primejdiile cele ce li s-au întâmplat iudeilor după răstignire, şi introducerea în vieţuirea Evangheliei. Adaugă însă Teodorit că psalmul cuprinde şi proorocie despre pătimirile Mântuitorului, şi pieirea evreilor cea pentru acestea.

[93] Iar dumnezeiescul Chiril înţelege că acestea se zic dinspre faţa lui Hristos, atunci când S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte. Şi dumnezeiescul Atanasie zice: „Fiindcă a luat asupră-Şi păcatele noastre, şi pentru noi suferă dureri, potrivit Se roagă a Se izbăvi din ispite, care ca un puhoi au înconjurat sufletul Lui". Aceasta o zice şi Eusebie. Şi Didim zice: „Cei ce se roagă împăratului pentru cei ce au greşit, pledează pentru ei, făcându-se sprijinitori ai lor, asupra lor luând cele ce se zic; şi sfinţii încă, despre alţii grăind, zic: «Am greşit, am nelegiuit, am nedreptăţit». Cu mult mai vârtos Mântuitorului cu covârşitoare purtare de grijă s-au făcut rugători [παράκλητος = mijlocitori] pentru toată lumea, fiind, ca şi Dumnezeu, dătători [împlinitori] ai cererilor".

metaforic (adică după schimbare) şi din asemănare este cuvântul acesta, deoarece zice [aşa]: „Precum cei ce cad în locul cel mai de jos şi mai tinos al apei nu află fund şi loc sigur ca să stea, ci totdeauna se afundă în jos, aşa şi eu, căzând în locul cel mai de jos al necazurilor, nu aflu chip a mă scula de acolo".

3. Venit-am întru adâncurile mării şi viforul m-a potopit.

Stihul acesta şi cele două de mai sus arată unul şi acelaşi lucru, adică cum că: „Eu m-am afundat de primejdii şi ispite", pe care cu osebire le-a numit, că *ape* adică le-a zis, pentru că curg ca apele şi îneacă pe om, iar *noroi al adâncului* îl zice deoarece nu are fund, iar *adâncuri ale mării*, pentru multa lor mulţime, şi pentru sărătură şi amărăciune, iar *vifor*, pentru grabnica pornire ce o au[94].

4. Ostenit-am strigând, amorţit-a gâtlejul meu, slăbit-au ochii mei, nădăjduind eu spre Dumnezeul meu.

„Ostenit-am, zice, strigând către Tine, Doamne, şi a amorţit gâtlejul meu de multele strigări ce fac, şi ochii mei au slăbit şi au obosit, privind la Tine cu toată puterea şi fără încetare*; iar aceasta am păţit-o pentru că numai întru Tine nădăjduiam, şi de la Tine numai aşteptam ajutor."[95]

---

[94] Iar după Grigorie Teologul şi Marele Vasile, *marea* s-a numit în fel pilduitor [la figurat] de către Scriptură vieţuirea noastră cea lumeasca şi cele omeneşti; că şi întru această mulţime [de valuri, de apă] este sărătura şi nestatornicia. Mie mi se pare că şi preaminunatul David, lăsându-ne învăţătură de mărturisire, a înţeles viaţa aceasta nestatornică, şi împătimită, şi tulburătoare, pe care o numeşte atingătoare [sau întinătoare] de suflet, [dar] şi adâncuri ale mării, şi vifore. Iar Teodorit zice: „Împestriţează [împodobeşte] cuvântul cu osebite icoane [imagini, metafore], neaflând o icoană vrednică pentru mâhniciunile care îl ţineau". Iar Marele Atanasie zice: „Acestea le pătimea omeneasca fire, ţinută fiind de către păcat în moarte şi întru însuşi locul iadului, pe care şi *noroi al adâncului* şi *fund al mării* îl numeşte".

* διόλου.

[95] Teodorit însă zice că de la metafora aceasta a pus stihul acesta, adică din a acelora ce obişnuiesc să aştepte pe cineva, şi care cunosc când se întoarce dintr-un loc depărtat, care şi căile le cercetează, şi îndelung privesc către cel spre care nădăjduiesc: „Am obosit, zice, aşteptând ajutorul Tău". Iar Isihie zice: „Şi cum cineva, nădăjduind spre Dumnezeu şi slăbindu-i ochii, să nu se facă cu mult mai tare? Dar *ochi ai Săi* îi zice pe Apostoli, care în vremea patimii au slăbit şi s-au împrăştiat".

5. Înmulțitu-s-au mai mult decât perii capului mei cei ce mă urăsc în zadar.
6. Întăritu-s-au vrăjmaşii mei, cei ce mă prigoneau pe mine cu nedreptate;

„Cei ce mă urăsc, zice, sunt mulți la număr, şi tari întru putere; şi cei ce mă prigonesc cu nedreptate, şi fără a avea vreo pricină."[96]

cele ce nu am jefuit, atunci am plătit.

Cuvântul acesta este metaforic şi [luat] din asemănarea oamenilor acelora care plătesc cu nedreptate cele ce nu au răpit de la cineva. Arată însă cu aceasta David că: „Pentru cele ce nu am nedreptățit, pentru acelea atunci plăteam, adică luam pedeapsa"[97].

---

[96] Credincioşii însă se zic *peri ai lui Hristos*, ca podoabă a Lui, şi ca morți față de acestea de acum, şi ca cei ce umblă pe calea cea strâmtă, față de care cei ce umblă pe calea lată şi desfătată sunt mai mulți. Iar Teodorit zice că stihul acesta nu se zice dinspre fața Domnului, ci dinspre fața robilor evrei [din Babilon]. Zice însă şi Marele Atanasie: „Mulți sunt demonii vrăjmăşitori ai firii omeneşti, care, nefiind cu nimic nedreptățiți de către noi, se silesc a ne pierde". Iar Isihie, *peri ai lui Hristos*, pe credincioşi îi zice, că precum capul este cinstit pentru peri, aşa şi Hristos este cinstit pentru credincioşi. [Iată o zicere plină de covârşitoare noime. Pare o parafrază la cuvintele lui Hristos: *Cel ce-l primeşte pe cel pe care îl voi trimite Eu, pe Mine mă primeşte* (In. 13: 20), sau cele mai cunoscute de la Mt 5: 16. Cu alte cuvinte, o importantă parte din pricina pentru care Hristos nu este cinstit sunt credincioşii, adică aceea că prin ei nu străluceşte lumina lui Hristos, ci, adesea, niscai „sfaturi" sau „îndemnuri" de folos sufletesc ale unor „credincioşi" ce-şi închipuie că-L propovăduiesc pe Hristos citând din cuvintele sfinților sau din altă parte. Credinciosul adevărat e cel ce îşi trage viața din Hristos, care e înrădăcinat în El aşa cum sunt perii de pe cap. Hristos Se face cumva mult mai prezent şi mai limpede înțeles atunci când Se coboară între oameni, când unii dintre ei se identifică cu El fără a se confunda. Astăzi parcă Hristos ar fi cumva „exilat" în biserici, iar în afara lor este transformat întru-un subiect tabu, fiind nepotrivit a se vorbi prea mult despre El, căci – zice-se în gândul ispitelor unora – acolo, la biserică, este El, aici suntem noi cu ale noastre, de El ne ocupam duminica etc. Ce-i de făcut? *...să strălucească lumina voastră...*!

[97] Iar Teodorit zice: „De cele ce nu am nedreptățit primesc pedeapsă". Iar Didim zice: „Şi deşi a plătit cele ce nu a răpit (Mântuitorul), cu toate acestea însă, pe noi ne-a izbăvit, ştergând zapisul cel asupra noastră pe care erau siliți a-l plăti".

7. Dumnezeule, Tu ai cunoscut nepriceperea* mea, şi greşalele mele de la Tine nu s-au ascuns,

„Tu, Doamne, eşti Cel ce toate le ştii, Tu ştii şi nepriceperea mea: de m-am arătat adică nepriceput la vreun lucru împotriva vrăjmaşilor mei, (...) de am greşit lor ceva, aceasta nu este neştiută de Tine."[98]

să nu se ruşineze despre mine cei ce Te aşteaptă pe Tine, Doamne, Doamne al puterilor.

Aceasta – *despre mine* – se înțelege aici „pentru mine": „Cei ce Te aşteaptă pe Tine, Doamne, nedobândind ei nădăjduitul ajutor de la Tine [stau şi aşteaptă]", însă *aşteaptă* a zis adică „cei ce Te aşteaptă să Te ia ajutor". Iar *Domn al puterilor* L-a numit fiindcă poate mântui pe cel ce Îl cheamă.

8. Nici să se înfrunteze pentru mine cei ce Te caută pe Tine, Dumnezeul lui Israil.

Această zicerea este asemenea cu cea de dinaintea ei. Iar cei ce caută pe Dumnezeu sunt aceia ce-L caută în vremea relelor întâmplări pe care le pătimesc[99].

---

* ἀφροσύνην = nebunia, prostia...

[98] Iar Grigorie Teologul zice: „Şi Hristos încă, nebunia noastră şi greşalele noastre luându-le asupră-Şi, zice acestea". Ori după Chiril, şi Eusebie, şi Atanasie, şi Didim, *nebunie* zice pe cea de oameni socotită nebunie, pe cea a pătimirii zic! Că s-a făcut Crucea Domnului iudeilor adică sminteală, iar elinilor, nebunie. Şi Pavel aşa zice, că *nebunia lui Dumnezeu, mai înțeleaptă decât înțelepciunea oamenilor este, şi slăbiciunea lui Dumnezeu, mai tare decât tăria oamenilor* (cf. I Cor. 1: 25); *nebunie* adică numeşte patima lui Hristos, iar *slăbiciune* numeşte Crucea: „Deci Tu, Părinte, cunoşti iconomia cea prin Cruce". Iar aceasta – *şi greşalele mele de la Tine nu s-au ascuns* – asemenea este cu aceea: *Pe Cel ce nu a cunoscut păcatul, pentru noi L-a făcut păcat* (II Cor. 5: 21). Iar Teodorit, dând stihul acesta lui David, zice: „Ştii, Stăpâne, că acelora cu nimic nu le-am greşit, însă legile Tale le-am călcat". Iar Eusebie şi Didim zic: „De ar fi fost greşale cele pentru care M-am răstignit, nu ar fi fost ascunse de Tine, de Cel ce toate le ştii; dar n-au fost unele ca acestea, şi în zadar mă prigoneau, ba şi martori mincinoşi punând împotriva Mea, cereau de la Mine cele ce nu am răpit".

[99] Ori după Eusebie, dinspre fața lui Hristos se zice aceasta: „«Fiindcă Eu, zice, pentru aceştia am primit această moarte, ca să piară ruşinea ceea ce s-a făcut de demult prin moarte». Deci însemnează că prin Învierea Lui moartea va lipsi şi se va face de nimic. Acestea fără de schimbare le zice şi Marele Atanasie. [Moartea nu mai e prilej de ruşine şi dezamăgire, adică că tot ce face omul piere în mod tragic, ajungând în final fără valoare, ci a devenit poartă de intrare în slava lui Hristos.]

9. Că pentru Tine am suferit ocară, acoperit-a ruşinea obrazul meu.

Pentru ocara ce o fac vrăjmaşii am spus la Psalmul 41, tâlcuind aceasta: *...când mă ocărau pe mine duşmanii mei, când mi se zicea în toate zilele: Unde este Dumnezeul tău?* Şi după ocara vrăjmaşilor urmează şi ruşinea[100].

10. Înstrăinat am fost fraţilor Mei, şi nemernic fiilor Maicii Mele.

Acestea, precum şi cuvintele următoare, se potrivesc la Hristos, precum se va arăta. Oarecari însă, precum dumnezeiescul Chiril, Atanasie, Eusebie şi Didim, se silesc să potrivească şi aceste ziceri la Acelaşi Hristos Care pătimea după legea firii omeneşti. Şi *fraţi* numeşte aici Domnul pe iudei, pentru că şi Hristos, după omenire, şi iudeii aveau tată pe Avraam. Asemenea îi numeşte şi fii ai maicii Sale, pentru Sara, obştească maică a Lui şi a acelora, că ei au îndepărtat şi au înstrăinat pe Hristos, fiindcă nu L-au primit: *La ale Sale a venit*, zice, *a venit, şi ai Săi nu L-au primit* (In. 1: 11), şi iarăşi: *Nu zicem noi bine că eşti samarinean* (adică străin) *şi ai demon?* (In. 8: 48)[101].

11. Că râvna casei Tale M-a mâncat,

Această zicere s-a plinit când Stăpânul Hristos cu mare îndrăzneală a scos din biserică pe cei ce vindeau şi cumpărau: *Că Şi-a adus aminte*, zice Evanghelistul Ioan, *ucenicii Lui că este scris: Râvna casei Tale M-a mâncat* (In. 2: 17), iar *râvnă* numeşte pe dreapta mânie cea pentru cinstea bisericii.

---

[100] Şi către Părintele, Hristos zice: „Cer să se strice moartea, de vreme ce pe Sinemi M-am arătat că M-am făcut ascultător al Tău. Ceilalţi adică pentru ale loruşi păcate se supun orbilor. Iar Eu, necunoscând păcat, pentru voia Ta am şi pătimit şi am fost hulit (acestea sunt cuvinte ale Marelui Atanasie)".

[101] Iar Eusebie zice că *fraţi* numeşte pe ucenicii Săi, după ceea ce este scris: *Spune-voi numele Tău fraţilor Mei* (Evr. 2: 12), care [fraţi], lăsându-L în vremea patimii, au fugit, că scris este că fraţii Lui nu au crezut într-Însul (cf. In. 12: 37)". Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Acest glas să-l întrebuinţeze tot cel ce este cinstitor de Dumnezeu şi are dreaptă credinţă, că, prigonită fiind Biserica de către vrăjmaşii adevărului, şi slava lui Dumnezeu defăimându-se, atunci conteneşte legea iubirii de fraţi, se slăbeşte aşezarea cea către născători şi către rudenii, şi [drept care] atunci **Dumnezeul** tuturor se cuvine a fi iubit mai vârtos decât toţi ceilalţi". Iar Teodorit potriveşte toate zicerile cele de mai sus la cei robiţi în Babilon. Iar Isihie zice: „Străin S-a făcut Hristos în vremea pătimirii, când toţi ucenicii Lui, lăsându-L, au fugit. Iar prin *maică* să înţelegi adunarea iudeilor şi toată rudenia cea după trup a celor din tăierea împrejur. Iar prin *fii ai acestei maici* să înţelegi pe cei ce s-au lepădat de Dânsul şi au zis: *Iar pe Acesta nu-L ştim de unde este* (In. 9: 29)".

şi ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut asupra Mea.

Şi această zicere o a potrivit Apostolul Pavel lui Hristos, scriind către romani: *Că şi Hristos, nu Luişi a plăcut, ci, precum este scris, ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut asupra Mea* (cap. 15: 3). Deci zice Domnul către Părintele Său că: „Ocările şi batjocurile ce-Ţi făceau păgânii, Eu le-am socotit ca ale Mele, că păgânii şi idolatrii Te luau în râs ca pe un neputincios, pentru că eşti cinstit şi slujit de singur neamul iudeilor, pentru aceasta, Eu am întins credinţa şi cunoştinţa de Dumnezeu întru toate neamurile".

12. Şi am acoperit cu post sufletul Meu, şi s-a făcut spre ocară* Mie.

„Eu, zice, am smerit şi am uscat trupul Meu cu post de patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi, încă şi cu multe altele, însă postirea aceasta s-a făcut Mie ocară şi batjocură, pentru că Diavolul, din pricina acestei postiri, M-a socotit de neputincios şi, pentru aceasta, Mă ocăra ca pe un om simplu, şi nu ca Dumnezeu-om; pentru aceasta şi în felurite chipuri M-a ispitit."[102] Întru altele însă se scrie în loc de *am acoperit*, „am plecat".

---

* βδέλυγμα = urâciune, lucru ce stârneşte scârbă şi respingere. Vezi şi nota de mai jos. Lucrările Domnului în general, pătimirea Sa cu deosebire e de natură să răvăşească, să strice lucrările sau stăpânirea Diavolului, drept care acesta din urmă nu poate stârni decât mânia ticăloşilor evrei împotriva Lui, care n-au ochi să vadă şi urechi să audă şi să înţeleagă cele mântuitoare, încep prin urmare să-L ocărască pe Domnul, Cel ce voia să strice lucrările Diavolului lucrate întru ei, şi, în general, în cei din păgâni. Cei aprinşi cu astfel de ocări nu ne pot stârni la rândul lor decât mila şi compătimirea noastră, sau, în cel mai rău caz, ieşirea din mijlocul lor, după porunca Apostolului (cf. II Cor. 6: 17). Toată această încercare de răvăşire şi stricare a lucrărilor celui rău va continua până la sfârşit, vrăjmaşii fiind astăzi aceiaşi ca şi atunci (cf. Mt. 27: 25): mai exact complotul evreilor împreună cu stăpânirea lumească (şi cei inconştienţi care-i urmează) pentru nimicirea celor ce cred în Hristos, şi chiar a lui Hristos Însuşi, Cel ce vine oarecum ca din viitor, de la sfârşit, spre a strica desăvârşit lucrările celor răi şi a-i osândi pe veci.

[102] Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Postirea este împiedicătoare a ridicării patimilor celor dobitoceşti, care tăinuieşte sufletul de patimile lui: de pofta cea de ocară şi de mânia cea dobitocească". Iar Didim zice că: „Domnul, măcar că deşi rareori mergea cu ucenicii Lui la ospeţe, şi aceasta ca să folosească pe cei ce se adunau acolo prin învăţătura Sa, cu toate acestea, El îndeosebi postea, dar mai cu seamă în vremea pătimirii. Iar când S-a luat mirele, posteau şi ucenicii Lui, precum zice Eusebie. Pentru aceasta, evreii cei cu rău nărav, nevăzând dieta Lui cea îndeosebi postitoare, şi văzând numai petrecerea Lui rară la ospeţe, ziceau că ar fi mâncăcios şi băutor de vin (La Nichita)".

13. Şi am pus îmbrăcămintea Mea sac,

Sac numeşte aici Domnul trupul, pentru asprimea şi închipuirea* Lui[103].

şi M-am făcut lor spre pildă.
14. Împotriva Mea limbuţeau cei ce şedeau în porţi, şi împotriva Mea grăiau cei ce beau vin.

Urma să Se facă Hristos după moartea Sa spre pildă iudeilor ce poate ar fi zis: „Măcar de ar pătimi unele ca acestea vrăjmaşul nostru, care le-a pătimit răstignitul Hristos". Urma încă şi când erau adunaţi evreii să fi grăit bârfiri, ori şi adeseori să fi vorbit împotriva lui Hristos şi să-L fi prihănit. Iar *cei ce şedeau în porţi* a zis pentru că din vechime obişnuiau a sta înaintea porţilor bisericii, sau şi a porţilor cetăţilor, şi acolo vorbeau feluri de cuvinte, şi urmau să fi cuvântat cuvinte de râs împotriva lui Hristos iudeii cei ce se adunau împreună, făcând mese şi benchetuiri. Şi cum că era obicei a şedea prin porţi bătrânimea evreilor, după Isihie, mărturiseşte istoria Rutei, unde scrie că *Booz s-a suit până la poartă şi a şezut acolo şi a zis slugii sale: Şezi aici ascuns, şi a luat zece bărbaţi şi bătrânii cetăţii, şi le-a zis: şedeţi aici, şi au şezut* (cap. 4).

15. Iar Eu, cu rugăciunea Mea către Tine, Doamne,

După ce a isprăvit David cele ce se ziceau împotriva lui Hristos după moartea Lui cea pe Cruce, se întoarce iarăşi înapoi la cele mai-nainte de patima şi moartea Lui: „Eu însă, zice, o Părintele Meu, ştiind cele ce urmau a zice ei

---

* ἀντίτυπος = aici: înfăţişarea.

[103] Iar Didim zice: „*Sacul* însemnează petrecerea Sa cea aspră şi necăjicioasă şi plânsul, dar şi aceasta I s-a făcut Domnului spre pildă, adică ocară [adică S-a făcut privelişte şi ruşine demnă de ocara celor ce L-au osândit la moarte, dar şi a altora care urmau ticăloşilor boieri ai iudeilor], că este lucru obişnuit ca cei răi să ocărască pe cei buni, din pricina pătimirilor cele aspre pe care le suferă. Căci, după Sirah, *ocară este păcătosului cinstirea de Dumnezeu* (Sirah. 1: 22)". Şi Teodorit zice: „Pentru aceasta Mă mâhnesc, şi cu post topesc trupul Meu, (...) dar şi aceasta s-a făcut acelora prilej de râs, şi Mă mâhnesc pe Sinemi şi, cu îmbrăcămintea de sac, îmbrăcându-Mă cu sacul cel plângător [cu îmbrăcămintea de plângere a sacului], iar pe aceasta, nelegiuiţii o au luat prilej de batjocură". Iar Isihie zice că: „Prin *sac* cu adevărat se înţelege aceea că S-a îmbrăcat cu asprimea păcatului nostru".

împotriva mea după moartea Mea, mă rugam (că aceasta trebuie a se înțelege din afară) către Tine cu rugăciunea Mea"[104].

vremea este de bunăvoință.

Aceasta este asemenea cu [zicerea] cea evanghelicească: *Părinte, a venit ceasul* (In. 17: 1), iar *bunăvoință* numește moartea cea prin Cruce, că bunavoință* este voia cea bună*, după dumnezeiescul Chiril și după Teodorit, că bunăvoință a fost a ne face vii prin cruce, noi, cei ce ne omoram de păcat[105].

16. Dumnezeule, întru mulțimea milei Tale auzi-Mă,

Am spus mai-nainte că Domnul se ruga după legea firii omenești și cerea să se izbăvească de ispite, precum ne învață și istoria Evangheliilor, că zice: *Părinte, izbăvește-Mă de ceasul acesta* (In. 21: 27), și iarăși: *Părinte, de este cu putință, treacă de la de la mine paharul acesta* (Mt. 36. 39), și zicerea aceasta este asemenea cu cea de la Psalmul 6: 4: *Mântuiește-mă pentru mila Ta* (Ps. 6: 4).

întru adevărul mântuirii Tale.
17. Mântuiește-Mă de tină, ca să nu Mă afund;

„Singură adevărată mântuire a Ta este, zice, Părintele Meu, pentru că omul nu poate mântui pe alt om asemenea lui." Deci zicerea *întru adevărul mântuirii Tale* se înțelege în loc de „întru adevărata Ta mântuire", că și aceasta este însușire a limbii evreiești. Și ceea ce mai sus a zis *noroi*, aici zice *tină*, asemănările întrebuințate mai sus întrebuințându-le și aici.

---

104 Iar dumnezeiescul Chiril și Atanasie zic că Mântuitorul zice [se adresează] către cerescul Său Părinte: „Deși ei Mă luau în râs, și-Mi răsplăteau rele în loc de bune, cu toate acestea, Eu nu voi înceta pentru dânșii a întrebuința către Tine rugăciune". Și aceasta este arătată din cele ce le-a istorisit evanghelistul, că, și pe Cruce aflându-Se, Se ruga pentru cei ce L-au răstignit". Și Teodorit zice că „Simmah așa a zis [tălmăcit]: «Doamne al Meu, rugăciunea Mea către Tine este», și mai zice: «Acestea făcându-se, eu către tine îmi întind ochiul meu, și ajutorul cel de la tine îl aștept». [Deși textul pare să fie în conglăsuire cu cele de mai sus, este improbabil ca Simmah să se fi referit aici la Hristos.]

* εὐδοκίας.

* ἀγαθὸν δὲ θέλημα.

105 Iar Teodorit zice că Simmah așa a zis: „Vremea este de împăcare, Dumnezeule; destulă, zice, este chinuirea cea adusă asupra mea; vremea este a se sfârși aceasta și iubirea Ta de oameni să se arate".

izbăveşte-Mă de cei ce Mă urăsc şi de adâncurile apelor.

Cei ce urau pe Hristos erau atât simţiţii vrăjmaşi iudei, cât şi gândiţii vrăjmaşi demoni. Iar *ape adânci* numeşte şi nevăzutele lor vrăjmăşii, căci şi adâncul este ascuns şi nevăzut[106].

18. Ca să nu Mă înece pe mine viforul apei, nici să Mă înghită adâncul,

Despre acestea am zis mai sus, [anume] că toate sunt metafore şi asemănări care însemnează covârşitoarele primejdii şi ispitele cele aducătoare de moarte.

nici să-şi închidă peste mine puţul gura Sa.

„O, de nu aş rămâne, zice, în puţul şi în groapa ispitelor", pentru că cel ce cade în vreun puţ, atunci când gura puţului de sus este deschisă, are oarecare răsuflare şi mângâiere, iar când se închide gura puţului, se deznădăjduieşte apoi ticălosul acela cu totul de mântuirea sa[107].

19. Auzi-Mă, Doamne, că bună este mila Ta; după mulţimea îndurărilor Tale caută spre mine.

„Auzi-mă, Doamne, că-mi trebuie mila Ta", iar *după mulţimea îndurărilor Tale* a zis pentru ca să arate că de multe îndurări este vrednic, şi, pentru aceasta, are trebuinţă de mai osebită cercetare şi purtare de grijă de la Dumnezeu[108].

---

[106] Iar Isihie zice: „Îl urau pe El iudeii fiindcă îi mustra în faţă de făţărnicia lor, şi că ţin apa răutăţii întru adânc [în adâncul sufletelor, al vicleniei acestuia], încât uneori Îl numeau *Rabi*, iar alteori *om adevărat şi de la Dumnezeu*, întru adâncul inimii ascunzându-şi răutatea lor".

[107] Iar Eusebie zice că: „*Puţ* este moartea şi iadul, care înghit sufletele cele din veac, care şi-au strâns şi şi-au închis gura ca să nu iasă iarăşi cineva de acolo. Iar Hristos zice către Tatăl să nu se facă Lui aceasta [ca om]".

[108] Marele Atanasie însă zice: „Fiindcă Dumnezeu şi Tatăl Şi-a întors faţa de la firea omenească din pricina călcării de poruncă a lui Adam, pentru aceasta Se roagă ca iarăşi să-Şi întoarcă El faţa către firea omenească".

20. Să nu întorci fața Ta de la sluga Ta, când Mă necăjesc, degrab Mă auzi.

„Să nu întorci, zice, o Părintele Meu, de la Mine, Fiul Tău Cel Unul-Născut, cercetarea Ta care în nevoie [întotdeauna] M-a acoperit, ci degrab Mă auzi, pentru că se necăjeşte sufletul Meu."[109]

21. Ia aminte spre sufletul meu, şi-l mântuieşte pe el;

„Ia aminte, zice, şi vezi cu stăruire sufletul meu cel necăjit, şi izbăveşte-l de ispite."[110]

pentru vrăjmaşii mei izbăveşte-mă.

„Izbăveşte-Mă, zice, o Părinte, de ispite ca să nu se bucure vrăjmaşii Mei de moartea Mea."[111]

---

109 [Versetul de față se constituie de asemenea şi ca prochimen al Vecerniilor de duminică seara din Postul Mare, fiind semnificativ pentru această perioadă.] Iar Teodorit zice: „Din pricina covârşirii durerii, grabnică uşurare dă-Mi Mie". Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Ce este ceea ce te necăjeşte? Spune! Tâlcuieşte, o Davide, ce este ceea ce te întrista? „*Că fărădelegile mele*, zice, *au covârşit capul meu* (Ps. 37: 4). Deci apropie-te de Cel ce zice: *Veniți toți cei ce sunteți osteniți şi împovărați, şi Eu vă voi odihni!* [Mt. 11: 28]". Zice dar şi Hristos către Tatăl: «Pentru om, obşteasca avere, Mă necăjesc, ca să se slobozească cel robit şi depărtat de la Noi»; şi *dregrab Mă auzi*, zice, pentru că taina Sa are trebuință de grăbire". Iar altul zice: „«Nu Te mânia îndelung asupra noastră», că aceasta este obişnuită la cei ce se mânie: lepădă de multe ori rugăciunile celor ce au greşit, şi îşi întorc fețele, după Teodorit, iar întoarcerea lui Dumnezeu este părăsire, după Nichita. [Deci cf. Părinților de mai sus, psalmul se zice şi din partea lui Hristos, şi din partea lui David.]

110 Teodorit zice că: „Destul Îți este cu singură privirea a stinge [alina] pe cele posomorâte". Iar Isihie zice: „Ce să iei aminte? Vezi-l, zice, că nu este doar suflet de om, ci şi de Dumnezeu întrupat, că nu pentru aceasta, ci pentru obşteasca slobozenie a primit patimile: *Că putere am a-l pune pe el, şi putere am a-l lua pe el* (In. 10: 18), iar Ție însă, mă rog pentru dânsul ca pentru supunerea trupului (să iei aminte)".

111 Iar Teodorit aşa a tâlcuit aceasta: „Greşalele Mele covârşesc iertarea, dar vrăjmaşii sunt rău-credincioşi şi slujesc răutății. Deci pentru ocările acelora răsplăteşte, Stăpâne, cu iubirea Ta de oameni".

22. Că Tu cunoşti ocara Mea şi ruşinea Mea şi defăimarea Mea.

„Ştii, Doamne, zice, ocările şi batjocurile acelea ce le fac iudeii asupra Mea, numindu-Mă mâncăcios şi băutor de vin, prieten al vameşilor şi al păcătoşilor, şi îndrăcit, şi potrivnic lui Dumnezeu (cf. Lc. 7: 34 etc.). Şi cu aceste cuvinte Îmi pricinuiesc Mie, precum socotesc ei, ruşine şi defăimare."[112]

23. Înaintea Ta sunt toţi cei ce Mă necăjesc,

„Iudeii, zice, Mă necăjesc înaintea Ta, a Celui ce vezi toate, ori cei ce Mă necăjesc sunt înaintea Ta, neputând a se ascunde de ochiul Tău cel atoatevăzător." Iar de s-ar nedumeri cineva [zicând]: „Cum Hristos, astfel chemând pe Tatăl, nu S-a izbăvit de ispite?". Răspundem lui că Hristos ca [un] om se ruga a nu intra în ispită, căci şi pe noi aşa ne-a învăţat să ne rugăm, *pentru că duhul este osârdnic, iar trupul neputincios* (Mt. 26: 41). Şi fiindcă de folos era să pătimească pentru mântuirea noastră, pentru aceasta a primit să pătimească, mai mult preţuind voia lui Dumnezeu şi Tatăl decât pe cea omenească, drept aceea, rugându-Se şi zicând mai-nainte: *Părintele Meu, de este cu putinţă, treacă de la Mine paharul acesta*, apoi a adăugat: *însă nu precum vreau Eu, ci precum vrei Tu* (Mt. 26: 39), şi iarăşi: *Părinte, de nu este cu putinţă a trece paharul acesta de la Mine, ca să nu-l beau, facă-se voia Ta* (Mt. 26: 42).

ocară a aşteptat sufletul Meu şi ticăloşie.

„Eu, zice, mai-nainte ştiam ocările şi patimile şi Crucea pe care aveam a le pătimi", după Chiril şi Didim. Pentru aceasta zicea şi Ucenicilor Săi: *Iată, ne suim la Ierusalim, şi fiul Omului Se va da arhiereilor şi cărturarilor şi-L vor osândi pe El morţii* (Mt. 20: 18).

24. Şi am aşteptat pe cel ce s-ar mâhni cu mine, şi nu era, şi pe cel ce m-ar mângâia, şi n-am aflat.

„Am aşteptat, zice, adică am căutat pe cineva căruia să-i fie milă de patimile Mele, şi nici unul nu s-a aflat; am aşteptat pe cineva şi ca să Mă mângâie, şi nici unul n-a fost." Aceasta însă s-a făcut atunci când Domnul, *luând pe Petru şi pe doi fii ai lui Zevedeu, a început a Se întrista şi a Se mâhni, zicând lor atunci:*

---

[112] A zis însă şi Isihie: „Nu pentru Sine sufăr aceasta, ci pentru toată firea omenească le-am răbdat, pe ale cărei păcate având-le asupră-Mi, de nevoie este ca şi ruşinea lor a o purta".

Întristat e sufletul Meu până la moarte, rămâneţi aici şi privegheaţi cu Mine, apoi, ducându-Se puţin mai-nainte şi rugându-Se, a venit către Ucenici, şi aflându-i pe ei dormind, a zis lui Petru: Aşa, nu aţi putut puţină vreme a priveghea cu Mine (Mt. 26: 37 ş.u.). Asemenea a urmat aceasta, când *toţi ucenicii, lăsându-L, au fugit* (Mt. 26: 56).

25. Şi au dat spre mâncarea Mea fiere, şi spre setea Mea M-au adăpat cu oţet.

Zice Evanghelistul Ioan: *După aceasta, ştiind Iisus că acum s-au săvârşit toate ca să se plinească Scriptura, a zis: Mi-e sete. Deci un vas zăcea acolo, plin cu oţet, iar (răstignitorii adică), punând un burete înmuiat cu oţet în vârful unei trestii, l-au adus la gura Lui* (In. 19: 28), Scriptura pomenind astfel de această zicere a lui David. Iar Matei zice: *I-au dat să bea oţet amestecat cu fiere* (Mt. 27: 34). Iar Marcu zice: *Şi, alergând, unul a înmuiat un burete în oţet, l-a pus într-o trestie şi I-a dat să bea* (Mc. 15: 36). Iar *spre mâncarea Mea fiere, şi spre setea Mea* se înţelege în loc de „ca să mănânc şi să beau". Dar iudeii adică, numai ca să bea i-au adus Lui împreună fierea şi oţetul, că *oţet*, zice, *I-au dat să bea amestecat cu fiere*, iar proorocia aceasta a lui David zice că **fiere I-a dat spre mâncare**, iar **oţet spre băutură**. La aceasta însă putem zice că, de vreme ce Hristos a zis *Mi-e sete*, pentru aceasta iudeii, batjocorindu-L, Îi aduceau unii oţet ca să bea, iar alţii Îi aduceau numai fiere ca să mănânce, iar alţii au amestecat fiere cu oţet pentru ca să amărască asprimea [setea] Lui cu amărăciunea fierii. Urma însă să-I fi dat mai întâi fiere, spre mai multă batjocură, ca adică să nu se îngreţoşeze, bând mai întâi pe nemâncate băutura oţetului[113].

---

[113] Mă mir cum Teodorit a potrivit stihul acesta la cei robiţi din Babilon, zicând: „«Şi pe însăşi hrana mea au gătit-o amară şi neplăcută», că şi hrana cea mai dulce fără gust este celor ce o mănâncă cu durere". Unii însă, mai cu luare-aminte, zic că mai întâi au dat Domnului cu luarea în batjocură, în loc de dulceţuri – precum obişnuiesc oamenii a da prietenilor lor dulceţuri – iar apoi I-au dat Lui şi oţet în loc de apă, spre batjocură, adică precum obişnuiesc oamenii a da prietenilor lor apă sau rachiu, ori vreo altă băutură după dulceţuri. A zis însă şi Didim: „Nici unul din israilitenii cei după trup n-au voit să moară împreună cu El, nici nu L-au mângâiat, ci, dimpotrivă, fiere şi oţet s-a făcut rodul lor, nepăzind sădirea cea din început pe care Dumnezeu o a sădit, adică mulţimea iudeilor – via cea aducătoare de roadă toată [cu totul] adevărată (cf. Is. 5: 2). Iar întorcându-se în amărăciune, s-au făcut vie străină, după Ieremia (cap. 2: 21). Iar Eftimie Zigabenul în tâlcuirea Evangheliei de la Matei adaugă şi acestea, [anume] că iudeii au băgat bucăţile de fiere uscată în oţet, ca oţetul să fie în loc de băutură şi de vin, iar bucăţelele de fiere în loc de pâine şi de mâncare, şi i-au dat Domnului chiar şi băutură, auzindu-L că-I este sete, prin urmare I-au dat şi mâncare, că aşa obişnuim a întinde vin celor ce leşină, pâine muind într-însul, ca mai întâi bând, apoi doar de ar şi mânca".

26. Facă-se masa lor înaintea lor spre cursă şi spre răsplătire şi spre sminteală.

Cu numirea *mesei*, au zis unii, Hrisostom şi Teodorit adică, că se arată desfătarea, iar cu numele *cursei* şi al *răsplătirii* şi al *smintelii* se arată întristarea şi munca. Deci zice Domnul: „Întoarcă-se bucuria şi veselia iudeilor întru întristare şi necaz"[114], pentru că cei ce se află la masă se veselesc, iar cei ce se află în cursă şi în pedeapsă şi în sminteală se muncesc şi se pedepsesc. Însă cineva poate să înţeleagă masă mai prin vedere*, adică [înţelegând prin ea] de Dumnezeu insuflatele Scripturi care erau ca o masă înaintea iudeilor în toată vremea, iar cunoştinţa acelora hrănea inimile celor ce le înţelegeau, după Eusebie şi după Didim[115]. Dar, cu toate acestea, socotind iudeii că s-au hrănit cu Sfintele Scripturi, şi fălindu-se că din acestea biruiesc pe creştini, mai mult s-au prins în cursă din Scripturi, care arătat mărturisesc despre Hristos, şi astfel se tâlcuieşte zicerea *spre*

---

[114] Iar Hrisostom zice: „*Facă-se*, zice, *masa lor spre cursă*, adică desfătarea şi toate bunătăţile să se prefacă şi să se piardă, iar ei să se facă lesne biruiţi de toţi; şi însemnează că pătimesc acestea ca răsplătire pentru păcate. Şi ce este încă mai rău e că nici dezlegare nu va fi lor de relele acestea pe care şi însuşi Proorocul le-a însemnat, că nu a zis simplu *spinarea lor o gârboveşte* [v. 27], ci *de-a pururea*". Iar dumnezeiescul Chiril şi Marele Atanasie zic: „Asemenea este de ca şi cum ar zice: «Cele potrivite le pătimesc ei, pe care M-au făcut pe Mine să le iau cu cercare, că *vai celui fără de lege*, zice Isaia, *că i se va întâmpla lui cele rele după lucrurile mâinilor lui* (Cap 3: 10)»". Dar şi Teodorit, cel ce pe zicerea cea de mai sus o a potrivit celor robiţi în Babilon, în tâlcuirea zicerii acesteia, zice: „Iar iudeii, cu nimic nedreptăţindu-se, ci primind felurite faceri de bine, Însuşi Făcătorului lor de bine I-au adus fierea şi însuşi oţetul, ca dintr-o vie vătămătoare, pentru care faptă dar, aceloraşi pedepse au fost supuşi, şi s-a făcut masa lor spre cursă". [Toate fărădelegile iudeilor li s-au întors în cele din urmă ca un bumerang. La fel s-a întâmplat în toată istoria lor, ori de câte ori s-au depărtat de slujirea adevăratului Dumnezeu, îndreptându-se spre idoli, decăzând moral, revoltându-se etc. Cam la fel s-a întâmplat şi cu imperiile păgâne care, ca şi iudeii, voiau să dăinuie în istorie numai prin trufie şi lăcomie, pe motiv că ei sunt singurii care deţin adevărul. La fel s-a întâmplat şi în istoria Bisericii: decăderea morală, formalismul etc. au făcut pe Dumnezeu să-Şi întoarcă faţa de la creştini, care creştini, rămaşi fără apărare, s-au ales cu diferite răni din diverse părţi: din lovitura Reformei, din cotropirea turcească, din ideologia iluministă, din cea comunistă, modernistă etc.]

* Prin vedere duhovnicească, sau dintr-un punct de vedere duhovnicesc.

[115] Zicând *masă*, de Dumnezeu insuflata Scriptură cuprinde hrana sufletelor cuvântătoare care este vederea şi înţelegerea; iar zicerea *mesei* sprijină cuvântul. Iar alţii, după chipul mai îndemânatic, au zis că însăşi masa fierii şi a oţetului ce o au gătit Mântuitorului, aceasta se va face iudeilor spre cursă, şi spre răsplătire, şi spre sminteală, adică le va pricinui lor necazuri, şi robii, şi primejdii: că s-au robit ei de către romani, şi cetatea lor s-a pustiit după patruzeci de ani de la Înălţarea Domnului.

cursă; iar cea *spre răsplătire* se înțelege că pentru dumnezeieştile Scripturi sunt pedepsiți iudeii (adică tot neamul evreiesc), pentru neînțelegerea lor; iar *spre sminteală* însemnează că, citind ei Scripturile, şi luând aminte numai la slovă, smintindu-se de ceea ce vorbeşte despre Hristos, adică, de pildă, ei citesc cuvântul acesta despre venirea lui Hristos, adică: *Atunci împreună vor paşte lupul cu mieii, şi leopardul se va odihni împreună cu mielul, şi boul va mânca paie* (Is. 11: 6) şi câte altele ca acestea, pe care, neînțelegându-le, se smintesc, căci cuvintele acestea anagogic înțelegându-se, s-au făcut cu lucrul*, iar evreii, înțelegându-l simțitoreşte, şchiopătează, zicând că acesta nu s-a făcut nici până astăzi. Iar zicerile *facă-se* şi *întunece-se* [v. urm.] au însemnare de viitor, în loc de „se va face", şi „se vor întuneca", căci acestea proorocesc de relele ce urmau să le pătimească evreii. Era însă cu putință ca şi Hristos să poruncească cele ce erau să se facă, fiindcă era Dumnezeu[116].

27. Întunece-se ochii lor ca să nu vadă,

„Se vor întuneca, zice, ochii sufletelor evreilor, de vreme ce nu au voit să vadă lumina care luminează pe tot omul ce vine în lume, nici să privească pe Hristos, Soarele dreptății", că, deşi aveau ochi trupeşti, cu cei sufleteşti nu vedeau, şi urechi trupeşti având, cu cele gânditoreşti nu auzeau, precum şi Isaia, mai-nainte înfruntându-i, zice: *Cu auzul veți auzi, şi nu veți înțelege, şi văzând, veți vedea, şi nu veți pricepe* (cap. 6: 9); şi Hristos la urmă a zis: *Pentru aceasta le grăiesc lor în pilde, că, văzând, nu văd, şi auzind, nu aud, nici nu înțeleg* (Mt. 24: 13).

şi spinarea lor pururea o gârboveşte.

De la pricinuire şi de la urmare a arătat pricina şi obiectul. Arată însă gânditoreşte cuvântul prin acestea pe robirea pe care urmau a o pătimi iudeii după acestea, pentru că robiților le urmează a umbla gârboviți: **întâi** adică pentru că ridică pe spinare greutăți şi sarcini ale stăpânilor lor, şi **al doilea** încă, pentru că sunt îngreuiați de întristare şi de necazul inimii lor. Vezi însă, o cititorule, acrivia proorociei: fiindcă a zis că evreii vor fi robiți de-a pururea, adică totdeauna, pentru că nu se vor mai slobozi - precum altădată, de multe ori s-au robit şi iarăşi s-au slobozit -, ci vor fi robi şi slujitori la toate neamurile până la sfârşitul lumii [...].

---

* S-au materializat.

[116] Drept aceea, după Sfântul Chiril, iudeilor, fiindcă au răstignit pe Stăpânul tuturor, le-a apus soarele, şi s-a întunecat ziua lumina, semne limpezi fiind că se vor întuneca sufletele răstignitorilor şi gânditoreşte, că orbire din parte s-a făcut lui Israil [cf. Mt. 23: 19; Rom. 11: 25], *şi văl*, zice, *pe inima lor* [cf. II Cor. 3: 15].

28. Varsă peste dânşii urgia Ta, şi mânia urgiei Tale să-i cuprindă pe ei.

Unul şi acelaşi lucru însemnează amândouă zicerile, însă cea de-a doua mai puternică este decât cea dintâi[117].

29. Facă-se curtea lor pustie; şi în locaşurile lor să nu fie locuitori.

Curtea (adică ograda) de obşte numeşte cetatea Ierusalimului, înlăuntrul căreia se cuprindeau, adică locuiau, toţi ucigaşii Mântuitorului, iar *locaşuri* numeşte în chip deosebit locuinţele lor, şi, întru adevăr, aşa au urmat lucrurile, precum se proorocesc aici: fiindcă nici unul din ucigaşii Domnului nu a locuit în casa sa după pieirea ce au făcut-o romanii Ierusalimului. Aceste ziceri, şi Petru, verhovnicul Apostolilor, le-a înţeles pentru vânzătorul Iuda, fiindcă şi el a fost din partea ucigaşilor de Dumnezeu, precum se vede la Fapte (cap. 10: 20)[118].

30. Că pe care Tu L-ai bătut, ei L-au gonit, şi peste durerea rănilor Mele au adăugat.

Ai bătut se înţelege în loc de „L-ai dat, şi Te-ai depărtat, adică ca iudeii să-L bată pe Hristos", că aşa a zis Proorocul Zaharia dinspre faţa lui Dumnezeu-Părintele: *Bate-voi Păstorul, şi se vor risipi oile turmei* (cap. 13: 7), şi Isaia zice: *Şi Domnul L-a dat pe El pentru păcatele noastre* (cap. 53: 6), că şi aceasta este însuşire a limbii evreieşti: a numi faptă şi lucrare depărtarea lui Dumnezeu, fiindcă, depărtându-Se Dumnezeu, Cel ce poate opri nu opreşte; iar *L-au gonit* se înţelege în loc de „mult L-au chinuit", ori *L-au gonit* însemnează că „iudeii M-au gonit până M-au ucis".

31. Adaugă fărădelege spre fărădelegea lor;

Prin *fărădelege* au înţeles aici tâlcuitorii - Marele Atanasie adică, şi Teodorit - cum că numeşte primejdia şi pedeapsa cea datorată pentru fărădelegea lor,

---

[117] Teodorit însă zice: „Prin *mânie* adică a arătat graba, că astfel este mânia, iar prin *urgie*, stăpânirea, că astfel este firea urgiei (că şi după Marele Vasile şi după Grigorie Teologul mânia este iute şi durează puţină vreme, fiind o aprindere şi o izbucnire iute a patimii, iar urgia e o supărare mai zăbavnică şi mai statornică, şi o pornire îndelungată spre răsplătirea celor ce au nedreptăţit, ca sufletul să se întărâte [să se îndemne] spre răsplătire. Deci adaugă Teodorit zicând că: „*Mânia urgiei* a numit pedeapsa cea iute şi statornică: «Sloboade, zice, peste ei toată urgia pedepsei, şi adaugă lor grabnică şi îndelungată primejdie»".

[118] Iar Didim zice: „*Pustie* s-a făcut cetatea lor, ca un ocol pentru dobitocescul lor chip, că culcuş de dobitoace este ocolul".

precum şi mai-nainte am zis în Psalmul 56, tâlcuind aceasta: *până ce va trece nelegiuirea*. Deci mai-nainte zice Domnul că: „Tu, Părinte, vei adăuga evreilor pedepsele şi primejdiile, căci ei vor adăuga Mie necazurile"[119].

şi să nu intre întru dreptatea Ta.

„Nu vor intra, zice, iudeii într-o stare ca aceasta, ca să se îndrepteze de Tine, Părintele Meu, şi ca să afle milă, precum se vor îndrepta sau milui cei ce vor auzi: *Veniţi, binecuvântaţii Tatălui Meu* (Mt. 25: 34)." Unii însă înţeleg prin *dreptate* Sfânta Evanghelie, fiindcă aceasta este dreptatea, pentru că pe toţi cheamă la mântuire, şi primeşte pe toţi cei ce vin la dânsa, precum zice Pavel: *Că dreptatea lui Dumnezeu întru aceasta se descoperă* (Rom. 1: 17)

32. Şteargă-se din cartea celor vii,

Când a zis Dumnezeu către Moise pentru popor, care făcuse viţelul cel de aur în pustie, atunci Moisi a zis către Dumnezeu: *De vei lăsa lor păcatul, lasă-l, iar de nu, şterge-mă din cartea Ta în care m-ai scris* (Ieş. 32: 32), iar Domnul a răspuns către el: *De a păcătuit cineva înaintea Mea, pe acela îl voi şterge din cartea Mea* (Ieş. 32: 33). Deci una este cartea aceasta întru care se scriu aceia ce se învrednicesc de viaţă, pe care carte a viilor o numeşte psalmul aici, proorocind cu cuvântul acesta că iudeii vor muri de ucidere, este însă şi alta, a doua carte, în care se scriu drepţii, pe care şi pe aceasta o arată psalmul.

şi cu drepţii să nu se scrie.

Despre cartea aceasta întru care se scriu drepţii a zis şi Domnul Apostolilor: *...bucuraţi-vă că numele voastre sunt scrise în ceruri* (Lc. 10: 20). Deci zice psalmul că: „Iudeii împreună vor muri, şi împreună se vor număra cu păcătoşii". Este şi a treia carte, în care se vor scrie păcătoşii, precum zice Daniil: *Judecătorul S-a aşezat şi cărţile s-au deschis* (cap. 7: 10); *cărţi* însă numesc Scripturile osebitele cunoştinţe ale lui Dumnezeu[120].

---

[119] Pentru aceasta a zis şi Marele Atanasie: „*Fărădelege* a numit pedeapsa cea pentru fărădelege, cerând ca, nelegiuiţi fiind ei, să fie pedepsiţi, şi bunătăţile să nu le dobândească, [adică] cele ce Dumnezeu obişnuia a le împărţi lor". Zice însă şi Isidor: „Zicerea *adaugă fărădelege spre fărădelegea lor* acelaşi lucru numeşte, că ceea ce zice, aceasta este: «Adaugă pedeapsă peste pedeapsa lor» (Cartea a III - a, Epistola 92)".

[120] Pentru aceasta a zis Hrisostom: „*Carte a vieţii* este pomenirea şi cunoştinţa lui Dumnezeu; acolo se scriu faptele. Fericit dar este cel ce se învredniceşte de scrierea în Ierusalimul cel de sus, ca aceea să fie cartea celor vii întru care se scriu ucenicii lui Hristos". Iar Marele Vasile şi Eusebie zic: „Fiindcă s-a zis *cartea celor vii*, de nevoie este

33. Sărac şi cu durere sunt Eu,

Pentru *sărăcia* (scăpătarea) Domnului am spus la Psalmul 21, tâlcuind zicerea: *Că n-a defăimat, nici a lepădat rugăciunea săracului* (v. 27). Vom spune însă şi aici cele ale Sfântului Chiril: „Că Împăratul a toate şi preadesăvârşitul Dumnezeu S-a născut din Maică săracă şi scăpătată, şi nu în casă, ci în peşteră, şi nu pe pat, ci în iesle, şi purta haine simple şi lesne de defăimate; umbla fără de slugă, şi nici colibă nu avea, şi de alţii Se hrănea[121]. Ruşine-se dar cei ce se fălesc mândrindu-se întru bogăţia lor". Iar *cu durere* era Domnul pentru patimile Preasfântului Său Trup, pe care le-a primit pentru noi. Până aici se vorbeşte dinspre faţa lui Hristos, iar cele următoare (dar nu toate) se zic dinspre faţa Bisericii creştinilor.

---

a arăta dacă nu cumva sunt oarecari scrişi, însă nu spre viaţă, ci spre pieire, astfel încât să se înţeleagă că s-au făcut două oarecari scrieri, a unora adică spre viaţă, iar a altora spre pieire, şi de multe ori a fi şi prefacere a scrierii, [adică,] şi de s-ar scrie cele rele, să se poată şterge prin cele bune, şi dimpotrivă (adică, de au făcut bunătăţi, s-au scris în cartea celor vii, apoi, căzând în păcate şi nepocăindu-se, se şterg cele dintâi şi i se scriu cele rele)". A zis însă şi Isihie: „Deşi mai întâi s-au scris (evreii), pentru părinţii lor cei ce au vieţuit după Dumnezeu şi pentru făgăduinţele ce li s-a dat, cu toate acestea, unele ca acestea cutezând, fie ca să se şteargă, (...) şi nici să nu se scrie la Dumnezeu împreună cu drepţii cei aleşi şi vrednici de viaţa cea lângă Dumnezeu, ca unii ce s-au lepădat de Începătorul vieţii (La Nichita)". Iar Eusebie zice: „Fiindcă la iudei se obişnuia ca numele să se scrie, mai ales ale celor ce se săvârşeau întru fapta bună (care [obicei] şi la noi acum se păzeşte în biserici): «Şi săvârşindu-se, zice, să nu se învrednicească scrierii cu cei drepţi, adică să nu se împărtăşească de nici un bine (La Nichita)»".

[121] Însemnează aici că Domnul, după treizeci de ani ai vârstei Sale, Se hrănea de alţii, [adică] după ce S-a botezat şi propovăduia Evanghelia, precum mărturiseşte Luca Evanghelistul, zicând că: *Magdalena şi Ioana, femeia lui Huza, iconomul lui Irod, şi Suzana şi alte multe slujeau Lui din averile lor* (Lc. 8: 2, 3). Mai-nainte însă, Domnul Se hrănea din lucrul mâinilor Sale, care era teslăria. Că nu numai că era Fiu de teslar, precum mărturiseşte Matei (Mt. 13: 55), ci şi teslar, după Evanghelistul Marcu: *Au nu este Acesta Fiul teslarului, Fiul Mariei?* (Mc. 6: 3), şi deci acestea ce se ziceau la Matei - că este Fiu al teslarului -, aceleaşi se ziceau şi la Marcu, anume că este teslar. Pentru aceasta, precum atunci se spunea adevărul - că este Fiu al teslarului (că toţi dumnezeieştii Părinţi se unesc la aceasta, mărturisind că părutul [adică după trup] tată al Domnului, Iosif, a fost teslar) - şi iudeii de asemenea zic acelaşi adevăr, anume că a fost teslar. Dar şi Marele Vasile adevereşte zicând că: „Domnul împreună cu Iosif lucra teslăria". Şi mai mult decât toţi întăreşte aceasta dumnezeiescul Iustin Filosoful şi Mucenicul, arătat mărturisind în dialogul cu Trifon, şi zicând: „Acesta (Iisus) teslăreşti lucruri lucra, între oamenii fiind, pluguri şi juguri de boi lucrase, învăţându-ne prin aceasta simbolurile dreptăţii şi viaţa lucrătoare (prin pluguri)".

mântuirea Ta, Dumnezeule, să mă sprijinească[122].

„Mântuirea cea de la Tine, Doamne, zice, mi-a ajutat şi m-a slobozit din rătăcirea idolatriei."

34. Lăuda-voi numele Dumnezeului meu cu cântare, mări-L-voi pe El întru laudă.
35. Şi-I va plăcea lui Dumnezeu mai mult decât viţelul tânăr ce-i răsare coarne şi unghii.

Vezi aici, o cititorule, evangheliceasca jertfă, că mai mult se preţuieşte decât jertfele legii vechi, preţuind mai mult pe cea cuvântărească decât cea dobitocească, iar semn al puterii ne este nouă *răsărirea coarnelor şi a unghiilor*, că *unghiile* însemnează omorârea slujirii celei după legea veche, căci moarte sunt coarnele şi unghiile[123].

---

[122] Iar Atanasie zice: „Şi aceasta - *sărac şi cu durere sunt Eu* - din partea Bisericii o zice, că de aici se propovăduieşte evangheliceasca propovăduire, pe care o a început săracul cel după Dumnezeu, căruia i s-a zis: *Fericiţi cei săraci cu Duhul* (Mt. 5: 3) [în greceşte este tot cu literă mare - Πνεύματι, deci „săraci (lipsiţi) de Duhul lui Dumnezeu"; în ediţiile eretice ale textului grecesc, folosite din păcate şi de mulţi teologi ortodocşii, aflăm numai cu literă mică]. Şi întru ceata această săracă mulţumeşte [Biserica] întru mântuirea cea făcută de Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu.

[123] A zis însă şi Grigorie Teologul: „Mai presus decât miile de zeciuiri de miei graşi prin care legea cea după slovă ţinea pe Israil cel ce era încă prunc, [legea cea prin slovă] scria umbros [σκιαγράφων]: cu jertfele cele sângeroase [închipuia] jertfa [nesângeroasă] ce urma să se aducă". Iar dumnezeiescul Chiril zice că: „Şi însăşi zicerea aceasta din partea lui Hristos se zice". Iar Teodorit zice: „Mai de saţiu (plăcută) este Lui jertfa cea de laudă decât cea a viţelului tânăr şi gras ce acum scoate unghii iar mai târziu îi răsar coarnele". Iar Marele Atanasie zice: „Făgăduieşte că jertfele cele prin sângiuri nu se vor mai aduce, ci mai vârtos cele de laudă şi duhovniceşti". Şi Isihie: „*Laudă* numeşte slavoslovia care se aduce Lui de la toată făptura, cu fireştile mişcări slavoslovindu-L. Biserica dar, nu numai slavoslovia cea împreună cu zidirea, făgăduieşte a o aduce, ci cu cântare [făgăduieşte] a-L slăvi, adică a-I aduce duhovnicească şi gândită cântare de laudă, că aceasta înseamnă cu adevărat a-I cânta lui Dumnezeu". Iar Eusebie zice că: „Atunci când păcătuiau arhiereul şi adunarea, se jertfea un viţel, precum este scris: *De a păcătuit arhiereu miruit şi a tras pe popor la păcat, pentru păcatul său, pe care l-a săvârşit, să aducă un viţel fără meteahnă, ca jertfă Domnului pentru păcat* (Lev. 4: 3). Iar arhiereii şi boierii s-au adunat împreună împotriva Domnului, şi au întărâtat pe popoare să ia pe Baraba şi nu pe Hristos (Ps. 2: 2; Mt. 27: 20). Pentru aceasta s-au făcut ei pricinuitori păcatului lor, şi pentru aceasta zice aici nu despre altă vită, ci despre viţelul cel tânăr şi de parte bărbătească".

36. Vadă săracii şi să se veselească;

Scăpătaţi şi *săraci* a numit pe cei ce din neamuri au crezut, pentru că erau săraci de cunoştinţa lui Dumnezeu şi de fapta bună, precum am zis mai-nainte: „Aceştia dar, zice, vadă câte a pătimit Dumnezeu pentru dânşii, şi câte a isprăvit, şi să se veselească”[124].

căutaţi pe Dumnezeu şi va fi viu sufletul vostru.
37. Că a ascultat pe cei săraci Domnul, şi pe cei în obezi ferecaţi ai Săi nu i-a urgisit.

„De veţi căuta voi pe Dumnezeu, zice, cu tot sufletul vostru, cei ce din păgâni aţi crezut, sufletul vostru va vieţui viaţă îndelungată, pentru că Domnul nu a defăimat pe săracii păgâni şi pe cei ferecaţi în obezile păcatelor lor şi cu legăturile demonilor”, precum am zis în Psalmul 67, tâlcuind zicerea: *Scoţând pe cei din obezi cu vitejie* (v. 7); şi i-a slobozit pe ei pe toţi din aceste gândite legături, după tâlcuirea dumnezeiescului Chiril.

38. Laude-L pe Dânsul cerurile şi pământul, marea, şi toate câte se târăsc într-însa.

Fiindcă nu sunt destui îngeri şi oameni spre a mulţumi după vrednicie cuviinţa lui Dumnezeu, pentru aceasta, David cheamă aici stihiile cele nesimţitoare spre slavoslovia şi mulţumirea lui Dumnezeu, pe care Moisi la începutul Facerii le-a pomenit. Cu neosebire a adăugat şi pe cele târâtoare, pentru ca să arate că precum cele târâtoare ale pământului, târându-se şi trăgându-se, trec de la un loc la altul, aşa şi peştii mării. Ori a zis aceasta şi pentru marea mulţime a peştilor[125].

---

[124] Marele Atanasie zice: „Acestea cunoscându-se, cei săraci cu Duhul se vor bucura; iar acestea le zic Apostolii pentru cei ce printr-înşii au crezut lui Hristos”.

[125] Marele Atanasie zice: „Dacă se face bucurie în cer pentru un păcătos ce se pocăieşte, cu mult mai mult se va bucura tot pământul, împreună slobozindu-se [cu păcătoşii]; şi dacă se bucură pentru mântuirea oamenilor şi laudă pentru aceasta pe Dumnezeu, cu mult mai vârtos cei ce s-au mântuit pe pământ vor lăuda pe Mântuitorul, pentru aceasta a adăugat şi *pământul*” [Vezi şi Rom. 8 pentru legătura dintre mântuirea omului şi cea a făpturii. Toate bunătăţile, bucuriile, frumseţile sau, dimpotrivă, nenorocirile, urâciunile, catastrofele manifestate prin creaţie depind exclusiv de Pronia lui Dumnezeu, mai exact, de relaţia Acestuia cu omul. Dacă creaţia este darul lui Dumnezeu, „grădina” [cf. Fac. 2: 8] dată de El omului, atunci orice batjocorire a acesteia sau a Celui care a dăruit-o atrage – omeneşte vorbind – mânia Dăruitorului, omul lepădând, direct sau indirect, oblăduirea sau Pronia lui Dumnezeu faţă de ea, de aici, omul rămânând pradă slăbiciunilor şi ispitelor exploatării ei fără măsură.]

39. Că Dumnezeu va mântui Sionul

Sion numeşte aici David pe cel nou, adică Biserica credincioşilor, ori că şi pe însuşi Ierusalimul îl va ţine pentru Sineşi, pentru că Ierusalimul este afierosit lui Hristos, şi nu unui alt Dumnezeu, măcar că păgânii stăpânesc eparhia [provincia] aceea.

şi se vor zidi cetăţile Iudeii.
40. Şi vor locui acolo şi o vor moşteni pe ea,

„Cetăţile Iudeii, zice, se vor zidi, şi se vor face într-însele biserici de către creştini, şi creştinii le vor locui şi le vor moşteni."[126]

şi seminţia robilor Tăi o vor locui,

Robi ai lui Hristos însă sunt Apostolii, că şi Pavel se zice *rob al lui Hristos* (Rom. 10: 1). Iar *seminţie a Apostolilor* sunt creştinii, ucenicii lor, fiindcă a doua oară s-au născut de Apostoli prin Botezul naşterii de-a doua, şi creştinii vor locui într-însa.

şi cei ce iubesc numele Tău vor locui într-însa.

„Aceia, zice, vor locui în Ierusalim, câţi iubesc şi cheamă numele Tău, Doamne, adică creştinii." Însă precum oarecari credincioşi, începutul psalmului acesta, până la zicerea *înstrăinat am fost fraţilor mei, şi străini fiilor maicii mele* [v. 10], se silesc a le potrivi la Hristos, aşa şi evreii, zicerile cele de acolo până la sfârşit le potrivesc la cei robiţi în Babilon.

Trebuie însă să spunem pe scurt şi cum le potrivesc ei: „M-am înstrăinat, zic, de fraţii mei, nefiindu-mi îngăduit a petrece cu dânşii, *întâi* pentru că eu slujeam altor stăpâni, iar aceia, altora; şi *alta* încă, pentru că legea rudeniei dintre robii evrei şi păgâni nu îngăduie rudenia şi legătura cu aceştia". Încă aceasta o însemnează şi stihul cel următor [v. 11]. „Iar aducându-mi aminte şi de pustiul bisericii, mă topesc de întristare, auzind şi de ocările cele asupra Ta, Doamne, pe care le zic babilonienii, că, fiindcă nu poţi să-mi ajuţi, eu le socotesc asupra mea, pentru aceasta, postind de scârbă, cu totul m-am uscat. Iar babilonienii mai mult mă ocăresc, zicând că în zadar şi fără folos postesc, şi cu sac m-am îmbrăcat ca semn al întristării [v. 11 ş.u.]." Iar cele de aici înainte sunt arătate.

---

[126] În acea vreme, când înţeleptul scriitor Chir Eftimie scria acestea, singur creştinii locuiau în Ierusalim, iar evreii erau izgoniţi de acolo. Iar acum locuiesc într-însul şi evreii.

Apoi mă rugam. zicând că acum este vreme de facere de bine, adică de milostenie. Iar cele următoare şi ei le tâlcuiesc precum le-am tâlcuit şi noi. Ei zic fiul al lui Dumnezeu nu pe Cel după fire [pe Hristos adică], ci pe cel după adopţie*, adică pe poporul evreilor, *că Israil*, zic, *este fiul Meu, întâi-născutul Meu* (Ieş. 4: 22). Ori şi altminteri zic pe *slugă* [v. 20 ş.u.]: „Apoi, pentru Tine aşteptam ocara, zic ei, asemenea şi cealaltă pătimire, ca un rob ce sunt, pentru aceasta am căutat mângâietor, şi nu am aflat, fiindcă nu aveam voie a mă întâlni cu cei de o seminţie cu mine pentru ca să mă mângâi". Iar la zicerea *Şi au dat spre mâncarea Mea fiere, şi spre setea Mea M-au adăpat cu oţet* şchiopătează zicând că: „Mângâiere amară urma să mănânc, ca un rob ce l-au robit, şi însetând eu, mă adăpau cu vin acru, ori îmi făceau necazuri ca să-mi facă mângâierea amară, şi apa o făceau acră ca oţetul". Iar aceasta *Facă-se masa lor...* [v. 26] o tâlcuiesc după tâlcuirea pe care am făcut-o şi noi. Iar zicerile cele următoare, zic ei, sunt blesteme asupra babilonienilor. Iar *curtea lor* [v. 29] zice pe cetatea lor, apoi „pe poporul, zic ei, de care Tu, Doamne, Te-ai depărtat ca să fie pedepsit, mult l-au muncit babilonienii aceştia, şi iarăşi a doua durere peste durerile cele de mai-nainte şi celelalte [v. 30 ş.u.]". Iar la aceasta - *Va plăcea lui Dumnezeu mai mult decât viţelul tânăr* - asemenea şchiopătează [în tâlcuire]. Iar zicerile cele următoare ei le înţeleg precum voiesc, potrivit cu istoria slobozirii evreilor celor robiţi. Noi însă, urmând părinţilor celor ce mai cu scumpătate au cercetat Scripturile, prea cu încredinţare am făcut tâlcuirea acestui psalm.

PSALMUL 69

Întru sfârşit, lui David, spre aducere-aminte [pomenire], ca să mă mântuiască pe mine Domnul.

Spre aducere aminte (ori spre pomenire) se suprascrie psalmul acesta, pentru că David, împrumutându-se şi alcătuind din cuvintele ce le-a zis în Psalmul 39, îl avea pe acesta la îndemână şi gata totdeauna... Şi când îşi aducea aminte de păcatul ce a făcut - preacurvind cu Batşeba şi ucigând pe Urie -, atunci, după Eusebie, îl căuta pe el ca un descântec şi doctorie împotriva demonilor care l-au doborât pe el întru acele păcate, rugându-se lui Dumnezeu ca altă dată să nu se mai biruiască de dânşii. Iar alţii zic că David, atunci când îşi aducea aminte de relele câte a pătimit de la vrăjmaşii săi, atunci cânta psalmul acesta, pentru ca să nu uite darul şi ajutorul pe care l-a luat atunci de la Dumnezeu. Iar *întru sfârşit* se

* θέσις.

suprascrie pentru că rugăciunea ce se cuprinde într-însul, o dată săvârşită, venea întru împlinire[127].

1. Dumnezeule, spre ajutorul meu ia aminte;

La Psalmul 39 se scrie *Doamne, spre ajutorul meu ia aminte*, care este cam acelaşi lucru.

Doamne, ca să-mi ajuţi mie grăbeşte.

Aceea ce se află la Psalmul 33 este cam la fel cu aceasta: *grăbeşte de mă scoate* [v. 3][*128].

2. Să se ruşineze şi să se înfrunteze cei ce caută sufletul meu.

Şi aceasta se află în Psalmul 39 astfel: *Să se ruşineze şi să se înfrunteze împreună cei ce caută sufletul meu* [v. 19][129].

---

[127] Alţii însă, precum Teodorit, zic că: „David a făcut psalmul acesta în chip de rugăciune atunci când era prigonit de către Abesalom". Iar Chiril împreună cu Atanasie zic că psalmul acesta se poate zice şi dinspre faţa lui Hristos pentru omenire, rugându-Se spre a o ajuta pe ea Dumnezeu să se scoale. Adaugă însă Teodorit la suprascrierea psalmului că acestea - *ca să mă mântuiască* - nu le-a aflat nici în [Scriptura] evreiască, nici la ceilalţi tălmăcitori, dar, cu toate acestea, se conglăsuieşte cu înţelesul psalmului: că mântuire cere Proorocul, şi scăpare de cei ce-l vrăjmăşesc. Potrivit însă se află în suprascriere şi aceasta - *spre aducere-aminte* -, că aducerea-aminte de păcat îl străpungea pe el mai straşnic decât [o făceau] vrăjmaşii. A zis însă şi Didim: „Mântuirea a tot celui ce se pocăieşte este pomenirea celor uitate, *că vor pomeni* [îşi vor aduce aminte], zice, *şi se vor întoarce către Domnul toate marginile pământului* (Ps. 21: 31), că sfârşitul pomenirii binelui este întoarcerea". [Cei ce simt că trebuie să dea mulţumire pentru cele bune luate de la Dumnezeu sau pentru ajutorul primit vin la pomenirea acestora întru lauda lui Dumnezeu, întorcându-se iarăşi la El, la Cel pe care poate că L-au părăsit, sau la Cel la Care revin ori de câte ori socotesc de cuviinţă.]

[*] Deşi pare că se citează din nou din Psalmul 39, versetul se află însă la Psalmul 33 (...).

[128] Iar Isihie zice: „Fericit lucru este a ne ruga împreună lui Dumnezeu cu atâta îndrăzneală încât a-L sili pe El spre ajutorul nostru. Că mai întâi s-a rugat Proorocul lui Dumnezeu să ia aminte, şi după aceasta să Se grăbească, căci de va lua aminte fără a socoti cine suntem şi de ce ajutor am avea trebuinţă, îndată Se milostiveşte şi, milostivindu-Se, Se grăbeşte şi nu întârzie (La Nichita)".

[129] Iar Isihie zice: „Cei ce caută mai vârtos să strice sufletele noastre sunt dracii, însă caută şi oamenii, cei ce ne aţâţă pe noi spre fapte rele şi spre îndulciri necuvenite, dar, cu toate acestea, nici unii, nici alţii n-ar putea [să strice sufletele] de nu ar lua vânzarea noastră de la noi înşine, şi de nu, legând mâinile sufletului, le-am urma lor astfel. Deci aceştia se ruşinează când ne vor vedea pe noi că am isprăvit a fi mult mai presus de vrăjmăşirea lor (La Nichita)".

3. Întoarcă-se înapoi şi să se ruşineze cei ce-mi voiesc mie rele.

Şi aceasta se află în Psalmul 39 astfel: *Să se întoarcă înapoi şi să se ruşineze cei ce-mi voiesc mie rele* [v. 20][130].

4. Întoarcă-se îndată ruşinându-se cei ce-mi grăiesc mine: bine, bine!

Şi aceasta se află în Psalmul 39 [v. 21], se scrie însă aşa: *Să-şi poarte îndată ruşinea lor*[131].

5. Să se bucure şi să se veselească de Tine toţi cei ce Te caută pe Tine, Dumnezeule,

Şi aceasta se află în Psalmul 39, însă în loc de *Dumnezeule*, acolo se scrie *Doamne.*

şi să zică pururea: Mărit să fie Domnul, cei ce iubesc mântuirea Ta.

Şi aceasta se află întocmai în Psalmul 39 [v. 22][132].

---

130 Iar Chiril zice: „Însă celui ce a păcătuit îi este de folos a se întoarce înapoi prin pocăinţă, iarăşi alergând la binele ce l-a lăsat după ce a voit a se ruşina [pentru păcatele sale]".

131 Iar Teodorit zice: „Nu numai pământului se vor da, ci şi cu ruşinare îşi vor sfârşi viaţa aceasta cei ce pândesc rele împotriva celor ce viază după buna-cinstire de Dumnezeu. Iar cei ce se bucură de relele mele, întoarcă-se în fugă cu ruşine văzând prefacerea [schimbarea] mea". Iar Isihie zice: „Pe care-i voieşte a se ruşina în grabă? Pe cei ce zic: bine, bine! Adică pe cei ce batjocoresc, pe cei ce măgulesc, pe cei ce laudă de bune pe cele vătămătoare şi omorâtoare; însă vrăjmaşii cei gândiţi *doar să se ruşineze şi să se întoarcă*, iar pentru cei simţiţi se roagă şi *în grabă* [îndată], că aceştia sunt mai lesnicioşi, ca nişte fraţi după fire şi de un neam şi de o seminţie".

132 Iar Teodorit zice: „Acestea le pătimesc aceia, iar cei de partea mea, adică cei ce nădăjduiesc mântuire de la Tine, nebizuindu-se în mulţime şi în putere, ci pe singur ajutorul cel de la Tine căutându-l, de toată bucuria să se umple, ca, pe ale Tale faceri de bine lăudându-le, să dănţuiască şi să zică: *Mărit să fie Domnul*! Şi aceasta nu într-o vreme [nu doar o dată], ci pentru totdeauna biruind Dumnezeu întru dânşii tot neamul vrăjmaşilor. Iar *Mântuire a lui Dumnezeu* este Hristos, Pricinuitorul veşnicei mântuiri, pe Care, cei ce-L iubesc, slavoslovesc pe Dumnezeu, că, pe idoli părăsind, pe Acesta L-au iubit (de la Nichita s-a luat tâlcuirea aceasta a lui Teodorit)" [poate din pricină că nu s-a găsit în tâlcuirea propriu-zisă a lui Teodorit, ci ca citat în catenele lui Nichita]. Iar la Teodorit aşa se scrie: „Zicerea *Domnul* nu este în Hexalpa. Şi zice: «De toată bucuria umple pe iubitorii Tăi, ca sa dănţuiască lăudând facerile Tale de bine»". Iar Isihie zice:

6. Iar eu sărac sunt şi sărman; Dumnezeule, ajută-mi.

Şi aceasta se află în Psalmul 39, însă în loc de *Dumnezeule, ajută-mi*, acolo se scrie *Domnul să se grijească de mine*[133].

7. Ajutorul meu şi Izbăvitorul meu eşti Tu, Doamne, nu zăbovi.

Şi aceasta se scrie în Psalmul 39, iar în loc de *Izbăvitor* acolo se scrie *Sprijinitor*, şi în loc de *Doamne*, acolo se scrie *Dumnezeule meu* [v. 24]. Drept care, tâlcuirea acestui psalm, vezi-o la Psalmul 39[134].

„*Mântuire a lui Dumnezeu-Părintele* se numeşte Hristos, că întru Dânsul S-a lucrat mântuirea oamenilor. Pentru aceasta şi Simeon, luând în braţe pe Hristos, zicea că: *Au văzut ochii mei mântuirea Ta* (Lc. 2: 30). Deci cei ce iubesc Mântuirea aceasta, întotdeauna măresc pe Dumnezeu, Îl slăvesc adică, pentru că, părăsind idolii, au iubit pe Dumnezeul Cel ce cu adevărat mântuieşte şi izbăveşte".

[133] Iar Eusebie zice: „Vezi însă că David, peste mare neam împărăţind, şi prea bogat fiind, zice acum acest cuvânt: «Şi tu dar, oricât de mare ai fi, pe atâta smereşte-te pe sine, şi vei afla har înaintea Domnului». Pentru aceasta şi el, micşorându-se pe sine, şi bogăţia bunătăţii lui Dumnezeu văzând, *sărman şi sărac* se numeşte pe sine. Se poate însă ca acestea să se zică şi dinspre faţa poporului neamurilor, [dinspre faţa] celui sărman şi sărac din pricina păcatului şi pentru necinstirea de Dumnezeu, rugându-se el a se grăbi ajutorul lui Hristos şi a se ruşina vrăjmaşii cei gândiţi; căci atunci când cădem din tot ajutorul omenesc, atunci aflăm pe Dumnezeu în locul a toate [când suntem lipsiţi de ajutorul oamenilor, atunci Dumnezeu transpare peste tot, Îl vedem cumva mai prezent, deşi El e prezent dintotdeauna]".

[134] A zis însă şi Isihie: „*Ajutor* este Domnul, ca Cel tare şi Izbăvitor, ca Cel ce Însuşi în puţină vreme pentru noi S-a dat zălog morţii ca să ne izbăvească de robia noastră. Dându-Te, nu zăbovi; căci s-a deznădăjduit bolnavul de către toţi doctorii".

CUPRINS

Distribuţie:
S.C. Egumeniţa S.R.L.
O.P. 3
C.P. 301
800730 Galaţi
tel./fax: 0236-326.730
e-mail: bunavestire@geniusnet.ro
www.egumenita.ro

Tipărit la S.C. DON-STAR S.R.L. Galaţi, Str. 1 Decembrie 23
Tel./Fax: 0236-492587

Psaltirea este o obştească vindecare care cuprinde doctoria fiecărei patimi, după Marele Vasile. Şi dar nu este la oameni nici faptă, nici cuvânt, nici patimă, nici cugetare, căreia să nu îi poată afla omul leacul în cartea aceasta, fiindcă aceasta este o adunare plină de tot felul de petrecere şi de [redacted]